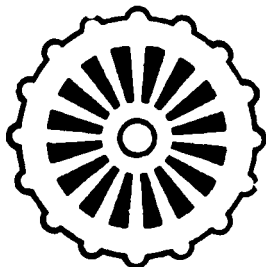

බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා: 33.

සුත්‍රාන්තරිපිටකයෙහි

27 වන ග්‍රන්ථය

මහා නිද්දෙස පාලී

බුද්ධ කතියාය

එකාදශ භාගය

ලබ්‍යාසංඛාදාමණිලයෙහි ආරාධනායෙන්

මොල්ලිගොඩ ප්‍රවේශනාදය පිරිවෙණෙහි උපප්‍රධානාචාර්ය

පණ්ඩිත

ලබ්‍රහ්ම ලබ්‍යානන්ද සථවිරයන් වහන්සේ

විසිත් කරණලද

සිංහල පරිවර්තනයෙන් යුක්තයි.

බු. ම. 2550

ක්‍රි. ම. 2006

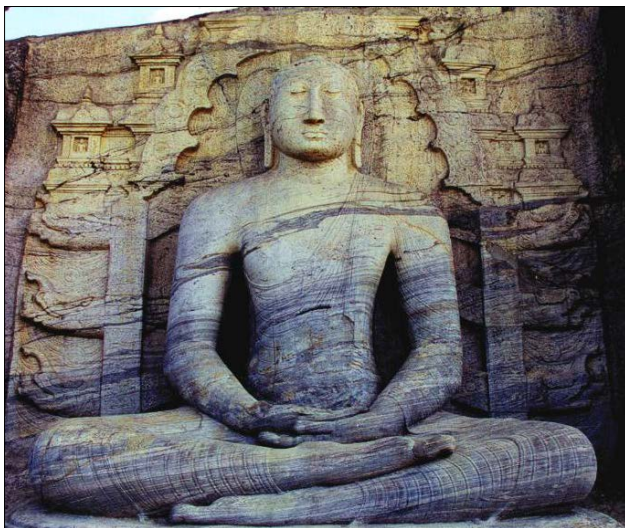
Buddha Jayanti Tripitaka Series, Volume 33

The Twenty-seventh Book in the
Suttanta-Pitaka
Khuddaka-Nikāya (10)

27

MAHĀNIDDESA PĀLI

With the Sinhala translation by
The Venerable Pandita Labugama Lankānanda Thera
Vice Principal of the Pravacanodaya Pirivena,
Molligoda, Wadduwa

නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !
නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !!
නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !!!

මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව,
 නිවනේ සැනසීම සොයන සෑම ලොවසියෙකුටම
 පරිහරණය කළහැකි ලෙස සැකසීමට නන් අයුරින් ආයතනවල දැක්වූ
 සෑම උතුමන්ටම පළමුව ස්තූතිය පුදකරන අතරම
 යමෙක් මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව පරිහරණයෙන්,
 යම් සත් කටයුත්තක් කරන්නේනම් එහි ද,
 නිවනේ සැනසීම ලබනම් එහි ද
 සියලු ආනිසංසයෝ මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව
 මේ අයුරින් සැකසීමට ආයතනවල දැක්වූ
 ඔවුන් සෑම දෙනාටම අනුමෝදන් වෙත්වා!!!
 නිවන් දකින තුරු අභිවුර්ධියක්ම වෙත්වා!!!
 පතනා බෝධියකින් වහා වහා නිවනේ සැනසීම ම අත්වේවා!!!

ඔබ සැමට යහපතක්ම වෙත්වා!!!

සැලකිය යුතුය :

මෙම පොතේ පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත. එහි පටුන මත ඇති මාතෘකා මත click කිරීම මගින් ඊට අදාළ පිටුව වෙතට යොමුවේ.

නැවත පටුන වෙතට යොමුවීමට Table of Contents හෝ පිටු අංකය (25) සටහන් කර යොමු වන්න.

සුභානනපිටකේ
මුද්දකනිකායො
එකාදසමො භාගො

සුත්‍රානනපිටකයෙහි
මුද්දකනිකාය
එකාදශභාගය

**“තථාගතපාවෙදිනො භික්ඛවෙ ධම්මවිනයො විච්චො විරොචති
නො පටිච්ඡින්නො” –**

**“මහණෙනි,, තථාගතයන්වහන්සේ විසින් දෙශනා කරණලද ධර්ම හා
මිත්‍රය විවාස වූයේ බබලයි. වැසුණේ නො ම බබලයි.”**

(අභිතුංගාරාමය, සිංහනිරාසන - හරණවංශය, 9 සූත්‍රය)

පටුන

CONTENTS

	පිටුව
සංකාරක නිවේදනය	XXI
සංඥාපනය	XXIII-XXXIV
සමෘක්ත කිරුපණය - Abbreviations	XXXV
පාලිකෘතිය - Pali Alphabet	XXXVI
විග්ගසුචි	XXXVII
පෙළ හා පරිච්ඡින්නය	2-731
ගාඨාදීපද සූචි	733-738
නිද්දොම්පද සූචි	739-759

සංසකාරක නිවේදනය

ත්‍රිපිටකපාලියෙහි සුත්‍රානන්තරපිටකානන්තරීක වුදූකනිකායෙහි එකාදාසාගය වශයෙන් සිංහල පරිවර්තනය සමග සකස් වු මේ මහානිදෙදසපාලිය වුද්ධිජයනනී ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලාවෙහි සබ්බසා වශයෙන් තෙත්තස් වන - සුත්‍රානන්තරපිටක ග්‍රන්ථසබ්බසාවෙන් සත්විසිවන ග්‍රන්ථය වේ.

තරාගතප්‍රවිදිත බමොනියඥානසයයි කොටිප්‍රාප්ත ප්‍රථම අග්‍රග්‍රාමක වූ ශාරීපුත්‍ර මහාක්ෂිණාසුමයන් වහන්සේ විසින් ලොකික - ලොකොත්තරසම්ථ සිද්ධිකර අච්ඡද - වාඤ්ඤාතථද සමායොගයෙන් සමන්තසු කොට නිදෙසු බමොනිවිභාවතාවක් වශයෙන් සබ්බිතිකාරක මහරහතුන් විසින් සමොචිත වූ මහානිදෙදසපාලිය ත්‍රිපිටකවුදාවවන විෂයයෙහි ප්‍රශ්න වූ මහා ශබ්දකොෂයක් වැනිය.

තර්ථාගතෝද්ධි ඵකපදථියක් මුත් ප්‍රකාශ කිරීමෙහි දී තර්, අවිතර්, අතඤ්ඤාද වශයෙන් එහි බැඳී ඇති යථාර්ථය ම ප්‍රකට කර ලීම හඳුනා තර්ථාගතයන් වහන්සේ විසින් ම අනුශිෂ්ට වූ ආනම්මපදනමුද්‍රය දෙශනා ශුභානුකූලවන සේ එක් රැස් කොට යොදා ගැනීමකි. මහාප්‍රාඥයන් වහන්සේ විසින් නිර්දේශිත වූ මහානිද්දොසපාලිය සිංහලභාෂාවෙන් ව්‍යාකෘත (සන්න) කිරීම් බමුවිතය - ශබ්දශාස්ත්‍ර විෂයෙහි නිපුණ වූ අලංකාර ප්‍රාඥයෙකු විසින් ම කටයුතු බව මෙහි අමුතුව ලා කිය යුතු නො වේ.

ලබනා බොද්ධමණවලයෙහි අයුළු පිළිගෙන මේ දුෂ්කර කාංග්-
යෙහි ප්‍රතිමත් ව උද්‍යක්‍ය වූ ලබ්‍රිගම ලබනානඤ, මොල්ලිප්පාන
ප්‍රවචනොදය පිරිවෙන්හි උපප්‍රධානාචාර්ය පණ්ඩිත සංවරයන් වහන්සේ
තෙතෙර්ගික කාඨිකම ඥානසාරිය මෙහෙයවමින් අංගනසාරය මානාපින්
උසුලා තිබෙන බව ශ්‍රවණ කියවනුවන්තට ම පසක් වනු ඇත.

සිංහල, පාළි, සංස්කෘත භාෂාසාහිත්‍යයෙහි ද බම්බිනගපයසිද්ධියෙහි ද හසල බුද්ධිමිතිමයෙන් ස්වතන්ත්‍ර වූ ප්‍රතිපාදන ඇති ශුරාශ්‍රමාදි සිගුණ සුත් නිකායමාන තීරභඩ්ධාර පණ්ඩිත සංවිරයන් වහන්සේ විසින් මේ මහානිර්දේශව්‍යාධ්‍යානයෙහි දී පාළිවසයෙන් සුඛොධිපදයනව ගුසාරිකපනය, දුර්ඛොධිපදයනව සරලාපිකපනය, අථ සුගම නැති තන්හි අතිරේකාපි දුක්ඛිම ආදි - පුරාතනාවාසී වරයන්ගේ ව්‍යාධ්‍යාසාරූප අනුගමනයෙන් පාළිපද්ධි නිරූපණය පමණක් නොව ආබ්‍රිතිකානුග්‍රහය ද සිංහලසාහිත්‍ය පොෂණය ද අපේක්‍ෂා කොට ඇති බව පෙනේ.

ඉන්ද්‍රිය හඳුන්වමින් සංඥාපතසඟරුපයෙන් උත්චිතත්වයේ විසින් ලියු
 මුද්‍රාවේදකානගෙන් ඉන්ද්‍රියය විදහා ලමින් තදනුගත පයෙහිමගෙන් පිණිස
 දක්වා ඇති උත්සාහයත්, ඇතැම් විචාරකයන් විසින් මහානිද්දොසපාත්‍රීය
 පිළිබඳ කොට පහළ කරණ ඵල්ලුමක කරුණු සහිතව තීරාකරණය
 කෙරෙමින් ඉන්ද්‍රියගෝචරය යථා ස්ථානයට පමුණුවා තිබෙන සැටින් පැසසිය
 යුතු ම ය.

පරිවහිත කඩා:න් වහන්සේ විසින් ම සැපයු ගාථාදීපසුඛි ආදියෙන් සුත් මේ ග්‍රන්ථයෙහි යොධාපත්‍ර බැලීමෙහි පණ්ඩිත ශ්‍රේෂ්ඨ ධර්මික සංවරයන් වහන්සේ ද, පණ්ඩිත කාරණමිපිපිතොධ සුමනසාර සංවරයන් වහන්සේ ද සහාය වුහ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අපගේ අවසාන සංකර්මයෙන් මුද්‍රණයට පැමිණි මේ මහනිය බමුණෙහි සම්බන්ධයෙන් සාමාන්‍යයාගේ කරුණෙහි යෙදුනු ත්‍රිපිටකසංකර්ම මණ්ඩලයෙහි සචරයන් වහන්සේ ද ලබකාරජයේ සංකෘත කායසීයයෙහි අභිකාරිහු ද මහාබෝධි මුද්‍රණාලයෙහි පාලනාධිකාරීන් හා අයුක්ත පිරිස ද බමුණෙහි පුණ්‍යමිතිමයෙන් සුබහානි වේත්වාපි ආශංසනය කරමිහ.

පරමාහාර චජීරඤ්ඤ සචර
ත්‍රිපිටක පරිවර්තක කාරකසභාවෙහි ද
සංකාරකමණ්ඩලයෙහි ද
සමපාදක.

ත්‍රිපිටක කායසීයය, බමුණාසුම විද්‍යාලය,
දෙමුවගොඩ, කොළඹ 9.

සංඥාපනය

ගෞ පබ්බජි ජාතිසතාති පඤ්ච
පභාය කාමාති මනෝරමාති,
තං විතරංගං සුසමාහිතින්ද්‍රියං
පරිතිබ්බුතං වන්ද්‍යං සාරිපුත්තං.

මහානිදෙදස:

අප බුදුන් බුදු වූ බම්සස් පවත්වා පිළිවෙළින් ඉසිපතන වේච්චන ජේතවන ආදී විහාරයෙහි වෙසෙමින් උත්තම පාත්‍රයන්ගේ වශයෙන් වදල ගමහිර වූ අළු - ව්‍යඤ්ඤාන සමපන්න සුත්‍රපදයන්ගේ උත්තානිකරණය සඳහා සවුපැරුම්නැණ කෙල පැමිණි බම්සෙතෙපි සැපිසුන් මහරහතුන් වහන්සේ විසින් දේශනා කළ බම්බිහාගය නිදෙදස නම් විය.

“පාඨො පිසිට්ඨො නිදෙදසො තත්තාමපිසෙසිතො ව” යි එ නිදෙදස නම් කීමැයි දක්වති: බ්‍යඤ්ඤානපාඨ අත්ථපාඨ යයි දෙ ලෙසින් සිටි පාඨ විහාර විසින් එලවා දක්වනු නිදෙදස නම්. නිදෙදස සහගා කළ භ්‍රෂ්ඨය ද උපමාර විසින් ‘නිදෙදස’ නම් වේ.

එහි බ්‍යඤ්ඤානපාඨ ‘අකමර - පද - බ්‍යඤ්ඤාන - ආකාර - නිරුත්ති - නිදෙදස’ යැයි සගෙකි. අත්ථපාඨ ‘සඛකාසන - පකාසන - විවරණ - විහර්ත - උත්තානිකරණ - පඤ්ඤාතති’ යැයි සගෙක් වේ.

එහි දු පරිපුර්ණපදය හෝ, පදවයව වූ වණිය හෝ, ඵකාක්ඛරපදය හෝ අක්ඛර යැ. විතකත්තානන වූ අළුඤ්ඤාතක අක්ඛරසමුදය පද යැ. පදය ව්‍යක්ත කොට පාල කරනුයේ ව්‍යඤ්ඤාන යා= වාක්‍ය යි. එ පදයෙන් අවිසුක්ත වේ. වාක්‍යසම්බන්ධ බ්‍යඤ්ඤාතය තත් අසුරින් විහාග කරනු ‘ආකාර’ නම්. ආකාරාභිතිතපදයාගෙ නිර්වචනය නිරුත්ති නමු. නිරවණේෂ කොට විහාර කරනු නිදෙදස නම්.

ගවැදුරුම් අළුපාඨයෙහි යැකෙවින් අරුත් දක්වනු සඛකාසනය යැ. මතුයෙහි කිසියුතු අරුත් පළමු කොට දක්වනු පකාසනය යැ. සැකෙවින් කී අරුත් විහාර කොට කියනු ද, වරක් කියන ලද්ද වටාලා කියනු ද විවරණ නම්. එ විවරණය විහාග කොට දක්වනු විහර්ත නම්. විවෘත වූ අළු විහාර කරනු, උපමා එලවා දක්වනු උත්තානිකරණ නම්. දහම් අසනුවන් සොම්තස් දනවා නොසිසුම් නුවණැතියන් නුවණ තිසුණු කරනුයේ පඤ්ඤාතති නමු.

පාඨය වැළින් සකායභාසිත බ්‍යඤ්ඤානභාසිතාදී විසිනුදු, අළුය පාඨාළු සම්භාවාළු න්‍යායාළුදී විසිනුදු අනේකප්‍රකාර යැ. ඒ ඒ පාඨාළු මැනවින් දන සිටියේ පරවාදීන් විසින් අනභිගවතිය වේ. මෙසේ අළු ව්‍යඤ්ඤාන සමපන්න කොට වදල තෙසින් ‘මහාපඨවි, මහාසමුද්ද’ සෙසින් මහත් ‘වූ නිදෙදස නුසි මහානිදෙදස නම් වී. තෙල මහානිදෙදසය බම්සෙතෙපි සාරිපුත්තමහතෙරණුවන්ගේ ප්‍රඥමහිමයෙන් පහල වූයේ වෙයි.

බුදුන් යමාමහපෙළහර පෑ තව්තිසායෙහි පබ්බතාබ්බුල්සලස්තෙහි වැඩහිඳ විජමච්ඡා වදාරා සකස්සුර දෙරට බට කල්හි, සැරියුත් මහරහතුන් හැමට පලමු කොට බුදුන් වැඳ සිටියන්ගේ ප්‍රඥානුභාවය පෘථග්ජන පඤ්චකාදී ප්‍රශ්න විසඳීමෙන් පැහැරැගියෙන් එ අභ්‍යන්තරාත්මන විසිනුදු, එහි මැ බුදුහු ‘පෙරන් ශාරීපුත්‍රයෝ පඤ්චරාතියතයෙහි නවුස් පැවිද්දෙන් පැවිදි වෑ මහාප්‍රාඥ වූහ’යි ආගමන විසිනුදු, ප්‍රඥයෙහි විඤ්චයිතායෙනුදු, ගුණාතිරෙක සෙසිනුදු “එතදංගං භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං පඤ්ඤාවන්තානං යදිදං සාරිපුත්තො”යි තෙරුන් අග්‍රසථානයෙහි තැබූහ.

“ගඛ්භාස වාලුකා ඩියෙ උදකං ඩියෙ මහණණ්ඩවෙ
මහිසා මහතිකා ඩියෙ ලකෙකින මම බුද්ධියා”යි

ඥානගථිතා කිරීමෙහි සමථී වූ තෙරණුවෝ “සාරිපුත්තො භික්ඛවෙ මයා පවත්තං ධම්මවකං අනුසාවතෙහි” යි බුදුන් විසින් පසස්තා ලදහ. යම්සෙ සක්වති රජක්හු විසින් පවත්වන ලද ආඥාවක්‍රය පරිණා-යක-පුත්‍රරත්නය අනුප්‍රවේන කරනුයෙ සේනාපරිණායක වෙ ද, එසෙසින් සභ්බුද්ධිමත්වීන් විසින් පවත්වන ලද ධම්මක්‍රය අනුප්‍රවේන කරනුයෙන් සැරියුත් තෙරණුවෝ ධම්මසේනාපති වූහ.

“සෙවෙථ භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තමොග්ගලානෙ, හරථ භික්ඛවෙ, සාරි-පුත්තමොග්ගලානෙ” යනාදින් බුදුහු භික්ඛුන් අමතා සැරියුත් මහ මුගලන් දෙ තෙරණුවන් සෙවන හරන කරන සේ විධාන කොට “ඔබ පණ්ඩිත වූහ. සමුම්සරුන්හට අනුග්‍රාහකයක. ශාරීපුත්‍රයෝ ජනනිය බදු වූවාහු සෝවන් පෙළෙහි හික්මවනුවහ. මොද්දලායනියෝ ජනසිතා බදු වූවාහු උත්තමාථීයෙහි හික්මවන්නාහ යි”ද, යළි වෙසෙසින් සැරියුත් තෙරහු චතුරයථීසතා විහාර හෙයින් දේශනා කරන්නට පොතොසත්භ”යි ද වදාළහ. මෙසෙසින් ශාරීපුත්‍ර සථවිරයන් වහන්සේ බුදුන් විසින් අනේක සථලයෙහි පසස්තා ලදහ.

සංයෝජනපරියාය ධම්මදයාද අනඛණ්ණ සමාදිට්ඨි ධනඤ්ජානි සච්ච-විහරිත සභ්බුද්ධිපරියාය දැයුතතර ආදී සුත්‍රාන්ත දේශනායෙහි දු සැරියුත් මහරහතුන්ගේ යසහි දෙවමිනිසුන් කෙරෙහි පහළේ යැ. අථී- ධම් - නිරු-කති - ප්‍රතිගාතප්‍රභේද වූ ප්‍රතිසංවිද්ධමයනට උපායගුණ පටිසම්භිද්ධමයන ද තෙරණුවන්ගේ අසම වූ ධම්මසෙනෙවිච්ච නිසා පහළ විය. ඒ මහා ප්‍රාඥ වූ ශායාකලා වූ ජිනත්‍රජ ශාරද්ධනිපුත්‍ර මහතෙරණුවෝ ධම්මක්‍රය විහාන කොට විශිෂ්ටපාඨනිදේශ වූ මහා නිද්දෙසපාලිය ද වදාළහ. එයින් කීහ අටුවා-ඇදුරු උපසෙක මහතෙරණුවෝ:

“සාරිපුත්තො මහාපඤ්ඤා සද්දුකප්පා ජිනත්‍රජජා
ධම්මවකං විහාරෙත්වා මහානිද්දෙසමබුච්ඡි” යි.

තෙල මහානිද්දෙසය අථීව්‍යඤ්ජන සට්ඨන්ත යැ. ධම්මාථී හෙයින් ගම්මිරි යැ. මූඛ්‍ය විසින් ලොකොත්තරාථීප්‍රකාශ කරනු වෙයි. ශුන්‍යතා-ධම්මප්‍රතිසංයුක්ත යැ. ප්‍රතිපත්ති මාගී එල එලවනු වෙයි. ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිපක්‍ෂයන් වලගනු වෙයි. යොග්‍යාවචරයනට තැණුරුවන් පහළවන තැන් වෙයි. ධම්මකථිකයනට දම් දෙසුම් විලාසිත සදහා විශේෂ කාරණ වෙයි.

සතරවන දක්නාවුන්ට නිසරණ පිණිස සද්පාය දක්වමින් අභිධම්ම දතවනු සදහා ද, තත්ප්‍රතිපක්‍ෂාත් තෙරනු සදහා ද, ගම්හිරානී වූ නොහෙක් සුත්‍රපදයන්හෙ අනී විවරණයෙන් සජ්ඣායාදයානන්දජනනය සදහා ද, සථි ජනයන් කෙරෙහි පතල මහාකාරුණිකයෙකු ඇති අප්‍රතිහත සථිඥාඥාචාර්යාය ඇති සමාස්තමුද්‍රායෙන් විසින් දල්වන ලද සඬම්ප්‍රදීපය තදබාහය විකාසන තමාගේ සෙනහපරිණිතයෙන් පස්වැදහ-සක් මුළුල්ලෙහි නො කිවී පවත්නා කැමැති බමිසෙනෙවි වූ ආයුසමත් සැරිසුන් මහතෙරණුවන් විසින් ලෝකානුකම්පායෙන් දෙසන ලද ඒ මහා නිදර්ශන පාලිය බමිසාණ්ඩාගාරික අනුද තෙරුන් අසා ඉගෙන ප්‍රථම සම්මිතිකාලයෙහි ඇසු සෙසින් සම්භායනාරොපිත විය. අනුසම්මිත ද වී. (සමන්තපාසාදිකා - 16 පිටුව.)

ගුණවත් සමය:

එහි බුද්ධත්වයෙන් ප්‍රථම බෝධියෙහි ම වදල සෙ පෙනෙන කාමසුත්‍රාදි සොළොස් සුත්‍රය බමානී හෙයින් ගම්හිර වූයෙ උද්ඝටිතඥාදි ප්‍රාඥයන්ට විෂය වෙයි. ගුහටික දුට්ඨටික සුඬටික පරමටික සුත්‍රයන්ගෙ වශයෙන් 'අට්ඨකච්ඡා'යි බුද්ධිකාලයෙහි ම ප්‍රසිද්ධ වූ තුමුයෙ ද වෙයි. මහසාසකින් තෙරුන් වෙත පැවිදි වූ සිටි සොණකුමාරිකණ්ණ තෙරුන් විසින් වත්තෙරුන් සමීපයෙහි ම සුත්‍රනිපාත ඉගෙන බුදුන් හමුයෙහි අට්ඨකච්ඡා සුත්‍රයන් ප්‍රකාශ කළ¹ බව ද මේ නිදනගෙහි ලා පසු කලෙක බුදුහු සොණතෙරුන් ශිෂ්ටවදන් ඇති භික්‍ෂූන් කෙරෙහි අගතැන්හි තැබුහයි ද සැලකිය යුතු ය.

එසෙයින් ම බුදුහු 'ඉද්දං පතමේතං ආනන්ද, සන්ධාය භාසිතං පාරා-යනෙ පුණ්ණකපඤ්ඤා'² යි තෙල සදහා මා විසින් පාරායනයෙහි මේ කියන ලද්දේ අභිකුත්තර - නිකනිපාතයෙහි ආනන්ද - සාරිපුත්ත යන දෙ සුතෙහි ම වදල දෑට සාධක සදහා පාරායනසුත්‍රයෙන් කරුණු ඇර-දක්වා ඇත. බමානී හෙයින් ගැමුරු වූ අට්ඨකච්ඡා, පාරායනවග්ග බග්ගපිසාණසුත්ත යන දේශනායෙහි බැසගෙන සිටි බමිවිත්‍රය විභාග කිරීමිවශයෙන් අගසවු සැරිසුන් තෙරණුවෝ නිදර්ශනය වදලහ. එය ප්‍රථමසම්මිතියෙහි මහතෙරුන් විසින් බුදුකතිකායෙහි ලා සම්භායිත විය. පිටක විසින් දීඝභාණ්ඩයන් අභිබමී පිටකයෙහි ගිණු නමුදු මජ්ඣිමනිකායෙහි සුත්‍රාන්තපිටකයෙහි ලා ගිණුන. එහි අට්ඨකච්ඡායෙහි නිදර්ශන 'මහානිදර්ශන' යි ද, පාරායනවග්ග - බග්ගපිසාණසුත්තනිදර්ශන 'බුලනිදර්ශන' යි ද හඳුන්වති.

දීඝතිකාසාදි පස්වැදුරුම නිකාය විසින් නිදර්ශනපාලිය බුදුකමහා-නිකායෙහි සහන්තා ලද්දේ ය. සුත්ත, ගෙයා, වේරාකරණ, ගාථා, උදන, ඉතිවුත්තක, ජාතක, අභිකුත්තමම, වේදලල යන නවබහසඤ්ඤාසන-යෙහි නිදර්ශනපාලිය "උභයොපිභවන නිදර්ශන බකිකපරිවාරා සුත්තනිපාතෙ මහිලසුත්ත රතනසුත්ත නාලකසුත්ත තුවටකසුත්තානි අඤ්ඤාමපි ච සුත්තනාමකං තථාගතවචනං සුත්තනනි වේදිතබ්බං" යන අටුවාපාඨ ගෙන

1. "සොණතෙරො, මුලුරන සරෙන එකව්‍යාඤ්ඤාමපි අවිනාසෙනෙතා අට්ඨක චග්ගියානි අසාසි". (මහාපරපුරුණි) "අමාසේ පරානතිකයා ගුහතිකයා උදහාත් පාරාය-ණාත් සත්‍යදානොපෙකලොථා මුතිතාථා අනිවර්තියාණි ම සුත්තාණි විසතෙරණ සමරෙණ සාධායා කරොති" (දිව්‍යවදන 12)

2. අභිකුත්තරනිකාය - නිකතිපාත - ආහංගු සුත්ත.

විකාශයේ ශාරීරිකමුහුණත් සාර්වදීපනියෙහි සුත්‍රාංගයෙහි ඇතුළු වන සේ දක්වූහ. ආවායේ ධම්මපාල තෙරණුවන් විසිනු ද නෙතනියකරණ අටුවායෙහි නිදර්ශනපාලිය සුත්‍රාංගයෙහි සමූහන වන බව කියන ලදී. ඇතැම් ආවායේ කෙනෙක් - විශේෂයෙන් නිදර්ශනඅටුවායෙහි ම ආවායේ උපස්ථාන තෙරණුවෝ “යථාසම්මතං ගාථාවෙය්‍යාකරණංගාථාවෙය්‍යාකරණං” යි යථාසම්මතයෙන් ගාථාවන වෙය්‍යාකරණාංගය දෙකෙහි ඇතුළු වේ යයි දක්වූහ. මේ කරුණු ඉදිරිපත් කොට සාරිපුත්තමාහිමියෝ ‘නිදර්ශනෙහි කිසි තැනෙක ප්‍රශ්නව්‍යාකරණ ලැබෙන හෙයින් ඒකදේශයෙක වෙය්‍යාකරණාංගසමූහයට අවිරුද්ධ වූ නමුදු ගාථාවනසමූහය ප්‍රතික්ෂේප කෙරෙහි. අට්ඨකච්ඡාදියෙහි එන සුත්‍රනිපාතයෙහි ඇතුළු වූ බුද්ධගාමික ගාථාවනට ධම්මසෙනෙය්‍යන් විසින් නිදර්ශන මතයෙක් ම වදාරන ලද්දේ ය. අනුමාන සදහා එළවූ මූලගාථා සුත්‍රනිපාතයට ඇතුළත් වූයෙන් නිදර්ශන සංඛ්‍යාවට නොයන හෙයින්.

සංරක්ෂණය:

සමිතිනිත්‍රයට නැගිහිට ග්‍රීටික බුද්ධවචනය නො නැසිය දී ආරක්ෂා කර ගැනීම ලක්දිව මහාවිහාරයට අයත් විය. දඹදිවදී අටුවා ලියන්නට ඇරැඹූ බුදුගොස් තෙරණුවන් සමාජීය උපාධ්‍යාය ප්‍රවෘත්ති තෙරුන් විසින් ‘මහාවිහාරයෙහි හෙළවුවා හා ආවායේවාද ඇතැ’ යි කියා එය ඉගෙන අටුවා ලියන සේ උපදෙස් දී එවූ සැටි ද සිහිදිය යුතු ය. චලගමික රජයෙහි බැමිණිවිද්‍යාසාය උපන් කල්හි සිංහලයෙහි වහන්සේ එතෙක් මුඛපාඨයෙන් ම ගෙන ආ තෙවලා දහම් රක්තට ගෙදු පරිශ්‍රමය කෙබඳු ද යනු අටුවා කථාගෙන්¹ දන හැකි ය.

එ දුර්වික්ෂයෙහි සියදහස්ගණනින් ජනයා නැසීය කල්හි ගමනියම් ගම් ජනවී ජනශුන්‍ය ව ගිය කල්හි ජනයා නිසා වැටුණු හිසුන් දහස්ගණනින් වැතැපුණු කල්හි මහානිදර්ශනපාලිය පුත්‍රණු කළ හිසුන් කෙරෙහි ශෛව වැ සිටියානු එක් මැ පැරිදි කෙනෙකි. උතුරු ශිලිපිටතන වූහ ල. වතුනෙකාසික කිසි තෙරුන්ට උපාධ්‍යාය වූ මහාතෙට්ටක තෙරණුවෝ ඉහණධාරණයෙහි නිපුණ වූ රක්ත තෙරුන් අමතා ‘ඇවැත්නි, තුලන් වෙත මහානිදර්ශන පුත්‍රණු කරව’ යි කීහ. වහන්සේ හෙ පාපයෙක, උන් කෙරෙහි නුගන්මි’ කියෙන් ‘උගන්ව ඇවැත්නි, මම ද නොප වෙත හිදිමි’ කීහ. මැතැවැ වහන්ස, නොප වහන්සේ හුන් කල්හි උගන්මි’ රු දවල් අතුරු නො කොට හදාර නිමැවූහ. පසු වැ බොහෝ මහතරහු රක්ත තෙරුන් වෙත ඉගෙන මහානිදර්ශන පවත්වාලූහ.* මෙසෙයින් මහානිදර්ශන නාමයෙන් නොවූයේ ලෙගමානු යෙහි. අලුලෙන ග්‍රන්ථලේඛන සමිතිකීය කරන ලද්දේ එයින් මද කලෙකින් පසුව ය.

කාලානුගතන දුෂිතපාඨ:

මුඛපාඨයෙන් ආ පාලිය ග්‍රන්ථගත වත් ම අනුක්‍රමයෙන් මුඛපාඨයෙහි උත්සාහය තැනී වැ යනු සමයාසිඛා යැ. මුද්‍රණය ආරම්භ වූ පසු ලිවීමේ අපේක්ෂාව හැරැවී සැටි මෙහි ලා සාධක යි. නොවියත් ලේඛකයා අතින් ලියැවුණු ග්‍රන්ථය - වෙසෙයින් ම මහානිදර්ශනපාලිය වැනි අනන්‍ය වෘත්ත ඇති වෙව්වනෙන් ආශ්‍ය වූ ග්‍රන්ථයක් දුෂිතපාඨයෙන් ගතන වීම ආශ්‍යවියෙන් නොවේ.

1. වහ්න අටුවා - සූත්‍රවිකිකවණ්ණා (314 පිට).

2. සමනතපාසාදිකා - සිංහලවිකිකවණ්ණා (503 පිට).

විසින් අතිශයින් ආකූල වූ තුබූ මහනිදෙස්පෙළ ගුණි කරන ලද්දේ සි සඳ හත් වේ¹. නිදෙස්පාළිය ව්‍යාකූල වී ඇති සැටින් නුගකුත් ඇතින් පොත් ලියැවීමේ අතින් විපාකාත් දූතෙක්‍රයේ මහානිදෙස් පැරණි පිටපත් බලන කල්හි ය.

තෙවලාපෙළපොත් මුද්‍රණයට වැටෙත් ම නිදෙස් පාළිය ද නොයෙක් වර මුද්‍රණයෙන් පළවිය. බුරුම අකුරෙන් මුද්‍රණය වූ පැරණි පොත ද, ජට්ඨසංඛ්‍යායනායෙන් සංස්කරණය කොට මුද්‍රණය කළ පොත ද, සිංහලයට තායි අකුරෙන් මුද්‍රණය වූ පොත ද, එංගලන්තයේ පාලිපොත් සමාගම් මගින් සකස් වූ මුද්‍රණය වූ පොත ද මේ රට සිංහල අකුරෙන් මුද්‍රණය වූ දෙ පොතක් ද දක්නට ලැබේ. මෙයින් ඇතැම් පොතෙක ප්‍රමාණවත් සංස්කරණයක් ඇත ද මූලසංගීතියෙන් ඇත් වූ හිසගසි සිතෙන පාඨ බෙහෙවින් දක්නට ඇත.

සිංහලපරිවෘත්තය:

දෙදහස්පන්සියයේ බුද්ධිජයන්තිය නිමිත්තෙන් පිහිටවූ බෞද්ධමනෙලය ත්‍රිපිටකය හෙළබසින් පළ කරවන්නට සම්මත කෙළෙන් මහානිදෙස් පාළිය සිංහලයෙන් තබාලීමේ බර අපට පැවැරිණි. එහි ලා නිදෙස්පාළිය ලිහිල් හෙළබසට තබාලීම මතුයෙක් අභිමත විය. එතෙකුදු වත් නිදෙස්පාළියෙහි ගැඹුරු අරුත් ඇති බව ද, විෂයමහත්තය ද හේතු කොට පරිවර්තනය පහසු කාශ්‍යීයෙක් නො වී ය. අප ඇදුරුපාණන් කුළුණුඅමායෙන් මේ දුෂකරයෙහි ශක්ති ලද්ද්මාසි සිතමි. පරමෙසුරු රසිභම නාගිමිපාණන්, එල්ලාබල ශ්‍රී සංඛිච්ච නාගිමිපාණන්, පණ්ඩිත හල්තොට හිටිමානඤ මහතෙරපාණන් යන දූතට අපවත් මාගේ අවාශ්‍යී ප්‍රාචාර්‍ය-වරයන් මා සතතා ශ්‍රියමාණ වන්නා බන්දනයි ද ඒ. ගුරුප්‍රසාදයෙන් මෙ පරිවර්තනය නිමගම් වී යයි ද සිතමි. දූතට ප්‍රවචනොදය පරිවෙණාගි-පති අභිද්‍යායා මහාතායකමාගිමයන්වහන්සේගේ කාරුණික අනුග්‍රහය ද මෙහිලා අත්‍යන්තොපකාරී විය. නිදෙස්පාළි ව්‍යාධ්‍යාතය සෙයින් ම සංස්කරණය ද මහත් ආශාස උපදවන්නෙකි. අප කිසෙයින් වැයම් කළ ද මෙහි නො පාලව හිය තැන් කෙළි කොට යථාස්ථානයට පමුණුවාලුවාහු දෙමටගොඩ බමිදුතාග්‍රම විදුලයාගිභවර වූ දඬිනවිශාරද පරවාහර ශ්‍රී චන්ද්‍රානාගිධාන උපාධ්‍යායභුත, කොළඹ නවකෝරළයේ ප්‍රධාන සභික නායකසාමිඤ්ඤයන් වහන්සේ යැ. යථාස්ථියෙන් ම දඬිනවිශාරද වූ ඕබ්බේ ශාස්තාශාසනඤ්ඤය මේ ව්‍යාධ්‍යාතය එළවත් කළ සේ කියමින. ත්‍රිපිටකසංස්කාරකසංගයෙහි උත්තරිතරමණඛිලයෙහි වූ අභමමහාපණ්ඩිත බළන්තොඩ ආනඤ්ඤමත්‍රෙය මහාතායක සාමිඤ්ඤයන් වහන්සේ හා දක්ෂිණලඛ්‍යාවේ ප්‍රධානසභිකනායක බුරුකිර විදුලභූපරිවෙණාගිපති සාගිත්‍ය සරසවි පණ්ඩිත කෝදුනොඩ ඤානාලොක සංවිපාදයන් වහන්සේ හා මෙහි ලා දුෂකරසාතයෙහි අපට අත් දුන්නයි කාතඤ්ඤාපුරික වූ පටසමින.

මුද්‍රණ අවසානවට පැමිණි කල්හි මහනිදෙස්පෙළ තවදුරටත් ගුණි කළ හුතු සේ දූතෙන්තට විය. ගාථාපදයන්හි නැගිහිය දහම්පෙදෙස් විහාග කරනු සඳහා ත්‍රිපිටකයෙහි නානාස්ථානයෙන් අළු බුදුවදනින් හා, බමිසෙනෙවියන් බුද්ධිමතානුසාරී වූ තමන් වහන්සේ මෑ වදළ දහමතය සියෙන් හා සංඛිකරණ වූ සිටියෙන් කිසි තැනක් යථාස්ථානයට

පමුණුවා ගැනීම ඉතා දුෂ්කර විය. 212, 578 පිටුවල දක්නට ලැබෙන 'නිගුමං ගච්ඡති' යනපදයෙහි සිට 'වෙනතාධාරං ගච්ඡති' යන පදය අවසන් කොට ඇති පද පන්තිය ලිඛිත - මුද්‍රිත හැම පිටපතෙකිනි මැ එකිනෙකින් අසමාන වූ අතිශයින් ව්‍යාකූල වූ පැවැත්ම. මෙහි එක ඇතැම් ස්ථාන තාම ජාතක විමානවත්තු ආදී පාලිපොත්හි ද මත්ස්‍යපුරාණ වාගන්තපාදී සංස්කෘත සාහිත්‍යයෙහි ද ශබ්දප්‍රයෝග දක්වනු හඳුනා පාණිනි වාඥා කාතෘයන ව්‍යාකරණයන්හි ද දක්නා ලැබේ. මෙය සකස් කිරීම සඳහා ත්‍රිපිටක සංස්කාරකසභාවේ සභාපති වූ විද්‍යේන්ද්‍රය විශ්වවිද්‍යාලායී-පති පණ්ඩිත මැලිවිමසේ සොරතාගිඛාන නාහිමිපාණන්ගේ හා පුරවිද්‍යා-කාරී අ:වායඪී සෙනරත් පරණවිතාන මහතාණන්ගේ උපදෙශ ඉවහල් විය. මෙහි දී Sylvain Lévi මහතාගේ (Ptolemée), Le Niddesa et Le Brihat kathā* නමැති ග්‍රන්ථය ද ප්‍රයෝජනවත් විය. එහි 'නිගුමං ගච්ඡති' යනු පවත් ගෙන 'මුලපදං ගච්ඡති' යන්න දක්වා ඇති සුවිසිවපද රූභව්‍යාමයෙන් දක්වූ බව අවුවාගෙන එය. එකල්හි 'මරුකන්තාරං' යනුයෙහි පවත් කොට ඇති එකොළොස් පදය මාහිතාමයෙන් ගත් සේ කියුණු වෙයි. පරණවිතාන සූරිහු එ ද ජනපද නාම යයි සලකති. උත්තරපථ දක්ෂිණාපථ ආදිය මෙහි. 'නාචාය මහාසමුද්‍යං පකඛ්‍යදති' යි මුහුදු තැරැ යන බව කී හෙයින් ද, අන්තිදින ආසියානු දූපත්වලට ඉදිකරනු වෙලෙක් කිය බව පෙනෙන හෙයින්ද යි සාධක දක්වති. තවද සියමිරටෙහි මුද්‍රිත පොතෙහි එන හෙයින් ද Lévi මහතාගේ යට දක්වූ ග්‍රන්ථයෙහි නිගමනයන් අනුව ද මේ සංස්කාරණයට (212 පිට) ඇතුළුවිය 'අලුසඤ්ඤා ගච්ඡති' යනු අසානපතිතයක් බව පසුව පෙනීයියේ ය. සිංහල - බුරුම පොත්වල නොදක්නා ලැබෙන මේ පදය කිසිවකු අමුණුවෙන් එකතු කරන ලද්දෙකි. අවුවාගෙහි කී සුවිසි පදයඛණ්ඩයට ද මෙයින් විරෝධ වනුයෙන් එය හළුණු සේ කියමින.

පාඨානතර:

ධම්මක්‍රය විහාග කරනු විසින් නිද්දෙස වදාල සේ යට කියන ලදී. මහතෙරණුවා ත්‍රිපිටකය සාකල්‍යයෙන් අලලා නිද්දෙස වදාලන. බ්‍රහ්මාපිනි ගේතුසගත් දුරාභිතයෙහි සිට ම මහානිද්දෙස පාඨානතරයෙන් ගනන විය. මෙතෙක් සංස්කරණය නොලත් පාඨ ද දක්නට ලැබිණි. බුරුම සංස්කරණයෙහි "විරය, පරිවිත, විතමිඛ, සෙබ" ආදී ඇතැම් ශබ්දයෙක් හැම තැනෙක ම "විරය, පරිවිත, විතමිඛ, සෙකබ" යනු විසින් පෙළ යොදා ඇත. දෙශනාපාලියෙහි වූ කලී වීර බව 'විරය' යි සිටිනු මැනැවි. එයගත් එක් මැ දේශනයක උපන් සංස්කෘත මාගධි වැනි භාෂාවන්ගේ ශබ්දරූප සංකල්පනය නිතැතින් සිදුවන්නෙකි. 'ආයඪී - වියඪී - ඊයඪීපථ' ආදිය වැනි සංස්කෘතශබ්ද අර්ථය - විරිය - ඉරියාපථ' ආදී විසින් මාගධි වතරට ආයෙ වන. පරිවිත - විතමිඛ යන ශබ්ද එසේ ව්‍යවහාරයෙහි යුක්තියෙක් මැ නැත. ශෙකෙ - සෙබ - සෙකබ, උපෙකෙ - උපෙබ - උපෙකබ, අතපෙකෙ - අතපෙබ - අතපෙකබ, ආදිය වැනි චෛකල්පික රූප මාගධි-යෙහි එයි. එහි සිංහල ආවායඪීවරයනට සෙබ වැනි ශබ්දරූප අහිමින වූ සේ යැ.

'දුරෙ විදුරෙ ... අනාසනෙන වචකටෙයි (40 පිට) යන තැනිති 'විවෙ-කටෙයි' යි ඡට්ඨසඝ්‍යෙහි සංස්කරණය වෙයි. මේ 'දුර' නිද්දෙසය වූයෙකුදු ව්‍යවකාශට ශබ්දයට අනුරූප හෙයින් 'කායවිවෙකො ව වචකටෙයිකායානං' යනාදී පෙළ හා සැසඳෙනුයෙන් ද 'වචකටෙයි' යනු මැ ගුණරූපය කොට ගනුමින.

* පොතේ 215 පිටුවේ 1 අංකය ලිපියේ මෙය "Ptolemée Le Niddesa Et le Brihat Kathā" යි පෙදී නිශ්චය වැරදීමකිනි

මෙහි 62, 164 පිටුවල 'ත ව කෙනවි කොවි හාගත්' යනාදි ගැට 'හඬකබ්බා' යන රූපය 'ගනිබ්බා' යි ද, 'පහවකා' යනු 'පතාවකා' යි ද සංසකරණයෙන් එයි. අටුවා බලා ඇපි මෙසේ සකස් කළහ. 30, 650. 'තසංයං පච්ඡිමකොටි' යනාදි ගය ද හැම සංසකරණයක් හා පිටිපතක් හා ව්‍යාකූල වූ එයි. එය නහා ගත් පෙළකුළු නොවූයෙන් අටුවා සැකැස්මෙන් සංසකරණය විය.

පසුර සුත්‍රයෙහි දෙවැනි - තුන්වැනි ගාථාවල 'අපාසදසමිං අපාසදො' යන පාඨ බොහෝ සංසකරණයන්හි 'අපාසතං, අපාසතයමිං' යි 'ගත්' බාහුයෙන් ජපත් රූපය ඉඬිපාඨ සේ යොදා ඇත. ඇපි එය 'දුරුතතං දුබ්බාසිතතති අපහරතති, ගත නිද්දෙස බලා 'සදබාහුතිපාතන රූපයක් කොට ගනුමය.

අතතදණ්ඩසුත්‍රයේ පෙවැන්නෙහි 'සමනතමසාරො ලොකො' යන පදය - ගෙ නිද්දෙසයට පැමිණ නිහර ද දක්වන තැනැටි බුරුමි පුඬියෙහි 'සෙන - කපෙත්ත' යි රූපයෙන් එයි. ඇතැම් සංසකරණයෙක 'සෙනකපෙත්තා, සෙන ගපෙත්ත' යන රූප ද පැනෙයි. හෙළවරණගස කියැවෙන 'සෙනවසාක' ශබ්දයෙන් සකුයෙහි එයි. එය මාගධියෙහි 'කවිව, ගව්' යන රූපයෙකින් සිටිනු ශබ්දබිම් නො වෙයි. එය ප්‍රාකෘතානුරූප වූ 'සෙනවිව්' යි ගෙදුව මතා සේ ඇපි කියමින. හෙළවරණගස යැ යත් අළු යි.

මෙසෙයින් "ව්‍යවිතො (8 - පිටු) පටිඛක්ඛු (42) දුරුඬුරු (44) දිට්ඨ - පුඬියා (120) ගටිතා (218) පසබ්බෙතොසි (264) පටිහාති (318) පතිප්ඵි - යති (324) ලිප්පති (328) පුත්තිප්පියා (410) මගව්‍යාකාං (528)" යනාදිය ද මේ සංසකරණයෙන් සකස් වී ඇත මෙබඳු අත්‍ය පාඨශෝධන දු අබො - ලිඛිත පාඨයෙන් දන්නේ මැනැවි.

පරමාදා:

අවිනිස සඛ්‍යායනාවෙහි දී ස්ථවිරභික්ෂූන් විසින් බැහැර කරන ලද වැදූරට වැසි දසදහසක් පමණ අබිමිවැදී පාපභික්ෂූහු පක්‍ෂබල ලැබ මහාසංගීති තම් වූ සඛ්‍යායනාවක් කළහ. වජ්ජින් ස්ථවිර භික්ෂූන්ට විපක්‍ෂ ව ගිය සැටි ශාසන - ඉතිහාසයෙහි එයි: ඒ මහාසංගීතිකයෝ බුදුසසුන විලෝම කළහ. මහකසුප් ඇ මහරහතුන් කළ මූලසංග්‍රහය බිඳ අත්‍යන් සංග්‍රහයක් කළහ. මූලසංගීතිකයෙහි පිටක - නිකාය - පණ්ණාස - වග්‍යාදි විසින් අත් තැනෙන සංග්‍රහ කළ සුත්‍රය අත් තැනෙන තැබූහ. විතයෙහින් පඤ්ච නිකායෙහින් බමෝථි බිදැලූහ. ආමායාරීපරමපරයෙන් සුග්‍රහිත නොවූයෙන් පට්ඨාසද්දශිත යැ නිපට්ඨාසද්දශිත යැ නිතාථි යැ නෙයාථි යැ යන මේ නො දත්තාහු අනෙකක් සදහා වදල කරුණ අත් තැනෙන තබා - ලූහ. උතු ව්‍යඤ්ජනච්ඡායායෙහි සිටි බොහෝ පෙළඅරුත් තසාලූහ. හැමුරු වූ සුත්‍ර - විතය එක්දෙසක් හැර පියා සුත්‍ර - විතය ප්‍රතිරූප වූ අත් දහ මක් සහසාලූහ. පට්ඨාර යැ අභොධාර (-පදහාප්තිය) යැ අභිබ්මි ඡෙට්ඨක - රණසෙකා ප්‍රතිසංවිත් යැ නිර්දෙශ යැ ජාතකයෙන් එකදෙසෙකැ යන මෙතෙක් දහම් උතු හැර පිහ. විශෙෂයෙන් මේ නිද්දෙසය ද ඔවුනට නො වූ බව මෙහි ලා සැලැකිය යුතු ය. මේ කියන ලදී:

'පටිසම්භිද්දඤ්ච නිද්දෙසං එකදෙසඤ්ච ජාතකං,
එතතකං විශාසේඤ්චිත අඤ්ඤාති අකරිංසු තෙ"යි1.

වජ්ජින්ගෙ එ සංගීතිකයෙහි මූලහෙතුව වූයේ ස්ථවිර භික්ෂූන් ප්‍රතික්‍ෂෙප කළ අකපටිය දශවසතුන් පිහිටුවාලීමි යැ.

පටිසම්භිද - නිද්දොසාදිය හඵසෙ ඔවුන් කෙරෙහි ඵ පුත්‍රණු කළවුන් නො වීම යැ, බුදුසසුන් පිහිටුවාලන සැදුහැ උන්ට නො වී යැ. උසු ප්‍රති-පතා ගරු නො වූහ. දහම් මය්‍යාද බුන්හ. මේ දක්වා විවිධ බමි-ප්‍රතිරූප තැනෙනුයේ එහෙයිනි.

පෙරදිග බෞද්ධ චූළාණන් පෙනිසිටි ශාසනඉද්‍රැහිනු මතු නො වෙයි. සදකත්පහණ පුජගල් කළ මලදුන් සෙසින් දහමිරස අගය නො කළ අවරදිග විවාරකයෝ ද සාමාලයයෙන් ගෙන ත්‍රිපිටකය විවේචනය කරන්නට වූහ. උන් මුතු යයි නමා පැබළිකවු වැලැඳගත්තා අදබලුන් සෙසින් බුන් සැදුහැති කාමවාරී බුදුනුවනුදු පිසින් අත්‍යයන්ගේ බස් හුවා පානු දක්නට හැකි ය. අත්‍යයන් සසුනට ගෙනෙක් නිසා දුන ද ඉන් වන මහත් සැතියෙක් නැති. සසුන්හි වැදූ, එහි මැ ලැපැ, එහි මැ රැකෙ-නුවන් තමා වරදවා ගත් පෙළ අරුත් ජනයා හමුගෙහි තබනු මහත් වනසෙකි. 'මෙහි මැ උපත්තෙ සසුන් වනසා' යයි වදාළ බව ද සිතිය යුතු ය.

1. "මහාතිද්දොස යයි කියනු ලබන්නේ අවිකම්මකයෝ පරණ අටු-වාටට ය.

2. මහාතිද්දොස - බුලතිද්දොස දෙක සුත්‍රනිපාතයේ වර්ග දෙකක අටුවාවක් හොඳින්ම පැහැදිලිව තිබියදී පෙළපොත්වලට ඇතුළත් කිරීමෙන් පෙනියන්නේ කුදුගොත් සහිත පසුකලක පෙළට එකතුකරගත් බවයි.

3. මෙය වතාහි සුත්තනිපාතයේ කොටසකට ලියූ අටුවාවකි.

4. සිංහලඅටුවා ලියන්නටත් පෙර තෘතීය සංගීතියටත් පෙර ලියන ලද්දකි.

5. මෙය අගසම් සැරිසුන් මහතෙරුන්ගේ කෘතියකැයි කියන නමුත් ඒකීම පිළිගැනීමට තරම් කරුණු පෙනෙන්නට නැත.

6. මේ පුරුණ අටුවාව පසුකලක කුදුගොත්සහිතේ පෙළට ඇතුළත් කරගත් බැවින් බුද්ධභෝගවාය්‍යීයන් අටුවා ලියූ කාලයේ දී සුත්තනිපාතයට නැවත අටුවාවක් ලියා තිබේ.

7. නිද්දොසපාලිය සුත්‍රනිපාතයෙන් ගත් සුත්‍ර කීපයකට අභිකථා-සිරිපයෙන් කළ විවරණයෙකි.

8. පටිසම්භිද - නෙතතිපාකරණාදිය අභිකථා සිරිපයෙන් නො තබා පෙළට එක්කිරීමට ඇති හේතු නො පැහැදිලිය.

9. දෑත් පෙළ පොත්වශයෙන් ගණන් ගෙන තිබෙන පටිසම්භිද මහාසත් මහාතිද්දොසයන් ඒ අටුවාවලින් දෙකක් ය."

මේ දක්වන ලද්දේ නිද්දොසපාලියට නමාලන බ්‍රංසන මතුවෙයි. මේ දක්වා මහතෙරවරුන් 'සසුනට නිසා දෙන ඇදුරෙල් ගෙලාදක්නා වරාකයනට අනුකම්පා කටයුතු ය' යි කියනුද දහමිරිසියන් පසුබස්වන, නවිතයන් නුවණැස අදුරු කරන, සැදුහැසියන් විසංවාදන කොට පිළිවෙතින් තෙරන මේ වදන් මහත් බු අත්‍යාගතයට වැටෙන හේ දක්ක යුතු වෙයි.

මහාසංඝයාගේ සංඝයා වූ ත්‍රිපිටකයට බුද්ධානුමත වූ අටුවා ද එකල්ලි මැ සංඝයා විස. අටුවා ප්‍රමාණ කොට මෙසේ කියමන. තෙවලා පෙළෙහි බුදුන් වදන දෙය මතු නො වැ සාප්පනාදි මහසච්චන් වදන දහවූද, සුත්‍රකථාදිය සවනා කොට දක්වනු සඳහා සංඝයාගේ සාධකයන් අපි නිදානකථා ආදිය ද, වෙනත් දේවමානුෂ්‍යයන්ගේ බසුද, දෙවැනි තෙවැනි සංඝයාගේ ඇතුළු වැ හිස සුත්‍රප්‍රදේශය ද ඇත. බුද්ධදේශිත නොවූ යම් මැ බසෙක් එහි සැඟවුණේ නම් එහිම 'මේ අසුචල්ල විසින් අසුචල් කරුණු සඳහා කියන ලද'යි හෙළි කොට දක්වන අටුවා ඇදුරක් කුදුගත් සහිතය යම් කවර ග්‍රන්ථයක් හෝ නිදේශපාලිය මැ නො පසු වැ රචනා කොට පෙළට ඇතුළු කරන ලද නම්, එ බව නො වලඟා කියනු ඇත. නොහොත් යම් කිසි ග්‍රන්ථයක් වේවයි සුත්‍රප්‍රදේශයක් වේවයි අමුතුවෙන් ගොතා රහසි වැ ත්‍රිපිටකයට ඇතුළු කිරීමෙහි ශක්තියෙන් කවරක් හට තිබිණි ද? සථවිර හිසුන්ට එබඳු කවර අවශ්‍යතාවයක් හෝ වී ද? යම් කවරක් හු හෝ 'මේ බුදුදහමැ'යි අප ද මහාපදේශයෙහි නොවැටේ නම්, විනය පිණිස නො පවත්නේ නම්, ධර්මයෙහි නො සැසඳේ නම්, එ බැහැර ලකුණු ආවායච්චංශයෙහි ආ සිටිති. දැන් යට කී බුද්ධත්වයන් විමසා බලමින.

1. නිදේශපාලිය ධර්මසෙනෙවියන් විසින් සුත්‍රපිටකයෙහි බැස සිටුවා තෙත් සුත්‍රකෙතකුත් සඳහා ධර්මකල්පය විශාල කෙරෙමින් වදන නිදේශයෙහි කියන ලදී. නිදේශයෙහි හා අවසානපාලියෙහි හා වෙනත් සම් ඇත: 'බුදුන් වදන එ එ දහම්පද නොගෙන උදෙසා නිදේශ පටිනිදේශය විසින් විනාග කොට, අවසානයෙහි නිගමනය කරනු නිදේශපාලියෙහි ආ දේශනාක්‍රම යි. එ මෙසේ යැ: 'කාමං කාමයමානස්සාති' යනු කාමසුත්‍ර චූල්පදය උදෙසා කළ අසුරු යැ. 'කාමා'නි උද්භවනො චෝ කාමා: වච්ඡා-කාමා: ව කිලෙසකාමා: ව' යනු උද්දම පදය නිදේශය කළ ආකාර යි. යළි 'කතමෙ වච්ඡාකාමා, මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා'. යනාදිය එ නිර්දේශ පදය පටිනිදේශය විසින් බෙදු සැටි යැ. ප්‍රතිනිර්දේශපාලනයෙහි 'ඉති කාමං කාමයමානස්සාති' ¹ යි නිගමනය වෙයි. නිදේශපාලියෙහි ආ ධර්මවිනය මෙසේ දත යුතු ය.

අටුවාව වූ කලි මෙයින් වෙනත් වූ පාලික්‍රමයෙකි. එ ගාථාපදය ම අටුවා කළ සැටි මෙසේ යැ: "තත් කාමනති මනාපියරූපාදි නෙභුමකධමම සංඝාතං වච්ඡාකාමං, කාමයමානස්සාති ඉච්ඡමානස්ස, තස්ස වෙ තං සම-ඡකිති තස්ස කාමයමානස්ස සත්තස්ස තං කාමසංඝාතං වච්ඡං සම-ඡකිති වෙ, සවෙ සො තං ලභති චුත්තං හොති" ² යි. යට දක්වූ නිදේශ පෙළත් මේ සුත්‍රනිපාත අටුවාවත් විමසන්නකුට නිදේශ හා අටුවා හා දෙකේ ඇති අන්තරාය පෙනනු ඇත. තවද අටුවායෙහි කිසි තැනෙක මෙසේ අනි දක්වීමෙන් නො නැවැති අනිශ්චිතය ද කරන ලද්දේ යැ. එසේ ම අවශ්‍ය තැන නිරූපණ පදවිනය හා ලක්ෂණ රසාදිය ද හෙළි කරන ලද වෙයි. මේ කී අවසානපාලියෙහි නිදේශපාලියෙහි නො ලැබෙනුයෙන් එය පැරණි අටුවාවක් නොවන බව සැලකිය යුතු ය. "පෙළ නම් වාචනාමයක කොටැ තබන ලද" යන ධර්මපිටකයට ගැටපද සත්‍යයෙහි කියෙත් 'නිදේශ'ය වාචනාමයකයෙහි සිටියේ නු යි පාලි නමින් මැ ගත්තට තිබි වෙයි. අටුවා ඒ සැටියෙන් නොසිටුනේ වෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

2. “කුදුගොත්සහිය පසුකලක පෙලට එකතුකරගත්බව පෙනියන්-නේය”යි කියති. කුදුගොත්සහිය ප්‍රථම මහාසංගීතියේ දී මෑ සංගීත වූ සේ තව කෙනෙක් දකිති. අවුවා ඇදුරෝ එ මෑ ද්‍රව්‍ය, නෙලවුවා ලියු මිහිදු අතුවැස්සෝ නෙලඇදුරෝ ද ද්විපත්‍රසාදක බුද්ධිකල්‍යාණ මහාමිහිදු මහතෙර හිමියන් කෙරෙහි එ මෑ උගත්ත. ඔබව දු මොහොලිපුත්තනිසා මහතෙර ණුවෝ උගත්වාලුවානු ද එ ලෙසින් මෑ යි. දෙවන සහායෙහි මහතෙරු තට පිළිමල් වෑ හිය වජ්ජිනු පවා කුදුගත් සහිය පලමුසහායෙහි තැහිහිය සේ ද්‍රව්‍ය. එහෙත් උන් දසදහසක් දෙනා කෙරෙහි තිදෙනු පටියමස්ස හා ඇතැම් ජාතකාදිය හා උගත් එකක්නු පවා නො සිටියෙන් උන්ගෙ සංගීතියට නො තහාගත්ත. දන් එකෙක් හෝ වී නම් වරදවා නො තමතව වාසි වන සෙ ලියාගනු තිසැක ය. ඇපි මේ කියන්නමෝ ඇදුරු පරපුර බලා යෑ.

කුදුගත්සහිය පසුකලක පෙලට එක්කල බව පෙනීමට හේතු ද දක්වා ලැබී: “මහාතිදෙදස චුලතිදෙදස දෙක අවුවාබව හොඳින් ම පැහැදිලි ව තිබියදී පෙලපොත්වලට ඇතුලත් කිරීම” යි. තිදෙදසය අවුවාබව වීම කුදුගත්සහිය පසුව පෙලට ඇතුලත් කලැයි කීමට කෙසේ නම් සංගීත විය හැකි ද? තවත් කියති: ‘හොඳින් ම පැහැදිලි ව තිබිණැ’ යි. ඇදුරන් කෙරෙහි සිට පාදු බැලී නම් මෙබඳු විපරිතදර්ශිතයකට අවසර නො-ලැබෙන්නට තිබිණි.

3. සුත්තනිපාතය සහසාලන්නට පෙර මෑ ධම්මසෙනෙවියන් විසින් අට්ඨකච්ඡාදියෙහි එන තෙතිස් සුත්‍ර කෙනකුන්ට තිදෙදස වදාරන ලද්දේ යැ. තිදෙදසයට විෂය වූ අට්ඨකච්ඡාදිය සුත්තනිපාතයෙහි සැඟැහු බව විනා සුත්තනිපාතයෙන් කොටසක් නහාගෙන අවුවාබවක් ලියු කෙනකුන් තැනීමට තරයේ දතසුතු ය.

4. තිදෙදසයට කාලනිණිය කෙරෙහි: ‘සිංහල අවුවා ලියන්ටත් පෙර තෘතීය සංගීතියටත් පෙර’ යයි. දෙ පෙරයෙක් කුමට ද? අතීතය දක්වන්-තට ඇතිත් තිබෙන හිම ප්‍රමාණ යැ. බුදුන් පිරිනිවෙන්නටත් පෙර තිදෙදස වදාල සැපි අවුවා ප්‍රමාණ කොට පෙන්වා දුනුමක.

5. ‘මෙය (තිදෙදසය) සැරිසුන් මහතෙරුන්ගේ කෘතියකැයි ... කීම පිළිගැනීමට තරම් කරුණු නැතැ’ යි කියති. සැබැව, ධම්මසෙනෙවි සැරි-සුන් මහතෙරණුවන්ගේ ‘කෘති’ යෙකැයි කීමෙන් මේ නම් පිළිගැනීමට කරුණු නැත. විතණ්ඩවාදියකු තමා මෑ එසේ කියාගන්නා බව මුත් පෙරියවංසයෙහි ඇදුරුවරයන් පවසනුයෙ තිදෙදසය අගසවු සැරිසුන් මහතෙරණුවන් දේශනා කල බව හා තුන්භසසහායෙහි සංගීත වෑ, ඇදුරු පරපුරෙන් මුළුපාසි විසින් ගෙනවුත් අලුලෙනැ දී සිංහල භික්ෂූන් පුත්-කොලයෙහි ලියාතුබු බවය. පරහැනි වෑ තමන් ගත් දුර්මතියෙන් බොහෝ ජනතාව, අනාගත පරපුර විසංවාදන කරනු නොයෙදේ.

6. ‘මේ පුරාණ අවුවාබ කුදුගොත්සහියේ පෙලට ඇතුලත් කරගත් බැවින් බුද්ධිසංඝාතවෘත්තියක් සුත්තනිපාතයට වෙන ම අවුවාබක් ලියාගත් බව’ කියති. මේ ද පරවාදීන්ගෙ කපොලකල්පිතයක් විනා බුදුගොස් තෙරුන් දුටු සැටියෙක් නොවේ. ඔබ දුටුයෙ වෙන් වෙන් ව සංගීතියට නැගුණු

සුභතනිපාතය හා නිද්දොසපාළිය හා නිද්දොසපාළියට ලියු හෙළවුවායෙකි. සුභතනිපාතයට ලියු හෙළවුවායෙක් නම් වූබව නො පෙනේ. නිද්දොසයට හෙළවුවා තුබුයෙන් සුභතනිපාතයට හෙළවුවා වෙත ම නො ලියැවිණැයි සිතනු නිසි වෙයි. නිද්දොසයට හෙළවුවාවක් තුබු සෙ දක්වති උපයෝග කරණුමෝ:

“පුබ්බාපරෙට්ඨකථානග්ගො යථානුරූපං උපසංහරණො”යි - පුජිතර අභිකථානග යථානුරූපයෙන් ගෙන නිද්දොසවණ්ණනා කරන සෙ කියෙන් නිද්දොසයට පැරණි අවුච්චත් තුබු බවුද, එ හෙළ ඇදුරත් ලියු මහඅවුච්ච බවුද, එසින් ‘නිද්දොස පුරුණඅවුච්ච’ යි ගත් පිතණ්ඩවාදීන් බස් පලන බවුද දතයුතු*.

මෙහි 7, 8, 9 වාදයන් ගෙන් ද පැහැනුයෙ නිද්දොස අවුච්චයෙකැයි පුත පුතා කියන අයුරු ය. විශේෂයෙන් නම්, මෙහි පටිසම්භවයා හා තෙතනිපාකරණ හා අවුච්චවාදයට ඇදහැනීම යැ. එ දෙ පොත් පිණිස කියැ යුතු මතු යථාකාලයෙහි එන්නෙ යි.

බුද්ධිකාලයෙහි දු බුද්ධතව වාදරොපණ කලානු, බුද්දහමිති දෙස් දුබු- වානු බාහිර දෘටිකතිකයෝ මතු නො වූහ. අප්ථිච්ච වැනි ශාසනිකයෝ ද වූහ. බුද්ධත් පිරිනිව් පසු ද දහම විෂයෙහි පැතැනැගුණු විවිධ වාදයන් ද ශාසනවුරුගෙහි සිටි මහතෙරවරුන් ඒ නිරාකරණය කෙරෙමින් තෙවලොදහමට පිටුවහල් වූ සැටි ද ශාසන ඉතිහාසයෙන් හෙළි වෙයි. මෙකල විවේචනය කලාවක් කොට ගත් බාහිර උගතුන්, විවේචන ආරයෙන් තෙවලොයෙහි දෙස් දක්නවුන් ඇති බව පැහැදිලි ය. පෙළබසෙහි මද දුනුමක් ලබා ශබ්දකොෂයෙන් පාළියට අභි දෙන්නට වැයම් කරන තව්නනයට පෙළදහම කෙළිසිම වූ සැටියකු දු දක්නට ඇත.

විමුක්තිරසය ම පරම කොට ඇති, රහවිරහය සදහා, මද නිමමදනය සදහා දෙසු දහමක් ලොවට තැබුරුව සිට විවේචනයට බසුත් නොයෙදෙයි. බුද්දහමිති වරප්‍රවාහනිය නො රුක්නා විෂමපුද්ගලයන් ගත් මගෙක් දුන් පැහැදිලි වෙයි: බුද්ධත් වදල දහම්පෙදෙස් බුද්ධිභාවිත නො වහසේ දක්වීම එහි මුල් තැන සිටි. ත්‍රිපිටකධර්මයෙහි භාෂාව පුරුණ තුළනවශයෙන් බෙදීම ද, බුද්ධකතිකායෙහි ඇතැම් ග්‍රන්ථයෙන් පසුව සම්ප්‍රග කරන ලද සි කිම දුසි මෙවැනි කරුණු උත්තේ දුජිද පිසින් තැබිය යුතුය. යම් මැ දහම්පෙදෙස් පසුවැ සම්ප්‍රගකරන ලද සි හෝ හෝ සබ්බිතියට නො තැබිණැයි හෝ කියනුටත් විසින් ‘එය බුද්ධ භාවිත නො වේ’ යයි කියන ලද වෙයි. “භාසිතං ලපිතං තථාගතෙන අභාසිතං අලපිතං තථාගතෙනාති දීපෙති”යි වදල සසුන් තැසීමට කරුණු වූ හෙදකර වසාව එහි බැය ගෙන සිටි. එහෙයින් බෞද්ධයෝ විශේෂයෙන් සිංහල භික්ෂූන් වහන්සේ එබදු විෂමවාදයට නො බැය ත්‍රිපිටක පශ්චාත්තිය පුරුකිත කරනු පෙතා උත්සාහවත් වියයුත්තා.

ලබ්ධාණ්ඩුවේ සංඝකාතික දෙපාඨමේන්තුව මගින් සිදුවන ත්‍රිපිටක සිංහලපරිවර්ත කායනීය වූ කලි ඉක්මැහිය දෙව්දහස් කාලය තුළ සිදුවූ අද්විතීය ඛණ්ඩිතා සේවාවකි. ශ්‍රද්ධාසම්පන්න වූ සංචිත්තේ ඛණ්ඩිතය හා ස්වභාවිකය හා අපේක්ෂායෙන් ලියු මහානිද්දොසව්‍යාධ්‍යානය පරි- සිලනයෙන් ලොව - ලොවුතුරු සුව ලබන්වයි ආශංසනය කරමහ.

ලබ්ධිම ලබ්ධානග්ග ස්වර.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සමූහකතනිරූපන.

ABBREVIATIONS

සිමුi	—	1916 සිහලකඛරමුද්දිත මහානිදෙදසපාලි (පඨමො හාගො).
සිමුii	—	1933 සිහලකඛරමුද්දිත මහානිදෙදසපාලි.
මනුප	—	මහනුවර - පතතිරිජපුව - රාජකීය පොත්කාලයාගතත කාලපණ්ණපොත්ක.
සි	—	(මොල්ලිගොඩ) පව්වනොදය පොත්කාලය- කාලපණ්ණ පොත්ක.
කත්ති	—	(පානදුර - වලාන)සිරිසිඳ්ධිපාරාම පොත්කාලය- කාලපණ්ණ පොත්ක.
මජ්ඣ.	—	මජ්ඣ ජට්ඨ සංඛිතියා පිටක පොත්ක.
සං.	—	සං. - තාසිඳ්ධකරමුද්දිත මහානිදෙදසපාලි.
PTS.	—	Pali Text Society - Mahaniddesa.
සු.	—	මුද්දිත සුත්තනිපාතපාලි.
සං.	—	„ සංසුත්තනිකායපාලි.
අනි.	—	„ අඛණ්ඩනිකායපාලි.
ස.	—	„ සද්ධම්මපඤ්ඤානිකා - නිදෙදසපට්ඨකපා.
ප.	—	„ පරමිපඤ්ඤානිකා - සුත්තනිපාතපට්ඨකපා.
වි.	—	„ විසුද්ධිමංගලා.
පු.	—	(භාණ්ඩකමතෙතට්ඨකපායතානි) පුරාතනපාඨනතරානි.

THE PĀLI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS

ਫਾ ਫਾ ਫ਼ ਭੀ ਚੀ ਚੁ ਚੂ ਚੇ ਚੋ

CONSONANTS

කka	ඛkha	ගga	ඝgha	ඞṅa
චca	ඡcha	ජja	ඣjha	ඤṇa
ටta	ඨtha	ඩḍa	ඬḍha	ණṇa
තta	ථtha	දda	ධdha	නna
පpa	ඵpha	බba	භbha	මma

යා	රා	ලා	වා	සා	හා	ලා	අංශු
ක ka	කා kā	කි ki	කි kī	කු ku	කු kū	කෙ ke	කො kō
ඛ kha	ඛා khā	ඛි khi	ඛි khī	ඛු khu	ඛු khū	ඛෙ khe	ඛො khō
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

Conjunct - Consonants

කක kka	උක jja	ත ත්tha	බ bra
කක kkha	උඳුඳු ṅṅa	ත්t ra, ති tva	ම mpa
කය kya	උදා, ඊha	ද දda	මථ mpha
ක්‍රි kri	උදව, ම ඊca	ධ, ඔ ddha	මඛ, ඔ mba
ක කva	උද් ජ, ඊcha	ද් dra	මන-mbha
කය khya	උද් ජ, ඊja	ඳ ව, dva	මම mma
කච khva	උදුක ඊjha	ධව dhva	මහ mha
කක ṅka	ට් ට්ṭa	න් nta	යය, යස yya
කඬ ṅkha	ටථ, ඵ ට්ṭha	න් ntha	යහ ya
ගග gga	ඔඬ ධḍa	න් nda	ල ලla
ගඟ ggha	ඔස් ධḍha	න් ndha	ලය lya
ග්‍ර gra	ණණ ṇṇa	න් nna,	ලහ lha
ගක ṅga	ණ් ṇa	න් nha	වහ wha
ගඝ ṅgha	ණ්ඨ ṇṭha	ප ppa	සස ssa
චච cca	ණ්ඪ, ඔ ṇḍa	පථ ppha	සම sma
චජ ccha	ණ්හ ṇha	බ බba	සව swa
ජ ජja	ත තta	බහ bbha	හම hma
	හව hva	හ හha	

[illegible]

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විසයසූචි

විසයා	පිටුවක
කෘමිසුතන නිදර්ශන	2 - 30
ගුහවස්ත	32 - 86
දුට්ඨවස්ත	86 - 114
සුඛවස්ත	116 - 140
පරමවස්ත	140 - 160
ජරා	162 - 190
නිසංසමතෙතය	190 - 220
පසුර	220 - 248
මාග්‍යද්‍රව්‍ය	248 - 284
සුරාතෙද	284 - 344
කලහවිවාද	344 - 388
බුලවිසුභ	388 - 416
මහාවිසුභ	416 - 466
තුවටක	466 - 558
අතතදණ්ඩ	558 - 626
සාරිසුතන	626 - 733
ගාථාදිපාදසූචි	733 - 738
නිදර්ශනපදසූචි	739 - 759
ගුහවස්ත	760 - 761

සුඛගතපිටකෙ

බුදුකතියායෙ

මහානිදෙදසපාලි

සුභානන්දපිටකේ බුද්ධකතිකායෙ

මහානිදේද සපාලී

— 3 —

නමො තස්ස ගඟවතො අරහතො සමමාසමුද්ධාය්ස.

1

කාමසුභානිදේදසො

1 - 1.

“කාමං කාමසමානස්ස තස්ස වෙ තං සමිජ්ඣති,
අභිං පිතිමතො තොති ලභිං මච්චො යදිවත්ති.”

කාමං කාමසමානස්සාති - ‘කාමා’ ති උද්ගතො¹ දො කාමා:
වජ්ඣකාමා ව තිලෙසකාමා ව. කතමෙ වජ්ඣකාමා? මනාපිකා රූපා මනාපිකා
සද්දා මනාපිකා ගතා මනාපිකා රසා මනාපිකා ථොට්ඨකා, අත්ථරණා
පාපුරණා, දුසිද්ධා අජෙලකා කුකුළුපසුකරා හත්ථිගමාස්සවලවා, බෙතනං
වජ්ඣ² භිරඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාමිනිගමිරාජධානියො රට්ඨං ව ජනපදෙ ව
කොසො ව භොට්ඨාගාරං ව, යං කිඤ්චි රජනීයං වජ්ඣ³ වජ්ඣකාමා.

අපි ව, අතීතා කාමා, අතාගතා කාමා, පච්චුසානතා කාමා,
අජ්ඣතතා කාමා, බිගිභි කාමා, අර්ඣතතථගිභි කාමා, භිතා කාමා,
මජ්ඣිමා කාමා, පණීතා කාමා, ආපාසිකා කාමා, මානුසිකා කාමා, දිබ්බා
කාමා, පච්චුපවසීතා කාමා, තිම්මිතා කාමා, පරතිම්මිතා කාමා, අතිම්මිතා
කාමා⁴, පරිඤ්ඤිතා කාමා, අපරිඤ්ඤිතා කාමා, මමාසිතා කාමා, අමමාසිතා
කාමා, සබ්බෙපි කාමාවච්චරා ධම්මා, සබ්බෙපි රූපාවච්චරා ධම්මා, සබ්බෙපි
අරූපාවච්චරා ධම්මා, තණ්හාවජ්ඣකා තණ්හාරම්මණා කමතියවෙස්සිත⁵ රජනීය
වෙස්සිත මදනියවෙස්සිත කාමා. ඉමෙ වුච්චන්ති වජ්ඣකාමා.

1. උද්ගතො - සහ. මජ්ඣ. 2. වජ්ඣං - කතවි. 3. රජනීයවජ්ඣ - සහ.
4. ‘පරතිම්මිතාකාමා’ති - සි. I. පොඨසො ව. ‘අතිම්මිතාකාමා’ ති - සහ. මජ්ඣ. PTS
පොඨසොසු ව ඤාමිමෙපපප්පාතිකායං ම න දිස්සන්ති.
5. කාමනීයවෙස්ස - සි. I. II. සහ.

සුත්‍රානුකූලව සකසන කුසලය සහිතව

මහානිදේශය

— 8 —

ඒ භාග්‍යවත් අතීන් සම්මාසම්බුදුරජාණන් වහන්සේට
නමස්කාර වේවා.

1

කාමසූත්‍රනිදේශය

1 - 1.

“වස්සුකාමය කැමැති වන සත්ත්වයාට ඉදින් ඒ කාමය සමාදාන වේ නම්, එකල්හි සතෙකු තෙමේ කැමැති වස්තුව ලැබ එකානන්‍යයෙන් සතුටු සිත් ඇත්තේ වේ.”

කාමා කාමයමානස්ස - ‘කාමා’ යනු විසාර විසින් වස්සුකාමයෝ යැ, කෙලශකාමයෝ යැ යි කාමයෝ දෙදෙනෙක් වෙති. වස්සුකාමයෝ කවරහ? යත්: මන වඩන රූපයෝ යැ, මන වඩන ශබ්දයෝ යැ, මන වඩන ගන්ධයෝ යැ, මන වඩන රසයෝ යැ, මන වඩන ස්පර්ශයෝ යැ, අතුරුණු යැ, පොරෝන යැ, දසිදස්ත්‍ර යැ, එළු බැටෙළු යැ, හුරු කුකුළු යැ, ඇත් අස් ගව වෙලඹු යැ, කෙත් යැ, වතු යැ, කහවණු යැ, රත් යැ, ගම් නියම්ගම් රජදහන්ත්‍ර යැ, රට යැ, දනවු යැ, කොෂ යැ, කොටුගෙ යැ, යම් කිසි ඇලුම් කට යුතු වස්තු යැ (යන මොහු) වස්සුකාමයෝ යැ.

තව ද, අතීතකාමයෝ යැ, අනාගතකාමයෝ යැ, වර්තමානකාමයෝ යැ, ආභ්‍යන්තරකාමයෝ යැ, බාහිරකාමයෝ යැ, අභ්‍යන්තරාභ්‍යාසකාමයෝ යැ, භික්ෂුකාමයෝ යැ, මධ්‍යමකාමයෝ යැ, ප්‍රණීතකාමයෝ යැ, සතර අපායයෙහි වූ කාමයෝ යැ, මිනිස්ලොවැ වූ කාමයෝ යැ, දෙවිලොවැ වූ කාමයෝ යැ, එළඹ සිටි කාමයෝ යැ, (අරමුණු මවා රමණය කරන) නිර්මිතකාමයෝ යැ, පරනිර්මිත කාමයෝ යැ, අනිර්මිත (=පියෙවින් පිළියෙල වූ) කාමයෝ යැ, (මේ මාගේ යැයි) පිළිගත් කාමයෝ යැ, (එසෙයින්) තො පිළිගත් කාමයෝ යැ, (තෘෂ්ණාවශයෙන්) මේ මාගේ යැයි ගත් කාමයෝ යැ, (එසේ නො ගත්) අමමායිත කාමයෝ යැ, සියලු මැ කාමාවචරධර්මයෝ යැ, සියලු මැ රූපාවචරධර්මයෝ යැ, සියලු මැ අරූපාවචරධර්මයෝ යැ, තෘෂ්ණාවට කාරණ වූ තෘෂ්ණාවට අරමුණු වූ (ධර්මයෝ) ප්‍රාණීනා කළ යුතු අණියෙන් ඇලීමට යොග්‍යාණීයෙන් (කුලමද්දි) මද ඉපදවිය යුතු අණියෙන් කාමයෝ යි. මොහු වස්සුකාමයෝ යැ යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කෙල්ලකාමයෝ කවරහ? යත්: ඡන්දය කාම යැ, රාගය කාම යැ, ඡන්දරාගය කාම යැ, සංකල්පය කාම යැ, රාගය කාම යැ, සංකල්පරාගය කාම යැ, පඤ්චකාමගුණයෙහි යම් කාමසංකිතාන ඡන්දයෙක්, කාමරාගයෙක්, කාමනන්දියෙක්, කාමතෘෂ්ණයෙක්, කාමසෙතතයෙක්, කාමපරිදහයෙක්, කාමමුර්ජායෙක්, කාමයත්ති ඇතුළු වීමෙක්, කාමසංකිතා ශිෂ්ටයෙක්, කාමයෝගයෙක්, කාමොපාදානයෙක්, කාමවිඡන්දනිවරණයෙක් වේ ද-

1. කාමය, තා හේ මූල දිට්ඨි. කාමය, තෝ සංකල්පය හේතු කොට ගෙන උපදනෙති. (දන් මම්) තා නො සතම්. කාමය, මෙසෙසින් තෝ නුපදනෙති යැ යි.

මොහු කෙල්ලකාමයෝ යයි කියනු ලැබෙත්.

කාමයමානසං- කැමැති වන, ආශංසනය කරන, ආශාදනය කරන, ප්‍රාථිතා කරන, ලබනු කැමැති වන, තෘෂ්ණයෙන් තෘප්තිය උපදවන ශිභුට නු යි 'කාමං කාමයමානසං' යනුවේ.

තසං වේතං සමිජ්ඣති- 'තසං වේ' යනු: ක්ෂත්‍රිය වූ හෝ බ්‍රාහ්මණ වූ හෝ චෛත්‍ය වූ හෝ ශුද්‍ර වූ හෝ භික්‍ෂු වූ හෝ ජෛන වූ හෝ මිනිස් වූ හෝ ශිභුට යැ. 'තං' යි වස්තුකාමයෝ කියනු ලැබෙති. මන වඩන රූපයෝ යැ, ශබ්දයෝ යැ, ගන්ධයෝ යැ, රසයෝ යැ, ස්පර්ශයෝ යි. සමිජ්ඣති යනු: නිපැදෙයි, මොනවට නිපැදෙයි, ලැබෙයි, පිළිලැබෙයි, පැමිණෙයි, විදී නු යි 'තසං වේ තං සමිජ්ඣති' යනු වේ.

අද්ධා පිතිමනො හොති- අද්ධා යනු: ඒකානන්ධවචන යැ, නිසංඝය වචන යැ, නිසැකවචන යැ, අද්ධෙවචන යැ, නොදෙසින් වචන යැ, නියෝගවචන යැ, අවිරුඳිවචන යැ, සනිටුහන් වචනයෙකි. මේ 'අද්ධා' යනු පිති යනු පඤ්චකාමගුණප්‍රතිසංග්‍රහන වූ යම් ප්‍රීතියෙක්, ප්‍රාමොද්‍ය-යෙක්, ආමොදනයෙක්, ප්‍රමොදනයෙක්, හඬයෙක්, ප්‍රහර්ෂයෙක් (=හවුපහවු ආකාරයෙක්), ප්‍රීතිමනයෙක්, සතුටෙක්, ශීඝ්‍ර වැඩිබවෙක්, සතුටුසිත් ඇති බවෙක්, විතතයාගේ පැතුරුණුබවෙක් වේ ද එය යි. මනො යනු: යම් සිතෙක්, මනසෙක්, මානසයෙක්, හෘදයයෙක්, පණ්ඩු වූ හවාඩ්ධසිතෙක්, මනසෙක්, 'මන'සංකිතා ආයතනයෙක්, මනිජ්ජියයෙක්, විඤ්ඤනයෙක්, විඤ්ඤාසකකියෙක්, තදනුරූප වූ (හෙවත් ඒ ස්පර්ශාදිය උපදවන) මනො-විඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මෙය 'මන' යැ යි කියනු ලැබේ. මේ මනස මේ ප්‍රීතිය හා සහගත වූයේ, සමග උපන්නේ, සංසාර වූයේ, සම්ප්‍රසන්න වූයේ, එක් වැ උපන්නේ, එක් වැ නිරුඳි වනුයේ, (හදවත් පිසින්) ඒකවස්තුක වූයේ, එක් අරමුණෙහි වූයේ වේ. පිතිමනො හොති - ප්‍රීති සංකිත සිත් ඇතියේ වෙයි. තුටුසිත් ඇතියේ, හවුසිත් ඇතියේ, පහවුසිත් ඇතියේ, අත්තමන වූයේ, ශීඝ්‍ර වැඩි සිත් ඇතියේ, මුදිත වූ සිත් ඇතියේ, ප්‍රමුදිත වූ සිත් ඇතියේ වේ නු යි 'අද්ධා පිතිමනො හොති' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ලද්ධා මව්වා යදිව්ඡති¹ - ලද්ධා නි ලභිතා² අධිගතවා විඤ්ඤා පටිලභිතා; මව්වාති - සතෙතා නරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජිවො ජාගු³ ජනතු ඉඤ්ඤා⁴ මනුජො⁵; යදිව්ඡති - යං ඉච්ඡති යං සාදිගති, යං පණ්ඨති, යං පිණෙති⁶, යං අභිජ්ජාති රූපං වා සංඝං වා ගඤ්ඤං වා රසං වා ඡායාබ්බං වාති 'ලද්ධා මව්වා යදිව්ඡති'.

තෙනාන භගවා:

“කාමං කාමයමානස්ස තස්ස චෙ තං සමිජ්ඣති,
අද්ධා පිතිමතො තොති ලද්ධා මව්වා යදිව්ඡති” ති.

1 - 2

“තස්ස චෙ කාමයානස්ස⁸ ඡන්දජාතස්ස ජනතුතො,
තෙ කාමා පරිභායනති සලලවිද්ධො⁹ ව රූපාති”.

තස්ස චෙ කාමයානස්සාති - ‘තස්ස චෙ’ ති තස්ස බ්වතියස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා චේත්සස්ස වා සුද්දස්ස වා ගතථිස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා දෙවස්ස වා චිත්තස්ස වා; කාමයානස්සාති - කාමෙ ඉච්ඡමානස්ස සාදිගමානස්ස පණ්ඨමානස්ස පිහගමානස්ස අභිජ්ජාමානස්ස; අථවා කාම-තණ්හාය යායති නිගති වුග්ගති සංහරියති, යථා භන්ටියානෙන වා අස්සයානෙන වා ගොයානෙන වා අජයානෙන වා මේණ්ඤිකයානෙන වා ඔට්ඨයානෙන වා බරයානෙන වා යායති නිගති වුග්ගති සංහරියති. එව මෙවං කාමතණ්හාය යායති නිගති වුග්ගති සංහරියති තස්ස චෙ කාමයානස්ස.

ඡන්දජාතස්ස ජනතුතොති - ඡන්දෙ ති යො කාමෙසු කාමඤ්ඤෙ කාමරාගො කාමනඤ්ඤි කාමතණ්හා කාමසිනෙත්තො කාමපරිලාභො කාමමුච්ඡා කාමජේඣාසානං කාමොඤ්ඤො කාමයොගො කාමුපාදනං කාමච්ඡන්දනිවරණං; තස්ස සො කාමච්ඡන්දෙ ජාතො තොති සඤ්ජාතො නිබ්බතොතො අභිනිබ්බතොතො පාතුහුතො. ජනතුතොති - සත්තස්ස නරස්ස මානවස්ස පොසස්ස පුග්ගලස්ස ජිවස්ස ජාගුස්ස¹⁰ ජනතුස්ස ඉඤ්ඤස්ස මනුජස්සාති ‘ඡන්දජාතස්ස ජනතුතො’

තෙ කාමා පරිභායනති¹¹ - තෙ වා කාමා පරිභායනති, සො වා කාමෙහි පරිභායනති; කථං තෙ කාමා පරිභායනති? තස්ස නිව්ඤ්ඤාසංඝො තෙ හොතෙ රාජානො වා භරතති, චොරා වා භරතති, අඤ්ඤා වා දහති¹², උදකං වා වහති, අප්පියා වා දයාද භරතති, නිහිතං¹³ වා නාගිගච්ඡති¹⁴, දුප්පසුත්තා වා කම්මත්තා භිජ්ජනති, කුලෙ වා කුලඛ්‍යාරො¹⁵, උප්පජ්ජති, යො¹⁶ තෙ හොතෙ පිකිරති විබ්බති විද්ධංසෙති, අභිව්චතා එව අභිව්ච්ඡති. එවං තෙ කාමා භායනති පරිභායනති පරිබංසනති¹⁷ පරිපතනති¹⁸ අත්තරඛායනති විපප්පජ්ජනති.

1. පටිලභිතා - ස්‍යා. 2. ජතු - සිමු. I. ජාතු. ස්‍යා. ජතු. මජ්ඣ. PTS.

3. භිඤ්ඤා - පුරාණ.

4. යඤ්ඤා - ස්‍යා.

5. පිහති - ස්‍යා.

6. කාමයමානස්ස - සු. ස. 7. ජාතුස්ස - ස්‍යා. ජතුස්ස. මජ්ඣ. සි. I.

8. අග්ගති. - මජ්ඣ. 9. නිහිතථිත්තා. - මජ්ඣ. 10. ගිවච්ඡති - මජ්ඣ.

11. කුප්ප - ස. කුලසංභවෙකා කුලජායාපකො - ස්‍යා. 12. හො - සිමු. II.

13. පරිබංසනති. - ස්‍යා. - සිමු. 14. පරිවච්ඡනති - ස්‍යා.

ලද්ධා මවේවා යදිවන්නි - ලද්ධා යනු: ලැබූ, පැමිණ, විද, ප්‍රතිලාභ කොට; මවේවා යනු: සතකු තෙම, තර තෙම, මානවයා, පුරුෂයා, පුද්ගලයා, ජීවයා, (ව්‍යුතිශේෂාන් ජාතියට යන්නේ නු යි) ජාගු තෙම, ජනතු තෙම, (ඉන්ද්‍රසංඛ්‍යාත කමිශේෂාන් යේ නු යි) ඉන්ද්‍රගු තෙම, මනුජ තෙමේ යි. යදිවන්නි යනු: රූපයක් හෝ ශබ්දයක් හෝ ගතියක් හෝ රසයක් හෝ ස්ප්‍රභවයක් හෝ යම් කිසිවක් කැමැති වේ නු යි, යමක් ආභාරාද තොරේ නු යි, යමක් ප්‍රාථමිකා කෙරේ නු යි, යමක් (තාමණාචශයෙන්) ලබනු කැමැති වේ නු යි, යමෙක (තාමණාචශයෙන්) ගුණ කියා නු යි 'ලද්ධා මවේවා යදිවන්නි' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුනු:

“කාමං කාමයමානස්ස -පෙ- ලද්ධා මවේවා යදිවන්නි” යි.

1 - 2.

“ඒ වස්තුකාමයන් කැමැති වන්නා වූ උපන් තාමණා ඇති ඒ පුද්ගලයාගේ ඒ කාමයෝ ඉදින් පිරිහෙත් නම්, එකල්හි හෙතෙම විෂ පෙවූ ශල්‍යශේෂින් (=ජීවලයෙකින්) විදුනා ලද්දකු සෙයින් පෙළනු ලැබේ.”

තස්ස වෙ කාමයානස්ස - තස්ස වෙ යනු: ඒ ක්‍ෂත්‍රියයාගේ හෝ බ්‍රාහ්මණයාගේ හෝ ජෙවශ්‍යයාගේ හෝ ඉද්‍රියාගේ හෝ ගාහස්ථයාගේ හෝ ප්‍රමුජිතයාගේ හෝ තද්වයාගේ හෝ මිනිසාගේ හෝ යැ. කාමයානස්ස යනු: කාමවස්තූන් කැමැති වන්නෙහි, ඉවසන්නෙහි (=ආභාරාදනය කරන්නෙහි)ගේ, ප්‍රාථමිකා කරන්නෙහි, ලබනු කැමැති වන්නෙහි, තාමණාචශයෙන් ගුණ කියන්නෙහි; නොහොත් කාමතාමණාච විසින් යවනු ලැබෙයි, පමුණුවනු ලැබෙයි, වහනය කරනු ලැබෙයි, ගෙන යනු ලැබෙයි; යම් හේ ඇත්තානෙකින් හෝ අස්තානෙකින් හෝ ගවයානෙකින් හෝ බැටෙළයානෙකින් හෝ මැඩයානෙකින් හෝ ඔටුයානෙකින් හෝ කොටළයානෙකින් හෝ යවනු ලැබේ ද, පමුණුවනු ලැබේ ද, වහනය කරනු ලැබේ ද, ගෙන යනු ලැබේ ද, එසෙයින් ම කාමතාමණාච විසින් යවනු ලැබෙයි, පමුණුවනු ලැබෙයි, වහනය කරනු ලැබෙයි, ගෙන යනු ලැබේ නු යි 'තස්ස වෙ කාමයානස්ස' යනු වේ.

ඡන්දජාතස්ස ජනතුනො - ඡන්ද නම්: පස්කම්ගුණයෙහි යම් කාමසංඛ්‍යාත ඡන්දයෙක්, කාමතාමණායෙක්, කාමසෙනහයෙක්, කාමපරිදහයෙක්, කාමමුර්ච්ඡායෙක්, කාමයානි බැසගැනීමක්, කාමසංඛ්‍යාත ඔසයෙක්, කාමයොගයෙක්, කාමොපාදනයෙක්, කාමව්‍යන්ධිවරණයෙක් වේ ද, ඔහුට ඒ කාමව්‍යන්ධිය තෙමේ උපන්නේ, මොනොවට උපන්නේ, නිපන්නේ, වෙසෙයින් නිපන්නේ, පහළ වූයේ වේ. ජනතුනො යනු: සතකුගේ-තරයාගේ, මානවයාගේ, පුරුෂයාගේ, පුද්ගලයාගේ, ජීවයාගේ, ව්‍යුතිශේෂාන් ජාතියට යන්නෙහි, ජනතුනු ගේ, කමිශේෂාන් යන්නෙහි ගේ, මිනිසාගේ, නු යි 'ඡන්දජාතස්ස ජනතුනො' යනු වේ.

භත කාමා පටිභායනති - වස්තුකාමාදී ඒ කාමයෝ හෝ පිරිහෙති, ඒ පුද්ගල තෙමේ හෝ කාමයන් කෙරෙන් පිරිහේ. කිසෙයින් ඒ කාමයෝ පිරිහෙති? යත්: ඔහු ජීවත් වැ සිටිය දී ම ඒ (කාමසංඛ්‍යාත) භොගයන් රජදරුවෝ හෝ හැරගනිති. සොරු හෝ පැහැරගනිති. හිත්ත හෝ දවයි. (ඔස ආදී) උදකය හෝ මුහුදට ගෙන යයි. අමනාප වූ දායාදයෝ (=නොහිඬයෝ) හෝ හැරගනිති. නිධාන කොට තබන ලද්දේ හෝ නො ලැබෙයි. දුෂ්ප්‍රසන්න වූ (=වරදවා යොදන ලද කාමවිභින්නාදී) කමිහනයෝ හෝ බිදීයෙති. කුලයෙහි ඒ නෝගයන් විසුරුවන, තසන, විබාංසනය කරන, කුලඅතුරක් (=කුලසාතකයක්) හෝ උපදී. අතිත්‍යාගා මැ අවමැති කොට ඇත. මෙසේ ඒ කාමයෝ හෙති, පිරිහෙති, හාත්පසින් වැහැයෙති, වැහිණෙති, අතුරුදහන් වෙති, පුණ්‍රපිපුණ්‍ර වැ යෙත්.

කථං සො කාමෙති පරිභායති? නිව්ඨනොව නෙ සොගො¹ සො චචති මරති අනතරධායති විපාලුජ්ඣි. එවං සො කාමෙති භායති පරිභායති පරිබංසති පරිපතති² අනතරධායති විපාලුජ්ඣි.

1. “මොරා කරනති රූපානො අභි දහති නංගුති,
අප්ථං අනෙතන ජනති³ සරිරං සපරිභානං.
2. එතදඤ්ඤාය මේධාචී භුඤ්ඤාප ච දදෙද ච,
දකා ච භුකා ච යථානුභාවං,
අනිඤ්ඤො සංගමුපෙති ථානං”ති.

තෙ කාමා පරිභායනති සලලවිද්දොව රූපානිති - යථා අයොමයෙන වා සලලන විද්දො අවිසිමයෙන වා සලලන දනනමයෙන වා සලලන විසංඝමයෙන වා සලලන කවිසිමයෙන වා සලලන විද්දො රූපානි කුපාති සවට්ඨති පිට්ඨති ව්‍යවිතො⁴ දොමනස්සිතො⁵ හොති, එවමෙව⁶ වඤ්ඤාමානං විපරිභොමඤ්ඤාපාභාවා උපජ්ඣති සොකපරිදෙවද්දකඩ දොමනස්සපායාසා. සො කාමසලලන ව සොකසලලන ව විද්දො රූපානි කුපාති සවට්ඨති පිට්ඨති ව්‍යවිතො⁵ දොමනස්සිතො⁶ හොතිති - සලලවිද්දොව රූපානි.

තෙතාහ භගවා:

“තංගු වෙ කාමයානංගු⁷ ජ්ඤජානංගු ජනතුනො,
තෙ කාමා පරිභායනති සලලවිද්දොව රූපානි” ති.

1 - 8

“යො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති සප්පසොව පදා සිරො,
සො⁸මං විසතතිකං ලොකෙ⁹ සතො සමතිවිතතති”.

සො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති - යොති යො යාදිසො යථාසුතො යථාවිසිතො යථාපකාශො යං ථානං පතො යංඛමම¹⁰සමිත්තොගතො ඛතතිසො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙසො වා සුඤ්ඤා වා ගහවෙසා වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මිත්‍රසො වා; කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති - ‘කාමා’ති උද්ගතො¹¹ දො කාමා: වඤ්ඤාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුච්චනති වඤ්ඤාමා -පෙ- ඉමෙ වුච්චනති කිලෙසකාමා.

කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති ද්විති කාරණෙති කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති: විකඩ්ඛණ්ණො වා සමුච්චෙද්දො වා. කථං විකඩ්ඛණ්ණො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති? “අවිසිකඩ්ඤ්ඤාමා කාමා අපායොද¹²වෙතිනා”ති පසංගො විකඩ්ඛණ්ණො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති. “මංසපෙසුපමා කාමා ඛුසාධාරණවෙතිනා”ති පසංගො විකඩ්ඛණ්ණො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති. “තිණ්ණකුපමා කාමා අනුදහනවෙතිනා”ති පසංගො විකඩ්ඛණ්ණො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති. ‘අධාරකාසුපමා කාමා මහාපරිලාභවෙතිනා’ ති පසංගො විකඩ්ඛණ්ණො කාමෙ පරිවජෙජ්ඣති.

1. හොගා - සො. 2. පරිවජ්ඣති - සො. 3. අපො - සො.
4. අසහනනන ජනති - මජ්ඣ. 5. බ්‍යාචිතො - සො. මජ්ඣ. සිමු. I
6. දොමනස්සිතො - සිමු. I
7. කාමයානංගු - සු. ස. සි. I 8. ලොකං - PTS.
9. බමිමං - සිමු. I 10. උද්ගතො - සො. මජ්ඣ.
11. අපායොදන - සිමු. 2. සි. I.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කිසෙයින් හෙතෙම කාමයන් කෙරෙන් පිරිහෙයි? යත්: ඒ භෞගයන් නිසියැ දී මැ හෙතෙම ව්‍යුත වෙයි, මැරෙයි, අතුරුදන් වෙයි, වැනාසේ. මේසෙයින් හෙතෙම කාමයන් කෙරෙන් හෙයි, පිරිහෙයි, හාත්පසින් වැනාසෙයි, ගිලිහෙයි, අතුරුදන් වෙයි, සුණ්‍යවිසුණ්‍ය වේ.

1. “සොරු ද රජදරුවෝ ද (භෞගයන්) පැහැරගනිති. හින්ත දවයි. උදකාදියෙන් නැසෙයි. යළි (ශෂ්‍ය වූ) භෞගයන් සහිත ශරීරය මරණය සමග හැරැපියයි.

2. පණ්ඩිතපුරුෂ තෙමේ තෙල භෞගයන්ගේ විනාශය දැන වළඳුනුයේ ද දෙකුයේ ද වෙයි. සමපත් වූ ලෙසින් දී වළඳා අනිඤ්ඤ වූයේ දෙව්ලොවට පැමිණේ.”

තෙ කාමා පටිභායනාහි සලලවිදෙඛාම රූපසති - යම් සේ ලොභො-
මුවා ගියෙකින් හෝ ඇටමුවා ගියෙකින් හෝ දළමුවා ගියෙකින් හෝ
සිගුමුවා ගියෙකින් හෝ දඩුමුවා ගියෙකින් හෝ පිදුනා ලද්දේ විසිරේ ද
(=විකාරයට පැමිණේ ද), සැලේ ද (=කිසේ ද), ගැවේ ද, පෙළේ ද,
පෙළන ලද්දේ හටගත් දොමනස් ඇතියේ වේ ද, එසෙයින් ම වහු-
කාමයන්ගේ විපරිණාමයෙන් වූ අත්‍යථාතියෙන් සෝකපරිදෙව දුක්ඛ -
දොමනස්සුපායාසයෝ උපදිත්. හෙතෙම කාමශල්‍යයෙන් ද ශෝකශල්‍යයෙන්
ද පිදුනා ලද්දේ විසිරෙයි, සැලෙයි, ගැවෙයි, පෙළෙයි. පෙළන ලද්දේ
හටගත් දොමනස් ඇතියේ වේ නු යි “සලලවිදෙඛාම රූපසති” යනු වේ.
එයින් වදාළන බුදුහු:

“තස්ස වෙ කාමයානස්ස -පෙ- සලලවිදෙඛාම රූපසති” යි.

1 - 8.

“යමෙක් වහුකාමකෙල්ලයකාමයන් (එහි ඡන්දරාගය විකේ-
මාණයෙන් හෝ සමුච්ඡේදයෙන් හෝ) තමාගේ පසින් සර්පයකුගේ
ගිස මෙන් දුරු කෙරේ ද, ඒ මහණ ලොවිහි විසත්තිකා සංඛ්‍යාත වූ
මේ තෘණොව සමානිමත් වූ ඉක්මවයි.”

සො කාමෙ පටිච්ඡෙද්දති - සො - යම් කිසි, යම් බදු වූ, යමෙකින්
සුක්ඛ වූ, යමෙක් සිටි, යම් ප්‍රකාර වූ, යම් තනතුරකට පැමිණි, යම්
බථිගෙකින් සුක්ඛ වූ ක්‍රියායෙක් හෝ ව්‍යාග්‍රිකයෙක් හෝ වේශයෙක්
හෝ ශුද්‍රයෙක් හෝ ගිහියෙක් හෝ පැවිද්දෙක් හෝ දෙවියෙක් හෝ මිනි-
සෙක් හෝ යි. කාමෙ පටිච්ඡෙද්දති- කාමයෝ නම්: විහාර විසින් කාමයෝ
දෙදෙනෙක් වෙති: වහුකාමයෝ ද, කෙල්ලකාමයෝ ද යි... මොහු වහු-
කාමයෝ යැ යි කියනු ලැබෙත්... මොහු කෙල්ලකාමයෝ යැ යි කියනු
ලැබෙත්.

කාමෙ පටිච්ඡෙද්දති - දෙකරුණෙකින් කාමයන් දුරු කෙරෙයි:
විකේමාණ විසින් හෝ සමුච්ඡේද විසින් හෝ යැ. කෙසේ විකේමාණ
විසින් කාමයන් පරිවර්ජන කෙරේ ද? යත්: ‘අලාංඛාද වන බැවින්
කාමයෝ ඇටසැකිල්ලක් වැන්නැ’ යි නුවණැයින් දක්නේ විකේමාණ
හෙයින් කාමයන් දුරු කෙරෙයි; බහුසාධාරණ වන බැවින් ‘කාමයෝ
ලාංසපෙය වැන්නක්’ යි නුවණැයින් දක්නේ විකේමාණ හෙයින්
කාමයන් දුරු කෙරෙයි; ‘දහනකාත්‍යසම්පාදක වන (=හත්‍යාදිය
දවන) බැවින් කාමයෝ තෘණොල්කා (=තණ්‍යුල්ක) වැන්නක්’ යි
නුවණින් දක්නේ විකේමාණ හෙයින් කාමයන් පරිවර්ජන කෙරෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“සුපිතකුපමා කාමා ඉත්තරපච්චුපරිභානවේශිනා” ති පස්සනො, වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති. “යාපිතකුපමා කාමා තාවකාලිකවේශිනා” ති පස්සනො, වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති. “රුක්ඛඵලපමා කාමා සම්භක්ඛනපරිහක්ඛන¹වේශිනා” ති පස්සනො, වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති. “අභිසුසුපමා කාමා අභිකුට්ඨන²වේශිනා” ති පස්සනො, වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති. “සත්තිසුලුපමා³ කාමා විනිවිජ්ඣිතවේශිනා” ති පස්සනො, වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති. “සපාසිරුපමා කාමා සපාපිතයවේශිනා” ති පස්සනො, වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති. “අභිකික්ඛිකුපමා කාමා මහාභි⁴තාපකරවේශිනා⁵” ති පස්සනො, වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති.

බ්‍රහ්මානුස්සතිං භාවෙනොපි වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති. ඛම්භානුස්සතිං භාවෙනොපි - ප- සම්භානුස්සතිං භාවෙනොපි, සීලානුස්සතිං භාවෙනොපි, දෙවතානුස්සතිං භාවෙනොපි, ආනාපානසතිං⁶ භාවෙනොපි, මරණසතිං භාවෙනොපි, කායගතාසතිං භාවෙනොපි, උපසමානුස්සතිං භාවෙනොපි වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති. පඨම-ජ්ඣානං භාවෙනොපි වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති. දුතියජ්ඣානං භාවෙනොපි, තතියජ්ඣානං භාවෙනොපි, චතුස්ථජ්ඣානං භාවෙනොපි, අකාසානඤ්චායතනසමාපතතිං භාවෙනොපි, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතිං භාවෙනොපි, ආකිඤ්ඤායතනසමාපතතිං භාවෙනොපි, තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතිං භාවෙනොපි වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති. එවං වික්ඛම්භණො කාමෙ පරිවජේති.

කථං සමුච්ඡේදො කාමෙ පරිවජේති? සොධාපත්තිමග්ගං භාවෙනොපි අපායගමනියො කාමෙ සමුච්ඡේදො පරිවජේති. සකදගාමිමග්ගං භාවෙනොපි ඕලාරිකෙ කාමෙ සමුච්ඡේදො පරිවජේති. අනාගාමිමග්ගං භාවෙනොපි අණ්ණසගගතෙ කාමෙ සමුච්ඡේදො පරිවජේති. අරහත්තමග්ගං භාවෙනොපි සඤ්ඤාන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සංසං⁷ සමුච්ඡේදො කාමෙ පරිවජේති.

භො කාමෙ පරිවජේති සප්පසෙසව පඤ්ඤාසිරොති - සප්පො වුවවති අභි. කෙනවේශිත සප්පො? සංසප්පනො ගච්ඡතිති - සප්පො; භුජනො⁸ ගච්ඡතිති භුජගො, උරෙන ගච්ඡතිති උරගො, පත්තාසිරො ගච්ඡතිති පත්තගො; සිරෙන පුපතිති සිරිංසපො⁹; ඛිලෙ සගතිති ඛිලාසගො; ගුහායං සගතිති ගුහාසගො; දුඨා තස්ස ආවුඛොති දුඨාවුඛො; විසං තස්ස ඝොරනති ඝොරවිසො; ජිව්හා තස්ස දුට්ඨාති දුට්ඨවේහො; දුට්ඨි ජිව්හාති රසං සාගතිති දුට්ඨසඤ්ඤා; ගථා පුරිසො ජිව්හාකාමො අමරිකාකාමො පුබ්බකාමො දුක්ඛපටිකකුලො පාදෙන සපාසිරං විවජේයස් පරිවජේයස් අභිනිවජේයස්, එවමෙව පුබ්බකාමො දුක්ඛපටිකකුලො කාමෙ වජේයස් විවජේයස් පරිවජේයස් අභිනිවජේයස්ති - සප්පසෙසව පඤ්ඤාසිරො.

1. සමාජනපරිහර්ජන - ස. සමාජනපරිමර්ජන - සි II.
 2. අභිකුට්ඨන - සස.
 3. සත්තිසුලුපමා - කප්ඵි.
 4. මහාභි - සස.
 5. මහාභිතාපකරවේශිත - මජ්ඣ., මහාභිතාපකරවේශිත - ස.
 6. ආනාපානුස්සතිං - සස.
 7. අසෙසනිස්සංසං - ස.
 8. භුජගො. - සිමු 1.
 9. පුපතතිති සරිසපො - මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘මහාපරිදක්කර වන බැවින් කාමයෝ අභිකාරකර්ම (=අභුරුවල) වැන්නහ’යි නුවණින් දක්නේ විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් පරිවර්ජන කෙරෙයි. ‘ඉතිර වැ (=නො; පැමිණ හෝ අලු වැ එළඹ) සිටි වන බැවින් කාමයෝ ස්වභාවයක් වැන්නහ’යි නුවණින් දක්නේ විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් පරිවර්ජන කෙරෙයි. ‘තාවත්කාලික වන බැවින් කාම පිරුළයෙන් අළු දෑයක් වැන්නැ’යි දක්නේ විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් දුරු කෙරෙයි. ‘සමාසන්නපරිහස්සනකර වන බැවින් කාම වෘක්කපිල වැන්නැ’යි නුවණින් දක්නේ විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් පරිවර්ජන කෙරෙයි. ‘අභිකුට්ඨාන*ආයෙන් (=සිදුනා බැවින්) කාම අභිසූනා (=කඩුව හා මස්ලොඹුව) වැන්නැ’යි දක්නේ විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් දුරු කෙරෙයි. ‘චිතිපිදුනා බැවින් කාමයෝ සැත්පුලක් වැන්නහ’යි දක්නේ විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් දුරු කෙරෙයි ‘සප්පතිභයාඤ්ඤායෙන් කාමයෝ සර්පයී වැන්නහ’යි දක්නේ විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් පරිවර්ජන කෙරෙයි. ‘මහාතිතාපකර චිත බැවින් කාමයෝ වහනිස්කකි වැන්නහ’යි නුවණැතින් දක්නේ කාමයන් පරිවර්ජන කෙරේ.

බ්‍රිහාත්සමාහිත වඩනුයේ ද විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් පරිවර්ජන කෙරෙයි. ඛණිකසමාහිත වඩනුයේ ද... සඛ්‍යානුසමාහිත වඩනුයේ ද... ශීලානුසමාහිත වඩනුයේ ද... ත්‍යාගානුසමාහිත වඩනුයේ ද... දේවතා-නුසමාහිත වඩනුයේ ද... ආනාපාතසමාහිත වඩනුයේ ද... මරණානුසමාහිත වඩනුයේ ද... කායගතානුසමාහිත වඩනුයේ ද... උපමානුසමාහිත වඩනුයේ ද විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් දුරු කෙරෙයි; ප්‍රථමධ්‍යානය වඩනුයේ ද විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් දුරු කෙරෙයි. ද්විතීයධ්‍යානය වඩනුයේ ද... තෘතීයධ්‍යානය වඩනුයේ ද... චතුර්ථධ්‍යානය වඩනුයේ ද... අසාසානඤ්ඤායතනසමාපත්තිය වඩනුයේ ද... විශුද්ධඤ්ඤායතනසමාපත්තිය වඩනුයේ ද... අභිඤ්ඤායතනසමාපත්තිය වඩනුයේ ද... නෙවසඤ්ඤායතනසමාපත්තිය වඩනුයේ ද විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් පරිවර්ජන කෙරෙයි. මෙසේ විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් පරිවර්ජන කෙරේ.

කෙසේ සමුච්ඡේද පිහිත් කාමයන් පරිවර්ජන කෙරෙයි? යන්: ප්‍රොධා-පත්තිමාහිත වඩනුයේ ද අපායගමනිය වූ කාමයන් සමුච්ඡේද හෙයින් පරිවර්ජන කෙරෙයි; සකාදගාමිමාහිත වඩනුයේ ද ඔෆදරික වූ කාමයන් සමුච්ඡේද හෙයින් දුරු කෙරෙයි; අභාගාමිමාහිත වඩනුයේ ද අණුසහගත වූ කාමයන් සමුච්ඡේද හෙයින් දුරු කෙරෙයි, අභිත්තිමාහිත වඩනුයේ ද සියල්ලෙන් සියල්ල සම්ප්‍රකාරයෙන් සියල්ල අශෙෂ කොට චිරවශෙෂ කොට සමුච්ඡේදවශයෙන් කාමයන් පරිවර්ජන කෙරෙයි. මෙසෙයින් සමුච්ඡේද හෙයින් කාමයන් දුරු කෙරේ.

යො ඛාමෙ පරිවජෙජ්ඣ සප්පසෙක්ඛ පද්ධතිරො - ‘සප්ප’ යි තාගා කියනු ලැබෙයි. කවර හෙයෙකින් සර්ප නම් වී ද? යන්: සංසර්ග කෙරෙමින් යේ නු යි සර්ප යැ, චක්‍රචක්‍ර වැ යේ නු යි භුජග යැ; උරයෙන් (ලෙන්) යේ නු යි උරග යැ; නැඹු ගිනි ඇති වැ යේ නු යි; පත්තග යැ; සිරසින් නොවී නු යි සිරිංසප යැ; බලයෙහි නොවී නු යි; බලාශය යැ; ගුහායෙහි නොවී නු යි; ගුහාශය යැ; දංඡුා ඔහුට ආශ්‍රම නු යි දංඡුාශ්‍රම යැ; විෂ ඔහුගේ කොර නු යි කොරවිෂ යැ; ජිත්වා ඔහුගේ ද්විවිධ නු යි ද්විජිත්ව යැ, දෙදිවත් රස විඳිනු යි ද්විරසෙක යැ. යම් යේ ජිවත් වනු කැමැති නො මැරෙනු කැමැති සුව කැමැති දුඃඛප්‍රතිකූල වූ පුරුෂයෙක් පයින් සර්පයීය හරනේ ද, වෙසෙයින් හරනේ ද, හාත්පයින් හරනේ ද, දුරින් දුරු කෙරේ ද, එසෙයින් ම සුව කැමැති වූයේ දුඃඛප්‍රතිකූල වූයේ කාමයන් හරනේ යැ, වෙසෙයින් හරනේ යැ, හාත්පයින් හරනේ යැ, දුරින් දුරු කෙරේ නු යි සප්පසෙක්ඛ පද්ධතිරො යනු වේ.

* අභිකුට්ඨාන - බම්පදිපිකා

සො'මං විසතතිකං ලොකෙක සතො සමමතිතතතිති - "සො" ති යො කාමෙ පරිවජෙති; විසතතිකා වුවිති තණ්හා - යො රාගො සාරාගො අනුතයො අනුරොධො නඤ්ඤි නඤ්ඤාරාගො, විතතස්ස සාරාගො ඉච්ඡා මුච්ඡා ආජේය්යිසානං, ගෙගධො පළිගෙගධො¹ සමෙකා පමෙකා එජා මායා ජනිකාසඤ්ඤාතිකා සඤ්ඤාතිති සිබ්බති ජාලිති සරිතා විසතතිකා සුත්තං විසතා ආයුහනී දුතියා පණ්ඩි හවනෙතති වනං² වනථො සන්ධවො සෙනසො අපෙක්ඛා පටිබ්බා³ ආසා ආසිංසනා ආසිංසිතතතං, රූපාසා සද්දසා ගන්ධාසා රසාසා ථොට්ඨබ්බාසා ලාභාසා ධනාසා⁴ පුත්තාසා ජිවිතාසා, ජප්පා පජප්පා අභිජප්පා ජප්පනා ජප්පිතතතං, ලොලුප්පා⁵ ලොලුප්පායනා ලොලුප්පා - සිතතතං, පුච්ඡස්ථිකතා⁶ සාදු⁷කම්පනා, අධම්මරාගො විසම්මොගො තිකතති තිකාමිනා පන්තා පිහනා සම්පන්නා, කාමතණ්හා හවතණ්හා විහවතණ්හා, රූපතණ්හා අරූපතණ්හා නිරොධතණ්හා, රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගතිතණ්හා රසතණ්හා ථොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා, ඕසො යොගො ගජො උපාදුතං ආවරණං නිවරණං ඡදනං බ්බතං උපක්කිලෙසො අනුසයො පරිසුට්ඨානං ලතා වෙට්ඨිතං දුක්ඛමූලං දුක්ඛනිදුතං දුක්ඛප්පා - හවො මාරපාසො මාරබලිසංමාරවිසංසො, තණ්හානඤ්ඤි තණ්හාජාලං තණ්හා - ගදුලං තණ්හාසමුද්දො, අභිජ්ඣා ලොගො අකුසලමූලං.

විසතතිකාති - කෙතවෙන්න විසතතිකා? විසතාති විසතතිකා; විසාලාති විසතතිකා; විසවාති විසතතිකා; විසක්කතිති විසතතිකා; විසං හරතීති විසතතිකා; විසංවාදිකා⁸ ති විසතතිකා; විසමුලාති විසතතිකා; විසථලාති විසතතිකා; විසපරිභොගාති විසතතිකා. විසාලා වා පත සා තණ්හා⁹ රූපෙ සද්දෙ ගතෙක රසෙ ථොට්ඨබ්බෙ, කුලෙ ගණෙ ආවාසෙ ලාභෙ යසෙ පසංසායං සුඛෙ, මිව්වෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙනාසනෙ ගිලානට්ඨිගතෙසජ්ජ - පරික්ඛාරෙ, කාමධාතුයා රූපධාතුයා අරූපධාතුයා, කාමහවෙ රූපහවෙ අරූපහවෙ සඤ්ඤාහවෙ අසඤ්ඤාහවෙ තෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤාහවෙ එකවොකාර - හවෙ චිතුචොකාරහවෙ පඤ්චවොකාරහවෙ, අතීතෙ අනාගතෙ පච්චුප්පනෙන, දිට්ඨසුත්තමුත්තවිඤ්ඤාතබ්බසුත්ත ධම්මසුත්ත විසතා වින්තාති විසතතිකා.

ලොකෙකි - අපායලොකෙ මුත්තසලොකෙ දෙවලොකෙ බ්බිලොකෙ බාහුලොකෙ ආයතනලොකෙ.

1. රොගො පළිගෙගධො - කප්ථි.
2. වානා - සිමු. I. මජ්ඣ.
3. පටිබ්බා - සා. PTS.
4. ජනාසා - මජ්ඣ.
5. ලොලුප්පා - සා.
6. පුච්ඡකතා - සිමු. I. මුච්ඡස්ථිකතා - සා. PTS.
7. සාදු - ස; මජ්ඣ. PTS.
8. විසංවාදිකා - සිමු. I
9. තණ්හා'ති සාමපොථකෙ න දිස්සතෙ.

සො'මං විසතතිකං ලොභෙහි සතො සමතිවත්තති - 'සො' යනු: යමෙක් කාමයන් පරිවර්ත කෙරේ නම් හේ ය. 'විසත්තිකා' යි තාමණ් කීයාවෙයි. යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක් (පුත්‍රපුතා පමුණුවන හෙයින්) අනුතයයෙක් අනුරෝධයෙක් නන්දියෙක් නන්දිරාගයෙක්, විතතයාගේ සංරාගයෙක් (අරමුණු කැමැති වන) ඊජ්ජායෙක් (බොල් කෙලෙස් බැවින් මුසපත් කරන) මුර්ජායෙක් අධ්‍යවසානයෙක්, ගෙඩියෙක් පරිගෙඩියෙක් (අරමුණෙහි ලැගෙන හෙයින්) සඞ්ඝයෙක් (ගැලෙන හෙයින්) පඞ්ඝයෙක් (ඒ ඒ ගවයට ආකම්භ කරන) එජාවෙක් (රවටන හෙයින්) මායාවෙක් (සසරවට උපදවන හෙයින්) ජනිකායෙක් (දුක හා සංයෝග කරමින් උපදවන හෙයින්) සංජනනියෙක් (=ව්‍යුති ප්‍රතිසන්ධි පිසින් හවයෙහි) මැසීමෙක් ජාලිනියෙක් (සරින් සදූශ ව ආකම්භ කරන හෙයින්) නදියෙක් වෙසෙසින් ඇලීමෙක් (බඳනා හෙයින්) හුයෙක් (විස්සාන වන හෙයින්) විසතායෙක් ආයුතනියෙක් (සහාය වන හෙයින්) ආනිතායෙක් ප්‍රණිධියෙක් හවතෙතනියෙක් (සමුද්ධාපන - ගහන හෙයින්) වතයෙක් (බලවිද්හාවයෙන්) වතථයෙක් සන්ධවයෙක් සෙනහයෙක් අපෙක්ෂායෙක් ප්‍රතිබන්ධියෙක් ආශායෙක් ආශංසායෙක් ආශංසිත බන්ධෙක්, රූපයෙහි ආශායෙක් භබ්දාශායෙක් ගති-ශායෙක් රසාශායෙක් ස්ප්‍ර්ශාශායෙක් ධනාශායෙක් පුත්‍රාශායෙක් ජිවිතාශා-යෙක්, (ජලාන කරන හෙයින්) ජලායෙක් පුජලායෙක් අභිජලායෙක් ජලානයෙක් ජල්පිතබවෙක් ලොලුප බවෙක් ලොලුපාකාරයෙක් ලොලුපාසිත බවෙක්, නගුට, සලත බවෙක් මධුර අරමුණු කැමැති වන බවෙක්, අධර්මරාගයෙක් විෂමලොභයෙක් නිකානනියෙක් නිකාමතයෙක් ප්‍රාජීනා-යෙක් පිතායෙක් සමප්‍රාජීනායෙක්, කාමතාමණායෙක් ගවතාමණායෙක් විගවතාමණායෙක්, රූපතාමණායෙක් අරූපතාමණායෙක් නිරෝධතාමණා-යෙක්, භබ්දතාමණායෙක් ගතිතාමණායෙක් රසතාමණායෙක් ස්ප්‍ර්ශතාමණා-යෙක් ධර්මතාමණායෙක්, ඕසයෙක් යෝගයෙක් ග්‍රන්ථයෙක් උපාදනයෙක් ආවරණයෙක් නිවරණයෙක් (කුසල් දහම් වසන හෙයින්) ඡදනයෙක් ඛනිනිතයෙක් උපකෙලයෙක් අනුශයෙක් (උපදනා කුසලවාරය ගන්නා) පරිසුට්ඨානයෙක් (පරිවේෂිත කරන හෙයින්) ලතායෙක් (විවිධ වස්තු කැමැති වන හෙයින්) විවිධ විජ්ජායෙක් දුඛමූලයෙක් දුඛිකදනයෙක් දුඛ-ප්‍රතවයෙක් මාරපාශයෙක් මාරබ්ඞියෙක් මාරවිෂයෙක්, තාමණානදියෙක් තාමණාසඞ්ඝාන දායෙක් තාමණා සඞ්ඝාන ගර්දල (=ගුනකබන්ධන) යෙක් තාමණාසමුද්‍රයෙක්, අතිධ්‍යායෙක් ලොභ අකුශලමූලයෙක් වේ නම් එය යි.

විසතතිකා - කවරහෙයෙකින් (තාමණා තොමෝ) විසතතිකා නම් වූ ද ? යත්: විසාන වන හෙයින් විසතතිකා ය; විශාල වන හෙයින් විසතතිකා ය; විසාච්ච වන හෙයින් විසතතිකා ය; විශෙෂයෙන් සහ්‍ය (=සහනය කළ හැකි) වන හෙයින් විසතතිකා ය; වෙසෙසින් සිත හකුළුවන හෙයින් හෝ දුඛවිෂය එළවන හෙයින් විසතතිකා ය; (අනිත්‍යාදිය) විසංවාදන කරන හෙයින් විසතතිකා ය; විෂමූල හෙයින් විසතතිකා ය; විෂඵල හෙයින් විසතතිකා ය; විෂපරිභෝග හෙයින් = විසතතිකා ය. යමි විශාල වූ ඒ තාමණා තොමෝ රූපයෙහි භබ්දයෙහි ගතිතයෙහි රසයෙහි ස්ප්‍ර්ශයෙහි, කුලයා කෙරෙහි ගණයා කෙරෙහි. ආවාසයෙහි ලාභයෙහි යශෝහි ප්‍රශංසායෙහි සුබ්‍යෝගි, විවරයෙහි පිණිසානයෙහි ශ්‍යාමසන්නයෙහි ග්‍රානප්‍රත්‍යයෙහි, කාමිඛාතුයෙහි රූපධාතුයෙහි අරූපධාතුයෙහි, කාමහවයෙහි රූපහවයෙහි අරූපහවයෙහි සංඥහවයෙහි අසංඥහවයෙහි තේනවිසංඥනාසංඥහවයෙහි එකසකකිහවයෙහි චතුසකකිහවයෙහි පඤ්චසකකිහවයෙහි, අතිතකාලයෙහි අනාගතකාලයෙහි පුත්‍රාසන්නකාලයෙහි, දූවේශානමුතවිඤ්චාසංඝාතයෙහි විසාන විස්සාන හු යි 'විසතතිකා' නමු.

ලොභෙහි - අපායලොකයෙහි මනුෂ්‍යලොකයෙහි දෙවලොකයෙහි භක්තිලොකයෙහි බාහුලොකයෙහි ආයතනලොකයෙහි ය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සතොති- වතුහි කාරණෙහි සතො: කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං
භාවෙනො සතො; වෙදනාසු-විතො-බමෙසු බමමානුපස්සනාසතිපට්ඨානං
භාවෙනො සතො. අපරෙහිපි වතුහි කාරණෙහි සතො: අසති
පරිවජ්ජනාය සතො; සතිකරණීයානඤ්ච බමමානං කතතො සතො;
සතිපටිපක්ඛානං¹ බමමානං හතතො සතො; සතතිවිහ්නානං බමමානං
අසමමුට්ඨතො² සතො. *³අපරෙහිපි වතුහි කාරණෙහි සතො: සතියා
සමන්තාගතතො සතො; සතියා වසිතතො සතො; සතියා පාගුඤ්ඤානාය
සතො; සතියා අපචේවාරොපතනාය⁴ සතො.* අපරෙහිපි වතුහි කාරණෙහි
සතො: සත්තතො සතො; සත්තතො සතො; සමිතතො සතො;
සන්තබ්බසමන්තාගතතො සතො. බුද්ධානුස්සතිසා සතො; බමමානුස්සතිසා
සතො; සඝ්ඤානුස්සතිසා සතො; සීලානුස්සතිසා සතො; වාගානුස්සතිසා
සතො; දේවතානුස්සතිසා සතො; ආනාපානසතිසා සතො; මරණානුස්සතිසා
සතො; කායගතාසතිසා සතො; උපසමානුස්සතිසා සතොති. යා සති
අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා⁵ අසමමුස්සනතා⁶
සති සතිජ්ඣං සතිබලං සමමාසති සතිසමෝඤ්ඤාසෙවනා එකායනමග්ගො,
අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො⁷
සමුපගතො උපපතො සමුපපතො⁸ සමන්තාගතො. සො වුච්චති සතො.

සො'මං විසතතිකං ලොකෙ සතො සමතිවතතිති - ලොකෙ
වෙසා⁹ විසතතිකා; ලොකෙවෙතං¹⁰ විසතතිකං සතො තරති උතතරති
පතරති සමතිකමති විති¹¹වතතතිති 'සො'මං විසතතිකං ලොකෙ
සතො සමතිවතති'.

තෙනාහ හගවා:

“යො කාමෙ පරිවජ්ජති සපසංකොප පදා සිරො,
සො'මං විසතතිකා ලොකෙ සතො සමතිවතති” ති.

1 - 4

“වෙනනං වජ්ඣං හිරඤ්ඤං වා ගවාස්සං දසපොර්සං,
විගො ඛඤ්ඤ පුඤ්ඤ කාමෙ යො තරො අනුභිජ්ඣති”.

-
1. පරිපඤ්ඤා - සිමු. I. පරිබ්ඤ්ඤා - මජ්ඣ. 2. අපමමුට්ඨතො - ස. සි. II. PTS.
*3. පුපච්ඡලකඛණතරිතො භාගො භාමි පොඨකෙ න දිස්සතෙ.
4. අපචේවාරොපතනාය - ස. 5. පිලාපනතා - මජ්ඣ.
6. අපමමුස්සනතා - සිමු. II. ස. 7. උපගතො - සිමු. II. PTS.
8. සමුපතො - සිමු. II 9. ලොකෙ - සා. PTS. යා ලොකෙ වා සා. - මජ්ඣ. සිමු. II
10. යා ලොකෙ - සා. ලොකෙ වා සා. මජ්ඣ. සිමු. II. 11. පිති - සිමු. II.

සභතා - සතර කරුණෙකින් සමාති ඇතියේ උපකායයෙහි කායානු-
 දශිනාසමාතිප්‍රසංඛානං (=කය අතිතාදි විසින් ප්‍රතිප්‍රතා දක්නා
 සිටුවන්) වඩනුයේ සමාති ඇතියේ යැ. වෙදනායෙහි - විතතයෙහි - ධර්මයන්හි
 ධර්මානුදශිනාසමාතිප්‍රසංඛානං වඩනුයේ සමාති ඇතියේ යි. අනෙකුදු සතර
 කරුණෙකින් සමාති ඇතියේ: ඉක්ඛිකසමාතිය දුර ලීමෙන් සමාති ඇතියේ,
 සමාතියෙන් කතීව්‍ය වූ ධර්මයන් (=සතර මාඝීයන්) වඩන ලද හෙයින්
 සමාති ඇතියේ, (කාමච්ඡද්දි) සමාතිප්‍රතිපක්‍ෂධර්මයන් නැසූ හෙයින්
 සමාති ඇතියේ, සමාතිනිමිත්ත වූ (කායාදි) ධර්මයන් නො නට හෙයින්
 සමාතිමත් වූයේ යැ. අන්‍ය වූ ද සතර කරුණෙකින් සමාති ඇතියේ: සමාති-
 යෙන් සමන්විත වන හෙයින් සමාතිමත් වූයේ, සමාතිවසිතාවයට උමුණි
 හෙයින් සමාතිමත් වූයේ, සමාතියෙහි ප්‍රගුණ බැවින් සමාතිමත් වූයේ,
 සමාතියෙන් අපරිවර්තීත වන (=නො පසුබස්නා) බැවින් සමාතිමත් වූයේ.
 අන්‍ය වූ ද සතර කරුණෙකින් සමාතිමත් වූයේ: සත්ත්ව (=සමහාවයෙන්
 විද්‍යමාන) වන බැවින් සමාතිමත් වූයේ, ශාන්ත (=නිවුණ වන) බැවින්
 සමාතිමත් වූයේ, කෙසෙල් සන්තිද්‍රවන ලද බැවින් සමාතිමත් වූයේ,
 සන්පුරුෂධර්මයන්ගෙන් සමන්විත වන බැවින් සමාතිමත් වූයේ. බ්‍රහ්ම-
 නුසමාතියෙන් සමාතිමත් වූයේ, ධර්මානුසමාතියෙන් සමාතිමත් වූයේ, සඛ්‍යා-
 නුසමාතියෙන් සමාතිමත් වූයේ, සීලානුසමාතියෙන් සමාතිමත් වූයේ,
 ත්‍යාගානුසමාතියෙන් සමාතිමත් වූයේ, දෙවතානුසමාතියෙන් සමාතිමත්
 වූයේ, ආනාපානසමාතියෙන් සමාතිමත් වූයේ, මරණානුසමාතියෙන් සමාති-
 මත් වූයේ, කායගතසමාතියෙන් සමාතිමත් වූයේ, උපශමානුසමාතියෙන්
 සමාතිමත් වූයේ යි. යම් සිතියෙක් නැවත නැවත සිහි කිරීමෙන්
 අභිමුඛ ව මෙන් සිහි කිරීමෙන් සිතියක් සිහි කරන අයුරක් (මූර්ඛය) ධරත
 බවෙක් (අරමුණෙහි) බැසගන්නා බවෙක් (විරකාන භාෂිතයන්) ප්‍රමොඝ
 (=විසමාන) නොවන බවෙක් සමාතියෙක් සමාතින්ද්‍රියයෙක් සමාතිබලයෙක්
 සමාත්සමාතියෙක් සමාතිසමමාධ්‍යඛයෙක් එකානන්තමාභියෙක් මේ ද,
 මේ සමාති තමාහි කියනු ලැබේ. මේ සමාතියෙන් උපෙන වූයේ සමු-
 පෙන වූයේ උපගත වූයේ සමුපගත වූයේ නොවෙන් වූයේ පරිපුණි
 වූයේ සමන්විත වූයේ වෙයි. හේ සමාතිමත් වූයේ ය යි කියනු ලැබේ.
 සො'මං විසතතිකං ලොකෙ සභතා සමතිවත්තති - මේ විසතතිකා
 නොමේ සකකිලොකයෙහි මැ වෙයි. ස්කකිලොකයෙහි මැ පවත්නා වූ
 මේ විසතතිකා සඛ්‍යාතා තාමණොව සමාතිමත් වූයේ (කාමයන් දුරු
 කෙරෙමින්) තරණය කෙරෙයි. (කෙලයෙන් දුරු කෙරෙමින්) උත්තරණය
 කෙරෙයි. (මවුන්ගේ ප්‍රතිඝාතභද්‍රව සිද්ධිමත්) ප්‍රතරණය කෙරෙයි. (සසර
 ඉක්මවමින්) සමතික්‍රමණය කෙරෙයි, (ප්‍රතිසන්ධිට අභව්‍යානපතතික
 කෙරෙමින්) ඉක්මවා නු යි “සො'මං විසතතිකං ලොකෙ සභතා
 සමතිවත්තති” යනු මේ.

එයින් වදලන බුදුහු:

“සො කාමෙ පටිවජ්ජති -පෙ- සභතා සමතිවත්තති” යි.

1- 4.

“යම් මනිසෙක් හැල් ආදී කෙත් හෝ ගෙවතු ආදී වතු හෝ අමුරන්
 හෝ ගවයන් අසුන් හෝ දසුන් කම්කරු පුරුෂයන් හෝ නැගන්
 හෝ අන් බොහෝ කාමයනු දු ප්‍රතිප්‍රතා ප්‍රාථිනා කෙරේ නම්”

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

බෙහෙවිං චන්ද්‍රං හිරඤ්ඤං වා නි - 'බෙහෙව'නති සාලිකෙකතතං විහි කෙකිතතං මුග්ගකෙකිතතං මාසකෙකිතතං යවිකෙකිතතං ගොඛුමිකෙකිතතං තිලකෙකිතතං; චන්ද්‍රනති¹ - සරවච්ඡං කොට්ඨකච්ඡං පුරවච්ඡං පච්ඡාච්ඡං ආරාමච්ඡං විහාරච්ඡං; හිරඤ්ඤනති - හිරඤ්ඤං වුවිච්ඡි කහාපණෙති 'බෙහෙවං චන්ද්‍රං හිරඤ්ඤං වා.'

ගවාංසං දුසපොරිසනති - 'ගවා'ති ගාවො* වුවිච්ඡති. අසානි පසුකාදයො වුවිච්ඡති. දුසානි - චත්තාරො දුසා; අනෙතාජාතකො දුසො, ධනකාකිතකො දුසො, සංමං වා දුසවාං උපෙති, අකාමකො වා දුසවාං² උපෙති.

1. "ආමායං දුසාපි හවනති හෙකෙ ධනෙන කිසාපි හවනති දුසා, සංමං ච එකෙ උපයනති දුසාං⁴ හයා පණ්ණනාපි හවනති දුසා" ති.

සුරිසානි - තයො පුරිසා: හතකා කමමකර උපජිවිතොති 'ගවාංසං දුසපොරිසං.'

පිසො ඛණ්ඩු පුළුකාමෙ'ති - 'පිසො ති ඉතිපරිඤ්ඤා වුවිච්ඡති. ඛණ්ඩු - චත්තාරො ඛණ්ඩු: ස්ඤ්ඤාඛණ්ඩවාපි ඛණ්ඩු, ගොතතඛණ්ඩවාපි ඛණ්ඩු, මහතඛණ්ඩවාපි ඛණ්ඩු, සිප්පඛණ්ඩවාපි ඛණ්ඩු. පුළු කාමෙති - ඛණ්ඩු කාමෙ; එතෙ පුළුකාමා: මතාපිකා රූපා -පෙ- මතාපිකා ඵොට්ඨබ්බාති 'පිසො ඛණ්ඩු පුළු කාමෙ.'

යො නරො අනුගිජ්ඣති - 'යො'ති යො යාදිසො යථාසුතො⁵ යථා විහිතො යථාපකාරො යං⁶ ථාතං පතො යංඛම්මි'සමනාගතො බතතිසො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙසො වා පුද්ගො වා ගහවෙස්ථා වා පබ්බ-ජිතො වා දෙවො වා මනුසො වා. නරොති - සතො නරො මාතවො පොසො පුග්ගලො ජිවො ජාගු⁷ ජනතු ඉන්ද්‍රිය⁸ මනුජො; අනුගිජ්ඣති - කිලෙසකාමෙන වඤ්ඤාමෙසු ගිජ්ඣති අනුගිජ්ඣති පලිගිජ්ඣති 'යො නරො අනුගිජ්ඣති.'

තෙනාහ ගගවා:

"බෙහෙවං චන්ද්‍රං හිරඤ්ඤං වා ගවාංසං දුසපොරිසං, පිසො ඛණ්ඩු පුළු කාමෙ යො නරො අනුගිජ්ඣති" ති.

1 - 5.

"අබ්චා තං බලියනති මද්දනන තං පරික්ඛායා, තසො තං දුක්ඛමනෙති තාවං හිත්තමිවොදකං".

1. "චන්ද්‍ර"ඉති සා- PTS. 2. දුසවිසං - මජ්. I. ස. II PTS.
3. ආමාය - සිඬු. I. 4. දුසං - සි. I සිඬු. I. සා. PTS. 5. යථාසුතො - සිඬු. I.
6. යථා - සිඬු. I. 7. ඛණ්ඩු - සිඬු. I. ස. 8. ජාගු - සිඬු. I. ජාගු - සා.
9. සිඤ්ඤා - සිඬු. I * 'ගවනති ගවා' - සබ්බසං.

වෛතනං චක්ෂුං භිරක්ෂාං වා - ‘වෛතන’ නම්: හැල්කෙන යැ, විකෙන යැ, මුංකෙන යැ, මැකෙන යැ, යවකෙන යැ, තිරිඟුකෙන යැ, තලකෙන යි.

චක්ෂු නම්: ගෙවතු යැ, කොටුවතු යැ, හේ පෙරවුයෙහි වතු යැ, අරමවතු යැ, වෙහෙරවතු යි. භිරක්ෂා නම්: කහවුණු හිරණය යැ යි කියනු ලැබේ නු යි (මෙහේ) “වෛතනං චක්ෂුං භිරක්ෂාං වා” යනු වේ.

ගවාං ඥාපොථයං - ‘ගවා’ යි ගවයෝ (=ගෙරිනු) කියනු ලැබෙත්. අඤ්ඤා යි එළු ආදී සිවුපානු කියනු ලැබෙත්. ඥා යනු: දසයෝ සතර දෙනෙකි: (ඇතුළතෙහි දසියනේ කුසෙහි උපන්) අනාර්යදසයා යැ, බන්ධනෝ විකොට ගත් දසයා යැ, තෙමි මැ හෝ දණ්ඩවට පැමිණියේ යැ, කර්මරාහිත (=බැඳ ලා ගැනීමෙන්) නො කැමැත්තෙන් දසබවට පැමිණියේ යි.

1. “ඇතුළු කෙනෙක් ඇතුළත්හි උපන් දසයෝ වෙත් මැ ය. බන්ධනයන් වැනිකිත් දසයෝ ද වෙති. තව ද ඇතුළු කෙනෙක් තුමු ම දසබවට පැමිණෙති. බිසයන් මඬනා ලද්දහු ද දසයෝ වෙත්.”

පුරිසා යනු: පුරුෂයෝ තිදෙනෙකි: බාලයෝ යැ, කම්කරුවෝ යැ, ඇසුරු කොට ජීවත් වන්නාහු යැ යි “ගවාං ඥාපොථයං” යනු වේ.

විශො ඛණ්ඩු පුළු කාමේ - ‘විශො’ යි සත්වර්ග්‍යය කියනු ලැබෙයි. ඛණ්ඩු යනු: සතර ඛණ්ඩු කෙනෙකි: මවුපිය දෙපස ශරී වු බාණ්ඩයෝ ද ඛණ්ඩු යැ. සමානප්‍රාග් ඇති බාණ්ඩයෝ ද ඛණ්ඩු යැ. (එක් ඇදුරුකුලයෙහි උගත් මනුෂ්‍ය ඇති) මනුෂ්‍යබාණ්ඩයෝ ද ඛණ්ඩු යැ. (එක් වැ උගත් ශිල්ප ඇති) ශිල්පබාණ්ඩයෝ ද ඛණ්ඩු යි. පුළු කාමේ යනු: බොහෝ කාමයන්; මොහු යැ පුළුකාමයන්: මන වඩන රූපයෝ යැ... මන වඩන ස්ප්‍රණ්ඩයෝ යැ යි “විශො ඛණ්ඩු පුළු කාමේ” යනු වේ.

යො නිශ්‍රො අනුගිජ්ඣති - ‘යො’ යනු: යමෙක් යම්වද වූයෙක්, (නවකම් ආදී) යමෙකින් සුඤ්ඤා වූයෙක්, යමෙක් සිටියෙක්, යම් ප්‍රකාර වූයෙක්, යම් තනතුරකට පැමිණියෙක්, යම් බිම්යෙකින් සුඤ්ඤා වූයෙක්, සත්ත්වයෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ භෙවශ්‍යයෙක් හෝ ශුද්ධයෙක් හෝ ගිහියෙක් හෝ පැවිද්දෙක් හෝ දෙවියෙක් හෝ මිනිසෙක් හෝ යැ. නිශ්‍රො යනු: සහකයෙක්, නරයෙක්, මානවයෙක්, පුරුෂයෙක්, පුද්ගලයෙක්, ජීවයෙක්, ජාතියට පැමිණෙනුයෙක්, ජනතුයෙක්, කම්යෙන් යනුයෙක්, මනුෂ්‍යයෙක් යැ. අනුගිජ්ඣති - කෙලශකාමයෙන් වස්තුකාමයන්හි ශිෂ්ට වෙයි, පුනපුනා උපතයි, හාත්පසින් ශිෂ්ට වේ නු යි “යො නිශ්‍රො අනුගිජ්ඣති” යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“වෛතනං චක්ෂුං භිරක්ෂාං වා - පෙ - යො නිශ්‍රො අනුගිජ්ඣති” යි.

1 - 5.

“අබල වූ කෙලෙස්හු ඒ මිනිසා මැඩ ගනිති. යළි ප්‍රකට අප්‍රකට උපද්‍රවයෝ ඒ කාමගිහිකා මිනිසා. එහෙයින් සිදුරු වූ තැවකට ජලය වදනා හෙයින් ජාත්‍යාදී දුක ඔහු අනුව යේ”

අබලා නං බලියනති - අබලාති අබලා කිතලසා දුබලා අපාබලා අපාථාමා හිතා නිහිතා පරිහිතා ඉමකා ලාමකා ඡත්තකා¹ පරිත්තා. තෙ කිලෙසා නං² පුග්ගලං සහනති පරිසහනති අභිභවනති අජෙක්ඛාඤ්ඤානති පරියාදියනති මද්දනති එවමපි අබලා නං බලියනති. අථවා අබලං පුග්ගලං දුබලං අපාබලං අපාථාමකා හිතං නිහිතං පරිහිතං ඉමකා ලාමකා ඡත්තකං පරිත්තං, යස්ස තස්ස සද්ධාබලං විරියබලං සතිබලං සමාධිබලං පඤ්ඤාබලං හිරිබලං ඉත්තප්පබලං. තෙ කිලෙසා නං පුග්ගලං සහනති පරිසහනති අභිභවනති අජෙක්ඛාඤ්ඤානති පරියාදියනති මද්දනති එවමපි අබලා නං බලියනති.

මද්දනෙත නං පටිසංසායාති - පටිසංසායාති දො පටිසංසායා පාකට්ඨ පටිසංසායා ව පටිච්ඡන්තපටිසංසායා ව. කතමෙ පාකට්ඨපටිසංසායා? සිතා ව්‍යංග්ගා දිපි අවජා තරවජා කොඤ්ඤා³ මහිසා හස්සි අභි විචජ්ඣා සතපදී, මොරා වා අසු මාණවා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා, වකචුරොගො සොධරොගො ඝාතරොගො ජිව්හාරොගො කායරොගො සීසරොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො සාසො පිතාසො ඛහො ජරො කුචජ්රොගො මුච්ඡා පකඛජ්ඣකා⁴ සුලා විසුට්ඨා කුච්ඡං ගණ්ණො කිලාසො සොඝො අපමාණො දද්ද කණ්ණු කච්ඡු රබ්බා⁵ විතච්ඡිකා ලොගි-තපිත්තං⁶ මධුමෙනො අංසා⁷ පිළකා හගඤ්ජලා පිත්තසමුට්ඨානා ආබාධා සෙමනසමුට්ඨානා ආබාධා වාතසමුට්ඨානා ආබාධා උකුපරිණාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා ඔපකකමිකා ආබාධා කම්මට්ඨකජා ආබාධා සිතං උණං ජිහවජා පිපාසා උච්චාරො පස්සාමො බංසමකසවාතාතපසි-රිංසපසමථස්සා ඉති වා, ඉමෙ වුච්චනති පාකට්ඨපටිසංසායා.

කතමෙ පටිච්ඡන්තපටිසංසායා? කායද්වවරිතං වජ්ජිවවරිතං මනොද්වව-රිතං, කාමච්ඡන්තිවරණං ව්‍යාපාදන්තිවරණං පිත්තභවතිවරණං උභව-කුකුචවතිවරණං විචිකිච්ඡන්තිවරණං, රාගො දෙවෙසා මොහො කොමො උපනාහො මකෙබ්බා පලාසො ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සාදේය්‍යං එමොනා සාරමොනා මානො අතිමානො මද්ද පමාද්ද, සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ ද්වවරිතා සබ්බෙ දරථා සබ්බෙ පරිලාභා සබ්බෙ අකුසලාභිසංඛාරා, ඉමෙ වුච්චනති පටිච්ඡන්තපටිසංසායා.

1. ස. - ජතුකකා. සිමු. II, PTS. 2. තං. - සිමු. I, සං. 3. තරවජා කොඤ්ඤා - සිමු. I, භොමහිසා - PTS. 4. පකඛජ්ඣකා - සිමු. I, සි. II. 5. කඛසා - සිමු. I 6. ලොගිතං පිත්තං. - සං. 7. අරිසා - ස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අබලා නං බලියනති - අබලා යනු: කෙළෙස්සු අබලයෝ යැ, දුබලයෝ යැ, අලාබලයෝ යැ, අලාශකති ඇතියෝ යැ, හීනයෝ යැ, නිතිනයෝ යැ, පරිහීනයෝ යැ, අවමන(අවඥා)යෝ යැ, ලාමකයෝ යැ, ප්‍රත්‍යයහීනයෝ යැ, පරිත්‍යනයෝ යි. ඒ කෙළෙස්සු ඒ පුද්ගලයා සහනය කෙරෙහි (-මිහිති), භාත්පසින් මිහිති, අභිගවනය කෙරෙහි, යටපත් කෙරෙහි, භාත්පසින් අල්වාගනිති, මර්දනය කෙරෙහි නුසි මෙසෙයින් ද අබලයෝ ඔහු මිහිති. නොහොත් ශ්‍රද්ධාවල වීර්‍යවල සමාධිවල සමාධිවල ප්‍රඥාවල හිරිවල ඔත්තාවල යමක් හට නැද්ද, (එහෙයින්) අබල වූ දුබල වූ අලාබල වූ අලාශකති වූ හීන වූ නිහීන වූ පරිහීන වූ අවමන වූ ලාමක වූ ප්‍රත්‍යයහීන වූ පරිත්‍යන වූ ඒ පුද්ගලයා ඒ කෙළෙස්සෝ සහනය කෙරෙහි, භාත්පසින් මිහිති, අභිගවනය කෙරෙහි, යටපත් කෙරෙහි, භාත්පසින් ගනිති, මර්ධනය නුසි මෙසෙයින් ද “අබලයෝ ඔහු මිහිති”.

මද්දුෂාන නං පටිසංසයා - පටිසංසයා යනු: පරිශ්‍රය (උපද්‍රවයෝ) දෙදෙනෙකු: ප්‍රකටපරිශ්‍රය යැ, ප්‍රතිවික්ෂිතපරිශ්‍රය යැයි. ප්‍රකට උපද්‍රවයෝ කවරහ? යත්: සිහ යැ, වග යැ, දිවි යැ, වලස් යැ, තරස් යැ, කොක්කා යැ, මිසු යැ, ඇත් යැ, සප් යැ, නුහුසු යැ, පත්තා යැ, කළ සොරකම් ඇති හෝ කළ සොරකම් නැති හෝ සොරු හෝ සැතැපියෝ යැ; වක්කුරොග යැ ශ්‍රොත්‍රරොග යැ ශ්‍රාණරොග යැ ජීව්වාරොග යැ කාශරොග යැ ශිෂීරොග යැ කණ්ණරොග යැ මුඛරොග යැ දන්තරොග යැ කාශ යැ ශ්වාස යැ පිතස යැ දහ යැ ජවර යැ කුස්මිකරොග යැ මූර්ජා යැ රක්තානිසාර යැ ආමශුල යැ පිසුපිකා යැ කුෂට යැ ගණ්ඩ යැ කිලාසකුෂට යැ ස්‍යය යැ අපසාර යැ දද යැ කැසි යැ කස් යැ වුණ යැ විතව්විකා (-තලරොග) යැ රක්තපිත්ත යැ මධුමේහ යැ අශීස් යැ පොළ යැ භගජුරා යැ පිතින් නැති ආබාධ යැ සෙමින් නැති ආබාධ යැ වසින් නැති ආබාධ යැ සාන්තිපාතික ආබාධ යැ සංකූපරිණාමයෙන් උපත් ආබාධ යැ විෂම වූ ඊර්‍යාපථයෙන් නැති ආබාධ යැ උපක්‍රමයෙන් උපත් ආබාධ යැ කම්පිතයෙන් උපත් ආබාධ යැ හීන යැ උෂණ යැ ජීර්ණයා යැ පිපාසා යැ උච්චාර යැ ප්‍රමුච්ච යැ, මැසි - මදුරා - වා - අවි - දික්ද යන මොවුන්ගේ පහසින් උපත් පිඩා යැ යන මේ හෝ යි. මොහු ප්‍රකට උපද්‍රවයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්.

ප්‍රතිවික්ෂිත උපද්‍රවයෝ කවරහ? යත්: කාශදුෂ්ටිත යැ වාන්දුෂ්ටිත යැ මනෝදුෂ්ටිත යැ, කාමවික්ෂ්ටිත යැ ව්‍යාපාදවික්ෂ්ටිත යැ විතමිඳු වික්ෂ්ටිත යැ උභවවකුකුචවික්ෂ්ටිත යැ විවිකිව්‍යාතිවික්ෂ්ටිත යැ, රාග යැ දෝෂ යැ මොහ යැ ක්‍රොධ යැ උපනාහ යැ මුසා (මෙරමා ගුණ මැකීම) යැ පලාස (සුගුණ) යැ ඊෂ්ඨා යැ මාත්සර්‍යා යැ මායා (සාධ්‍යෙෂ ගුණ) යැ සාධේය්‍ය (අසද්දි ගුණ ප්‍රකාශ) යැ (ඔවා නො ගන්නා) ස්‍යාමික යැ සංරහිත යැ මාන යැ අනිමාන යැ මද යැ ප්‍රමාද යැ, සියලු කෙළෙස්සෝ යැ සියලු දුෂ්ටිතයෝ යැ සියලු දර්ශයෝ යැ සියලු (කෙළෙස්ස) පරිද්‍රවයෝ යැ සියලු (කෙළෙස්ස) සත්‍යාපයෝ යැ සියලු අකුශලාභිසංස්කාරයෝ යැ යන මොහු ප්‍රතිවික්ෂිත උපද්‍රවයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්.

පරික්කයානි - කෙනෙවෙහින පරික්කයා? පරිසභනනීති පරික්කයා, පරිභානාය සංවත්තනනීති පරික්කයා, තත්‍රාසයානි පරික්කයා, කථං පරි සභනනීති පරික්කයා? තං පුග්ගලං සභනනි පරිසභනනි අභිභවනනි අභේකාභරනනි¹ පරියාදිගනනි මද්දනනි. එවං පරිසභනනීති පරික්කයා.

කථං පරිභානාය සංවත්තනනීති පරික්කයා? තෙ පරික්කයා කුසලානං ඛම්මානං අනන්තරායාය පරිභානාය සංවත්තනනීති. කතමෙසං කුසලානං ඛම්මානං? සම්මාපටිපදාය අනුලොමපටිපදාය අපච්චිතිකපටිපදාය අවිරුද්ධ-පටිපදාය අනිත්තපටිපදාය ඛම්මානුඛම්මපටිපදාය සීලෙසු පරිපුරකාරිතාය ඉඤ්ඤෙසු ගුහනආරතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤානාය ජාගරියානුයෝගස්ස සතිසම්පජ්ඣායාය වතුනතං සතිපට්ඨානානං භාවනානුයෝගස්ස වතුනතං සම්මප්පධානානං භාවනානුයෝගස්ස වතුනතං ඉද්ධිපාදානං භාවනානු-යෝගස්ස පඤ්චනතං ඉඤ්ඤානං භාවනානුයෝගස්ස පඤ්චනතං ඛලානං භාවනානුයෝගස්ස සත්තනතං බොජ්ඣංගානං භාවනානුයෝගස්ස අරියස්ස අට්ඨංගිකස්ස මග්ගස්ස භාවනානුයෝගස්ස, ඉමෙසං කුසලානා ඛම්මානං අනන්තරායාය පරිභානාය සංවත්තනනීති. එවං පරිභානාය සංවත්තනනීති පරික්කයා.

කථං තත්‍රාසයානි පරික්කයා? තතේතෙ පාපකා අකුසලා ඛම්මා උප්පජ්ජනනි අත්තභාවසනනිස්සයා යථා ඕලෙ ඕලාසයා පාණා සයනනි, දුකෙ දුකාසයා පාණා සයනනි, වතෙ වතාසයා පාණා සයනනි, රුකෙඛ රුකකාසයා පාණා සයනනි; එවමෙව තතේතෙ පාපකා අකුසලා ඛම්මා උප්පජ්ජනනි අත්තභාවසනනිස්සයානි. එවමෙව තත්‍රාසයානි පරික්කයා.

වුත්තං යෙතං භගවතා:

“සානේතවාසිකො භික්ඛුවෙ, භික්ඛු සාවරියකො දුක්ඛං න එාසු විහරති. කථංඤ්ච භික්ඛුවෙ, භික්ඛු සානේතවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න එාසු විහරති? ඉධ භික්ඛුවෙ, භික්ඛුතො වක්ඛුතා රුපං දිස්වා උප්පජ්ජනනි යෙ පාපකා අකුසලා ඛම්මා සරසංකප්පා සඤ්ඤාජනියා, ත්‍යස්ස අනේතා වසනනි අභාස්ස වසනනි² පාපකා අකුසලා ඛම්මානි, තස්මා සානේතවාසිකො‘ති වුච්චති. තෙ නං සමුදවරනනි - සමුදවරනනි නං පාපකා අකුසලා ඛම්මානි, තස්මා සාවරියකො‘ති වුච්චති. පුත ව පරං භික්ඛුවෙ, භික්ඛුතො සොතෙත සද්දං පුඤ්ඤා -පෙ- ඝාතෙත ගඤ්ඤා ඝාසිඤ්ඤා -පෙ- ජීවහාය රසං සාසිඤ්ඤා -පෙ- කාසෙත ථොට්ඨංඛං පුසිඤ්ඤා -පෙ- මනසා ඛම්මං විඤ්ඤාය උප්පජ්ජනනි යෙ පාපකා අකුසලා ඛම්මා සරසංකප්පා සඤ්ඤාජනියා, ත්‍යස්ස අනේතා වසනනි අභාස්ස වසනනි³ පාපකා අකුසලා ඛම්මානි, තස්මා සානේත-වාසිකො‘ති වුච්චති. තෙ නං සමුදවරනනි - සමුදවරනනි නං පාපකා අකුසලා ඛම්මානි තස්මා සාවරියකො‘ති වුච්චති. එවං බො භික්ඛුවෙ, භික්ඛු සානේතවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න එාසු විහරති” ති. එවමෙව³ තත්‍රාසයානි පරික්කයා.

1. අභේකාභරනනි. - සි.මු. I. 2. අනවාස්සවනනි - සි.මු. I. 3. එවං - සි.මු. I.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පරික්‍ෂායා යනු කවරහෙයින් පරික්‍ෂාය වෙති? යත්: පරිසහනය කෙරෙත් නුසි 'පරික්‍ෂාය' නම් වෙති, පරිභානායට වැටෙත් නුසි 'පරික්‍ෂාය' නම් වෙති, එහි ආසය ඇත්තානු නුසි - පරික්‍ෂාය නම් වෙත්.

කෙසේ 'පරිසහනය කෙරෙත්' නුසි 'පරික්‍ෂාය' නම් වෙති? යත්: ඒ උපද්‍රවයෝ ඒ ප්‍රභූල්‍ය සහනය කෙරෙති, පරිසහනය කෙරෙති, මැඩ-ගෙන සිටිති, භාත්පයින් අල්ලාගනිති, මිරිකාගනිත්. මෙසේ පරිසහනය කෙරෙත් නුසි 'පරික්‍ෂාය' නම් වෙත්.

කෙසේ 'පරිභානායට වැටෙත්' නුසි 'පරික්‍ෂාය' නම් වෙති? යත්: ඒ උපද්‍රවයෝ කුශලබ්‍රමයන්ගේ අන්තරාය පිණිස පරිභානාය (හැරීම) පිණිස පවතිත්. කවර කුශලබ්‍රමයන්ගේ ද යත්: සමාත්ප්‍රතිපත් යැ අනුලෝමප්‍රතිපත් යැ අප්‍රත්‍යක්‍ෂිකප්‍රතිපත් යැ අවිරුද්ධප්‍රතිපත් යැ අනුභූ- (අනුභූත)ප්‍රතිපත් යැ බිමනුබමුප්‍රතිපත් යැ ශීලයෙහි පරිපූරකාරික යැ ඉන්ද්‍රියයන්හි ඉප්‍රාධාරතා යැ භෞජනයෙහි මාත්‍රඥතා යැ ජාගය්‍යානු-යෝග යැ සමාතිසම්ප්‍රඥත යැ වතුර්විධ සමාතිප්‍රසානායන්ගේ භාවනානු-යෝග යැ වතුර්විධ සංඛිප්‍රාදයන්ගේ භාවනානුයෝග යැ පඤ්චන්ද්‍රියයන්ගේ භාවනානුයෝග යැ පඤ්චබලයන්ගේ භාවනානුයෝග යැ සප්තමා-ධ්‍යායනයන්ගේ භාවනානුයෝග යැ ආය්‍යාමොඛිකමාභිධායේ භාවනානුයෝග යැ යන මේ කුශලබ්‍රමයන්ගේ අන්තරාය පිණිස පරිභානාය පිණිස වැටෙත්. මෙසේ පරිභානායට වැටෙත් නුසි 'පරික්‍ෂාය' නම් වෙත්.

කෙසේ 'එහි ආසය ඇත්තානු' නුසි 'පරික්‍ෂාය' නම් වෙති? යත්: ඒ ඇත්බැවිහි තෙල ලාමක අකුශලබ්‍රමයෝ ආනම්භාවය ඇසිරි කොට උපදිත්. යම්සේ කිලය ඇසුරු කරන ප්‍රාණීනු කිලයෙහි භොවිත් ද, දිය ඇසුරු කරන ප්‍රාණීනු දියෙහි භොවිත් ද, වනය ඇසුරු කරන ප්‍රාණීනු වෙතෙහි භොවිත් ද, රුක ඇසුරු කරන ප්‍රාණීනු රුක්හි භොවිත් ද, එසෙයින් ම අත්බැව ඇසුරු කරන තෙල ලාමක අකුශලබ්‍රමයෝ ඒ අත්බැවිහි උපදිත්. මෙසෙයින් නුසි තත්‍රාසය (එහි ආසය) ඇත්තානු නුසි පරික්‍ෂාය නම් වෙත්.

මේ වදාරන ලද මැසි බුදුන් විසින්:

“මහණෙනි, සන්තොවාසික වූ සාවරියක වූ මහණ දුකසේ නො සුවසේ වෙසෙයි. මහණෙනි, කෙසේ නම් සාන්තොවාසික වූ සාවරියක වූ මහණ දුකසේ නො සුවසේ වෙසෙයි? යත්: මහණෙනි, මේ ශාසනයෙහි මහණක් හට ඇසින් රූපයක් දක සරසංකල්ප (-අරමුණුවල හැසිරෙන හෙයින් සංකල්පනය කටයුතු) වූ සංයෝජනයන්ට හිත වූ යම් ලාමක අකුශලබ්‍රම කෙතෙක් උපදිත් ද, ඒ අකුශලබ්‍රමයෝ ඔහුගේ සිත තුළ වෙසෙති. සන්තොවාසයට පිටිය වෙසෙති. එහෙයින් ‘සාන්තොවාසික’ යයි කියනු ලැබේ. යම් හෙයකින් ඒ ලාමක අකුශලබ්‍රමයෝ ඔහු හසුරුවත් ද, ඔහු කෙරෙහි පවතිත් ද, එහෙයින් ‘සාවරියක’ යයි කියනු ලැබේ. තවද මහණෙනි, මහණක් හට කනින් ශබ්දයක් අසා... නාසයෙන් ගඳක් අසා... දිවින් රසයක් විඳ... කයින් පහසක් පැහැස... සිතින් දහමක් දන නානාලම්භන-යෙහි හැසිරීම් වශයෙන් පරිකල්පිත වූ සංයෝජනීය වූ යම් ලාමක අකුශලබ්‍රම කෙතෙක් උපදිත් ද, ඒ ලාමක අකුශල බ්‍රමයෝ ඔහුගේ සිත තුළ වෙසෙති. ඔහුගේ සන්තොවාසයට පිටිය වෙසෙති. එහෙයින් ‘සාන්තොවාසික’ යයි කියනු ලැබේ. යම් හෙයකින් ඒ ලාමක අකුශල බ්‍රමයෝ ඔහු හසුරුවත් ද, ඔහු කෙරෙහි පවතිත් ද, එහෙයින් ‘සාවරියක’ යයි කියනු ලැබේ. මෙසෙයින් මහණෙනි, මහණ තෙමේ සාන්තොවාසික වූයේ සාවරියක වූයේ දුකසේ වෙසෙයි, සුවසේ නො වෙසේ යයි. මෙසේත් තත්‍රාසය වෙත් නුසි උපද්‍රව නම් වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“තයො මෙ භික්ඛවෙ, අන්තරා මිලා අන්තරා අමිත්තා අන්තරා සපත්තා අන්තරා වධකා අන්තරා පච්චස්සිකා. කතමෙ තයො? ලොභො භික්ඛවෙ, අන්තරා මිලං අන්තරා අමිත්තො අන්තරා සපත්තො අන්තරා වධකො අන්තරා පච්චස්සිකො. දෙසො භික්ඛවෙ -පෙ- මොභො භික්ඛවෙ, අන්තරා මිලං අන්තරා අමිත්තො අන්තරා සපත්තො අන්තරා වධකො අන්තරා පච්චස්සිකො. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ, තයො අන්තරා මිලා අන්තරා අමිත්තා අන්තරා සපත්තා අන්තරා වධකා අන්තරා පච්චස්සිකා” ති.

1. “අතථජතනො ලොභො ලොභො විත්තසංකොපනො, භයමන්තරතො ජාතං තං ජනො නාවුජ්ඣති.
2. ලුඤ්ඛා අථං න ජාතාති ලුඤ්ඛා ධම්මං න පස්සති, අකුන්තමං¹ තද හොති යං ලොභො සහතෙ තරං.
3. අතථජතනො දෙසො දෙසො විත්තසංකොපනො, භයමන්තරතො ජාතං තං ජනො නාවුජ්ඣති.
4. කුඤ්ඛා අථං න ජාතාති කුඤ්ඛා ධම්මං න පස්සති, අකුන්තමං¹ තද හොති යං කොඛො සහතෙ තරං.
5. අතථජතනො මොභො මොභො විත්තසංකොපනො, භයමන්තරතො ජාතං තං ජනො නාවුජ්ඣති.
6. මුලුභා අථං න ජාතාති මුලුභා ධම්මං න පස්සති, අකුන්තමං¹ තද හොති යං මොභො සහතෙ තරං” ති.

ඵවමපි තත්තාසයාති පරිඤ්ඤා.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“තයො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාපුට්ඨාරාය. කතමෙ තයො? ලොභො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාපුට්ඨාරාය. දෙසො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාපුට්ඨාරාය. මොභො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාපුට්ඨාරාය². ඉමෙ ඛො මහාරාජ, තයො, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාපුට්ඨාරායාති.

7. ලොභො දෙසො ව මොභො ව පුරිසං පාපවෙතසං, සිංසනති අත්තසම්භූතා තවසාරං³ව සම්ඵල” තති.

ඵවමපි තත්තාසයාති පරිඤ්ඤා.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

8. “රාගො ව දෙසො ව ඉතො තිදුතා
අරති රති ලොමහංසො ඉතොජා,³
ඉතො සමුට්ඨාය මනෝවිතක්ඛා
කුමාරකා⁴ ධංකමිවොක්ඛජනති”

1. අකුන්තමං - සඝ

3. ජාතො. ස, PTS. ජාතං - ස.

2. අථාපුට්ඨාරායාති - සිමු. I.

4. කුමාරකා - මජ්ඣ.

මේ වදාරන ලද මැයි බුදුන් විසින්:

“මහණෙනි, ඇතුළත මලයෝ ඇතුළත අභිත්‍රයෝ ඇතුළත සතුරෝ ඇතුළත වඩකයෝ ඇතුළත පසම්බුරෝ තිදෙනෙක් වෙති. කවර තිදෙනෙක් ද? යත්: මහණෙනි, ලොභය ඇතුළත මලයෙක, ඇතුළත අභිත්‍රයෙක, ඇතුළත සතුරෙක, ඇතුළත වඩකයෙක, ඇතුළත පසම්බුරෙකි. මහණෙනි, දෝෂය... මහණෙනි, මොහය ඇතුළත මලයෙක, ඇතුළත අභිත්‍රයෙක, ඇතුළත සතුරෙක, ඇතුළත වඩකයෙක, ඇතුළත පසම්බුරෙකි. මහණෙනි, මොහු තිදෙන ඇතුළත මලයෝ යැ, ඇතුළත අභිත්‍රයෝ යැ, ඇතුළත සතුරෝ යැ, ඇතුළත වඩකයෝ යැ, ඇතුළත පසම්බුරෝ යි.

1 - 2. ලොභය අනභී උපදවන්නේ යැ. ලොභය සිත වලනය කරන්නේ යැ. හේ ඇතුළත (සිත්හි මැ) උපන් භයහෙතුයෙක. ඒ භය බාල මහාජන තෙමේ නො දනී. ලොභී වූයේ (ලොකිකලොකොත්තර) අභීය නො දනී. (අභීයට හෙතු වූ) ධර්මය නො දකී. යම් කලෙකිහි ලොභය තෙම මිනිසා මැඩගනී ද එකල්හි බහල වූ අකිකාරය වේ.

3 - 4. දෝෂය අනභීජනක යැ, දෝෂය සිත වලනය කෙරෙයි. හේ සිත්හි උපන් භය කාරණයෙක. බාලජන තෙමේ එය අවබෝධ නො කෙරෙයි. කිසියේ අභීය නො දනී. ධර්මය නො දකී. ක්‍රොධය මිනිසා යටපත් කරන කල්හි බහල වූ අකිකාරය වේ.

5 - 6. මොහය අනභී උපදවයි. මොහය සිත කලබසි. හේ සිත තුළ උපදනා භය කාරණයෙක. බාලජන තෙමේ එය අවබෝධ නො කෙරෙයි. මූලා වූයේ අභීය නො දනී. ධර්මය නො දකී. මොහය මිනිසා මැඩගන්නා කල්හි බහල වූ අකිකාරය වේ.

මෙසේත් ‘තත්‍රාසය වෙන්’ නුසි උපද්‍රව නම් වෙන්.

මේ වදාරන ලද මැයි බුදුන් විසින්:

“මහරජ, පුරුෂයාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපදනා ධර්මයෝ තිදෙනෙක් අභිත පිණිස දුක් පිණිස අසුඛවිහරණය පිණිස උපදිති. කවර තිදෙනෙක් ද? යත්: මහරජ, ලොභධර්මය පුරුෂයාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපදනේ අභිතයට දුකට නො සුවවිහරණයට උපදී. මහරජ, දෝෂධර්මය පුරුෂයාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපදනේ අභිතයට දුකට නො සුවවිහරණයට උපදී. මහරජ, මොහධර්මය පුරුෂයාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපදනේ අභිතයට දුකට නො සුවවිහරණයට උපදී. මහරජ, මේ ධර්මයෝ තිදෙන පුරුෂයාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපදනාහු අභිත පිණිස දුක් පිණිස අප්‍රසවිහරණය පිණිස උපදිත්.

7. ලොභය දෝෂය හා මොහය ද සංසන්තානසෙහි උපන්නාහු සංකීය ඵලය නික්සාර (නුණගසක්) මෙන් පවිසිත් ඇති පුරුෂයා නසත්. මෙසෙයින් දු තත්‍රාසය නුසි උපද්‍රව නම් වෙන්.

වදාරන ලද මැයි මේ බුදුන් විසින්:

8. රාගය ද දෝෂය ද කුසලධර්මයෙහි උත්කණ්ඩාව ද පස්කම්හි ඇලීම හා ලොමහථීය ද මේ අත්මහාවය නිදන කොට ඇත්තාහුය. මේ අත්මැවිත් උපන්නාහුය. ලාමක වූ මනෝවිතර්කයෝ මේ අත්මැවිත් ඉරද, කුඩා-දරුවන් දිග හුයකින් පස බැඳ හරන ලද කවුඩකු සෙයින් සිත (බැඳ හවයෙහි) හැර පියත්.

එවෙයි තත්‍රාසයාහි පරික්‍ෂයා,

මඳුනෙන් නං පරික්‍ෂයාහි - තෙ පරික්‍ෂයා හං පුග්ගලං සහනති පරිසහනති අභිතවනති අඤ්ඤාථරනති¹ පරිසාදියනති මඳුනති මඳුනෙන් නං පරික්‍ෂයා.

තතො නං දුක්ඛමනෙවනිති - තතොති² තතො පරික්‍ෂයතො නං පුග්ගලං දුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. ජාතිදුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. ජරාදුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. ව්‍යාධිදුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. මරණදුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනසසුපායා-සදුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. නෙරසිකං දුක්ඛං -පෙ- නිර්වජ්‍යානගොතිකං දුක්ඛං -පෙ- පෙතතිවසයිකං³ දුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති, මාත්‍රයිකං දුක්ඛං⁴ -පෙ- ගබ්භාකකනතිමුලකං දුක්ඛං -පෙ- ගබ්භධීති⁵ මුලකං දුක්ඛං -පෙ- ගබ්භවුට්ඨානමුලකං දුක්ඛං -පෙ- ජාතසසුපතිබ්බිකං දුක්ඛං -පෙ- ජාතස්ස පරාධෙය්‍යතං⁶ දුක්ඛං -පෙ- අත්තූපකකමං දුක්ඛං -පෙ- පරිපකකමං දුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. දුක්ඛදුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. සංඛාරදුක්ඛං -පෙ- විපරිණමදුක්ඛං -පෙ- වක්ඛුරොගො සොත-රොගො ඝාතරොගො ජිව්හාරොගො කායරොගො කණ්ණරොගො මුඛ රොගො දන්තරොගො සාසො සාසො පිතාසො ඛසො⁷ ජරො කුච්ඡරොගො මුච්ඡා පක්ඛන්දිකා සුලා විසුට්ඨා කුට්ඨං ගණ්ණො කිලාසො සොසො අපමාරො දඬු කණ්ණු කච්ඡු රබ්බසා⁸ විතච්ඡිකා ලොභිතපිත්තං මුට්ඨමෙහො අංසා පිළකා හගන්දලා පිත්තසමුට්ඨානා ආබාධා සෙත්තසමුට්ඨානා ආබාධා වාතසමුට්ඨානා ආබාධා සත්තිපාතිකා ආබාධා උතුපරිණාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා ඔපකකමිකා ආබාධා කම්මවිපාකජා ආබාධා, සීතං උණං ජ්වලං පිපාසා උච්චාරො පස්සාවො ඛංසමකස-වාතාතපසිරිංසපසමචස්සදුක්ඛං -පෙ- මාතුමරණං දුක්ඛං -පෙ- පිතුමරණං දුක්ඛං -පෙ- හාතුමරණං දුක්ඛං -පෙ- ගභිනිමරණං දුක්ඛං -පෙ- ප්‍රත්තමරණං දුක්ඛං -පෙ- සිතුමරණං දුක්ඛං -පෙ- ඤ්ඤාත්තසනං දුක්ඛං -පෙ- නොගව්‍යසනං දුක්ඛං -පෙ- රොගව්‍යසනං දුක්ඛං -පෙ- සීලව්‍යසනං දුක්ඛං -පෙ- දිට්ඨිව්‍යසනං දුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොතිති තතො නං දුක්ඛමනෙති.

නාමං භිත්තමිවොදකනි - යථා භිත්තං නාවං උදකදුගිතො⁹ තතො තතො උදකං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. පුරතොපි උදකං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. පච්ඡතොපි, ගෙට්ඨතොපි, පස්සතොපි උදකං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. එවමෙව තතො තතො පරික්‍ෂයතො හං පුග්ගලං දුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. ජාතිදුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොති. -පෙ- දිට්ඨිව්‍යසනං දුක්ඛං අනෙති අනුගව්‍යති අනායිකං හොතිති නාවං භිත්තමිවොදකං. තෙනාහ සගවා:

“අඛලා නං බලියනති මඳුනෙන් නං පරික්‍ෂයා,
තතො නං දුක්ඛමනෙති නාවං භිත්තමිවොදක” නති.

1 - 6.

“තස්මා ජනතු සද්ධ සතො කාමාති පරිවජ්ජයෙ,
තෙ පභාය තරෙ ඔඝං නාවං සිත්ථාච පාරගු.”

1. අඤ්ඤාථරනති - මු. I. 2. තතොති තතො - මු. I. මජ්ඣ. 3. පෙතතිවසයිකං - ස්‍යා. 4. මාත්‍රයිකදුක්ඛං - ස්‍යා. 5. ගබ්භාකකි - සිමු. I. 6. පරාධෙය්‍යකං - සිමු. I. මජ්ඣ. 7. ඛාසො - මජ්ඣ. 8. නබසා - මු. I. 9. උදකං අනායිකං - ස්‍යා; උදකංද්‍යතං - සිමු. I; දකුමෙසිං - මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මෙ පරිද්දෙන් ද නත්‍රාසය නුසි - ‘පරික්‍ෂය (-උපද්‍රව)’ නම් වෙත්.

මද්දනෙන නං පරික්‍ෂයා - ඒ උපද්‍රවයෝ ඒ පුභුල්ලු සහනය කෙරෙති, පරිසහනය කෙරෙති, අභිංවනය කෙරෙති, යටපත් කෙරෙති, තාත්පසින් අල්වාගනිති, මිටිකත් නුසි ‘මද්දනෙන නං පරික්‍ෂයා’ යනු වේ.

තතො නා දුක්ඛමනෙවති - තතො යනු: ඒ උපද්‍රව හෙතු කොට ගෙන ඒ පුද්ගලයා කරා දුක් එයි, සම්පයට යයි, පැමිණියේ වෙයි. ජාතිදුක් අනුව එයි, ලභට යයි, පැමිණියේ වෙයි. ජරාදුක්... ව්‍යාධි දුක් .. මරණදුක්... සොක - පරිදෙව - දුක්ඛ - දොමනස්ස - උපායාස දුක් අනුව එයි, සම්පයට යයි, පැමිණියේ වෙයි. තිරය දුක්... තිරියන්යොතිසෙති දුක්... ප්‍රෙතවිෂ්ඨයෙති දුක්... මිතිස්ලොචා (වධ්වක්කිනාදි) දුක්... ගර්නාවත්‍රානති - මූලක දුක්... ගර්නසිතිමූලක දුක්... ගර්භව්‍යුත්තාවමූලක දුක්... උපත්තනු පිළිදක්නා දුක්... උපත්තනු පරා අයත්ඛැවිති දුක්... ආතෙමාපක්‍රම දුක්... පරොපක්‍රම දුක් අනුව එයි... දුූඛදුූඛය... සංස්කාර දුූඛය... විපරිණාම දුූඛය... වක්‍ෂුරොග ශ්‍රොත්‍රරොග ස්‍රාණරොග ජිහ්වාරොග කායරොග ගිහීරොග කණීරොග මූම්රොග දන්තරොග කාස ශ්වාස පිත්ත දාහ ජවර කුක්කිරොග මූත්‍රා ප්‍රසංගදිකා ශූල විසුචිකා කුෂට ගණ්ඩ කිලාස ක්‍ෂය අපසාර දද්‍රා කණ්ඩුති කච්ඡු රබසා විතච්ඡිකා රක්තපිත්ත මධුමෙහ අශීස් පිබ්බා භගඤ්ජර පිත්තජරොග ශෙලජුජරොග සාන්තිපාතිකාබාධ සාදුපරිණාමජ්ඣාබාධ විෂමපරිකාරජ්ඣාබාධ ඔෆපක්‍රමිකආබාධ කමිට්පාකජ් ආබාධ, ශිතොක්‍ෂ ජිකත්ඝා පිපාසා උච්චාර ප්‍රස්‍රාව, මැයි - මදුරු - වා - අච්ඡිද්ධ දෑ පහසින් වූ දුක්... මාතාමරණයෙන් වූ දුක්... පිතාමරණ දුක්... භ්‍රාතෘ - මරණ දුක්... භගනිමරණ දුක්... පුත්‍රමරණ දුක්... ධිතාමරණ දුක්... ශුභිව්‍ය සහයෙන් වූ දුක්... නොගව්‍යසන දුක්... රොගව්‍යසන දුක්... ශීලව්‍යසන දුක්... දූෂට්ව්‍යසන දුක් අනුව එයි, සම්පයට යයි, පැමිණේ නුසි ‘තතො නා දුක්ඛමනෙවති’ යනු වේ.

නාචං භිහ්නම්චොදකං - යම් සේ බිදුණු නැවට ඒ ඒ සිදුරෙන් දිය පිවිසේ ද, පිටුපසින් ද යටින් ද දෙපසින් ද ජලය පිවිසේ ද, එසෙයින් ම ඒ ඒ උපද්‍රවයෙන් ඒ පුද්ගලයා කරා දුක් පිටසෙයි, අනුව යෙයි, පැමිණේ. ජාතිදුක් පිටසෙයි... දූෂට්ව්‍යසනයෙන් වූ දුක් පිටසෙයි, අනුව යෙයි, පැමිණේ නුසි ‘නාචං භිහ්නම්චොදකං’ යනු වේ.

එයින් වදාලන, බුදුහු:

“අබලානං බලියහති-පෙ- නාචං භිහ්නම්චොදකං”යි.

1 - 6.

එහෙයින් සත්‍යව තෙමේ සියලු කල්හි සිහි ඇති වූ කාමයන් දුරු කරන්නේ යැ. මෙසේ ඒ කාමයන් දුරුකොට බිදුණු නැව දිය ඉස පරතෙර යන්නකු සෙයින් චතුරොඝය තරණය කරන්නේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තසමා ජනතු සද්ද සතොති - තසමා තංකාරණං තංතෙතු තප්පව්වයා තංතිදුතා එතං ආදිතවං සමපසාමානො කාමේසුති තසමා; ජනතුති සතොතා තරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජිවො ජාගු¹ ජනතු ඉන්ද්‍ර මත්‍රජො; සද්දති සද්ද සබ්බද්ද සබ්බකාලං නිව්වකාලං ධූවකාලං සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං² පොඛොනුපොඛිං³ උදකොමිකාජාතං අවිච්චි සන්නති සහිතං පුඤ්ඤිතං⁴ පුරෙහතතං පච්ඡාහතතං පුරිමං යාමං මජ්ඣිමං යාමං පච්ඡිමං යාමං. කාලෙ ජුණ්ණ වස්සෙ හෙමනො හිමො ධුරිමෙ වයොබතො මජ්ඣිමෙ වයොබතො පච්ඡිමෙ වයොබතො; සතොති වතුති කාරණෙහි සතො: කායෙ කායානුපසානාසතිපට්ඨානං භාවෙනො සතො, චේදනාසු -පෙ- විනො -පෙ- ධම්මසු ධම්මානුපසානාසතිපට්ඨානං භාවෙනොපි සතො, අපරෙහිපි වතුති කාරණෙහි සතො -පෙ-* සො වුච්චති 'සතො' ති. තසමා ජනතු සද්ද සතො.

කාමාහි පටිවජ්ජයෙති - කාමාහි උද්ගතො දො කාමා: වජ්ඣ කාමා ව කිලෙසකාමා ව. -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති වජ්ඣකාමා -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙස කාමා. කාමාහි පටිවජ්ජයෙති ද්විති කාරණෙහි කාමෙ පරිවජ්ජයා: විකම්මාණන්තො වා සමුපෙජ්ජතො වා. කථං විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා? අධිකම්මාපමා කාමා අපසාදාදට්ඨානාති පසාදෙනො විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා. මංසපෙසුපමා කාමා බුහුසධාරණ-ට්ඨානාති පසාදෙනො විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා. තිණ්ණකුපමා කාමා අනුදගනට්ඨානාති පසාදෙනො විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා. -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතති. භාවෙනොපි විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා. එවං විකම්මාණන්තො කාමෙ පරිවජ්ජයා. -පෙ- එවං සමුපෙජ්ජතො කාමෙ පරිවජ්ජයාති කාමාහි පටිවජ්ජයෙ.

තෙ පහාය තණ් ඛසන්ති - තෙති වජ්ඣකාමෙ පරිජාතිනා කිලෙස-කාමෙ පහාය පජ්ජති, විනොදෙති, ව්‍යන්තිකරිති, අනභාවං ගමෙති, කාම ච්ඡද්දතිවරණං පහාය පජ්ජති, විනොදෙති, ව්‍යන්තිකරිති, අනභාවං ගමෙති, ව්‍යාපාද්දතිවරණං -පෙ- විනම්භතිවරණං -පෙ- උභවකුක්කුච්ච තිවරණං -පෙ- විචිකිච්ඡාතිවරණං පහාය පජ්ජති, විනොදෙති, ව්‍යන්ති කරිති, අනභාවං ගමෙති, කාමොසං දිට්ඨාසං අවිජ්ජාසං තරෙය්‍ය උත්තරෙය්‍ය පතරෙය්‍ය සමතිකසමය්‍ය විතිවතෙතය්‍යාති - තෙ පහාය තරෙ ඛසං.

1. ජගු - සිමු. I, සි. I, ජගු - සහ.
 2. අභ්බොමිණ්ණං - සිමු. I. අභ්බොකිණ්ණං - සහ
 3. පොඛොනුපොඛං - සි. I සහ, 4. පඤ්ඤිතං. සිමු. I.
 * 14 වන පිටුව බැලිය යුතු.

තසමා ජහ්‍යා සද්‍ය සතො - එහෙයින් එකරුණෙන් ඒ හෙතුසගන් ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ නිදානගෙන් කාමයන්හි තෙල ආදීනව දක්නේ නුසි තසමා; ජහ්‍යා සතො - තර-මානව- පුරුෂ-පුද්ගල - ජීව - ජාගු - ජහ්‍යා- ඉන්ද්‍රිය - මනුෂ්‍ය තෙම; සද්‍ය - සිතලු දවස්හි, සියලු කල්හි, දවසක් පාසා, අවිච්ඡින්න ව, තිරතුරු, අව්‍යාකිණී ව, පිළිවෙලින් එක් ව, රළුවැලක් මෙන් අවිරල ව, නො සිඳි, එක් ව, සපාභව ව, පෙරබතැ, පසුබතැ, පෙරගමිති, මැදිගමිති, පසුගමිති, අවපසැ, පුරපසැ, වසන්ති, හිමන්ති, හිමන්ති, පෙරවිෂයෙහි, මැදිවිෂයෙහි, පසුවිෂයෙහි; සතො යනු: සතරකරුණෙකින් සිහි ඇතිත්, කසගහි කායානුපසංගා සිමටත් වඩමින් සිහි ඇතිත්, වේදනා- වන්ති... විතතගෙහි... ධර්මයන්හි ධර්මානුපසංගා සිමටත් වඩමින් සිහි ඇතිත්; අන්‍ය වූ ද සතර කරුණකින් සිහි ඇතිත්... *හෙතෙම සමානිමත් වූයේ සිහි ඇතිත් යයි කියනු ලැබේ නුසි 'තසමා ජහ්‍යා සද්‍ය සතො' යනු වේ.

කාමානි පරිවජ්ජයෙ - කාමා යනු: විස්තර හෙයින් වස්තුකාමයෝ ද කෙලයකාමයෝ දැයි කාමයෝ දෙදෙනෙක් වෙති. (වස්තුකාමයෝ නම් මනාපිකරුපාදිනු)... මොහු වස්තුකාමයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්. (කෙලය- කාමයෝ නම් ජන්දකාමාදිනු)... මොහු කෙලයකාමයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්. කාමානි පරිවජ්ජයෙ - දෙ කරුණෙකින් කාමයන් දුරු කරන්නේ ය: විෂකමාණ හෙයින් හෝ සමුච්ඡේද හෙයින්. කිසෙයින් විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් දුරු කරන්නේ ද යත්: අසම්බන්ධකාලයක් (ආවසාකල්පක්) වැන්නැ කාමයෝ අප්‍රාසාද හෙයින් සිදු දක්නේ විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් දුරු කරන්නේ යැ. මාසපෙය්‍යයක් වැන්නැ කාමයෝ බ්‍රහ්මාචාරණ වන බැවින් සිදු දක්නේ කාමයන් විෂකමාණ හෙයින් දුරු කරන්නේ යැ. තාණොල්ලකාපික් (තණ්හුලක්) වැන්නැ කාමයෝ අනුදහන (දහනකිස සපයන) බැවින් සිදු දක්නේ විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් දුරු කරන්නේ යැ... තෙවසංඥාසංඥාගතන සමාපතති වඩනුයේ ද විෂකමාණ විසින් කාමයන් දුරු කරන්නේ යැ. මෙපරිද්දෙන් විෂකමාණ හෙයින් කාමයන් දුරු කරන්නේ යි. (සෝවාන් මග වඩමින් අපායගමනීය කාමයන් සමුච්ඡේද හෙයින් දුරු කරන්නේ යැ)... මෙසෙයින් සමුච්ඡේද හෙයින් කාමයන් දුරු කරන්නේ නුසි 'කාමානි පරිවජ්ජයෙ' යනු වේ.

තෙ පහාය තරෙ ඛණං- තෙ යනු: වස්තුකාමයන් පරිජාතනය කොට කෙලයකාමයන් පහාය - (හැර) දුරු කොට විනෝදනය කොට විගතානන කොට අනභාවයට පමුණුවා, කාමච්ඡදනීවිරණය හැර දුරු කොට විනෝදනය කොට විගතානන කොට අනභාවයට පමුණුවා, ව්‍යාපාද නීවිරණය... විතමිඤ්ඤිවිරණය... උභිවිකුක්ඛුච්චිවිරණය... විචිකිච්ඡා- නීවිරණය... අනභාවයට පමුණුවා, කාමොඝය හවොඝය දුට්ඨොඝය අපිට්ඨොඝය තරණය කරන්නේය, උතතරණය, ප්‍රතරණය, සමිතිත්‍රමණය කරන්නේය ඉක්මවන්නේ නුසි 'තෙ පහාය තරෙ ඛණං' යනු වේ.

* 15 වන පිටුව බැලිය යුතු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නාවං සිඛාව පාරගුති - යථා ගරුකං නාවං භාරිකං උදකං සිඤ්චිතා භිසිඤ්චිතා ඡඤ්චිතා ලුහුකාය නාවාය ඛිපං ලුහුං අප්පකසිරතෙව පාරං ගච්ඡියා, එවමේවං වජ්ජිකාමෙ පරිජාතිතා කිලෙසකාමෙ පභාය පජ්ඣිතා විතොදතා ව්‍යන්තිකරිතා අනභාවං ගමෙතා, කාමච්ඡදනීවරණං-ව්‍යාපාදනීවරණං-පිතඤ්ඤානීවරණං-උදාවච්ඡාදනීවරණං-විචිකිල්පානීවරණං පභාය පජ්ඣිතා විතොදෙතා ව්‍යන්තිකරිතා අනභාවං ගමෙතා ඛිපං ලුහුං පාරං අප්පකසිරතෙව ගච්ඡියා. පාරං වුච්චති අමතං නිබ්බාණං. යො සො සබ්බසංඛාරසමපො සබ්බපටිපටිතිස්සග්ගො තණ්හාකයො චිරාගො නිරොඝො තිබ්බාණං. 'පාරං ගච්ඡියා'ති පාරං අධිගච්ඡියා පාරං චුළසයා පාරං සච්ඡිකරෙයා. **පාරගුති** යො'පි පාරං ගන්තුකාමො සො'පි පාරගු, යො'පි පාරං ගච්ඡති සො'පි පාරගු, යො'පි පාරං ගතො සො'පි පාරගු.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“තිණේණා පාරගතො¹ එලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො”ති බො භික්ඛවෙ, අරහතො එතං අධිවචනං. සො අභිඤ්ඤාපාරගු පරිඤ්ඤාපාරගු පභාණ පාරගු භාවනාපාරගු සච්ඡිකිරියාපාරගු සමාපත්තිපාරගු; අභිඤ්ඤාපාරගු සබ්බබලානං, පරිඤ්ඤාපාරගු සබ්බදුක්ඛානං, පභාණපාරගු සබ්බකිලෙසානං, භාවනාපාරගු චතුන්තං අරියමග්ගානං, සච්ඡිකිරියා²පාරගු නිරොධස්ස, සමාපත්තිපාරගු සබ්බසමාපත්තිනං. සො වසිප්පතෙනා පාරමිප්පතෙනා අරියස්මිං සිලස්මිං, වසිප්පතෙනා පාරමිප්පතෙනා අරියස්මිං සමාධිස්මිං, වසිප්පතෙනා පාරමිප්පතෙනා අරියාය පඤ්ඤාය, වසිප්පතෙනා පාරමිප්පතෙනා අරියාය විමුක්තියා. සො පාරගතො පාරප්පතො අද්දාගතො අන්තප්පතො කොටිගතො කොටිප්පතො පරියන්තගතො පරියන්තප්පතො වොසානගතො වොසානප්පතො තාණගතො තාණප්පතො ලෙණගතො ලෙණප්පතො සරණගතො සරණප්පතො අභයගතො අභයප්පතො අච්චුතගතො අච්චුතප්පතො අමිතගතො අමිතප්පතො නිබ්බාණගතො නිබ්බාණප්පතො. සො වුත්ථවාසො විණ්ණවරණො ගතඤ්ඤා* ගතදිස්සො ගතකොටිකො පාලිතබ්බවරියො උත්තමදිට්ඨිප්පතො භාවිතමග්ගො පභිණ්ඩිලෙසො පටිවිද්ධාකුප්පො සච්ඡිකතනිර්ධො.

1. පාරගතො - සිමු. I, මජ්ඣ. 2. සච්ඡිකිරියාය - මු. 1.
3. විගතඤ්ඤා - මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නාවං සිංඛාවපාරගු - යමිත්ඤ්ඤං ඛරං වු ඛනු පුරවන ලද නාවක් දිය ඉස, ඉවත් කොට, හැරදමා, සැහැල්ලු වූ නැවින් ශිෂ්‍ර වූ වහා නිදුකින් මැ පරතෙරට යන්නේ ද, එසෙයින් වස්තුකාමයන් තීරණප්‍රඥාවෙන් දැන කෙලයකාමයන් (ප්‍රභාණපරිඥාවෙන්) පරිත්‍යාග කොට හැරදමා විනෝද- නය කොට විගතානන කොට අනභාවයට පමුණුවා, කාමවිඤ්ඤානිවරණය - ව්‍යාපාදනිවරණය - චිත්තඛිනිවරණය - උභවවක්‍රාන්තනිවරණය - විවික්ච්ඡානිවරණය පරිත්‍යාග කොට, හැරදමා, විනෝදනය කොට, විගතානන කොට, අනභාවයට පමුණුවා, ශිෂ්‍ර වූ වහා නිදුකින් මැ පරතෙරට යන්නේ යැ. අමාන වූ නිළිණය 'පාර' යයි කියනු ලැබේ. යම් ඒ සියලු සංස්කාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් සියලු උපතින්ගේ දුරුලීමෙන් තෘප්තාවගේ ක්‍ෂය කිරීමෙන් කෙලයවිරාගයෙන් දුඃඛනිරෝධයෙන් වේ ද, ඒ නිළිණයයි. 'පාරං ගවේශය' යනු: (ඒ නිළිණ සංඛ්‍යාත වූ) පාරය අභිගම කරන්නේ යැ, පාරය (දුහතො වූවිභාන මාභිඤ්ඤායෙන්) සප්ඨ කරන්නේ යැ, (ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාඤ්ඤායෙන්) පාරය ප්‍රභාසං කරන්නේ යි. පාරාගු යනු: යමෙක් පාරයට යනු කැමැති වූයේ නම් හෙ ද 'පාරගු' නමැ, යමෙක් පාරයට යේ නම් හෙ ද 'පාරගු' නමැ, යමෙක් පාරයට ගියේ නම් හෙ ද 'පාරගු' නමි.

මේ වදනේ මැනු හතුවත්ත විසින්:

“තිණේණා පාරගතො ඵලෙ තිඛති චුක්ඛණො” සි මහණෙනි, කෙල රහත් හට අභිවචනයෙකි (තමෙකි.) හේ ‘අභිඤ්ඤාපාරගු’ යැ, ‘පරිඤ්ඤා- පාරගු’ යැ, ‘ප්‍රභාණපාරගු’ යැ, ‘භාවනාපාරගු’ යැ, ‘සවිච්ඡිකිරිසාපාරගු’ යැ, ‘සමාපත්තිපාරගු’ ද වේ. සියලු (පඤ්චස්කකාදි) ධර්මයන්ගේ අභිඤ්ඤා (-ඤ්ඤාපරිඤ්ඤා) වෙන් නිළිණපාරයට ගියේ වෙයි, සියලු (ජාත්‍යාදි) දුඃඛයන් ගේ තීරණපරිඤ්ඤාවෙන් පාරයට ගියේ වෙයි, (කායදුග්‍යවිතාදි) සංසාර කෙලයයන්ගේ ප්‍රභාණපරිඤ්ඤාවෙන් පාරයට ගියේ වෙයි, (සෞඛ්‍යාපත්තියාදි) සතර ආයතනිකයන්ගේ භාවනායෙන් පාරයට ගියේ වෙයි, ඵල - නිළිණ- වශයෙන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමෙන් නිළිණයාගේ පාරයට ගියේ වෙයි, (අභවිධ රූපාරූප) සියලු සමාපත්තින්ගේ සමාපත්තියෙන් පාරයට ගියේ වේ. හෙතෙම ආයතී (-උත්තම හෝ නිරේදේශ) ශීලයෙහි වසිතාවයට අවසානයට (-නිව්‍යාධට) පැමිණියේ, ආයතීසමාධියෙහි වසිතාවයට අවසානයට පැමිණියේ, ආයතීප්‍රඤ්ඤායෙහි වසිතාවයට අවසානයට පැමිණියේ ආයතීවිමුක්තියෙහි වසිතාවයට අවසානයට පැමිණියේ, හෙතෙම (මාභිඤ්ඤා) පාරයට ගියේ, (ඵලයෙන්) පාරයට පැමිණියේ, (මාභිඤ්ඤා) සංස්කාරලෝකයෙහි අනන්‍යයට ගියේ, (ඵලයෙන්) අනන්‍යයට පැමිණියේ, (මාභිඤ්ඤා) සංස්කාරයන්ගේ කොටි - කෙළවරට ගියේ, ඵලයෙන් කෙළවරට පැමිණියේ, (මාභිඤ්ඤා) ආයතනාදි ලෝක) පයතීන්‍යයට ගියේ පයතීන්‍යයට පැමිණියේ, (මාභිඤ්ඤා) අවසානයට ගියේ, (ඵලයෙන්) අවසානයට පැමිණියේ, ත්‍රාණයට ගියේ ත්‍රාණප්‍රාප්ත වූයේ, ලෙනයට ගියේ ලෙනප්‍රාප්ත වූයේ, සරණ - ප්‍රතිස්ථාවට ගියේ සරණප්‍රාප්ත වූයේ, අභයගත - අභයප්‍රාප්ත වූයේ, අව්‍යුත්ත - අව්‍යුත්තප්‍රාප්ත වූයේ, අමානගත - අමානප්‍රාප්ත වූයේ, (මාභිඤ්ඤා) නිළිණගත වූයේ (ඵලයෙන්) නිළිණප්‍රාප්ත වූයේ; හෙතෙම (දුග්‍යවිධ ආයතීවාසය) වෑස නිමවූයේ, (ශීලය හා සමාධියෙහි) විශිෂ්ට ශීල වූයේ, සසර අදන්මග ඉක්මවූයේ, (පෙර නො ගිය වරු) නිවන් දෙසට ගියේ, (අනුපාදිගෙහි නිළිණකොටයට පැමිණ සිටියේ, රක්ඛිත චුක්ඛවරිසවාස ඇත්තේ, උත්තම සමාග්දෂ්ටියට පැමිණියේ, භාවිතමාභි ඇත්තේ, ප්‍රතිණ කෙලය ඇත්තේ, ප්‍රතිවේධ කළ (අභිත්ඵලසංඛ්‍යාත) අකොප්‍යය ඇත්තේ, සාක්‍ෂාත්කෘත නිරෝධ ඇත්තේ වෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දුක්ඛං තස්ස පරිඤ්ඤානා, සමුදයො පභින්නො, මග්ගො භාටිතො, නිත්‍රාමො සච්ඡිකතො. අභිඤ්ඤායං අභිඤ්ඤානා, පරිඤ්ඤායං පරිඤ්ඤානා, පහාතඛං පභින්නො, භාටිතඛං භාටිතො, සච්ඡිකාතඛං සච්ඡිකතං. සො උක්ඛිතතපලින්නො සමික්ඛණ්ණපරිබො අබ්බුන්දනසිකො නිර්ග්ගලො අරියො පණ්ණාසකපො පණ්ණාසානරො විසංඤ්ඤානො. පඤ්ඤානපිට්ඨානිකො ජලඛිත-සමන්තාගතො එකාරකෙඛා චතුරපඤ්ඤානො පඤ්ණාසකපවෙකසවෙකා සමවයසනෙකා අනාට්ඨසමිකාපයා පස්සාධිකායසංඛාරො සුපිමුත්ත-විත්තො සුපිමුත්තපඤ්ඤා කෙවලි වුසිතවා උත්තමපුරින්නො පරමපුරින්නො පරමපුරින්නො.

සො තෙව ආවිතාති න අපවිතාති අපවිතිනි,¹ සිතො, තෙව පඡන්ති න උපාදියති පඡන්ති සිතො. තෙව සිනෙති² න උසින්නති විසිතිනි සිතො. තෙව විබුපෙති න සක්ඛුපෙති විබුප්පනා සිතො. අසෙබෙන පිලකඛකෙන සමන්තාගතතො සිතො, අසෙබෙන සමාධිකඛකෙන අසෙබෙන පඤ්ඤාකඛකෙන අසෙබෙන විමුත්තිකඛකෙන අසෙබෙන විමුත්තිකඛකෙන සමන්තාගතතො සිතො. සච්චං සමපට්ඨාදි-සිනා සිතො, එජං සමතිකකමිනා සිතො, කිලෙසග්ගිං පරිදාදිසිනා සිතො, අපරිගමනතාය සිතො. කථා³ සමාදාය සිතො, මුත්තිපට්ඨසචනතාය සිතො, මේතනාය පාරිසුද්ධියා සිතො, කරුණාය මුදිතාය උපෙකතාය පාරිසුද්ධියා සිතො, අච්චනපාරිසුද්ධියා සිතො, අනමයතාය⁴ පාරිසුද්ධියා සිතො, විමුත්තතො සිතො, සංඛුසිතතො සිතො, ඛනිපරියතො සිතො, ඛාදුපරියතො සිතො, ආයතින පරියතො සිතො, ගතිපරියතො සිතො, උපපත්තිපරියතො සිතො, පටිසන්තිපරියතො සිතො, සංසාර-පරියතො සිතො, චට්ඨපරියතො සිතො, අනතිමි භවෙ සිතො, අනතිමෙ සමුස්සයෙ සිතො, අනතිමදේහධරො අරතො.

1. තස්සායං පච්ඡිමකොට්ඨි වර්ගොයං සමුස්සයො, ජාතිමරණසංසාරා නති තස්ස පුනඛ්භවොති.

තාචං සිනිච පාරගු.

තෙතාන ගගවා:

“තස්මා ජනතු සද්ද සතො කාමාති පරිවජ්ජයෙ,
තෙ පහාය තරෙ ඔසා නාචං සිනිච පාරගු” ති.

කාමසූත්‍රනිදෙදසො පඨමො සමකෙඛා.

1. සො තෙව පච්ඡිමකොට්ඨිකා - මජ්ඣ. 2. තෙව සංසිඛති - මජ්ඣ.
3. කථං, සා. කථං. - සිමු. I, මජ්ඣ.
4. අභිමුක්ඛකතාය. - සිමු. I, අභිමුක්ඛකතාය. - සා. 5. පච්ඡිමකො - සිමු. II

ඔහු විසින් දුක පරිඥන යැ, සමුදය ප්‍රතිණ යැ, මාග්ග භාවිත යැ, නිරෝධය සංක්‍ෂාන්තකාන යි. (සම්මානාත්මකත්වයෙන්) අභිඥනව්‍යය - දකුණත්ත අභිඥන යැ, (සාමාන්‍ය ලක්‍ෂණවශෝධනයෙන්) පරිඥනව්‍යය- භාත්තසින් දකුණත්ත පරිඥන යැ, ප්‍රභාතව්‍යය ප්‍රතිණ යැ, භාවිතව්‍යය භාවිත යැ, සංක්‍ෂාන්තකච්ඡය සංක්‍ෂාන්තකාන යි.

තෙතම නගන ලද (උත්තමිත්ත) අපිද්‍යාපරිඝ්‍ය අභිඥන යැ, සංකිණී (විදුරුවන ලද) කමාභිසංස්කාරපරිඝ්‍ය අභිඥන යැ, උදුරන ලද තාමණා එභිකා අභිඥන යැ, (මරණානන්ත සංයෝජන සංකීර්ණයන්) අභිල රහිත යැ, අයානී (නිකේලන) යැ, නෙලන ලද මානධම්ම අභිඥන යැ, තබන ලද ස්කන්ධාදි භාර අභිඥන යැ, (වතුර්විධ යෝගයෙන්) විසංයුක්ත යැ, (කම්මජ්ඣදි) පඤ්චාධිකවිප්‍රතිණ යැ, ශබ්දරූපාදිවිකල්පයෙන් සමන්විත යැ, (සාමාන්‍යසංකීර්ණයන්) එකාරක්‍ෂා අභිඥන යැ, (ප්‍රතිපත්තිවිකල්ප) වතුර්විධ අපමාන අභිඥන යැ, බැහැර කළ ප්‍රත්‍යක්‍ෂයන් අභිඥන යැ, මොනවට හරන ලද සියලු එකණා (-සෙවිම්) අභිඥන යැ, අනාච්චසංකල්ප අභිඥන ය, සන්තිදුක්ඛ කායසංස්කාර අභිඥන යැ, ප්‍රතිමුක්තවිතත යැ, සිවිමුක්තප්‍රාඥ යැ, පරිපුර්ණ යැ, දිසු ඛණ්ඩරවස් අභිඥන යැ, උත්තමපුරුෂ යැ, පරමපුරුෂ යැ, පරමපුරුෂත්වය පැමිණිණිය යි.

තෙතම (කුශලාකුශලවිපාකය) රූස් නො කෙරෙයි. (ඵලයෙහි සිටි හෙයින් විපාක) විධිවිධාන නො කෙරෙයි. කෙසෙල්ලත්ත නසා සිටියේ වෙයි. (අපිද්‍යාමාන හෙයින් කෙසෙල්ලත්ත). නො මැ දුරු කෙරෙයි. (තාමණා - මාන දුෂ්ටි විසින්) උපාදානය නො කෙරෙයි. (කෙසෙල්ලත්ත) දුරු කොට සිටියේ වෙයි. (තාමණාච්ඡයෙන්) නො මැ සිවනය (-බැඳීම) කෙරෙයි. (මානවශයෙන්) උත්තමිත්ත නො කෙරෙයි. තාමණාච්ඡයෙන් දුරු කොට සිටියේ වෙයි. (අපිද්‍යාමාන හෙයින් කෙසෙල්ලත්ත) නො මැ නිවයි. නො ද දුල්වයි. විබුද්ධතා කොට (-නිවා) සිටියේ වේ. අශෝක වූ සිලස්සකායයෙන් සමන්විත බැවින් සිටියේ, අශෝක වූ සමාසික්කායයෙන්... අශෝක වූ ප්‍රඥස්සකායයෙන්... අශෝක වූ විමුක්තිස්සකායයෙන්... අශෝක වූ විමුක්තිස්සකායයෙන් සමන්විත බැවින් සිටියේ, වතුසායනය ප්‍රතිවේධ කොට සිටියේ, තාමණාච්ඡයෙන් මුක්තව සිටියේ, කෙසෙල්ලත්ත ගෙවා සිටියේ, නැවත සංසාරයෙහි ගමන් නැති බැවින් සිටියේ, නයග්‍රහණයෙන් ගෙන සිටියේ, විමුක්තිප්‍රතිසංවර්තනාවයෙන් සිටියේ, මෙමුත්තපාරිශුද්ධියෙන් සිටියේ, කරුණා - මුදිතා - උපෙක්‍ෂාපාරිශුද්ධියෙන් සිටියේ, අත්‍යන්ත-පාරිශුද්ධියෙන් සිටියේ, අතමමයා (-තාමණා - දුෂ්ටි මානාභාව) පාරිශුද්ධියෙන් සිටියේ, සම්මානාත්මකත්වයෙන් සිටියේ, (සමාලාභාදි) සන්තුෂ්ටභාවයෙහි සිටියේ, සන්තුෂ්ටභාවයෙහි සිටියේ, බාහුරයානිත්‍යයෙහි සිටියේ, අයතනපටයානිත්‍යයෙහි සිටියේ, ගතිපටයානිත්‍යයෙහි සිටියේ, උත්තමිත්තපටයානිත්‍යයෙහි සිටියේ, ප්‍රතිසංවර්තනායෙහි සිටියේ, සංසාර-පටයානිත්‍යයෙහි සිටියේ, වෘත්තපටයානිත්‍යයෙහි සිටියේ, අනතිමතවයෙහි සිටියේ, අනතිම ශරීරයෙහි සිටියේ, අනතිමදේහධර වූයේ, ආරකාදිභාවයෙන් අර්ථත් වූයේ වේ.

1. ඒ රහස්‍යයන් මුළු පශ්චිම කොටස (කෙළවර) වෙයි. මේ අනතිම ශරීරය වෙයි. ජාතිමරණසංසාරය, පුනර්ගතිය ඔහුට නැත්තේ යි. 'තාවං සිත්ථාච්ච පාරගු' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“තසමා ජනතු සදා සතො -පෙ- තාවං සිත්ථාච්ච පාරගු” යනු.
පළමුවැනි කාමසූත්‍ර නිදේශය සමාපත යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

2

ගුහට්ඨකසුත්තනිද්දසො

අපි ගුහට්ඨකසුත්තනිද්දසො වුවෙහි.

2 - 1.

“සතෙතා ගුහායං ඛුන්‍යාභිජනෙනා
තිට්ඨං තරා මොක්කසං පතාලොකා,
සුර විට්ඨො, හි තථාපිට්ඨො සො
කාමා හි ලොකෙ ත හි පුප්පායා¹.

සතෙතා ගුහායං ඛුන්‍යාභිජනෙනාති - ‘සතෙතා’ ති ති බො වුත්තා. අපි ව ගුහා තාව වත්තබ්බා: ගුහා වුවෙහි කායො, කායොති වා ගුහාති වා සතෙතොති වා තාවාති වා රතථාති වා ධජජාති වා වමමිකොති වා තගරතති වා තිට්ඨතති වා කුට්ඨි වා ගතකොති වා කුතමොති වා² කායසොත්තං අභිවචනා.

“සතෙතා ගුහායං”නති ගුහායං සතෙතා විසතතා ආසතෙතා ලකො ලකිතතා පලිබුද්ධා, යථා භිත්තිතීතල වා තාගදතෙත වා හතකිං සතතං විසතතං ආසතතා ලකො ලකිතං පලිබුද්ධා, එවමෙවං ගුහායං සතතා විසතතා ආසතතා ලකො ලකිතතා පලිබුද්ධා.

වුත්තා හෙතා හතචනා:

“රුපෙ බො රාධ, යො ඡතෙතො රාතො යා තනිදි යා තණ්හායෙ උපසුපාදතා³ වෙතසො අභිට්ඨානාභිතිවෙසානුසයා, තත්‍ර සතෙතා, තත්‍ර විසතෙතා, තසමා සතෙතාති වුවෙහි. [වෙදනාය බො රාධ - පෙ- සකුසුද්ධා බො රාධ -පෙ- සංඛාරෙපු බො රාධ -පෙ- විකුසුද්ධා බො රාධ, යො ඡතෙතො රාතො යා තනිදි යා තණ්හායෙ උපසුපාදතා⁴ වෙතසො අභිට්ඨානාභිතිවෙසානුසයා, තත්‍ර සතෙතා, තත්‍ර විසතෙතා, තසමා සතෙතාති වුවෙහි] සතෙතාති ලකොනාභිවචනතති.”

1. සුප්පායං-ස, පුප්පායං - සි. I, සි. I

2. තිද්ධතති - සහ. මජ්ඣ. නිද්. ස. නිබ්බිතති- මු. I, PTS.

3. කුමමොතිවා - සි. මු. I 4. උපසුපාදතා, සි. මු. II.

[] ලකොනාභිවචනා හාහො සොමපොච්ඡෙත ත දිසති.

2

ගුහට්ඨකසුත්‍රනිදේශය

ඉක්බිති ගුහට්ඨක සුත්‍රනිදේශය කියනු ලැබේ.

2 - 1.

යම් මිනිසෙක් ගුහා සංඛ්‍යාත ශරීරයෙහි ඇලුණේ බොහෝ රාශාදී කෙළෙසුන් විසින් වැසුණේ රාශාදී වශයෙන් සිටුවනේ මොහත සංඛ්‍යාත පස්කම් ගුණයෙහි දැඩි වැඩ සහගත්තේ වේද, එබඳු වූ ඒ සතෙකු තෙමි ත්‍රිවිධ විවේකයෙන් දුර මැඩෙයි. යම් කෙසෙකින් සත්ලොභි කාමයෝ සුවසෙන් නොහලු හැක්කාහු ද එහෙයිනි.

සත්තං ගුහායං ඛණ්ඩාගීෂණෙනා - 'සත්තං' යනු කියනලද මෑය. එතෙකුදු වත් පළමු කොට 'ගුහා' කියෑ යුතු යැ. "ගුහා"යි කිය කියනු ලැබේ. 'කාය' යැ හෝ, (රාශාදී ව්‍යාලයන් වෙසෙන හෙයින්) 'ගුහා' යැ හෝ, (රාශාදීන් විසින් දවන හෙයින්) 'දෙහ' යැ හෝ, (ප්‍රමිතත කරන හෙයින්) 'සංදෙහ' යැ හෝ, (සසර සැරිසරන හෙයින්) 'තාවා' යැ හෝ, (ඊශ්‍යාපථ ඇති බව හෙයින්) 'රථ' යැ හෝ, (ඉතා උස් වැනැහි හෙයින්) 'බස්' යැ හෝ, (කාමිකුලයනට ආවාස බැවින්) 'වම්මක' යැ හෝ (මනාපා-මනාපයන් සංසරත් හෙයින්) 'තගර' යැ හෝ, (රොශාදීන්ට නිබ්බාදුළු වන බැවින්) 'නිබ්බ' යැ හෝ, (ප්‍රතිසංකප්‍යට නිවාසගාහ වන හෙයින්) 'කුටි' යැ හෝ, (පුතිභාවයෙන්) 'ගණ්ඨ' යැ හෝ, (බිඳෙන හෙයින්) 'කුම්භ' යැ හෝ, කයට මේ අභිවචන යි.

සත්තං ගුහායං - කායගුහායෙහි ශක්ත යැ විශක්ත යැ ආශක්ත යැ ලග්න යැ ලග්න යැ පරිබ්‍රුභි (-නොහැර සිටියේ) යැ. යම් සේ හිතති-සිලයෙකු හෝ නාගදන්තයෙකු හෝ නාණ්ඩියෙක් ශක්ත විශක්ත ආශක්ත ලග්න ලග්න පරිබ්‍රුභි වේද, එතෙසින් කායගුහායෙහි ශක්ත යැ විශක්ත යැ ආශක්ත යැ ලග්න යැ ලග්න යැ පරිබ්‍රුභි යි.

මේ වදන ලද මැසි භාග්‍යවතුන් විසින්:

"රාධ, රූපයෙහි යම් ජන්දයක් යම් රාගයක් යම් තන්ද්‍රියයක් යම් තෘණ්ණයෙක් යම් තෘණ්ණ-දුෂ්ටි උපයයන් දැඩි කොට ගත්තා අකුශල-විතතයට අධිෂ්ඨානාභිනිවේශ වූ අනුශය කෙතෙක් වෙද්ද, එහි ශක්ත වූයේ (ඇලුණේ) එහි වෙසෙසින් ඇලුණේ වේද, එහෙයින් 'සත්තං' යැ යි කියනු ලැබේ. වෙදනායෙහි... සංඤ්ජයෙහි... සංඝකාරයන්හි... විඤ්ජයෙහි රාධ යැ, යම් ජන්දයක් යම් රාගයක් යම් තන්ද්‍රියයක් යම් තෘණ්ණයෙක් යම් තෘණ්ණදුෂ්ටි සංඛ්‍යාත උපයයන් දැඩි කොට ගත්තා අකුශලවිතතයට අධිෂ්ඨාන-අභිනිවේශ වූ අනුශය කෙතෙක් වෙද්ද, එහි (යම්තෙසකින්) ඇලුණේ වෙසෙසින් ඇලුණේ වේද, එහෙයින් 'සත්තං' යැ යි කියනු ලැබේ. 'සත්තං' යනු වෙසෙසින් ඇලීම ප්‍රකාශ කිරීම යැ" යි.

සඟෙකි, ගුණය, බහුතාගිජනනාති - බහුකෙති කිලෙසෙති
 ජනෙතා; රාගෙන ජනෙතා දෙසෙන ජනෙතා මොගෙන ජනෙතා කොචෙන
 ජනෙතා උපතාගෙන ජනෙතා මනෙබෙන ජනෙතා පලාසෙන ජනෙතා
 ඉසායා ජනෙතා මවජරයෙන ජනෙතා මායාය ජනෙතා සායෙයෙන
 ජනෙතා පමෙන ජනෙතා සාරමෙන ජනෙතා මානෙන ජනෙතා
 අතිමානෙන ජනෙතා මදෙන ජනෙතා පමාදෙන ජනෙතා, සබ්බකිලෙසෙති
 සබ්බද්වවිජනෙති සබ්බදරපෙති සබ්බපරිලානෙති සබ්බසත්තාපෙති සබ්බා-
 කුසලාභිසංඛාරෙති ජනෙතා¹ උච්ඡනෙතා ආවුතො නිවුතො ඔවුතො²
 පිහිතො පටිච්ඡනෙතා පටිකුඤ්ඤාති 'සඟෙතා ගුණය බහුතාගිජනෙතා,

කිව්‍යං නරො මොහනසිං. පඨාලොති - 'කිව්‍යං නරො' ති
කිව්‍යංතො; නරො රතො; රාගවසෙන කිව්‍යති. දුට්ඨො ද්‍යෙවසෙන
තිව්‍යති. මුත්‍රො මොහවසෙන තිව්‍යති විනිවඥො³ මානවසෙන තිව්‍යති.
පරාමට්ඨො දිව්‍යවසෙන තිව්‍යති. විකේශපගතො උඤ්චවසෙන තිව්‍යති.
අතිව්‍යං ගතො විවිතිව්‍යවසෙන තිව්‍යති. ථාමගතො අනුසංවසෙන තිව්‍යති.
ඵවමි තිව්‍යං නරො.

දිනය. සෙන. භගවතා:

“සතති හික්කවෙ, වක්ඛුට්ඨෙද්දය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මතාපා පියරූපා භාමුපසංභිතා රජනීයා. තඤ්ඤෙ භික්ඛු අභිනන්දති අභිවදති අජේඤාසාය තිට්ඨති. සතති හික්කවෙ, සොතට්ඨෙද්දය්‍යා සද්දං-පෙ- ඝාතව්‍යෙද්දය්‍යා ගඤා-පෙ- ජ්වනාට්ඨෙද්දය්‍යා රසා-පෙ- කායව්‍යෙද්දය්‍යා ථෙට්ඨබ්බා -පෙ- මනෝට්ඨෙද්දය්‍යා ධම්මා ඉට්ඨා කන්තා මතාපා පියරූපා භාමුපසංභිතා රජනීයා. තඤ්ඤෙ භික්ඛු අභිනන්දති අභිවදති අජේඤාසාය තිට්ඨති”² නි. එවමයි තිට්ඨං තරො.

විෂය. හේත. සහතිතා:

“රුපුපයං¹ වා භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං නිව්ඨමානං නිව්ඨති රූපාරම්භණං රූපපතිව්ඨං². නඤ්ඤපසවතං³ චුද්ධිං විරුලිති වෙපුලං ආපජ්ජති. වෙදිනුපයං⁴ වා භික්ඛවෙ -පෙ- සඤ්ඤාපයං වා භික්ඛවෙ -පෙ- සඤ්ඤාරූපයං වා භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං නිව්ඨමානං නිව්ඨති සංඛාරාරම්භණං සඤ්ඤාරපතිව්ඨං. නඤ්ඤපසවතං චුද්ධිං විරුලිති වෙපුලං ආපජ්ජති”⁵ති. එවමි නිව්ඨං තඤ්ජා.

1. විවර්ණතා - සහ. මර්ස. 2. ගුප්තවා - සහ. ස. 3. විනිමිෂණ - සහ. ස.

4. රූපරාශි - සිම. II. සක. PTS.

6. රූපම පතිවිධි - සිද්ධ. I.

6. **කපුටසංවිතං - සක මි I ස. PTS.**

7. **විචාරය:-** සිං. II, 10.

3. සංගීතය - ලොකසාහිත්‍යය - චිත්‍රපටය.

b. " **බ්‍රාහ්මී-භාෂා-සුත්තා - උපසම්මත - උපසංසුතා.**

සත්‍යතා ගුණාංගං බහුතාභිජ්ජනාං - තොන් කෙසෙල්ලත් විසින් ජනන (වැසුණේ) යැ: රාගයෙන් ජනන යැ, දොෂයෙන් මොහයෙන් ... ක්‍රොධයෙන් ... උපතාහසයන් ... මුක්ඛයෙන් ... සුගත්‍රායයෙන් ... ඊෂ්ඨායෙන් මංග්ගයෙන් මායායෙන් .. ශාඛ්‍යයෙන් ... සාමාන්‍යයෙන් ... සංරක්ෂණයෙන් මානසයෙන් .. අභිමානසයෙන් ... මදයෙන් ... ප්‍රමාදයෙන් ජනන යැ, සියලු කෙසෙල්ලත් විසින් සියලු දුඛවිතාන් විසින් සියලු දර්ශයන් විසින් සියලු පරිදහයන් විසින් සියලු සත්‍යාර්ථයන් විසින් සියලු අකුශලාභිංශකාරයන් විසින් ජනන යැ, (පුතපුතා උපදනෙන්) උපය්‍යාපරි ජනන යැ, අව්‍යාන (වලකන ලද) යැ, නිව්‍යාන යැ, අපව්‍යාන (යටකොට වසනලද) යැ, පිහින යැ, ප්‍රතිවිජ්ජන යැ, යටිපුරු කොට තබන ලද කුසි 'සත්‍යතා ගුණාංගං බහුජ්ජනාභිජ්ජනාං' යනු වේ.

තිට්ඨං නරො මොහනසමිං පශ්‍යො - 'තිට්ඨං නරො' යනු: නර (සතුව) තෙම සිටුනේ රාගවශයෙන් රත් වූයේ සිටි දොෂවශයෙන් ද්විතීය වූයේ සිටි. මොහවශයෙන් මුළු වූයේ සිටි. මානවශයෙන් තානාලම්බන-යෙහි බැඳී සිටි. දුෂ්ටිවශයෙන් පරාමාණව වැ සිටි. ඕනෑකාරවශයෙන් විකේශපයට පැමිණි සිටි. විවික්ඛතාවයෙන් නික්මාවට නො පැමිණි සිටි. අනුශයවශයෙන් ස්ථිර බවට පැමිණිත් සිටි. මෙතෙසිනු දු 'තිට්ඨං නරො' යනු වේ.

මෙ වදරන ලද මැසි භාෂාවකුත් විසින්:

"මහණෙනි, වක්ඛර්විඥානසෙන් දතසුදු වූ ඉභව වූ කාන්ත වූ මන-වඛන්තා වූ ප්‍රියසාරුප වූ කාමයෙන් සුක්ක වූ ඇලුම් කටසුදු වූ රූපා-ලම්බනයෝ ඇත්තාන. මහණෙනි ඒ අරමුණට තෘණොච්ඡයෙන් සතුටු වේ නම්, පසසා නම්, බැසගෙන සිටි නම්; මහණෙනි, ශ්‍රෝත්‍රවිඥානයෙන් දතසුදු වූ ... ශබ්දයෝ ඇත ශ්‍රාණවිඥානයෙන් දතසුදු වූ .. ගතිකයෝ ඇත ... ජිහ්වාච්ඡයෙන් දතසුදු වූ .. රසයෝ ඇත ... කාංචිඥානයෙන් දතසුදු වූ ... ස්ප්‍රභව්‍යයෝ ඇත්තාන ... මනෝවිඥානයෙන් දතසුදු වූ ඉභව වූ කාන්ත වූ මනාප වූ ප්‍රියසාරුප වූ කාමුපසංගිත වූ රජනිය වූ ඛණ්ඩාලම්බනයෝ ඇත්තාන මහණෙනි ඒ අරමුණට (තෘණොච්ඡයෙන්) සතුටු වේ නම්, පසසා නම්, බැසගෙන සිටි නම්" මෙසේත් 'තිට්ඨං නරො' යනු වේ.

මෙ වදරන ලද මැසි භාෂාවකුත් විසින්:

"මහණෙනි, (තෘණොච්ඡ-දුෂ්ටි උපය විසින්) රූපයට පැමිණි හෝ විඥානය සිටුනේ රූපය අරමුණු කොට ඇතිසේ රූපය ප්‍රතික්ෂා කොට ඇතිසේ සිටි. (සට්ඨික) තෘණොච්ඡයෙන් තෙමන ලද්දේ වෘද්ධියට විරුද්ධ බවට විප්‍රල බවට පැමිණෙයි. මහණෙනි, (තෘණොච්ඡ-දුෂ්ටිවශයෙන්) වේදනාවට පැමිණි සේ මහණෙනි, සංඥාවට පැමිණි හෝ... මහණෙනි, සංස්කාරයන්ට පැමිණි හෝ විඥානය සිටුනේ සංස්කාරයන් අරමුණු කොට ඇතිසේ සංස්කාරයන් ප්‍රතික්ෂා කොට ඇතිසේ සිටි. තෘණොච්ඡයෙන් තෙමන ලද්දේ වෘද්ධියට විරුද්ධ බවට විප්‍රල බවට පැමිණේ" යයි මෙසේත් 'තිට්ඨං නරො' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වුත්තං හෙතං ගගවතා:

“කබ්ලිකානර වෙ භික්ඛවෙ, ආභානෙ අපි රාගො, අපි තඤ්ඤි, අපි තණ්හා, පතිට්ඨිතං තප්ප් විඤ්ඤාණං විරුද්ධං. යප්ප් පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං විරුද්ධං, අපි තප්ප් නාමරූපස්සාවකකන්ති. යප්ප් අපි නාමරූපස්සාවකකන්ති, අපි තප්ප් සංඛාරානං වුද්ධි.¹ යප්ප් අපි සංඛාරානං වුද්ධි, අපි තප්ප් ආයතීං පුත්තඛවාහිතිබ්බන්ති. යප්ප් අපි ආයතීං පුත්තඛවාහිතිබ්බන්ති, අපි තප්ප් ආයතීං ජාති ජරා මරණං. යප්ප් අපි ආයතීං ජාති ජරා මරණං, සසොකං තං භික්ඛවෙ, සදරං² සඋපායාසන්ති වදුම්”³ති. එවමපි තිරිඨං තරො.

“එස්ස වෙ භික්ඛවෙ, ආභානෙ -පෙ- මනො සඤ්ඤානතාය වෙ භික්ඛවෙ, ආභානෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං වෙ භික්ඛවෙ, ආභානෙ අපි රාගො, අපි තඤ්ඤි, අපි තණ්හා, පතිට්ඨිතං තප්ප් විඤ්ඤාණං විරුද්ධං. යප්ප් පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං විරුද්ධං, අපි තප්ප් නාමරූපස්සාවකකන්ති. යප්ප් අපි නාමරූපස්සාවකකන්ති, අපි තප්ප් සංඛාරානං වුද්ධි. යප්ප් අපි සංඛාරානං වුද්ධි, අපි තප්ප් ආයතීං පුත්තඛවාහිතිබ්බන්ති. යප්ප් අපි ආයතීං පුත්තඛවාහිතිබ්බන්ති, අපි තප්ප් ආයතීං ජාති ජරා මරණං. යප්ප් අපි ආයතීං ජාති ජරා මරණං, සසොකං තං භික්ඛවෙ, සදරං² සඋපායාසන්ති වදුම්”³ති. එවමපි තිරිඨං තරො.

මොහනසම්. පඤ්ඤානි - මොහනා වුච්චන්ති පඤ්ඤා කාමගුණා: විකුට්ඨිඤ්ඤායා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පිගරූපා කාමුපසංහිතා රජනියා, සොඛවිඤ්ඤායා සද්ද -නප- ඝාතවිඤ්ඤායා ගතියා -පෙ- ජ්වහා විඤ්ඤායා රසා -පෙ- කායවිඤ්ඤායා ඓද්ධිකා කන්තා මනාපා පිගරූපා කාමුපසංහිතා රජනියා. කිං කාරණං මොහනා වුච්චන්ති පඤ්ඤා කාමගුණා? යෙභුයොන දෙවමනුස්සා³ පඤ්ඤා කාමගුණෙසු මුත්තන්ති පමුත්තන්ති සමපමුත්තන්ති මුත්තා පමුත්තා සමපමුත්තා අවිජ්ජාය අනිකතා ආවුතා නිවුතා ඔවුතා පිහිතා පටිච්ඡන්තා පටිකුජ්ජා.⁴ තඤ්ඤාණං මොහනා වුච්චන්ති පඤ්ඤා කාමගුණා. **මොහනසම්. පඤ්ඤානි - මොහනසම්. පඤ්ඤානා අරේඛායාලොකා නිමුග්ගන්ති ‘තිරිඨං තරො මොහනසම්. පඤ්ඤානා.’**

1. වුද්ධි - මජ්. I.

2. සදරං - සිමු. II. සං. PTS.

3. දෙවං පුත්තං - සිමු. I.

4. නං පටිකුජ්ජා - සිමු. I.

5. නිදනසංපුත්ත - මොහන - අපිරාසෙය්.

මේ වදාරන ලද මැයි භාග්‍යවතුන් වසින්:

“මහණෙනි, ඉදින් කවලිකාරාහාරයෙහි රාගය ඇත්නම්, නන්දිය ඇත්නම්, තෘෂ්ණාව ඇත්නම්, එහි (කමීය ද්‍රව්‍යා පිළිසඳ ගැනීමට පොහොසත් බැවින්) විඤ්ඤාන පිහිටියේ වැඩුණේ වෙයි. යම් තැනෙක්හි විඤ්ඤාන පිහිටියේ වැඩුණේ නම්, එහි නාමරූපයාගේ අවක්‍රාන්තිය ඇත. යම් තැනෙක්හි නාමරූපාවක්‍රාන්තිය ඇත්නම්, එහි සංස්කාරයන්ගේ වෘද්ධිය ඇත. යම් තැනෙක්හි සංස්කාරයන්ගේ වෘද්ධිය ඇත්නම්, එහි මත්තෙහි පුනර්චාරිතීර්ථාත්මකිය ඇත. යම් තැනෙක්හි මතු පුනර්භවයාගේ පහලවීම ඇත්නම්, එහි මත්තෙහි ජාති-ජරා-මරණ ඇත. යම් තැනෙක්හි මත්තෙහි ජාති-ජරා-මරණ ඇත්නම්, මහණෙනි, එය ශෝක සහිත යැ, පිඩා සහිත යැ, දුඃභාග සහිත යයි කියමි” මෙසේත් ‘තිට්ඨං තරො’ යනු වේ.

“මහණෙනි, ස්පර්ශාරාමයෙහි... මහණෙනි, මනස්සංඝට්ඨානාරාමයෙහි... මහණෙනි, විඤ්ඤානාරාමයෙහි ඉදින් රාගය ඇත්නම්, නන්දිය ඇත්නම්, තෘෂ්ණාව ඇත්නම්, එහි ප්‍රතිසංචිතිඤ්ඤාන පිහිටියේ වැඩුණේ වෙයි. යම් තැනෙක්හි විඤ්ඤාන පිහිටියේ වැඩුණේ වේ නම්, එහි නාමරූපාවක්‍රාන්තිය ඇත. යම් තැනෙක්හි නාමරූපාවක්‍රාන්තිය ඇත් නම්, එහි සංස්කාරයන්ගේ වැඩීම ඇත. යම් තැනෙක්හි සංස්කාරවෘද්ධිය ඇත්නම්, එහි පුනර්භවයාගේ පහලවීම ඇත. යම් තැනෙක්හි පුනර්භවයාගේ පහලවීම ඇත් නම්, එහි මත්තෙහි ජාති-ජරා-මරණ ඇත. යම් තැනෙක්හි ආයති ජාති-ජරා-මරණ ඇත්නම්, මහණෙනි, එය සශෝක යැ සදර යැ සඋපායාස යැයි කියමි” මෙසේත් ‘තිට්ඨං තරො’ යනු වේ.

මොහනසමං පභාලොකා - ‘මොහන’ යැ යි පඤ්ඤාමගුණයෝ කියනු ලැබෙත්: වක්ඛර්විඤ්ඤාන වූ ඉභව වූ කාන්තා වූ මනාප වූ ප්‍රියසිරුර වූ කාමොපසංහිත වූ රජනීය වූ රූපයෝ යැ, ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාන වූ... ශබ්දයෝ යැ, ඥාණවිඤ්ඤාන වූ... ගතිකයෝ යැ, ජිහ්වා විඤ්ඤාන වූ... රසයෝ යැ, කායවිඤ්ඤාන වූ ඉභව වූ කාන්තා වූ මනාප වූ ප්‍රියරූප වූ කාමොපසංහිත වූ රජනීය වූ ස්ප්‍රභව්‍යයෝ යි. කුමක් හෙයින් පඤ්ඤාමගුණයෝ ‘මොහන’ යි කියනු ලැබෙති යත්: යම් හෙයකින් බෙහෙවින් දෙවිමිනිස්සු පස්කම්-ගුණයෙහි මුලාවෙන් ද, වෙසෙසින් මුලාවෙන් ද, සමාකාරයෙන් මුලාවෙන් ද, මුළු වූවානු වෙසෙසින් මුළු වූවානු සමාකාරයෙන් මුළු වූවානු අවිද්‍යායෙන් අකි කරන ලද්දකු ආවාත - නිවාත - අපවාත පිහිත - ප්‍රතිවර්තන - ප්‍රතිකුඤ්චිත වූවානු වෙන් ද, එකරුණෙන් පස්කම් ගුණ ‘මොහන’ යැ යි කියනු ලැබෙත්. මොහනසමං පභාලොකා - මොහනසමං පිටිපිටියේ ඇතුළු වූයේ ඇතුළත බැසගත්තේ ගැලුණේ නුසි ‘තිට්ඨං තරො මොහනසමං පභාලොකා’ යනු වේ.

දුරෙ විවේකා හි තථාවිවේකො භොති - විවේකාති තයො විවේකා: කාය විවේකො, චිත්තවිවේකො, උපධිවිවේකො.

කතමො කායවිවේකො? ඉධ භික්ඛු විවිත්තං සෙත්තාසනං රජත්ති අරඤ්ඤං රුක්ඛමුලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං චන්දනං අබ්බොකංසං පලාලපුඤ්ණං. කායෙන ච විවිත්තො විහරති: සො එතො ගාජනී. එකො තිට්ඨති. එකො තිසිද්ධති එකො සෙය්‍යං කප්පො¹ති. එකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති. එතො පටිකකමති. එකො රහො තිසිද්ධති. එකො චිත්තමං අධිට්ඨාති. එකො චරති. එකො විහරති ඉද්ධංති චිත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති. අයං කායවිවේකො.

කතමො චිත්තවිවේකො? පඨමජ්ඣානං සමාපන්නස්ස නිවරණෙහි චිත්තං විචිත්තං භොති. දුතීයජ්ඣානං සමාපන්නස්ස විතකකවිවාසෙහි චිත්තං විචිත්තං භොති. තතීයජ්ඣානං සමාපන්නස්ස පිතියා චිත්තං විචිත්තං භොති. චතුස්ථජ්ඣානං සමාපන්නස්ස සුඛදුකෙඛෙහි චිත්තං විචිත්තං භොති. ආකාශානඤ්ඤායනං සමාපන්නස්ස රූපසඤ්ඤාය පටිඝසඤ්ඤාය නානත්ත-සඤ්ඤාය චිත්තං විචිත්තං භොති. විඤ්ඤාණඤ්ඤායනං සමාපන්නස්ස ආකාශානඤ්ඤායනාසඤ්ඤාය චිත්තං විචිත්තං භොති. ආකිඤ්ඤායනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්ඤායනාසඤ්ඤාය චිත්තං විචිත්තං භොති. තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්ඤායනාසඤ්ඤාය චිත්තං විචිත්තං භොති. සොතාපන්නස්ස සක්කායද්ධියා විචිකිට්ඨාය සීලබ්බත-පරාමාසා දිට්ඨානුසයා විචිකිට්ඨානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විචිත්තං භොති. සක්ඛ්‍යාමිස්ස ඔලාරිකා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පටිඝසඤ්ඤා-ජනා ඔලාරිකා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විචිත්තං භොති. අනාගාමිස්ස අනුසභ්‍යතා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පටිඝසඤ්ඤාජනා අනුසභ්‍යතා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙ-කට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විචිත්තං භොති. අරහතො රූපරාගා අරූපරාගා මානා උභිධ්වා අවිජ්ජාය² මානානුසයා අවිජ්ජානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච³ කිලෙසෙහි ඛේදා ච⁴ සබ්බතිමිත්තෙහි චිත්තං විචිත්තං භොති. අයං චිත්තවිවේකො.

කතමො උපධිවිවේකො? උපධි චූළංති කිලෙසා ච ඛණ්ඩා ච අභිසංඛාරා ච. උපධිවිවේකොති චූළංති අමතං තිබ්බානං: යො සබ්බසංඛාරසමපේ, සබ්බුපධිපටිතිස්සග්ගො තණ්හකඛයො විරාගො තිරොධො තිබ්බාණං. අයං උපධිවිවේකො. කායවිවේකො ච චචකට්ඨකායානං තෙක්ඛමාහිරතානං, චිත්තවිවේකො ච පරිසුඛචිත්තානං පරමවොද්ගසාත්තානං, උපධිවිවේකො ච නිරුපධිනං පුග්ගලානං විසංඛාරගතානං.

1. සාපගි - සිමු. I. 2. අවිජ්ජා - සිමු. I. සි I. 3. චා - සිමු. I;

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දුරෙ විවෙකා හි තථාවිවෙධා සො - 'විවෙක' යනු විවෙක ධූතෙනකි: කායවිවෙක යැ, චිත්තවිවෙක යැ, උපධිවිවෙක යි.

කායවිවෙකය කවරැ යත්: මේ සසුන්හි මහණ අරණ්‍ය වාසමූල පථිත කන්‍යර හිරිගුහා ශමසාන වානප්‍රස්ථ අභ්‍යවකාශ පලාලප්‍රඤ්ඤා යන ජනගුණය වූ සෙනසුනක් ඇසුරු කෙරේ. කසිනු දු විවිධත වැ හිඳි. එකලා වැ හොව්. එකලාවැ ගමට පිඹු සිසායෙයි. එකලාවැ පෙරලා එයි. එකලාවැ රහසැ හිඳි. එකලාවැ සක්මන්හි සිටි. එකලාවැ හැසිරෙයි. එකලා වැ වෙසෙයි ඉරියවු පවත්වයි ඉරියවු උපදවයි පාලනය කෙරෙයි යැපෙයි යපනය කරවා. මේ යැ කායවිවෙක නම්.

චිත්තවිවෙකය කවරැ යත්: පලමුවන බ්‍යානයට සමවත්තුවෙන් සිත නිවරණයත්ගෙන් වෙන් වෙයි. දෙවැනි බ්‍යානයට සමවත්තුවෙන් සිත විතකී - විවාරයත් ගෙන් වෙන් වෙයි. තුන්වැනි බ්‍යානයට සමවත්තුවෙන් සිත ප්‍රිතියෙන් වෙන් වෙයි. සතරවැනි බ්‍යානයට සමවත්තුවෙන් සිත සුවදක් දෙකින් වෙන් වෙයි. අකාසානඤ්ඤායතනයට සමවත්තුවෙන් සිත රූපසංඤ - ප්‍රතිසසංඤ - නානාභිසංඤාවෙන් වෙන් වෙයි. විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනයට සමවත්තුවෙන් සිත ආකාසානඤ්ඤායතනයංඤාවෙන් වෙන් වෙයි. ආකිඤ්ඤාණඤ්ඤායතනයට සමවත්තුවෙන් සිත විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනයංඤාවෙන් වෙන් වෙයි. තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයට සමවත්තුවෙන් සිත ආකිඤ්ඤාණඤ්ඤායතනයංඤාවෙන් වෙන් වෙයි. සෝචන්තුවෙන් සිත සත්කායදෘෂ්ටියෙන් විවිකිත්සායෙන් ශිලවුතපරාමභීයෙන් දෘෂ්ටානුශයෙන් විවිකිත්සානුශයෙන් හා ඔවුන් සමග එක්වැ සිටි කෙළෙසුන්ගෙන් ද වෙන් වෙයි. සැදගැමිනුගෙන් සිත ඔදරික කාමරාගසංයෝජනයෙන් ප්‍රතිසංයෝජනයෙන් ඔදරික කාමරාගානුශයෙන් ප්‍රතිසානුශයෙන් හා ඔවුන් සමග එක්වැ සිටි කෙළෙසුන් ගෙන් ද වෙන් වෙයි. අනගැමිනුගෙන් සිත අණ්‍යසහගත (-සිසුම් වූ) කාමරාගසංයෝජනයෙන් ප්‍රතිසංයෝජනයෙන් අණ්‍යසහගත කාමරාගානුශයෙන් ප්‍රතිසානුශයෙන් හා තදෙකසිටිත කෙලයෙන්ගෙන් ද වෙන් වෙයි රහත්තුවෙන් සිත රූපරාගයෙන් අරූපරාගයෙන් මානගෙන් ඔදරිකාගයෙන් අවිඤ්ඤාගෙන් මානානුශයෙන් ගවරාගානුශයෙන් අවිඤ්ඤානුශයෙන් තදෙකසිටිතකෙලයෙන්ගෙන් හා බාග්‍ය වූ සථිසංසකාර-නිමිත්තයන්ගෙන් ද වෙන් වූයේ වේ. මේ යැ චිත්තවිවෙක නම්.

උපධිවිවෙකය කවරැ යත්: කෙලයයෝත් සකකියෝත් අභිසංසකාර-යෝත් උපධිසි කියනු ලැබෙත්. යම් සථිසංසකාරයන්ගේ සන්තිදීමක් සථොපධිත්ගේ දුරුලීමක් වාසංඝාවගේ ස්වය කිරීමක් විරාගයෙන් නිරෝධයෙන් නිව්‍යාණයෙන් වේද, ඒ අමාන නිව්‍යාණය 'උපධිවිවෙක'යි කියනු ලැබේ. මේ යැ උපධිවිවෙක නම්. ගණසහගණිකායෙන් වෙන් වූ කය ඇති ප්‍රථමබ්‍යානාදි තෙත්කාමාගයෙහි අභිරත වූවන්ට කාය-විවෙකය ද, පරිගුභි වූ සිත් ඇති උත්තම වොදුන්(පරිගුභි) යට පැමිණියවුන්ට චිත්තවිවෙකය ද, උපධිරහිත වූ විසංඛරගත (=නිවනට පැමිණි) පුද්ගලයන්ට උපධිවිවෙකය ද වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දුරේ විවේකා හිති - යො සො එවං ගුහායං සත්තො එවං බහු කෙති ව කිලෙසෙති ඡන්තො එවං මොහනසමිං පගාලොහා, සො කාය විවේකාපි දුරේ විතතවිවේකාපි දුරේ උපසිවිවේකාපි දුරේ විදුරේ සුපි දුරේ න සකතිකෙ න සාමන්තා අනාසන්නෙ වට්ඨකට්ඨො¹. තථාච්ඡිකොති- නාදිසො තස්සණ්ඨිතො තප්පකාරො තප්පට්ඨාගො; යො යො මොහනසමිං පගාලොහාති 'දුරේ විවේකා හි තථාච්ඡිකො සො'.

කාමා හි ලොපක න හි සුප්පභාසාති - කාමාති උද්දතතො දො කාමා: වද්දකාමා ව කිලෙස කාමා ව. කතමෙ වද්දකාමා ? මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්ද මනාපිකා ගකිං මනාපිකා රසා මනාපිකා ථොට්ඨබ්බො අඤ්ඤා පාසුරණො දුසිද්දාං අපේළකා කුකුඤ්චසුකරා හස්සිගවාස්සවලවා බෙත්තං වද්දා ගිරඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාමනිගමරාජධානියො රට්ඨං ව ජනපදෙ ව කොසො ව කොට්ඨගාරං ව යං කිඤ්ච රජනියං වද්දා වද්දකාමා.

අපිව අතිතා කාමා අනාගතා කාමා පච්චුසත්තා කාමා අජ්ඣතතා කාමා ඛිතිධා කාමා අජ්ඣතතඛිතිධා කාමා හිනා කාමා මජ්ඣිමා කාමා පණිතා කාමා අපාසිකා කාමා මානුසිකා කාමා දිබ්බා කාමා පච්චුපට්ඨිතා කාමා නිම්මිතා කාමා පරනිම්මිතා කාමා අතිම්මිතා කාමා පරිඤ්ඤාතිතා කාමා අපරිඤ්ඤාතිතා කාමා මමාසිතා කාමා අමමාසිතා කාමා, සබ්බෙපි කාමාවචරා ධම්මා සබ්බෙපි රූපාවචරා ධම්මා සබ්බෙපි අරූපාවචරා ධම්මා තණ්හාවද්දකා තණ්හාරම්මණා කම්මනියට්ඨිත රජනියට්ඨිත මදනි- යට්ඨිත කාමා. ඉමෙ වුවහති වද්දා කාමා.

කතමෙ කිලෙස කාමා ? ඡන්දො කාමො රාගො කාමො ජ්ඤාතො කාමො, සබ්බකපො කාමො රාගො කාමො සබ්බකපාරාගො කාමො, යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනඤ්ඤි කාමතණ්හා කාමසිත්තො කාමචරිද්දානො කාමමුච්ඡා කාමජේඤ්ඤාසාතං කාමොණො කාමයොගො කාමුපාදානං කාමච්ඡන්දනිවරණං-

දුරේ විවෙකා හි - මෙසෙයින් කායගුහායෙහි ඇලුණු මෙසේ බොහෝ කෙලෙසත් විසින් වැසුණු මෙසේ පඤ්චකාමගුණමොහතයෙහි ගැලුණු යමෙක් වේ ද, හෙතෙම කායවිවෙකයෙකුදු දුරු වෙයි. චිත්තවිවෙකයෙකුදු දුරු වෙයි. උපතිවිවෙකයෙකුදු දුරු ඉතා දුරු අතියෙයින් දුරු නො ලාගි නො හාත්පසා අනායතනයෙහි බැහැර සිටියේ වේ. තථාමිධො - තාදාය වූයේ තදාකාර වූයේ තත්ප්‍රකාර වූයේ තත්ප්‍රතිභාග වූයේ, ඒ යමෙක් මොහතයෙහි ගැලුණේ වේ ද, එහෙයින් 'දුරේ විවෙකා හි තථාමිධො සො' යනු වේ.

කාමා හි ලොකෙ න හි සසභායා - කාමා යනු: උද්‍යත විසින් කාමයෝ දෙදෙනෙකි: වස්තුකාමයෝ ද කෙලශකාමයෝ ද යි. වස්තුකාමයෝ කවරහ: මනවඛන රූපයෝ මනවඛන ශබ්දයෝ මනවඛන ගතිකයෝ මනවඛන රසයෝ මනවඛන ස්ප්‍රවේශයෝ ද, අතුරුණු පොරෝණා දුසිදස්සු එළිතරෙළු කුකුළුහුරු ඇත්-ගව-අස්-වෙලඹු කෙත් වත් කහවණු රත් ගම්-නියම්ගම්-රජදහන්සු ද රට දනව් ද කෝස ද කොටුගුළු ද යම් කිසි රජනිය වස්තුවෙක් වේද, මොහු යැ වස්තුකාමයෝ.

තවද අතීත කාමයෝ යැ අනාගතකාමයෝ යැ ප්‍රත්‍යුත්තරත කාමයෝ යැ අධ්‍යාත්මකාමයෝ යැ බාහ්‍යකාමයෝ යැ අධ්‍යාත්ම-බාහ්‍යකාමයෝ යැ භික්ෂුකාමයෝ යැ මධ්‍යමිකාමයෝ යැ ප්‍රණීතකාමයෝ යැ ආපාසිකාමයෝ යැ මාත්‍රසිකාමයෝ යැ දිව්‍යකාමයෝ යැ ප්‍රත්‍යුපස්ථිත (එළැඹ සිටි) කාමයෝ යැ නිර්භිත (මවනලද) කාමයෝ යැ පරනිර්මිත (පරා විසින් මවන ලද) කාමයෝ යැ අනිර්මිත කාමයෝ යැ පරිණාහිත (තමා අයත් කළ) කාමයෝ යැ අපරිණාහිත කාමයෝ යැ මායින (මාණ් යැයි ගත්තා ලද) කාමයෝ යැ අමායින කාමයෝ යැ, සියලු මැ කාමාවචරධර්මයෝ යැ සියලු මැ රූපාවචරධර්මයෝ යැ සියලු මැ අරූපාවචර ධර්මයෝ යැ යන මොහු තාමණුවණු වූවානු තාමණුලඹන වූවානු කමතිය හෙයින් රජනිය හෙයින් මදනිය හෙයින් කාමයෝ යි. මොහු වස්තුකාමයෝ යැ යි කියනු ලැබෙත්.

කෙලශකාමයෝ කවරහ? ඡන්දකාම යැ රුහකාම යැ ඡන්දරුහකාම යැ, සංකල්පකාම යැ රුහකාම යැ සංකල්පරුහකාම යැ, කාමවණු විෂයෙහි යම් කාමච්ඡන්දයෙක් කාමරුහයෙක් කාමඡන්දයෙක් කාමතාමණියෙක් කාමසෙතහරියක් කාමපරිදහයෙක් කාමමූර්ච්ඡායෙක් කාමාධ්‍යවසානයෙක් (බැස ගැනීමක්) කාමමෘතයෙක් කාමයෝගයෙක් කාමොපදානයෙක් කාමච්ඡන්දනිවරණයෙක් වේ ද-

1. “අද්දසං කාම තෙ මූලං සංකප්පා කාම ජායසි,
න තං සංකප්පසිංහාමි එවං කාම න ගෙහිසි”¹ති.

ඉමෙ වුවිවන්ති කිලෙස කාමා.

ලොකෙති - අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛනිලොකෙ ඛාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායාති-කාමා හි ලොකෙ දුප්පහායා දුවච්ඡා¹ දුප්පරිච්ඡා² දුප්පතිමද්දසා³ දුප්පතිවෙද්දසා දුබ්බතිවෙද්දසා දුප්පතරා දුප්පතරා දුස්සමතිකකමා දුබ්බතිවත්තාති කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායා.

තෙනාහ ගහවා:

“සතෙතා ගුහායං ඛනුතාහිජ්ඣෙතා
තිට්ඨං නරො මොහනස්මිං පගාලෙහා,
දුරෙ විවෙකා හි තථාපිධො සො
කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායා”ති.

2-2

ඉච්ඡානිද්දතා ගවසාතබ්බා
තෙ දුප්පමුඤ්චා න හි අඤ්ඤාමාකකා,
පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙකකමානා
ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජසං.

ඉච්ඡානිද්දතා ගවසාතබ්බාති - ඉච්ඡා⁴ වුවිවති තණ්හා: යො රාගො සාරාගො අනුතගො අනුරොධො තඤ්ඤි තඤ්ඤාරාගො විතතස්ස සාරාගො ඉච්ඡා මුච්ඡා අපේක්ෂාසාතං ගෙධො පමිගෙධො⁵ සමෙතා පඤ්ඤා උජා මායා ජනිකා සඤ්ජනිකා සඤ්ජනනි සිබ්බනි ජාලිනි සරිතා විසත්තිකා සුත්තං විසල්ලා ආයුගනි⁶ දුතිසා පඤ්ඤි ගවතෙතති වතං වතථො සජ්ඣවො සෙතභො අපෙකකා පටිච්ඡා⁷ ආසා ආසිංසනා ආසිංසිතතතං, රූපාසා සද්දසා ගකාසා රසාසා ථොට්ඨබ්බාසා ලාභාසා ධනාසා සුත්තාසා ජීවිතාසා, ජසා පජසා අභිජසා ජසතා ජප්පිතතතං ලොලුපාං ලොලුපායනා ලොලුපායිතතතං පුච්ඡඤ්චිකතා සාදුකමසනා, අබ්බමාරාගො විසමලොගො නිකතති නිකාමතා පඤ්ඤා පිහතා සමපඤ්ඤා, කාමතණ්හා ගවතණ්හා විගවතණ්හා රූපතණ්හා අරූපතණ්හා නිරොධතණ්හා, රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගකිතණ්හා රසතණ්හා ථොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා, ඔසො යොගො ගජ්ඣා උපාදානං ආවරණං නිවරණං ඡද්දනං ඛනිතං උපකකිලෙසො අනුසයො පරිසුට්ඨානං ලතා වෙට්ඨිතං, දුක්ඛමූලං දුක්ඛනිද්දනං දුක්ඛපහගවො මාරපාසො මාරබලිසං මාරවිසයො තණ්හාතද්දි තණ්හාජාලං තණ්හාගද්දලං තණ්හාසමුද්දො, අභිජ්ඣා විසමලොගො අකුසලමූලං.

1. දුවච්ඡා - සිමු. II. මජ්ඣ.

2. දුප්පරිච්ඡා - සිමු. I. මජ්ඣ.

3. දුප්පතිමද්දසා - සිමු. I. මජ්ඣ.

4. දුප්පතිවෙද්දසා - සිමු. I. මජ්ඣ.

5. පමිගෙධො - සිමු. I. මජ්ඣ.

6. අයුගනි - සිමු. I. මජ්ඣ.

7. පටිච්ඡා - සිමු. I. මජ්ඣ.

1. දුප්පරිච්ඡා - සිමු. II. මජ්ඣ.

2. ඉච්ඡා - සො සිමු. I. ස.

3. දුප්පතිමද්දසා - සිමු. I. මජ්ඣ.

4. දුප්පතිවෙද්දසා - සිමු. I. මජ්ඣ.

5. පමිගෙධො - සිමු. I. මජ්ඣ.

6. අයුගනි - සිමු. I. මජ්ඣ.

7. පටිච්ඡා - සිමු. I. මජ්ඣ.

1. “කාමය, තාපත් මුල දිට්ඨි. කාමය, තෝ සංකල්පයෙන් උපදනෙති. දන් මම තා නො පතමි. කාමය, තෝ මෙසෙසින් නුපදනෙති” යයි.

මොහු කෙලයකාමයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්.

ලොකෙ - අපායලොකයෙහි මනුෂ්‍යලොකයෙහි දෙවලොකයෙහි සක්කිලොකයෙහි චාතුෂ්ලොකයෙහි ආයතනලොකයෙහි ය; කාමාහි ලෙ කෙනාහි සුප්පායාය - යම් හෙයකින් කාමෝ ලොව්හි දුකසේ ප්‍රතිණ කල සුත්තානු ද දුකසේ හල සුත්තානු ද දුකසේ පරිත්‍යාග කල සුත්තානු ද දුකසේ නිවේද කල සුත්තානු ද දුකසේ භිදිය සුත්තානු ද දුකසේ විනිවේචන කල සුත්තානු ද දුකර වූවානු ද වෙසෙසින් දුකර වූවානු ද දුකමත්තම වූවානු ද දුරවිනිවේ වූවානු ද, එසෙසින් ‘කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පායාය’ යනු වේ.

එයින් වදලන බුදුහු:

“සතෙතා ගුහායං -රෙ- න හි සුප්පායාය” යි.

2 - 2

කාමතෘෂ්ණාව නිදන කොට ඇති හවසුබයෙහි බැදුණු, යලි අනාගත-යෙහි හෝ අතීතයෙහි හෝ වස්තුකාමයන් කැමැති වන, මේ ප්‍රත්‍යක්ෂපත්තන කාමයන් හෝ යට දක්වූ අතීතානාගතකාමයන් හෝ ප්‍රාථිතා කරන ඒ සත්‍යවෘත්තීන් දුකසේ භිදිය සුත්තාය. අනෙකක්නු විසින් නො මැ මුදනු හැක්කානු වෙත්.

ඉච්ඡානිදානා හවසානබද්ධා - ‘ඉච්ඡා’ යි තෘෂ්ණාව කියනු ලබා: යම් රාගයෙන් සංරාගයෙන් අනුතයෙන් අනුරෝධයෙන් නන්දියක් නන්දි-රාගයෙන් විත්තායා හේ සංරාගයෙන් ඉච්ඡාවක් මුර්ච්ඡාවක් අබ්‍යවසාන-යෙන් ගෙඩයෙන් පරිණාමයෙන් සභ්‍යයෙන් පභ්‍යයෙන් එජාවක් මායාවක් (සසර උපදවන) ජනිතාවක් සංජනනියක් සිවනියක් (බැදීමෙන්) ජාලිතියක් සරිතාවක් විසන්ධිකාවක් (බඳනා හෙයින්) සුත්‍රයෙන් (රූපාදියෙහි පතල හෙයින්) විසතාවක් අසුගතය කරවීමෙන් ද්විතීයාවක් ප්‍රණිසිදයක් හවනෙත්තියක් (ගතනහෙයින්) වතයෙන් වතථයෙන් තෘෂ්ණාසන්ධිවයෙන් සෙනහයෙන් අපෙක්ෂාවක් (අරමුණෙහි බඳනා හෙයින්) ප්‍රතිචක්ඛුයෙන් ආශාවක් ආශංසතාවක් ආශංසිත බවෙන් රූපාශාවක් ශබ්දාශාවක් ගන්ධාශාවක් රසාශාවක් ස්ප්‍රස්ථව්‍යාශාවක් ලාභාශාවක් ධනා-ශාවක් පුත්‍රාශාවක් ජීවිතාශාවක්, (තෘෂ්ණා වශයෙන්) ජලානගයෙන් ජලානාකාරයෙන් ජල්පිත බවෙන් ලොල් බවෙන් ලෞලාකාරයෙන් ලෞලාසමබ්ධි බවෙන් සුච්ඡ්ඤ්ඤික (නඟුට සලන = ලාභයෙහි සැලෙන) බවෙන් මධුරකාමසතාවක්, අධිමාරාගයෙන් විෂමලොහයෙන් නිකානතියෙන් කැමැතිවන ආකාරයෙන් ප්‍රාථිතාවක් පිහායනයෙන් සම්ප්‍රාථිතාවක්, කාමතෘෂ්ණාවක් හවතෘෂ්ණාවක් විතවතෘෂ්ණාවක් රූප (හව) තෘෂ්ණාවක් අරූපතෘෂ්ණාවක් නිරෝධතෘෂ්ණාවක්, රූප (යෙහි) තෘෂ්ණාවක් ශබ්ද-තෘෂ්ණාවක් ගන්ධතෘෂ්ණාවක් රසතෘෂ්ණාවක් ස්ප්‍රස්ථව්‍යතෘෂ්ණාවක් ධර්ම-තෘෂ්ණාවක්, (තෘෂ්ණා) ඔසයෙන් යොගයෙන් භුක්තයෙන් උපාදනගයෙන් ආවරණයෙන් නිවරණයෙන් ඡදනගයෙන් බක්කිතයෙන් උපකෙලයයෙන් අනුශායගෙන් පටිසූජානගයෙන් ලතාවක් විවිච්ඡේදවත්තාවක්, දුෂ්චල්ලයෙන් දුෂ්චිද්‍යතගයෙන් දුෂ්චුත්තවගයෙන් මාරපායගයෙන් මාරබලියගයෙන් මාරපිෂග-යෙන් තෘෂ්ණානදියක් තෘෂ්ණාජාලයෙන් තෘෂ්ණානර්දුලයෙන් තෘෂ්ණා-සම්මුදයෙන්, අභිධ්‍යාවක් විෂමලොහයෙන් අතුශලමූලයෙන් වේ ද එය යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉව්ජානිද්දනාති - ඉව්ජානිද්දනා ඉව්ජානෙකුකා ඉව්ජාපච්චයා ඉව්ජා-කාරණා ඉව්ජාපභවාති ඉව්ජානිද්දනා.

හවසානබ්බාති - එකං හවසානං: සුඛා වෙදනා, ඥේ හවසානාති: සුඛා ච වෙදනා ඉට්ඨං ච වජ්ඣි. තීණි හවසානාති: යොබ්බඤ්ඤං ආරොග්ගං ජීවිතං. චතතාරි හවසානාති: ලාභො යසො පසංසා සුඛං. පඤ්ච හවසානාති: මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා මනාපිකා ගතියා මනාපිකා රසා මනාපිකා ථොට්ඨබ්බා. ඡ හවසානාති: චක්ඛුසම්පදා සොතසම්පදා ඝාතසම්පදා ජීව්හාසම්පදා කායසම්පදා මනෝසම්පදා. **හවසානබ්බාති -** සුඛාය වෙදනාය සත්තා ඛද්ධා ඉට්ඨස්මිං වජ්ඣස්මිං, යොබ්බඤ්ඤ ඛද්ධා, ආරොග්ග ඛද්ධා, ජීවිතෙ ඛද්ධා, ලාභ ඛද්ධා, යසෙ ඛද්ධා, පසංසායං ඛද්ධා, සුඛෙ ඛද්ධා, මනාපිකෙසු රූපෙසු ඛද්ධා, මනාපිකෙසු සද්දෙසු-ගතෙසු-රසෙසු-මනාපිකෙසු ථොට්ඨබ්බෙසු ඛද්ධා, චක්ඛුසම්පදාය ඛද්ධා, සොතසම්පදාය ඛද්ධා, ඝාත-ජීව්හා-කාය-මනෝසම්පදාය ඛද්ධා, විඛද්ධා ආඛද්ධා ලග්ගා ලග්ගිතා පළිඛද්ධාති 'ඉව්ජා නිද්දනා හවසානබ්බා.'

තෙ දුප්පමුඤ්චා න හි අඤ්ඤමොක්ඛාති - තෙ වා හවසානවජ්ඣ දුප්පමුඤ්චා, සත්තා¹ වා එතෙතා දුමොවයා. කථං තෙ හවසානවජ්ඣ දුප්පමුඤ්චා? සුඛා වෙදනා දුප්පමුඤ්චා, ඉට්ඨං වජ්ඣ දුප්පමුඤ්චා, යොබ්බඤ්ඤං දුප්පමුඤ්චා, ආරොග්ගං දුප්පමුඤ්චා, ජීවිතං දුප්පමුඤ්චා, ලාභො දුප්පමුඤ්චා, යසො දුප්පමුඤ්චා, පසංසා දුප්පමුඤ්චා, සුඛං දුප්පමුඤ්චා, මනාපිකා රූපා දුප්පමුඤ්චා, මනාපිකා සද්දා-ගතියා-රසා-ථොට්ඨබ්බා දුප්පමුඤ්චා, චක්ඛුසම්පදා දුප්පමුඤ්චා, සොත-ඝාත-ජීව්හා-කාය-මනෝසම්පදා දුප්පමුඤ්චා, දුමොවයා දුප්පමොවයා දුනතිවෙඨයා දුබ්බිතිවෙඨයා, දුතතරා දුප්පතරා දුස්සමතික්ඛමා දුබ්බිතිවත්තා. එවනෙන හවසානවජ්ඣ දුප්පමුඤ්චා.

කථං සත්තා එතෙතා දුමොවයා? සුඛාය වෙදනාය සත්තා දුමොවයා, ඉට්ඨස්මිං වජ්ඣස්මිං දුමොවයා, යොබ්බඤ්ඤා දුමොවයා, ආරොග්ගා දුමොවයා, ජීවිතා දුමොවයා, ලාභා දුමොවයා, යසා දුමොවයා, පසංසාය දුමොවයා, සුඛා දුමොවයා, මනාපිකා රූපෙති දුමොවයා, මනාපිකෙති සද්දෙති-ගතෙති-රසෙති-ථොට්ඨබ්බෙති දුමොවයා, චක්ඛුසම්පදාය දුමොවයා, සොත-ඝාත-ජීව්හා-කාය-මනෝසම්පදාය දුමොවයා දුප්පමොවයා දුරුඤ්ඤා² දුස්සමුඤ්චා දුබ්බුට්ඨාපයා දුස්සමුඤ්චාපයා දුනති-වෙඨයා දුබ්බිතිවෙඨයා දුතතරා දුප්පතරා දුස්සමතික්ඛමා දුබ්බිතිවත්තා. එවං සත්තා එතෙතා³ දුමොවයාති 'තෙ දුප්පමුඤ්චා.'

න හි අඤ්ඤමොක්ඛාති - තෙ අත්තනා පලිපපලිපන්නා න සත්තකානාති පරං පලිපපලිපන්නං උඤ්ඤං.

1. සත්තා - සිමු. I. 2. 'දුමුඤ්චා' ඉති ඊදිසෙසු අඤ්ඤානුපි - සා. මජ්ඣ. 3. දුද්ධාරා - සිමු. I. සා. මජ්ඣ. 4. එතෙති - සිමු. I.

ඉච්ඡානිද්දනා - ඉච්ඡාව නිදන කොට ඇත්තානු ඉච්ඡාව හේතු කොට ඇත්තානු ඉච්ඡාව ප්‍රත්‍යය කොට ඇත්තානු ඉච්ඡාව කාරණ කොට ඇත්තානු ඉච්ඡාව ප්‍රභව කොට ඇත්තානු නුසි 'ඉච්ඡානිද්දන' නම් වේ.

භවසාතඛණ්ඩා - සුඛවේදනාව එක් භවසාතයෙක, සුඛවේදනාව ද ඉභවස්සාව දැයි භවසාත දෙකෙක. යෞවනය ආරෝග්‍යය හා ජීවිතය (ජීවිතෙත්ථිය උච්චතා ඛව) දැයි භවසාත තුනෙක. ලාභය යශස්සය ප්‍රශංසාය සුඛයැයි භවසාත සතරකෙ, මනාපික (මනවඛන) රූපය මනාපික ශබ්දය මනාපික ගතිය මනාපික රසය මනාපික ස්ප්‍රභව්‍යය යැයි භවසාත පයෙක, වක්‍රස්සම්පත් ය ශ්‍රොත්‍රසම්පත් ය ස්ත්‍රණසම්පත් ය ජීව්‍යාසම්පත් ය කායසම්පත් ය මනස්සම්පත් යැයි භවසාත සයෙකි. **භවසාතඛණ්ඩා** - සුඛවේදනාවෙන් ඉභවස්සාවෙහි සන්තිකයෝ බඳනා ලද්දහ, යෞවනයෙහි බඳ්‍රියහ, ආරෝග්‍යයෙහි බඳ්‍රියහ, ජීවිතයෙහි - ලාභයෙහි - යශස්සි - ප්‍රශංසායෙහි - සුඛයෙහි බඳ්‍රියහ, මනාපිකරූපයන්හි බඳ්‍රියහ, මනාපික ශබ්ද - ගතිය - රස - මනාපික ස්ප්‍රභව්‍යයන්හි බඳ්‍රියහ, වක්‍රස්සම්පත්හි බඳ්‍රියහ, ශ්‍රොත්‍ර - ස්ත්‍රණ - ජීව්‍යා - කාය - මනස්සම්පත්හි බඳ්‍රියහ, වේසෙසින් බැදුණාහ. හාත්පසින් බැදුණාහ, ලත්ත වූහ, ලභිත වූහ, පරිබඳ්‍රි වූවානු නුසි 'ඉච්ඡානිද්දනා භවසාතඛණ්ඩා' යනු වේ.

තෙ දුප්පමුඤ්චා න හි අශ්‍රද්ධමොක්ඛා - භවයෙහි ආත්මාවස්තු වූ ඒ ඛමියෝ හෝ දුකසේ හළ සුත්තාහ. සත්ත්වයෝ ම හෝ තෙල භවසාත උස්සුනු කෙරෙත් දුර්මොචයෝ යි. ඒ භවයෙහි සාතවස්තුනු දුකසේ හළ සුත්තානු කීසෙසිත යත්: සුඛවේදනාව දුකසේ මිදිය සුත්තිය ය, ඉභවස්සාව දුකසේ හළ සුතු ය, යෞවනය - ආරෝග්‍යය - ජීවිතය - ලාභය - යශස්ස - ප්‍රශංසාව - සුඛය දුකසේ හළ සුතු ය, මනාපික රූපයෝ දුස්ප්‍රමුච්ඡයෝ ය, මනාපික ශබ්දයෝ - ගතියෝ - රසයෝ - ස්ප්‍රභව්‍යයෝ දුස්ප්‍රමුච්ඡයහ, වක්‍රස්සම්පද් දුස්ප්‍රමුච්ඡ ය, ශ්‍රොත්‍ර - ස්ත්‍රණ - ජීව්‍යා - කාය - මනස්සම්පද් දුස්ප්‍රමුච්ඡ ය, දුර්ලොභ ය, දුර්තිවේෂ ය, දුර්විනිවේෂ ය, දුස්සාර ය, දුස්ප්‍රතර ය, දුස්සම්මතික්‍රම ය, දුර්විනිවර්තිය යි. මෙසේ ඒ භවසාත වස්තුනු දුකසේ මිදිය සුත්තාහ.

සත්ත්වයෝ තෙල වස්තුයෙන් දුකසේ මිදිය සුත්තානු කීසෙසිත යත්: සුඛවේදනායෙන් සත්ත්වයෝ දුකසේ මිදිය සුත්තාහ, ඉභවස්සානු කෙරෙත් - යෞවනයෙන් - ආරෝග්‍යයෙන් - ජීවිතයෙන් - ලාභයෙන් - යශස්සින් - ප්‍රශංසායෙන් - සුඛයෙන් දුකසේ මිදිය සුත්තාහ, මනවඛන රූපයෙන් - ශබ්දයෙන් - ගතියෙන් - රසයෙන් - ස්ප්‍රභව්‍යයෙන් දුර්මොචයෝ ය, වක්‍රස්සම්පත්තියෙන් - ශ්‍රොත්‍ර - ස්ත්‍රණ - ජීව්‍යා - කාය - මනස්සම්පත්තියෙන් දුර්මොචයෝ ය, අතීතයින් නොමිදිය හැක්කාහ, නො නැගිය හැක්කාහ, අතීතයින් නො නගා සිටුවිය හැක්කාහ, දුර්තිවේෂයෝ ය, දුර්විනිවේෂයෝ ය, දුස්සාරයෝ ය, අතීතයින් දුස්සාරයෝ ය, නො ඉක්මවිය හැක්කාහ, නො නැවැත්විය හැක්කානුය. මෙසේ සත්ත්වයෝ තෙල සාතවස්තු කෙරෙත් නො මිදිය හැක්කානු නුසි 'තෙ දුප්පමුඤ්චා' යනු වේ.

න හි අශ්‍රද්ධමොක්ඛා - ඔවුහු නමින් මහමඛෙහි ගැලුණානු මහමඛෙහි ගැලුණු අතෙකක්නු නගාසිටුවන්නට නො හැකි වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“සො වත මුඤ්ඤ, අත්තතා පලිපලිපන්නා පරං පලිපලිපන්නං උඤ්ඤානිති තෙනං ධාතං විජ්ඣති. සො වත මුඤ්ඤ, අත්තතා අදනෙතා අමිතිතො අපරිනිබ්බුතො¹ පරං දමෙස්සති විතෙස්සති පරිනිබ්බා-පෙස්සතිති තෙනං ධාතං විජ්ඣති”²ති එවමපි න හි අඤ්ඤාමොක්ඛා. අථවා තඤ්ඤාං කොචි මොචෙතා. තෙ යදි³ මුඤ්ඤොස්සං, සකෙත ථාමෙත සකෙත බලෙත සකෙත විරියෙත සකෙත පරික්ඛමෙත සකෙත පුරිසභමෙත සකෙත පුරිසබලෙත සකෙත පුරිසවිරියෙත සකෙත පුරිසපරික්ඛමෙත අත්තතා සම්මාපරිපදං අනුලොමපරිපදං අපච්චනික-පරිපදං අනිත්තපරිපදං ඛම්මානුඛම්මපරිපදං පරිපජ්ජමානා මුඤ්ඤොස්සනති එවමපි න හි අඤ්ඤාමොක්ඛා.

වුත්තමපි හෙතං භගවතා:

1. “තාහං සතිස්සාමි පමොවතාය
කථංකපිං³ ඛොතකි කිඤ්ඤි ලොකෙ,
ඛම්මං ව සෙට්ඨං අභිජානමානො
එවං තුවං ඛසමිමං තරෙසි”⁴ති.

එවමපි න හි අඤ්ඤාමොක්ඛා.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

2. “අත්තතාව කතං පාපං අත්තතා සංකිලිස්සති,
අත්තතා අකතං පාපං අත්තතාව පිටුජ්ඣති,
පුද්ධි අපුද්ධි උච්චතතං නාඤ්ඤාමෙඤ්ඤා⁵ විසොධෙය”⁶ති.

එවමපි න හි අඤ්ඤාමොක්ඛා.

වුත්තමපි හෙතං භගවතා:

“එවමෙව ඛො බ්‍රාහ්මණ තිට්ඨතෙව නිබ්බානං තිට්ඨති නිබ්බානගාමි^{*} මහො, තිට්ඨාමහං සමාදපෙතා. අථ ව පත මම සාවකා මයා එවං ඔවදිසමානා එවං අනුසාසිතමානා අපොකමෙව අච්චන්තතිට්ඨං නිබ්බානං ආරාධෙතති. එකමෙව තාරාධෙතති. එථ කෘතං බ්‍රාහ්මණ කරොමි, මහාක්ඛාසි බ්‍රාහ්මණ තථාගතා. මහං බුද්ධො ආවික්ඛති. අත්තතා පරිපජ්ජමානා මුඤ්ඤොස්ස”⁷ති. එවමපි න හි අඤ්ඤාමොක්ඛාති ‘තෙ දුප්පමුඤ්ඤා න හි අඤ්ඤාමොක්ඛා.’

1 අපරිනිබ්බුතො ම, - සිමු. II. 2. යදි පරං - සිමු. I.
3. කථං කපි - සිමු. I 4. න අඤ්ඤා අඤ්ඤා. සි. I. - සිමු. I. සො. I.
5 නිබ්බානගාමිති - සිමු. I.
a. මජ්ඣිමනිකාය - සලලබසුත්තං.
b. සුත්තනිපාය - ඛොතකසුත්තං.
c. ඛම්මපද - අත්තවග්ග
d. මජ්ඣිමනිකාය - උපරිපජ්ජමානා - ගණකමාග්ගානසුත්තං.

මේ වදාරන ලද මැයි බුදුන් විසින්:

“බුද්ධය, යමෙක් තෙමේ ගැඹුරු (මහ) මඩෙහි ගැලුණේ ද තෙතෙම ඵකානනයෙන් ගැඹුරු මඩෙහි ගැලුණු අනෙකක්හු නගාසිටුවන්නේ යැ යන මේ කාරණය නොවෙයි. බුද්ධය, යමෙක් තෙමේ නොදැමුණේ නොහික්මුණේ කෙළෙස් පිරිනිවනින් නො පිරිනිවයේ න් වේ නම් හෙතෙම ඵකානනයෙන් අනෙකක්හු දමන්නේ යැ හික්මවන්නේ යැ පිරිනිවන්නේ යැ යන මේ කරුණ නො වේ” යයි. මෙසේ න් අනෙකක්හු විසින් නොමිදියැ හෙන්නාන. නොකොත් මුදවන අත් කිසිවක් නැත. ඉදින් ඔහු මිඳෙන්නාහු නම්, ඥානිය (ඥාන) ශක්තියෙන් ඥානිය බලයෙන් ඥානිය විශිෂ්ටයෙන් ඥානිය පරාක්රමයෙන් ඥානිය පුරුෂශක්තියෙන් ඥානිය පුරුෂබලයෙන් ඥානිය පුරුෂවිෂ්ණියෙන් ඥානිය පුරුෂපරාක්රමයෙන් තමා විසින් සමාස්ප්‍රතිපදාවට අනුලෝමප්‍රතිපදාවට අවිරුද්ධ-ප්‍රතිපදාවට අනුභූතිපදාවට බමුණුබමුණුප්‍රතිපදාවට පිළිපදනාහු මිඳෙන්නාහු හුයි ‘ත හි අඤ්ඤමොක්ඛා’ යනු වේ.

මේ වදාරන ලද මැයි භාග්‍යවතුන් විසින්:

1. “ඛොතකය, මම් ලොවිහි කාඩකා සභිත වූ කිසිවක්හු මුදන්නට නො හැකි වෙමි. (වැයම් නොකරමි.) උත්තම බමිය විශිෂ්ටයෙන් අවබෝධ කෙරෙමින් මෙසේ තෝ මේ වතුරොසය තරණය කෙරෙහි” යයි මෙසේ න් අනෙකක්හු විසින් නො මැ මිදිය හැක්කාන.

මේ වදාරන ලද මැයි භාග්‍යවතුන් විසින්:

2. “යමක්හු විසින් තමා මැ පථිකම් කරන ලද ද, හෙතෙම සිවුඅපාදක් පිදිනුයේ තෙමේ මැ කෙළෙසෙයි. යළි යමක්හු විසින් තමා පථිකම් නො කරන ලද ද, හෙතෙම පුගථියට පැමිණියේ තෙමේ මැ විශුද්ධි වෙයි. කුශලාකුශලකම්සංඛ්‍යාත ශුද්ධිය ද අශුද්ධිය ද කාරකසන්නාතයෙහි - තමා කෙරෙහි විවාදනවයි. අනෙකෙක් අනෙකක්හු විශුද්ධි නො කෙරේ” යයි. මෙසේ න් අනෙකක්හු විසින් නො මැ මිදියැ හෙන්නාන.

මේ වදාරන ලද මැයි භාග්‍යවතුන් විසින්:

“ඵසෙයින් මැ බමුණ, අමාමනනිවන ඇත් මැය. (පුළුභාගවිදගීනා-දියෙහි පටන්) නිවනට පමුණුවන ආයාමිමාගීය ඇත. සමාදන් කරවන (පිළිවෙතැ පිහිටුවන) මම් සිටිමි මැය. ඵතෙකුදු වුවත් මාගේ සච්චෝ මා විසින් මෙසේ අවවාද කරනු ලබන්නාහු මෙසේ අනුශාසනා කරනු ලබන්නාහු ඇතැම් කෙනෙක් මැ අත්‍යන්තනිෂ්ඨාව වූ නිවන සම්පාදනය කෙරෙහි. ඇතැම් කෙනෙක් සම්පාදනය නො කෙරෙත්. මෙහි ලා (මොවුන් කෙරෙහි) බමුණ, මම් කුමක් කෙරෙමි ද, බමුණ, තථාගතයෝ පිළිවෙත් මහ කියන පුල්ලහ. බුදුහු මාගීය ප්‍රකාශ කෙරෙත්. කුමු පිළිවෙත්හි පිළිපදිමින් මිඳෙන්නාහු” යි මෙසේ න් අනෙකක්හු විසින් නො මැ මිදියැ හැක්කානු හුයි ‘තෙ දුපමුඤ්ඤා ත හි අඤ්ඤමොක්ඛා’ යනු වේ.

පව්‍යා පුරෙ වාසි අපෙක්ෂාමානාති - පව්‍යා වුවහි අනාගතං. පුරෙ වුවහි අතීතං. අපි ව අතීතං උපාදය අනාගතයෙව පවුප්පනනෙයෙව පව්‍යා, අනාගතං උපාදය අතීතයෙව පවුප්පනනෙයෙව පුරෙ. කථං පුරෙ අපෙක්ෂං කරොති? එවංරූපො¹ අහොසිං අතීතමධ්‍යාතනාති තස්ස නන්දිං සමන්තානෙනි. එවංවේදනො අහොසිං -පෙ- එවංසංඛ්‍යානො අහොසිං -පෙ- එවංසංඛ්‍යානො අහොසිං -පෙ- එවංසංඛ්‍යානො අහොසිං -පෙ- එවංසංඛ්‍යානො අහොසිං අතීතමධ්‍යාතනාති තස්ස නන්දිං සමන්තානෙනි. එවමපි පුරෙ අපෙක්ෂං කරොති. අථ වා- ඉති මෙ වක්ඛු අහොසි අතීතමධ්‍යාතං ඉති රූපාති, තස්ස ජන්දරාගපටිඛණං හොති විශුද්ධං. ජන්දරාගපටිඛණා විශුද්ධං තදභිනන්දි. තදභිනන්ද- නෙනා එවමපි පුරෙ අපෙක්ෂං කරොති. අථ වා- ඉති මෙ සොනං අහොසි අතීතමධ්‍යාතං ඉති සද්දාති -පෙ- ඉති මෙ ඝාතං අහොසි අතීතමධ්‍යාතං ඉති ගතියාති -පෙ- ඉති මෙ ජීව්‍යා අහොසි අතීතමධ්‍යාතං ඉති රසාති -පෙ- ඉති මෙ කායො අහොසි අතීතමධ්‍යාතං ඉති ඵොට්ඨබ්බාති -පෙ- ඉති මෙ මනො අහොසි අතීතමධ්‍යාතං ඉති ධම්මාති, තස්ස ජන්දරාගපටිඛණං හොති විශුද්ධං. ජන්දරාගපටිඛණා විශුද්ධං තදභිනන්දි. තදභිනන්දනෙනා එවමපි පුරෙ අපෙක්ෂං කරොති. අථ වා යානියා තාති පුබ්බෙ මාද්දායමෙන සද්ධං හතිතලපිතකිලිතාති, තද්දායමෙන නිකාමෙන තෙන ව විතති. අපඤ්ඤාති. එවමපි පුරෙ අපෙක්ෂං කරොති.

කළු² පව්‍ය අපෙකකිං කරොති? එවං රූපො සියං³ අනාගතමිඤ්ඤානන්ති
 තත්ත තඤ්ඤි සමන්තානෙනති. එවං චෙදනො සියං³ -පෙ- එවං සඤ්ඤා සියං³,
 -පෙ- එවං සංඛාරො⁴ සියං³ -පෙ- එවං විඤ්ඤානො සියං³ අනාගතමිඤ්ඤානන්ති
 තත්ත තඤ්ඤි සමන්තානෙනති. එවමපි පව්‍ය අපෙකකිං කරොති. අථවා - ඉති මෙ
 චක්ඛු සියා අනාගතමිඤ්ඤානං ඉති රූපාති අප්පට්ඨධාතූ පටිලාභාය
 විතතං පණ්ණිදහති. චේතනසං පණ්ණිධානප්පච්චයා තදුභිනන්ති.
 තදුභිනන්තිනො එවමපි පව්‍ය අපෙකකිං කරොති. අථවා - ඉති මෙ සොකං
 සියා අනාගතමිඤ්ඤානං ඉති සඤ්ඤාති -පෙ- ඉති මෙ සාකං සියා අනාගත-
 මිඤ්ඤානං ඉති ගඤ්ඤාති -පෙ- ඉති මෙ ජීව්හා සියා අනාගතමිඤ්ඤානං ඉති
 රසාති -පෙ- ඉති මෙ කායො සියා අනාගතමිඤ්ඤානං ඉති ථොට්ඨබ්බාති
 -පෙ- ඉති මෙ මනො සියා අනාගතමිඤ්ඤානං ඉති ධම්මාති අප්පට්ඨධාතූ
 පටිලාභාය විතතං පණ්ණිදහති. චේතනසං පණ්ණිධානප්පච්චයා තදුභිනන්ති.
 තදුභිනන්තිනො එවමපි පව්‍ය අපෙකකිං කරොති. අථවා - ඉමිනාහං
 සීලෙන වා චතෙන වා තපෙන වා බුද්ධචරියෙන වා දෙවො වා හවිස්සාමි
 දෙවඤ්ඤාතරො වාති අප්පට්ඨධාතූ පටිලාභාය විතතං පණ්ණිදහති. චේතනසං
 පණ්ණිධානප්පච්චයා තදුභිනන්ති. තදුභිනන්තිනො එවමපි පව්‍ය අපෙකකිං
 කරොතිති-පව්‍ය පුරෙ වාපි අප්පකම්මානා.

1. **චම්රුපො: - ස.**

2. කාර්මිකයා - සිඳු. I.

3. අපහාසි. - සිමු. I.

4. එම්. සඩ්ධානර - සිල. I.

පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානා - ‘පච්ඡා’ යි අනාගතය කියනු ලැබෙයි. ‘පුරෙ’ යි අතීතය කියනු ලැබේ. තවද අතීතය නිසා අනාගතයත් ප්‍රත්‍යක්ෂපත්‍යාත් ‘පච්ඡා’ නමැ, අනාගතය නිසා අතීතයත් ප්‍රත්‍යක්ෂපත්‍යාත් ‘පුරෙ’ නමැ. කිසෙයින් අතීතයෙහි අපේක්ෂා කෙරෙයි යත්: අතීත කාලයෙහි මොදු රූප ඇත්තෙකිම එම යි ඒ අතීතරූපාරමිණයෙහි තෘණොව ඵලවයි. මෙබදු වෙදනා ඇතිතෙකිම එම... මෙබදු සංඥ ඇතිතෙකිම එම... මෙබදු සංඝකාර ඇතිතෙකිම එම... මෙබදු විඥන ඇතිතෙකිම එම අතීත කලා’ යි එහි තෘණොව ඵලවයි මෙසේත් අතීතයෙහි අපේක්ෂාව කෙරෙයි. නොහොත් අතීතයෙහි මාගේ ඇස මෙබදු විය, රූපයෝ මොදු වූහ යි ඒ වක්ඛු රූපයන්හි විඥනය (ජවනවිතතය) ඡන්දරාගයෙන් ඇලුණේ වෙයි. ඒ ජවනවිඥනය ඡන්දරාගයෙන් බැදුණු හෙයින් ඒ අරමුණට තෘණොවයයෙන් සතුටු වෙයි. එය තෘණොවයයෙන් අභිනන්දනය කරණුයේ මෙසේත් අතීතයෙහි අපේක්ෂාව කෙරෙයි. නොහොත් අතීතයෙහි මාගේ කත මෙබදු විය, ශබ්දයෝ මෙබදු වූහ යි... අතීතයෙහි මාගේ ස්‍රාණය මෙබදු විය, ගතියෝ මෙබදු වූහ යි... අතීතයෙහි මාගේ දිව මොදු විය, රසයෝ මෙබදු වූහ යි... අතීතයෙහි මාගේ කය මෙබදු විය, පහස්සු මොදු වූහ යි... අතීතකාලයෙහි මාගේ මනස මෙබදු විය, ධර්මයෝ මෙබදු වූහ යි ඒ මනෝධර්මයන්හි ජවනවිඥනය ඡන්දරාගයෙන් බැදුණේ වෙයි. විඥනය ඡන්දරාගයෙන් බැදුණු හෙයින් ඒ අරමුණට තෘණොවයයෙන් සතුටු වෙයි. ඊට සතුටු වනුයේ මෙසේත් අතීතයෙහි අපේක්ෂාව කෙරෙයි. නොහොත් පෙර ඔහුගේ මාගම සමග යම් ඒ හසිතලපිත ක්‍රීඩිතයෝ වූවාහු ද, එය ආභාදනය කෙරෙයි. එය කැමැති වෙයි. යළි එයින් සතුටට පැමිණෙයි. මෙසේත් අතීතයෙහි අපේක්ෂාව කෙරේ.

කිසෙයින් අනාගතයෙහි අපේක්ෂාව කෙරෙයි යත්: අනාගත-කාලයෙහි මොදු රූ ඇති වෙමිව යි ඒ අනාගතරූපයෙහි තෘණොව ඵලවයි. මෙබදු වෙදනා ඇති වෙමිව යි... මෙබදු සංඥ ඇති වෙමිව යි... මෙබදු සංඝකාර ඇති වෙමිව යි... අනාගතයෙහි මොදු විඥන ඇති වෙමිව යි එහි තෘණොව ඵලවයි. මෙසේත් අනාගතයෙහි අපේක්ෂාව කෙරෙයි. නොහොත් අනාගතයෙහි මට මෙබදු ඇසෙක් වේවා, මොදු රූපයෝ වෙත්ව යි නො ලැබුණු වක්ඛුරූපයන්ගේ ප්‍රතිලාභය පිණිස සිත පිහිටුවයි. සිත පිහිටුවීම හේතු කොටගෙන එය තෘණොවයයෙන් අභිනන්දනය කෙරෙයි. එය අභිනන්දනය කරනුයේ මෙසේත් අනාගතාපේක්ෂාව කෙරෙයි. නොහොත් අනාගතයෙහි මට මෙබදු කතෙක් වේවා, මොදු ශබ්දයෝ වෙත්ව යි... අනාගතයෙහි මට මෙබදු ස්‍රාණයෙක් වේවා, මොදු ගතියෝ වෙත්ව යි... අනාගතයෙහි මට මෙබදු දිවක් වේවා, මෙබදු රසයෝ වෙත්ව යි... අනාගතයෙහි මට මොදු කසයක් වේවා, මොදු පහස්සු වෙත්ව යි .. අනාගතයෙහි මට මොදු මනසෙක් වේවා, මොදු ධර්මයෝ වෙත්ව’ යි නො ලත් අරමුණු ලැබීම පිණිස සිත පිහිටුවයි. විතකප්‍රණිඛාතප්‍රත්‍යයෙන් ඒ අරමුණට සතුටු වෙයි. ඊට සතුටු වනුයේ මෙසේත් අනාගතාපේක්ෂාව කෙරෙයි. නොහොත් මම මේ ශීලයෙන් හෝ වුතයෙන් හෝ තපසින් හෝ බ්‍රහ්මචර්යයෙන් හෝ දෙවියෙක් හෝ දේවතාන්‍යාදරයෙන් වන්තෙමි යි නො ලත් අරමුණු ලැබීම පිණිස සිත පිහිටුවයි. සිත පිහිටුවීම කරුණෙන් ඊට සතුටු වෙයි. ඊට සතුටු වනුයේ මෙසේත් අනාගතාපේක්ෂාව කෙරේ නුසි ‘පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානා’ යනු වේ.

ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජප්පනාති - “ඉමෙව කාමෙ”ති පච්චුසනෙත පඤ්චකාම ගුණේ ඉච්ඡනාං සාදිශනාං පත්ථයනාං අභිජ්ජනාං. පුරිමෙව ජප්පනාති - අතීත පඤ්චකාම ගුණේ ජප්පනාං පච්ජනාං අභිජ්ජනාංති- ‘ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජප්පං.’

කෙතනාන නගට්ඨා:

“ඉච්ඡානිදානා භවසාතඛදාං
නෙ දුප්පමුඤ්චා න හි අඤ්ඤමොක්ඛා,
පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානා
ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජප්පං”නති.

2 - 3

කාමෙසු ගිද්ධා පසුතා පමුඤ්ඤා¹
අවදුතිසා නෙ විසමෙ නිවිට්ඨා,
දුක්ඛපභිතා පරිදෙවසනති
කිං සු භවිස්සාම ඉතො චුතා සෙ.

කාමෙසු ගිද්ධා පසුතා පමුඤ්ඤාති - “කාමා” හි උද්ගතතො ඥෙව කාමා: පච්චුඤ්ඤාමා ව කිලෙසකාමා ව - පෙ - ඉමෙ වුච්චනති වච්චුකාමා. -පෙ- ඉමෙ වුච්චනති කිලෙසකාමා. ඡගමො වුච්චති තණ්හා, යො රුගො භාරුගො-පෙ-අභිජ්ඣා ලොභො අභුසලමුලං; කිලෙසකාමෙත වච්චුකාමෙසු රහතා ගිද්ධා ගථිතා මුට්ඨිතා අපේක්ඛාපනාං ලභා ලභිතා පමුඤ්ඤාති- කාමෙසු ගිද්ධා. පසුතාති - යෙපි කාමෙ එසනති ගවෙසනති පරිදෙසනති තච්චරිතා තඛබ්බුලා තඤ්ඤාතා තනතිනා තප්පාණා තප්පබ්බාරා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්සා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙත රුපෙ එසනති ගවෙසනති පරිදෙසනති -පෙ- සද්දෙ -පෙ- ගඤ්ඤා -පෙ- රසෙ -පෙ- ඵොට්ඨකෙ -පෙ- පරිදෙසනති තච්චරිතා තඛබ්බුලා තඤ්ඤාතා තනතිනා තප්පාණා තප්පබ්බාරා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්සා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙත රුපෙ පරි- භුඤ්ජනති-පෙ-ඵොට්ඨකෙ පරිභුඤ්ජනති තච්චරිතා-පෙ-තද්ධිපතෙය්සා, තෙපි කාමපසුතා. යථා කලකාමරකො කලපපසුතො, කම්මකාරකො කම්ම- පසුතො, ගොවුරු වරුතො, ගොවුරුපසුතො, කාමී කාමපසුතො, එවිමෙව. යෙපි කාමෙ එසනති ගවෙසනති තච්චරිතා තඛබ්බුලා තඤ්ඤාතා තනතිනා තප්පාණා තප්පබ්බාරා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්සා, තෙපි කාමපසුතා.

1. පමුඤ්ඤා - ස

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉමෙව භාමෙ පුරිමෙව ජපං - ‘ඉමෙව භාමෙ’ යනු: ප්‍රත්‍යක්ෂජනන පඤ්චකාමගුණයන් කැමැති වන්නාහු ඉවසන්නාහු පතන්නාහු රූපි වන්නාහු වෙසෙසින් ගුණ කියන්නාහු; පුරිමෙව ජපං - අතීතපඤ්චකාම-ගුණයන් (ගුණවශයෙන්) කියන්නාහු ප්‍රකාරයෙන් කියන්නාහු වෙසෙසින් කියන්නාහු නුයි ‘ඉමෙව භාමෙ පුරිමෙව ජපං’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුද්ධ:

“ඉවර්තානිදතා -පප- පුරිමෙව ජපං”යි.

2 - 8

ඔහු කෙල්ලකාමයෙන් වස්තුකාමයෙහි භික්ෂු වූවාහු යෙදුණාහු සමමාහසට පැමිණියාහු නිරයට යන්නාහු මුදුරු වූවාහු හෝ බුද්ධාදීන්ගේ අවවාද නො ගන්නාහු කායපිෂමාදි විෂමයෙහි පිහිටියාහු මරණදුකට පැමිණියාහු ‘මෙයින් සැව පරලොව ගියමෝ කුමක් වනුමෝ හෝ’යි පරිදෙවනා කෙරෙත්.

භාමෙසු ගිඤ්ඤා පසුතා පමුණා - ‘කාම’ නම් උද්ඝාත හෙයින් කාමයෝ දෙදෙනෙකි. වස්තුකාමයෝ ද කෙල්ලකාමයෝ දැයි ... මොහු වස්තුකාමයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්. ... මොහු කෙල්ලකාමයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්. ගෙඩා යි තෘෂණාව කියනු ලබා; යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක් ... අභිධ්‍යාවක් ලොභඅකුශලමූලයෙක් වේ ද, එය යි. කෙල්ලකාමයෙන් වස්තුකාමයන්හි ඇලුණාහු භික්ෂු වූවාහු ගෙතුණාහු මුසපත් වූවාහු බැසගත්තාහු ලැගුණාහු එක් වූවාහු භාත්පයින් බැදුණාහු නුයි ‘භාමෙසු ගිඤ්ඤා’ යනු වේ. පසුතා - යම් කෙනෙක් කාමයන් එෂණ - ගවේෂණ - පශ්‍යේෂණ කෙරෙත් ද, ඒ කාමයන් පිණිස හැසිරෙන්නාහු තද්ඛාහුල වූවාහු තද්ගුරුක වූවාහු ඊට තැමුණාහු ඊට තැබුරු වූවාහු ඊට බර වූවාහු එහි වැතුරුණාහු එය අධිපති කොට ඇත්තාහු වෙත් නම්, ඔහු ද කාමපසු-තයෝ යැ. යම් කෙනෙක් තෘෂණාවශයෙන් රූපයන් එෂණ - ගවේෂණ - පශ්‍යේෂණ කෙරෙත් ද, ... ශබ්දයන් ... ගන්ධයන් ... රසයන් ... ස්ප්‍රස්ථව්‍යයන් එෂණ - ගවේෂණ - පශ්‍යේෂණ කෙරෙත් ද, තච්චරිත තද්ඛාහුල තද්ගුරුක තනතිමිත තත්ප්‍රවණ තත්ප්‍රාග්භාර තදබිමුක්ත වූවාහු තදබිපත්‍ය කොට ඇත්තාහු වෙත් නම්, ඔහු ද කාමපසුතයෝ යැ. යම් කෙනෙක් තෘෂණාවශයෙන් රූපයන් ලබන් ද (අත්පත් කෙරෙත් ද) ... ස්ප්‍රස්ථව්‍යයන් තෘෂණාවශයෙන් ලබන් ද, තච්චරිත ... තදබිපතිනි කොට ඇත්තාහු වෙත් නම්, ඔහු ද කාමපසුතයෝ යැ; යම් කෙනෙක් තෘෂණාවශයෙන් රූපයන් පරිභෝග කෙරෙත් ද, ... ස්ප්‍රස්ථව්‍යයන් පරිභෝග කෙරෙත් ද, තච්චරිත වූවාහු. ... තදබිපතිනි කොට ඇත්තාහු වෙත් නම්, ඔහු ද කාමපසුතයෝ යැ. යම්කේ කලහ කරනුයේ කලහපසුත වේ ද, කමානත කරනුයේ කම්මපසුත වේ ද, ගොවරයෙහි හැසිරෙනුයේ ගොවර-පසුත වේ ද, ධ්‍යාන ඇතියේ කුභතපසුත වේ ද, එසෙයින් මැ යම් කෙනෙක් කාමයන් එෂණ ගවේෂණ පශ්‍යේෂණ කෙරෙත් නම්, ඒ පිණිස හැසිරෙත් නම්, එය බහුල කොට එය ගරු කොට ඊට තිමිත ව ඊට ප්‍රවණ ව ඊට බර ව එහි වැහිද එය අධිපති කොට වෙසෙත් නම්, ඔහු ද කාමපසුතයෝ යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යෙපි තණ්හාවසෙත රූපෙ-රෙ-පරිසෙසනති, සද්දෙ-රෙ-ගනේ-රෙ-රසෙ-රෙ-පොට්ඨබ්බෙ -රෙ- පරිසෙසනති, තච්චරිතා තබ්බත්තලා තඤ්ඤාකා තනතිනතා තප්පොණා තප්පබ්බාරා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්සා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙත රූපෙ පටිලහනති, සද්දෙ- ගනේ- රසෙ- පොට්ඨබ්බෙ පටිලහනති, තච්චරිතා තබ්බත්තලා තඤ්ඤාකා තනතිනතා තප්පොණා තප්පබ්බාරා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්සා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙත රූපෙ පරිභුක්ඛන්ති, සද්දෙ- ගනේ- රසෙ- පොට්ඨබ්බෙ පරිභුක්ඛන්ති, තච්චරිතා තබ්බත්තලා තඤ්ඤාකා තනතිනතා තප්පොණා තප්පබ්බාරා තද්ධිමුත්තා තද්ධිපතෙය්සා, තෙපි කාමපසුතා.

පමුත්තාති - යෙතුයෙත දෙවමත්තස්සා පඤ්ච සාමග්ගණස්ස මුත්තාති පමුත්තාති සමමුත්තාති සමපමුත්තාති, මුත්තා පමුත්තා සමමුත්තා සමපමුත්තා, අවිජ්ජාය අකිකතා, ආවුතා ඔවුතා පිහිතා පටිච්ඡන්තා පටිකුජ්ජාති-කාමෙසු ගිඤ්ඤා පසුතා පමුත්තා.

අවදුනියා තෙ විසමෙ නිවිට්ඨාති - ‘අවදුනියා’ති අවංගච්ඡන්ති¹- නිපිඅවදුනියා, මච්ඡරිතොපි වුච්චන්ති අවදුනියා, බුභිතං බුභිසාව- කාතං වචනං ව්‍යප්පං දෙසනං අනුසිට්ඨිං නාදියන්ති අවදුනියා. කථං අවංගච්ඡන්ති අවදුනියා? අවංගච්ඡන්ති නිරයං ගච්ඡන්ති, පෙතතිවිසයං ගච්ඡන්ති, එවං අවංගච්ඡන්ති-අවදුනියා. කථං මච්ඡරිතො වුච්චන්ති අවදුනියා? පඤ්ච මච්ඡරියාති: ආවාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං වණණමච්ඡරියං ඛමමච්ඡරියං; යං එවරූපං මච්ඡරියං මච්ඡරායතා මච්ඡරායිතතතං වෙවිච්ඡං කදරියං කට්ඨකඤ්චිකතා අඤ්ඤා- හිතතතං විතතස්ස, ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං.² අපි ච ඛකිමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ඛාකුමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ආයතනමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං ගාභො, ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. ඉමනා මච්ඡරියෙත අවදුක්ඛකාය සමන්තාගතා ජනා පමත්තා, එවං මච්ඡරිතො වුච්චන්ති අවදුනියා. කථං බුභිතං බුභිසාවකාතං වචනං ව්‍යප්පං දෙසනං අනුසිට්ඨිං නාදියන්ති අවදුනියා? බුභිතං බුභිසාවකාතං වචනං ව්‍යප්පං දෙසනං අනුසිට්ඨිං නාදියන්ති න සුඤ්ඤාසනති න සොතං ඔද්භන්ති නාඤ්ඤා විතතං උපට්ඨපෙතති, අතස්සවා අවචනකරා පටිලොමවුත්තිතො අඤ්ඤාතෙව මුඛං කරොන්ති. එවං බුභිතං බුභිසාවකාතං වචනං ව්‍යප්පං දෙසනං අනුසිට්ඨිං නාදියන්ති අවදුනියාති-අවදුනියා.

යම් කෙනෙක් තෘෂණාවශයෙන් රූපයන්... පයෝජන කෙරෙත් නම්, ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයන් ... සොයත් නම්, තව්‍යවිත තද්බ්‍රුල තද්ගුරුක තනනිමිත තත්ප්‍රවණ තත්ප්‍රාග්භාර තද්බ්‍රුකත වෙන් නම්, එය අභිපති කොට ඇත්තානු නම්, ඔහු ද කාමපසුතයෝ ය. යම් කෙනෙක් තෘෂණාවශයෙන් රූපයන් ප්‍රතිලාභ කෙරෙත් නම්, ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයන් ප්‍රතිලාභ කෙරෙත් නම්, තව්‍යවිත... තද්බ්‍රුකත වුවානු තද්බ්‍රුකත කොට ඇත්තානු නම්, ඔහු ද කාමපසුතයෝ ය. යම් කෙනෙක් තෘෂණාවශයෙන් රූපයන් පරිභෝග කෙරෙත් නම්, ශබ්ද ගති රස ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයන් පරිභෝග කෙරෙත් නම්, තව්‍යවිත තද්බ්‍රුල තද්ගුරුක තනනිමිත තත්ප්‍රවණ තත් ප්‍රාග්භාර තද්බ්‍රුකත වුවානු තද්බ්‍රුකත කොට ඇත්තානු නම්, ඔහු ද කාමපසුතයෝ ය.

පමුලහා - දෙවිමිනිස්සු බෙහෙවින් පස්කම්මගුණයෙහි මූලා වෙති, වෙසෙසින් මූලා වෙති, සමාකාරයෙන් මූලා වෙත්. මුළු වුවානු පමුළු වුවානු සමමුළු වුවානු සමප්‍රමුළු වුවානු අවිද්‍යාවෙන් අකි කරන ලද්දහු අවුරන ලද්දහු (ඇවුරුණානු නැවැතුණානු) වැතුරුණානු වැසුණානු පිළිසන් වුවානු පිහිකුළු වුවානු නුසි 'කාමෙසු සිඬා පසුතා පමුලහා' යනු වේ.

අවදුනියා නෙ විසමෙ නිවිට්ඨා - 'අවදුනියා' යනු: යටට (අපායට) යෙත් නුසි ද 'අවදුනිය' නම් වෙත්: මසුරු වුවානු ද 'අවදුනිය' යි කියනු ලැබෙයි. බුදුන්ගේ බුදුසම්මත්තේ වදන වදන්මය දෙසුම් අනුසස්ත නො ගනිත් නුසි 'අවදුනිය' නම් වෙත්. කිසෙයින් අපායට යෙත් නුසි 'අවදුනිය' නම් වෙති යත්: 'අවං ගච්ඡන්ති' (අපායට යෙති) යනු: නිරයට යෙති, නිරිසත්තෝනියට යෙති, ප්‍රේතවිෂයට යෙති; මෙසේ අපායට යෙත් නුසි 'අවදුනිය' නම් වෙත්. කිසෙයින් මත්සරිහු (=මසුරෝ) 'අවදුනිය' යි කියනු ලැබෙයි යත්: මාත්සයා පසෙක: ආවාසමාත්සයා ය, කුලමාත්සයා ය, ලාභමාත්සයා ය, වණ්ණමාත්සයා ය, ධම්මමාත්සයා ය. මෙ බුදු වූ යම් මසුරුකමක් මසුරුඅසුරක් මසුරුබවක් සිය සමපත් සභවනු කැමතිබවක් අනායා බවක් කවුක බැවින් සිත හකුළුවන බවක් සිත් නො ගත්බවක් වේ නම්, මෙය මාත්සයා යි කියනු ලැබේ. තවද පඤ්ඤාකායෙහි මසුරුබවද 'මච්ඡරිය' නම්, ඛායුමාත්සයා යද... ආයතනමාත්සයා යද 'මච්ඡරිය' නම්, ග්‍රාහයද 'මච්ඡරිය' නම්. මෙය මාත්සයා යි කියනු ලැබේ. මේ මාත්සයා හෙතුවෙන් බුදුවදන් නො දැනීමෙන් යුත් ජනයෝ ප්‍රමත්තයෝ ය. මෙසෙයින් මත්සරිහු 'අවදුනිය' යි කියනු ලැබෙත්. කිසෙයින් බුදුන්ගේ බුදුසම්මත්තේ වදන වදන්මය දෙසුම් අනුසස්ත නො ගනිත් නුසි 'අවදුනිය' නම් වෙති යත්? බුදුන්ගේ බුදුසම්මත්තේ වදන වදන්මය දෙසුම් අනුසස්ත නො ගනිති, නො අසනු කැමති වෙති, කත නො නමති, දැනීමට සිත නො එළවති, අවවාද නො අසන්නානු බස් පිළිගෙන නො කරන්නානු පිළිලොම වැ පවත්නානු මුහුණ වෙනතක නමත්. මෙසෙයින් බුදුන්ගේ බුදුසම්මත්තේ වදන වදන්මය දෙසුම් අනුසස්ත නො ගනිත් නුසි 'අවදුනිය' නම් වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තෙ විසමෙ නිව්ඨානි - 'විසමෙ'ති විසමෙ කායකාමම නිව්ඨා, විසමෙ වච්ඡකමෙ නිව්ඨා, විසමෙ මනෝකාමම නිව්ඨා, විසමෙ පාණාතිපාතෙ නිව්ඨා, විසමෙ අදින්නාදනෙ නිව්ඨා, විසමෙ කාමෙසු මිත්ථාචාරෙ නිව්ඨා, විසමෙ මුසාවාදෙ නිව්ඨා, විසමාය පිත්තාය වාචාය නිව්ඨා, විසමාය ඵරුකාය වාචාය නිව්ඨා, විසමෙ සම්ප්පාලාපෙ නිව්ඨා, විසමාය අභිජ්ඣාය නිව්ඨා, විසමෙ ව්‍යාපාදෙ නිව්ඨා, විසමාය මිත්ථාදිවිධා නිව්ඨා, විසමෙසු සංඛාරෙසු නිව්ඨා, විසමෙසු පඤ්චසු කාමගුණෙසු නිව්ඨා; විසමෙසු පඤ්චසු නිවරණෙසු නිව්ඨා විනිව්ඨා පතිට්ඨිතා අලලිතා උපගතා අජේඣාසිතා අභිමුත්තා ලභ්‍යා ලභ්‍යිතා පලිමුඤ්ඤානි-අවදානිතා තෙ විසමෙ නිව්ඨා.

දුක්ඛුපනිතා පරිදෙවසනති - 'දුක්ඛුපනිතා'ති දුක්ඛපාතතා දුක්ඛ සම්පතතා දුක්ඛුපගතා, මාරපාතතා මාරසම්පතතා මාරුපගතා, මරණපාතතා මරණසම්පතතා මරණුපගතා; පරිදෙවසනති - ලපනති¹ සලලපනති සොචනති කිලමෙනි පරිදෙවනති උරතතාලිං කඤ්ඤති සමමොහං ආපජ්ජනතිති 'දුක්ඛුපනිතා පරිදෙවසනති.'

කිං සු භවිස්සාම ඉතො චුතා සෙති ඉතො චුතා කිං භවිස්සාම? තෙරසිකා භවිස්සාම? තිරම්මානගොතිකා භවිස්සාම? පෙතතිවිසසිකා භවිස්සාම? මනුස්සා භවිස්සාම? දෙවො භවිස්සාම? රූපි භවිස්සාම? අරූපි භවිස්සාම? සඤ්ඤා භවිස්සාම? අසඤ්ඤා භවිස්සාම? තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා භවිස්සාම? භවිස්සාම චු ඛොමයං අනාගතමඤ්ඤානං? ත චු ඛො භවිස්සාම අනාගතමඤ්ඤානං? කීනචු ඛො භවිස්සාම අනාගතමඤ්ඤානං? කථනචු ඛො භවිස්සාම අනාගතමඤ්ඤානං? කිං සුඤ්ඤා කිං භවිස්සාම චු ඛො මයං අනාගත මඤ්ඤානනති සංසයපකකතතා² විමතිපකකතතා දොළොහජාතා ලපනති සලලපනති³ සොචනති කිලමෙනි පරිදෙවනති උරතතාලිං කඤ්ඤති සමමොහං ආපජ්ජනතිති 'කිං සු භවිස්සාම ඉතො චුතා සෙ.'

තෙතාන භගවා:

“කාමෙසු භිඤ්ඤා පසුතා පමුලා
අවදානිතා තෙ විසමෙ නිව්ඨා,
දුක්ඛුපනිතා පරිදෙවසනති
කිං සු භවිස්සාම ඉතො චුතා සෙ”ති.

2 4

තසමා හි සිකෙඛථ ඉබ්බෙ ජනතු
යං කිඤ්ඤි ජඤ්ඤා විසමනති ලොකෙ,
ත තස්ස තෙතු විසමං චරෙතා
අපාඤ්ඤිදං ජිවිතං ආහු භිරා.

තසමා හි සිකෙඛථ ඉබ්බෙ ජනතුති - 'තසමා'ති තසමා තංකාරණං තංගෙතු තප්පව්වයා තනතිදතා එතං ආදීතවං පස්සමානො ඤාමෙසුති තසමා; සිකෙඛථානි - තිස්සො සිකඛා අභිසිලසිකඛා අභිවිත්තසිකඛා අභිපඤ්ඤාසිකඛා.

1. ලලපනති - ස්‍යා. මජ්ඣ.

2. පස්සාදානතා - සිමු. I. පස්සාදා - මජ්ඣ.

3. ලලපනති - ස්‍යා. මජ්ඣ.

තෙ විසමෙ නිවිට්ඨා - 'විසමෙ' යනු: විෂම වූ කායකම්මෙහි පිටිසි-
යානු, විෂම වූ වාක්කම්මෙහි පිටිසියානු, විෂම වූ මනාකම්මෙහි පිටිසියානු,
විෂම වූ ප්‍රාණඝාතයෙහි පිටිසියානු, විෂම වූ අද්වතාද්වතයෙහි . . . විෂම වූ
කාමමිත්ථාචාරයෙහි . . . විෂම වූ මාෂාචාරයෙහි . . . විෂම වූ පෙට්ඨාන
වචනයෙහි . . . විෂම වූ පරාජවචනයෙහි . . . විෂම වූ සමපප්පලාපයෙහි . . .
විෂම වූ අභිධ්‍යායෙහි . . . විෂම වූ මිත්ථාදූෂ්ටයෙහි පිටිසියානු, විෂම වූ කායාදි
සංසාරයෙහි . . . විෂම වූ පඤ්ඤාමග්ගයෙහි . . . විෂම වූ පඤ්ඤානිවරණයෙහි
පිටිසියානු වෙසෙසින් පිටිසියානු පිහිටියානු ඇලුණානු පාමිණියානු පිටිස
සිටියානු බැගහත්තානු ලැගුණානු එක් වුවානු පරිබ්බව වූව. නුසි 'අවදනියා
තෙ විසමෙ නිවිට්ඨා' යනු වේ.

දුක්ඛපනිතා පටිදෙවසනති - 'දුක්ඛපනිතා' යනු: දුක්ඛ පත් වූවානු
දුක්ඛ සැපත් වූවානු දුක්ඛ පාමිණියානු මරපත් වූවානු මරසැපත් වූවානු
මාරොපගත වූවානු මරණපත් වූවානු මරණසැපත් වූවානු මරණොපගත
වූවානු. පටිදෙවසනති යනු: බෙණෙති පුනපුනා බෙණෙති යොක කෙරෙති
වෙතෙසෙති වැලැපෙති ලෙහි පැහැර හඬති මුලාවට පාමිණෙත් නුසි
'දුක්ඛපනිතා පටිදෙවසනති' යනු වේ.

කිං සු හවිසාම ඉතො වුතා සෙ - 'මෙයින් සැවැ (=මෙලොවින්
වුත වැ) කුමක් වනුමෝ ද, තෙරිසත් වනුමෝ ද, තිරිසත්යෝතියෙහි
උපදනුමෝ ද, මිතිස් වනුමෝ ද, දෙවි වනුමෝ ද, රූපහවයෙහි
උපදනුමෝ ද, අරූපහවයෙහි උපදනුමෝ ද, සංඥිතවයෙහි උපද-
නුමෝ ද, අසංඥිතවයෙහි උපදනුමෝ ද, ඇපි අනාගතයෙහි වනුමෝ ද,
අනාගතයෙහි නො වන්නමෝ ද, අනාගතයෙහි (සෘත්‍රියාදීන් අතුරෙන්)
කුමක් වනුමෝ ද, අනාගතයෙහි (දිඬි-ත්‍රස්ථාදී සටහන් වශයෙන්) කෙසේ
වනුමෝ ද, අනාගතයෙහි ඇපි (සෘත්‍රියාදීන් අතුරෙන්) කුමක් වැ
(බ්‍රාහ්මණාදීන් අතුරෙන්) කුමක් වනුමෝ ද'යි සැකයට පාමිණියානු
විමර්ශයට පාමිණියානු හටගත් සැක ඇත්තානු බෙණෙති පුනපුනා
බෙණෙති යොක කෙරෙති වෙතෙසෙති වැලැපෙති ලෙහි පැහැර හඬති
මුලාවට පාමිණෙත් නුසි 'කිං සු හවිසාම ඉතො වුතා සෙ' යනු වේ.

එයින් වදාලන මුදුන:

"කාමෙසු ගිඤ්ඤා - ඉතො වුතා සෙ"යි.

2 - 4

යම් හෙයකින් සත්ත්ව තෙමේ ලෝකයෙහි යම්කිසි (නිරවශෙෂ වූ)
කායදුශ්චරිතාදී විෂමය (විෂම කරන හෙයින්) විෂමයෙකැයි දන්නේ
නම්, එහෙයින් ඒ විෂම වූ කායකම්මාදියට හෙතු වූ විෂමයෙහි නො
භැසිරෙන්නේ යැ. යම් හෙයකින් ධර්මයෝ මේ ජිවිතය අලා ය සි
කියත් ද, එහෙයින් මේ ශාසනයෙහි මැ ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවෙහි හික්මෙන්නේ යැ
හෙවත් ත්‍රිවිධශික්ෂාව සමාදන් වැ පවත්නේ යි.

තසමා හි සිහෙකම්භ ඉධෙව ජනානු - 'තසමා' යනු: එහෙයින් ඒ
කරුණෙන් ඒ හේතුවෙන් ඒ ප්‍රත්‍යයයෙන් ඒ නිදනයෙන් පස්කම්හි නෙල
ආදීතවය දක්නේ නුසි තසමා යනු වේ.

'සිහෙකම්භ' යනු: අධිශීලශික්ෂා යැ, අධිවිතාශික්ෂා යැ, අධිප්‍රඥශික්ෂා යැයි
ශික්ෂා තුනකි.

කතමා අභිසිලසිකකා? ඉබ් හිකුටු සිලවා හොති පාතිමොකක-සංවරස-වුතො විහරති ආචාරගොවරසමපතො අණුමතො වජේසු භයදණ්ඩාපි සමාදාය සිකති සිකතිපදෙසු. වුදුකො සිලකතිකො මහතො සිලකතිකො, සිලං පතිවිසා ආදි වරණං සංයමො සංවරො මොකකං කුසලානං ධම්මානං සමාපතතියා. අයං අභිසිලසිකකා.

කතමා අභිවිතතසිකකා? ඉබ් හිකුටු විවිච්චව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතකකං සම්මාරං විචේකජං පිතිසුඛං පටිමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජි විහරති. විතකකම්මාරානං වූපසමා අජ්ඣතං සමපසාදනං චේතසො එකොදිභාවං අවිතකකං අම්මාරං සමාගිජං පිතිසුඛං දුතිමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජි විහරති. පිතියා ච විරාගා උපෙකකකො ච විහරති සතො ච සමපජාතො සුඛං ච කායෙත පටිසංවේදෙති, යං තං අරියා ආවිකතිනති 'උපෙකකකො සතිමා සුඛම්හාරි'ති තං තතිමජ්ඣානං¹ උපසම්පජ්ජි විහරති. සුඛස්ස ච පහානා දුකස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සද්දෙතස්සානං අත්ථිකමා අදුකකං අසුඛං² උපෙකකාසතිපාරිසුද්ධිං චතුස්සමානං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං අභිවිතතසිකකා.

කතමා අභිපඤ්ඤාසිකකා? ඉබ් හිකුටු පඤ්ඤාවා ගොති උදයත්ථ ගාමිතියා පඤ්ඤාය සමන්තාගතො අරියාය නිබ්බානිකාය සමමාදුකක-කකියගාමිතියා. සො ඉදං දුකකතිනති යථාභූතං පජානාති, අයං දුකක සමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුකකතිරොධොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුකකතිරොධගාමිතිපටිපදාති යථාභූතං පජානාති. ඉමෙ ආසවාති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවසමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවතිරොධොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවතිරොධගාමිතිපටිපදාති යථාභූතං පජානාති. අයං අභිපඤ්ඤාසිකකා.

1. තතියං කානං - චිත්තසු.

2. අදුකකමසුඛං - ස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අභිභිලශිකා කවරු යත්: මේ සස්තෙහි මහණ ප්‍රාතිමොක්‍ෂ-සංවරයෙන් සංවෘත වූයේ සිල්වත් වෙයි, ආචාර - ගොචර දෙකින් යුක්ත වූයේ අණමාත්‍ර වූ ද වරදෙහි හඬ දක්නාසුලු වූයේ වෙසෙයි. ශික්‍ෂාපදයන් - ශික්‍ෂාමනාචාර්යයන් අනුරෝගි හික්මිය යුතු සියලු ශික්‍ෂාව මොනොවට ගෙන, හික්මෙයි. (සංඝාදිපෙසාදි සාවශෙෂ සංඛ්‍යාත) කුෂ්ඨසිලසකකඩ යැ (පාරාජිකාදි නිරවශෙෂ සංඛ්‍යාත) මහාභිලසකකඩ යැ යන සිලය වාතුර්ගුමකකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රතිලාභයට ප්‍රතිඝායා ආදි යැ වරණ (-පාද) යැ සංයම යැ සංවර යැ උත්තම යැ ප්‍රමුඛ යි. මේ අභිභිලශිකා නමු.

අභිවිතතශික්‍ෂා කවරු යත්: මේ සස්තෙහි මහණ වස්තුකාම - කෙලශ-කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ (ශෙෂනිවරණසංඛ්‍යාත) අකුශලධර්මයන් ගෙන් වෙන් ව මැ (අරමුණට සිත නගන) විතකීය සම්ම පවත්නා වූ (අරමුණෙහි සිත හසුරුවන) විචාරය සම්ම පවත්නා වූ (නිවරණ මගමගෙන් වූ) විවේකයෙන් හෝ විවේකයෙහි උපන් ප්‍රීතිය හා සැපය ඇති පළමුවන දෘෂ්ටාන්තට පැමිණ වෙසෙයි. විතකී විචාර සන්තිදීමෙන් ස්වකීය අධ්‍යාත්මයෙහි පැහැදීම ඇති සමාධිවිතතයාගේ ශ්‍රෙෂ්ඨ වූ උදය ඇති, හෙවත් (විතකීවිචාරානාවශෙන්) එකලා වැ සම්ප්‍රසන්නධර්මයන් නොසිටුවන (හාවනාවෙන් ප්‍රතිණ ගෙසින්) විතකී - විචාර රහිත වූ ප්‍රථමධ්‍යානසමාධියෙන් හෝ සම්ප්‍රසන්නසමාධියෙන් හටගත් ප්‍රීතිය හා සැපය ඇති දෙවැනි දෘෂ්ටාන්තට පැමිණ වෙසෙයි. ප්‍රීතිය ද ඉක්මැවීමෙන් විතකීවිචාරයන් ද සන්තිදුවීමෙන් ධ්‍යානනාපෙක්‍ෂා ඇති වැ වාසය කරන්නේ ද වෙයි, (සමරණලක්‍ෂණ) සිහි ඇති වැ (අසමෝහලක්‍ෂණ) නුවණ ද ඇති වැ නාමකායසම්ප්‍රසන්න වූ සැපය (ධ්‍යානයෙන් නැගීසිටිය ද) රූපකායයෙන් විදි, සම් ධ්‍යානයක් හෙතු කොටගෙන 'උපෙක්‍ෂා ඇත්තේ යැ සමාතිමත් යැ සුඛවිභරණ ඇත්තේ යැ' යි ආයතීයෝ ප්‍රශංසා කෙරෙත් නම්, ඒ තුන්වැනි දෘෂ්ටාන්තට පැමිණ වෙසෙයි. පළමු උපචාරක්‍ෂණයෙහි මැ කායික සැපයක් කායික දුකත් ප්‍රභාණ කිරීමෙන් සොම්නස්දොමනසුත් (=වෙතසික සැපයක්) පළමු මැ අතුරුදහන් වීමෙන් දුක් නැති සැප නැති උපෙක්‍ෂාවෙන් උපදවන ලද සමාතිපාරිශුද්ධිය (පිරිසිදුසිහි) ඇති සිවුවැනි දෘෂ්ටාන්තට පැමිණ වෙසේ. මේ අභිවිතතශික්‍ෂා නමු.

අභිප්‍රඥ ශික්‍ෂා කවරු යත්: මේ සස්තෙහි මහණ උදයව්‍යය ගාමිනී වූ ආයතී (නිර්දේශ) වූ නිවේදකයෙහි වූ මහා සේ නිවනට පමුණුවත්තා වූ නුවණින් පරිපූර්ණ වූයේ ප්‍රඥවත් වෙයි. හෙතෙම 'මේ දුකැ' යි තතු සේ දැනගනී. මේ දුක්සමුදය යැ යි තතු සේ දැනගනී. මේ දුක් නිරෝධ යැ යි තතු සේ දැනගනී. මේ දුක් නිරෝධයට පමුණුවන පිළිවෙතැ' යි තතු සේ දැනගනී. මොහු ආසුවගේ යැ යි තතු සේ දැනගනී. මේ ආසුවසමුදය යැ යි තතු සේ දැනගනී. මේ ආසුවනිරෝධ යැ යි තතු සේ දැනගනී. මේ ආසුවනිරෝධයට පමුණුවන පිළිවෙතැ' යි තතු සේ දැනගනී. මේ අභිප්‍රඥශික්‍ෂා නමු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉමායො¹ තිස්සො සික්ඛායො ආචර්ජනො සික්ඛය්‍ය, ජාතනො සික්ඛය්‍ය, පණ්ණනො සික්ඛය්‍ය, පච්චෙක්ඛනො සික්ඛය්‍ය, විතං අධිවංගනො සික්ඛය්‍ය, සද්ධාය අභිමුච්චනො සික්ඛය්‍ය, චිරියං පග්ගණනො සික්ඛය්‍ය, සතිං උපට්ඨපෙනො සික්ඛය්‍ය, විතං සමාදුභනො සික්ඛය්‍ය, පඤ්ඤා පජාතනො සික්ඛය්‍ය, අභිඤ්ඤායං අභිජාතනො සික්ඛය්‍ය, පරිඤ්ඤායං පරිජාතනො සික්ඛය්‍ය, පභාතබ්බං පජභනො සික්ඛය්‍ය, භාවෙනබ්බං භාවෙනො සික්ඛය්‍ය, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොනො සික්ඛය්‍ය, ආචරෙය්‍ය, සමාවරෙය්‍ය, සමාදාය වනෙතය්‍ය.

ඉධාති - ඉමිස්සා දිට්ඨියා, ඉමිස්සා ඛන්ධියා, ඉමිස්සා රූපියා, ඉමිස්සා ආදයෙ², ඉමිස්සා ඛමෙම, ඉමිස්සා විතයෙ, ඉමිස්සා ඛමමිවිතයෙ, ඉමිස්සා පාවචනෙ, ඉමිස්සා බුහමචරියෙ, ඉමිස්සා සඤ්ඤාසනෙ, ඉමිස්සා අත්තභාවෙ, ඉමිස්සා මනුස්සලොකෙ, තෙන වුච්චති ඉධාති. ජනානුති - සතො නරො - පෙ-මනුජොති³ තස්මා හි සික්ඛප ඉධෙව ජනතු.⁴

යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමනති ලොකෙති - යං කිඤ්චිති සබ්බෙත සබ්බං සබ්බං සබ්බං අස්සසං නිස්සෙසං පරියාදිතවචනමෙතං ‘යං කිඤ්චි’ ති. විසමනති ජඤ්ඤාති - විසමං කායකමමං විසමනති ජාතෙය්‍ය, විසමං චම්බමමං විසමනති ජාතෙය්‍ය, විසමං මනොකමමං විසමනති ජාතෙය්‍ය, විසමො පාණාතිපාතො විසමොති ජාතෙය්‍ය, විසමං අදින්නාදුතං විසමනති ජාතෙය්‍ය, විසමො කාමෙසු භව්ජාචාරො විසමොති ජාතෙය්‍ය, විසමො මුසාවාදෙ විසමොති ජාතෙය්‍ය, විසමා පිටුතා වාචා විසමොති ජාතෙය්‍ය, විසමා ඵරුසා ව. වා විසමොති ජාතෙය්‍ය, විසමො සමථසලාපො විසමොති ජාතෙය්‍ය, විසමං අභිජ්ඣං විසමනති ජාතෙය්‍ය, විසමො ව්‍යාපාදෙ විසමොති ජාතෙය්‍ය, විසමා භව්ජාදිට්ඨි විසමොති ජාතෙය්‍ය, විසමා සංඛාරා විසමොති ජාතෙය්‍ය, විසමා පඤ්ච කාමගුණා විසමොති ජාතෙය්‍ය, විසමොති පඤ්ච නිවරණාති විසමොති ජාතෙය්‍ය ආජාතෙය්‍ය විජාතෙය්‍ය පටිජාතෙය්‍ය පටිවිජේඤ්ඤාය; ලොකෙති - අපායලොකෙ - පෙ- අයතනලොකෙති⁵ ‘යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමනති ලොකෙ.’

න තස්ස හෙතු විසමං චරෙය්‍යාති - විසමස්ස කායකමමස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස චම්බමමස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස මනොකමමස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස පාණාතිපාතස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස අදින්නාදුතස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස කාමෙසු භව්ජාචාරස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස කාමෙසු භව්ජාචාරස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස මුසාවාදස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය පිටුතාය වාචාය හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය ඵරුසාය වාචාය හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස සමථසලාපස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය අභිජ්ඣාය හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස ව්‍යාපාදස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය භව්ජාදිට්ඨියා හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමානං සංඛාරානං හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමානං පඤ්චතනං කාමගුණානං හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමානං පඤ්චතනං නිවරණානං හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය චේතනාය හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය පඤ්ඤාය හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය න ආචරෙය්‍ය න සමාවරෙය්‍ය න සමාදාය වනෙතය්‍යාති-‘න තස්ස හෙතු විසමං චරෙය්‍ය.’

1. ඉමා - ස. 2. ආදයෙ - සිඞ්ග I.

මේ ත්‍රිවිධ ශික්‍ෂාවන් (වෙන වෙන මැ පුරත්තව) සිතමින් භික්ෂු-
මේන්තේ යැ, (මේ ශික්‍ෂා යැයි) දනිමින් භික්ෂුමන්තේ යැ, දක්මින්
භික්ෂුමන්තේ යැ, (දුටුයේ) ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කෙරෙමින් භික්ෂුමන්තේ යැ,
සිත නො සැලක සේ පිහිටුවමින් භික්ෂුමන්තේ යැ' සැදහැයෙන්
ඇලෙමින් භික්ෂුමන්තේ යැ, වියඝීය දූහි ව ගනිමින් භික්ෂුමන්තේ යැ,
සිහි ඵලවමින් භික්ෂුමන්තේ යැ, සිත ඵකග කෙරෙමින් භික්ෂුමන්තේ
යැ, නුවණින් දුතගනිමින් භික්ෂුමන්තේ යැ, (සවභාව ලක්‍ෂණයෙන්)
දත සුදු දූය දනිමින් භික්ෂුමන්තේ යැ, (සාමාන්‍ය ලක්‍ෂණයෙන්) දත සුදු
දූය භාත්පසින් දුතගනිමින් භික්ෂුමන්තේ යැ, හල සුදු සමුදය දුරු
කෙරෙමින් භික්ෂුමන්තේ යැ, වැඩිය සුදු මග වඩමින් භික්ෂුමන්තේ යැ,
පසක් කල සුදු නිවන පසක් කෙරෙමින් භික්ෂුමන්තේ යැ, (අභිසිලයෙහි)
හැසිරෙන්නේ යැ, (අභිවිතතයෙහි) මොනොවට හැසිරෙන්නේ යැ, (අභි-
ප්‍රඥව) මොනොවට ගෙන පවත්නේ යි.

ඉධ යනු: මේ බුදුරදුන් විසින් දක්නා ලද්දෙහි, මේ ඝාතනයෙහි,
මේ රූපයෙහි, මේ සුභණ්ඩයෙහි, මේ ධර්මයෙහි, මේ විතර්කයෙහි, මේ
ධර්ම - චිතයෙහි, මේ ප්‍රචලිතයෙහි, මේ බ්‍රහ්මවශ්‍යයෙහි, මේ ශාස්තෘ-
ශාසනයෙහි, මේ අත්ඵලයෙහි, මේ මිනිස්ලොවැ; එයින් කියනු ලැබේ
'ඉධ'යි. ජනතු යනු: සත්ත්ව තර... මනුෂ්‍ය නුසි 'තසමා හි සිකෙකථ
ඉධෙව ජනතු' යනු වේ.

යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමනති ලොකෙ - 'යං කිඤ්චි' යනු: සියල්ලෙන්
සියල්ල සියලු පරිද්දෙන් සියල්ල අශේෂ කොට තීරවශේෂ කොට
හැඳිමි වචනයෙකි මේ. 'යං කිඤ්චි' යනු: විසමනති ජඤ්ඤා - විෂම වූ
කායකමීය විෂම යයි දන්නේ නම්, විෂම වූ වාක්කමීය... මනාකමීය...
විෂම වූ ප්‍රාණඝාතය විෂම යයි දන්නේ නම්, විෂම වූ අදහනාදාතය...
කාමමිත්‍යාචාරය... මාංශාචාරය... ජෛශ්‍යය... පරුෂවචනය... ප්‍රලාප-
වචනය... විෂම වූ අභිධ්‍යාන... ව්‍යාපාරය... මිත්‍යාදෘෂ්ටිය... විෂම වූ
කායසංසකාරයෝ... විෂම වූ පඤ්චකාමගුණයෝ... විෂම වූ පඤ්ච-
නිවරණයෝ විෂමයෝ යැ යි දන්නේ නම්, භාත්පසින් දන්නේ
නම්, වෛසෙසින් දන්නේ නම්, මොනොවට දන්නේ නම්, ප්‍රතිවේධ
කරන්නේ නම්; ලොකෙ අපායලොකයෙහි... ආයතනලොකයෙහි
නුසි 'යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමනති ලොකෙ,' යනු වේ.

න තසං හෙතු විසමං චරෙය්‍ය - විෂම වූ කායකමීය හෙතු කොට
විෂමයෙහි නො හැසිරෙන්නේ යැ, විෂම වූ වාක්කමීය... මනාකමීය
හෙතු කොට... විෂම වූ ප්‍රාණඝාතය හෙතු කොට විෂමයෙහි නො හැසි-
රෙන්නේ යැ, විෂම වූ අදහනාදාතය... කාමමිත්‍යාචාරය... මාංශාචාරය...
ජෛශ්‍යය... පරුෂවචනය... සම්ප්‍රලාපය... අභිධ්‍යාන... ව්‍යාපාරය...
මිත්‍යාදෘෂ්ටිය... විෂම වූ සංසකාරයන් හෙතු කොට... විෂම වූ පඤ්චකාම-
ගුණයන්... විෂම වූ පඤ්චනිවරණයන් හෙතු කොට... විෂම වූ වේදනාව...
විෂම වූ ප්‍රාණිතාව... විෂම වූ ප්‍රණිසිද්ධ හෙතු කොට විෂමයෙහි නො
හැසිරෙන්නේ යැ, භාත්පසින් නො හැසිරෙන්නේ යැ, මොනොවට නො
හැසිරෙන්නේ යැ, මොනොවට ගෙන නො පවත්නේ නුසි 'න තසං
හෙතු විසමං චරෙය්‍ය' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අපඤ්ඤාං ජීවිතං ආහු ධිග්ගි - ‘ජීවිත’නති ආහු ඝිති යපනා යාපනා ඉරියනා විතතනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතිඤ්ඤාං; අපිච්ච, ද්විති කාරණෙති අපඤ්ඤාං ජීවිතං: ඝිතිපරිත්තතාය වා අපඤ්ඤාං ජීවිතං, සරසපරිත්තතාය වා අපඤ්ඤාං ජීවිතං. කථං ඝිතිපරිත්තතාය වා අපඤ්ඤාං? අනිතෙ විතත-කඤ්ඤා ජීවිත න ජීවති න ජීවිස්සති, අනාගතෙ විතතකඤ්ඤා ජීවිස්සති¹ න ජීවති න ජීවිඤ්ඤා², පච්චුසානෙත විතතකඤ්ඤා ජීවති න ජීවිඤ්ඤා න ජීවිස්සති.

1. “ජීවිතං අත්තභාෂවා ව සුඛදුක්ඛා ව කෙවලා,
එකවිත්තසමාසුත්තා ලුහුසො වත්තතෙ³ බණ්ණා.
2. චුල්ලාසිති සහස්සාති කප්පා⁴ තිට්ඨනති යෙ මරු,
න තෙව තෙපි ජීවනති ද්විති විතෙතති සංසුතා.⁵
3. යෙ තිරුඤ්ඤා මරනනස්ස තිට්ඨමානස්ස වා ඉධ,
සබ්බෙව⁶ සද්දිසා බන්ධා ගතා අපපටිසන්ධිකා.⁷
4. අනන්තරා⁸ ව යෙ හස්සා යෙ ව හස්සා අනාගතා,
තදන්තරෙ තිරුඤ්ඤානං වෙසමං⁹ තත්ථි ලකඛණේ.
5. අතිබ්බතෙත්ත න ජාතො පච්චුසානෙත්ත ජීවති,
විත්තභවිතා මතො ලොකො පඤ්ඤානති පරමත්ථියං.¹⁰
6. යථා නිත්තා පච්චත්තනති ඡන්දො පරිණාමිතා,
අවජිත්තධාරා¹¹ වත්තනති සමුදයතාපච්චියං.*
7. අතිධානගතා භුක්තා පුත්ඤ්ජා තත්ථි අනාගතා,
නිබ්බතතා යෙව තිට්ඨනති ආරග්ග සංසප්පමං.
8. නිබ්බතතානඤ්ඤා ධම්මානං භවිතා තෙසං පුරාණිකො,
පලොකබම්මං තිට්ඨනති පුරාණෙති අභිස්සිතා.
9. අදස්සනාමො ආයනති භවිතා ගච්ඡන්තාදස්සනං,¹²
විජ්ජුසාදො ආකාමො උපපජ්ජනති වයනති වා”ති.

එවං ඝිතිපරිත්තතාය අපඤ්ඤාං ජීවිතං.

-
1. ජීවිඤ්ඤා - සිමු. I.	2. ජීවිස්ස - සිමු. I.	3. වත්තති - PTS.
4. කප්පා - ව.	5. සමාසිතා - සිමු. I. සමාසිතා - PTS.	
6. සබ්බෙව - සිමු. II.	7. අපපටිසන්ධිය - ව.	8. න අනන්තරා - ස.
9. වෙසමං - ස, PTS.	10. පරමට්ඨිති - ස, පරමට්ඨිති - ව.	
11. අවජිත්තධාරා - PTS.	* අයං ගාථා විසුච්ඡිතො දිස්සති.	
	12. ගච්ඡනති අදස්සනං - සිමු. II.	

අපසංකතිදං ජීවිතං ආහු සිරා - 'ජීවිතං' යනු: (අරූපධර්මයන්ගේ) ආයුසය සිව්ම යපනය යාපනය (=කැපීම) ඉරියනය පැවැත්ම පාලනය ජීවිතය ජීවිතෝපද්‍රිය යි. තවද දෙකරුණෙකින් ජීවිතය අලා වෙයි: ස්විතික්ෂණය මදබැවින් හෝ ජීවිතය අලා යැ, කාන්තාලක්ෂණ හෝ සම්පන්නිලක්ෂණ රසය මදබැවින් හෝ ජීවිතය අලා යි. කියෙසින් සිතිපරිත්තතායෙන් ජීවිතය අලා වෙයි? යත්: අතීත විත්තක්ෂණයෙහි ජීවත් විය, ජීවත් නොවෙයි, ජීවත් නොවන්නේ ය; අනාගතවිත්ත-ක්ෂණයෙහි ජීවත් වන්නේ යැ, ජීවත් නොවෙයි, ජීවත් නොවී; වර්තමාන විත්තක්ෂණයෙහි ජීවත් වෙයි, ජීවත් නොවී, ජීවත් නොවන්නේ යි.

1. (සංඝකාරසකකු සඛ්ඛාත) ජීවිතය ද, (රූපසකකු සඛ්ඛාත) ආත්මභාවය ද, (වේදනාසකකු සඛ්ඛාත) සුඛදුඛයෝ ද, (වූච්චුඛ-ශුභාත්මභාව රහිත හෙයින්) කෙවල වූවාහු (විඤ්ඤාසකකු සඛ්ඛාත) එක් සිතක් සමග යෙදුණාහු (ජීවිතාදීන්ගේ) ක්ෂණය අලාවශයෙන් පවත්නේ යැ.

2. යම් දෙව් කෙනෙක් කප් සුවාසුදහසක් ආයු ගෙන (තෙව-සඤ්ඤාතාසඤ්ඤායතනයෙහි) සිටිත් තම්, ඔහු පවා දෙ සිතෙකින් සුකත වූවාහු නොමැ ජීවත් වෙති.

3. මේ ලොවැ මලහුගේ හෝ ජීවත් වන්නහුගේ හෝ යම් සකකු කෙනෙක් තිරුඬු වූවාහු ද, (වුතියෙන් උඩ තිරුඬු වූ හෝ ප්‍රමාත්තියෙහි තිරුඬු වූ හෝ) ඒ සියලු මැ සකකුයෝ සදායෝ ය, (තිරුඬු වූ සකකුයන් පෙරලා අවුත් ගැලැපීමක් නැති බැවින්) හියාහු අප්‍රතිසංකිකයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්.

4. යම් සකකු කෙනෙක් අනන්තර (=අතීත) වැ සිට බිඳීගියාහු ද, යම් අනාගත සකකු කෙනෙකුත් බිඳීයන්නාහු ද, ඒ අතුරු තිරුඬු වූ වර්තමානසකකුයන්ගේ ලක්ෂණයෙහි විෂම බවෙන් (නානාකීයයක්) නැති.

5. නූපත් අනාගතසකකුයෙන් නූපත්තේ යැ, ක්ෂණප්‍රත්‍යක්ෂපත්ත වූ වර්තමානසකකුයෙන් ජීවත් වෙයි, සත්‍ය තෙම විත්තයාගේ බිඳීමෙන් මලේ තම්, (මලේ යැ යන) ප්‍රඥප්තිය පරමාජී (-විත්තහඬු)ය ඇසුරු කොට ඇත්තී යැ.

6. ඡන්ද විසින් පරිණාමිත වූවාහු තතු වූ පරිදි පවත්නාහු යැ. ඡන්දයතනප්‍රත්‍යයයෙන් නුසුත් බාරා ඇති වැ පවතිත්.

7. බිදුණු ඝාතකයෝ නිබ්බානසට (=රූප විමට) නො හියාහු යැ, අනාගතයෙහි ද ඔවුන්ගේ රූප විමෙන් නැති. හිඳිඅගා අබ්භාව සෙසින් ස්විතික්ෂණයෙහි උපන්නාහු මැ සිටිත්.

8. ඉපැදූ පවත්නාවූ ඒ ඝාතකධර්මයන්ගේ ද බිඳීම පෙරවූ කරන ලද්දේ යැ. නැසෙන පියව් ඇත්තාහු පැරැණි සකකුයන් හා අමිශ්‍ර වූවාහු සිටිත්.

9. නො දක්නා තැනින් මැ පැමිණෙති. තැසීමෙන් මතු නො දක්නා බවට මැ යෙති. අභසා විදුලි කෙටීමක් මෙන් උපදනාහු ද නැසෙන්නාහු ද වෙත්.

මෙසේ සිතිපරිත්තතායෙන් ජීවිතය අලා වේ.

කුචං සරසපරිත්තතාය අපකං ජිවිතං? අසංසුපතිබ්බං ජිවිතං, පසංසුපතිබ්බං ජිවිතං, අසංසපසංසුපතිබ්බං ජිවිතං, මහාසුපතිබ්බං ජිවිතං, කුලීකාරාහාරුපතිබ්බං ජිවිතං, උසුපතිබ්බං ජිවිතං, විඤ්ඤාපතිබ්බං ජිවිතං, මූලමපි ඉමෙසං දුබ්බලං, පුබ්බතෙතූපි ඉමෙසං දුබ්බලං, ශපි පච්චයා තෙපි දුබ්බලං, යාපි පහපිකා සාපි¹ දුබ්බලං, සහගුපි² ඉමෙසං දුබ්බලං, සමපයාගාපි ඉමෙසං දුබ්බලං, සහජාපි ඉමෙසං දුබ්බලං, යාපි පයොජිකා සාපි දුබ්බලං, අඤ්ඤාමඤ්ඤං නිව්චදුබ්බලං ඉමෙ, අඤ්ඤාමඤ්ඤං අනවට්ඨිතා ඉමෙ, අඤ්ඤාමඤ්ඤං පරිපාතයනති ඉමෙ, අඤ්ඤාමඤ්ඤං හි නන්ති තායිතා, න වාපි ධරෙතති අඤ්ඤාමඤ්ඤං ඉමෙ, යොපි නිබ්බතනොසො න විජ්ජති.

10. “ත ව මකනවි මකාපි හායති හභ්භව්‍යා³ ව ඉමෙහි සබ්බසො පුරිමෙහි පභාපිතා ඉමෙ ශපි පහවිකා⁴ තෙ පුරෙ මතා, පුරිමාපි ව පච්චිමාපි ව අඤ්ඤාමඤ්ඤං න කදපි මදදුසු” නති.

එවං සරසපරිත්තතාය අපකං ජිවිතං. අපිච වාතුමමහාරාජිකානං දෙවෘතං ජිවිතං උපාදය මනුස්සානං අපකං ජිවිතං පරිත්තං ජිවිතං ථොකං ජිවිතං ඛණ්ඩං ජිවිතං ලුහං ජිවිතං ඉත්තරං ජිවිතං අනභිනිසං ජිවිතං න විරට්ඨිතිකං ජිවිතං. තාවතීංසානං දෙවෘතං -පෙ- යාමානං දෙවෘතං -පෙ- කුසිතානං දෙවෘතං -පෙ- නිමාණරතීනං දෙවෘතං -පෙ- පරිමිතවසවනතීනං දෙවෘතං -පෙ- බ්‍රහ්මකායිකානං දෙවෘතං ජිවිතං උපාදය මනුස්සානං අපකං ජිවිතං පරිත්තං ජිවිතං ථොකං ජිවිතං ඛණ්ඩං ජිවිතං ලුහං ජිවිතං ඉත්තරං ජිවිතං අනභිනිසං ජිවිතං න විරට්ඨිතිකං ජිවිතං. චූතතමපි වෙතං භගවතා:

“අප්පදං භික්ඛවෙ මනුස්සානං ආයු, ගමනිමයා සමපරාමයා, මනායා බොධ්ධබ්බං, කතනබ්බං කුසලං, වරිතබ්බං බ්‍රහ්මවරියං. තස්සි ජාතස්ස අමරණං, යො භික්ඛවෙ වරං ජිවති, යො වස්සසතං අපං වා භියෙය්‍යා.

11. අප්පමාසු මනුස්සානං භිලෙය්‍ය නං පුපොරිමසා,
වරය්‍යාදිත්තසීසොච තස්සි මච්චස්ස තාගමො.

12. අච්චයන්ති අශාරතා ජිවිතං උපරුජ්ඣති,
ආයු භිගති මච්චානං කුත්තදීනංව මදකං.8”

1. ශපි ... තෙපි - සිවු II PTS. 2. සහගුපි පි - සිවු. II, ස.

3. හභ්භව්‍යා - සිවු II ස. මජ්ඣ. 4. පභාපිතා පභාපිකා - සිවු II PTS. මජ්ඣ.

a. මාරසංයුත්ත - පස්මවග්ග. මහානිදර්ශන - ජරසුත්තනිදර්ශන,

කිසෙයින් සරසපරිත්තතායෙන් ජිවිතය අලා වෙයි යත්: (නැගැසිදු-
රින් ඇතුළත පිරිසෙත වාන සබ්බාන) ආඥාසය නිසා පවත්නේ යැ
ජිවිතය, ප්‍රඥාසය නිසා පවත්නේ යැ ජිවිතය, ආඥාසප්‍රඥාස පිළිබඳ යැ
ජිවිතය, පාපිව්‍යාදි මහාභූතයන් පිළිබඳ යැ ජිවිතය, කවලිකාරාහාරය
පිළිබඳ යැ ජිවිතය, උණුසුම් (=කමීර්තෙජය) පිළිබඳ යැ ජිවිතය, හවාසික-
විඤ්ඤාන පිළිබඳ යැ ජිවිතය. මේ ආඥාසාදීන්ගේ මූලකාරණය (=ගෙඩුව) ද
දුඛල යැ, මොවුන්ගේ අවිඤ්ඤා පුළුඹෙකුනු ද දුඛලයෝ යැ, ආරම්භණාදි
සාධාරණ ප්‍රත්‍යයයෝ ද දුඛලයෝ යැ, ප්‍රධාන වැ සිට උපදවන ඒ තෘණොව ද
දුඛල යැ, මොවුන්ගේ එක් වැ උපත් රූපාරූපබමීයෝ ද දුඛලයෝ යැ,
මොවුන්ගේ එක් වැ යෙදුණු අරූපබමීයෝ ද දුඛලයෝ යැ, මොවුන්ගේ
සහජ (=එක් සිතෙහි උපත්) බමීයෝ ද දුඛලයෝ යැ, ව්‍යුතිප්‍රතිසන්ති විසින්
යොදවන වෘත්තමූලක වූ ඒ තෘණොව ද දුඛල යැ, මොහු ඔවුනොවුන්
තිරතුරු දුඛලයෝ යැ, මොහු ඔවුනොවුන් අතවසීතයෝ යැ, මොහු
ඔවුනොවුන් පිරිහෙලති, ඔවුනොවුන් රැකීමෙන් නැති, මොහු ඔවුනොවුන්
නො ද සිටුවති, (මොවුන්ගේ) උත්පාදකබමීයෙක් ද නැත්.

10. එකෙක් එකක්නුගේ වශයෙන් නො ද පිරිහෙයි, මේ සියලු මැ
සක්කායෝ සමුප්පාදයෙන් බිඳීමට යා යුත්තානු යැ, මේ වතීමාන-
සක්කායෝ පුළුඹෙකුප්‍රත්‍යයයන් විසින් උපදවන ලද්දෙනු ය, උත්පාදක
වූ ඒ පුළුඹෙකුප්‍රත්‍යයයෝ පලමු වැ මොහු යැ, පුළුඹෙකුප්‍රත්‍යයයෝ ද
වතීමාන ප්‍රත්‍යයසමුත්පන්නයෝ ද ඔවුනොවුන් කිසි කලෙක නො දුටු
විරූහ.

මෙසේ සරසපරිත්තතායෙන් ජිවිතය අලා වේ.

තවද - වාතුර්මහාරාජික දෙවියන්ගේ ජිවිතය පිණිස මිනිසුන්ගේ
ජිවිතය අලා යැ, ජිවිතය පරිත්ත යැ, ජිවිතය මද යැ, ජිවිතය සෂණික යැ,
ජිවිතය සැහැල්ලු යැ, ජිවිතය ඉකුර (=අදිඬි) යැ, ජිවිතය කල් නො
පවත්නේ යැ, ජිවිතය අවිරසපාසි යැ, ත්‍රයස්ත්‍රිශත් දෙවියන්ගේ
යාමදෙවියන්ගේ - කුසිකදෙවියන්ගේ - නිමාණරතී දෙවියන්ගේ - පර
නිමිතිතවශවතී දෙවියන්ගේ - බ්‍රහ්මකාසික දෙවියන්ගේ ජිවිතය නිසා
මිනිසුන්ගේ ජිවිතය අලා යැ, පරිත්ත යැ මද යැ සෂණික යැ ලහුක යැ
ඉත්තර යැ අතභුතිය යැ අවිරසපාසි වේ. වදාලේ මැ තු භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ විසින්:

“මහණෙනි, මිනිසුන්ගේ මේ ආයුස අලා යැ, පරලොව යා
යුත්තේ යැ, නුවණින් දත යුතු යැ, කුසල් කළ යුතු යැ, බබ්බර විසියැ
යුතු යැ, උපත්නුගේ නො මැරීමෙන් නැති.
මහණෙනි, යමෙක් කලක් ජීවත් වේ නම් හෙතෙම අවුරුදු සියයක් ජීවත්වෙයි.
අධික වූයේ නම් ස්වල්පයක් මැයි.

11. මිනිසුන්ගේ ආයුස අලා යැ. සාමුපුරුෂ තෙම ඒ මද වූ
ආයුසට ලජ්ජ වන්නේ යැ. හිස හිනි ගත්තකු සෙයින් කුසල්හි
හැසිරෙන්නේ යැ. මරනු ගේ නොපැමිණීමෙන් තම නැති.

12. රැදවල්ලු ඉක්මැ ගෙති. ජිවිතෙත්ථියය අභාවයට යෙයි. කුඩා
තදින්ගේ දියත්තක් සෙයින් මිනිසුන්ගේ ආයුස ගෙවේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අපසකුතිදං ජීවිතං ආහු ධර්මානි - 'ධර්මා'නි¹ ධර්මානි ධර්මා, ධර්මසම්පන්නානි ධර්මා, ධර්මකම්පාපානි² ධර්මා. ධර්ම චූළචරිත පසකුසු යා පසකුසු පර්වතනා විවරයො පවිවරයො ධර්මවිවරයො සලලකඛණං උපලකඛණං පච්චුපලකඛණං පණ්ණවිවං කොසලලා නෙත්තකුසුං වෙහව්‍යා වින්තා මන්තා උපපරිකඛා හුරි මමිධා පරිණාසිකා විපසානා සම්පජ්ජකුසුං පතොදෙ පසකුසු පසකුසුජ්ජයං පසකුසුබලං පසකුසුසන්තං පසකුසුපාසාදෙ පසකුසුආලොකො පසකුසුමිත්‍යාසො පසකුසුපමජ්ජානො පසකුසුරත්තං අමමාමො ධර්මවිවරයො සමමාදිවසී³ නාය පසකුසුස සමන්තාගතතතා ධර්මා. අපිච්ච ඛනිධර්මා ඛාතුධර්මා ආයතනධර්මා පටිච්චසමුප්පාදධර්මා සත්පට්ඨානධර්මා සම්මප්පායනධර්මා ඉජ්ජයධර්මා ඛොජ්ඣබ්බධර්මා මග්ගධර්මා ඵලධර්මා නිබ්බානධර්මා. නෙ ධර්ම ඵචමාහු: මනුස්සානං අප්පං ජීවිතං පරිත්තං ජීවිතං ථොකං ජීවිතං ලහුකං ජීවිතං ඉත්තරං ජීවිතං අනඤ්ඤිකං ජීවිතං ත විරට්ඨිතිකං ජීවිතනති ඵචමාහංසු ඵචං කපෙතති ඵචං හණනති ඵචං දීපයනති ඵචං වොහරනති 'අපසකුතිදං ජීවිතං ආහු ධර්මා'නි.

තෙනාහ භගවා:

“තසමාහි සිකෙඛඵ ඉධෙව ජනතු
යං කිකුචි ජකුසු විසමනති ලොකෙ,
ත තස්ස හෙතු විසමං චරෙය්‍ය
අපසකුතිදං ජීවිතං ආහු ධර්මා”නි.

2 - 5.

පසායාමි ලොකෙ පරිච්ඡෙදානං
පජං ඉමං තණ්හාගතං භවෙසු,
සීනා තරා මච්චුමුඛෙ ලපනති
අපීතතණ්හා සෙ භවාභවෙසු.

පසායාමි ලොකෙ පරිච්ඡෙදානානති - 'පසායාමි' ති මංසවකචුනාපි පසායාමි, දිබ්බවකචුනාපි පසායාමි, පසකුසුචකචුනාපි, පසායාමි, බුද්ධවකචුනාපි පසායාමි, සමන්තවකචුනාපි පසායාමි, දකඛාමි ඔලොකෙමි නිජ්ඣායාමි උපපරිකඛාමි. ලොකෙති - අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛනිලොකෙ ඛාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ.

1. 'ධර්මා' නි ධර්මා - සිමු. II.

2. ධර්මකම්පාපානි - සිමු. II. PTS.

3. ධර්මසම්පන්නානි - විග්ගපාදකණ්ඩ.

අපසකුතිදං ජීවිතං ආහු සිරා - ‘සිරා’ යනු: බාහිමත් නුසි සිරයෝ යැ, බාහිසමපන්න නුසි සිරයෝ යැ, ගරහන ලද පච්ඡාත් නුසි සිරයෝ යි. ප්‍රඥව ‘සි’ යයි කියනු ලැබෙයි; යම් ප්‍රඥවක් දැනීම ආකාරයෙන් අතිත්‍යාදිය විමසීමෙන් ප්‍රකෘතියෙන් විමසීමෙන් සිවුසස්දහම් විමසීමෙන් අතිත්‍යාදීන්ගේ සැලැකීමෙන් උපලක්ෂණයෙන් ප්‍රත්‍යුපලක්ෂණයෙන් පණ්ඩිතබවෙන්, කුශල(=දක්ෂ)බවෙන් නිපුණබවෙන් විභාවනයෙන් සිතීමෙන් දැනීමෙන් උපපරික්ෂාවක් (විඥාන හෙයින්) භූරිසම්බන්ධ ප්‍රඥවක් කෙලෙසුන් නසන හෙයින් මෙබාවක් (ලක්ෂණප්‍රතිවේධයට පමුණුවන හෙයින්) පරිණාසිකාවක් විදර්ශනාවක් සම්ප්‍රජන්‍යයෙන් (නො දමුණු සිත මාහිවිච්චයට නඟන හෙයින්) ප්‍රඥ නැමැති ප්‍රතොදයෙන් (කෙටිවෙන්) ප්‍රඥවක් ප්‍රඥෙත්‍රියයෙන් ප්‍රඥබලයෙන් ප්‍රඥශක්‍රයෙන් ප්‍රඥප්‍රාසාදයෙන් ප්‍රඥලොකයෙන් ප්‍රඥවහාසයෙන් ප්‍රඥප්‍රද්‍යොතයෙන් ප්‍රඥරත්නයෙන් අමොහයෙන් ධර්මවිශයෙන් සම්මන්ද්‍රපියක් වූවා ද, ඒ ප්‍රඥවෙන් සමිච්චිත හෙයින් සිරයෝ යි. තවද ස්කන්ධසිරයෝ යැ, බාහු - ආයතන - ප්‍රතිත්‍යසමුත්පාද - සමාති - ප්‍රසංග - සම්මන්ප්‍රදහන - සංඛිප්පාද - ඉත්‍රිය - බොධ්‍යබ්බ - මාහි - ඵල - නිව්‍යාණසිරයෝ යැ. ඒ සිරයෝ මෙසේ කියති: මිනිසුන්ගේ ජීවිතය අලා යැ පරිත්ත යැ මිද යැ ලහුක යැ ඉත්තර යැ අනඛිනිය යැ අවිරසංසි යැ යි මෙසේ කීනු. මෙසේ කියති, මෙසේ බෙණෙති, මෙසේ දක්වති, මෙසේ වහරත් නුසි ‘අපසකුතිදං ජීවිතං ආහු සිරා’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“තස්මා හි -පෙ- ආහු සිරා” යනු.

2 - 5

කාමාදිහවයෙහි නොහොත් පුනපුනා හවයෙහි අවිගත තෘෂ්ණා ඇති හිත වූ කාමාදිකම් ඇති සත්ත්වයෝ මරණමුඛයෙහි වැලැපෙති, ලොවැ කාමාදිහවයෙහි තෘෂ්ණායෙන් මඛනා ලද තෘෂ්ණාදිපපදනනෙන් පොපියනු වූ මේ සත්ත්වසමූහයා මම් මසැස් ආදියෙන් දකිමි.

පසංසම් ලොකෙ පටිච්ඡාමානං - ‘පසංසම්’ යනු: මසැසිනුදු බලමි, දිවැසිනුදු බලමි, පැනැසිනුදු බලමි, බුදුසැසිනුදු බලමි, සමනැසිනුදු බලමි, දක්මි, අවලොකන කෙරෙමි, සිතමි, විමසමි. ‘ලොකෙ’ යනු: අපාය ලොකයෙහි මනුෂ්‍යලොකයෙහි දෙවලොකයෙහි ස්කන්ධලොකයෙහි බාහුලොකයෙහි ආයතනලොකයෙහි.

පටිඵ්ඵකමානනි - තණ්හාඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං දිට්ඨිඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං කිලෙසඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං පයොගඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං විපාකඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං දුඛවිරතඵ්ඵකතාය ඵ්ඵකමානං, රතනං¹ රුගෙන ඵ්ඵකමානං දුට්ඨං² දෙසසන ඵ්ඵකමානං මූලග්ගං³ මොහෙන ඵ්ඵකමානං විතිබ්බං මානෙන ඵ්ඵකමානං පරමට්ඨං දිට්ඨියා ඵ්ඵකමානං විකෙකටගතං උග්ගවෙවන ඵ්ඵකමානං අතිට්ඨාගතං විවික්චිත්ථාය ඵ්ඵකමානං පාමගතං අනුසයෙති ඵ්ඵකමානං, ලාගෙන ඵ්ඵකමානං අලාගෙන ඵ්ඵකමානං යසෙන ඵ්ඵකමානං අයසෙන ඵ්ඵකමානං පසංසාය ඵ්ඵකමානං නිශ්ශ්‍ය ඵ්ඵකමානං සුඛෙන ඵ්ඵකමානං දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ජාතියා ඵ්ඵකමානං ජරාය ඵ්ඵකමානං ව්‍යාධිනා ඵ්ඵකමානං මරණෙන ඵ්ඵකමානං සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙවදුමනස්සුපායාසෙති ඵ්ඵකමානං, තෙරසිකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං තිරච්ඡාතසොතිකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං පෙතතිවිසසිකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං මාත්‍රසිකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ගබ්බොක්කකනි⁴ මූලකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ගබ්බට්ඨිති⁵ මූලකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ගබ්බවුට්ඨාතමූලකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ජාතස්සුපතිබ්බකිකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ජාතස්ස පරධෙයාසකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං අතනුපක්කම⁶ මූලකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං පරුපක්කම⁷ මූලකෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං දුක්ඛදුක්ඛන ඵ්ඵකමානං සංඛාරදුක්ඛන ඵ්ඵකමානං විපරිණාමදුක්ඛන ඵ්ඵකමානං, චක්ඛුරොගෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං සොතරොගෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ඝාතරොගෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං ජීව්හාරොගෙන දුකෙකෙන කායරොගෙන දුකෙකෙන කණ්ණරොගෙන දුකෙකෙන මුඛරොගෙන දුකෙකෙන දන්තරොගෙන දුකෙකෙන කාසෙන සාසෙන පිනාසෙන ඛණ්ණ ජෂරත කුච්ඡිතරොගෙන මුච්ඡාය පක්ඛන්දියාය සුලාය⁸ විසුච්ඡාය කුච්ඡිත ගණ්ණික කිලාසෙන සොසෙන අපමාණෙන දද්දා කණ්ණියා කච්ඡුයා රබසාය⁹ විතච්ඡිකාය ලොභිතෙන පිතෙතන මධුමෙහෙන අංසාය පිලකාය භග්‍යදලෙන පිතතසමුට්ඨාතෙන ආබාධෙන සෙමසමුට්ඨාතෙන ආබාධෙන වාතසමුට්ඨාතෙන ආබාධෙන සකතිපාතිකෙන ආබාධෙන උතුපරිණාමජෙන ආබාධෙන විසම්පරිචාරජෙන ආබාධෙන ඔපක්කමකෙන ආබාධෙන කම්මවිපාකජෙන ආබාධෙන සිතෙන උණෙන ජීඝච්ඡාය පිපාසාය උච්චාතරත පස්සාවෙන ඩංසමක්කසවාතා-තපසිරිංසපසම්පණ්ණෙන දුකෙකෙන මාතුමරණෙන දුකෙකෙන පිතුමරණෙන දුකෙකෙන භාතුමරණෙන දුකෙකෙන හගිනිමරණෙන දුකෙකෙන සුත්ත-මරණෙන දුකෙකෙන සිතුමරණෙන දුකෙකෙන ඤාතිව්‍යසනෙන දුකෙකෙන භොගව්‍යසනෙන දුකෙකෙන රොගව්‍යසනෙන දුකෙකෙන සීලව්‍යසනෙන දුකෙකෙන දිට්ඨිව්‍යසනෙන දුකෙකෙන ඵ්ඵකමානං සම්ඵ්ඵකමානං විපඵ්ඵකමානං වෙධමානං පවෙධමානං සම්පවෙධමානං පස්සාමි දක්ඛාමි ඔප්පාදෙමි නිජ්ඣායාමි උපපරික්ඛාමිති-පස්සාමි ලොකෙ පටිඵ්ඵකමානං.

1. රතන - සෘ.

2. දුට්ඨ - සෘ.

3. මූලග. (සෘමි පොළකෙ රිදිසෙසු යමාසො දිසසති.)

4. ගබ්බාවක්කකනි - සිමු. 1.

5. ගබ්බො හිති - සෘ. මජ්ඣ.

6. අතනුපක්කමේනං - සෘ. මජ්ඣ.

7. පරුපක්කමේන - සෘ. මජ්ඣ.

8. සුලලන - මජ්ඣ.

9. කම්බාය - සිමු. II.

සර්වඥමානං - තාමණ්ණස්පඤ්ඤායෙන් පොපියනු = සැලෙනු වූ, දූෂි-
 ස්පඤ්ඤායෙන් සැලෙනු වූ, කෙලශස්පඤ්ඤායෙන් සැලෙනු වූ, ප්‍රයෝගස්පඤ්ඤා-
 යෙන් සැලෙනු වූ, විපාකස්පඤ්ඤායෙන් සැලෙනු වූ, දුෂ්චරිතස්පඤ්ඤායෙන්
 සැලෙනු වූ, රුහයෙන් රක්ත වූ සැලෙනු වූ, දොෂයෙන් දොෂ වූ
 සැලෙනු වූ මොහයෙන් මුස වූ සැලෙනු වූ මානසයෙන් අරමුණෙහි බැඳී
 සැලෙනු වූ දූෂිතයෙන් පරාමාසව වූ සැලෙනු වූ ඕෂාධිත්‍යයෙන් විකේශපයට
 පැමිණ සැලෙනු වූ විමිකිත්තායෙන් සන්තිවිභානසව නො පැමිණ සැලෙනු වූ
 අනුශයයන්ගෙන් ස්ථිර බවට පැමිණ සැලෙනු වූ ලාභයෙන් සැලෙනු වූ,
 අලාභයෙන් - යශසින් - අශයසින් - ප්‍රශංසායෙන් - නිශ්ශයෙන් - සුඛයෙන්
 - දුඃඛයෙන් සැලෙනු වූ, ජාතියෙන් සැලෙනු වූ, ජරායෙන් - ව්‍යාධියෙන්
 මරණයෙන් - සොක-පරිදෙව-දුක්-දොෂිතස්-උපායාසයන්ගෙන් සැලෙනු
 වූ, නිරුද්ධත් සැලෙනු වූ, නිරිසන්ධොන්ති දුක්ඛි - ප්‍රෙතවිෂයයෙහි වූ
 දුක්ඛි - මිනිස්ලොව වූ දුක්ඛි සැලෙනු වූ, ගභාවක්‍රාන්තිමූලක දුක්ඛි -
 ගභීස්විතිමූලක දුක්ඛි - ගභීව්‍යුත්තානමූලක දුක්ඛි සැලෙනු වූ, උපත්තනු
 පිළිස්සනා දුක්ඛි - උපත්තනු පරා අයත් කොට ඇති දුක්ඛි
 - ආතේවාපක්‍රමමූලක දුක්ඛි - පෘතූපක්‍රමමූලකදුක්ඛි - දුඃඛදුඃඛ සංඛ්‍යාත
 කාසිකවේදනසිද්ධදුඃඛවේදනායෙන් - සංඝාරදුඃඛයෙන් - විපරිණාම
 දුඃඛයෙන් සැලෙනු වූ, වික්ෂේපරාගදුඃඛයෙන් සැලෙනු වූ, ශ්‍රොත්‍රරෝග
 දුඃඛයෙන් - ස්‍රාණරෝගදුඃඛයෙන් - ජීව්‍යාරෝගදුඃඛයෙන් - කායරෝග
 දුඃඛයෙන් - කණ්ණිකරෝගදුඃඛයෙන් - මුඛරෝගදුඃඛයෙන් - දන්තරෝග
 දුඃඛයෙන්, කාසයෙන් ශ්වාසයෙන් පිතසයෙන් දහයෙන් ජවරයෙන්
 කුක්ෂිරෝගයෙන් මුර්ජායෙන් ලොහිතානිසාරයෙන් ආමශූලයෙන් මහා-
 විරෝචනයෙන් කුෂ්ඨයෙන් ගණ්ඩයෙන් ඛේතකුෂ්ඨයෙන් ශොෂව්‍යාධියෙන්
 අපසාරයෙන් දදු(=දද)යෙන් කණ්ඩුහිසෙන් මහාකණ්ඩුහිසෙන්
 නියපනරින් හටගත් රෝගයෙන් විතසනිකායෙන් (=අතුල්පතුල් පැළීමෙන්)
 රක්තපිත්තයෙන් මධුමේහයෙන් අශ්මිති රත්පිළිකාරෝගයෙන් හගඤ-
 රායෙන් පිතින් උපදනා රෝගයෙන් සෙමින් උපදනා රෝගයෙන්
 වසින් උපදනා රෝගයෙන් සාන්තිපාතිකරෝගයෙන් සංතුපරිණාමයෙන්
 උපදනා රෝගයෙන් විෂම වූ ස්ථානනිෂඤ්ඤායෙන් උපදනා රෝගයෙන්
 වධබන්ධනාදි උපක්‍රමයෙන් උපදනා රෝගයෙන් කම්පිපාසකයෙන් උපදනා
 රෝගයෙන් ශීතයෙන් උෂ්ණයෙන් ජීෂ්ණායෙන් පිපාසායෙන් උවාර-
 (=මලකික)යෙන් ප්‍රසාව (=මුකිස)යෙන් මැසි මදුරු වා අවු දික්දපයසින්
 වූ දුක්ඛි මව මල දුක්ඛි පියා මල දුක්ඛි බැයත් මල දුක්ඛි බුන් මල දුක්ඛි
 පුතුන් මල දුක්ඛි දුන් මල දුක්ඛි තැයත්සේ වැසතින් වූ දුක්ඛි
 තොගව්‍යසනයෙන් වූ දුක්ඛි රෝගව්‍යසන දුක්ඛි ශීලව්‍යසන දුක්ඛි
 දූෂිව්‍යසන දුක්ඛි සැලෙනුවනු පුනපුනා සැලෙනුවනු වෙසෙසින්
 සැලෙනුවනු වෙවුලනුවනු වෙසෙසින් වෙවුලනුවනු පුනපුනා වෙවුලනුවනු
 බලම් දක්මි අවලොකන කෙරෙමි සිතමි විමසමි නුසි - 'පට්ඨාන ලොකෙ
 පරිථඤ්ඤාමානං' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පජං ඉමං තණ්හාගතං හවෙසුති - ‘පජං’ති සත්තාධිවචනං. තණ්හාති - රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගතිතණ්හා රසතණ්හා ථේඨ්ඨිබ්බ තණ්හා ධම්මතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා, තණ්හානුගතං තණ්හානුසටං තණ්හාපතනං¹ තණ්හාපරිපතිතං² අභිභූතං පරියාදිත්තවිතනං; හවෙසුති - කාමහතෙව රූපහතෙව අරූපහතෙව ‘පජං ඉමං තණ්හාගතං හවෙසුති.’

භිනා නරා මච්චුමුඛෙ ලපනති³ති - ‘භිනා නරා’ති භිනෙන කායකමෙත සමන්තාගතාති භිනා නරා, භිනෙන වචිකමෙත සමන්තාගතාති භිනා නරා, භිනෙන මනෝකමෙත සමන්තාගතා - භිනෙන පෘණාතිපාතෙන සමන්තාගතා-භිනෙන අදිත්තාදිතෙන- භිනෙන කාමේසු ඔව්ඡාචාපරත- භිනෙන මුසාචාදෙන- භිනාය පිටුකාය වාචාය- භිනාය ඵරුසාය වාචාය- භිනෙන සමථසලාපෙන- භිනාය අභිජ්ඣාය- භිනෙන ව්‍යාපාදෙන- භිනාය ඔව්ඡාදිට්ඨියා- භිනෙති සංඛාරෙති- භිනෙති පඤ්චෙති කාමගුණෙති- භිනෙති පඤ්චෙති නිවරණෙති- භිනාය වේදනාය- භිනාය පඤ්ඤාය- භිනාය පණ්ඩියා සමන්තාගතාති භිනා නිභිනා ඔමකා ලාමකා ඡත්තකා³ පරිත්තාති භිනා නරා. මච්චුමුඛෙ ලපනති³ - ‘මච්චුමුඛෙ’ ති මාරමුඛෙ මරණමුඛෙ මච්චුපත්තා මච්චුසමපත්තා මච්චුපගතා මාරපත්තා මාරසමපත්තා මාරූපගතා මරණපත්තා මරණසමපත්තා මරණුපගතා ලපනති සලලපනති සොචනති කිලමනති පරිදෙවනති උරතතාමිං කඤ්ඤති සමෙමාහං අපඤ්ඤතිති ‘භිනා නරා මච්චුමුඛෙ ලපනති.’

අවිතතණ්හා සෙ භවාහවෙසුති - ‘තණ්හා’ති රූපතණ්හා -පෙ- ධම්මතණ්හා; භවාහවෙසුති - භවාහවෙ කම්මහවෙ පුත්ඛහවෙ, කාමහවෙ කම්මහවෙ කාමහතෙව පුත්ඛහවෙ, රූපහවෙ කම්මහවෙ රූපහතෙව පුත්ඛහවෙ, අරූපහතෙව කම්මහවෙ අරූපහතෙව පුත්ඛහවෙ, පුත්ථපුත්තහවෙ පුත්ථපුත්තහතියා පුත්ථපුත්තඋප්පත්තියා පුත්ථපුත්තපටිසංකියා පුත්ථපුත්ත අත්තභාවාතිතිබ්බත්තියා අවිතතණ්හා අවිගතතණ්හා අවත්තතණ්හා අවන්තතණ්හා අමුත්තතණ්හා අපසිත්තතණ්හා අපපිතිත්තතණ්හාති ‘අවිතතණ්හා සෙ භවාහවෙසුති.’

තෙනාහ භගවා:

“පසාමි ලොකෙ පරිච්ඡදානං
පජං ඉමං තණ්හාගතං හවෙසු,
භිනා නරා මච්චුමුඛෙ ලපනති
අවිතතණ්හා සෙ භවාහවෙසු”ති.

1. තණ්හාසිපත්තං - ස.

2. පාඨිතං - ස.

3. ඡතුක්කා - සිඞ්. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පඤ්ඤා ඉමං තණ්හාගතං හවෙසු - ‘පජා’ යනු: සත්තව තමෙකි. තණ්හා යනු: රූපතෘෂ්ණා යැ, ශබ්දතෘෂ්ණා යැ, ගතිතෘෂ්ණා යැ, රසතෘෂ්ණා යැ, ස්ප්‍රභව්‍යතෘෂ්ණා යැ, ධර්මතෘෂ්ණා යැ, භවතෘෂ්ණා යැ, විභවතෘෂ්ණා යි. තෘෂ්ණාවට පිවිසි තෘෂ්ණාවෙන් වැසුණු තෘෂ්ණාවට පැමිණි තෘෂ්ණාවෙන් හෙළන ලද මඛනා ලද්දෙනු හාත්පසින් ගන්නාලද සිත් ඇතියනු; හවෙසු - කාමභවයෙහි රූපභවයෙහි අරූපභවයෙහි නුසි: ‘පඤ්ඤා ඉමං තණ්හාගතං හවෙසු’ යනු වේ.

භිනා තරා මච්චුමුඛෙ ලපනති - ‘භිනා තරා’ යනු: භින වූ කායකමයෙන් යුක්ත වූවානු නුසි භිනතරයෝ = සත්තයෝ; භින වූ වාක්කමයෙන් යුක්ත වූවානු නුසි භිනතරයෝ, භින වූ මහාකමයෙන් යුක්ත වූවානු - භින වූ ප්‍රාණඝාතයෙන් යුක්ත වූවානු - භින වූ අදන්තාදන්තයෙන් - භින වූ කාමමේඤ්ඤාවාරයෙන් - භින වූ මාෂාවාදයෙන් - භින වූ ජෛගුත්‍ය වචනයෙන් - භින වූ පරුෂවචනයෙන් - භින වූ සමපප්‍රභාපයෙන් - භින වූ අභිධ්‍යායෙන් - භින වූ ව්‍යාපාදයෙන් - භින වූ මිත්‍යාදූෂිතයෙන් - භින වූ සංඝාරයන්ගෙන් - භින වූ පඤ්ඤාමගුණයන්ගෙන් - භින වූ පඤ්ඤා නිවරණයෙන් - භින වූ වේදනායෙන් - භින වූ ප්‍රාචීනායෙන් - භින වූ ප්‍රණීති යෙන් යුක්ත වූවානු නුසි භින වූවානු නිශිත වූවානු ඔමක වූවානු ලාමක වූවානු අප්‍රත්‍යය වූවානු පරිත්ත වූවානු නුසි භින වූ සත්තයෝ; මච්චුමුඛෙ ලපනති - ‘මච්චුමුඛෙ’ යනු: මාරමුඛයෙහි මරණමුඛයෙහි මාත්‍රං = මරු වෙත පැමිණියානු, මරු වෙත සපැමිණියානු මරුව උපගත වූවානු, මරණයට පැමිණියානු, සපැමිණියානු, මරණොපගත වූවානු කියති, පුත්‍රපුත්‍රා කියති, ශෝක කෙරෙහි, වේගෙයෙහි, පරිදෙවනා කෙරෙහි, ලෙහි පැහැරූ හඬකි. සමමොහයට පැමිණෙත් නුසි - ‘භිනා තරා මච්චුමුඛෙ ලපනති’ යනු වේ.

අවිතතණ්හා සෙ භවාහවෙසු - ‘තණ්හා’ යනු: රූපතෘෂ්ණා යැ... ධර්ම තෘෂ්ණා යි. භවාහවෙසු - භව අභව සංඛ්‍යාතකාමභවයෙහි හා රූපාරූපභව යෙහි වූ, කම්මවාත්තයෙහි විපාකවාත්තයෙහි, කාමධාතුයෙහි වූ කම්මවාත්ත විපාකවාත්තයෙහි, රූපධාතුයෙහි වූ කම්මවාත්තවිපාකවාත්තයෙහි, අරූප-ධාතුයෙහි වූ කම්මවාත්තවිපාකවාත්තයෙහි, නැවත නැවත උත්පත්ති-යෙහි, පුත්‍රපුත්‍රා පස්සන්තියෙහි, පුත්‍රපුත්‍රා උපතෙහි, පුත්‍රපුත්‍රා පිට්‍රිසදෙහි, පුත්‍රපුත්‍රා ආත්මභාවයන්ගේ පහළ වීමෙහි පහ නො වූ තෘෂ්ණා ඇති අවිතත තෘෂ්ණා ඇති (තදඛ්‍ය විසින්) තෘෂ්ණා නො කළ තෘෂ්ණා ඇති (විකෙමනණ විසින්) වමනය නො කළ තෘෂ්ණා ඇති (සමුවේද විසින්), නො මිදු තෘෂ්ණා ඇති (ප්‍රතිප්‍රමුඛ විසින්) අප්‍රතිණ් තෘෂ්ණා ඇති (නිසසරණ ප්‍රමාණ විසින්) අප්‍රතිනිසාභව තෘෂ්ණා ඇත් නුසි - ‘අවිතතණ්හා සෙ භවාහවෙසු’ යනු වේ.

ඵසින් වදාළහ බුදුහු: “පසාමි - ථෙ - භවාහවෙසු” යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

2 - 6.

සිද්ධිය දහර ඇති දිගත්තෙක්හි පොපියන (සැලෙන) මුත්ත මෙන් මාගේ යැයි ගත්තා ලද වස්තුයෙහි පොපියන සත්තියන් බලවු. (මමාසිත වස්තුයෙහි) තෙල ආදීනවය ද දෑක මමායන රහිත වැ කාමාදි-භවයෙහි නො ඇලෙමින් හැසිරෙන්නේ යි.

මමාසිතෙ පසංඝ ඵඤ්ඤානෙ - 'මමතා' යනු: තෘෂණමමනිය ද, දූෂටිමමනිය දැයි මමනි (ආලය) දෙකෙකි: තෘෂණමමනි කවරු? යත්: 'මේ මාගේ යැ, තෙල මාගේ යැ, මෙතෙක් මාගේ යැ, මේ පමණ මාගේ යැ'යි යමිතාක් තෘෂණා කොටසින් හිමි කරන ලද ද, මය්‍යාදා කරන ලද ද, අවධි කරන ලද ද, පරිච්ඡේද කරන ලද ද, අගත් කරන ලද ද, මමායන කරන ලද ද; 'මාගේ රූපයෝ යැ ශබ්දයෝ යැ ගන්ධයෝ යැ රසයෝ යැ පහස්සු යැ අතුරුණු යැ පොරොත්ත යැ දුසිදස්සු යැ එළුබැටළු යැ නුරුකුකුළු යැ ඇත්අස්ගව්වෙලලු යැ කෙත් යැ වතු යැ අමුරතැ රත්රතැ ගමිනියම්ගමරජදහත්ත යැ රව යැ දහවු යැ කොෂ යැ කොටුගුළු යැ'යි සිගල මැ මහපොළොව තෘෂණවශයෙන් මමායන කෙරෙයි. යමිතාක් අපොඤ්ඤානවශතෘෂණවිවරිතයක් වේ ද, මේ යැ තෘෂණමමනි නමි.

දූෂටිමමනි කවරු? යත්: ('රූපං අත්තතො සමනුපසංගි' යනාදින් සිටි) විංශද්වස්තුක සත්කායදූෂටි යැ, ('තත්ති දින්නං' යනාදින් පැවැති) දශවස්තුක මිත්තාදූෂටි යැ, ('සසංතො ලොකො' යනාදී නයින් පැවැති) දශවස්තුක අත්තග්‍රාහිකා දූෂටි යැ යන මෙබඳු වූ දූෂටියක් දූෂටිගත යෙක් දූෂටිගතනයෙක් දූෂටිකාන්තාරයෙක් (සමයන්දූෂටිය විනිවිදින) දූෂටිවිතුකයෙක් දූෂටිවලනයෙක් දූෂටිසංයෝජනයෙක් (අරමුණ දැඩි කොට) ගැනීමෙක් බලවත් ගැනීමෙක්(නිත්‍යාදිවශයෙන්)අභිනිවේශයෙක් පරාමශී-යෙක් කුත්සිතමාසීයෙක් අයථාමාසීයෙක් මිත්තාසංඝාතයෙක් තිඤ්ඤාන-යෙක් විරුද්ධග්‍රාහයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් විපරාසිග්‍රාහයෙක් මිත්තාග්‍රාහයෙක් අසව්භාවයෙහි සව්භාව යැයි ගැනීමෙක් වේ ද, යමිතාක් දෙසැට මිහදිටු කෙනෙක් වෙත් ද, මේ යැ දූෂටිමමනි නමි.

මමාසිතෙ පසංඝ ඵඤ්ඤානෙ - මාගේ යැයි ගත් වස්තුව අසිද ගතිතිසි සැක ඇති ව ද සැලෙයි. අසිද්ධතා කල්හි ද සැලෙයි. අසිදගත් කල්හි ද සැලෙත්. තවද මමාසිත වස්තුව පෙරළෙයි යන සැක ඇති ව ද සැලෙයි. පෙරළෙන කල්හි ද සැලෙයි. පෙරළුණු කල්හි ද සැලෙයි, අතීතයින් සැලෙයි, විවිධ ව සැලෙයි, බිගෙත් වෙවුලුයි, තැනි ගතියි, ලොමුදහ ගතිත්, මෙසෙයින් සැලෙන විසැලෙන වෙවුලුන තැනි ගත්තා ලොමුදහ ගත්තා සත්තියන් බලවු, දකිවු සිතවු විමසවු. එහෙයින් 'මමාසිතෙ පසංඝ ඵඤ්ඤානෙ' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මච්ඡව අප්පාදකෙ භිණ්ණසොතෙ¹ති - යථා මච්ඡ² අප්පාදකෙ පරිත්‍යොදකෙ උදකපරිත්‍යාදකෙ³ කාකෙහි වා කුලලෙහි වා බලාකාහි⁴ වා යෙහි වා තෙහි පරිපාතිශමානා උක්ඛිපිශමානා ඛජ්ජමානා එඤ්ඤානි සමඵඤ්ඤානි විපඵඤ්ඤානි වෙධානානි පච්චෙධානානි සමපච්චෙධානානි, එවමෙව පජ මමාසිතං වඤ්ඤං අච්ඡිද්ධසංඛිතනාපි එඤ්ඤානි, අච්ඡිද්ධතොපි එඤ්ඤානි, අච්ඡිතනාපි එඤ්ඤානි, මමාසිතං වඤ්ඤං විපරිණාමසංඛිතනාපි එඤ්ඤානි, විපරිණාමතනාපි එඤ්ඤානි, විපරිණතෙපි එඤ්ඤානි සමඵඤ්ඤානි විපඵඤ්ඤානි වෙධානානි පච්චෙධානානි සමපච්චෙධානානි 'මච්ඡව අප්පාදකෙ භිණ්ණසොතෙ.'

එතමපි⁵ දිස්සා අමමො චරෙය්‍යාති - එතං⁶ ආදිතවං දිස්සා පසස්සිකා කුලසිකා තීරසිකා විහාවසිකා විභූතං කතා මමතොසුති - එතමපි දිස්සා; අමමො චරෙය්‍යාති - 'මමතා'ති දො මමතා; තණ්හාමමතොසුති - රෙ-ඉදං තණ්හාමමතං. දිට්ඨිමමතොසුති - රෙ-ඉදං දිට්ඨිමමතං. තණ්හා මමතං පතාය දිට්ඨිමමතං පටිතිස්සජ්ජිකා වක්ඛං අමමායතොනා සොතං අමමායතොනා සාතං අමමායතොනා ජීවනං අමමායතොනා කායං අමමායතොනා මනං අමමායතොනා රූපෙ සද්දෙ ගතෙහි රසෙ ථොට්ඨබ්බෙ ඛමෙම කුලං ගණං ආවාසං ලාභං යසං පසංසං පුබ්බං චිවරං පිණ්ඩපාතං සෙනාසනං භිලානපච්චායනසජ්ජපරිකාරං කාමධාතුං රූපධාතුං අරූපධාතුං කාමභවං රූපභවං අරූපභවං සඤ්ඤාභවං අසඤ්ඤාභවං තෙවසඤ්ඤානා-සඤ්ඤාභවං එකචෝකාරභවං චතුචෝකාරභවං පඤ්චචෝකාරභවං අතිතං අනාගතං පච්චුප්පනං දිට්ඨසුතමුත්ථිඤ්ඤාතබ්බෙ ඛමෙම අමමායතොනා අගණතොනා අපරාමසතොනා අනතිතිපිසතොනා චරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරීයයය වතොයය පාලෙයය යපෙයය යාපෙයයාති 'එතමපි⁵ දිස්සා අමමො චරෙය්‍ය.'

හවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානො⁷ති - 'හවෙසු'ති කාමහවෙ රූපහවෙ අරූපහවෙ; ආසත්ති චූචති තණ්හා යො රාගො සාරාගො-රෙ-අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. 'හවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානොති' - ඡදං පෙමං රාගං ඛන්ධං අකුබ්බමානො අජ්නගමනො අසඤ්ඤාතමානො අතිබ්බත්තාමානොති 'හවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානො.'

තෙනාහ හගවා:

"මමාසිතෙ පසංච එඤ්ඤානෙ
මච්ඡව අප්පාදකෙ භිණ්ණසොතෙ,
එතමපි⁵ දිස්සා අමමො චරෙය්‍ය
හවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානො"ති.

2 - 7

උතොසු අනොසු විතෙය්‍ය ඡදං
එසං පරිඤ්ඤාය අනානුභිද්ධො,^{*}
යදත්තගර්භි තදකුබ්බමානො
න ලියති දිට්ඨසුතෙසු සිරො.

1. මච්ඡා - සිමු II.

2. පරිත්‍යාදකොදකෙ - සිමු. I.

3. බලාකෙහි - යා.

4. එවමෙව - සිමු. II.

5. එතං - සිමු. II.

6. එවමෙව - සිමු. I.

7. අනනුභිද්ධො - ය

මචෙත්ථ අපොසාදකෙ ඩිණ්ණොතෙ - ඵෙ චූ කාලාබුණු සිදුණු දියෙහි කවුඩන් හෝ උස්සන් හෝ කොකුන් හෝ අන්‍ය උක්ඛි කෙනකුන් හෝ විසින් වෙහෙසනු ලබන නහනු ලබන කනු ලබන (එහෙයින් ම) සැලෙන විසැලෙන වෙවුලන අතිශයින් වෙවුලන තැනිගන්තං මසුන් මෙන් මේ සත්ත්වයෝ මමාසිත වස්සුව අසිදගතිති සැක ඇති ව සැලෙති, අසිදුනා කල්හි දු සැලෙති, අසිදගත් කල්හි දු සැලෙති, මමාසිත වස්සුව විපරිණාම (=පෙරළෙන) සැක ඇති ව... පෙරළෙන කල්හි... පෙරළුණු කල්හි දු සැලෙති, විසැලෙති, වෙවුලති, තැනිගතිති, ලොමුදහ ගතින් නුසි 'මචෙත්ථ අපොසාදකෙ ඩිණ්ණොතෙ' යනු වේ.

එතමයි දිඤ්ඤා අමමො වරෙය්‍ය - මමතයෙහි තෙල ආදීනවය දැක බලා තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවනය කොට විභූත (=ප්‍රකට) කොට නුසි 'එතමයි දිඤ්ඤා අමමො වරෙය්‍ය' යනු වේ. 'මමතනා' යනු: තෘෂණාමමතිය ද දුෂටිමමතිය දැයි මමතී දෙකෙකි...තෘෂණාමමතිය හැරැපියා, දුෂටිමමතිය දුරු කොට, ඇස තෘෂණාදුෂටි විසින් ආලය නො කරනුයේ කත...තැහය...දිව...කය...සිත මමායන (= ආලය) නො කරනුයේ, රූප ශබ්ද ගති රස පතස් දහම කුලය ගණයා ආවායය ලාභය යසස පැසැසුම සුවය සිවුර පිඹුවා සෙනසුන ශිලන්තස බෙහෙත්පිරිකර, කාම - රූප - අරූපවාසුව, කාම - රූප - අරූප භවය, සඤ්ඤා - අසඤ්ඤා - තෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤාභවය, එකවොකාර - වතුචොකාර - පඤ්චවොකාරභවය, අතීතය අනාගතය ප්‍රත්‍යක්ෂතත්තය රූපායතනය, ශබ්දයතනය ගතිරසස්ප්‍රභව්‍යායතනය ඛණිකතනය ආලය නො කරනුයේ නො ගත්තේ පරාමිති නො කෙරෙමින් නො ඛස්මින් හැසිරෙන්නේ යැ...යපනය කරන්නේ නුසි 'එතමයි දිඤ්ඤා අමමො වරෙය්‍ය'.

හවෙසු ආසතතිමකුබ්බමානො - 'හවෙසු' යනු: කාම - රූප - අරූප භවයෙහි; 'ආසතති' යි තෘෂණාව කියනු ලබා. රාගය සංරාගය... අභිව්‍යාච ලොභඅකුශලමූලය යි. 'හවෙසු ආසතතිමකුබ්බමානො' යනු: ඡන්දය ප්‍රේමය රාගය කාමාත්ත නො කරනුයේ නුපදවනුයේ වෙසෙසින් නුපදවනුයේ නො නිපදවනුයේ නුසි 'හවෙසු ආසතතිමකුබ්බමානො' යනු වේ.

එයින් වදාලහ බුදුහු:

"මමාසිතෙ - පෙ - ආසතතිමකුබ්බමානො" යි.

2 - 7.

(එසා - එසාසමුදයාදි) දෙ දෙ අන්තයන්හි ඡන්දරාගය දුරු කොට (වකුබ්බසමථස්සාදි) සපයිය ක්‍රීඩිම පරිඥයෙන් දැන රූපාදියෙහි හිසි නො වූ කළ නො කළ හෙයින් තමභව ගරහ උපදවන කායදුෂටිත කායසුවරිතාදිය නො කරන සිර (ප්‍රාඥ) තෙම රූප ශබ්ද (ගතිරසස්ප්‍රභව්‍ය) ආයතනයන්හි තෘෂණාදුෂටි විසින් නො ඇල්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

උභයාසු අනෙකු වනෙයා ඡන්දනි - ‘අනා’ති ද්වේ අනා: එකො එකො අනෙකා, එකොසමුදයො දුතියො අනෙකා. අතීතො එකො අනෙකා, අනාගතො දුතියො අනෙකා. සුඛා වේදනා එකො අනෙකා, දුක්ඛා වේදනා දුතියො අනෙකා. නාමං එකො අනෙකා, රූපං දුතියො අනෙකා. ඡ අජ්ඣන්තිකානි ආයතනානි එකො අනෙකා, ඡ බාහිරානි ආයතනානි දුතියො අනෙකා. සක්කායො එකො අනෙකා, සක්කාය-සමුදයො දුතියො අනෙකා. ඡන්දො’ති යො කාමේසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනඤ්ඤි කාමනණ්හා කාමසිනෙතො කාමපරිලාභො කාමමුච්ඡා කාමරේකාසානං කාමොඝො කාමයොගො, කුමුදාදුතං කාමච්ඡන්දනිවරණං. 2 උභයාසු අනෙකු වනෙයා ඡන්දනි - උභයාසු අනෙකු ඡන්දං විනෙයා පටිවිනෙයා පජ්ඣෙයා විනොදෙයා ව්‍යන්ති කුරෙයා අතභාවං ගමේයාති ‘උභයාසු අනෙකු විනෙයා ඡන්දං.’

[illegible]

එසහ, පරිඥාපායානී - එසහ, තීඛි පරිඥානී පරිජානිතා, ඥාන පරිඥාය නිර්ණාපරිඥාය පහානපරිඥාය.

කතමා සද්ධතපරිඤ්ඤා ? එසේම ජානාති: ‘අයං වක්ඛසම්ඵසො, අයං සොධසම්ඵසො, අයං භානසම්ඵසො, අයං ජීව්හසම්ඵසො, අයං කායසම්ඵසො, අයං මනෝසම්ඵසො, අයං අභිවචනසම්ඵසො, අයං පටිසසම්ඵසො, අයං පුබ්බවෙදනීයො ඵසො, අයං දුක්ඛවෙදනීයො ඵසො, අයං අදුක්ඛම්පුබ්බවෙදනීයො ඵසො, අයං කුසලො ඵසො, අයං අකුසලො ඵසො, අයං අව්‍යාකතො ඵසො, අයං කාමාවචරො ඵසො, අයං රූපාවචරො ඵසො, අයං අරූපාවචරො ඵසො, අයං පුඤ්ඤතො ඵසො, අයං අනිමිතතො ඵසො, අයං අපාණිතිතො ඵසො, අයං ලොකීයො ඵසො, අයං ලොකුත්තරො ඵසො, අයං අනිතො ඵසො, අයං අනාගතො ඵසො, අයං පච්චුප්පතො ඵසො’ති ජානාති පසාධි. අයං සද්ධතපරිඤ්ඤා.

1. **ප්‍රකාශන, සම්ප්‍රදාය - ස.**

2. බම්මිසබ්බන්තරී - නිජකතූපකන්තරී.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

උගොසු අනෙකු විනෙයා ඡන්දං - ‘අනතා’ යනු: අනත දෙකෙකි: ස්පර්ශය එක් අනතයෙකැ, ස්පර්ශසමුදය දෙවැනි අනතය යි. අතීතය එක් අනතයෙකැ, අනාගතය දෙවැනි අනතය යි. පුබ්බෙදනාව එක් අනතයෙකැ, දුක් වෙදනාව දෙවැනි අනතය යි. නාමය එක් අනතයෙකැ, රූපය දෙවැනි අනතය යි. අභි ආඛ්‍යාතමිකායනනමෝ එක් අනතයෙකැ, අභි ඛාතිරායනනමෝ දෙවැනි අනතය යි. සත්තාය එක් අනතයෙකැ, සත්තායසමුදය දෙවැනි අනතය යි. ඡන්ද නම: පස්කම්මගුණයෙහි කාම සංඛ්‍යාත ඡන්දය කාමරාගය කාමනන්දිය කාමතෘපණ්ණව කාමසේනහය කාමපරිද්දහය කාමමුර්ඡාව කාමඅඛ්‍යාතසාතය (-බැසගැනීම) කාමොක්ඛය කාමයොගය කාමොපාද්‍යතය කාමච්ඡන්දනිවරණය යි. උගොසු අනෙකු විනෙයා ඡන්දං - දෙ දෙ අනතයන්හි ඡන්දරාගය සන්තිදුට්ඨත්තෝ යැ, දුරු කරන්නෝ යැ, බැහැර කරන්නෝ යැ, විගතානත කරන්නෝ යැ, අභාවයට පමුණුවන්නෝ නුසි ‘උගොසු අනෙකු විනෙයා ඡන්දං’ යනු වේ.

එයං පටිඤ්ඤාය අනානුගිතදායා - ‘එයං’ යනු: වක්ඛුසම්මයං යැ තොත - ඝාත - ජීවනා - කාය - මනෝසම්මයං යැ අධිවචන(-මනෝචාරික) සම්මයං යැ පටිඝ(පඤ්චාරික)සම්මයං යැ පුබ්බෙදනීය - දුක්ඛවෙදනීය - අදුක්ඛමපුබ්බෙදනීය සම්මයං යැ කුසල්සිත් සහගත පහස යැ අකුසල්සිත් සහගත - අව්‍යාකාත සිත් සහගත - කාමාවචර සිත් සහගත - රූපාවචර - අරූපාවචර - ශුන්‍යත - අනිමිත්ත - අප්‍රණීහිත - ලොකික - ලොකොත්තර - අතීත - අනාගත - චතීමාන පහස යැ යන මෙඛදු වූ පහස පහස්තා අසුර මොනොවට ස්පර්ශී කල බව ‘එයං’ යි කියනු ලැබේ.

එයං පටිඤ්ඤාය - ස්පර්ශීය ඥාතපරිඤ භීරණපරිඤ ප්‍රභාණපරිඤ යන තුන් පරිඤයෙන් දූත.

ඥාතපරිඤ කවරි ද යත්: මේ වක්ඛුසම්මයං යැ, මේ ශ්‍රොත්‍රසංස්පර්ශී යැ, මේ ශ්‍රාණසංස්පර්ශී යැ, මේ ජීවනසංස්පර්ශී යැ, මේ කායසංස්පර්ශී යැ, මේ මනසංස්පර්ශී යැ, මේ අධිවචනසංස්පර්ශී යැ, මේ ප්‍රතිඝසංස්පර්ශී යැ, මේ පුබ්බෙදනීයස්පර්ශී යැ, මේ දුක්ඛවෙදනීයස්පර්ශී යැ, මේ උපෙක්ඛා වෙදනීයස්පර්ශී යැ, මේ කුසලස්පර්ශී යැ, මේ අකුසලස්පර්ශී යැ, මේ අව්‍යාකාතස්පර්ශී යැ, මේ කාමාවචරස්පර්ශී යැ, මේ රූපාවචරස්පර්ශී යැ, මේ අරූපාවචරස්පර්ශී යැ, මේ ශුන්‍යතස්පර්ශී යැ, මේ අනිමිත්තස්පර්ශී යැ, මේ අප්‍රණීහිතස්පර්ශී යැ, මේ ලොකිකස්පර්ශී යැ, මේ ලොකොත්තරස්පර්ශී යැ, මේ අතීතස්පර්ශී යැ, මේ අනාගතස්පර්ශී යැ, මේ ප්‍රතක්ඛතානතස්පර්ශී යැ’යි ස්පර්ශීය දූතගති. මේ යැ ඥාතපරිඤ නමි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කතමා තීරණපරිඤ්ඤා? එවං ඤානං කතමා එසං තීරෙති අනිච්චතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඛතො සල්ලතො අභතො අංශාධතො පරතො පලොකතො ඊතීතො උපද්දවතො භයතො උපසංගතතො චලතො පහඞ්ගුතො අඤ්චවතො අත්තාණතො අලෙණතො අසණතො අසරණීභූතතො රික්තතො කුච්ඡතො සුඤ්ඤතො අත්තතො ආදීනවතො විපරිණාමධම්මතො අසාරතො අභමුලතො වධකතො විහවතො සාසවතො සංඛතො මාරාමිසතො ජාතිධම්මතො ජරාධම්මතො ව්‍යාධිධම්මතො මරණධම්මතො සොකපරිදේවදුක්ඛදොමනස්සපායංසං - ධම්මතො සංකිලෙහිකාධම්මතො සමුදයතො අත්ථිගමතො අසංසාදතො ආදීනවතො නිස්සරණතො තීරෙති. අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා පභාතපරිඤ්ඤා? එවං තීරෙති එසං ඡන්දරාගං පජ්ජති විනොදෙති ව්‍යන්තං කරොති අත්තාචං ගමෙති. චුත්තං භෙතං භගවතා: “යො භික්ඛවෙ එසංසු ඡන්දරාගො, තං පජ්ජති. එවං සො එසංසං පභිනො භවිස්සති උච්ඡින්නමුලො තාලාවඤ්ඤකතො අත්තාචං ගතො¹ අයතිං අනුප්පාදධම්මො”ති. a අයං පභාතපරිඤ්ඤා.

එසං පඤ්ඤාසාදි - එසං ඉමාහි තිහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිති; අනානුගිඤ්ඤාති - ගෙගො චුච්චති තණ්හා “යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමුලං”^b යසංසංසො ගෙගො පභිනො සමුච්ඡින්නා චූපසන්නා පටිපසංසංගො අගඛුචුපත්තිකො ඤ්ඤාසාදිනා දුග්ඛො, සො චුච්චති අභිඤ්ඤා. සො රූපෙ අභිඤ්ඤා සද්දෙ අභිඤ්ඤා ගතො අභිඤ්ඤා රසෙ අභිඤ්ඤා ථේවාධිඛෙ අභිඤ්ඤා කුලෙ ගණ්ඛ අංශාසෙ ලාභෙ යසෙ පසංසංසං සුඛෙ විචිතෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙතාසතෙ ගිලානපච්චගතසංජ්ජපරි- ක්කාසෙ කාමධාතුයා රූපධාතුයා අරූපධාතුයා කාමගතෙ රූපගතෙ අරූපගතෙ සඤ්ඤාගතෙ අසඤ්ඤාගතෙ තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාගතෙ එකත්වාකාරගතෙ චතුත්වාකාරගතෙ පඤ්ඤාවොකාරගතෙ අතීතෙ අනාගතෙ පච්චුප්පන්නෙ දිට්ඨි- සුත්තමුත්තපඤ්ඤාතඤ්ඤාසු ධම්මසු අභිඤ්ඤා අගපිනො අමුච්ඡිතො අත්තා- පතො විතගෙගො විගතගෙගො චත්තගෙගො චත්තගෙගො මුත්තගෙගො* පභිතගෙගො පටිතිස්සධිගෙගො විතරාගො විගතරාගො චත්තරාගො මුත්තරාගො* පභිතරාගො පටිතිස්සධිරාගො නිච්ඡාතො නිඛුන්තො සිතීභූතො සුඛපටිසංචේදි බුහුමහුතො අත්තානා විගරතිති එසං පරිඤ්ඤා අනානුගිඤ්ඤා.

1. අත්තාචකතො - සිමු 1.

a. අයං සුත්තපරිදෙසො පෙය්‍යාලමුඛෙන ඛණ්ඩසංසුත්තතො ගතිතොති මඤ්ඤාමි.

b. ධම්මසංගිතො - නිසංකපකණ්ඨ, බුද්ධචරිත විගත.

*. පුප්පලකාණ්ඩකපරිනො සංගො සිමු. 1. පොත්තො න දිස්සති.

තීරණපරිඥ කවරී ද යත්: මෙසෙයින් ස්පශීය ප්‍රකට කොට දැන-
 මින් තීරණය කෙරෙයි (-සිතයි. කෙසේ ද ?) අනිත්‍ය හෙයින් සිතයි, දුක්
 හෙයින් රොග හෙයින් ගණ්ඛිතයින් ශල්‍ය හෙයින් අස(=දුක්) හෙයින් ආබාධ
 හෙයින් ථර(අවසාන) හෙයින් ථලොක (බිඳෙන) හෙයින් ව්‍යසන හෙයින්
 උපද්‍රව - භය - උපසගී - වැඩුල - බිඳෙනසුලු - අඩුව - අත්‍රාණ - අලෙත -
 අශරණ - අශරණීභූත - සිස් - ධුවජ් - ශූන්‍ය - අනාත්ම - ආදීතව - විපරිණාම-
 සවහාව - අසාර - අසමුල - වධක - විතව - සාසුච - නෙතුප්‍රත්‍යයාභිසංසකාන
 - මාරාමිෂ - ජාතිධමී - ජරාධමී - ව්‍යාධිධමී - මරණධමී - යොකට්ඨදෙව-
 ද්‍රුඛදෛශීකසොයාපායාසධමී - සංකෙලශධමී - සමුදය - අත්තඛිතම - ආත්තාද-
 ආදීතව හෙයින් නිසාරණ හෙයින් තීරණය කෙරෙයි. මේ යැ
 තීරණපරිඥ නම්.

ප්‍රභාණපරිඥ කවරී ද යත්: මෙසෙයින් තීරණය කොට ස්පශීයෙහි
 ඡන්දරාගය දුරු කෙරෙයි, බැහැර කෙරෙයි, විගතාන්ත කෙරෙයි, අභාවයට
 පමුණුවයි. මේ වදාරන ලද මෑ ය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින්: “මහණෙනි,
 ස්පශීයත්ති ඡන්දරාගය දුරු කරවු. එවිට ඒ ස්පශීය ප්‍රතිණ වෙයි. උසුන්
 මුල් ඇතිගේ (මුල්සුන්) තල්ලුකක් මෙන් කරන ලද්දේ අභාවයට ගියේ
 මතු නුපදනා පියවි ඇතිගේ වේ යැ”යි. මේ යැ ප්‍රභාණපරිඥ නම්.

එසසං පරිඤ්ඤාය - ස්පශීය මේ ත්‍රිවිධ පරිඥයෙන් දැන; අනානුභිදේශා-
 ‘ගෙව’ යි තාමණාව කියනු ලබා. යම් රුගයෙක් සංරුගයෙක්...අභිධ්‍යාවක්
 ලොහඅකුශලමූලයෙක් වේ ද, යමක් හට තෙල ගෙඩය ප්‍රතිණ වූයේ
 සිදුනා ලද්දේ සන්ත්‍රත්තේ දුරු කරන ලද්දේ පෙරලා උපදනට අභව්‍ය
 වූයේ මාගීඥන ගින්නෙන් දවන ලද්දේ වේ ද, හෙතෙම ‘අභිඤා’ යයි
 කියනු ලැබේ. හේ රූපයෙහි ගිජු නො වූයේ, ශබ්දයෙහි - ගතියෙහි -
 රසයෙහි - ස්පශීයෙහි ගිජු නො වූයේ, කුලයෙහි ගණයෙහි ආවාසයෙහි
 යශස්සි ප්‍රශංසායෙහි සුඛයෙහි විවර - පිණ්ඩපාත - සෙනාසන - ගිලන්-
 පසයෙහි, කාම - රූප - අරූපධ්‍යාතුසෙහි, කාම - රූප - අරූපභවයෙහි, සඤ්ඤා
 - අසඤ්ඤා - නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා - එකවොකාර - චතුරවොකාර - පඤ්ච-
 වොකාර භවයෙහි, අතීත - අනාගත - ප්‍රත්‍යුත්පන්නතෙහි, දෘටමුතමුත-
 විඤ්ඤාව්‍ය ධර්මයන්හි ගිජු නො වූයේ නො ගෙතුණේ මුසපත් නො වූයේ
 නො බැඳුණේ පහ වූ - හරන ලද - වම්බය කරන ලද - මුදන ලද -
 ප්‍රතිණ වූ - දුර ලන ලද තාමණා ඇතිගේ පහ වූ...දුර ලන ලද රුග
 ඇතිගේ තාමණා රහිත වූයේ නිවුණේ සිහිල් වූයේ සුව විඳිනුයේ උතුම්
 වූ සිතින් යුක්ත ව වෙසේ නුසි ‘එසසං පරිඤ්ඤාය අනානුභිදේශා’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සදත්තභරණී තදකුබ්බමානො'ති - 'සද'ති¹ යං; අත්තභරණී - දව්ඨි කාරණෙති අත්තානං ගරහති: කතත්තා ච අකතත්තා ච. කථං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති? 'කතං මෙ කායදුච්චරිතං, අකතං මෙ කායසුච්චරිත'න්ති අත්තානං ගරහති. 'කතං මෙ චච්චුච්චරිතං, අකතං මෙ චච්චුච්චරිත'න්ති අත්තානං ගරහති. 'කතං මෙ මනෝදුච්චරිතං, අකතං මෙ මනෝසුච්චරිත'න්ති අත්තානං ගරහති. 'කතො මෙ පාණාතිපානො, අකතා මෙ පාණාතිපානා චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතං මෙ අදිත්තාදුතං, අකතා මෙ අදිත්තාදුතා චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතො මෙ කාමේසු මිච්ඡාචාරො, අකතා කාමේසු මිච්ඡාචාරා චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතො මෙ මුසාවාදෙ, අකතා මෙ මුසාවාද චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතා මෙ පිටුනාචාචා, අකතා මෙ පිටුනාය වාචාය² චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතා මෙ ඵරුසා³ වාචා, අකතා මෙ ඵරුසාය වාචාය³ චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතො මෙ සමථපලාපො, අකතා මෙ සමථපලාපා චෙරමණී'ති අත්තානං ගරහති. 'කතා මෙ අභිජ්ඣා, අකතා මෙ අතභිජ්ඣා'ති⁴ අත්තානං ගරහති. 'කතො මෙ ව්‍යාපාදෙ, අකතො මෙ අව්‍යාපාදෙ'ති⁵ අත්තානං ගරහති. 'කතා මෙ මිච්ඡාදිට්ඨි, අකතා මෙ සම්මාදිට්ඨි'ති⁶ අත්තානං ගරහති. එවං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති. අඵවා සීලෙසු'මහි ත පරිපූරකාරීති අත්තානං ගරහති. ඉන්ද්‍රියෙසු'මහි අගුත්තආරොති අත්තානං ගරහති. භ්‍යාජනෙ'මහි අමත්තඤ්ඤාති අත්තානං ගරහති. ජාගරියං අනනුසුත්තොමහිති අත්තානං ගරහති. සතිසමපජ්ඤෙඤාන අසමන්තාගතොති අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානාති අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ චත්තාරො සමමපඛානාති අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදාති අත්තානං ගරහති. අභාවිතාති මෙ පඤ්ච - න්ද්‍රියානිති අත්තානං ගරහති. අභාවිතාති මෙ පඤ්ච බලානිති අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ සත්ත බොජ්ඣංගාති අත්තානං ගරහති. අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨවිහිකො මග්ගොති අත්තානං ගරහති. දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤානති අත්තානං ගරහති. සමුදයො මෙ අපට්ඨිතොති අත්තානං ගරහති. මග්ගො මෙ අභාවිතොති අත්තානං ගරහති. තිරොමො මෙ අසමුත්තොති අත්තානං ගරහති. එවං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති. එවං අත්තගරහිකං කමමං අකුබ්බමානො අජනයමානො අසඤ්ඤානගමානො අතිබ්බත්තගමානො අනභිතිබ්බත්තගමානොති 'සදත්ත-ගරහී තදකුබ්බමානො.'

න ලිප්පති දිට්ඨසුත්තසු ඩිථොති - 'ලෙපො'ති දො ලෙපා: තණ්හා ලෙපො ච දිට්ඨිලෙපො ච-පෙ-අයං තණ්හාලෙපො-පෙ-අයං දිට්ඨිලෙපො. ඩිථොති ඩිථො පණ්ණිනො පඤ්ඤාචා බුද්ධිමා ඤ්ඤාණී විහානී මෙධානී. ඩිථො තණ්හාලෙපං පභාය දිට්ඨිලෙපං පටිතිස්සජ්ඣා දිට්ඨි න ලිප්පති සුත්තෙ න ලිප්පති මුත්තෙ න ලිප්පති විඤ්ඤානෙ න ලිප්පති න සංලිප්පති¹ න උපලිප්පති. අලිප්පතා අසංලිප්පතා අනුපලිප්පතා නික්ඛන්තො නිස්සංවො² විපාමුත්තො විසඤ්ඤාත්තො විමර්ශාදිකත්තෙ වෙතසා විහරතිති 'න ලිප්පති දිට්ඨසුත්තසු ඩිථො'ති.

1 සදහති - සු. II. 2. පිටුනාචාචා - සිමු. I. 3. ඵරුසවාචා - සිමු. I.
 4. අභිජ්ඣාචෙරමණී - සිමු. I. 5. ව්‍යාපාද චෙරමණී. I.
 6. මිච්ඡාදිට්ඨිචෙරමණී - I. 7. පලිප්පති - සිමු. II.
 8. නිස්සංවො-ස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සදත්තගර්භී තදකුබ්බමානො - 'සද' යනු: යං. අත්තගර්භී - කළ හෙයින් ද නො කළ හෙයින් දැයි දෙ කරුණෙකින් තමහට ගරහයි: කිසෙයින යත්: මා විසින් කායදුඛවිතය කරන ලද, කායසුඛවිතය නො කරන ලදැයි තමහට ගරහයි. මා විසින් වාක්දුඛවිතය කරන ලද, වාක්සුඛවිතය නො කරන ලදැයි ද - මා විසින් මනොදුඛවිතය කරන ලද, මනසුඛවිතය නො කරන ලදැයි ද තමහට ගරහයි. මා විසින් ප්‍රාණඝාතය කරන ලද, ප්‍රාණඝාතයෙන් විරමණය නො කරන ලදැයි ද - අදත්තාදානය කරන ලද, අදිත්තාදානවිරමණය නො කරන ලදැයි ද - මා විසින් කාමයෙහි වරදවා හැසිරෙන ලද, කාමමිත්‍යාවාරවිරමණය නො කරන ලදැයි ද - මාභාවාදය කරන ලද, මාභාවාදයෙන් විරමණය නොකරන ලදැයි ද - පිටුනුබස් කියන ලද, පිටුනුබසින් විරමණය නො කරන ලදැයි ද - ජරොස්බස් කියන ලද, ජරොස්බසින් විරමණය නො කරන ලදැයි ද - ප්‍රලාපබස් කියන ලද, ප්‍රලාපබසින් විරමණය නො කරන ලදැයි ද - අභිබ්‍යාව කරන ලද, අනභිබ්‍යාව නො කරන ලදැයි ද - ව්‍යාපාදය කරන ලද, අව්‍යාපාදය නො කරන ලදැයි ද, මා විසින් මිත්‍යාදූෂ්ටිය කරන ලද, සම්‍යක්දූෂ්ටිය නො කරන ලදැයි ද - තම හට ගරහයි. මෙසේ කළ හෙයින් ද නො කළ හෙයින් ද තම හට ගරහයි. නොනොත් සිව්විසිසුද්ධිල් නො පුරතසුදු වෙමි තම හට ගරහයි. පසිඳුරන්හි නො පිසු දොර ඇත්මි - නොජිතයෙහි පමණ නො දන්මි - නිදි වැරීමෙහි නො යෙදුණෙමි - සිහිනුවණින් සමන්විත නො වෙමි තම හට ගරහයි. මා විසින් සතර සිව්වන් අභාවිතහසි තම හට ගරහයි. සතර සම්‍යක්ප්‍රධානයෝ අභාවිතහසි - සතර සංඛිපාදයෝ අභාවිතහසි - ජඤ්චන්ද්‍රියයෝ අභාවිතහසි - ජඤ්චබලයෝ - සත්‍යබොධ්‍යධ්‍යයෝ - ආය්‍යආරාධිකම්‍යායෝ අභාවිත යැයි - මා විසින් දුඛසත්‍යය අපරිඤ්ඤා යැයි - සමුදයය අප්‍රතිණ යැයි - මාගිය නො වඩනා ලදැයි - නිරොධය ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන ලදැයි තම හට ගරහයි. මෙසෙයින් කළ හෙයින් ද නො කළ හෙයින් ද තම හට ගරහා. මෙසේ ආත්මගතීකම්‍ය නො කරනුයේ නුපදවනුයේ නො නිපදවනුයේ නුසි 'සදත්තගර්භී තදකුබ්බමානො' යනු වේ.

නාලිසති දිඨ්‍යතෙසු ධිමො - 'ලෙට' නම: තණ්හාලෙට දිට්ඨිලෙට යැයි ලෙට දෙකකි: ...මේ තණ්හාලෙට යැ...මේ දිට්ඨිලෙට යි. ධිමො යනු: ධීර යැ...මෙධාවි යැ. ධීර වූ පුරුෂ තෙම තාණ්හාලෙටය හැර පියා දූෂ්ටිලෙටය දුරු කොට රූපායතනයෙහි නො ඇලෙයි. ශබ්දයතන-යෙහි නො ඇලෙයි. ගතිරසස්ප්‍රභව්‍යායතනයෙහි නො ඇලෙයි. මත්‍යායතන-යෙහි නො ඇලෙයි. වේසෙයින් නො ඇලෙයි. අලිප්‍යා - අසංලිප්‍යා - අනුපලිප්‍යා වූයේ බැහැර වූයේ නික්මුණේ වේසෙයින් මිදුණේ නො යෙදුණේ විගතමය්‍යාද ඇති සිතින් සුක්ක ව වේසේ නුසි 'ත ලිප්‍යති දිට්ඨිසුතෙසු ධිමො' යනු වේ.

තෙනාං තභවා:

“උභොසු අනෙකසු විතෙයා ඡන්දං
එස්සං පරිඤ්ඤා අනාභුතිඥො
යදත්තාරති තදබ්බමානො
ත ලිප්පති දිට්ඨිසුතෙසු තිරො”ති.

2 - 8.

සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙයා ඔඤං
පරිඤ්ඤාසු මුති නොපලිතෙනා,
අබ්බුද්ධාසලො වරමපාමතෙනා
තාසිංසති ලොකමමං පරං ව.

සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙයා ඔඤනති - ‘සඤ්ඤා’ති කාමසඤ්ඤා ව්‍යාපාදසඤ්ඤා විහිංසාසඤ්ඤා තෙකම්මසඤ්ඤා අව්‍යාපාදසඤ්ඤා අවිහිංසාසඤ්ඤා රූපසඤ්ඤා සද්දසඤ්ඤා ගතිසඤ්ඤා රසසඤ්ඤා ථොට්ඨබ්බසඤ්ඤා ඛම්මසඤ්ඤා, යා එවුරුපා සඤ්ඤා සංජානනා සංජානිතතං, අයං වුවුවති සඤ්ඤා. සඤ්ඤං පරිඤ්ඤාති - සඤ්ඤං තිහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිතාං ඤාතපරිඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා පභානපරිඤ්ඤා. කතමා ඤාතපරිඤ්ඤා? සඤ්ඤං ජානාති ‘අයං කාමසඤ්ඤා අයං ව්‍යාපාදසඤ්ඤා අයං විහිංසාසඤ්ඤා අයං තෙකම්මසඤ්ඤා අයං අව්‍යාපාදසඤ්ඤා අයං අවිහිංසාසඤ්ඤා අයං රූපසඤ්ඤා අයං සද්දසඤ්ඤා අයං ගතිසඤ්ඤා අයං රසසඤ්ඤා අයං ථොට්ඨබ්බසඤ්ඤා අයං ඛම්මසඤ්ඤා’ති ජානාති පස්සති. අයං ඤාතපරිඤ්ඤා.

කතමා තීරණපරිඤ්ඤා? එවං ඤාතං කතාං සඤ්ඤං තිරෙති: අනිච්ච-තො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඨතො සලලතො අඝතො ආබාධතො පරතො පලොකතො ඊතිතො උපද්දවතො භයතො උපස්සග්ගතො චලතො¹ පහඛ්ඛුතො-පෙ- සමුදයතො අත්ථිග්ගමතො අස්සාදතො ආදීනවතො තිස්සරණතො තිරෙති. අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා පභානපරිඤ්ඤා? එවං ඤාතං කතාං එවං තීරසිතාං සඤ්ඤා ඡන්දරාගං පජ්ජති විනොදෙති ව්‍යන්තී කරොති අනභාවං ගමෙති. චුත්තමපි භෙතං භගවතා: “යො හික්ඛිවෙ සඤ්ඤා ඡන්දරාගො, තං පජ්ජතං. එවං සා සඤ්ඤා පජිතා හවිස්සති උච්ඡින්නමුලා තාලාවඤ්ඤා අනභාවං ගතා² ආයතිං අනුපාදබ්බමා”ති³. අයං පභානපරිඤ්ඤා, ‘සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා’ති සඤ්ඤං ඉමාහි තිහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිතාං; විතරෙයා ඔඤනති-කාමොඤං හවොඤං දිට්ඨොඤං අවිජ්ජොඤං තරෙයා උත්තරෙයා පතරෙයා සමතික්කමෙයා විතිවතෙතයාති ‘සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙයා ඔඤං.’

පරිභ්ගහෙසු මුති නොපලිතෙනාති - ‘පරිභ්ගහා’ති දෙව පරිභ්ගහා: තණ්හාපරිභ්ගහො ව දිට්ඨිපරිභ්ගහො ව -පෙ-අයං තණ්හාපරිභ්ගහො -පෙ-අයං දිට්ඨිපරිභ්ගහො. මුතිති - මොනං⁴ වුවුවති ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජානනා-පෙ- අමොහො ඛම්මවිවෙයො සම්මාදිට්ඨි,⁵ තෙන ඤාණෙන සමත්තාගතො මුති මොනපාතෙතනාති.

1. ඵලතො - සිමු. I.

2. අනභාවකතා - සිමු. I. අනභාවකතා-මජ්ඣං, අනභාවකතා - සා - සිමු. II.

a. ඛතිසංයුතා - භාරවග්ග.

3. මොනා - සිමු. I.

b. ඛම්මසඤ්ඤා - විතභුපපාදකණ්ඩ. I.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“උගොසු - පෙ - දිට්ඨසුතෙසු සිරො” යනු.

2-8

කාමසංඥාදිසංඥව නොහොත් සංඥානුසාරයෙන් තාමරූපය ත්‍රිවිධ පරිඥයෙන් දැන වතුරොක්ක තරණය කරන්නේ ය. එහෙයින් තාමසංඥාදිපරිග්‍රහයන්හි නො ඇලුණු ඒ කම්මානුච්ඡිති තෙම උපුටා හළ රාගාදියලා ඇතිගේ අප්‍රමාදා වූ හැසිරෙනුගේ (සාත්තමානාදි සංකිත) මෙලොවත් (පරාත්මමානාදි සංකිත) පරලොවත් නො පතන්නේ යි.

සංඥාදිසංඥව විතරෙසා ඛණං - ‘සංඥාදි’ යනු: කාමසංඥා යැ ව්‍යාපාද - විහිංසා - නේමසාමා - අව්‍යාපාද - අවිහිංසා සංඥා යැ, රූපසංඥා යැ ශබ්ද - ගති - රස - ස්පර්ශ - ඛණිකා සංඥා යැ යන මේ බදු වූ හැඳිනීම හදුනන අයුරු හැඳිනගත්බව ‘සංඥාදි’ යි කියනු ලැබේ. සංඥාදිසංඥව - සංඥව ඥාන තීරණ ප්‍රභාණ යන ත්‍රිවිධපරිඥායෙන් පිරිසිදු දැන; එහි ඥානපරිඥා කවරි ද යත්: මේ කාමසංඥා යැ මේ ව්‍යාපාද - විහිංසා - නේමසාමා - අව්‍යාපාද - අවිහිංසා සංඥා යැ මේ රූප - ශබ්ද - ගති - රස - ස්පර්ශ - ඛණිකා සංඥා යැ සංඥව දැනගනී, දකී. මේ යැ ඥානපරිඥා නම්.

තීරණපරිඥා කවරි ද යත්: මෙසෙයින් සංඥව ප්‍රකට කොට දැන අනිත්‍ය හෙයින් සිතයි. දුඃඛ - රොග - ගණ්ඨ - ශලා - අඝ - ආබාධ - පර - පලොක - ඊනි - උපද්‍රව - භය - උපසංගි - වල - පහබලා හෙයින් .. සමුදය - අත්තබ්බත - ආසාද - ආදිතව - නිසාරණ හෙයින් සිතයි. මේ යැ තීරණපරිඥා නම්.

ප්‍රභාණපරිඥා කවරි ද යත්: මෙසෙයින් ප්‍රකට කොට දැන මේ සෙයින් තීරණ කොට සංඥායෙහි ඡන්දරාගය දුරු කෙරෙයි, බැහැර කෙරෙයි, විගතාන්ත කෙරෙයි, අභාවයට පමුණුවයි. වදාරන ලද මෑ ය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින්: “මහණෙනි, සංඥායෙහි ඡන්දරාගය දුරු කරවු එවිට ඒ සංඥව ප්‍රතිණ වුවා වෙයි. උදාහරණයක් ලෙසින් ඇත්තී, තාලවිඤ්චාත් මෙන් කරන ලද්දේ, අභාවයට පැමිණියා, මතු නුපදනා පියවි ඇති එන්නී යැ” යි. මේ යැ ප්‍රභාණපරිඥා නම්. ‘සංඥාදි පරිඥාදි’ යනු: සංඥව මේ ත්‍රිවිධ පරිඥාවෙන් පිරිසිදු දැන; විතරෙසා ඛණං - කාම - භව - දුඃඛ - අවිද්‍යා ඕනෑම තරණය උත්තරණය ප්‍රතරණය සමතික්‍රමණය කරන්නේ යැ ඉක්මවන්නේ නුසි ‘සංඥාදි පරිඥාදි විතරෙසා ඛණං’ යනු වේ.

පරිග්‍රහපරිඥා බුද්ධි පොසව්‍යෙතා - ‘පරිග්‍රහ’ යනු: තාමසංඥා පරිග්‍රහ යැ දුඃඛපරිග්‍රහ යැ පරිග්‍රහ දෙකෙකි....බුද්ධි යනු: ‘මොන’යි ඥානය කියනු ලැබෙයි. ප්‍රඥව දැනගත්තා අයුරු...අමොහය ඛණිකා සමාන්තරයෙහි යැ. ඒ ඥානයෙන් යුක්ත වූ බුද්ධි තෙම ‘මොනසාත්ත’යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තීති මොනෙය්‍යාති: කායමොනෙය්‍යං වච්ඡමොනෙය්‍යං මනොමොනෙය්‍යං. කතමිං කායමොනෙය්‍යං? තිවිධානං කායදුච්චරිතානං පභානං කායමොනෙය්‍යං. තිවිධං කායසුචරිතං කායමොනෙය්‍යං, කායාරම්මණේ ඤාණං කායමොනෙය්‍යං, කායපරිඤ්ඤා කායමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො කායමොනෙය්‍යං, කායෙ ජ්‍යුරාගස්ස පභානං කායමොනෙය්‍යං, කායසංඛාරනිරෝධො වසුඤ්ඤානසමාපත්ති කායමොනෙය්‍යං. ඉදං කායමොනෙය්‍යං.

කතමිං වච්ඡමොනෙය්‍යං? වසුඤ්ඤානං¹ වච්චුච්චරිතානං පභානං වච්ඡමොනෙය්‍යං, වච්චුචරිතං වච්ඡමොනෙය්‍යං, වාචාරම්මණේ ඤාණං වච්ඡමොනෙය්‍යං, වාචාපරිඤ්ඤා වච්ඡමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො වච්ඡමොනෙය්‍යං, වාචාය ජ්‍යුරාගස්ස පභානං වච්ඡමොනෙය්‍යං. වච්ඡසංඛාරනිරෝධො දුතියර්කානසමාපත්ති වච්ඡමොනෙය්‍යං. ඉදං වච්ඡමොනෙය්‍යං.

කතමිං මනොමොනෙය්‍යං? තිවිධානං මනොදුච්චරිතානං පභානං මනොමොනෙය්‍යං, තිවිධං මනොසුචරිතං මනොමොනෙය්‍යං, විතතාරම්මණේ ඤාණං මනොමොනෙය්‍යං, විතතපරිඤ්ඤා මනොමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො මනොමොනෙය්‍යං, විතත ජ්‍යුරාගස්ස පභානං මනොමොනෙය්‍යං, විතතසංඛාරනිරෝධො සඤ්ඤාවෙදසිත්තිරෝධසමාපත්ති මනොමොනෙය්‍යං. ඉදං මනොමොනෙය්‍යං.

- 1, “කායමුතිං වාචාමුතිං මනොමුතිමනාසවං,
මුතිං මොනෙය්‍යසමපන්නං ආහු සබ්බපානාසිතං. a
- 2. කායමුතිං වාචාමුතිං මනොමුතිමනාසවං
මුතිං මොනෙය්‍යසමපන්නං ආහු තිත්තානපාපක”න්ති. b

ඉමෙහි තීති මොනෙය්‍යෙය්‍යාති ධර්මෙහි සමන්තාගතා ජ මුතිනො:² අගාරමුතිනො අනගාරමුතිනො සෙඛමුතිනො අසෙඛමුතිනො පච්චෙකමුතිනො මුතිමුතිනොති. කතමෙ අගාරමුතිනො? යෙ තෙ අගාරිකා දිට්ඨපදා විඤ්ඤානසාසනා, ඉමෙ අගාරමුතිනො. කතමෙ අනගාරමුතිනො? යෙ තෙ පබ්බරිකා දිට්ඨපදා විඤ්ඤානසාසනා, ඉමෙ අනගාරමුතිනො. සත්ත සෙඛා සෙඛමුතිනො. අරහතො අසෙඛමුතිනො. පච්චෙකමුතියා පච්චෙකමුතිනො. මුතිමුතිනො ථුච්චන්ති තපාගතා අරහතො සමාසමුද්ධා.

- 3. “ත මොනෙත” මුති හොති මුලහරුපො අවිදුසු,
යො ච භුලංච පග්ගග්ග වරමාදය පණ්ඩිතො.
- 4. පාපාති පරිවජ්ජෙති ස මුති තෙන සො මුති,
යො මුතාති උභො ලොකෙ මුති තෙන පට්ඨවති.” c

1. වසුඤ්ඤා - සීමු. I. 2. මුතනො - සා. 3. මොනෙය්‍යෙය්‍ය - ස.
a තිත්තානපාපක - ආපාතිකවිග්ග. b ඉතිමුතක - දුතියවග්ග.
c ධම්මපද - ධම්මසංඛාර.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කායමොනෙය්‍ය වච්ඡමානෙය්‍ය මනෝමොනෙය්‍ය යැයි මොනෙය්‍ය භූතෙති. කායමොනෙය්‍ය කවරු? යත්: ත්‍රිවිධ කායදුඛවිතයන්ගේ ප්‍රභාණය කායමොනෙය්‍ය යැ. ත්‍රිවිධ කායසුවරිතය කායමොනෙය්‍ය යැ. කාය අරමුණු කොට අතිත්‍යාදිවශයෙන් පැවැති ඥානය කායමොනෙය්‍ය යැ. කායපරිඥව කායමොනෙය්‍ය යැ. පරිඥසහගත වූ මාභීය කායමොනෙය්‍ය යැ. කායයම් ඡන්ද්‍රාගය දුරු කිරීම කායමොනෙය්‍ය යැ. කායසංසකාර (=ආශ්වාසප්‍රභාණය)යන්ගේ නිරෝධය වූ චතුර්විධාත්‍යමාපත්තිය කායමොනෙය්‍ය යැයි. මේ කායමොනෙය්‍ය නම්.

වච්ඡමානෙය්‍ය කවරු? යත්: චතුර්විධ වාන්දුඛවිතයන්ගේ ප්‍රභාණය වච්ඡමානෙය්‍ය යැ. වාන්සුවරිතය - අතිත්‍යාදිවශයෙන් වාගාලම්බනයෙහි පැවැති ඥානය - ත්‍රිවිධ පරිඥවශයෙන් වාක්පරිඥව - පරිඥසහගත මාභීය - වාක්හි ඡන්ද්‍රාගප්‍රභාණය - වාක්සංසකාර(විතකීපිචාර)යන්ගේ නිරෝධය වූ අභිතිශ්වාත්‍යමාපත්තිය වච්ඡමානෙය්‍ය යැයි. මේ වච්ඡමානෙය්‍ය නම්.

මනෝමොනෙය්‍ය කවරු? යත්: ත්‍රිවිධ මනෝදුඛවිතයන්ගේ ප්‍රභාණය මනෝමොනෙය්‍ය යැ. ත්‍රිවිධ මනසුවරිතය - විතතාලම්බනයෙහි පැවැති ඥානය - විතතපරිඥව - පරිඥසහගත වූ මාභීය - විතතයෙහි ඡන්ද්‍රාගප්‍රභාණය - විතතසංසකාරයන්(=සංඥාවදනාවන්)ගේ නිරෝධය වූ සංඥාවෙදසිතනිරෝධසමාපත්තිය මනෝමොනෙය්‍ය යැයි. මේ මනෝමොනෙය්‍ය නම්.

1. කායදුඛවිතප්‍රභාණයෙන් කායමුති වූ වාන්දුඛවිතප්‍රභාණයෙන් වාචාමුති වූ මනෝදුඛවිතප්‍රභාණයෙන් මනෝමුති වූ සඵාකුශලප්‍රභාණයෙන් ඵලයෙහි සිටි හෙයින් මුතිභාවයෙන් සුඤ්ඤ වුවහු සියලු කෙලෙසන් දුරු කළ හෙයින් 'සබ්බසංහායී' යයි කියත්.

2. ...මාභීඥානයෙන් සියලු පච්චි ධොවනය කළ හෙයින් 'නින්භාතපාපක, යසි' කියත්.

මේ ත්‍රිවිධ මොනෙය්‍යධර්මයන්ගෙන් සමන්විත වූ අගාරමුතිහු යැ. අනගාරමුතිහු යැ. අශෙක්‍ෂමුතිහු යැ. අශෙක්‍ෂමුතිහු යැ. ප්‍රත්‍යක්‍ෂමුතිහු යැ. මුතිමුතිහු යැයි අභිච්චමුති කෙතෙක් වෙති. අගාරමුතිහු කවරහ යත්: ගිහිකමහි යෙදුණු දුටු නිවන් ඇති දත් (ශික්‍ෂාත්‍රය සබ්බාත) තුන් සසුන් ඇත්තාහු අගාරමුතිහු යැ. අනගාරමුතිහු කවරහ යත්: පැවිදි වූ දුටුනිවන් ඇති දත් සසුන් ඇත්තාහු අනගාරමුතිහු යැ. සත්‍යශෙක්‍ෂයෝ සෙබමුතිහු යැ. රහත්හු අසෙබමුතිහු යැ. පස්සෙබ්බසු පච්චිකමුතිහු යැ. තථාගත අර්හත් සමස්තසමුද්ධයෝ මුතිමුතිහු යැයි කියනු ලැබෙත්.

3-4. සිස් පියවි ඇති අඤ (=නුවණ නැති) තෙතැත්තේ මොනභාවයෙන් (=නො බිණීමෙන්) මුති නම් නො වෙයි. තවද පණ්ණිත වූ යමෙක් කුලාව (=තරාදිය) ගෙන (අධිකය හැර උභයය පුරත්තාක් මෙන්) සිලසමාධාදි උතුම් දය ගෙන පච්චි දුරු කෙරේ ද, එ කරුණෙන් තෙතෙම මුති නම් වෙයි. යමෙක් සකකාදිලොකයෙහි ආධ්‍යාත්මික බාහ්‍යසකකාදි උග්‍රයාදියෙන් දති නම් එ කරුණෙන් හේ මුති යයි කියනු ලැබේ.

5. “අසතඤ්ච සතඤ්ච ඤානං ධම්මං
අජ්ඣන්තං ඛග්ගිඤ්ච සබ්බලොකෙ,
දෙවමනුස්සෙති පුජිතො යො
සබ්බජාලමතිච්ච සො මුතී”ති. 8

ලෙපාති - දෝ ලෙපා: තණ්හාලෙපො ච දිට්ඨිලෙපො ච -පෙ- අයං තණ්හාලෙපො-පෙ-අයං දිට්ඨිලෙපො. මුති තණ්හාලෙපං පභාග දිට්ඨිලෙපං පටිතිස්සජ්ඣා පරිඤ්ඤාපු න ලිප්පති න සංලිප්පති¹ ත උපලිප්පති අලිභෙනා අසංලිභෙනා අනුපලිභෙනා නික්ඛන්තො නිස්සවො² විප්පමුත්තො විසඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙන වේතසා විහරතිති ‘පරිඤ්ඤාපු මුති නොපලිභෙනා.

අබ්බුලාසලො චරමසමන්තොති - ‘සල’ නති සත්ත සලාති: රාගසලං දෙසසලං මොහසලං මානසලං දිට්ඨිසලං සොකසලං දුච්චරිතසලං.³ යස්සෙතෙ සලා පභිනා සමුවජිත්තා වූපසන්නා පටිපාසාභා අගබ්බුපානතිකා ඤාණගතිතා දර්ශා, සො වුච්චති අබ්බුලාසලො අබ්බුතිතසලො⁴ උභිතසලො සමුඛිතසලො උපාරිතසලො සමුපාරිතසලො චතතසලො චන්තසලො මුත්තසලො පභිතසලො පටිතිස්සධර්මසලො නිව්ජාතො නිබ්බුතො සිතිභුතො පුබ්බපටිසංවේදී බුහුභුතෙන අත්තනා විහරතිති ‘අබ්බුලාසලො.’ චරණති - චරන්තො විහරන්තො ඉරිසන්තො වන්තන්තො පාලෙන්තො යපෙන්තො යාපෙන්තො. අසමන්තොති - සකකච්චකාරී සාතච්චකාරී අධිකකාරී අනොලිතවුත්තිකො අතික්ඛිතකජ්ඣො අතික්ඛිතතධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ‘කපාහං අපරිපුරං වා සිලකඛකං පරිපුරෙය්‍යං, පරිපුරං වා සිලකඛකං තත් තත් පඤ්ඤාය අනුගණෙහය්‍ය’නති යො තත් ඡන්දො ච වායාමො ච උස්සාහො ච උස්සාලති ච අප්පට්ඨාති ච සති ච සමපජ්ඣො ච ආතප්පං පඨානං අභිධානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ‘කපාහං අපරිපුරං වා සමාධිකඛකං පරිපුරෙය්‍යං, පරිපුරං වා සමාධිකඛකං තත් තත් පඤ්ඤාය අනුගණෙහය්‍යං -පෙ- කුසලෙසු ධම්මෙසු. ‘කපාහං අපරිපුරං වා පඤ්ඤාකඛකං පරිපුරෙය්‍යං -පෙ- විමුත්තිකඛකං. -පෙ- විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සතකඛකං. තත් තත් පඤ්ඤාය අනුගණෙහය්‍ය’නති යො තත් ඡන්දො ච වායාමො ච උස්සාහො ච උස්සාලති ච අප්පට්ඨාති ච සති ච සමපජ්ඣො ච ආතප්පං පඨානං අභිධානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ‘කපාහං අපරිපුරං වා දුක්ඛං පරිජානෙය්‍යං, අප්පභින්න වා කිලෙසෙ පජ්ඣෙය්‍යං, අභාවිතං වා මග්ගං භාවෙය්‍යං, අසච්ඡිකතං වා නිරෝධං සච්ඡිකරෙය්‍යනති’ යො තත් ඡන්දො ච වායාමො ච උස්සාහො ච උස්සාලති ච අප්පට්ඨාති ච සති ච සමපජ්ඣො ච ආතප්පං පඨානං අභිධානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසුති ‘අබ්බුලාසලො චරමසමන්තො.’

1. පලිප්පති - සීඝ්‍ර. II
2. නිත්තො - සො, නිස්සතො - ස. 3. කපං කපාසලං - සො.
4. පහතසලො - සො.
8. සුත්තතිපාත - සතිසුත්ත.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

5. යමෙක් ආධ්‍යාත්මික වූ ද බාහ්‍ය වූ ද සියලු ලෝකයෙහි කුශලාකුශල හෙද වූ සාධුත්තේ ද අසාධුත්තේ ද බමිය (ප්‍රවිච්ඡාසයෙන්) දැන එහෙයින් මෑ රාගාදිසංගත හා තෘෂ්ණාදූෂිතභාවය ඉක්මවා සිටියේ දෙවිමිනිසුන් විසින් පුද්ගල ලද්දේ වේ ද, ඒ කෂිණාසුච තෙම 'මුනි' යයි කියනු ලැබේ.

ලෙස නම: තෘෂ්ණාලෙප යෑ දූෂිතලෙප යෑයි ලෙප දෙකෙකි... කෂිණාසුච මුනි තෙම තෘෂ්ණාලෙපය හැර දූෂිතලෙපය දුරු කොට තෘෂ්ණාදූෂිත ගත් වස්තුසංහි නො ඇලෙයි, වෙසෙසින් නො ඇලෙයි, නො යෙදෙයි, අලිප්ත අසංලිප්ත අනුපලිප්ත වූයේ නික්මුණේ බැහැර වූයේ වෙසෙසින් මිදුණේ විසංසුක්ක වූයේ විගතමය්‍යාද ඇති සිතින් යුක්ත වෑ වෙසේ නුසි 'පරිඤ්ඤාසුච මුනි භ්‍යොපලිතො' යනු වේ.

අබ්බුද්ධාසලො වරමසාමතො - 'සල' නම: රාගශල්‍ය යෑ දෙස - මොහ - මාන - දිව්‍ය - සොක - දුෂ්චරිතශල්‍ය යෑයි සප්ත ශල්‍ය කෙනෙකි. යමක්හු විසින් තෙල ශල්‍යයෝ ප්‍රභාණ කරන ලද්දහු සමුවර්තන වූවාහු සත්තිද්‍රවන ලද්දහු ඉපදීමට නුසුදුසු කරන ලද්දහු නුවණ-හිත්තෙන් දවන ලද්දහු ද, හෙතෙම බැහැර කළ ශල්‍ය (= හුල්) ඇත්තේ යෑ, උපුටාගළ හුල් ඇත්තේ යෑ, සිදුනා ලද හුල් ඇත්තේ යෑ, ත්‍යාග කළ - වමනය කළ - මුදන ලද - ප්‍රභාණ කළ - දුරු කළ - හුල් ඇත්තේ යෑ, තෘෂ්ණා රහිත යෑ, නිවුණේ යෑ, සිහිල් වූයේ යෑ, සුව විඳිනසුලු වූයේ උතුම් වූ සිතින් යුක්ත වෑ වෙසේ නුසි 'අබ්බුද්ධාසලො' නමි. මරං යනු: හැසිරෙනුයේ වෙසෙනුයේ ඉරියව් පවත්වනුයේ ඉරියව් උපදවනුයේ ඉරියව් රක්තේ යෑපෙනුයේ; **අසාමතො** - කුසල් දහමහි සත්කාර (සකස් කොට) කරනුයේ සත්තභාවයෙන් කරනුයේ නො නැවැත කරනුයේ නො ගැකිලෑ කරනුයේ නො තැබූ ඡන්දය ඇතියේ නො තැබූ බුර (නො පසුබස්නා සිත්) ඇතියේ 'කෙසේ නම් මම නොපිරිපුන් සීලසකකිය පුරම් දේ හෝ පිරිපුන් සීලසකකිය ප්‍රඥයෙන් අනුග්‍රහ කෙරෙමි දේ හෝ' යි ඒ කුසල් දහමහි යම් කතකුකම්පනාඡන්දයෙක් වෑයමෙක් උත්සාහයෙක් අධිමාත්‍රඋත්සාහයෙක් නො පසු බස්නා විශ්‍යයෙක් ස්මාතියෙක් සම්ප්‍රජන්‍යයෙක් කෙලෙස් තවන විශ්‍යයෙක් ප්‍රබන්ධිකයෙක් අධිෂ්ඨානයෙක් අනුයෝගයෙක් අප්‍රමාදයෙක් වේ ද, 'කෙසේ නම් මම නො පිරිපුන් සමාධිසකකිය පුරම් දේ හෝ පිරිපුන් සමාධිසකකිය ඒ ඒ තැන නුවණින් අනුගතීම් දේ හෝ' යි...නො පිරිපුන් ප්‍රඥසකකිය... විමුක්තිසකකිය... විමුක්තිඥන දර්ශිසකකිය පුරම් දේ හෝ... කෙසේ නම් මම අපරිඥන වූ දුඛය ඥාතපරිඥයෙන් දැනගතීම් දේ හෝ, අප්‍රතිණ වූ කෙලශයන් දුරු කෙරෙමි දේ හෝ, නො වැඩූ මාභීය වඩමි දේ හෝ, නො පසක් කළ නිරෝධය පසක් කෙරෙමි දේ හෝ, යි කුසල්දහමහි යම් ඡන්දයෙක් වෑයමෙක් උත්සාහයෙක් අධිමාත්‍රඋත්සාහයෙක් නො පසු බස්නා විශ්‍යයෙක් ස්මාතියෙක් සම්ප්‍රජන්‍යයෙක් කෙලෙස් තවන විශ්‍යයෙක් ප්‍රබන්ධිකයෙක් අධිෂ්ඨානයෙක් අනුයෝගයෙක් අප්‍රමාදයෙක් වේ ද, එයින් යුක්ත නුසි 'අබ්බුද්ධාසලො වරමසාමතො' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නාසිංසති ලොකමිමං පරං වානි - ඉමං ලොකං නාසිංසති සකතතභාවං, පරං ලොකං නාසිංසති පරතතභාවං, ඉමං ලොකං නාසිංසති සකරුප්වෙදනාසඤ්ඤාසංඛාරවිඤ්ඤාණං, පරං ලොකං නාසිංසති පරරුප්වෙදනාසඤ්ඤාසංඛාරවිඤ්ඤාණං, ඉමං ලොකං නාසිංසති ඡ අජඤ්ඤාතිකාති ආයතනාති, පරං ලොකං නාසිංසති ඡ බාහිරාති ආයතනාති, ඉමං ලොකං නාසිංසති මනුස්සලොකං, පරං ලොකං නාසිංසති දෙවලොකං, ඉමං ලොකං නාසිංසති කාමධාතුං, පරං ලොකං නාසිංසති රූපධාතුං, ඉමං ලොකං නාසිංසති කාමධාතුං රූපධාතුං, පරං ලොකං නාසිංසති අරූපධාතුං, පුනගතිං වා උප්පතතිං වා පටිසංඝිං වා භවං වා සංසාරං වා චට්ඨං වා නාසිංසති න ඉච්ඡති න සාදියති න පඤ්ඤති න පිහෙති නාභිජප්පතිති 'නාසිංසති ලොකමිමං පරං වා'ති.

තෙනාන භගවා:

“සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙය්‍ය ඔඤං
පරිඤ්ඤායෙසු මුති නොපට්ඨෙතො,
අබ්බුද්ධසංඝො වරමප්පමෙතො
නාසිංසති ලොකමිමං පරං වා”ති.

භූතධම්මසූත්තනිද්දසො දුතියො.

3

දුට්ඨධම්මසූත්තනිද්දසො

අථ දුට්ඨධම්මසූත්තනිද්දසං වක්ඛති:

8 - 1

වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙ
අථොපි වෙ¹ සච්චමනා වදන්ති,
වාදං ව ජාතං මුති නො උපෙති
තස්මා මුති තස්ස බිලො කුහිඤ්ඤි.

වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙති - එකෙ තිත්ථියා දුට්ඨමනා පදුට්ඨමනා විරුඤ්ඤාමනා² පටිවිරුඤ්ඤාමනා ආනතමනා පච්චාගතමනා ආඝාතිතමනා³ පච්චාඝාතිතමනා වදන්ති උපවදන්ති භගවන්තං ව භික්ඛුසඤ්ඤං ව අභුතෙතොති 'වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙ.'

අථොපි වෙ⁴ සච්චමනා වදන්තිති - යෙ තෙසං තිත්ථියානං සද්දහනා ඔකපොනනා අබ්බුද්ධතා සච්චමනා සච්චසඤ්ඤානො භූතමනා භූතසඤ්ඤානො තථමනා තථසඤ්ඤානො සාථාවමනා සාථාවසඤ්ඤානො⁵ අවිපරිතමනා අවිපරිතසඤ්ඤානො වදන්ති උපවදන්ති භගවන්තඤ්ඤා භික්ඛුසඤ්ඤං ව අභුතෙතොති 'අථොපි වෙ¹ සච්චමනා වදන්ති.'

1. අඤ්ඤාපි තෙ - සිමු. II.

2. විදුට්ඨමනා - කප්ථි.

3. අඝාතිතමනා - සා.

4. අථොපි තෙ - සිමු. II.

5. සාථාවමනා සාථාවසඤ්ඤානො - ස.

තාසිංසනී ලොකමිමං පඤ්චං ව - ස්වාත්තභාවසංඛ්‍යාත මෙලොව නො පතයි. පරාත්තභාවසංඛ්‍යාත පරලොව නො පතයි. ස්වකීයරූපවේදනා-සංඤ්‍යාසංඝකාරවිඤ්ඤාන සංඛ්‍යාත මෙලොව, පරාරූපවේදනාසංඤ්‍යාසංඝකාරවිඤ්ඤාන සංඛ්‍යාත පරලොව, ආයාත්මිකසංඛ්‍යාතසංඛ්‍යාත මෙලොව, බාහ්‍ය සංඛ්‍යාතසංඛ්‍යාත පරලොව, මිත්‍රශ්‍යාලොක සංඛ්‍යාත මෙලොව, දිව්‍යලොක සංඛ්‍යාත පරලොව, කාමිහව සංඛ්‍යාත මෙලොව, රූපාරූපහවසංඛ්‍යාත පරලොව, කාම - රූපහවසංඛ්‍යාත මෙලොව, අරූපහව සංඛ්‍යාත පරලොව නො පතයි. ටෙරලා පඤ්චගනිය හෝ (සිවුයොතිසෙති) උපත හෝ පිළිසද හෝ කම්මවය හෝ සසර හෝ භ්‍රෙහුමකවාතතය හෝ ආශංසන නො කෙරෙයි, නො කැමැති වෙයි, නො ඉවසයි, නො පතයි, නො ඉස්තේ වෙයි, අභිජ්ජාන නො කෙරේ නුසි 'තාසිංසනී ලොකමිමං පරඤ්ච' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා - පෙ - පරං ව” යි.

දෙවැනි වූ ගුහධම්මකසුත්තනිදේශය යි.

3

දුට්ඨධම්මකසුත්තනිදේශය

ඉක්කිති දුට්ඨධම්මකසුත්තනිදේශය කියනු ලැබේ.

8 - 1.

ඇතැම් (අන්‍යතීථී) කෙනෙක් එකාන්තයෙන් විරුඬා සිත් ඇත්තානු මැ (බුදුනට හා සහනට) උපවාද කෙරෙති (-නුගුණ කීයති.) යළි (මවුන් ගෙන් ඇසු) අත් කෙනෙක් එකාන්තයෙන් 'සැබැවැ' යන සිත් ඇත්තනු මැ උපවාද කෙරෙත්. බුද්ධිමුති තෙම අගුතයෙන් උපත් (තෙල ආත්‍රොශ)වාදයට ද නො පැමිණෙයි. එහෙයින් මුති තෙම කිසි තැනෙකින් රාගදී ඕල (හුල්) තැත්තේ වේ.

වදනති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙ - ඇතැම් තීථීක කෙනෙක් දූෂිත සිත් ඇත්තානු ප්‍රදූෂිත සිත් ඇත්තානු විරුඬා සිත් ඇත්තානු කොපයෙන් පහල සිත් ඇත්තානු ගැටුණු සිත් ඇත්තානු බුදුනට ද සහනට ද අගුතයෙන් (බොරුවෙන්) කියති, උපවාද කෙරෙත් නුසි 'වදනති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙ' යනු වේ.

අපොඨි වෙ සච්චමනා වදනති - ඒ තොටුවත්තේ බස් හදහන ගුණවශයෙන් බැසගත් පැහැදීමෙන් ඉටසන යම් කෙනෙක් වෙත් ද, ඔහු සැබැවැ යන සිත් ඇත්තානු සැබැවැයි හඟනානු වූයෙකැ යන සිතැත්තානු වූයෙකැ යි හඟනානු අවිපරිත සිතැත්තානු අවිපරිත වැ හඟනානු නිශ්චල සිතැත්තානු නිශ්චල වැ හඟනානු නිශ්චය වූ සිතැත්තානු නිශ්චයෙන් හඟනානු බුදුනට ද සහනට ද අගුතයෙන් බෙණෙති. උපවාද කෙරෙත් නුසි 'අපොඨි වෙ සච්චමනා වදනති' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වාදං ව ජාතං මුනි නො උපෙතිති - සො වාදො ජාතො නොති සඤ්ජාතො නිබ්බන්ධො අභිනිබ්බන්ධො පාතුභුතො, පරතොක්ඛොසො අක්කොසො උපවාදො භගවතො ච භික්ඛුසංඝස්ස ච අභුතෙනාති 'වාදං ව ජාතං.' මුනි නො උපෙතිති - 'මුනි'ති මොනං චූළචි ස්වණං, යා පඤ්ඤ පජානතා අමොහො ධම්මෙව්වයො සම්මාදිට්ඨි, තෙන ස්වණෙන සමන්තාගතො මුනි මොක්ඛසානො - පෙ - සංග්ගාභූතෙව්ව සො මුනි. යො වාදං උපෙති, සො ද්විති කාරණෙහි වාදං උපෙති: කාරකො කාරකතාය වාදං උපෙති අථවා දුට්ඨමානො උපවදියමානො කුසාති ව්‍යාපජ්ජති පතිත්ථිතති කොපඤ්ඤ දෙසඤ්ඤ අසාව්වයඤ්ඤ පාතුකරොති අකාරකොමිති. යො වාදං උපෙති, සො ඉමෙහි ද්විති කාරණෙහි වාදං උපෙති. මුනි ද්විති කාරණෙහි වාදං න උපෙති: අකාරකො මුනි අකාරකතාය වාදං න උපෙති. අථවා දුට්ඨමානො උපවදියමානො න කුසාති න ව්‍යාපජ්ජති න පතිත්ථිතති, න කොපඤ්ඤ දෙසඤ්ඤ අසාව්වයඤ්ඤ පාතුකරොති අකාරකොමිති. මුනි ඉමෙහි ද්විති කාරණෙහි වාදං න උපෙති න උපගමන්ති න ගණනාති න පරාමසති න අභිනිවිසතිති 'වාදඤ්ඤ ජාතං මුනි නො උපෙති.'

තසමා මුනි තප්පි ඩිලො කුභිඤ්ඤිති - 'තසමා'ති තසමා තං කාරණං තංගෙකු තසාව්වයා තතද්දතා¹ මුනිතො අභතචිත්තතා² ඩිලජාතතාපි තප්පි, පඤ්ඤපි වෙනෙ ඩිලා තප්පි. තයොපි ඩිලා තප්පි: රාගධිලො දොසධිලො මොහධිලො තප්පි න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති පතීනො සමුච්ඡින්නො චූරසන්නො පටිසංස්කරො අභබ්බසාතතිකො ස්වණගතිතා දරෙස්සා. කුභිඤ්ඤිති - කුභිඤ්ඤි කිම්භිති කප්ථිති, අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා වාති 'තසමා මුනි තප්පි ඩිලො කුභිඤ්ඤි'ති.

තෙනාග භගවා:

“වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙ
අපොපි වෙ^{*} සච්චමනා වදන්ති,
වාදං ව ජාතං මුනි නො උපෙති
තසමා මුනි තප්පි ඩිලො කුභිඤ්ඤි”ති.

3 - 2

සකං හි දිට්ඨං කථමච්චයෙය්‍ය
ඡන්දනුතීතො රූපියා නිව්චොස්සා,
සයං සමන්තාති පකුඛමානො
යථා හි ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍ය.

1. තං නිදන්තං - සිමු. I.

2. අභතච චිත්තතා - සිමු. I.

3. අඤ්ඤපි තෙ - සිමු. II.

වාදං ච ජාතං මුනි නො උපෙති - ඒ ආක්‍රොශවාදය බුදුන්ට ද සහන්ට ද අභූතයෙන් උපන්නේ හටගත්තේ නිපන්නේ මොනොවට නිපන්නේ පහළ වූයේ මෙරමා බසින් වූයේ උපවාද වූයේ වේ නුසි 'වාදං ච ජාතං' යනු වෙයි. මුනි නො උපෙති - 'මුනි' යනු: (2-8.සුත්තනිදේශය බලන්න) යමෙක් උපවාදයට පැමිණේ නම්, හෙතෙම දෙ කරුණෙකින් උපවාදයට පැමිණෙයි: කාරක (=කළ දෙස ඇතිගේ) කාරක බැවින් උපවාදයට පැමිණෙයි. නොහොත් කියනු ලබනුයේ උපවාද කරනු ලබනුයේ 'මම අකාරකයෙමි' කිපෙයි, ව්‍යාපාදයට පැමිණෙයි, තදබවට පැමිණෙයි, කොපයන් දොෂයන් නො සතුවත් පහළ කෙරෙයි. උපවාදයට පැමිණෙනුයේ මේ දෙ කරුණෙන් පැමිණෙයි. බුද්ධිමුනි තෙම දෙ කරුණෙකින් උපවාදයට නො පැමිණෙයි: අකාරක වූ මුනි අකාරක බැවින් උපවාදයට නො පැමිණෙයි, නොහොත් (අත්‍යයන් විසින් කියනු ලබනුයේ උපවාද කරනු ලබනුයේ 'මම අකාරකයෙමි' නො කිපෙයි, පුනි නො වෙයි, තද නො වෙයි, කෝපයන් දේසයන් නො සතුවත් පහළ නො කෙරෙයි. මුනි තෙම මේ දෙ කරුණෙන් උපවාදයට නො පැමිණෙයි, නො ඵලැබෙයි, පරාමයි නො කෙරෙයි, නො පිවිසේ නුසි 'වාදං ච ජාතං මුනි නො උපෙති' යනු වේ.

තසමා මුනි නපි බිලො කුභිඤ්චි - 'තසමා' යනු: එහෙයින් එ කරුණෙන් ඒ හෙතෙමෙන් ඒ ප්‍රත්‍යයයෙන් ඒ නිදනයෙන් මුනිනුගේ කොපයෙන් පහළ සිතැති බවෙන් ප්‍රතිසබ්බ (-හුල්) හටගත් බවෙන් නැති. වෛෂ්‍යාබ්බ පස ම නැති. රාග දේස මෝහ යන බිල තුන ම නැත්තේයි. නපි - අවිද්‍යාන වෙයි, නො ලැබෙයි ප්‍රතිණ වූයේ සමුවර්තන වූයේ සන්තිදුණේ සැතැල්ලු වූයේ උපතට නො හුදුසු වූයේ නුවණහින්නෙන් දවුණේ වෙයි. කුභිඤ්චි යනු: අධ්‍යාත්මයෙහි හෝ බාහ්‍යයෙහි හෝ අධ්‍යාත්මබාහ්‍යයෙහි හෝ කොහි දු කිසිවෙක්හි දු කිසි තැනෙක්හි දු නුසි 'තසමා මුනි නපි බිලො කුභිඤ්චි' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුනු:

“වදනති වෙ -පෙ - නපි බිලො කිභිඤ්චි”යි.

8-2.

දුෂට්ඨ්‍යකයෙන් මෙහෙයන ලද දුෂට්ඨ්‍යවයෙහි බැසගත් තිථික ජන තෙමේ සවකිය දුෂට්ඨ කිසෙයින් හරනේ ද, යළි තමා විසින් රැස් කරන ලද ඒ දුෂට්ඨයෙන් කරනුයේ යම්සේ දැන නම් එසේ මැ කියන්නේ යි.

සකං හි දිට්ඨිං කථමම්මසෙය්‍යාති - යෙ තෙ¹ තිත්තියා සුද්දමිං පරිබ්බාජිකං භනාතා සමණානං සක්‍යපුත්තනියානං අවණණං පකාසයිතිං ඵලං ඵතං ලාභං යසං සක්‍කාරං සම්මානං පච්චාහරිස්සාමා'ති තෙ ඵලංදිට්ඨිකා ඵලංඛනතිකා ඵලංරූපිකා ඵලංලද්ධිකා ඵලංඅජ්ඣාසයා ඵලමධිප්පායා, තෙ තාසකම්පු සකං දිට්ඨිං සකං ඛනතිං සකං රූපිං සකං ලද්ධිං සකං අජ්ඣාසයං සකං අධිප්පායං අතික්කමිතුං. අථ ඛො ඤෙව අයසො තෙ පච්චාගතොති. ඵලමපි සකං දිට්ඨිං කථමම්මසෙය්‍යා. අථවා 'සස්‍යතො ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා'නති යො සො ඵලංවාදෙ, සො සකං දිට්ඨිං සකං ඛනතිං සකං රූපිං සකං ලද්ධිං සකං අජ්ඣාසයං සකං අධිප්පායං කථං අච්චයෙය්‍ය අතික්කමෙය්‍ය සමතික්කමෙය්‍ය විතිවතෙතෙය්‍ය? තං කිස්ස හෙතු? තස්ස සා දිට්ඨි තථා සමන්තා සමාදින්නා ගහිතා පරාමට්ඨා අභිතිවිට්ඨා අජේඣාසිතා අධිමුත්තාති. ඵලමපි 'සකඤ්ඤා දිට්ඨිං කථමම්මසෙය්‍යා.' අථවා 'අසස්‍යතො ලොකො, අත්තවා² ලොකො, අත්තත්තවා ලොකො, තං ජීවං තං සරිරං, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරිරං, හොති තථාගතො පරමමරණො, න තොති තථාගතො පරමමරණො, හොති ච න හොති ච තථාගතො පරමමරණො, තෙව තොති න ත හොති තථාගතො පරමමරණො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා'නති යො සො ඵලංවාදෙ, සො සකං දිට්ඨිං සකං ඛනතිං සකං රූපිං සකං ලද්ධිං සකං අජ්ඣාසයං සකං අධිප්පායං කථං අච්චයෙය්‍ය අතික්කමෙය්‍ය සමතික්කමෙය්‍ය විතිවතෙතෙය්‍ය; තං කිස්ස හෙතු? තස්ස සා දිට්ඨි තථා සමන්තා සමාදින්නා ගහිතා පරාමට්ඨා අභිතිවිට්ඨා අජේඣාසිතා අධිමුත්තාති. ඵලමපි 'සකං හි දිට්ඨිං කථමම්මසෙය්‍යා.'

ජන්දුනුතිතො රූපියා නිවිමෙඨාති - 'ජන්දුනුතිතො'ති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛනතියා සකාය රූපියා සකාය ලද්ධියා යායති නීයති වුග්ගති සංහරීයති, යථා භජිතොතෙත වා අස්සයාතෙත වා ගොයාතෙත වා මෙඤ්ඤාකයාතෙත වා භිට්ඨයාතෙත වා යායති නීයති වුග්ගති සංහරීයති, ඵලමෙවං සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛනතියා සකාය රූපියා සකාය ලද්ධියා යායති නීයති වුග්ගති සංහරීයති ජන්දුනුතිතො; රූපියා නිවිමෙඨාති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛනතියා සකාය රූපියා සකාය ලද්ධියා නිවිට්ඨො පතිට්ඨිතො අලලිතො උපාගතො අජේඣාසිතො අධිමුත්තොති 'ජන්දුනුතිතො රූපියා නිවිට්ඨො.'

සකං හි දිට්ඨං කථමම්මසෙය්‍ය - ඒ තිථිකයෝ සුඤ්චි පිරිවැජ්ජිතසා ඉමණ්‍යාකාසපුත්‍රයන්ගේ අගුණ ප්‍රකට කොට 'මෙසේ මේ ලාභයශ්‍ය සත්කාර සම්මාන උපදවමන' යන මේබදු දූෂිත ඇත්තාහු මේබදු කැමැත්ත - මේබදු රූපිය - මේබදු ලබ්බිය - මේබදු අදහස - මේබදු අභිප්‍රාය ඇත්තාහු, ඔහු ඝට්ඨිත දූෂිත කැමැත්ත රූපිය ලබ්බිය අභිප්‍රාය ඝට්ඨිත අභිප්‍රාය ඉක්මවන්නට නො හැකි වූහ. වැලි එ මැ අයස ඔවුන් කරා පෙරලා පැමිණියේ නුසි මෙසේත් 'සකං හි දිට්ඨං කථමම්මසෙය්‍ය' යනු වේ. නොහොත් 'ලොකය ශාශ්වත යැ, මේ මැ සැබැවැ, අත්‍යය සිස් යැ' යන මේබදු වාදය ඝට්ඨිත සිය කැමැත්ත සිය රූපිය සිය ලබ්බිය සිය අදහස සිය අභිප්‍රාය කෙසේ නම් ඉක්මවන්නේ ද, අතික්‍රමණය සම්මතක්‍රමණය කරන්නේ ද, බැහැර කරන්නේ ද, (නොකරන්නේ මැයැ.) ඊට කරුණු කිම යත්: ඔහුගේ ඒ දූෂිත නොමෝ එපරිද්දෙන් සම්පූර්ණ වූවා යැ මොනොවට ගන්නා ලද්දී යැ ඇසුරු කොට ගන්නා ලද්දී යැ පරාමර්ථය කරන ලද්දී යැ අභිනිවේශය කරන ලද්දී යැ ඇතුළත් වූවා යැ බැසගන්නා ලද්දී යැ (එහෙයින්). මෙසේත් 'සකං හි දිට්ඨං කථමම්මසෙය්‍ය' යනු වේ. නොහොත් ආත්මභාවසංකිත ලොකය අශාශ්වත යැ, ලොකය (ආත්මභාවය) අත්‍යවත් යැ, ලොකය අත්‍යවත් යැ, ජීවයත් ශරීරයත් හේ මැයැ, ජීවය අනෙකෙකු ශරීරය අනෙකෙකු, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු (පරලොවැ) වෙයි. සත්ත්ව තෙමේ පරලොවැ නො මැ වෙයි. සත්ත්ව තෙමේ පරලොවැ උපදන්නේ නුපදන්නේ වෙයි. පරලොවැ නො මැ වෙයි. තොටන්නේ නො වෙයි. මේ මැ සැබැවැ අත්‍යය සිස් යැ යන මේබදු වාද සංකිත වූ ඝට්ඨිත දූෂිත...ඝට්ඨිත කැමැති කෙසේ නම් ඉක්මවන්නේ ද; ඊට හෙතු කිම? යත්: ඔහු විසින් ඒ දූෂිත නොමෝ නො ඉක්මවියැ හැකි පරිද්දෙන් පුරන ලද, සමාදන් වන ලද ගන්නා ලද, පරාමර්ථ කරන ලද, අභිනිවේශ කරන ලද, ඇතුළත් වන ලද, බැසගන්නා ලද හෙයින්. මෙසේත් 'සකං හි දිට්ඨං කථමම්මසෙය්‍ය' යනු වේ.

ඡන්දනුකිතො රූපියා නිවිට්ඨො - 'ඡන්දනුකිතො' යනු: ඝට්ඨිත දූෂිතයන් - කැමැත්තෙන් - රූපියෙන් - ලබ්බිකයෙන් යවනු ලබයි, පමුණුවනු ලබයි, උසුලනු ලබයි, මොනවට හරිනු ලබා. ඇත්තානකින් හෝ අස්තානකින් හෝ ඊයකින් හෝ ගවයානකින් හෝ එළයානකින් හෝ බැටළුයානකින් හෝ ඔවුයානකින් හෝ කොටළුයානකින් හෝ පමුණුවනු ලබන්නාක් මෙන් තමාගේ දූෂිතයන් - කැමැත්තෙන් - රූපියෙන් - ලබ්බිකයෙන් යවනු පමුණුවනු උසුලනු සංහරණය කරනු ලබා නුසි 'ඡන්දනුකිතො' යනු වේ. 'රූපියා නිවිට්ඨො' යනු: තමාගේ දූෂිතයන් කැමැත්තෙන් රූපියෙහි ලබ්බියෙහි පිටියෙහි පිහිටියේ ඇසුරෙන් උපගත වූයේ ඇතුළත් වූයේ බැසගන්නා ලද්දේ නුසි 'ඡන්දනුකිතො රූපියා නිවිට්ඨො' යනු වේ.

සයං සමන්තානි පක්ඛබ්බමානොති - සයං සමන්තං කරොති, පරිපුණ්ණං කරොති, අනොමං කරොති, අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති; 'අයං සත්ථා සබ්බසුද්ධා'ති සයං සමන්තං කරොති, පරිපුණ්ණං කරොති, අනොමං කරොති; අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති; 'අයං බමමො ඤාකාකො, අයං ගණො සුපට්ටිපන්නො, අයං දිට්ඨි හද්දිකා, අයං පටිපදා සුපඤ්ඤානා, අයං මග්ගො නියාණිකො'ති සයං සමන්තං කරොති, පරිපුණ්ණං කරොති, අනොමං කරොති, අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති ජනෙති සඤ්ජනෙති නිබ්බන්ධෙති අභිනිබ්බන්ධෙතිති 'සයං සමන්තානි පක්ඛබ්බමානො.'

යථා හි ජානෙය්‍ය තථා චදෙය්‍යාති - යථා ජානෙය්‍ය තථා චදෙය්‍ය කපේය්‍ය භණ්ණෙය්‍ය දීපෙය්‍ය වොහරෙය්‍ය. 'සසානො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤ'නති යථා ජානෙය්‍ය, තථා චදෙය්‍ය කපේය්‍ය භණ්ණෙය්‍ය දීපෙය්‍ය වොහරෙය්‍ය. 'අසසානො ලොකො -පෙ- නෙව තොති න ත තොති තථාගතො පරමර්ණො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤනති යථා ජානෙය්‍ය, තථා චදෙය්‍ය කපේය්‍ය භණ්ණෙය්‍ය දීපෙය්‍ය වොහරෙය්‍යාති-යථා හි ජානෙය්‍ය තථා චදෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා:

“සකං හි දිට්ඨිං කථමච්චයෙය්‍ය
ජන්දුනුනිතො රුට්ඨො නිව්ට්ඨො,
සයං සමන්තානි පක්ඛබ්බමානො
යථා හි ජානෙය්‍ය තථා චදෙය්‍ය”ති.

8 - 8

යො අත්තතො සීලවතානි ජනතු
අනාහුසුඤ්ඤා පරෙසං¹ පාචා²
අනරියධම්මං කුසලා තමාහු
යො ආතුමානං සයමෙව පාචා.

යො අත්තතො සීලවතානි ජනතුති - 'යො'ති යො යාදිසො යථාසුත්තො යථාචිහිතො යථාසකාරො යං ථානං පත්තො යංධම්මං-සමන්තාගතො බතතියො වා බ්‍රාහ්මණො වා චෙස්සො වා සුද්දො වා ගතට්ඨො වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මනුස්සො වා; සීලබ්බතානිති අත්ථි සීලං වෙව චතං ව, අත්ථි චතං න සීලං. කතමං සීලං වෙව චතං ව? ඉධ භික්ඛු සීලවා තොති පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තො විහරති ආචාරශෝචරසමපන්නො අණුමත්තෙසු වජේසු භයදස්සාථි සමාදය සික්කති සික්කාපදෙසු, යො තත්ථ සඤ්ඤමො සංවරො අනතික්කමො, ඉදං සීලං. යං සමාදනං, තං චතං. සංවරට්ඨන සීලං, සමාදනට්ඨන චතං. ඉදං වුච්චති සීලං වෙව චතං ව. කතමං චතං න සීලං? අට්ඨ බ්‍රිතඛතානි: ආරඤ්ඤිකඛිං පිණ්ඩපාතිකඛිං පංසුකුලිකඛිං තෙච්චරිකඛිං සපදනචාරිකඛිං බලපව්ඡාහතතිකඛිං තෙසජ්ජිකඛිං යථාසත්ථතිකඛිං, ඉදං වුච්චති චතං න සීලං. විරියසමාදනම්පි වුච්චති චතං න සීලං. “කාමං තවො ව තහාරු ව අට්ඨි ව අවසිස්සතු සරිරෙ උපසුස්සතු මංසලොහිතං, යං තං පුරිසථාමේත පුරිසබලෙන පුරිසවිරියෙන පුරිසපරක්කමේත පත්තබ්බං, න තං අපාපුණ්ණිචා විරියස්ස සත්ථානං භවිස්සති”ති විතතං පග්ගණාති පදභති. එවරුපං විරියසමාදනං වුච්චති චතං න සීලං.

1. පරස්ස - සු.

2. පාචද - ස.

සයං සමන්තානි සකුබ්බමානො - තෙමේ සම්පූර්ණ කෙරෙයි, පරිපූර්ණ කෙරෙයි, අලංකාර කෙරෙයි, අග්‍ර ශ්‍රේෂ්ඨ ජ්‍යෙෂ්ඨ ප්‍රමුඛ උත්තම ප්‍රචර කෙරෙයි. 'මේ ශායා සඵල ශායි තෙමේ සම්පූර්ණ කෙරෙයි. . . ප්‍රචර කෙරෙයි. මේ ධම්ම ස්වාඛ්‍යාත යැ, මේ ගණ තෙමේ සුප්‍රතිපත්ත යැ, මේ දූෂිතොමෝ සොදුරු යැයි, මේ ප්‍රතිපද මෑතෑපින් පතවන ලද්දේ, මේ මාග්ගික තෙය්‍යාණික' යැයි තෙමේ සම්පූර්ණ කෙරෙයි පරිපූර්ණ. . . ප්‍රචර කෙරෙයි, උපදවයි, මොනොවට උපදවයි, නිපදවයි, වෙසෙසින් නිපදවා නුයි 'සයං සමන්තානි සකුබ්බමානො' යනු වේ.

යථා හි ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍ය - යම් සේ දන්නේ නම් එරිද්දෙන් කියන්නේය, දක්වන්නේය, ව්‍යවහාර කරන්නේය; 'ආත්මභාවලොකය ශායවත යැ, මේ මැ සැබැව, අත්‍යය සිස් යැ'යි යම් සේ දැනී නම් එසෙයින් කියන්නේ යැ, දක්වන්නේ යැ, වහරන්නේ යැ; ලොකය අශායවත යැ. . . සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මත්තෙති නො මැ වන්නේ යැ, නො වන්නේත් නො වෙයි, මෙය මැ සැබැව, අත්‍යය සිස් යැයි යම් සේ දැනී නම් එසෙයින් කියන්නේය, පවසන්නේය, දක්වන්නේය වහරන්නේ නුයි 'යථා හි ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍ය' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

'සකං හි දිට්ඨං - පෙ - තථා වදෙය්‍ය' යි.

8 - 8.

යම් පුද්ගලයෙක් නො ප්‍රච්චික්ඛා ලද්දේ මැ තමාගේ ප්‍රාතිමොක්‍ෂාදි ශීලයන් හා බ්‍රහ්මභාදිව්‍රතයන් අනුනට කියා ද, යමෙක් මෙසේ තමා (ගුණවතැයි) තෙමේ කියා ද, ඔහුගේ ඒ කිම අනායාසිධිමයෙකැයි සකකාදියෙහි කුශල වූ ආයාසීගේ කියත්.

යො අත්තනො සිලවතානි ජනතු - 'යො' යනු: යම්බඳු වූ. . . (1-3 නිදෙදසය) 'සිලබ්බතානි' යනු: ශීල ද වූ ව්‍රත ද වූයෙක් ඇත, ශීල නො වූ ව්‍රතයෙක් ඇති. සිලනාඨීයෙන් ශීල වූයෙත් සමාදානාඨීයෙන් වූත වූයෙත් කවර? යත්: මේ ශාසනයෙහි මහණ සිල්වත් වූයේ ප්‍රාතිමොක්‍ෂසංවරයෙන් සංවෘත වූයේ ආචාර ගොවර දෙකින් යුක්ත වැ වෙසෙයි, අණුමාත්‍ර දෙයෙහි භය දක්නාසුලු වූයේ සමාදන් වැ ශක්‍ෂා කොටස්හි හික්මෙයි. එහි යම් සංයමයෙක් සංවරයෙක් අනතික්‍රමයෙන් වී නම් මේ ශීල යැ. යම් සමාදානයෙක් වී නම් ඒ ව්‍රත යි. සංවරාඨීයෙන් ශීල යැ, සමාදානාඨීයෙන් ව්‍රත යි. මේ ශීලයත් ව්‍රතයත් වේ යැයි කියනු ලැබේ. ශීල නො වූ ව්‍රතය කවර? යත් 'ආරක්‍ෂාදිකඛ්‍ය යැ පිණ්ඩපාතිකඛ්‍ය යැ පංසුකුලිකඛ්‍ය යැ තෙව්වරිකඛ්‍ය යැ සපදනවාරිකඛ්‍ය යැ බලපච්ඡාතතති-කඛ්‍ය යැ තෙසස්සකඛ්‍ය යථාසත්තිකඛ්‍ය යැ' යන මේ වූතාඛ්‍ය අට ශීල නො වූ ව්‍රත යැයි කියනු ලැබේ. විශ්විසමාදානයත් ශීල නො වූ ව්‍රත යැයි කියනු ලැබේ: 'එකාත්තයෙන් ශරීරයෙහි සමත් නතරත් ඇවත් ඉතිරි වේවා, මස් ලේ විශ්ලේවා, පුරුශකතියෙන් පුරුෂමලයෙන් පුරුෂවීර්‍යයෙන් පුරුෂපරාක්‍රමයෙන් පැමිණියා යුතු ඒ උත්තමාඨීයට නො පැමිණ විශ්වියාගේ ශිච්චිලවෙත් නො වන්නේ යැ'යි සිත උත්සාහ ගත්වයි, පිහිටුවයි. මේ බදු වූ විශ්විසමාදානය ශීල නො වූ ව්‍රත යැයි කියනු ලැබේ.

1. “නාසිංසං න පිටිස්සාමි විහාරතො න නික්ඛමෙ,
නපි පස්සං නිපාතෙස්සං¹ තණ්හාසලො අනුභතෙ”ති 2

විතතං පඤ්ඤානාති පදහති, එවරුපමි විරියසමාදානං චුළුවති වතං න සීලං. “න තාචාහං ඉමං පලලඛකං භිඤ්ඤාමි, යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි විතතං විමුච්ඤ්ඤාති”ති විතතං පඤ්ඤානාති පදහති. එවරුපං විරියසමාදානං චුළුවති වතං න සීලං. ‘න තාචාහං ඉමංඤා ආසනා චුළුවතිස්සාමි, විඛිකමා ඔරොහිස්සාමි, විහාරා නික්ඛමිස්සාමි, අසිසයොගා නික්ඛමිස්සාමි, පාසාදා නික්ඛමිස්සාමි, හමමයා නික්ඛමිස්සාමි, ගුහාය නික්ඛමිස්සාමි, ලෙණා නික්ඛමිස්සාමි, කුටියා නික්ඛමිස්සාමි, කුටායාරා නික්ඛමිස්සාමි, අට්ඨා³ නික්ඛමිස්සාමි, මාලා නික්ඛමිස්සාමි, උද්දණ්ඩා⁴ නික්ඛමිස්සාමි, උපට්ඨානසාලාය නික්ඛමිස්සාමි, මණ්ඩපා නික්ඛමිස්සාමි, රුක්ඛමුලා නික්ඛමිස්සාමි යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි විතතං විමුච්ඤ්ඤාති’ති විතතං පඤ්ඤානාති පදහති. එවරුපං විරියසමාදානං චුළුවති වතං න සීලං. ‘ඉමස්මිං යෙව් පුබ්බණ්ඩසමයං අරියධම්මං ආහරිස්සාමි සමාහරිස්සාමි අධිගච්ඡිස්සාමි එස්සාසිස්සාමි⁵ සච්ඡිකරිස්සාමි’ති විතතං පඤ්ඤානාති පදහති. එවරුපං විරියසමාදානං චුළුවති වතං න සීලං. ‘ඉමස්මිං යෙව් මජ්ඣිමනිකසමයං - ථෙ - සායනාසමයං - පුරෙහනනං - පච්ඡාහනනං - පුරිමං යාමං - මජ්ඣිමං යාමං - පච්ඡිමං යාමං - කාලෙ - ජුණේන - වස්සෙ - තෙමනෙත - ගිමෙත - පුරිමෙ වයොබ්බෙති - මජ්ඣිමෙ වයොබ්බෙති - පච්ඡිමෙ වයොබ්බෙති අරියධම්මං ආහරිස්සාමි සමාහරිස්සාමි අධිගච්ඡිස්සාමි එස්සාසිස්සාමි සච්ඡිකරිස්සාමි’ති විතතං පඤ්ඤානාති පදහති. එවරුපමි විරිය සමාදානං චුළුවති වතං න සීලං. ජනානුති සත්තො නරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජිවො ජාගු⁶ ජනතු ඉන්ද්‍රිය භිඤ්ඤ මනුෂොති ‘යො අත්තතො සීලවතාති ජනතු.’

අනානුප්‍රවේශා ව පරෙස්සං සාමාති - ‘පරෙස්ස’නති පරෙස්සං ඛන්තියානං බ්‍රාහ්මණානං වෙස්සානං පුද්ගලානං ගතට්ඨානං පබ්බජිතානං දෙව්‍යානං මනුස්සානං; අනානුප්‍රවේශාති අප්‍රවේශා අප්‍රච්ඡිතො අයාවිතො අතර්ජෙයිතිතො අපසාදිතො; සාමාති අත්තතො සීලං වා වතං වා සීලබ්බතං වා පාවදති: අහමස්මි සීලසම්පන්නොති වා වතසම්පන්නොති වා සීලබ්බතසම්පන්නොති වා, ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොකකිරතාය වා ධනෙන වා අර්ජෙයිතෙන⁷ වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභාණෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ජිතා, උච්චාකුලා පබ්බජිතොති වා මහා කුලා පබ්බජිතොති වා මහාඝොෂකුලා පබ්බජිතොති වා උලාර්භොගකුලා පබ්බජිතොති වා, ඤාතො යසස්සි සගතට්ඨපබ්බජිතානන්ති වා, ලාභිමහි විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසතතිලාතපච්චය තෙසජ්ජපරික්ඛාදානන්ති වා, විතය-ධරොති වා ධම්මකපිකොති වා ආරඤ්ඤිකොති වා රුක්ඛමුලිකොති වා පිණ්ඩපාතිකොති වා පංසුකුලිකොති වා තෙච්චරිකොති වා සපදාන වාරිකොති වා බලපච්ඡානන්තිකොති වා තෙසජ්ජිකොති වා යථාසන්තිකොති වා, පඨමස්ස කුතස්ස ලාභීති වා දුතියස්ස කුතස්ස ලාභීති වා තතියස්ස කුතස්ස ලාභීති වා චතුස්ස කුතස්ස ලාභීති වා ආකාසා-නඤ්ඤාතතසමාපත්තියා ලාභීති වා විඤ්ඤාණඤ්ඤාතතසමාපත්තියා ලාභීති වා ආකිඤ්ඤාණඤ්ඤාතතසමාපත්තියා ලාභීති වා තෙවසඤ්ඤා-නාසඤ්ඤාතතසමාපත්තියා ලාභීති වා පාවදති කපෙති හණති දිපයති වොහරතිති ‘අනානුප්‍රවේශාව පරෙස්සං පාවා.’

1. නපි පස්සං න නිපාතෙස්සං - සිමු I. 2. අඤ්ඤා - මජ්ඣ. 3. කුඤ්ඤා - සිමු. I.
4. පුබ්බස්සාමි - ස්ස. 5. ජගු - මු II. ජාගු - ස්සා මජ්ඣ.
6. පෙරහාරාපාළි - පමිමනෙත්තරහාරා - 3 I 2. මුද්ධිතෙත්තරහාරා - 4 I 12,
7. අජ්ඣානෙතන - සිමු. I.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1. “තාමණ්ණ නමාහී සුල උපුටා නො පු කල්හි (මම් බාණ්ඩය) නො කම්, (යාගු ආදිය) නො බොම්, වෙහෙරින් බැහැර නො යම්, (ඇඳපුඩු ආදියෙහි) ඇලය නො තබම්.”

සිත උත්සාහ ගත්වයි, පිහිටුවයි. මෙබඳු වූ විශ්වසනීයතාවය ශීල නො වූ වුත යයි කියනු ලැබේ. ‘මාගේ සිත උපද්ධතාග්‍රහණය නො කොට (කාමාදි) ආසාවයන්ගෙන් සමුදව්‍යජ්ජවිමුක්තියෙන් නො මිඳෙන තාක් මේ පලග නො බිඳිමි’ සිත උත්සාහ ගත්වයි, පිහිටුවයි. මෙබඳු විශ්වසනීයතාවය ශීල නො වූ වුත යයි කියනු ලැබේ. ‘මාගේ සිත උපද්ධතාග්‍රහණය නො කොට ආසාවයන්ගෙන් නොමිඳෙන තාක් මේ ආසනයෙන් නො නැගිසිටිමි, සක්මනින් නො බස්මි, ගුරුඵවක් ගෙයින් ප්‍රාසාදයෙන් හම්පියෙන් ගුහායෙන් ශ්‍රේණින් කිසිකිසියෙන් කුළුගෙයින් අවල්ලෙන් වටගෙයින් උද්දාමයෙන් උච්චාත්තලින් මඩුයෙන් රුක්මුලින් නො නික්මෙමි’ සිතට වැර ගත්වයි, පිහිටුවයි. මෙබඳු විශ්වසනීයතාවය ශීල නොවූ වුත යයි කියනු ලැබේ. ‘මේ දවස් මැ ආයාඨිඛම්ය (මාගේ සිතට) එළවමි, මොනොවට එළවමි, අභිගමය කරමි, ස්පඨි කරමි, ප්‍රත්‍යක්ෂ කරමි, සිත දූඨ කොට ගත්වයි, පිහිටුවයි. මෙබඳු විශ්වසනීයතාවය ශීල නො වූ වුත යයි කියනු ලැබේ. මේ මැදි දහවල්හි මැ. . . පස්වරුගෙය පෙරබත්ති පසුබත්ති - පෙරයමැ මැදියමැ අලයමැ අවපසැ පුරපසැ වැසිකලැ හිමත් කලැ හිමිකලැ ප්‍රථමවයස්හි මධ්‍යමවයස්හි පශ්චිමවයස්හි අර්දතමි එළවමි, අභිගමය කෙරෙමි, ස්පඨි කෙරෙමි, ප්‍රත්‍යක්ෂ කෙරෙමි’ සිත දූඨ කොට ගත්වයි, පිහිටුවයි. මෙබඳු විශ්වසනීයතාවය ශීල නො වූ වුත යයි කියනු ලැබේ. ජනතු යනු: (1-1.නිද්දෙසය.) ‘යො අතතනො සිලවතානි ජනතු’ යනු වේ.

අනානුප්පට්ඨාම පරෙසං පාමා - ‘පරෙසං’ යනු: අන්‍ය වූ සෘත්‍රිය බ්‍රාහ්මණ වෛශ්‍ය ශුද්‍ර ගෘහස්ථ ප්‍රවුජ්ජිත දෙව මනුෂ්‍යයාට; අනානුප්පට්ඨාම - අපාඨා වූයේ නො ප්‍රථමස්තා ලද්දේ නො අයදනා ලද්දේ නො ඇණවන ලද්දේ නො පතදවන ලද්දේ; පාමා - තමාගේ ශීලය හෝ වුතය හෝ ශීලවුතය හෝ කියයි: ‘මම් සිල්වත්මි හෝ, වුතවත්මි හෝ, ශීලවුතවත්මි හෝ, ජාතියෙන් ගොත්‍රයෙන් කුලපුත්‍රතාවයෙන් වර්ණසෞන්දර්යයෙන් ධනයෙන් අධ්‍යයනයෙන් කම්මාන්‍යයෙන් ශිල්පයෙන් විද්‍යාවෙන් ශ්‍රැතයෙන් ප්‍රතිභාණයෙන් හෝ එක්තරායෙකින් සුක්ත වෙමි හෝ, උසස් කුලයෙන් නික්මැ පැවිදි වීම මහාසාරකුලයෙන් පැවිදි වීම මහද්ද්‍රෝණ ඇති කුලයෙන් පැවිදි වීම උලාරහෝග ඇති කුලයෙන් පැවිදි වීම හෝ, ගැහැටිපැවිද්දන් අතුරෙහි ප්‍රකටයෙමි පිරිවර ඇත්තෙමි හෝ, සිවුරු පිඹුවා සෙනසුන් ගිලන්පසබෙහෙස්පිරිකර ලැබෙමි හෝ, සෞත්‍රානනිකයෙමි විනයධරයෙමි ධර්මකපිකයෙමි හෝ, ආරණ්‍යකයෙමි වාස්මුලිකයෙමි පිණිපාතිකයෙමි පාංශුකුලිකයෙමි ත්‍රේවිචරිකයෙමි සපදානවාරිකයෙමි බලපව්ජාගතනිකයෙමි තෙසජ්ජිකයෙමි යථාසන්ධිකයෙමි හෝ, ප්‍රථමධ්‍යානලාභී වෙමි ද්විතීය - තෘතීය - චතුර්ථධ්‍යානලාභී වෙමි ආර්‍යාසානඤ්චායතන - විඤ්ඤාණඤ්චායතන - අභිඤ්චාඤ්ඤායතන - තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිලාභී වෙමි හෝ පටසයි කියයි බෙණෙයි දක්වයි ව්‍යවහාර කෙරේ නුසි ‘අනානුප්පට්ඨාම පරෙසං පාමා’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනරියධම්මං කුසලා තමාහුති - 'කුසලා'ති යෙ තෙ ඛනිකුසලා
 බාහුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසම්ප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා
 සම්මප්පාධානකුසලා ඉඤ්ජිපාදකුසලා ඉඤ්ජිකුසලා ඛලකුසලා ඛොර්ඤ්ඤා-
 කුසලා මහාකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා; තෙ කුසලා එවමාහංසු:
 අනරියානං එසො ධම්මො, තෙසො ධම්මො අරියානං, බාලානං එසො
 ධම්මො, තෙසො ධම්මො පඤ්ඤානං, අසපුරිසානං එසො ධම්මො,
 තෙසො ධම්මො සපුරිසානනති එවමාහංසු එවං කප්ථනති එවං භණ්ණති
 එවං දීපයනති එවං චොඤ්ඤානති-අනරියධම්මං කුසලා තමාහු.

යො ආකුමානං සයමෙව පාචාති - 'ආකුමා' වුවහි අත්තා.
 සයමෙව පාචාති සයමෙව අත්තානං¹ පාචදති: අභමසම් සීලසම්පන්නොති
 වා වතසම්පන්නොති වා සීලබ්බතසම්පන්නොති වා, ජාතියා වා ගොතෙතත
 වා කොලථතියෙත වා වණ්ණපොකිරතාය වා ධතෙත වා අපේක්ෂනෙත
 වා සිප්පායතනෙත වා පිජ්ජාට්ඨානෙත වා සුතෙත වා පටිභාණෙන වා
 අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙත වා වජ්ජනා, උච්චාකුලා පබ්බජිතොති වා
 මහාකුලා පබ්බජිතොති වා මහාභොගකුලා පබ්බජිතොති වා උලාර-
 ගොගකුලා පබ්බජිතොති වා, ඤ්ඤානෙ යසස්ස සහගට්ඨපබ්බජිතාතනති වා,
 ලාභීම්භි විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපට්ඨගෙසජ්ජපරික්ඛාරතනති
 වා, සුත්තනතිකොති වා විනයධරොති වා ධම්මකපිණොති වා
 ආරඤ්ඤිකොති වා පිණ්ඩපාතිකොති වා පංසුකුලිකොති වා තෙවිවරිකොති
 වා සපදනවාරිකොති වා බලපවර්ණානතතිකොති වා තෙසජ්ජිකොති වා
 යථාසන්නතිකොති වා පඨමස්ස ක්කානස්ස ලාභීති වා දුතියස්ස ක්කානස්ස
 ලාභීති වා තතියස්ස ක්කානස්ස ලාභීති වා චතුර්ථස්ස ක්කානස්ස ලාභීති
 වා ආකාසා තඤ්චායතනසමාපතතියා ලාභීති වා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමා-
 පතතියා ලාභීති වා ආකිඤ්ඤායතනසමාපතතියා ලාභීති වා පාචදති කප්ථති
 භණ්ණති දීපයති චොඤ්ඤානති-යො ආකුමානං සයමෙව පාචාති.

තෙනාත භගවා:

“යො අත්තනො සීලවතාති ජනතු
 අතාහුසුට්ඨාච පරෙසං පාචා,
 අනරියධම්මං කුසලා තමාහු
 යො ආකුමානං සයමෙව පාචා”ති.

8 - 4

සනෙතා ව භික්ඛු අභිනිබ්බුතනෙතා:
 ඉතිහනති² සීලෙසු අකත්ථමානො,
 තමරියධම්මං කුසලා වදනති
 යසසුස්සද නත්ථි කුභිඤ්චි ලොකෙ.

සනෙතා ව භික්ඛු අභිනිබ්බුතනෙතාති - 'සනෙතා' ති රුගස්ස
 සම්භත්තා සනෙතා, දෙසස්ස සම්භත්තා සනෙතා, මොහස්ස සම්භත්තා
 සනෙතා, කොඛස්ස, උපතාහස්ස, මක්ඛස්ස, පලාසස්ස, ඉස්සාය, මච්ඡරියස්ස,
 මායාය, සාපේයායස්ස, ථමාස්ස, සාරම්භස්ස, මානස්ස, අභිමානස්ස, මදස්ස,
 පමාදස්ස, සබ්බකිලෙසානං, සබ්බදුච්චරිතානං, සබ්බසන්තාපානං, සබ්බා-
 කුසලාභිසංඛාරානං සන්තාතා සම්භත්තා වූපසම්භත්තා විජ්ඣාතතා
 නිබ්බුතතා විගතතා පටිපාස්සාභිතා සනෙතා උපසනෙතා වූපසනෙතා
 නිබ්බුතො පටිපාස්සාභොති-සනෙතා; භික්ඛුති සන්තාතං ධම්මානං
 භික්ඛතතා භික්ඛු: සක්කායදිට්ඨි භික්ඛා හොති, විවිධිච්ඡා භික්ඛා
 හොති, සීලබ්බතරාමාසො භික්ඛා හොති, රාගො භික්ඛා හොති,
 දෙසො භික්ඛා හොති, මොහො භික්ඛා හොති, මානො භික්ඛා
 හොති, භික්ඛාස්ස හොනති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා
 පොතොතවිකා සදරා³ දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතීජරාමරණීයා.

1. අත්තා - ස.

2. ඉතිහනති - සිමු. I.

3. සදරා - ස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනරියධම්මං කුසලා තමාහු - ‘කුසලා’ යනු: සකකි - බාහු - ආයතන ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පාද - සමාතිප්‍රසංග - සමාස්ප්‍රධාන - සාද්ධිපාද - ඉන්ද්‍රිය - බල - බෝධ්‍යධන - මාහී - ඵල - නිජ්‍යානෙහි නිපුණ වූවාහු මෙසේ කියති: ‘තෙල ධම්ම අනායාසීන්ගේ යැ, ආයාසීන්ගේ ධර්මයක් නො වෙයි. බාලයන්ගේ දහමෙක, පණ්ඩිතයන්ගේ දහමෙක් නො වෙයි. අසත්පුරුෂයන්ගේ දහමෙක, සත්පුරුෂයන්ගේ දහමෙක් නො වේ යයි මෙසේ පවසති කියති බෙණෙති දක්වති. මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි ‘අනරියධම්මං කුසලා තමාහු’ යනු වේ.

යො ආතුමානං සයමෙව පාචා - ‘අතුමා’ යි ආත්මය කියනු ලැබේ. **සයමෙව පාචා - තෙමේ මැ තමා පවසයි:** ‘මම සීලසම්පන්නයෙමි’ හෝ ‘(අනානුසුට්ඨො පරෙසං පාචා’ යන්නෙහි නිද්දෙසය බලනු.)... තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිලාභී වෙමි හෝ පවසයි, කියයි බෙණෙයි දක්වයි වහරා නුසි ‘යො ආතුමානං සයමෙව පාචා’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“යො අත්තනො සීලවතාති -ප- ආතුමානං සයමෙව පාචා” යනු*

8-4.

තවද යම් ක්ෂීණාසුව මහණෙක් රුහුණ කෙලෙස් සන්තිදීමෙන් ශාන්ත වූයේ රාහාදි ගිහි නිවීමෙන් නිවුණු සිත් ඇත්තේ ‘මම මෙසේ වෙමි’ සිල් නිමිති කොට තමා එළවා කියන තෙතල් නො කියන්නේ වේ ද, යමක්නුගේ සකකිදිලොකයෙහි කිසි තැනෙක්හි රාහාදිඋත්පදයෝ නැද්ද, ඔහුගේ ඒ සිස ගුණ නො පාලකිරීම අරිදහමෙකැයි සකකිදියෙහි නිපුණ වූ බ්‍රහ්මදිහු කියත්.

සන්තො ව භික්ඛු අභිනිබ්බුතන්තො - ‘සන්තො’ යනු: රුහුණ සමිත (සන්තිදුවන ලද) වන බැවින් ශාන්ත යැ, දොමය සමිත වන බැවින් ශාන්ත යැ, මොහය සමිත වන බැවින් ශාන්ත යැ, ක්‍රොධය උපතාහස මකුබව පලාස(සුතග්‍රාහ)ය ඊෂ්ඨාව මාත්සය්‍යීය මායාව ශඝබව තදබව කරණුත්තරියකරණය මාතය අතිමාතය මදය ප්‍රමාදය සියලු කෙලෙසුන් සියලු දුශ්චරිතයන් සියලු දර්ශන සියලු පරිදහයන් සියලු සන්තාපයන් සියලු අකුශලාභිසංස්කාරයන් ශාන්ත වන බැවින් සමිත වන බැවින් වෙසෙසින් සමිත වන බැවින් දවන ලද වන බැවින් (සියලු සන්තාපයන්) නිවන ලද වන බැවින් දුරු කළ බැවින් ඉපැදීමට. නුසුදුසු කළ බැවින් ශාන්ත වූයේ උපශාන්ත වූයේ නිවුණේ සන්තිදුණේ නුසි ‘සන්තො’ නම. **භික්ඛු - (මතු කියන) සප්තධර්මයන් හිත්ත වන බැවින් ‘භික්ඛු’** නම. සත්කායදෂට්ඨා, ඛිදුණේ වෙයි, විවිකිතසාව - සීලව්‍රිතපරාමසීය - රුහුණ - දොමය - මොහය - මාතය ඛිදුණේ වෙයි. ඔහු විසින් කෙලෙසුත්තරය වූ පුනර්භවය දෙන්නා වූ කෙලෙසදර්ශන සහිත වූ දුෂ්චරිතය වූ අනාගතයෙහි ජාතිජරාමරණයන්ට කාරණ වූ ලාමක වූ අකුශලධර්මයෝ ඛිදුණා ලද්දහු වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1. “පජ්ජන්ත කතෙත අත්තනා (සභියාහි හගවා)

පරිනිබ්බාතගතො විනිශ්ඤ්ඤකඛ්ඛා

විහම්මං හම්මං ච විප්පකාය

චුසිතවා භිණ්ණුනඛ්ඛපවා¹ ස භික්ඛු”ති-a.

සන්නා ච භික්ඛු. *

අභිනිබ්බුතනෙතාහි - රාගස්ස නිබ්බාපිතතතා අභිනිබ්බුතනෙතා; දොසසසනිබ්බාපිතතතා අභිනිබ්බුතනතා.

මොහස්ස නිබ්බාපිතතතා අභිනිබ්බුතනෙතා; කොඛස්ස, උපතාහස්ස, මකඛස්ස, පලාසස්ස, ඉස්සාය, මච්ඡරියස්ස, මායාය, සාදේය්‍යස්ස, එමාස්ස, සාරම්භස්ස, මානස්ස, අභිමානස්ස, මදස්ස, පමාදස්ස, සබ්බකිලෙසානං, සබ්බද්වවර්තානං, සබ්බදරපානං, සබ්බපරිලාභානං, සබ්බසන්නාපානං, සබ්බාකුසලාහි-සඛ්ඛාරානං නිබ්බාපිතතතා අභිනිබ්බුතනෙතාහි ‘සන්නා ච භික්ඛු අභිනිබ්බුතනෙතා.’

ඉතිහනති² සිලෙසු අකඤ්ඤාමානොති - ‘ඉතිහ’නති පදසඤ්ඤා පදසංසකො පදපාරිසුරි. අකඛරසමවායො ව්‍යඤ්ඤානසිලිට්ඨතා පදනුපුබ්බතාපෙතා³ ඉතිහනති. **සිලෙසු අකඤ්ඤාමානොති** - ඉමධකච්චො කඤ්ඤා හොති විකඤ්ඤා⁴; සො කඤ්ඤා ‘අහමස්මි සිලසම්පන්නො’ති වා ‘වතසම්පන්නො’ති වා ‘සිලබ්බතසම්පන්නො’ති වා, ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොකඛරතාය වා -පෙ-තෙවසඤ්ඤාතාස ඤ්ඤාතතසම්පත්තියා ලාභීති වා කඤ්ඤා විකඤ්ඤා, එවං ත කඤ්ඤා ත විකඤ්ඤා, කඤ්ඤා ආරතො විරතො පටිවිරතො නිකඛන්තො නිසසෙවා විප්පමුත්තො විසඤ්ඤාතො විමර්ශදීඤ්ඤානෙත වෙනසා විහරතීති ‘ඉතිහනති සිලෙසු අකඤ්ඤාමානො’

තමරියධම්මං කුසලා වදන්තීති - ‘කුසලා’ති යෙ තෙ ඛනිකුසලා ඛාකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා සම්මප්පාධානකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා බොර්ධධික-කුසලා මහාකුසලා එලකුසලා නිබ්බානකුසලා, තෙ කුසලා එවං වදන්තී: ‘අරියානං එසො ධම්මො; තෙසො ධම්මො අනරියානං. පණ්ඩිතානං එසො ධම්මො; තෙසො ධම්මො බාලානං. සපුරිසානං එසො ධම්මො; තෙසො ධම්මො අසපුරිසානනති එවං වදන්ති, එවං කපෙන්නති, එවං හණන්ති, එවං දීපෙන්නති, එවං චොත්තන්තීති ‘තමරියධම්මං කුසලා වදන්තී.’

1. භිණ්ණු පුනඛ්ඛපවා - සිමු. I.

2. ඉද්ධං - පු.

3. පදනුපුබ්බතාපෙතා - සිමු. I. 4. කඤ්ඤා හොති විකඤ්ඤා - සි. මු. II.

a. පුත්තනිපාත - සභියපුත්ත.

1. යමෙක් තෙමෙ තමා විසින් වැඩූ මාගීයෙන් කෙලඹපරිනිජාණයට ගියේ ද, එතෙසින් ම තරණය කළ සැක ඇත්තේ ද, විපතති සමපතති ආදී නෙද ඇති විභවයක් තවයත් දුරු කොට මාගීවාස වැස නිම වූ ක්ෂය කළ පුතර්භව ඇති තෙතෙම හික්කු තම වේ නුසි-
'සනෙතා ව හික්කු' යනු වේ.

අභිනිබ්බුතතෙතා - රුගං නිවත ලද වත බැවින් නිවුණු සිත් ඇතිගේ ක්‍රොධය උපතාහය මකුබව පලාය(සුගත්‍රාහ)ය ඊෂ්ඨාව මසුරුව මායාව ශඨබව තදබව කරණුත්තරියකරණය මාතය අතිමාතය මදය ප්‍රමාදය සියලු කෙලෙසුන් සියලු දුඛවිතයන් සියලු දර්ශයන් සියලු පරිදහයන් සියලු සන්තාපයන් සමාකුශලාහි-සංසාරයන් නිවත ලද වත බැවින් වෙසෙසින් නිවුණු සිත් ඇත්තේ නුසි 'සනෙතා ව හික්කු අභිනිබ්බුතතෙතා' යනු වේ.

ඉතිහතති සිලෙසු අකත්ථමානො - 'ඉතිහං' යනු: පදසනී යැ, පදයන්ගේ සංසඨි යැ, පදයන්ගේ එකතු වීම යැ, බ්‍යඤ්ඤායන්ගේ සිලුබ්බ යැ, තෙල 'ඉතිහං' යනු පදයන්ගේ පරිපාටිය ද වේ. **සිලෙසු අකත්ථමානො** - මෙ ලොවැ කිසිවෙක් ආතම්චණීතාව කරනුයේ විවිධ කොට ආතම්චණීතාව කරනුයේ වෙසි: තෙතෙම 'මම් සිල්වත්ම්' හෝ කියයි, චුතසමපන්නයෙම් හෝ, ශිලවුතසමපන්නයෙම් හෝ, ජාතියෙන්, ගොත්‍රයෙන්, කුලපුත්‍රතාවයෙන්, වර්ණසෞඤ්ඤායෙන් හෝ...තෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤා-යතනසමාපතතිලාභී වෙමි හෝ කියයි වෙසෙසින් කියයි. මෙසේ නො කියයි, විවිධ කොට නො කියයි. ආතම්චණීතායෙන් දුරින් දුරු වූයේ නො ඇලුණේ සියලු ලෙසින් වෙන් වූයේ තිත්මුණේ වෙන් වූයේ වෙසෙසින් මිදුණේ පිසංසුක්කවූයේ විගතමයථාදා කල(එක් ව නො යෙදුණු) සිතින් සුක්ත ව වෙසේ නුසි 'ඉතිහතති සිලෙසු අකත්ථමානො' යනු වේ.

තමරිසධම්මං කුසලා වදන්ති - 'කුසලා' යනු: සකකියන්ති නිපුණ වූවාහු බාහු - ආයතන - ප්‍රතිත්‍යසමුත්පාද - සමාතිප්‍රසාදාන - සමාස්ප්‍රධාන - සාද්ධිපාද - ඉන්ද්‍රිය - බල - බොධ්‍යඛ්‍යා - මාගී - ඵල - නිජාණයෙහි නිපුණ වූවාහු මෙසේ කියති: 'තෙල ආයතීයන්ගේ දහමෙකි; අතායතීයන්ගේ දහමෙක් නො වෙයි. පණ්ඩිතයන්ගේ දහමෙකි; බාලයන්ගේ දහමෙක් නො වෙයි. තෙල සත්පුරුෂයන්ගේ දහමෙකි; අසත්පුරුෂයන්ගේ දහමෙක් නො වේ ය'යි මෙසේ පවසති, කියති, බෙණෙති, දක්වති, මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'තමරිසධම්මං කුසලා වදන්ති' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යසුසුසුසුසු නපටි කුහිඤ්චි ලොකෙති - ‘යසුසු’ති අරභතො ඩිණ්ණසවසු, උසුසුති - සත්තුසුසු: රාගුසුසු දෙසුසුසුසු මොහුසුසුසු මොහුසුසු දිට්ඨිසුසුසු කිලෙසුසුසුසු කම්මුසුසුසු. තසුසු මෙ උසුසු නපටි න සංවිජ්ජනති හුපලබ්භනති පභිනා සමුවජ්ජනා: වූපසනතා පටිපාසුසුසු අභබ්බුපාතතිකා සුඤ්ඤතිතා දඩ්ඨා; කුහිඤ්චිති - කුහිඤ්චි කිම්හිති කප්ථි අජ්ඣතනං වා බහිඤ්චා වා අජ්ඣතනබහිඤ්චා වා; ලොකෙති - අපායප්ලාකෙ මහුසුසුලොකෙ දෙවප්ලොකෙ බහිඤ්චොකෙ ආයතනප්ලොකෙති ‘යසුසුසුසු නපටි කුහිඤ්චි ලොකෙ’ති.

තෙතාහ භගවා:

“සතෙනා ව භික්ඛු අභිනිබ්බුතතෙනා:
ඉතිහතති සීලෙසු අකප්ථමානො,
තමරිගබ්බමං කුසලා වදනති
යසුසුසුසු නපටි කුහිඤ්චි ලොකෙ”ති.

8 - 5

පකපටිතා සබ්බතා යසුසු බ්බමා:
පුරෙකකතා සතති අපෙවද්දතා,¹
යදනතති පසුසු ආතිසංසං
තනතිසසිතො කුපපට්ඨවසනතිං².

පකපටිතා සබ්බතා යසුසු බ්බමාති- ‘පකපානා’ති දෙථ පකපානා: තණ්හාපකපානා ව දිට්ඨිපකපානා ව-පෙ-අයං තණ්හාපකපානා-පෙ-අයං දිට්ඨිපකපානා, ඉමා දෙථ පකපානා. සබ්බතාති - සබ්බතා විසබ්බතා අභිසබ්බතා සණ්ඨාපිතා’තිපි සබ්බතා, අථ වා අතිව්වා සබ්බතා පට්ඨව-සමුපානතා බගබ්බමා වගබ්බමා විරාගබ්බමා නිරොධබ්බමාතිපි සබ්බතා; යසුසුති - දිට්ඨිගතිකසු; බ්බමා වූවනති ආසට්ඨිදිට්ඨිගතාතිති ‘පකපටිතා සබ්බතා යසුසු බ්බමා.’

පුරෙකකතා සතති අපෙවද්දතාති - ‘පුරෙකකතා’³ ති දෙථ පුරෙකකාරා: තණ්හාපුරෙකකාරො ව දිට්ඨිපුරෙකකාරො ව-පෙ-අයං තණ්හා පුරෙකකාරො. - පෙ - අයං දිට්ඨිපුරෙකකාරො. තසුසු තණ්හාපුරෙකකාරො අප්පාදිතො දිට්ඨිපුරෙකකාරො අපාටිතිසුසුසු. තසුසු තණ්හාපුරෙකකාරසුසු අපාටිතතතා දිට්ඨිපුරෙකකාරසුසු අපාටිතිසුසුසුසු සො තණ්හං වා දිට්ඨිං වා පුරතො කතා වරති, තණ්හාබ්ඤා තණ්හාකෙතු තණ්හාධිපතෙයො, දිට්ඨිබ්ඤා දිට්ඨිකෙතු දිට්ඨාධිපතෙයො, තණ්හාය වා දිට්ඨියා වා පරිවාරිතො වරතීති පුරෙකකතා; සතතිති - සතති සංවිජ්ජනති අපටි උපලබ්භනති; අපෙවද්දතාති - අපෙවද්දතා අපෙවද්දතා අපරිසුඤ්ඤා සංකිලිච්ඡා සංකිලෙසිඤ්ඤාති ‘පුරෙකකතා සතති අපෙවද්දතා.’

1. අපිවද්දතා - සු. PTS. 2. සතති - සිමු. I. 3. පුරෙකකාරා - කප්ථි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යසුසංඝද නානී කුභිඤ්චි ලොකෙ - ‘යසු’ යනු: අතීත වූ ක්ෂිණාස්ත්රවයක්වුණේ; උසුඤ්චි - උත්සදයෝ සතෙකි: රහොත්සදය දේශ - මොහ - මාන - දූෂි - කෙලශ - කමෝත්සදය ය යි. ඔහුට මේ උත්සදයෝ නැත, විදුමාන නො වෙති, නො ලැබෙති, ප්‍රතිණ වූවාහු සමුච්ඡින්න වූවාහු සන්තිදුණාහු දුරු වූවාහු අගවොසත්පත්තික වූවාහු ක්‍රවණ නමැති ගින්නෙන් දවනා ලද්දහු වෙත්. කුභිඤ්චි - අධ්‍යාත්මයෙහි හෝ බාහ්‍යයෙහි හෝ අධ්‍යාත්මබාහ්‍යයෙහි හෝ කිසි තැනෙක්හි; ලොකෙ - අපායලොකයෙහි මනුෂ්‍ය - දෙව - සකකි - බාහු - ආයතනලොකයෙහි නුසි ‘යසුසංඝද නානී කුභිඤ්චි ලොකෙ’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“සනෙතා ව හිකචු-පෙ-කුභිඤ්චි ලොකෙ”යි.

8 - 5.

යම් දූෂටගතිකයක්වුණේ තෘෂණදූෂටි විසින් පරිකල්පිත වූ (=සලකන ලද) ප්‍රත්‍යයෙන් සකස් කරන ලද තෘෂණදූෂටි පෙරවූ කරන ලද අපිරිසුදු වූ දෙසැටදිවුගත බමි කෙනෙක් ඇත්තාහු ද, හෙතෙම යම් හෙයකින් ඒ දූෂටියෙහි ප්‍රත්‍යය සත්කාරදී දූෂටබාර්මික වූ ද ගතිවිශේෂාදී සාමපරාසික වූ ද ආතිසාසයක් දක්නේ ද, එහෙයින් විපාකජතක පරිවර්තනශීලී හෙයින් කොපස වූ ද ප්‍රතීත්‍යසමුත්පන්න වූ ද සංවෘතියානති සංඛ්‍යාත දූෂටිය ඇසිරි කොට පවත්නේ වේ.

සකප්පිතා සංඛිතා යසුසංඝ ධම්මා - ‘පකප්පතා’ යි: තෘෂණප්‍රකල්පනය ද දූෂටිප්‍රකල්පනය දැයි ප්‍රකල්පනයෝ දෙදෙනෙකි; . . .මෝ තෘෂණප්‍රකල්පතා යැ . . .මෝ දූෂටිප්‍රකල්පතා යි. සංඛිතා - ප්‍රත්‍යයන් විසින් සකස් කරන ලද්දහු වෙසෙසින් සකස් කරන ලද්දහු මොනොවට සකස් කරන ලද්දහු ප්‍රත්‍යයවශයෙන් ම මනා කොට තබන ලද්දහු නුසි ‘සංඛිත’ නම් වෙති. නොහොත් ඇති වැ නැති වන හෙයින් අතීතය වූවාහු ප්‍රත්‍යයන් විසින් සකස් කරන ලද්දහු වස්තූලම්බනයන් නිසා උපත්තාහු ක්ෂය වන ස්වභාව ඇත්තාහු පිරිහෙන ස්වභාව ඇත්තාහු නො නැවැති පහ වන ස්වභාව ඇත්තාහු නිරුඳ්ධ වන ස්වභාව ඇත්තාහු නුසි ද ‘සංඛිත’ නම් වෙත්. යසුසංඝ - දූෂටගතිකයක්වුණේ; තෘෂණදූෂටිගතයෝ ‘ධම්ම’ යි කියනු ලැබෙත් නුසි ‘පකප්පිතා සංඛිතා යසුසංඝ ධම්මා’ යනු වේ.

පුරෙකකිතා සහති අවෙච්ඡා - ‘පුරෙකකිතා’ යනු: තෘෂණපුරස්කාරය ද දූෂටිපුරස්කාරය දැයි පුරස්කාරයෝ දෙදෙනෙක් වෙති. . . .ඔහුට (ඔහු විසින් හෝ) තෘෂණපුරස්කාරය අප්‍රතිණ යැ, දූෂටිපුරස්කාරය දුරු නො කරන ලද්දේ යැ, ඔහු විසින් තෘෂණපුරස්කාරය අප්‍රතිණ හෙයින් දූෂටිපුරස්කාරය දුරු නො කළ හෙයින් හෙතෙම තෘෂණාව හෝ දූෂටිය හෝ පෙරවූ කොට හැසිරෙයි, තෘෂණා නමැති බවජ ඇත්තේ තෘෂණා නමැති කෙහෙළි ඇත්තේ තෘෂණාව අභිපති කොට ඇත්තේ, දූෂටි නමැති බවජ ඇත්තේ දූෂටි නමැති කෙහෙළි ඇත්තේ දූෂටිය අභිපති කොට ඇත්තේ වෙයි. තෘෂණාව හෝ දූෂටිය හෝ විසින් පිරිවරන ලද්දේ හැසිරේ නුසි ‘පුරෙකකිතා’ යනු වේ. සහති - ඇත, විදුමාන වෙති, ලැබෙත්. අවෙච්ඡා - අතවදාන වූවාහු අපරිශුද්ධ වූවාහු තුමු කිලිපි වූවාහු කෙලෙසුණාහු නුසි ‘පුරෙකකිතා සහති අවෙච්ඡා’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

යදන්නා පසසති ආනිසංසනති 'යදන්නති' ති යං අත්තති; අත්තා වුච්චති දිට්ඨිගතං. අත්තන්නා දිට්ඨියා දො ආනිසංසෙ පසසති: දිට්ඨධම්මකඤ්ච ආනිසංසං සම්පරාසිකඤ්ච ආනිසංසං. කතමො දිට්ඨියා-දිට්ඨධම්මකො ආනිසංසො? යංදිට්ඨිකා සත්ථා හොති, තංදිට්ඨිකා සාමකා හොතති. තංදිට්ඨිකං සත්ථාරං සාමකා සක්කරොතති ගරු-කරොතති මානෙතති පුජෙතති අපචිතිං කරොතති. ලගති ච තතො-නිදුතං. විවරපිණ්ඩපාතසතාසතභිලානං වටයගෙසජ්ජපරික්කාරං. අයං දිට්ඨියා දිට්ඨධම්මකා ආනිසංසො, කතමො දිට්ඨියා සම්පරාසිකො ආනිසංසො? අයං දිට්ඨි අලං තාගත්තාය වා සුජණ්ණත්තාය වා යකඛත්තාය වා අසුරත්තාය වා ගකඛත්තාය වා මහාරාජත්තාය වා ඉන්ද්‍රත්තාය වා බ්‍රහ්මත්තාය වා දෙවත්තාය වා, අයං දිට්ඨි අලං සුද්ධියා විසුද්ධියා පරිසුද්ධියා මුත්තියා විමුත්තියා පරිමුත්තියා, ඉමාය දිට්ඨියා සුජකිනති විසුජකිනති පරිසුජකිනති මුච්චනති විමුච්චනති පරිමුච්චනති; ඉමාය දිට්ඨියා සුජකිසාමි විසුජකිසාමි පරිසුජකිසාමි මුච්චිසාමි විමුච්චිසාමි පරිමුච්චිසාමිති ආයතිං ඵලපාටිකඛිති හොති. අයං දිට්ඨියා සම්පරාසිකො ආනිසංසො, අත්තන්නො දිට්ඨියා ඉමෙ දො ආනිසංසෙ පසසති දුක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරික්කතිති 'යදන්නති පසසති ආනිසංසං'.

තංතිසසිතො කුප්පපටිච්චසන්තිනති- තිසෙසො සන්තිසො: අච්චන්තසන්ති තදුඛසන්ති සමමුතිසන්ති.¹ කතමො අච්චන්තසන්ති? අච්චන්තසන්ති වුච්චති අමතං නිබ්බාතං යො සො සබ්බසම්බාරසමථො සබ්බුපතිපටිතිසායෙහො තණ්හකයො විරාගො නිරෝධො නිබ්බාතං. අයං අච්චන්තසන්ති. කතමො තදුඛසන්ති? පඨමජ්ඣානං සමාපන්නස්ස නිවරණං සන්තා හොතති, දුතියජ්ඣානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරං සන්තා හොතති, තතියජ්ඣානං සමාපන්නස්ස පිති සන්තා හොති, චතුස්ථජ්ඣානං සමාපන්නස්ස සුඛදුක්ඛා සන්තා හොතති, ආකාශා-නඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූපඤ්ඤා පටිඝඤ්ඤා නානත්තඤ්ඤා සන්තා හොතති, විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස ආකාශානඤ්චා-යතනඤ්ඤා සන්තා හොති, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනඤ්ඤා සන්තා හොති, තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්චඤ්ඤායතනඤ්ඤා සන්තා හොති, අයං තදුඛසන්ති. කතමො සමමුතිසන්ති? සමමුතිසන්ති: වුච්චනති ආසට්ඨි දිට්ඨිගතාති, (ඉමා) දිට්ඨිසන්තිතො. අපි ච සමමුතිසන්ති ඉමංගමිං අපෙඨ අධිපෙපතා සන්තිති. තං නිසසිතො කුප්පපටිච්ච සන්තිනති- කුප්පසන්තිං පකුප්පසන්තිං ඵරිතසන්තිං: සමෙරිධසන්තිං චලිතසන්තිං ඝට්ටිතසන්තිං කප්පිතසන්තිං පකප්පිතසන්තිං අනිච්චං සම්බතං² පටිච්චසමුප්පන්නං ඛයධම්මං වියධම්මං විරාගධම්මං නිරෝධධම්මං, සන්තිං නිසසිතො අසසිතො අලලිතො උපගතො සමුපගතො අපෙක්ඛාසිතො අධිමුතොති තන්තිසසිතො කුප්පපටිච්චසන්තිං.³

1 සමමුතිසන්ති - සස. 2. සමමුති සන්තිසො - සිමු. II. 3. පරිතසන්ති - ස. 4. අසබ්බතං - සිමු. I.

සදනනති සංඝනි ආනිසංසං - ‘සදනනති’ - සං අනනති; ‘අනනා’ සි දූෂටිතතය කියනු ලැබෙයි තමාගේ දූෂටියෙහි අනුසස් දෙකක් දකි: දූෂටිමාර්ගිකආනායංසය සාමපරාසිකආනායංසය සි කියා සි. දූෂටියෙහි දූෂටිමාර්ගිකආනායංසය කවරු යන්: ශාක්කා තෙම යම් බදු දූෂටි ඇත්තේ නම්, ශ්‍රාවකයෝ එබදු දූෂටි ඇත්තාහු වෙති. එබදු දූෂටි ඇති ශාක්කාහු හට ශ්‍රාවකයෝ සත්කාර කෙරෙති, ගරු කෙරෙති, බ්‍රිහුමන් කෙරෙති, පුදති, අඤ්ඤාලිකමාදියෙන් අපවායන කෙරෙත්; එකරුණෙන් විවර පිණිසාන සේනාසන ගිලන්පසබෙහෙත්පිරිකර ලබන්නේත් වෙයි. මේ දූෂටියෙහි දූෂටිමාර්ගිකආනායංස සි. දූෂටියෙහි සාමපරාසික ආනායංසය කවරු යන්: ‘මේ දූෂටිය නාරජබ්බට හෝ ගුරුඵ - යක්සෙහෙවි - අසුර - ගජෙච්ඡි - වරම්මරජ - සක්දෙවි - මහබ්බ - සම්මුතිදෙව බ්බට හෝ පමණ යැ, මේ දූෂටිය ගුණියට විගුණියට පාරිගුණියට මුක්තියට විමුක්තියට සම්ප්‍රකාරයෙන් මුක්තියට පමණ යැ, මේ දූෂටියෙන් ගුණි වෙති, විගුණි වෙති, පරිගුණි වෙති, මිදෙති, වෙසෙසින් මිදෙති, සම්ප්‍රකාරයෙන් මිදෙති; මේ දූෂටියෙන් ගුණි වෙමි, විගුණි - පරිගුණි වෙමි, මිදෙමි, වෙසෙසින් මිදෙමි, සම්ප්‍රකාරයෙන් මිදෙමි’ අනාගතඵලය කැමැති වන්නේ වෙයි. මේ දූෂටියෙහි සාමපරාසික ආනායංස සි. තමාගේ දූෂටියෙහි මේ දෙ අනුසස් දකි බලසි සිතයි විමසා නුසි ‘සදනනති සංඝනි ආනිසංසං’ යනු වේ.

තං නිසසිතො කුසපපිච්චසනතිං - ශාන්තිහු අත්‍යන්තශාන්ති යැ තදබ්බශාන්ති යැ සංවෘතීශාන්ති යැයි තිදෙනෙකි; අත්‍යන්තශාන්ති කවරි ද යත්? සියලු සංසකාරයන්ගේ සන්තිදීම ඇති සියලු කාමාදිඵපසි දුරුලු තෘෂ්ණාක්ෂය වූ කෙලෙස්රජස් නො ඇලුණු සියලු දුක් නිරුඳු වූ අමාමනතිවන ‘අත්‍යන්තශාන්ති’ යයි කියනු ලැබේ; මේ යැ අත්‍යන්තශාන්ති නම්. තදබ්බශාන්ති කවරි ද යත්? පළමුවන දූභානට සමවත්තුවේ නිවරණයෝ සන්තිදුණාහු වෙති, දෙවැනි දූභානට සමවත්තුවේ විතකීවිපාරයෝ ශාන්ත වෙති, තෙවැනි දූභානට සමවත්තුවේ ප්‍රිතිය ශාන්ත වෙයි, සිවුවැනි දූභානට සමවත්තුවේ සුවදුක් ශාන්ත වෙයි, අකාසානඤ්චායතනයට සමවත්තුවේ රුපසංඤ ප්‍රතිසංඤ නානාකසංඤාවෝ ශාන්ත වෙති, විඤ්ඤාණඤ්චායතනයට සමවත්- හුගේ ආකාසානඤ්චායතනසංඤව ශාන්ත වෙයි, ආකිඤ්චඤ්චායතනයට සමවත්තුව හට විඤ්ඤාණඤ්චායතනසංඤව ශාන්ත වෙයි, නෙවසඤ්ඤා- නාසඤ්ඤායතනයට සමවත්තුව හට ආකිඤ්චඤ්චායතනසංඤව ශාන්ත (-සන්තිදුණේ) වේ; මේ තදබ්බශාන්තිය යි. සම්මුතිශාන්ති කවරි ද යත්? ‘සම්මුතිශාන්ති’ යයි දෙසැට දූෂටිතතයෝ කියනු ලැබෙත්. (මොහු) දූෂටිශාන්තිහු යි. වැලිදු සංවෘතීශාන්තිය මේ අතීතෙහි ‘ශාන්ති’ යයි අදහස් කරන ලදී. **තං නිසසිතො කුසපපිච්චසනතිං** - (විපාකජනක විසින් ද පරිවර්තන විසින් ද) කොපශාන්ති වූ වෙසෙසින් කොපශාන්ති වූ වංචලශාන්ති වූ චලිතශාන්ති වූ පිහිතශාන්ති වූ කම්පිතශාන්ති වූ ප්‍රකම්පිතශාන්ති වූ අතීතය වූ සංසකාන වූ ප්‍රත්‍යයසමුත්පන්න වූ ඝෂය වන- සුලු නැසෙනසුලු නො නවත්නාසුලු නිරුඳු වන ස්වභාව ඇති ශාන්තිය ඇසුරු කෙරුණු වෙසෙසින් ඇසුරු කෙරුණු වැලදගත්තේ ඊට පැමිණියේ ඇතුළු වූයේ ඇලුණේ නුසි ‘තං නිසසිතො කුසපපිච්චසනතිං’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තෙතාන ගගමා:

“පකපටිතා සඛිතා යස්ස ඛම්මා,
පුරෙකඛතා සනති අවෙච්ඡතා,
යදන්තති පස්සති ආනිසංසං
තනතිසසිතො කුප්පට්ඨවසනති” නති.

8 - 6

දිට්ඨිතිවෙසා න හි සොතිච්ඡත්තා,¹
ඛම්මෙසු නිවෙජ්ජයා සමුග්ගහිතං,
තස්මා තරො තෙසු නිවෙසනෙසු
නිරස්සති² ආදියතිච්ච³ ඛම්මං.

දිට්ඨිතිවෙසා න හි සොතිච්ඡත්තාති - ‘දිට්ඨිතිවෙසා’ ති ‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤ’නති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨිතිවෙසනං. ‘අසස්සතො ලොකො, අනතවා ලොකො, අනන්තවා ලොකො, තං ජිවං තං සරීරං, අඤ්ඤං ජිවං අඤ්ඤං සරීරං, හොති තථාගතො පරමමරණා, න හොති තථාගතො පරමමරණා, හොති ච න ච හොති තථාගතො පරමමරණා, තෙව හොති න න හොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤ’නති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨිතිවෙසනත්ති දිට්ඨිතිවෙසා; න හි සොතිච්ඡත්තාති - දිට්ඨිතිවෙසා න හි සොතිච්ඡත්තා,¹ දුරතච්ඡත්තා දුරතරා දුප්පතරා දුස්සමත්තකමා දුබ්බිති-චත්තාති ‘දිට්ඨිතිවෙසා න හි සොතිච්ඡත්තා.’

ඛම්මෙසු නිවෙජ්ජයා සමුග්ගහිතනති - ‘ඛම්මෙසු’ති ආසට්ඨි දිට්ඨිගතෙසු; නිවෙජ්ජයාති - ඤ්චිතිත්තා විතිච්ඡිතිත්තා⁴ විචිතිත්තා පටිච්ඡිතිත්තා කුලපිත්තා තීරසිත්තා විතාවසිත්තා විගුතං කත්තා; සමුග්ගහිතනති නිවෙසනෙසු ඕග්ගිකානො ඔලග්ගානො චරග්ගානො කොට්ඨාසග්ගානො උච්චග්ගානො සමුච්චග්ගානො, ඉදං සච්චං තච්ඡං තථං ගුතං යථාසතාවං⁵ අවිපරිතං ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජේඤ්ඤිතං අධිමුත්තනති - ඛම්මෙසු නිවෙජ්ජයා සමුග්ගහිතං.

තස්මා තරො තෙසු නිවෙසනෙසුති - ‘තස්මා’ති - තස්මා තංකාරණං තංගෙකු තප්පච්චයා තනතිද්දතා; තරොති සතොතා තරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජිවො ජාගු⁶ ජනතු ඉන්ද්‍රිය භින්දු මුත්තජො; තෙසු නිවෙසනෙසුති - තෙසු දිට්ඨිතිවෙසනෙසුති ‘තස්මා තරො තෙසු නිවෙසනෙසු.’

1. සමානච්ඡත්තා - සිවු. I. මජ්. ස. 2. නිදස්සති - සො. PTS.

3. ආදියති ච. PTS.

4. නිචිතිත්තා, විචිතිත්තා ‘ශ්වි පා. පො.

5. යථාචා - ස. 6. ජගු - සිවු. II. ජාගු - සො.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“පකපටිතා සංඛිතා-පෙ-කුපපට්ඨවසනං” යි.

8-8.

ඉදංසම්මාහිතිවෙස සංඛිතාන දූෂටිතිවෙසනගෝ යම් හෙයකින් සුව සේ ඉක්මැවිය හෙත්තාහු නොවෙත් ද, දෙදැට දිවුදම් අතුරෙහි මොනොවට බැසගත් ඒ ඒ බමිය තිඛවය කොට පවත්නේ ද, එහෙයින් සත්ත වෙමේ ඒ දූෂටිතිවෙසනගත්හි අප්ඨල ගොඨිලාදි බමිය හරතේ ද වෙයි, ගත්තේත් වේ.

දිට්ඨිතිවෙසා න හි ස්වාතිවත්තා - ‘දිට්ඨිතිවෙසා’ යනු: ‘ආත්මභාව සංඛිතාන ලොකය ශාඛිත යැ, මෙය මැ සැබව, අත්‍යය සිත්’ යැයි, අභිතිවෙසගෙන් පරාමසීතය කිරීම දූෂටිතිවෙසන යැ; (‘අසංසාරා’ යන ආදිය 3-2 ගාථානිදද්දසයෙහි යැ.) න හි ස්වාතිවත්තා - දූෂටිතිවෙසනගෝ නො මැ සුව සේ ඉක්මැවිය හෙත්තාහු, දුක සේ ඉක්මැවිය යුත්තාහු, දුකාර වූවාහු දුෂ්ප්‍රතර වූවාහු නුසි ‘න හි ස්වාතිවත්තා’ යනු වේ.

බමෙමසු නිවෙස්සා සමුග්ගහිතං - ‘බමෙමසු’ යනු: ද්වාසපිදූෂටිගත-ගත්හි; නිවෙස්සා - තිඛවය කොට විනිඛවය කොට විමසා සජ්ජිකාරයෙන් විමසා තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවනය කොට විගුණ කොට; සමුග්ගහිතං - දූෂටිතිවෙසනගත්හි අවසි කොට ගැනීම යැ, කොටස් වශයෙන් ගැනීම යැ, උත්තමග්‍රාහ යැ, කොටස්සග්‍රාහ යැ, රුහිවගෙන් ගැනීම යැ, විශෙෂරුහිවගෙන් ගැනීම යි; මෙය මැ ස්වභාව යැ අවිපරිත යැ අවිපරිණාම යැ විද්‍යාන යැ යථාස්වභාව යැ විපරිත නො වේ යැයි ගත්තා ලද පරමසී කළ අභිතිවෙස කළ බැසගත්තා ලද තිඛවය කර ගත්තා ලද නුසි ‘බමෙමසු නිවෙස්සා සමුග්ගහිතං’ යනු වේ.

තස්මා තරො තෙසු නිවෙසනෙසු - ‘තස්මා’ යනු: එහෙයින් එකරුණෙන් ඒ හෙතුයෙන් ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ නිදානයෙන්; තරො - සත්ත යැ තර යැ මානව යැ පුරුෂ යැ පුද්ගල යැ ජීව යැ (ජාතියට සේ නුසි) ජාතු යැ ජනතු යැ (ඉන්ද්‍රියයෙන් සේ නුසි) ඉන්ද්‍රිය යැ (මරණයට සේ නුසි) හින්ද්‍රිය යැ මනුෂ් යැ; තෙසු නිවෙසනෙසු - ඒ දූෂටිතිවෙසනගත්හි නුසි ‘තස්මා තරො තෙසු නිවෙසනෙසු’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නිරසානි¹ ආදියනිවම² ඛමමනති - ‘නිරසානි’ති දව්ඨි කාරණෙහි නිරසානි: පරවිච්ඡිද්දනාය වා නිරසානි, අනභිසම්මුණ්ණෙනා වා නිරසානි. කථං පරවිච්ඡිද්දනාය වා නිරසානි ? පරො විච්ඡිද්දෙති, සො සත්ථා න සබ්බඤ්ඤා, ඛමෙමා න ඥානානානො, ගණො න සුපට්ඨපනො, දිට්ඨි න භද්දිකා, පටිපදා න සුපඤ්ඤානා, මග්ගො න නිශ්ශානිකො, තජෙත්ථ³ සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, තජෙත්ථ සුඤ්ඤානති වා විසුඤ්ඤානති වා පරිසුඤ්ඤානති වා විමුච්චනති වා විමුච්චනති වා පරිමුච්චනති වා, හිතා නිහිතා ඔමකා ලාමකා ඡත්තකා⁴ පරිත්තාති එවං පරො විච්ඡිද්දෙති. එවං විච්ඡිද්දියමානො සත්ථාරං නිරසානි, ඛමමකඛානං නිරසානි, ගණං නිරසානි, දිට්ඨිං නිරසානි, පටිපදං නිරසානි, මග්ගං නිරසානි, එවං පරවිච්ඡිද්දනාය නිරසානි. කථං අනභිසම්මුණ්ණෙනා නිරසානි ? සීලං අනභිසම්මුණ්ණෙනා සීලං නිරසානි, චතං අනභිසම්මුණ්ණෙනා චතං නිරසානි, සීලබ්බතං අනභිසම්මුණ්ණෙනා සීලබ්බතං නිරසානි. ආදියනිවම ඛමමනති- සත්ථාරං ගණානාති, ඛමමකඛානං ගණානාති, ගණං ගණානාති දිට්ඨිං ගණානාති, පටිපදං ගණානාති, මග්ගං ගණානාති පරාමසති අභිනිවිසතිති ‘නිරසානි ආදියනිවම ඛමමං.’

තෙනාහ භගවා:

“දිට්ඨිතිවෙසා න හි ඥාතිවත්තා
ඛමෙමසු නිවේජයා සමුග්ගාතිතං,
තඤ්ඤා නරො තෙසු නිවෙසනෙසු
නිරසානි¹ ආදියනිවම² ඛමම”නති.

3 - 7

ඛොනසා හි නත්ථි කුහිඤ්ඤා ලොකෙ
පතපපිතා දිට්ඨි භවාහවෙසු,
මායඤ්ඤා මානඤ්ඤා පහාය ඛොනො
ස තෙන ගවේජයා අනුපපො සො.

ඛොනසා හි නත්ථි කුහිඤ්ඤා ලොකෙ පතපපිතා දිට්ඨි භවාහවෙසුති- ‘ඛොනො’ති ඛොනා වුවුවති පඤ්ඤා, යා පඤ්ඤා පජානනා විවිධො පටිවිධො ඛමමවිවිධො සලලකඛණා උපලකඛණා පච්චුපලකඛණා පණ්ඨිවිමං භොසලලං තෙසුඤ්ඤං වෙතච්ඡා විනා උපපරිකඛා හුරි මෙධා පරිණාහිකා විපසානා සමපජ්ඤාදං පතොදෙ පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිත්ථිතං පඤ්ඤාබලං පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤාපාසාදෙ පඤ්ඤාආලොකො පඤ්ඤාමිතාසො පඤ්ඤාරතනං අමොගො ඛමමවිවිධො සමමාදිට්ඨි.8 කිං කාරණං ඛොනා වුවුවති පඤ්ඤා ?

1. නිදසානි-සා, PTS. 2. ආදියනිව PTS.
3. ත තජ - සා. PTS. 4. ජතුකා - සිමු. II, PTS.
5. ඛමමසමාගේ - විතතුපාදකණි.

තිරස්සති ආදියතිච්ච ධම්මං - 'තිරස්සති' යනු දෙකරුණෙකින් දුර ලයි: පරිච්ඡේදනායෙන් හෝ දුර ලයි, අනභිසම්භවනයෙන් හෝ දුර ලයි. කිසෙසින් පරිච්ඡේදනායෙන් (=අත්‍යයන් විසින් වෙන් කරනු ලැබීමෙන්) දුර ලයි යත්- අනෙකෙක් විශෝග කෙරෙයි: 'ඒ ශාක්‍යා සඵල නො වෙයි. ධර්ම සම්බන්ධ නො වෙයි, ගණයා පුත්‍රපිපතන නො වෙයි, දූෂ්ටය සොදුරු නො වෙයි, ප්‍රතිපදාව පුත්‍රඥත්ත නො වෙයි, මාගීය නේතයඝාණික නො වෙයි, මෙහි ශුද්ධියක් හෝ විශුද්ධියක් - පාරිශුද්ධියක් - මුක්තියක් - විමුක්තියක් - පරිමුක්තියක් හෝ නැත; මෙහි ශුද්ධ වෙති හෝ විශුද්ධ වෙති - පරිශුද්ධ වෙති - මුක්ත වෙති - විමුක්ත වෙති - පරිමුක්ත වෙති හෝ නැත; නිත්‍යෝ යැ, නිභීතයෝ යැ, අවමකයෝ යැ, ලාමකයෝ යැ, ඡත්තක(=ප්‍රත්‍යයගීත)යෝ යැ, අලපයෝ යැ'යි මෙසෙයින් අනෙකෙක් විශෝග කරවයි. මෙසේ විශෝග කරනු ලබනුයේ ශාක්‍යාහු දුර ලයි, ධර්මාබ්‍යාතය - ගණයා - දූෂ්ටය - ප්‍රතිපදාව - මාගීය දුර ලයි. මෙසේ පරිච්ඡේදනායෙන් දුර ලයි. කිසෙසින් අනභිසම්භවනයෙන් (=නො පැමිණෙනුයේ හෝ නො ගැසී වනුයේ) දුර ලයි යත්: ශීලය නො පුරනුයේ ශීලය දුර ලයි, ව්‍රතය නො පුරනුයේ ව්‍රතය දුර ලයි, ශීලව්‍රතය නො පුරනුයේ ශීලව්‍රතය දුර ලයි. ආදියතිච්ච ධම්මං - ශාක්‍යාහු ගතී, ධර්මාබ්‍යාතය - ගණයා - දූෂ්ටය - ප්‍රතිපදාව - මාගීය ගතී පරුමසී කෙරෙයි, බාසගතී නුසි 'තිරස්සති ආදියතිච්ච ධම්මං' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

'දිට්ඨතිවෙසා-පෙ-ආදියතිච්ච ධම්මං' යනු.

8 - 7.

යම් කෙයකින් බුදුපාප ඇති ක්ෂණාසුව මහණහු හට කාමාදිභවයන්හි ආත්මභාවලෝකයෙහි කිසි තැනෙකින් තෘෂ්ණාදූෂ්ටි විසින් ප්‍රකල්පිත (=සලකන ලද) දූෂ්ටියක් නැද්ද, එහෙයින් ඒ ක්ෂණාසුව තෙම මායාව ද මාතය ද දුර ලා සිටියේ රුහාදි කුමකින් තීරයාදිගතිවිශේෂයකට යන්නේ ද, හෙතෙම තෘෂ්ණාදූෂ්ටිඋපය (=දෙෂ) රහිත වූයේ මැයි.

මොනසා යි නපථි කුභිඤ්චි ලොකෙ පකාපෙතා දිට්ඨි භවාහවෙසු - 'බොතො' යනු: 'බොතා' යි ප්‍රඥාව කියනු ලබයි. අතිත්‍යාදිප්‍රකාරයෙන් ධර්මාන් දූහගත්තා වූ අතිත්‍යාදිය විමසන්නා වූ ප්‍රකෘතියෙන් විමසන්නා වූ සිවුසැස්දහවි විමසන්නා වූ අතිත්‍යාදිය සලකන උපලක්ෂණ - ප්‍රත්‍යුපලක්ෂණ වූ පකේතවච කුසලබව නිපුණබව යයි කියන ලද අතිත්‍යාදිය විභාවනය කරන අතිත්‍යාදිය සිතන පරික්ෂා කරන පොළොව මෙන් පහල හෙයින් භූරි නම් වූ කෙලෙසුන් තසන හෙයින් මෙබා යයි කියන ලද යාපාවලක්ෂණ - ප්‍රතිවේධයෙහි පමුණුවන හෙයින් පරිණාසිඤා නම් වූ අතිත්‍යාදි විසින් ධර්මාන් දක්නා හෙයින් වදානා නම් වූ අතිත්‍යාදිය දූහගත්තා හෙයින් සම්ප්‍රඥන නම් වූ නොමග යන සිත විදසුන්මගට තගන හෙයින් ප්‍රත්‍යාදයක් (=කෙටිවක්) වැනි වූ ප්‍රඥෙත්‍රිය ප්‍රඥාලය (කෙලෙස් සිදින හෙයින්) ප්‍රඥශක්තිය (අත්‍යුද්ගත හෙයින්) ප්‍රඥප්‍රාසාදය ප්‍රඥලොකය ප්‍රඥවිභාසය ප්‍රඥප්‍රඥාතය ප්‍රඥරත්තය යි කියන ලද අරමුණෙහි නො මුලා වන හෙයින් අමොහ නම් වූ ධර්මවිභව සම්බන්ධ වූ සමාන්තදූෂ්ටි යයි කියන ලද ප්‍රඥාව යි. කවර කරුණෙකින් ප්‍රඥාව 'බොතා' නම් වූ යැ යත්:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තාය¹ පඤ්ඤා කායද්වවිරිතං බ්‍රහ්මකායං බොධකායං සකොතකායං නිද්දොතකායං, චිද්ද්වවිරිතං-පෙ-මනොද්වවිරිතං බ්‍රහ්මකායං බොධකායං සකොතකායං නිද්දොතකායං, රාගො බ්‍රහ්මො ච ඛොගො ච සකොතො ච නිද්දොතො ච, දොසො - මොහො - තොබො - උපතාහො - මකො - පලාසො බ්‍රහ්මො ච ඛොතො ච සකොතො ච නිද්දොතො ච, ඉසො බ්‍රහ්මො ච ඛොතො ච සකොතො ච නිද්දොතො ච, සාදේශං බ්‍රහ්මකායං බොධකායං සකොතකායං නිද්දොතකායං, චම්මො බ්‍රහ්මො ච ඛොතො ච සකොතො ච නිද්දොතො ච, සාරම්මො - මාතො - අභිමාතො - මදො - පමාදො බ්‍රහ්මො ච ඛොතො ච සකොතො ච නිද්දොතො ච, සබ්බො කිලෙසො - සබ්බො ද්වවිරිතං-සබ්බො දරුථො - සබ්බො පරිලාභො-සබ්බො සන්තාපො - සබ්බොකුසලාභිසංඛාරො බ්‍රහ්මො ච ඛොතො ච සකොතො ච නිද්දොතො ච. තංකාරණං ඛොතො ච්චවති පඤ්ඤා. අථ වා සමමාදිට්ඨියා ඡිව්ජාදිට්ඨී බ්‍රහ්මො ච ඛොතො ච සකොතො ච නිද්දොතො ච, සමමාසංකප්පෙන ඡිව්ජාසංකප්පො බ්‍රහ්මො ච ඛොතො ච සකොතො ච නිද්දොතො ච, සමමාචාරාය ඡිව්ජාචාරා බ්‍රහ්මො ච -පෙ- සමමාකම්මනෙන ඡිව්ජාකම්මනො බ්‍රහ්මො ච- සමමාආජ්චෙන ඡිව්ජාආජ්චො බ්‍රහ්මො ච - සමමාචාරායමෙන ඡිව්ජාචාරායමො බ්‍රහ්මො ච- සමමාසතිසා ඡිව්ජාසති බ්‍රහ්මො ච - සමමාසමාධිනා ඡිව්ජාසමාධි බ්‍රහ්මො ච ඛොතො ච සකොතො ච නිද්දොතො ච සමමාස්සුණෙන ඡිව්ජාස්සුණං බ්‍රහ්මකායං- සමමාචිත්තනියා ඡිව්ජාචිත්තනී බ්‍රහ්මො ච ඛොතො ච සකොතො ච නිද්දොතො ච. අථ වා අරියෙන අරියාභිකෙන මග්ගෙන සබ්බො කිලෙසො සබ්බො ද්වවිරිතො සබ්බො දරුථො සබ්බො පරිලාභො සබ්බො සන්තාපො සබ්බො-කුසලාභිසංඛාරො බ්‍රහ්මො ච ඛොතො ච සකොතො ච නිද්දොතො ච. අරහො ඉමෙහි ඛොතිගෙහි² ධම්මෙහි උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපතො සමුපපතො සමන්තාගතො, තස්මා අරහො ඛොතො. ඡො බ්‍රහ්මරාගො බ්‍රහ්මපාපො බ්‍රහ්මකිලෙසො බ්‍රහ්මපරිලාභොති 'ඛොතො.'

කුභිඤ්චි - කුභිඤ්චි කිම්බිති කප්ථි අර්ඤ්ඤං වා ඛනිඤ්චා වා අර්ඤ්ඤාඛනිඤ්චා වා; **මොක්ඛිති** - අපායමොක්ඛෙ - මෙ - අපායනනමොක්ඛෙ. **සකප්පිතාති** - ථෙව් පකප්පනා; තණ්හාපකප්පනා ව දිට්ඨිපකප්පනා ව - මෙ - අයං දිට්ඨිපකප්පනා. **භවාහවෙසු** - භවාහවෙ කම්මහවෙ පුත්තහවෙ, කාමහවෙ කම්මහවෙ කාමහවෙ පුත්තහවෙ, රූපහවෙ කම්මහවෙ රූපහවෙ පුත්තහවෙ, අරූපහවෙ කම්මහවෙ අරූපහවෙ පුත්තහවෙ පුත්තපුත්ත⁴හවෙ පුත්තපුත්තහතිසං පුත්තපුත්තරූපහතිසං පුත්තපුත්තපටිසංකිසං පුත්තපුත්තඅත්තහවාහිතිබ්බහතිසං; “**ධොතස්ස හි තප්ථි කුභිඤ්චි** මොක්ඛෙ පකප්පිතා දිට්ඨි භවාහවෙසු” - ධොතස්ස කුභිඤ්චි මොක්ඛෙ භවාහවෙසු ව කප්ථිතා අභිසංඛතා සණ්ඨපිතා දිට්ඨි තප්ථි න සනති න සංවිජ්ජනති නුපලබ්භනති පභිනං සමුව්ථිනනං වූපසනනං පටිපස්සාදා අභබ්බුප්පනතිකා ඤ්ණාසනා දඬුසාති ‘ධොතස්ස හි තප්ථි කුභිඤ්චි මොක්ඛෙ පකප්පිතා දිට්ඨි භවාහවෙසු.

1. ଯାଗ- ଷିଫ୍. I.

2. ව්‍යාපෘතියෙහි - සීමි.IL ට සහ: PTS!

3. පොදුපොත - සහ,

4. පුනර්පුනං - ස්වා, ස.

ඒ ප්‍රඥවේන් කායදුෂ්ටිතය කම්පිත වූයේත් බෝවිත = දේනා
ලද්දේත් සකොපිත නිදොපිත වූයේත් වේ ද, වාග්දුෂ්ටිතය -
මනොදුෂ්ටිතය - රුහය - දොෂය - මොහය - ක්‍රොධය - උපතාහය -
මකුබව - පලාස (=සුගුහ) ය - ඊෂ්ඨාව - මාත්සර්‍යය - මායාව -
ශබ්ධව - තදබව - සාරඝ්‍ර (=කරණානුකරයකරණ) ය - මානය - අතිමානය
- මදය - ප්‍රමාදය බුත බෝග සකොපිත නිර්බෝග (=කම්පා කරන
ලද සෝදන ලද මාත්‍රින් සෝදන ලද වෙසෙසින් සෝදන
ලද) වේ ද, සියලු කෙලයයෝ සියලු දුෂ්ටිතයෝ සියලු දර්ථයෝ
සියලු පරිද්දකයෝ සියලු සත්‍යාපයෝ සියලු අකුශලාභිසංස්කාරයෝ බුත
බෝග සකොපිත නිර්බෝග වුවාහු වෙත් ද, එ කරුණෙන් ප්‍රඥව
'බොනා' නම් වූ ය. නොහොත් සමගන්දුෂ්ටිය විසින් මිත්‍යාදුෂ්ටිය
කම්පිත බෝවිත සකොපිත නිර්බෝවිත වූ ය, සමගන්සම්කල්පය විසින්
මිත්‍යාසම්කල්පය...සමගන්වචනයෙන් මිත්‍යාවචනය...සමගන්කම්පනයෙන්
මිත්‍යාසම්පතය...සමගන්ගාථිවයෙන් මිත්‍යාථිවය...සමගන්ව්‍යායාමයෙන්
මිත්‍යාව්‍යායාමය...සමගන්සාධිතයෙන් මිත්‍යාසාධිතය...සමගන්සාධිතයෙන්
මිත්‍යාසාධිතය...සමගන්ඥනයෙන් මිත්‍යාඥනය...සමගන්විමුක්තියෙන්
මිත්‍යාවිමුක්තිය බුත බෝග සකොපිත නිර්බෝග වුවාත් වෙයි.
නොහොත් ආයාසාදාසිකමානියෙන් සියලු කෙලයයෝ - දුෂ්ටිතයෝ -
දර්ථයෝ - පරිද්දයෝ - සියලු අකුශලාභිසංස්කාරයෝ බුත බෝග
සකොපිත නිර්බෝග වුවාහු ද වෙත්. ක්‍ෂිණාසුව නෙමේ මේ බොහෝ
ධර්මයන්ගෙන් යම් හෙයකින් උපෙන - සමුපෙන - උපගත - සමුපගත
- උපපන්න - සමුපපන්න - සමන්විත වූයේ වේ ද, එහෙයින් ක්‍ෂිණාසුව
'බොන' නම් වෙයි. හෙතෙම බුතරුහ බුතපාර බුතකෙලය
බුතපරිද්ද ඇති වන බැවින් 'බොන' නම් වේ.

කුඹ්ඤ්චි - කිසිතැනෙක්හි කිසිවෙක්හි අධ්‍යාත්මයෙහි හෝ බාහ්‍යයෙහි හෝ අධ්‍යාත්මබාහ්‍යයෙහි හෝ, **ලොකො** - අපායලොකයෙහි. . . අායතන-ලොකයෙහි. **සංකප්පිතා** - තාණේප්‍රකල්පනා යැ දෘෂ්ටිප්‍රකල්පනා යැයි ප්‍රකල්පනා දෙකෙකි. . . **භවානවෙසු** - භව-අභව (=කාමභව - රූපාරූප-භවයන්හි (2-5.ගාථානිද්දෙසසය)...පුනපුනා ආත්මභාවයාගේ පහළ වීමෙහි; **ශබ්දානංගං** හි නැව් **කුඹ්ඤ්චි** **ලොකො** **සංකප්පිතා** දිව්‍යී **භවානවෙසු**-රහත්වු භව අපායාදිලොකයෙහි ද කාමාදිභවයන්හි ද කල්පිත (=සිතීන්ගන්නා ලද) පරිකල්පිත වූ ප්‍රත්‍යයෙන් සකස් කළ ප්‍රත්‍යයවශයෙන් ම මොනොවට තබන ලද දෘෂ්ටිවු නැත, නොවෙති, විද්‍යුමාන නොවෙති, නො ලැබෙති, ප්‍රතීණ වූවාහු සිදින ලද්දහු සිත්සිදුණාහු දුර ලත ලද්දහු උපතට අනව්‍ය වූවාහු නුවණෙහින්නෙන් දවන ලද්දහු නුසි 'ශබ්දානංගං' හි නැව් **කුඹ්ඤ්චි** **ලොකො** පකප්පිතා දිව්‍යී **භවානවෙසු** යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මායඤ්ච මානඤ්ච පභාය ථොගොති- මායා වුවහි වඤ්චනිකා වරියා; ඉධෙකච්චො කායෙන දුට්ඨරිතං වරිතො වාචාය¹ දුට්ඨරිතං වරිතො මනසා දුට්ඨරිතං වරිතො තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු² පාපිකං ඉච්ඡං පඤ්ඤාති: මා මං ජඤ්ඤාති ඉච්ඡති. මා මං ජඤ්ඤාති සංකප්පෙති. මා මං ජඤ්ඤාති වාචං භාසති. මා මං ජඤ්ඤාති කායෙන පරික්කමති. යා එවරුපා මායා මායාපිතා අච්චයා³ වඤ්චනා නිකති නිකිරණො⁴ පරිහරණා ගුහනා පරිගුහනා ඡාදනා පටිච්ඡාදනා අනුත්තරානිකමමං අනාචිකමමං චොච්ඡාදනා පාපකිරියා, අයං වුවහි මානා.8 මානොති - එකච්චෙත මානො: යා විත්තස්ස උත්තති; දුට්ඨෙත මානො: අත්තුකකංසන මානො පරවමානමානො; තිච්චෙත මානො: සෙය්‍යොහමසමිති මානො සද්දිසොහමසමිති මානො හිනොහමසමිති මානො; වතුබ්බිධෙත මානො: ලාභෙත මානං ජනෙති, යසෙත මානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, ඥුබෙත මානං ජනෙති; පඤ්චවිධෙත මානො: ලාභි'මහි මනාපිකානං රුපානනති මානං ජනෙති, ලාභි'මහි මනාපිකානං සද්දනං- ගකිානං - රසානං - ථොට්ඨබ්බානනති මානං ජනෙති; ඡබ්බිධෙත මානො: වකුට්ඨපදය මානං ජනෙති, සොතසමපදය - ඝාතසමපදය - ජිව්‍යා සමපදය - කායසමපදය - මනොසමපදය මානං ජනෙති; සත්තච්චෙත මානො: මානො අතිමානො මානාතිමානො ඔමානො අධිමානො අසම්මානො ඕච්ඡාමානො; අට්ඨපිධෙත මානො: ලාභෙත මානං ජනෙති, අලාභෙත ඔමානං ජනෙති, යසෙත මානං ජනෙති, අයසෙත ඔමානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, නිද්දය ඔමානං ජනෙති, පුබ්බෙත මානං ජනෙති, දුෂෙත ඔමානං ජනෙති; තච්චිධෙත මානො: සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යොහමසමිති මානො, සෙය්‍යස්ස සද්දිසොහමසමිති මානො, සෙය්‍යස්ස හිනොහමසමිති මානො; සද්දිසස්ස සෙය්‍යොහමසමිති මානො, සද්දිසස්ස සද්දිසොහමසමිති මානො, සද්දිසස්ස හිනොහමසමිති මානො, හිතස්ස සෙය්‍යොහමසමිති මානො, හිතස්ස සද්දිසොහමසමිති මානො, හිතස්ස හිනොහමසමිති මානො; දසපිධෙත මානො: ඉධෙකච්චො මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොතෙත වා කොලජුත්තියෙන වා වණ්ණපාකකිරිතාය වා බිතෙන වා අජෙය්‍යෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාපඨානෙන වා සුත්තෙන වා පටිගාඤ්ඤෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වද්දුතා. යො එවරුපො මානො මඤ්ඤාතා මඤ්ඤාතතතං උත්තති උත්තාමො බජො සමපඤ්ඤාතො කෙතුකමසනා විත්තස්ස, අයං වුවහි මානො.8 “මායඤ්ච මානඤ්ච පභාය ථොගො”ති - ථොගො මායඤ්ච මානඤ්ච පභාය පජ්ඣිතො විනොදෙතො ව්‍යන්තිකරිතො අනභාවං ගමෙතොති ‘මායඤ්ච මානඤ්ච පභාය ථොගො.’

1. වචනා - සක.

2. තපට්ච්ඡාදනාහෙතු - ස.

3. අච්චිසරු - සක, මජ්ඣ. 4. කිරණා - සිවු. I.

11. විහඞ්ගපාළි - බුද්ධචරිතපිටක.

මායං ච මානං ච සභාය ඛොනො- වඤ්චක ක්‍රියාව (=වඤ්චා කිරීම) 'මායා' නමු. මෙලොවැ ඇතැම් පුද්ගලයෙක් කසින් දුසිරින් කොට වචනයෙන් දුසිරින් කොට සිතින් දුසිරින් කොට එය ප්‍රකාශ නොවනු නිසා ලාමක වූ ප්‍රාචීනාව තඬුසි: 'මා කළ පව මෙරමා තහමක් දනිත්ව' යි කැමැති වෙයි, - සලකයි, - වචන කියයි, 'මා කළ පව තහමක් දනිත්ව' යි කසින් වැයම කෙරෙයි; මෙබඳු වූ මායාව මායා ඇති බව අත්‍යය (=ඉක්මැ යැම) වඤ්චනාව නිකාතිය (=මිත්තං ක්‍රියාව) 'මම මෙසේ නො කෙරමි' පාපවිෂ්ණපය පාපපරිහරණය පවි සැගවීම භාත්පසින් සැගවීම පවි වැසීම භාත්පසින් වැසීම ප්‍රකට නො කිරීම පව කොට නො පැවසීම මොනොවට වැසීම පෙරලාත් පවි කිරීම 'මායා' නැමැයි කියනු ලැබේ. මාන නමු: එක් ප්‍රකාරයකින් මානය වෙයි: විභ්‍රායානේ උත්තතිය යි; ආනෙමාත්කමිණමාන යැ පරවමානමාන යැයි ද්විප්‍රකාරයෙන් මානය වෙයි. 'මම ශ්‍රෙණි වෙමි' මාන යැ, සද්දය වෙමි මාන යැ හිත වෙමි මාන යැයි, ත්‍රිප්‍රකාරයෙන් මානය වෙයි. ලාභයෙන් මානය උපදවයි, යශසින් මානය උපදවයි, ප්‍රශංසායෙන් මානය උපදවයි, සුවය කරණ කොට මානය උපදවා යයි සිටුවර්ද්දෙකින් මානය වෙයි. 'මනාප වූ රූප - ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රභවයන් ලබනුයෙමි වෙමි' පඤ්චප්‍රකාරයෙන් මානය වෙයි. වක්‍රායාමපතතියෙන් මානය උපදවයි, ග්‍රොහ - ඡාණ - ජිහ්වා - කාය - මහස්සමපතතියෙන් මානය උපදවා යැයි සපර්ද්දෙකින් මානය වෙයි. මාන යැ අභිමාන යැ මානාතිමාන යැ අවමාන (=හිතමාන) යැ අභිමාන යැ අස්මිමාන යැ මිත්තංමාන යැයි සත් පර්ද්දෙකින් මානය වෙයි. ලාභයෙන් මානය උපදවයි, අලාභයෙන් අවමානය උපදවයි, යශසින් මානය - අයශසින් අවමානය - ප්‍රශංසායෙන් මානය - නිශ්ශයෙන් අවමානය - සුවයෙන් මානය - දුකින් අවමානය උපදවා යැයි අභිප්‍රකාරයකින් මානය වෙයි. ශ්‍රෙණියා හට ශ්‍රෙණි වෙමි මාන යැ, ශ්‍රෙණියා හට සද්දය වෙමි මාන යැ, ශ්‍රෙණියා හට හිත වෙමි මානයැ; සද්දයා හට ශ්‍රෙණි වෙමි මාන යැ, සද්දයා හට සද්දය වෙමි මාන යැ, සද්දයා හට හිත වෙමි මාන යැ; හිතයාට ශ්‍රෙණි වෙමි මාන යැ, හිතයාට සද්දය වෙමි මාන යැ, හිතයාට හිත වෙමි මාන යැයි තවප්‍රකාරයකින් මානය වේ. මෙලොවැ කිසිවෙක් ජාතියෙන් හෝ ග්‍රොහයෙන් හෝ කුලපුත්‍රභාවයෙන් හෝ වණිසෙඞ්දයායින් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙන් හෝ අධ්‍යායනයෙන් හෝ කමායතනයකින් හෝ ශිල්පායතනයකින් හෝ විද්‍යාවකින් හෝ ග්‍රාහයෙන් හෝ ප්‍රතිභානයෙන් හෝ එක්තරා වස්තුවකින් හෝ මානය උපදවා යැයි දශප්‍රකාරයකින් මානය වේ. මෙබඳු වූ යම් මානයක් මඤ්ඤාතාවෙන් මාන ඇතිබවෙන් උත්තතියෙන් ඔහවා නැබීමෙන් මානාවජයෙන් හිත ඔසවාගැනීමෙන් විභ්‍රායානේ කෙතූකමසතායෙන් වේ නමු' මේ 'මාන' නමැයි කියනු ලැබේ. මායං ච මානං ච සභාය ඛොනො යනු: ඛොන - කමිණාසුව තෙමේ මායාවත් මානයත් හැර දුරු කොට බැහැර කොට විතරානන කොට අනු-අභාවයට (=සමුප්පේදප්‍රභාණයට) පමුණුවා නුසි 'මායං ච මානං ච පභාය ඛොනො' යනු වේ.

ස කෙන ගවේෂයා අනුපයෝ සොති - 'උපයෝ'නි දෝ උපයෝ: තණ්හාඋපයෝ ව දිට්ඨිඋපයෝ ව -පෙ- අයං තණ්හුපයෝ -පෙ- අයං දිට්ඨිපයෝ. තණ්හා තණ්හුපයෝ පටිනො, දිට්ඨිපයෝ පටිනිසංසවේසා. තණ්හුපයං පටිනතතා, දිට්ඨිපයං පටිනිසංසවිතතා අනුපයෝ සුඤ්ඤා කෙන රාගෙන ගවේෂයා? කෙන දෙසෙන ගවේෂයා? කෙන මොහෙන ගවේෂයා? කෙන මෛත්‍රෙන ගවේෂයා? කාය දිට්ඨියා ගවේෂයා? කෙන උභිධෙවන ගවේෂයා? කාය විචිකිච්ඡා ගවේෂයා? කෙන අනුසයෙහි ගවේෂයා? රතෙනාති වා දුට්ඨාති වා මුලෙහාති වා විනිබ්බොති වා පරාමවේසාති වා විකේඛපගතොති¹ වා පාමගතොති වා? තෙ අභිසංඛාරා පටිනා. අභිසංඛාරානං පටිනතතා ගතියා² කෙන ගවේෂයා තෙරසිකොති වා තිරච්ඡානගොතිකොති වා පෙතතිවිසසිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සඤ්ඤාති වා අසඤ්ඤාති වා තෙවනඤ්ඤාතාසඤ්ඤාති වා, සො හෙතු තප්පි, පච්චයෝ තප්පි, භාරණං තප්පි, යෙන ගවේෂයාති 'ස කෙන ගවේෂයා අනුපයෝ සො.'

තෙනාග ගගමා:

“මොනස්ස හි තප්පි කුහිඤ්ඤි ලොකෙ
පකප්පිතා දිට්ඨි හවාහවෙසු,
මායඤ්ඤි මානඤ්ඤි පභාය මොනො
ස කෙන ගවේෂයා අනුපයෝ සො”ති.

8 - 8

උපයෝ හි ඛම්මෙසු උපෙති වාදං
අනුපයං කෙන කපං චදෙය්‍ය,
අතතං තිරතතං න හි තස්ස අප්පි
අබොධි සො දිට්ඨිමබ්බව සබ්බං³.

උපයෝ හි ඛම්මෙසු උපෙති වාදනති - 'උපයෝ' නි දෝ උපයෝ: තණ්හුපයෝ ව දිට්ඨිපයෝ ව -පෙ- අයං තණ්හුපයෝ -පෙ- අයං දිට්ඨිපයෝ. තණ්හා තණ්හුපයෝ අප්පතිනො, දිට්ඨිපයෝ අප්පටිනිසංසවේසා. තණ්හුපයං අප්පතිතතා, දිට්ඨිපයං අප්පටිනිසංසවිතතා ඛම්මෙසු වාදං උපෙති: රතෙනාති වා දුට්ඨාති වා මුලෙහාති වා විනිබ්බොති වා පරාමවේසාති වා විකේඛපගතොති වා අනිට්ඨං ගතොති වා පාමගතොති වා. තෙ අභිසංඛාරා අප්පතිනා. අභිසංඛාරානං අප්පතිතතා ගතියා වාදං උපෙති: තෙරසිකොති වා තිරච්ඡානගොතිකොති වා පෙතතිවිසසිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සඤ්ඤාති වා අසඤ්ඤාති වා තෙවනඤ්ඤාතාසඤ්ඤාති වා වාදං උපෙති උපගවේෂති ගණනාති පරාමසති අභිනිවිසතිති 'උපයෝ හි ඛම්මෙසු උපෙති වාදං.'

1. අනිට්ඨගතො - ඔහුර. 2. ගතියා පරා - සිමු. I. ගතියො - සිමු. II.
3. සබ්බා - සිමු I. ස.

ස කෙන ගවේෂයා අනුපයො සො - ‘උපය’ යනු: තාමණා උපය දුමච්ච උපය යැයි ‘උපය’ දෙකෙක් වෙයි. ඔහු විසින් තාමණාඋපය ප්‍රතිණ්‍යා යැ. දුමච්ච උපය දුර ලන ලද්දේ යැ තාමණාඋපය ප්‍රතිණ්‍යා වන බැවින් දුමච්ච උපය දුර ලන ලද වන බැවින් උපය රහිත වූ සුද්දගල තෙමේ කවර රුහසකින් - කවර ද්වේෂයකින් - කවර මොහසකින් - කවර මානසකින් - කවර දුමච්චයකින් - කවර ඖදානසයෙකින් - කවර විවිකින් - සාසයකින් - කවර අනුසංවර්තයන්ගෙන් - රක්ත වූයෙකැයි හෝ දව්ව වූයෙකැයි හෝ මුසු වූයෙකැයි හෝ විනිවුදායෙකැයි හෝ පරමාභවයෙකැයි හෝ වික්ෂේපයට පැමිණියෙකැයි හෝ නිෂංඛවට නොගියේ යැයි හෝ ස්වාම(=තද) ඛවට ගියේ යැයි හෝ (යමෙකින් තීරයාදි ගතිවිකේෂයෙහි) සංකප්‍යාවට යන්නේ ද; ඒ අභිසංස්කාරයෝ ප්‍රතිණ්‍යා යැ. අභිසංස්කාරයන් ප්‍රතිණ්‍යා කළ වන බැවින් තීරයෙහි උපදනා සත්ත්වයෙකැයි හෝ තීරයන්-යොන්හි උපදනෙකැයි හෝ ප්‍රෙතවිෂයයෙහි උපදනෙකැයි හෝ මිනිසෙකැයි හෝ දෙවියෙකැයි හෝ රූපිබ්‍රහ්ම යැයි හෝ සංඥී යැයි හෝ අසංඥී යැයි හෝ තේනවසංඥීතාසංඥී යැයි හෝ කවර අභිසංස්කාරයෙකින් කවර ගතියක් හා සංකප්‍යාවට යන්නේ ද; යම් ගෙයකින් යේ නම්, ඒ ගෙභූත නැත, ප්‍රත්‍යය නැත, කාරණය නැත් නුසි ‘ස කෙන ගවේෂයා අනුපයො සො’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“බොතස්ස හි නත්ති-පෙ-අනුපයො සො” යනු.

8 - 8.

තාමණාදි උපය (=නි:ශ්‍රය) ඇති සත්ත්ව තෙමේ රුහරක්ත යැ යනාදි ඒ ඒ දහමහි ලා වාදයට (=කියැ යුතු බවට) පැමිණෙයි. තාමණාදුමච්ච සුත්තන් බැවින් උපය රහිත වූ සමිණාසුට්ඨා රුහාදි කවර දහමකින් කියෙයින් කියන්නේ ද, යම් ගෙයකින් ඒ සමිණාසුට්ඨානට අත්මදුමච්ච හෝ උච්චේදදුමච්ච නැත්තේ ද, යම් ගෙයකින් හෙතෙම මේ අත්බැවිහි මැ නුවණ නැමැති දියෙන් සියලු දුමච්චතය දෙව් ද, දුරු කෙරෙහි ද, එහෙයින්.

උපයො හි ධම්මසු උපෙති වාදං - ‘උපය’ යනු: තාමණාඋපය ද දුමච්ච උපය දැයි උපය දෙකෙක් වෙයි. ...ඔහු විසින් තාමණාඋපය අප්‍රතිණ්‍යා යැ, දුමච්ච උපය නොහරන ලද්දේ යැ; තණ්හාපය නොසුත්තන් වන බැවින් දිට්ඨාපය නොහල වන බැවින් රක්ත යැයි හෝ දව්ව යැ - මුසු යැ - විනිවුදාය යැ - පරමාභව යැ - වික්ෂේපය යැ - අභිසංස්කාර යැ - ස්වාමහත යැයි හෝ වාදයට (=කියැ යුතු බවට) පැමිණෙයි. ඒ පුණ්‍යාපුණ්‍යානඤ්ඤාභිසංස්කාරයෝ අප්‍රතිණ්‍යා වූවාහු ය. කාමාභිසංස්කාරයන් අප්‍රතිණ්‍යා වන බැවින් එක්තරා ගතියකින් කීමට පැමිණෙයි, තීරයෙහි උපදිනුයෙකැයි හෝ තීරයවිනිකයානි ඇතියෙකැයි හෝ ප්‍රෙතවිෂයයෙහි උපදිනුයෙකැයි හෝ මිනිසෙකැයි හෝ දෙවියෙකැයි හෝ රූපි යැයි හෝ අරූපි යැයි හෝ සංඥී යැයි හෝ අසංඥී යැයි හෝ තේනවසංඥීතාසංඥී යැයි හෝ (එක්තරා ගතියකින්) කථනයට පැමිණෙයි, එළැඹෙයි, ඉහණය කෙරෙයි, පරමාශී කෙරෙයි, ඔව්සේ නුසි ‘උපයො හි ධම්මසු උපෙති වාදං’ යනු වේ.

අනුපයං කෙන නිකංචං වදෙය්‍යාති - 'උපයාති' දෙව් උපයාති නිකංචුපයො ච දිට්ඨිපයො ච - ථෙප-අයං නිකංචුපයො - ථෙප-අයං දිට්ඨිපයො. නය්‍යා නිකංචුපයො පභිනො දිට්ඨිපයො පටිතිස්සවෙධා. නිකංචුපයං පභිනතතා දිට්ඨිපයං පටිතිස්සවෙධතා අනුපයං පුග්ගලං කෙන රාගෙන වදෙය්‍යා? කෙන දොසෙන වදෙය්‍යා? කෙන මොහෙන වදෙය්‍යා? කෙන මානෙන වදෙය්‍යා? කාය දිට්ඨියා වදෙය්‍යා? කෙන උභිවෙච්චන වදෙය්‍යා? කාය විචිකිච්ඡාය වදෙය්‍යා? කෙහි අනුසයෙහි වදෙය්‍යා රතෙනාති වා දුට්ඨොති වා මුළුලාති වා විතිබ්බොති වා පරාමට්ඨොති වා විකංචප-ගතොති වා අතිට්ඨං ගතොති¹ වා ථාමගතොති වා? තෙ අභිසංඛාරා පභිනා. අභිසංඛාරානං පභිනතතා ගතියා² කෙන වදෙය්‍යා තෙරසිකොති වා - ථෙප- තෙවසංඤ්ඤිකාසංඤ්ඤිති වා? සො හෙතු නතථි, පට්ඨයො නතථි, කාරණං නතථි, යෙන³ වදෙය්‍යා කප්ථයා හණෙය්‍යා දිපයෙය්‍යා වොහරෙය්‍යා ති 'අනුපයං කෙන කථං වදෙය්‍යා.'

අතතං නිරතතං ත භි තස්ස අපීති - 'අතතා'ති සස්සතදිට්ඨි¹
තප්ති; නිරතතාති උචෙත්ඤ දිට්ඨි තප්ති අතතාති ගතිතං තප්ති නිරතතාති
මුඤ්චිතබ්බං තප්ති. යස්සප්පි ගතිතං, තස්සප්පි මුඤ්චි-
තබ්බං; යස්සප්පි මුඤ්චිතබ්බං, තස්සප්පි ගතිතං; ගහණ²මුඤ්චනා
සමතික්කතෙතතා³ අරහා වුද්ධිපරිහානිවිතිවතෙතා. සො වුත්ථවාසො
විණණ්ඩෙරණො ගතඤ්ඤා ගතදිසො. ජාතිමරණසංසාරො තප්පි තස්ස
පුතභග්ගොති 'අතතං නිරතතං ත භි තස්ස අපීති.'

අගයායී සහ දිවයිනමෙව සබන්ධ - තමන් ආසාදිත දිවයිනෙහි පරිසරය සම්බන්ධයෙන් වුවද සහතික පවසා ඇති අගයායී පරිසරයක සිටින බැවින්, සහ සබන්ධ දිවයින. ඉහත අගයායී වූ නිසා සහතික පවසා පිළිගැනීමට වඩාත් අගයායී අනුමැතිය ගෙවීමට 'අගයායී සහ දිවයිනමෙව සබන්ධ'ය.

තෙතියාහ හඟවි:

“උපයෝගී බවෙමින් උපෙත වාදං
අනුපයං කෙන කථං වදෙය්‍ය,
අතතං නිරතතං න හි තස්‍ය අපි
අභොසි සො දිට්ඨිමිඛව සමි”නති.

දුට්ඨවිකල්පතනනිෂද්දායා තනිඥයා.

1. අනිට්‍යතාවය - ඉන්ද්‍ර. 2. ගතිතා පරා - සීම. I. ගතිතා - සීම. II.

3. စေ့ဆာ - ပိတောက်. 4. နာမည်ရှိသော - ပိ. 1. ဖြစ်သည်. 5. နာမည်ရှိသော - ပိ. 1. ဖြစ်သည်.

6. සමතිකාමයෝගය - මුද්‍රා, 7. දිව්‍ය බුත් - සිමු. I.

අනුපයං කෙන කථං වදෙය්‍ය - ‘උපය’ යනු: තණ්හපය ද දිට්ඨපය දෙක ‘උපය’ දෙකෙකි. . . .ඔහු විසින් තණ්හපය ප්‍රතිණ්‍යාය. දිට්ඨපය දුර ලත ලද්දේ යැ. තණ්හපය ප්‍රතිණ්‍යා වන බැවින් දිට්ඨපය දුර ලත ලද වන බැවින් උපය රහිත වූ සුද්ධලයා කවර රුහුණක් හෙතු කොට ගෙන කියන්නේ ද? කවර දොෂයකින් - මොහයකින් - මාතයකින් - දූෂටියෙකින් ඕනෑකාරයකින් - විවිධත්වයකින් - කවර අනුශාසනමයකින් රක්ත යැ යි හෝ දුෂටි යැ - මුළු යැ - විනිශ්චය යැ - පරාමාර්ථය යැ - විනිශ්චයක යැ - අනිශ්චයක යැ - ස්ථාවරයක යැ යි හෝ කියන්නේ ද? ඒ කමාසිසංස්කාරයෝ ප්‍රතිණ්‍යාය යැ පුණ්‍යාදි අසිසංස්කාරයන් ප්‍රතිණ්‍යා වන බැවින් කවර රාශාදිකෙලයකින් හෙතු කොට ගෙන තෙරසත් වන්නේ යැ යි හෝ...තෙව්-සංඥාතාසංඥා යැ යි හෝ එක්තරා ගතියකින් කියන්නේ ද; යම් ගතියකින් කියන්නේ නම් බණන්නේ නම් දක්වන්නේ නම් වහරන්නේ නම්, ඒ හෙතුව නැත, ප්‍රත්‍යය නැත, කාරණය නැත නු යි ‘අනුපයං කෙන කථං වදෙය්‍ය’ යනු වේ.

අතතං නිරතතං න භි තස්ස අත්ථි - ‘අතතා’ යි ශාස්වතදූෂටිය නැත, ‘නිරතතා’ යි උච්චේදදූෂටිය නැත. ආත්ම යැ යි ගන්නා ලද්දෙක් නැත, නිරාත්ම යැ යි හළ යුත්තෙක් නැත. යම්කිසි හට ‘මම යැ මා හේ යැ යි ගන්නා ලද්දෙක් ඇත් නම්, ඔහුට හළ යුත්තෙක් ඇත; යම්කිසි හට හළ යුත්තෙක් ඇත් නම්, ඔහුට ගන්නා ලද්දෙක් ඇත. ශ්‍රවණමුඛවන ඉක්මවා සිටි රහත්හු වාදිපරිභාෂි ඉක්මැවූහ. ඒ රහත්හු දශවිධ ආයාචිකාසංස්කාර වැසා නිමවූහ. සීලය සමග අටසම්මානවිධ විර්ණවසිත. සසරාදන්තම ඉක්මැවූහ. සිහිතෙහි පවා නොගියවිරු නිවන්දසාවට ගියහ. ජාතිමරණසංසාර සංඛ්‍යාත සුතර්ථවය ඔවුනට නැත නු යි ‘අතතං නිරතතං න භි තස්ස අත්ථි’ යනු වේ.

අබොධි සො දිට්ඨිමධෙව සබ්බං - ඔහු විසින් ආෂටේදූෂටිගතයෝ ප්‍රත්‍යාණ කරන ලදහ, මුළු සිද්ධි ලදහ, සන්තිද්‍රවන ලදහ, අභවේශාත්පත්ති කරන ලදහ, නුවණසිත්තෙන් දවන ලදහ. ඒ රහතුන් වහන්සේ සියලු දූෂටිගතය මේ අත්බැවිහි මැ හළහ... විගතාන්ත කළහ, අනිශ්චයට පැමිණැවූහ නු යි ‘අබොධි සො දිට්ඨිමධෙව සබ්බං’ යනු වේ.

එයින් වදාළහ මුදුන:

“උපයො හි ඛම්මසු-පෙ-දිට්ඨිමධෙව සබ්බං” යනු.

තුන්වැනි ද්විතීයික සූත්‍රනිදේශය යි,

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

4

සුද්ධධම්මසූත්තනිදේශසං

අළු සුද්ධධම්මසූත්තනිදේශසං වුවෙහි*

4 - 1

පසංඝාමි සුද්ධං පරමං අරොගං
දිව්‍යධර්ම සංසුද්ධි නරඤ්ඤා භොති,
එවාහිජානං¹ පරමනි ඤාතිං
සුද්ධානුපසයි පව්වෙති ඤාණං.

පසංඝාමි සුද්ධං පරමං අරොගනි - 'පසංඝාමි සුද්ධ'නි පසංඝාමි සුද්ධං, දක්ඛිණි සුද්ධං, ඔලොකෙමි සුද්ධං, නිජ්ඣායාමි සුද්ධං, උපපරිකම්මාමි සුද්ධං; පරමං අරොගනි - පරමං ආරොග්‍යප්‍රාප්තං² ඛේමප්‍රාප්තං තාණප්‍රාප්තං ලොකප්‍රාප්තං සරණප්‍රාප්තං අභයප්‍රාප්තං අච්ඡිද්‍රව්‍යප්‍රාප්තං නිබ්බානප්‍රාප්තනි 'පසංඝාමි සුද්ධං පරමං අරොගං.'

දිව්‍යධර්ම සංසුද්ධි නරඤ්ඤා භොති - චක්ඛුට්ඨාසුඤ්ඤානං³ රූපදස්සනෙන නරඤ්ඤා සුද්ධි විසුද්ධි පරිසුද්ධි මුත්ති විමුත්ති පරිමුත්ති භොති; නරො සුරඤ්ඤා විසුරඤ්ඤා පරිසුරඤ්ඤා මුත්ති විමුත්ති පරිමුත්ති 'දිව්‍යධර්ම සංසුද්ධි නරඤ්ඤා භොති.'

එවාහිජානං පරමනි ඤාතිං - එවං අභිජානනො ආජානනො විජානනො පටිච්ඡානනො පටිවිජ්ඣනනො ඉදං පරමං අඤ්ඤා⁴ සෙව්‍යං විසෙව්‍යං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරනි ඤාතිං ජාතිනි භූලසිනි නිරසිනි විභාවසිනි විභූතං කතාති 'එවාහිජානං පරමනි ඤාතිං.'

සුද්ධානුපසයි පව්වෙති ඤාණනි - යො සුද්ධං පසංඝාමි, යො සුද්ධානුපසයි; පව්වෙති ඤාණනි - චක්ඛුට්ඨාසුඤ්ඤානං රූපදස්සනෙන න ඤාණනි පව්වෙති, මහෙස්සාති පව්වෙති, පථොති පව්වෙති, නියසානනි⁵ පව්වෙති 'සුද්ධානුපසයි පව්වෙති ඤාණ'නි.
තෙනාග ගගවා:

“පසංඝාමි සුද්ධං පරමං අරොගං
දිව්‍යධර්ම සංසුද්ධි නරඤ්ඤා භොති,
එවාහිජානං පරමනි ඤාතිං
සුද්ධානුපසයි පව්වෙති ඤාණ”නි.

*. න දිස්සතෙ'යං පාඨො කෙසුචි පොළකෙසු. 1. එවාහිජානං - සු.
2. අරොගප්‍රාප්තං - මජ්ඣ. 3. චක්ඛුට්ඨාසුඤ්ඤානං - සිමු.I.
4. නං අඤ්ඤා - සිමු.II. 5. නියසානනි - PTS.

4

සුඛධම්මසුත්තනිදේශය

ඉක්බිති සුඛධම්මසුත්තනිදේශය කිහිපු ලැබේ.

4 - 1.

දූෂට්ඨනික බාල තෙමේ කෙලෙස්කිලිපිත් අශුඛ වූ කෙලෙස් රොපිත් සරොය වුවකු දූත ශුඛ වූ උත්තම නිජ්ඣාධියට පැමිණ සිටියක්හු දකිමි යැයි ද, ඒ දූෂට්ඨකියාගේ දැනගත් මිනිසාගේ සංශුද්ධිය වේ යයි ද, මෙසේ වෙසෙසින් දන්නේ ඒ දැනගත් පරම යයි සලකා ඒ දැනගෙනි ශුද්ධිය දක්නාසුලු වූයේ ඒ දැනගත් මාගීඥන යයි හදහසි. (එතෙකුදු වුවත් එය මාගීඥනය නො වේ.)

පසායාමි සුඛං පරමං අපරාහං - ‘පසායාමි සුඛං’ යනු: ශුඛ වුවකු බලමි, ශුඛ වුවකු දක්මි, අවලොකන කෙරෙමි, සිතමි, ශුඛ වුවකු විමසමි. පරමං අපරාහං - උත්තම වූ ආපරාග්‍රහයට පැමිණියක්හු කෙරෙමි පැමිණියක්හු ප්‍රාණ(-පාලන)යට පැමිණියක්හු ආරක්‍ෂාවට - පිහිටට - නිගීයට - අවලබවට - අමානයට - නිජ්ඣාධියට පැමිණියක්හු නුසි ‘පසායාමි සුඛං පරමං අපරාහං’ යනු වේ.

දිවෙධන සංසුද්ධි නිරසා හොති - වක්‍ෂුර්විඥනයෙන් රූපදැනගත් තෙකු කොට ගෙන සත්ත්වයාගේ ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය වෙයි, සත්ත්ව තෙමේ ශුඛ විශුඛ පරිශුඛ මුක්ත විමුක්ත පරිමුක්ත වේ යයි ‘දිවෙධන සංසුද්ධි නිරසා හොති’ යනු වේ.

ඵමාගිජානං පරමනති ඤාතො - මෙසේ වෙසෙසින් දන්නේ එකාන්තයෙන් දන්නේ විවිධාකාරයෙන් දන්නේ ඒ ඒ කරුණෙන් විවිධාකාරයෙන් දන්නේ ප්‍රතිවෙධ කරන්නේ මෙය පරම යැ සෙට යැ දෙටු යැ පාමොක් යැ උතුම් යැ පවර යැයි සලකා දූත භූලනය කොට තීරණය කොට විනාවනය කොට විභූත කොට නුසි ‘ඵමාගිජානං පරමනති ඤාතො’ යනු වේ.

සුඛානුපසසි පච්චෙති ඤාණං - යමෙක් ශුඛ යයි දකි නම්, හේ ශුඛානුදර්ශී යැ; පච්චෙති ඤාණං - රූපදැනගත් තෙකු කොට ගෙන වක්‍ෂුර්-විඥනය ඥනය සි හදහසි, මාගීය සි හදහසි, පථය සි හදහසි, නියමිණය සි හදහා නුසි - ‘සුඛානුපසසි පච්චෙති ඤාණං’ යනු වේ. එසින් වදාලන මුදුන:

“පසායාමි සුඛං -පෙ- පච්චෙති ඤාණං” යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

4 - 2

දිවෙසිත වෙ සුඛි තරංග හොති
ඤ්ඤෙන වා සො පඡහාති දුක්ඛං,
අඤ්ඤෙන සො සුඡ්ඤ්ඤාති සොපධිකො
දිව්සී හි නං පාව තථා වදානං.

දිවෙසිත වෙ සුඛි තරංග හොති¹ - වකුච්ඤ්ඤානෙ² රූප-
දස්සනෙන වෙ තරංග දුඛි විසුඛි පරිසුඛි මුත්ති විමුත්ති පරිමුත්ති හොති,
තරො සුඡ්ඤ්ඤාති විසුඡ්ඤ්ඤාති පරිසුඡ්ඤ්ඤාති, මුච්චති විමුච්චති පරිමුච්චති
'දිවෙසිත වෙ සුඛි තරංග හොති.'

ඤ්ඤෙන වා සො පඡහාති දුක්ඛානි³ - වකුච්ඤ්ඤානෙ¹ රූප-
දස්සනෙන වෙ තරො ජාතිදුක්ඛං පඡහාති,² ජරාදුක්ඛං පඡහාති,
ව්‍යාධිදුක්ඛං පඡහාති, මරණදුක්ඛං පඡහාති, සොකපරිදෙවදුක්ඛං-
දොමනසුප්පායාසදුක්ඛං පඡහාති 'ඤ්ඤෙන වා සො පඡහාති දුක්ඛං.'

අඤ්ඤෙන සො සුඡ්ඤ්ඤාති සොපධිකොති³ - අඤ්ඤෙන අසුඛි මග්ගෙන
මුච්ඡාපට්ඨපදාය අභියාසාණිකපථෙන අඤ්ඤානු සත්පට්ඨානෙති අඤ්ඤානු
සම්මප්පායානෙති අඤ්ඤානු ඉද්ධිපාදෙති අඤ්ඤානු ඉන්ද්‍රියෙති අඤ්ඤානු
බලෙති අඤ්ඤානු චෝජනබ්‍රහ්මෙති අඤ්ඤානු අරියා අට්ඨබ්බිකම්මානා³ තරො
සුඡ්ඤ්ඤාති විසුඡ්ඤ්ඤාති පරිසුඡ්ඤ්ඤාති මුච්චති විමුච්චති පරිමුච්චති; සොපධිකොති-
සරාගො සද්දෙසො සමොසො සමානො සතණො සද්ධි සකිලෙසො
සරිපාදානොති 'අඤ්ඤෙන සොසුඡ්ඤ්ඤාති සොපධිකො.'

දිව්සී හි නං පාව තථා වදානානි³ - සාව දිව්සී නං පුග්ගලං පාවදති: 'ඉති
ව යං පුග්ගලො මුච්ඡාදිව්සිකො විපරිතදස්සනො'ති; තථා වදානානි - තථා
වදානං කථෙන්නං භණන්නං දීපසන්නං වොහරන්නං, 'සස්සතො
ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා'නති තථා වදානං කථෙන්නං
භණන්නං දීපසන්නං වොහරන්නං, 'අසස්සතො ලොකො, අනන්තවා
ලොකො, අනන්තවා ලොකො, නං ජීවං නං සරිරං, අඤ්ඤං ජීවං
අඤ්ඤං සරිරං, හොති තථාගතො පරමමරණා, න හොති තථාගතො
පරමමරණා, හොති ව න ව හොති තථාගතො පරමමරණා, නෙව හොති
න න හොති තථාගතො පරමමරණා ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා'නති
තථා වදානං කථෙන්නං භණන්නං දීපසන්නං වොහරන්නානි 'දිව්සී හි
නං පාව තථා වදානං.'

තෙනාන භගවා:

“දිවෙසිත වෙ සුඛි තරංග හොති
ඤ්ඤෙන වා සො පඡහාති දුක්ඛං,
අඤ්ඤෙන සො සුඡ්ඤ්ඤාති සොපධිකො
දිව්සී හි නං පාව තථා වදානං”නති.

1. වකුච්ඤ්ඤාණ - සිමු I. මජ්. 2. පඡහාති - සිමු. II.
3. අට්ඨබ්බිකම්මග්ගෙන - සො.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

4 - 2.

ඒ රුපදර්ශන සංඛ්‍යාත වූ දර්ශනය තෙතු කොට ගෙන ඉදින් සත්ත්වයාගේ ශුද්ධිය වේ නම්, නොහොත් ඒ වක්‍රජීව්‍යයෙන් සංඛ්‍යාත දර්ශනයෙන් තෙතෙම ජාත්‍යාදි දුක දුරු කෙරේ නම්, එකල්හි ආයතියාගේ අන්‍ය වූ අශුද්ධියාගේ සත්ත්ව කාමාදි උපති සහිත වූයේ මැ තෙතෙම ශුද්ධ වේ යයි කිය යුතු බවට පැමිණෙයි; යම් තෙතෙම දූෂිත නොමේ ඵයේ කියන්නා වූ ඔහු 'මේ තෙමේ මසදිවුවෙකැ'යි පවසා ද, එතෙසිනි.

දිවෙසන වෙ සුද්ධි නරඃහ හොති - වක්‍රජීව්‍යයෙන් රුප දැකීමෙන් ඉදින් සත්ත්වයාගේ ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය වේ නම්, සත්ත්ව තෙමේ ශුද්ධ විශුද්ධ පරිශුද්ධ මුක්ත විමුක්ත පරිමුක්ත වේ නම් යි 'දිවෙසන. වෙ සුද්ධි නරඃහ හොති' යනු වේ.

අඤ්ඤාන සො සුජකති සොපධිකො - අන්‍ය වූ අශුද්ධියාගේ මත්ස්‍යාප්‍රතිපදයෙන් අනෙකුත් ආයතියාගේ සත්ත්වයාගෙන් වෙන් වැ සමස්තප්‍රදහනගෙන් වෙන් වැ සාධුපාදගෙන් වෙන් වැ ඉන්ද්‍රියගෙන් වෙන් වැ බලගෙන් වෙන් වැ බොධ්‍යවිකසනයෙන් වෙන් වැ ආයතියාගේ සත්ත්වයාගේ වෙන් වැ ශුද්ධ විශුද්ධ පරිශුද්ධ වූයේ වෙයි, මුක්ත විමුක්ත පරිමුක්ත වූයේ වේ. **සොපධිකො** - සරාග වූයේ සඳොම වූයේ සමොග වූයේ තාමණ සහිත වූයේ දූෂිත සහිත වූයේ කෙලෙස සහිත වූයේ උපාදාන සහිත වූයේ නුභි 'අඤ්ඤාන සො සුජකති සොපධිකො' යනු වේ.

ඤ්ඤාන වා සො පජඤාති දුකං - වක්‍රජීව්‍යයෙන් රුප දැකීමෙන් ඉදින් සත්ත්ව තෙමේ ජාතිදුක දුරු කෙරේ නම්, ජරාදුක - ව්‍යාධිදුක - මරණදුක - සොකපරිදෙව්දුකබදොමනස්සපායාස දුක දුරු කෙරේ නම් යි 'ඤ්ඤාන වා සො පජඤාති දුකං' යනු වේ.

දිවසි හි නං පාව තථා වදානං - තවද ඒ දූෂිත නොමේ ඒ ප්‍රශූලා 'මෙසේත් මේ පුද්ගල තෙමේ මත්ස්‍යාදූෂිත ඇත්තෙක, විපරිත දර්ශන ඇත්තෙකැ' යි ප්‍රකාශ කෙරෙයි. **තථා වදානං** - එසේ පවසන කියන බණන දක්වන බැවහර කරනුවහු, 'ලොකය ශාඛිත යැ, මේ මැ සැබව, අන්‍යදූෂිතය සිත් යැ' යි එසේ පවසන්නහු...බැවහර කරනුවහු, ලොකය අශාඛිත යැ, ලොකය අනන්තය යැ, ලොකය අනන්තවත් යැ, යමක් ජීවය ද එය ම ශරීර යැ, ජීවය අනෙකෙකැ ශරීරය අනෙකෙකැ, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු උපදනේ වෙයි, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු නුපදනේ වෙයි, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු උපදනේත් නො ද උපදනේත් වෙයි, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු නො මැ උපදනේ වෙයි, නුපදනේත් නොවෙයි, මේ මැ සැබව අන්‍යය තුළින් යැ'යි එසේ පවසනුවහු කියනුවහු බණන්නහු දක්වනුවහු බැවහර කරනුවහු යි 'දිවසි හි නං පාව තථා වදානං' යනු වේ.

එසින් වදාලන මුදුන:

"දිවෙසන වෙ සුද්ධි -පෙ-තථා වදානං" යි.

4 - 8

න ච්ඡායමණො අඤ්ඤාතො සුද්ධිමාන
දිට්ඨි සුතෙ සිලවතෙ¹ මුතෙ වා,
පුඤ්ඤෙ ච පාපෙ ච අනුප්පිතො
අත්තාඤ්ඤො තසිධි උක්ඛණ්ණො.

න ච්ඡායමණො අඤ්ඤාතො සුද්ධිමාන දිට්ඨි සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වානි - නා'ති පටිකේතො; ච්ඡායමණොති සත්තනතං ධම්මානං බාහිතත්තා ච්ඡායමණො සත්තායදිට්ඨි බාහිතා හොති, විචිකිල්පා බාහිතා හොති, සිලකතපරමාසො බාහිතො හොති, රාගො බාහිතො හොති, දෝසො බාහිතො හොති, මොහො බාහිතො හොති, මානො බාහිතො හොති, බාහිතාසා හොතති පාපකා අක්ඛසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොතොගපිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා අයතිං ජාතිජරාමරණියා.

1. “බාහෙත්වා සබ්බපාපකානි (පභියාති හගවා)
විමලො සාධු සමාහිතො සිතනො,
සංසාරමතිච්චි කෙවලී සො
අභිතො තාදී උද්ච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා”.²

න ච්ඡායමණො අඤ්ඤාතො සුද්ධිමානාති - ච්ඡායමණො අඤ්ඤාත අසුද්ධිමණෙන චිත්තපිටපදාය අතිශයාණකපථෙන අඤ්ඤාත්‍ර සතිපට්ඨානෙනි අඤ්ඤාත්‍ර සම්මප්පායානෙනි අඤ්ඤාත්‍ර ඉද්ධිපාදෙනි අඤ්ඤාත්‍ර ඉද්ධියෙනි අඤ්ඤාත්‍ර ඛලෙහි අඤ්ඤාත්‍ර බොජ්ඣංගෙනි අඤ්ඤාත්‍ර අරියෙන අට්ඨාඛිතිකෙන මණෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං නාහ න කපථති න භණති න දීපති න වොතරතිති ‘න ච්ඡායමණො අඤ්ඤාතො සුද්ධිමාන.’

දිට්ඨි සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වානි - සන්තොසෙ සමණච්ඡායමණො දිට්ඨිසුද්ධිකා.³ තෙ එකච්චානං රූපානං දස්සනං මඛගලං පච්චෙතති. එකච්චානං රූපානං දස්සනං අමඛගලං පච්චෙතති.

කතමෙසා රූපානං දස්සනං මඛගලං පච්චෙතති? තෙ කාලතො වුට්ඨතිත්වා අභිමඛග්‍රහනාති රූපානි පස්සනති: වටක⁴සක්ඛණං පස්සනති. පුස්සබ්බෙවුට්ඨිං⁵ පස්සනති. ගඛිතිතිත්ථිං පස්සනති කුමාරකං බන්ධි ආරොපෙත්වා ගච්ඡන්තං පස්සනති. පුණ්ණකපං පස්සනති. රොහිතමච්ඡං පස්සනති. ආජ්ඣාදං පස්සනති. ආජ්ඣාදරථං පස්සනති. උසහං පස්සනති. ගොකපිලං පස්සනති. එවරූපානං රූපානං දස්සනං මඛගලං පච්චෙතති.

කතමෙසං රූපානං දස්සනං අමඛගලං පච්චෙතති? පලාලපුඤ්ඤං පස්සනති. තකකකපං පස්සනති. රිත්තකපං පස්සනති. නිටං පස්සනති. නග්ගසමණං පස්සනති. බරං පස්සනති. බරයානං පස්සනති. එකසුත්තයානා පස්සනති. කාණං පස්සනති. කුණං පස්සනති. බසුද්ධං පස්සනති. පකඛගතං පස්සනති. ජිණ්ණකං පස්සනති. බ්‍රාහ්මිනං⁶ පස්සනති. මනා පස්සනති. එවරූපානං රූපානං දස්සනං අමඛගලං පච්චෙතති.

ඉමෙ තෙ⁷ සමණච්ඡායමණො දිට්ඨිසුද්ධිකා.⁸ තෙ දිට්ඨිනි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙතති

1. සිලබ්බතෙ - සිමු. 1

2. දිට්ඨි සුද්ධිකා - සිමු. I. ක. මජ්ඣ.

3. වාන - සා. වාතක සිමු. I.

4. වෙලුවලධං - සා. මජ්ඣ.

5. බ්‍රාහ්මිනං - සිමු. I. සා. මජ්ඣ.

6. ඉවෙච්චතෙ - සා. මජ්ඣ.

7. සුත්තනිපාත - සතිසසුත්ත.

4 - 8.

ක්ෂීණාස්‍රව චායමණ්‍ය තෙමේ ආයතීයාභිඤ්ඤායෙන් අත්‍ය වූ අභිමඛ්‍යල-සමමතරූපසංඛ්‍යාත රූපායතනගෙහි ද, එබඳු මැ වූ ශබ්දායතනගෙහි ද, අව්‍යාධික්‍රමසංඛ්‍යාත ශීලය හා (හස්තිව්‍යාදි) වූ වුත්තයෙහි ද, ගති රස ස්ප්‍රථ-ව්‍යායතනගෙහි ද උපන් මිත්‍යාඤ්ඤායෙන් ශුද්ධිය වේ යයි නො කියයි. යම් හෙයකින් තෙතෙම භ්‍රෙමාදාක පුණ්‍යගෙහිත් සියලු පාපගෙහිත් නො ඇලුණේ වේ ද, එහෙයින් ආත්මදූෂටිය ප්‍රතිණ්‍ය කෙළේ මේ භ්‍රෙමාදාක ලොකගෙහි පුණ්‍යාභිසංස්කාරාදිය නො කරනුයේ වේ.

න චායමණ්‍ය අඤ්ඤාතො සුද්ධිමාහ දිවෙධි සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා - 'න' යනු: ප්‍රතික්ෂෙප යැ; චායමණ්‍ය - සත්තමේ කෙනකුත් දුරු කළ වන බැවින් චායමණ්‍ය යැ: සත්කායදූෂටිය (ප්‍රතිණ්‍ය) කරන ලද්දේ වෙයි, විවිකිත්තව - ශීලවුත්තරාමය - රාගය - දෝෂය - මොහය - ම.නය ප්‍රතිණ්‍ය කරන ලද්දේ වෙයි, ඔහු පිසින් සංකෙලයක වූ පුනර්නවය ඇති කරන්නාවූ දුක් සහිත වූ දුඃඛවිපාක වූ මතුගෙහි ජාතිජරාමරණයට හෙතු වූ ලාමක අකුසලධර්මයෝ ප්‍රතිණ්‍ය කරන ලද්දහු වෙත්.

1. ('සති' යි අමතා භාග්‍යවත්තු මෙසේ වදාළහ:) සියලු පාපධර්ම - යන් ප්‍රතිණ්‍ය කොට එහෙයින් ම විතතමල වූ (-ශ්‍රෙණි වූ) මාගීඵලසමා-ධියෙන් මොනොවට සමාහිත වූ ලොකධර්මයන්ගෙන් කම්පිත නො වන හෙයින් සතිතාත්ම වූ සංසාර හෙතු ඉක්මා සිටි නිමවන ලද කාන්‍ය ඇති හෙයින් කෙටිලි වූ ඒ ක්ෂීණාස්‍රව තෙම නාස්තොදූෂටිනිශ්‍රය නැති හෙයින් 'අසිත' යයි ද, ලොකධර්මයෙන් නිර්විකාර හෙයින් 'නාදි' යයි ද කියනු ලැබේ. හෙතෙම චායමණ්‍ය' නම් වේ.

න චායමණ්‍ය අඤ්ඤාතො සුද්ධිමාහ - ක්ෂීණාස්‍රව චායමණ්‍ය තෙමේ අත්‍ය වූ අශුද්ධිමාගීයයන් මිත්‍යාප්‍රතිපදායෙන් අනෙකොත්තකපථයෙන් සති පට්ඨාන - සමමයධාන - ඉද්ධිපාද - ඉන්ද්‍රිය - බල - බොජ්ඣංග - ආයතීයා-භිකිකමාගීයයන් වෙන් වැ ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය උත්තරිය විදුක්තිය පරිමුක්තිය නො කියයි නො බෙණෙයි නො දක්වයි නො බැවහර කෙරේ හුයි 'න චායමණ්‍ය අඤ්ඤාතො සුද්ධිමාහ' යනු වේ.

දිවෙධි සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා - දූෂට(-මඛ්‍යලසමමත රූපායතන) යෙන් ශුද්ධිය කැමැති වන ඇතැම් මහණ බමුණු පෙනෙත් වෙති. ඔහු ඇතැම් රූපයන් දැකීම මඛ්‍යල යයි ද ඇතැම් රූපයන් දැකීම අමඛ්‍යල යයි ද හදනති.

කවර රූපයන්ගේ දැකීම 'මඛ්‍යල' යයි හදහන්? යත්: ඒ දූෂට-මාඛ්‍යලිකයෝ උදයන ම නැගිසිට අභිමඛ්‍යල බවට (වෘද්ධිකාරණයට) ගිය හේතුරුල්ලකු බලති, සුසනකතින් ගිදුවන ලද තරුණ බෙලිගසක් බලති, ගැබිනිඅභ්‍යන්ත බලති; දරුවකු ඇකයේ ගිදුවා යනුවක්හු බලති, සුන්කලස බලති, රේමසකු බලති, ආජාතීය අසකු බලති, ආජාතීය අසුන් යෙදූ රියක් බලති, සාමන්තකු බලති, කබරදෙනක බලත්. මෙබඳු රූපයන් දැකීම මඛ්‍යල යයි හදහන්.

කවර රූපයන්ගේ දැකීම 'අමඛ්‍යල' යයි හදහන්? යත්: පිදුරුමිටියක් දැකින් නම්, මෝරුකලයක් - සිස්කලයක් - නළුවකු - නග්‍යාශ්‍රමණ්‍යකු - කොටළුවකු - කොටළිරියක් - එක ගවයකු යෙදූ රියක් - කණකු - කොරකු - කුදකු - පිළකු - මහල්ලකු - ලෙඩ වූවකු - මළ එකක්හු දැකින් නම්, මෙබඳු රූපයන්ගේ දැකීම 'අමඛ්‍යල' යයි හදහන්.

ඒ මෙකී මහණබමුණෝ දූෂටශුද්ධිකයෝ යැ; ඔහු අභිමඛ්‍යලසමමත රූපයෙන් ශුද්ධිය... පරිමුක්තිය කැමැති වෙත්.

සන්නතකෙ සමණ්ණාගමණො සුතසුද්ධිකා. තෙ එකච්චානං අද්දනං සවණං මඛගලං පච්චෙන්නි. එකච්චානං සද්දනං සවණං අමඛගලං පච්චෙන්නි.

කතමේසානං සද්දනං සවණං මඛගලං පච්චෙන්නි? තෙ කාලකො වුට්ඨිතිත්තා අභිමඛගලගතාති සද්දනි¹ සුණ්ණාති වා, වසිස්මානාති වා, පුණ්ණාති වා, පුස්සාති වා, අසොකාති වා, සුමනාති වා, සුනක්ඛතතාති වා, සුමඛගලාති වා, සිරිති වා, සිරිවසිස්සාති වා, එවරුපානං සද්දනං සවණං මඛගලං පච්චෙන්නි.

කතමේසං සද්දනං සවණං අමඛගලං පච්චෙන්නි? කාණොති වා, කුණ්ණිති වා, බ්ඤ්ජාති වා, පක්ඛගතොති වා, ජිණ්ණකොති වා, බ්‍යාධිතොති වා, මතොති වා, ජින්නානති වා, හින්නානති වා, දුස්සිනති වා, නට්ඨිනති වා, නජිති වා, එවරුපානං සද්දනං සවණං අමඛගලං පච්චෙන්නි.

ඉමෙ තෙ සමණ්ණාගමණො සුතසුද්ධිකා. තෙ සුතෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙන්නි.

සන්නතකෙ සමණ්ණාගමණො සීලසුද්ධිකා. තෙ සීලමනෙතන සංයම-මනෙතන සංවරමනෙතන අවිතික්ඛමමනෙතන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙන්නි.

සමණො මණ්ඩකා² පුත්තො එවමාහ: “චතුසි ථො අහං එපති³ ඛමෙමසි සමන්තාගතං පුරිසපුග්ගලං පඤ්ඤපෙම් සමපන්නකුසලං පරමකුසලං උත්තමපතතිපාතනං සමණං අසොඡ්ඤං. කතමෙති චතුසි? ඉධ එපති³ න කාසෙන පාපකං කමමං කරොති. න පාපිකං වාචං භාසති. න පාපකං සංකප්පං සංකප්පෙති. න පාපකං ආර්ථං ආර්ථෙති. ඉමෙති ථො අහං එපති චතුසි ඛමෙමසි සමන්තාගතං පුරිසපුග්ගලං පඤ්ඤපෙම් සමපන්නකුසලං පරමකුසලං උත්තමපතතිපාතනං සමණං අසොඡ්ඤං”⁴a. එවමෙව සන්නතකෙ සමණ්ණාගමණො සීලසුද්ධිකා. තෙ සීලමනෙතන සංයමමනෙතන සංවරමනෙතන අවිතික්ඛමමනෙතන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙන්නි.

සන්නතකෙ සමණ්ණාගමණො වතසුද්ධිකා. තෙ හත්ථිවතිකා වා භොනති. අස්සවතිකා වා භොනති. භොවතිකා වා භොනති. කුක්ඛකුරවතිකා වා භොනති. කාකවතිකා වා භොනති. වාසුදෙවවතිකා වා භොනති. බලදෙවවතිකා වා භොනති. පුණ්ණහද්දවතිකා වා භොනති. මණ්ඩාද්දවතිකා වා භොනති. අග්ගිවතිකා වා භොනති. නාගවතිකා වා භොනති. සුපණ්ණවතිකා වා භොනති. යක්ඛවතිකා වා භොනති. අසුරවතිකා වා භොනති. ගකිබ්බවතිකා වා භොනති. මහාරුජවතිකා වා භොනති. විඤ්ඤවතිකා වා භොනති. සුරියවතිකා වා භොනති. ඉඤ්ඤවතිකා වා භොනති. මුග්ගවතිකා වා භොනති. දෙවවතිකා වා භොනති. දිසාවතිකා වා භොනති. ඉමෙ තෙ සමණ්ණාගමණො වතසුද්ධිකා. තෙ විතෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙන්නි.

1. සද්දනං - සිමු. I. මජ්ඣ. 2. මුණ්ඩකා - සා. 3. ගහපති - සිමු. I. මජ්ඣ. 4. ගහපති - සිමු. I. 5. අසොඡ්ඤං - මජ්ඣ. a. මහාවිමුත්තකාය - සමණ මණ්ඩකාසුත්ත.

මඛහලසමමන ශබ්දයෙන් ශුද්ධිය කැමැති වන ඇතැම් මහණවලුණු කෙනෙක් වෙති. ඔහු ඇතැම් ශබ්දයන් ඇසීම ‘මඛහල’ යයි ද, ඇතැම් ශබ්දයන් ඇසීම ‘අමඛහල’ යයි ද හදහන්.

කවර ශබ්දයන්ගේ ශ්‍රවණය ‘මඛහල’ යයි හදහන්? යන්: ඔවුහු උදූසන මැ නැගිසිට ‘අභිමඛහල’ යැයි සමමන වැ හිය ශබ්ද අසති: වැඩෙව (=දිනේවා) යැ - වඩිමාන යැ - පුර්ණ යැ - ප්‍රභෘ යැ - අශ්‍රයාක යැ - සුමන යැ - සුනකකතන යැ - සුමඛහල යැ - ශ්‍රී යැ - ශ්‍රීවඩින (-සිරිවඩු) යැ හෝ මෙබඳු වූ ශබ්දයන්ගේ ඇසීම ‘මඛහල’ යයි කැමැති වෙත්.

කවර ශබ්දයන්ගේ ඇසීම ‘අමඛහල’ යයි හදහන්? යන්: ‘කණා යැ හෝ කොර යැ - කුඳු යැ - පිඵ යැ - මහලු යැ - ලෙඩ ඇත්තෙ යැ - මලේ යැ - දිරුයෙ යැ - බිඳුණෙ යැ - දවුණෙ යැ - නවුයෙ යැ - ‘නැත’යි හෝ මෙබඳු ශබ්දයන්ගේ ශ්‍රවණය ‘අමඛහල’ යයි හදහන්.

ඒ මෙකී මහණවලුණෝ ශ්‍රාවණශුද්ධියෝ යැ. ඔහු ශ්‍රාවන (=අභිමඛහල-සමමන ශබ්ද) යෙන් ශුද්ධිය...පරිමුක්තිය කැමැති වෙත්.

සීලයෙන් ශුද්ධිය කැමැති වන ඇතැම් මහණවලුණු කෙනෙක් වෙති. ඔහු සීලමාත්‍රයෙන් සංයමමාත්‍රයෙන් (=ඉදුරන් දූමිම පමණෙකින්) කුත්ඥර වැසීම පමණෙකින් ව්‍යතික්‍රම නො කිරීම පමණෙකින් ශුද්ධිය ...පරිමුක්තිය කැමැති වෙත්.

මණ්ඩකාසුත්ත වූ ශ්‍රමණ තෙමේ මෙසේ කියයි: “සථපතිය, (=වඩුව,) මම සතර ධර්මයෙකින් සමන්විත වූ පුරුෂයෙක්හු පරිපූර්ණ වූ කුසල් ඇතියකු පරමකුසල් ඇත්තකු උත්තම වූ අතීතත්‍යාග (=පැමිණිය යුත්තට) පැමිණියකු නො පරදවාලියැ හැකි මහණකු කොට පතවමි. කවර සතරකිනැ? යන්: ථපතිය, මෙලොවැ යමෙක් කසින් පව්කම් නො කෙරේ ද, ලාමක බස් නො බෙණේ ද, පවිටු කලාපනා (-සංකල්ප) නො සිතා ද, ලාමක ආජීවයෙන් ජීවත් නො වේ ද, සථපතිය, මම මේ සතර දහමින් යුත් පුතුලක්හු පරිපූර්ණ වූ සිල් ඇතියක්හු...නො පරදවාලියැ හැකි මහණකු කොට පතවමි”. එසෙයින් මැ සීලයෙන් ශුද්ධිය කැමැති වන ඇතැම් මහණවලුණු කෙනෙක් වෙති. ඔහු සිල්මතුයෙකින් (සිල් පමණෙකින්) සංයමමතුයෙකින් සංවරමතුයෙකින් අව්‍යතික්‍රමමතුයෙකින් ශුද්ධිය... පරිමුක්තිය කැමැති වෙත්.

ව්‍රිතසමාදානයෙන් ශුද්ධිය කැමැති වන ඇතැම් මහණවලුණු කෙනෙක් වෙති. ඔහු හසන්ව්‍රිත ඇත්තාහු හෝ වෙති, අසව්‍රිත ඇත්තාහු - ගොව්‍රිත ඇත්තාහු - කුසකුර (=බඳු) ව්‍රිත ඇත්තාහු - කාකව්‍රිත ඇත්තාහු - වාසුදෙව්ව්‍රිත - බලදෙව්ව්‍රිත - පුර්ණහස්ත්‍රව්‍රිත - මණ්ඩහස්ත්‍රව්‍රිත - අත්තිව්‍රිත - නාග-ව්‍රිත - ගරුඛව්‍රිත - යක්ෂව්‍රිත - අසුරව්‍රිත - ගාකිඵ්‍රිත - මහාරාජව්‍රිත - චෞද්‍රිත - සුයසීව්‍රිත - ඉෂ්ඨව්‍රිත - චුසම්ව්‍රිත - දෙව්ව්‍රිත ඇත්තාහු හෝ ථෙරදිග්ආදියට තමසකාර කරන දිශාව්‍රිත ඇත්තාහු හෝ වෙත්. ඒ මේ මහණවලුණෝ ව්‍රිතයෙන් ශුද්ධිය කැමැති වන්නාහු වෙත්. ඔහු ව්‍රිතයෙන් ශුද්ධිය...පරි-මුක්තිය කැමැති වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

සන්නතක සමණමුහුණො මුහසුඛිකා, තෙ කාලතො වුඨ්භිනිකා පඨපිං. ආමසනති, හරිතං ආමසනති, ගොමයං ආමසනති, කච්ඡපං ආමසනති, ථාලං¹ අත්තමනති², නිලවාහං ආමසනති, පුස්ස³තිලං බාදනති, පුස්ස³තෙලං මකෙඛනති, පුස්සදන්තකධිං බාදනති, පුස්සමත්තිකාය නිසායනති, පුස්සසාවකං නිවාසෙනති, පුස්සවෙඨං වෙට්ඨෙනති, ඉමෙ තෙ සමණමුහුණො මුහසුඛිකා, තෙ මුතෙන සුඛිං විසුඛිං පරිසුඛිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පවෙවනති.

න මුහුමණො අඤ්ඤාතො සුඛිමාහ දිට්ඨි සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වාති- මුහුමණො දිට්ඨිසුඛියාපි සුඛිං නාහ; සුතසුඛියාපි සුඛිං නාහ; සීලසුඛියාපි සුඛිං නාහ; වතසුඛියාපි සුඛිං නාහ; මුහසුඛියාපි සුඛිං නාහ, න කපේති, න හණති, න දිපයති, න වොහරතිති 'න මුහුමණො අඤ්ඤාතො සුඛිමාහ දිට්ඨි සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා.'

පුඤ්ඤ ව පාපෙ ව අනුපලිතොති - පුඤ්ඤං වුවවති යං කිඤ්චි තෙඛාකුකං කුසලාභිසංඛාරො; අපුඤ්ඤං වුවවති සබ්බං අකුසලං, යතො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ව අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ව ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො ව පභිනා භොතති උච්ඡින්නමුලා කාලාවඤ්ඤකතා අතභාවභිතතා ආයතිං අනුපාදබ්බමා, එතතාවතා පුඤ්ඤ ව පාපෙ ව න ලිමපති න සංලිමපති, න උපලිමපති, අලිතොති අසංලිතොති⁴ අනුපලිතොති නිකඛතොති ස්සවො විපමුතොති විසඤ්ඤාතොති විමර්ශාදිකතෙන වෙතසා විහරතිති 'පුඤ්ඤ ව පාපෙ ව අනුපලිතොති.'

අභිධිඤ්ජ්ඣො නසිධි පකුඛමානොති - 'අත්තඤ්ජ්ඣො'ති අත්ත-දිට්ඨිජ්ඣො, අත්තං ජ්ඣොති ගාතජ්ඣො, අත්තං ජ්ඣොති තණ්හාවසෙති දිට්ඨිවසෙති ගතිතා පරමධිං අභිතිවිධිං අජෙඤ්ඤාසිතං අභිමුත්තං, සබ්බං⁵ තං වත්තං භොති වත්තා මුත්තං පභිතං පටිතිස්සවතිං; නසිධි පකුඛමානොති - පුඤ්ඤාභිසංඛාරො⁶ වා අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො වා ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො වා අකුඛමානොති අජනිතමානොති අසඤ්ජනිතමානොති අතිබ්බත්තයමානොති අනිතිබ්බත්තයමානොති 'අත්තං ජ්ඣො නසිධි පකුඛමානොති.'

තෙනාහ හගවා:

"න මුහුමණො අඤ්ඤාතො සුඛිමාහ
දිට්ඨි සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා,
පුඤ්ඤ ව පාපෙ ව අනුපලිතොති
අත්තංජ්ඣො නසිධි පකුඛමානොති."

4 - 4

පුරිමං පභාය අපරං සිතාසෙ
ඵජානුගා තෙ න තරනති සභිතං,
තෙ උග්ගභායනති නිරසාජනති
කපිවි සාධං පමුඛි⁷භිග්ගාය.

1. ථාලං - සක. 2. ථලං ආමසනති. මජ්ඣ. 3. පුස්ස - සක. සිමු. I.
4. අපලිතොති - මජ්ඣ. 5. සබ්බස්ස - සිමු. I.
6. සංඛාරො - සිමු. I. 7. පමුඛා - සිමු. I.

පුරිමං පහාය අපරං සිතා සෙති - පුරිමං සන්ථාරං පහාය අපරං සන්ථාරං නිසිසිතා, පුරිමං ඛම්මකඛානං පහාය අපරං ඛම්මකඛානං නිසිසිතා, පුරිමං ගණං පහාය අපරං ගණං නිසිසිතා, පුරිමං දිට්ඨිං පහාය අපරං දිට්ඨිං නිසිසිතා, පුරිමං පටිපදං පහාය අපරං පටිපදං නිසිසිතා, පුරිමං මග්ගං පහාය අපරං මග්ගං නිසිසිතා සන්තිසිසිතා අලලීතා උපගතා අපේක්ඛාසිතා අභිමුත්තාති 'පුරිමං පහාය අපරං සිතා සෙ.'

එජානුගා තෙ න තරන්ති සබ්බානති - එජා වුවුවත් තණහා, යො රුතො සාරුතො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං;¹ එජානුගාති- එජානුගා එජානුගතා එජානුසවා එජායාපන්නා පටිතා අභිභූතා පරියා- දින්නවිත්තා; තෙ න තරන්ති සබ්බානති - රුගසබ්බං දෙසසබ්බං මොහසබ්බං මානසබ්බං දිට්ඨිසබ්බං කිත්තසබ්බං දුච්චිත්තසබ්බං න තරන්ති, න උත්තරන්ති, න සමතික්කමන්ති, න විතිවත්තන්ති 'එජානුගා තෙ න තරන්ති සබ්බං.'

තෙ උග්ගහායන්ති නිරසාපන්ති - සන්ථාරං ගණහනති, තං මුඤ්චිතා අඤ්ඤං සන්ථාරං ගණහනති, ඛම්මකඛානං ගණහනති, තං මුඤ්චිතා අඤ්ඤං ඛම්මකඛානං ගණහනති; ගණං ගණහනති, තං මුඤ්චිතා අඤ්ඤං ගණං ගණහනති; දිට්ඨිං ගණහනති, තං මුඤ්චිතා අඤ්ඤං දිට්ඨිං ගණහනති; පටිපදං ගණහනති, තං මුඤ්චිතා අඤ්ඤං පටිපදං ගණහනති; මග්ගං ගණහනති, තං මුඤ්චිතා අඤ්ඤං මග්ගං ගණහනති; ගණහනති ච මුඤ්චනති¹ ච ආදියන්ති ච නිරසාපන්ති චාති 'තෙ උග්ගහායන්ති නිරසාපන්ති.'

කපි'ව සාඛං පමුඛබ්බහායාති - යථා මක්කවො අරඤ්ඤා පවිතෙ වරමානො සාඛං ගණ්හාති, තං මුඤ්චිතා අඤ්ඤං සාඛං ගණ්හාති, තං මුඤ්චිතා අඤ්ඤං සාඛං ගණ්හාති. එවමෙව පුපුසමණ්ඩ්‍රාගමණා පුපුදිට්ඨි- ගතාති ගණ්හනති ච මුඤ්චනති ච ආදියන්ති ච නිරසාපන්ති චාති 'කපි ච සාඛං පමුඛබ්බහායා.²'

තෙනාහ ගගවා:

“පුරිමං පහාය අපරං සිතා සෙ
එජානුගා තෙ න තරන්ති සබ්බං,
තෙ උග්ගහායන්ති නිරසාපන්ති
කපිව සාඛං පමුඛබ්බහායා”ති.

4 - 5

සයං සමාදාය වතාති ජනතු
උච්චාවචං ගච්ඡති සඤ්ඤාසතෙතා,
පිඤ්ඤා වෑ වෙදෙහි සමෙව ඛම්මං
න උච්චාවචං ගච්ඡති භූරිපඤ්ඤා.

1. පමුඤ්චනති - ස.
2. පමුඤ්චග්ගහාය - සිමු. I.
3. පිඤ්ඤා - සං. මජ්ඣ.
4. ඛම්මසබ්බං - විහතුප්පාදකණි.

පුරිමං පහාය අපරං සිතා ෂෙ - ,පුළුඹාඤ්ඤාවරයකු හැරපියා අපර ඤාඤාචරයක්හු ඇසුරු කලානු පලමු ගත් බවේය හැරපියා අන්ය බවේයක් ඇසුරු කලානු පලමු ගත් ගණයා හැරපියා අත් ගණයක් ඇසුරු කලානු පලමු ගත් දූවේය හැර අන්යදූවේයක් ඇසුරු කලානු පුළුප්ප්පදව හැර අපරප්ප්පදවක් ඇසුරු කලානු පුළුමායීය හැර අපරමායීයක් ඇසුරු කලානු වෙසෙසින් ඇසුරු කලානු ඇලුණානු ඵලාභියානු පිපිසියානු බැසගත්තානු නුසි 'පුරිමං පහාය අපරං සිතා ෂෙ' යනු වේ.

එජානුගා තෙ න තරනති සංඛං - 'එජා' සී තාමණ්ණංව කියනු ලබයි, යම් රුගයෙක් සංරුගයෙක්... අභිධ්‍යාවෙක් ලොභඅකුසල්ලියෙක් වේ ද (එයයි). එජානුගා - තාමණ්ණංව අනුව කියානු තාමණ්ණංවට අනුගත වූවානු තාමණ්ණංවට දිවිසියානු තාමණ්ණංවට පැමිණියානු වැටුණානු මඩනැ ලද්දනු සාත්පසිත්. අල්ලාගත් සිත් ඇත්තානු. තෙ න තරනති සංඛං - රුගසංඛය දොමසංඛය මොහන්ඛය මානාසංඛය දුම්බසංඛය කෙලයාසංඛය දුඛවර්ත-සංඛය තරණය නො; කෙරෙති උත්තරණය නො; කෙරෙති ප්‍රතිරණය නො; කෙරෙති නො; ඉක්මෙති ව්‍යතික්‍රමණය නො; පකරෙත් නුසි 'එජානුගා තෙ න තරනති සංඛං' යනු වේ.

තෙ උග්ගභායනති නිරය්සජනති - ශාසනාවරයකු ගනිති, ඔහු හැරපියා අත් ශාසනාවරයකු ගනිත්; ධර්මාඛ්‍යානයක් ගනිති, එය හැරපියා අත් ධර්මාඛ්‍යානයක් ගනිත්, ගණයක් ගනිති, එය හැරපියා අත් ගණයක් ගනිති, දූෂිතයක් ගනිති, එය හැර අන්‍යදූෂිතයක් ගනිත්; ප්‍රතිපදාවක් ගනිති, එය හැරපියා අත් පිළිවෙතක් ගනිත්; මාභීයක් ගනිති, එය හැරපියා අත් මඟක් ගනිත්; ගත්තාහු ද හරණාහු ද ආදානය කරන්නාහු ද බැහැර කරන්නාහු ද මේත් නුසි 'තෙ උග්ගභායනති නිරය්සජනති' යනු මේ.

කපිටි සාබං පමුඛඛහහාය - යම් සේ අරණ්‍යසංඛ්‍යාත මහවේනෙහි
 කැසිරෙන වලුරෙක් එක් ශාඛාවක් ගෙන එය කැරපියා අනෙකක් ගනී
 ද, එය ද කැරපියා අන් ශාඛාවක් ගනී ද, එසෙසින් මැ බොහෝ
 මහණවලුණෝ බොහෝ දුෂ්ටගතයන් ගන්නාහු ද හරනාහු ද දුරු
 ලන්නාහු ද වෙත් නුසි 'කපිටි සාබං පමුඛඛහහාය' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුද්ධ:

“පුරිමි. පහාය-පෙ-පමුබ්බහහාය”යි.

4-5.

කාමාදි සංඥයෙහි ඇලුණා වූ සත්ත්ව තෙමේ හසිනිව්‍යාදි චිත්තයන් තෙමේ මැ සමාදන් වැ එකකින් එකකට යෙයි. පරමානියෙන් විදවත් වූ මහාප්‍රඥ ඇති රහත් මහණ සතර මාහීඥාතවදයෙන් දහම් අවබෝධ කොට සිටිනේ උච්චාවච බවට නො පැමිණේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සං සමාදාය වතානි ජනානි - 'සං සමාදාය' නි සාමං සමාදාය; වතානිනි - හත්ථිවතං වා අසංචතං වා ගොවතං වා කුක්කුරවතං වා කාකවතං වා වාසුදවවතං වා ඛලදවවතං වා පුණ්ණහල්ලවතං වා මණ්ඩපල්ලවතං වා අය්තිවතං වා නාගවතං වා සුපණ්ණවතං වා යකඛවතං වා අසුරවතං වා - ථෙර- දිසාවතං වා, ආදාය සමාදාය ආදිසිත්වා සමාදිසිත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා; ජනානි - සතෙතා තරො - ථෙර- මනුජොති 'සං සමාදාය වතානි ජනානි.'

උච්චාවචං ගව්ජනි සඤ්ඤාසතෙතානි - සත්ථාරතො සත්ථාරං ගව්ජනි, ඛම්මකඛානතො ඛම්මකඛානං ගව්ජනි, භණ්ණො ගණං ගව්ජනි, දිට්ඨියා දිට්ඨිං ගව්ජනි, පටිපදාතො පටිපදං ගව්ජනි, මග්ගො මග්ගං ගව්ජනි; සඤ්ඤාසතෙතානි - කාමසඤ්ඤාය ව්‍යාපාදසඤ්ඤාය විහිංසාසඤ්ඤාය දිට්ඨි- සඤ්ඤාය සතෙතා විසතෙතා ආසතෙතා ලග්ගො ලග්ගිතො පමුට්ඨිඤ්ඤාය, යථා භිතතිබ්බල වා නාගදත්ත වා භණ්ඩං සතතං විසතතං ආසතතං ලග්ගං ලග්ගිතං පමුට්ඨිඤ්ඤාය; ඵලමෙව කාමසඤ්ඤාය ව්‍යාපාදසඤ්ඤාය විහිංසා- සඤ්ඤාය දිට්ඨිසඤ්ඤාය සතෙතා විසතෙතා ආසතෙතා ලග්ගො ලග්ගිතො පමුට්ඨිඤ්ඤාය 'උච්චාවචං ගව්ජනි සඤ්ඤාසතෙතා.'

විද්වා¹ ච වෙදෙති සමෙව ඛම්මනි - 'විද්වා'ති විද්වා විජ්ජාගතො ඤ්ණී විහාපී මෙධාපී; වෙදෙතිති - වෙදා වූව්වනති චතුසු මග්ගසු ඤ්ණං, පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිද්දියං පඤ්ඤාබලං ඛම්මවිවිච්ඡාසමමාජ්ඣිකේහො විමංසා විපස්සනා සමමාදිට්ඨී, තෙති වෙදෙති ජාතිජරාමරණස්ස අන්තගතො අන්තප්පතො කොට්ඨතො කොට්ඨප්පතො පරිසන්තගතො පරිසන්ත- ප්පතො වොසානගතො වොසානප්පතො තාණගතො තාණප්පතො ඉලනගතො ඉලනප්පතො සරණගතො සරණප්පතො අභගතො අභගප්පතො අවුච්ඡතො² අවුච්ඡප්පතො³ අමනගතො අමනප්පතො නිබ්බානගතො නිබ්බානප්පතො; වෙදිතං වා අන්තගතොති වෙදගු, වෙදෙති වා අන්තං ගතොති වෙදගු, සත්තන්තං වා ඛම්මනං විදිතානො වෙදගු; සක්කායදිට්ඨී විදිතා ගොති, විවික්ච්ඡා විදිතා ගොති, සිලබ්බතපරා- මාමසා විදිතො ගොති, රුගො විදිතො ගොති, දෙසො විදිතො ගොති, මොගො විදිතො ගොති, මානො විදිතො ගොති, විදිතාස්ස ගොතති පාපකා අකුසලා ඛම්මා සංඛිලෙසිකා පොතොභවිකා සදරු දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණීයා.

1. "වෙදති විවේච්ඡා කෙවලාති (සභිකාති හගවා)
සමණානං යාතිපත්ති⁴ බ්‍රාහ්මණානං,
සබ්බවෙදනාසු චිත්තගො
සබ්බං වෙදමතිච්ච වෙදගු සො"ති.

1. විද්වා - සහ. මජ්. 2. අවුච්ඡිංගතො - ස. 3. අවුච්ඡිප්පතො - ස.
4. ඛතති - සී. 1. මජ්.

සයං සමාදාය වතානි ජනතු - 'සයං සමාදාය' - තෙතම මෑ සමාදන් වෑ; වතානි - ගස්විවුතය හෝ අඹ - ගො - කුකකුර - කාක - වාසුදෙව - බලදෙව - පූර්ණහස් - මණ්ඩ්‍රහස් - අග්නි - නාග - පුපර්ණ - සක්‍ෂ - අසුර - වුතය හෝ...දිශාවුතය හෝ ගෙන මොනොවට ගෙන ආදානය කොට සමාදානය කොට ග්‍රහණය කොට පරමසී කොට අභිනිවේශ කොට; ජනතු - සත්ති - තර...මනුජ තෙතම නුසි 'සයං සමාදාය වතානි ජනතු' යනු වේ.

උච්චාවචං ගච්ඡති සඤ්ඤාසහෙතා - ශායනාවරයකු කෙරෙන් ශායනා-වරයකු කරා යෙයි, ධර්මාබ්‍යාතයකින් ධර්මාබ්‍යාතයකට - ගණයක් කෙරෙන් ගණයක් කරා - දූෂ්ටයකින් දූෂ්ටයකට - ප්‍රතිපදාවකින් ප්‍රතිපදාවකට - මාගීයකින් මාගීයකට යෙයි; සඤ්ඤාසහෙතා කාමසංඥයෙහි ව්‍යාපාද-සංඥයෙහි විහිංසාසංඥයෙහි දූෂ්ටසංඥයෙහි ඇලුණේ වෙසෙසින් ඇලුණේ හාත්පසින් ඇලුණේ ලාභුණේ ලත්ත වූයේ පලිබ්‍රභි වූයේ, යම් සේ හිතති-හිලය (=බිත්තිපයෙහි සවි කළ නුල)ක හෝ නාගදන්තයක හෝ භාණ්ඩයක් සකත විෂකත ආසකත ලත්ත ලත්තකළ පරිබ්‍රභි වූයේ ද, එසෙයින් ම කාම - ව්‍යාපාද - විහිංසා - දූෂ්ටසංඥයෙහි සකත...පරිබ්‍රභි වූයේ නුසි 'උච්චාවචං ගච්ඡති සඤ්ඤාසහෙතා' යනු වේ.

විද්වා ව වෙදෙහි සමෙවම ධම්මං - 'විද්වා' යනු: විද්වද් වූයේ විද්වාව පැමිණිණිත් නුවණැතියේ නුවණින් විමසනුයේ මෙබැ(=අනිත්‍යාදි විසින් කුලනය කළ ඥාන) ඇතිසේ; වෙදෙහි - සතර මාගීයන්හි ඥානය 'වෙද' යි කියනු ලැබේ; ප්‍රඥාව ප්‍රඥාද්‍රව්‍යය ප්‍රඥබලය ධර්මවිවේචනාබ්‍යාධිභ්‍යාස විමංසාව විදර්ශනාව සමායන්ද්‍රව්‍යය යි; ඒ මාගීඥානවෙදයන්ගෙන් ජාතිජරාමරණයන්ගේ අන්තයට ගියේ අන්තයට පැමිණියේ (මාගීයයන්) කෙළවරට ගියේ (ඵලයෙන්) කෙළවරට පැමිණියේ පට්ඨානතයට ගියේ පට්ඨානතයට පැමිණියේ අවසානතයට ගියේ අවසානතයට පැමිණියේ (මාගීයයන්) ත්‍රාණයට ගියේ (ඵලයෙන්) ත්‍රාණයට පැමිණියේ නිලීයතයට (මාගීයයන්) ගියේ (ඵලයෙන්) පැමිණියේ ප්‍රතිඝාතව (මාගීයයන්) ගියේ (ඵලයෙන්) පැමිණියේ නිභීයට ගියේ නිභීයප්‍රාප්ත වූයේ අවිඝ්‍රහය (-නිවන)ට ගියේ අවිඝ්‍රහප්‍රාප්ත වූයේ අමෘතයට ගියේ අමෘතයට පැමිණිණිත් මාගීයයන් නිවනට ගියේ ඵලයෙන් නිවනට පැමිණිණිත්; නොහොත් වෙද (=දහසුතු ධම්) යන්නෙන් අන්තයට ගියේ නුසි 'වෙදඥ' යැ, සතරමාගීඥාන-වෙදයෙන් වෘත්තද්‍රව්‍යයෙන් අන්තයට ගියේ නුසි හෝ 'වෙදඥ' යැ; නොහොත් සජ්ජධර්මයන් විදිත වන බැවින් 'වෙදඥ' යැ: සත්කායදූෂ්ටය විදිත වෙයි, විචිකිත්සාව - සීලව්‍රිතපරමසීය - රුගය - දොෂය - මොහය - මානස විදිත වෙයි, ඔහු විසින් කෙළෙසුන්ට ප්‍රත්‍යය වූ ප්‍රකෘතිය උපදවන කෙළඤ්ජරථ සහිත වූ ද්‍රව්‍යවිපාක දෙන අනාගතයෙහි ජාතිජරාමරණයන්ට ප්‍රත්‍යය වූ ලාමක අකුශලධර්මයෝ විදිත වූවාහු වෙත්.

1. (බුදුහු 'සහිත' යි අමතා මෙසේ වදාළහ:) යමෙක් ශ්‍රමණබ්‍රාහ්මණ-යන්ගේ ශාසන යයි කියන ලද යම් වෙද හෙතෙක් වෙත් ද, ඒ සියලු වෙදයන් මාගීයාවතායෙන් කාත්‍ය හෙයින් අනිත්‍යාදිවශයෙන් විමසා එහි ජනුරුගප්‍රකාණයෙන් ඒ සියලු වෙදයන් ඉක්මවා යළි වෙදප්‍රත්‍යයෙන් හෝ අත් පරිද්දකින් උපදනා සියලු වෙදනාවන්හි විතරා වූයේ ද හෙතෙම පරමාචාරිකයෙක් 'වෙදඥ' නම් වේ යයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පිදවා ව වෙදෙහි සමෙව්ව බමිමනති - සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'සබ්බ සබ්බාද අතිව්වා'ති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'සබ්බ සබ්බාද දුක්ඛා'ති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'සබ්බ බමම අනන්තා'ති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'අපිජා, පච්චයා සබ්බා'ති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'සබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණ'නති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනති - නාමරූපපච්චයා සලායතනනති - සලායතනපච්චයා එසෙයාති - එසෙයාති වෙදනාති - වෙදනාපච්චයා තණ්හාති - තණ්හාපච්චයා උපාදානති - උපාදානපච්චයා භවොති - භවපච්චයා ජාතිති - ජාතිපච්චයා ජරාමරණ'නති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'අපිජාතිරොධා සබ්බාරතිරොධො'ති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'සබ්බාර තිරොධා විඤ්ඤාණතිරොධො'ති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; විඤ්ඤාණ- තිරොධා නාමරූපතිරොධො'ති - නාමරූපතිරොධා සලායතනතිරොධොති - සලායතනතිරොධා එසෙයාතිරොධොති - එසෙයාතිරොධා වෙදනාතිරොධොති - වෙදනාතිරොධා තණ්හාතිරොධොති - තණ්හාතිරොධා උපාදානතිරොධොති - උපාදානතිරොධා භවතිරොධොති - භවතිරොධා ජාතිතිරොධොති - ජාතිතිරොධා ජරාමරණ තිරොධොති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'ඉදං දුක්ඛං'නති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'අයං දුක්ඛසමුදයො'ති - අයං දුක්ඛ- තිරොධොති - අයං දුක්ඛතිරොධොති පටිපදාති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'ඉමෙ ආසවා'ති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'අයං ආසවසමුදයො'ති - අයං ආසවතිරොධොති - අයං ආසවතිරොධොති පටිපදාති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'ඉමෙ බමම අභිසමෙව්ව බමම; 'ඉමෙ බමම පරිඤ්ඤායාති - ඉමෙ බමම පහානබ්බාති - ඉමෙ බමම භාවෙනබ්බාති - ඉමෙ බමම සච්ඡිකානබ්බාති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; ඡන්තං එසෙයාතිනං සමුදයඤ්ඤා අත්ථබ්බමඤ්ඤා අසාදඤ්ඤා ආදීනවඤ්ඤා තිස්සරණඤ්ඤා සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; පඤ්ඤානං උපාදානකකිත්තං සමුදයඤ්ඤා අත්ථබ්බමඤ්ඤා අසාදඤ්ඤා ආදීනවඤ්ඤා තිස්සරණඤ්ඤා සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමම; 'යං කිඤ්ඤි සමුදයබමම, සබ්බං නං තිරොධබමම'නති සමෙව්ව අභිසමෙව්ව බමමනති 'පිදවා ව වෙදෙහි සමෙව්ව බමම.'

න උච්චාවචං ගච්ඡති භූමිසමඤ්ඤාති - න සත්ථාරතො සත්ථාරං ගච්ඡති, න බමමකිත්තතො බමමකිත්තං ගච්ඡති, න දිට්ඨියා දිට්ඨිං ගච්ඡති, න පටිපදාය පටිපදං ගච්ඡති, න මග්ගතො මග්ගං ගච්ඡති. භූමිසමඤ්ඤාති භූමිසමඤ්ඤා මහාපඤ්ඤා පුත්ථපඤ්ඤා භාසුපඤ්ඤා¹ ජවනපඤ්ඤා තික්ඛ- පඤ්ඤා නිබ්බාධිකපඤ්ඤා; භූමි චූළවති පඨවී, තාය පඨවිසමාය පඤ්ඤාය පිටුලාය විත්ථාය සමිත්තාගතොති 'න උච්චාවචං ගච්ඡති භූමිසමඤ්ඤා.'

1. මහාපඤ්ඤා PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නි උව්වාචම්. ගව්න්ති හුරිපඤ්ඤා - ශාඛාචරයකු කෙරෙන් ශාඛා-
චරයකු කර නො ගෙයි, ඛම්බසානයකින් ඛම්බසානයකට - දූෂිතයකින්
දූෂිතකට - පිට්‍රිවෙතකින් පිට්‍රිවෙතකට - මහෙකින් මහකට නොයන්නේයි.
හුරිපඤ්ඤා - පාටිච්ඡය බදු විප්‍රලප්‍රඥ ඇතිගේ මහාප්‍රඥ ඇතිගේ පාතුරුණු
ප්‍රඥ ඇතිගේ තුෂටි බහුල වූ ප්‍රඥ ඇතිගේ අතිතාදියෙහි වසා දිවෙන
ප්‍රඥ ඇතිගේ තිගුණ වූ ප්‍රඥ ඇතිගේ ලොභාදිය විනිවිදිත ප්‍රඥ ඇතිගේ
සා; පාටිච්ඡ 'හුරි' යැයි කියනු ලබයි, ඒ පාටිච්ඡම වූ විප්‍රල වූ විතාන
වූ ප්‍රඥගෙන් සමන්විත නුසි 'නි උව්වාචම්. ගව්න්ති හුරිපඤ්ඤා'
යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තෙනාහ භගවා:

“සයං සමාදය වතානි ජනතු
උච්චාවචං ගච්ඡති සඤ්ඤසතෙනා,
විද්වා ව වෙදෙහි සමෙච්ච ධම්මං
උච්චාවචං ගච්ඡති - හුරිපඤ්ඤ”ති.

4 - 6

ස සබ්බධමෙමසු¹ විසෙතිභූතො
යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා,
තමෙව දසසිං විවටං වරන්තං
කෙතීධ ලොකසම්මි විකප්පගෙය්‍ය.

ස සබ්බධමෙමසු විසෙතිභූතො යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වානි-
සෙතා: වුවච්ඡි මාරසෙනා; කායදුච්චරිතං මාරසෙනා, වච්චුච්චරිතං
මාරසෙනා, මනොදුච්චරිතං මාරසෙනා, රුහො මාරසෙනා, දෙසො
මාරසෙනා, මොහො මාරසෙනා, කොධො - උපතානො-පෙ - සබ්බාකුසලාභි-
සබ්බාරා මාරසෙනා. වුතතං හෙතං භගවතා:

1. “කාමා තෙ පඨමා සෙනා දුතියා අරති වුවච්ඡි,
තතියා බුප්පිපාසා තෙ චතුත්ති තණ්හා පවුච්ඡි.
2. පඤ්චමි² පිනභිඤ්ඤං තෙ ජට්ඨා භිරු පවුච්ඡි,
සත්තමි³ විචිකිච්ඡා තෙ මකෙඛා එමොහා තෙ අට්ඨමා.
3. ලාහො සිලොකො සත්තකාරෙ භිච්ඡා ලඤ්ඤා ව ගො යසො,
ගො චතතාතං සමුක්කංසෙ පරෙ ව අවජානති.
4. එසා තමුච්චි තෙ සෙනා කණ්ණසාරිසහාරිණී,
ත තං අසුරෙ ජිනාති ජෙතියා ව ලහතෙ සුඛ”නති.⁴

යතො චතුති අරියමග්ගෙහි සබ්බා ව මාරසෙනා සබ්බෙ ව පටිසෙතිකර
කිලෙසා ජිනා ව පරාජිතා ව භග්‍යා විප්පලග්‍යා පරමමුඛා, සො වුවච්ඡි
විසෙතිභූතො; සො දිට්ඨා විසෙතිභූතො සුතෙ විසෙතිභූතො මුතෙ
විසෙතිභූතො විඤ්ඤාතෙ විසෙතිභූතොති - ස සබ්බධමෙමසු¹ විසෙතිභූතො
යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා.

1. සබ්බසු ධර්මසු - සිමු. I.

2. පඤ්චමං - සක.

3. සත්තමං - සිමු. I.

4. සබ්බසු ධර්මසු - සිමු. I.

5. සුත්තතිපාත - පඨානසුත්ත.

එසින් වදාලන මුදුනු:

“සයං සමාදයං-පෙ-ගච්ඡති ගුරිපඤ්ඤා”යි.

4 - 6.

ඒ ගුරිප්‍රාඥ වූ ක්ෂිණාසුව තෙමේ යම් කිසි රූපාලම්භනයක් හෝ ශබ්දලම්භනයක් හෝ ගති-රස-පොඨිබ්බ ආලම්භනයක් හෝ වේද, ඒ සියලු ධර්මයන්හි අකුශලාභිසංසාර සංඛ්‍යාත මරසෙනහ වනසා සිටි වන බැවින් විසෙති වූයේ වෙයි. මෙසේ විගුඛ දැනින ඇති විවෘත වෑ ගැසිරෙන ඒ රහත්තු මෙ ලොවෑ තෘෂණාදි කවර කල්පනයකින් විකල්පනය කරන්නේ ද.

ස සබ්බධමෙමසු විසෙතිගුතො යං කිඤ්චි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා - ‘සෙනා’ යි මාරසෙනාව කියනු ලබයි, කායදුශචරිතය මාරසෙනා යැ, වාග්දුශචරිතය - මනෝදුශචරිතය මාරසෙනා යැ, රූහය මාරසෙනා යැ, දේහය - මොහය - ක්‍රොධය - උපතාහය...සියලු අකුශලාභිසංස්කාරයෝ මාරසෙනා යි. මේ වදාරන ලද මෑය භාග්‍යවත්තු විසින්:

1. “අන්තකය, වස්තුකාම කෙලශකාමයෝ තාගේ පළමු වැනි සෙනාව යැ, ව්‍යසෙනසුත්ති හෝ අභිකුශලධර්මයන්හි උපදනා අරතිය දෙවැනි සෙනාව යැයි කියනු ලැබෙයි, සා පච්ඡ දෙක තාගේ තෙවැනි සෙනාව යැ, පයෝගිකණ්ඩාණ්ඩව සතරවැනි සෙනාව යැයි කියනු ලැබේ.

2. චිතමිඛාය තාගේ පස්වැනි සෙනාව යැ, තැතිගැනීම් සංඛ්‍යාත බියසුලු බව සවැන්නි යැයි කියනු ලැබෙයි, පයෝජනියෙහි සෑකය තාගේ සත්වැනි සෙනාව යැ (මාහය) මකුබව හා ආරාධනා තාගේ අටවැනි සෙනාව යි.

3. ලාභය ප්‍රශංසාය සත්කාරය යන මොහු ද මිථ්‍යාවෙන් ලද යශස ද නවවැනි සෙනාව වෙයි, ජාත්‍යාදීය හෙතු කොටගෙන ආත්මෝත්-කෘතිය ද පරවම්භනය ද දසවැනි සෙනාව වේ.

4. අන්තකය, කෘෂණධර්මයෙන් සමන්විත වූ තාගේ මේ දශවිධ සෙනා තොමෝ මහණබමුණන්ට අන්තරාය කරන සුලු වෙයි, සුර නො වූ පුරුෂ තෙමේ ඒ මරසෙනහ නො දිනයි, යළි කායජිවිත නිරපෙක්‍ෂ වූ සුර තෙමේ ජයග්‍රහණය කොට මහපලසුවයට පැමිණේ” යයි.

යම් හෙයකින් සතර ආයතීමාගීයෙන් සියලු දශවිධ මාරසෙනාව ද ප්‍රතිපක්‍ෂ බව කරන සියලු කෙලශයෝ ද දිනන ලද්දහු පරදවන ලද්දහු, බිඳින ලද්දහු සුණ්‍රිප්‍රණ්‍ර කරන ලද්දහු පරමමුඛ බවට පමුණුවන ලද්දහු ද වෙති, හෙතෙම විසෙතිගුත (=නිකෙලශ වූයේ) යැයි කියනු ලැබේ. හෙතෙම රූපායනයෙහි විසෙති වූයේ ශබ්දයනයෙහි - ගති-රස සප්‍රභව්‍යායනයෙහි - ධර්මයනයෙහි විසෙති වූයේ නුසි ‘ස සබ්බධමෙමසු විසෙතිගුතො යං කිඤ්චි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තමෙම දෙසි. විවිධ. වර්ගයක - තමෙම පුද්ගලයා. විපුද්ගලයා. පරිපුද්ගලයා. වෛද්‍යදෙසි. පරිගොද්‍යදෙසි; අපි වෑ පුද්ගලයා. විපුද්ගලයා. පරිපුද්ගලයා. වෛද්‍යදෙසි. පරිගොද්‍යදෙසි; විවිධයන් තණ්‍යාද්‍ය. දිවිසිද්‍ය. කිලෙසද්‍ය. දුර්වර්තද්‍ය, තානි ද්‍ය. විවිධ. කොතනි විශ්විතානි උග්‍ය. විතානි සමුග්‍ය. විතානි පනිතානි සමුර්තනානි වූපනතානි පටිපාසානානි අගබ්‍ය. පනතිකානි ස්‍ය. තණ්‍යා. වර්ගයක වර්ගය. විවර්ගය. ඉර්ගය. වෙනතන. පාලෙතන. යපෙතන. යපෙතන - තමෙම දෙසි. විවිධ. වර්ගය.

කෙතියි ලෝකයෙහි විකප්පයෙය්‍යාති - කප්පාති ථෙථි කප්පා: තණ්හා-
කප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච -රෙ- අයං තණ්හාකප්පො -රෙ- අයං දිට්ඨිකප්පො.
තස්ස තණ්හාකප්පො උභිතො, දිට්ඨිකප්පො උච්චිත්තවෙසා. තණ්හා-
කප්පස්ස උභිතත්තො දිට්ඨිකප්පස්ස උච්චිත්තවෙසත්තො කෙත රුහෙන
කප්පෙය්‍ය? කෙත දෙසෙන කප්පෙය්‍ය? කෙත මොහෙන කප්පෙය්‍ය? කෙත
මානෙන කප්පෙය්‍ය? කාය දිට්ඨියා කප්පෙය්‍ය? කෙත
උභිවෙචන කප්පෙය්‍ය? කාය විචිකිල්පාය කප්පෙය්‍ය? කෙති අනුසයෙහි
කප්පෙය්‍ය රතෙතාති වා දුට්ඨොති වා මුත්‍රෙතාති වා විනිමඤ්ඤාති වා
පරමවෙසාති වා විකෙඛ්ඨවග්ගොති වා අතිට්ඨං ගතොති වා ථාමග්ගොති
වා? තෙ¹ අභිසංඛාරං පටිත්තා. අභිසංඛාරං උභිතත්තො ගතියා² කෙත
කප්පෙය්‍ය තෙරසිකොති වා, තිරල්පානගොතිකොති වා, පෙතතිවිසයි-
කොති වා, මනුස්සොති වා, දෙවොති වා, රූපිති වා, අරූපිති වා,
අසඤ්ඤීති වා, තෙවසඤ්ඤීතාසඤ්ඤීති වා? සො හෙතු නන්ති පච්චයො
නන්ති කාරණං නන්ති, යෙන කප්පෙය්‍ය විකප්පෙය්‍ය විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍ය;
ලෝකයෙහි අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛනිලොකෙ
ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙති 'කෙතියි ලෝකයෙහි විකප්පයෙය්‍ය.'

කෙතෘත හඟවි:

“ස සබ්බව්‍යවහාරා විසේනිභුතො
යං කිංඤ්චි දිට්ඨංච සුතං මුතං ච,
තමෙව දසසිං චිව්චං චරන්තං
භකතිං ලොකස්මිං විකප්පගෙය්‍යං”ති.

4-7

ත කප්පයනි න පුරේකකිරොනි
අච්චනතපුඤ්ඤි³ න තෙ වදනති,
ආද්ගතයං ගතිං⁴ විසජ්ජ
ජායං න කුඛ්ඛනති කුභිඤ්ඤි ලොකෙ.

1. එපත - මිතුර.

2. ගතිමය - සිද්ධ. II.

3. අවමයාපය - සිඳු. II. ෧෪෩.

4. ගණිත - පිටු. I.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තමෙව දසසිං විවචං වරතනං - ඒ මෙසේ ශුඛදර්ශී වුවහු විශුඛදර්ශී වුවහු පරිශුඛදර්ශී වුවහු ව්‍යවදානදර්ශී වුවහු භාත්පසින් විශුඛ දැක ඇත්තහු; නොහොත් ශුඛදැක විශුඛදැක පරිශුඛදැක ව්‍යවදානදැක පට්ඨවදානදැක ඇත්තහු. විවචං - තෘණා සංඛ්‍යාත ඡදන (=සෙවෙහි) ය දූෂිතඡදනය කෙලශඡදනය දුෂ්ටිතඡදනය අවිද්‍යාඡදනය යන මේ කෙළයේ ඡදනයෝ විවෘත කරන ලද්දහු වෙති, විඛංශන කරන ලද්දහු උද්ඝාටන කරන ලද්දහු සමුද්ඝාටන කරන ලද්දහු ප්‍රතිණ කරන ලද්දහු සිඳින ලද්දහු සත්තිද්‍රවන ලද්දහු දුරලන ලද්දහු අතවොත්පත්තික කරන ලද්දහු නුවණසිත්තෙන් දවන ලද්දහු වෙත්. වරතනං - හැසිරෙනුවහු වෙසෙසින් හැසිරෙනුවහු ඉරියව්‍රි පවත්වනුවහු ඉරියව්‍රි උපදවනුවහු ඉරියව්‍රි රක්තහු යැපෙනුවහු යාපනය කරවනුවහු නුසි ‘තමෙව දසසිං විවචං වරතනං’ යනු වේ.

තෙතිධි ලොකසමිං විකප්පයෙය්‍ය - ‘කප්පා’ යනු: තෘණාකලාන යැ දූෂිතලාන යැසි කලානයෝ දෙදෙනෙකි:...මහු විසින් තෘණාකලාන ප්‍රතිණ යැ දූෂිතලාන දුරලන ලද; තෘණාකලානය ප්‍රතිණ හෙයින් දූෂිතලානය දුරලන ලද හෙයින් කවර රූගයෙකින් කවරෙක් විකලානය කරන්නේ ද, කවර දොමයෙකින් - කවර මොහයෙකින් - කවර මානයෙකින් - කවර දූෂිතයෙකින් - කවර ඕෆාභ්‍යාසයෙකින් - කවර විවිකිත්සායෙකින් - කවර අනුසංඛිතයෙකින් රක්ත යැ හෝ ද්විතී යැ හෝ මුඛි යැ හෝ විනිබ්බා යැ හෝ පරමාණු යැ හෝ විකෂෙපයට ගියේ යැ හෝ අතිඝ්‍රාමයට ගියේ යැ හෝ තදබවට ගියේ යැ හෝ කලානය කරන්නේ ද, (කලානයට හෙතු වූ) ඒ අභිසංස්කාරයෝ ප්‍රතිණයහ. අභිසංස්කාරයන් ප්‍රතිණ වන බැවින් කුමක් හෙතු කොටගෙන තිරයට යන්නෙකැයි හෝ තිරිසන් යොති ඇතියෙකැයි හෝ ප්‍රත්‍යවිෂය ඇතියෙකැයි හෝ මිතීන් වෙසි හෝ දෙවි වෙසි හෝ රූපි - අරූපි - සංඥී - අසංඥී - තේනවසංඥීනාසංඥී වෙසි හෝ එක්තරා ගතියෙකින් කල්පනය කරන්නේ ද, යම් හෙයකින් කලාන විකලාන කරන්නේ ද, විකල්පයට පැමිණෙන්නේ ද, ඒ හෙතුව නැත, ප්‍රත්‍යය නැත, කාරණය නැති. ලොකසමිං - අපායලොකයෙහි... අපායනලොකයෙහි නුසි ‘තෙතිධි ලොකසමිං විකප්පයෙය්‍ය’ යනු වේ. එයින් වදාලන මුදුනු:

“ස සබ්බමෙමිසු-පෙ-විකප්පයෙය්‍ය” යි.

4 - 7.

යම් හෙයකින් ඒ ශාන්ත වූ කෂිණාසුවයෝ ද්විවිධ තෘණාදි කලානයන් හා පුරස්කාරයන් අතුරෙන් කිසිවකින් කල්පනය නො කෙරෙත් ද, පෙරවූ නො කෙරෙත් ද, ඔවුහු (පරමාණු අත්‍යන්තශුඛිය අධිගත වන බැවින් අත්‍යන්තශුඛි වුවාහු මැ) අත්‍රිය - ශාඛිතදූෂි අත්‍යන්තශුඛි යයි නො කියත් ද එහෙයින් සාධක විතතසන්තානයෙහි ගෙතුණාමු අදානග්‍රන්ථ යයි කියන ලද අභිධර්ම ව්‍යුත්පන්න කායග්‍රන්ථය සිද්ධියා කිසි ලොකයෙක්හි තෘණාව නුපදවත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නි කප්පයනාති නි පුරෙකඛරොනාතිති - 'කප්පය' ති ද්වේ කප්පය: තණ්හා-කප්පය: ච දිට්ඨිකප්පය: ච -පෙ- අයං තණ්හාකප්පය: -පෙ- අයං දිට්ඨිකප්පය: තෙසං තණ්හාකප්පය: පභිනො, දිට්ඨිකප්පය: පටිතිස්සවෙසා. තණ්හා-කප්පයං පභිනතතා දිට්ඨිකප්පයං පටිතිස්සවෙසතා තණ්හාකප්පයං වා න කප්පයනාති¹ න ජනෙතති න සඤ්ජනනති න නිබ්බන්ධනනති නාහිතිබ්බන්ධනනතිති න කප්පයනති; නි පුරෙකඛරොනාතිති 'පුරෙකඛරො'ති ද්වේ පුරෙකඛරො: තණ්හාපුරෙකඛරො ච දිට්ඨිපුරෙකඛරො: ච -පෙ-අයං තණ්හාපුරෙකඛරො -පෙ- අයං දිට්ඨිපුරෙකඛරො: තෙසං තණ්හා-පුරෙකඛරො: පභිනො, දිට්ඨිපුරෙකඛරො: පටිතිස්සවෙසා. තණ්හාපුරෙකඛරොං පභිනතතා දිට්ඨිපුරෙකඛරොං පටිතිස්සවෙසතා න තණ්හං වා න දිට්ඨිං වා පුරතො කප්පා වරන්ති; න තණ්හාධර්මා න තණ්හාකෙතු න තණ්හාධර්මකොපයා න දිට්ඨිධර්මා න දිට්ඨිකෙතු න දිට්ඨාධර්මකොපයා, න තණ්හාං වා න දිට්ඨිං වා පරිවාරිතා වරන්තිති - න කප්පයනාති න පුරෙකඛරොනාති.

අවචනාසුද්ධානාති² නි තෙ වදන්තිති - අවචනාසුද්ධං සංසාරසුද්ධං අතිරිසදිට්ඨිං³ සංසාරවාදං න වදන්ති න කප්පෙතති න භණන්ති න දිට්ඨෙතති න වොගරන්තිති 'අවචනාසුද්ධං'ති න තෙ වදන්ති.'

ආදානගණං ගණිතං විසජ්ජාති - 'ගණා'ති ව්‍යාපාරො ගණා: අතිරික්ඛා කායගණා, ඛ්‍යාපාදො කායගණො, සිලබ්ධිපරාමාසො කායගණො, ඉදංසම්මාහිතිවෙසො කායගණො. අත්තනො දිට්ඨිං රාගො අතිරික්ඛා කායගණො. පරිවාරිතො ආකාශො අප්පච්චයො ඛ්‍යාපාදො කායගණො. අත්තනො සිලං වා වතං වා සිලබ්ධිං වා පරාමසන්තිති සිලබ්ධිපරාමාසො කායගණො. අත්තනො දිට්ඨි ඉදංසම්මාහිතිවෙසො කායගණො. කිං කාරණං වුවචති⁴ ආදානගණො? තෙති ගණෙහි රූපං ආදියනති උපාදියනති ගණනති පරාමසන්ති අතිතිවිසන්ති. වෙදනං සඤ්ඤං සංඛාරො විඤ්ඤං ගතිං උපපත්තිං පටිසන්ති. භවා සංසාරවට්ටං ආදියනති උපාදියනති ගණනති පරාමසන්ති අතිතිවිසන්ති. තං කාරණං වුවචති⁴ ආදානගණො. විසජ්ජාති ගණෙ වොසාසජ්ජා වා විසජ්ජ; අථ වා ගණෙ ගට්ඨෙ ගණිතෙ බ්‍රහ්ම විබ්‍රහ්ම ආබ්‍රහ්ම ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පටිවුද්ධෙ බ්‍රහ්මතෙ පොඨසිත්වා විසජ්ජ; යථා වග්ගං වා රථං වා සකං වා සඤ්ඤාතිකං වා සජ්ජං විසජ්ජං කප්පොතිති විසජ්ජෙතති, එවමෙව ගණෙ වොසාසජ්ජා වා විසජ්ජ; අථවා ගණෙ ගට්ඨෙ ගණිතෙ බ්‍රහ්ම විබ්‍රහ්ම ආබ්‍රහ්ම ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පටිවුද්ධෙ බ්‍රහ්මතෙ පොඨසිත්වා විසජ්ජාති 'ආදානගණං ගණිතං විසජ්ජ.'

1. න කප්පයනාති - මහප.

2. අවචනාසුද්ධානාති - සිමු II, මෙසං.

3. අතිරිසදිට්ඨිං - සං.

4. වුවචනාති - සිමු I මෙසං.

න කප්පයනති න පුරෙකඛණෙනති - ‘කප්පා’ යනු තාමණ්ණකල්ප යැ දූෂිතකල්ප යැයි කල්පයෝ දෙදෙනෙක් වෙති...ඔවුන් විසින් තෘෂ්ණා-කල්පය ප්‍රතීණ යැ, දූෂිතකල්පය දුරලන ලද්දේයැ තෘෂ්ණාකල්පය ප්‍රතීණ වන බැවින් දූෂිතකල්පය දුරලන ලද බැවින් තෘෂ්ණාකල්පය හෝ දූෂිතකල්පය හෝ කල්පනය නො කෙරෙති, නුපදවති, නො නිපදවත් නුසි - ‘න කප්පයනති’ යනු වේ. න පුරෙකඛණෙනති - තෘෂ්ණාපුරස්කාරයැ දූෂිතපුරස්කාර යයි පුරස්කාරයෝ දෙදෙනෙක් වෙති...තෘෂ්ණාපුරස්කාරය ප්‍රතීණ වන බැවින් දූෂිතපුරස්කාරය දුර ලන ලද බැවින් තෘෂ්ණාව හෝ දූෂිතය හෝ පෙරවූ කොට නො හැසිරෙති; තෘෂ්ණාව ධර්ම කොට ඇත්තාහු තෘෂ්ණාව කෙහෙළි කොට ඇත්තාහු තෘෂ්ණාව අධිපති කොට ඇත්තාහු, දූෂිත ධර්ම කොට ඇත්තාහු දූෂිත කෙහෙළි කොට ඇත්තාහු දූෂිත අධිපති කොට ඇත්තාහු නො හැසිරෙති; තෘෂ්ණාව විසින් හෝ දූෂිත විසින් හෝ පිරිවරන ලද්දහු නො හැසිරෙත් නුසි ‘න කප්පයනති න පුරෙකඛණෙනති’ යනු වේ.

අවචනාසුද්ධිනති න තෙ වදනති - අක්‍රියදූෂිත ත් ශ්‍යාවතවාදයත් අත්‍යන්තශුද්ධි යැ සංසාරශුද්ධි යැයි නො කියති නො බෙණෙති නො දක්වති ව්‍යවහාර නො කෙරෙත් නුසි ‘අවචනාසුද්ධිනති න තෙ වදනති’ යනු වේ.

ආද්‍යනග්‍යනං ගපිතං විසජ්ජ - ‘ගජ්ජ’ යනු අභිධ්‍යානායග්‍යන යැ ව්‍යාපාදකායග්‍යන යැ ශීලව්‍රිතපරමසීකායග්‍යන යැ ඉදංසත්‍යාභිනිවේශකාය-ග්‍යන යැයි ග්‍යනයෝ සතර දෙනෙක් වෙති: ඝට්ඨික දූෂිත පිළිබඳ ඡන්දරාගය ‘අභිධ්‍යානායග්‍යන’ නම්, පරවාදයන්හි කොපය නො සතුට ‘ව්‍යාපාදකායග්‍යන’ නම්, තමාගේ ශීලය හෝ ව්‍රිතය හෝ ශීලව්‍රිතය හෝ පරමසී කෙරෙත් නුසි ‘ශීලව්‍රිතපරමසීකායග්‍යන’ නම්, තමාගේ දූෂිත ‘ඉදංසත්‍යාභිනිවේශකායග්‍යන’ නම්. කවර කරුණෙකින් ‘ආද්‍යනග්‍යන’ යි කියනු ලැබෙයි? යත්: මේ කියන ලද අභිධ්‍යාදි නාමකායග්‍යනයන් හෙතු කොටගෙන චතුසමුට්ඨානිකරූපාරම්භය ආද්‍යනය කෙරෙති උපාද්‍යනය (=දුභි කොට ගැනීම) කෙරෙති තෘෂ්ණාග්‍රහණයෙන් ගතීති, දූෂිතග්‍රහණයෙන් පරාමසී කෙරෙති, මානග්‍රහණයෙන් අභිනිවේශය කෙරෙත්. වෙදනාව සංඥාව සංස්කාරයන් විඤ්ඤාය ගතිය උත්පත්තිය ප්‍රතිසන්ධිය තඨස සංසාරවර්තනය ආද්‍යනය කෙරෙති උපාද්‍යනය කෙරෙති ග්‍රහණය කෙරෙති පරමසී කෙරෙති අභිනිවේශය කෙරෙත්. එ කරුණෙන් ‘ආද්‍යනග්‍යන’ යි කියනු ලැබේ. විසජ්ජ - ග්‍රන්ථ (බන්ධන) යන් මොනොවට විසුරුවා හෝ හැර, නොහොත් බන්ධනයන් ග්‍රන්ථනයන් බන්ධනයන් විබන්ධනයන් අබන්ධ-(-අනෙකවිබන්ධන) යන් ලත්ත වුවත් ලත්තින වුවත් භාත්පසින් බඬ-වුවත් බන්ධනයන් පොලා දුරු කොට; යම් සේ වාහනයක් හෝ රථයක් හෝ ගැලක් හෝ යානයක් හෝ ගලවා අපරිභෝග කෙරෙත් ද පුණ්‍ය කෙරෙත් ද, එසෙයින් ම කායග්‍යනයන් විසුරුවා හෝ දුරු කොට, නොහොත් ග්‍රන්ථ(-බන්ධන)යන්...භාත්පසින් බඬ වුවත් බන්ධනයන් පොලා දුරුකොට නුසි ‘ආද්‍යනග්‍යනං ගපිතං විසජ්ජ’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ආසං න සුඛබන්ධනි කුභිඤ්ඤා ලොකෙති - අසං ප්‍රච්චති තණ්හා යො රුහො සාරහො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොහො අකුසලමූලං; ආසං න සුඛබන්ධනි ආසං න සුඛබන්ධනි ජනෙන්නි න සඤ්ඤානෙන්නි න නිබ්බන්ධනෙන්නි න අභිනිබ්බන්ධනෙන්නි; කුභිඤ්ඤාති කුභිඤ්ඤා කිම්භිති අර්ඝ්ඤාතං වා ඛතිඤ්ඤා වා; අර්ඝ්ඤාතඛතිඤ්ඤා වා; ලොකෙති අපායලොකෙ -පෙ- අයතනලොකෙති 'ආසං න සුඛබන්ධනි කුභිඤ්ඤා ලොකෙ.'

තතෙතාහ ගගවා:

“න කප්පයන්ති න පුරෙකබ්බරෙන්නි
අව්ච්ඡාදසුඤ්ඤාති න තෙ වදන්ති,
ආදානගත්තං ගටිතං විසජ්ජ
ආසං න සුඛබන්ධනි කුභිඤ්ඤා ලොකෙ”ති.

4 - 8

සිමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ති
ඤ්ඤා ව දිස්සා ව සමුග්ගහිතං,
න රුහරුහි¹ න විරුහරුහෙතො
තස්සිධි නත්ති පරමුග්ගහිතං.

සිමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ති ඤ්ඤා ව දිස්සා ව සමුග්ගහිතනති - ‘සිමා’ති වතස්සො සිමායො: සක්කායදිවසී විචිකිල්ලා, සිලබ්ධතපර මාසො දිව්සානුසයො විචිකිල්ලානුසයො තදෙකව්සා ව කිලෙසා, අයං පඨමා සිමා. ඔලාරිකං කාමරුහසඤ්ඤාජනං පටිසසඤ්ඤාජනං ඔලාරිකො කාමරුහානුසයො පටිසානුසයො තදෙකව්සා ව කිලෙසා, අයං දුතියා සිමා. අනුසභගතං කාමරුහසඤ්ඤාජනං පටිසසඤ්ඤාජනං අනුසභගතො කාමරුහානුසයො පටිසානුසයො තදෙකව්සා ව කිලෙසා, අයං තතියා සිමා. රුපරුහො අරුපරුහො මාතො උභවං අවිජ්ජා මාතානුසයො භවරුහානුසයො අවිජ්ජානුසයො තදෙකව්සා ව කිලෙසා, අයං චතුර්ථා සිමා.² යතො ව චතුර්ති අරියමග්ගෙහි ඉමා වතස්සො සිමායො අතික්කන්තො හොති සමතික්කන්තො විතිවතො, සො ප්‍රච්චති සිමාතිගො. බ්‍රාහ්මණොති - සත්තන්තං ධම්මානං බාහිතන්තා බ්‍රාහ්මණො; සක්කායදිවසී බාහිතා හොති, විචිකිල්ලා බාහිතා හොති, සිලබ්ධතපර මාසො බාහිතො හොති -පෙ- අසිතො³ තාදී ප්‍රච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා. තස්සාති - අරහතො භිණ්සවස්සා; ඤ්ඤාති - පරවිත්තඤ්ඤානෙත වා ඤ්ඤා, පුබ්බතිව්සානුසයාතිඤ්ඤානෙත වා ඤ්ඤා; දිස්සාති - මංසවකුක්කු වා දිස්සා, දිබ්බවකුක්කු වා දිස්සා; ‘සිමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ති ඤ්ඤා ව දිස්සා ව සමුග්ගහිත’නති - තස්ස ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං⁴ පාමොක්ඛං උත්තමං පවරන්ති, ගහිතං පරමව්සං අභිනිව්සං අභිමුත්තං තත්ති න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්ධති පටිතං සමුච්ඡින්නං ප්‍රිපසන්නං පටිපාසකඤ්ඤා අභිමුච්ඡන්තිකං ඤ්ඤානතිකා දක්ඛන්ති ‘සිමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ති ඤ්ඤා ව දිස්සා ව සමුග්ගහිතං.’

1. රුහරුහි - සුභි අ.

3. අතිසිතො - සා, මජ්ඣ.

2. චතුර්ථා සිමා PTS.

4. විසිට්ඨං - මජ්ඣ.

ආසං න භුබ්බතනි කුතිඤ්චි ලොකෙ - ‘ආසං’ යි තාමණොව කියනු ලබයි; යම් රුහයෙක් සංරුහයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොහඅකුලමුලයෙක් වේ ද එයයි. ආසං න භුබ්බතනි - ආසං නො කෙරෙති නො දැනවති නුපදවති වෙසෙසින් නුපදවත්. භුතිඤ්චි - අධ්‍යාත්මයෙහි හෝ බාහ්‍යයෙහි හෝ අධ්‍යාත්මබාහ්‍යයෙහි හෝ කිසි තැනෙක්හි කොහිත්; ලොකෙ - අපායලොකයෙහි...ආයතනලොකයෙහි නුසි ‘ආසං න භුබ්බතනි කුතිඤ්චි ලොකෙ’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“ත කප්පයන්ති-පෙ-කුතිඤ්චි ලොකෙ”යි.

4 - 8.

ඒ හුරිප්‍රාඥ වූ ස්විණාශ්‍රව තෙමේ වතුර්විධ කෙලයසීමාව ඉක්මවුයේ යැ, බාහිතපාපි හෙයින් බ්‍රාහ්මණ යැ, ඒ ස්විණාශ්‍රව හට පරසින් දත්තා නුවණින් පෙර විසූ කදපිට්‍රිවෙල දත්තා නුවණින් දැන හෝ මසැසින් හා දිවැසින් දැක හෝ මොනොවට බැස ගත්තා ලද්දක් නැත. තවද හෙතෙම කාමරුහයෙන් රාගවත් නො වෙයි. රූපාරූපරාග සංකිශාත විරාගයෙන් රතක වූයේ නොවේ යි. ඔහුට මෙලොවැ උතුමැසි දැව්ව ගත්තා ලද කිසිවක් නැත්තේ යි.

සීමානිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි ඤාතො ව දික්ඛො ව සමුග්ගහිතං -

‘සීමා’ යනු: සතර සීමාවෙකි: සත්කායදූපටි යැ විචිකිත්සා යැ සීල-ව්‍යාපාරාමසී යැ දූෂ්‍යානුගය යැ විචිකිත්සානුගය යැ ඔවුන් හා(සහසේකකාභී විසින්) එක් වැ සිටි කෙලයයෝ යැ යන මේ ප්‍රථම සීමා යැ; ඕදාරික වූ කාමරාගසංයෝජන යැ ප්‍රතිසංයෝජන යැ, ඕදාරික වූ කාමරාගානුගය යැ ප්‍රතිසානුගය යැ, ඔවුන් හා එක් වැ සිටි කෙලයයෝ යැ යන මේ තොමෝ දෙවැනි සීමා යැ; අනුසහගත වූ කාමරාගසංයෝජන යැ ප්‍රතිසංයෝජන යැ, අනුසහගත වූ කාමරාගානුගය යැ ප්‍රතිසානුගය යැ, ඔවුන් හා එක් වැ සිටි කෙලයයෝ යැ යන මේ තොමෝ තෙවැනි සීමා යැ; රූපරාග යැ අරූපරාග යැ මාන යැ ඕදාහිතා යැ අවිජ්ජා යැ, මානා-නුගය යැ හවිරාගානුගය යැ අවිජ්ජානුගය යැ, ඔවුන් හා සහසේකකාභී විසින් එක් වැ සිටි කෙලයයෝ යැ යන මේ තොමෝ සතරවැනි සීමා යි. සතර ආයතීයයෙන් මේ සතර කෙලයේ සීමාවන් ඉක්මවූ වෙසෙසින් ඉක්මවූ අත්‍යන්තයෙන් ඉක්මවූ තැන් සිට හෙතෙම ‘සීමානිග’ යයි කියනු ලැබේ. බ්‍රාහ්මණො - සප්තවිම කෙනකුත් බාහිත වන බැවින් ‘බ්‍රාහ්මණ’ යැ; සත්කායදූපටිය බාහිත වෙයි, විචිකිත්සාව - සීලව්‍යාපාරාමසීය බාහිත වෙයි...තාමණොදූපටීන් අනිශ්‍රිත වූ අවලෝකනමිති තාදී වූ හෙතෙම ‘බ්‍රාහ්මණ’ යයි කියනු ලැබේ. තස්ස - රහත් හට ස්විණාශ්‍රවහට; ඤාතො - පරවිතතඤා-යෙන් හෝ දැන පුළුන්විවාසානුසංඛි ඥානයෙන් හෝ දැන; දික්ඛො - මසැසින් හෝ දැක, දිවැසින් හෝ දැක; “සීමානිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි ඤාතො ව දික්ඛො ව සමුග්ගහිතං” - ඔහුට මේ පරම යැ අග්‍ර යැ ශ්‍රෙණි යැ වෙසෙසින් ශ්‍රෙණි යැ පාමොක් යැ උතුම යැ ප්‍රචර යැයි ගත්තා ලද පරාමාණු වූ අභිනිවේශය කළ අධ්‍යවසිත වූ අධිමුක්ත වූවක් නැත, අවිජ්ජාන යැ නො ලැබෙයි ප්‍රතිණ යැ සමුවර්තන යැ ව්‍යුපකාන්ත යැ ප්‍රතිප්‍රශ්න යැ අභවොත්පත්තික යැ ඥානාත්තීන් දන්ධ නුසි ‘සීමානිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි ඤාතො ව දික්ඛො ව සමුග්ගහිතං’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න රුගරුහි න විරුගරුතෙතාති - රුගරුතා, වුවුවනති යෙ පඤ්චසු කාමභුණ්ණසු රතතා, හිඬා ගපිතා, මුච්ඡිතා අජේඤ්ඤාපතතා, ලග්ගා ලග්ගිතා පමුච්ඡිතා; විරුගරුතා, වුවුවනති යෙ රුපාවචරඅරුපාවචරසමාපතතිසු රතතා, හිඬා ගපිතා, මුච්ඡිතා අජේඤ්ඤාපතතා, ලග්ගා ලග්ගිතා පමුච්ඡිතා; 'න රුගරුහි න විරුගරුතෙතා'ති යතො කාමරුගො ච රුපරුගො ච අරුපරුගො ච පඤ්ඤා සොනති උච්ඡිතාමුලා තාලාවඤ්ඤාතා අනතාවකතා¹ ආයතිං අනුපාදධමමා, එතතාවතා 'න රුගරුහි න විරුගරුතෙතා.'

තස්සිධ නපි පරමුග්ගහිතතති - 'තස්සා'ති අරගතො භිණ්ණසවස්සා; තස්ස ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරනති ගහිතං පරාමට්ඨං අභිතිවිට්ඨං අජේඤ්ඤාසිතං අභිමුත්තං නපි ත සනති න සංවිජ්ජති සුපලබ්භති සමුච්ඡිතතං වූපසනතං පටිපාසකඬා අභබ්බුපාතතිකං ඤාණගහිතා දඬුනති 'තස්සිධ නපි පරමුග්ගහිතං.'

තෙතාහ ගතවා:

'සිමාතිගො වුග්ගමණො තස්ස නපි
ඤ්ඤා ච දිස්සා ච සමුග්ගහිතං,
න රුගරුහි න විරුගරුතෙතා
තස්සිධ නපි පරමුග්ගහිතං''නති.

සුද්ධට්ඨකසුත්තනිදේශසො චතුසො.

5

පරමට්ඨකසුත්තනිදේශසො

අථ පරමට්ඨකසුත්තනිදේශසො වුවවති.²

5 - 1

පරමනති දිට්ඨිසු පරිබ්බසානො
යදුත්තරිං කුරුතෙ³ ජනතු ලොකෙ,
භිතාති අඤ්ඤා තතො සබ්බමාහ
තස්මා විවාදාති අභිතිවතො.

පරමනති දිට්ඨිසු පරිබ්බසානොති - සනෙතකෙ සමණමුග්ගමණො දිට්ඨිගතිකා, තෙ 'ආසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරනති ගහෙතො උග්ගහෙතො ගණිතො පරමසිතො අභිතිවිසිතො සකාය සකාය දිට්ඨියා⁴ වසනති⁵ ආවසනති පරිවසනති, යථා අගාරිකා වා ඝරෙසු වසනති, සාපතතිකා වා ආපතතිසු වසනති, සකිලෙසා වා කිලෙසෙසු වසනති, එවිමෙව සනෙතකෙ සමණමුග්ගමණො දිට්ඨිගතිකා, තෙ 'ආසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරනති ගහෙතො උග්ගහෙතො ගණිතො අභිතිවිසිතො සකාය සකාය දිට්ඨියා⁴ වසනති ආවසනති පරිවසනති 'පරමනති දිට්ඨිසු පරිබ්බසානො.'

1. අනාසාමං ගතං - යා.

2. සුත්තං වක්ඛාති - සිමු. II.

3. යදුත්තරි කුරුතෙ - මුදුර.

4. සකායාදිට්ඨියා - යා.

5. පවසනති - මජ්ඣ.

න ත්භරාහි න විරාගරතො - පස්කම්මාණයෙහි ඇලුණාහු හිජ් වූවාහු ගෙතුණාහු මුසපත් වූවාහු ඇතුළත් වූවාහු ලැගුණාහු ඇවුරුණාහු 'රාගරතන' යයි කියනු ලැබෙති; රූචාරූ සම්මත්ති ඇලුණාහු...ඇවුරුණාහු 'විරාගරතන' යයි කියනු ලැබෙත්. 'න රාගරාහි න විරාගරතො' - යම් තැනෙක සිටි කාමරාගය ත් රූපරාගය ත් අරූපරාගය ත් ප්‍රතිණ වූවාහු වෙත් ද, උපුටා හළ මුල් ඇත්තාහු තාලවස්සුවක් මෙන් කරන ලද්දහු අනිත්‍යාවය කරන ලද්දහු තැවත නුපදනා ස්වභාව ඇත්තාහු වෙත් ද; මෙතෙකින් 'න රාගරාහි න විරාගරතන' නම් වේ.

තසසිධි නපථි පරමුග්ගහිතං - 'තසසි' - රහත් හට, කසීණාසුව හට; ඔහුට මේ පරම යැ අග්‍ර යැ ශ්‍රෙෂ්ඨ යැ විශිෂ්ට යැ පාමොක් යැ උතුම් යැ ප්‍රචර යැයි ගෘහිත වූ පරාමාසට වූ අභිනිවිසට වූ අධ්‍යවසිත වූ අභිමුක්ත වූවක් තැන අවිද්‍යාමාන යැ, නො ලැබෙයි ප්‍රතිණ යැ සමුවර්තන යැ ව්‍යුපයානන යැ ප්‍රතිප්‍රසූති යැ අභව්‍යාත්පත්තික යැ ඥානාත්තීන් දග්ගි නුසි - 'තසසිධි නපථි පරමුග්ගහිතං' යනු වේ.

එයින් වදාළහ බුදුහු: 'සිමාතිගො-පෙ-පරමුග්ගහිතා"යි.

සතරවැනි සුභට්ඨක සුත්‍රනිදේශය යි.

5

පරමට්ඨකසුත්‍රනිදේශය

ඉක්කිති පරමට්ඨකසුත්‍රනිදේශය කියනු ලැබේ.

5 - 1.

ලොවැ යම් සත්ත්වයෙක් දෙසැට දිවු අතුරෙන් එක්තරා දූෂටියක් මේ පරම යැයි ගෙන තමන් තමන් ගේ දූෂටියෙහි ඇතුළත් වැ වසනුයේ යම් හෙයකින් තමා ගේ ශාක්‍යා ආදිය උතුමැයි කියා ද, එයින් අන්‍ය වූ සියල්ල හිත යැයි කියා ද, එහෙයින් හෙතෙම දූෂටිවිවාදයන් නො ඉක්මැ වූයේ වේ.

පරමන්ති දිට්ඨිසු පටිබ්බසානො - දූෂටි ගෙන සිටුවනා ඇතැම් මහණ බමුණුකෙනෙක් වෙති, ඔවුහු දෙසැට දූෂටිගතයන් අතුරෙන් එක්තරා-දූෂටියක් මේ පරම යැ අග්‍ර යැ ශ්‍රෙෂ්ඨ යැ විශිෂ්ට යැ ප්‍රසාන යැ උත්තම යැ ප්‍රචර යැයි ගෙන දැඩි වැ ගෙන ග්‍රහණය කොට පරාමිඪී කොට අභිනිවේශය කොට තමන් තමන් ගේ දූෂටියෙහි වේසෙති වේසෙසින් වේසෙති ගාත්පසින් වෙසෙත්; යම් සේ හිඟ්ගේ වැසිගේ තමන් ගේ ගෙවල (නිසැකව) වෙසෙත් ද, ආපතති බහුල වූවෝ ඇවැත්ති වෙසෙත් ද, කෙලෙස් බහුලයෝ කෙළෙස්හි පිටිසැ වෙසෙත් ද, එසෙයින් මැ දූෂටි ගෙන සිටුවනා ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් ඇත්තාහ; ඔවුහු දෙසැට දූෂටිගතයන් අතුරෙන් එක්තරා දූෂටියක් 'මේ පරම යැ අග්‍ර යැ...ප්‍රචර ය'යි ගෙන... අභිනිවේශය කොට තමන් තමන් ගේ දූෂටියෙහි වෙසෙති පිටිසැ වෙසෙති සථාකාරයෙන් වෙසෙත් නුසි 'පරමන්ති දිට්ඨිසු පටිබ්බසානො' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යදුතනරිං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙති - 'යදු' ති¹ යං; උතති² කුරුතෙති - උතතරිං කරෙති අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උතතමං පචරං කරෙති - අයං සථා සබ්බඤ්ඤාති උතතරිං කරොති අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උතතමං පචරං කරෙති. අයං ධම්මො ඥානානාමො, අයං ගණො සුපට්ඨපනො, අයං දිට්ඨි හද්දිකා, අයං පට්ඨපද සුපඤ්ඤාතො, අයං මග්ගො නියායානිකොති උතතරිං කරෙති අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උතතමං පචරං කරෙති නිබ්බතෙති; අභිනිබ්බතෙති; ජනතුති සතො නරො -පෙ- මනුජො; ලොකෙති අපායලොකෙ -පෙ-ආයතනලොකෙති 'යදුතනරිං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙ.'

භිනාති අඤ්ඤා තතො සබ්බමාහාති - අතතතො සථාරං ධම්මකතානං ගණං දිට්ඨිං පට්ඨපදං මග්ගං ධම්මො සබ්බෙ පරමාදෙ³ ඛිපති උඤ්ඨිපති පරිඤ්ඤිතති; සො සථා න සබ්බඤ්ඤා, ධම්මො න ඥානානාමො, ගණො න සුපට්ඨපනො, දිට්ඨි න හද්දිකා, පට්ඨපද න සුපඤ්ඤාතො, මග්ගො න නියායානිකො, න තථ⁴ සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, නතෙත්ථ සුඤ්ඤාති වා විසුඤ්ඤාති වා පරිසුඤ්ඤාති වා, මුච්චනති වා, විමුච්චනති වා පරිමුච්චනති වා, භිනා නිභිනා ඔමකා ලාමකා ඡතතකා⁴ පරිතානති එවමාන එවං කපෙති එවං හණති එවං දිට්ඨෙති එවං වොතරතිති 'භිනාති අඤ්ඤා තතො සබ්බමාහ.'

තසමා විවාදාති අභිතිවතොති - 'තසමා'ති තසමා තංකාරණං තංගෙතු තප්පවයා තනතිදානා; විවාදාතිති දිට්ඨිකලහාති දිට්ඨිහණිකාති දිට්ඨි- වික්ඛානාති දිට්ඨිවිවාදාති දිට්ඨිමෙධගාති; අභිතිවතොති - අතතික්ඛනෙනා අසමතික්ඛනෙනා අභිතිවතොති තසමා විවාදාති අභිතිවතොති.

තෙනාහ හගවා:

“පරමනති දිට්ඨිසු පරිබ්බසානො
යදුතනරිං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙ,
භිනාති අඤ්ඤා තතො සබ්බමාහ
තසමා විවාදාති අභිතිවතොති”ති.

5 - 2

යදුතනති පග්ගති ආතිසංසං
දිට්ඨි සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වා,
තදෙව සො තථ සමුග්ගහාය
නිභිතතො පග්ගති සබ්බමඤ්ඤං.

1. යදුතති - සි . II.

2. තතෙත්ථ - සිමු. II.

3. පරපමාදෙ - සිමු. II.

4. ජතකා - I. සිමු. I.

යද්‍යතනිං. කුරුතෙ ජනතු ලොකෙ - 'යද්' යනු යම් හෙයකින්; උත්තනිං. කුරුතෙ - අතිරේක කෙරෙයි, අග්‍ර - ශ්‍රේණි - විශිෂ්ට - ප්‍රමුඛ - උත්තම - ප්‍රචර කෙරෙයි: 'මේ ශාඤ්‍යා තෙමේ සඵලය' ය'යි අතිරේක කෙරෙයි... ප්‍රචර කෙරෙයි 'මේ ධර්මය ස්වාධ්‍යාත යැ, මේ ගණ තෙමේ සුප්‍රතිපත්ත යැ, මේ දෘෂ්ටි තොමෝ හදු වූ යැ, මේ ප්‍රතිපදා තොමෝ සුප්‍රඥාන යැ, මේ මාභීය නෛයසාණ්ඩක යැ'යි අතිරේක කෙරෙයි, අග්‍ර...ප්‍රචර කෙරෙයි, නිපදවයි වෙසෙසින් නිපදවයි; ජනතු - සත්ති තර...මනුජ් තෙමේ; ලොකෙ - අපායලොකයෙහි...අයතනලොකයෙහි නුසි 'යද්‍යතනිං. කුරු- තෙ ජනතු ලොකෙ' යනු වේ.

භිනාති අඤ්ඤා තතො සබ්බමාන - තමා හේ ශාඤ්‍යාහු ධර්මාධ්‍යාතය ගණනා දෘෂ්ටිය ප්‍රතිපදාව මාභීය තබා සියලු පරවාදයන් හැරදමයි බැහර කෙරෙයි පරාභිමුඛ කෙරෙයි: 'ඒ ශාඤ්‍යා සඵලය නො වෙයි, ධර්මය ස්වාධ්‍යාත නො වෙයි, ගණනා සුප්‍රතිපත්ත නො වෙයි, දෘෂ්ටිය හදු නො වෙයි ප්‍රතිපදාව සුප්‍රඥාන නො වෙයි, මාභීය නෛයසාණ්ඩක නො වෙයි, මෙහි ශුද්ධයක් විශුද්ධියක් පරිශුද්ධියක් හෝ මුක්තියක් විමුක්තියක් පරිමුක්තියක් හෝ නැත; එහි පැවිද්දෙන් ශුද්ධ - විශුද්ධ - පරිශුද්ධ හෝ නො වෙති, මුක්ත - විමුක්ත පරිමුක්ත හෝ නො වෙත්; භින - නිහිත - ඕමක - ලාමක වූවාහ, හරත ලද්දහ, අලා වූවාහ'යි මෙසේ කියයි, මෙසේ බෙණෙයි, මෙසේ දක්වයි, මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරේ නුසි 'භිනාති අඤ්ඤා තතො සබ්බමාන' යනු වේ.

තසමා විවාදානි අවිනිවඤ්ඤා - 'තසමා' යනු: එහෙයින් එ කාරුණෙන් ඒ හෙතුයෙන් ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ නිදානයෙන්; විවාදානි දෘෂ්ටිකලහයන් දෘෂ්ටිගණිතයන් දෘෂ්ටිප්‍රග්‍රහයන් දෘෂ්ටිවිවාදයන් දෘෂ්ටිමේඛගයන්; අවිනිවඤ්ඤා - නො ඉක්මැ වූයේ මොනොවට නො ඉක්මැ වූයේ බැහැර නො කෙරේ නුසි 'තසමා විවාදානි අවිනිවඤ්ඤා' යනු වේ.

එයින් වදාලන මුද්‍රා:

“පරමනති දිට්ඨිසු-පෙ-අවිනිවඤ්ඤා”යි.

5 - 2

මෙසේ දෘෂ්ටිකලහයන් නො ඉක්මැවූයේ රූපාලම්භනයෙහි ද ශබ්දලම්භනයෙහි ද ඕලම්භ දෙකෙහි ද ගකිරසස්ප්‍රචාරාලම්භනයෙහි ද උපන් දෘෂ්ටිසංඛ්‍යාත වූ ආත්මයෙහි උක්තප්‍රකාර වූ යම් අනුසසක් දකි ද, හෙතෙම ස්වකිය දෘෂ්ටියෙහි ඒ අනුසස ම ශ්‍රේණි යයි දැඩිව ගෙන පරශාඤ්‍යා ආදී අත් සියල්ල නිහිත හෙයින් දක්නේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යදන්නති පසාති ආනිසංසං දිවෙඨි සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වානි - 'යදන්නති' ති යං අත්තති, අත්තා වුවවති දිවසිගතං, අත්තතො දිවසියා ඥේ ආනිසංසෙ පසාති: දිව්ඨිමිකඤ්ච ආනිසංසං සමපරිසිකඤ්ච ආනිසංසං. කතංඥො දිවසියා දිව්ඨිමිකං ආනිසංසො? යදිදිවසියො සත්ථා භොති, තදිදිවසියා සාවකා භොතති, තදිදිවසියා සත්ථාරං සාවකා සකකරොතති ගරුකරොතති මානෙතති පුරෙතති. ලගති ච තතොතිදුතං විවරපිණ්ඩපාතනොපනගිලානසාවධයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං. අයං දිවසියා දිව්ඨිමිකො ආනිසංසො. කතමො දිවසියා සමපරිසිකො ආනිසංසො? අයං දිවසි අලං නාගත්තාය වා සුපණ්ණත්තාය වා යකඛත්තාය වා අසුරත්තාය වා ගකිඛත්තාය වා මහාරජත්තාය වා ඉන්ද්‍රත්තාය වා බ්‍රහ්මත්තාය වා දෙවත්තාය වා, අයං දිවසි අලං සුද්ධියා විදුද්ධියා පරිසුද්ධියා මුත්තිනා විමුත්තිනා පරිමුත්තිනා, ඉමාය දිවසියා සුඡක්කිනති විසුඡක්කිනති පරිසුඡක්කිනති මුච්චනති විමුච්චනති පරිමුච්චනති, ඉමාය දිවසියා සුඡක්කියාම විසුඡක්කියාම පරිසුඡක්කියාම මුච්චියාම විමුච්චියාම පරිමුච්චියාමීති ආයතිං ඵලපාටිකඛිති භොති. අයං දිවසියා සමපරිසිකො ආනිසංසො. අත්තතො දිවසියා ඉමෙ ඥේ ආනිසංසෙ පසාති. දිව්ඨිසුද්ධියාපි ඥේ ආනිසංසෙ පසාති - සුත්තසුද්ධියාපි ඥේ ආනිසංසෙ පසාති - සිලසුද්ධියාපි ඥේ ආනිසංසෙ පසාති - ව්‍යාසුද්ධියාපි ඥේ ආනිසංසෙ පසාති - මුත්තසුද්ධියාපි ඥේ ආනිසංසෙ පසාති: දිව්ඨිමිකඤ්ච ආනිසංසං සමපරිසිකඤ්ච ආනිසංසං. කතමො මුත්තසුද්ධියා දිව්ඨිමිකො ආනිසංසො? යදිදිවසියො සත්ථා භොති, තදිදිවසියා සාවකා භොතති -පෙ- අයං මුත්තසුද්ධියා දිව්ඨිමිකො ආනිසංසො. කතමො මුත්තසුද්ධියා සමපරිසිකො ආනිසංසො? අයං දිවසි අලං නාගත්තාය වා -පෙ- අයං මුත්තසුද්ධියා සමපරිසිකො ආනිසංසො. මුත්තසුද්ධියාපි ඉමෙ ඥේ ආනිසංසෙ පසාති දුක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරික්ඛතිති 'යදන්නති පසාති ආනිසංසං දිවෙඨි සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වා.'

තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහායාති - 'තදෙව' ති තං දිවසිගතං; තත්ථාති සකාය දිවසියා සකාය ඛත්තියා සකාය රුපියා සකාය ලද්ධියා; සමුග්ගහායාති - ඉදං පරමං අඤ්ඤා සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරන්ති ගහෙතා උග්ගහෙතා ගණ්හිතා පරමසිත්තා අතිතිවිසිත්තා තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහාය. නිතිනතො පසාති සබ්බමඤ්ඤානි - අඤ්ඤා සත්ථාරං ධම්මකඛාතං ගණං දිවසිං පටිපදං මඤ්ඤා සිත්තො නිතිනතො ඔම්කතො ලාමකතො ඡත්තකතො¹ පරිත්තතො දිස්සති පසාති දුක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරික්ඛතිති 'නිතිනතො පසාති සබ්බමඤ්ඤා.'

තෙතාග හගවා:

“යදන්නති පසාති ආනිසංසං
දිවෙඨි. සුතෙ සිලවතෙ මුතෙ වා,
තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහාය
නිතිතතො පසාති සබ්බමඤ්ඤා”නති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සද්දත්තනි පසස්සති ආනිසංසං දිවංචි සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා - 'සද්දත්තනි - සං දත්තනි'. 'ආත්ම' යි දූෂටිගතය කියනු ලැබෙයි. ස්වකීය දූෂටියෙහි දෙ අනුසස්සන් දකි: දූෂටිමාර්ගික ආනාශංසය ද සාම්පරාසික ආනාශංසය ද කියයි. දූෂටියෙහි දූෂටිමාර්ගික ආනාශංසය කවරැ යත්? ශාඤ්ඤා තෙමේ යම් දූෂටියක් ඇත්තේ වේ නම්, ශ්‍රාවකයෝ එබඳු දූෂටි ඇත්තානු වෙති, ශ්‍රාවකයෝ ඒ දූෂටිය ඇති ශාඤ්ඤා හට සන්කාර කෙරෙහි ගරු කෙරෙහි බුහුමන් කෙරෙහි සුදන්. එහෙයින් සිවුරු පිඹුවා සෙතසුන් හිලන්පසුකෙත්පිරිකර ද ලබයි, මේ (දූෂටි පිළිබඳ) ඉහාත්මයෙහි විපාක දෙන අනුසයි. දූෂටියෙහි සාම්පරාසික ආනාශංසය කවරැ යත්? මේ දූෂටිය (පරලොභික විපාක දෙන) නාගබ්වට හෝ ගුරුඵබ්වට හෝ සක්ඛ්වට හෝ අසුරඛ්වට හෝ ගදෙච්ඛ්වට හෝ වරමුරුච්ඛ්වට හෝ ශක්‍රඛ්වට හෝ බ්‍රහ්මඛ්වට හෝ දෙව්ඛ්වට හෝ පමණ වෙයි, මේ දූෂටිය ගුණියට විගුණියට පරිගුණියට මුක්තියට විමුක්තියට පරිමුක්තියට ප්‍රමාණ වෙයි, මේ දූෂටියෙන් සත්ත්වයෝ ගුණි - විගුණි - පරිගුණි වෙති, මුක්ත - විමුක්ත - පරිමුක්ත වෙත්. මේ දූෂටියෙන් ගුණි - විගුණි - පරිගුණි වෙමි, මුක්ත - විමුක්ත - පරිමුක්ත වෙමි අනාගතයෙහි විපාකඵලය පතන්නේ වෙයි, මේ දූෂටිය පිළිබඳ පරලොභ දී ලැබියයුතු අනුසයි. නමා හේ දූෂටියෙහි මේ දෙ අනුසස්සන් දකි. වක්ඛුරු-විශ්වතයෙන් දුටු රුපායතනවශයෙන් ගුණිය හෙතු කොටගෙන ද අනුසස්සන් දෙකක් දකි, ශබ්දායතනගුණියෙන් ද...හිලගුණියෙන් ද...ව්‍යාගුණියෙන් ද...ගඤ්ඤාසංචාරිකායතනගුණියෙන් ද අනුසස්සන් දෙකක් දකි: දූෂටිමාර්ගික ආනාශංසය ද සාම්පරාසික ආනාශංසය ද කියයි. මුතගුණියෙහි දිවංචිමික (=ඉහාත්මයෙහි) ආනිසංසය කවරැ යත්? ශාඤ්ඤා තෙමේ යම් දූෂටියක් ඇත්තේ නම් ශ්‍රාවකයෝ ඒ දූෂටිය ඇත්තානු වෙති...මේ යැ මුතගුණියෙහි ඉහාත්ම ආනාශංසය. මුතගුණියෙහි සාම්පරාසික ආනාශංසය කවරැ යත්? මේ දූෂටි තොමෝ පරලොභ නාගභාවයට පමණ යැ...මේ මුතගුණියෙහි සාම්පරාසික ආනාශංසය යි. මුතගුණියෙහි මේ අනුසස්සන් දෙක බලයි දකියි අවලොකනය කෙරෙයි සිතයි විමසා නුසි 'සද්දත්තනි පසස්සති ආනිසංසං දිවංචි සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා' යනු වේ.

තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහාය - 'තදෙව' යනු: ඒ දූෂටිගතය; තත්ථ - ස්වකීය දූෂටියෙහි - කැමැත්තෙහි - රුචියෙහි ස්වකීය ලබ්ධියෙහි; සමුග්ගහාය - මෙය පරම ය අග්‍ර ය ශ්‍රෙණි ය විශිෂ්ට ය ප්‍රධාන ය උත්තම ය ප්‍රචර යයි ගෙන දැන වැ ගෙන ග්‍රහණය කොට පරාමිෂීනය කොට අභිනිවේශ කොට නුසි 'තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහාය' යනු වේ.

නිහිනතො පසස්සති සබ්බමඤ්ඤං - අත්‍ය ශාඤ්ඤානු බම්බාසානය ගණයා ලබ්ධිය ප්‍රතිපදාව මාභීය හිතහෙයින් නිහිතතෙයින් පහත් හෙයින් ලාමකහෙයින් ප්‍රත්‍යයහිත හෙයින් අල්ප හෙයින් බලයි දකි අවලොකනය කෙරෙයි සිතයි විමසා නුසි 'නිහිනතො පසස්සති සබ්බමඤ්ඤං' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුද්ධි:

“සද්දත්තනි පසස්සති-පෙ-නිහිනතො පසස්සති සබ්බමඤ්ඤං” යි.

5 - 3

තං¹ වාපි ගන්තං² කුසලා වදන්ති
 යනතිස්සිතො පස්සති හිතමඤ්ඤං,
 තස්මා හි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා
 සීලබ්බතං හික්ඛු ත නිස්සයෙය්‍ය.

තං වාපි ගන්තං කුසලා වදන්ති - 'කුසලා'ති යේ තෙ බ්‍රහ්මකුසලා
 ධාතුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා
 සම්මප්පධානකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා බොජ්ඣංග-
 කුසලා මහාකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා. තෙ කුසලා ඵලං
 වදන්ති: ගන්තං³ ඵසො, ලග්ගතං⁴ ඵතං, බ්‍රහ්මතං ඵතං, පට්‍රිකොට්ඨං
 ඵසොති ඵලං වදන්ති ඵලං කප්පන්ති ඵලං භණ්ණති ඵලං දීපයන්ති
 ඵලං වොහරන්ති - 'තං වාපි ගන්තං කුසලා වදන්ති.'

යං නිස්සිතො පස්සති හිතමඤ්ඤන්ති - 'යං නිස්සිතො'ති යං සත්ථාරං
 ධම්මකතං ගණං දිට්ඨං පටිපදං මග්ගං නිස්සිතො සනතිස්සිතො⁵
 අලජ්ජිතො උපගතො අපේක්ඛාසිතො අධිමුතො; පස්සති හිතමඤ්ඤන්ති
 අඤ්ඤං සත්ථාරං ධම්මකතං ගණං දිට්ඨං පටිපදං මග්ගං හිතතො
 නිහිතතො ඔමකතො ලාමකතො ජ්‍යෙෂ්ඨකතො⁶ පරිත්‍යාගතො දිස්සති
 පස්සති දක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපනිජ්ඣායති උපපරික්ඛති - 'යං
 නිස්සිතො පස්සති හිතමඤ්ඤං.'

තස්මා හි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා සීලබ්බතං හික්ඛු ත නිස්සයෙය්‍යාති -
 'තස්මා'ති තස්මා තංකාරණං තංගෙතු තප්පව්වයා තංතිදාතා - දිට්ඨං වා
 දිට්ඨසුද්ධිං වා සුතං වා සුතසුද්ධිං වා මුතං වා මුතසුද්ධිං වා සීලං වා
 සීලසුද්ධිං වා ඵතං වා වතසුද්ධිං වා ත නිස්සයෙය්‍ය න ගණෙය්‍ය න
 පරමසෙය්‍ය න අභිනිවිසෙය්‍යාති - 'තස්මා හි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා
 සීලබ්බතං හික්ඛු ත නිස්සයෙය්‍ය.'

තෙනාහ භගවා:

“තංවාපි ගන්තං¹ කුසලා වදන්ති
 යං නිස්සිතො පස්සති හිතමඤ්ඤං,
 තස්මා හි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා
 සීලබ්බතං හික්ඛු ත නිස්සයෙය්‍යා”ති.

5 - 4

දිට්ඨිමපි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය
 ඤ්ඤෙත වා සීලවතෙන වාපි,
 සමොති අත්තානමනුපතෙය්‍ය
 නිතො න මඤ්ඤාප වසෙසි වා³.

1. තං වාපි - ස්‍යා, මජ්ඣ. 2. ගතං - මුත්ත. 3. ගතං - මුත්ත.
 4. ලබ්බතං - ස්‍යා. 5. අභිනිවිසිතො - මජ්ඣ.
 6. ජතුක්ඛතො - සීල. II. ජතුක්ඛතො - මුත්ත. 7. ගතං - මුත්ත.

මෙසේ දක්නේ තමාගේ යම් ශාඤ්ඤා ආදියක් ඇතිරූ කරුණ ලද්දේ නම්, එයින් අන්‍ය වූ පරශාඤ්ඤා ආදිය ලාමක කොට දක්නේය. ඒ දැනට ද සකස්කළ දැනටමත් නිපුණ වූවාහු බැනියෙකැයි කියති. එහෙයින් ම මහණ තෙමේ රූපාලම්බනය හෝ ශබ්දාලම්බනය හෝ ගති - රූප - ස්ප්‍රභව්‍යාලම්බනය හෝ ශීලව්‍යාලම්බනය බාලාලම්බන හෝ ඇසුරු නො කරන්නේ යි.

තං වාපි ගන්ධං කුසලං වදන්ති - 'කුසලා' යනු: යම් කෙනෙක් රූපාදි පඤ්ඤාකාමයෙකි නිපුණ වූවාහු ද, බාහු - ආයතන - ප්‍රතිත්‍යයවුන්පාද - සතිපට්ඨාන - සමාස්තප්‍රදහන - සාධුපාද - ඉන්ද්‍රිය - බල - චෝධාසික - මායා - ඵල - නිවේශයෙහි නිපුණ වූවාහු ද, ඒ නිපුණයෝ මෙසේ කියති: (එසේ දක්නාවුන්ට) තෙල ඉන්ද්‍රියයක, තෙල (නාගදන්තයක මෙන්) යටට එල්බීමක, තෙල බැසියෙක, තෙල (සසිරින් නික්මා යා නො දෙන - හෙයින්) පළිබෝධයෙකැයි මෙසේ පවසති මෙසේ කියති මෙසේ බෙණෙති මෙසේ දක්වති මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'තං වාපි ගන්ධං කුසලං වදන්ති' යනු වේ.

යං නිසසිතො පසසති සිත්තමඤ්ඤං - 'යං නිසසිතො' - යම් ශාඤ්ඤාවක්හු බාලාඤ්ඤාවක් ගණයක් දැක්වූයේ ප්‍රතිපදාවක් මායාවක් ඇසුරු කෙළේ මොනවාට ඇසුරු කෙළේ ඇලුණේ එළැඹියේ ඇතුළත් වූයේ බැසගත්තේ වේ ද; පසසති සිත්තමඤ්ඤං - අන්‍ය ශාඤ්ඤා බාලාඤ්ඤාවක් ගණයා දැක්වූ ප්‍රතිපදාව මායාව සිත්තමඤ්ඤාවක් පහත්හෙයින් ලාමකයෙකින් ප්‍රත්‍යයනිතයෙකින් අල්පයෙකින් බලයි දැන අවලෝකනය කෙරෙයි සිත්ති ප්‍රතිපත්තා සිත්ති පිරික්සා නුසි 'යං නිසසිතො පසසති සිත්තමඤ්ඤං' යනු වේ.

තසමා හි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා සිලබ්බතං හික්ඛු ත නිසසයෙය්‍ය - 'තසමා' - එහෙයින් එකරුණෙන් ඒ හෙතෙමන් ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ නිදන්යෙන් රූපායතනය හෝ දෘෂ්ට්‍යාදිය හෝ ශබ්දායතනය හෝ ඉන්ද්‍රියාදිය හෝ ගති - රූප - ස්ප්‍රභව්‍යායතනය හෝ මුතදෘෂ්ට්‍යා හෝ ශීලය හෝ ශීලදෘෂ්ට්‍යා හෝ වුතය හෝ වුතදෘෂ්ට්‍යා හෝ නො ඇතිරූ කරන්නේ ය නො ගන්නේ ය පරමාර්ථය නො කරන්නේ ය අභිනිවේශය නො කරන්නේ නුසි 'තසමා හි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා සිලබ්බතං හික්ඛු ත නිසසයෙය්‍ය' යනු වේ. එයින් වදාලන බුදුහු:

“තං වාපි ගන්ධං කුසලං වදන්ති-පෙ-හික්ඛු ත නිසසයෙය්‍ය”යි.

හුදෙක් ඒ මහණ දෘෂ්ටි-ශ්‍රැතාදිය මතු නො ගන්නේ වෙයි. යළි ලොවැ නූපත් දෘෂ්ටිය ද සමාපත්තියාදියෙන් හෝ ශීලව්‍යාලම්බනයෙන් හෝ නූපත්තේ ය. තවද ජාත්‍යාදිවිඤ්ඤායෙන් 'මම් සද්දශයම්' තමා (මානවයෙකින්) නො සිතන්නේ ය, - නිත්‍යයම් ද නො සිතන්නේ යි.

දිට්ඨිමපි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය ඤාණෙන වා සිලවතෙන වාපිති අට්ඨසමාපතතිඤාණෙන වා පඤ්චාභිඤ්ඤාණෙන වා ඡිව්ජාඤාණෙන වා සිලෙන වා චතෙන වා සීලබ්බතෙන වා දිට්ඨිං න කප්පයෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බතෙතය්‍ය නාභිතිබ්බතෙතය්‍ය; ලොකස්මිනති අපායලොකෙ -පෙ- අයතනලොකෙති - දිට්ඨිමපි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය.

ඤාණෙන වා සිලවතෙන වාපි සමොති අත්තානමනුපනෙය්‍යාති සද්ධෙය්‍යමස්මිති අත්තානං න උපනෙය්‍ය ජාතියා වා ගොතෙන න වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොකකිරතාය වා ඛතෙන වා අජෙකිනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජායතනෙන වා පුතෙන වා පටිභාතෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වච්ඡුනාති 'සමොති අත්තාන-මනුපනෙය්‍ය.'

හිනො න මඤ්ඤාථ විසෙසි වාපිති - 'හිනොහමස්මි'ති අත්තානං න උපනෙය්‍ය¹ ජාතියා වා ගොතෙන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වච්ඡුනා, 'සෙය්‍යාහමස්මි'ති අත්තානං න උපනෙය්‍ය¹ ජාතියා වා ගොතෙන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වච්ඡුනාති 'හිනො න මඤ්ඤාථ විසෙසි වාපි.'

තෙනාහ භගවා:

“දිට්ඨිමපි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය
ඤාණෙන වා සිලවතෙන වාපි,
සමොති අත්තානමනුපනෙය්‍ය
හිනො න මඤ්ඤාථ විසෙසි වාපි”ති.

5 - 5

අත්තං පභාය අනුපාදියානො
ඤ්ඤාභිපි² සො නිසංසං නො කරොති,
ස වෙ වියතෙනසු න වග්ගසාරී
දිට්ඨිමපි සො න පච්චෙති කිඤ්ඤි.

අත්තං පභාය අනුපාදියානොති - 'අත්තං පභායා'ති අත්තදිට්ඨිං පභාය; 'අත්තං පභායා'ති අත්තගාහං පභාය; 'අත්තං පභායා'ති නණ්ණාචසෙන දිට්ඨිවසෙන ගභිතං පරමට්ඨං අභිතිවිට්ඨං අජෙකිසිතං අධිමුත්තං පභාය පජ්ඣිකා විනොදසිකා;³ ඛනනිං කරිකා අත්තාවං ගමෙකාති - අත්තං පභාය; අනුපාදියානොති වතුභි උපාදුතෙහි අනුපාදියමානො අගණකමානො අපරමසමානො අතභිතිවිසමානොති 'අත්තං පභාය අනුපාදියානො.

1. උපවච්ඡය - සිමු II

2. භු: ඤාණෙනපි - සිමු II.

3. විනොදෙකා - ඥා.

දිට්ඨිමපි ලොකස්මිං න කස්සයෙසා ඤාණෙන වා සිලවතෙන වාපි - අපට්ඨමාපතතිඥානයෙන් හෝ පඤ්චාභිඥානයෙන් හෝ විපරීතඥානයෙන් හෝ සිලයෙන් හෝ වුතයෙන් හෝ සිලවුතයෙන් හෝ දූෂටිය නුපදවන්නේ ය මොනොවට නුපදවන්නේ ය මැනවින් නුපදවන්නේ ය. **ලොකස්මිං -** අපායලොකයෙහි...අායතනලොකයෙහි නුසි 'දිට්ඨිමපි ලොකස්මිං න කස්සයෙසා' යනු වේ.

ඤාණෙන වා සිලවතෙන වාපි සමොති අත්තාන මනුපනෙය්සා - 'මම සද්දයෙමි, තමා ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ කුලපුත්‍රභාවයෙන් හෝ වෘක්ෂකෘත්‍යයෙහි හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කම්මායතනයකින් හෝ සිල්පායතනයකින් හෝ විද්‍යාවකින් හෝ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභාණයෙන් හෝ අත්‍යතර අත්‍යතරවස්තුචෙකින් හෝ නො සිතන්නේ නුසි - 'සමොති අත්තාන මනුපනෙය්සා' යනු වේ.

හිනො න මඤ්ඤාථ විසෙසි වාපි - 'මම හිතයෙමි' තමා ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ...අත්‍යතරාත්‍යතර වස්තුවෙකින් හෝ නො සිතන්නේ ය, 'මම ශ්‍රෙෂ්ඨ වෙමි' තමා ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ...අත්‍යතරාත්‍යතර වස්තුවෙකින් හෝ නො සිතන්නේ නුසි - 'හිනො න මඤ්ඤාථ විසෙසි වාපි' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“දිට්ඨිමපි ලොකස්මිං-පෙ-හිනො න මඤ්ඤාථ විසෙසි වාපි”යි.

5 - 5

හෙතෙම (පෙර ගන්නා ලද) ආත්මලබ්ධිය ප්‍රභාණය කොට (අනෙකක් වතුරැපාදනයෙන්) නො ගන්නේ (උක්කප්‍රකාර) ඥානයෙහි පවා තෘෂණ-දූෂටිත්වය නො කෙරෙයි. (තවද) හෙතෙම එකාත්තයෙන් දූෂටිවශයෙන් වෙන් වූ සිය සත්ත්වයන් කෙරෙහි (ඡතුදිවශයෙන්) නො යන සවහාව-ඇතියේ වෙයි. හෙතෙම (දෙසැට දිවු අතුරෙන්) කිසි දූෂටියකට ද නො පැමිණෙන්නේ වේ.

අත්තං පහාය අනුපාදියානො - 'අත්තං පහාය' - ආත්මදූෂටිය ප්‍රභාණය කොට; **අත්තං පහාය -** ආත්මග්‍රාහය ප්‍රභාණය කොට; **අත්තං පහාය -** තෘෂණාවශයෙන් දූෂටිවශයෙන් ගන්නා ලද භාත්පසින් ආමේහය කරන ලද අභිතිවේශය කරන ලද ඇතුළු වූ සිටි බැසගන්නා ලද (ආත්මලබ්ධිය) ප්‍රභාණය කොට දුරු කොට බැහැර කොට විගතාත්ත කොට අහාවයට පදිඤ්චා නුසි - 'අත්තං පහාය' යනු වේ. **අනුපාදියානො -** සතර උපාදනයන්ගෙන් උපාදනය නො කරනුයේ නො ගන්නේ පරාමසීනය නො කරනුයේ අභිතිවේශය නො කරනුයේ නුසි - 'අත්තං පහාය අනුපාදියානො' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඤ්ජනොපි¹ සො නිසසයං නො කණ්ඩන්ති අට්ඨසමාපනති-
ඤ්ජනෙ වා පඤ්චාභිඤ්ජාඤ්ජනෙ වා මිච්ඡාඤ්ජනෙ¹ වා තණ්හානිසසයං වා
දිට්ඨිනිසසයං වා න කරොති න ජනෙති න සඤ්ජනෙති න තිබ්බතොති
නාභිතිබ්බතොතිති - ‘ඤ්ජනොපි¹ සො නිසසයං නො කරොති.’

ස චෙ විසතොතිසු න වග්ගසාරීති ස චෙ විසතොතිසු භික්ෂුනාසු
දොජ්ඣාපනොතිසු දොජ්ඣකජානොතිසු තානාදිට්ඨිකොතිසු තානාඛනතිකොතිසු
තානාරුචිකොතිසු තානාලභිකොතිසු තානාදිට්ඨිනිසසයං නිසසිතොතිසු ඡන්දගතිං
ගච්ඡන්තොතිසු දෙසාගතිං ගච්ඡන්තොතිසු මොහාගතිං ගච්ඡන්තොතිසු භයාගතිං
ගච්ඡන්තොතිසු න ඡන්දගතිං ගච්ඡති, න දෙසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං
ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති; න රාගවසෙන ගච්ඡති, න දෙසවසෙන
ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන ගච්ඡති, න දිට්ඨිවසෙන
ගච්ඡති, න උභවවසෙන ගච්ඡති, න විචිකිල්වාසෙන ගච්ඡති, න
අනුසයවසෙන ගච්ඡති, න වග්ගෙති ධම්මෙති යායති නියාති වුත්තති
සංහරීයතිති - ‘ස චෙ විසතොතිසු න වග්ගසාරී.’

දිට්ඨිමපි සො න පච්චෙති කිඤ්චිති තස්ස ආසට්ඨි දිට්ඨිගතාති
පභිනාති සමුච්ඡින්නාති වූපසන්නාති පටිපසංඝාධාති අහඛ්බුප්පනතිකාති
ඤ්ජනංතිනා දඬුනාති; සො කිඤ්චි දිට්ඨිගතං න පච්චෙති න පච්චා-
ගච්ඡතිති - ‘දිට්ඨිමපි සො න පච්චෙති කිඤ්චි.’

තෙනාහ භගවා:

“අතතං පහාය අනුපාදියානො
ඤ්ජනොපි¹ සො නිසසයං නො කරොති,
ස චෙ විසතොතිසු න වග්ගසාරී
දිට්ඨිමපි සො න පච්චෙති කිඤ්චි”ති.

5 - 6

සසසුභයතොති පඤ්ඤිතිබ නතථි
භවානවාය ඉධ වා හුරං වා,
තිවෙසනා තස්ස න සනති කෙච්චි
ධම්මෙති නිවෙල්යාස සමුග්ගතිතං.

¹ ඤ්ජනෙ වා - සිමු. II. 8. පුට.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඤ්ඤානසංඝා නිසංඝං නො කතොති - අපටසමාපත්තිඥානයෙහි හෝ පඤ්චාභිඤ්ඤානයෙහි හෝ මිත්‍යාඥානයෙහි හෝ තාමණානිශ්ශ්‍රය හෝ දූෂිතීශ්ශ්‍රය හෝ නො කෙරෙයි නො දනවයි සඤ්ජානනය නො කෙරෙයි නුපදවයි වෙසෙසින් නුපදවා නුසි - 'ඤ්ඤානසංඝා නිසංඝං නො කතොති' යනු වේ.

ස වෙ වියතෙනසු න වහ්ගසාරි - හෙතෙම එකාත්මයෙන් ව්‍යඤ්ඤාන වූ හිත්ත වූ දෙකට බෙදුණු හටගත් සැක ඇති නානාදූෂිතකයන් කෙරෙහි නානාධර්මකයන් - නානාරූපිකයන් - නානාලබ්ධිකයන් කෙරෙහි නානාදූෂිතීශ්ශ්‍රය ඇසුරු කළවුන් කෙරෙහි ඡන්දයෙන් අගතියට යනුවන්, ඥානියෙන් - මොහයෙන් - හසින් අගතියට යනුවන් කෙරෙහි ඡන්දගතියට - ඥානියගතියට - මොහාගතියට - හසාගතියට නො යෙයි, රූගවයෙන් නො පැමිණෙයි, ඥානවයෙන් - මොහවයෙන් - මානවයෙන් - දූෂිතවයෙන් - ඔෆාධිත්‍යවයෙන් - විචිකිත්සාවයෙන් - අනුශ්‍රවයෙන් නො පැමිණෙයි, (ඡන්දවයෙන්) පැමිණෙන ධර්මයන් ගෙන් නො යැවෙයි නො පමුණුවනු ලැබෙයි වහනය සංහරණය නො කරනු ලැබේ නුසි - 'ස වෙ වියතෙනසු න වහ්ගසාරි' යනු වේ.

දිට්ඨිමපි සො න පච්චෙති කිඤ්චි - ඔහු විසින් ආමසව්දූෂිතයෝ ප්‍රභිණ කරන ලද්දහුය, මොනොවට සිදින ලද්දහුය, සන්තිද්‍රවන ලද්දහුය, දුරලත ලද්දහුය, උපතට නුසුදුසු කරන ලද්දහුය, නුවණ-සිත්තෙන් දවන ලද්දහුය; හෙතෙම කිසි දූෂිතතයකට නො පැමිණෙයි, පෙරළා නො පැමිණේ නුසි - 'දිට්ඨිමපි සො න පච්චෙති කිඤ්චි' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“අත්තං පහාය-පෙ-සො න පච්චෙති කිඤ්චි” යි.

5 - 8

යම් කම්ණාසුචයක් හට (පෙර කියන ලද) එක-එකසමුදයාදී හෙද වූ උභයාත්මයෙහි ද සුනසුනා හවය පිණිස ද ආත්මිකාවයෙහි හෝ පරාත්මිකාවයෙහි ද තාමණා තැත්තේ ද, ඒ කම්ණාසුචයට කිසි තාමණාදූෂිතීවෙසන කෙතෙක් නො වෙති; දෙසැවදිටුදහමිහි නිශ්චය කොට දැඩි ව ගන්නා ලද්දෙක් තැත්තේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යසසුභයනෙත පණ්ණාසික නිද්ධි භවාභවාය ඉධ වා හුරං වා - 'යසසු' යනු: අතීත වූ ක්ෂණාසුච්ඡව; 'අනන්' නම්: සායීය එක් අන්තයෙක සායීයමුදය දෙවැනි අන්ත යයි, අතීතය එක් අන්තයෙක අනාගතය දෙවැනි අන්තය යි, ප්‍රඛණ්ඩද්‍රවය එක් අන්තයෙක ද්‍රවණ්ඩද්‍රවය දෙවැනි අන්තය යි, නාමය එක් අන්තයෙක රූපය දෙවැනි අන්තය යි, භවිතායාත්මකායතනයෝ එක් අන්තයෙක භවිතායාත්මකයෝ දෙවැනි අන්තය යි, සත්කාය එක් අන්තයෙක සත්කායසමුදය දෙවැනි අන්තය යි; 'පණ්ණාසික' යි රාග සංරාග...අභිධ්‍යා, ලොභඅකුශලමූල නම් වූ තෘණා කියනු ලබයි; භවාභවාය කාමභව - රූපභව - අරූපභවයන් සඳහා, කමිචාත්ත - විපාකචාත්තයන් සඳහා මතුමත්තෙහි භවය සඳහා පඤ්චගති - පුනපුන උත්පත්තිය ප්‍රතික්ෂේපය සඳහා නැවත නැවත අත්මකාවය පහලවීම සඳහා; ඉධ යනු: සිය අත්මාව, හුරං යනු: පරඅත්මාව; ඉධ යනු: සමකීය රූපවේදනාසංඥාසංස්කාරවිඤ්ඤාන යැ, හුරං යනු: පරකීය රූපවේදනාසංඥාසංස්කාරවිඤ්ඤාන යැ; ඉධ යනු: සමාදරුම ආධ්‍යාත්මික ආයතනයෝ යැ, හුරං යනු: සමාදරුම බාහ්‍යායතනයෝ යැ; ඉධ යනු මිනිස්ලොව යැ, හුරං යනු: දෙව්ලොව යැ, ඉධ යනු: කාමධාතුව යැ, හුරං යනු: රූප-අරූපධාතුව යැ; ඉධ යනු: කාම-රූපධාතුව යැ, හුරං යනු: අරූපධාතුව යි.

යසසුභයනෙත පණ්ණාසික නිද්ධි භවාභවාය ඉධ වා හුරං වා - යම් රහත් මහණක් හට එසාදි උභයාන්තයෙහි ද, භාමාදි භවය සඳහා ද, සං-පරආත්මභාවාදියෙහි ද, ප්‍රාණීනා තෘණා නැද්ද නො වේ ද, අවිද්‍යාන වේ ද, නො ලැබේ ද, ප්‍රභිණ වූවා සන්තිදුණි දුරලන ලද්දි උපතට නුසුදුසු වූවා නුවණ ගින්නෙන් නසන ලද්දි නුසි 'යසසුභයනෙත පණ්ණාසික නිද්ධි භවාභවාය ඉධ වා හුරං වා' යනු වේ.

නිවේසනා තසස න සනති කෙවි - 'නිවේසනා' යනු: නිවේසන දෙකෙකි: තෘණානිවේසන ද දුෂ්ඨනිවේසන දැයි කියයි. ...තසස - රහත් ක්ෂණාසුච්ඡව; නිවේසනා තසස න සනති කෙවි' යනු. ඔහුට කිසි නිවේසන කෙතෙක් නැත, නො වෙති, නො ලැබෙත්; ප්‍රභිණ වූවාහු සිද්ධතා ලද්දහු සන්තිදුණාහු උපතට නුසුදුසු වූවාහු නුවණගින්නෙන් දවන ලද්දහු නුසි "නිවේසනා තසස න සනති කෙවි" යනු වේ.

බමෙමසු නිවේසය සමුග්ගහිතං - 'බමෙමසු' යනු: දෙසැට දුෂ්ඨගත-යන් අතුරෙහි; නිවේසය නිවේස කොට විනිශ්චය කොට විමසා තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවනය කොට විභූත කොට; සමුග්ගහිතං - අවිභවයෙන් කොටස් වශයෙන් - උත්තමවශයෙන් - කොට්ඨාසවශයෙන් රාශිවශයෙන් - විශෙෂරාශිවශයෙන් ගැනීම, මේ සැබැව් තත්ත්වය අවිපරිණාම ය විද්‍යාමාන ය යථාසත්‍යාව ය අවිපරිත යයි ගන්නා ලද පරාමසී කළ අතීතිවේස කළ ඇතුළත් වූ බැසගන්නා ලද්දක් නැත, නො වෙයි අවිද්‍යාන වෙයි, නො ලැබෙත්, ප්‍රභිණ ය මූලපුත් කරන ලද සන්තිදුටන ලද දුරලන ලද උපතට නුසුදුසු කරන ලද නුවණගින්නෙන් නසන ලද නුසි - 'බමෙමසු නිවේසය සමුග්ගහිතං' යනු වේ.

එයින් වදාලන, මුද්‍රා:

"යසසුභයනෙත-පෙ-බමෙමසු නිවේසය සමුග්ගහිතං" යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

5 - 7

තස්සිධ දිට්ඨො ච සුතෙ මුතෙ වා
පකප්පිතා තඤ්ඤාපි සඤ්ඤා,
තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානං
කෙනිධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍ය.

තස්සිධ දිට්ඨො ච සුතෙ මුතෙ වා පකප්පිතා තඤ්ඤාපි සඤ්ඤාති - 'තස්සාති' අරහතො භිණ්ණසවස්ස, තස්ස දිට්ඨො වා දිට්ඨිසුද්ධියා වා සුතෙ වා සුතසුද්ධියා වා මුතෙ වා මුතසුද්ධියා වා, සඤ්ඤාසුඛබ්බිතමිතා සඤ්ඤාපිකප්පයතා, සඤ්ඤාපිග්ගහෙන සඤ්ඤාය උච්ඡිතා සමුච්ඡිතා කප්පිතා පකප්පිතා සම්බතා අභිසම්බතා සන්තප්පිතා දිට්ඨි තඤ්ඤා න සත්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පභිතා සමුච්ඡිතා වූපසන්නා පටිපාසාදාං අභිබ්බසන්නා ස්‍යාණ්ණාදිතා දම්මාති - තස්සිධ දිට්ඨො ච සුතෙ මුතෙ වා පකප්පිතා තඤ්ඤාපි සඤ්ඤා.

තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානනි - බ්‍රාහ්මණොති සත්තත්තං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො, සක්කායදිට්ඨි බාහිතා හොති, -පෙ- අසිතො¹ තාදි පට්ඨවතෙ ස බ්‍රහ්මා; තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානනි - තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානනං අගණ්ණත්තං අපරාමසත්තං අනභිතිවිසත්තනනි 'තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානං.'

කෙනිධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍යාති - 'කප්පා'ති ජෙට්ඨ කප්පා: තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච -පෙ- අයං තණ්හාකප්පො -පෙ- අයං දිට්ඨිකප්පො. තස්ස තණ්හාකප්පො පභිතො දිට්ඨිකප්පො පටිතිස්සට්ඨො. තණ්හාකප්පස්ස පභිතත්තා දිට්ඨිකප්පස්ස පටිතිස්සට්ඨත්තා. කෙන රාගෙන කප්පෙය්‍ය? කෙන දොසෙන කප්පෙය්‍ය? කෙන මොහෙන කප්පෙය්‍ය? කෙන මානෙන කප්පෙය්‍ය? කාය දිට්ඨියා කප්පෙය්‍ය? භක්ත උද්ධවෙන කප්පෙය්‍ය? කාය විචිතිච්ඡාය කප්පෙය්‍ය? කෙභි අනුසයෙභි කප්පෙය්‍ය රත්තොති වා දුට්ඨොති වා මුළුණාති වා විනිබ්බොති වා පරාමට්ඨොති වා විමුක්ඛපගතොති වා අතිට්ඨං ගතොති වා ථාමගතොති වා? භත අභිසම්බාරා පභිතා, අභිසම්බාරානං පභිතත්තා ගතියා² කෙන කප්පෙය්‍ය තෙරසිකොති වා තිරච්ඡාතයොතිකොති වා පෙත්තිවිසසිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සඤ්ඤාති වා අසඤ්ඤාති වා තෙවසඤ්ඤාති සඤ්ඤාති වා? සො හෙතු තඤ්ඤා පට්ඨයො නඤ්ඤා කාරණං තඤ්ඤා යෙන කප්පෙය්‍ය විකප්පෙය්‍ය විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍ය. කෙනිධ ලොකස්මිනිති - අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙති - කෙනිධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා:

“තස්සිධ දිට්ඨො ච සුතෙ මුතෙ වා
පකප්පිතා තඤ්ඤාපි සඤ්ඤා,
තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානං
කෙනිධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍යා”ති.

1. අභිසිතො - ස්‍යා.

2. ගතියො - ස්‍යා.

5 - 7

ඒ රහත් මහණ තට රූපායතන සංකීර්ණාන දෘවගුද්ධියෙහි හෝ
මුතගුද්ධියෙහි හෝ මුතගුද්ධියෙහි හෝ තාමණාදූපටි විසින් ප්‍රකල්පිත වූ
අණුමාත්‍ර වූ ද සංඥාවෙන් උපදවන ලද දෘවයෙක් නැත, මේ සත්ත්ව-
ලෝකයෙහි (තාමණාමානදූපටි විසින්) දෙසැටදිවු නො ගන්නාවූ ඒ
බාහිරපාපි බ්‍රාහ්මණයා රාහාදි කවර ධර්මයෙකින් විකල්පනය කරන්නේ ද.

තසසිධ දිට්‍ඨෙ ච සුතෙ මුතෙ චා පකපපිතා නපි අණුපි සඤ්ඤා-
'තසස' යනු: අතීත් සමිණාසුව හට; රූපාලම්බනයෙහි හෝ, දෘවගුද්ධියෙහි
හෝ ශබ්දලම්බනයෙහි හෝ මුතගුද්ධියෙහි හෝ, ගතිරසස්ප්‍රභවතාලම්බන-
යෙහි හෝ මුතගුද්ධියෙහි හෝ, සංඥ පුළුඹනම කොට ඇති සංඥවිකල්පන
ඇති සංඥවිග්‍රහයෙන් සංඥාවෙන් ඔසවන ලද මොනොවට ඔසවන ලද
කල්පිත වූ ප්‍රකල්පිත වූ සකස් කරන ලද මොනොවට සකස් කරන ලද
පිහිටුවන ලද දෘවයෙක් නැත, නො වෙයි, විදුමාන නො වෙයි, නො
ලැබෙයි, ප්‍රතිණ වූවා සමුවර්තන වූවා සත්තිදුණා දුරලන ලද්දි
අභවෝත්පත්තික වූවා ඥානාත්තින් දවන ලද්දි නුසි - 'තසසිධ දිට්‍ඨෙ
ච සුතෙ මුතෙ චා පකපපිතා නපි අණුපි සඤ්ඤා' යනු වේ.

තං බ්‍රාහ්මණං දිට්‍ඨිමනාදියානං - 'බ්‍රාහ්මණො' යනු: සත්තධම්
කෙනකුත් බාහිර හෙයින් බ්‍රාහ්මණ ය... (4-3. සූත්‍රනිදේශය.) තං බ්‍රාහ්මණං
දිට්‍ඨිමනාදියානං - ඒ බාහිරපාපි බ්‍රාහ්මණයා දෘවය ආදනය නො කරනුවනු
නො ගන්නනු පරාමර්ථය නො කරනුවනු අතීතිවේශය නො කරනුවනු
නුසි 'තං බ්‍රාහ්මණං දිට්‍ඨිමනාදියානං' යනු වේ.

කෙනිධ ලොකසමිං විකප්පයෙය්‍ය - 'කප්පා' යනු: තාමණාකල්ප යැ
දෘවකල්ප යැයි දෙ කල්ප කෙනෙකි: ... ඔහු විසින් තාමණාකල්පය
ප්‍රතිණ කරන ලද, දෘවකල්පය දුරලන ලද, තාමණාකල්පය ප්‍රතිණ කළ
හෙයින් දෘවකල්පය දුරලූ හෙයින් කවර රාගයෙකින් කල්පනය කරන්-
නේ ද? කවර දෝෂයෙකින් - කවර මොහයෙකින් - කවර මානයෙකින්
- කවර දෘවයෙකින් - කවර ඔෆ්ඛානයෙකින් - කවර විවිකින්සායෙකින්
- කවර අනුශයෙකින් රක්ත යැයි හෝ ආචො යැයි හෝ මුසු යැයි හෝ
චිතිඛදා යැයි හෝ පරාමාචො යැයි හෝ විකේෂයට ගියේ යැයි හෝ
අනිසාචො ගියේ යැයි හෝ තිරබවට ගියේ යැයි හෝ කල්පනය
කරන්නේ තම ඒ කම්මාසංසාරයෝ ප්‍රතිණයහ, අතීතසංසාරයන් ප්‍රතිණ
කළ වන බැවින් ගතිවශයෙන් තිරිසන් යැයි හෝ තිරිසන්ගත යැයි හෝ
ප්‍රතපිෂය ඇතියෙකැයි හෝ මිනිස් යැයි හෝ දෙවි යැයි හෝ රූපි
යැයි හෝ අරූපි යැයි හෝ සංඥී යැයි හෝ අසංඥී යැයි හෝ තේවසංඥී
නාසංඥී යැයි හෝ කුමකින් කල්පනය කරන්නේ ද; යම් කරුණෙකින්
කල්පනය - විකල්පනය - කරන්නේ නම් විකල්පනයට පැමිණෙන්නේ
තම, ඒ තෙතුව තැන ප්‍රත්‍යය නැත කාරණය නැති; කෙනිධ ලොකසමිං
- අපායලෝකයෙහි... අපායතලෝකයෙහි නුසි - 'කෙනිධ ලොකසමිං
විකප්පයෙය්‍ය' යනු වේ.

එයින් වදාලන, බුදුහු:

"තසසිධ දිට්‍ඨෙ ච-පෙ-ලොකසමිං විකප්පයෙය්‍ය"යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

5 - 8

න කප්‍යයනති න පුරෙකබ්බරොනති
 ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිදාසෙ,
 න බ්‍රාහ්මණෝ සීලවතෙන නෙය්‍යො
 පාරං ගතො න පච්චෙති තාදී.

න කප්‍යයනති න පුරෙකබ්බරොනතීති - 'කප්‍යා'ති ඥේ කප්‍යා:
 තණ්හාකප්‍යො ච දිට්ඨිකප්‍යො ච.

කතමො තණ්හාකප්‍යො? යාවතා තණ්හාසංඛ්‍යාවෙන සිමිකතං මරියා-
 දීකතං¹ ඕධිකතං පරියන්තකතං² පරිඤ්ඤාතිතං මමොසිතං: ඉදං මමං එතං
 මමං එතතකං මමං එතතාවතා මමං, මම රූපා සද්දා ගතො රසා ථෙඨාධිබ්බා
 අත්ථරණො පාපුරණො දුසිද්දසා අපේළකා කුක්කුචසුකරා ගජ්ඣගවාස්සවලලා
 බෙත්තං වජ්ඣ භිරඤ්ඤං සුචණ්ණං ගාමනිගමරාජධානියො රට්ඨං ව
 ජනපදෙ ච කොසො ච කොට්ඨාගාරඤ්ඤා කෙවලමපි මහාපඨවිං තණ්හාවතෙන
 මමායති, යාවතා අධිසතතණ්හාවිච්චිතං, අයං තණ්හාකප්‍යො.

කතමො දිට්ඨිකප්‍යො? විසතිවජ්ඣකා සක්කායදිට්ඨි, දසවජ්ඣකා
 මච්ඡාදිට්ඨි, දසවජ්ඣකා අත්තඤ්ඤාතිකා දිට්ඨි, යා එවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං
 දිට්ඨිගතතං දිට්ඨිකන්තාරං දිට්ඨිවිසුකාසිකා දිට්ඨිවිපථ ඡදිතං දිට්ඨිසඤ්ඤාජනං
 ගාණො පටිග්ගාණො අභිනිවේසො පරාමාසො කුමමග්ගො මච්ඡාපථො
 භ්‍රව්ජතතං නිත්ථායතතං විපරිගෙසගාණො විපරිතගාණො විපල්ලාසගාණො
 භ්‍රව්ජාගාණො, අයංථාවකතමං යංථාවකතනි³ ගාණො, යාවතා ආසවස්සි
 දිට්ඨිගතාති; අයං දිට්ඨිකප්‍යො.

තෙසං තණ්හාකප්‍යො පභිනො, දිට්ඨිකප්‍යො පටිතිස්සවේධා; තණ්හා-
 කප්‍යස්ස පභිතතතා දිට්ඨිකප්‍යස්ස පටිතිස්සවේධතතා තෙ තණ්හාකප්‍යො
 වා දිට්ඨිකප්‍යො වා න කප්‍යෙනති න ජනෙනති න සංජනෙනති න
 නිබ්බන්ධෙනති තාභිතිබ්බන්ධෙත්තනීති-න කප්‍යයනති; න පුරෙකබ්බරොනති
 පුරෙකබ්බරොනති ඥේ පුරෙකබ්බරො: තණ්හාපුරෙකබ්බරො ච දිට්ඨිපුරෙකබ්බරො
 ච -පෙ- අයං තණ්හාපුරෙකබ්බරො -පෙ- අයං දිට්ඨිපුරෙකබ්බරො, තෙසං
 තණ්හාපුරෙකබ්බරො පභිනො; දිට්ඨිපුරෙකබ්බරො පටිතිස්සවේධා තණ්හා-
 පුරෙකබ්බරස්ස පභිතතතා දිට්ඨිපුරෙකබ්බරස්ස පටිතිස්සවේධතතා න තණ්හං වා
 න දිට්ඨිං වා පුරතො කතො වරන්ති. න තණ්හාධර්මා න තණ්හාකෙතු න
 තණ්හාධිපතෙය්‍යා න දිට්ඨිධර්මා න දිට්ඨිකෙතු න දිට්ඨාධිපතෙය්‍යා න
 තණ්හාය වා න දිට්ඨියා වා පරිවාරෙතො වරන්තීති - න කප්‍යයනති න
 පුරෙකබ්බරොනති.

1. මරියාදීකතං - මජ්ඣිම, සං. 2. පරියන්තකතං - සං.
3. යථාවකතනි - සු. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

5 - 8

ඒ ක්ෂණාසුවයෝ තෘෂ්ණාදූෂටිකල්පයන් නො කෙරෙති, පෙරවු කොට නො හැසිරෙත්; ඔවුන් විසින් දෙසැට දිවුදහම්ම ද නො පිළිගත්තා ලද්දහු වෙති. ක්ෂණාසුව බ්‍රාහ්මණ තෙමෙ භිලවුතය කරණ කොටගෙන ගෙනයා නො හැක්ක. යම්තෙයකින් තෘදි වූ රහත් තෙම නිජ්‍යාණපාරයට ගියේ මාගීයයන් නැසූ කෙලසුන් කරා පෙරලා ඡනා පැමිණේ ද එතෙසිති.

න කප්පයනති න පුරෙකඛරොනති - 'කප්පා' යනු: තෘෂ්ණා කල්පය ද දූෂටිකල්පය දැයි දෙ කල්ප කෙතෙක් වෙති:

තෘෂ්ණාකල්පය කවර යත්? යම් පමණ තෘෂ්ණාකොටසින් ගිම් කරන ලද ද මග්ගික කරන ලද ද අවධි කරන ලද ද පග්ගික කරන ලද ද අයත් කරන ලද ද මමියන කරන ලද ද: මේ මාගේ යැ, තෙල මාගේ යැ, මෙතෙක් මාගේ යැ, මාගේ රූප-ශබ්ද-ගන්ධ-රස-ස්ප්‍රස්ථව්‍යයෝ යැ, අතුරුණු බුමුතුරුණු යැ, දුසිදස්සු යැ, එළුතිරෙළු යැ, හුරුකුකුළු යැ, ඇත්අස්ගව්‍යවලඹු යැ, කෙත්වත් යැ, රත්රුවන් යැ, ගම්නියම්ගම්රජ්ජනන්හු යැ, රට දනව්-කොටුගුල් හා සියලු මැ මහපාලොව තෘෂ්ණාවශයෙන් මමියන කෙතරයි, යම්තාක් අපේරාසියක් තෘෂ්ණාවිවිචනය වේ ද, මේ තෘෂ්ණාකල්ප නම් වෙයි.

දූෂටිකල්පය කවර යත්? විංශතිවස්සුකසත්කායදූෂටි යැ, දශවස්සු-කම්ප්‍යාදූෂටි යැ, දශවස්සුකඅනනග්‍රාහිකාදූෂටි යැ යන මෙබඳු වූ යම් දූෂටියක් දූෂටිතයක් දූෂටිගතතයක් දූෂටිකාන්තාරයක් විලෝමදූෂටි-යෙක් දූෂටිවලතයක් දූෂටිසංයෝජනයක් වේ ද, දූඨග්‍රහණයක් මිත්‍යාමාගීයෙක් මිත්‍යාඥානවයෙක් තිජ්‍යාදනතයක් විජග්ගියග්‍රාහයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් මිත්‍යාග්‍රාහයෙක් අඤ්ඤාතයෙහි ඥානව යැයි ගැනීමෙන් වේ ද, යම් දෙ සැට දූෂටි කෙතෙක් වෙත් ද මේ දූෂටිකල්ප නම් වේ. ඒ රහතුන් විසින් තෘෂ්ණාකල්පය පහත ලද, දූෂටිකල්පය දුරලන ලද, තෘෂ්ණාකල්පය පුනුන් බැවින් දූෂටිකල්පය දුරුලු බැවින් ඔවුහු තෘෂ්ණාකල්පය හෝ දූෂටිකල්පය හෝ කල්පනය නො කෙරෙති නො දනවති නුපදවත් කුසි - 'න කප්පයනති, යනු වේ.

න පුරෙකඛරොනති - 'පුරෙකඛාර' නම්: තෘෂ්ණාපුරස්කාරය ද දූෂටිපුරස්කාරය දැයි දෙ පුරස්කාර කෙතෙක් වෙති ... ඒ රහතුන් විසින් තෘෂ්ණාපුරස්කාරය පහත ලද, දූෂටිපුරස්කාරය දුරලන ලද, තෘෂ්ණා-පුරස්කාරය පුනුන් බැවින් දූෂටිපුරස්කාරය දුරුලු බැවින් තෘෂ්ණාව හෝ දූෂටිය හෝ පෙරවු කොට නො හැසිරෙති, තෘෂ්ණාව ධවජ කොට ඇත්තාහු තෘෂ්ණාව කෙතෙලි කොට ඇත්තාහු තෘෂ්ණාව අධිපති කොට ඇත්තාහු දූෂටිය ධවජ කොට ඇත්තාහු දූෂටිය කෙතෙලි (=කොඞ්) කොට ඇත්තාහු දූෂටිය අධිපති කොට ඇත්තාහු නො වෙති, තෘෂ්ණාව විසින් හෝ දූෂටිය විසින් හෝ නො පිරිවරා හැසිරෙත් කුසි 'න කප්පයනති න පුරෙකඛරොනති' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡේදා සෙති - ධම්මා වුච්චන්ති ආසවසී දිට්ඨිතතාති; තෙසාන්ති තෙසං අරහත්තානං භිණ්ණසවානං; න පටිච්ඡේදාසෙති සස්සන්තා ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති න පටිච්ඡේදා සෙ, අසස්සන්තා ලොකො, අත්තවා ලොකො, අත්තන්තවා ලොකො, තං ජීවං තං සරීරං, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං, භොති තථාගතො පරමමරණා, ත භොති තථාගතො පරමමරණා, භොති ච න ච භොති තථාගතො පරමමරණා, නෙව භොති න න භොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති න පටිච්ඡේදා සෙති - ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡේදා සෙ.

න බ්‍රාහ්මණො සීලවතෙන නෙය්‍යොති - 'නා'ති පටිකෙඛපො; බ්‍රාහ්මණො ති සත්තත්තං ධම්මානං ඛාතිත්තතා බ්‍රාහ්මණො, සත්තායදිට්ඨි ඛාතිතා භොති -පෙ- අසිතො¹ තාදි² පවුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා. න බ්‍රාහ්මණො සීලවතෙන නෙය්‍යොති - බ්‍රාහ්මණො සීලෙන වා චතෙන³ වා සීලබ්බතෙන⁴ වා න යායති න තියාති⁵ න වුක්ඛති න සංහරියතිති - න බ්‍රාහ්මණො සීලවතෙන නෙය්‍යො.

පාරං ගතො න පඤ්චවතී තාදිති - පාරං වුච්චති අමතං තිබ්බානං, යො සො සබ්බසංඛාරසම්පො සබ්බුපතිපටිතිස්සග්ගො තණ්හකඛගො විරාගො තිරොෂධා තිබ්බානං, සො පාරං ගතො පාරං පතො; අත්තගතො අත්තප්පතො කොට්ඨතො කොට්ඨප්පතො (විජාරො) ජාතිමරණසංසාරො තජ්ඣි තස්ස පුත්තඛනවොති- පාරං ගතො; න පඤ්චවතීති සොතාපතති මග්ගෙන යෙ කිලෙසා පතීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුතෙති න පඤ්චවතී න පච්චාගච්ඡති. සකදායාමිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පතීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුතෙති න පඤ්චවතී න පච්චාගච්ඡති, අනායාමිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පතීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුතෙති න පඤ්චවතී න පච්චාගච්ඡති, අරහත්තමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පතීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුතෙති න පඤ්චවතී න පච්චාගච්ඡතිති - පාරං ගතො න පඤ්චවතී;

1. අතිසිතො - සො. 2. තාදි - සො. 3. චතො න - සො.
4. සීලවතෙන - අසො. 5. තියාති - අසො.

ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිනා සෙ - 'ධම්මා' යි දෙසැට දූපටිගතයෝ කියනු ලැබෙත්. තෙසං ඒ අතීන් ක්ෂිණාසුවයන් විසින්; න පටිච්ඡිනා සෙ - ලොකය භාෂිත යැ මේ මැ සැබැවැ අන්යය සිස් යැයි නො පිළිගන්නා ලද්දහු වෙති. ලොකය අශාස්තිය යැ, ලොකය අන්තවත් යැ, ලොකය අනන්තවත් යැ, ආත්ම සංඛ්‍යාත ජීවයන් ශරීරයන් එය ම යැ, ජීවය අනේකක ශරීරය අනෙකෙකැ, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු විද්‍යමාන වෙයි, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු අවිද්‍යමාන වෙයි, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු වන්නේත් නො වන්නේත් ත් වෙයි, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු නො මැ වෙයි නො වන්නේ නො වෙයි, මේ මැ සැබැවැ අන්යය සිස් යැයි නොපිළිගන්නා ලද්දහු නුසි - 'ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිනා සෙ' යනු වේ.

න බ්‍රාහ්මණෝ සිලවතෙන නෙය්‍යො - 'න' යනු ප්‍රතික්ෂෙප යැ, බ්‍රාහ්මණෝ - සප්තධම් කෙනකුත් බාහිත (-ප්‍රතිණ කළ) වන බැවින් බ්‍රාහ්මණ යැ, සත්කායදූපටිය බාහිත වෙයි,...(4-3 නිදේශය) න බ්‍රාහ්මණෝ සිලවතෙන නෙය්‍යො - ක්ෂිණාසුව බ්‍රාහ්මණ තෙමේ සිලයෙන් හෝ චුතයෙන් හෝ සිලචුතයෙන් හෝ නො යටනු ලැබෙයි නො පමුණුවනු ලැබෙයි නො අදනු ලැබෙයි නො එළවනු ලැබේ නුසි - 'න බ්‍රාහ්මණෝ සිලවතෙන නෙය්‍යො' යනු වේ.

පාරං ගතො න පච්චෙති තාදි - අමාමහතිවන 'පාරං' යයි කියනු ලැබෙයි, සියලු සංස්කාරයෙන් සන්තිදුණු සියලු උපති දුරු කළ තෘෂ්ණා-ස්සය වූ කෙළස්රජස් තැති සියලු දුක් නිරුද්ධ වූ නිව්‍යාණය යි; ඒ ක්ෂිණාසුව පාරයට ගියේ පාරයට පැමිණියේ... (1-6 සුත්තනිදේශය.) නුසි - 'පාරං ගතො' යනු වේ. න පච්චෙති - සෝවාත්මයින් යම් කෙළෙස් කෙතෙක් ප්‍රතිණ වූවාහු නම් ඒ කෙළෙසුන් කරා නැවත නො එයි පෙරලා නො එයි ආපසු යො පැමිණෙයි, සකාදගාමීයයින් යම් කෙළෙස් කෙතෙක් ප්‍රතිණ වූවාහු නම් ඒ කෙළෙසුන් කරා පෙරලා නො පැමිණෙයි-අනාගාමීයයින් යම් කෙළෙස් කෙතෙක් ප්‍රතිණ වූවාහු නම් ඒ කෙළෙසුන් කරා පෙරලා නො පැමිණෙයි - රහත් මගින් යම් කෙළෙස් කෙතෙක් ප්‍රතිණ වූවාහු නම් ඒ කෙළෙසුන් කරා නැවත නො එයි පෙරලා නො පැමිණෙයි ආපසු ගො පැමිණේ නුසි - 'පාරං ගතො න පච්චෙති' යනු වේ.

තාදිති අරහා පඤ්චාසාමාන්යෙති තාදි: ඉට්ඨානිවෙට්ඨි තාදි, චිත්තාචිති තාදි, තිණ්ණාචිති තාදි, මුත්තාචිති තාදි, තංතිද්දෙසා තාදි. කථං අරහා ඉට්ඨානිවෙට්ඨි තාදි? අරහා ලාභෙයි තාදි, අලාභෙයි තාදි, යසෙපි තාදි, අයසෙපි තාදි, පසංසායපි තාදි, නිශ්ශයපි තාදි, සුඛෙපි තාදි, දුක්ඛෙපි තාදි, එකං වෙ බාහං¹ ගන්තං ලිඝ්ඵපග්ගං,² එකං වෙ බාහං¹ වාසියා තවෙත්ඤ්ඤං, අමුසමිං නත්ති රාගො, අමුසමිං නත්ති පටික්ඛං. අනුතයපටික්ඛපිට්ඨනිකානං උග්ගාතිතිකාති- විනිවිජ්ජනං අනුරොධවිරොධං සමිතික්ඛන්තො; එවං අරහා ඉට්ඨානිවෙට්ඨි තාදි. කථං අරහා චිත්තාචිති තාදි? අරහතො රාගො චිත්තො චිත්තො මුත්තො පටිත්තො පටිතික්ඛන්තො, දෙසො මොහොකොධො උපතාහො මික්ඛා පලාසො ඉසායා මච්ඡරියං මායා සාදේයො එමො සාරමො මානා අතිමානා මදො පමාදො සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ දුච්චරිතා සබ්බෙ දර්ථා සබ්බෙ පරිලාභා සබ්බෙ සන්තාපා සබ්බාකුසලාතිසබ්බාරො චිත්තො චිත්තො මුත්තො පටිත්තො පටිතික්ඛන්තො, එවං අරහා චිත්තාචිති තාදි. කථං අරහා තිණ්ණාචිති තාදි? අරහා කාමොසං තිණ්ණො භවොසං තිණ්ණො දිට්ඨොසං තිණ්ණො අවිජ්ජාසං තිණ්ණො සබ්බං සංසාරපථං³ තිණ්ණො උත්තිණ්ණො තිත්තිණ්ණො අතික්ඛන්තො සමිතික්ඛන්තො විනිවිජ්ජනං, සො චුත්ථාසො විණ්ණවරණො ජාතිමරණසංසාරො නත්ති තස්ස පුනඛන්තොති. එවං අරහා තිණ්ණාචිති තාදි. කථං අරහා මුත්තාචිති තාදි? අරහතො රුගො චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුචිමුත්තං; දෙසො චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුචිමුත්තං; මොහා චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුචිමුත්තං; කොධා උපතාහා මික්ඛා පලාසා ඉසායා මච්ඡරියා මායා සාදේයො එමො සාරමො මානා අතිමානා මදො පමාදො සබ්බකිලෙසෙති සබ්බදුච්චරිතෙති සබ්බදර්ථෙති සබ්බපරිලාභෙති සබ්බසන්තාපෙති සබ්බාකුසලාතිසබ්බාරෙති චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුචිමුත්තං; එවං අරහා මුත්තාචිති තාදි. කථං අරහා තන්තිද්දෙසා තාදි? අරහා සිලෙ සති සිලවාති තංතිද්දෙසා තාදි; සඤ්ඤා සති සඤ්ඤාති තංතිද්දෙසා තාදි, විරියෙ සති විරියවාති තංතිද්දෙසා තාදි, සතිසා සති සතිමාති තංතිද්දෙසා තාදි, සමාධිසමිං සති සමාධිතොති තංතිද්දෙසා තාදි, පඤ්ඤා සති පඤ්ඤාවාති තංතිද්දෙසා තාදි, විජ්ජා සති තෙවිජ්ජාති තංතිද්දෙසා තාදි, අතිශ්ඤ්ඤා සති ඡත්තියඤ්ඤාති තංතිද්දෙසා තාදි, එවං අරහා තංතිද්දෙසා තාදිති - පාරමිතො න පච්චෙති තාදි.

තෙනානං භගවා:

“න කප්පයන්ති න පුරෙකකරොන්ති
ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිනා සෙ,
න බ්බාසමිණො සිලවතෙත තෙසො
පාරමිතො න පච්චෙති තාදිති.

පරමධ්මකප්පකතනිද්දෙසො පඤ්චමො.

1. අභිතං - සිමු. I. 2. විලිඝ්ඵපග්ගං - සිමු. II.
3. සබ්බසංසාරපථං - මහු. සබ්බසබ්බාරපථං - සිමු. II.

6

ජරාසුතනනිද්දසො

අථ ජරාසුතනනිද්දසො¹ වුවිමති:

6 - 1

අසං වත ජිවිතං ඉදං
 ඔරං වසසකතාපි මියති,²
 යො වෙපි අතිවි ජිවති
 අථ ඛො සො ජරසාපි මියති.

අසං වත ජිවිතං ඉදංනති - 'ජිවිත'නති ආසු සිති³ යපතා යාපතා ඉරියතා වතතතා පාලතා ජිවිතං ජිවිතිසුයං; අපිව ද්විති කාරණෙහි අපාකං ජිවිතං, ථොකකං ජිවිතං; සිතිපරිත්තතාය වා අපාකං ජිවිතං, සරසපරිත්තතාය වා අපාකං ජිවිතං, කථං සිති පරිත්තතාය වා අපාකං ජිවිතං? අතීතෙ විත්තකකණෙ ජිවිත්ත න ජිවති න ජිවිසසති; අනාගතෙ විත්තකකණෙ ජිවිසසති න ජිවති න ජිවිත්ත; පච්චුසානෙන විත්තකකණෙ ජිවති න ජිවිත්ත න ජිවිසසති.

1. ජිවිතං අතතභාෂාවා ව සුඛදුක්ඛා ව කෙවලා, එකවිත්තසමාසුතතා ලුප්තසො විත්තතෙ ඛණො.
2. චුල්ලාසිති භගසානි කප්පා⁴ තිට්ඨනති යෙ මරු, තතෙව තෙපි ජිවනති ද්විති විත්තෙහි සංයුතා⁵.
3. යෙ තිරුඬා මරනතසා තිට්ඨමානසා වා ඉධ, සබ්බෙපි⁶ සද්දසා ඛණා ගතා අපාටිසන්තිකා.⁷
4. අතනතරා ව යෙ භග්ගා යෙ ව භග්ගා අනාගතා, තදනතරෙ තිරුඬානං වෙසමං⁸ නත්ති ලුක්ඛණෙ.
5. අතිබ්බතෙනන න ජාතො පච්චුසානෙනන ජිවති, විත්තභග්ගා මතො ලොසකා පඤ්ඤාතතිපරමත්ථියා.⁹
6. යථා තිත්තා පචත්තනති ජ්ඤෙත පරිණාමිකා, අවජිනනධාරා වතනනති සලායතනපච්චියා.
7. අතිධානගතා භග්ගා පුඤ්ඤා නත්ති අනාගතෙ, තිබ්බතතායෙව තිට්ඨනති ආරණෙක සාසපුපමා.

1. ජරාසුතං - සිමු. II. 2. මියති - සු, ස.
 3. අසුඛසිති - සිමු. II. 4. කප්පා - ව. 5. සමානිතා - සිමු. II. සමානිතා - ව.
 6. සබ්බෙව - සිමු. II. 7. අපාටිසන්තිකා - ව.
 8. වෙසමං - ස. 9. පරමවිසිය - ව. පරමවිසිය - ස.

6

ජරාසුත්‍රනිදේශය

ඉක්බිති ජරාසුත්‍රනිදේශය කියනු ලැබේ:

6 - 1

ඕනිසුන්ගේ මේ ජීවිතය එකානන්තයෙන් අලා වෙයි. අච්ඡරාද සියයකින් මෙපිට (කලලාදී කාලයෙහි දු) මැරෙයි. ඉදින් යමෙක් සියක් වස් ඉක්මවා ජීවත් වේ නම්, එකල ගෙනෙම ජරාවෙන් නමුදු මියන්නේ යි.

අපං වත ජීවිතං ඉදං - 'ජීවිතං' යනු: (අරුපබ්බයන්ගේ) ආයුසය සිටීම යපනය යාපනය (=ශැපිම) ඉරියනය පැවැත්ම පාලනය ජීවිතය ජීවිතනුදිය යි. තවද, දෙ කරුණෙකින් ජීවිතය අල්ප වෙයි: ස්වීතික්ෂණය මද බැවින් හෝ ජීවිතය අලා යැ, කාත්‍යාලක්ෂණ හෝ සම්පතතිලක්ෂණ රසය මද බැවින් හෝ ජීවිතය අලා යි. කිසෙයින් ස්වීතිපරිත්තතායෙන් ජීවිතය අලා වෙයි යත්? අතීත විත්තක්ෂණයෙහි ජීවත් විය, ජීවත් නො වෙයි, ජීවත් නො වන්නේ ය; අනාගත විත්තක්ෂණයෙහි ජීවත් වන්නේ යැ, ජීවත් නො වෙයි, ජීවත් නො වී; වතීමාන විත්තක්ෂණයෙහි ජීවත් වෙයි, ජීවත් නො වී, ජීවත් නො වන්නේ යි.

1. (සංසකාරස්කකු සංඛ්‍යාත) ජීවිතය ද, (රුපස්කකු සංඛ්‍යාත) ආත්මය ද, (වෙදනාස්කකු සංඛ්‍යාත) සුවදුක් ද, (ධ්‍රුවසුබසුභතතාභාව රහිත හෙයින්) කෙටල වුවානු (විශුද්ධස්කකු සංඛ්‍යාත) එක් සිතක් සමග යෙදුණානු ඒ (ජීවිතාදීන්ගේ) ක්ෂණය අලා වශයෙන් පවත්නේ යැ.

2. යම් දෙව් කෙනෙක් කප් සුවාසුද්දහසක් ආයු ගෙන (තෙටසඤ්ඤා-නාසඤ්ඤායතනයෙහි) සිටිත් නම්, ඔහු පවා දෙ සිතෙකින් සුක්ත වුවානු නො මැ ජීවත් වෙයි.

3. මෙ ලොවැ මලනුගේ හෝ ජීවත් වන්නනුගේ හෝ යම් ස්කකු කෙනෙක් නිරුඬ වුවානු ද, (ව්‍යුතිගෙන් උඬ නිරුඬ වූ හෝ) ප්‍රමාතතියෙහි නිරුඬ වූ හෝ ඒ සියලු මැ ස්කකුගේ ගියානු අප්‍රතිසක්කයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්.

4. යම් ස්කකු කෙනෙක් අතනාර (=අතීත) වැ සිට බිඳී ගියානු ද, යම් අනාගත ස්කකු කෙනෙකුත් බිඳී යන්නානු ද, ඒ අතුරු නිරුඬ වූ වතීමානස්කකුයන්ගේ ලක්ෂණයෙහි විෂම බවෙක් (=තාත්‍යානියෙක්) තැනි.

5. නූපත් අනාගතස්කකුයෙන් නූපන්නේ යැ, ක්ෂණප්‍රත්‍යක්ෂපතන වූ වතීමානස්කකුයෙන් ජීවත් වෙයි, ලෝවැසි තෙම විත්තයාගේ බිඳීමෙන් මලේ තම, (දත්ත මලේය, තික්ෂ මලේය යන) ප්‍රඥපතීය විත්තහරිතසංඛ්‍යාත පරමානීය නිශ්ශ්‍රිත කොට ඇත.

6. ඡන්ද විසින් පරිණාමිත වුවානු නතු වූ පරිදි පවත්නානු යැ, ඡංඛායතනප්‍රත්‍යයෙන් නුසුන් ධාරා (=සන්තති) ඇති වැ පවතිත්.

7. බිදුණු ස්කකුගේ නිශාතයට (=රූප්වීමට) නො ගියානු යැ, අනාගතයෙහි දු ඔවුන්ගේ රූප්වීමෙක් තැනි, උපන්නානු මැ ගිදිඅභා අබ්භාට සෙයින් ස්වීතික්ෂණයෙහි සිටිත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

8. නිබ්බන්ධනාදිව ධම්මානං භඤ්ඤා නෙසං පුරකබ්බො,
පළොක්ඛම්මා නිව්ඨන්ති පුරාණෙහි අමිසසිතා.

9. අදස්සන්තානො ආයනති භඤ්ඤා ගච්ඡන්ති අදස්සන්තං,¹
විජ්ජුප්පාදොව ආකාසෙ උපපජ්ජන්ති වයනති වාතී.

එවං ඝිනිපරිත්තතාය අපසකං ජීවිතං.

කපං සරසපරිත්තතාය අපසකං ජීවිතං? අස්සාසුපතිබ්බං ජීවිතං, පස්සාසුපතිබ්බං ජීවිතං, අස්සාසපස්සාසුපතිබ්බං ජීවිතං, මහාභුතූපතිබ්බං ජීවිතං, කබ්බිකාරාහාරූපතිබ්බං ජීවිතං, උසමුපතිබ්බං ජීවිතං, විශුද්ධාභුපතිබ්බං ජීවිතං. මූලමපි ඉමෙසං දුබ්බලං, පුබ්බතෙත්තු²පි ඉමෙසං දුබ්බලා, යෙපි පච්චයා තෙ³පි දුබ්බලා, යාපි පභවිකා සාපි⁴ දුබ්බලා, සහභූපි⁵ ඉමෙසං දුබ්බලා, සමපයොගා⁶පි ඉමෙසං දුබ්බලා, සහජාපි ඉමෙසං දුබ්බලා, යා⁷පි පයොජිකා සා⁸පි දුබ්බලා, අඤ්ඤමඤ්ඤං නිව්ච්ඡබ්බලා ඉමෙ, අඤ්ඤමඤ්ඤං අනවට්ඨිතා ඉමෙ, අඤ්ඤමඤ්ඤං පරිපාතයනති ඉමෙ, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හි නත්ති තාසිතා, න වාපි ධූපෙනති අඤ්ඤමඤ්ඤං ඉමෙ. යො⁹පි නිබ්බන්ධනො සො න විජ්ජති.

10. “න ව කෙනවි කොචි භාසති භඤ්ඤා⁴ ඉමෙ හි සබ්බසො,
පුරිමෙහි පභාවිතා ඉමෙ ගෙපි පභවකා⁵ තෙ පුරෙ මතා
පුරිමා⁶පි ව පච්චිමා⁷පි ව අඤ්ඤමඤ්ඤං න කදවිමාගුසු⁸”න්ති.

එවං සරසපරිත්තතාය අපසකං ජීවිතං.

අපි ව වාතුමහාරාජිකානං දෙවෘතං ජීවිතං උපාදය මනුස්සානං අපසකං ජීවිතං පරිත්තං ජීවිතං. ථොකං ජීවිතං ඛණ්ණිකං ජීවිතං ලහුකං ජීවිතං ඉත්තරං ජීවිතං අනඤ්ඤිකං ජීවිතං න විරට්ඨිතිකං ජීවිතං. තාවත්තංසානං දෙවෘතං - යාමානං දෙවෘතං - කුසිතානං දෙවෘතං - නිම්මාණරතීනං දෙවෘතං - පරනිමිතවසවකතීනං දෙවෘතං - බ්‍රහ්මකාසිකානං දෙවෘතං ජීවිතං උපාදය මනුස්සානං අපසකං ජීවිතං පරිත්තං ජීවිතං ථොකං ජීවිතං ඛණ්ණිකං ජීවිතං ලහුකං ජීවිතං ඉත්තරං ජීවිතං අනඤ්ඤිකං ජීවිතං න විරට්ඨිතිකං ජීවිතං. චුත්තමපි චෙතං භගවතා:

“අපමිදං භික්ඛවෙ මනුස්සානං ආයු, ගමනීෂයා සමපරායො, මන්තාය ගොඤ්ඤං, කත්තඤ්ඤං කුසලං, චරිතඤ්ඤං බ්‍රහ්මචරියං, තත්ථ ජාතස්ස අමරණං. යො හි භික්ඛවෙ විරං ජීවති, සො විස්සයනං අපසං වා භිෂය්‍යා.”^a

1. ගච්ඡන්තාදස්සන්තං - ව.

2. යෙපි පභාවිකා තෙපි - සිමු. II. 3. සහභූමි පි - සිමු. II.

4. භඤ්ඤා - සිමු. II.

5. පභාවිතා - සිමු. II.

a. මාරසංග්‍රහ - පඨමවග්ග.

8. ඉපදූ පවත්නාවු ඒ ස්කන්ධමයන්ගේ ද බිඳීම පෙරවූ කරන ලද්දේ යැ, නැසෙන පියවි ඇත්තාහු පැරණි ස්කන්ධයන් හා අමිශ්‍ර වූවාහු සිටිත්.

9. නොදක්නාහු මැ පැමිණෙති (=උපදිති). නැසීමෙන් මතු නොදක්නා බවට මැ යෙති. අහසැ විදුලි කෙටීමක් මෙන් උපදනාහු ද නැසෙන්නාහු ද වෙත්.

මෙසේ සතිපට්ඨානකායෙන් ජීවිතය අල්ප වේ.

කිසෙයින් සරසපට්ඨානකායෙන් ජීවිතය අල්ප වෙයි යත්? ආයාසය නිසා පවත්නේ යැ ජීවිතය, ප්‍රයාසය නිසා පවත්නේ යැ ජීවිතය, ආයාසප්‍රයාස පිළිබඳ යැ ජීවිතය, පෘතිව්‍යාදී මහාභූතයන් පිළිබඳ යැ ජීවිතය, කවලීකාරාහාරය පිළිබඳ යැ ජීවිතය. උණුසුම (=කමීජතෙජස) පිළිබඳ යැ ජීවිතය, භවාඛ්‍යවිඤ්ඤාය පිළිබඳ යැ ජීවිතය. මේ ආයාසාදීන්ගේ මූලකාරණය (=හෙතුව) ද දුබල යැ, මොවුන්ගේ අවිඤ්ඤා පුඵ්‍යානුකූල ද දුබලයෝ යැ, ආරම්භණාදී අසාධාරණප්‍රත්‍යයෝ ද දුබලයෝ යැ, ප්‍රධාන වැ සිට උපදවන ඒ තෘෂණාව ද දුබල යැ, මොවුන්ගේ සමය උපන් රූපාරූපධර්මයෝ ද දුබලයෝ යැ, මොවුන්ගේ එක් වැ සෙදුණු අරූප-ධර්මයෝ ද දුබලයෝ යැ, මොවුන්ගේ සහජධර්මයෝ ද දුබලයෝ යැ, ව්‍යුතිප්‍රතිසංකි විසින් යොදවන වෘත්තමූලක වූ ඒ තෘෂණාව ද දුබල යැ, මොවුහු ඔවුනොවුන් නිරතුරු දුබලයෝ යැ. මොහු ඔවුනොවුන් අතවසානගෝ යැ, මොහු ඔවුනොවුන් පිරිහෙළති, ඔවුනොවුන් රැකීමෙන් තැති, මොහු ඔවුනොවුන් නො ද සිටුවති. මොවුන්ගේ උත්පාදකධර්මය ද නැත්.

10. එකෙක් එකක්හුගේ වශයෙන් නො ද පිරිහෙයි. මේ සියලු මැ ස්කන්ධයෝ සම්ප්‍රකාරයෙන් බිඳීමට යායුත්තාහු යැ. මේ වතීමාතස්කන්ධයෝ පුඵ්‍යෙනුප්‍රත්‍යයන් විසින් උපදවන ලද්දහු යැ. උත්පාදක වූ ඒ පුඵ්‍යෙනුප්‍රත්‍යයෝ පළමු මැ මලාහු යැ. පුඵ්‍යෙනුප්‍රත්‍යයෝ ද වතීමාත ප්‍රත්‍යයසමුත්පන්නයෝ ද ඔවුනොවුන් කිසි කලෙක නොදුටුවීරැහ.

මෙසේ සරසපට්ඨානකායෙන් ජීවිතය අල්ප වේ.

තවද - වාතුර්මහාරාජික දෙවියන්ගේ ජීවිතය පිණිස මිනිසුන්ගේ ජීවිතය අල්ප යැ, ජීවිතය පරිත්ත යැ, ජීවිතය මද යැ, ජීවිතය කෘණික යැ, ජීවිතය සැහැල්ලු යැ, ඉතිර යැ, ජීවිතය කල් නොපවත්නේ යැ, ජීවිතය විරසායි නො වේ. ත්‍රයත්‍රිංශත් දෙවියන්ගේ - යාමදෙවියන්ගේ - කුම්භදෙවියන්ගේ - නිමාණරතීදෙවියන්ගේ - පරනිමිත්තවශවතීති දෙවියන්ගේ - බ්‍රහ්මකාසික දෙවියන්ගේ ජීවිතය පිණිස මිනිසුන්ගේ ජීවිතය අල්ප යැ, ජීවිතය පරිත්ත යැ, ජීවිතය මද යැ, ජීවිතය කෘණික යැ, ජීවිතය ලුහුක යැ, ජීවිතය ඉතිර යැ, ජීවිතය අනභිකික යැ, ජීවිතය අවිරසායි වේ. වදරත ලද මැහු භාග්‍යවත්තු විසින්:

“මහණෙනි, මිනිසුන්ගේ මේ ආයුස අල්ප යැ, පරලොව යා යුත්තේ යැ, නුවණින් දත යුතු යැ, කුසල් කළ යුතු යැ. බමසර සිරිතැ යුතු යැ, උපත්තුගේ නොමැරීමෙන් තැති. මහණෙනි, යමෙක් කලක් ජීවත් වේ තම හෙතෙම හවුරුදු සියයක් ජීවත් වෙයි. අධික වූයේ තම සංප්‍රායක් මැයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

11. “අප්පමාසු මනුස්සානං භිලෙය්‍ය නං සුපොරිසො,
වරෙය්‍යාදිත්තසිසොව නත්ති මච්චුස්සනායමො.
12. අව්වසනති අකොරත්තා ජිවිතං උරරුජ්ඣති,
අාසු භියති මච්චානං කුත්තදිතංව ඔදක”න්ති.²

අප්පං වත ජිවිතං ඉදං ඔජං වස්සසනාපි මිශන්ති¹ - කලල-
කාලෙපි වචති මරති අත්තරධායති විප්පලුජ්ජති, අඛ්ඛුදකාලෙපි වචති
මරති අත්තරධායති විප්පලුජ්ජති, පෙසිකාලෙපි වචති මරති අත්තරධායති
විප්පලුජ්ජති, ඝනකාලෙපි වචති මරති අත්තරධායති විප්පලුජ්ජති,
පසාඛකාලෙපි² වචති මරති අත්තරධායති විප්පලුජ්ජති, ජාතමත්තොපි
වචති මරති අත්තරධායති විප්පලුජ්ජති, සුත්ඝරොපි වචති මරති
අත්තරධායති විප්පලුජ්ජති, අභිමාසිකොපි වචති මරති අත්තරධායති
විප්පලුජ්ජති, මාසිකොපි වචති මරති අත්තරධායති විප්පලුජ්ජති,
ඥොමාසිකොපි - තොමාසිකොපි - චතුමාසිකොපි - පඤ්චමාසිකොපි වචති
මරති අත්තරධායති විප්පලුජ්ජති, ඡමාසිකොපි - සත්තමාසිකොපි - අට්ඨ-
මාසිකොපි - නවමාසිකොපි - දසමාසිකොපි - සංචච්ඡරිකොපි වචති මරති
අත්තරධායති විප්පලුජ්ජති, ඥොවසිකොපි - තිවසිකොපි - චතුර්වසිකොපි
පඤ්චවසිකොපි - ඡවසිකොපි - සත්තවසිකොපි - අට්ඨවසිකොපි -
නවවසිකොපි - දසවසිකොපි - විසතිවසිකොපි - තිංසවසිකොපි -
චතුරාර්ථවසිකොපි - පඤ්ඤාර්ථවසිකොපි - සචරිවසිකොපි - සත්තතිවසි-
කොපි - අසිතිවසිකොපි - නවුතිවසිකොපි වචති මරති අත්තරධායති
විප්පලුජ්ජති ‘ඔරං වස්සසනාපි මිශන්ති.³’

යො ඥෙපි අතිවච ජිවන්ති - යො වස්සසනං අතිකක්ඛන්ති ජිවති,
යො එකං වා වස්සං⁴ ජිවති, ඥො වා වස්සාති ජිවති, තිණ්ණ වා වස්සාති
ජිවති, චතුරාර්ථ වා වස්සාති ජිවති, පඤ්ඤ වා වස්සාති ජිවති - පෙ-
දස වා වස්සාති ජිවති, විසති වා වස්සාති ජිවති, තිංසං වා වස්සාති
ජිවති, චතුරාර්ථසං වා වස්සාති ජිවති ‘යො ඥෙපි අතිවච ජිවති.’

අඨ ඥො යො ජරසාපි මිශන්ති - යද්ද ජිණ්ණො තොති වුඤ්ඤා
මහලකො අභිග්ගො වයො අනුප්පත්තො, ඛණ්ණිදත්තො පලිතකෙසො,⁵
විදුත්තං ඛලිතංසිත්තො වලිතං තිලකානභග්ගො වඤ්ඤා භොග්ගො
දණ්ඨපරායණො, යො ජරායපි වචති මරති අත්තරධායති විප්පලුජ්ජති,
නත්ති මරණමො මොක්ඛො.

13. “ඵලානමිව පකකානං පාතො පපතන්තා හයං,
එවං ජාතාන මච්චානං නිව්චං මරණන්තො හයං.
14. යථාපි කුම්භකාරස්ස කතං මත්තිකභාරජනං,⁶
සඛං භෙදනපරිසන්නං⁷ එවං මච්චාන ජිවිතං.
15. දහරා ව මහත්තා ව යෙ බාලා යෙ ටි පණ්ණිතා,
සඤ්ඤ මච්චුචසං යන්ති සඤ්ඤ මච්චුපරායණා.”

1. මිශන්ති - සිමු. II.

2. පඤ්චමාසකාලෙපි - ස්‍යා.

3. මිශන්ති - සිමු. II.

4. වස්සසනං - සිමු. II.

5. පලිතකෙසො - ස.

6. කතා මත්තිකභාරජනං - මජ්ඣ. ස්‍යා. 7. සඤ්ඤ භෙදන පරිසන්නං - මජ්ඣ. ස්‍යා.

8. මාර්ගසුත්ත - පඨමවග්ග.

11. මිනිසුන්ගේ ආයුස අල්ප යැ. සාධුපුරුෂ තෙම ඒ මද වූ ආයුසයට ලක් වන්නේ යැ. හිස හිනි ගත්තකු සෙයින් කුසල්හි හැසිරෙන්නේ යැ. මරුහුගේ නොපැමිණීමෙන් නම් තැනි.

12. රුහුල්ලු ඉක්මැ යෙහි. ජීවිතෙත්‍රියය ආනාචයට යෙයි. කුඩා නදියක දියත්තක් යෙයින් මිනිසුන්ගේ ආයුස ගෙවේ.

අසං වත ජීවිතං ඉදං ඛරං වස්සසතාපි මිසති - කලලකාලයෙහිද ව්‍යුත වෙයි මැරෙයි අතුරුදහන් වෙයි වැනැසෙයි. අර්බුදකාලයෙහි දු... පෙඨිකාලයෙහි දු...ඝනකාලයෙහි දු...ප්‍රශාඛකාලයෙහි දු...උපත්කොණෙහි දු...තිඹිරිගෙහි දු ව්‍යුත වෙයි මැරෙයි අතුරුදහන් වෙයි වැනැසෙයි. අභිමැයි වූයේ ද...එක්මැයි වූයේ ද... දෙමැයි වූයේ ද...තෙමැයි වූයේ ද...සිවුමැයි වූයේ ද...පස්මැයි වූයේ ද...සමැයි වූයේ ද...සත්මැයි වූයේ ද...අටමැයි වූයේ ද...නවමැයි වූයේ ද...දසමැයි වූයේ ද ව්‍යුත වෙයි මැරෙයි අතුරුදහන් වෙයි වැනැසෙයි. එක්තැවිරිදි වූයේ ද...දෙතැවිරිදි වූයේ ද... තුන්තැවිරිදි වූයේ ද...සිවුතැවිරිදි වූයේ ද...පස්තැවිරිදි වූයේ ද...සතැවිරිදි වූයේ ද...සත්තැවිරිදි වූයේ ද...අටතැවිරිදි වූයේ ද...නවතැවිරිදි වූයේ ද...දසතැවිරිදි වූයේ ද... විසිතැවිරිදි...නිස්තැවිරිදි...සතලිස්තැවිරිදි... පනස්තැවිරිදි...සැටතැවිරිදි...සැත්තැතැවිරිදි...අසූතැවිරිදි...අනුතැවිරිදි වූයේ ද ව්‍යුතවෙයි මැරෙයි අතුරුදහන් වෙයි වැනැසේ නුසි 'ඛරං වස්සසතාපි මිසති' යනු වේ.

ඥා වෙපි අතිච්ච ජීවති - යමෙක් අවුරුදු හිසය ඉක්මවා ජීවත් වේ නම්, හෙතෙම එක් වසක් හෝ ජීවත් වෙයි, දෙවසක් හෝ... තෙවසක් හෝ...සිවුවසක් හෝ...පස්වසක් හෝ ජීවත්වෙයි, ...දසවසක් හෝ හෝ...විසිවසක් හෝ...නිස්වසක් හෝ...සතලිස්වසක් හෝ ජීවත් වේ නුසි - 'ඥා වෙපි අතිච්ච ජීවති' යනු වේ.

අඬු ඛො ඥා ජරසාව මිසති - යම් කලෙක ජරාවෙන් දිරුයේ වේ ද වයසින් වාඳ වූයේ මහලු වූයේ තුන්වසක් ඉක්මැවූයේ අනතිම වයසට පැමිණියේ වේ ද, (එකල්හි) කඩ (හිඹිනුණු) දත් ඇතිගේ පැසුණු කෙස් ඇතිගේ සිදුණු කෙස් ඇති බල්වාටයිනී වූයේ රැළිතටගත් තලකාලලීන් යුත් සිරුරු ඇතිගේ වක්වූයේ බිදුණු සිරුරු ඇතිගේ සැරයටිය පිහිට කොට ඇතිගේ හෙතෙම ජරාවෙන් මඩනා ලද්දේ ම ව්‍යුත වෙයි මැරෙයි අතුරුදහන් වෙයි වැනැසෙයි. මරණයෙන් මිදීමෙන් තැනි.

13. එලහිමයනට පැසුණු ගෙහි උදසන වැටීමෙන් උපදනා බිය මෙන් මෙසේ උපත් සත්තට තිරතුරු මරණයෙන් බිය උපදනේය.

14. කුඹලා විසින් කරන ලද මැටිබදුන් සියල්ල යම්සේ බිදීම අවසන් කොට ඇත්තේ ද, එසෙයින් සත්තයන්ගේ ජීවිතය මරණය අවසන් කොට ඇත්තේය.

15. තරුණයෝ ද මහල්ලෝ ද බාලයෝ ද පණ්ඩිතයෝ ද යන සියල්ලෝ මරුහුගේ වයසට යෙහි. සියල්ලෝ මරණය පරායණ කොට ඇත්තාහ.

16. “තෙසං මච්චුපරේතානං ගච්ඡිතං පරලොකතො,
න පිතා තායතෙ පුතනං ඤාති වා පත ඤාතකො.
17. පෙක්ඛතඤ්ඤාව ඤාතීනං පස්ස ලාලපතං¹ පුට්ඨ,
එකමෙකොව ච්චොතං ගොවජේඤ්ඤා පිත නිගති.
එවමෙකාහතො ලොකො මච්චුතා ව ජරාය වා”ති²

අථ ඛො සො ජරසාව මීයති.

තෙනාහ භගවා:

“අපං වත ජීවිතං ඉදං
ඔරං වස්සසතාපි මීයති,
යො චෙපි අනිච්ච ජීවති
අථ ඛො සො ජරසාව මීයති”ති.

6 - 2

සොචනති ජනා මමාසිතෙ
න හි සනති නිච්චා පරිඤ්ඤා,
පිනාභාවං සත්තමෙවිදං
ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙ.³

සොචනති ජනා මමාසිතෙති - ‘ජනා’ති බහුතියා ව බ්‍රාහ්මණො ව
වෙස්සා ව පුද්ගල ව ගහට්ඨා ව පබ්බජිතා ව දෙවො ව මනුස්සා ව; මමාසනාති-
දො මමනතා; තණ්හාමමතනං ව දිට්ඨිමමතනං ව -පෙ- ඉදං තණ්හාමමතනං
-පෙ- ඉදං දිට්ඨිමමතනං. මමාසිතං වත්තං අවේශ්ඨසබ්බිකිනොපි සොචනති.
අවජිජ්ජනොපි සොචනති. අවජ්ජනොපි සොචනති. මමාසිතං වත්තං
විපරිණාමසබ්බිකිනොපි සොචනති. විපරිණාමනොපි සොචනති. විපරිණාමෙති
සොචනති, කිලමනති, පරිදෙවනති, උරතතාලිං කඤ්ඤති, සමොභං
අපජ්ජනතිති ‘සොචනති ජනා මමාසිතෙ.’

න හි සනති නිච්චා පරිඤ්ඤාති - ‘පරිඤ්ඤා’ති - දො පරිඤ්ඤා:
තණ්හාපරිඤ්ඤා ව දිට්ඨිපරිඤ්ඤා ව -පෙ- අයං තණ්හාපරිඤ්ඤා -පෙ-
අයං දිට්ඨිපරිඤ්ඤා. තණ්හාපරිඤ්ඤා අනිච්චො සබ්බිකො පටිච්ච-
සමුප්පන්නො බයධමෙමො වයධමෙමො පිරාගධමෙමො නිරොධධමෙමො විපරිණාම-
ධමෙමො. දිට්ඨිපරිඤ්ඤා ව අනිච්චො සබ්බිකො³ පටිච්චසමුප්පන්නො බයධමෙමො
වයධමෙමො පිරාගධමෙමො නිරොධධමෙමො විපරිණාමධමෙමො.

පුතනං හෙතං භගවතා:

“පස්සථ නො භූතෙහ භික්ඛවෙ, තං පරිඤ්ඤං, යවාස්ස⁴ පරිඤ්ඤා
නිද්ධො ධූවො සස්සතො අවිපරිණාමධමෙමො සස්සතිසමං තථෙව ථස්සතිති ?
නො හෙතං භගෙන. සංඛු භික්ඛවෙ, අහමපි ඛො එතං භික්ඛවෙ
පරිඤ්ඤං න සමනුපස්සාමි, යවාස්ස⁴ පරිඤ්ඤා නිද්ධො ධූවො සස්සතො
අවිපරිණාමධමෙමො සස්සතිසමං තථෙව ථස්සතිති”ති.^b පරිඤ්ඤා නිද්ධො ධූවො
සස්සතො අවිපරිණාමධමෙමො තත්ථි න සනති න සංවිජ්ජනති නුපලබ්භනතීති
‘න හි සනති නිච්චා පරිඤ්ඤා’.

1 ලාලපතං - සිමු II. ලාලපතං - මජ්ඣ. a. සුත්තනිපාත - සලසුත්ත.

2. න ඤාතොවසං - මනුර. 3. අසබ්බිකො - සිමු. I.

4. යවාස්ස - සිමු. II. යාස්ස - PTS.

b. මජ්ඣිමනිකාය - අලහදුද්ධපමුත්ත

16. මරණයෙන් පිහින වූ මෙලොවින් පරලොවට යන ඒ සත්ත්වයන් පිළිබඳ ව යම්තෙයකින් පියා පුතු නො රකි ද, නැ කෙනෙක් හෝ තැයන් නො රකිත් ද, එහෙයින් -

17. බලව! තත් අසුරින් වැලැපෙන්නාවූ තැයන් බලාසිටිය දී මැ මිනිසුන් අතුරෙන් එකඑකා මැ වයසට ගෙන යන ගවයකු මෙන් මරණයට පමුණුවනු ලැබෙයි. මෙසෙයින් ලොවැයි තෙමේ මරණය විසින් හා ජරාව විසින් ද මඛනා ලද්දේ නුයි - ‘අඵ බො සො ජරසාව මියති’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“අපාං වත-පෙ-අඵ බො සො ජරසාව මියති” යි.

6 - 2

සත්ත්වයෝ තෘෂණාදූෂට්වශයෙන් මමනියෙන් ගන්නා ලද වස්තු විෂයයෙහි (=වස්තුව කරණ කොටගෙන) ශොක කෙරෙති. එතෙකුදු වත් නිත්‍ය වූ පරිත්‍රහ කෙනෙක් නො මැ වෙති. මේ විතාහාවය විදුමාන වූයේ මැ යයි දැක (නුවණැත්තෝ) හිඟියෙහි නො වසන්නේ යි.

ශොවනති ජනා මමාසිතෙ - ‘ජනා’ යනු: ඝෂ්ත්‍රිය-බ්‍රාහ්මණ-වෛශ්‍ය-ශුද්‍ර-ගෘහස්ථ-ප්‍රච්ඡින්න-දෙව-මනුෂ්‍යයෝ ය; ‘මමාසිතා’ යනු: තෘෂ්ණාමමනිය ද දූෂට්මමනිය දූසි මමනියෝ දෙදෙනෙක් වෙති...මාගේ යයි ගන්නා ලද වස්තුව ‘අසිද ගතිති’ යන සැක ඇත්තාහු ද (සිතින්) ශොක කෙරෙති, අසිදුතා කල්හි දු ශොක කෙරෙති, අසිදගත් කල්හි දු ශොක කෙරෙත්, මමාසිත වස්තුව ‘විපරිත වෙති’ සැක ඇත්තාහු ද ශොක කෙරෙති, විපරිත වන කල්හි දු ශොක කෙරෙති, විපරිත වූ කල්හි දු ශොක කෙරෙති, වෙහෙසෙති විලාප කියති ලෙහි අත් ගසා හඬති සමෙමාහයට පැමිණෙත් නුයි - ‘සොවනති ජනා මමාසිතෙ’ යනු වේ.

න හි සන්ති නිව්වා පරිඤ්ඤා - ‘පරිඤ්ඤා’ යනු: තෘෂ්ණාපරිත්‍රහය ද දූෂට්පරිත්‍රහය දූසි පරිත්‍රහයෝ දෙදෙනෙක් වෙති...තෘෂ්ණාපරිත්‍රහය අනිත්‍ය යැ, සංඛත (-ප්‍රත්‍යයෙන් විසින් කරන ලද) යැ, ප්‍රත්‍යයසාම්ප්‍රිය නිසා උපත, ඝෂය වන සුලු යැ, නැසෙන සුලු යැ, නොඇලෙන පියවි ඇත්තේ යැ, නිරුඳ්ධ වන පියවි ඇත්තේ යැ, පෙරලෙන පියවි ඇත්තේ යැ; දූෂට්පරිත්‍රහය ද අනිත්‍ය යැ සංඛත යැ ප්‍රතිත්‍යසමුත්පන්න යැ ඝෂයධම්මි යැ ව්‍යයධම්මි යැ වීර්ගධම්මි යැ තිරොධධම්මි යැ විපරිණාමධම්මි යි.

මේ වදාරන ලද්දේ මැනු, බුදුන් විසින්:

“මහණෙනි, තෙපි නිත්‍ය වූ බ්‍රැව වූ ශාශ්වත වූ අවිපරිණාමස්වභාව වූ යම් පරිත්‍රහයෙක් ශාශ්වතිකයක් සෙයින් එසේ ම සිටුවේ නම්, එළු පරිත්‍රහයක් දකිවූ දැ?” යි ‘තෙල නැත් මැ ය වහන්ස’. සොදුරු යැ මහණෙනි, ඇපි දු මහණෙනි, යම් පරිත්‍රහයෙක් නිත්‍ය-බ්‍රැව-ශාශ්වත -අවිපරිණාමස්වභාව වූයේ ශාශ්වතිකයක් මෙන් එසෙයින් මැ සිටුවේ නම්, තෙල පරිත්‍රහය නො දකුමිහ” යි. පරිත්‍රහයෝ නිත්‍ය වූවාහු ස්ථිර වූවාහු ශාශ්වත වූවාහු අවිපරිණාමස්වභාව වූවාහු නැති, නො වෙති, විදුමාන නො වෙති, නො ලැබෙත් නුයි ‘න සන්ති නිව්වා පරිඤ්ඤා’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විනාහාවං සන්නමෙවිදංති - නානාභාවෙ විනාහාවෙ අඤ්ඤාභානාව සන්න සංවිජ්ජමානෙ¹ උපලබ්ධිත්තමානෙ; වුත්තං හෙතං භගවතා; “අලං ආනන්ද, මා සොචි, මා පරිදෙවි. නනු එතං මයා ආනන්ද, පටිගච්චෙව අක්කාතං සබ්බෙහෙව පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාහාවො අඤ්ඤාභානාවො. තං කුතෙත්ථ ආනන්ද, ලබ්භා, යං තං ජනං භූතං සබ්බතං පලොකබ්බමං තං වත මා පචුජ්ජති. තෙනං ථාතං විජ්ජති”ති.² පුරිමානං පුරිමානං බන්ධානං බාහුන: ආයත්තානං විපරිණාමඤ්ඤාභානාවා පච්ඡිමා පච්ඡිමා බන්ධා ව බාහුසො ව ආයත්තානා ව පවත්තනතිති- ‘විනාහාවං සන්නමෙවිදං.’

ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙති - ‘ඉති’ති පදසන්ති පදසංසග්ගො පද පාරිසුරි අක්කරසම්මාවාසො ඛ්‍යඤ්ඤාසිලිධිතා පදනුපුබ්බතා නාමෙතං ඉතිති. ඉති දිස්වා - පසයිතා කුලසිතා තීරසිතා විහාවසිතා විභූතං කන්තා මමනෙතසුති ‘ඉති දිස්වා’; නාගාරමාවසෙති³ - සබ්බං සරාථොපප්ප්‍රිබොධං ජිජිඤ්ඤා පුත්තදුරප්ප්‍රිබොධං ජිජිඤ්ඤා ඤාතිප්ප්‍රිබොධං ජිජිඤ්ඤා ඤාතාමච්ච- ප්‍රිබොධං ජිජිඤ්ඤා සන්තිතිප්ප්‍රිබොධං ජිජිඤ්ඤා කෙසමසුං ඔහාරෙතා කාසායානි වත්ථාති අච්ඡාදෙතා අගාරස්වා අත්තාරිසං පබ්බජිතා අක්ඤ්ඤානා⁴භාවං උපගන්තා එකො වරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වතෙතය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති ‘ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙ’.

හෙතාහ භගවත:

“සොචනති ජනා මමාසිතෙ
ත හි සනති තිච්චා පරිග්ගතා,
විනාහාවං සන්නමෙවිදං
ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙ”ති.⁵

6 - 8

මරණෙතිති තං පභිගති
යං පුරිසො මඤ්ඤති මඤ්ඤති,
එතං දිස්වාන⁶ පණ්ණිනො
ත මමත්තාය තමෙථ මාමකො.

මරණෙතිති තං පභිගතිති - ‘මරණ’නති යා⁷ තෙසං තෙසං සත්තානං තමා තමා සත්තනිකායා වුති වචනතා හෙදෙ අත්තරබානං මෙවු මරණං කාලකිරියා බන්ධානං හෙදෙ කලෙඛරස්ස නිකේඛපො ජිවිතිත්ථිසසු- පච්ඡේදෙ;⁸ තනති රූපතං වේදනාගතං සඤ්ඤාගතං සංඛාරාගතං විඤ්ඤාණගතං; පභිගතිති - පභිගති ජභිගති විජභිගති අත්තරබායති විසපුජ්ජති. හාසිතමිපිහෙතං:

1. “පුබ්බෙව මච්චං විජ්ජනති භොගා මච්චා ව තෙ පුබ්බතරං ජහාති, අසස්සතා භොගිනො කාමකාමී තභවා ත සොවාමහං සොකකාලෙ.9

1. සංවිජ්ජමානෙ අති - සිමු. I. 2. න ඤරමාවසෙති - මහුර.
3. අක්ඤ්ඤානා - සා. 4. එතමිපි විදිතා - සා. මහුර. 5. යං - සිමු. I.
a. දිසතිසා - මහාපරිච්ඡිකාසුත්ත. b. පටිවිච්ඡෙදපාදවිග්ගා.
c. මඤ්ඤාණිලපාතක.

විනාශාවං සන්නමෙවිදං - නානාභාවය විශෝගභාවය අත්‍යථාභාවය ඇතිකල්හි විද්‍යාමාන කල්හි ලැබෙන කල්හි; මේ විදාරන ලද මෑය බුදුන් විසින්: “ආනන්ද, තහමක් ශෝක කර, තහමක් උරිදෙවනා කර; ආනන්ද, මා විසින් මෙය පලමු (කලින්) මෑ කියන ලද්දේ නො වේ ද, සියලු මෑ ප්‍රිය මිත්‍රාපයන් කෙරෙන් (ජාත්‍යාදිය හෙතු කොටගෙන) නානාභාවය විශෝගභාවය අත්‍යථාභාවය වෙයි. ආනන්ද, යමක් ජාත නම් භූත නම් ප්‍රත්‍යයෝත්පන්න නම් භිදෙන පියවි ඇත් නම් එය නිනමක් බිදේව’යි, එය කොයින් ලැබේ ද, මේ කාරණය විද්‍යාමාන නො වේ” යයි. පලමු පලමු හටගත් ඝාතක-බාහු-ආයතනයන්ගේ ප්‍රකෘතිය හැර අත්‍යථාතියට පැමිණීම හෙතු කොට ගෙන පසු පසු වූ ජකකි-බාහු-ආයතනයෝ පවත්නාහු නුසි - ‘විනාශාවං සන්නමෙවිදං’ යනු වේ.

ඉති දිස්වා නාශාරමාවසෙ - ‘ඉති’ - තෙල ‘ඉති’ යනු: පදසකි යැ, පදසංයෝග යැ, පදපුරුණ යැ, අක්‍ෂරසන්නිපාත යැ, ව්‍යාකෘත්‍යයන්ගේ සිලිවුවම යැ, පදයන්ගේ අනුපිලිවෙල නම් වේ. **ඉති දිස්වා මමාසිත වස්සුවිෂයෙහි බලා තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විගුහ කොට නුසි ‘ඉති දිස්වා’ යනු වේ.** **නාශාරමාවසෙ** - සියලු ගෘහවාසපලිඛොධය (=කරදරය) සිදු, අබුදරුපලිඛොධය සිදු, ඥතිපලිඛොධය සිදු, මිත්‍රාමාත්‍යපලිඛොධය සිදු, සන්නිධිපලිඛොධය සිදු, කෙස්දුලිවුළු බහා කහවත් හැදපෙරවැ, ගිහිගෙන් නික්මැ සස්තෙහි පැවිදි වැ, කිසිවක් නැතිබවට පැමිණ, එකලා වැ හැසිරෙන්නේය වෙසෙන්නේය ඉරියව්‍ර පවත්වන්නේය පාලන-සපන-යාපනය කරන්නේ නුසි ‘ඉති දිස්වා නාශාරමාවසෙ’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“සොවන්ති ජනා-පෙ-ඉති දිස්වා නාශාරමාවසෙ” යනු.

8 - 8

පුරුෂ තෙමේ යම් රූපාදියක් ‘මේ මාගේ’ යයි මඤ්ඤාන-වශයෙන් හඟනේ නම්, එය මරණයෙන් නමුදු දුරුකරනු ලැබෙයි. බුද්ධාදීන් කෙරෙහි මාමක වූ පණිත තෙමේ රූපාදියෙහි තෙල ආදීතවය දැක මමනියට නො නැමෙන්නේ යි.

මරණොනපි තං පණිසති - ‘මරණං’ යනු: ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වකායයන් යම් ව්‍යුතියෙක් ව්‍යුතවන බවෙක් බිඳීමෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් මෘත්‍යුසංඛ්‍යාත මරණයෙක් කපුරියකිරීමෙක් සකකියන්ගේ බිඳීමෙක් කුලෙවරයාගේ බහාලීමෙක් ජීවතෙත්‍රියයාගේ බිඳීමෙක් වේ ද එය යි. **තං** - ඒ රූපය වෙදනාව සංඥාව සංස්කාරය විඤ්ඤා; **පණිසති** - ප්‍රතිණ කරනු ලැබෙයි, හරිනු ලැබෙයි, වෙසෙසින් හරිනු ලැබෙයි, අතුරුදහන් වෙයි, පුණ්‍යවිප්‍රණ්ණ වේ. මේ කියන ලද්දේ මෑය:

1. භෝගයෝ පලමු මෑ මිනිසා දුරු කෙරෙහි (-අත්හරිති). මිනිසා ද ඊටත් පෙරවුව ඒ භෝගයන් දුරු කෙරෙයි. එමඟි කාමකාමිය, (ලොවැ) කාමනොගීහු අශාස්වතයෝ යැ. එහෙයින් මම් මහාජනය ශෝක කරන කල්හි ශෝක නො කෙරෙමි.

2. උදෙති ආපුරති වෙති මනෙකු
අත්ඛගමෙකාන පලෙති සුරියො,
විදිතා මයා සනතුකා! ලොකධම්මා
තසමා න සොවාමහං සොකකාලෙ”ති^a

මරණෙනපි තං පභිසති.

යං පුරිසො මමදනති මඤ්ඤතිති - ‘ය’නති රුපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සංඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං; පුරිසොති සංඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤානති වොහාරො නාමං නාමකමමං නාමධෙයං නිරුතති බ්‍යඤ්ජනං අභිලාපො; මමදනති මඤ්ඤතිති තණ්හාමඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, දිට්ඨිමඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, මානමඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, කිලෙසමඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, දුච්චරිත-මඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, පයොගමඤ්ඤානාය මඤ්ඤති, විපාකමඤ්ඤානාය මඤ්ඤතිති ‘යං පුරිසො මමදනති මඤ්ඤති.’

එතං දිස්සාන¹ පණ්ඩිතොති - එතං ආදිතවං ඤාතා ජාතිතා තුලසිතා තීරසිතා විහා විසිතා විහුතං කතා මමනෙතසුති - එතං² දිස්සාන; පණ්ඩිතොති - හිරො පඤ්ඤාවා බුද්ධිමා ඤාණී විහාපී මෙධාපීති - ‘එතං දිස්සාන පණ්ඩිතො.’

න මමතතාය නමෙඨ මාමකොති - ‘මමතතා’ති දො මමතතා: තණ්හාමමතතං ච දිට්ඨිමමතතං ච -පෙ- ඉදං තණ්හාමමතතං -පෙ- ඉදං දිට්ඨිමමතතා; මාමකොති - මාමකො බුද්ධිමාමකො ධම්මමාමකො සංඝමාමකො; සො තං භගවතතං මමායති. භගවා තං පුග්ගලං පරිගණ්හාති. චුතතං හෙතං භගවතා: “යෙ තෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු කුහා ඵඤා ලපා සිඛති උනාලා අසමාහිතා, තෙ තෙ භික්ඛවෙ, භික්ඛු මාමකා. අපගතා ච තෙ භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමසමා ධම්මවිතයා. ත ච පත තෙ ඉමසමා ධම්මවිතසෙ චුද්ධිං විරුලුති. වෙපුලුං ආපජ්ජන්ති. යෙ ච බො තෙ භික්ඛවෙ, භික්ඛු තිකකුහා නිලුපා හිරා අත්ථා සුසමාහිතා, තෙ බො මෙ භික්ඛවෙ, භික්ඛු මාමකා. අතපගතා ච තෙ භික්ඛවෙ, භික්ඛු ඉමසමා ධම්මවිතයා; තෙ ච ඉමසමා ධම්මවිතසෙ චුද්ධිං විරුලුති. වෙපුලුං ආපජ්ජන්ති.”b

3. “කුහා ඵඤා ලපා සිඛති උනාලා අසමාහිතා,
තෙ තෙ ධම්මෙ විරුහන්ති සමමාසමුද්ධිදෙසිතෙ.

4. තිකකුහා නිලුපා හිරා අත්ථා සුසමාහිතා,
තෙ වෙ ධම්මෙ විරුහන්ති සමමාසමුද්ධිදෙසිතෙ”තිb

1. එතමපි විදිතා - සො. මුහුර

2. එතමපි - සිමු. II

a. ජාතක - පඤ්ඤානිපාත - මණිකුණකල්පකාව.

b. මතුසාන්තිකානුකර - උරුමෙවලවග්ග.

2. එමබා සත්තුකය, මා විසින් (ලාභාලාභාදී) ලොකබමිසෝ දුතගන්තා ලද්දහ, සසු උදයට පැමිණෙයි, පිරෙයි, යළි ගෙවී යෙයි. හිරු උදයට පැමිණ යළි අඝ්‍රයට යෙයි. (එසෙයින් භොගයෝ උපදිති යළි වැනැසෙත්;)* එහෙයින් මම මහජනයා යොක කරන කල්හි යොක නො කරමි යයි.

යං පුරිසො මමිදන්ති මඤ්ඤති - 'යං' යනු: යම් රූප-වේදනා සඤ්ඤා-සංඛාර-විඤ්ඤාණගතයක්; පුරිසො යනු: සංඛ්‍යා යැ සංඥා යැ ප්‍රඥප්ති යැ ව්‍යවහාර යැ නාම යැ නාමකමී යැ නාමවේශය යැ නිරුක්ති යැ ව්‍යඤ්ජන යැ අභිලාප යි; මමිදන්ති මඤ්ඤති - තෘෂ්ණා-යෙන් උපත් මාතයෙන් සිතයි (-මාන කෙරෙයි,) දූෂ්මඤ්ඤානාවෙන් මාන කෙරෙයි, සහජාන මානමඤ්ඤානාවෙන් මාන කෙරෙයි* කෙලශමඤ්ඤානාවෙන් මාන කෙරෙයි, දුශ්චරිතමඤ්ඤානාවෙන් මාන කෙරෙයි, ප්‍රයොගමඤ්ඤානාවෙන් මාන කෙරෙයි, විපාකමඤ්ඤානාවෙන් මාන කෙරෙයි නුයි - 'යං පුරිසො මමිදන්ති මඤ්ඤති' යනු වේ.

එතං දිශ්වාන පණ්ඩිතො - මමති කළ වස්තු විෂයයෙහි තෙල ආදීනවය දුත තුලනය කොට තීරණය කොට විභාජනය කොට විභූත කොට නුයි 'එතං දිශ්වාන' යනු වේ. පණ්ඩිතො - හිරි වූයේ ප්‍රඥාවත්-බුද්ධිමත්-ඥානවත් - විද්වත් වූයේ මෙබා ඇතිසේ නුයි - 'එතං දිශ්වාන පණ්ඩිතො' යනු වේ.

න මමන්තාය නමෙඨ මාමකො - 'මමන්තා' යනු මමති දෙකෙක... මාමකො - මමති න ඇතිසේ බුද්ධිමාමක - බවමාමක - සංඝමාමක වූයේ; හෙතෙම ඒ බුද්ධත් මමායන කෙරෙයි. බුද්ධ ඒ පුගුලා විමසති: මේ වදාරන ලද මැයි, භාග්‍යවතුන් විසින්: "මහණෙනි, යම් ඒ මහණ කෙසෙක් කුහක වූවාහු තද වූවාහු ප්‍රත්‍යය නිමිත්තෙන් බණන්තාහු සැරළසන පියවි ඇත්තාහු නැගුණු මානනල ඇත්තාහු සමාධි රහිත වූවාහු වෙත් ද, මහණෙනි ඒ මාග් භික්ෂුහු මා අයත් වූවාහු නො වෙති, මහණෙනි, ඒ භික්ෂුහු මේ සස්තෙන් බැහැර වූවාහු ද වෙති. තවද ඒ භික්ෂුහු මේ ශාසනයෙහි වෘද්ධියට සිටිබවට පිපුල බවට නො ද පැමිණෙත්. මහණෙනි, තවද යම් භික්ෂු කෙසෙක් කුහක නොවූවාහු ලපක නොවූවාහු හිරි වූවාහු නොතද වූවාහු එකඟ සිත් ඇත්තාහු වෙත් ද, මහණෙනි, ඒ මාග් භික්ෂුහු මා අයත් වූවාහු වෙති, තවද මහණෙනි, ඒ භික්ෂුහු මේ සස්තෙන් බැහැර නොවූවාහු වෙති, ඔවුහු මේ සස්තෙහි වැඩිමට ත්‍යාග්‍රැ බවට පැතුරුණු බවට ද පැමිණෙත්.

3. කුහක වූ කොපයෙන් හා මානසෙන් තද වූ ප්‍රත්‍යය පිළිබඳ කොට කපා කරන නැගුණු මානනල ඇති සමාධි රහිත වූ යම් කෙනෙක් වෙත් නම්, ඔවුහු සම්මාසම්බුද්ධත් වදල සසුන්දහමිහි නො වැඩෙත්.

4. කුහක නො වූ ලපක නො වූ බාහිමත් වූ නොතද වූ මොහොවට එකඟ කළ සිත් ඇති යම් කෙනෙක් වෙත් නම්, ඔවුහු එකාන්තයෙන් සම්මාසම්බුද්ධත් වදල සසුන්දහමිහි වැඩෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න මමන්තාය නමෙම මාමකොති - මාමකො තණකාමමන්තං පතාය දිවසීමමන්තං පටිතිස්සජ්ඣා මමන්තාය න තමෙය්‍ය, න ඕනමෙය්‍ය, න තනතින්තො අස්ස, න තපොසො න තප්පකාණරා න තදධිමුත්තො න තදධිපතෙය්‍යති - න මමන්තාය නමෙම මාමකො තෙනාන භගවා:

“මරණෙනපි තං පඨියති
යං පුරිසො මිදෙනති මඤ්ඤති,
ඵලං දිස්වාන පණ්ණිනො
න මමන්තාය නමෙම මාමකො”ති.

6 - 4

සුපිනෙත¹ යථාපි සඛිගතං²
පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සති,
ඵලං³ පියාසිතං ජනං
පෙතං කාලකතං න පස්සති.

සුපිනෙන යථාපි සඛිගතනති - සඛිගතං සමාගතං සමාහිතං සනතිපතිතනති ‘සුපිනෙන යථාපි සඛිගතං.’

පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සතිති - යථා පුරිසො සුපිනගතො වඤ්ඤං පස්සති, පුරිසං පස්සති, මහාසමුද්දං පස්සති, සිතෙරං පබ්බතරාජානං පස්සති, හස්සං පස්සති, අස්සං පස්සති, රථං පස්සති, පතනිං පස්සති, සෙනාඛ්‍යතං පස්සති, ආරාමරාමණෙය්‍යකං පස්සති, වනරාමණෙය්‍යකං පස්සති, භූමිරාමණෙය්‍යකං පස්සති, පොකකරණිරාමණෙය්‍යකං පස්සති; පටිබුද්ධො න කිඤ්ඤි පස්සතිති ‘පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සති.’

ඵලං පියාසිතං ජනනති - ‘ඵල’නති ඔපමෙසමපටිපාදනං; පියාසිතං ජනනති පියාසිතං මමාසිතං ජනං, මාතරං වා පිතරං වා භාතරං වා හගිතිං වා පුතරං වා ධිතරං වා මිතරං වා අමමමං වා ඤ්ඤාසාලොභිතං වාති⁴ ‘ඵලං පියාසිතං ජනං.’⁵ පෙතං කාලකතං න පස්සතිති - පෙතො වුවුවති මනො කාලකතො, තං පෙතං න පස්සති, න දන්ධති, නාධිගච්ඡති, න විඤ්ඤති, න පටිලහතිති - පෙතං කාලකතං න පස්සති. තෙනාන භගවා:

සුපිනෙත⁶ යථාපි සඛිගතං
පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සති,
ඵලං⁷ පියාසිතං ජනං
පෙතං කාලකතං න පස්සති”ති.

6 - 5

දිව්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනාති
යෙසං නාමමිදං පටුවවති,
නාමමෙවාචසිස්සති
අකෙඛය්‍යං පෙතස්ස ජනතුතො.

දිව්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනාති - ‘දිව්ඨා’ති යෙ වකවුමිඤ්ඤාණාහි සමතුතා; සුතාති යෙ සොතමිඤ්ඤාණාහි සමතුතා; තෙ ජනාති ඛතතියා ව බ්‍රාහ්මණා ව වෙස්සා ව සුද්දා ව ගහවිඨා ව පබ්බජිතා ව දෙවා ව මහුස්සා වාති ‘දිව්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනා.’

1. සුපිනෙපි - මුද්‍ර.
2. සංගතං - ස.
3. ඵල මෙ - මුද්‍ර.
4. වා - සිමු II.
5. ජනනති - සිමු II, මුද්‍ර.
6. සුපිනෙපි - මුද්‍ර.
7. ඵලමෙ - මුද්‍ර.

න මමන්තාය නමෙම මාමන්තා - බුද්ධාදීන් කෙරෙහි මමන්තා ඇතිගේ තාමණාමමන්තා හැර දෘටමමන්තා දුරු කොට මමන්තාව නො නැමෙන්නේය, අවනත නො වන්නේය, ඊට නැමුණේ ඊට ප්‍රවණ වූයේ ඊට බර වූයේ එහි ඇලුණේ එය අභිපති කොට ඇතිගේ නො වන්නේ නුසි 'න මමන්තාය නමෙම මාමන්තා, යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“මරණෙනපි තං පසිංහි-පෙ-න මමන්තාය නමෙම මාමන්තා” යි.

6 - 4

පුරුෂ තෙමේ සිහිනෙන් පැමිණ හෝ දක්නා ලද වන්දා කිසිවක් පිබිදිමේ යම්කෙසේ නො දකී ද, එහෙයින් පරලොව ගිය කල්පරිසර කලා වූ ප්‍රිය කල සත්ත්වයා නො දකී.

සුපිනෙන යථාපි සංඛතං - හමු වූ සමීපයට පැමිණි එක් වූ පිළි වූවානු නුසි 'සුපිනෙන යථාපි සංඛතං, යනු වේ.

පටිබුද්ධො පුරිසො න පසංගි - පුරුෂ තෙමේ නිදන්තේ සද දකී, ගිරු දකී, මහමුහුද දකී, මහමෙර දකී, ඇතකු - අතකු - රියක් - පාලිලාසතගක් - සේනාසමුහයක් දකී, සිත්කලු අරමි - සිත්කලු උයන් - සිත්කලු බිම්පෙදෙස් - සිත්කලු පොකුණු දකී, (එතකුදු වත්) පිබිදිගේ යම්කෙසේ කිසිවක් නො දකී ද, එහෙයින් 'පටිබුද්ධො පුරිසො න පසංගි, යනු වේ.

එවං පියාසිතං ජනං - 'එවං' යනු: ඕපමා දක්වීම යි; පියාසිතං ජනං - ප්‍රිය කල මමන්තා කල සත්ත්වයා: මව හෝ පියා හෝ බෑයා හෝ බුහුන හෝ පුතු හෝ දු හෝ මතුරකු හෝ යහළුවකු හෝ නැසහල්-නැයකු හෝ නුසි 'එවං පියාසිතං ජනං' යනු වේ. පෙතං කාලකතං න පසංගි - මළේ කල්පරිසර කෙළේ 'ප්‍රෙත, ගසි කියනු ලැබේ. ඒ මළු නො දකී නො පැමිණෙයි නො ලැබෙයි ප්‍රතිලාභ නො වේ නුසි 'පෙතං කාලකතං න පසංගි' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“සුපිනෙන යථාපි-පෙ-කාලකතං න පසංගි” යි.

6 - 5

සෞත්‍රියාදී යම් කෙනකුන්ගේ නාමප්‍රඥප්තිය මේ ගැසි කියනු ලැබේ ද, ඒ සත්ත්වයෝ ඇසින් දුටු වතුසමුට්ඨානික රූපයෝ ද කනින් ඇසූ ද්විසමුට්ඨානික ශබ්දයෝ ද වෙති. පරලොව ගිය සත්ත්වයා ගේ නාමමාත්‍රය ම කියන්නට ඉතිරි වේ.

දිට්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනා - දිට්ඨා - වක්‍ෂුර්විඤ්ඤායෙන් දක්නා ලද වතුසමුට්ඨානික රූපයෝ; සුතා - ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤායෙන් අසන ලද ද්විස-මුට්ඨානික ශබ්දයෝ; තෙ ජනා - සෞත්‍රිය - බ්‍රාහ්මණ - වෛශ්‍ය - ශුද්ධ - ගාහප්ප - ප්‍රව්ජිත - දෙව - මනුෂ්‍යයෝ නුසි දිට්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනා.

යෙසං නාමමිදං පවුච්චතීති - 'යෙස'නති බහතිතානං බ්‍රාහ්මණානං වෙසානං සුද්දානං ගතධ්‍යානං පබ්බජිතානං දෙව්‍යානං මිත්‍රස්සානං; නාමනති සඛිං සමඤ්ඤා පඤ්ඤානති වොහාතො නාමං නාමකමමං නාමධෙය්‍යං තිරුතති බ්‍යඤ්ජනං අභිලාපො; පවුච්චතීති චුච්චති පචුච්චති කපිංති හණිතති දිපිතති වොහරිතතිති 'යෙසං නාමමිදං පවුච්චති.'

නාමමෙවාචසිස්සති අකෙඛය්‍යනති - රූපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සඛිංරගතං විඤ්ඤාගතං පටිගති ජට්ඨති අනතරධායති විපපප්පජ්ජතිති- නාමමෙවාචසිස්සති; අකෙඛය්‍යනති - අකඛාදාං කපථදාං හණිදාං දිපසිදාං වොහරිතුනති 'නාමමෙවාචසිස්සති අකෙඛය්‍යං.'

පෙතස්ස ජනතුනො - 'පෙතස්සා'ති පෙතස්ස කාලකතස්ස; ඡනතුනොති සතතස්ස තරස්ස මාණවස්ස පොසස්ස පුග්ගලස්ස ජිවස්ස ජාගුස්ස¹ ජනතුස්ස ඉන්ද්‍රගුස්ස ගින්ද්‍රගුස්ස මනුජස්සාති - අකෙඛය්‍යං පෙතස්ස ජනතුනො.

තෙනාහ හගවා:

“දිට්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනා
 යෙසං නාමමිදං පවුච්චති,
 නාමමෙවාචසිස්සති
 අකෙඛය්‍යං පෙතස්ස ජනතුනො”ති.

6 - 6

සොකපරිදෙවමච්ඡරං²
 න ජහනති ගිද්ධා මමාසිතෙ
 තස්මා මුතයො පරිග්ගහං
 ගිත්වා අවරිංසු බෙමදස්සිතො.

සොකපරිදෙවමච්ඡරං² න ජහනති ගිද්ධා මමාසිතෙති - 'සොකො'ති ඤාතිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස තොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස සිලව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා දුක්ඛධමමෙන චුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතතං අනෙතාසසාකො අනෙතාපරිසොකො අනෙතාදුගො³ අනෙතාපරිදුගො වෙතසො පරික්ඛායනා දෙමනස්සං සොකසලලං⁴ 8; පරිදෙමොති - ඤාතිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස - පො - දිට්ඨි ව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා දුක්ඛධමමෙන චුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතතං පරිදෙවිතතං වාචා පලාපො විපපලාපො ලාලපො ලාලපානා⁵ ලාලපටිතතං⁶ 8; මච්ඡපියනති - පඤ්ච මච්ඡරියාති: ආවාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං වද්දණමච්ඡරියං ඛමමමච්ඡරියං, යං එවරූපං මච්ඡරියං මච්ඡරායනා මච්ඡරාසිතතතං වෙවිච්ඡං කදරියං කචුච්ඤ්ඤාකතා අග්ගතීතතතං මිතතස්ස, ඉදං චුච්චති මච්ඡරියං. h අපි ව බකමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, බාදුමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ආයතන මච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ගාතො; ඉදං චුච්චති⁶ මච්ඡරියං.

1. ජතුස්ස - සිමු. II. මජ්ඣ. සං. 2. මච්ඡරං - මනුජ. 3. ඛාසනා - ස.
4. ලාලපායනා - සිමු. II. මනුජ. 5. ලාලපායනස්සා - සිමු. II. මනුජ.
6. ගාතො වුමචි - II. මනුජ. a. පටිච්චමුප්පාදපිභසින.
- b. බුද්ධමච්ඡරියසින.

සෙසං නාමමිදං පවුච්චති - සෙසං - (යච්ච) ක්ෂත්‍රිය-බ්‍රාහ්මණ - වෛශ්‍ය - ශුද්‍ර-ශාකසං-ප්‍රවුජිත-දෙව-මනුෂ්‍යයන්ගේ; නාමං - සංඛ්‍යාව සංඥාව ප්‍රඥ-ජනිත ව්‍යවහාරය නාමය නාමකමය නාමබෝධය කිරුක්කිත ව්‍යඤ්ඤනය අභිලාප යි; පවුච්චති - පවසනු ලැබෙයි' කියනු ලැබෙයි, බණනු ලැබෙයි, දක්වනු ලැබෙයි, වහරනු ලැබේ නුයි - 'සෙසං නාමමිදං පවුච්චති' යනු වේ.

නාමමෙවාධයිස්සති අකෙඛය්‍යං - රූපය වෙදනාව සංඥාව සංඝකාරය විඤනය ප්‍රභීණ වෙයි, ගරිනු ලැබෙයි, අතුරුදහන් වෙයි, වැතැගේ නුයි - 'නාමමෙවාධයිස්සති' යනු වේ. අකෙඛය්‍යං - පවසන්නට කියන්නට බණන්නට දක්වන්නට වහරන්නට නුයි - 'නාමමෙවාධයිස්සති අකෙඛය්‍යං' යනු වේ.

පෙතස්ස ජනතුනො - පෙතස්ස යනු: පරලොව ගියහු කල්පරිත කළහු ගේ; ජනතුනො - සතතියාගේ තර - මානව - පුරුෂ - පුද්ගල - ජීව - ජාගු - ජනතු - ඉඤගු - භිඤගු - මනුජයක්ත්‍රගේ නුයි - "අකෙඛය්‍යං පෙතස්ස ජනතුනො" යනු වේ.

එයින් වදාළහ බුදුහු:

"දිට්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනාං පෙ-අකෙඛය්‍යං පෙතස්ස ජනතුනො, යි.

6 - 6

මමනිය කළ වස්තු විෂයෙහි ගිජු වූවාහු ශොකපරිදෙවමාත්සය්‍යිය යම් හෙයකින් නො හරිත් ද, එහෙයින් මුනිහු තාමේදුෂට්ඨපරිග්‍රහය හැරපියා ක්ෂෙමසංඛ්‍යාත නිවන දැකීමත් විසූහ.

සොකපරිදෙවමච්ඡරං න ජනනාති ගිද්ධා මමාසිතෙ - 'සොක' නම්: ඥාතින්ගේ විනාශයෙන් මඛනා ලද්දහුගේ හෝ භෞගයන්ගේ විනාශයෙන් මඛනා ලද්දහු ගේ හෝ රොගව්‍යසනයෙන් - ශීලව්‍යසනයෙන් - දුෂට්ඨව්‍යසනයෙන් මඛනා ලද්දහුගේ හෝ මිත්‍රව්‍යසනාදි යම් කිසි ව්‍යසනයෙකින් යුක්ත වූවහුගේ හෝ යම් කිසි දුක්තෙකුවකින් මඛනා ලද්දහුගේ හෝ ශොකයෙන් ශොක කරන අයුරෙක් ශොක කරන බවෙන් අභ්‍යන්තරශොකයෙක් සිත තුළ අධිකශොකයෙක් අභ්‍යන්තරදුකයෙක් අභ්‍යන්තරපරිදුකයෙක් සිත දූවෙන අයුරෙක් දොමනසෙක් ශොකශ්‍රයෙක් වේ නම් එයයි. 'පරිදෙව' නම්: නැයන්ගේ වනසින් මඛනා ලද්දහුගේ හෝ...දුෂට්ඨව්‍යසනයෙන් - යම් කිසි ව්‍යසනයෙකින් යුක්ත වූවහු ගේ හෝ යම් කිසි දුක්තෙකුවකින් මඛනා ලද්දහුගේ හෝ හැඟීමෙන් ගුණ කියා හැඟීමෙන් හඬන අයුරෙක් හඬන බවෙන් ගුණ කියා හඬන බවෙන් වචනයෙන් ප්‍රලාපයෙන් විප්‍රලාපයෙන් පුනපුනා කීමෙන් පුනපුනා කියන අයුරෙක් පුනපුනා කියන බවෙන් වේ නම් එය යි. මච්ඡපිංසං - මාත්සය්‍යී:... (2-3.සුත්‍රනිදේශය.) මේ මාත්සය්‍යී යයි කියනු ලැබේ.

ගතොධා වුවවති තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; මමන්තාති දො මමන්තා: තණ්හාමමන්තං ව දිට්ඨිමමන්තං ව -පෙ- ඉදං තණ්හාමමන්තං - පෙ - ඉදං දිට්ඨිමමන්තං; මමාසිතං වච්ඡං අචේදසංඛිනිතො'පි සොචන්ති. අච්ඡේදනෙනපි සොචන්ති. අච්ඡේදනෙනපි සොචන්ති. මමාසිතං වච්ඡං විපරිණමසංඛිනිතො'පි සොචන්ති. විපරිණ- මනෙත'පි¹ සොචන්ති. මමාසිතං වච්ඡං අචේදසංඛිනිතො'පි පරිදෙවන්ති. අච්ඡේදනෙන'පි පරිදෙවන්ති. අච්ඡේදනෙන'පි පරිදෙවන්ති. මමාසිතං වච්ඡං විපරිණමසංඛිනිතො'පි පරිදෙවන්ති. විපරිණමනෙත'පි පරිදෙවන්ති. විපරිණමනෙත'පි , පරිදෙවන්ති. මමාසිතං වච්ඡං රක්ඛන්ති ගොපෙතති පරිගණන්ති. මමාසන්ති මච්ඡරාසන්ති.² මමාසිතස්මිං . වච්ඡස්මිං සොකං න ජහන්ති. පරිදෙවං න ජහන්ති. මච්ඡරං න ජහන්ති. ගෙධං න ජහන්ති. තප්පජහන්ති න විනොදෙත්ති න ඛ්‍යන්ති කුරොන්ති න අනභාවං ගමෙත්ති-සොකපරිදෙවමච්ඡරං න ජහන්ති ගිඤ්ඤා මාමසිතො.

තසමා මුනිසො පටිග්ගහං ගිඤ්ඤා අවරිංසු ඛෙමදසසිනොති - 'තසමා' ති තසමා තංකාරණං තංගෙතු තප්පවට්ඨා තංතිද්දනා එතං ආදිතවං සමපසාමානා³ මමනෙතසුති තසමා; මුනිසොති - මොනං වුවවති ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජාතනා -පෙ- අමොභො ඛමමවිවයො සමමාදිට්ඨි; තෙන ඤාණෙන සමන්තාගතා මුනිසො මොනප්පතනා. තිණ්ඤි මොනෙත්තාති: කායමොනෙත්තං වච්ඡමොනෙත්තං මනොමොනෙත්තං -පෙ- සංඛිතජාලමතිවච්ඡ සො මුති; පටිග්ගහොති - දො පටිග්ගහා: තණ්හාපට්ඨානහො ව දිට්ඨි- පට්ඨානහො ව -පෙ- අයං තණ්හාපට්ඨානහො -පෙ- අයං දිට්ඨිපට්ඨානහො; මුනිසො තණ්හාපට්ඨානහං පරිච්චජ්ඣා දිට්ඨිපට්ඨානහං පටිතිස්සජ්ඣා වජ්ඣා පරිච්චජ්ඣා පජභිත්වා විනොදෙත්වා ඛ්‍යන්ති කුරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වා අවරිංසු විවරිංසු⁴ ඉරිසිංසු වත්තසිංසු පාලසිංසු යපසිංසු යාපසිංසු; ඛෙමදසසිනොති - ඛෙමං වුවවති අමතං නිබ්බානං, යො සො සඛිතසංඛාර- සමපො සබ්බුප්පිපටිතිස්සහො තණ්හාකඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං; ඛෙමදසසිනොති - ඛෙමදසසිනො තාණදසසිනො ලොකදසසිනො සරණ- දසසිනො අභගදසසිනො අවුතදසසිනො අමතදසසිනො නිබ්බාන- දසසිනොති 'තසමා මුනිසො පටිග්ගහං ගිඤ්ඤා අවරිංසු ඛෙමදසසිනො.'

තෙතාන ගගවා:

“සොකපරිදෙවමච්ඡරං
න ජහන්ති ගිඤ්ඤා මමාසිතො,
තසමා මුනිසො පටිග්ගහං
ගිඤ්ඤා අවරිංසු ඛෙමදසසිනො”ති.

6 - 7

පතිලිනවරස්ස ගිකඛුනො
හජමානස්ස විවිත්තමාසනං,⁵
සාමග්ගියමානු තස්සෙත්තං⁶
යො අත්තානං⁷ භවතෙ න දස්සෙයෙ.

1. විපරිණමනෙතපි - මජ්ඣං, ස්‍යා.
2. මමාසිතන්ති මච්ඡරාසිතන්ති - ස්‍යා.
3. සමපසාමානා - සිමු. I.
4. විහරිංසු - මජ්ඣං.
5. විවිත්තමානසං - මහුර.
6. තස්සෙත්තං - මහුර. ස්‍යා.
7. අත්තං - මහුර.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ගෙඩි යයි තෘෂණාව කියනු ලබයි,... යම් රාගයෙන් සංරාගයෙන්... ලොභ අකුලමූලයෙන් වේ ද එයයි. මමනා - තෘෂණමමනිය ද දූෂිමමනිය දැයි මමන දෙකෙකි, ... මමනිය කළ වස්තුව අසිද්ධනිති සැක ඇතිව ද සොවිති, අසිද්ධතා කල්හි ද සොවිති, අසිද්ධත් කල්හි ද සොවිත්. මමාසිත වස්තුව වෙනස් වෙති සැක ඇතිව ද සොවිති, වෙනස් වන කල්හි ද සොවිති, වෙනස් වූ කල්හි ද සොවිත්; මමාසිත වස්තුව අසිද්ධනිති සැක ඇතිව ද හඬති, අසිද්ධතා කල්හි ද හඬති, අසිද්ධත් කල්හි ද හඬති; මමනිය කළ වස්තුව වෙනස් වෙති සැක ඇතිව ද හඬති, වෙනස් වන කල්හි ද හඬති, වෙනස් වූ කල්හි ද හඬති; මමනිය කළ වස්තුව රකිති ගොපනය කෙරෙහි විමසති මමායන කෙරෙහි මච්ඡරායන කෙරෙහි. මමාසිත වස්තුවිෂයෙහි ශොකය නො හරිති, පරිදෙව නො හරිති, මධුරාබව නො හරිති, හිස්ඛව නො හරිති, නො දුරු කෙරෙහි නො බැහර කෙරෙහි කෙළවර නො කෙරෙහි අනභාවයට නො පමුණුවත් නුයි 'සොකපරිදෙවමච්ඡරං න ජහන්ති හිඤ්ඤා මමාසිතො' යනු වේ.

තසමා මුත්තසො පරිග්ගහං හිඤ්ඤා අවරිංසු බෙමදසසිනො - තසමා - එහෙයින් එකරුණෙන් ඒ හෙතෙයින් ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ නිදනයෙන් මමාසිත වස්තුවිෂයෙහි තෙල ආදීනවය දක්නාහු නුයි 'තසමා' යනු වේ. මුත්තසො - 'මොත' යි ඥානය කියනු ලැබෙයි, යම් ප්‍රඥාවක් ප්‍රකෘති දැනීමෙන්...අමොහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සම්මන්දයෙන් වේ ද එයයි. ඒ නුවණින් සමන්විත වූ මුත්ත මොතප්‍රාප්තයෝ යි. මොතෙය්‍ය තුනෙකි: කායමොතෙය්‍ය චරිමොතෙය්‍ය මනොමොතෙය්‍ය යයි...(2-8.සුත්‍රනිදේශය.) පරිග්ගහො - පරිග්‍රහයෝ දෙදෙනෙකි: තෘෂණපරිග්‍රහය ද දූෂිපරිග්‍රහය දැයි,...මුත්ත තෘෂණපරිග්‍රහය හැරපියා දූෂිපරිග්‍රහය දුරලා ත්‍යාග කොට හැර බැහැර කොට විහතානන කොට අනභාවයට පමුණුවා හැසුරුණාහ වෙසෙසින් හැසුරුණාහ ඉරියව්‍රි පැවැත්වූහ පාලන - යපන - යාපන කළහ. බෙමදසසිනො - 'බෙම' යි අමාමනනිවන කියනු ලැබෙයි, සියලු සංස්කාරයන්ගේ සන්තිදීම ඇති සියලු උපතින්ගේ දුරලීම ඇති තෘෂණාක්‍ෂය වූ විරාග වූ තිරොධ සබ්බාත නිච්ඡාණයයි. බෙමදසසිනො - කෙමය දක්නාහු ත්‍රාණය - ලෙතය - ශරණය - අභය - අවික්‍ෂය - අමාතය - නිච්ඡාණය දක්නාහු නුයි - 'තසමා මුත්තසො පරිග්ගහං හිඤ්ඤා අවරිංසු බෙමදසසිනො' යනු වේ.

එයින් වදාලන මුදුනු:

“සොකපරිදෙවමච්ඡරං-පෙ- හිඤ්ඤා අවරිංසු බෙමදසසිනො”යි.

ඒ ඒ අරමුණෙන් වැළැක්‍වූ සිත්හසර ඇති විවෙක අප්‍රත්‍යක් සෙවුනා වූ ශෙක්‍ෂ මහණ හට ද තිරියාදී භවනයෙහි (ප්‍රතිසන්ති විසින්) තමා තොදක්වන ඒ රතත් මහණ හට ද නිච්ඡාණසාමග්‍රියෙහි ලා මේ (තිරියාදී භවනයෙහි තමා තොදක්වීම) අනුරූප යයි කියත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පතිලිනවරසං භික්ඛුනොති - පතිලිනවරා වුච්චනාති සත්ත සෙඛා; අරහා පතිලිනො. කිං කාරණං පතිලිනවරා වුච්චනාති සත්ත සෙඛා? තෙ තතො තතො විතතං පතිලිනෙතනා පතිකුටෙනා¹ පතිවට්ටෙනා සනතිරුමෙනා² සනතිග්ගණනා සනතිවාසරනා රක්ඛනා ගොපෙනා වරනති විහරනති ඉරියනති වතෙතනති පාලෙනති යපෙනති යාපෙනති. වක්ඛුආරෙ විතතං පතිලිනෙතනා පතිකුටෙනා පතිවට්ටෙනා සනතිරුමෙනා සනතිග්ගණනා සනතිවාසරනා රක්ඛනා ගොපෙනා වරනති විහරනති ඉරියනති වතෙතනති පාලෙනති යපෙනති යාපෙනති. සොතආරෙ විතතං - සොතආරෙ විතතං - ජ්වහාආරෙ විතතං - කායආරෙ විතතං - මනොආරෙ විතතං පතිලිනෙතනා පතිකුටෙනා පතිවට්ටෙනා සනතිරුමෙනා සනතිග්ගණනා සනතිවාසරනා රක්ඛනා ගොපෙනා වරනති විහරනති ඉරියනති වතෙතනති පාලෙනති යපෙනති යාපෙනති. යථා කුක්ඛුටපතතං වා තභාරුදද්දුලං වා අග්ගිමති පක්ඛිතතං පතිලියති පතිකුටති පතිවට්ටති න සමපසාරියති, එවමෙව තෙ තතො තතො විතතං පතිලිනෙතනා පතිකුටෙනා පතිවට්ටෙනා සනතිරුමෙනා සනතිග්ගණනා සනතිවාසරනා රක්ඛනා ගොපෙනා වරනති විහරනති ඉරියනති වතෙතනති පාලෙනති යපෙනති යාපෙනති. වක්ඛුආරෙ විතතං - සොතආරෙ විතතං - සොතආරෙ විතතං - ජ්වහාආරෙ විතතං - කායආරෙ විතතං - මනොආරෙ විතතං පතිලිනෙතනා පතිකුටෙනා පතිවට්ටෙනා සනතිරුමෙනා සනතිග්ගණනා සනතිවාසරනා රක්ඛනා ගොපෙනා වරනති විහරනති ඉරියනති වතෙතනති පාලෙනති යපෙනති යාපෙනති. තං කාරණං පතිලිනවරා වුච්චනාති සත්ත සෙඛා. භික්ඛුනොති - පුපුර්ජනකල්පාණකස්ස³ වා භික්ඛුනො සෙඛස්ස වා භික්ඛුනොති 'පතිලිනවරසං භික්ඛුනො.'

භජමානස්ස චිත්තනමාසනනති - අසතං වුච්චති යථා නිසිදනති, මඤ්චො පිඨං භිසි තට්ටිකා වමබ්බණ්ඩා තිණසන්ධාරො පණ්ණසන්ධාරො පලාලසන්ධාරො; තං අසතං අසප්පායරුපදස්සතෙන රිතතං විචිතතං පවිචිතතං, අසප්පායසද්දසවණෙන - අසප්පායගනිකායනෙන - අසප්පාය රසසායනෙන - අසප්පායපොඨබ්බච්ඡිසතෙන - අසප්පායෙහි පඤ්චති කාම-ගුණෙති රිතතං විචිතතං පවිචිතතං, තං විචිතතං අසතං භජතො සමිතජනො සෙවනො නිසෙවනො සංසෙවනො පටිසෙවනොති 'භජමානස්ස විචිතතමාසනං.'

සාමග්ගියමාහු නසෙස්සනං සො අනනානං භවතෙ නිදස්සෙයති - 'සාමග්ගි'ති⁴ තිස්සො සාමග්ගියො: ගණසාමග්ගි ධම්මසාමග්ගි අනගිතිබ්බතතිසාමග්ගි. කතමා ගණසාමග්ගි? ඛ්ඣු වෙපි භික්ඛු සමඤ්ඤා සමමාදමානා අවිච්චමානා ගිරොදකිභුතා අඤ්ඤාමඤ්ඤා පියවකුලි සමපස්සනා විහරනති. අයං ගණසාමග්ගි. කතමා ධම්මසාමග්ගි? වහනාරො සතිපට්ඨානා වහනාරො සමමප්පාදානා වහනාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චිත්ථියාති පඤ්චලානි සත්ත ඛොජ්ඣාදිතා අරියො අට්ඨාසිතිකො මග්ගො, තෙ එකතො පක්ඛන්දනති පසිදනති සමපතිට්ඨනති විමුච්චනති. න තෙසං ධම්මානං විමාදෙ පටිමාදෙ අත්ති. අයං ධම්මසාමග්ගි.

1. පතිකුට්ඨනා - සා. 2. සනතිරුද්ධනා - මජ්ඣ. සා.

3. කල්පාණපුපුර්ජනස්ස - සා. 4. සාමග්ගියොති - සිමු. ii. සාමග්ගියොති - සා.

පතිලිතවරයා හික්කුනො - සභා ශෛක්‍ෂයෝ පතිලිතවරයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්. රහත්තු පතිලිතයන. කුමක් හෙයින් සභා ශෛක්‍ෂයෝ පතිලිතවරයෝ යැයි කියනු ලැබෙති යත්? ඔහු ඒ ඒ අරමුණෙන් සිත තවතමින් හකුළුවමින් පෙරලමින් අවුරමින් නිගන්මින් වළඟමින් රක්මින් ගොපනය කෙරෙමින් හැසිරෙති ඉරියව්‍ර පවත්වති පාලනය - යපනය - යාපනය කෙරෙත්, වක්‍ෂුර්ථාරයෙහි සිත තවතමින් හකුළුවමින් හකුළුමින් අවුරමින් නිගන්මින් වළඟමින් රක්මින් ගොපනය කෙරෙමින් තෙරෙහි හැසිරෙති ඉරියව්‍ර පවත්වති ඉරියව්‍ර උපදවති පාලනය කෙරෙති යපනය යාපනය කෙරෙති, ශ්‍රෝත්‍රථාරයෙහි සිත...භූණ - ජිහ්වා - කාය - මනෝ- ථාරයෙහි සිත තවතමින් (පස්බස්වමින්) ... පාලනය කෙරෙති යැපෙති යාපනය කෙරෙත්. යම්සේ කුකුළුපතෙක් හෝ තහරදුදුලෙක් හෝ ගින්නෙහි ලත ලද්දේ හැකිලේ ද, නො පැතිරේ ද, එසෙයින් ම ඒ (පතිලිතවරයෝ) ඒ ඒ අරමුණෙන් සිත තවතමින් හකුළුවමින් ... වෙසෙති ... යැපෙත්. වක්‍ෂුර්ථාරයෙහි ..ශ්‍රෝත්‍ර - භූණ - ජිහ්වා - කාය - මනෝථාරයෙහි සිත තවතමින්...හැසිරෙති... යැපෙත්. එකරුණෙන් සප්ත ශෛක්‍ෂයෝ පතිලිතවරයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්. **හික්කුනො** - කල්‍යාණපාළුප්පත හික්කුනුගේ හෝ . ශෛක්‍ෂහික්කුනුගේ හෝ නුසි 'පතිලිතවරයා හික්කුනො, යනු වේ.

හජමානස්ස විවිතනමාසනං - ඇඳු පුටු බිසි පත්තබ සමකබ තණඇතිරි පත්ඇතිරි පිදුරුඇතිරි යන මේ හිඳිනා තැන 'ආසන' යයි කියනු ලැබේ, ඒ අසුත අසත්ප්‍රාය (=තොසරුප්) රූප දැකීමෙන් සිස් යැ යුත්‍ය යැ වෙසෙසින් යුත්‍ය යැ, අසත්ප්‍රායබද්දුචණයෙන් - අසත්ප්‍රාය - ගකුභූණයෙන් - අසත්ප්‍රාය රස විඳීමෙන් - අසත්ප්‍රාය සපඪියෙන් - අසත්ප්‍රාය වූ සත්‍රින් පිළිබඳ රූපාදි පඤ්චකාමගුණයන්ගෙන් සිස් යැ යුත්‍ය යැ වෙසෙසින් යුත්‍ය යි, ඒ විවික්ත(=යුත්‍ය) වූ අසුත සෙවුනා හට මැනැවින් සෙවුනා හට එළඹෙනුවනුට නිවෙසනය කරනුවනුට මැනැවින් සෙවනය කරනුවනුට පුනපුනා ඇසුරු කරනුවනුට නුසි 'හජමානස්ස විවිතනමාසනං' යනු වේ.

සාමග්ගියමාත්‍ර තසෙසනං සො අත්තානං භවතො න දස්සසෙ - 'සාමග්ගි' - තුන් සාමග්‍රි කෙනෙක් වෙති: 'ගණසාමග්ගි ධම්මසාමග්ගි අතතිතිබ්බතතිසාමග්ගි යැයි. 'ගණසාමග්ගි' කවරි ද යත්? ඉදින් බොහෝ හික්කුනු තවුදු කසින් සමග වූවාහු සිතින් සතුටු වන්නාහු බසින් විවාද නො කරන්නාහු කිරි මුසු දිය මෙන් වූවාහු ඔවුනොවුන් ප්‍රිය ඇසින් බලමින් වෙසෙත් නම්, මෝ ගණසාමග්ගි නමු. 'ධම්මසාමග්ගි' කවරි ද යත්? සතර සතිපට්ඨානයෝ යැ සතර සමයක්ප්‍රධානයෝ යැ සතර සාද්ධිපාදයෝ යැ පඤ්ඤාච්ඡියයෝ යැ පඤ්ඤා බලයෝ යැ සප්ත බොධ්‍යභවයෝ යැ ආයඨිඅභොධිබ්බකමාගී යැ යන මොහු යි, ඔවුහු එක අරමුණෙහි පිවිසෙති පහදිති පිහිටා සිටිති විමුක්තියට පැමිණෙත්. ඒ ධර්මයන්ගේ විවාදයෙක් ප්‍රකෘතිවිවාදයෙක් නැති, මෝ 'ධම්මසාමග්ගි' නමු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

කතමා අතභිනිබ්බතතිසාමග්ගි? බහු වෙපි භික්ඛු අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානඛාදායා පරිනිබ්බායනති. න තෙන¹ නිබ්බානඛාදායා උභතතතං වා පුණ්ණතතං වා පඤ්ඤායති. අයං අතභිනිබ්බතතිසාමග්ගි.

භවතෙති - තෙරසිකානං තිරයො භවතං තිරව්ජාතයොනිකානං තිරව්ජාතයොනි භවතං; පෙතතිවිසසිකානං පෙතතිවිසයො භවතං; මනුස්සානං මනුස්සලොකො භවතං; දෙව්භානං දෙවලොකො භවතනති 'සාමග්ගියමාහු තස්සෙතං.'

යො අතනානං භවතෙ නි දස්සයෙති - තස්සෙසා සාමග්ගි එතං ඡන්තං එතං පතිරුපං එතං අනුච්ඡිකං එතං අනුලොමං, යො එවං පටිච්ඡන්තෙ තිරයෙ අතනානං න දස්සෙය්‍ය, තිරව්ජාතයොනියා අතනානං න දස්සෙය්‍ය, පෙතතිවිසයෙ අතනානං න දස්සෙය්‍ය, මනුස්සලොකෙ අතනානං න දස්සෙය්‍ය, දෙවලොකෙ අතනානං න දස්සෙය්‍යාති. එවමාහු - එවමාහංසු එවං කපේනති එවං තණ්හති එවං දිපයනති එවං වොහරන්ති 'සාමග්ගියමාහු තස්සෙතං යො අතනානං භවතෙ න දස්සයෙ.'

තෙනාහ භගවා:

“පතිලිඛවරස්ස භික්ඛුතො
ගජමානස්ස විටිත්තමාසනං,
සාමග්ගියමාහු තස්සෙතං
යො අතනානං භවතෙ න දස්සයෙ”ති.

6 - 8

සබ්බත්ථ මුතී අනිස්සිතො
න පියං කුබ්බති නොපි අප්පියං,
තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං.
පණ්ණෙ වාරි යථා නලියති.

සබ්බත්ථ මුතී අනිස්සිතොති - 'සබ්බං' වුවුවත් ආදසායතනානි: වක්ඛුඤ්ඤව රූපා ව, සොතඤ්ඤ සද්දා ව, ඝාතඤ්ඤ ගන්ධා ව, ජීව්හා ව රසා ව, කායො ව ඵොට්ඨබ්බා ව, මනො චි, ඛම්මා ව; මුතීති - මොනං වුවුවත් ඤාණං - රෙ - සඛතජාලමතිවිව සො මුතී; අනිස්සිතොති - ඥොතිස්සයා: තණ්හානිස්සයො ව දිට්ඨිතිස්සයො ව - රෙ - අයං තණ්හානිස්සයො - රෙ - අයං දිට්ඨිතිස්සයො; මුතී තණ්හානිස්සයං පභාය දිට්ඨිතිස්සයං පටිඤ්ඤාජිව්‍යා වක්ඛුං අනිස්සිතො සොතං අනිස්සිතො ඝාතං අනිස්සිතො ජීව්හං අනිස්සිතො කායං අනිස්සිතො මනං අනිස්සිතො රූපෙ සද්දෙ ගණ්ඨ රසෙ ඵොට්ඨබ්බෙ ඛම්මෙ කුලං ගණං ආවාසං ලාභං යසං පසංසං සුඛං විවරං පිණ්ඩපාතං සෙනාසනං කිලාතපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං කාමඛාදායං උපමාදායං අරූපඛාදායං කාමහවං රූපහවං අරූපහවං සඤ්ඤාහවං අසඤ්ඤාහවං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවං එකවොකාරහවං වතුචොකාරහවං පඤ්චවොකාරහවං අතීතං අනාගතං පච්චුප්පත්තං දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤානං සබ්බෙ ඛම්මෙ අනිස්සිතො අනුලුචිතො අනුපගතො අනජේක්ඛාසිතො¹ අනඛිමුත්තො නික්ඛන්තො නිස්සවො² විපාමුත්තො විසඤ්ඤාත්තො විමර්ශාදිකතෙත වෙතසා විහරතිති 'සබ්බත්ථ මුතී අනිස්සිතො.'

1. භෙසං - සිමු. I.

2. අනජේක්ඛාසිතො - සිමු.

3. නිස්සතො - ස.

‘අතභිතිබ්බතතිසාමයං’ කවරී ද යත්? ඉදින් බොහෝ භික්ෂුහු පවා තිරුපතිශෙෂනිජාණධාතුයෙන් පිරිනිවෙත් නමුදු එයින් නිජාණධාතුහුගේ උනුබවෙන් හෝ පිරිණුබවෙන් හෝ නො පැනෙයි; මෝ නොමෝ ‘අතභිතිබ්බතතිසාමයං’ නම් වන්නීය.

හවනෙ - තෙරිසත්තට තරකය හවන (=ගාහ) යැ, තිරිසත් යොනි ඇතියනට තිරිසත් යොනිය හවන යැ, ප්‍රෙතවිෂය ඇතියනට ප්‍රෙතවිෂය හවන යැ, මිනිසුන්ට මිනිස් ලොව හවන යැ, දෙවියනට දෙවිලොව හවන යනුයි ‘සාමයංයමානු තසෙසං’ යනු වේ.

යො අත්තානං හවනෙ න දසසයෙ - යමෙක් මෙසේ ප්‍රතිවර්තන වූ තිරසෙහි තමා නො දක්වන්නේ නම්, තිරිසත් යොනියෙහි - ප්‍රෙතවිෂයෙහි මිනිස්ලොවැ - දෙවිලොවැ තමා නො දක්වන්නේ නම්, ඒ ක්ෂිණාසුවයා හට මෝ නිජාණසාමග්‍රිය වෙයි, මෙය සුදුසුය ප්‍රතිරූප ය අනුවර්තිය ය අනුලොම වේ යයි; එවමානු - මෙසේ පවසති මෙසේ කියති මෙසේ බෙණෙති මෙසේ දක්වති මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි “සාමයංයමානු තසෙසං යො අත්තානං හවනෙ න දසසයෙ” යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“පතිලිනවරසං භික්ඛුනො -පෙ- යො අත්තානං හවනෙ න දසසයෙ” යි.

6 - 8

ආදශායතන සංඛ්‍යාත සියලු තැන්හි තෘෂ්ණා-දූෂිතීන්ග්‍රය රහිත වූ ක්ෂිණාසුව මුනි තෙම (සත්තියන් හා සංස්කාරයන් කෙරෙහි) රාගවශයෙන් ප්‍රිය නො කෙරෙයි, ප්‍රතිඝවශයෙන් අප්‍රිය නො ද කෙරෙයි, ඒ රහත්හු කෙරෙහි පරිදෙවය හා මාත්සර්‍යය පිසුමට තුන දිය සෙයින් නො ඇල්.

සබ්බස්ම මුනි අනිසයිතො - ‘සබ්බ’ යි දෙලොස් ආයතනයෝ කියනු ලැබෙති: ඇසත් රූපයෝත්, භ්‍යන් ශබ්දයෝත්, තැඟැයත් ගතිකයෝත්, දිවත් රසයෝත්. කයත් ස්ප්‍රභව්‍යයෝත්, සිතත් ඛම්මයෝත් යන මොහු යි; මුනි යනු: ‘මොන’ යි ශුන්‍ය කියනු ලැබෙයි,...අනිසයිතො - තෘෂ්ණානිශ්ශ්‍රය ද දූෂිතීන්ග්‍රය දැයි නිශ්ශ්‍රයයෝ දෙදෙනෙකි...මුනි තෙම තෘෂ්ණානිශ්ශ්‍රය හැරදමා දූෂිතීන්ග්‍රය දුරලා ඇස තෘෂ්ණාදූෂිතවශයෙන් අනිශ්ශ්‍රිත වූයේ කත අනිශ්ශ්‍රිත වූයේ තැඟැය අනිශ්ශ්‍රිත වූයේ දිව අනිශ්ශ්‍රිත වූයේ කය අනිශ්ශ්‍රිත වූයේ සිත අනිශ්ශ්‍රිත වූයේ රූප - ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රභව්‍ය - ඛම්මයන් කුලය ගණයා ආවාසය ලාභය සංග්‍රහය සැපය සිවුර පිණිසාතය සෙනස්ත ගිලන්පසබෙහෙත්පිරිකර කාමධාතුව රූපධාතුව අරූපධාතුව කාමහවය රූපහවය අරූපහවය සංකෘතහවය අසංකෘතහවය තෙවසංකෘතාසංකෘතහවය එකවොකාරහවය චතුරවොකාරහවය පඤ්චවොකාරහවය අතීතය අනාගතය වතීමානය රූපායතනය සංද්‍රයතනය ගති-රස-පොඨඛායතනය ඛම්මායතනය සියලු ඛම්මයන් තෘෂ්ණාදූෂිත වීයින් අනිශ්ශ්‍රිත වූයේ නො ඇල්ලුණේ නො පැමිණියේ ඇතුළු නො වූයේ නො බැසයත්තේ නික්මැ ගියේ හළයේ වෙසෙසින් මිදුණේ පිසියොග වූයේ විගතමයසාද කළ සිතින් සුක්ත වැ වෙසේ නුයි ‘සබ්බස්ම මුනි අනිසයිතො’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න පියං කුබ්බති නොපි අපට්ඨානි - පියානි දෙව පියා: සත්තා වා සඛ්ඛාරා වා. කතමෙ සත්තා පියා? ඉධ යස්ස තෙ භොනති අත්ථකාමා තිත්තකාමා ථාපුකාමා යොගකෙට්ඨකාමා, මාතා වා පිතා වා භාතා වා භතීති වා පුත්තො වා හිතා වා භිත්තා වා අමච්චා වා ඤාති වා සාලොභිතා වා, ඉමෙ සත්තා පියා. කතමෙ සඛ්ඛාරා පියා? මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා මනාපිකා ගතියා මනාපිකා රසා මනාපිකා ථොට්ඨබ්බා, ඉමෙ සඛ්ඛාරා පියා.

අපට්ඨානි - දෙව අපට්ඨා: සත්තා වා සඛ්ඛාරා වා. කතමෙ සත්තා අපට්ඨා? ඉධ යස්ස තෙ භොනති අත්ථකාමා අතිත්තකාමා අථාපුකාමා අයොගකෙට්ඨකාමා ජිවිතා වොරොපෙකුකාමා, ඉමෙ සත්තා අපට්ඨා. කතමෙ සඛ්ඛාරා අපට්ඨා? අමනාපිකා රූපා අමනාපිකා සද්දා අමනාපිකා ගතියා අමනාපිකා රසා අමනාපිකා ථොට්ඨබ්බා, ඉමෙ සඛ්ඛාරා අපට්ඨා.

න පියං කුබ්බති නොපි අපට්ඨානි 'අයං මෙ සත්තො පියො,' ඉමෙ ව මෙ සඛ්ඛාරා මනාපා'ති රාගවසෙන පියං න කරොති. 'අයං මෙ සත්තො අපට්ඨො,' ඉමෙ සඛ්ඛාරා අමනාපා'ති පටිසම්පෙති අපට්ඨං න කරොති න ජනෙති න සඤ්ඤෙති න තිබ්බත්තෙති නාභිතිබ්බත්තෙති 'න පියං කුබ්බති නොපි අපට්ඨං.'

තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං පණ්ණො වාග් යථා න ලිප්පති - 'තස්මි'නති තස්මිං පුග්ගලෙ අරහත්තෙ ඛණ්ණසම්මෙ, පරිදෙවමානි - ඤාතිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස භොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිතත්තං වාචා පලාපො විපල්ලාපො ලාලසො ලාලසනා¹ ලාලපිතත්තං² මච්ඡිස්සාති පඤ්ච මච්ඡරියාති: ආවාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං වණණමච්ඡරියං ධම්මමච්ඡරියං. යං ඵවරූපං මච්ඡරියං මච්ඡරායනා මච්ඡරාසිතත්තං වෙවුච්ඡං කදරියං කට්ඨකඤ්චුකතා³ අභගිතත්තං විතතස්ස, ඉදං චුච්චති මච්ඡරියං. b අපිච, ඛනිමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ඛාකුමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ආයතනමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ගාභො චුච්චති මච්ඡරියං.

පණ්ණො වාග් යථා න ලිප්පති - පණ්ණං චුච්චති පද්ධෙපත්තං; වාග් චුච්චති උදකං; යථා වාග් පද්ධෙපත්ත න ලිප්පති න සංලිප්පති න උපලිප්පති, අලිත්තං අසංලිත්තං අනුපලිත්තං, ඵවමෙවං තස්මිං පුග්ගලෙ අරහත්තෙ ඛණ්ණසම්මෙ පරිදෙවො ව මච්ඡරියඤ්ච න ලිප්පති න සංලිප්පති න උපලිප්පති අලිත්තො අසංලිත්තො අනුපලිත්තො; සො ව පුග්ගලො තෙති කිලෙසෙති න ලිප්පති න සංලිප්පති න උපලිප්පති අලිත්තො අසංලිත්තො අනුපලිත්තො තික්ඛත්තො තිස්සවො⁴ විපල්ලත්තො විසඤ්ඤාත්තො විමර්ශාදිකත්තෙ වෙතසා විහරතිති 'තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං පණ්ණො වාග් යථා න ලිප්පති.'

1. ලාලසායනා - සිඬු. II. 2. ලාලසාසිතත්තං සිඬු. II. මනුප.
3. කට්ඨකඤ්චුකා - මනුප. 4. තිස්සත්තො - ස.
a. විහරිතො - පටිමම්මපාදිසංදර්ශන. b. චුඤ්ඤාදි ඤාමිසංඝික.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න පියං ඤාබ්බන්ති නොපි අප්පියං - 'පියා' යනු: ප්‍රියයෝ දෙදෙනෙකි: සත්තයෝ හෝ සංස්කාරයෝ හෝ යැ. කවර සත්ත්‍ව ප්‍රියයෝ ද යත්? මෙලොවැ මව හෝ පියා හෝ බෑයා හෝ හභිතිය හෝ දුව හෝ පුතා හෝ මිතුරෝ හෝ සබ්බයෝ හෝ නෑයෝ හෝ සහල්ලෝකයෝ හෝ යම් කෙනෙක් වැඩ කැමැත්තාහු හිත කැමැත්තාහු සුව කැමැත්තාහු යොගසක්කමය කැමැත්තාහු වෙත් නම්, මේ සත්තයෝ ප්‍රියයෝ යැ. ප්‍රිය වූ සංස්කාරයෝ කවරහු ද යත්? මනවඛත රූපයෝ යැ ශබ්දයෝ යැ ගන්ධයෝ යැ රසයෝ යැ ස්ප්‍රථව්‍යයෝ යැ යන මොහු ප්‍රිය වූ සංස්කාරයෝ යි.

අප්පියං යනු: අප්‍රියයෝ දෙදෙනෙකි: සත්තයෝ හෝ සංස්කාරයෝ හෝ යැ. අප්‍රිය සත්තයෝ කවරහු යත්? මේ ලොවැ යම් කෙනෙක් අවැඩ කැමැත්තාහු අහිත කැමැත්තාහු නො සුව කැමැත්තාහු අයොගසක්කමය කැමැත්තාහු දිවි නොරකරනු කැමැත්තාහු වෙත් නම්, මේ සත්ත්‍ව අප්‍රියයෝ යැ. අප්‍රිය වූ සංස්කාරයෝ කවරහු යත්? අමනාප වූ රූපයෝ යැ - ශබ්දයෝ යැ - ගන්ධයෝ යැ - රසයෝ යැ අමනාප වූ ස්ප්‍රථව්‍යයෝ යැ, යන මොහු අප්‍රිය වූ සංස්කාරයෝ යි.

න පියං ඤාබ්බන්ති නොපි අප්පියං - 'මේ සත්ත මව ප්‍රිය යැ, මේ සංස්කාරයෝ මව මනාපයෝ යැ' යි රාගවශයෙන් ප්‍රිය නොකෙරෙයි. 'මේ සත්ත මව අප්‍රිය යැ, මේ සංස්කාරයෝ අමනාපයෝ යැ' යි ප්‍රතික්ෂවශයෙන් අප්‍රිය නො කෙරෙයි, නො දනවයි, නුපදවා තුසි 'න පියං ඤාබ්බන්ති නොපි අප්පියං' යනු වේ.

තසම් පරිදෙවමච්ඡරං පණ්ණො වාගි යථා න ලිප්පති - 'තසම්' යි ඒ අර්ථය වූ ක්ෂණාසුච වූ සුභල්ලු කෙරෙහි; පරිදෙව - තම: ශුභිච්ඡාසනසෙන් (=විනාශයෙන්) මිඛනා ලද්දහුයේ හෝ, හොඟ විපතීන් හෝ - රොග විපතීන් හෝ - පිල විපතීන් හෝ - දූෂි විපතීන් හෝ මිඛනා ලද්දහුයේ යම්කිසි විපතකින් යුක්ත වූවහුයේ හෝ පරිදෙවදුකව හෙතු වූ යම් කිසිවකින් මිඛනා ලද්දහුයේ තම කියා හැඟීම ගුණ කියා හැඟීම හඛන ආකාරය හඛන බව විවතය ප්‍රලාපය විප්‍රලාපය සුතපුතා ලපතය ලපතාකාරය පුතපුතා ලපතය කරන බව යි. මච්ඡජිය තම: මාත්සයා පසෙකි: ආවාසමාත්සයා කුලමාත්සයා ලාභමාත්සයා වණ්ණමාත්සයා ධර්මමාත්සයා කියායි. යම් මෙබඳු වූ මසුරුකමක් මසුරුඅසුරෙක් මසුරුකම් ඇතිබවෙන් සමපත් සභවන බවෙන් අනාගාමී බවෙන් කවුකකමින් සිත හැකිලැවීමෙන් සිත මසුරුකමින් ගන්තා ලද බවෙන් වේ ද, මේ මාත්සයා යයි කියනු ලැබේ. තවද සකකමාත්සයා ද - බාහුමාත්සයා ද - ආයතනමාත්සයා ද 'මච්ඡජිය' තම. ශ්‍රහණය මාත්සයා යයි කියනු ලැබේ.

පණ්ණො වාගි යථා න ලිප්පති - 'පණ්ණ' යි පිසුම්පත කියනු ලැබෙයි; 'වාගි' යි ජලය කියනු ලැබේ. යම් සේ ජලය පිසුම්පතෙහි නොඇලේ ද වෙසෙසින් නො ඇලේ ද නො තැවැරේ ද, අලිප්ත අසංලිප්ත අනුපලිප්ත වේ ද එසෙයින් ම අර්ථය ක්ෂණාසුච වූ ඒ සුභල්ලු කෙරෙහි පරිදෙවය ද, මාත්සයා ද නොඇලෙයි වෙසෙසින් නො ඇලෙයි නො තැවැරෙයි, අලිප්ත අසංලිප්ත අනුපලිප්ත වූයේ වෙයි; ඒ පුද්ගල තෙමේ ද ඒ කෙලෙසුන් සමග නො ඇලෙයි වෙසෙසින් නො ඇලෙයි නො තැවැරෙයි අලිප්ත අසංලිප්ත අනුපලිප්ත වූයේ නිත්මැ හිසේ ප්‍රතිණ වූයේ වෙසෙසින් ඡුද්දණ වෙන්වූයේ විගතමයාදු කල (=මිදිනිය) සිතින් යුක්ත ව වෙසේ නුසි - "තසම් පරිදෙවමච්ඡරං පණ්ණො වාගි යථා න ලිප්පති" යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තෙනාහ භගවා:

“සබ්බස්ම චූනි අතිස්සිතො
න පියං කුබ්බති නොපි අප්පියං,
තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං
පණ්ණෙන වාරි යථා න ලියති”ති.

6 - 9

උද්ඛිඤ්ඤ යථාපි පොක්කරො
පදුමෙ වාරි යථා න ලියති,¹
එවං චූනි නොපලියති
යද්දං දිට්ඨසුතං² චූතෙසු වා.

උද්ඛිඤ්ඤ යථාපි පොක්කරොති - උද්ඛිඤ්ඤ වුවුවත් උදකථෙවො;³ පොක්කරං වුවුවත් පදුමපතනං; යථා උද්ඛිඤ්ඤ පදුමපතෙන න ලියති න පලියති න උපලියති අලිතනං අපලිතනං⁴ අනුපලිතනනති ‘උද්ඛිඤ්ඤ යථාපි පොක්කරො.’

පදුමෙ වාරි යථා න ලියතිති - පදුමං වුවුවත් පදුමපුප්ථං;⁵ වාරි වුවුවත් උදකං; යථා වාරි පදුමපුප්ථ න ලියති න පලියති න උපලියති අලිතනං අපලිතනං අනුපලිතනනති ‘පදුමෙ වාරි යථා න ලියති.’

එවං චූනි නොපලියති යද්දං දිට්ඨසුතං චූතෙසු වාහි - ‘එව’නති ඔපමසමපටිපාදනං; චූනිති මොනං වුවුවත් ඤාණං - පෙ - සබ්බමතිවම ඤා චූනි; ‘ලොප’ති දො ලොපා: තණ්හාලොපො ව දිට්ඨිලොපො ව - පෙ - අයං තණ්හාලොපො - පෙ - අයං දිට්ඨිලොපො; චූනි තණ්හාලොපං පහාස දිට්ඨිලොපං පටිතිස්සජ්ඣා දිට්ඨි න ලියති, සුතෙ න ලියති, චූතෙ න ලියති, විඤ්ඤානෙ න ලියති න පලියති න උපලියති. අලිතොනා අපලිතොනා අනුපලිතොනා නික්ඛන්තො නිස්සවො විපච්ඡන්තො විසඤ්ඤානොනා විමර්ශාදිකතෙන චෙතසා විහරතිති ‘එවං චූනි නොපලියති යද්දං දිට්ඨසුතං චූතෙසු වා.’

තෙනාහ භගවා:

“උද්ඛිඤ්ඤ යථාපි පොක්කරො
පදුමෙ වාරි යථා න ලියති,
එවං චූනි නොපලියති
යද්දං දිට්ඨසුතං⁶ චූතෙසු වා”ති.

6 - 10

ධොතො න හි තෙන මඤ්ඤත්
යද්දං දිට්ඨසුතං⁶ චූතෙසු වා,
නාඤ්ඤාන විසුද්ධිමිච්ඡති
න හි ඤා රජ්ජති නො විරජ්ජති.

1. ලිඛති - මු. II. සා.

2. දිට්ඨසුතෙ - සිමු. II.

3. උදකත්ථකො - පු. 4. අසංලිතා - සිමු. II.

5. පදුමපතා - සිමු. I. 6. දිට්ඨසුතෙ - සිමු. II.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“සබ්බත්‍වං මුඛි අතිස්සිතො-පෙ-පණේණ වාටි යථා න ලියාති” යි.

6 - 9

පොතුරුපත්ති දිගඛිදු යම්ගේ නො ඇලේ ද, පිහුමෙහි දිග යම් ගේ නො ඇලේ ද, එසෙයින් ක්ෂිණාසුව මුඛි තෙම දිව්ඪසුතයෙහි හෝ මූතයෙහි නො ඇලේ.

උදඛිදු යථාපි පොකකරො - ‘උදඛිදු’ යයි උදකාසනාවය (=දිගඛිදු) කියනු ලැබේ; ‘පොකකර’ යි පිහුම්පත කියනු ලැබේ; යම්ගේ දිගඛිදුත් පිහුම්පතෙහි නො ඇලේ ද, වෙසෙයින් නො ඇලේ ද නො නැවැරේ ද, අලිප්ත අප්‍රලිප්ත අනුපලිප්ත වේ ද එයින් ‘උදඛිදු යථාපි පොකකරො’ යනු වේ.

පදුමෙ වාටි යථා න ලියාති - ‘පදුම’ යි පිහුම්මල කියනු ලැබේ; ‘වාටි’ යි දිග කියනු ලැබේ; යම්ගේ දිග පිහුම්මලෙහි නො ඇලේ ද වෙසෙයින් නො ඇලේ ද නො නැවැරේ ද, අලිප්ත අප්‍රලිප්ත අනුපලිප්ත වේ ද, එයින් ‘පදුමෙ වාටි යථා න ලියාති’ යනු වේ.

එවං මුඛි නොපලිසාති යදිදං දිව්ඪසුතං මුතෙසු වං - ‘එවං’ යනු ඔෆ්පම්භයම්ප්‍රතිපාදනා ය; මුඛි - ‘මොත’ යි ඥාතය කියනු ලැබේ... (2-8 සුත්‍රනිදේශය.) ලෙපා - තණ්හාලෙපය ද දිව්ඪලෙපය ද යි ලෙපයෝ දෙදෙනෙකි... මුඛි තෙම තණ්හාලෙපය හැරපියා දිව්ඪලෙපය දුරලා, රූපායතනයෙහි නො ඇලෙයි, සංස්කාරයෙහි - ගතිය - රස - ඵොඨාබ්බා - යතනයෙහි ධර්මායතනයෙහි නො ඇලෙයි, වෙසෙයින් නො ඇලෙයි නො නැවැරෙයි, අලිප්ත අප්‍රලිප්ත අනුපලිප්ත වූගේ නික්මැගියේ ප්‍රතිණ වූගේ වෙසෙයින් මිදුණේ විසංයෝග වූගේ විසංයුක්ත වූ සිතින් යුක්ත ව වෙසේ නුසි ‘එවං මුඛි නොපලිසාති යදිදං දිව්ඪසුතං මුතෙසු වං’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“උදඛිදු යථාපි පොකකරො-පෙ-යදිදං දිව්ඪසුතං මුතෙසු වං” යි.

6 - 10

ක්ෂිණාසුව තෙම යම් මේ (දුටු ඇසු) රූප-ශබ්දලම්බනයෙන් වේ ද, ඒ වග්ගාවෙන් මඤ්ඤානා වශයෙන් නො සිතයි, (දූතගත්) මුත-ධර්මාලම්බනයන් හෙතෙම හෝ මඤ්ඤානා වශයෙන් නො සිතයි, හෙ තෙම අතිත් අභුද්ධිමාභීයෙකින් භුද්ධිය නො කැමැති වෙයි, හෙතෙම (බාලපුත්‍රදුටුවන් මෙන්) නො මැ ඇලෙයි, (කලණ පුත්‍රදුටුවන් හා ශෛක්‍ෂයෙන් මෙන්) විරාග නො ද වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මොනො න හි තෙන මඤ්ඤති යදිදං දිට්ඨසුතං¹ මුතෙසු වාති - 'මොනො' ති මොනො වුච්චති පඤ්ඤා, යා පඤ්ඤා පජානතා - පෙ - අනුමානො ධම්මවිචිතො සම්මාදිට්ඨි. ² කිං කාරණා මොනො වුච්චති පඤ්ඤා? තාස පඤ්ඤාය කායදුච්චිතං ධුතඤ්ච මොතඤ්ච සකොතඤ්ච නිද්ධොතඤ්ච; චිත්තදුච්චිතං - මනොදුච්චිතං ධුතඤ්ච මොතඤ්ච සකොතඤ්ච නිද්ධොතඤ්ච; රුගො ධුතො ච මොතො ච සකොතො ච නිද්ධොතො ච, දෙසො - මොතො - කොතො - උපතොමො - මනෙතො - පලොසො - ඉසො - මච්ඡරියං - මායා - සායොසං - ඵලො - සාරමො - මානො - අතිමානො - මදො - පමාදො - සබ්බො කිලෙසො - සබ්බො දුච්චිතො - සබ්බො දරුථා - සබ්බො පරිලාභො - සබ්බො සන්තාපො - සබ්බොකුසලාතිසංඛාරො ධුතො ච මොතො ච සකොතො ච නිද්ධොතො ච; තංකාරණා මොනො වුච්චති පඤ්ඤා. අථවා සම්මාදිට්ඨියා ඡිත්තදිට්ඨි ධුතො ච මොතො ච සකොතො ච නිද්ධොතො ච; සම්මාසංඛිතපෙත මච්ඡාසංඛිතපෙතා ධුතො ච මොතො ච සකොතො ච නිද්ධොතො ච; සම්මාචාරාය ඡිත්තචාරා ධුතො ච මොතො ච - සම්මාකම්මනෙතන මච්ඡාකම්මනෙතා ධුතො ච මොතො ච - සම්මාආජිවෙත ඡිත්තආජිවො ධුතො ච මොතො ච - සම්මාචාරායමෙත ඡිත්තචාරායමො ධුතො ච මොතො ච - සම්මාසතියා ඡිත්තසති ධුතො ච මොතො ච - සම්මාසමාධිතා ඡිත්තසමාධි ධුතො ච මොතො ච - සම්මාඤ්ඤාණෙන මච්ඡාඤ්ඤාණං ධුතඤ්ච මොතඤ්ච - සම්මාචිත්තනිසා ඡිත්තචිත්තනි ධුතො ච මොතො ච සකොතො ච. අථවා අරියෙන අට්ඨඞ්ඞිකෙන මග්ගෙන සබ්බො කිලෙසො සබ්බො දුච්චිතො සබ්බො දරුථා සබ්බො පරිලාභො සබ්බො සන්තාපො සබ්බොකුසලාතිසංඛාරො ධුතො ච මොතො ච සකොතො ච නිද්ධොතො ච. අරහා ඉමෙහි මොනෙහි ධම්මෙහි උපෙතො සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපරතො සමුපරතො සමන්තාගතො. තස්මා අරහා මොනො. සො ධුතරුගො ධුතපාපො ධුතකිලෙසො ධුත - පරිලාභොති - මොනො.

මොනො න හි තෙන මඤ්ඤති යදිදං දිට්ඨසුතං¹ මුතෙසු වාති - මොනො දිට්ඨං න මඤ්ඤති. දිට්ඨසමිං න මඤ්ඤති. දිට්ඨතො න මඤ්ඤති. දිට්ඨං මෙති න මඤ්ඤති. සුතං න මඤ්ඤති. සුතසමිං න මඤ්ඤති. සුතතො න මඤ්ඤති. සුතං මෙති න මඤ්ඤති. මුතං න මඤ්ඤති. මුතසමිං න මඤ්ඤති. මුතතො න මඤ්ඤති. මුතං මෙති න මඤ්ඤති. විඤ්ඤානං න මඤ්ඤති. විඤ්ඤානසමිං න මඤ්ඤති. විඤ්ඤානතො න මඤ්ඤති. විඤ්ඤානං මෙති න මඤ්ඤති. වුත්තමපි තෙන භගවතා:

1. දිට්ඨසුතෙ - සිමු. II. 2. අසමිත්ති - සිමු. II.
² ධම්මසංඛිත - විතතුපාදකණි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘මොනො’ නම් නෙත මඤ්ඤානි යද්දං දිව්යිසුතං මුනෙත්ථ චා - ‘මොනො’ යනු - ‘මොනා’ යි ප්‍රඥව කියනු ලැබෙයි, යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රකෘති-ජානනයක්...අමොහනයක් බිම්පිටියකින් සමගන්ද්‍රවීයෙන් වේ ද එය යි. කුමක් හෙයින් ප්‍රඥව ‘මොනා’ යි කියනු ලැබෙයි යත් ? ඒ ප්‍රඥයෙන් කායදුඛවිතය කම්පා කරන ලද්දේ ද සෝදන ලද්දේ ද මානවිත් දෙවන ලද්දේ ද වෙසෙසින් දෙවන ලද්දේ ද; වාග්දුඛවිතය මනො-දුඛවිතය බ්‍රුත-මොන-සකොන-නිඥොන වූයේත් වෙයි, රාගය බ්‍රුත-මොන-සකොන-නිඥොන වූයේත් වෙයි; ද්‍රෝශය - මොහය - ක්‍රොධය - උපතායය - ඵෙකුච - පලාසය - ඊෂ්ඨාච - මාත්සර්‍යය - මායාච - ශර්ඛාච - තදබව - සාරඥාන - මානය - අතිමොනය - මදය - ප්‍රමාදය - සියලු කෙලයයෝ සියලු දුඛවිතයෝ - සියලු දර්ථයෝ - සියලු සන්තාපයෝ - සියලු අකුලොභිකංඝකාරයෝ - බ්‍රුත - මොන - සකොන - නිඥොන වූවාහු ද වෙත්. එකරුණෙන් ප්‍රඥව ‘මොන’ යයි කියනු ලබයි, නොහොත් සමගන්ද්‍රවීයෙන් මිත්‍යාදෘෂ්ටිය කම්පා කරන ලද්දී මොවනය කරන ලද්දී මානාවිත් මොවනය කරන ලද්දී වෙසෙසින් මොවනය කරන ලද්දී ද වෙයි; සමගන්සංකල්පයෙන් මිත්‍යාසංකල්පය කම්පිත මොවන සකොවිත නිඥොවිත ද වෙයි; සමගන්වචනයෙන් මිත්‍යාවචනය. සමගන්කමානනයෙන් මිත්‍යාකමානනය... සමගන්ච්චයෙන් මිත්‍යාච්චය. . . සමගන්ව්‍යායාමයෙන් මිත්‍යාව්‍යායාමය. . . සමගන්සමානියෙන් මිත්‍යාසමානිය. . . සමගන්සමාධියෙන් මිත්‍යාසමාධිය. . . සමගන්ඥනයෙන් මිත්‍යාඥනය. . . සමගන්විමුක්තියෙන් මිත්‍යාවිමුක්තිය බ්‍රුත-මොවන-සකොවිත-නිඥොවිත වූවා ද වෙයි. නොහොත් ආය්‍යද්‍රවො-ඛිකමාගීයෙන් සියලු කෙලයයෝ සියලු දුඛවිතයෝ සියලු දර්ථයෝ සියලු පරිදහයෝ සියලු සන්තාපයෝ සියලු අකුලොභිකංඝකාරයෝ බ්‍රුත-මොන-සකොන-වූවාහු ද වෙත්. රත්ත්තු මේ මොනබිම්සන්ගෙන් උපෙත වූවාහු සමුපෙතඋපාගත සමුපාගත උපපන්න සමුපපන්න සමෙකාගත වූවාහු වෙත්; එහෙයින් රත්ත්තු මොනයහ; ඔහු බ්‍රහරාගයහ බ්‍රහපාපයහ බ්‍රහකෙලයයහ බ්‍රහපරිදහ නුසි ‘මොන’ නම් වෙත්.

බොහො න හි හෙන මඤ්ඤානි යදිදා දිට්ඨසුතං මුතෙතසු ටා - බොහ සඤ්ඤාන ක්ෂිණාත්ත වෙතෙම (මසාදින් හෝ දිවැසින් දුටු) රූපායතනය (ත්‍රිවිධ මඤ්ඤානායෙන්) නො සිතයි, රූපායතනයෙහි ආත්මය ඇතැයි නො සිතයි, රූපායතනයෙන් අන්‍ය වූ ආත්මයෙක් ඇතැයි නො සිතයි, රූපායතනය මෙන් යැයි නො සිත යි; ශබ්දායතනය ත්‍රිවිධ මඤ්ඤානායෙන් ආත්මයෙහි නො සිතයි, ශබ්දායතනයෙහි ආත්මය ඇතැයි නො සිතයි, ශබ්දායතනයෙන් පිටත (අන්‍ය) වූ ආත්මයෙක් ඇතැයි නො සිතයි, ශබ්දායතනය මෙන් යයි නො සිතයි; (ගනි-රස-ථොට්ඨබ්බායතන සඤ්ඤාන) මුතය ආත්මයෙහි නො සිතයි, මුතයෙහි ආත්මය ඇතැයි නො සිතයි, මුතයෙන් අන්‍ය වූ ආත්මයෙක් ඇතැයි නො සිතයි, මුතය මා ගේ යයි නො සිතයි; (සිතීන් දූතගත් සජ්ජායතන සඤ්ඤාන) විඤ්ඤාන ආත්මයෙහි නො සිතයි, විඤ්ඤානෙහි ආත්මය ඇතැයි නො සිතයි, විඤ්ඤානෙන් අන්‍ය වූ ආත්මයෙක් ඇතැයි නො සිතයි, විඤ්ඤාන මාගේ යයි නො සිතයි. මේ චදුරන ලද මායා භාග්‍යවතුන් විසින්:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“අසමිති¹ භික්ඛවෙ මඤ්ඤිතමේතං. අසමිගමසමිති¹ මඤ්ඤිතමේතං. හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. න හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. රූපි හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. අරූපි හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. සඤ්ඤි හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. අසඤ්ඤි හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. තෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි හවිස්සනති මඤ්ඤිතමේතං. මඤ්ඤිතං හි භික්ඛවෙ, රොගො, මඤ්ඤිතං ගණේඛා, මඤ්ඤිතං සල්ලං, මඤ්ඤිතං උපදදුවො, තසමාතිහ භික්ඛවෙ අමඤ්ඤාමානෙන වෙතසා විහරිස්සාමාති එවං හි වො භික්ඛවෙ සික්ඛි-තබ්බ”නති² ‘බොනො න හි තෙන මඤ්ඤති යදිදං දිට්ඨිසුතං මුතෙසු වා.’

නාමඤ්ඤන විසුද්ධිමිච්ඡති³ - බොනො අඤ්ඤන අසුද්ධිමිගෙහන මිච්ඡාපට්ටදාය අභියසාණිකපථෙන අඤ්ඤනු සතිපට්ඨානෙන හි අඤ්ඤනු සමමපාධානෙන හි අඤ්ඤනු ඉද්ධිපාදෙන හි අඤ්ඤනු ඉන්ද්‍රියෙන හි අඤ්ඤනු බලෙන හි අඤ්ඤනු බොජ්ඣංගෙන හි අඤ්ඤනු අරියා අට්ඨවිතිකා මග්ගා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං න ඉච්ඡති න සාදියති න පතෙති න පිහෙති නාතිපපාතිති ‘නාමඤ්ඤන විසුද්ධිමිච්ඡති.’

න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජති⁴ - ‘සබ්බො බාලපුට්ඨජ්ජනා රජ්ජති. පුට්ඨජ්ජනකල්‍යාණකං උපාදාය සත්ත සෙබ්බා විරජ්ජනති. අරහා නෙව රජ්ජති නො විරජ්ජති. විරතොතා සො ඛයා රුගස්ස විතරුගතොතා ඛයා දෙභස්ස විතදෙභසතොතා ඛයා මොහස්ස විතමොහතොතා සො වුත්ථව්‍යසො විණ්ණවරණො-ප-ප-ජාතිජරාමරණසංසාරො නත්ති තස්ස පුතබ්බවොති ‘න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජති.’

තෙනාහ හතවා:

“බොනො න හි තෙන මඤ්ඤති
යදිදං දිට්ඨිසුතං මුතෙසු වා,
නාමඤ්ඤන විසුද්ධිමිච්ඡති
න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජති”ති.

ජග්ගුත්ථනිද්දසො ඡවෙඨා.

7

තිස්සමේඛෙතය්‍යසුත්තනිද්දසො

අට් තිස්සමේඛෙතය්‍යසුත්තනිද්දසො වුවන්:²

7 - 1

මෙට්ඨනමිනුසුත්තස්ස (ඉවායසමා තිස්සො මේඛෙතයො)
විසාතං චූභි මාරික,
සුභින තව සාසනං
විවෙකෙ සික්ඛිස්සාම සෙ.

1. අසමිති - මු II 2. සුත්තං මක්ඛති - සිමු II.

3. සමමපාධානෙන - අසමිතිපාධෙන.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“මහණෙනි; තිත්‍ය වෙමි යන මෙය මඤ්ඤිත (=දූෂිත) යෙකි, මේ මම වෙමි යන මෙය මඤ්ඤිතයෙකි, (අනාගතයේහි) වත්තෙමි මඤ්ඤිතයෙකි, නො වත්තෙමි මඤ්ඤිතයෙකි, සංඤී වත්තෙමි මඤ්ඤිත-යෙකි, අසංඤී වත්තෙමි මඤ්ඤිතයෙකි, තෙවසංඤීනාසංඤී වත්තෙමි මඤ්ඤිතයෙකි; මහණෙනි, යම් හෙයකින් මඤ්ඤිතය රොගයෙක් වේ ද, මඤ්ඤිතය ගණකයෙක් වේ ද, මඤ්ඤිතය යල්‍යයෙක් වේ ද, මඤ්ඤිතය උපද්‍රවයෙක් වේ ද, එහෙයින් මහණෙනි, මෙහි ලා (තෘෂ්ණා-මාන-දූෂිත විසින්) මඤ්ඤනා නො කරන සිතින් සුක්ත ව වාසස කරමි‘හසි මෙසේ මැ තොට විසින් හික්මයි, සුත්තේයැ’යි. එහෙයින් ‘බොතො ත හි තෙන මඤ්ඤති යදිදං දිට්ඨසුතං මුතෙසු වා’ යනු වේ.

භාෂාඤ්ඤන සුද්ධිමච්ඡති - බොත (=සමීණාශ්‍රව) තෙමේ සතර සතිපට්ඨානයන් තබා, සතර සමාක්ප්‍රධානයන් - සතර සංඤීපාදයන් - පඤ්චෙත්‍රියයන් - පඤ්චබලයන් - සප්තබොධ්‍යඛනයන් - ආයතීඤ්චාසිකික-මාතීය හැරපියා අත්‍ය ඵ්‍ර අශුද්ධිමාතීයෙකින් මිත්‍යාප්‍රතිප්‍රදවසින් අතෙතයතී-ණීකපථයෙකින් ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය නො කැමැති වෙයි, නො ඉවසයි නො උතසි නො රිසි වෙයි නො කියා නුසි ‘නාඤ්ඤන විසුද්ධිමච්ඡති’ යනු වේ.

න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජති - සියලු බාලපාඨන්ජනයෝ ඇලෙති, කල්‍යාණපාඨන්ජනයා පවත් සප්තශෙකෙණයෝ විරාගයට පැමිණෙත්. රහත්හු නො මැ ඇලෙති, විරාගයට නො පැමිණෙත්. රාගය ඝෂය විමෙන් විතරාග හෙයින් ඥාමය ඝෂය විමෙන් විතදෙස හෙයින් මොහය ඝෂය විමෙන් විතමොහ හෙයින් හෙතෙම විරක්ත යැ, වෑස නිම වූ ආයතීපාස ඇත්තේ යැ, පුරුදු කළ වරණධම් ඇත්තේ යැ. ඔහුට ජාති ජරා මරණ ද (කඳවිලිවෙල යසි කියන ලද) සැර ද පුතර්භවය ද නැත් නුසි ‘න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජති’ යනු වේ.

එයින් වදාලන මුද්‍රා:

“බොතො ත හි තෙන මඤ්ඤති-පෙ-ත හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජති” යි.

සවැහි වූ ජග්‍ගුත්‍රනිදේශය යි.

7

තිස්සමෙතෙතයාසුත්‍රනිදේශය

ඉක්බිති තිස්සමෙතෙතයාසුත්‍රනිදේශය කියනු ලැබේ.

7 - 1

තිදුකාණෙනි, මෙවුන්දමිහි යෙදුණහුට (වන) උපද්‍රවය වදාල මැනව, මුඛ වහන්සේගේ අනුසසුන් අසා ත්‍රිපිට විවේකයෙහි හික්මෙනුවමහ. (අංශුමත් තිෂ්‍යමෙමත්‍රෙය තෙමේ මෙසේ විවාලේයි.)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මෙපුත්තමනුසුත්තනිසංසාති - මෙපුත්තධම්මො නාම: යො සො අසඬ්ඨමො ගාමධම්මො වසලධම්මො දුට්ඨලො ඔදකනතිකො රහස්සො ආයංආයං සමාපත්ති; ෧ කිංකාරණං වුව්චි මෙපුත්තධම්මො? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවසුත්තානං පරිසුට්ඨිත්තානං පරියාදින්නවිත්තානං උභින්නං සද්දිසානං ධම්මොති, තංකාරණං වුව්චි මෙපුත්තධම්මො. යථා උභො කලහකාරකා 'මෙපුත්තකා'ති වුව්චන්ති, උභො හණ්ඨිකකාරකා 'මෙපුත්තකා'ති වුව්චන්ති, උභො හස්සකාරකා 'මෙපුත්තකා'ති වුව්චන්ති, උභො විවාදකාරකා 'මෙපුත්තකා'ති වුව්චන්ති, උභො අභිකරණකාරකා 'මෙපුත්තකා'ති වුව්චන්ති, උභො වාදිකො 'මෙපුත්තකා'ති වුව්චන්ති, උභො සල්ලාපකා 'මෙපුත්තකා'ති වුව්චන්ති, එවමෙවං උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවසුත්තානං පරිසුට්ඨිත්තානං පරියාදින්නවිත්තානං උභින්නං සද්දිසානං ධම්මොති, තංකාරණං වුව්චි මෙපුත්තධම්මො; මෙපුත්තමනුසුත්තනිසංසාති - මෙපුත්තධම්මෙ යුත්තස්ස පසුත්තස්ස ආයුත්තස්ස සමායුත්තස්ස නවවර්තස්ස තබ්බසුලස්ස තඤ්ජාකස්ස තනතිත්තස්ස තපොඤ්ඤස්ස තපබ්බාරස්ස තද්ධිමුත්තස්ස තද්ධිපතෙත්තස්සාති 'මෙපුත්තමනුසුත්තනිසංසාති.'

ඉච්චායසමා නිසෙසා මෙතෙත්තයොති - 'ඉච්චා'ති පදසඬ්ඨි පදසංසඤ්ඤා පදපාරිසුරි අකඛරසමවායො බ්‍යඤ්ඤාසිලිඬ්ඨිතා පඤ්ඤාප්ඨිතා නාමෙතං ඉච්චාති; ආයසමාති - පියවචනං ගරුවචනං සගාරවචනං සප්පතිස්සවචනමෙතං ආයසමාති; නිසෙසාති - තස්ස ථෙරස්ස නාමං සංඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤාති වොභාරො නාමං නාමකත්‍රං නාමධෙය්‍යං නිරුත්ති බ්‍යඤ්ඤානං අභිලාපො; මෙතෙත්තයොති - තස්ස ථෙරස්ස ගොතනං සංඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤාති වොභාරොති 'ඉච්චායසමා නිසෙසා මෙතෙත්තයොති.'

විසාතං මුඛි මාචිසාති - 'විසාත'නති විසාතං උපසාතං පිළිනං කට්ටනං උපද්දවං උපස්සග්ගා; මුඛි - ආවිත්ති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවර විහජ උත්තානිකණ්ඨි පකාසෙති; මාචිසාති - 'පියවචනං ගරුවචනං සගාරවචනං සප්පතිස්සවචනමෙතං මාරිසාති 'විසාතං මුඛි මාරිසාති.'

සුඛානි තථ සාසනිනති - 'තුස්සං වචනං ව්‍යප්පං දෙසනං අනුසාසනං අනුසිට්ඨිං.¹ සුඛා සුඤ්ඤා උග්ගහෙත්වා උපබාරිසිත්වා උපලක්ඛිසිත්වාති 'සුඛානි තථ සාසනං.'

1. අනුසඬ්ඨි - ස.
 2. විතසම්භාවිතසිත - පඨමපාරොජිකං. (තථ "දුට්ඨලං" ඔදකනතිකා රහස්ස"නති තප්පංසකලිඞ්ගවසෙත දිස්සති).

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මෙළුනමනුසුත්තය - 'මෙළුනබමම' නමි: යම් අසඬුමකින් හුමබමි-
 යෙක් වැලබමිකෙක් වේ ද, දුෂ්ප්‍රතිභාව වූ දියකිය අත්ත කොට ඇති
 රහස්‍ය වූ බමිකෙක්, ආයංආයසමාපත්තිකෙක් වේ ද එයයි. කුමක් හෙයින්
 'මෙළුනබමම' යි කියනු ලැබේ ද යත්? රාගයෙන් රත් වූ වෙසෙසින්
 රුදුණු කෙලයකෙන් තෙත් වූ කුෂලවාරය මැඩගෙන සිටි කුෂල්සිත
 ගෙවාගෙන සිටි ස්ත්‍රීපුරුෂ දෙදෙනෙකුගේ සමාන කෙලෙස් ඇති
 දෙදෙනෙකුගේ ස්වභාවය නුසි, එකරුණෙන් 'මෙළුනබමම' යි කියනු
 ලැබේ. යම් කෙලකරුවෝ දෙදෙන මෙළුනක(-සදුශ)යෝ යැයි කියනු
 ලැබෙත් ද, බර්තකරුවෝ දෙදෙන මෙළුනකයෝ යැයි කියනු ලැබෙත්
 ද, බසින් කලහකරනුවෝ දෙදෙන - විවාදකරුවෝ දෙදෙන - අධිකරණ-
 කරුවෝ දෙදෙන - වාදපටය කියනුවෝ දෙදෙන - කථා කරනුවෝ දෙදෙන
 මෙළුනකයෝ යැයි කියනු ලැබෙත් ද, එසෙයින් ම රාගයෙන් රත් වූ
 වෙසෙසින් රත් වූ කෙලෙසුන්ගෙන් තෙත් වූ කුෂලවාරය මැඩගෙන
 සිටි භාත්පසින් යටපකාට ගත් කුශල්විත්තය ඇති ස්ත්‍රීපුරුෂ දෙදෙනාගේ
 සමාන කෙලෙස් ඇති ස්ත්‍රීපුරුෂ දෙදෙනාගේ ස්වභාවය නුසි එකරුණෙන්
 'මෙළුනබමම' යි කියනු ලැබේ. මෙළුනබමමනුසුත්තය - මෙවුන්දමිති
 යෙදුණු ආදරයෙන් යෙදුණු වෙසෙසින් යෙදුණු එක්වැ යෙදුණු එය
 කරන්නාවූ එය බහුල කොට ඇති එය ගරුකරන්නාවූ එහි නැමුණු
 සිත් ඇති එහි නැමුණු කය ඇති එහි අභිමුඛ වූ කය ඇති එහි ඇලුණවූ
 එය අධිපති කොට ඇත්තනුගේ නුසි 'මෙළුනමනුසුත්තය' යනු වේ.

ඉව්වායසමා නිසෙසා මෙතෙතයො - 'ඉව්ව' යනු. පදසනී යැ,
 පදසංසගී යැ, පදපුරුණ යැ, අක්කරාමවාය යැ, ව්‍යාකෘත්තයන්ගේ
 සිලිටිබව යැ, පදනුසුථීය නම වෙයි මේ 'ඉව්ව' යනු; ආයසමා යනු
 ප්‍රියවචන යැ, ගරුවචන යැ, සගෞරවවචන යැ, සප්‍රතිශ්‍රවවචන යැ මේ
 'ආයසමා' යනු. නිසෙසා යනු: ඒ තෙරුන්ගේ නම යැ සංඛ්‍යාව යැ
 සංඥාව යැ ප්‍රඥප්තිය යැ ව්‍යවහාර යැ නාම යැ නාමකමී යැ නාමධෙය්‍ය
 යැ නිරුකතිය යැ ව්‍යාකෘත්ත යැ අභිලාප යයි. මෙතෙතයො - යනු: ඒ
 තෙරුන්ගේ ගොත්‍ර යැ සංඛ්‍යාව යැ සංඥාව යැ ප්‍රඥප්තිය යැ ව්‍යවහාරය
 නුසි 'ඉව්වායසමා නිසෙසා මෙතෙතයො' යනු වේ.

විසාතං බ්‍රාහ්මි මාරිස - 'විසාතං' යනු: වෙහෙස හිංසාව පෙළුම්
 ගැවුම් උච්ඡුර උපද්‍රවය; බ්‍රාහ්මි - කියව දෙසව පනවව පිහිටුවව විවරණ
 කරව විභාග කරව ප්‍රකට කරව ප්‍රකාශ කළ මැනව; මාරිස යනු:
 ප්‍රියවචන යැ ගරුවචන යැ සගෞරවවචන යැ සප්‍රතිශ්‍රවවචනයෙකි මේ
 'මාරිස' යනු. එහෙයින් 'විසාතං බ්‍රාහ්මි මාරිස' යනු වේ.

සුඤ්ඤානං නව සාසනං - ඔබගේ වචනය වාක්පටය දෙසුම අනුසස්ත
 අනුශිථිය අසා ශ්‍රවණය කොට උගෙන විමසා සලකා නුසි 'සුඤ්ඤාන
 නව සාසනං' යනු වේ.

විවෙකො සිහිනිසාම සෙති - 'විවෙකො'ති තයො විවෙකා: කාය-
විවෙකො චිත්තවිවෙකො උපධිවිවෙකො.

කතමො කායවිවෙකො? ඉධ භික්ඛු විචිත්තං සෙතාසනං හජති:
අරඤ්ඤං රුක්ඛමුලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං චනපථං
අබ්බොකාසං පලාලපුඤ්ජං. කායෙත විචිත්තො විහරති. සො එකො
ගච්ඡති. එකො තිට්ඨති. එකො නීපිදති. එකො සෙය්‍යං කපෙපති. එකො
ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති. එකො පටික්කමති. එකො රහො නිපිදති. එකො
වහික්කමං අභිට්ඨාති. එකො චිරති විහරති ඉරියති චත්තති පාළුති යපෙති
යාපෙති. අයං කායවිවෙකො.

කතමො චිත්තවිවෙකො? පඨමං ඤානං සමාපන්නස්ස නිවරණෙහි
චිත්තං විචිත්තං හොති. දුතියං ඤානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරෙහි
චිත්තං විචිත්තං හොති. තතියං ඤානං සමාපන්නස්ස පිතියා චිත්තං
විචිත්තං හොති. චතුථං ඤානං සමාපන්නස්ස සුඛදුක්ඛෙහි චිත්තං විචිත්තං
හොති. ආකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූපසඤ්ඤාය පටිඝසඤ්ඤාය
නානත්තසඤ්ඤාය චිත්තං විචිත්තං හොති. විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස
ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විචිත්තං හොති. ආකිඤ්ඤායතනං
සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විචිත්තං හොති.
තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය චිත්තං
විචිත්තං හොති. සොවාපන්නස්ස සක්කායදිට්ඨියා විචිකිල්පාය සිලබ්බන-
පරාමාසා දිට්ඨානුසයා විචිකිල්පානුසයා තදෙකථෙයිති ච කිලෙසෙහි
චිත්තං විචිත්තං හොති. සකදගාමිස්ස ඔළාරිකා කාමරාගසඤ්ඤාජනා
පටිඝසඤ්ඤාජනා ඔළාරිකා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙකථෙයිති
ච කිලෙසෙහි චිත්තං විචිත්තං හොති. අනාගාමිස්ස අනුසහගතා
කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙකථෙයිති ච කිලෙසෙහි චිත්තං
විචිත්තං හොති. අරහතො රූපරාගා අරුපරාගා මානා උඤ්චවා අපිඤ්ඤා
මානානුසයා භවරාගානුසයා අපිඤ්ඤානුසයා තදෙකථෙයිති ච කිලෙසෙහි
බග්ගිඤ්ඤා ච සබ්බනිමිත්තෙහි චිත්තං විචිත්තං හොති. අයං චිත්තවිවෙකො.

කතමො උපධිවිවෙකො? උපධි චූළචනති කිලෙසා ච බකා ච
අභිෂඬ්ඛාරා ච. උපධිවිවෙකො චූළචනි අමතං නිබ්බාතං, යො සො
සබ්බසංඝාරායමපථා සබ්බුපධිපටිතිස්සග්ගො තණ්හකකියො විරාගො
නිරොධො නිබ්බාතං. අයං උපධිවිවෙකො.

කායවිවෙකො ච වචකට්ඨකායානං¹ නෙක්ඛම්මාභිරතානං. චිත්ත-
විවෙකො ච පරිසුඤ්චිතතානං පරමමොද්දානසත්තානං. උපධිවිවෙකො ච
තිරුපඨිනා සුඤ්ඤානං විසංඝාරගතානං.

විවෙකො සිහිනිසාම සෙති - සො ථෙරො පකනියා සිහිනිතසිතෙතො.
අපිච්ච, ඛම්මදෙසනං උපාදාය ඛම්මදෙසනං යාවනෙතා² එවමොහ: 'විවෙකො
සිහිනිසාම සෙ'ති. තෙනාහ තිස්සො මේතෙතයොසා:

"මෙජ්ඣිමුත්තකස්ස (ඉච්චායසමා තිස්සො මේතෙතයොසා)
විඤානං බුද්ධි මාරිස,
සුඤ්ඤා තච සාඤ්ඤා
විවෙකො සිහිනිසාම සෙ".ති

1. විවෙකට්ඨකායානං - සිමු. II, චූළචකායානං - PTS.
2. යාවනෙතා - මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විවෙකෙ සික්ඛස්සාම සෙ - 'විවෙක' නමි: කායවිවෙක යැ විතතවිවෙක යැ උපධිවිවෙක යැ යි තුන් විවෙක කෙනෙන් වෙති

කායවිවෙකය කවරැ යත්? මේ සස්තෙහි මගණ තෙමේ අරණය යැ වාක්ෂමුල යැ පථිත යැ කදුරු යැ ගල්ගේ යැ සොහොන යැ වනපත් යැ අබ්වය යැ පිදුරු බිසි (කුටි) යැ යන විවෙකසෙනාසනයක් ඇසුරු කෙරෙයි. කසින් විවික්ක වැ වෙසෙයි. හේ එකලා වැ යෙයි. එකලා වැ සිටී. එකලා වැ ගොවී. එකලා වැ ගමට පිඹු සිභා යෙයි. එකලා වැ පෙරලා එයි. එකලා වැ රහසැ හිඳී. එකලා වැ සක්මන් කෙරෙයි. එකලා වැ හැසිරෙයි. වෙසෙයි. ඉරියව් පවත්වයි යැපෙයි යාපනය කෙරෙයි. මේ 'කායවිවෙක' යැ.

විතතවිවෙකය කවරැ යත්? ප්‍රථමධ්‍යානයට සමවැදුනහුගේ සිත නීවරණයන්ගෙන් වෙන් වූයේ වෙයි, ද්විතීයධ්‍යානයට සමවැදුනහුගේ සිත විතකීවිචාරයන්ගෙන් වෙන් වූයේ වෙයි, තෘතීයධ්‍යානයට සමවැදුනහුගේ සිත ප්‍රතිගේන් වෙන් වූයේ වෙයි, චතුර්ථධ්‍යානයට සමවැදුනහුගේ සිත සුඛදු:ඛයන්ගෙන් වෙන් වූයේ වෙයි, ආකාශානඤ්චායතනයට සමවැදුනහුගේ සිත රූපසංඤයෙන් ප්‍රතිසංඤයෙන් නානාත්මසංඤයෙන් වෙන් වූයේ වෙයි, විඤ්ඤාණඤ්චායතනයට සමවන්නහුගේ සිත අකාසාන-ඤ්චායතනසංඤයෙන් විවික්ත වෙයි, ආකිඤ්ඤායතනයට සමවන්නහුගේ සිත විඤ්ඤාණඤ්චායතනසංඤයෙන් විවික්ත වෙයි, තෙවසඤ්ඤානාඤ්ඤායතනයට සමවන්නහුගේ සිත ආකිඤ්ඤායතනසංඤයෙන් විවික්ත වෙයි, ස්‍රොතාපත්තයාගේ සිත සත්කායදෘෂ්ටියෙන් විවික්තසායෙන් සිලවුතපරමිසීයෙන් දෘෂ්ටානුයයෙන් විවික්තසානුයයෙන් හා ඔවුන් හා එක්වැ සිටි කෙලෙසුන්ගෙන් ද විවික්ත වෙයි, සකාදයාමිහුගේ සිත ඔෆදරිකකාමරාගසංයෝජනයෙන් ප්‍රතිසංයෝජනයෙන් ඔෆදරික කාමරාගානුයයෙන් ප්‍රතිසානුයයෙන් හා තදෙකසථ කෙලෙසන් ගෙන් ද විවික්ත වෙයි, අනායාමිහුගේ සිත අනුසංගත වූ කාමරාගසංයෝජනයෙන් ප්‍රතිසංයෝජනයෙන් අනුසංගත කාමරාගානුයයෙන් ප්‍රතිසානුයයෙන් හා තදෙකසථ කෙලෙසන් ගෙන් ද විවික්ත වෙයි, රහත්හු ගේ සිත රූපරාගයෙන් අරූපරාගයෙන් මාතයෙන් ඔෆද්ධායයෙන් අවිදුචෙන් මානානුයයෙන් භවරාගානුයයෙන් අවිදුචානුයයෙන් හා තදෙකසථ වූ කෙලෙසන්ගෙන් ද බාහ්‍ය ව පැවැති සියලු සංස්කාරනිමිත්තයන්ගෙන් ද විවික්ත වූයේ වේ. මේ යැ විතතවිවෙක ය.

උපධිවිවෙක කවරැ යත්? කෙලෙසයෝ ද ස්කන්ධයෝ ද අභිසංස්කාරයෝ ද 'උපධි' යයි කියනු ලැබෙති; අමාමහ නිවන 'උපධිවිවෙක' යයි කියනු ලැබේ. ගේ සියලු සංස්කාරයන්ගේ සන්තිදීම යැ සියලු උපධිත්තේ දුරුලීම යැ නාමරූපාසනය යැ විරාග යැ නිරෝධ යැ නිව්ඤ්ඤායයි. මේ උපධිවිවෙක යි.

ගණසංගතිකායෙන් වෙන් වූ තෛජ්ත්‍රමයෙහි ඇලුණවුන්ගේ කායවිවෙකය ද, පිරිසිදු සිත් ඇති උත්තමපාරිශුද්ධියට පැමිණියවුන්ගේ විතතවිවෙකය ද, උපධිරහිත වූ නිවනට ගිය සිත් ඇති පුද්ගලයන්ගේ උපධිවිවෙකය ද වේ.

විවෙකෙ සික්ඛස්සාම සෙ - ඒ තොරණුවෝ පියවින් හික්මුණු ත්‍රිවිධ ශික්ෂා ඇත්තාහ; තවද දම්දෙසුම් සඳහා දම්දෙසුම් අයදමින් මේසේ කියති: 'විවෙකෙ සික්ඛස්සාම සෙ' යි. එයින් කීහ, තිෂ්‍යමේත්‍රෙය තොරණුවෝ:

"මෙපුතමනුසුතතස්ස - පෙ - සික්ඛස්සාම සෙ" යි.

7 - 2

මෙළුන මනුස්සත්තස්සාති (මේභෙත්තසාති හගවා)
 මුස්සතෙ වාපි¹ සාසනං,
 ඔව්ඡ, ච පටිපජ්ඣති
 එතං තස්මිං අත්තාරියං.

මෙළුනමනුස්සත්තස්සාති - මෙළුනබමො නාම: යො සො අසංඛමො ගාමබමො, වසලබමො, දුට්ඨලො ඔදකනතිකො රහස්සො අභයංභයං-සමාපතති,^a කිං කාරණං වුවහි මෙළුනබමො? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරිසුට්ඨිතානං පරිශාදිත්තවිත්තානං උභින්නං සදිසානං බමොති, තං කාරණං වුවහි මෙළුනබමො, යථා උභො කලහකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො හඤ්ඤිතකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො හස්සකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො විවාදකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො අභිකරණකාරකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො වාදිකො 'මෙළුනකා'ති වුවහති, උභො සල්ලාපකා 'මෙළුනකා'ති වුවහති, එවමෙවං උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරිසුට්ඨිතානං පරිශාදිත්තවිත්තානං උභින්නං සදිසානං බමොති, තං කාරණං වුවහි මෙළුනබමො. මෙළුනමනුස්සත්තස්සාති මෙළුනබමො සුභතස්ස පසුත්තස්ස ආයුත්තස්ස සමායුත්තස්ස තච්චරිතස්ස² තබ්බසුලස්ස තඤ්ඤාසස්ස නන්තිත්තස්ස තප්පාණස්ස තප්පබ්බාරස්ස තද්ධිමුත්තස්ස තද්ධිපභෙත්තස්සාති 'මෙළුනමනුස්සත්තස්ස'.

මෙභෙත්තසාති - හගවා තං ථෙරං ගොත්තෙන ආලපති; හගවාති ගාරවාසිවචනං; අපිච්ච, හගාරාසොති හගවා; හගගද්දෙසොති හගවා; හගගමො-හොති හගවා; හගගමානොති හගවා; හගගදිට්ඨිති හගවා; හගගඤ්ඤාති හගවා; හගගකිලෙසොති හගවා; හජ් විහජ් පවිහජ් බමමරත්තනති හගවා හවානං අත්තකරොති හගවා; හාවිත්තාසයා හාවිත්තියො හාවිත්තිත්තො හාවිත්තපඤ්ඤාති හගවා; හජ් වා හගවා අරඤ්ඤා චනපත්තාති පත්තාති සෙත්තාසත්තාති අපසංයුති අපනිග්ගොසාති ජිජ්නවාතාති මනුස්සරා-ගතසසකාති පටිසල්ලානසාරුප්පාතිති හගවා; හාගී වා හගවා විචර-පිඤ්ඤාපාතසත්තාසත්තියොතපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති හගවා; හාගී වා හගවා අත්තරසස්ස බමමරසස්ස විමුත්තරසස්ස අභිසිලස්ස අභිවිත්තස්ස අභිපඤ්ඤායාති හගවා.

1, මුස්සතෙ වාපි - සු අ. මුස්සතෙ වාපි - ස. 2. තංචරිතස්ස - ස.
 a. විත්තමහාවිග්ග - පබ්බොරුරික.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

7 - 2

(සෙමිත්‍රෙය, සි බුදුහු මෙසේ වදාළහ:) මෙවුන්දමහි ඇලුණහුගේ (පයඝාත්ති-ප්‍රතිපත්ති) ශාසනය නැසෙයි, යළි (හෙතෙම) වරදවා පිළිපදී, ඔහු කෙරෙහි තෙල මිත්‍යාප්‍රතිපදාව අත්‍යාවශ්‍යවේ.

මෙවුනමනුසුත්තනිසංස - 'මෙවුනබමම' තම: යම් අයභිමයෙක් භ්‍රාමයබම-සෙක් දුටුවහුල වූ බමයෙක් දියකිස අත්ත කොට ඇති රහස්‍ය වූ (බමයෙක්) ආයංආයංමාපත්තියෙක් වේද එයයි. කවර කරුණෙකින් 'මෙවුනබමම' යි කියනු ලැබේද යත්? (රාගයෙන්) රත් වූ වෙසෙසින් රත් වූ (කෙලයයෙන්) තෙත් වූ කුශලචාරය මැඛගෙන සිටි කුසල්සිත යටපත් කළ ස්ත්‍රීපුරුෂ දෙදෙනාගේ කෙලයයෙන් සදාය වූ දෙදෙනාගේ බමිය නුසි එ කරුණෙන් 'මෙවුනබමම' යි කියනු ලැබේ; සමිසේ කලනකරුවෝ දෙදෙනෙක් මෙවුනකයෝ යැයි කියනු ලැබෙත් ද, ඛබරකරුවෝ දෙදෙනෙක් - වාක්කලහකරුවෝ දෙදෙනෙක් - විවාදකරුවෝ දෙදෙනෙක් - අභිකරණකරුවෝ දෙදෙනෙක් - වාදිහු දෙදෙනෙක් - කථාකරුවෝ දෙදෙනෙක් 'මෙවුනකයෝ' යැයි කියනු ලැබෙත් ද, එසෙයින් ම රක්ත වූ සංරක්ත වූ (කෙලයයෙන්) තෙත් වූ කුශලසිත මැඛගෙන සිටි යටපත් කළ කුසල්සිත ඇති ස්ත්‍රීපුරුෂදෙදෙනා ගේ සදාය වූ ස්ත්‍රීපුරුෂදෙදෙනාගේ බමිය නුසි - එ කරුණෙන් 'මෙවුනබමම' යි කියනු ලැබේ.

මෙවුනමනුසුත්තනිසංස - මෙවුනබමයෙහි සුක්ත වූ ප්‍රසුක්ත වූ විශෙෂයෙන් සුක්ත වූ එක් වැ යෙදුණා වූ එය කරන්නාවූ එය ඔහුල වැ කරන්නාවූ එය ගරු කරන්නාවූ ඊට නැමුණාවූ ඊට නතු වූ ඊට බර වූ එහි ඇලුණා වූ එය අභිපති කොට පවත්නාහු ගේ නුසි 'මෙවුනමනුසුත්තනිසංස' යනු වේ.

'මෙතෙතයා' යි බුදුහු ඒ තෙරුන් ගොත්‍රයෙන් ආමන්ත්‍රණ කෙරෙහි; හඟමා යනු: ගෞරවාධිවචන යි; තවද- හඟන කළ රාග ඇත් නුසි - හඟවත් යැ, හඟන දොෂ ඇත් නුසි - හඟවත් යැ, හඟන මොහ ඇත් නුසි - හඟවත් යැ, හඟන (=බුන්) මාන ඇත් නුසි - හඟවත් යැ, බුන් දූෂි ඇත් නුසි - හඟවත් යැ; බුන් කෙලෙස් කවු ඇත් නුසි - හඟවත් යැ, බුන් කෙලෙස් ඇත් නුසි - හඟවත් යැ, බමරත්තය භාග-විභාග-ප්‍රවිභාග කෙරේ නුසි - හඟවත් යැ, හවයන් කෙළවර කෙරේ නුසි - හඟවත් යැ, භාවිතකාය - භාවිතසීල - භාවිතචිත්ත - භාවිතප්‍රඥ ඇත් නුසි - හඟවත් යැ, නොහොත් බුදුහු ශබ්ද රහිත වූ නිශ්කාය රහිත වූ ජනවෘත රහිත වූ මිනිසුන් ගේ රහස්‍යකාරණයට සමාන වූ විවේකයට අනුරූප වූ ව්‍යාප්තියෙන් වෙනෙහි දුර සෙතසුන් ඉතා දුර සෙතසුන් සෙවනය කළාහු නුසි - හඟවත් යැ, නොහොත් බුදුහු වීර පිණිසාන සෙනාසන ගිලන්පසබෙහෙත්පිරිකරව හිමි වූවාහු නුසි - හඟවත් යැ, බුදුහු අකීර්තයට බමරත්තයට විමුක්තිරත්තයට අභිසීලයට අභිචිත්තයට අභිප්‍රඥාවට හිමිවූවාහු නුසි - හෝ හඟවත් යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

භාගී වා භගවා වතුන්තං කුණානං වතුන්තං අසමඤ්ඤානං වතුන්තං අරුපසමාපන්නිනන්ති හගවා, භාගී වා භගවා අට්ඨන්තං විමොක්ඛානං අට්ඨන්තං අභිභාසනානං නවන්තං අනුපුබ්බවිහාරසමාපන්නිනන්ති භගවා; භාගී වා භගවා දසන්තං සඤ්ඤානාට්ඨානං දසන්තං කඤ්ඤානං සමාපන්නිනං, අනාපානසතිසමාධිස්ස අසුභසමාපන්නියාති හගවා, භාගී වා භගවා වතුන්තං සතිපට්ඨානානං වතුන්තං සමමපාධානානං වතුන්තං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චනං බලානං සත්තන්තං බොජ්ඣංගිකානං අරියස්ස අට්ඨංගිකස්ස මග්ගස්සාති හගවා; භාගී වා භගවා දසන්තං තපාගතබලානං වතුන්තං වෙසාරජ්ජානං වතුන්තං පටිසම්භිදානං ඡන්තං අභිඤ්ඤානං ඡන්තං බුද්ධිමත්තානන්ති හගවා; භගවාති තෙතං නාමං මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න භගිනියා කතං, න මිත්තාමචේට්ඨි කතං, න ඤාතිසාලොභිතෙහි කතං, න සමණ- බ්‍රාහ්මණෙහි කතං, න දෙවතාහි කතං, විමොක්ඛනීයකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා මුලෙ සහ සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤානති යදිදං භගවාති ‘මෙත්තෙය්‍යාති හගවා.’

මුග්ගතෙ] වාපි¹ සාසනිනි - දව්වි කාරණෙහි සාසනං මුග්ගතී: පරියත්තිසාසනමපි මුග්ගතී. පටිපත්තිසාසනමපි මුග්ගතී. කතමං තං පරියත්තිසාසනං? යත්තස්ස පරියාපුතං? සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්බුතබ්බමිං වෙදලං, ඉදං පරියත්තිසාසනං. තමපි මුග්ගතී සමමුග්ගතී පමුග්ගතී සමපමුග්ගතී පරිබාහිරො හොතිති- ‘එවමපි මුග්ගතෙ වාපි සාසනං’ කතමං පටිපත්තිසාසනං? සමමාපටිපදා අනුලොමපටිපදා අපච්චිකාපටිපදා අනුච්චිකාපටිපදා බ්බමානුබ්බමපටිපදා සීලෙසු පරිපුරකාරිතා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතා ජාගරියානු- යොග්‍යා සතිසමපඤ්ඤාං වත්තාරො සතිපට්ඨානා වත්තාරො සමමපාධා- නා වත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චින්ද්‍රියාති පඤ්ච බලාති සත්ත බොජ්ඣංගිකා අරියො අට්ඨංගිකා මග්ගො, ඉදං පටිපත්තිසාසනං. තමපි මුග්ගතී සමමුග්ගතී පමුග්ගතී සමපමුග්ගතී පරිබාහිරො හොතිති එවමපි ‘මුග්ගතෙ වාපි සාසනං.’

මිච්ඡා ච පටිපජ්ජතිති - ‘පාණමපි හන්ති, අදින්නමපි ආදියති, සක්ඛිමපි ඡිද්දති, තිලොපමපි හරති, එකාගාරිකමපි කරොති, පරිපජ්ජාපි තිට්ඨති, පරදුරමපි ගච්ඡති, මුසාපි හණතිති ‘මිච්ඡා ච පටිපජ්ජති.’

එතං තස්මිං අනාර්යිකති - එතං තස්මිං පුග්ගාලෙ අනරියබ්බමො බාලබ්බමො, මුලුඛබ්බමො අඤ්ඤාණබ්බමො අමාරාවිකේඛබ්බමො යදිදං මිච්ඡා- පටිපදාති ‘එතං තස්මිං අනාරියං.’

තෙනාහ හගවා:

“මෙපුත්තමනුසුත්තස්ස (මෙත්තෙය්‍යාති හගවා)
මුග්ගතෙ වාපි සාසනං,
මිච්ඡා ච පටිපජ්ජති
එතං තස්මිං අනාරියං”නති.

1. මුග්ගතෙ වාගි - ස.
2. පරියාපුතං - සිමු. II. පරියාපුතං - මනුර. පරියාපුතං - පු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

බුදුහු සතර ධ්‍යානයන්ට සතර අප්‍රාමාණ්‍යයන්ට සතර අරුප-සමාපන්නීන්ට හිමි වූවාහු නුසි හෝ හඟවත් යැ, බුදුහු අභව්‍යවිමෝක්‍ෂයන්ට අභව්‍යභිනායකතයන්ට නවානුපුච්ඡිභාරසමාපන්නීන්ට හිමි වූවාහු නුසි හෝ හඟවත් යැ, බුදුහු දශාංශොභාවතාවන්ට දශකාන්ත්තසමාපන්නීන්ට ආකාපානසමාතිසමාතියට අශුභසමාපන්නියට හිමි වූවාහු නුසි හෝ හඟවත් යැ, බුදුහු සතර සතිපට්ඨානයන්ට සතර සමාක්ප්‍රදහනයන්ට සතර සංදානපාදයන්ට පඤ්චෙත්සියයන්ට පඤ්චබලයන්ට සත්‍යබොධ්‍යායනයන්ට ආර්යඅභ්‍යාසිනිකමාතියට හිමි වූවාහු නුසි - හඟවත් යැ, බුදුහු දශවිධ නවාගතබලයන්ට චතුර්වේශාරද්‍රයන්ට සිවු පිළිසැඟියාවන්ට ඡායා අභිඤ්චන්ට ඡායා බ්‍රහ්මචරියන්ට හිමි වූවාහු නුසි - හඟවත් යැ; තෙල 'හඟවත්' යන නම මැණිත් විසින් නො කරන ලද, පියාණන් විසින් නො කරන ලද, බැණන් විසින් නො කරන ලද, බුණන් විසින් නො කරන ලද, සහයනවන් විසින් නො කරන ලද, නැ-සහලේනායන් විසින් නො කරන ලද, මහණ-බමුණන් විසින් නො කරන ලද, දෙවියන් විසින් නො කරන ලද; යම් හඟවත් යන නමක් වී නම් තෙල භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ට විමෝක්‍ෂාත්‍යයෙහි බෝමුල සම්මාදායකයාගේ ප්‍රතිලාභය සමග අභිත්ථලය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමෙන් උපන් ප්‍රඥප්තියක් වූවා නුසි 'මේතෙතයාති හඟවා' යනු වේ.

මුක්‍ෂතෙ වාපි සාසනං - දෙ කරුණෙකින් ශාසනය නැසෙයි: පයසීප්තිශාසනය ද නැසෙයි, ප්‍රතිපත්තිශාසනය ද නැසෙයි; පයසීප්ති-ශාසනය කවරු යන්? ඔහු විසින් පුහුණු කළ යම් සුත්‍රයෙක් ගෙය - වෙයාකරණ - ගාථා - උද්ග - ඉතිවුත්තක - ජාතක - අද්ද්‍රව්‍යවිමෝක්‍ෂයේ වේ ද, මේ යැ පයසීප්තිශාසනය; හෙ ද නැසෙයි වෙසෙසින් නැසෙයි ප්‍රකෘතියෙන් නැසෙයි අත්‍යන්තයෙන් නැසෙයි පරිබාහිර වේ නුසි මෙසේත් 'මුක්‍ෂතෙ වාපි සාසනං' යනු වේ. ප්‍රතිපත්තිශාසනය කවරු යන්? සමාක්ප්‍රතිපදව අනුලොමප්‍රතිපදව අවරුහිප්‍රතිපදව අනිඤ්චිප්‍රතිපදව ඛණ්ඩප්‍රතිපදව සිල් පුරනපුලු බව ඉදුරන්හි පිසූ දොර ඇති බව බොජුන්හි පමණ දන්නා බව නිදිවැරීමෙහි යෙදීම සිහිනුවණ ඇති බව සතර සතිපට්ඨානය සතර සමාක්ප්‍රදහනය සතර සංදානපාදය පඤ්චෙත්සිය පඤ්චබලය සත්‍යබොධ්‍යායනය ආර්යඅභ්‍යාසිනිකමාතිය යන මේ යැ ප්‍රතිපත්තිශාසනය; හෙ ද මුෂ්‍ය - සමමුෂ්‍ය - ප්‍රමුෂ්‍ය - සමප්‍රමුෂ්‍ය වෙයි, පරිබාහිර වේ නුසි මෙසේත් 'සමමුක්‍ෂතෙ වාපි සාසනං' යනු වේ.

මිච්ඡා ව පටිපජ්ජති - ප්‍රාණඝාත ද කෙරෙයි, නුදුන් දෙය ද ගනී, ගාහසකිද බිඳියි, ගම් පැහැරීම ද කෙරෙයි, ගෙවල් පැහැරීම ද කෙරෙයි, මංපැහැරීම ද කෙරෙයි, පරඹුන් කරා ද යෙයි, බොරු ද කියා නුසි 'මිච්ඡා ව පටිපජ්ජති' යනු වේ.

ඵතං තස්මි අනාරියං - යම් මිත්‍යාප්‍රතිපදවක් වේ ද, තෙල ඒ ප්‍රකලයා කෙරෙයි අනාර්ය බව යැ බාල බව යැ මූෂ බව යැ, අශ්‍රය බව යැ, අමරාවික්‍ෂෙපතාවය නුසි 'ඵතං තස්මි අනාරියං' යනු වේ.

එයින් වදාලන, බුදුහු:

“මෙවුනමනුසුත්තස්ස - 30 - ඵතං තස්මි අනාරියං”යි,

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

7 - 8

එකො පුබ්බ වරිනින
මෙට්ඨනං යො නිසෙවති,
යානං භන්තංව තං ලොකෙ
භිතමාහු පුට්ඨජනං.

එකො, පුබ්බ වරිනිනානි - ද්විති කාරණෙහි එකො පුබ්බ වරිනින: පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන වා ගණං වවසංගතථෙතන¹ වා, කථං පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන එකො පුබ්බ වරිනින? සබ්බං සරාචාසපට්ටිබොධං ඡිඤ්ඤා පුත්තදුරපට්ටිබොධං ඡිඤ්ඤා ඤාතිපට්ටිබොධං ඡිඤ්ඤා මිත්තාමච්ච-පට්ටිබොධං ඡිඤ්ඤා සන්තිධිපට්ටිබොධං ඡිඤ්ඤා කෙසමෙසුං භිහාරෙත්වා කාසායාති වජ්‍යාති අවජ්‍යාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරිතං පබ්බජ්‍යා අකිඤ්ඤනභාවං උපගන්ත්වා එකො වරති මිහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති. එවං පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන එකො පුබ්බ වරිනින; කථං ගණං වවසංගතථෙතන¹ එකො පුබ්බ වරිනින? යො එවං පබ්බජ්‍යො සමානො එකො අරඤ්ඤෙ වතපජ්‍යාති පන්තාති සෙනාසනාති පටිසෙවති අපාසද්දාති අපාතිගෙණාසාති විජනවාතාති මනුස්සරාගසෙය්‍යකාති පටිසල්ලානසාරුපාති. යො එකො ගච්ඡති. එකො තිට්ඨති. එකො නිසීදති. එකො සෙය්‍යං කපෙති. එකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසති. එකො පටිකකමති. එකො රහො නිසීදති. එකො වඩකමං අධිට්ඨාති. එකො වරති මිහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති. එවං ගණං වවසංගතථෙතන¹ 'එකො පුබ්බ වරිනින'.

මෙට්ඨනං යො නිසෙවති - මෙට්ඨනධිමො නාම: යො යො අසඬ්ඛමො -පෙ- ආසංචාසමාපත්ති, -පෙ- තං කාරණං වුවවති මෙට්ඨනධිමො; මෙට්ඨනං යො නිසෙවති යො අපරෙත සමසෙත වුඬ්ඛං ධම්මං සබ්බං සික්ඛං පච්චක්ඛාය භික්ඛායාවත්තිත්වා මෙට්ඨනං ධම්මං හෙවති නිසෙවති සංසෙවති පටිසෙවති 'මෙට්ඨනං යො නිසෙවති.'

යානං භන්තංව තං ලොකෙති - 'යාන'නති හත්ථියානං අස්සයානං ගොයානං අරියානං මෙණ්ඩියානං ඔට්ඨියානං බරයානං, භන්තං අදන්තං අකාරිතං අවිනිතං උප්පථං ගණනාති, විසමං බාණ්ණමපි පාසාණමපි අභිරුහති, යානමපි ආරොහකමපි: හඤ්ඤති: පපානෙපි පපති, ඥා තං භන්තං යානං අදන්තං අකාරිතං අවිනිතං උප්පථං ගණනාති, එවමෙවං යො විබ්භන්තකො භන්තයානපටිභාගො උප්පථං ගණනාති මිච්ඡාදිට්ඨිං ගණනාති - පෙ- මිච්ඡාසමාග්ගිං ගණනාති. යථා තං භන්තං යානං අදන්තං අකාරිතං අවිනිතං විසමං බාණ්ණමපි පාසාණමපි අභිරුහති, එවමෙවං යො විබ්භන්තකො භන්තයානපටිභාගො විසමං කායකමමං අභිරුහති. විසමං ච්චිකමමං - විසමං මනොකමමං අභිරුහති, විසමං පාණාතිපාතං අභිරුහති. විසමං අදින්නාදානං අභිරුහති. විසමං කාමෙසු මිච්ඡාමාරං අභිරුහති. විසමං මුසාවාදං අභිරුහති. විසමං පිටුනවාමං අභිරුහති. විසමං ඵරුසවාමං අභිරුහති. විසමං සමප්පාලපං අභිරුහති. විසමං අභිජ්ඣං අභිරුහති විසමං ව්‍යාපාදං අභිරුහති. විසමං මිච්ඡාදිට්ඨිං අභිරුහති. විසමෙ සංඛාරෙ අභිරුහති. විසමෙ පඤ්ච කාමගුණෙ අභිරුහති. විසමෙ පඤ්ච නිවාරණෙ අභිරුහති.

1. ගණවවසංගතථෙතන - ස. 2. ආරොහකං - සිමු. I. 3. විහඤ්ඤති - සිමු. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

7 - 8

යමෙක් පෙර (පැවිද්දෙන්) එකලා වූ ලොවෑ හැසිර (පසුව) මෙවුන්දම් සෙවුණේ නම්, නො හික්මුණු (ඇත් ආදී) යානයක් සෙයින් ඒ (සිවුරලු) පාචන්ද්‍රිකා ලාමක යැයි කියත්.

එකො පුබ්බ චරිඤාන - දෙ කරුණෙකින් පෙර එකලා වූ හැසිර; ප්‍රච්ඡාසකඛාන වූ හෝ ගණසකඛාණිකායෙන් වෙන් ව විසිම අතී වූ නෝ දෙ කරුණෙකි. කිසෙයින් පැවිදිකොටසින් පෙර එකලා වූ හැසිර ද යත්? ගාතාචාරපට්‍රිකාබය සිදු අභුදරු පට්‍රිකාබය සිදු ඥාතිපට්‍රිකාබය සිදු මිත්‍රාමාත්‍යපට්‍රිකාබය සිදු සන්තතිපට්‍රිකාබය සිදු කෙස්වරු එ ඛා කසාවත් හැදපෙරෙවෑ ගිහගෙන් නික්ම සස්තෙහි පැවිදිව කිසිවක් නැතිවට පැමිණ එකලා වූ සෙරෙසි හැසිරෙහි ඉරියවු පවත්වයි වැටෙයි රැකෙයි යැපෙයි යාපනය වේ; මෙසේ පැවිදිකොටසින් පෙර එකලා වූ හැසිර; කිසෙයින් ගණසකඛාණිකායෙන් වෙන් ව විසිම අතීයෙන් පෙර එකලා වූ හැසිර ද යත්? හේ මෙසේ පැවිදි වූයේ එකලා වූ නිශ්ශබ්ද වූ අතිසොම වූ ජනවාත රහිත වූ මිනිසුන් හේ රාහසයට කාරණ වූ විවෙකානුරූප වූ වතසසනසුන් වෙනෙහි දුරසෙනසුන් ඉතා දුරසෙනසුන් ඇසුරු කෙරෙයි' හෙතෙම එකලා වූ යෙයි, එකලා වූ සිටි, එකලා වූ ගිදී, එකලා වූ හොඹී, එකලා වූ ගමට පිඩු සිතා ගෙයි, එකල වූ පෙරලා එයි, එකලා වූ විවෙකව සිදී, එකලා වූ සක්මන් කෙරෙයි, එකලා වූ සෙරෙසි හැසිරෙහි ඉරියවු පවත්වයි වැටෙයි රැකෙයි යැපෙයි යාපනය වේ. මෙසේ ගණව්‍යවසායීභීභීයෙන් පෙර එකලා වූ හැසිර.

මෙථුනං යො නිසෙවනි - 'මෙවුන්දම්' නම්: යම් අසඬුම්යෙක්... ආයංආයසමාපත්තිසයක් වේ ද එයයි,... එකරුණෙන් 'මෙවුන්දම් ය' යි කියනු ලැබේ. මෙථුනං යො නිසෙවනි - යමෙක් පසු කලෙක බුදුන් දහම් සතුන් ශික්ෂාව ප්‍රත්‍යාවර්ත කොට හිත වූ ගිහිබවට පෙරැළි මෙවුන්දම් සෙවන නිසෙවන සංසෙවන ප්‍රතිසෙවන කෙරේ නුසි 'මෙථුනං යො නිසෙවනි' යනු වේ.

යානං හන්තංච තං ලොකෙ - 'යාන' නම්: ඇත්යාන යැ අස්යාන යැ ගවයාන යැ එළයාන යැ බැටළයාන යැ ඕටුයාන යැ කොටළයාන යි. හන්තං - නො දැමුණු නො හික්මුණු අවිනිත වූ (යානය) නො මගට පැමිණෙයි, විෂම ව සිටි කණුවට ද ගලට ද නඟී, යානය ද ආරොහකයාගේ අත්පා ආදිය ද බිදී, ප්‍රපාතයෙහි ද වැටෙයි, යම්හේ නො දැමුණු නො හික්මුණු අවිනිත වූ ඒ භ්‍රාන්තයානය නො මගට ගේ ද, එසෙයින් ම ඒ සිවුරලු තෙමේ නො දැමුණු යානයක් බදු වූයේ නො මගට පැමිණෙයි, මිත්‍රාදායකභීය ගතී...මිත්‍රාදායකභීය ගතී; යම්හේ අදහන වූ අශික්ෂිත වූ අවිනිත වූ භ්‍රාන්ත වූ යානය විෂම ව සිටි කණුවට හා ගලට ත් නඟී ද, එසෙයින් ම භ්‍රාන්තයානයක් බදු වූ ඒ විභ්‍රාන්තක (=සිවුරලු) තෙම විෂම වූ කායකමීය උපදවයි, විෂම වූ වාක්කමීය - විෂම වූ මනාකමීය උපදවයි, විෂම වූ ප්‍රාණකාතය උපදවයි (=කෙරෙයි) විෂම වූ අදහනාදාය - විෂම වූ කාමමිත්‍රාදාය - විෂම වූ මානාදාය - විෂම වූ පෞගන්‍යවචනය - විෂම වූ පරුෂවචනය - විෂම වූ සමප්‍රප්‍රාපය - විෂම වූ අනිඛාය - විෂම වූ ව්‍යාපාදය - විෂම වූ මිත්‍රාදාය උපදවයි, විෂම වූ සංස්කාරයන් උපදවයි, විෂම වූ පස්කම්මාණ උපදවයි, විෂම වූ පඤ්චවරණයන් උපදවයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යථා තං භන්තං යාතං අදන්තං අකාරිතං අවිනිතං යානංපි
ආරොහකම්පි භඤ්ඤි, එවමෙවං සො විබ්බන්තකො භන්තයානපටිභාගො
තිරයෙ අත්තානං භඤ්ඤි, තිරවජ්ඣාතයොතිතං අත්තානං භඤ්ඤි,
පෙතතිවිසයෙ අත්තානං භඤ්ඤි, මනුස්සලොකෙ අත්තානං භඤ්ඤි,
දෙවලොකෙ අත්තානං භඤ්ඤි. යථා තං භන්තං යාතං අදන්තං අකාරිතං
අවිනිතං පපාතෙ පපතති, එවමෙවං සො විබ්බන්තකො භන්තයානපටිභාගො
ජාතිපපාතම්පි පපතති, ජරාපපාතම්පි පපතති, ව්‍යාධිපපාතම්පි පපතති,
මරණපපාතම්පි පපතති. සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසපපාතම්පි
පපතති. ලොකෙති - අපායලොකෙ -පෙ- මනුස්සලොකෙති 'යාතං
භන්තංව තං ලොකක.'

හීනමාත්‍ර පුට්ඨජනනි - 'පුට්ඨජනා'ති කෙතවෙසිත පුට්ඨජනා? පුට්ඨ
කිලෙසෙ ජනෙතීති පුට්ඨජනා. පුට්ඨ අවිභවසකකායදිට්ඨිකාති පුට්ඨජනා.
පුට්ඨ සන්ධාරාතං මුලුල්ලොකකාති පුට්ඨජනා. පුට්ඨ සබ්බගතීති අවුට්ඨිතාති
පුට්ඨජනා, පුට්ඨ තානාභිසම්ඛාරො අභිසම්ඛාරොතීති පුට්ඨජනා. පුට්ඨ
තානාභිසම්ඛි වුත්තනීති පුට්ඨජනා. පුට්ඨතානාසන්තාපෙති සන්තප්පනීති¹
පුට්ඨජනා. පුට්ඨ නානාපරිලාභෙහි පරිබ්බන්තීති පුට්ඨජනා. පුට්ඨ පඤ්චස
කාමභූතෙසු රත්තා ගිඤ්ඤා ගටිතා මුලජිතා අජේඤ්ඤාපත්තා² ලඤ්ඤා ලභිතා
පලිබ්බිතාති පුට්ඨජනා. පුට්ඨ පඤ්චති නිවරණෙහි ආවුතා නිවුතා ඔවුතා
පිහිතා පටිවජ්ජනා පටිකුජ්ජනාති පුට්ඨජනා. හීනමාත්‍ර පුට්ඨජනනි-
පුට්ඨජනං හිතං නිතිතං ඔමකං ලාමකං ජත්තකං³ පරිත්තනති එවමානංසු,
එවං කපෙන්නි, එවං භණ්ණති, එවං දීපයනති, එවං චොතරන්තීති 'හීනමාත්‍ර
පුට්ඨජනං.'

තෙතාන භගවා:

“එකො පුබ්බෙ වරිකාත
මේජ්ඣං යො තිසෙවති,
යාතං භන්තංව තං ලොකෙ
හීනමාත්‍ර පුට්ඨජන”නති.

7 - 4

යසො කිත්ති ව යා පුබ්බෙ
භායතෙ වාපි තස්ස සා,
එතම්පි⁴ දිස්වා සිකෙඛඵ
මේජ්ඣං විප්පාතනෙව.

යසො කිත්ති ව යා පුබ්බෙ භායතෙ වාපි තස්ස සාති - කතමො
යසො? ඉන්ධකවෙවා පුබ්බෙ සමණභාවෙ සක්කතො හොති ගරුකතො
මානිතො පුජිතො අපමිතො ලාභී විවරපිණ්ඩිපාතසංඛාසකතිලානපට්ඨය-
හෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. අයං යසො.

1. සත්තපත්ති - සිමු. II. 2. අජේඤ්ඤාපත්තා - මජ්ඣ. 3. ජතුක්කං - සිමු. II.
4. එවමෙව - සිමු. II. එතං - මසුර.

යම්භේ අදානන වූ අශික්ඛිත වූ අවිනිත වූ ඒ භ්‍රාන්තයානං වානගගත්
ආරොහකයාභේ අත්පා ආදියත් ඛිදි ද, එසෙයින් ම ඒ නො දුමුණු
යානගත් ඛද්‍ර සිවුරුලු තෙමි තිරසගති ආත්මය සුණුමිත්තං කෙරෙයි,
තිරිසත් යොතිගෙති ආත්මය පෙලයි, ප්‍රෙතවිෂයගෙති ආත්මය පෙලයි,
මිනිස්ලොවැ (කම්කටොලු විසින්) ආත්මය පෙලයි, දෙවිලොවැ (විෂය-
දුක්ඛිත්) ආත්මය පෙලයි. යම්භේ අදානන වූ අශික්ඛිත වූ අවිනිත වූ ඒ
භ්‍රාන්තයානං ප්‍රපාතගෙති වැටේ ද, එසෙයින් ම ඒ නො හික්මුණු යානගත්
ඛද්‍ර ඒ සිවුරුලු තෙමි ජාතිප්‍රපාතගව ද වැටෙයි' ජරුප්‍රපාතගව ද
වැටෙයි, ව්‍යාධිප්‍රපාතගව ද - මරණප්‍රපාතගව ද - ශොකපරිදේවද්‍රාව-
දේශ්වනසංචරායාසප්‍රපාතගව ද වැටෙයි. ලොකෙ - අපායලොකගෙති...
මනුෂ්‍යලොකගෙති නුසි 'යානං භන්තං ව තං ලොකං' යනු වේ.

භික්ෂුමාත්‍ර පුට්ඨජනං - 'පුට්ඨජනං' යනු: කවර අරුතෙකින් පාඨන්ජන-
යෝ වෙති යත්? බොහෝ කෙලෙසුන් උපදවත් නුසි - පාඨන්ජනයෝ යැ
බොහෝ වූ නො නසන ලද සත්කායදූපේ ඇත්තානු නුසි - පාඨන්ජනයෝ
යැ බොහෝ ශාක්‍යාන් ගේ මුහුණු බලත් නුසි - පාඨන්ජනයෝ යැ බොහෝ වූ
සියලු ගතිවලින් නො නැඟිසිටියානු නුසි - පාඨන්ජනයෝ යැ බොහෝ වූ
මිත්‍ර අභිසංසකාරයන් රැස් කෙරෙත් නුසි - පාඨන්ජනයෝ යැ බොහෝ වූ
මිත්‍ර ඔසවලින් වැනෙත් නුසි - පාඨන්ජනයෝ යැ පුට්ඨ නා නා සන්තාපගත්
ගෙන් තැවෙත් නුසි - පුට්ඨ නානා පරිදහසත් ගෙන් දූවෙත් නුසි
පාඨන්ජනයෝ යැ බොහෝ වූ පස්කම්මගුණයන්හි රැදුණානු හිජ් වූවානු
ගෙතුණානු මුෂපත් වූවානු ඇතුළු වූවානු ලැබුණානු ලභිත වූවානු
පිළිපත්තානු නුසි - පාඨන්ජනයෝ යැ බොහෝ වූ පඤ්චාචාරිණයන් ගෙන්
එතුණානු නැවැත්තානු වැසුණානු යටින් වැසුණානු පිළිසත් වූවානු
යටිනුරු වූවානු නුසි - පාඨන්ජනයෝ යි. භික්ෂුමාත්‍ර පුට්ඨජනං - පුහුදුනු
හිත යැ නිහිත යැ අවමත යැ ලාමක යැ ත්‍යක්‍ය යැ පරික්‍ය යැ සි මෙභේ
පට්ඨති මෙභේ කියති මෙභේ බෙණෙති මෙභේ දක්වති මෙභේ වහරත්
නුසි 'භික්ෂුමාත්‍ර පුට්ඨජනං' යනු වේ.

එයින් වදාලග බුදුනු:

“එකො පුණ්ණ වරිතානං-පෙ- භික්ෂුමාත්‍ර පුට්ඨජනං” යි.

7 - 4

තවද පෙර මහණබැවිහි ඔහුගේ යම් යශ්‍යකුත් කිසිකිසියකුත් වී
නම් ඒ යශ්‍ය හා කිසිකිසි පිරිසේ මැ ය, තෙල යශ්‍යේ කිරිතති හානිය
ද දුක මෙවුන්දම් දුරලනු සඳහා (ත්‍රිවිධ ශික්‍ෂාව) හික්මන්නේ ය.

යසො කිත්ති ව යා පුණ්ණ භාගතෙ වාපි තස්ස යා - යශ්‍යේ කවරේ ද?
මේ යාසතගෙහි කිසිවෙක් පෙර මහණ බැවිහි සිටියේ සත්කාර කරන
ලද්දේ ගරු කරන ලද්දේ බුහුමත් කරන ලද්දේ පුදන ලද්දේ
අපවාසන කරන ලද්දේ මිවර - පිණ්ඩාන - සෙනාසන - හිලත්පස
බෙහෙත්සත් පිරිකර ලබන සුලු වූයේ වෙයි, මේ යශ්‍යේ යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කතමා කී නහි. ? ඉධෙකච්චො පුබ්බෙ සමණහාවෙ කිත්තිවණණහතො¹ හොති: පණ්ණිනො විසතොනො මේධාථි බ්බුසුසුතො. විත්තකපි සලාණං-පටිතානො, සුත්තනනිකොති වා, විතයධරොති වා, ධම්මකපිකොති වා, ආරඤ්ඤිකොති වා, පිණ්ණිකාතිකොති වා, පංසුකුලිකොති වා, තෙව්වරිකොති වා, සපදනවාරිකොති වා බලුපවර්ණහත්තිකොති වා, තෙසජ්ජිකොති වා, යථාසන්ධිකොති වා, පඨමස්ස කුතස්ස ලාභීති වා, දුතියස්ස කුතස්ස ලාභීති වා, තතියස්ස කුතස්ස ලාභීති වා, චතුස්ස කුතස්ස ලාභීති වා, ආකාසානඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා-යතනසමාපත්තියා ලාභීති වා අයං කිත්තිති 'ගසො කිත්ති ව යා පුබ්බො.'

භාග්‍යතො වාපි තස්ස සාති - තස්ස අපරොත සමයෙන බුද්ධං ධම්මං සංඝං සික්ඛං පච්චක්ඛාය භිතායාවතතස්ස සො ව යසො සා ව කිත්ති සායති පරිභායති පරිබංසති පරිපතති² අනන්තරධායති විසංලුජ්ජතිති 'ගසො කිත්ති ව යා පුබ්බො භාග්‍යතො වාපි තස්ස සා.'

එතමිදි දිස්වා සිෂෙක්ඛමානො මුදුනා විසංභාතමෙති - 'එත'නති පුබ්බෙ සමණහාවෙ ගසො කිත්ති ව, අපරහාගෙ බුද්ධං ධම්මං සංඝං සික්ඛං පච්චක්ඛාය භිතායාවතතස්ස අගසො ව අකිත්ති ව, එතං සමපතති-විපතති;³ දිස්වාති පසංචිතො භූලසිතො තීරසිතො විසාවසිතො විභූතං කන්තාති - එතපි දිස්වා. සිෂෙක්ඛමානා තිස්සො සික්ඛා: අභිසීලසික්ඛා අභිවිත්තසික්ඛා අභිපඤ්ඤසික්ඛා. කතමා අභිසීලසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු සීලවා හොති පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො අණ්ණමත්තෙසු වජේසු හයදස්සාවි සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු, බුදුකො සීලක්ඛකො මහනො සීලක්ඛකො සීලං පතිට්ඨා ආදි වරණං සංගමො සංවරො මොක්ඛං පමොක්ඛං⁴ කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා. අයං අභිසීලසික්ඛා. කතමා අභිවිත්තසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු විවිච්චිතො කාමෙයි විවිච්චි අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්ඛං සම්මාරං විවේකජං පිටිසුඛං පඨමං කුතං උපසම්පජ්ජි විහරති -පෙ- දුතියං කුතං - තතියං කුතං - චතුස්සං කුතං උපසම්පජ්ජි විහරති අයං අභිවිත්තසික්ඛා. කතමා අභිපඤ්ඤසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤවා හොති උදයත්තාමිතියා පඤ්ඤාය සම්මතාගතො හොති අරියාය නිව්‍යාධිකාය සමමා දුක්ඛක්ඛයාමිතියා, සො 'ඉදං දුක්ඛ'නති යථාභූතං පජානාති. 'අයං දුක්ඛසමුදයො'ති යථාභූතං පජානාති. 'අයං දුක්ඛනිරෝධො'ති යථාභූතං පජානාති. 'අයං දුක්ඛනිරෝධාමිති පටිපද'ති යථාභූතං පජානාති. 'ඉමෙ ආසවා'ති යථාභූතං පජානාති. 'අයං ආසවසමුදයො'ති යථාභූතං පජානාති. 'අයං ආසව-නිරෝධො'ති යථාභූතං පජානාති. 'අයං ආසවනිරෝධාමිති පටිපද'ති යථාභූතං පජානාති. අයං අභිපඤ්ඤසික්ඛා.

1. කිත්තිවණණහතො - සිමු. II. 2. පරිපතති - ස.
3. සමපතති. විපතති. - සිමු. II. 4. මුඛං පමුඛං - සිමු. II. මුහු.ප.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කීර්තනී කවරි ද යත් ? මේ ශාසනයෙහි කිසිවෙක් පෙර මහණබැව්හි සිටිතේ දුරු කීර්තනීශබ්දය හා ගුණ ඇතිතේ වෙයි; පණ්ඩිතයා ව්‍යාකූලයා ප්‍රඥාවන්තයා බහුශ්‍රැතයා චිත්‍රකථා ඇත්තේයා පුද්ගල ප්‍රඥා ඇත්තේයා සෞත්‍රාන්තිකයා හෝ විනයධරයා හෝ ධර්මකපිකයා හෝ ආරණ්‍යකයා හෝ පිණ්ඩපාතිකයා හෝ පාංශුකුලිකයා හෝ තෙව්වරිකයා හෝ සපදුන-වාරිකයා හෝ බලපවත්වාගතනිකයා හෝ නොසැරිකයා හෝ යථාසන්න-කිසාභග ඇත්තේයා හෝ ප්‍රථමධ්‍යාන ලාභීයා හෝ ද්විතීයධ්‍යානලාභීයා හෝ තෘතීයධ්‍යාන ලාභීයා හෝ චතුර්ථධ්‍යාන ලාභීයා හෝ ආකාශානුකූලා-යතනසමාපත්තිලාභීයා හෝ විඤ්ඤාණකූලායතනසමාපත්තිලාභීයා හෝ ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්තිලාභීයා හෝ තෙව්නඤ්ඤානායකඤ්ඤායතන-සමාපත්තිලාභීයා හෝ සි; මේ කීර්තනීය යි එහෙයින් “යසො කීතනී ව යා පුබ්බෙ” යනු වේ.

භාග්‍යවෙ වාසි තසං සා - පසු කලෙක බුදුන් දහම සතුන් ශික්ෂාව ප්‍රත්‍යාවෘත්ත කෙටි ලාමක වූ ගිහිබවට හැරුණු ඒ සිවුරලුවාගේ ඒ යශස ද ඒ කීර්තනීය ද හෙයින් පිරිහෙයි ගිලිහෙයි පෙරළෙයි අතුරුදහන් වෙයි වැනැයේ නුසි ‘යසො කීතනී ව යා පුබ්බෙ භාග්‍යවෙ වාසි තසං සා’ යනු වේ.

එතමයි දික්වා සිහෙකඛඨ මෙදුනං විපජ්ජාතං- ‘එතං’ යනු: පෙර මහණබැව්හි යශස හා කීර්තනීය ද පසුව බුදුන් දහම සතුන් ශික්ෂාව හැරවියා ගිහි බවට පෙරළා ආවහුගේ අයශස් හා අකීර්තනීය ද යන තෙල සමපත් පිළිබඳ විපත්; දික්වා - දක තුලනය තීරණය විනාචනය කොට විභූත කොට නුසි: ‘එතමයි දික්වා’ යනු වේ. සිහෙකඛඨ - අධිගිලශික්ෂා අධිවිත්ත-ශික්ෂා අධිප්‍රඥශික්ෂා ය යි ශික්ෂා තුනෙකි: අධිගිලශික්ෂා කවරි ද යත් ? මේ ශාසනයෙහි මහණ තෙම සිල්වත් වෙයි, ප්‍රාතිමාසාසංචරයෙන් සංචර වූයේ වෙසෙයි, ආචාරයෙන් හා ගොචරයෙන් සුක්ක වූයේ අලාමාත්‍ර අකුශලයෙහි භය දක්නා සුලු වූයේ ශික්ෂාපදයන් සමාදන් ව තිත්මෙයි; ක්ෂුද්‍රගිලයකනි ය මහාගිලයකනි ය යි යන ගිලය කුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රතිලාභයට ප්‍රතික්ෂා යා ආදී යා වරණයා සංයමයා සංචරයා ප්‍රමුඛයා සුචිතම යි. මේ අධිගිලශික්ෂාව යා. අධිවිත්තශික්ෂා කවරි ද යත් ? මේ ශාසනයෙහි මහණ තෙම කාමච්ඡද්දතිවරණයෙන් වෙන් ව ම අකුශලධර්මයන් ගෙන් වෙන් ව විතකී සහිත වූ විචාර සහිත වූ විෂවකයෙන් උපත් ප්‍රිතිය හා සැපය ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි... ...ඵතීයධ්‍යානයට... ... තෘතීයධ්‍යානයට චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි මේ අධිවිත්තශික්ෂාව යා. අධිප්‍රඥශික්ෂා කවරි ද යත් ? මේ ශාසනයෙහි මහණ තෙම ප්‍රඥාවන් වෙයි, ආයතී වූ (ලොකාදිය) සිද්ධිමට සමනී වූ දුක් ඝාත විමට යතසුලු වූ උදය-ව්‍යය අවබෝධ කිරීමට පොෂභාසත් වූ ප්‍රඥාවෙන් සමනීත වූයේ වෙයි, හෙතෙම ‘මේ දුක යා’ යි තත්ව වූ පරිද්දෙන් දැනගනී, ‘මේ දුඛසමුදය යා’ යි තත්ව වූ පරිද්දෙන් දැනගනී, ‘මේ දුඛනිරෝධය’ යි තත්ව වූ පරිද්දෙන් දැනගනී, ‘මේ දුඛනිරෝධාමිනිප්‍රතිපදාව යා’ යි තත්ව වූ පරිද්දෙන් දැනගනී; ‘මොහු ආශ්‍රවයෝ යා’ යි තතුසෙසින් දැනගනී, ‘මේ ආශ්‍රවසමුදය යා’ යි තතුසේ දැනගනී, ‘මේ ආශ්‍රවනිරෝධය යා’ යි තතුසේ දැනගනී, ‘මේ ආශ්‍රව-නිරෝධයට පමුණුවන ප්‍රතිපදාව යා’ යි තතුසේ දැනගනී. මේ අධිප්‍රඥශික්ෂා යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මෙපුත්තබ්බමො නාම: සො සො අසඤ්ඤාමො -පෙ- ආයංආයසමාපතති. -පෙ- තං කාරණං වුවන් මෙපුත්තබ්බමො, එතමපි දිස්වා සිත්තබ්බ මෙපුත්තං විප්පභාතවෙති - මෙපුත්තබ්බමො පභානාය වූපසමාය පටිතිස්සග්ගාය පටිපාසාදායා අබ්බිලම්පි සිත්තෙය්‍ය, අබ්බිතනම්පි සිත්තෙය්‍ය, අබ්බිසද්දමපි සිත්තෙය්‍ය, ඉමා තිස්සො සිත්තායො ආවජ්ජනො සිත්තෙය්‍ය, ජාතනො සිත්තෙය්‍ය, පස්සනො සිත්තෙය්‍ය, පච්චවේක්ඛනො සිත්තෙය්‍ය, විතතං අබ්බිසද්දනො සිත්තෙය්‍ය, සඤ්ඤා අබ්බිසද්දනො සිත්තෙය්‍ය, විරියං පග්ගන්තනො සිත්තෙය්‍ය සතිං උපට්ඨපෙන්නො සිත්තෙය්‍ය විතත සමාදහනො සිත්තෙය්‍ය, පඤ්ඤා පජානනො සිත්තෙය්‍ය, අභිසද්දායං අභිජානනො සිත්තෙය්‍ය, පරිසද්දායං පරිජානනො සිත්තෙය්‍ය, පභාතබ්බං පජ්ජනො සිත්තෙය්‍ය, භාවෙනබ්බං භාවෙනො සිත්තෙය්‍ය, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොන්නො සිත්තෙය්‍ය ආවජ්ජනං සමාදායං සමාදාය වත්තොයාති 'එතමපි දිස්වා සිත්තබ්බ මෙපුත්තං විප්පභාතවෙති.'

තෙනාහ භගවා:

“යසො කිත්ති ව යා පුබ්බෙ
භාගතෙ වාපි තස්ස සා,
එතමපි දිස්වා සිත්තබ්බ
මෙපුත්තං විප්පභාතවෙති”ති.

7 - 5

සඤ්ඤාසහි පරෙතො සො¹
කපණො විය කායති,
සුචා පරෙසං තිග්ගසං
මඤ්ඤා හොති තථාපිබො.

සඤ්ඤාසහි පරෙතො සො කපණො විය කායති - කාමසඤ්ඤාසහි බ්‍යාපාදසඤ්ඤාසහි විහිංසාසඤ්ඤාසහි දිට්ඨිසඤ්ඤාසහි පුට්ඨි පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො පිහිතො; කපණො විය මනෙදු විය මොමුහො විය කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති; යථා උද්දික්ඛො රුක්ඛසාධායං මුහිකං මගගමානො කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති, යථා කොඤ්ච නිද්දිතෙ මචේ මගගමානො කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති, යථා බ්‍රහ්මරූපං² සංකීර්ණසංකප්පිතෙ මුහිකං මගගමානො කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති, යථා ගද්දො වහවේනො සංකීර්ණසංකප්පිතෙ කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති, එවමෙවං සො විබ්භන්නකො කාමසඤ්ඤාසහි බ්‍යාපාදසඤ්ඤාසහි විහිංසාසඤ්ඤාසහි දිට්ඨිසඤ්ඤාසහි පුට්ඨි පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො පිහිතො කපණො විය මනෙදු විය මොමුහො විය කායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති 'සඤ්ඤාසහි පරෙතො සො කපණො විය කායති'.

1. විතතමහාභිග්ග - පඤ්ඤාපට්ඨක.

1. සො - සු.

2. විලාස - ස.

මෙදුන්නාමිම තම: යම් ඒ අසඬුමියෙක්... දායංදායසමාපතතියෙක් වේ ද ...එ කරුණෙන් මෙදුන්නාමිය යි කියනු ලැබේ. එතමයි දිස්වා සිතෙකඩ එ මෙදුන්නා. විසසභාතවෙ මෙවුන්දම් දුරුලම පිණිස සන්තිදුටිම පිණිස බැහැරලිම පිණිස ‘පටිපසසඬු (=එල) ය පිණිස අභිසිලය ද අභිවිතතය ද අභිප්‍රඥව ද හික්මෙන්නේය, මේ ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවන් ආවර්ත කෙරෙමින් හික්මෙන්නේය, දූතගතිමින් හික්මෙන්නේය, බලමින් හික්මෙන්නේය, ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කෙරෙමින් හික්මෙන්නේය, සිත පිහිටුවමින් හික්මෙන්නේය, ශුඬාවෙන් නියවය කෙරෙමින් හික්මෙන්නේය, වියපිය දූඛ කොට ගනිමින් හික්මෙන්නේය, සිහි එළවමින් හික්මෙන්නේය, සිත පිහිටුවමින් හික්මෙන්නේය, ප්‍රඥවෙන් දූතගතිමින් හික්මෙන්නේය, (සවභාවලක්ෂණාවබෝධයෙන්) අභිජානනය කළයුතු බවය අභිජානනය කෙරෙමින් - සාමාන්‍යලක්ෂණාවබෝධයෙන් පරිඥවත්‍ය වූ බවයත් හාත්පසින් දූතගතිමින් - ප්‍රත්‍යවත්‍ය වූ (සමුදය) ප්‍රතිණ කෙරෙමින් - භාවිතවත්‍ය වූ (මායීය) වඩමින් - ප්‍රත්‍යක්ෂ කළයුතු (නිරෝධය) ප්‍රත්‍යක්ෂ කෙරෙමින් හික්මෙන්නේය, හැසිරෙන්නේය, මොනොවට හැසිරෙන්නේය. සමාදන්ව පවත්නේ නුසි ‘එතමයි දිස්වා සිතෙකඩ මෙදුන්නා විසසභාතවෙ’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බදුනු:

“යතසා කිතති ව යා පුබ්බෙ -පෙ- මෙදුන්නා විසසභාතවෙ”යි.

7 - 5

කාමාදි සංකල්පයන් විසින් මඛනා ලද ඒ සිවුරලු තෙම දිලින්නකු පෙයින් සිතයි, එබඳු සුද්ගල තෙම උපාධ්‍යායාදි අත්‍යයන් ගේ වදන් අසා මතු වන්නේ යි.

සංකල්පයෙහි පරමතො සො සංකල්පො විස ක්‍රියාති - කාම-සංකල්පයෙන් ව්‍යාපාදසංකල්පයෙන් විහිංසාසංකල්පයෙන් දෘටිසංකල්පයෙන් ස්පෘශී කරන ලද්දේ මඛනා ලද්දේ යුක්ත වූයේ සමනාගත වූයේ පිහිත වූයේ, සංකල්පො විස: අඥනයකු මෙන් සමමාන වුවකු මෙන් සිතයි, අතිශයින් සිතයි, අනෙකප්‍රකාරයෙන් සිතයි, එසින් බැහැරව සිතයි; යම්සේ ඔහුමුණුණක් අතු අග මියකු බලමින් සිතා ද අතිශයින් සිතා ද අනෙක-ප්‍රකාරයෙන් සිතා ද බැහැර සිතා ද, යම්සේ සිව්වලක් ගංඉවුරෙහි මසුන් සොයමින් ධ්‍යාන ප්‍රධ්‍යාන නිධ්‍යාන අපධ්‍යාන කෙරේ ද, යම්සේ බලලෙක් ගාහසකී - දියතැසිති - කසලගොෂඛති මියකු සොයමින් ධ්‍යාන ප්‍රධ්‍යාන නිධ්‍යාන අපධ්‍යාන කෙරේ ද, යම්සේ කොදුඇට සිදුණු කොටළුවෙක් සකී - නැසිති - කසලගොෂඛති ධ්‍යාන - ප්‍රධ්‍යාන නිධ්‍යාන - අපධ්‍යාන කෙරේ ද, එතසයින් ම ඒ සිවුරලු තෙම කාමසංකල්පයෙන් ව්‍යාපාද-සංකල්පයෙන් විහිංසාසංකල්පයෙන් දෘටිසංකල්පයෙන් ස්පෘශී කරන ලද්දේ යුක්ත වූයේ ඇතුලත පිටිසියේ සමන්විත වූයේ පිහිත වූයේ කාපණයකු මෙන් අඥනයකු මෙන් සමමුස වුවකු මෙන් සිතයි අතිශයින් සිතයි නොයෙක් ලෙසින් සිතයි ඉන් බැහැරව සිතා නුසි ‘සංකල්පයෙහි පරමතො සො සංකල්පො විස ක්‍රියාති’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

සුඛා පරෙසං නිපග්ගාසං මඛකු හොති තථාපිඨොති - ‘පරෙස’නති උපජ්ඣායා වා ආවර්ගා වා සමානුපජ්ඣායකා වා සමානාවර්ගකා වා මිත්තා වා සන්ද්විතා වා සමානතා වා සභායා වා වොදෙතති: “තස්ස භෙ ආවුසො අලාභා, තස්ස භෙ දුලලංගිං, යං නිං ඵවරුපං උලාරං සත්තාරං ලභිත්වා ඵවං සවාක්කානෙ ඛම්මිනියෙ පබ්බජිත්වා ඵවරුපං අරියධනං ලභිත්වාපි තස්ස මෙජ්ඣගම්මස්ස කාරණා බුද්ධං ඛම්මං සංඝං සික්ඛං පච්චික්ඛාය හිතායාචිතෙනාසි. සද්ධාපි නාම භෙ නාහොසි කුසලෙසු ඛම්මෙසු. තිරිපි නාම භෙ නාහොසි කුසලෙසු ඛම්මෙසු. ඔත්තප්පමිපි නාම භෙ නාහොසි කුසලෙසු ඛම්මෙසු. පිරියමිපි නාම භෙ නාහොසි කුසලෙසු ඛම්මෙසු. සතිපි නාම භෙ නාහොසි කුසලෙසු ඛම්මෙසු. පඤ්ඤාපි නාම භෙ නාහොසි කුසලෙසු ඛම්මෙසු”ති. තෙසං වචනං බ්‍යප්පථං දෙසනං අනුසාසනං අනුසිට්ඨං, සුඛා - සුඤ්ඤා උග්ගහෙත්වා උපමාරෙත්වා උපලක්ඛයිත්වා; මඛකු හොති - පිට්‍රිතො සට්ඨිතො¹ බ්‍යාධිතො දොම- නසිතො හොති. තථාපිඨොති - තථාපිඨො තාදිසො තස්සණ්ඩිතො තප්පකාරණං තප්පවිභාගො යො සො විබ්භන්තකොති - ‘සුඤ්ඤා පරෙසං තියෙසාසං මඛකු හොති තථාපිඨො’.

තෙතාන තගචා:

“සඛකප්පති පරෙතො භො
කපණො විස ඝායති,
සුඛා පරෙසං තියෙසාසං
මඛකු හොති තථාපිඨො”ති.

7 - 6

අථ සත්ථානි කුරුතෙ
පරවාදෙහි වොදිතො,
ඵස ඛවස්ස මහානගථො
මොසවජ්ජං පගාහති.

අථ සත්ථානි කුරුතෙ පරවාදෙහි වොදිතොති - ‘අථ’ති පදසන්ධි පදසංසංඝො පදපාරිසුරී අකඛරසම්මානො බ්‍යඤ්ඤාසිලිච්ඡිතා පදනුසුඛතා නාමෙතා අථානි; සත්ථානීති - තිණි සත්ථානි: කායසත්ථං ච්චිසත්ථං මනොසත්ථං. තිවිධං කායදුච්චරිතං කායසත්ථං, චතුර්විධං ච්චිසත්ථං, තිවිධං මනොදුච්චරිතං මනොසත්ථං.

පරවාදෙහි වොදිතොති - උපජ්ඣායෙහි වා ආවර්ගෙහි වා සමානු- පජ්ඣායකෙහි² වා සමානාවර්ගකෙහි වා ඥානෙහි වා සන්ද්විතෙහි වා සමිත්තෙතෙහි වා සභායෙහි වා වොදිතො සම්පජ්ජානමුසා භාසති: “අභිරුතො³ අභං ගන්තව අපහාසිං පබ්බජ්ජාය. මාතා මෙ පොසෙතබ්බො. තෙතමිති විබ්භන්තො”ති භණ්ති. “පිතා මෙ පොසෙතබ්බො. තෙතමිති විබ්භන්තො”ති භණ්ති. “භාතා මෙ පොසෙතබ්බො”ති භණ්ති. “හභිනී මෙ පොසෙතබ්බො”ති භණ්ති. “පුත්තො මෙ පොසෙතබ්බො, ධිතා මෙ පොසෙතබ්බො, මිත්තො මෙ පොසෙතබ්බො, අම්මවා මෙ පොසෙතබ්බො, ඤාතකා මෙ පොසෙතබ්බො, සාලොගිතා මෙ පොසෙතබ්බො. තෙතමිති විබ්භන්තො”ති භණ්ති. ච්චිසත්ථං කරොති සඛකරොති ජනෙති සඤ්ඤෙති තිබ්බන්තෙති අභිතිබ්බන්තෙතිති - ‘අථ සත්ථානි කුරුතෙ පරවාදෙහි වොදිතො.’

1. සට්ඨිතො - ඉනුප. 2. සමානුපජ්ඣායෙහි - සිමු. II. 3. අනභිරුතො - ස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සුඛා පණ්ණාසං නිග්ගහං මඛකු භොති තථාපිට්ඨො - ‘පරෙසං’ යනු: උපාධ්‍යායයන් හෝ ආවායාසීන් හෝ සමානෝපාධ්‍යායකයන් හෝ සමානාවායාසීකයන් හෝ මිත්‍රයෝ හෝ සන්දූෂිතයන් හෝ සමාන්තයෝ හෝ සහායකයන් හෝ (මෙසේ) වෛදනා කෙරෙහි: “ඇවැත්ති, තෙපි යම්ගෙයකින් මෙබඳු උදර වූ ශාක්‍යාවක්හු ලැබ මෙසේ සාමාන්‍ය ශාසනයක පැවිදිව මෙබඳු ආයාසිකයන් ලැබත් ඒ මෙවුන්දම් හෙතුකයන් බුදුන් දහම් සතුන් ශික්‍ෂාව හැරපියා හිතවුව පෙරළණාව, තොපට කුසල් දහම්හි ශ්‍රද්ධාවකු දු නො විය. කුසල්දහම්හි ලජ්ජාවකු දු නො විය, කුසල් දහම්හි බියකු දු නො විය, කුසල්දහම්හි ඵලසංකල්පයකු දු නො විය, කුසල්දහම්හි සිහියකු දු නො විය, කුසල්දහම්හි ප්‍රඥාවකු දු නො විය, ඒ තොපට අලාභයෙක, ඒ තොප විසින් දුර්ලබ යැ” යි ඔවුන් ගේ වචනය වදන්මග දෙසුම අනුසන්ත අනුශිෂ්ටය; සුඛා - අසා උගෙන විමසා සලකා; මඛකු භොති - පෙළුණේ ගැටුණේ වෙසෙසින් පෙළුණේ උපන් දෙමනස් ඇතියේ; තථාපිට්ඨො - එබඳු වූ තාදෘශ වූ එසේ සිටි තත්ප්‍රකාර වූ, තත්ප්‍රතිභාග වූ ඒ සිවුරුපු තෙතමි නුසි ‘සුඛා පරෙසං නිග්ගහං මඛකු භොති තථා පිට්ඨො’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“සඛකපොති පරෙතො සො - පෙ - මඛකු භොති තථාපිට්ඨො” යි.

7 - 6

ඉක්කිති අත්තයන් ගේ වචනයෙන් වෛදනා කරන ලද්දේ දුඛවිත නමැති ශක්‍රයන් කෙරෙහි, තෙල ඔහු ගේ මහාඛකිතය තෙමේ මාෂා-වාදයට බැසගත්තේ වේ.

අථ සක්ඛාති කුරුතෙ පරවාදෙහි වෛදිතො - ‘අථ’ යනු: පදයන් ගේ සකි යැ පදසංසභී යැ පදාර්ථපූරි යැ අකාරසමවාය යැ ව්‍යාකෘත-ශ්ලිෂ්ටතා යැ පදනුසුචිතා නමැ තෙල ‘අථ’ යනු. සක්ඛාති - නායශක්‍රය යැ වාක්ශක්‍රය යැ මනශ්ශක්‍රය යැ යි ශක්‍ර (ආයුධයෝ) තිදෙනෙකි. ත්‍රිවිධ කායදුඛවිතය නායශක්‍රය යැ වතුර්විධ වාක්ශක්‍රය වාක්ශක්‍රය යැ ත්‍රිවිධ මනොදුඛවිතය මනශ්ශක්‍රය යි.

පරවාදෙහි වෛදිතො - උපාධ්‍යායයන් විසින් හෝ ආවායාසීයන්-සමානෝපාධ්‍යායකයන් - සමානාවායාසීකයන් - මිත්‍රයන් - සන්දූෂිතයන්-සමාන්තයන් - සහායකයන් විසින් හෝ වෛදනා කරන ලද්දේ දුකැ දුකැ බොරු කියයි: සාමීති, මම් පැවිදිද්ව ඇලුම් ඇති වීම, (එහෙත්) මා විසින් මව පොෂණය කළ සුත්තිය, එහෙයින් සිවුරු හළෙමි’ කියයි. ‘පියා මා විසින් පොෂණය කළ සුතු හෙයින් සිවුරු හළෙමි’ කියයි. ‘බෑයා මා විසින් පොෂණය කළ සුතු හෙයින් සිවුරු හළෙමි’ කියයි. ‘හභිතිය මා විසින් පොෂණය කළ සුත්තිය’ යි කියයි. ‘පුත්‍රයා මා විසින් පොෂණය කළ සුත්තිය, දුහිතාව මා විසින් පොෂණය කළ සුත්තිය, මිත්‍රයෝ මා විසින් පොෂණය කළ සුත්තිය, සහයෝ මා විසින් පොෂණය කළ සුත්තිය, නායෝ මා විසින් පොෂණය කළ සුත්තිය, සහලෝභායෝ මා විසින් පොෂණය කළ සුත්තිය, එහෙයින් සිවුරු හළෙමි’ කියයි; වචන අවිය කෙරෙහි, මොනවට කෙරෙහි, උපදවයි මැනවින් උපදවයි නිපදවයි මැනවින් නිපදවා නුසි ‘අථ සක්ඛාති කුරුතෙ පරවාදෙහි වෛදිතො’ යනු වේ.

එසබ්බස්ස මහාගෙග්ගානි - එසො ඛො තස්ස මහාගෙග්ගා ඓභාවිතං මහාගහතං මහාකන්තාථරා මහාපිසමො මහාකුටිලො මහාපඛේඤා මහාපලිප්පා මහාපමුඛොධො මහාබ්බිකං යදිදං සමපජානමුසාවාදෙති 'එසබ්බස්ස මහාගෙග්ගා.'

මොසවජ්ජං පගාහනීති - මොසවජ්ජං වුවුවත් මුසාවාදෙ. ඉධෙකවේවා සහන්තො වා පරිසහන්තො වා ඤාතිමර්කිතතො වා පුගමර්කිතතො වා රුජකුලමර්කිතතො වා අභිනිතො සකිඤ්චෙය්ඤා "එගමො පුරිස, යං ජානාති, නා චදෙති"ති. සො අජානං වා ආහ: 'ජානාමි'ති. ජානං වා ආහ: 'න ජානාමි'ති. අපස්සං වා ආහ: 'පස්සාමි'ති. පස්සං වා ආහ: 'න පස්සාමි'ති. ඉති අත්තනෙතු වා පරහෙතු වා ධතනෙතු වා ආමිස-කිඤ්චිකිසහතු වා සමපජානමුසා භාසති. 1 ඉදං වුවුවත් මොසවජ්ජං. අපි ච නිභාකාථරති මුසාවාදෙ හොති: පුඤ්ඤාචස්ස හොති 'මුසා ගණ්ණස්ස'නති. ගණ්ණත්තස්ස හොති 'මුසා ගණ්ණාමි'ති. ගණ්ණත්තස්ස හොති 'මුසා මයා ගණ්ණ'නති. ඉමෙති නිභාකාථරති මුසාවාදෙ හොති. අපි ච, චතුකාකාථරති මුසාවාදෙ හොති: පුඤ්ඤාචස්ස හොති 'මුසා ගණ්ණස්ස'නති. ගණ්ණත්තස්ස හොති 'මුසා ගණ්ණාමි'ති. ගණ්ණත්තස්ස හොති 'මුසා මයා ගණ්ණ'නති. චිතිධාය දිට්ඨිං, චිතිධාය ධනං, චිතිධාය රුචිං, චිතිධාය සඤ්ඤං, චිතිධාය භාවං. ඉමෙති අට්ඨකාකාථරති මුසාවාදෙ හොති. මොසවජ්ජං පගාහනීති - මොසවජ්ජං පගාහනී මහාහති අපේක්ඛාහති පටිසතිති 'මොසවජ්ජං පගාහනී.'

තෙනාහ හගවා:

"අථ සත්ථානි කුරුතෙ පරවාදෙති චොදිතො,
එසබ්බස්ස මහාගෙග්ගා මොසවජ්ජං පගාහනී"ති.

7 - 7

පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතො එකවරිතමධිවරීතො,
සවාපි 1 මෙට්ඨනෙ සුත්තො මඤ්ඤෙව පරිනිස්සති.

පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතොති - ඉධෙකවේවා පුඤ්ඤා සමණ්ණාසව-කිත්තිවණ්ණාසනා: 2 හොති පණ්ඩිතො වියත්තො මේධාපි බහුස්සුතො විත්තකපි කල්‍යාණපටිභාසනා සුත්තනනිකොති වා විත්තධරොති වා ධම්මකපිසකොති වා - ථෙප- තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපතතියා ලාභීති වා, එවං ඤාතො හොති සඤ්ඤාතො 3 සමඤ්ඤාතො හොතිති - පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතො.

1. අථ: PTS. 2. කිත්තිවණ්ණාසනා - සිමු II.
3. පඤ්ඤාතො - සිමු. II. මජ්ඣං.
4. මජ්ඣිමනිකාය - සාලෙසානසුත්ත, නිදාබ්බුත්තර - පුග්ගලවග්ග.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එසබ්බස්ස මහාගෙග්ගො - යම් සමපජාන මුසාවාදයෙක් වේ ද, තෙල වතාහි ඔහුගේ මහාගෙග්(=බිඬ) යැ මහාවත යැ මහලාභාබ යැ මහත් කාන්තාර යැ මහද්විෂම යැ මහාපඝ්න යැ මහමඩවල යැ මහහල යැ මොද්ද්ග්ග මහාබිඬනග නුසි 'එසබ්බස්ස මහාගෙග්ගො' යනු වේ.

මොසවජ්ජං පභාහති - මුසාවාද ය 'මොසවජ්ජ' යි කියනු ලැබෙයි. මෙලොවැ කිසිවෙක් සත්‍යයෙහි සිටියේ හෝ ගම් සහායෙහි සිටියේ හෝ නැගන් මැද සිටියේ හෝ සෙනා මැද සිටියේ හෝ රඳොල් මැද සිටියේ හෝ ශාක්‍ෂියට කැඳවනු ලද්දේ 'එව එමිඛං පුරුෂය, දත්තා දුග කිය'යි ශාක්‍ෂි අසන ලද්දේ හෙතෙම තො දනිමින් හෝ දනිමි' කියයි, දනිමින් හෝ 'තො දනිමි' කියයි, තො දක්මින් හෝ 'දක්මි' කියයි, දක්මින් හෝ 'තො දක්මි' කියයි; මෙසේ තමා නිසා හෝ මෙරමා නිසා හෝ ධනය නිසා හෝ මද වූ අල්ලසක් නිසා හෝ දුනා දුනා බොරු කියයි. මේ 'මොසවජ්ජ' යි කියනු ලැබෙයි. තවද තුන් අසුරෙකින් මාෂාවාදය වෙයි: පළමු මැ ඔහුට 'බොරුවක් කියන්නෙමි' සිත වෙයි, කියන්නා හට 'මාෂා (බොරු) බෙණෙමි' සිත වෙයි, කිවහුට, 'මාෂා මා විසින් කියන ලද්ද'යි සිත වෙයි; මේ තුන් අසුරින් මාෂාවාද වේ. තවද සතර අසුරෙකින් මාෂාවාද වෙයි: පළමු මැ ඔහුට 'මාෂා බණන්නෙමි' සිත වෙයි, කියන්නා හට මාෂා බෙණෙමි' සිත වෙයි, කිවහුට 'මාෂා මා විසින් බණන ලද්ද'යි සිත වෙයි. ලබ්ධිය සභවාගෙන කියයි. මේ සතර අසුරින් මාෂාවාද වේ. තවද පස් පරිද්දෙකින් - සපරිද්දෙකින් - සන්-පරිද්දෙකින් - අට පරිද්දෙකින් මාෂාවාද වෙයි. පළමු මැ ඔහුට බොරු කියන්නෙමි' සිත වෙයි. කියන්නෙකුට 'බොරු කියමි' සිත වෙයි. කිවහුට 'බොරු මා විසින් කියන ලද්ද'යි සිත වෙයි. ලබ්ධිය සභවා කියයි. කැමැත්ත සභවා කියයි, රූපිය සභවා කියයි, සංඥාව සභවා කියයි, භාවය සභවා කියයි. මේ අට අසුරින් මාෂාවාද වේ. **මොසවජ්ජං පභාහති** - මාෂාවාදයට බිසි බැසගනී ඇතුළු වෙයි පිවිසේ නුසි 'මොසවජ්ජං පභාහති' යනු වේ.

එයින් වදලග බුදුහු:

"අඨ සප්ථාහි කුරුතෙ - ෮ - මොසවජ්ජං පභාහති" යි.

7 - 7

පෙර පණ්ඩිතයෙකැ'යි ප්‍රසිද්ධ වූයේ එකලා වාසයෙහි පිහිටියේ යළි මෙවුන්දමහි යෙදුණේ වී තම් හෙතෙම මුසයකු මෙන් කෙසලතෙන්නේ යි.

පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතො - මේ සසුන්හි කිසිවෙක් පෙර මහඤ්චම් කරන කල්හි කීර්ති සබ්බාසාන යශසට පැමිණියේ වෙයි; පණ්ඩිතයෙක් ව්‍යක්තයෙක නුවණැත්තෙක බහුශ්‍රවණයෙක විග්‍රහපිකයෙක සුඤ්ජප්පඥ ඇත්තෙක සෞත්‍රානික යැ හෝ විනයධර යැ හෝ ධර්මපික යැ හෝ... තෙවසංඥාසංඥායතනසමාපත්තිලාභියෙකැයි හෝ මෙසේ දත්තා ලද්දේ පැවුණේ ප්‍රසිද්ධ වේ නුසි 'පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතො' යනු වේ.

එකවරියො අබ්බසිතොති - දැරිති කාරණෙති එකවරියං අබ්බසිතො පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන වා ගණා වචස්සග්ගථෙතින වා. කථං පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන එකවරියං අබ්බසිතො? සංඛං සරාවාසපට්‍රිඛොධං ඡිද්දන්ති - ථෙ - එවං පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන එකවරියං අබ්බසිතො. කථං ගණා වචස්සග්ගථෙතින එකවරියං අබ්බසිතො? සො එවං පබ්බජිතො සමානො එකො අරභෙදෙද්ද වනපත්තාති - ථෙ - එවා ගණා වචස්සග්ගථෙතින එකවරියං අබ්බසිතොති - එකවරියං අබ්බසිතො.

සවාපි මෙපුනෙ සුතෙතාති - මෙපුනධමෙමො නාම: සො සො අසඤ්ඤාමො ගාමධමෙමො වසලධමෙමො - ථෙ - තංකාරණා වුවන් මෙපුනධමෙමො. “සවාපි මෙපුනෙ සුතෙතා”ති සො අපරෙත සමයෙන බුද්ධං ධම්මං සංඛං සික්ඛං පච්චක්ඛාය තිතායාචතතිනා, මෙපුනධමෙමො සුතෙතා සංසුතෙතා පසුතෙතා ආසුතෙතා සමාසුතෙතාති ‘සවාපි මෙපුනෙ සුතෙතා.’

මහෙද්දව පටිකිසසාතිති - කපණො විය මනෙද්ද විය මොවුහො විය කිසසාති පරිකිසසාති පරිකිලිසසාති, පාණමි ගන්ති, අදින්නමි ආදියති. සකිමි ඡිද්දති, නිලොපාමි හරති, එකාගාරිකමි කරොති, පරිපජෙපි තිට්ඨති, පරදරමි ගව්ඡති, මුසාපි හණති, එවමි කිසසාති පරිකිසසාති පරිකිලිසසාති. තමෙනං රාජානො ගහෙතා විවිධා කමමකාරණා කාරෙතාති: කසාතිපි තාලෙනති, වෙනෙනතිපි තාලෙනති, අභිද්දණ්ඩකෙතිපි තාලෙනති, ගන්ධමි ඡිද්දන්ති, පාදමි ඡිද්දන්ති, ගන්ධපාදමි ඡිද්දන්ති, කණ්ණමි ඡිද්දන්ති, නාසමි ඡිද්දන්ති, කණ්ණනාසමි ඡිද්දන්ති, බිලඛනපාලිකමි කරොතති, සංඛමුණ්ඩකමි කරොතති, රාහුමුඛමි කරොතති, ජොතිමාලිකමි කරොතති, ගන්ධපජොතිකමි කරොතති, එරකවතතිකමි කරොතති, චිරකවාසිකමි කරොතති, එණෙය්‍යකමි කරොතති, බලිසමංසිකමි කරොතති, කහාපණකමි¹ කරොතති, බාරාපතව්ඡිකමි කරොතති, පලිසපරිවතතිකමි කරොතති, පලාලපිට්ඨිකමි කරොතති, තත්තතනපි තෙලෙන මිසිඤ්චන්ති, සුතතෙතිපි බාද්දපෙනති, ජවනනමි සුලෙ උපානාසෙතති, අසිතාපි සිසං ඡිද්දන්ති එවමි කිසසාති පරිකිසසාති පරිකිලිසසාති. අඵවා කාමතණ්ණාය අභිභුතො පරියාදින්නවිතො හොගෙ පරියෙසතො තාවාය මහාසමුද්දං පක්ඛන්දති: සිතස්ස පුරක්ඛතො උණ්ණස්ස පුරක්ඛතො ඛංසමකසවාතාතපසිරිංසපසමඵස්සෙති රිසාමානො² බුප්පිපාසාහි මිඛමානො³ තිගුමං⁴ ගව්ඡති, තකෙකාලං ගව්ඡති, තකකසිලං ගව්ඡති, කාලමුඛං ගව්ඡති, පරමුඛං⁵ ගව්ඡති, වෙසුඛං ගව්ඡති, වෙරාපං ගව්ඡති, ජවං ගව්ඡති, තාමලිං⁶ ගව්ඡති, වඛං⁷ ගව්ඡති, එළවඬුනං⁸ ගව්ඡති, සුවණ්ණකුටං ගව්ඡති, සුවණ්ණභුමිං ගව්ඡති, තමපණ්ණිං ගව්ඡති, සුපාරකං⁹ ගව්ඡති, හරුකව්ඡං¹⁰ ගව්ඡති, සුරථං¹¹ ගව්ඡති, අඛගලොකං¹² ගව්ඡති, ගඛගණං¹³ ගව්ඡති, පරමගඛගණං¹⁴ ගව්ඡති, යොනං ගව්ඡති, පරමයොනං ගව්ඡති, තවකං¹⁵ ගව්ඡති, මුලපදං¹⁶ ගව්ඡති,

1. කහාපණකමි සිමු II.
2. පිළියමානො - සිමු. II. ඡෙසං.
3. පිළියමානො - PTS.
4. ගුමහං - සිමු. I. ගුඛං - ස.
5. මරණපාරං - සි. පුරපුරං - ඡෙසං.
6. කම්පි. කම්පි. - සි. කම්පුති. - මහුර. තකිලිඛං - සි.
7. වඛං - සි.
8. එළවඬුනං - සි. ඡෙසං. ජලවං - සිමු. II.
9. සුපාදකං - ඡෙසං. සුපාරං - සි.
10. හරුකව්ඡං - සිමු. II. හරුකං - හරුකව්ඡං - සි. II. සුරදං - සුරරථං - සි.
12. ගඛගලොකං - සිමු. II. ගඛගලොකං - ඡෙසං. අඛගණං - PTS
13. තඛගණං - සිමු. I. ගඛගණං - සිමු. II. ගඛගණං - ඡෙසං.
14. පදපතඛං - සිමු. I. පදමතඛං - සි. සරමතඛං - ඡෙසං.
15. චතකං - ඡෙසං, චතං - සි.
16. මුලපදං - මහුර.

එකවරියං අභිට්ඨතො - දෙකරුණෙකින් එකවරියාවෙහි පිහිටියේ: ප්‍රච්ඡිකාසඛාසාත වූ හෝ ගණයා කෙරෙන් වෙන් ව පිහිටි සඛාසාත වූ හෝ දෙකරුණෙකි. කෙසේ ප්‍රච්ඡිකාසඛාසාත කරුණෙන් එකවරියාවෙහි පිහිටියේ ද යත්? සියලු ගාතාවාසපරිච්ඡේදය සිදුවියා...(7 - 3 සුත්‍රනිදේශය) මෙසේ පැවිදිකොටසින් එකලාවාසයෙහි පිහිටියේ; කෙසේ ගණ-ව්‍යවස්සඨිකීයෙන් එකවරියාවෙහි පිහිටියේ ද යත්? හෙතෙම මෙසේ පැවිදි වූයේ එකලා. වැ...මෙසේ ගණව්‍යවස්සඨිකීයෙන් එකවරියාවෙහි පිහිටියේ නුසි 'එකවරියං අභිට්ඨතො' යනු වේ.

සවාපි මෙථුනෙ සුතෙනා - 'මෙථුනබල' නම්: යම් අසඬුමකින් ග්‍රාමබලයක් වසලබ්ධියෙන්...එහෙයින් 'මෙථුනබල' යයි කියනු ලැබේ. **සවාපි මෙථුනෙ සුතෙනා** - හේ පසු කලෙක බුදුන් දහම් සතුන් ශික්‍ෂාව හැරපියා ගිහිවට පෙරැළී මෙවුන්දමගි යෙදුණේ සංයුක්ත පුසුක්ත ආයුක්ත සමායුක්ත වූයේ නුසි 'සවාපි මෙථුනෙ සුතෙනා' යනු වේ.

මනෙඤ්ච පටිකිසසති - කාපණයකු මෙන් අඥයකු මෙන් මුග්ධයකු මෙන් කෙළෙසෙයි භාත්පයින් කෙළෙසෙයි වෙහෙසට පැමිණේ. ප්‍රාණවධ දුකෙරෙයි, අද්‍රව්‍යාද්‍රව්‍ය ද කෙරෙයි, ගාහසනී ද සිඳි, ගම් පහරයි, ගෙවල් පහරයි, මං පහරයි, පරඹුන් කර ද යෙයි, මාණ ද බෙණෙයි; මෙසේත් කෙළෙසෙයි භාත්පයින් කෙළෙසෙයි වෙහෙසට පැමිණේ. ඒ (අපරධ කරු) රජවරු අල්වාගෙන විවිධ කම්කටොලු කරවති: කසයෙනුද තලවති, වේවාලිනුද තලවති, අඛදකියෙනුද තලවති, අත් සිදුවති, පා සිදුවති, අත්පාද සිදුවති, කනුද සිදුවති, නැහැය ද සිදුවති, කන්තායා ද සිදුවති, කාසිසැලි කම්කටොලුද කෙරෙති, සත්මුඩු කම්කටොලුද කෙරෙති, රුහුමුඩ කම්කටොලුද කෙරෙති, ගිනිවලලු කම්කටොලුද කෙරෙති, අත් දල්වන කම්කටොලුද කෙරෙති, එරුවන් කම්කටොලුද කෙරෙති, තිගිරිවත් කම්කටොලුද කෙරෙති, එණෙය්‍යක කම්කටොලුද කෙරෙති, බිලියෙන් මස් සිදුණා කම්කටොලුද කෙරෙති, කහාපණික කම්කටොලුද කෙරෙති, කොස්සෙන් කාරම් ගල්වති, පරිඝපරිවතීන-කම්කටොලුද කෙරෙති, පිදුරුපිටු කම්කටොලුද කෙරෙති, කකාල කෙල් ද ඉස්වති, ශුනකයන් (- කිණ්ඩල්ලන්) ලවා කවති, දිවස්තූල ද හිදුවති, කඩුවෙනුද ගිස සිඳිත්; මෙසේත් කෙළෙසෙයි භාත්පයින් කෙළෙසෙයි වෙහෙසට පැමිණේ. නොහොත් කාමතෘණාවෙන් මහිතා ලද්දේ භාත්පයින් අල්වාගත් සිත් ඇතියේ හොඟයන් සොයමින් නැවින් මහමුහුදට පිටිසෙයි, සිතල පෙරවු කොට උණුසුම පෙරවු කොට මැසිමදුරු අවිසුලං හා සපුන් කේ පහසින් වෛතහසෙමින් සාපවසින් මැරෙමින් තිගුබජන-පදයට යෙයි, ත්‍යක්කාලයට - ත්‍යක්කාලයට - කාලමුග්ධයට - පරාමුග්ධයට - වෙසුඛයට - වෙරුපයට - ජාවකරට - තාමලිජනියට - වංගරට - එලවඬුනයට - සවණ්කුටයට - සවණ්කුමයට - තාමුපණ්ණියට - සුපාරකයට හරුසාවජනපදයට - සෞරුඡයට - අභිගලොකයට - ගභිගණයට - පර-මගභිගණයට - යවතරට - පරමයවතයට - අලසඤ්චට - නවකජනපදයට මූලපදරට යෙයි,

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මරුකන්තාරං ගච්ඡති, ජණ්ණපථං ගච්ඡති, අජපථං ගච්ඡති, මෙණ්ඩපථං ගච්ඡති, සංඛ්ඛුපථං ගච්ඡති, ඡන්දනපථං ගච්ඡති, වංසපථං ගච්ඡති, සකුණ්දපථං¹ ගච්ඡති, මුසිකපථං ගච්ඡති, දරිපථං ගච්ඡති, වෙත්තාඛාරං² ගච්ඡති, එවමි කිසසති, පරිකිසසති, පරිකිලිසසති. ගවෙසනො න විජ්ජති. අලංගමුලකමපි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංචෙදෙති. එවමපි කිසසති පරිකිසසති පරිකිලිසසති. ගවෙසනො විජ්ජති³ ලඛ්ඛා ව ආරක්ඛමුලකමපි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංචෙදෙති: “කිනති මම භොගො නෙව රාජානො හතරයස්සං’ න චොරා හතරයස්සං’ න අහති දග්ගෙය්‍ය’ න උදකං වහෙය්‍ය’ න අපට්ඨා දායාදි හතරයස්සං”නති. තස්ස එවං ආරක්ඛනො නොපයතො තෙ භොගා විපලුජ්ජන්ති. සො විපලුසොගමුලකමපි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංචෙදෙති. එවමපි කිසසති පරිකිසසති පරිකිලිසසති - සවාපි මෙට්ඨෙ යුතො මනෙව පරිකිසසති.

තෙනාහ භගවා:

“පණ්ණිනොති සමඤ්ඤො ඵකචිරියමධිට්ඨිතො,
සවාපි මෙට්ඨෙ යුතො මනෙව පරිකිසසති”ති.

7 - 8

එතමාදීනවං ඤාතො මුති පුබ්බාපරෙ ඉධ,
එකචිරියං දළහං කසිරා ත නිසෙවෙථ මෙට්ඨං.

එතමාදීනවං ඤාතො මුති පුබ්බාපරෙ ඉධාති - ‘එත’නති පුබ්බාසමණ්ඨාසෙ යසො ව කිතති ව, අපරභාගෙ බුද්ධං ධම්මං සංඝං සික්ඛං උච්චකාය භික්ඛාචර්තනස්ස අයසො ව අකිතති ව, එතං සමපතති - විපතති⁴ ඤාතො ජාතිතො තුලසිතො තීරසිතො විභාවසිතො විභූතං කතො; මුතීති මොනං චුච්චති ඤාතො, යං පඤ්ඤ පජානනා - පෙ - සංඛ්ඛජාලමතිච්ච සො චුති; ඉධාති ඉමස්සා දිට්ඨියා ඉමස්සා ඛන්ධියා ඉමස්සා රුචියා ඉමස්මිං ආදියෙ ඉමස්මිං ධම්මෙ ඉමස්මිං විනයෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ඉමස්මිං පාචවන ඉමස්මිං සඤ්ඤාසනෙ ඉමස්මිං බ්‍රහ්මචරියෙ ඉමස්මිං අත්තභාසෙ ඉමස්මිං මත්තස්සලොකති ‘එතමාදීනවං ඤාතො මුති පුබ්බාපරෙ ඉධ.’

1. අ.සපථං - සි. 2. වෙත්තාඛාරං - සි. II, මජ්ඣ. වෙත්තාඛාරං - මහුර.

3. න විජ්ජති - සි. II.

4. සමපතතිං විපතති - සි. II, සමපතතිං විපතති - මහුර.

වැලිකතරථ යෙයි, දණ්ඨකථ යෙයි, අජපථයට යෙයි, මෙණ්ඩපථයට යෙයි, (කණ්ණිකාසත) ශබ්දාපථයට යෙයි ඡත්‍රපථයට යෙයි, වංශපථයට යෙයි, ශක්‍යාපථයට යෙයි, මුහුකපථයට යෙයි, දර්ශනපථයට යෙයි, වෙතනාධාරයට පැමිණෙයි;* මෙසේත් කෙළෙහෙයි හාත්පසින් කෙළෙහෙයි වෙතෙහට පැමිණේ. සොයනුයේ නො ලැබෙයි, නො ලැබීම් නිසා උපත් දුකට පැමිණෙයි ද පැමිණෙයි, මෙසේත් කෙළෙහෙයි, පෙළෙයි වෙතෙහට පැමිණේ. සොයනුයේ ලැබෙයි, ලැබී වැලිත් කිසෙයින් මා ගේ හොඟයත් රජවරු නො මැ ගත්තාහු ද, සොරු නො ගත්තාහු ද, ගින්නෙන් නො දූවී ද, වතුරෙන් නො වැසේ ද, අමනාප වූ අභිමතයේ නො ගත්තාහු ද, 'සි රැකීම් නිසා උපදනා දුකට පැමිණෙයි ද පැමිණෙයි, මෙසේ රක්ෂණ භෝජනය කරන්නා වූ ඔහු ගේ ඒ හොඟයේ වැනසෙයි; හෙතෙම විදොගය නිසා උපදනා දුකට පැමිණෙයි ද පැමිණෙයි. මෙසේත් කෙළෙහෙයි පෙළෙයි වෙතෙහට පැමිණේ නුයි 'සමාපි මෙළුනෙ සුත්තයා මනෙව පරිකිසාති' යනු වේ.

එයින් පදාලය වුදුහු:

“සංඝේනොති සමඤ්ඤානො -පෙ- මඤ්ඤාම පරිකිසාති” යි.

7 - 8

මේ සත්‍රයේ මුහු කෙම පෙර ගෙණකමිති (ගගස්කිරීති) සැපත ද පසුව (ගිහි වුවහුගේ විපත ද යන) සමපත්තියේ විපතේ සබ්බාසාධ කෙල ආදිතමය දුක එකලා වාසය දැඩි කරන්නේය, මෙවුන්දම නො සෙවුණේය.

එතමාදිනවං ඤාතො මුහු පුබ්බාපරෙ ඉධ - 'එතං' යනු: පෙර ගෙණ බව්හි යගස් ද කිරීතිය ද පත්‍රකලෙක වූදුන් දහම් සතුන් හා ගිණ්ණාව ගැරපියා ගිහි වුවහුගේ අයගස් හා අකිතීතිය ද (ගත) කෙල සමපත්තියේ විපතේය දුක දනැගෙන තුලනය කොට තීරණය කොට සලකා ප්‍රකට කොට; මුහු - 'නමාන'යි ඤාණය කියනු ලැබෙයි, යම් ප්‍රඥාවක්,...(2 - 8 සුත්‍රයේදීය). ඉධ - මේ දැවෙයෙහි මේ ක්ෂාන්තිමයෙහි මේ රූපිකයෙහි මේ භ්‍රමණයෙහි මේ ධර්මයෙහි මේ විනයෙහි මේ ධර්මවිනයෙහි මේ ප්‍රචලිතයෙහි මේ භාසනාගාසනයෙහි මේ බ්‍රහ්මචරීයෙහි මේ ආත්මිකාවයෙහි මේ මුක්තියලොකයෙහි නුයි 'එතමාදිනවං ඤාතො මුහු පුබ්බාපරෙ ඉධ' යනු වේ.

* පිටපත්වල අතිශයින් ව්‍යාභුල ව තුළු ජනපදකාම පණ්ඩිත වැලිපිටියේ සොරක සංගහ ස්වාමීන්ද්‍රයන් මහත්මයාගේ හා පුරාවිද්‍යාඥයා ආචාර්ය සෙනරත් පරණවිතාණ මහතාගේ මේ උපදෙසින් මෙසේ සකස් විය. Sylvain Lévi මහතාගේ P'taleence Le Middeas Etile Brbat Katila නැමති ග්‍රන්ථය ද මෙහි උපකාර විය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එකවරියං දළුතං කසිරාති - දව්නි කාරණෙති එකවරියං දළුතං කසිරයා: පබ්බථ්‍යාසඛ්‍යාතෙන වා ගණා වචස්සග්ගට්ඨන වා, කථං පබ්බථ්‍යාසඛ්‍යාතෙන එකවරියං දළුතං කසිරයා? සබ්බං සරාවාස-පට්‍රිබොධං ඡිඤ්ඤා, පුත්තදුරපට්‍රිබොධං ඡිඤ්ඤා ඤාතිපට්‍රිබොධං ඡිඤ්ඤා, භ්‍රාතෘමව්වපට්‍රිබොධං ඡිඤ්ඤා, කෙසමස්සුං ඔත්තාරත්වා කාසායාති වජ්ජාති අවජාදෙත්වා අගාරසමා අතගාරියං පබ්බජිත්වා අකිඤ්චනගාවං උපගන්ත්වා එකො වරෙයා විහරෙයා වතෙතයා පාලෙයා යපෙයා යාපෙයා, එවං පබ්බථ්‍යාසඛ්‍යාතෙන එකවරියං දළුතං කසිරයා, කථං ගණා වචස්සග්ගට්ඨන එකවරියං දළුතං කසිරයා? සො එවං පබ්බජිතො සමාතො එකො අරඤ්ඤා වනපජාති පනතාති සෙනාසනාති පටිසෙවයා අප්පසද්දාති අප්පනිගෙසාසාති විජ්ජනවාතාති මනුස්සරාහ-සෙයාකාති පටිසල්ලානසාරුප්පාති, සො එකො ගවේශයා, එකො නිට්ඨෙයා, එකො නිසීදෙයා එකො සෙයාං කප්පයා, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසෙයා, එකො පටිකකමෙයා, එකො රතො නිසීදෙයා, එකො චිකිත්ථෙයා අභිට්ඨෙයා, එකො වරෙයා විහරෙයා ඉරීයෙයා වතෙතයා පාලෙයා යපෙයා යාපෙයා, එවං ගණා වචස්සග්ගට්ඨන එකවරියං දළුතං කසිරයා එකවරියං පිරං¹ කසිරයා, විරියං කසිරයා දළුතසමාදුතො අස්ස, අවට්ඨිතසමාදුතො අස්ස කුසලෙසු ධම්මෙසුති 'එකවරියං දළුතං කසිරා.'

න නිසෙවෙථ මෙථුනනති - මෙථුනධම්මො තාම: යො සො අසඤ්ඤාමා ගාමධම්මො -පෙ- නංකාරණා වුව්වති මෙථුනධම්මො, මෙථුනධම්මං න සෙවෙයා, න නිසෙවෙයා, න සංසෙවෙයා න පටිසෙවෙයා, න වරෙයා, න සමාවරෙයා, න සමාදාය වතෙතයාති 'න නිසෙවෙථ මෙථුන'.

තෙනාහ ගඟවා:

"එතමාදිතවං ඤාත්වා මුනි පුබ්බාපරෙ ඉධ,
එකවරියං දළුතං කසිරා න නිසෙවෙථ මෙථුන"නති.

7 - 9

විවෙකඤ්ඤාච² සිකෙඛථ එතදරියානමුත්තමං³,
තෙන සෙවෙයා න මඤ්ඤාච ස වෙ නිබ්බානසන්තිකො.

විවෙකඤ්ඤාච සිකෙඛථාති - 'විවෙකා'ති තයො විවෙකා: කාය-විවෙකා විභවවිවෙකො උපධිවිවෙකො, කතමො කායවිවෙකො? -පෙ- අයං උපධිවිවෙකො කායවිවෙකො ව වචකට්ඨකායානං⁴ තෙනකම්මො-භීරතානං, විතතවිවෙකො ව පරිසුඤ්ඤානානං පරමවොදනපාත්තානං, උපධිවිවෙකො ව තිරුප්පිතං පුග්ගලානං විසම්ඛාරගතානං, "සිකඛා"ති, නිසෙසා සිකඛා: අධිපිලසිකඛා, අධිවිතතසිකඛා, අධිපඤ්ඤාසිකඛා -පෙ- අයං අධිපඤ්ඤාසිකඛා, විවෙකඤ්ඤාච සිකෙඛථාති - විවෙකඤ්ඤාච සිකෙඛථායා අවරෙයා සමාවරෙයා සමාදාය වතෙතයාති 'විවෙකඤ්ඤාච සිකෙඛථ.'

1. දළුතං - සිවු. II. 2. විවෙකා යෙව - සු.

3. එතමෙයානමුත්තමං - ස.

4. විවෙකාසකායානං - සිවු. II, මජ්ඣ.

එකවරියං දුක්ඛං කසිරා - දෙ කරුණෙකින් එකලා වාසය දැඩි කරන්නේය: පැවිදි කොටසින් හෝ ගණයා කෙරෙත් වෙන් ව විසීමෙන් හෝ යැ, කිසෙයින් පැවිදි කොටසින් එකවරියාව දැඩි කරන්නේ ද යත් ? සියලු ගාථාවාසපට්‍රිමොධය සිද්ධියා ප්‍රත්‍යදුරපට්‍රිමොධය - ඥාතිපට්‍රිමොධය - මිත්‍රාමාත්‍යපට්‍රිමොධය සිද්ධියා කෙස් දූශ්‍රිතවුළු බහා කසට්ටත් හැඳ පෙරෙ - වැ හිඟියෙන් නික්ම යසුන්හි පැවිදිව කිසිවක් නැති බවට පැමිණ එකලා වැ හැසිරෙන්නේය, වෙසෙන්නේය, වැටෙන්නේ ය, රැකෙන්නේය, යැපෙන්නේය, පාලනය වන්නේය, මෙසේ පැවිදි කොටසින් එකවරියාව දැඩි කරන්නේය. කිසෙයින් ගණයා කෙරෙත් වෙන්ව විසීමෙන් එකලා වාසය දැඩි කරන්නේද යත් ? හේ මෙසේ පැවිදි වූයේ අප්‍රාශබ්ද වූ අප්‍රාතිකෛෂ වූ ජනවාත රහිත වූ මිනිසුන්ගේ රහස්‍යයන්ට යොග්‍ය වූ විවේකයට අනුරූප වූ වනසෙනසුන් වෙනෙහි දුර සෙනසුන් ඉතා දුරසෙනසුන් සෙවුණේය, හේ තනි වැ යෙයි, තනි වැ සිථි, තනි වැ හිඳි, තනි වැ හොව්, තනි වැ ගමට පිඹු සිභායයි, තනි වැ පෙරළා එයි, තනි වැ රහසැ හිඳි, තනි වැ සක්මන් කරන්නේය, තනි වැ හැසිරෙන්නේය, වෙසෙන්නේය, ඉරියවු පවත්වන්නේය පවත්වන්නේය රැකෙන්නේය යැපෙන්නේය පාලනය වන්නේ යි. මෙසේ ගණයා කෙරෙත් වෙන්ව සිටීමෙන් එකවරියාව දැඩි කරන්නේය, එකවරියාව නො ලිහිල් කරන්නේය, වීයාසී කරන්නේය. කුසල්දහමිහි දැඩි සමාදාන ඇති වන්නේය, සතිවුහන් කල සමාදාන ඇතිවන්නේ නුසි 'එකවරියං දුක්ඛං කසිරා' යනු වේ.

න නිසෙවෙථ මෙදුතං - 'මෙදුතබ්බම' නම: යම් අසඬුමියෙක් භ්‍රාමබ්බමියෙක්...එහෙයින් 'මෙදුතබ්බම' යයි කියනු ලැබේ. මෙවුන්දම් නො සෙවුණේය, නිසෙවන - සංසෙවන - ප්‍රතිසෙවනය නො කරන්නේය; නො හැසිරෙන්නේය, නො යෙදෙන්නේය, සමාදන්ව නො පවත්නේ නුසි 'න නිසෙවෙථ මෙදුතං' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“එතමාදිනවං ඤාතා -පෙ- න නිසෙවෙථ මෙදුතං” යි

7 - 9

බ්‍රුදාදි ආයාසීයන් ගේ උතුම් වූ තෙල විවේකයෙහි ම හික්මෙන්නේය, ඒ විවේකය හෙතුකොටගෙන 'මම් ශ්‍රෙෂ්ඨ වෙමි' නො සිතන්නේය, හෙතෙම එකානතයෙන් නිවන සම්පයෙහි වන්නේ යි.

විවෙකඤ්ඤාව සිකෙබ්ථ - 'විවෙක' යනු: කායවිවෙක යැ විතත විවෙක යැ උපබ්බිවෙක යැ යන තුන් විවෙකයෝ ය. කායවිවෙකය කවර යත් ?...මේ උපබ්බිවෙක යි. ගණයා කෙරෙත් වෙන්වූ කය ඇති තෙත්කුමයෙහි ඇලුණවුන්ට කායවිවෙකය ද පිරිසිදු සිත් ඇති උතතම පරිගුද්ධියට පැමිණියවුන්ට විතතවිවෙකය ද ආරම්භණවයයෙන් නිවනට පැමිණි උපබ්බි රහිත සුද්ගලයන්ට උපබ්බිවිවෙකය ද වේ. සිකෙබා යනු: අධිහිලයිකා යැ අධිවිතතයිකා යැ අධිප්‍රඥයිකා යැයි ශික්‍ෂා තුනෙකි.... මෝ අධිප්‍රඥයිකා යි. විවෙකඤ්ඤාව සිකෙබ්ථ - විවෙකයෙහි මැ හැසිරෙන්නේය වෙසෙයින් හැසිරෙන්නේය, සමාදන්ව පවත්නේ ය, හික්මෙන්නේ නුසි 'විවෙකඤ්ඤාව සිකෙබ්ථ' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

එතදරියානමුත්තමනති - අරියා වුවුවනති බුද්ධා ව බුද්ධසාවිකා ව පළෙවකබුද්ධා ව. අරියානං එතං අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරං යදිදං විවෙකචරියාති 'එතදරියානමුත්තමං.'

තෙන සෙට්ඨං න මසෙද්දාඨාති - තායවිවෙකචරියාය උත්තමං න කුරෙය්‍ය, උත්තමං න කුරෙය්‍ය, මානං න කුරෙය්‍ය, ථාමං න කුරෙය්‍ය, එච්ඤා න කුරෙය්‍ය, න තෙන මානං ජනෙය්‍ය, න තෙන එද්ධා අග්ග පඤ්ඤා පක්ඛනිසිදරුති 'තෙන සෙට්ඨං න මසෙද්දාඨාති.'

ස ථෙ නිබ්බානසන්තිතෙති - සො නිබ්බානස්ස සන්තිතෙ සාමන්තො ආසන්නො අවිදුරෙ උපකාමෙති - ස ථෙ නිබ්බානසන්තිතෙති.

තෙනාහ තගට්ඨා:

“විවෙකසෙද්දාඨා¹ සිතෙකප එතදරියානමුත්තමං,²
තෙන සෙට්ඨං න මසෙද්දාඨා ස ථෙ නිබ්බානසන්තිතෙති”ති.

7 - 10

රිත්තස්ස මුතිතො වරතො කාමෙසු අතපෙකම්භො,
ඔසතිණ්ණස්ස පිකසන්ති කාමෙසු ගට්ඨා³පජා.

රිත්තස්ස මුතිතො වරතොති - 'රිත්තස්ස' ති රිත්තස්ස විවිත්තස්ස පටිවිත්තස්ස කායදුච්චරිතෙන රිත්තස්ස විවිත්තස්ස පටිවිත්තස්ස, වච්චුච්චරි-
තෙන රිත්තස්ස විවිත්තස්ස පටිවිත්තස්ස, මනොදුච්චරිතෙන රිත්තස්ස විවිත්තස්ස පටිවිත්තස්ස, රාගෙන දෙසෙන මොහෙන කොට්ඨෙන උපනාසෙන මසකකත පළාසසන ඉස්සාය මච්ඡරියෙන මායාය සාධෙය්‍යෙන එමොහෙන සාරමොහෙන මානෙන අතිමානෙන විදේන පමාදෙන සබ්බකිලෙසෙති සබ්බදුච්චරිතෙති සබ්බදර්ථෙති සබ්බපරිලාභෙති සබ්බසන්තා-
පෙති සබ්බාකුසලාතිසබ්බාරෙති⁴ රිත්තස්ස විවිත්තස්ස පටිවිත්තස්ස; මුතිතොති මොනං වුවුවනි සුඤ්ඤං - පෙ - සබ්බජාලමතිච්ච සො මුති; වරතොති වරතො විතරතො ඉරියතො වහාතො පාලයතො යපයතො යාපයතොති 'රිත්තස්ස මුතිතො වරතො.'

කාමෙසු අතපෙකම්භොති - 'කාමා' ති උද්දනතො දො කාමා: වඤ්ඤාමා ව කිලෙසකාමා ව - පෙ - ඉමෙ වුවුවනති වඤ්ඤාමා - පෙ - ඉමෙ වුවුවනති කිලෙසකාමා. වඤ්ඤාමා පරිජාතිනා කිලෙසකාමෙ පහාය පජතිනා විනොදෙති ඔසන්තිකරිනා අනන්තං ගමෙති කාමෙසු අතපෙකම්භොතො වහාතොමො වහාතොමො මුත්තකාමො පතිතකාමො පටිතිස්සට්ඨකාමො විතරගො වහාරගො වහාරගො මුත්තරගො පතිතරගො පටිතිස්සට්ඨරගො තිව්ඤ්ඤා තිබ්බුතො සිතිසුතො සුඛපටිසංවේදී බ්‍රහ්මසුතෙන අනන්තං විතරතිති 'කාමෙසු අතපෙකම්භො.'

1. විවෙකං සෙට් - සු. 2. එතදරියානමුත්තමං - ස.
3. ගට්ඨා - ඉද්දා. මජ්. PTs. 4. සබ්බාකුසලාතිසබ්බාරෙති - සිද්ධ. II.

එතදරියානමුත්තමං - බුදුවරු ද බුදුසව්වෝ ද උසස්බුදුවරු ද ආයතීයෝ යැයි කියනු ලැබේ. ආයතීයත්තේ යම් විවේකවාසයෙක් වේද මෙය අග්‍ර යැ යුතුය යැ අතිශයුක්තිය යැ ප්‍රමුඛ යැ උත්තම යැ ප්‍රචර නුසි 'එතදරියානමුත්තමං' යනු වේ.

තෙන සෙට්ඨා න මන්දායුථං - ඒ විවේකයෙහි යෙදීමෙන් (තමා) උසස් නො කරන්නේ යැ නො නඟන්නේ යැ මානස නො කරන්නේ යැ බල නො කරන්නේ යැ දෘඪ නො කරන්නේ යැ එයින් මානස නු-පදවන්නේ යැ එයින් තද වූයේ වෙසෙසින් තද වූයේ ඔසවාගත් හිස ඇත්තේ නො වන්නේ නුසි 'තෙන සෙට්ඨා න මන්දායුථං' යනු වේ.

ස චෙ නිබ්බානසත්තකං - හෙතෙම තිව්‍ය සමීපයෙහි වැළඳ ගසල නුදුරු ලග නුසි 'ස චෙ නිබ්බානසත්තකං' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

"විවේකයොසුචි සිකෙබ්ථං - පෙ - ස චෙ නිබ්බානසත්තකං" සි.

7 - 10

කෙලෙසුත් කෙරෙත් සිස් වූ එකලා වැ හැසිරෙන කාමයන්හි අපේක්ෂා රහිත වූ චතුරේකතරණය කළ ක්ෂීණාසුච මුනි හට කාමයන්හි ගෙතුණා වූ සත්කයෝ කැමැත් වෙන්.

රිත්තස්ස මුනිනො චරතො - 'රිත්තස්ස' යනු: කායදුඛවර්තයෙන් හිස් වූ වෙන් වූ විවේක වුවහුට, වාග්දුඛවර්තයෙන් - මනෝදුඛවර්තයෙන් හිස් වූ වෙන් වූ විවේක වුවහුට, රූතයෙන් දොෂයෙන් මොහයෙන් ක්‍රොධයෙන් චෝරයෙන් මකුබැවින් සුගත්‍රාහයෙන් ඊෂ්ඨයෙන් මසුරුබැවින් ශභිබැවින් තදබැවින් එකවෙක කිරීමෙන් මොහයෙන් අභිමානයෙන් මදයෙන් ප්‍රමාදයෙන් සියලු කෙලෙසුන්ගෙන් සියලු දුසිරිත් වලින් සියලු දර්ශවලින් සියලු පරිදහසන්ගෙන් සියලු සන්තාපයන්ගෙන් සියලු අකුශලාභිකාසංකාරයන් ගෙන් හිස් වූ වෙන් වූ විවේක වුවහුගේ; **මුනිනො** 'මොන'හි ඥානය කියනු ලැබේ...**චරතො** හැසිරෙනු වනුයේ වෙසෙන - ඉරියව්‍වු පවත්වන - පැවැතෙන - රැකෙන - යැපෙනු වනුයේ නුසි 'රිත්තස්ස මුනිනො චරතො' යනු වේ.

කාමෙසු අනපෙක්ඛිනො - 'කාමා' යනු: වස්තුකාමයෝ ද කෙලශකාමයෝ දැයි උද්භූත හෙයින් කාමයෝ දෙදෙනෙකි...වස්තුකාමයන් හැඳිනා කෙලශකාමයන් හැරවියා දුරු කොට බැහැර කොට විගතාත්ත කොට අනභාවයට පමුණුවා කාමයන්හි අපේක්ෂා නැතිකර ත්‍යාග කළ කාම ඇතිකර වමනය කළ - මුදන ලද - ප්‍රතිණ කළ - දුරලන ලද කාම ඇතිකර විතරුග වූයේ ත්‍යාගතරුග වූයේ වාන්තරුග වූයේ මුක්තරුග වූයේ ප්‍රතිණරුග වූයේ දුරලන ලද රුග ඇතිකර ත්‍යාගණ රහිත වූයේ නිවුණේ සිහිල් වූයේ සුච විඳිනුයේ උතුම් වූ සිහින් සුක්ක ව වෙසේ නුසි 'කාමෙසු අනපෙක්ඛිනො' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඔසනිණ්ණස්ස පිහසනති කාමෙසු ගපිතා¹ පජාති - “පජා” ති සත්තාධිවචනං, පජා කාමෙසු රතතා ගිඤ්ඤා ගපිතා මුළුතා අජේඛාපත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා පමුඛුඤ්ඤා; තෙ කාමොසනිණ්ණස්ස හවොසනිණ්ණස්ස දිට්ඨොසනිණ්ණස්ස අවිජ්ජොසනිණ්ණස්ස සබ්බසංසාරපථං² තිණ්ණස්ස උත්තිණ්ණස්ස නිත්තිණ්ණස්ස අතික්කන්තස්ස සමතික්කන්තස්ස විනිවත්තස්ස පාරං ගතස්ස පාරං පත්තස්ස අන්තං ගතස්ස අන්තං පත්තස්ස කොටං ගතස්ස කොටං පත්තස්ස පරියන්තං ගතස්ස පරියන්තං පත්තස්ස වොසානං ගතස්ස වොසානං පත්තස්ස තාණං ගතස්ස තාණං පත්තස්ස ලෙතං ගතස්ස ලෙතං පත්තස්ස සරණං ගතස්ස සරණං පත්තස්ස අභයං ගතස්ස අභයං පත්තස්ස අවුට්ඨං ගතස්ස අවුට්ඨං පත්තස්ස අමතං ගතස්ස අමතං පත්තස්ස නිබ්බානං ගතස්ස නිබ්බානං පත්තස්ස ඉච්ඡන්ති සාදිගන්ති පජායන්ති පිහසන්ති අභිජ්ජන්ති. යථා තාම ඉණ්ණාසිකා ආනණ්ණං පජෙන්නති පිහසන්ති, යථා ආබ්බාසිකා ආරොග්ගං පජෙන්නති පිහසන්ති, යථා ඛණ්ඩාබ්බාසිකා ඛණ්ඩාමොක්ඛං පජෙන්නති පිහසන්ති, යථා දුසා භුජස්සං පජෙන්නති පිහසන්ති, යථා කන්තාරඤ්ඤානපකකන්තාරො³ බෙමන්තභුක්ඛං පජෙන්නති පිහසන්ති, එවමෙවං පජා කාමෙසු රතතා ගිඤ්ඤා ගපිතා මුළුතා අජේඛාපත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා පමුඛුඤ්ඤා. තෙ කාමොසනිණ්ණස්ස හවොසනිණ්ණස්ස -පෙ- නිබ්බානං ගතස්ස නිබ්බානං පත්තස්ස ඉච්ඡන්ති සාදිගන්ති පජායන්ති පිහසන්ති අභිජ්ජන්ති ‘ඔසනිණ්ණස්ස පිහසනති කාමෙසු ගපිතා¹ පජා.’

තෙනාං හගවා:

“රිතතස්ස මුනිනො වරතො කාමෙසු අනපෙක්ඛිනො,
ඔසනිණ්ණස්ස පිහසනති කාමෙසු ගපිතා පජා”ති.

තිස්සමෙතෙතසාසුතනනිදේශසො සත්තමො.

8

පසුරුසුතනනිදේශසො

8 - 1

අථ පසුරුසුතනනිදේශසො වුච්චති:

“ඉධෙව සුද්ධිං ඉති වාදගන්ති¹
තාඤ්ඤාසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාත්‍රා,
යනතිස්සිතා තත්ථ සුතංවදන්තා
පච්චිකසමෙව සුදු නිවිට්ඨා.

1. ගපිතා - මුලප. මජ්ඣ. PTS. 2. සබ්බසංසාරපථං - ස.
3. පකකන්තාරො - සිමු. I. පකකන්තාරො - මජ්ඣ. 4. වාදගන්ති - සු. PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඔසතිණණංස පිහයනති කාමෙසු ගපිතා පජා - ‘පජා’ යනු: සත්ති-
 යන්ට තමෙකි; ඥාතියෝ කාමයන්හි ඇලුණාහුය, හිඤ්චිවාහුය ගෙතුණා-
 හුය මුසපත් වුවාහුය ඇතුළු වුවාහුය ලැගුණාහුය එල්ලුණාහුය
 ඇවුරුණාහුය ඔදුනු කාමොසය - භවොසය - දිට්ඨොසය - අවිජ්ජොසය
 තරණය කල සියලු සසරමහ තරණය කල එතෙර වූ නිස්තරණය කල ඉක්ම
 වූ මෑතවිත් ඉක්ම වූ ව්‍යතික්‍රමණය කල නිජාණපාරයට ගිය පාරයට පැමිණි
 අන්තයට ගිය අන්තයට පැමිණි කෙලවරට ගිය කෙලවරට පැමිණි
 පට්ඨානතයට ගිය පට්ඨානතයට පැමිණි අවසානතයට ගිය අවසානතයට
 පැමිණි ත්‍රාණයට ගිය ත්‍රාණයට පැමිණි ලෙනයට ගිය ලෙනයට පැමිණි
 සරණයට ගිය සරණයට පැමිණි අහයට ගිය අහයට පැමිණි අව්‍යුතියට
 ගිය අව්‍යුතියට පැමිණි අමාතයට ගිය අමාතයට පැමිණි නිජාණයට ගිය
 නිජාණයට පැමිණි (කෘණාසුචයා) හට කැමැති වෙති, ආඤාදය කෙරෙති,
 ප්‍රාචීනා කෙරෙති, රිසි උපදවති, තෘප්තියට පැමිණෙත්; ඥාතියෝ
 අනණ (ණයනැති) බව යම්සේ පතත් ද, කැමැති වෙත් ද, රොගිනු
 අරොග බව - සිරබැඩතයෙන් බැදුණාහු බැඩතයෙන් මිදීම - දසයෝ
 නිද්දා බව - කතරමිහට පිවිසියාහු ක්‍ෂෙමභූමිය යම්සේ ප්‍රාචීනා කෙරෙත්
 ද කැමැති වෙත් ද එසෙයින් සත්තියෝ කාමයන්හි ඇලුණාහු හිඤ්චිවාහු
 ගෙතුණාහු මුසපත් වුවාහු පිවිසියාහු ලැගුණාහු එල්ලුණාහු ඇවුරුණාහු
 වෙති, ඔවුහු කාමොසය තරණය කල භවොසය තරණය කල...තිවතට
 ගිය තිවතට පැමිණි කෘණාසුචය හට කැමැති වෙති, ආඤාදය කෙරෙති,
 ප්‍රාචීනා කෙරෙති, රිසි උපදවති තෘප්තියට පැමිණෙත් නුසි ‘ඔසතිණණංස
 පිහයනති කාමෙසු ගපිතා පජා’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“ජිතකංසා මුනිනො වරතො -පෙ- කාමෙසු ගපිතා පජා”යි

සත්වැනි නියමමෙත්තයා සුත්‍රනිදේශය යි.

8

පසුරසුත්‍රනිදේශය

ඉක්බිති පසුරසුත්‍රනිදේශය කියනු ලැබේ.

8 - 1

යම් ශාක්‍යා ආදියක් ඇසුරු කලා වූ ඒ ආකාරය දැක්වෙයි ඉහතද
 ඇත්තා වූ බොහෝ මහණ බමුණෝ වෙත වෙත සත්‍යයන්හි බැසගත්-
 තාහු ද (මේ දැක්වෙතිකයෝ) මෙහි මැ ගුණිය වේ යැයි වාද කෙරෙති
 අන්‍ය ධර්මයන්හි විශුද්ධිය නැතැයි කියත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉඳෙව සුද්ධිං ඉති වාදයනති - ඉඳෙව සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං වදනති කථෙන්නති ගණනති දීපයනති වොහරනති; 'සසානතො ලොකො, අසසානතො ලොකො, අනන්තවා ලොකො, අනන්තවා ලොකො, නං ජීවං නං සරිරං, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරිරං, තොති තථාගතො පරමමරණා, න තොති තථාගතො පරමමරණා, තොති ව න ව තොති තථාගතො පරමමරණා, තෙව තොති න න තොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා'නති සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතතිං විමුතතිං පරිමුතතිං වදනති කථෙන්නති ගණනති දීපයනති වොහරනති 'ඉඳෙව සුද්ධිං ඉති වාදයනති.'

නාඤ්ඤාසු ඛමෙමසු විසුද්ධිමාහුති - අතතතො සත්ථාරං ඛමමකානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං ධර්මපඤ්ඤා සමඛා පරවාදෙ බිපනති උක්ඛිපනති පරික්ඛිපනති: සො සත්ථා න සබ්බඤ්ඤා, ඛමෙමා න ස්වාකානො, ගණො න සුපටිපන්නා, දිට්ඨිං න ගාදිකා, පටිපදා න සුපඤ්ඤාතා, මග්ගො න නියයාණිකො, න තත්ථ සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා මුතති වා විමුතති වා පරිමුතති වා; න තත්ථ සුඡක්ඛනති වා විසුඡක්ඛනති වා පරිසුඡක්ඛනති වා මුච්චනති වා විමුච්චනති වා පරිමුච්චනති වා; භිතං නිභිතං ඔමකා ලාමකා ඡතනකා¹ පරිත්තාති, එවමාහංසු එවං වදනති එවං කථෙන්නති එවං ගණනති එවං දීපයනති එවං වොහරනති 'නාඤ්ඤාසු ඛමෙමසු විසුද්ධිමාහු.'

යනතිසසිතා තත්ථ සුභංවදාහාති - 'යනතිසසිතා' ති යං සත්ථාරං ඛමමකානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං නිසසිතා අසසිතා² අලලීතා උපාගතා අඤ්ඤාසිතා අභිමුතතා; තත්ථාති - සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛනතියා සකාය රූපියා සකාය ලභියා; සුභංවදාහාති සුභවාදා සොනනවාදා පණ්ණිතවාදා ධර්මවාදා ඤායවාදා තෙනවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ධාතවාදා සකාය ලභියාති 'යනතිසසිතා තත්ථ සුභංවදාහා.'

පඤ්චකාසවෙමසු පුට්ඨ නිවිට්ඨාති - පුට්ඨ සමණව්‍යාහමණා පුට්ඨ පච්චෙක-සඤ්චසු නිවිට්ඨා පතිට්ඨිතා අලලීතා උපගතා අඤ්ඤාසිතා අභිමුතතා 'සසානතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා'නති නිවිට්ඨා පතිට්ඨිතා අලලීතා උපගතා අඤ්ඤාසිතා අභිමුතතා; 'අසසානතො ලොකො - පෙ-තෙව තොති න න තොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා'නති නිවිට්ඨා පතිට්ඨිතා අලලීතා උපගතා අඤ්ඤාසිතා අභිමුතතාති 'පඤ්චකාසවෙමසු පුට්ඨ නිවිට්ඨා.'

තෙනාග භගවා:

“ඉඳෙව සුද්ධිං ඉති වාදයනති
නාඤ්ඤාසු ඛමෙමසු විසුද්ධිමාහු,
යනතිසසිතා තත්ථ සුභංවදාහා
පඤ්චකාසවෙමසු පුට්ඨ නිවිට්ඨා”ති.

1. ජතුකා - සි. II ජතුකා - මජ්. චතුකා - මු. ප
2. අනිසසිතා - සි. මජ්. සනතිසසිතා - PTS, පභිට්ඨිතා - සි. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉඨෙව සුද්ධං ඉති වාදයනති - මෙහි මෑ ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය වේ යයි පවසති කියති බෙණෙති දක්වති වහරත්. 'ලොකය ශාශ්වත යැ ලොකය අශාශ්වත යැ ලොකය අනතවත් යැ ලොකය අනතනවත් යැ ආත්මයන් ශරීරයන් එකෙක් මෑ ය ආත්මය අනෙකකැ ශරීරය අනෙකකැ සත්ත්වයා මරණින් මතු විද්‍යමාන වෙයි, සත්ත්වයා මරණින් මතු නො වෙයි, සත්ත්වයා මරණින් මතු වන්නේ නො වන්නේ භ් වෙයි, සත්ත්වයා මරණින් මතු නො මෑ වෙයි නො වන්නේ නො වෙයි මේ මෑ ඇබව අන්‍යය සිත් යැ සි ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය පවසති, කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි' ඉඨෙව සුද්ධං ඉති වාදයනති' යනු වේ.

තාපඤ්ඤාසු ධර්මමසු විසුද්ධිමාත්‍ර - තමාගේ ශාස්තෘනු ධර්මාඛ්‍යාතය ගණයා දූෂ්ටය ප්‍රතිපදාව මාගීය තමා සියලු පරවාදයන් බැහැර කෙරෙති දුරු කෙරෙති ප්‍රතික්‍ෂේප කෙරෙත්; ඒ ශාස්තෘනු අසම්මාද යැ, ධර්මය ස්වාඛ්‍යාත නො වෙයි, ගණයා ප්‍රතිපන්න නො වෙයි, දූෂ්ටය භද්‍ර නො වෙයි, ප්‍රතිපදාව සුප්‍රඥාප්ත නො වෙයි, මාගීය අනෙකෙකුණක යැ, එහි ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය හෝ මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය හෝ නැත. (සත්ත්වයෝ) එහි ශුද්ධි විශුද්ධි පරිශුද්ධි හෝ නො වෙති, මුක්ත විමුක්ත පරිමුක්ත හෝ නො වෙත්; (ඔහු) භීතයෝ යැ තිහිතයෝ යැ අවමතයෝ යැ ලාමකයෝ යැ අප්‍රභූතයෝ යැ අලාභයෝ යැ මෙසේ කියති පවසති කථා කෙරෙති බෙණෙති දක්වති මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි 'තාපඤ්ඤාසු ධර්මමසු විසුද්ධිමාත්‍ර' යනු වේ.

යං නිසසිතා තත්ථ සුභංවදානා - යං 'නිසසිතා' යනු: යම් ශාස්තෘවක්ත්‍ර ධර්මාඛ්‍යාතයන් ගණයන් දූෂ්ටයන් ප්‍රතිපදාවක් මාගීයන් ඇසුරු කලානු ඇලුණානු පැමිණියානු ඇතුළු වුවානු බැසගත්තානු; තත්ථ - ස්වකීය දූෂ්ටයෙහි සිය කැමැත්තෙහි සිය රුවිසෙහි ස්වකීය ලබ්ධියෙහි; සුභංවදානා - ස්වකීය ලබ්ධියෙහි ගුණවාද ඇත්තානු දුෂ්ට යයි කියන්නානු (ඇපි) පණ්ඩිතයෙකු කියන්නානු සර්වවාද ඇතියමිහසි - න්‍යායවාද ඇතියමිහසි - භතුවාද ඇතියමිහසි - සැලකිය යුතු දෑ කියමිහසි - සකාරණ ව කියමිහසි - නැවැතුණු වාද ඇතියමිහසි කියන්නානු නුයි 'යං නිසසිතා තත්ථ සුභංවදානා, යනු වේ.

පඤ්චකසවෙවසු පුපු නිව්ට්ඨා - බොහෝ මහණවුණෝ බොහෝ වූ වෙත වෙත ම අන්‍යයන්හි පිළිසියානු පිහිටියානු ඇලුණානු පැමිණියානු ඇතුළු වුවානු බැසගත්තානු 'ලොකය ශාශ්වත යැ මේ මෑ සැබව අන්‍යය තුළත් යැ' යි පිළිසියානු පිහිටියානු ඇලුණානු පැමිණියානු ඇතුළු වුවානු බැසගත්තානු; 'ලොකය අශාශ්වත යැ...සත්ත්වයා මරණින් මතු නො මෑ වෙයි, නො වන්නේ නො වෙයි, මෙය මෑ සැබව අන්‍යය තුළත් යැ' යි පිළිසියානු පිහිටියානු ඇලුණානු පැමිණියානු ඇතුළුවුවානු බැසගත්තානු නුයි 'පඤ්චකසවෙවසු පුපු නිව්ට්ඨා, යනු වේ.

එයින් පදාලය, මුද්‍රිත:

"ඉඨෙව සුද්ධං ඉති වාදයනති - පෙ-පඤ්චකසවෙවසු පුපු නිව්ට්ඨා"යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

8 - 2

තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්‍යා
 බාලං දහනති මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං,
 වදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා කථොජ්ජං
 පසංසකාමා කුසලාවදානා.

තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්‍යාති - 'තෙ වාදකාමා' ති තෙ වාදකාමා වාදනීයා වාදාසිප්පායා වාදපුරෙකකාරා වාදපරියෙසතං වරන්තා; පරිසං - බතතිපරිසං බ්‍රාහ්මණපරිසං ගහපතිපරිසං සම්මතපරිසං විගය්‍යා ඔගය්‍යා; විගය්‍යාති - අජේඛාගතොති පවිසිතොති 'තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්‍යා.'

බාලං දහනති මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤනති - 'මිථු' ති දො ජනා දො කලාකාරකා දො ගණකාකාරකා දො හස්සකාරකා දො විවාදකාරකා දො අධිකරණකාරකා දො වාදිනො දො සල්ලාපකා; තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සිතතො නිසිතතො ඔමකතො ලාමකතො ඡතතකතො පරිත්තතො දහනති පසංසනති දකකනති ඔලොකනති නිජ්ඣායනති¹ උපපරික්කනති ති 'බාලං දහනති මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං.'

වදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා කථොජ්ජනති - තෙ අඤ්ඤං සන්ථාරං ධම්මකම්මානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මය්‍යං නිසිතිතා අසිතිතා² අලුච්ඡිතා උපගතා අජේඛාසිතා අභිමුත්තා; කථොජ්ජං වුවති කලහො ගණකිතං විගය්‍යො විවාදෙ මෙධගං; අථවා කථොජ්ජනති අනොජ්චනති³ සා කථා⁴ කථොජ්ජං වදනති, කලහං වදනති, ගණකිතං වදනති, විගය්‍යං වදනති, විවාදං වදනති, මෙධගං වදනති කථොජ්ජනති ගණනති දීපයනති වොතරනති ති 'වදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා කථොජ්ජං.'

පසංසකාමා කුසලාවදානාති - 'පසංසකාමා' ති පසංසකාමා පසංසකාමා පසංසකාසිප්පායා පසංසාපුරෙකකාරා පසංසාපරියෙසතං වරන්තා; කුසලා-වදානාති කුසලාවදා පණ්ණිතාවදා පිරවාදා ඤ්ඤාවදා තෙතුවාදා ලක්ඛණාවදා කාරණාවදා ධාතුවදා සකාය ලද්ධිනාති 'පසංසකාමා කුසලාවදානා.'

තෙතාහ ගතවිම:

"තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්‍යා
 බාලං දහනති මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං,
 වදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා කථොජ්ජං
 පසංසකාමා කුසලාවදානා"ති.

8 - 3

සුතොතා කථායං පරිසාය මජ්ඣෙ
 පසංසමිව්ජං විනිසාති ගොති,
 අපාසදසම්⁵ පන මඩ්ඛා ගොති,
 නිසුග සො කුප්පති රුධිමෙසි.

1. නිගණයනති - PTS.

2. පතිවැනිතා - සිවු II. අනිසිතිතා - මුලු. අනිසිතිතා - මජ්ඣ. සනතිසිතිතා - PTS. 3. අනොජ්චනති - සිවු II. 4. නිසාකථා - මජ්ඣ.

5. අපාසදසම් - සිවු II. අපාසදසම් - මජ්ඣ.

8 - 2

ඔවුහු වාද කැමැත්තානු පිරිස්මැදට වැද වාදකරුවෝ දෙදෙන ඔවුනොවුන් බාලායි සිතති, ඔහු අන්‍ය ශාස්තෘ ආදිය ඇසුරු කලානු පැසුම් කැමැති ව (ඇපි) පණිවිතවාදඇතිසමිත'යි විවාද කථා කියත්.

තෙ වාදකාමා පටිසං විශයන - 'තෙ වාදකාමා' යනු: ඔහු වාද කැමැත්තානු වාදාර්ථ වූවානු වාද අදහස් ඇත්තානු වාද පෙරවු කොට ඇත්තානු වාද සෙවීමෙහි හැසිරෙන්නානු; **පටිසං විශයන** - සෘත්‍රිය පිරිසට බ්‍රාහ්මණ - ගාතපති - ග්‍රමණ පිරිසට පෑමිණ බැස ඇතුළුව පිවිස නුසි 'තෙ වාදකාමා පටිසං විශයන' යනු වේ.

බාලං දහනති මිථු අඤ්ඤාමඤ්ඤං - 'මිථු' යනු දෙදෙනා කලහකරුවෝ දෙදෙන ධර්මකරුවෝ - (විවාද) කථාකරුවෝ - විවාදකරුවෝ-අධිකරණ කරුවෝ - වාදකරුවෝ - කථාකරනුවෝ දෙදෙන, ඔහු ඔවුනොවුන් හිතවසයෙන් නීතිවසයෙන් අවමන්වසයෙන් ලාමකවසයෙන් පෑත් වසයෙන් අලාභසයෙන් සලකති බලති දකිති අවලෝකන කෙරෙහි සිතති විමසත් නුසි 'බාලං දහනති මිථු අඤ්ඤාමඤ්ඤං' යනු වේ.

වදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා කපොඡ්ජං - ඔවුහු අන්‍ය ශාස්තෘවක්හු ධර්මාඛ්‍යානයක් ගණයක් ලබියක් ප්‍රතිපදාවක් මාගීයක් ඇසුරු කලානු වෛසයිත් ඇසුරු කලානු ඇලුණානු පෑමිණියානු පිවිසියානු බැසගත්තානු; '**කපොඡ්ජ'** යි කලනය ධර්මය විග්‍රහය විවාදය මෙධගය කියනු ලැබෙයි. නොහොත් **කපොඡ්ජං** - අනොප්චත් වූ ඒ කථාව 'කපොඡ්ජ' යයි කියති, කලන - භණ්ඩන - විග්‍රහ - විවාද - මෙධග යයි පවසති කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'වදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා කපොඡ්ජං' යනු වේ.

පසංසකාමා කුසලාවදානා - 'පසංසකාමා' යනු: පැසුම් කැමැත්තානු ප්‍රශංසාර්ථ වූවානු ප්‍රශංසාධිප්‍රාය ඇත්තානු පැසුම් පෙරවු කොට සිටියානු පැසුම් සෙවීමෙහි හැසිරෙන්නානු; **කුසලාවදානා** - සවකිය ලබියෙහි කුසලවාද - පණිවිතවාද - සථිරවාද - න්‍යායවාද - හෙතුවාද - ලක්ෂණවාද - කාරණවාද - සථානවාද ඇත්තානු නුසි 'පසංසකාමා කුසලාවදානා' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුනු:

"තෙ වාදකාමා -පප- කුසලාවදානා"යි

8 - 3

පිරිස් මැද වාදකථායෙහි උත්තක වූයේ (තමහට) පැසුම් කැමැති වෙහින් (පලමු මැ) සැක ඇතියේ වෙයි. යළි (විමංසකයන් විසින් ඔහු ගේ වාදය) බැහර කරනු ලැබූ කල්හි මතු වෙයි. සිදුරු සොයන්නාබූ හෙකෙම නිකුළෙත් කොපසට පැමිණේ.

සුභතා හිමියා පරිසාර මණ්ඩපි - බන්ධනපරිසාර වා බ්‍රාහ්මණ-පරිසාර වා ගතපතිපරිසාර වා සමන්තපරිසාර වා මණ්ඩපි අත්තනො කථාං සුභතා පසුභතා අසුභතා සමාසුභතා සමපසුභතා කපේතුනි 'සුභතා කථාං පරිසාර මණ්ඩපි.'

පසංසම්ච්ඡං විනිසාති හොතිති - 'පසංසම්ච්ඡ'නි පසංසං ථොමනං කිතති. වණ්ණකාරියං ඉච්ඡතො පඤ්ඤානො පිතඤ්ඤානො අභිජ්ජානො; විනිසාති හොතිති - පුනර්ව ජලාපා කථංකපි විනිසාති හොති: 'ජයො නු බො මේ භවස්සති, පරජයො නු බො මේ භවස්සති, කථං නිගාහං කරස්සාමි, කථං පටිකම්මං කරස්සාමි, කථං විසෙසං කරස්සාමි, කථං පටිවිසෙසං කරස්සාමි, කථං ආරොපිතං කරස්සාමි, කථං නිබ්බේදිතං කරස්සාමි, කථං ඡේදං¹ කරස්සාමි, කථං මණ්ඩලං කරස්සාමි'ති. එවං පුනර්ව ජලාපා කථංකපි විනිසාති හොතිති 'පසංසම්ච්ඡං විනිසාති හොති.'

අපාසද්දමං² පන මඛකු හොතිති - 'යෙ තෙ පඤ්ඤාමිංසකා පරිසාරපාරිසාරා පාසාරිකා³ තෙ අපසාදෙනති: 'අභ්භාපගතං භණ්ඩ'නති අභ්භතො අපසාදෙනති. 'බ්‍යඤ්ඤාපගතං භණ්ඩ'නති බ්‍යඤ්ඤතො අපසාදෙනති.⁴ 'අභ්භබ්‍යඤ්ඤාපගතං භණ්ඩ'නති අභ්භබ්‍යඤ්ඤතො අපසාදෙනති. 'අභ්භො තෙ දුතනිතො, බ්‍යඤ්ඤතං තෙ දුරොපිතං, අභ්භබ්‍යඤ්ඤතං තෙ දුතනිතං දුරොපිතං, නිගාහො තෙ අකතො, පටිකම්මං තෙ දුක්ඛතො, විසෙසො තෙ අකතො, පටිවිසෙසො තෙ දුක්ඛතො, ආරොපිතං තෙ අකතො, නිබ්බේදිතං තෙ දුක්ඛතො, ඡේදො තෙ අකතො, මණ්ඩලං තෙ දුක්ඛතං, විසමං කපිතං⁵ දුක්ඛපිතං දුබ්බණ්ඩතං දුලලපිතං දුරුතතං දුබ්බාසිත'නති අපසාදෙනති.⁶ අපාසද්දමං² පන මඛකු හොතිති අපාතනස්මි මඛකු හොති පිළිතො ඝට්ඨිතො බ්‍යාධිතො දොමනස්සිතො හොතිති අපාසද්දමං පන මඛකු හොති.'

නිද්දාය ණො කුප්පති රක්ඛමෙසිති - 'නිද්දාය ගරහාය අනිත්තියා අවණ්ණකාරියා කුප්පති ව්‍යාපජ්ජති පතිජ්ජති, කොපඤ්ඤා දොසඤ්ඤා අපාච්චායඤ්ඤා පාකුකරෙති'ති නිද්දාය ණො කුප්පති. රක්ඛමෙසිති රක්ඛමෙසි විරක්ඛමෙසි අපරඤ්ඤාසි බලිතමෙසි ගලිතමෙසි ඝට්ඨිතමෙසි විවරමෙසිති 'නිද්දාය ණො කුප්පති රක්ඛමෙසි.'

තෙහාහ නගවා:

“සුභතා කථාං පරිසාර මණ්ඩපි
පසංසම්ච්ඡං විනිසාති හොති,
අපාසද්දමං² පන මඛකු හොති
නිද්දාය ණො කුප්පති රක්ඛමෙසි”ති.

1 ඡේදනං - ස. 2. අපාතනස්මි - සිමු. II, PTS.
3. පාසාරිකා - PTS. පාසාරිකා - ස. 4. අපතරහති - සිමු. II, PTS.
5. විසමකපං - සිමු. II. 6. අපතරහති - සිමු. II.

සුග්ගො කාමායං සමිසාය මජ්ඣෙ - ක්ෂත්‍රියපථිද් හෝ බ්‍රාහ්මණපථිද් හෝ ගාහපතීපථිද් හෝ ග්‍රමණපථිද් හෝ මාදි තමාගේ වාදකථායෙහි කියන්නට උත්සුක වූයේ ප්‍රසන්න වූයේ ආසන්න වූයේ සංසන්න වූයේ සම්ප්‍රසන්න වූයේ නුසි 'සුග්ගො කාමායං පරිසාය මජ්ඣෙ' යනු වේ.

පසංසම්මුච්ඡං විනිසාති හොති - 'පසංසම්මුච්ඡං' යනු: පැසැසුම් තෙමුම් නිවිතිය යසස්වැඩීම කැමැති වෙමින් ඉවසමින් සතමින් බලාපොරොත්තු වෙමින් ගුණ කියමින්; **විනිසාති හොති - වාදකථාවෙන්** පලමු මැ සැක ඇතියේ ගැටෙනුයේ වෙයි: 'මට ජය වෙයි ඥා හෝ, මට පරාජය වෙයි ඥා හෝ, කිසෙයින් නිග්‍රහ කෙරෙමිද කෙසේ පිළියම් කෙරෙමිද කිසෙයින් විශෙෂ (=අතීතරක්) කෙරෙමිද කිසෙයින් පුන පුනා විශෙෂ කෙරෙමිද කිසෙයින් වෙළුම් කෙරෙමිද කිසෙයින් (මාගේ) වෙළුම් හරිමිද කෙසේ (වාදය) සිද්ධිමිද කෙසේ මඩුලු කෙරෙමිද' යි මෙසේ වාදකථාවෙන් ඉරර මැ සැක ඇතියේ ගැටෙනුයේ වේ නුසි 'පසංසම්මුච්ඡං විනිසාති හොති' යනු වේ.

අපාසදසම්මං සනි මඛකු හොති - පිරිස්වැසි වූ පිරිවර වූ කාරුණික වූ යම් ප්‍රශ්නවිමංසනයෙන් වෙන් ද මවුහු බැහැර කෙරෙහි: 'අභියෝගේ බැහැර ව කියන ලද'යි අභියෝගේ බැහැර කෙරෙහි. 'බ්‍රහ්මඤ්ඤා රහිත ව කියන ලද'යි බ්‍රහ්මඤ්ඤායෙන් බැහැර කෙරෙහි. 'අභිව්‍යාඤ්ඤා රහිතව කියන ලද'යි අභිව්‍යාඤ්ඤායෙන් බැහැර කෙරෙහි. 'තා විසින් අභිව්‍යා වදරවා එළවන ලද. තා විසින් බ්‍රහ්මඤ්ඤා වරදවා තබන ලද. තා විසින් අභිව්‍යාඤ්ඤා වරදවා එළවන ලද. තබන ලද. තා විසින් නිග්‍රහය නො කරන ලද. තා විසින් පිළියම් (ලබ්ධිය පිහිටුම්ම) වරදවා කරන ලද. විශෙෂය තා විසින් නො කරන ලද. ප්‍රතිවිශෙෂය තා විසින් වරදවා කරන ලද. වෙළුම තා විසින් නො කරන ලද. වෙළුම් හැරීම තා විසින් වරදවා කරන ලද. වාද සිලුම තා විසින් නො කරන ලද. මිඤ්ඤාය තා විසින් වරදවා කරන ලද. විෂම ව කියන ලද, වරදවා කියන ලද, වරදවා බ්‍රහ්මඤ්ඤා වරදවා විසඳන ලද, වරදවා උපුරුවන ලද, විරූපව කියන ලද'යි බැහැර කෙරෙහි. **අපාසදසම්මං සනි මඛකු හොති - බැහැර කළ කල්හි මකු වෙයි.** පෙළුමේ ගැටුණේ ව්‍යාධිත වූයේ දෙමුනක් වූයේ වේ නුසි 'අපාසදසම්මං පන මඛකු හොති' යනු වේ.

තිත්ඤය සො කුප්පති රක්ඛමෙසි - තිත්ඤයෙන් ගතියෙන් අපකිභිතියෙන් අගුණ වැඩිවෙත් කිපෙයි, ව්‍යාපාදයට පැමිණෙයි, (කොපයෙන්) තද බවට පැමිණෙයි. සොපයත් දොෂයත් නො සතුවත් පහළ කෙරේ නුසි 'තිත්ඤය සො කුප්පති' යනු වේ. **රක්ඛමෙසි - රක්ඛය (=අතර) සොයනුයේ** සිදුරු සොයනුයේ දෙෂය සොයනුයේ පැකුළුම සොයනුයේ හිලිසුම් සොයනුයේ ගැටුම සොයනුයේ විවරය සොයනුයේ නුසි 'තිත්ඤය සො කුප්පති රක්ඛමෙසි' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

"සුග්ගො කාමායං - පෙ - කුප්පති රක්ඛමෙසි" යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

8 - 4

යම් හෙයකින් ඔහුගේ වාදය ප්‍රශ්නවීමට හේතු වූයේ බැහැර කරන ලද්දකි කියත් ද, (එහෙයින්) පිරිහුණු වාද ඇති හෙතෙම 'වාදයෙන් මී ඉක්මැ ගියේ යැ'යි වැලැපෙයි යොක කෙරෙයි තතතන්තේ යි.

යමකස වාදං පටිගිතමාහු - යම් හෙයකින් ඔහුගේ වාදය ගීත යැ කිහින යැ පරිහින යැ පිරිහෙලන ලද නො පුරන ලද්දකි මෙසේ පටිසති මෙසේ කියති මෙසේ බෙණෙති, මෙසේ දක්වති මෙසේ වගන්ත් නුසි 'ගමෙස වාදං පරිගිතමාහු' යනු වේ.

අපාසදං පඤ්ඤාවිමංසකා සෙ - පිරිස් වැසි වූ පිරිවර වූ කාරුණික වූ යම් ප්‍රශ්නවීමට හේතු වෙත් ද, ඔවුහු බැහැර කෙරෙති: 'අභී රහිත ව කියන ලද්දකි අභීගෙන් බැහැර කෙරෙති. 'බ්‍යඤ්ඤා රහිත ව කියන ලද්දකි බ්‍යඤ්ඤාගෙන් බැහැර කෙරෙති. 'අභීව්‍යඤ්ඤා රහිත ව කියන ලද්දකි අභීව්‍යඤ්ඤාගෙන් බැහැර කෙරෙති, 'අභීය තා විසින් වරදවා එළවන ලද, බ්‍යඤ්ඤාය තා විසින් වරදවා තබන ලද, අභීව්‍යඤ්ඤාය තා විසින් වරදවා කියන ලද තබන ලද, තිහුනාය තා විසින් නො කරන ලද, ප්‍රතිකම්පා තා විසින් වරදවා කරන ලද, විශෙෂය තා විසින් නො කරන ලද, ප්‍රතිවිශෙෂය තා විසින් වරදවා කරන ලද, වෙළුම තා විසින් නො කරන ලද, වෙළුම් හැරීම තා විසින් වරදවා කරන ලද, වාදවේෂ්ඨය තා විසින් නො කරන ලද, වාදමණ්ඩලය තා විසින් වරදවා කරන ලද, විෂම ව කියන ලද, වරදවා කියන ලද, වරදවා බණන ලද, වරදවා විසඳන ලද, වරදවා උසුරුවන ලද, විරූප කොට කියන ලද්දකි බැහැර කෙරෙත් නුසි 'අපාසදං පඤ්ඤාවිමංසකා සෙ' යනු වේ.

පටිදෙවති සොවති භීතවාදෙ - 'පරිදෙවති' යනු: 'අන් සැරැණක් මා විසින් (සිතට) තතු කරන ලද, අනෙකක් සිතන ලද, අනෙකක් විමසන ලද, අනෙකක් ගිණිමෙන ලද, අනෙකක් සලකන ලද. හේ මහාපක්ෂ ඇතිසේ යැ, මහපිරිස් ඇතිසේ යැ, මහපිරිවර ඇතිසේ යැ. මෝ පිරිස වගී වූ යැ. සමගි නො වේ. සමගි පිරිස හෙතු කොට කපාසංලාපය වෙයි. නැවත බිඳින්නෙමි' මෙබඳු වූ යම් වචනය ප්‍රලාපය විප්‍රලාපය සුත පුතා ලපනය ලපනාකාරය ලපනා කළ බව නුසි 'පරිදෙවති' යනු වේ. සොවති - 'ඔහුට ජය යැ'යි යොක කෙරෙයි, 'මට පරාජය යැ'යි යොක කෙරෙයි, 'ඔහුට ලාභ යැ'යි සොවි, 'මට අලාභ යැ'යි සොවි, 'ඔහුට කිහිනිය යැ'යි සොවි, 'මට අපකිහිනිය යැ'යි සොවි, 'ඔහුට ප්‍රශංසාව යැ'යි සොවි, 'මට නිකුට යැ'යි සොවි, 'ඔහුට සැප යැ'යි සොවි, 'මට දුකැ'යි සොවි. 'හෙතෙම සත්කාර කරන ලද ගරු කරන ලද බ්‍රහ්මත් කරන ලද පුදන ලද සලකන ලද විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසන ගිලන්පසබෙහෙත් පිරිකර ලබන සුලු යැ, මේ අසත්කාරයෙමි අගරුකානසයමි අමානිතයමි අපුජ්ජිතයමි අතපවිතයමි විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසන ගිලන්පසබෙහෙත් පිරිකර නො ලැබෙමි' යොක කෙරෙයි, වෙහෙසෙයි වැලැපෙයි ලෙගි පැහැර හබයි මුලාවට පැමිණේ නුසි 'පරිදෙවති සොවති' යනු වේ. භීතවාදෙ - භීතවාද ඇතිසේ කිහිනව. ද ඇතිසේ පරිච්ඡේදවාද ඇතිසේ පිරිහෙළ වාද ඇතිසේ නො පිරිහුණ වාද ඇතිසේ නුසි 'පරිදෙවති සෙ. වගී භීතවාදෙ' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

උපවිමසා මහති අනුක්ෂානාති - 'සො මං වාදෙන වාදං අවිමසා උපවිමසා අතික්කතොතො සමනික්කතොතො වික්ඛින්නොති' එවමප් උපවිමසා මහති; අථවා 'මං වාදෙන වාදං අතික්ඛින්නා අභේධාත්ථිත්ථා පරියාදිත්ථා මදදසිත්ථා, මර්ගි මිත්ථි ඉරියති වාතාති පාලෙති යපෙති යාපෙති'ති එවමප් උපවිමසා මහති; අනුක්ෂානාති ධුමංති වාවා පලාපො වීජාලාපො ලාලපො ලාලපනා ලාලසිත්තනනති 'උපවිමසා මහති අනුක්ෂානාති.'

තෙතාන හගමා:

"ගමසා වාදං පරිච්ඡින්නා
අපාසදං පසුරක්ෂිමංසකා සෙ,
පරිදෙවති හොවති සිත්ථාදා
උපවිමසා මහති අනුක්ෂානාති"ති.

8 - 5

එතෙ විවාද සමණෙසු ජාතා
එතෙසු උග්ගාති නිසාති හොති,
එතමපි දිස්වා විරමෙ කපොඡං
න හසුදදත්ති'ති පසංසලානා.

එතෙ විවාද සමණෙසු ජාතාති - 'සමණා'ති යෙ කෙවි ඉතො ඛිතිඤා පරිබ්බාජ්ජපනතා¹ පරිබ්බාජ්ජපනතා.² එතෙ දිට්ඨිකලහා දිට්ඨිහණ්ඩනා දිට්ඨිභික්කහා දිට්ඨිවිවාදා දිට්ඨිමෙධනා සමණෙසු ජාතා සංඤ්ජානා නිබ්බන්තා අතිතිබ්බන්තා පාදානුකාති 'එතෙ විවාද සමණෙසු ජාතා.'

එතෙසු උග්ගාති නිසාති හොති - ජගපර්ජසො හොති, ලාභා-ලාභො හොති, යසාසසො හොති, නිජ්ජපසංසා හොති, සුබදුක්ඛං හොති, සොමනස්සදොමනස්සං හොති, ඉට්ඨාතිට්ඨං හොති, අනුනග්ගපටිසං හොති, උග්ගාතිනාතිසාතිනං³ හොති, අනුදෙව්වරෙධො හොති, ජයෙන විහං උග්ගාතිනං හොති, පර්ජයෙන විහං නිසාතිනං හොති, ලාභෙන විහං උග්ගාතිනං හොති, අලාභෙන විහං නිසාතිනං හොති, යසෙන විහං උග්ගාතිනං හොති, අයසෙන විහං නිසාතිනං හොති, පසංසාය විහං උග්ගාතිනං හොති, නිජ්ජය විහං නිසාතිනං හොති, සුබෙන විහං උග්ගාතිනං හොති, දුක්ඛෙන විහං නිසාතිනං හොති, සොමනස්සෙන විහං උග්ගාතිනං හොති, දොමනස්සෙන විහං නිසාතිනං හොති, උත්තාතිතා⁴ විහං උග්ගාතිනං හොති, ඔනනිතා විහං නිසාතිනං හොතිති 'එතෙසු උග්ගාති නිසාති හොති.'

එතමපි දිස්වා විරමෙ කපොඡංති - 'එතමපි'ති එතං ආදීනවං දිස්වා පසිඤ්ඤා තුලසිත්ථා තීරසිත්ථා විනාටසිත්ථා විතුතං කතා දිට්ඨි-කලහෙසු දිට්ඨිහණ්ඩනෙසු දිට්ඨිභික්කනෙසු දිට්ඨිවිවාදෙසු දිට්ඨිමෙධනෙසුති එතමපි දිස්වා; විරමෙ කපොඡංති - 'කපොඡං' ධුමංති කලහො හණ්ඩනං විහන්තො විවාදෙද මෙධනං. අථවා, කපොඡංති අනාපරිනාති සා කපා. කපොඡං න කපරයස, කලහං න කපරයස, හණ්ඩනං න කපරයස, විහන්තං න කපරයස, විවාදං න කපරයස, මෙධනං න කපරයස, කලහහණ්ඩනවිහන්තවිවාදමෙධනං පජ්ජහරස, විනාදෙයස බසනති. කපරයස අනිත්ථාං ගමෙයස, කලහහණ්ඩනවිහන්තවිවාදමෙධනං ආරුහො අස්ස විරතො පටිවීරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විපාසුන්තො⁵ විසංඤ්ඤාහොතො විමර්ශාදිකතො වෙහසා විහරයසාති 'එතමපි දිස්වා විරමෙ කපොඡං.'

1. පරිබ්බාජ්ජපනතා - ඉරසං. 2. පරිබ්බාජ්ජපනතා - ඉරසං. පරිබ්බාජ්ජපනතා - PTS.

3. උග්ගාතිනාතිසාති - PTS. 4. දොමනස්සෙන - සසා. 5. විපාසුන්තො - සි.

උපව්වගා මහති අනුක්‍රමය: - 'හෙතෙම මා වාදයෙන් වාදය ඉක්මැ ගියේ යැ අතියකින් ඉක්මැ ගියේයැ ඉක්මැවුයේ යැ අතියකින් ඉක්මැවුයේයැ පසු කෙසේ යැ'යි මෙසේත් 'උපව්වගා මං'යි; නොනොත් 'මා වාදයෙන් වාදය යට කොට වතුරුවා අල්වාගෙන මැඩගෙන හැසිරෙයි වෙසෙයි ඉරියව් පවත්වයි වැටෙයි පාලන යථන යාපනය කෙරෙහි නුසි මෙසේත් 'උපව්වගා මං' යි. අනුක්‍රමය: - බෙණෙයි, (වෙබ්බු වු) වචනය ප්‍රලාපය විප්‍රලාපය ලපනය ලපනාකාරය ලපනය කල බව නුසි 'උපව්වගා මහති අනුක්‍රමය' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

"සමයා වාදං - පෙ - උපව්වගා මහති අනුක්‍රමය" යි.

8 - 8

තෙල දෂට්ඨවාදයෝ බාහ්‍ය පරිව්‍රාජකයන් කෙරෙහි උපන්තානුය. තෙල වාදවිෂයෙහි (ජය-පරාජයාදි වශයෙන්) අනුග්‍රහ නිග්‍රහ ද වෙයි. මේ ආදීතවය ද දූක කලහය දුරු කරන්නේය. ප්‍රශංසා ලාභයෙන් අතර වූ අවිසයන් මෙහි නැති හෙයිනි.

එතෙ විවාද සමයෙහි ජාතා - 'සමය' යනු මේ ශාසනයෙන් බැහැර පිරිවැස් බවට එළැඹි, පිරිවැස් බවට පැමිණි යම් කිසි කෙනෙකි. තෙල දෂට්ඨකලහයෝ දෂට්ඨකලහයෝ දෂට්ඨවිග්‍රහයෝ දෂට්ඨවාදයෝ දෂට්ඨමෙධගයෝ පරිව්‍රාජකයන්ගෙන් කෙරෙහි උපන්තානු මොනවට උපන්තානු නිපන්තානු වෙසෙසින් නිපන්තානු පහල වූවානු නුසි 'එතෙ විවාද සමයෙහි ජාතා' යනු වේ.

එතෙහු උග්‍රභානි නිශානි ගොති - ජය පරාජය වෙයි, ලාභඅලාභ-යශස් අයශස් - නිඤ් ප්‍රශංසා - හුබ දුඛ - සොමිතස් දෙමිතස් - ඉමං අනිමං - සෙනා කොප - අනුග්‍රහ නිග්‍රහ - අනුතය කොප වෙයි. ජය හෙතු කොට සිත අනුගාහිත වෙයි, පරාජය හෙතු කොට සිත නිගාහිත වෙයි. ලාභයෙන් සිත අනුගාහිත වෙයි, අලාභයෙන් නිගාහිත වෙයි. යශසින් සිත අනුගාහිත වෙයි, අයශසින් නිගාහිත වෙයි. ප්‍රශංසාවෙන් සිත අනුගාහිත වෙයි, නිඤ්වෙන් නිගාහිත වෙයි. සැපයෙන් සිත අනුගාහිත වෙයි, දුකින් නිගාහිත වෙයි. සොමිතසින් සිත අනුගාහිත වෙයි. දෙමිතසින් නිගාහිත වෙයි. උග්‍රභානියෙන් සිත අනුගාහිත වෙයි, අවනති-යෙන් සිත නිගාහිත වේ නුසි 'එතෙහු උග්‍රභානි නිශානි ගොති' යනු වේ.

එතමයි දිස්වා විරමෙ කපොජ්ජං - 'එතමයි' යනු: දෂට්ඨකලහයන්හි දෂට්ඨකලහයන්හි දෂට්ඨවිග්‍රහයන්හි දෂට්ඨවාදයන්හි දෂට්ඨමෙධයන්හි තෙල ආදීතවය දූක බලා තුලනා කොට තීරණය කොට විභාවනය කොට විභූත කොට නුසි - 'එතමයි දිස්වා' යනු වේ. විරමෙ කපොජ්ජං - 'කපොජ්ජ' යි කලහය සිබරය විග්‍රහය විවාදය මෙධගය කියනු ලැබෙයි. නොනොත් කපොජ්ජං යනු: තෙද රහිත වූ මේ කපාව යැ. ඒ නිසොජ්ජ වූ කපාව නො කරන්නේ යැ කලහය නො කරන්නේ යැ බබරය නො කරන්නේ යැ විග්‍රහය නො කරන්නේ යැ විවාදය නො කරන්නේ යැ මෙධගය නො කරන්නේ යැ කලහනාශනවිග්‍රහවිවාදමෙධගය දුරු කරන්නේ යැ බැහැර කරන්නේ යැ විග්‍රහනා කරන්නේ යැ අනුග්‍රහවයට පමුණුවන්නේ යැ. කලහනාශනවිග්‍රහවිවාදමෙධගයෙන් දුරු වන්නේ යැ වෙන් වූයේ වෙසෙ-සින් වෙන් වූයේ නික්මුණේ නික්මැ ගියේ පිපුරුකා වූයේ විසංග්‍රසා වූයේ විග්‍රහමයාද කල සිතින් සුභාව ව ආසය කරන්නේ නුසි 'එතමයි දිස්වා විරමෙ කපොජ්ජං' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

හභඤ්ඤදද්ද්භි පසංසලාභාති - පසංසලාභා අඤ්ඤා අපේඛා තප්ථි අතතපේඛා වා පරපේඛා වා උභයපේඛා වා දිට්ඨධම්මිකො වා අපේඛා සමපරිසිකො වා අපේඛා උතතානො වා අපේඛා ගමනිකො වා අපේඛා ගුණා වා අපේඛා පටිච්ඡන්තො වා අපේඛා කෙසෙය්‍යා වා අපේඛා නිත්‍යො වා අපේඛා අනවර්ජා වා අපේඛා නිකක්ඛිලසො වා අපේඛා වොද්දනො වා අපේඛා පරමපේඛා වා තප්ථි න භතති න සංචිත්තනති නුපලබ්භන්ති'ති 'න භඤ්ඤදද්ද්භි පසංසලාභා.'

තෙතාන භගවා:

“එතෙ විවාද සම්මේඤ්ඤ ජානා
ඵතෙසු උක්ඛාතීතිසාති ගොති,
එනම් දිසා විරමෙ කපොඡ්ජං
භභඤ්ඤදද්ද්භි පසංසලාභා”ති.

8 - 8

පසංසිතො වා පත තප්ථි ගොති
අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙ,
සො තං ගසති¹ උත්තමනිච්ච² තෙන
පපුසය³ තමස්ස යථාමනො අහු.

පසංසිතො වා පත තප්ථි ගොති - ‘තප්ථි’ති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රූපියා සකාය ලද්ධියා පසංසිතො ථොමිතො කිත්තිතො විණ්ණිතො ගොතිති ‘පසංසිතො වා පත තප්ථි ගොති.’

අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙති - ඛන්තිපරිසාය වා බ්‍රාහ්මණ-පරිසාය වා ගහපතිපරිසාය වා සමන්තපරිසාය වා මජ්ඣෙ අතතනො වාදං අක්ඛාය ආවිකක්ඛිනා අනුවාදං අක්ඛාය ආවිකක්ඛිනා ථමාසිනා බ්‍රහ්මසිනා දීපසිනා ජොතසිනා වොහරිනා පරිගණිතාති ‘අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙ.’

සො තං ගසති උත්තමනිච්ච තෙනාති - සො තෙන ජයපේන තුට්ඨො ගොති හට්ඨො පනට්ඨො අතතමනො පට්ටුණ්ණසංකප්පො; අථවා දත්තට්ඨංසකං ගසමානො සො ගසති. උත්තමනිච්ච තෙනාති - සො තෙන ජයපේන උත්තතො ගොති. උත්තමො ධර්මො සමපය්‍යානො කෙතුකම්‍යතා විතතස්සාති ‘සො තං ගසති උත්තමනිච්ච තෙන.’

පපුසය තමස්ස යථාමනො අහුති - ‘තං ජයස්ස’ ‘පපුසය පාපුණ්ණො අධිගන්තො විඤ්ඤා පටිලිනිතා; යථාමනො අහුති යථාමනො අහු යථා-විතො අහු යථාසංකප්පො අහු යථාපිඤ්ඤාණො අහුති - පපුසය තමස්ස යථාමනො අහු.’

තෙතාන භගවා:

“පසංසිතො වා පත තප්ථි ගොති
අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙ,
සො තං ගසති උත්තමනිච්ච තෙන
පපුසය³ තමස්ස යථාමනො අහු”ති

1. අසා ගසති - මජ්ඣං, PTS. 2. උත්තමනිච්ච - මජ්ඣං.

3. පපුසය - කප්ථි.

නි හඤ්ඤදත්තථි පසංසලාභා - ප්‍රසංසාලාභයෙන් අතහැර දැමීමෙන් තැනි: අත්මාභීයෙන් හෝ පරමාභීයෙන් හෝ උභයාභීයෙන් හෝ දූෂටබාර්ගවිකාභීයෙන් හෝ සාවරුසිකාභීයෙන් හෝ නො ගැඹුරු අභීයෙන් හෝ ගැඹුරු අභීයෙන් හෝ සැඟවුණු අභීයෙන් හෝ අප්‍රකට අභීයෙන් හෝ තෙසාරාභීයෙන් හෝ නිකාභීයෙන් හෝ අනවද්‍යාභීයෙන් හෝ නිකලාභීයෙන් හෝ පරිගුණාභීයෙන් හෝ පරමාභීයෙන් හෝ නැති, නො වෙති, විද්‍යමාන නො වෙති, නො ලැබෙත් නුයි 'නි හඤ්ඤදත්තථි පසංසලාභා' යනු වේ.

එයින් වදාලන මුද්‍රා:

“එතෙ විවාද - පෙ- නි හඤ්ඤදත්තථි පසංසලාභා” යි.

8 - 8

තවද (යමෙක්) ඒ සංකීය ලබ්ධියෙහි පසස්තා ලද්දේ හෝ වේ ද, හෙතෙම පිරිස් මැද ඒ දූෂටවාදය ප්‍රකාශ කොට ඒ ජයාභීයට පැමිණ සිත් සේ වූ හෙයින් ඒ ජයගෙනුයෙන් (දත් විදහා) සිතා සෙයි. යම් උභය වේ.

පසංසිතො වා පන තත්ථ හොති - 'තත්ථ' යනු: සංකීය දූෂටියෙහි කැමැත්තෙහි රුචියෙහි සංකීය ලබ්ධියෙහි පසස්තා ලද්දේ සතුටු කරන ලද්දේ කිහිපයක කරන ලද්දේ වණිතා කරන ලද්දේ වේ නුයි 'පසංසිතො වා පන තත්ථ හොති' යනු වේ.

අකංඛාය වාදං පජිසාය මජ්ඣෙක - කැත්පිරිස් හෝ බලවැඩිපිරිස් හෝ ගැහැටිපිරිස් හෝ මනනපිරිස් හෝ මැද තමාගේ වාදය කියා ප්‍රකාශ කොට අනුවාදය කියා ප්‍රකාශ කොට පුරු වඩා දක්වා බවුළුවා ව්‍යවහාර කොට පරිග්‍රහණය කොට නුයි 'අකංඛාය වාදං පජිසාය මජ්ඣෙක' යනු වේ.

යො තං හසති උත්තමනිව්ච තෙන - හෙතෙම ඒ ජයාභීයෙන් තුටු වූයේ හටු වූයේ පහටු වූයේ සතුටුසිත් ඇතියේ පිරිසත් අදහස් ඇතියේ නොයොත් දත් විදහා සෙමින් හේ සිතා සෙයි. උත්තමනිව්ච තෙන - හෙතෙම ඒ ජයාභීයෙන් උභය වෙයි, නැතහොත් බවරයක් මෙන් වූයේ ඔහුගෙන් සිතැතියේ විතතාගේ කෙතුකමයතාව නුයි 'යො තං හසති උත්තමනිව්ච තෙන' යනු වේ.

පප්‍රසාස නමත්ථං යථාමන්‍යො අහු - ඒ ජයාභීයට පැමිණ සපැමිණ අධිගමය කොට ලැබ ප්‍රතිලාභ කොට; යථාමන්‍යො අහු - සිත් සේ විය, යථාමන්‍ය විය, යථාසංකල්ප විය යථාමන්‍ය වූයේ නුයි 'පප්‍රසාස නමත්ථං යථාමන්‍යො අහු' යනු වේ.

එයින් වදාලන මුද්‍රා:

“පසංසිතො වා පන - පෙ- පප්‍රසාස නමත්ථං යථාමන්‍යො අහු” යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

8 - 7

යා උන්නති සාක්ෂ විභානහුමි
මානාතිමානං වදතෙ¹ පතෙසො,
එතමපි දිස්වා න විවාදයෙථ
න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදනති.

යා උන්නති සාක්ෂ විභානහුමිති - 'යා'ති යා උන්නමො බජො සමසයාහො කෙදුකමසතා විතතසාති යා උන්නති; සාක්ෂ විභානහුමිති සා තස්ස විභානහුමි උපසාතහුමි පිලනහුමි ඝට්ටනහුමි උපද්දවහුමි උපසාග්ගහුමිති - 'උන්නති සාක්ෂ විභානහුමි.'

මානාතිමානං වදතෙ² පතෙසොති - සො සුග්ගලො මානං ව වදති, අතිමානං ව වදනති - 'මානාතිමානං වදතෙ පතෙසො.'

එතමපි දිස්වා න විවාදිතෙයමාති - එතං ආදීතවං දිස්වා පසසිනා කුලසිනා නිරසිනා විතාපසිනා පිහුතං කනා දිට්ඨිකල්පහස්ස දිට්ඨි-භණ්ඩනෙසු දිට්ඨිවිග්ගහෙසු දිට්ඨිවිවාදෙසු දිට්ඨිමෙඛගෙසුති - එතමපි දිස්වා; න විවාදිතෙයමාති - න කල්පං කරෙය්‍ය, න භණ්ඩනං කරෙය්‍ය, න විග්ගහං කරෙය්‍ය, න විවාදං කරෙය්‍ය, න මෙඛගං කරෙය්‍ය, කල්ප-භණ්ඩනවිග්ගනවිවාදමෙඛගං ජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය ඛ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනාථං ගමෙය්‍ය. කල්පභණ්ඩනවිග්ගවිවාදමෙඛගා ආරතො අස්ස පිරතො පටිවිරතො නිකඛන්තො නිස්සට්ඨො විපාසුන්තො³ විසංඝුන්තො විමර්ශාදි-කතෙන වෙතසා විහරෙය්‍යාති 'එතමපි දිස්වා න විවාදිතෙයමාති.'

න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදනති - 'කුසලා'ති යෙ තෙ ඛණ්ඩ-කුසලා බාහුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨාන-කුසලා සමමයාමනකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා ඛොජ්ඣක්ඛකුසලා මග්ගකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා දිට්ඨිකල්පෙන දිට්ඨිනණ්ඩනෙන දිට්ඨිවිග්ගහෙන දිට්ඨිවිවාදෙන දිට්ඨිමෙඛගෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං න වදනති, න කප්පනති, න භණ්ඩනති න දීපයනති, න වොගරනතිති 'න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදනති.'

තෙනාහ භගවා:

"යා උන්නති සාක්ෂ විභානහුමි
මානාතිමානං වදතෙ පතෙසො,
එතමපි දිස්වා න විවාදයෙථ
න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදනති"ති.

8 - 8

සුග්ගෙ යථා රුජබාදය පුට්ඨො
අභිග්ගමෙති පටිසුරමුච්ඡං,
යෙතෙව සො තෙන පප්පලති සුර⁴
සුඛෙව නත්ති යදිදං සුබාග.

1. වරණ - සිමු. II. මුසුර.

2. වරතෙ - මුසුර.

3. විපංඝුන්තො - සිමු II. PTS.

4. සුර - මුසුර.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

8 - 7

යම් උත්තරීය (-උඩගුව) ක් වේද එය ඔහුට උපද්‍රව හුම් වෙයි. යම් තෙතම මානස ද අතිමානස ද පවසයි. තෙල ආදීනවය ද දක විවාද නො කරන්නේ යැ. සාකාශයෙහි නිපුණයෝ ඒ දෘෂ්ටිවාදයෙන් ශුද්ධ නො මැ කියත්.

යා උත්තරීය සාක්ෂ විශාසනාමි - 'යා' යනු: යම් බදු උත්තරීය බවරය නො ගැනීම විතරයාගේ කෙතූකමයකාව නුසි -යා උත්තරී, 'යනු වේ. සාක්ෂ විශාසනාමි - ඒ (උඩගුව) ඔහුට විශාසනාමි යැ උපසාසනාමි යැ පෙළෙන බිම යැ ගැටෙන බිම යැ උපද්‍රවගුම් යැ උපසාසනාමි නුසි 'යා උත්තරී සාක්ෂ විශාසනාමි' යනු වේ.

මානාතිමානා වදනෙ සහෙසො - ඒ පුද්ගල තෙම මානස ද පවසයි අතිමානස ද පවසා නුසි 'මානාතිමානා වදනෙ සහෙසො' යනු වේ.

එතමයි දිසවා න විවාදයෙහි - දෘෂ්ටිකල්පයන්හි දෘෂ්ටිගණිත-දෘෂ්ටි විග්‍රහ - දෘෂ්ටිවාද - දෘෂ්ටිමෙධගයන්හි තෙල ආදීනවය දක බලා තුලනය කොට තීරණය කොට විමසා විග්‍රහ කොට නුසි 'එතමයි දිසවා' යනු වේ.

න විවාදයෙහි - කල්‍යාන නො කරන්නේ යැ, බබරය - විග්‍රහය - විවාදය මෙධගය නො කරන්නේ යැ, කල්‍යානගණිතවිග්‍රහවිවාදමෙධගය හරණේ යැ දුරු කරන්නේ යැ සන්තිද්‍රවත්තේ යැ අනුදාහාවයට පමුණුවන්නේ යැ. කල්‍යානගණිතවිග්‍රහවිවාදමෙධගයෙන් දුරුවන්නේ යැ වෙන් වූයේ හාත්පසින් වෙන් වූයේ නික්මුණේ නික්මැ ගියේ නො යෙදුණේ නො බැදුණේ නො හිමි කල සිහිත් වෙසේ නුසි 'එතමයි දිසවා න විවාදයෙහි' යනු වේ.

න හි තෙන පුද්ධි කුසලා වදනති - 'කුසලා' යනු: යම් සකකියන්හි නිපුණයෝ වෙන් ද, බාහු - ආයතන - ප්‍රතිතාසමුත්පාද සතිපට්ඨාන - සමාන්ත්‍රධාන - සාද්ධිපාද - ඉන්ද්‍රිය - බල - බොධාසන - මාහී - එල - නිව්‍යාණයෙහි නිපුණයෝ වෙන් ද ඒ නිපුණයෝ දෘෂ්ටිකල්පයෙන් දෘෂ්ටි - ගණිතයෙන් දෘෂ්ටිවිග්‍රහයෙන් දෘෂ්ටිවාදයෙන් දෘෂ්ටිමෙධගයෙන් ශුද්ධ විශුද්ධි - පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය නො පවසති නො කියති නො බෙණති නො දක්වති ව්‍යවහාර නො කෙරෙන්නුසි 'න හි තෙන පුද්ධි කුසලා වදනති' යනු වේ.

එසින් වදාලන මුද්‍රා:

"යා උත්තරී -පෙ- න හි තෙන පුද්ධි කුසලා වදනති" යි.

8 - 8

යම්සේ රුජනොජනයෙන් වැඩුණු ශුරයෙක් ප්‍රතිමල්ලයා පතනුයේ ගර්ජනා කෙරෙමින් ඒ ද, ශුරය, ඒ (තාගේ) ප්‍රතිශුර තෙමේ යම් තැනෙකහි ද (තෝ) එහි මැ පලායව. කල්‍යා සදහා යම් කෙළක් කෙතෙක් වෙන් නම් ඔහු පළමු මැ (බෝවුල්හි දී තැසූ තෙයින් මව) නැත.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සුමරා යථා රාජබාදාය පුට්ඨොති - 'සුමරු'ති සුමරු විරෙ වක්කනෙනා අභිරු අව්ච්ඡන් අනුත්තාසි අපරාසි; රාජබාදාය පුට්ඨොති රාජබාදානියෙන රාජභොජනියෙන පුට්ඨො පොභිතො ආපදිතො¹ වඩ්ඩිතොති 'සුමරු යථා රාජබාදාය පුට්ඨො.'

අභිගජ්ජමෙති පටිසුරමිච්ඡන්ති - සො ගජ්ජනො උග්ගජ්ජනො අභිගජ්ජනො එති උපෙති උපගච්ඡති පටිසුරං පටිසුරියං පටිසන්තුං පටිමල්ලං ඉච්ඡන්තො සාදියන්තො පඤ්ඤානො පිගයන්තො අභි-ගජ්ජනොති 'අභිගජ්ජමෙති පටිසුරමිච්ඡන්ති.'

යෙනෙව සො තෙන පලෙහි සුරාති - යෙනෙව සො දිට්ඨිගතිකො තෙන පලෙහි, තෙන වජ්², තෙන ගච්ඡ, තෙන අභික්කම. සො තුග්ගං පටිසුමෙ පටිසුරියො පටිසන්තු පටිමල්ලොති 'යෙනෙව සො තෙන පලෙහි සුරා.'

පුට්ඨොති නප්පි යදිදං සුඛායාති - 'පුට්ඨොති බොධියා මූලෙ යෙ පටිසෙතිකරු කිලෙසා පටිලොමකරා පටිකණ්ටකරා³ පටිපක්කකරා, තෙ තප්පි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පභිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසංඝාදා අහබ්බුපත්තිකා ඤාණගතිනා දුට්ඨා; යදිදං සුඛායාති යදිදං සුඛායාය කල්පනාය භණ්ඩනාය විග්ගානාය විවාදනාය මෙධගනායාති 'පුට්ඨොති නප්පි යදිදං සුඛායා.'

තෙනාන භගවා:

“සුමරා යථා රාජබාදාය පුට්ඨො
අභිගජ්ජමෙති පටිසුරමිච්ඡන්ති,
යෙනෙව සො තෙන පලෙහි සුරා
පුට්ඨොති නප්පි යදිදං සුඛායා”ති.

8 - 9

යෙ දිට්ඨිමුග්ගාන විවාදයන්ති⁴
ඉදමෙව සච්ඡන්ති ව විවාදයන්ති,⁵
තෙ නිං වදසසු න හි තෙ'බ අප්පි
වාදෙති ජාතෙ පටිසෙතිකත්තා.

යෙ දිට්ඨිමුග්ගාන විවාදයන්ති - යෙ ආදායදිට්ඨිගතානං අඤ්ඤා-තරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං ගතෙත්වා ගණ්හිත්වා උග්ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිතිවිසිත්වා විවාදයන්ති, කල්පං කරොන්ති, භණ්ඩනං කරොන්ති, විග්ගානං කරොන්ති, විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති: 'න නිං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි. අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමි. කිං නිං ඉමං ධම්මවිනයං ආජාතිසාසි? ඉතිපට්ටකෙනා නිමසි. අහමෙමි සම්මාපටි-පකෙනා, සතිතං මෙ. අසතිතං තෙ. සුමරෙ විවතීයං පච්ඡා අවච්ඡ පච්ඡා විවතීයං පුමෙ අවච්ඡ. ආවිණ්ණං⁶ තෙ විපාරවත්තං. ආරොපිතො තෙ වාදො. නිග්ගාහිතොසි. චර විවාදපාමොක්ඛාය. නිබ්බේදෙති⁷ වා සචෙ පගොහි'ති 'යෙ දිට්ඨිමුග්ගාන විවාදයන්ති.'

1. අපාද්දනා - මජ්ඣ. 2. වද - සිමු. I.
3. පටිකණ්ඩකර - සිමු. II. පටිකණ්ඩකර - මජ්ඣ. 4. විවාදයන්ති - සිමු. II. PTS. 5. විවාදයන්ති - PTS.
6. අභිවිණ්ණං - සිමු. II. මජ්ඣ. PTS. අවිණ්ණං - මජ්ඣ.
7. නිබ්බේදෙති - සිමු. II. නිබ්බේදෙති - මජ්ඣ. PTS.

සුඤ්ඤා යනා රාජබාදාය පුට්ඨො - ‘සුඤ්ඤා’ යනු දුරු වූයේ විරු වූයේ විකුම් ඇතින් විසසුල නොවූයේ නො තැනිගන්නේ උත්තාස රහිත වූයේ නො පැනගන සුලු වූයේ; රාජබාදාය පුට්ඨො - රාජබාදායෙන් රාජතොජ්ජයෙන් පුඤ්ඤා පොභණ්ණ කල පාලනය කල වඩන ලද්දේ නුසි ‘සුඤ්ඤා යනා රාජබාදාය පුට්ඨො’ යනු වේ.

අභිග්ගාමෙති සම්පූර්ණමිත්තං - ගොතම ගථිත කෙරෙමින් උත්තම ගථිත කෙරෙමින් සිංහනාද කෙරෙමින් එයි පැමිණෙයි එලැබෙයි, ප්‍රති-ශුරයකු විරුඬ පුරුෂයකු විරුඬ ව සිටි සතුරකු ප්‍රතිමලයකු ඉස්නේ ඉවසනුයේ පතනුයේ කැමැතිවනුයේ අභිගථිත කරනුයේ නුසි ‘අභිග්ගාමෙති පටිසුරමිත්තං, යනු වේ.

සෙතෙව් සො තෙන පාලති සුර - ඒ දූෂට්ඨානික නොවේ යම් තැනෙක්හි මැ වේද, එහි පලායව, එහි වදව, එහි යව, එහි නික්මව, යේ තට ප්‍රතිශුර යැ ප්‍රතිපුරුෂ යැ ප්‍රතිශත්‍රු යැ ප්‍රතිමල වූයේ නුසි ‘සෙතෙව් සො තෙන පාලති සුර’ යනු වේ.

පුරබ්බව නන්ධි යද්දං සුඛාය - පෙර මැ බෝමුල්හිදී ප්‍රතිපක්‍ෂකර වූ භානිකර වූ ප්‍රතිකණ්ටකර වූ ප්‍රතිවිරුඬකර වූ යම් කෙලය කෙනෙක් වෙත් ද ඔවුහු නැත නො වෙති විද්‍යමාන නො වෙති නො ලැබෙත්; ප්‍රතිණ වූවාහු මුලුසුත් වූවාහු සන්තිදුණාහු දුරලත ලද්දහු උපතට නුසුදුසු වූවාහු නුවණකින්තෙන් දුටුණාහු; යද්දං සුඛාය - සුඬ සඳහා කලන සඳහා ඔබර සඳහා විග්‍රහ සඳහා විවාද සඳහා මෙධග සඳහා නුසි ‘පුරබ්බව නන්ධි යද්දං සුඛාය’ යනු වේ.

එසින් වදාලන මුදුනු:

“සුඤ්ඤා යනා - පෙ- යද්දං සුඛාය” යි”

8 - 9

යම් කෙනෙක් (දෙසැට දිවු අතුරෙන්) එක්තරා දූෂට්ඨායක් දැඩිව ගෙන විවාද කෙරෙත් ද, යමි මෙය මැ සැබවැයි කියත් ද, තෝ ඔවුනට කිය, වාදයක් උපන් කල්හි විරුඬකාරක වූ ඔහු මේ සස්තෙහි නැති ගෙයිති.

සෙ දිට්ඨිමුග්ගසන විවාදයනති - යම් කෙනෙක් දෙසැට දිවු අතුරෙන් එක්තරා දූෂට්ඨායක් ගෙන ග්‍රහණය කොට දැඩිව ගෙන පරමමිණය කොට අභිනිවේශය කොට විවාද කෙරෙති, කලහ කෙරෙති, ඔබර කෙරෙති, විග්‍රහ කෙරෙති, විරුඬවාද කෙරෙති, මෙධග කෙරෙති: ‘තෝ මේ ඛම්මිතය නො දන්නෙහි ය, මම් මේ ඛම්මිතය දනිමි, කිමැ තෝ මේ ඛම්මිතය දනි ද? තෝ වරදවා පිළිපන්නෙහි ය, මම සමසක්ප්‍රතිපන්න යෙමි, මාගේ වචනය අනිසිතය, තාගේ වචනය අනනිසංගිතය, පලමු කියැහුත්ත පසුව කිවුය, පසුව කියැහුත්ත පලමු කිවුය. තා විසින් ආවිණි වූ දෙය (මාගේ වාදයට පැමිණ) නැවැතිණ, තට (මා විසින්) දෙමාගෙපණය කරන ලද. නිග්‍රහ කරන ලද්දෙහි දෙසින් මිදෙනු සඳහා පිළිතුරු නොයා යව. පොභොසත්ති නම් (මා නැගූ දෙසින්) මිදෙව’ යි ‘සෙ දිට්ඨිමුග්ගසන විවාදයනති’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉදමෙව සඬවනති ච වාදයනති - 'සසතො ලොකො, ඉදමෙව සඬවං, මොක්ඛස්සදා'නති වාදයනති කප්පනති භණනති දීපයනති වොහරනති; 'අසසතො ලොකො - පෙ - නෙව තොති, න න තොති තථා - ගතො පරමරණං ඉදමෙව සඬවං, මොක්ඛස්සදා'නති වාදයනති කප්පනති භණනති දීපයනති වොහරනති 'ඉදමෙව සඬවනති ච වාදයනති'

තෙ නිං වදස්සු න හි තෙ'බ අප්පි වාදමි ජාතෙ පටිසෙති-
කතනාති - තෙ නිං දිට්ඨිගතික වදස්සු වා වාදෙත වාදං විග්ගහෙන
විග්ගහං පටිකමමන පටිකමමං විසෙසෙන විසෙසං පටිවිසෙසෙන
පටිවිසෙසං ආචර්ඛියාය ආචර්ඛියං නිබ්බේදියාය නිබ්බේදියං ඡේදෙන
ඡේදං මණ්ඩලෙන මණ්ඩලං. තෙ තුග්ගං පටිසුර පටිසුරිස පටිසකතු
පටිමල්ලාති තෙ නිං වදස්සු; නහි තෙ'බ අප්පි වාදමි ජාතෙ
පටිසෙතිකතනාති - වාදෙ ජාතෙ සඤ්ජාතෙ නිබ්බතෙන අභිතිබ්බතෙන
පාතුතුතෙයෙව පටිසෙතිකතනා පටිලොමිකතනා පටිකණ්ටකතනා පටි-
පකකතනා කලතං කරෙය්‍ය, භණ්ඩතං කරෙය්‍ය, විග්ගහං කරෙය්‍ය,
විවාදං කරෙය්‍ය, මෙධගං කරෙය්‍ය. තෙ තප්පි න සනති න සංවිජ්ජනති
නුපලබ්භනති, පඤ්ඤා සමුප්පන්නා වුපසන්නා පටිසසස්සධා අභබ්බුසන්නා
සද්දණ්ඩනා දධ්වාති 'තෙ නිං වදස්සු න හි තෙ'බ අප්පි වාදමි ජාතෙ
පටිසෙතිකතනා.'

තෙනාහ භගවා:

'ඉය දිට්ඨිමුග්ගාන විවාදයනති
ඉදමෙව සඬවනති ච වාදයනති,
තෙ නිං වදස්සු න හි තෙ'බ අප්පි
වාදමි ජාතෙ පටිසෙතිකතනා'ති.

8 - 10

විසෙති කතා පන යෙ වරනති
දිට්ඨිති දිට්ඨිං අවිරුක්ඛිමානා,
තෙසු නිං කිං ලභෙප්පා¹ පසුර
යෙසි'බ තප්පි පරමුග්ගතිතං.

විසෙති කතා පන යෙ වරනති - 'සෙනා වුච්චති මාරසෙනා:
කාගදුච්චරිතං මාරසෙනා, උච්චුච්චරිතං මාරසෙනා, මනොදුච්චරිතං
මාරසෙනා, ලොභො² මාරසෙනා, දොසො මාරසෙනා, මොහො මාරසෙනා,
කොඤ්ඤා මාරසෙනා, උපතානො මාරසෙනා, මනෙකා පලාසො ඉග්ගා
මච්ඡරියං මායා සාපේය්‍යං ථමො සාරමො මානො අතිමානො මදො
පමාදො, සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ දුච්චරිතා සබ්බෙ දුරපා සබ්බෙ පරිලාභා
සබ්බෙ සත්තාපා සබ්බාකුසලාභිසංකාරා මාරසෙනා. වුත්තං හෙතං
ගගවතා:

1. කිසු ලපාට - සිදු 1', සිං ලපාට - ඡප්පා. 2. යනො - 1'18

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉදමෙම සම්මතය ව වාදයන්හි - 'ලෝකය ශාශ්වතය මෙය මැ සැබව, අත්‍යය සිත් යැ' යි පවසති කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත්; 'ලෝකය අශාශ්වතය...සත්ත්වයා මරණින් මතු නො මැ වෙයි නො වන්නේ නො වෙයි, මේ මැ සැබව, අත්‍යය මොස යැ' යි පවසති, කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'ඉදමෙම සම්මතය ව වාදයන්හි' යනු වේ.

තෙ කිං වදස්ස න හි තෙඛි අපි වාදමහි ජාතෙ පටිසෙතිකත්තා- තෙපි ඒ දෂට්ඨනීකයන්ට වාදයෙන් වාදය විග්‍රහයෙන් විග්‍රහය ප්‍රතිකම්යෙන් ප්‍රතිකම්ය විශෙෂයෙන් විශෙෂය ප්‍රතිවිශෙෂයෙන් ප්‍රතිවිශෙෂය වෙළමෙන් වෙළම මිදුමෙන් මිදුම සිදුමෙන් සිදුම මණ්ඩලයෙන් මණ්ඩලය තියවු, ඔවුහු තව ප්‍රතිශුර ප්‍රතිපුරුෂ ප්‍රතිශත්‍රු ප්‍රතිලෝමයෝ වෙත් නුසි 'තෙ කිං වදස්ස යනු වේ. න හි තෙඛි අපි වාදමහි ජාතෙ පටිසෙතිකත්තා - වාදය උපත් කල්හි පටගත් කල්හි නිපත් කල්හි වෙසෙසින් නිපත් කල්හි පහළවූ කල්හි මැ විරුද්ධි කාරක තෙම ප්‍රතිලෝමකතී; තෙම ප්‍රතිහේතුකාරක තෙම ප්‍රතිපක්ෂ කාරක තෙම කලහ කරන්නේ යැ, ඔබර කරන්නේ යැ, විග්‍රහ කරන්නේ යැ, විවාද කරන්නේ යැ, මෙබඟ කරන්නේ යි; ඒ (ප්‍රතිපක්ෂකර) කෙලයෙන් නැත, නො වෙති අවිද්‍යමාන වෙති නො ලැබෙත්; (ඔහු) ප්‍රතිණයෝ යැ සමුවර්තනයෝ යැ සන්තිදුණාහුය, දුරලත ලද්දහු යැ උපතට නුසුදුසු වූවාහු යැ නුවණගින්නෙන් දුටුණාහු නුසි - 'තෙ කිං වදස්ස න හි තෙඛි අපි වාදමහි ජාතෙ පටිසෙතිකත්තා' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“ගෙ දිට්ඨිමුග්ගයන -෧෪- පටිසෙතිකත්තා” යි.

8 - 10

තවද යම් කෙනෙක් (කෙලස්මරසෙතන)ව්‍යසා දෙතැට දෂට්ඨයෙන් දෂට්ඨකට අවිරුද්ධ වෙමින් වෙසෙත් ද, මේ සස්තෙහි යම් කෙනකුන්ට මේ පරම යයි දැඩිව ගන්නා ලද්දක් නැත්තේ ද, පසුරය, තෝ ඒ රහතුත් කෙරෙහි කවර ප්‍රතිමලාභකු ලබන්නෙහි ද?

විපසනි කතා පන ගෙ වරහනි - මරසෙතන 'සෙතා' යයි කියනු ලැබෙයි, කායදුශ්චරිතය මාරසෙතා යැ, වාග්දුශ්චරිතය මාරසෙතා යැ, මනෝදුශ්චරිතය මාරසෙතා යැ, ලෝකය මාරසෙතා යැ, ද්වේශය මාරසෙතා යැ, මොහය මාරසෙතා යැ, ක්‍රොධය මාරසෙතා යැ, උපතාතය මාරසෙතා යැ, මකුබව මාරසෙතා යැ, සුගුහය මාරසෙතා යැ, ඊෂ්ඨාච මාත්සයය මායාව යැබව තදබව කරණුහතරියකරණය මාතය අතිමාතය මිදය සියලු දුශ්චරිතයෝ සියලු දුර්වයෝ සියලු පරිදහසෝ සියලු සත්‍යාපයෝ සියලු අකුසලාභිසංස්කාරයෝ මාරසෙතා යි. මේ වදාරන ලද මෑය භාෂාවක්නු වියින්:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1. “කාමො තෙ පඨමා සෙනා දුතියා අරති වුවවති - පෙ-
ජෙතා ව ලහතෙ සුඛනති.”^a

යතො වතුති අරියමයෙහි සබ්බා ව මාරසෙනා සබ්බෙ ව පටිසෙති-
කරා කිලෙසා ජිනා ව පරාජිකාවා භග්ගා විපාලායා¹ පරමමුඛා තෙන
දුට්ඨති “විසෙති කතා”ති. යෙති - අරහන්තො භිණ්ණසවා; චරන්තිති
චරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වතෙතන්ති පාලෙත්ති යපෙත්ති යාපෙත්තිති
‘විසෙති කතා පන යෙ චරන්ති.’

දිට්ඨිති දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානාති - යෙසං දාසවසී දිට්ඨිගතාති පභිනාති
සමුවර්තනාති වූපසනනාති පටිපාසසංඛාති අභබ්බුප්පත්තිකාති ඤාණගතිනා
දුක්ඛාති, තෙ දිට්ඨිති දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානා අප්පට්ඨිවිරුජ්ඣමානා අසට්ඨි-
මානා අප්පට්ඨිසංඝරුමානා අප්පට්ඨිගතමානාති* ‘දිට්ඨිති දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානා.’

තෙසු භං කිං ලහෙතො¹ පසුරු - තෙසු අරහන්තෙසු භිණ්ණස-
වෙසු කිං ලහෙතො පටිසුරං පටිපුරිසං පටිසනතුං පටිලෙලන්ති ‘තෙසු
භං කිං ලහෙතො¹ පසුරු.’

යෙසිං නපථි පරමුග්ගහිතති - යෙසං අරහන්තානං භිණ්ණසවානං
ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං² පාමොක්ඛං උත්තමං පචරන්ති
ගතිනං පරාමිට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අඤ්ඤාසිතං අධිදුතනං නපථි න සන්ති න
සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පභිනං සමුවර්තනං වූපසනනං පටිපාසසංඛං
අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණගතිනා දුක්ඛාති - ‘යෙසිං නපථි පරමුග්ගහිතං.’

තෙතාහ භගවා:

“විසෙති කතා පන යෙ චරන්ති
දිට්ඨිති දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානා,
තෙසු භං කිං ලහෙතො¹ පසුරු
යෙසිං නපථි පරමුග්ගහිත”ති.

8 - 11

අථ භං පටිභක්කමාගමො³
මනසා දිට්ඨිගතාති වින්තසන්තො,
බොදනස පුතං සමානපමා⁴
න හි තිං සකංසි යමං යාතවෙ.

1. විපාලායා - ඔහුර. 2. විසෙති - PTS.
3. මාගම - ඔහු. 11. මාගම - මජ්ඣ. PTS. 4. සමාගම - ඔහු. II.
a. සුත්තනිපාත - පටිකසුත්ත.
* සබ්බපාපසංසාරාසු ‘අප්පට්ඨිගතමානා’ති දික්ඛති.

1. “කාමසෝ තාත්ත පලමුමැති සෙතාව ය, දෙවැන්නි අරතිය සි කියනු ලැබෙයි .”
(4-6 සුත්‍රනිදේශය)

යම් හෙයකින් සත්‍ය ආයතීමාගීන්ගෙන් සියලු මාර්ගෙතාවෝ ද සියලු ප්‍රතිපක්ෂකාර කෙලෙසෝ ද ජයගන්නා ලද්දහු පරදවන ලද්දහු බිඳින ලද්දහු තසන ලද්දහු පරාභූව කාරන ලද්දහු වෙත් ද, එහෙයින් ‘විසෙති කතා’, සි කියනු ලැබේ. යෙ යනු: අතීන් ක්ෂීණාස්‍රවයෝ ය; වරතති - හැසිරෙති, වෙසෙති ඉරියව්‍ර පවත්වති වැටෙති පාලනය කෙරෙති යැවෙති යාපනය කෙරෙත් නුසි ‘විසෙති කතා පන යෙ වරතති’ යනු වේ.

දිට්‍ඨිති දිට්‍ඨිං, අවිරුජ්ඣමානා - යම් කෙනකුත් විසින් දෙසැට දෂට්ඨි- ගතයෝ ප්‍රතිණ කරන ලද්දහු සිඳින ලද්දහු සන්තිද්‍රවන ලද්දහු දුරලන ලද්දහු උපතට අභව්‍ය කරන ලද්දහු ඥාණේතියෙන් දවන ලද්දහු ද ඔහු (දෙසැට) දෂට්ඨියෙන් දෂට්ඨියකට අවිරුඳ්‍රි වන්නාහු දෑතිව නො ගත්තාහු නො ගැටෙන්නාහු අප්‍රතිභත වන්නාහු නුසි ‘දිට්‍ඨිති දිට්‍ඨිං අවිරුජ්ඣමානා’ යනු වේ.

තෙසු ඩං කිං ලහෙපො පසුර - ඒ අතීන් ක්ෂීණාස්‍රවයන් කෙරෙහි ප්‍රතිශ්‍රද්ධකු ප්‍රතිපුරුෂයකු විරුඳ්‍රි සතුරකු ප්‍රතිමලයකු කිම ලබන්නෙහි දෑ සි ‘තෙසු කිං කිං ලහෙපො පසුර’ යනු වේ.

යෙසි‘ධ නත්ති පරමුග්ගතිතං - යම් අතීන් ක්ෂීණාස්‍රව කෙනකුත්ව මේ පරම යැ අග්‍ර යැ ශ්‍රෙණ්‍ය යැ විශිෂ්ට යැ පාමොක් යැ උතුම් යැ ප්‍රචර යැ සි ගන්නා ලද පරමගීතය කළ අභිතිවෙශ කළ අධ්‍යවසිත අභිමුක්ත වූවක් තැත් ද නො වෙත් ද අවිද්‍යමාන වෙත් ද නො ලැබෙත් ද ප්‍රතිණ කරන ලද සමුවර්තන කරන ලද සන්තිද්‍රවන ලද දුරලන ලද අභ්‍යව්‍යාත්පතතික කරන ලද ඥාණේතීන් දවන ලද නුසි ‘යෙසිධ නත්ති පරමුග්ගතිතං’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“විසෙති කතා පන -පෙ- පරමුග්ගතිතං” සි.

8 - 11

තවද තෝ සිතින් දෂට්ඨිතයන් සිතමින් (මට ජය වේ දෙ හෝසි ආදිය) විතසී කෙරෙමින් ආයෙහි. බුතකෙලය වූ බුදුන් සමග සුග- ග්‍රාහයට ආයෙහි. එතකුදුවත් තෝ සම්පයට පැමිණෙන්නට නො හැකි වන්නෙහි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

අථ ඤං පටිතක්කමාගමොති - 'අථා' ති පදසනි පදසංසග්ගො පදාර්ථපූරි අකකරසම්මායො ඛාඤ්ඤාසම්මායා පදනුපුබ්බතා නාමේතං 'අථා'ති. පටිතක්කමාගමොති - තක්කකතො, විතක්කකතො සංඝපොතො, 'ජයො නු ඛො මෙ භවිස්සති පරාජයො නු ඛො මෙ භවිස්සති, කථං නිග්ගහං කරිස්සාමි? කථං පටිතමං කරිස්සාමි? කථං විෂසං කරිස්සාමි? කථං පටිවිසෙසං කරිස්සාමි? කථං ආවේසියං කරිස්සාමි? කථං නිබ්බසියං කරිස්සාමි? කථං ඡේදං කරිස්සාමි? කථං මණ්ඩලං කරිස්සාමි'ති එවං තක්කකතො, විතක්කකතො සංඝපොතො ආගතොසි උපාගතොසි සම්පතොසි මයා අද්ධං සමාගතොසිති 'අථ ඤං පටිතක්කමාගමො.'

මනසා දිට්ඨිගතාති විහ්තයතොති - 'මනෝ'ති යං විහ්තං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩරං මනෝ මනායතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකඛිකො තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතුෂ්ඨ, විතොතන දිට්ඨිං විතොතතො, විවිතොතතො, 'සස්සතො ලොකො'ති වා, 'අසස්සතො ලොකො'ති වා -පෙ- 'තෙව භොති ත ත භොති තථාගතො පරමමරණෝ'ති වා'ති 'මනසා දිට්ඨිගතාති විහ්තයතො.'

ධොතොති සුභං සමාගමො¹ නිති ඤං සක්ඛස්සි සමසයාසුචෙති-ධොතා වුච්චති පඤ්ඤා, යා පඤ්ඤා පජානතා -පෙ- අමොහො ධම්ම-විචයො සම්මාදිට්ඨිෂ්ඨ, කීං කාරණං ධොතා වුච්චති පඤ්ඤා? තාය පඤ්ඤාය කායද්වාරිකං ධුතඤ්ඤා ධොතඤ්ඤා සන්ධිතඤ්ඤා නිද්ධොතඤ්ඤා, වච්ච්චාරිකං -පෙ- සබ්බාකුසලාතිසංඛාරා ධුතා ව ධොතා ව සන්ධිතා ව නිද්ධොතා ව. අථවා සම්මාදිට්ඨිසා, මිච්ඡාදිට්ඨි සම්මාසංඛිකපොත මිච්ඡාසංඛිකපොත -පෙ- සම්මාපිමුත්තියා මිච්ඡාපිමුත්තියා ධුතා ව ධොතා ව සන්ධිතා ව නිද්ධොතා ව. අථවා අරියෙත අවස්ඛිතිකෙත මහෙත සබ්බෙ කීලෙසා සබ්බෙ ද්වාරිකා සබ්බෙ දර්ථා සබ්බෙ පරිලාභා සබ්බෙ සන්තාපා සබ්බාකුසලාතිසංඛාරා ධුතා ව ධොතා ව සන්ධිතා ව නිද්ධොතා ව. භගවා ඉමෙති ධොතොසොති ධම්මෙති උපෙතො සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපතො සමුපපතො සමන්තාගතො, තස්මා භගවා ධොතො. සො ධුතරාගො ධුතපාපො ධුතකීලෙසො ධුතපරිලාභොති - ධොතො.

1. සමාගම - පිටු. II. සමාගමා - මජ්ඣ. PTS.

a. ධම්මසංඛිතං - වග්ගපාදකණ්ඩ

අඵ ඤං පටිත්තකමාගමො - ‘අඵ’ යනු: පදසක්ඛි ය, පදසංඝඛි ය, පදපාට්ඨුරි ය, අක්ඝරහමවාය ය, ව්‍යඤ්ජනස්ත්‍රිභවතා ය, පදනුපුඵතා නම, තෙල ‘අඵ’ යනු. **පටිත්තකමාගමො** - තස්සි කෙරෙමින් සලකමින් ‘මට ජය වන්නේ ණේ හෝ මට පරාජය වන්නේ ණේ හෝ කෙසේ නිග්‍රහ කෙරෙමි ද, කෙසේ පිළියම් (-ලබ්බිගුද්ධිය) කෙරෙමි ද, කෙසේ විශෙෂ කෙරෙමි ද, කෙසේ ප්‍රතිවිශෙෂ කෙරෙමි ද, කෙසේ ආවේෂවන කෙරෙමි ද, කෙසේ නිවේෂවන කෙරෙමි ද, කෙසේ වාදවේද කෙරෙමි ද, කෙසේ වාදමණ්ඩල කෙරෙමි ද’ යි මෙසේ තස්සින විතස්සින සංකල්පන කෙරෙමින් ආත්මයා පැමිණියෙහි සපැමිණියෙහි මා සමග එක්වූයෙහි නුසි ‘අඵ ඤං පටිත්තකමාගමො’ යනු වේ.

මනසා දිට්ඨිගතානි විහතස්සෙතා - ‘මනො’ යනු: යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් හෘදයෙක් පණ්ඩර (-භවාඛ්‍ය) සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයක් මනිඤ්ඤයෙක් විඤ්ඤයෙක් විඤ්ඤසකකියෙක් තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤාධාතුෂයක් වේ ද, ඒ සිතීන් ‘ලොකය ශාශ්වත’ යි, හෝ ලොකය අශාශ්වත’ යි හෝ...සත්ත වෙමේ මරණින් මතු නො මැ වෙයි නො වන්නේ නො වෙයි හෝ’ යි දූෂට්ඨ සිතනුයේ වෙසෙසින් සිතනුයේ නුසි ‘මනසා දිට්ඨිගතානි විහතස්සෙතා’ යනු වේ.

ධොතෙන සුභං සමාගමො තඤ්ඤං සක්ඛියි සමපයානවෙ - ‘ධොතා’ යි ප්‍රඥව කියනු ලැබෙයි, යම් ප්‍රඥවක් දැනීමෙන්...අමොහයෙක් ධර්මවය යෙක් සමන්දූෂට්ඨයෙක් වේ ද එයයි. කුමක් හෙයින් ප්‍රඥව ‘ධොතා’ යි කියනු ලැබෙයි යත්? ඒ ප්‍රඥවෙන් කායදුශ්චරිතය කමා කරන ලද ද දෙවුණා ලද ද මානවින් දෙවුණා ලද ද වෙසෙසින් දෙවුණා ලද ද වෙයි, වාග්දුශ්චරිතය...සියලු අකුශලාභිසංස්කාරයෝ බ්‍රහ - ඛොත - සංඛොත - ද වෙත්; නොහොත් සමන්දූෂට්ඨයෙන් මිත්ථාසංඛිත, සමන් සංකල්පයෙන් මිත්ථාසංකල්පය...සමන්විමුක්තියෙන් මිත්ථාසංවුක්තිය බ්‍රහ - ඛොත - සංඛොත - තීර්ඛොත ද වෙයි, නොහොත් අයඝිඅභවාඛිතිකමාභියෙන් සියලු කෙලයයෝ සියලු දුශ්චරිතයෝ සියලු දර්ශයෝ සියලු පරිදහයෝ සියලු සත්තාපයෝ අකුශලාභිසංස්කාරයෝ බ්‍රහ - ඛොත - සංඛොත - තීර්ඛොත ද වෙත්. බුදුහු මේ ඛොතෙධම්මයන්ගෙන් උපෙතයන සමුපෙතයන සමුපාගතයන අවිසුක්ඛයන පරිපුණ්ණයන සමනිතයන, එසෙයින් බුදුහු ඛොතයෝ ය; ඒ භාග්‍යවත්තු බ්‍රහරූගයන බ්‍රහපාපයන බ්‍රහකෙලයයන බ්‍රහපරිදහයෝ නුසි ‘ධොත’ නම් වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඛොනෙන සුභං සමාගමො න හි කිං සකඛසි සමපසානවෙති - පසුරො පරිබ්බාජකො නසාපිබ්බෙලො ඛොනෙන බුද්ධෙන භගවතා සද්ධිං සුගසමාගමං¹ සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං සාකච්ඡද්ධං² සලලපිද්ධං සාකච්ඡං සමාපජ්ජද්ධං. තං කිසං හෙතු? පසුරො පරිබ්බාජකො හිතො නිසිත්තො ඔමකො ලාමකො ඡත්තකො³ පරිතො. සො හි භගවා අග්ගො ව සෙට්ඨො ව පිසිට්ඨො ව පාමොකෙඛා ව උත්තමො ව පචරො ව. යථා සසො න පටිබ්බෙලො මනෙතන මානඛෙතන සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, යථා කොඤ්ඤා න පටිබ්බෙලො සිහෙන මිගරඤ්ඤා සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, යථා වච්ඡකා තරුණකො ඛෙදුපකො න පටිබ්බෙලො උසහෙන චලකකුතා සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, යථා බඛෙකා න පටිබ්බෙලො ගරුලෙන වෙනතතයොන සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, යථා වණ්ඛාලො න පටිබ්බෙලො රඤ්ඤා වකකචතතිනා සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, යථා පංචුපිසා-වකා න පටිබ්බෙලො ඉන්දෙන දෙවරඤ්ඤා සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං, එවමෙවං පසුරො පරිබ්බාජකො න පටිබ්බෙලො ඛොනෙන බුද්ධෙන භගවතා සද්ධිං සුගසමාගමං සමාගන්ත්වා සුගග්ගාහං ගණ්හිද්ධං සාකච්ඡද්ධං² සලලපිද්ධං සාකච්ඡං සමාපජ්ජද්ධං. තං කිසං හෙතු? පසුරො පරිබ්බාජකො හිතපඤ්ඤා නිතිතපඤ්ඤා ඔමකපඤ්ඤා ලාමකපඤ්ඤා ඡත්තකපඤ්ඤා පරිතකපඤ්ඤා සො හි භගවා මහාපඤ්ඤා පුට්ඨපඤ්ඤා භාසුපඤ්ඤා⁴ ඡවනපඤ්ඤා තික්ඛපඤ්ඤා නිබ්බෙධිකපඤ්ඤා පඤ්ඤාපභෙදකුසලො පභින්නඤ්ඤාණො අධිගතපටිසම්භිදො චතුර්වේසාරජ්ජානො දසබලධාරී පුරිසාසහො පුරිසසිහො පුරිසනාහො පුරිසාජඤ්ඤා පුරිසධොරග්ගො අනන්තඤ්ඤාණො අනන්තතෙජො අනන්තයසො අට්ඨො මහද්ධනො⁵ ධනවා තෙනා විතෙනා අනුතෙනා පඤ්ඤපෙතා නිජ්ඣාපෙතා පෙතකඛතා පසාදෙනා.

සො හි භගවා අනුපානනස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙනා අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙනා අනකඛාතස්ස මග්ගස්ස අකඛාතා මග්ගඤ්ඤා මග්ගපිද්ධ මග්ගකොට්ඨෙ. මග්ගානුගා ව පතස්ස එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡාසමන්තාගතා.

1. සුගසමාගමං - සිඞ්. II. මජ්. PTS. 2. සාකච්ඡද්ධං - ස.
3. ඡත්තකො - මජ්. PTS. ඡතුකො - සිඞ්. II. ඡතුකො - මහ. ප.
4. භාසුපඤ්ඤා - මජ්. 5. මහාධනො - පු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

බොහෝන යුගං සමාගමෝ න හි කං සකබ්බි සමපයානමෙ - පසුර පරිපාජක තෙම බොහ වූ භාග්‍යවත් බුදුන් සමග එක්විට සමාගමයට පැමිණ යුගග්‍රාහය හෙත සාකච්ඡා කරන්නට සලාප කරන්නට සාකච්ඡාවට පැමිණෙන්නට සමථී නොවෙයි, ඒ කවර හෙයින් යත්? පසුරපරිපාජක නිසා යා තිහින යා අබම යා ලාමක යා අහෙකුක යා අලාප යි. ඒ බුදුහු වූ කලී අග්‍ර ද ශ්‍රෙණි ද විශිෂ්ට ද උත්තම ද ප්‍රචර ද වෙත්. යම් සේ සාදවක් මතැතක්නු සමග එක් පාඨාර පැමිණ යුගග්‍රාහ ගන්නට අසමථී වේ ද, යම් සේ සිව්ලෙක් සිංහමාගරුජයකු සමග යුග සමාගමයට පැමිණ යුගග්‍රාහ ගන්නට අසමථී වේ ද, යම් සේ කිරි බොන වසුපාලෙක් සැලෙන මොල්ලිය ඇති වාෂ්ඨයකු සමග යුගසමාගමයට (කරව කර) පැමිණ යුගග්‍රාහ ගන්නට අසමථී වේ ද, යම් සේ කවුඩෙක් ගුරුචරජකු සමග යුගසමාගමයට පැමිණ යුගග්‍රාහ ගන්නට අසමථී වේ ද, යම් සේ සැබොලෙක් සක්විතිරජක්නු සමග යුගසමාගමයට පැමිණ යුගග්‍රාහ ගන්නට අසමථී වේ ද, යම් සේ පාංශුපියාවසෙක් (කසලපියසෙක්) සක්දෙව්වරජනු සමග යුගසමාගමයට පැමිණ යුගග්‍රාහ ගන්නට අසමථී වේ ද, එසෙයින් මා පසුර පිරිවැජ් තෙම කෙලෙස් දෙවු ගතවත් බුදුන් සමග යුගසමාගමයට පැමිණ යුගග්‍රාහය ගෙන කථා කරන්නට සලාප කරන්නට සාකච්ඡාවට පැමිණෙන්නට අසමථී වෙයි. ඊට හෙතු කිම? යත්: පසුර පිරිවැජ් තෙම හිතප්‍රඥ ඇත්තේ යා තිහිනප්‍රඥ ඇත්තේ යා අබමප්‍රඥ ඇත්තේ යා ලාමකප්‍රඥ ඇත්තේ යා අහෙකුකප්‍රඥ ඇත්තේ යා අලාපප්‍රඥ ඇත්තේ යි. ඒ බුදුහු වූ කලී මහාප්‍රඥ ඇතියක ශිෂ්‍යප්‍රඥ ඇතියක දිවෙන ප්‍රඥ ඇතියක තිසුණු ප්‍රඥ ඇතියක තිවේධික ප්‍රඥ ඇතියක. ප්‍රඥප්තෙදයෙහි තිපුණයන ප්‍රතෙදගත ඥාන ඇත්තාහ අධිගම කළ ප්‍රතිසංවිදි ඇත්තාහ. චතුර්වේදාරාද්‍යයට පැමිණියහ දා-බලබාරීන පුරුෂශ්‍රෙණියහ පුරුෂසිංහයහ පුරුෂතාගයහ පුරුෂාරාතෙයහ පුරුෂබොරෙයහ අනන්තඥයහ අනන්තතෙජස් ඇත්තාහ අනන්තයශස් ඇත්තාහ (ප්‍රඥාධනයෙන්) ආර්යයහ මහාබහ ඇත්තාහ ධනවත්හ. (නිවනට පමුණුවන හෙයින්) තෙනා වූහ (විනයන කරන හෙයින්) විනෙතා වූහ අනුනෙතා වූහ (සැක සිදු අතීය) පනවනුවහ නිශ්චය කරවනුවහ (පිළිවෙත්) දක්වනුවහ (ප්‍රතිපත්තිඵලයෙන්) පනදනුවහ.

තවද ඒ බුදුහු නුපන් මාභීය ස්වභාවයෙහි උපදවනුවහ, (වෛතෙය ඝනත්‍යානසයහි) අසඤ්ජාතමාභීය දහවනුවහ, ප්‍රකාශ නො කළ මාභීය (විවරණ ව්‍යාපයන්) ප්‍රකාශ කරනුවහ, (ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාවශ්‍යයන්) මාභීය දතුවහ, මාභීය දත්තා සුල්ලක, මාභීයෙහි විවක්‍ෂණයහ. ඒ බුදුන් විසින් හෙළි කළ මාභීය හෙතු කොට මෙකල්හි මාභීය අනුව යන ශ්‍රාවකයෝ (ශීලාදිගුණයෙන්) පසුපස යමින් වෙසෙත්.

සො හි නගවා ජානං ජානාති. පස්සං පස්සති. චක්ඛුභුතො
 ඤාණභුතො, ධම්මභුතො, බ්‍රහ්මභුතො චතතා ධම්ම-
 භුතො, චතතා පචතතා අත්ඤා නිනෙන්තා අමතස්ස දාතා ධම්මස්සාමි
 තපාගතො. නන්ති තස්ස නගවතො අතඤ්ඤානං¹ අදිට්ඨං අපිදිතං
 අසච්ඡිකතං අඵසිති² පඤ්ඤාය. අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං උපාදාය
 සබ්බං ධම්මා සබ්බාකාරෙන බ්‍රහ්මස්ස හගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං
 ආගච්ඡති. යං කිඤ්චි ඤෙය්‍යං නාම අපි ධම්මං ජාතිතබ්බං, අත්තතෝ
 වා පරතෝ වා උභයතෝ වා දිට්ඨධම්මිකෝ වා අතෝ සම්පරාධිකෝ
 වා අතෝ ගමිතරො වා අතෝ ගුලුක්ඛා වා අතෝ ,සච්චිකේතො වා
 අතෝ තෙය්‍යො වා අතෝ නිකො වා අතෝ අනච්ඡේදා වා අතෝ
 නිකක්ඛිලෙසො වා අතෝ වොදානො වා අතෝ පරමතෝ වා අතෝ සබ්බං
 තං අතොතො බ්‍රහ්මඤ්ඤාය පරිවත්තති. සබ්බං කායකම්මං බ්‍රහ්මස්ස හගවතො
 ඤාණානුපරිවත්ති. සබ්බං චජිකම්මං ඤාණානුපරිවත්ති³. සබ්බං මනෝ-
 කම්මං ඤාණානුපරිවත්ති.

අතීතෙ බ්‍රහ්මස්ස හගවතො අප්පට්ඨතං ඤාණං. අනාගතෙ අප්පට්ඨතං
 ඤාණං. පච්චුප්පන්නෙ අප්පට්ඨතං⁴ ඤාණං. යාවතකං ඤෙය්‍යං, තාවතකං
 ඤාණං, යාවතකං ඤාණං, තාවතකං ඤෙය්‍යං. ඤෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං.
 ඤාණපරියන්තිකං ඤෙය්‍යං. ඤෙය්‍යං අතිකක්ඛිතිං ඤාණං නප්පචත්තති.
 ඤාණං අතිකක්ඛිතිං ඤෙය්‍යපථො නන්ති. අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියන්තථායිනො
 තෙ ධම්මා. යථා දව්‍යානං සමුග්ගපච්චානං සම්මා චුස්සිතානං හෙට්ඨිමං
 සමුග්ගපච්චං උපරිමං නාතිවත්තති, උපරිමං සමුග්ගපච්චං හෙට්ඨිමං
 නාතිවත්තති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියන්තථායිනො, එවමෙව බ්‍රහ්මස්ස හගවතො
 ඤෙය්‍යඤ්ච ඤාණඤ්ච අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියන්තථායිනො. යාවතකං ඤෙය්‍යං,
 තාවතකං ඤාණං. යාවතකං ඤාණං, තාවතකං ඤෙය්‍යං. ඤෙය්‍යපරියන්තිකං
 ඤාණං. ඤාණපරියන්තිකං ඤෙය්‍යං. ඤෙය්‍යං අතිකක්ඛිතිං ඤාණං
 නප්පචත්තති. ඤාණං අතිකක්ඛිතිං ඤෙය්‍යපථො නන්ති. අඤ්ඤාමඤ්ඤා-
 පරියන්තථායිනො තෙ ධම්මා. සබ්බධම්මෙසු බ්‍රහ්මස්ස හගවතො ඤාණං
 පචත්තති.

සබ්බෙ ධම්මා බ්‍රහ්මස්ස හගවතො ආචර්ජනපට්ඨිකා ආකඛිත-
 පට්ඨිකා මනසිකාරපට්ඨිකා විනතුපාදපට්ඨිකා. සබ්බසත්තෙසු බ්‍රහ්මස්ස
 හගවතො ඤාණං පචත්තති. සබ්බසඤ්ච සත්තානං හගවා ආසයං ජානාති.
 අනුසයං ජානාති. චරිතං ජානාති. අභිජිතං ජානාති. අප්පරජකේඛ
 මහාරජකේඛ තිකක්ඛිජ්ඣෙය්‍ය චුදිජ්ඣෙය්‍ය සවාකාරෙ ආකාරෙ සුච්ඤ්ඤාපයෙ
 උච්ඤ්ඤාපයෙ හබ්බාහබ්බෙ සත්තෙ පජානාති. සද්දෙවකො ලොකො
 සමාරකො සබ්බගම්මො සස්සමණ්ඩ්‍රගම්මි පජා සද්දෙවමනුස්සා අතොතා
 බ්‍රහ්මඤ්ඤාය පරිවත්තති. යථා යෙ කෙච්චි මච්ඡකච්ඡපා අත්තමසො
 තිමිතිමිඛග්‍රං උපාදාය අතොතො මහාසමුද්දෙ පරිවත්තන්ති, එවමෙව
 සද්දෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්බගම්මො සස්සමණ්ඩ්‍රගම්මි පජා
 සද්දෙවමනුස්සා අතොතො බ්‍රහ්මඤ්ඤාය පරිවත්තති.

1. අඤ්ඤානං - ස, PTS. 2. අච්ඡිතං - PTS.
 3. ඤාණානුපරිවත්තති - සිවුI. 4. අප්පට්ඨතං - ස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තවද ඒ බුදුහු දතසුතු (ඥායධර්මය) දනිති, දක්ක සුත්ත (නුවණැසිත්) දකිති; ඇසක් මෙන් වූවහ, ඥානමය වූවහ, ධර්මය වූවහ, වක්කායහ, ප්‍රවාක්කායහ, නිනෙතතායහ, ඉන්ද්‍රිය වූවහ; (දහම් දෙසන හෙයින්) වක්කායහ (ඥාය දක්වනුයෙන්) නිනෙතතායහ, අමාතය දෙනුවහ, ධර්මසාමික, තපාගතයහ. ඒ බුදුන් විසින් (මහනැණින්) නො දන්නා ලද්දෙක් (සම්මතේ දත් නැණින්) නො දන්නා ලද්දෙක් අවිදිත වූයෙක් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන ලද්දෙක් ප්‍රඥාවෙන් ස්පර්ශී නො කරන ලද්දෙක් නැති. ඥාය නම් වූ දතසුතු යම් කිසි ධර්මයක් වේ ද, අතිතානාගත-ප්‍රත්‍යුභවජනනාද ඇතුළු කොට සියලු ධර්මයෝ සමාකාරයෙන් භාග්‍යවත් බුදුන් ගේ ඥානමුඛයෙහි ආපාඨයට පැමිණෙත්. ආත්මානීය ද පරානීය ද උභයානීය ද දෘෂ්ට්විකානීය ද සාමපරිසිකානීය ද උත්තානානීය ද ගමනිරුනීය ද ගුණානීය ද ප්‍රතිවිජ්‍යානානීය ද නිත්‍යානීය ද අනවස්ථානීය ද නිකේලනානීය ද පරිභ්‍රාමානීය ද පරමානීයානීය (- නිව්‍යාණය) ද යන ඒ සියල්ල බ්‍රහ්මඥනය තුළ පවතී, භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ සියලු කායකමය ඥානය අනුව පවතී, සියලු වාක්කමය ඥානය අනුව පවතී, සියලු මනාසමය ඥානය අනුව පවතී.

අතීතයෙහි භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥානය අප්‍රතිහත (- නිරාවරණ) යැ අනාගතයෙහි ඥානය අප්‍රතිහත යැ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නයෙහි ඥානය අප්‍රතිහත යැ, දතසුත්ත යම් පමණ ද ඥානය එපමණ යැ, ඥානය යම් පමණ ද ඥායය එපමණ යැ, ඥානය ඥායපයඝීනනික යැ ඥායය ඥානපයඝීනනික යැ, ඥායය ඉක්මැ ඥානය නො පවතී, ඥානය ඉක්මැ ඥායපථයෙක් නැත, ඒ ධර්මයෝ අනෙකානාසපයඝීනනයෙහි පවත්නා සුල්ලහ; යම් සේ මනාකොට පැහැසු පුමුගුප්පල (=තහඩු) දෙකෙකින් යට සුමුගුප්පල උපරිමය නො ඉක්මවා ද, උඩ පුමුගුප්පල හෙට්ඨිමය නො ඉක්මැ සිටි ද, ඔහු ඔවුනොවුන් ගේ කෙළවර සිටුවා පුළු වෙත් ද; එසෙයින් මැ භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥායයත් ඥානයත් අනෙකානාසපයඝීනනයෙහි පවත්නාසුල්ලහ; යම්නාක් ඥායය ද ඒකාක් ඥානය යැ, යම්නාක් ඥානය ද ඒකාක් ඥාය යැ ඥානය ඥායපයඝීනනික යැ, ඥායය ඥානපයඝීනනික යැ ඥායය ඉක්මැ ඥානය නො පවතී, ඥානය ඉක්මැ ඥායපථයෙක් නැති; ඒ දහම්හු අනෙකානාසපයඝීනනයෙහි සිටුවාසුල්ලහ.

සියලු දහම් විෂයෙහි භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥානය පවතී, සියලු දහම්හු භාග්‍යවත් බුදුන් ගේ මනොආරාධනීයයට අයත්හු වෙති, රුචිය ප්‍රතිබඛ්‍යාසහ, මනසිකාර ප්‍රතිබඛ්‍යාසහ, විතෙතාත්පාදප්‍රතිබඛ්‍යාසහ; සියලු සතුන් විෂයෙහි භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥානය පවතී, බුදුහු සියලු සත්ත්වයන්ගේ ආශය දනිති, අනුශය දනිති, වරිතය දනිති, අභිමුක්තිය දනිති, අලා වූ කෙලෙස් රජස් ඇති මහත් වූ කෙලෙස් රජස් ඇති තිසුණු වූ (ඉඛාදි) ඉදුරන් ඇති මාදු වූ ඉදුරන් ඇති සුදුර ආකාර ඇති ගර්භිතාකාර ඇති සුවිඤ්ජා වූ දුර්විඤ්ජා වූ භව්‍යානව්‍ය සත්ත්වයන් දනිති, මරුන් බලුන් සහිත වූ දෙවියන් සහිත ලෝ වැසි තෙම මහණ බමුණන් සහිත වූ දෙවිමනිසුන් සහිත වූ ප්‍රජාව බ්‍රහ්මඥනය තුළ පවතී, යම්සේ තිඹි තිඹිබහල පටන් කොට යම් මස්කැපුබු කෙනෙක් වෙත් නම් ඔහු මහමුහුද තුළ හැසිරෙත් ද එසෙයින් මරුන් බලුන් සහිත වූ සද්දෙවක ලොක තෙමේ ඉමණ්ඩ්‍රාගමිණයන් සහිත සද්දෙවමනුෂ්‍යප්‍රජාව බ්‍රහ්මඥනය තුළ පවතී;

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යථා යෙ කෙවි පක්ඛි අන්තමසො ගරුලං වේතනෙය්‍යං උපාදය ආකාසස්‍ය පදේෂෙ පරිවත්තනති, එවමෙවං යෙපි තෙ සාරිපුත්තසමා පඤ්ඤාය, තෙපි බුද්ධිඤ්ඤාස්‍ය පදේෂෙ පරිවත්තනති. බුද්ධිඤ්ඤාං දෙවමනුස්සානං පඤ්ඤාං එරිකාං අභිභවිකාං තිට්ඨතිසෙව. යෙපි තෙ බත්තිසපණ්ණිකා බ්‍රාහ්මණපණ්ණිකා ගහපතිපණ්ණිකා සමණපණ්ණිකා නිපුණා කතපරපච්චාදා වාලවේධිරූපා වොභිඤ්ඤානා මඤ්ඤාදු වරන්ති පඤ්ඤාගතෙන දිට්ඨිගතාති, තෙ පඤ්ඤා අභිසංඛරිකා තථාගතං උපසඞ්ඤාමිතිං පුච්ඡන්ති යුග්ගාති ච පටිච්ඡන්තාති ච. කපිතා විසංජ්ජිතාච තෙ පඤ්ඤා හගවතා නොනති තිද්ධිච්ඡාදාණා. උපක්ඛිත්තකාච තෙ හගවතො සමපජ්ජන්ති. අථ බො හගවාච තත්ථ අතිරොචති යදිදං පඤ්ඤායාති - බොතෙන සුගං සමාගමො න හි තිං සකඛිසි සමපයාතවෙ.

තෙනාන හගවා:

“අථ තිං පටිත්තකමාගමො
මතසා දිට්ඨිගතාති වින්තයනොන,
ඥානෙන සුගං සමාගමො
න හි තිං සකඛිසි සමපයාතවෙ”ති.

පසුරසුත්තනිදේශසො අට්ඨමො.

9

මාගන්දියසුත්තනිදේශසො

අථ මාගන්දියසුත්තනිදේශසො වුච්චතෙ:

9 - 1

දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච¹
නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුතස්මිං,
කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං?
පාදාපි නං සමථුසිතුං න ඉචෙත්.

දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුතස්මිනති තණ්හඤ්ච අරතිඤ්ච රගඤ්ච² මාරහිතරො දිස්වා පසයිකා මෙථුතධමෙම ඡන්දො වා රුගො වා පෙමං වා නාහොසිති - දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුතස්මිං.

කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං පාදාපි නං සමථුසිතුං න ඉචෙත්ති - කිමෙවිදං සරිරං මුත්තපුණ්ණං කරිසපුණ්ණං සෙමනපුණ්ණං රුධිරපුණ්ණං අට්ඨිසඞ්ඤානං³ නහාරුසමකිං රුධිරමංසාවලෙපනං වමමාචිතඤ්චං⁴ ඡපියං පටිච්ඡන්තං ජිද්ධවජ්ඣං උග්ගරන්තං පග්ගරන්තං⁵ කිම්සඞ්ඤාතිසෙ - විතං නානාකලිමලපරිපූරං පාදෙන අකකමිතුං න ඉචෙත්තය්‍යං,⁶ කුතො පන සංවාසො වා සමාගමො වාති - කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං පාදාපි නං සමථුසිතුං න ඉචෙත්.

තෙනාන හගවා:

“දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච
නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුතස්මිං,
කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං
පාදාපි නං සමථුසිතුං න ඉචෙත්”ති.

1. අරතිඤ්ච රුගං - PTS.

2. රුගඤ්ච - PTS.

3. අට්ඨිසංඝාතං - ස.

4. වමමාචිතඤ්චං - ස.

5. උග්ගරං පග්ගරං - ස.

6. ඉචෙත්තය්‍යං - සිඞ්ඞි. II, මජ්ඣ.

යම්සේ චෛතනිකය ගුරුඵරජනු පටන් කොට යම් කිසි පක්ෂි කෙනෙක් වෙත් නම් ඔහු අහැරු පෙදෙසෙක හැසිරෙත් ද, එසෙයින් මැ යම් කෙනෙක් නුවණින් සැරිසුත් තෙරුන් සමවුවානු නම් ඔවුහු ද බුද්ධඥානයෙන් පෙදෙසෙක පවත්නාහුය. බුද්ධඥානය දෙවිමිනිසුන්ගේ ප්‍රඥාව පැතිරු මැඩගෙනැ හිටි මැය. නිපුණ වූ කළ පරවාද ඇති වල් විද්‍යා දුනුවායන් බදු ප්‍රසිද්ධ වූ යම් ක්ෂත්‍රිය - බ්‍රාහ්මණ - ගෘහපති - ශ්‍රමණපණ්ඩිත කෙනෙක් ප්‍රඥාවෙන් දෘෂ්ටිතයන් බිඳිමින් මෙන් හැසිරෙත් නම් ඔහු ගුහි වූ ද ප්‍රතිවිජ්‍යා වූ ද බොහෝ ප්‍රශ්න සකස් කොට ගෙන බුදුන් කරු පැමිණ විමාරති. ඒ ප්‍රශ්නයෝ බුදුන් විසින් සකාරණ ව කියන ලද්දහු විසඳන ලද්දහු ද වෙති. තවද ඔවුහු භාග්‍යවතුන්ගේ ශ්‍රාවක වූවාහු මැ වෙත්. යම් බුදුහු මැ එහි ප්‍රඥාවෙන් අතිශයින් බබළත් නුසි 'බොතෙන සුගං සමාගමො ත ගි නං සකබ්බි සමපයාතවෙ' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“අඨ නං -පෙ- සකබ්බි සමපයාතවෙ” යි.

අටවැනි ‘පසුර’ සූත්‍ර නිදේශය යි.

9

මාගන්දියසූත්‍රනිදේශය

ඉක්බිති මාගන්දිය සූත්‍රනිදේශය කියනු ලැබේ.

9 - 1

තෘණො යැ අරති යැ රගා යැ යන (මාරුද්ධිකාන්) තිදෙනා දක මෙවුන්දමහි ජන්දයෙක් හෝ නො වී යැ. මලමුයෙන් පිරුණු මේ සිරුර දක කවර කරුණෙකින් (ජන්දයෙක් වේ ද නො වේ මැයි.) ඒ සිරුර පසිනු දු ස්පර්ශී කරන්නට නො රිස්සෙමි.

දික්ඛාන තණං අරතිං රගඤ්ච නාහොසි ජන්දො අපි මෙට්ඨකමිං - තෘණො ද අරති ද රගා ද යන මාරුද්ධිකාන් දක පවා, මෙවුන්දමහි ජන්දයෙක් හෝ රුගයෙක් හෝ ප්‍රෙමයෙක් හෝ නො වී නුසි ‘දික්ඛාන තණං අරතිං රගඤ්ච නාහොසි ජන්දො අපි මෙට්ඨකමිං’ යනු වේ.

කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං පාදපි නං සමප්පසිතුං න ඉච්ඡෙති - මුයෙන් පිරුණු මලයෙන් පිරුණු සෙමින් පිරුණු ලෙසින් පිරුණු ඇවසතුළු වූ තහරවැලින් බැඳුණු, ලේමයින් ආලෙප කළ යමක් එතුණු සිව්සෙන් වැසුණු නොයෙක් සිදුරු ඇති (ඇස් ආදියෙන්) ඉතිරෙන (අබොහාගයෙන්) වැසිරෙන පණුකැලන් ගැවැසෙන නොයෙක් අසුවිමල යෙන් හාත්පසින් පිරුණු මේ සිරුර කියනු මැ කිම. (එය) පසින් ඇක්මෙන්තට (පවා) නොරිස්සෙමි. වැලි කවර කරුණෙකින් සංවාසයෙක් හෝ සමාගමයෙක් හෝ වේ දැයි ‘කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං පාදපි නං සමප්පසිතුං න ඉච්ඡෙති, යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“දික්ඛාන තණං -පෙ- පාදපි නං සමප්පසිතුං න ඉච්ඡෙති” යි.

9 - 2

එතාදිසං වෙ රතනං න ඉව්ඡසි
නාරිං තරිඤ්ඤති ඛණ්ඩි පඤ්ඤං,
දිට්ඨිග්ගතං සීලවතානුජ්චිතං
හවුපපතතිඤ්ඤ වදෙසි කිදිසං.

අනව්ඡරිතමෙවෙතං මනුසස්සා යං දිබ්බෙ කාමෙ පඤ්ඤානෙතා මානුසකෙ කාමෙ න ඉවෙඡ්ඤ්ඤ, මානුසකෙ වා කාමෙ පඤ්ඤානෙතා දිබ්බෙ කාමෙ න ඉවෙඡ්ඤ්ඤ, යං තිං උභොපි න ඉව්ඡසි¹ න සාදිග්ගි න පඤ්ඤානෙතා පිභෙසි නාභිජ්ජසි, කිං තෙ දස්සතං? කතමාස තිං දිට්ඨිසා සමන්තාගතොති පුච්ඡති.

“එතාදිසං වෙ රතනං න ඉව්ඡසි
නාරිං තරිඤ්ඤති ඛණ්ඩි පඤ්ඤං,
දිට්ඨිග්ගතං සීලවතානුජ්චිතං
හවුපපතතිඤ්ඤ වදෙසි කිදිසං”නති.

9 - 3

ඉදං වදාමිති න තස්ස භොති (මාගජ්ඣාති හගවා)
ධම්මෙසු² නිවෙඡ්ඤ්ඤ සමුග්ගතිතං,
පස්සඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්ගතාය
අර්ඝ්ඤ්ඤාසනතිං පච්ඡං අදස්සං.

ඉදං වදාමිති න තස්ස භොති - ‘ඉදං වදාමිති ඉදං වදාමි. එතං වදාමි. එතතකං වදාමි. එතතාවතා වදාමි. ඉදං දිට්ඨිගතං වදාමි. ‘සස්ස-තො ලොකො’ති වා -පෙ- ‘තෙව භොති න න භොති තථාගතො පරමමරණා’ති වා; න තස්ස භොතිති - න මග්ගං භොති එතතාවතා වදාමිති න තස්ස භොතිති - ‘ඉදං වදාමිති න තස්ස භොති.’ මාගජ්ඣාති-හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙත ආලපති; හගවාති - ගාරවාධිවචනං -පෙ-සච්ඡිකාපඤ්ඤාති යදිදං හගවාති - ‘මාගජ්ඣාති හගවා.’

ධම්මෙසු නිවෙඡ්ඤ්ඤ සමුග්ගතිතනති - ‘ධම්මෙසු’ති ආසවසිද්ධි-ගහෙසු; නිවෙඡ්ඤ්ඤාති නිව්ඡිතිනා, විනිව්ඡිතිනා, විචිතිනා, පච්චිතිනා, භුලසිනා, තීරසිනා, විහාවසිනා, විභූතං කතා, ඔග්ගිග්ගතො, ඔග්ගිග්ගතො, වරග්ගතො, කොට්ඨාසග්ගතො, උච්චග්ගතො, සමුච්චග්ගතො ඉදං සච්චං තච්ඡං තථං භූතං යථාචං³ අපිපජ්ජනති ගතිතං පරාමධං අභිනිවිධං අර්ඝ්ඤ්ඤාසනං අධිමුත්තං තඤ්ඤාති සංවිජ්ජති කුප්පලබ්බති පඤ්ඤානෙතං සමුච්ඡිතං වුපසනතං පටිපස්සාදිං අභිබ්බසනතිතං ඤ්ඤාසනතිතං දසිනති ‘ධම්මෙසු නිවෙඡ්ඤ්ඤ සමුග්ගතිතං.’

1. ඉව්ඡසි - මු. II

2. න ව ධම්මෙසු - මු. II. මෙසං.

3. යථාචං - සිමු. II.

9 - 2

බොහෝ රජුන් විසින් පතන ලද දිව්‍යසූරතනායක් වැනි වූ මෙබඳු සක්‍රියක ඉදින් නො කැමැත්තවූ නම්, (එකල්හි) තොපගේ දෘෂ්ටිය ද ශීලව්‍රීතය ද ජීවිතය ද හමොත්පතනිය ද, කෙබඳු දැයි කියනු මැනවැ' යි.

යම් තොයකින් භික්ෂුසෙන් දිව්‍යකාමයන් ප්‍රාචීනා භක්ෂරමින් මානුෂිකකාමයන් නො කැමැති වන්නේ නම්, මානුෂිකකාමයන් හෝ ප්‍රාචීනා කෙරෙමින් දිව්‍යකාමයන් නො කැමැති වන්නේ නම්, තෙල ආශ්වායීයෙන් නො වෙයි. යම් භෙයකින් තෙපි දෙක මැ තො රිසියවූ ද තො ඉවසවූ ද, තො පතවූ ද, තො කැමැති වවූ ද, තො සිතවූ ද, (එහෙයින්) තොප ගේ දර්ශනය කිම? තෙපි කවර ලබ්බියකින් සමන්විතයවූ දැයි විචාරයි.

“එතාදිසං ඔව -පෙ- වදෙසි කිදිසං”, යි

9 - 8

(බුදුහු මාගන්ධිය, යි මෙසේ වදාරති:) දෙසැටදිවුදහම්හි, නිශ්චය කොට මෙය මැ (සැබැවැයි මෙසේ) කියමි දැනි ව ගන්නා ලද්දෙක් මට තො වෙයි, යළි දෙසැට දෘෂ්ටිනිති (ආදීතවය) දක්නෙම් (කිසි දෘෂ්ටියක්) දැනි ව නොගෙන (සිවුසස්) යොග්‍යතෙමි අධ්‍යාත්මශාන්ති යයි කියන ලද නිවන දිවිමි.

ඉදං වදාමිති න තස්ස භොති - ‘ඉදං වදාමි’ යනු: මේ කියමි, තෙල කියමි, මෙතෙක් කියමි, මෙතෙකින් කියමි, මේ දෘෂ්ටිගතය කියමි: ‘ලොකය ශාශ්වතැ’යි හෝ...සතති තෙම මරණින් මතුයෙහි නො මැ වෙයි, තො වන්නේ තො චේය යි; න තස්ස භොති - මට තොවෙයි, මෙතෙකින් කියමි, ඒ මට තොචේ නුයි ‘ඉදං වදාමිති න තස්ස භොති’ යනු වේ. ‘මාගන්ධිය’ යි බුදුහු ඒ බමුණු තමින් අමතන සේක... ‘හගවා’ යනු: ගෞරවාදිවචන යැ...මේ ‘හගවා’ යනු (සම්බම්භන්) ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමෙන් උපත් ප්‍රඥප්තියෙක් නුයි ‘මාගන්ධියාති හගවා’ යනු වේ.

ධම්මෙසු නිවෙස්සා සමුග්ගහිතං - ‘ධම්මෙසු’ යනු: දෙසැට දෘෂ්ටිගත යන්න; නිවෙස්සා - නිශ්චය කොට විනිශ්චය කොට විමසා වෙසෙයින් විමසා තුලනය කොට තීරණය කොට සලකා ප්‍රකටකොට, අවසි කොට ගැනීම කොටස් වශයෙන් ගැනීම උතුම් කොට ගැනීම කොටස් කොට ගැනීම රුශිවශයෙන් ගැනීම විශෙෂරුශිවශයෙන් ගැනීම, මේ සැබව අවිපරිත යැ භූත යැ සාචාවත් යැ අවිපරිත යැයි ගන්නා ලද පරමශී කළ අනිතිවෙය කළ ඇතුළත් වැ හිටි බැසගන්නා ලද්දක් නැත, විද්‍යාමාන නො වෙයි, නො ලැබෙයි, ප්‍රතිණ යැ සමුච්ඡින්නයැ සන්තිද්‍රවන ලද දුරලත ලද අහවොයාත්පත්තික කරන ලද නුවණකින්තෙන් දවන ලද නුයි ‘ධම්මෙසු නිවෙස්සා සමුග්ගහිතං’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පසංකඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්ගහායාති - 'දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි න පරාමසාමි නාහිතිවිසාමි; අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිතිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය, අථවා, 'සසංකො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤා'නති දිට්ඨි-ගතමෙතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිපථඤ්ඤා දිට්ඨිසංකොඡනං සද්දකං සපිකානං සඋපායාසං සපරිලාහං න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරෝධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සමොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තතිති දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි න පරාමසාමි නාහිතිවිසාමි; අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිතිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය'. අථවා, 'අසසංකො ලොකො, අනත්වා ලොකො, අනනත්වා ලොකො, තං ජිවං තං සරීරං, අඤ්ඤං ජිවං අඤ්ඤං ඥරීරං, හොති තථාගතො පරමමරණා, න හොති තථාගතො පරමමරණා, හොති ච න ච හොති තථාගතො පරමමරණා, තෙව හොති න න හොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤා'නති දිට්ඨිගතමෙතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිපථඤ්ඤා දිට්ඨිසංකොඡනං සද්දකං සපිකානං සඋපායාසං සපරිලාහං න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරෝධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සමොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තතිති දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි, න පරාමසාමි, නාහිතිවිසාමි; අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිතිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය.' අථවා, ඉමා දිට්ඨියො එවං ගහිතා එවං පරාමසිතා එවංගතිකා ගපිසානති එවං අභිසම්පරායාති දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි, න පරාමසාමි, නාහිතිවිසාමි; අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිතිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය.' අථවා, ඉමා දිට්ඨියො නිරයසංවත්තතිකා නිරවඡ්ඡානසොකිසංවත්තතිකා පෙතතිවිසයසංවත්තතිකාති දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි, න පරාමසාමි, නාහිතිවිසාමි; අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිතිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය.' අථවා, ඉමා දිට්ඨියො අනිච්චා සඤ්ඤා පටිච්ච-සමුප්පාදනා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මාති දිට්ඨිසු ආදීනවං පසංකොතා දිට්ඨියො න ගණනාමි, න පරාමසාමි, නාහිතිවිසාමි. අථවා, න ගණනිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාහිතිවිසිතබ්බාති එවමපි - 'පසංකඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය.'

පඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්‍රහණාය - දූෂටින්හි ආදීනව දක්මින් දූෂටින් නොගත්ම, පරාමසී නො කරමි, පිටිසැ නො සිටිමි; නොහොත් නො ගතයුත්තානුය නො දහැගතයුත්තානුය, නො පිටිසැ සිටිය යුත්තානුය යි මෙසේත් 'පඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්‍රහණාය' යනු වේ. නොහොත් 'ලොකය ශාශ්වත යැ, මෙය මැ සැබව, අත්‍යය මොකය' යන තෙල දූෂටිගතය දූෂටිගතනය දූෂටිකාන්තාරය දූෂටි නමැති හුල දූෂටිවලනය දූෂටිසංයෝජනය (කායික) දුක් සහිත යැ (වෛතසික) පිඩා සහිත යැ දුඛ ආයාස සහිත යැ පරිදහ සහිත යැ සංසාර (වට්ටයෙහි) නිවේදය පිණිස නොවෙයි, විරාගය පිණිස උපශමය පිණිස අභිජානනය පිණිස සම්මොඛය පිණිස නිජ්ඣාණය පිණිස නො පවත්නේ නුසි දූෂටින්හි ආදීනව දක්මින් දූෂටින් නො ගත්ම, පරාමසී නො කරමි, පිටිසැ නො සිටිමි; නොහොත් නො ගත යුත්තානු යැ පරාමසී නො කල යුත්තානු යැ නො පිටිසැ සිටිය යුත්තානු නුසි මෙසේත් "පඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්‍රහණාය" යනු වේ. නොහොත් 'ලොකය අශාශ්වත යැ, ලොකය අනන්තවත් යැ, ලොකය අනන්තවත් යැ, ජීවය ත් ශරීරයත් ඒ මැය, ජීවය අනෙකෙකැ ශරීරය අනෙකෙකි, මරණින් මතු සත්තා තෙම වෙයි, මරණින් මතු සත්තා තෙම නො වෙයි, මරණින් මතු සත්තා තෙමේ වන්නේ ද නො ද වන්නේ ද වෙයි, මරණින් මතු සත්තා තෙමේ නො මැ වෙයි නො වන්නේ නො වෙයි, මෙය මැ සැබව, අත්‍යය මොක යැ යන තෙල දූෂටිගතය දූෂටිගතනය දූෂටිකාන්තාරය දූෂටිශුලය දූෂටිවිෂ්පඤ්ඤාය දූෂටිසංයෝජනය දුක් සහිත යැ පිඩා සහිත යැ දුඛ ආයාස සහිත යැ පරිදහ සහිත යැ නිවේදය පිණිස නො පවති, විරාගය පිණිස - නිරෝධය පිණිස - උපශමය පිණිස අභිඤ්ච පිණිස - සම්මොඛය පිණිස - නිජ්ඣාණය පිණිස නො පවති නුසි දූෂටින් කෙරෙහි ආදීනව දක්නෙමි දූෂටින් නො ගත්ම, පරාමසී නො කරමි, පිටිසැ නො සිටිමි; නොහොත් නො ගතයුත්තානු යැ පරාමසී නො කල යුත්තානු යැ නො පිටිසැ යුත්තානු යැ' යි මෙසේ ත් 'පඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්‍රහණාය' යනු වේ. නොහොත් 'මේ දූෂටිහු මෙසේ ගන්නා ලද්දහු මෙසේ පරාමසී කරන ලද්දහු මෙබඳු ගති ඇත්තානු මෙබඳු පරලොව ඇත්තානු වෙති' දූෂටින්හි ආදීනව දක්නෙමි දූෂටි නො ගත්ම, පරාමසී නො කරමි; නොහොත් නො ගතයුත්තානු ය, නො දුඛයයුත්තානු යැ, නො පිටිසි යැ යුත්තානු නුසි මෙසේත් 'පඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්‍රහණාය' යනු වේ. නොහොත් 'මේ දූෂටිහු නිරයෙහි ඉපදීම පිණිස පවත්නානු යැ නිරිසන්යොන්ති ඉපදීම පිණිස පවත්නානු යැ ප්‍රෙතවිෂයයෙහි ඉපදීම පිණිස පවත්නානු යැ' යි දූෂටින්හි ආදීනව දක්මින් දූෂටි නො ගත්ම, නො දහමි, නො පිටිසැ සිටිමි; නොහොත් නො ගතයුත්තානු යැ නො දුඛයයුත්තානු ය, නො පිටිසි යැ යුත්තානු නුසි මෙසේත් 'පඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්‍රහණාය' යනු වේ. නොහොත් 'මේ දූෂටිහු අනිත්‍යයහ ප්‍රත්‍යයන් පිඩින් කරන ලද්දහු ය, ප්‍රතිත්‍යයමුත්පන්නාහ, ඤායන පුල්ලහ, නැයෙන පුල්ලහ, නො රැඳෙන පුල්ලහ, නිරුඬාවන පුල්ලහ' යි දූෂටින්හි ආදීනව දක්නෙමි දූෂටි නො ගත්ම, නො දහමි නො පිටිසෙමි; නොහොත් නො ගතයුත්තානු යැ පරාමසී නො කල යුත්තානු යැ අභිනිවේශ නො කලයුත්තානු නුසි මෙසේ ත් 'පඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්‍රහණාය' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

අර්ඝ්‍යානසන්තිං පටිනං අදස්සනති - 'අර්ඝ්‍යානසන්ති' නති අර්ඝ්‍යානං රාගස්ස සන්තිං දොසස්ස සන්තිං මොහස්ස සන්තිං කොඛස්ස - උපනාසස්ස මක්ඛස්ස - පලාසස්ස - ඉස්සාය - මච්ඡරියස්ස - මායාය - සාදේය්‍යස්ස ඵලාස්ස - සාර්ග්ගස්ස - මානස්ස - අභිමානස්ස - මදස්ස - පමාදස්ස - සබ්බකි - ලෙසානං - සබ්බද්වට්ඨිතානං - සබ්බදර්ශානං - සබ්බපරිලාභානං - සබ්බසන්තාපානං - සබ්බානුසලාභිසම්බාරානං සන්තිං උපසන්තිං චූළසන්තිං නිච්ඡුතිං පටිපාසස්සද්ධිං; පටිනං නති - පටිනනෙතො විචිතනෙතො පටිචිතනෙතො භූලයනෙතො තීරයනෙතො විභාවයනෙතො විභූතං කරොනෙතො; 'සබ්බ සම්බාරා අභිච්චා'ති පටිනනෙතො විචිතනෙතො පටිචිතනෙතො භූලයනෙතො තීරයනෙතො විභාවයනෙතො විභූතං කරොනෙතො; 'සබ්බ සම්බාරා දුක්ඛා' නි - පෙ - 'සබ්බෙ ධම්මො අනප්පා'ති පටිනනෙතො විචිතනෙතො පටිචිතනෙතො භූලයනෙතො තීරයනෙතො විභූතං කරොනෙතො; 'යං කිංකරි සමුදයධම්මං සබ්බන්තො නිරෝධධම්මං' නති පටිනනෙතො විචිතනෙතො පටිචිතනෙතො භූලයනෙතො තීරයනෙතො විභාවයනෙතො විභූතං කරොනෙතො; අදස්සනති - අදස්සං,¹ අදක්ඛි අපස්සිං පටිපිඤ්ඤාති 'අර්ඝ්‍යානසන්තිං පටිනං අදස්සං.'

තෙනාන භගවා:

"ඉදං චදම්භි න තස්ස හොති ('මාගඤ්ඤා'ති භගවා)
ධම්මෙසු නිවේජය්‍ය සමුග්ගහිතං,
පස්සඤ්ච දිට්ඨිසු අනුග්ගහාය
අර්ඝ්‍යානසන්තිං පටිනං අදස්සං" නති.

9 - 4

විනිව්ජයා යාති පකපටිතාති ('ඉති මාගඤ්ඤො)
තෙ වෙ මුති චූළි අනුග්ගහාය,
අර්ඝ්‍යානසන්තිති යමෙතමන්ථං
කථනනු ධිරොගි පච්චෙදිතං තං.²

විනිව්ජයා යාති පකපටිතාති - 'විනිව්ජයා' වුච්චන්ති ආසට්ඨි - දිට්ඨිගතාති; පකපටිතාති - කපටිතා පකපටිතා අභිසම්බතා සංග්ග්ථ - පිතාතිපි පකපටිතාති; අථවා, අභිච්චා සම්බතා පටිච්චසමුප්පන්නා බයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරෝධධම්මා විපරිණාමධම්මාතිපි පකපටිතාතිති - විනිව්ජයා යාති පකපටිතාති; ඉති මාගඤ්ඤොති - 'ඉති'ති පදසන්ති පදසංසයො පදපාරිසුරි අකබරසම්චායො බ්‍යඤ්ඤානිද්ධිතා පදනුප්පබ්බතා නාමෙතං 'ඉති'ති; මාගඤ්ඤොති - තස්ස චූළගිග්ගස්ස නාමෙ සම්බා සමඤ්ඤ පඤ්ඤාතති වොහාරොති 'ඉති මාගඤ්ඤො'.³

තෙ වෙ මුති චූළි අනුග්ගහාය අර්ඝ්‍යානසන්තිති යමෙතමන්ථන්ති - 'තෙ වෙ' ති ආසට්ඨිදිට්ඨිගතාති; මුතිති - මොතං වුච්චති ඤ්ඤං - පෙ - සම්භජ්‍යාමතිච්ච සො මුතිති; අනුග්ගහායාති - දිට්ඨිසු අදිතවං පස්සනෙතො දිට්ඨියො න ගණනාමි න පරාමසාමි නාතිති විසාමිති ච භණ්ඨි අර්ඝ්‍යානසන්තිති ච භණ්ඨි; යමෙතමන්ථන්ති - යං පරමන්ථන්ති - 'තෙ වෙ මුති චූළි අනුග්ගහාය අර්ඝ්‍යානසන්තිති යමෙතමන්ථං.'

1. අදස්සං - ස. 2. පච්චෙදිතාති - චූළප. 3. මාගඤ්ඤොති - සීග්‍ර. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අජකතකසනතිං පමිතං අදසං - ‘අර්කිතකසනතිං’ යනු: අධ්‍යාත්ම යෙහි රුහුණෙන් සන්තිදීම දෝෂයාගේ - මොහයාගේ සන්තිදීම ක්‍රොධයාගේ - උපතාය - මකුබව - පලාස - ඊෂ්ඨා - මාන්සයා - මායා - සංඛ්‍යා - සාමාන - සාරමාන - මාන - අතිමාන - මද - ප්‍රමාදයාගේ - සියලු කෙලෙසුන්ගේ සියලු දුශ්චරිතයන්ගේ - සියලු දර්ශයන්ගේ - සියලු පරිදායයන්ගේ සියලු සන්තාපයන්ගේ - සියලු අකුසලාභිසංඝකාරයන්ගේ ශාන්තිය ව්‍යුපශාන්තිය නිර්වාණිය ප්‍රතිප්‍රභුබ්ධිය; පමිතං - (සිවියල්) වඩමින් වෙසෙසින් වඩමින් ප්‍රකෂීයෙන් වඩමින් තුලනය කෙරෙමින් තීරණය කෙරෙමින් සලකමින් ප්‍රකට කෙරෙමින්; ‘සියලු සංඝකාරයෝ අතිත්‍යයෝ යැ’යි...‘සියලු සංඝකාරයෝ දුක්ඛ’යි...‘සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයෝ යැ’යි ‘යම් කිසි සමුදයධර්මයෙන් වේ නම් ඒ සියල්ල නැසෙන සුලු යැ යි’ වඩමින් වෙසෙසින් වඩමින් ප්‍රකෂීයෙන් වඩමින් තුලනය කෙරෙමින් තීරණය කෙරෙමින් විනාවනය කෙරෙමින් විභූත කෙරෙමින්; අදසං- දුක්කෙම දිවිමි බැලුවෙමි (නුවණින්) ප්‍රතිවෙධ කෙලෙමි නුසි ‘අර්කිතක- සනතිං පමිතං අදසං’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“ඉදං වදාමිති -පෙ- අජකතකසනතිං පමිතං අදසං” යි.

9 - 4

(මාගන්දිය තෙම මෙසේ කීය:) විනිශ්චය කොට ගන්නා ලද යම් දෙසැට දෘෂ්ටිමි කෙනෙක් ප්‍රකල්පිත වූවාහු ද, ඒ දෘෂ්ටිධර්මයන් සවිඥ මුනි වූ නෙයි එකානන්‍යයෙන් නො ගෙන අධ්‍යාත්මශාන්තිය යයි තෙල යම් අනිත්‍යත් වදාලනු ද, ධර්මයන් පිසින් ඒ පරමානිත්‍ය කෙසේ ප්‍රකාශ කරන ලද ද ?

විනිව්ඡයා යාති පකපටිතාති - ‘විනිව්ඡය’ යි ආෂමර්ද්‍යවිගතයෝ කියනු ලැබෙත්. **පකපටිතාති -** කල්පිත ප්‍රකල්පිත අභිසංඝාත වූවාහු මොනොවට පිහිටුවන ලද්දහු නුසි ‘පකපටිත’ නම් වෙති; නොහොත් අතිත්‍ය - සංඝකාත - ප්‍රතිත්‍යසමුත්පන්න වූවාහු ස්වයංවත සුලු නැසෙන සුලු නො ඇලෙන සුලු නිරාභාවත සුලු විපරිණාමසවතාව ඇත්තාහු නුසි ද ‘පකපටිත’ නුසි ‘විනිව්ඡයා යාති පකපටිතාති’ යනු වේ. **ඉති මාගන්දියො- ‘ඉති’** යනු: පදසකි යැ පදසංසගී යැ පදපාරිජුරි යැ අක්කරසමවාය යැ ව්‍යඤ්ඤානශ්ලිෂ්ටතා යැ පදනුපුළිකා නමැ තෙල ‘ඉති’ යනු. ‘මාගන්දියො’ යනු ඒ ඛමුණුගේ නම යැ සංඛ්‍යා යැ සංඥ යැ ප්‍රඥප්ති යැ ව්‍යවහාරය නුසි ‘ඉති මාගන්දියො’ යනු වේ.

තෙ වෙ මුනි බ්‍රාහ්ම අනුග්‍රහණය අර්කිතකසනතිනි යමෙතමස්මං- ‘තෙ වෙ’ යනු: ආෂමර්ද්‍යවිගතයෝ යි. මුනි යනු: ‘මොන’ යි ඥානය කියනු ලැබෙයි ..(2-8 සුත්තනිදේශය.) අනුග්‍රහණය - දෘෂ්ටිති ආදීතව දක්මින් දෘෂ්ටි නො ගත්ම පරාමයි නො කෙරෙමි අභිතිවෙය නො කෙරෙමි ද කියවු, අධ්‍යාත්මශාන්තිය’යි ද කියවු; **යමෙතමස්මං -** යම් පරමානිත්‍යක් නුසි ‘තෙ වෙ මුනි බ්‍රාහ්ම අනුග්‍රහණය අර්කිතකසනතිනි යමෙතමස්මං’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථනනු **සිරිමත් පව්වෙහි** **තනති** - 'කථනනු'හි පදං සංසඟපුත්ථ; පිම්බිපුත්ථ; දොළහකැවුත්; අනෙකංසපුත්ථ, එවනනුබො න නුබො-කිනනුබො කථනනුබොති කථනනු; **සිරිමත්** - සිරිමත් පව්වෙහි පඤ්ඤාපනෙහි බුද්ධිමනෙහි ඤාණිති විභාජිති මොඛිති; **පව්වෙහි** - වෙදිකං පව්වෙදිකං ආවිකිකං දෙසිකං පඤ්ඤාපිකං පට්ඨපිකං විතතකං උතතානිකං පකාසිතනති 'කථනනු සිරිමත් පව්වෙදිකං තං'.

ଦେବୀନାଥ ଚକ୍ର ପ୍ରାଣଲିଖନା:

“ဒါကလဲဗဲဗဲ၊ သက် ဝဏ္ဏမိသက် (စွဲကိ မာကဗိုသေ)
 ဘေ ဝေ ဗြဲကိ ခြဲကိ ခုဏ္ဏဏသေ၊
 ခုဏ္ဏဏသေသက်ကိ နေဓမ္မသက်ကိ၊
 သဝိဏ္ဏ သိဝေကိ ဝေဓမ္မသက်ကိ သ”ဟကိ။

9 - 5

න දිවයින, න සුනිය, න සැසෙන (‘මාගැනි’හි නගවා)
සිංඛලයානාපි න සුනියාන,
අදිවයින අසුනියා අසුනා,¹
අසිලනා අබනා නොපි තෙන.
එතෙ ව නිසාස් අනුගතය
සමනානා අනිසාය හවං නි ජපො.

න දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙනාති - දිට්ඨියාපි² සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං නාහ, න කපෙමි³ න භණාමි⁴ න දිපයාමි; න වොහරාමි සුත්තියාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං නාහ, න කපෙමි⁵, න භණාමි,⁶ න දිපයාමි⁷ න වොහරාමි දිට්ඨියා සුත්තියාපි⁸ සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං නාහ, න කපෙමි, න භණාමි, න දිපයාමි, න වොහරාමි; ඤාණෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං නාහ, න කපෙමි, න භණාමි න දිපයාමි, න වොහරාමිති - න දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙන. මාග්ගඤ්ඤාති භග්ගවාති - 'මාග්ගඤ්ඤාති' භග්ගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලප්ථි; භග්ගවාති - ගාරවාතිවචනං. -පෙ- සම්මතාපඤ්ඤාති යදිදං 'භග්ගවාති' - 'මාග්ගඤ්ඤාති භග්ගවා.'

සිලබබනෙතාරි නි සුඛිමානානි - සිලෙතපි සුඛිං විසුඛිං පරිසුඛිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං නාහ, න කපෙම්, න භණ්ණම්, න දීපයාමි, න වොහරාමි; වනෙනපි සුඛිං විසුඛිං පරිසුඛිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං නාහ, න කපෙම්, න භණ්ණම්, න දීපයාමි, න වොහරාමි; සිලබබනෙතාරි සුඛිං විසුඛිං පරිසුඛිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං නාහ, න කපෙම්, න භණ්ණම්, න දීපයාමි, න වොහරාමිති 'සිලබබනෙතාරි නි සුඛිමාන.'"

1. අප්‍රතික අක්‍රියතා - ස. මිත්‍රර. 2. දිවයින - සිවු. II, දිවයිනාචාරි - මෙරස. PTS.

3. කපටි - සබ්බත්. 4. හණ්ඩි - සබ්බත්. 5. කපටි - සිං. II. P.Ts.

6. ගණයි - සිමු, II. 7. දීර්ඝයි, සිමු, II. 8. සුභතනපි - සබ්බකා,

කථනනු ධිජෙති පච්චේදිතං තං - යනු: 'කථනනු' යන පදය සැක විවාර්ථි යැ විමතිපාව්‍යා යැ විවිකිත්තාපාව්‍යා යැ අනෙකානන්තාපාව්‍යා යැ: මෙසේ දෙ හෝ, තො, වේ දෙ හෝ, කිමෙක් දෙ හෝ, කෙසේ දෙ හෝ නුසි 'කථනනු' යනු වේ. ධිජෙති - සිරයන් විසින් පණ්ණිතයන් විසින් ප්‍රඥාවතුන් විසින් බුද්ධිමතුන් විසින් නුවණැතියන් විසින් විහාචින් විසින් ප්‍රාඥයන් විසින්; පච්චේදිතං - දක්තා ලද ප්‍රකාශ කරන ලද කියන ලද දෙසන ලද පනවන ලද තාත ලද විනාශ කරන ලද ප්‍රකට කරන ලද ප්‍රකාශ කරන ලද නුසි 'කථනනු ධිජෙති පච්චේදිතං තං' යනු වේ.

එයින් කියැ ඒ බමුණු:

“විනිව්ඤ්ඤා යාති -පෙ- පච්චේදිතං තං” සි.

9 - 5

(බුදුහු 'මාගන්ධිය' සි මෙසේ වදාලන:) මම් දූෂටියෙන් ශුද්ධිය නො කියමි. මුත්තියෙන් - සමාපත්තිඥානයෙන් - බාහිර සිලව්‍රතයෙහි දු ශුද්ධිය නො කියමි. (දඬුවෙකුක) සමාපත්තිදූෂටියෙන් වෙන් වැ තවාභිග්‍රාහියෙන් වෙන් වැ කම්මකතා සත්‍යානුලෝමකඥානයෙන් වෙන් වැ ප්‍රාතිමොක්‍ෂ-සංවරයෙන් වෙන් වැ බුද්ධාභිග්‍රාහියෙන් වෙන් වැ ශුද්ධිය නො කියමි. ඒ සමාපත්තිදූෂටියාදිමාත්‍රයකින් දු නො කියමි. තවද තෙල දූෂටි ආදි ධර්මයන් දුරු කොට අදූෂටි ආදි ධර්මයන් අනුග්‍රහ කොට ශාන්ත තෙමේ (වක්කාදීන් අතුරෙන් කිසිවක්) නිශ්ශ්‍රය නො කොට කාමාදි හවය නො පනත්තට සමථි වන්නේය.

නා දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙනා - දූෂටියෙන් ද ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය නාහ - නො කියමි. නො බෙණෙමි. නො දක්වමි. නො වහරමි. මුත්තියෙහි දු ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරි-ශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය නාහ - නො කියමි, නො බෙණෙමි නො දක්වමි නො වහරමි. දූෂටිමුත්තියෙහි දු ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය නාහ - නො කියමි, නො බෙණෙමි නො දක්වමි නො වහරමි. සමාපත්තිඥානයෙහි දු ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය 'නාහ' නො කියමි. නො බෙණෙමි නො දක්වමි ව්‍යවහාර නො කෙරෙමි නුසි 'නා දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙනා යනු වේ. මාගන්ධියාති හගවා - 'මාගන්ධිය' සි බුදුහු ඒ බමුණා තමන් ආමන්ත්‍රණය කෙරෙති. හගවා - යනු: ගෞරවාවිච්චන යැ...මේ 'හගවා' යනු සියලු ධර්මයන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමෙන් උපත් ප්‍රඥප්තියක් නුසි 'මාගන්ධියාති හගවා' යනු වේ.

සිලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ - සිලයෙහි දු ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය නාහ - නො කියමි නො බෙණෙමි නො දක්වමි නො වහරමි. ව්‍රතයෙහි දු ශුද්ධිය...පරිමුක්තිය 'නාහ' නො කියමි නො බෙණෙමි නො දක්වමි නො වහරමි. සිලව්‍රතයෙහි දු ශුද්ධිය...පරිමුක්තිය 'නාහ' නො කියමි නො බෙණෙමි නො දක්වමි නො වහරමි නුසි 'සිලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ' යනු වේ.

අදිට්ඨියා අසුප්පායා අසුඤ්ඤා අසිලනා අබ්බතා නොපි තෙතනාති-
දිට්ඨි¹ ඉච්ඡිතබ්බං දසවච්ඡිකා සමමාදිට්ඨි: අත්ථි දින්නං, අත්ථි සිට්ඨං,
අත්ථි හුතං, අත්ථි සුකට්ඨකකවාතං කම්මානං ඵලං විපාකො, අත්ථි අයං
ලොකො, අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි මාතා, අත්ථි පිතා, අත්ථි සත්තා
ඔපපාතිකා, අත්ථි ලොකක සමණ්ණායමණා සමමනනා සමමාපට්ඨනනා යෙ
ඉමිඤ්ඤා ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකම්මා පච්චෙදෙත්තීති.
සමණම්පි ඉච්ඡිතබ්බං පරතොපකාසො: සුත්තං ගෙග්ගං වෙය්‍යාකරණං
ගාථා උදනං ඉතිවුත්තනං ජාතකං අබ්බුතබ්බමං වෙදලං. ඤ්ණම්පි
ඉච්ඡිතබ්බං: කම්මස්සකතං ඤ්ණං, සම්මානුලොභිකං ඤ්ණං, අභිඤ්ඤාඤ්ණං
සමාපත්තිකං ඤ්ණං. සිලම්පි ඉච්ඡිතබ්බං: පාතිමොක්ඛසංවරො. වතම්පි
ඉච්ඡිතබ්බං අට්ඨි ධුතභිතානි: ආරඤ්ඤිකභිතං පිණ්ඩපාතිකභිතං පංඤ්කුලිකභිතං
තෙවිච්ඡිකභිතං සපදානවාරිකභිතං බලපච්ඡානත්තිකභිතං නෙඝජ්ජිකභිතං
සථාසංකප්පිකභිතනති- අදිට්ඨියා අසුප්පායා අසුඤ්ඤා අසිලනා අබ්බතා.
නොපි තෙතනාති - නාපි සමමාදිට්ඨිමත්තෙන නාපි සමණමත්තෙන නාපි
ඤ්ණමත්තෙන නාපි සිලමත්තෙන නාපි වතමත්තෙන අජ්ඣත්තසත්තිං
පත්තො හොති. නපි ටිතා එතෙති ධම්මෙති අජ්ඣත්තසත්තිං පාපුණාති.
අපිච්ච, සමාරා ඉමෙ ධම්මා හොනති අජ්ඣත්තසත්තිං පාපුණිතුං අභිගතතුං
පුසිතුං² සච්ඡිකාතුනති ‘අදිට්ඨියා අසුප්පායා අසුඤ්ඤා අසිලනා අබ්බතා
නොපි තෙන.’

එතෙ ව නිසසජ්ජ අනුග්ගහායාති - ‘එතෙ’ති කණ්ණපකඛිකානං
ධම්මානං සමුග්ගාතො පතානං ඉච්ඡිතබ්බං, තෙව්‍යාතුකෙසු කුසලෙසු
ධම්මෙසු අතමමයතා³ ඉච්ඡිතබ්බං, යතො කණ්ණපකඛිකා ධම්මා
සමුග්ගාතපාගාතෙන පතිනා හොනති උච්ඡින්නමුලා තාලාවච්ඡිකතා⁴
අනභාවකතා ආයතිං අනුපාදබ්බමා, තෙව්‍යාතුකෙසු ව කුසලෙසු ධම්මෙසු
අතමමයතා හොති. එතතාවතාපි ත ගණ්ණාති, ත පරාමසති, තාභිතිවිසති.
අථව්‍යා, ත ගණ්ණිතබ්බං ත පරාමසිතබ්බං තාභිතිවිසිතබ්බංති එවම්පි-
‘එතෙ ව නිසසජ්ජ අනුග්ගහාය.’ යතො තණ්හා ව දිට්ඨි ව මාතො ව
පතිනා හොනති උච්ඡින්නමුලා තාලාවච්ඡිකතා⁴ අනභාවකතා ආයතිං
අනුපාදබ්බමා⁵, එතතාවතාපි ත ගණ්ණාති ත පරාමසති තාභිතිවිසතිති
එවම්පි - ‘එතෙ ව නිසසජ්ජ අනුග්ගහාය.’ යතො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ව
අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ව ආතෙඤ්ජාභිසංඛාරො ව පතිනා හොනති උච්ඡින්න-
මුලා තාලාවච්ඡිකතා අනභාවකතා ආයතිං අනුපාදබ්බමා, එතතාවතාපි
ත ගණ්ණාති ත පරාමසති තාභිතිවිසතිති එවම්පි - ‘එතෙ ව නිසසජ්ජ
අනුග්ගහාය.’

1. දිට්ඨි - සිමු. II.

2. එසිසිතුං - ඡෙසං.

3. අකම්මයතා - සිමු. II.

4. තාලාවච්ඡිකතා - ස.

5. අනුපාදබ්බමා - සිමු. II. ඡෙසං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අදිට්ඨියා අසසුතිසා අසද්දානා අසිලතා අබ්බතා නො'පි තෙන - 'දෙන ලද්දෙහි එල ඇත, යදන ලද්දෙහි එල ඇත, සදන ලද්දෙහි එල ඇත, කුශලාකුශලකමියන්ගේ එල විපාක ඇත, මෙලොව ඇත, පරලොව ඇත' මවු ඇත, පියා ඇත, ඔපපාතික සත්ත්වයෝ ඇත්තාහ. මෙලොවත් පරලොවත් තුමු මැ නුවණින් දූත ප්‍රකාශ කරන සමාන්තර වූ සමාන්ත-ප්‍රතිපත්ත වූ ඉමණමුහුණයෝ ලොකයෙහි ඇත්තාහ' යන දශවස්තුක සමාන්තදූත සංඛ්‍යාත දූතය ද කැමැති විය යුත්තිය.' සුත්‍ර යැ ගෙය්‍ය යැ වෙය්‍යාකරණ යැ භාජා යැ උදන යැ ඉතිවුත්තක යැ ජාතක යැ අබ්බතබමම යැ වෙදලල යැ යන (නවාහිතවශයෙන්) පරතොකොප සංඛ්‍යාත ඉමණය ද කැමැති වියයුතු යැ. ධර්මසංකාතඤ්ඤාය යැ සත්‍යානු-ලොමිකඤ්ඤාය යැ අභිඤ්ඤාය යැ සමාපතතිඤ්ඤාය යැ යන ඤ්ඤාය ද කැමැති විය යුතු යැ. ප්‍රාතිමොක්‍ෂාංවර සංඛ්‍යාත ශීලය ද කැමැති විය යුතු යැ. ආරණ්‍යකාඛ්‍යාත යැ පිණ්ඩපාතිකාඛ්‍යාත යැ පංශුකුලිකාඛ්‍යාත යැ තෙව්වරිකාඛ්‍යාත යැ සපදනවාරිකාඛ්‍යාත යැ බලපවත්තනතිකාඛ්‍යාත යැ තෙසජ්ජිකාඛ්‍යාත යැ යථාසංකප්පිකාඛ්‍යාත යැ යන අපට බුතාඛ්‍යාතසංඛ්‍යාත වූතය ද කැමැති වියයුත්තෙන් නුසි 'අදිට්ඨියා අසසුතිසා අසද්දානා අසිලතා අබ්බතා' යනු වේ. නො'පි තෙන - නො ද සමාන්තදූතමාත්‍රයෙන් නො ද ඉමණ මාත්‍රයෙන් නො ද ඤාතමාත්‍රයෙන් නො ද ශීලමාත්‍රයෙන් නො ද වුත්තමාත්‍රයෙන් අධ්‍යාත්මශාන්තියට පැමිණීමේ වෙසි. තෙල බමියන්ගෙන් වෙන් වැ අධ්‍යාත්මශාන්තියට නො ද පැමිණෙයි. තවද මේ බමියෝ අධ්‍යාත්ම-ශාන්තියට පැමිණෙන්නට අධ්‍යයම් කරන්නට ස්පඨි කරන්නට ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරන්නට උපකාර වූවාහු වෙත් නුසි 'අදිට්ඨියා අසසුතිසා අසද්දානා අසිලතා අබ්බතා නො'පි තෙන' යනු වේ.

එතෙ ව නිසසජ් අනුග්ගහාය - 'එතෙ' යනු: කාමණ්‍යපක්‍ෂයෙහි වූ බමියන්ගේ තැපීමෙන් ප්‍රභාණය කැමැති වියයුතුය; තුන්බිච්ච අයත් කුශලබමියන්හි තාමණා රහිත බව කැමැති වියයුතුය; යම් තැනෙක පටන් කාමණ්‍යපක්‍ෂයෙහි වූ බමියන් සමුච්ඡේද ප්‍රභාණයෙන් ප්‍රතිණ වූවාහු උසුන්මුල් ඇත්තාහු තාලවස්සුවක් මෙන් කරන ලද්දහු අනුඅභාවය කරන ලද්දහු මත්තෙහි නුපදනා පියවි ඇත්තාහු වෙත් ද, භ්‍රෙමාතුකකුශල-බමියන්හි ද, තාමණා රහිත බව වේ ද, මෙතෙකිනු ද ඉහණය නො කෙරෙයි, පරාමිති නො කෙරෙයි, අභිනිවේශ නො කෙරෙයි. නොහොත් නොගතයුත්තාහු නොදුගියයුත්තාහු නොපිවිසියැ යුත්තාහු වෙත් නුසි-මෙසේ ත් 'එතෙ ව නිසසජ් අනුග්ගහාය' යනු වේ. යම් තැනෙක පටන් තාමණාවත් දූෂ්ටයන් මාතයත් ප්‍රතිණ වූවාහු උසුන්මුල් ඇත්තාහු තාලවස්සුවක් මෙන් කරන ලද්දහු අනභාවය කරන ලද්දහු මත්තෙහි නුපදනා පියවි ඇත්තාහු වෙත් ද, මෙතෙකිනු ද ඉහණ - පරාමිති-අභිනිවේශ නො කෙරේ නුසි - මෙසේ ත් 'එතෙ ව නිසසජ් අනුග්ගහාය' යනු වේ. යම් තැනෙක පටන් පුණ්‍යාභිසංකාරයත් අපුණ්‍යාභිසංකාරයත් ආනෙඤ්ජාභිසංකාරයත් ප්‍රතිණ වූවාහු උසුන්මුල් ඇත්තාහු අනභාවය කරන ලද්දහු මත්තෙහි අනුත්පාදස්වභාව ඇත්තාහු වෙත් ද, මෙතෙකිනුද ඉහණ - පරාමිති - අභිනිවේශ නො කෙරේ නුසි - මෙසේ ත් 'එතෙ ව නිසසජ් අනුග්ගහාය' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සතොතා අනිසාය හවං න ජපෙසති - 'සතොතා'ති රාගස්ස සමිතතතා, සතොතා, දොසස්ස සමිතතතා සතොතා, මොහස්ස සමිතතතා සතොතා, කොඛස්ස - උපතාහස්ස - මිඛස්ස - පලාසස්ස - ඉස්සාය - මච්ඡරියස්ස - මායාය - සායොග්ගස්ස - ඵහස්ස - සාරම්භස්ස - මානස්ස - අනිමානස්ස - මදස්ස - පමාදස්ස - සබ්බකිලෙසානං - සබ්බදුච්චරිතානං - සබ්බදුරථානං - සබ්බපරිලාහානං - සබ්බසන්නාපානං - සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානං සන්නතතා සමිතතතා චූපසමිතතතා විජ්ඣාතතතා නිබ්බුතතතා විගතතතා¹ පටිපාසායානං සතොතා උපසතොතා චූපසතොතා නිබ්බුතො පටිපාසායානං 'සතොතා'. අනිසායාති - දෙව නිසායා: තණ්හානිසායො ව දිට්ඨිනිසායො ව - ථප - අයං තණ්හානිසායො - ථප - අයං දිට්ඨිනිසායො, තණ්හානිසායං පහාය දිට්ඨිනිසායං පටිනිසාජ්ඣා වකඛුං අනිසාය සොතං අනිසාය ඝාතං අනිසාය ජිව්හං අනිසාය කායං අනිසාය මනං අනිසාය රූපෙ සද්දෙ ගතඛි රසෙ ඵොට්ඨිකෙ ඛිමමි කුලං ගණං ආවාසං ලාහං යසං පසං සුඛං විවරං පිණ්ඩපාතං සෙතාසනං හිලාතපච්චය හෙසජ්ජපරිකාරං කාමධාතුං රූපධාතුං අරූපධාතුං කාමහවං රූපහවං අරූපහවං සඤ්ඤාහවං අසඤ්ඤාහවං තෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤාහවං එකවොකාරහවං විකුට්ඨාකාරහවං පඤ්චවොකාරහවං අතීතං අනාගතං පච්චුපාතනං දිට්ඨිසුතමුතපිඤ්ඤාතබ්බෙ ඛිමමි අනිසාය අගණිතීති අපරාමසිතී අනභිනිවිසිතීති - 'සතොතා අනිසාය' හවං න ජපෙසති - කාමහවං න ජපෙසය්, රූපහවං න ජපෙසය්, අරූපහවං න ජපෙසය්, තපජපෙසය්, න අභිජපෙසය්ති - 'සතොතා අනිසාය හවං න ජපෙස'.

තෙනාන ගඟවා:

“න දිට්ඨියා න සුතියා^{*} න ඤාණෙන ('මාගනිදේශ'ති ගඟවා)
සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ,
අදිට්ඨියා අසුතියා අඤ්ඤා
අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙන.
එතෙ ව නිසාජ්ජ අනුග්ගහාය
සතොතා අනිසාය හවං න ජපෙස”ති.

9 - 8

තො වෙ කිර දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙන
(ඉති මාගනිදේශො)
සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ,
අදිට්ඨියා අසුතියා අඤ්ඤා
අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙන.
මඤ්ඤාමිහං මොමුතමෙව ධම්මං
දිට්ඨියා එතෙ පච්චිනති සුද්ධිං.

1. චූපතතා - මු. II. 2. තණ්හාය - සිමු. I. සිමු. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සහෙතා අනික්ඛාය හවං න ජපෙස - 'සහෙතා' යනු: රාගය සන්තිදු වන ලද බැවින් ශාන්ත යැ දෝෂය ශමිත වන බැවින් ශාන්ත යැ මොහය ශමිත වන බැවින් ශාන්ත යැ, ක්‍රොධය - උපතාහය - මික්ඛය - පලායය - රෂ්ඨාව - මාත්සයසීය - මායාව - සාධෙයය - එමහය - සාරමහය - මානග - අතිමානග - මිදද - ප්‍රමාදග - සඵකෙලයගත් - සඵදුගවරිතගත් - සඵදරථගත් සඵපරිදහගත් - සඵසන්නාපගත් - සඵකුශලාභිසංසකාරගත් ශාන්තවන බැවින් ශමිත වන බැවින් ව්‍යුපශමිත වන බැවින් දවන ලද බැවින් නිවන ලද බැවින් දුරුව භිය බැවින් වෙසෙසින් තසන ලද බැවින් ශාන්ත වූයේ උපශාන්ත වූයේ වෙසෙසින් උපශාන්ත වූයේ නිවුණේ වෙසෙසින් තසන ලදුයේ නුසි 'සහෙතා' යනු වේ. අනික්ඛාය - තෘෂණානිශ්ශ්‍රය ද දුෂටිනිශ්ශ්‍රය දුසි නිශ්ශ්‍රය...දෙකෙකි; තෘෂණානිශ්ශ්‍රය හැර දුෂටිනිශ්ශ්‍රය දුරලා වක්ඛුත්ප්‍රසාදය නො නිසා ශ්‍රොත්‍රප්‍රසාදය නිශ්ශ්‍රය නො කොට භ්‍රාණප්‍රසාදය නො නිසා ජ්ඣවාප්‍රසාදය නො නිසා කායප්‍රසාදය නො නිසා මනාප්‍රසාදය නො නිසා රූප - ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රභව්‍ය - ධර්මයන් - කුලය - ගණයා - ආවාසය ලාභය - යශය - ප්‍රශංසාව - සුඛය - විවරය - පිණ්ඩපාතය - සෙනසුත - ශිලන්තසබ්බෙතෙත්තිරිකර - කාමධාතුව - රූපධාතුව - අරූපධාතුව - කාම - භවය - රූපභවය - අරූපභවය - සඤ්ඤාභවය - අසඤ්ඤාභවය - තෙව - සඤ්ඤාතාසඤ්ඤාභවය - එකවොකාරභවය - චතුරොකාරභවය - පඤ්ච - වොකාරභවය - අතීතය - අනාගතය - ප්‍රත්‍යක්තතය - දුෂටිමුතමුත විඤ්ඤාභවයධර්මයන් නිශ්ශ්‍රය නො කොට ග්‍රහණය නො කොට පරාමසී නො කොට අභිතිවෙශ නො කොට නුසි - 'සහෙතා අනික්ඛාය' යනු වේ. හවං න ජපෙස - කාමභවය නො පතන්නේ යැ, රූපභවය නො පතන්නේ යැ, අරූපභවය නො පතන්නේ යැ, ප්‍රකම්භයෙන් නො පතන්නේ යැ, වෙසෙසින් නො පතන්නේ නුසි 'සහෙතා අනික්ඛාය හවං න ජපෙස' යනු වේ.

එසින් විදුලහ බුදුහු:

"න දිට්ඨියා න සුතියා -පෙ- සහෙතා අනික්ඛාය හවං න ජපෙස"යි

9 - 6

(මාගන්දිය තෙම මෙසේ කිය:) ඉදින් දුෂටියෙන් ශුද්ධිය නො කියවු නම්, ශ්‍රැතියෙන් - සමාපතතිඤ්ඤායෙන් - ශිලව්‍යයෙනු දු නො කියවු නම්, යලි දුෂටියෙන් වෙන් වැ ශ්‍රැතියෙන් වෙන් වැ ඤ්ඤායෙන් වෙන් වැ ශිලයෙන් වෙන් වැ ව්‍යයෙන් වෙන් වැ ශුද්ධිය නො කියවු නම්, ඒ දුෂටියාදිමාත්‍රයෙනුදු නො කියවු නම්, මම තොපගේ මේ ධර්මය අභියසින් මුස වූවක් මැ කොට සිතමි. ඇතැම් මහණ බමුණු කෙනෙක් දුෂටියෙන් ශුද්ධිය කැමැති වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තො වෙ කිර දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙනාති - දිට්ඨියාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං 'තාත, න කපෙසි, න හණ්ඨි, න දීපයසි, න වොහරසි. සුතෙනපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං - දිට්ඨිසුතෙනපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං - ඤාණෙනපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං. 'තාත න කපෙසි න හණ්ඨි න දීපයසි න වොහරසිති - 'තො වෙ කිර දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙන.' ඉති මාගජද්‍යෙසොති - 'ඉති'ති පදසන්ධි -පෙ- මාගජද්‍යෙසොති - තස්ස මුත්තමණ්ණො නාමං -පෙ- 'ඉති මාගජද්‍යෙසො.'

සීලබ්බතෙතාපි න සුද්ධිමාහාති - සීලෙනපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං -පෙ- විතෙනපි¹ සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං -පෙ- සීලබ්බතෙතපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං. 'තාත' න කපෙසි න හණ්ඨි න දීපයසි න වොහරසිති 'සීලබ්බතෙතාපි න සුද්ධිමාහ.'

අද්ධිසියා අසුත්තියා අඤාණා අසීලතා අබ්බතා තොපි තෙතාති - දිට්ඨිපි ඉවජ්ජතබ්බාති එවං හණ්ඨි; සවණ්ඨපි ඉවජ්ජතබ්බාති එවං හණ්ඨි; ඤාණ්ඨපි ඉවජ්ජතබ්බාති එවං හණ්ඨි; සීල්ඨපි ඉවජ්ජතබ්බාති එවං හණ්ඨි; වතඨපි ඉවජ්ජතබ්බාති එවං හණ්ඨි. න සකෙකාසි එකංසෙන අනුජාතිකුං තා සකෙකාසි එකංසෙන පටික්ඛිපිකුනති 'අද්ධිසියා අසුත්තියා අඤාණා අසීලතා අබ්බතා තොපි තෙතා.'

මඤ්ඤාමහං මොමුහමෙව ධම්මනති - මොමුහධමෙමා, අයං කුසංඝං බාලධමෙමා, මූලුතධමෙමා, අඤ්ඤාණධමෙමා, අමරාචිත්තෙකපධමෙමාති එවං මඤ්ඤාමි එවං ජානාමි එවං ආජානාමි එවං විජානාමි එවං පටිවිජානාමි එවං පටිවිජකාමිති 'මඤ්ඤාමහං මොමුහමෙව ධම්මං.'

දිට්ඨියා එතෙ පච්චෙතනති සුද්ධිනති - දිට්ඨියා එතෙ සමණමුත්තමණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙතනති: "සංඝං - තො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤා"නති දිට්ඨියා එතෙ සමණමුත්තමණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙතනති. "අසංඝතො ලොකො -පෙ- තෙව තොති න න තොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤා"නති දිට්ඨියා එතෙ සමණමුත්තමණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චෙතනති 'දිට්ඨියා එතෙ පච්චෙතනති සුද්ධිං.'

තෙතාහ සො මුත්තමණො:

"තො වෙ කිර දිට්ඨියා න සුත්තියා න ඤාණෙන (ඉති මාගජද්‍යෙසො)

සීලබ්බතෙතාපි හ සුද්ධිමාහ,
අද්ධිසියා අසුත්තියා අඤාණා
අසීලතා අබ්බතා තොපි තෙතා,
මඤ්ඤාමහං මොමුහමෙව ධම්මං.
දිට්ඨියා එතෙ පච්චෙතනති සුද්ධි"නති.

නො වෙ කිර දිවයිනා හි සුනියා හි සුනියා හි සුනියා - දුෂ්ටයෙකු දු අදාය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය 'නාහ' නොපි නො කියවු, නො ඛණ්ඩු, නො දක්වවු, නො වහරවු; මුතයෙකු දු අදාය... පරිමුක්තිය...දුෂ්ටයෙකු දු අදාය...පරිමුක්තිය...අනන්තය දු අදාය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය 'නාහ' නො කියවු, නො ඛණ්ඩු, නො දක්වවු, නො වහරවු නුසි 'නො වෙ කිර දිවයිනා හි සුනියා හි සුනියා හි සුනියා' යනු වේ. ඉති මාගනිදේශපාලිය - 'ඉති' යනු: පදයකි ය... මාගනිදේශපාලිය යනු: ඒ බමුණාගේ නම ය... 'ඉති මාගනිදේශපාලිය' යනු වේ.

සිලබ්ධතෙතාපි හි සුද්ධිමාහ - සිලයෙකු දු අදාය...විනයෙකු දු අදාය... සිලයෙන් හා විනයෙකු දු අදාය...පරිමුක්තිය 'නාහ' නො කියවු, නො ඛණ්ඩු, නො දක්වවු, නො වහරවු නුසි 'සිලබ්ධතෙතාපි හි සුද්ධිමාහ' යනු වේ.

අදිට්ඨියා අසුනියා අසුනියා අසුනියා අසුනියා අසුනියා - දුෂ්ටයන් කැමැති වියයුතු ය'යි මෙසේ කියවු, මුතයෙන් කැමැති වියයුතුය'යි මෙසේ කියවු, අනන්ත කැමැති වියයුතුය'යි මෙසේ කියවු, සිලයන් කැමැති විය යුතුය'යි මෙසේ කියවු, විනයන් කැමැති වියයුතුය'යි මෙසේ කියවු; එකානන්තයෙන් අනුඥ කරන්නට නො හැකියවු, එකානන්තයෙන් ප්‍රතික්ෂේප කරන්නටත් නො හැකියවු නුසි 'අදිට්ඨියා අසුනියා අසුනියා අසුනියා අසුනියා' යනු වේ.

මඤ්ඤමහං මොමුතමෙව ධම්මං - 'මේ නොපගේ අතිමුසිධම්මයෙක බාලධම්මයෙක මුසිධම්මයෙක අභ්‍යන්තරධම්මයෙක අමරධම්මයෙක'යි මෙසේ හඟිමි, මෙසේ දැනිමි, මෙසේ හාත්පසින් දැනිමි, මෙසේ වෙසෙසින් දැනිමි, මෙසේ අවබෝධ කෙරෙමි, මෙසේ ප්‍රතිවේධ කෙරෙමි නුසි - 'මඤ්ඤමහං මොමුතමෙව ධම්මං' යනු වේ.

දිවයිනා එකෙ පච්චෙතනි සුද්ධිං - දුෂ්ටයෙක් ඇතැම් මහණ බමුණු කෙනෙක් අදාය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය පිළිගනිති: 'ලොකය ශාස්තෘයා මේ මැ සැබව, අනන්ත මොහය'යි දුෂ්ටයෙක් ඇතැම් මහණබමුණෙක් අදාය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය පිළිගනිති; 'ලොකය අශාස්තෘයා යැ...යන්නා තෙමේ මරණින් මතු නො මැ වෙසි නො වන්නේ නො වෙසි, මේ මැ සැබව, සෙස්ස මොහය'යි දුෂ්ටයෙක් ඇතැම් මහණබමුණෙක් අදාය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය පිළිගනිති නුසි 'දිවයිනා එකෙ පච්චෙතනි සුද්ධිං' යනු වේ.

එයින් කි යැ ඒ බමුණු:

“නො වෙ කිර දිවයිනා - පෙ- දිවයිනා එකෙ පච්චෙතනි සුද්ධිං”යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

9 - 7

දිට්ඨිඤ්ච¹ නිසංඝාය අනුපුච්ඡමානො (මාගන්දියෝ'ති හගවා)
සමුග්ගතිතොසු පමොහමාගතො²,
ඉතො ච නාදදකඛි අණ්ණමපි සඤ්ඤං
තස්මා ඤාචං මොමුගතො දහාසි.

දිට්ඨිඤ්ච¹ නිසංඝාය අනුපුච්ඡමානොති - මාගන්දියෝ බ්‍රාහ්මණෝ දිට්ඨි.
නිසංඝාය දිට්ඨිං පුච්ඡති, ලග්ගතං නිසංඝාය ලග්ගතං පුච්ඡති, ඛනිනං නිසංඝාය
ඛනිනං පුච්ඡති, පමුඛොධං නිසංඝාය පමුඛොධං පුච්ඡති; අනුපුච්ඡමානොති -
පුතපුතං පුච්ඡතිති - 'දිට්ඨිඤ්ච නිසංඝාය අනුපුච්ඡමානො.' මාගන්දියාති -
හගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති; හගවාති - ගාරවාසිවචනං - පෙ -
සවිජ්ජාපඤ්ඤතති යදිදං 'හගවා'ති - 'මාගන්දියාති හගවා.'

සමුග්ගතිතොසු පමොහමාගතොති - යා සා දිට්ඨි තයා ගහිතා
පරාමට්ඨා අහිතිට්ඨා අජේඤ්ඤාසිතා අබ්බුතතා, තායෙව තං දිට්ඨියා
මුලොකාසි පමුලොකාසි³ සමුලොකාසි⁴ මොහං ආගතොසි පමොහං ආගතොසි
සමොහං ආගතොසි අකිකාරං පකඛතොසිති⁵ 'සමුග්ගතිතොසු
පමොහමාගතො.'

ඉතො ච නාදදකඛි අණ්ණමපි සඤ්ඤතති - ඉතො අජ්ඣිතතසන්තිතො
වා පටිපදාතො වා⁶ ඛම්මදෙසනාතො වා සුතතසඤ්ඤං වා පතතසඤ්ඤං
වා ලක්ඛණසඤ්ඤං වා කාරණසඤ්ඤං වා ථාතසඤ්ඤං වා නපාටිලහසි
කුතො ඤ්ඤානති එවමපි - 'ඉතො ච නාදදකඛි අණ්ණමපි සඤ්ඤං.' අඵවා,
අතිචං වා අතිචසඤ්ඤානුලොමං වා, දුක්ඛං වා දුක්ඛසඤ්ඤානුලොමං වා,
අතතතං වා අතතතසඤ්ඤානුලොමං වා, සඤ්ඤාපාදමතතං වා සඤ්ඤා -
තිමිතතං වා නපාටිලහසි, කුතො ඤ්ඤානති එවමපි - 'ඉතො ච නාදදකඛි
අණ්ණමපි සඤ්ඤං.'

තස්මා ඤාචං මොමුගතො දහාසිති - 'තස්මාති' තස්මා තංකාරණා
තාහෙතු තපච්චයා තන්තිදානා මොමුගධම්මතො බාලධම්මතො
මුලගධම්මතො අඤ්ඤාගධම්මතො අමාරාපිකඛපධම්මතො දහාසි පස්සසි
දක්ඛසි ඔලොකෙසි නිජ්ඣායසි උපපරික්ඛසිති 'තස්මා ඤාචං මොමුගතො
දහාසි'ති.

තෙනාහ හගවා:

“දිට්ඨිඤ්ච¹ නිසංඝාය අනුපුච්ඡමානො (මාගන්දියෝ'ති හගවා)
සමුග්ගතිතොසු පමොහමාගතො²,
ඉතො ච නාදදකඛි අණ්ණමපි සඤ්ඤං
තස්මා ඤාචං මොමුගතො දහාසි”ති.

1. දිට්ඨිසු - සිමු. II. PTS.

2. පමොහමාග - සිමු. II. PTS. සමමොහමාගතො - මහුප. පමොහමාග - මජ්ඣ.

3. පමුලොකා PTS. 4. සමුලොකා - PTS. 5. පටිපත්ථතො - PTS.

6. පක්ඛොකාසිති - සිමු 1. මහුප. පක්ඛොකාසිති - මජ්ඣ. පක්ඛොකාසිති - සංය. PTS.

7. දිට්ඨිසු - සිමු. II. PTS. 8. පමොහමාග - සිමු. I., පමොහමාග - මජ්ඣ. PTS.

9 - 7

(බුදුහු මාගන්ධිය යි මෙසේ වදාරති.) දූෂටිය මෑ නිශ්‍රය කොට (-නිසා) පුනපුනා විචාරනුයෙහි දූභිව ගන්නා ලද දූෂටීන් කෙරෙහි ප්‍රකෂීමොහයට පැමිණියෙහි යම් කෙසෙකින් තෝ මේ දහමින් මද වූ සංඥාවකු ද නුදුටුයෙහි ද එහෙයින් අතිමූෂ වුවක් වශයෙන් දක්නෙහි.

දිට්ඨිකෘත නිසාය අනුප්‍රච්ඡේදානො - මාගන්ධිය බමුණු දූෂටිය නිසා දූෂටිය විචාරයි, දූෂටිලත්තය නිසා (-එල්බගෙන) දූෂටිලත්තය විචාරයි, දූෂටිබ්බතය නිසා දූෂටිබ්බතය විචාරයි, දූෂටිපරිබොධය නිශ්‍රය කොට දූෂටිපරිබොධය විචාරයි; අනුප්‍රච්ඡේදානො - පුනපුනා විචාර නුසි 'දිට්ඨිකෘත නිසාය අනුප්‍රච්ඡේදානො' යනු වේ. මාගන්ධිය යි බුදුහු ඒ බමුණා නමින් ආමන්ත්‍රණය කෙරෙති. හගඛා යනු: ගෞරවාධිවචන යැ...මේ 'හගඛා' යනු ප්‍රත්‍යක්ෂකරණයෙන් උපන් ප්‍රඥප්තියක් නුසි - 'මාගන්ධියාති හගඛා' යනු වේ.

සමුගහතිනෙසු පමොහමාගතො - තා පිසින් යම් දූෂටියක් ගන්නා ලද්දී පරමසී කරන ලද්දී පිවිසූ ගන්නා ලද්දී දූභි වෑ ගන්නා ලද්දී අධිමුක්ත වුවා ද, තෝ ඒ දූෂටියෙන් මෑ මූෂ වූයෙහි ප්‍රමූෂ වූයෙහි සමුමූෂ වූයෙහි මොහයට පැමිණියෙහි ප්‍රමොහයට පැමිණියෙහි සමමොහයට පැමිණියෙහි අදුරට පිටිසියෙහි නුසි 'සමුගහතිනෙසු පමොහමාගතො' යනු වේ.

ඉතො ව නාදුක්ඛි අණුමපි සඤ්ඤං - මේ අධ්‍යාත්මශාන්තියෙන් හෝ ප්‍රතිපදායෙන් හෝ ධර්මදෙශනාවෙන් හෝ (මහණදමිහි) සුක්කාසංඥාවක් හෝ ප්‍රාජ්‍යසංඥාවක් හෝ ලක්ෂණසංඥාවක් හෝ කාරණසංඥාවක් හෝ කෙතුසංඥාවක් හෝ නො ලබව, මාගීඥනය වැලින් කොසින් ලබව දු'යි මෙසේත් - 'ඉතො ව නාදුක්ඛි අණුමපි සඤ්ඤං' යනු වේ. නොහොත් අතිත්‍යය හෝ අතිත්‍යසංඥානුලෝමය හෝ දූෂටිය හෝ දූෂටියංඥානුලෝමය හෝ අනාත්මය හෝ අනාත්මසංඥානුලෝමය හෝ සංඥාඋත්පාද මාත්‍රයක් හෝ සංඥාතිමිත්ත හෝ නො ලබව, මාගීඥනය කොසින් ලබව දු'යි මෙසේත් - 'ඉතො ව නාදුක්ඛි අණුමපි සඤ්ඤං' යනු වේ.

හගඛා තුචං මොමුහතො දහාසි - 'තඬා' යනු: එහෙයින් එකරුණෙන් ඒ හෙතුයෙන් ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ නිදනයෙන් මොමුහධර්මයක් වශයෙන් බාලධර්මයක් වශයෙන් මූෂධර්මයක් වශයෙන් අඤ්ඤාධර්මයක් වශයෙන් අමර-විකෂෙපධර්මයක් වශයෙන් ගත්ව බලව දක්නි අවලෝකනය කෙරෙහි සිතව විමසව'යි 'තඬා තුචං මොමුහතො දහාසි' යනු වේ.
එයින් වදාලග බුදුහු:

“දිට්ඨිං ව නිසාය -ප- මොමුහතො දහාසි”යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

9 - 8

සමො විසෙසි උදවා නිතීනො
 යො මඤ්ඤාති සො විවදෙථ තෙන,
 තීසු විබාසු අවිකම්පමානො
 සමො විසෙසිති න තස්ස හොති.

සමො විසෙසි උදවා නිතීනො යො මඤ්ඤාති සො විවදෙථ තෙනාති-
 ‘සද්දෙසානම්’ති වා ‘සෙය්‍යානම්’ති වා ‘තිනොනම්’ති වා, යො
 මඤ්ඤාති, සො තෙන මානෙන තාය දිට්ඨියා තෙන වා පුග්ගලොක කලහං
 කරොග්ග භක්ඛිතං කරොග්ග විග්ගහං කරොග්ග විවාදං කරොග්ග මේධං
 කරොග්ග: “න නං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි, අහං ඉමං ධම්මවිනයං
 ආජානාමි. කිං නං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි? ඔව්ඡාපට්ටතො
 නිමසි. අනම්භම් සම්මාපට්ටතො. සභිතමෙ, අසභිතතො. පුරෙ
 වචනියං පච්ඡා අවච. පච්ඡා වචනියං පුරෙ අවච. ආවිණ්ණතො¹
 විපරාධනං. ආරොපිතො තෙ වාදො. නිග්ගහිතොසි. වර වාදපමානාය.
 නිබ්බන්ධෙති සචෙ පහොසි” ති - සමො විසෙසි උදවා නිතීනො යො
 මඤ්ඤාති සො විවදෙථ තෙන.

තීසු විබාසු අවිකම්පමානො සමො විසෙසිති න තස්ස හොති-
 යස්සො තිස්සො විබා පභිනා සමුච්ඡින්නා මුපසන්නා පටිපාසාදාං
 අභිබුද්ධානා සද්දෙසානා දර්ශිතා, යො තීසු විබාසු න කම්පති න
 විකම්පති; අවිකම්පමානස්ස පුග්ගලස්ස ‘සද්දෙසානම්’ති වා ‘සෙය්‍යා-
 නම්’ති වා ‘තිනො නම්’ති වා; න තස්ස හොති න මයං
 හොති - තීසු විබාසු අවිකම්පමානො සමො විසෙසිති න තස්ස හොති.

තෙනාන භගවා:

“සමො විසෙසි උදවා නිතීනො
 යො මඤ්ඤාති සො විවදෙථ තෙන,
 තීසු විබාසු අවිකම්පමානො
 සමො විසෙසිති න තස්ස හොති” ති.

9 - 9

සචන්ති සො බ්‍රාහ්මණො කිං වදෙග්ග
 මුසාති වා සො විවදෙථ භක්ඛ,
 යසම් සමං විසමං වාපි තත්ථි
 ස භක්ඛ වාදං පටිසංසුජෙග්ග².

1. අභිවිණ්ණතො - මු II, මජ්ඣ.

2. පටිසංසුජෙග්ග - මුදුර.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

9 - 8

යමෙක් ‘(මම) සම වෙමි, හෝ විශිෂ්ට වෙමි, හෝ නොපහත් කිරීම වෙමි’ මාන කෙරේ නම්, හෙතෙම ඒ මානයෙන් හෝ දෘෂ්ටියෙන් හෝ පුද්ගලයා සමග හෝ විවාද කරන්නේ යැ. (යමෙක් ඒ) ත්‍රිපිට මානයෙහි නො සැලෙන්නේ වේ නම්, ඒ මට ‘සම වෙමි හෝ විශිෂ්ට වෙමි’ (මානය) නො වේ.

සමෝ විසෙසි උදවා නිභිනො යො මඤ්ඤති යො විවදෙථ තෙන-
‘මම සද්දය වෙමි’ හෝ ‘මම ශ්‍රේෂ්ඨ වෙමි’ හෝ ‘මම ඝින වෙමි’ හෝ
යමෙක් හඟනේ නම් හෙතෙම ඒ මානයෙන් හෝ ඒ දෘෂ්ටියෙන් හෝ
‘ඒ පුද්ගලයා සමග හෝ කලහ කරන්නේ යැ, ඛබර කරන්නේ යැ, විභ්‍රත
කරන්නේ යැ, විවාද කරන්නේ යැ, අරගල කරන්නේ යැ: ‘තෙපි මේ
ඛමිච්ඡිතය නො දන්නු යැ, මේ ඛමිච්ඡිතය මම දනිමි, කිමැ තෙපි මේ
ඛමිච්ඡිතය දන්නු ද? තෙපි වරදවා පිළිපත්තනු යැ, මම සමසක්-
ප්‍රතිපත්තයෙහි, මාගේ බස අනිසංගිත යැ, තාගේ බස අනනිසංගිත
යැ’ පළමු කියැවුණු පසුව කියෙහි, පසුව කියැවුණු පළමු කියෙහි,
තා පුත්‍රණ කළ දෙය නැවැතිණ, තට වාදරූපණය කරන ලද, නිත්‍රත
කරන ලද්දෙහි, වාදයෙන් ගැලැවෙනු සඳහා පිළිතුරු හොයා යව, ඉදින්
පොහොසත්හි තම (තමා) මුද්‍රා ගතැ’යි (විවාද කරන්නේ නුසි) ‘සමෝ
විසෙසි උදවා නිභිනො යො මඤ්ඤති යො විවදෙථ තෙන’ යනු වේ.

නිසු විධාසු අවිකම්පමානො සමෝ විසෙසිති න නසස හොති-
යමක්කට තෙල ත්‍රිපිටමානයෝ ප්‍රතිණ වූවාහු සමුවර්තන වූවාහු
සන්තිදුණාහු (මාගීයෙන්) තසන ලද්දහු උපතට අභව්‍ය වූවාහු නුවණ
හින්නෙන් දවන ලද්දහු වෙත් ද; හෙතෙම තුන් මානයන්හි නො
සැලෙයි, වෙසෙසින් නො සැලෙයි, නො සැලෙන පුද්ගලයාට ‘මම
සද්දය වෙමි’ හෝ ‘මම ශ්‍රේෂ්ඨ වෙමි’ හෝ ‘මම ඝින වෙමි’ හෝ-
න නසස හොති - මට නො වේ නුසි ‘නිසු විධාසු අවිකම්පමානො සමෝ
විසෙසිති න නසස හොති’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“සමෝ විසෙසි -පෙ- න නසස හොති”යි.

9 - 9

ඒ කමිණියාව බ්‍රාහ්මණ තෙම (මෙය මැ) සැබැවැයි කවර වස්තුවක්
(හෝ කුමන කරුණෙකින්) කියන්නේ ද, හෙතෙම (තා කියන්නේ) මාගා
යැයි හෝ කවර මානයකින් (දෘෂ්ටියකින් හෝ පුද්ගලයකු හා සමග)
විවාද කරන්නේ ද, යමක්හු කෙරෙහි සම්මානය හෝ විෂමමානය හෝ
නැද්ද, හෙතෙම කවර මානයකින් වාදයෙහි යෙදෙන්නේ ද.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සච්චනති සො බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති - ‘බ්‍රාහ්මණො’ති සත්තනතං ධම්මානං බාහිනත්තා බ්‍රාහ්මණො -පෙ- අභිකො තාදි¹ පවුච්චන්ත ස බ්‍රහ්මා; සච්චනති සො බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති ‘සසාසකො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤා’නති බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති? කිං කථෙය්‍යාති? කිං භණෙය්‍යාති? කිං වොහරෙය්‍යාති? ‘අසසාසකො ලොකො -පෙ- තෙව භොති ත න භොති තථාගතො පරමරණා, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤා’නති බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති? කිං කථෙය්‍යාති? කිං භණෙය්‍යාති? කිං දීපගෙය්‍යාති? කිං වොහරෙය්‍යාති වාති ‘සච්චනති සො බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති.’

මුසාති වා සො විචදෙථ ඝෙහිනාති - බ්‍රාහ්මණො ‘මය්‍යංච සච්චං, භුග්ගං මුසා’ති කෙත මානෙත කාය දිට්ඨියා කෙත වා පුග්ගලෙන කලහං කරෙය්‍යාති? භණ්ඨනං කරෙය්‍යාති? විග්ගහං කරෙය්‍යාති? විවාදං කරෙය්‍යාති? මෙධගං කරෙය්‍යාති: ‘න නිං ඉමං ධම්මවිතයං ආජානාසි -පෙ- නිබ්බේදෙහි² වා සචෙ පභොසි’ති - මුසාති වා සො විචදෙථ කෙත.

යසම්. සමං විසමං වාපි නන්ති - ‘යසම්’නති යසම්. පුග්ගලෙ අරහතො භිණ්‍යුවෙ ‘ඤ්ඤාසම්’ති මානො නන්ති, ‘සෙය්‍යො සමසම්’ති අතිමානො නන්ති; ‘භිණ්‍යාසම්’ති ඔමානො නන්ති, න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පතීනං සමුවජිතං වූපසනං පටිපසාසාදා අභබ්බුප්පත්තිකං ඤ්ඤාසම්භිතා දුඛස්සති - යසම්. සමං විසමං වාපි නන්ති.

ස ඝෙහි වාදං පටිසංසුඡෙය්‍යාති - සො කෙත මානෙත කාය දිට්ඨියා කෙත වා පුග්ගලෙන වාදං පටිසංසුඡෙය්‍යාති, පටිච්ඡෙය්‍යාති, කලහං කරෙය්‍යාති, භණ්ඨනං කරෙය්‍යාති, විග්ගහං කරෙය්‍යාති, විවාදං කරෙය්‍යාති, මෙධගං කරෙය්‍යාති: ‘න නිං ඉමං ධම්මවිතයං ආජානාසි -පෙ- නිබ්බේදෙහි වා සචෙ පභොසි’ති - ස ඝෙහි වාදං පටිසංසුඡෙය්‍යාති.

තෙනාග භගවා:

“සච්චනති සො බ්‍රාහ්මණො කිං චදෙය්‍යාති
මුසාති වා සො විචදෙථ කෙත,
යසම්. සමං විසමං වාපි නන්ති
ස කෙත වාදං පටිසංසුඡෙය්‍යාති”ති.

9 - 10

ඕකං පහාය අතිකෙතසාරී
ගාමෙ අකුඛං මුති සන්ධවාති,
කාමෙහි ඊතො අපුරෙකඛරුතො
කථං න³ විග්ගහා ජනෙන කසිරු⁴.

1. අභිකො අතාදි - ස්‍යා. 2. නිබ්බේදෙහි - ස්‍යා. ඡෙප.
1. සාදානු. - මු. II. 2. සාරියා - මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සච්චන්ති සො චූහමණො කිං චදෙය්‍ය - 'චූහමණො' යනු: සජ්ඣානී කෙනකුත් බාහිත වත බැවින් චූහමණ යැ...(4-3 නිදේශය) සච්චන්ති සො චූහමණො කිං චදෙය්‍ය - 'ශාඛිත යැ ලොකය, මේ මැ සැබව, අත්‍යය මොස යැ' යි චූහමණ තෙමේ කිම කියන්නේ ද? පච්ඡන්තේ ද? ඛණ්තේ ද? දක්වන්නේ ද? කිම වහරන්නේ ද? 'අශාඛිත යැ ලොකය...සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු නො මැ වෙයි, නො වන්නේ නො වෙයි, මේ මැ සැබව, අත්‍යය මොස යැ' යි චූහමණ තෙමේ කිම පච්ඡන්තේ ද? කියන්නේ ද? ඛණ්තේ ද? දක්වන්නේ ද? කිම වහරන්නේ ද? එයින් 'සච්චන්ති සො චූහමණො කිං චදෙය්‍ය' යනු වේ.

මුසාති වා සො විචදෙථ හෙත - බාහිතපාපි චූහමණ තෙම 'මා කියන්නක් මැ සැබව තාගේ බස මාමා යැ' යි කවර මානසකින් කවර දූෂ්ටයකින් හෝ කවර පුගුලක්කු සමග කලග කරන්නේ ද, ච්චර විග්‍රහ - විවාද - අරගල කරන්නේ ද; 'තෝ මේ ධර්මිකය නො දන්නෙහි..., ඉදින් පොහොතෙහි නම් තමා මුද්ගනැ' යි 'මුසාති වා සො විචදෙථ කෙන' යනු වේ.

සසමිං සමං විසමං වාපි නන්ති - 'සසමිං' යනු: සම අර්ථින් සමිණාසුව පුද්ගලයක්කු කෙරෙහි 'මම සදාය වෙමි' මානසයක් නැත, මම ශ්‍රෙණ්ඨයෙමි අනිමානසයක් නැත, 'මම හිතයෙමි' අවිමානසයක් නැත, නො වෙයි විදුමාන නො වෙයි නො ලැබෙයි, ප්‍රතිණ යැ සමුවර්තන යැ වෙසෙසින් තසත ලද දුරලත ලද අභවෙසාත්පත්තික යැ ඥානාත්තීන් දගබ් නුසි 'සසමිං සමං විසමං වා පි නන්ති' යනු වේ.

ස හෙත වාදං පටිසංසුජ්ජය්‍ය - හෙතෙම කවර මානසකින් කවර දූෂ්ටයකින් හෝ කවර පුද්ගලයක්කු සමග වාදයෙහි යෙදෙන්නේ ද, හැසිරෙන්නේ ද, කලහ කරන්නේ ද, ච්චර කරන්නේ ද, විග්‍රහ කරන්නේ ද, විවාද කරන්නේ ද, අරගල කරන්නේ ද: 'තෙපි මේ ධර්මිකය නො දන්නවු යැ...ඉදින් සමජීයවු නම් තමා මුද්ගවැ' යි 'ස හෙත වාදං පටිසංසුජ්ජය්‍ය' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“සච්චන්ති සො චූහමණො -පෙ- වාදං පටිසංසුජ්ජය්‍ය” යි.

(රූපනිෂ්ටතාදී නිකේතයෙහි නො හැසිරෙන හෙයින්) අනිකේතසාරී වූ සමිණාසුව මුති තෙම රූපවස්තූන් විභූතගොචරය - ඕකය හැරපියා ගමනි ගිහිසත්ථවයන් නො කෙරෙමින් කාමයන් කෙරෙත් වෙත් වූයේ (මතු අත්බවිති තෘණොවශයෙන්) වට්ටය පෙරවූ නො කරනුයේ ජනයා සමග විග්‍රාහිකකථාව නො කරන්නේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“එකල්හි හළිදදකානි ගාහපති තෙම ආයුමෙන් මහාකාන්‍යායනයන් වහන්සේ සමපයට එළඹ, ආයුමෙන් මහාකාන්‍යායනයන් වහන්සේට පසග පිහිටුවා වැද එකත්පස් වැ හුන්තේය. එකත්පස් වැ හුන් හළිදදකානි ගාහපති තෙම ආයුමෙන් මහාකාන්‍යායනයන් වහන්සේට මෙපවත් කීය: ‘ඥාමිති, කාන්‍යායනයන් වහන්ස, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් අවෙක-වහිසෙහි වූ මාගජීයප්‍රශ්නයෙහි මේ වදාරන ලද්දේය:

1. ‘රූපවස්තුවේ විඥනයෙන් අවිකාය සංඛ්‍යාත ඛිකය දුරු කොට අතිකෙතසාරී වූ සමිණාසුව මුත් තෙම ගමිති හිහිත් හා සංඝව නො කෙරෙමින් කාමයන් කෙරෙන් වෙන්වූයේ වට්ටය පෙරවූ කොට නො සිටියේ ජතයා සමග විග්‍රාහික කපාව නො කරන්නේය’යි.

ඥාමිති, කාන්‍යායනයන් වහන්ස, භාග්‍යවතුන් විසින් සැකෙවින් වදළ මේ භාග්‍යයාගේ අජීය කෙසේ නම් විස්තරයෙන් දතයුත්තේ ද”යි.

‘ගාහපතිය, රූපසකකිය (කමී) විඥනයෙන් ඛික (=ප්‍රත්‍යය) වෙයි, තවද රූපධාතුයෙහි රුගයෙන් බැදුණු කමිවිඥනය ඔකසාරී (-ආලයෙහි හැසිරෙන සුළු) යැයි කියනු ලැබෙයි. ගාහපතිය, වේදනාසකකිය... සංඥස්කකිය...ගාහපතිය සංස්කාරස්කකිය කමිවිඥනයෙන් ඔකය වෙයි, තවද සංස්කාරස්කකියෙහි රුගයෙන් බැදුණු කමිවිඥනය ‘ඔකසාරී’ යයි කියනු ලැබේ. මෙසෙයින් ගාහපතිය ඔකසාරී වේ.

තවද ගාහපතිය, කිසෙයින් ‘අනොකසාරී’ වෙයි ද යත්? ගාහපතිය, රූපස්කකියෙහි යම් ඡන්දයෙක් යම් රුගයෙක් යම් නන්දියක් යම් තෘණොවක් යම් (තෘණො දූපටි සංඛ්‍යාත) උපය කෙතෙක් හා (කාමාදී) උපාදාන කෙතෙක් අකුසල චිත්තයාගේ අධිඝ්‍රාහ අභිනිවේශ අනුශය වූවාහු ද ඔවුහු තපාගතයන් විසින් ප්‍රභිණ කරන ලද්දහු උසුන්මුල් කළාහු තාලවස්තුවක් මෙන් කරන ලද්දහු අනුභාවය කරන ලද්දහු මත්තෙහි නුපදනා සවහාව ඇත්තාහු වෙත් ද, එහෙයින් සම්මාසම්බුදුහු ‘අනොකසාරී’ යයි කියනු ලැබෙති. ගාහපතිය, වේදනාස්කකියෙහි... සංඥස්කකියෙහි...සංස්කාරස්කකියෙහි...ගාහපතිය, විඥන්ස්කකියෙහි යම් ඡන්දයෙක් යම් රුගයෙක් යම් නන්දියක් යම් තෘණොවක් යම් උපය හා උපාදාන කෙතෙක් අකුසල් සිතට ආධාර නිවාස අනුශය වූවාහු නම් ඔවුහු සම්මාසම්බුදුන් විසින් ප්‍රභාණය කරන ලද්දහු උප්‍රවාහල මුල් ඇත්තාහු තාලවස්තුවක් මෙන් කරන ලද්දහු අනුභාවය කරන ලද්දහු මත්තෙහි නුපදනා සවහාව ඇත්තාහු වෙත් ද, එහෙයින් තපාගතයෝ ‘අනොකසාරී’ යයි කියනු ලැබෙත්. මෙසෙයින් ගාහපතිය, අනොකසාරී වේ.

තවද ගාහපතිය, කිසෙයින් නිකෙතසාරී වෙයි ද යත්? රූපනිමිත්ත සංඛ්‍යාත නිකෙතසෙහි (-රූප නමැති නිවාසයෙහි) පැතිරීම හා බැඳීම හෙතු කොටගෙන ‘නිකෙතසාරී’ යයි කියනු ලැබෙයි. යබ්දනිමිත්ත... යකිනිමිත්ත...රසනිමිත්ත. ස්ප්‍රභව්‍යනිමිත්ත...ධර්මනිමිත්ත නමැති නිවාස යෙහි විහාරවිබකි (-පැතිරීම හා බැඳීම හා) හෙතු කොටගෙන ‘නිකෙතසාරී’ යයි කියනු ලැබේ. මෙසෙයින් ගාහපතිය, නිකෙතසාරී (-අරමුණෙහි වෙසෙනුයේ) වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

“කථංඤ්ඤා ගහපති, අනිකේතසාරී හොති? රූපනිවේදනනිකේත-
විසාරවිනිබ්බන්ධා ඛො ගහපති, තථාගතස්ස පටිභ්වංගා උච්ඡින්නාමුලා කාලාවඤ්ඤා-
කතා අනභාවකතා ආයතං අනුපාදාමිමා, තස්මා තථාගතො ‘අනිකේත-
සාරී’ති වුච්චති. සද්දනිමිත්ත - ගතිනිමිත්ත - රසනිමිත්ත - ඵෙඨාඛංඛ-
නිමිත්ත - ඛම්මනිමිත්තනිකේතවිසාරවිනිබ්බන්ධා ඛො ගහපති, තථාගතස්ස
පටිභ්වංගා උච්ඡින්නාමුලා කාලාවඤ්ඤාකතා¹ අනභාවකතා ආයතං අනුපාදාමිමා,
තස්මා තථාගතො ‘අනිකේතසාරී’ති වුච්චති. එවං ඛො ගහපති,
අනිකේතසාරී හොති.

කථංඤ්ඤා ගහපති, භාමෙ සන්ධිවජ්ජනො හොති? ඉධ ගහපති, එකච්චො
භික්ඛු භික්ඛි සංසරෙය්‍යා විහරති: සහනඤ්ඤා සහසසාකී, සුඛතෙසු සුඛතො,
දුක්ඛතෙසු දුක්ඛතො, උප්පත්තෙසු කිම්බකරණීයෙසු අත්තතො වොයොගං
ආපජ්ජති. එවං ඛො ගහපති! භාමෙ සන්ධිවජ්ජනො හොති.

කථංඤ්ඤා ගහපති, භාමෙ න සන්ධිවජ්ජනො හොති? ඉධ ගහපති,
එකච්චො භික්ඛු භික්ඛි අසංසරෙය්‍යා විහරති: න සහනඤ්ඤා න සහසසාකී න
සුඛතෙසු සුඛතො, න දුක්ඛතෙසු දුක්ඛතො, උප්පත්තෙසු කිම්බකරණීයෙසු
න අත්තතො වොයොගං ආපජ්ජති. එවං ඛො ගහපති! භාමෙ න සන්ධි-
වජ්ජනො හොති.

කථංඤ්ඤා ගහපති, කාමෙහි අවිජ්ජනො හොති? ඉධ ගහපති, එකච්චො
භික්ඛු කාමෙසු අවිජ්ජනො හොති අවිගතා² ඡන්දො අවිගත පෙමො
අවිගතපිපාසො අවිගතපරිලාභො අවිගතතණ්හො. එවං ඛො ගහපති,
කාමෙහි අවිජ්ජනො හොති

කථංඤ්ඤා ගහපති, කාමෙහි විජ්ජනො හොති? ඉධ ගහපති එකච්චො
භික්ඛු කාමෙසු විජ්ජනො හොති විගතා³ ඡන්දො විගතපෙමො විගත-
පිපාසො විගතපරිලාභො විගතතණ්හො. එවං ඛො ගහපති! කාමෙහි
විජ්ජනො හොති.

කථංඤ්ඤා ගහපති, පුරෙකකිරිතො හොති? ඉධ ගහපති, එකච්චො
භික්ඛුතො එවං හොති: ‘එවංරූපො සියං අත්තගතමිඤ්ඤාන’නති. තත්ථ
නඤ්ඤා සමත්තානෙති⁴ ‘එවංචෙදනො සියං - එවං සඤ්ඤා සියං -
එවංසංඛාරො සියං - එවංවිඤ්ඤාණො සියං අත්තගතමිඤ්ඤාන’නති තත්ථ
නඤ්ඤා සමත්තානෙති. එවං ඛො ගහපති, පුරෙකකිරිතො හොති.

1. කාලාවඤ්ඤා - ස.

3. වග - සං. මජ්ඣ. PTS.

2. අවිගත - සං. මජ්ඣ. PTS.

4. සමත්තානෙති - සං. PTS.

තවද ගෘහපතිය, කිසෙයින් අනිකේතසාරී වේද? යත්: ගෘහපතිය රූපනිමිත්තනිකේතයෙහි (කෙලයගන්තේ) විසාරවිනිබ්බකියෝ තථාගතයන් විසින් ප්‍රභිණයෝ යැ, නැසු මුල් ඇත්තෝ යැ, තාලවස්සුවක් මෙන් කරන ලද්දේ යැ, තසන ලද්දේ යැ, මතු නුපදනා පියවි ඇත්තෝ යැ. එහෙයින් සම්මාසම්මුදුනු 'අනිකේතසාරී' යයි කියනු ලැබෙති යබ්දනිමිත්ත... ගතිනිමිත්ත... රහනිමිත්ත... ජ්‍යෙෂ්ඨවෘත්තිත... ගෘහපතිය, ධම්මනිමිත්තනිකේතයෙහි විසාරවිනිබ්බකියෝ තථාගතයන් විසින් ප්‍රභිණ කරන ලද්දහු... මන්තෙහි නුපදනා සවභාව ඇත්තාහුය. එහෙයින් සම්මාසම්මුදුනු අනිකේතසාරී යයි කියනු ලැබෙත්. මෙසෙයින් ගෘහපතිය, අනිකේතසාරී වේ.

තවද ගෘහපතිය, කිසෙයින් ශ්‍රාමයෙහි යත්තවජාත වේද? යත්: ගෘහපතිය, මේ සස්තෙහි ඇතැම් මහණෙක් ගෘහින් හා සංසාර වැ වෙසෙයි: එක් වැ සතුටු වෙයි, එක් වැ ගොක ඇත්තේ වෙයි, (දයකයන්) ප්‍රබිත කල්හි (ගෘහශ්‍රිත සැපයෙන්) සුබිත වෙයි, දුකට පැමිණි කල්හි දුකට පැමිණෙයි, උපත් කටයුතු ඇතිකල්හි තමා උපයෝගයට (-කළ යුතුවට) පැමිණෙයි. මෙසෙයින් ගෘහපතිය, ගමිති හටගත් යත්තව ඇත්තේ වේ.

තවද ගෘහපතිය, කෙසේ ගමිති නුපත් ගිහිසත්තව ඇත්තේ වේද? යත්: ගෘහපතිය, මේ සස්තෙහි ඇතැම් මහණෙක් ගිහින් හා අසංසාර වූයේ වෙසෙයි: සමග සතුටු නො වන්නේ සමග ගොකී නො වන්නේ ප්‍රබිත කල්හි ප්‍රබිත නො වූයේ දුබිත කල්හි දුබිත නො වූයේ උපත් කටයුතු ඇති කල්හි තමා උපයෝගයට නො පැමිණෙයි. මෙසෙයින් ගෘහපතිය, ගමිති නුපත් ගිහිසත්තව ඇත්තේ වේ.

යළි ගෘහපතිය, කිසෙයින් කාමයන් කෙරෙන් නො සිස් වූයේ වේද? යත්: ගෘහපතිය, මේ සස්තෙහි කිසි මහණෙක් වස්තුකාමයන්හි නො පහ වූ රුග ඇතියේ අවිගත වූ කාමච්ඡද ඇතියේ අවිගත වූ ප්‍රෙම ඇතියේ අවිගත වූ පිරාසා ඇතියේ අවිගත වූ පරිදුත ඇතියේ අවිගත වූ කාම-තෘෂ්ණා ඇතියේ වෙයි. මෙසෙයින් ගෘහපතිය, කෙලයකාමයන් කෙරෙන් අතුච්ඡ වේ.

තවද ගෘහපතිය, කිසෙයින් කාමයන් කෙරෙන් රික්ත (-සිස්) වූයේ වේද? යත්: ගෘහපතිය, මේ සස්තෙහි කිසි මහණෙක් වස්තුකාමයන් කෙරෙහි පහවැහිය රුග ඇත්තේ විගත වූ කාමච්ඡද ඇත්තේ විගත වූ ප්‍රෙම ඇතියේ විගත වූ පිරාසා ඇතියේ විගත වූ පරිදුත ඇතියේ විගත වූ තෘෂ්ණා ඇතියේ වෙයි. මෙසෙයින් ගෘහපතිය, කෙලයකාමයන් කෙරෙන් රික්ත වූයේ වේ.

තවද ගෘහපතිය, කිසෙයින් වට්ඨය පෙරවූ කරන්නේ වේද? යත්: ගෘහපතිය, මේ සස්තෙහි ඇතැම් මහණෙක් හට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි: 'අනාගතකාලයෙහි මෙබඳු රූ ඇතියෙම් වෙමි'ව'යි එහි තෘෂ්ණාව පිහිටුවයි මෙබඳු සැප වේදනා ඇතියෙම්... මෙබඳු සංඥා ඇතියෙම්... මෙබඳු සංස්කාර ඇතියෙම්... අනාගතකාලයෙහි මෙබඳු විඤ්ඤා ඇතියෙම් වෙමි ව'යි එහි ප්‍රාථිකාව පිහිටුවයි. මෙසෙයින් ගෘහපතිය, වට්ඨය පෙරවූ කරනුයේ වේ.

තවද ගාභපතිය, කිසසෙයින් චම්බය නො පෙරවූ කරනුයේ වේ ද ? යත්: ගාභපතිය, මේ සස්තෙහි ඇතැම් මහණෙක් හට මෙසේ සිතෙක් වෙයි: ‘අනාගතකාලයෙහි මෙබඳු රූ ඇතිවෙයි වෙමිව’යි එහි ප්‍රාථමිකාව නො පිහිටුවයි. මෙබඳු වෙදනා ඇතිවෙයි...මෙබඳු සංඥා ඇතිවෙයි...මෙබඳු සංස්කාර ඇතිවෙයි...මෙබඳු විඤ්ඤා ඇතිවෙයි වෙමිව’යි එහි ප්‍රාථමිකාව නො පිහිටුවයි. මෙසෙයින් ගාභපතිය, සසරවට නො පෙරවූ කරනුයේ වේ.

තවද ගාභපතිය, කිසසෙයින් ජනසා සමග විශ්‍රාහිකකථාව කරන්නේ වේ ද ? යත්: ගාභපතිය, මේ සස්තෙහි ඇතැම් මහණෙක් මෙබඳු විවාද-කථාව කරන්නේ වෙයි: ‘තෙපි මේ ධර්මිකය නො දන්නවු ය...ඉදින් සමථී වූවහු තම මිඳෙව’යි. මෙසෙයින් ගාභපතිය, ජනසා සමග විශ්‍රාහික කථාව කරන්නේ වෙයි.

තවද ගාභපතිය, කිසසෙයින් ජනසා සමග විශ්‍රහ නො කරන්නේ වේ ද ? යත්: ගාභපතිය, මේ සස්තෙහි ඇතැම් මහණෙක් මෙබඳු විවාදකථාව නො කරන්නේ වෙයි: ‘තෙපි මේ ධර්මිකය නො දන්නවු ය...ඉදින් පොහොනවු තම (තමා දෙයින්) මුදගනුවයි.’ මෙසෙයින් ගාභපතිය, ජනසා සමග විශ්‍රාහික කථාව නො කරන්නේ වේ. ගාභපතිය, මෙසේ භාග්‍යවතුන් විසින් අමටකවර්ණයෙහි වූ මාගඤ්ඤාසුත්තයෙහි ‘ඛං ජනාය -පෙ- න විශගස්ස ජනෙන කසිත්’යි යමක් වදාරන ලද්දේ නම්, ගාභපතිය, භාග්‍යවත් බුදුන් විසින් සැකෙවින් වදාරන ලද මේ දෙයනාවෙහි විසාරණීය මෙසේ දතයුත්තේය’යි.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“ඛං ජනාය -පෙ- න විශගස්ස ජනෙන කසිත්”යි.

9 - 11

කෂිණාසුච නාග තෙම යම් දූෂටිගතාදියෙකින් වෙන් වූයේ ලොවැ හැසිරෙන්නේ ද, (හෙතෙම) ඒ දූෂටිගතයන් දූෂි වැ ගෙන නො කියන්නේ යැ. එල සංඛ්‍යාත ජලයෙහි උපන් කටු සහිත දඬු ඇති පිහුම දියෙන් හා කලලින් යම්සේ නො තැවැරුණේ ද, එසෙයින් අධ්‍යාත්මශාන්තිය ප්‍රකාශ කරන තෘණා රහිත වූ කෂිණාසුච මුනි තෙම කාමයෙහි ද ලොකයෙහි ද නො ඇලුණේ වේ.

යෙහි විවිච්ඡා විචරෙය්‍ය ලොකෙ -‘යෙහි’ යනු: යම් දූෂටිගතයන් ගෙන්; විවිච්ඡා - කායදුශ්චරිතයෙන් සිස් වූයේ වෙන් වූයේ ඉතා වෙන් වූයේ වාග්දුශ්චරිතයෙන්...මනෝදුශ්චරිතයෙන්...රූගයෙන්...සියලු අකුශලාහි-සංස්කාරයන් කෙරෙන් ඊතත - විචිතත - ප්‍රවිචිතත වූයේ; විචරෙය්‍ය-හැසිරෙන්නේය වෙසෙන්නේය ඉරියවු පවත්වන්නේය, රැකෙන්නේය යැපෙන්නේය යාපනය වන්නේය; ලොකෙ - මිනිස් ලොව...අයතන-ලොකයෙහි නුසි ‘යෙහි විවිච්ඡා විචරෙය්‍ය ලොකෙ’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න නානි උග්ගයහ වදෙය්‍ය නාගොති - 'නාගො'ති ආගං න කරොතිති නාගො, න ගච්ඡතිති නාගො, නාගච්ඡතිති නාගො. කථං ආගං න කරොතිති නාගො? ආගු වුච්චන්ති පාපකා අකුසලා ඛම්මා සංඛිතලසිකා උපානොගපිකා සදරා¹ දුක්ඛපිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා.

1. "ආගං න කරොති කිංඤ්ඤි ලොකෙ (සභියාති හගවා)
සංඛෙසෙසෙසුගෙ විසජ්ඣ ඛකිනාති,
සංඛෙස න සජ්ඣති විමුක්තො
නාගො තාදී පවුච්චතො², තථහතා."³

එවං ආගු න කරොතිති නාගො. කථං නගච්ඡතිති නාගො? න ජ්ඣගතිං ගච්ඡති, න දෙසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න හයාගතිං ගච්ඡති, න රුහවසෙන ගච්ඡති, න දෙසවසෙන ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන ගච්ඡති, න දිට්ඨිවසෙන ගච්ඡති, න උඤ්චවසෙන ගච්ඡති, න විවික්ච්ඡාවසෙන ගච්ඡති, න අනුසවසෙන ගච්ඡති, න වග්ගෙති ඛම්මෙති යායති නියති දුග්ගති සංහරියති. එවං න ගච්ඡතිති - නාගො. කථං නාගච්ඡතිති නාගො? සොතාපතනිමග්ගෙහ සෙ කිලෙසා පභිනා, තෙ කිලෙසා න පුත්තනි, න පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡති.⁴ සකදාගාමිමග්ගෙන - අනාගාමිමග්ගෙන - අරහත්තමග්ගෙන සෙ කිලෙසා පභිනා, තෙ කිලෙසෙ න පුත්තනි, න පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡති. එවං නාගච්ඡතිති - නාගො.

න නානි උග්ගයහ වදෙය්‍ය නාගොති - නාගො න තානි දිට්ඨිගතානි ගමහතා උග්ගහතා ගණන්තා පරාමසිතා අභිනිපිසිතා වදෙය්‍ය කපෙය්‍ය භණ්ණෙය්‍ය දීපයෙය්‍ය චොහරෙය්‍ය, සසානො ලොකො-පෙ- තෙවි භොති න නි හොති තථාගතො, පරමමරණා, ඉදමෙව සම්මං, මොඝමඤ්ඤානනි වදෙය්‍ය කපෙය්‍ය භණ්ණෙය්‍ය දීපයෙය්‍ය චොහරෙය්‍යාති - 'න නානි උග්ගයහ වදෙය්‍ය නාගො.'

එලමුච්ඡං කණ්ඩකං වාරිජං යථා ජලෙන පඬෙකන ව නුපලිත්තනති- 'එලං' වුච්චති උදකං. 'අමුච්ඡං' වුච්චති පද්මං. 'කණ්ඩකං' වුච්චති ඛරදණ්ණං. 'වාරිජං' වුච්චති උදකං. 'වාරිජං' වුච්චති පද්මං වාරිජසම්මං. 'ජලං' වුච්චති උදකං. 'පඬෙකං' වුච්චති කද්දුමො, යථා පද්මං වාරිජං වාරිජසම්මං ජලෙන ව පඬෙකන ව න ලියති, න සංලියති⁴ නුපලිත්තනති, අලිත්තං අසංලිත්තං, අනුපලිත්තනති - "එලමුච්ඡං කණ්ඩකං වාරිජං යථා ජලෙන පඬෙකන ව නුපලිත්තනති."

1. සද්දරා - ස. 2. වුච්චතො - සහ, PTS.
3. කිලෙසා පුත්තනනි, න පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡති - මු. I.
4. උපලිප්පති - මු. II. සංලිප්පති - ස. 5. සුත්තනිපාත - සංගසුත්තන.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න නානි උග්ගසය වදෙය්‍ය නාගො - 'නාගො' යනු: පච්ඡ නො කෙරේ නුසි 'නාග' යැ (අගනියව) නො යේ නුසි 'නාග' යැ (පුත්‍රත් කෙලෙසත් කර) නො පැමිණේ නුසි 'නාග' යැ. කිසෙයින් පච්ඡ නො කරනුයෙන් නාග වෙයි යත්: පිඨාකර වූ පුනර්භවය දෙන්නා වූ දරථ සහිත වූ දූඛ විපාක උපදවත මත්තෙහි ජාතිජරාමරණයන්ට ප්‍රත්‍යය වූ ලාමක අකුශල ධර්මයෝ 'ආගු' යයි කියනු ලැබෙත්.

1. ('සභිය'යි බුදුහු මෙසේ වදාළහ:) යමෙක් ලොකයෙහි අලාමානු වූ ද පාපයක් නො කෙරේ නම් එබඳු වූයේ 'නාග' යයි කියනු ලැබෙයි. තෙතෙම කාමාදි සියලු යෝගයන් ද සංයෝජනතෙද වූ ඛනිකයන් ද හැරපියා ස්කන්ධාදි සියලු තැන්හි, කිසි සහනයෙකින් නො ඇලෙයි, දව්විධ විමුක්ති යෙන් මිදුණේ ලාභාලාභාදියෙහි තාදි වූයේ ද මේ.

මෙසේ පච්ඡ නො කෙරේ නුසි 'නාග' යැ. කිසෙයින් නො යේ නුසි නාග වෙයි යත්: ජන්දයෙන් අගනියව නො යෙයි, දේහයෙන් අගනියව නො යෙයි, මොහයෙන් අගනියව නො යෙයි, හයින් අගනියව නො යෙයි, රුහවයයෙන් නො යෙයි, දේහවයයෙන් - මොහවයයෙන් - මානවයයෙන් දූෂ්ටවයයෙන් - ඔෆ්භිතවයයෙන් - විවිකිත්සාවයයෙන් - අනුගයවයයෙන් නො යෙයි, එහි වූ ධර්මයන් ගෙන් නො යවනු ලැබෙයි, නො පමුණුවනු ලැබෙයි, නො වනනු ලැබෙයි, නො හරිනු ලැබේ. මෙසේ නො යේ නුසි - 'නාග' යැ. කෙසේ නො ඒ නුසි 'නාග' නම් වෙයි යත්: සෝවාන්මහින් යම් කෙලෙස් කෙනෙක් ප්‍රතිණ වූවානු නම් ඒ කෙලෙසුන් කර පෙරලා නො එයි, පසු වැ නො එයි, ආපසු නො එයි. සැදූගැමිමහින්...අනගැමි මහින්...රහත්මහින් යම් කෙලෙස් කෙනෙක් ප්‍රතිණ වූවානු නම්, ඒ කර පෙරලා නො එයි පසු වැ නො එයි ආපසු නො එයි. මෙසේ නො ඒ නුසි 'නාග' නම්.

න නානි උග්ගසය වදෙය්‍ය නාගො - නාග තෙමේ ඒ දූෂ්ටතයන් ගෙන ඔසොවා ගෙන ග්‍රහණය කොට පරමසී කොට අභිනිවේශය කොට නො පවසන්නේය නො කියන්නේය නො ඛණ්ණන්නේය නො දක්වන්නේය නො වහරන්නේය. 'ශාශ්වත යැ ලොකය...සත්තියා මරණින් මතු නො මැ වෙයි, නො වන්නේ නො වෙයි, මේ සැබව, සෙස්ස මොස යැ'යි නො පවසන්නේය නො කියන්නේය නො ඛණ්ණන්නේය නො දක්වන්නේය නො වහරන්නේ නුසි 'න නානි උග්ගසය වදෙය්‍ය නාගො' යනු මේ.

එලමබුජං කණ්ටකං වාගිජං යථා ජලෙන පඬෙකත ව නුපලිත්තං - 'එලං' යි දිය කියනු ලැබෙයි. 'අබුජ'යි පිහුම කියනු ලැබෙයි. 'කණ්ටක, යි රළු වූ දණක කියනු ලැබෙයි. 'වාගි'යි දිය කියනු ලැබෙයි. 'වාගිජ'යි දියෙහි උපන් පිහුම කියනු ලැබෙයි. 'ජල'යි දිය කියනු ලැබෙයි. 'පඬක'යි කලල් කියනු ලැබේ. යම් ජස් දියෙහි උපන් දියෙහි හටගත් පිහුම දියෙන් හා කලලීන් පතා ඇලේ ද වෙසෙසින් නො ඇලේ ද නො තැවැරේ ද, නො ඇලුණේ වෙසෙසින් නො ඇලුණේ නො තැවැරුණේ නුසි 'එලමබුජං කණ්ටකං වාගිජං යථා ජලෙන පඬෙකත ව නුපලිත්තං' යනු මේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එවං මුනි සන්තිවාදෙ අභිදො කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිත්තොති ‘එව’නති ඔපමෙසමපිපාදනං; මුනිති මොනං වුවවති සද්ධං -පෙ- සඛනජාලමතිවෙ සො මුනි. සන්තිවාදෙති සන්තිවාදෙ මුනි තාණවාදෙ ලෙඛවාදෙ සරණවාදෙ අභයවාදෙ අවුච්ඡවාදෙ අමතවාදෙ නිබ්බාතවාදෙති - එවං. මුනි සන්තිවාදෙ. අභිදොති ගෙඩො වුවවති තණ්හා: සො රුගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොගො අකුසලමූලං; යස්ස සො ගෙඩො පටිතො සමුවජ්ඣනො වූපසනො පටිපාසාදො අභබ්බසාතතිකො සද්ධංගතිනා දඩ්ඨො, සො වුවවති අභිදො. සො රුපෙ අභිදො; සද්දො-ගනේ - රජෙ - පොට්ඨබෙබ්බ - කුලෙ - ගණේ - ආවාසෙ - ලාගෙ - යසෙ¹ පසංසාය - සුබෙ - විවතෙ - පිණ්ඩපාතෙ - සෙනාසනනිලානපට්ඨයභෙසජ්ජ-පරික්ඛාතෙ- කාමධාතුයා- රූපධාතුයා- අරූපධාතුයා- කාමහමෙ- රූපහමෙ- අරූපහමෙ- භෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහමෙ- එකමොකාරහමෙ- චතුමොකාරහමෙ- චතුමොකාරහමෙ අතිතෙ - අනාගතෙ - පච්චුසනෙන - දිට්ඨසුතමුත- විඤ්ඤාතබ්බසු ඛමෙසු අභිදො අගපිතො අමුවජ්ඣනො අනජේඣාපනො² විතගෙඩො විතගෙඩො චතතගෙඩො චතතගෙඩො මුතතගෙඩො පටිතිස්සට්ඨගෙඩො විතරාගො විගතරාගො චතතරාගො චතතරාගො මුතතරාගො පභිතරාගො පටිතිස්සට්ඨරාගො නිවර්තො නිබ්බුතො සිතිභුතො සුඛපටිසංවෙදී බ්බුමභුතෙන අත්තනා විහරතිති - එවං මුනි සන්තිවාදෙ අභිදො.

කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිත්තොති - ‘කාමා’ති උද්දානතො දො කාමා: වජ්ඣකාමා ච කිලෙභකාමා ච -පෙ- ඉමෙ වුවවති වජ්ඣකාමා -පෙ- ඉමෙ වුවවති කිලෙභකාමා; ලොකෙති අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ බ්බුලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ; ‘ලොපා’ති දො ලොපා: තණ්හාලොපො ච දිට්ඨිලොපො ච -පෙ- අයං තණ්හාලොපො -පෙ- අයං දිට්ඨිලොපො. මුනි තණ්හාලොපං පතාය දිට්ඨිලොපං පටිතිස්සජ්ඣා කාමෙ ච ලොකෙ ච න ලිප්පති, න පලිප්පති, න උපලිප්පති. අලිත්තො අසංලිත්තො අනුපලිත්තො නික්ඛනො නිස්සවො³ විප්පමුත්තො විප්පඤ්ඤාත්තො විමර්ශාදිකතෙන වෙතසා විහරතිති - එවං මුනි සන්තිවාදෙ අභිදො කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිත්තො.

තෙතාහ ගගවා:

“ගෙහි විවිත්තො විවරෙය්‍ය ලොකෙ
න තාති උග්ගස්ස වදෙය්‍ය නාගො
එලමුච්ඡං කණ්ටකං වාරිජං යථා
ජලෙන උභෙක්ඛන ච නුපලිත්තං,
එවං මුනි සන්තිවාදෙ අභිදො
කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිත්තො”ති.

1. යසො - මු. II.

2. අනජේඣාපනො - මු. II.

3. නිස්සවො - ස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එවං මුනී සන්තිවාදො අභිද්ධො කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිභෙතා-
 ‘එවං’ යනු: ඔපමාසමුප්පතිපාදනා යැ; මුනි - ‘මොන’යි ඥානය කියනු
 ලැබෙයි...සන්තිවාදො - මුනි තෙම අධ්‍යාත්මශාන්තිය කියන්නේ යැ, ප්‍රාණ
 වාද යැ ලෙනවාද යැ ශරණවාද යැ අභයවාද යැ අවිශ්වවාද යැ අමානවාද යැ
 නිව්‍යාණවාද (=තිවන ටවසා) නුසි ‘එවං මුනි සන්තිවාදො’ යනු වේ. අභිද්ධො-
 ‘ගෙඩ’යි තෘෂණාව කියනු ලැබෙයි, යම් රූපයෙක් සංරභයෙක්...අභිධ්‍යාවක්
 ලොභ අකුශලමූලයෙක් වේද, යමක්නු විසින් ඒ ගෙඩ තෙමේ ප්‍රතීණ
 කරන ලද්ද සිද්ධින ලද්ද සන්තිද්‍රවන ලද්ද දුර්ලභ ලද්ද, උපතට
 නුසුදුසු වූයේ නුවණසින්නෙන් දවන ලද්ද, හෙතෙම ‘අභිධ්ධ’යි කියනු
 ලැබෙයි. හේ රූපයෙහි අභිධ්ධ යැ ශබ්දයෙහි - ගතියෙහි - රසයෙහි -
 සප්තව්‍යයෙහි - කුලයා කෙරෙහි - ගණයා කෙරෙහි - ආවාසකයෙහි - ලාභ-
 යශෝ - ප්‍රශංසායෙහි - සුවයෙහි - විවර - පිණ්ඩපාත - සෙනාසන -
 ගලාන - ප්‍රත්‍යය්‍යභෙෂජ්‍යපරිෂකාරයෙහි - කාමධාතුයෙහි - රූපධාතුයෙහි -
 අරූපධාතුයෙහි - කාම - රූප - අරූපභවයෙහි - නෛවසංඥනා -
 සංඥභවයෙහි - එකවොකාර - චතුරවොකාර - පඤ්චවොකාරභවයෙහි - අතීත
 අනගත - ප්‍රත්‍යක්ෂපත්තයෙහි - දූෂිත ශ්‍රැත මූත විඥනව්‍යධිමයන්ති නො
 හික්ෂු වූයේ නො ගෙතුණේ මුසපත් නො වූයේ නො බැදුණේ පහවූ තෘෂණා
 ඇතියේ පහවහිය තෘෂණා ඇතියේ තෘක්ක වූ තෘෂණා ඇතියේ වානන
 (-වමනය කළ) තෘෂණා ඇතියේ මුදන ලද තෘෂණා ඇතියේ දුරු ලු
 තෘෂණා ඇතියේ විතරුත - ඵගතරාග - තෘක්කරාග - වානනරාග - මුක්තරාග-
 ප්‍රතීණ රාග - ප්‍රතිතිසංචාරාග වූයේ තෘෂණා රහිත වූයේ නිවුණේ සිහිල්
 වූයේ (කසින් සිතින්) සුව විදින පුලු වූයේ ශ්‍රේණි වූ සිතින් යුක්ත වැ වෙසේ
 නුසි ‘එවං මුනි සන්තිවාදො අභිද්ධො’ යනු වේ.

කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිභෙතා - ‘කාමා’ යනු: උද්දන හෙයින්
 කාමයෝ දෙදෙනෙකි:...මොහු කෙලශකාමයෝ යි කියනු ලැබෙත්. ලොකෙ-
 අරායලොකයෙහි මනුෂ්‍ය - දෙව - සකති - ධාතු - ආයතනලොකයෙහි;
 ‘ලෙථ’ යනු: තෘෂණාලෙථය ද දෘෂ්ටිලෙථය දෘශිලෙථ දෙකෙකි...මුනි තෙම
 තෘෂණාලෙථය හැර දෘෂ්ටිලෙථය දුරුලා කාමයෙහි ද, ලොකයෙහි ද,
 නො ඇලෙයි වෙසෙසින් නො ඇලෙයි, නො තැවැරෙයි. අලිප්ත අසංලිප්ත
 අනුපලිප්ත වූයේ නික්මැහියේ ප්‍රතීණ වූයේ වෙසෙසින් මිදුණේ නො
 යෙදුණේ (අරමුණුවලින්) මිදුණු සිතින් යුක්ත වැ වෙසේ නුසි ‘එවං මුනි
 සන්තිවාදො අභිද්ධො කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිභෙතා’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුනු:

“ගසගි විවිභෙතා -පෙ- කාමෙ ච ලොකෙ ච අනුපලිභෙතා”යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

9 - 12

න වෙදගු දිට්ඨියා න මුතියා
ස මානමෙති න හි තමමයො¹ සො,
න කමමුතා² නොපි සුතෙන නෙයොසා
අනුපතීතො ස³ නිවෙසනෙසු.

න වෙදගු දිට්ඨියා න මුතියා ස මානමෙතිති - 'නා'ති පටිකෙඛපො. වෙදගුති 'වෙදං' වුවනි චතුසු මග්ගෙසු ඤාණං, පඤ්ඤා පඤ්ඤාදීඤ්ඤාං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිවක්ඛාසමොඤ්ඤානං විමංසා විපක්ඛානා සමමා දිට්ඨි. තෙති වෙදෙති ජාතීජරාමරණස්ස අන්තරාතො අන්තප්පතො කොටගතො කොටප්පතො පරිසන්තරාතො පරිසන්තප්පතො වොසානගතො වොසානප්පතො තාණගතො තාණප්පතො ලෙතගතො ලෙතප්පතො සරණගතො සරණප්පතො අභ්‍යගතො අභ්‍යප්පතො අවුට්ඨගතො අවුට්ඨප්පතො අමතගතො අමතප්පතො නිබ්බාතගතො නිබ්බාතප්පතො වෙදනං වා අන්තං ගතොති වෙදගු. වෙදෙති වා අන්තං ගතොති වෙදගු. සත්තන්තං ධම්මානං විදිතන්තං වෙදගු: සක්කායදිට්ඨි විදිතා හොති, විවිච්චිතං විදිතා හොති, සිලබ්බතපරාමාසො විදිතො හොති, රාගො විදිතො හොති, දොසො විදිතො හොති, මොහො විදිතො හොති, මානො විදිතො හොති, විදිතා'ස්ස හොනති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොතොභවිකා සදරා⁴ දුක්ඛවිපාකා ආයතීං ජාතීජරාමරණියා.

1. "වෙදනි විචල්ය කෙවලානි (සභියාති භගවා)
සමණොතං යාති'ධම්මා⁵ බ්‍රාහ්මණානං,
සබ්බ⁶වෙදනාසු චිත්තරාගො
සබ්බ⁷වෙදමතිවිව වෙදගු සො"ති a

න දිට්ඨියාති - තස්ස ආසවසී දිට්ඨිගතාති පභිතාති සමුවත්තනාති වුප්පන්නාති පටිපක්ඛාදාති අභ්‍යවුප්පන්නාති ඤාණගතිනා දඬුනාති. සො දිට්ඨියා න යායති, න නියති, න වුත්තති, න සංගරියති, නපි තං දිට්ඨිගතං සාරතො පවෙති. න පව්වාගවත්තීති - න වෙදගු දිට්ඨියා.

න මුතියා ස මානමෙතිති - මුත්තරුපෙත වා පරතොසොසෙත වා මහාජනසමුත්තියා වා මානං තෙති, න උපෙති, න උපගවත්තී, න ගණනාති, න පරාමසති, තාතිතිවිසතිති - 'න වෙදගු දිට්ඨියා න මුතියා 'ස මානමෙති'.

න හි තමමයො සොති - න තණ්හාවසෙත න දිට්ඨිවසෙත තමමයො හොති තප්පරමො තප්පරායණො; යතො තණ්හා ව දිට්ඨි ව මානො ව අස්ස පභිතා හොනති උච්ඡන්තමුලා තාලාවඤ්ඤානා⁸ අනිභාවකතා ආයතීං අනුපාදධම්මා, ඵතාභාවතා න තමමයො හොති, න තප්පරමො, න තප්පරායණොති - න හි තමමයො සො'.

1. සවිමසො - මනුර. 2. සමමාන - ස. 3. සො - සු.
4. සද්දුග - ස. 5. යානිපති - මජ්ඣ. PTS. 6. සබ්බාසු - සු.
7. සබ්බ - සු. 8. තාලාවඤ්ඤානා - ස.
a. සුත්තනිපාත - සභිය සුත්ත.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

9 - 12

සිවුමහ නුවණට පැමිණි (මා වැනියෙක්) දූෂටියට (හෝ දූෂටියෙන්) යන්නේ නො වේයි. හෙතෙම (මුත්තරුපාදි හෙද වූ) මුතියෙහු ද මානයට නො පැමිණේ යි. හේ (තාමණා - දූෂටි විසින්) නො, මා තමමය වෙයි. කමිසයන් හෝ ප්‍රාතුයෙන් හෝ නො ද පැමිණැවිය යුත්තේ, වෙයි. හේ තාමණාදූෂටිනිවෙසනයන්හි අනුපතීත වේ.

න වෙදගු දිට්ඨියා න මුතියා ස මානමේති - 'ත' යනු: ප්‍රතික්ෂෙප යැ. වෙදගු 'වෙද'යි සතර මහ නුවණ කියනු ලැබෙයි, ප්‍රඥව ප්‍රඥෙජ්‍යය ප්‍රඥාලය ධර්මවයසවෛරාග්‍රාසිතය විමාශාව විදග්ගාව සමාස්දූෂටිය යි. ඒ මාගීඥනවෙදයන්ගෙන ජාතිජරාමරණයාගේ අනතයට හිසේ අනතයට පැමිණිතේ කෙළවරට හිසේ කෙළවරට පැමිණිතේ පයඝින්නයට හිසේ පයඝින්නයට පැමිණිතේ අවසානයට හිසේ අවසානයට පැමිණිතේ ත්‍රාණයට හිසේ ත්‍රාණයට පැමිණිතේ ලෙනයට හිසේ ලෙනයට පැමිණිතේ ශරණයට හිසේ ශරණයට පැමිණිතේ අභයට හිසේ අභයට පැමිණිතේ අව්‍යුත්තයට හිසේ අව්‍යුත්තයට පැමිණිතේ අමාතයට හිසේ අමාතයට පැමිණිතේ නිවනට හිසේ නිවනට පැමිණිතේ නොහොත් වෙදයන්ගේ අනතයට හිසේ නුසි- 'වෙදගු' යැ, වෙදයන්ගෙන් අනතයට හිසේ නුසි හෝ - 'වෙදගු' යැ. සජ්ඣායමයන් විදිත හෙයින් 'වෙදගු' යැ: සත්කායදූෂටිය දන්නා ලද්දි වෙයි, විවිකිත්තාව- ශිලපුත්තපරාමයීය - රාගය - දෝෂය - මොහය - මාතය විදිත වෙයි. කෙලෙසට කරුණු වූ පුනර්තවය දෙන්නා වූ දරථ සහිත වූ දුඛවිපාක ඇති අනාගතයෙහි ජාතිජරාමරණයට හෙතු වූ ලාමක අකුශලධර්මයෝ ඔහු විසින් විදිත වූවානු වෙත්.

1. ("සතීය, සි බුදුහු මෙසේ වදාළහ:) මාගීඥනවෙදයට පැමිණි ඒ ඤාණාසුචි තෙම මේ ලොකයෙහි මහණබමුණන්ගේ ශාස්ත්‍ර සංකීර්ණය ම වෙද කෙනෙක් ඇත් ද ඒ සියල්ල (අනිත්‍යාදි වශයෙන්) වමසා (එහි ජන්තුරාගප්‍රත්‍යාණයෙන්) සියලු ශාස්ත්‍රවෙදය ඉක්මැ සියලු වෙදනාවන්හි විතරාග වේ."

න දිට්ඨියා - ඔහු විසින් දෙසැට දිවුහු පහන ලද්දහු සිදුණා ලද්දහු සන්තිද්වන ලද්දහු දුරලන ලද්දහු උපතට නුසුදුසු වූවානු නුවණකින්නෙන් දවන ලද්දහු වෙති; හෙතෙම දූෂටිය විසින් නො යවනු ලැබෙයි; නො පමුණුවනු ලැබෙයි, නො වනනු ලැබෙයි, නො හරනු ලැබේ. ඒ දූෂටියට නො ද සාර හෙයින් පැමිණෙයි, නො පෙරලා ඒ නුසි 'න වෙදගු දිට්ඨියා' යනු වේ.

න මුතියා ස මානමේති - මුත (-ගකි රස ස්ප්‍රභට්ඨ) රුපයෙන් හෝ පරතොෂ්ඨයෙන් හෝ මහජන සම්මුතියෙන් හෝ මානයට නො එයි නො පැමිණෙයි, නො එළැබෙයි, නො ගනී, නො ඇලෙයි, නො පිටිසේ නුසි 'න වෙදගු න දිට්ඨියා න මුතියා ස මානමේති' යනු වේ.

න හි තමමයො සො - තාමණාවශයෙන් දූෂටිවශයෙන් තත්මය නො වෙයි, තත්පරම තත්පරායණ නො වේ. යම් තැනක සිට තාමණාවන් දූෂටියන් මානයන් ඔහු විසින් ප්‍රභිණ කරන ලද්දහු උග්‍රාප හළ මුල් ඇත්තානු තාලවස්තුවක් මෙන් කරන ලද්දහු අනගාමය කරන ලද්දහු මතු නුපදනා සාමානව ඇත්තානු වෙත් ද, මෙතෙකින් එය ප්‍රකාශී කොට ඇත්තේ නො වෙයි, තත්පරම නො වෙයි, තත්පරායණ නො වේ නුසි 'න හි තමමයො සො' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න කම්මුතා නොපි සුතෙන භෙය්‍යොති - 'න කම්මුතා'නි පුඤ්ඤ-භිසංඛාරෙන වා අපුඤ්ඤභිසංඛාරෙන වා ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරෙන වා න යායති, න නියති, න වුය්‍යති, න සංහරියතීති - න කම්මුතා; නොපි සුතෙන භෙය්‍යොති දුතද්ධිය වා පරතොසොසෙන වා මහාජනසම්මුතියා වා න යායති, න නියති, න වුය්‍යති, න සංහරියතීති - න කම්මුතා නොපි සුතෙන භෙය්‍යො.

අනුපතීතො ස නිවෙසනෙසුති - 'උපයා'නි ඉදං උපයා: තණ්හා-උපයො ව දිට්ඨිඋපයො ව -පෙ- අයං තණ්හාඋපයො -පෙ- අයං දිට්ඨිඋපයො. තස්ස තණ්හාඋපයො පතීතො, දිට්ඨිඋපයො පටිතිස්සට්ඨො; තණ්හුපයස්ස පතීතතො දිට්ඨිපයස්ස පටිතිස්සට්ඨතො සො නිවෙසනෙසු අනුපතීතො අනුපලිතො; අනුපගතො අතරේකාසිතො¹ අනට්ඨිතො නිකමනො; නිස්සට්ඨො පිපාමුතො; විසඤ්ඤාතො; විමර්ශාදිකතෙන වෙතසා විහරතීති අනුපතීතො ස නිවෙසනෙසුති.'

තෙනාහ භගවා:

"න වෙදගු දිට්ඨියා න මුතියා
ස මානමෙති න හි තම්මසො සො,
න කම්මුතා නො පි සුතෙන නෙය්‍යො
අනුපතීතො ස නිවෙසනෙසුති."

9 - 18

සඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති ගන්තො²
පඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති මොහා,
සඤ්ඤං ව දිට්ඨිං ව යෙ අග්ගභෙසු
තෙ ඤට්ටයන්තා³ විවරන්ති⁴ ලොකො.

සඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති ගන්තාති - යො සමප්පබ්බඛගමං අරියමග්ගං⁵ භාවෙති, තස්ස ආදිතො උපාදය ගන්තො විකම්මතිතා භොතති, අරහතො පතෙති⁶ අරහතො ගන්තො ව මොහා ව නිවරණං ව, කාමසඤ්ඤා ව්‍යාපාදසඤ්ඤා, විහිංසාසඤ්ඤා, දිට්ඨිසඤ්ඤා ව පතීතා භොතති උච්ඡින්නාමූලා තාලාවඤ්ඤාතො අතභාවකතා ආයතීං අනුපාදධම්මාති - 'සඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති ගන්තො.'

පඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති මොහා - යො විපස්සනාප්පබ්බඛගමං අරියමග්ගං භාවෙති, තස්සාදිතො උපාදය මොහා විකම්මතිතා භොතති, අරහතො පතෙති⁶ අරහතො මොහා ව ගන්තො ව නිවරණං ව කාමසඤ්ඤා ව්‍යාපාදසඤ්ඤා, විහිංසාසඤ්ඤා, දිට්ඨිසඤ්ඤා ව පතීතා භොතති උච්ඡින්නාමූලා තාලාවඤ්ඤාතො අතභාවකතා ආයතීං අනුපාදධම්මාති - 'පඤ්ඤාචරතතස්ස න සන්ති මොහා.'

1. අතරේකාසිතො - සිමු. II. 2. ගතො - මනුර. 3. ඤට්ටයානා - සිමු. II. මජ්ඣ.

4. විවරන්ති - කප්ඵ. 5. අරියබ්බගමං - සිමු. II.

6. අරහත්තපතො - සිමු. II. ඤා, PTS.

න කම්මුතා නො 'පි සුතෙන නෙයො - 'ත කම්මුතා' යනු: පුණ්ණ-
 හිසංස්කාරයෙන් හෝ අපුණ්ණාහිසංස්කාරයෙන් හෝ ආනෙඤ්ජාහිසංස්කාර-
 යෙන් හෝ නො යවනු ලැබෙයි, නො ගෙනයනු ලැබෙයි, නො පමුණුවනු
 ලැබෙයි, නො හරිනු ලැබේ නුසි 'ත කම්මුතා' යනු වේ. නො 'පි සුතෙන
 නෙයො - ශුචගුද්ධියෙන් හෝ පරතොක්ෂාමයෙන් හෝ මහජනසම්මුති-
 යෙන් හෝ නො යවනු ලැබෙයි...නො හරිනු ලැබේ නුසි 'ත කම්මුතා
 නො 'පි සුතෙන නෙයො' යනු වේ.

අනුපතීතො ස නිවෙසනෙසු - 'උපය' යනු: තෘෂණ උපය ද දූෂි
 උපය දැයි උපයයෝ දෙදෙනෙක් වෙති...ඔහු විසින් තෘෂණ උපය ප්‍රතිණ
 යැ, දූෂි උපය දුරලන ලද; තෘෂණ උපය ප්‍රතිණ වන බැවින් දූෂි
 උපය දුරලන ලද බැවින් සේ (අපායාදි) නිවෙසනයන්හි නො පමුණුවන
 ලද්දේ නො ඇලුණේ නො පැමිණියේ නො පිවිසියේ නො ඇතුළු වූයේ
 නික්මැගියේ බැහැර වූයේ වෙසෙසින් මිදුණේ නො බැදුණේ කෙලෙසින්
 හා නො යෙදුණු සිතින් සුක්ත වැ වෙසේ නුසි 'අනුපතීතො ස නිවෙසනෙසු
 යනු වේ.

එසින් වදාලන:

“න වෙදගු -පෙ- ස නිවෙසනෙසු”යි.

9 - 18

ප්‍රතිණ කළ කාමාදී සංඥ ඇත්තනුට (අභිධ්‍යාකායාදී) ග්‍රන්ථයෝ නො
 වෙති. විදර්ශනාප්‍රඥාවෙන් කෙලෙසින් කෙරෙත් මිදුණනුට මොහයෝ නො
 වෙති. යම් කෙනෙක් කාමාදී සංඥා වන් දෙසැට දූෂිට ස්වයං ත් දැඩි වැ
 ගත්තානු තම්, ඔහු උනුත් ගටමත් ලොවැ හැසිරෙත්.

සඤ්ඤාචරතතස්ස න සත්ති ගන්තා - යමෙක් යම්ඵසුච්චිතම ආයතී
 මායීය වඩා ද ආදියෙහි පටන් ඔහුගේ අභිධ්‍යාකායාදී ග්‍රන්ථයෝ විකෘතමාණ
 වූවානු වෙති, රහත්බවට පැමිණි කල්හි රහත්හුගේ ග්‍රන්ථයෝ ද
 මොහයෝ ද නිවර්ණයෝ ද කාමසංඥ ව්‍යාපාදසංඥ විහිංසාසංඥ දූෂිසංඥ
 ද ප්‍රතිණ වූවානු වෙති, උසුන්මුල් ඇත්තානු තාලවස්තුටක් මෙන් කරන
 ලද්දහු අනුභවය කරන ලද්දහු මතු නුපදනා පියවි ඇත්තානු නුසි
 'සඤ්ඤාචරතතස්ස න සත්ති ගන්තා' යනු වේ.

සඤ්ඤාචරිත්තතස්ස න සත්ති මොහා - යමෙක් විදර්ශනා පුච්චිතම වූ
 ආයතී මායීය වඩා ද, ඔහුගේ ආදියෙහි පටන් මොහයෝ විකෘතමාණ වූවානු
 වෙති, රහත්බවට පැමිණි කල්හි රහත්හුගේ මොහයෝ ද ග්‍රන්ථයෝ ද
 නිවර්ණයෝ ද කාම - ව්‍යාපාද - විහිංසා - දූෂිසංඥ ද ප්‍රතිණ වූවානු වෙති
 සිද්ධි ලද මුල් ඇත්තානු තාලවස්තුටක් මෙන් කරන ලද්දහු අනුභවය
 කරන ලද්දහු මතු නුපදනා පියවි ඇත්තානු නුසි - 'සඤ්ඤාචරිත්තතස්ස න
 සත්ති මොහා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සඤ්ඤං ච දිට්ඨිං ච යෙ අග්ගහෙසුං ථෙව්‍යසංඝස්‍ය විචරන්ති ලොකෙති
 යෙ සඤ්ඤං ගණිතන්ති කාමසඤ්ඤං ව්‍යාපාද්‍යඤ්ඤං විහිංසාසඤ්ඤං, තෙ
 සඤ්ඤාවසෙක සට්ඨන්ති සංඝට්ඨන්ති. රුජානොපි රුජ්ඣි විචදන්ති. බත්තියාපි
 බත්තියෙහි විචදන්ති. චූෆඹණොපි චූෆඹණෙහි විචදන්ති. ගහපතිකාපි
 ගහපතිහි විචදන්ති, මාතාපි පුතෙතන විචදති. පුතෙතාපි ආතරා විචදති.
 පිතාපි පුතතන විචදති. පුතෙතාපි පිතරා විචදති. භාතාපි භාතරා විචදති.
 භගිනිපි භගිනියා විචදති. භාතාපි භගිනියා විචදති. භගිනිපි භාතරා විචදති.
 සභායොපි සභායතන විචදති. තෙ තත් කල්‍යාණිකවිවාදමාපන්නා
 අඤ්ඤමඤ්ඤං පාණීහිපි උපකකමන්ති. ලෙඛ්‍යුනිපි උපකකමන්ති. දණෙකිනිපි
 උපකකමන්ති. සන්ධිනිපි උපකකමන්ති. තෙ තත් මරණමපි නිගමන්ති,
 මරණමත්තමපි දුක්ඛං. යෙ දිට්ඨිං ගණිතන්ති ‘සසංඝො ලොකෙ’ති වා
 -පෙ- ‘තෙව භොති න න භොති තථාගතො පරමමරණා’ති වා, තෙ
 දිට්ඨිවසෙක සට්ඨන්ති සංඝට්ඨන්ති. සන්ධාරණො සන්ධාරං ඝට්ඨන්ති.
 ධම්මකඩාතතො ධම්මකඩාතං ඝට්ඨන්ති. ගණන්තො ගණං ඝට්ඨන්ති.
 දිට්ඨියා දිට්ඨිං ඝට්ඨන්ති. පටිපද්‍යා පටිපදං ඝට්ඨන්ති. මග්ගතො මග්ගං
 ඝට්ඨන්ති. අථවා, තෙ විචදන්ති. කල්‍යං කරෙන්නි, භණ්ඩිතං කරෙන්නි.
 විග්ගහං කරෙන්නි විවාදං කරෙන්නි. මෙධගං කරෙන්නි: ‘න නිං ඉමං
 ධම්මවිනයං ආජානාසි -පෙ- නිබ්බේදෙහි¹ වා සචෙ පහොසි’ති. තෙසං
 අභිසම්බාරා අපාභිතා, අභිසම්බාරානං අපාභිතතා ගතියා ඝට්ඨන්ති.
 නිරයෙ ඝට්ඨන්ති, නිරවජාතයොනියා ඝට්ඨන්ති. පෙත්තිවිසයෙ
 ඝට්ඨන්ති. මනුස්සලොකෙ ඝට්ඨන්ති. දෙවලොකෙ ඝට්ඨන්ති. ගතියා
 ගතිං උපපත්තියා උපපත්තිං පටිපත්තියා පටිපත්තිං භවෙන භවං සංඝාරෙන
 සංඝාරං වට්ඨෙන වට්ඨං ඝට්ඨන්ති සංඝට්ඨන්ති. ඝට්ඨන්තා², චරන්ති³,
 විචරන්ති විහරන්ති ඉජියන්ති වතෙතන්ති පාලෙතති යපෙතති යාපෙතති.
 ලොකෙති අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙති - ‘සඤ්ඤඤාදි දිට්ඨිඤ්ඤා යෙ
 අග්ගහෙසුං ථෙව්‍යසංඝස්‍ය විචරන්ති ලොකෙ’.

තෙනාත භගවා:

“සඤ්ඤාචරතසං න සන්ති ගන්තා
 පඤ්ඤාවිමුත්තසං න සන්ති මොහා,
 සඤ්ඤං ච දිට්ඨිඤ්ඤා යෙ අග්ගහෙසුං
 තෙ ඝට්ඨන්තා⁴ විචරන්ති ලොකෙ”ති.

මාගජ්ජියසුනතනිද්දසො නවමො.

10

පුරාණදසුනතනිද්දසො

අථ පුරාණදසුනතනිද්දසො වුවවති:

10 - 1

කථංදසසි කථංසිලො උපසන්නොති වුවවති,
 තං මෙ ගොතමි පමුභි ප්‍රච්ඡිතො උත්තමං තරං.

1. නිබ්බේදය - PTS.
2. ඝට්ඨන්තාති පදං - සිමු. II මජ්ඣ. පොඤ්ඤානු න දිසාති.
3. චරන්ති - සිමු. II. මජ්ඣ. 4. ඝට්ඨමානා - සිමු. II. මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සඤ්ඤා දිවියෙහි ගත අග්ගතෙහි ගත කටයුත්තා විවරනති ලොකෙ - යම් කෙනෙක් කාම - ව්‍යාපාද - විතීයා - යන සංඥාව ගතින් ද එ ගැහැටියෝ සංඥාවගෙයින් ගවති, ඉතා ගවත්. රජපුද රජුන් සමග විවාද කෙරෙති, ගැහැටියෝත් කෘත්‍රියයෙන් සමග විවාද කෙරෙති, බිඹුණෝත් බිඹුණත් සමග විවාද කෙරෙති, ගැහැටියෝත් ගැහැටියත් සමග විවාද කෙරෙති, මවු ද පුතු සමග විවාද කෙරෙයි, පුතාත් මව සමග විවාද කෙරෙයි, පියතෙමේත් පුතු සමග විවාද කෙරෙයි, පුතාත් පියා සමග විවාද කෙරෙයි, සොහොයුරාත් සොහොයුරු සමග විවාද කෙරෙයි, සොහොයුරියත් සොහොයුරිය සමග විවාද කෙරෙයි, සොහොයුරාත් සොහොයුරිය සමග විවාද කෙරෙයි, සොහොයුරියත් සොහොයුරු සමග විවාද කෙරෙයි, යහළුවාත් යහළු සමග විවාද කෙරෙයි, ඔවුහු එහි කලහවිග්‍රහවිවාදයට පැමිණියාහු උනුවට අත්වලිනු දු පතර දෙති, කැටගලිනු දු ගසති, දඹුවලිනු දු ගසති, සැතිනු දු පතර දෙත්. ඔවුහු එහි දී මරණයටත් මරණ මාත්‍ර දුකටත් පැමිණෙත්. යම් කෙනෙක් දෂ්ටිය ගතින් ද: 'ශාශ්වා යා ලොකයායි හෝ...සත්තිතෙමේ මරණින් මතු නො මැ වෙයි, නො වන්නේ නො වේ යැයි හෝ' ඔවුහු දෂ්ටිවගෙයින් ගවති, ඉතා ගවති ශාඤ්ඤා වගෙයින් ශාඤ්ඤා ගවති, බමාබ්‍යානගෙන් බමාබ්‍යානය - ගණයා කෙරෙන් ගණයා - දෂ්ටියෙන් දෂ්ටිය - පිළිවෙතින් පිළිවෙත - මාගියෙන් මාගිය ගවත්. නොහොත් ඔහු විවාද කෙරෙති, කලහ කෙරෙති, බබර කෙරෙති, විග්‍රහ කෙරෙති, විවාද කෙරෙති අරගල කෙරෙති: 'තෙපි මේ බමිපිතය නො දන්නවුය...ඉදින් පොහොසත්තු නම් තමා මුද ගතිවුයැ'යි. ඔවුන්ගේ පුණ්‍යදි අභිසංස්කාරයෝ අප්‍රතිණයක, අභිසංස්කාරයන් අප්‍රතිණ වන බැවින් (යාගුතු) ගතිගෙන් ගවති, නිරයෙහි ලා ගවති, නිරන්තරයෙහි ගෙය ගවති, ප්‍රෙතවිෂයයෙහි ගවති, මනුෂ්‍යලොකයෙහි ගවති, දිව්‍යලොකයෙහි ගවත්. ගතිගෙන් ගතිය උපතින් උපත පිළිසිදින් පිළිසිදු භවගෙන් භවය සසරින් සසර වටින් වට ගවති, ඉතා ගවති. ගවමින් ඇවිදිති හැසිරෙති වෙසෙති ඉරියවු පවත්වති වැවෙති රැකෙති යැපෙති යපනය වෙත්. ලොකෙ - අපායලොකයෙහි...අපායනලොකයෙහි නුසි 'සඤ්ඤා දිවියෙහි ගත අග්ගතෙහි ගත කටයුත්තා විවරනති ලොකෙ' යනු යම්.

එසින් වදාලන බුද්ධ:

“සංඝඤ්ඤාපි රතනං - ටෙ- ටො’ සම්මසන්තා විවරන්ති ලොකො”යි.

නවවැනි 'මාගාපදිය' පුත්‍රනිවේදිය සි.

10

පුරාතන දකුණු නිදේශය

ඉක්බිති 'පුරුෂභද්' පුත්‍රනිදේශය කියනු ලැබේ:

10 - 1

කෙබඳු දහිතයකින් සුක්ත වූ කෙබඳු ශීලයකින් සුක්ත වූ පුද්ගල තෙම උපශාන්ත යැයි කියනු ලැබේ ද? ගොසුමාණෙනි, මා විසින් පුරවික්තා උදවනු ඒ උත්තම පුද්ගලයා වදල මැනව.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථංදසසි කථංසිලො උපසන්නොති වුවවතීති - ‘කථංදසසි’ති කිදිසෙන දසසන්නෙන සමන්තාගතො කිංසණ්ඨිතෙන කිම්පකාරෙන කිංපටිභාගෙනාති කථංදසසි; කථංසිලොති කිදිසෙන සිලෙන සමන්තා-ගතො කිංසණ්ඨිතෙන කිම්පකාරෙන කිම්පටිභාගෙනාති - කථංදසසි කථංසිලො.’

උපසන්නොති වුවවතීති - සන්නො උපසන්නො වූපසන්නො නිව්ජානො නිබ්බුතො පටිපසසඤ්ඤාති වුවවති පවුවවති කපියති භණ්ණියති දිපියති චොහරීයති; ‘කථංදසසි’ති අභිපඤ්ඤං පුච්ඡති; ‘කථංසිලො’ති අභිසිලං පුච්ඡති ‘උපසන්නො’ති අභිවිතං පුච්ඡතිති - ‘කථංදසසි කථංසිලො උපසන්නොති වුවවති.’

තං මෙ භොතම පමුඤ්ඤති - ‘තනති’ යං පුච්ඡාමි යං යාවාමි යං අජේකසාමි යං පසාදෙමි; භොතමාති සො නිමමිතො බුද්ධං භගවන්තං ගොතෙත්තං ආලපති; පමුඤ්ඤති බුද්ධි ආවික්ඛ දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විචර විහජ උත්තානිකරෙති පකාසෙතිති - ‘තං මෙ භොතම පමුඤ්ඤති.’

පුච්ඡිතො උත්තමං නරතති - ‘පුච්ඡිතො’ති පුච්ඡො; පුච්ඡිතො යාවිතො අජේකසිතො පසාදිතො; උත්තමං නරතති අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පචරං නරතති - ‘පුච්ඡිතො උත්තමං නරං.’

තෙතාහ සො නිමමිතො;

“කථංදසසි කථංසිලො උපසන්නොති වුවවති,
තං මෙ භොතම පමුඤ්ඤති පුච්ඡිතො උත්තමං නර”තති.

10 - 2

විතතණ්ණො පුරු හෙද (ඉති¹ හගවා) පුබ්බමන්තමනිසසිතො,
චෙමජේකිත්ථපසංඛෙයො; තස්ස තප්පි පුරෙකකිතං.

විතතණ්ණො පුරු හෙද්දති - පුරු කායස්ස හෙද පුරු අත්තභාවස්ස හෙද පුරු කලෙබරස්ස නිකෙඛපා පුරු ජිවිතිද්දියස්ස උපවෙජ්ඣ, විතතණ්ණො විගතතණ්ණො වහතතණ්ණො වන්තතණ්ණො මුත්තතණ්ණො පභිතතණ්ණො පටිතිස්සට්ඨතණ්ණො විතරුණො විගතරුණො වත්තරුණො වන්තරුණො මුත්තරුණො පභිතරුණො පටිතිස්සට්ඨරුණො, නිව්ජානො නිබ්බුතො සිනිභුතො සුඛපටිභංවෙදී බ්‍රහ්මභූතෙහ අත්තතා විහරති,

1. පුරු හෙද්දති - සා. PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථංදසසි කථංසිලො උපසන්නොති වුවමනි - ‘කථංදසසි’ යනු කෙබඳු වූ කවර සංඝාත ඇති කවර ප්‍රකාර වූ කවර ආකාර වූ දශීනගතින් සමන්විත වූයේ නුසි ‘කථංදසසි’ යනු වේ. කථංසිලො කිදුග වූ කෙසේ සිටි කවර ප්‍රකාර වූ කවර ආකාර වූ ශීලගතින් සමන්විත වූයේ නුසි ‘කථංදසසි කථංසිලො’ යනු වේ.

උපසන්නොති වුවමනි - ශාන්ත වූයේ උපශාන්ත වූයේ සන්තිදුශේ නාමණ, රහිත වූයේ නිවුණේ (කෙලෙස්) දුරලත ලද්දේ යයි කියනු ලැබෙයි පටසනු ලැබෙයි කථනය කරනු ලැබෙයි බණනු ලැබෙයි දක්වනු ලැබෙයි වහරනු ලැබේ. ‘කථංදසසි’යි අභිප්‍රඥාව අසයි, ‘කථංසිලො’ යි අභිශීලය අසයි, ‘උපසන්නො’ යි අභිවිතතය අසා නුසි ‘කථංදසසි කථං - සිලො උපසන්නොති වුවමනි’ යනු වේ.

තං මෙ ගොතම පමුඤ්ඤි - ‘තං, යනු: යම් පුද්ගලයකු අසම්පද යම්කු අසාදිම් ද, යම්කු ආරාධනා කෙරෙමි ද, පහදවමි ද; ඔහු ‘ගොතම’යි ඒ නිර්මිත බුදුහු භාග්‍යවත් බුදුන් ගොත්‍රයෙන් ආමන්ත්‍රණ කෙරෙති; ‘පමුඤ්ඤි’ කියනු මැනව් පටසවු පතවු තබනු මැන, විවෘත කරනු මැන, විනාශ කරනු මැන, පහළ කරනු මැන, ප්‍රකාශ කරනු මැනවැ යි’ ‘තං මෙ ගොතම, පමුඤ්ඤි’ යනු වේ.

සුච්ඡිනො උත්තමං නරං - අසත ලදුවන විවාරත ලදුවන අයදන ලදුවන අරියත ලදුවන පහදවන ලදුවන; **උත්තමං නරං** අහු වූ ශ්‍රේණි වූ විශිෂ්ට වූ පාමොක් වූ උතුම් වූ ප්‍රචර වූ පුද්ගලයා නුසි ‘සුච්ඡිනො උත්තමං නරං’ යනු වේ.

එසින් කිහි ඒ නිර්මිත බුදුහු:

“කථංදසසි -පෙ- උත්තමං නරං” යි.

10 - 2

(බුදුහු මෙසේ වදාරති:) යමක් ශරීරය බිඳීමෙන් පෙර මැ ප්‍රතිණ වූ තාමණ ඇත්තේ සුචීනත සම්බන්ධ අතීතය (තාමණ දැවීන්) ඇසිරි නො කෙළේ ප්‍රතිපත්තියෙහි (රුහරකය යැ යනාදීන්) නො ගිණිහැ යුත්තේ වේ ද, ඒ රහත් මහණ්භව අනාගතයෙහි (තාමණදැවීවශයෙන් පෙරවූ කරන ලද්දෙක් නැත. (ඔහු උපශාන්ත යයි කියමි.)

විතතණොහා පුරා තෙද - කය බිඳීමෙන් පෙර ආත්මභාවය බිඳීමෙන් පෙර කපලවරය නැඟීමෙන් පෙර ජීවිතෙක්ඛයයාගේ සිඳීමෙන් පෙර, ප්‍රතිණ තාමණ ඇත්තේ පහවැගිය තාමණ ඇත්තේ හරත ලද තාමණ ඇත්තේ චම්තය කළ තාමණ ඇත්තේ මුදන ලද තාමණ ඇත්තේ ගෙවන ලද තාමණ ඇත්තේ දුරලත ලද තාමණ ඇත්තේ විතරාග වූයේ විතරාග දුරේ ත්‍යක්තරාග වූයේ වාන්තරාග වූයේ මුක්තරාග වූයේ ප්‍රතිණරාග වූයේ ප්‍රතිනිසාමරාග වූයේ නිර්වාන වූයේ සිහිල් වූයේ (කාසිකවේගසික) සුඛානුභවනය කරනුයේ ශ්‍රේණි වූ සිතීන් සුක්ත වැ වෙසෙයි.

භගවාති භාරවාසිවනං; අපිච්ච, භග්ගරාගොති භගවා; තඤ්ඤාදිසංඝාති භගවා; භග්ගසමාගොති භගවා; භග්ගදිට්ඨිති භගවා; භග්ගමානොති භගවා; භග්ගකණ්ටකොති¹ භගවා; භග්ගකිලෙසොති භගවා; භජ් ටිභජ් පටිපිත්තද්ධම්මරතතනති භගවා; භවාතං අත්තකරොති භගවා; භාවිතකායො භාවිතායිලො භාවිතවිතෙතා භාවිතපඤ්ඤාති භගවා; භජ් වා භගවං අරඤ්ඤා චතප්පාති පන්තාති සෙතාතනාති අප්පසඤ්ඤාති අප්පතිසෙතාසාති විජතවාතාති මුත්තසාරාගසෙසාති පටිසල්ලාතසාරාපාතිති භගවා; භාගී වා භගවා විවරපික්ඛාපාතසෙතාතනතිලාභපට්ඨසතෙතසජ්ජරිකඛාරාතනති භගවා; භාගී වා භගවා අත්ථසංඝාතං ධම්මරසංඝාතං විමුත්තර්ථසංඝාතං අධිසීලසංඝාතං අධිවිතසංඝාතං අධිපඤ්ඤාසංඝාතං භගවා; භාගී වා භගවා චතුත්තං කොත්තං චතුත්තං අප්පමඤ්ඤාතං චතුත්තං අරුපසමාපන්නිතනති භගවා; භාගී වා භගවා අට්ඨන්තං විමොක්ඛාතං අට්ඨන්තං අභිභාසනාතං නවන්තං අනුපුබ්බපිභාරසමාපන්නිතනති භගවා; භාගී වා භගවා දසන්තං සංඤ්ඤා-භාවනාතං දසන්තං කසිණමාපන්නං ආනාපානසතිසමාධිසං අසුනසමා-පන්නාති භගවා; භාගී වා භගවා චතුත්තං සතිපට්ඨානාතං චතුත්තං සමමප්පාදානාතං චතුත්තං ඉද්ධිපාදාතං පඤ්චන්තං ඉත්ථිනාතං පඤ්චන්තං බලාතං තත්තන්තං බොජ්ඣග්ගතං අරියසං අට්ඨාපිතිසංඝාතං මහසංඝාති භගවා; භාගී වා භගවා දසන්තං ත්ථාතබලාතං චතුත්තං වෙසාරජ්ජාතං චතුත්තං පටිප්ඵලිතං ඡන්තං අභිඤ්ඤාතං ඡන්තං බුද්ධිමමානනති භගවා; 'භගවා'ති තෙනං නාමං මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න ගාතරා කතං, න භතිනියා කතං, න මිත්තාමවෙවසී කතං, න ඤාතිසාලොගිතෙගි කතං, න සමණබ්‍රාහ්මණෙති කතං, න දෙවතාති කතං, විමොක්ඛනති-කපමතං බුද්ධාතං භගට්ඨනාතං මොඛියා මුත්තසංඝාතං සබ්බඤ්ඤාසංඝාතං පටිපානා සවජ්ජාපඤ්ඤාතනති යදිදං 'භගවා'ති - 'විතතණ්ණා පුරාණෙද්දං' භගවා,

ප්‍රබලම න්‍යාම නිසිනොති - ප්‍රබලතො, වුවනි අතිතො අභි; අතිතං අභිතං ආරබ්‍ය තණ්හා පටිතා හොති, දිට්ඨි පටිතිස්සට්ඨා; තණ්හාය පටිතතතා දිට්ඨියා පටිතිස්සට්ඨතතා ඵවමි ප්‍රබලම න්‍යාම නිසිනොති; අථවා, 'ඵවං රුපො අහොසිං අතිතමඤ්ඤානං' තඤ්ඤානං න ඤාතොති; 'ඵවං ඵෙදනො අහොසිං, ඵවං සංඝොදො අහොසිං, ඵවං භව්‍යොරො අහොසිං, ඵවං විඤ්ඤානො අහොසිං අතිතමඤ්ඤානං' තඤ්ඤානං න ඤාතොති; ඵවමි - 'ප්‍රබලම න්‍යාම නිසිනොති' අථවා, 'ඉති මෙ වකුචු අහොසි අතිතමඤ්ඤානං, ඉති රුපාති තඤ්ඤානං ජන්දරාගපටිබ්බං හොති විඤ්ඤානං, න ජන්දරාගපටිබ්බතතා විඤ්ඤානං න තදභිතඤ්ඤානං, න තදභිතඤ්ඤානො ඵවමි - 'ප්‍රබලම න්‍යාම නිසිනොති' ඉති මෙ ඤාතො අහොසි අතිතමඤ්ඤානං, ඉති සංඝොති ඉති, මෙ ඤාතො අහොසි අතිතමඤ්ඤානං, ඉති භව්‍යොති, 'ඉති මෙ ඵොතො අහොසි අතිතමඤ්ඤානං ඉති රුපාති', 'ඉති මෙ ඤාතො අහොසි අතිතමඤ්ඤානං, ඉති භව්‍යොති', 'ඉති මෙ මහො අහොසි අතිතමඤ්ඤානං, ඉති ධම්මොති' තඤ්ඤානං න ජන්දරාගපටිබ්බං හොති විඤ්ඤානං, න ජන්දරාගපටිබ්බතතා විඤ්ඤානං න තදභිතඤ්ඤානං, න තදභිතඤ්ඤානො ඵවමි - 'ප්‍රබලම න්‍යාම නිසිනොති' අථවා, ඤාතොති තාති තාති ප්‍රබලම භව්‍යොති ඤාතොති භව්‍යොති, න තදඤ්ඤානං, න තාතිතොති; න ව ඤාතොති තාති ඤාතොති, ඵවමි 'ප්‍රබලම න්‍යාම නිසිනොති.'

1. ବାଚସ୍ପତି - ଚିନ୍ତନ.

2. පහත - පිටු 11. මර්ක. PTS.

3. යානි නානි - මිත්තං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

හතමා - යනු: නෞරව්‍යව්‍යවක යැ තවද: හත්තරාග නුසි - හතවත් යැ, හත්තරේන නුසි හතවත් යැ, හත්තමොන නුසි - හතවත් යැ, හත්තදුප්පි නුසි - හත්තමාන නුසි - හත්තකණ්ටක නුසි - හත්තකෙලිය නුසි - හතවත් යැ; ධර්මත්තය හාන - විනාශ - ප්‍රතිවිහාන කෙලේ නුසි - හතවත් යැ, හවයත් කෙලවර කෙලේ නුසි - හතවත් යැ, හාවිතකාය - හාවිතවිතන - හාවිතප්‍රඥ ඇත් නුසි හතවත් යැ, බුදුහු අලාභබද වූ අලාභිකොප වූ ජනපාති රහිත වූ මනුෂ්‍යයන්ගේ රාහස්‍යයන්ට ස්ථාන වූ විවේකයට අනුරූප වූ වනයෙහි දුරසෙනසුන් හා ඉතා දුරසෙනසුන් සෙවනය කළානු නුසි හෝ හතවත් යැ, බුදුහු විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනයන් - ප්‍රත්‍යයනෙකපරිසරකාරයන්ට හිමි වූවානු නුසි හතවත් යැ, බුදුහු අභිරස යට ධර්මසයට වික්‍රමිතරසයට අභිසිලයට අභිවිතනයට අභිප්‍රඥාවට හිමි වූවානු නුසි හෝ හතවත් යැ, බුදුහු සතර ධ්‍යානයන්ට සතර අප්‍රාමාණ්‍යයන්ට සතර අරූපසමාපත්තින්ට හිමි වූවානු නුසි හෝ හතවත් යැ, බුදුහු අභිවිමොක්‍ෂයන්ට අභිවි අභිනායකතයන්ට නව අනුප්‍රප්තිසාරසමාපත්තින්ට හිමි වූවානු නුසි හෝ හතවත් යැ, බුදුහු දශ සංඥාචාර්‍යාවන්ට දශ කාංක්‍ෂාසමාපත්තින්ට ආනා - පානසමාපති සමාපතියට අශ්‍රතසමාපතියට හිමි වූවානු නුසි හෝ හතවත් යැ, බුදුහු සතර සමාතිප්‍රසාදයන්ට සතර සමාතිප්‍රසාදයන්ට සතර සාධාරණයන්ට පඤ්චස්‍යයන්ට පඤ්ච බලයන්ට සප්ත බොධ්‍යානයන්ට ආයාසසමාපතියට හිමි වූවානු නුසි හෝ - හතවත් යැ, බුදුහු දශ තථාගතබලයන්ට වතුරවේගාරද්‍රයන්ට වතුරප්‍රතිසංවිද්ධමයන්ට භවිතිඥත්වට භවිතිඥ ධර්මයන්ට හිමි වූවානු නුසි හෝ හතවත් යැ, 'හතවත්' යන කෙල තමය මව විසින් නො කරන ලද, පියා විසින් - බැයකු විසින් - බුතක විසින් - භික්‍ෂු - සහචරන් විසින් - නැසනලේනායන් විසින් - මහණබමුණන් විසින් දෙවියන් විසින් නො කරන ලද, 'හතවත්' යන යම් ප්‍රඥප්තියක් වී ද හතවත් බුදුවරුන්ට රහත්පෙලෙන් උපන් කෙල නාමය බෝමුල දී සමීඝකාඥනය ලැබීම සමග සමීඝයන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමෙන් උපන් ප්‍රඥප්තියක් නුසි 'විභවණේනා පුරුෂභද ඉති හතවා' යනු වේ.

පුබ්බමනනමතිස්සිතො - 'පුබ්බන්ත' යි අතීතකාලය කියනු ලැබෙයි. අතීතකාලය තිසා කාණ්ඩව ප්‍රතිණ කරන ලද්දී දූපටිය දුරලත ලද්දී වෙයි, කාණ්ඩව ප්‍රතිණ හෙයින් දූපටිය දුරලු හෙයින් මෙසේත් පුළුන්තය අතීතය වෙයි; නොහොත් අතීත කාලයෙහි මෙබඳු රූ ඇතියෙම් විමි' එහි ඇලීම නො එළවයි, 'මෙබඳු වෙදනා ඇතියෙම් විමි, මෙබඳු සංඥ ඇතියෙම් විමි, මෙබඳු සංස්කාර ඇතියෙම් විමි, මෙබඳු විඤන ඇතියෙම් විමි' එහි ඇලීම නො එළවයි, මෙසේත් පුළුන්තය අතීතය වෙයි; නොහොත් 'මාගේ ඇස අතීතයෙහි මෙසේ විය, රූපයෝ මෙසේ වූහ'යි එහි විඤනය ඡන්දරාගය පිළිබඳ වූයේ නො වෙයි, විඤනය ඡන්දරාග ප්‍රතිබද්ධ නො වූ හෙයින් එය නො කැමැති වෙයි; එය නො කැමැති වනුයේ මෙසේත් 'පුබ්බමනනමතිස්සිතො' යනු වේ. 'මාගේ ශ්‍රොත්‍රප්‍රසාදය අතීතකාලයෙහි මෙසේ විය, ශබ්දයෝ මෙසේ වූහ'යි - 'මාගේ ඝ්‍රාණප්‍රසාදය අතීතයෙහි මෙසේ විය, ගතිකයෝ මෙසේ වූහ'යි - 'මාගේ ජිහ්වාප්‍රසාදය අතීතයෙහි මෙසේ විය, රසයෝ මෙසේ වූහ'යි - 'මාගේ කායප්‍රසාදය අතීතයෙහි මෙසේ විය, ස්ප්‍රභව්‍යයෝ මෙසේ වූහ'යි - 'මාගේ හවාඛන විතනය මෙසේ විය, මාගේ භ්‍රෙහුමක ධර්මලබ්ධියෝ මෙසේ වූහ'යි එහි විඤනය ඡන්දරාගප්‍රතිබද්ධ වූයේ නො වෙයි, විඤනය ඡන්දරාගප්‍රතිබද්ධ නො වූ හෙයින් එය නො කැමැති වෙයි, එය නො කැමැති වනුයේ මෙසේත් - 'පුබ්බමනනමතිස්සිතො' යනු වේ. නොහොත් පෙර මාගමක සමග යම්බඳු ඒ ඒ කෙළිසිතාවක් වී නම් එය ආභාද නො කෙරෙයි, එය නො කැමැති වෙයි, එයින් නො ද සතුටට පැමිණේ. මෙසේත් - 'පුබ්බමනනමතිස්සිතො' යනු වේ.

වෙමජේඛනුපසංඛෙයොති - 'වෙමජේඛං' වුවවති පවුප්පනො අභිං, පවුප්පනං අභිං. ආරම්භ තණ්හා පභිනා හොති, දිට්ඨි පටිතිස්සට්ඨා; තණ්හාය පභිනතා දිට්ඨියා පටිතිස්සට්ඨතා 'රතො'ති නුපසංඛෙයො, 'දුට්ඨා'ති නුපසංඛෙයො, 'මුලො'ති නුපසංඛෙයො, 'චිතිඛො'ති නුපසංඛෙයො, 'පරාමට්ඨා'ති නුපසංඛෙයො, 'විකේඛගතො'ති නුපසංඛෙයො, 'අතිට්ඨං ගතො'ති නුපසංඛෙයො, 'ථාමගතො'ති නුපසංඛෙයො; තෙ අභිසංඛාරා පභිනා, අභිසංඛාරානං පභිනතා ගතිං නුපසංඛෙයො; තෙරසිකොති වා තිරථානගොතිකොති වා පෙතතිපසසිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපිති වා අරූපිති වා සඤ්ඤිති වා අසඤ්ඤිති වා තෙවසඤ්ඤිතාසඤ්ඤිති වා; සො තෙතු නජී, පව්වයො නජී, කාරණං නජී, යෙන සංඛං ගවේශ්ශාති - 'වෙමජේඛනුපසංඛෙයො.'

තස්ස නජී පුරෙකඛතනති - 'තස්ස'ති අරතො ඛිණාසවස්ස; පුරෙකඛාගේති ථෙ පුරෙකඛාරු: තණ්හාපුරෙකඛාගේ ව දිට්ඨිපුරෙකඛාගේ ව, -පෙ- අයං තණ්හාපුරෙකඛාරො -පෙ- අයං දිට්ඨිපුරෙකඛාගේ, තස්ස තණ්හාපුරෙකඛාගේ පභිනො, දිට්ඨිපුරෙකඛාගේ පටිතිස්සට්ඨා; තණ්හා-පුරෙකඛාරස්ස පභිනතා දිට්ඨිපුරෙකඛාරස්ස පටිතිස්සට්ඨතා ත තණ්හං වා දිට්ඨිං වා පුරතො කඛා වරති, ත තණ්හාධජො ත තණ්හාතෙතු ත තණ්හාධිපතෙයො, ත දිට්ඨිධජො ත දිට්ඨිකෙතු ත දිට්ඨාධිපතෙයො, ත තණ්හාය වා දිට්ඨියා වා පරිවාරිතො වරති; එවමි - 'තස්ස නජී පුරෙකඛතං.' අථවා, 'එවංරූපො සියං අනාගතමඤ්ඤාන'නති තජී තජීං ත සමන්තානෙති¹; 'එවංවෙදනො සියං - එවංසඤ්ඤා සියං - එවංසංඛාරො සියං - එවංවිඤ්ඤාණො සියං' 'අනාගතමඤ්ඤාන'නති තජී තජීං ත සමන්තානෙති¹ එවමි - 'තස්ස නජී පුරෙකඛතං.' අථවා, 'ඉති මෙ වකු² සියං අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති රූපා'ති අප්පට්ඨකස්ස පටිලාභාය විතං ත පණ්දහති; වෙතසො අප්පණ්ඩානප්පට්ඨා³ ත තදභිනජ්ඣති, ත තදභිනජ්ඣනො එවමි - 'තස්ස නජී පුරෙකඛතං.' 'ඉති මෙ සොතං සියං අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති සද්දා'ති - 'ඉති මෙ සොතං සියං අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති ගඤ්ඤා'ති - 'ඉති මෙ ජීව්හා සියං අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති රසා'ති - 'ඉති මෙ කායො සියං අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති ථොට්ඨබ්බා'ති - 'ඉති මෙ මනො සියං අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති ධම්මා'ති අප්පට්ඨකස්ස පටිලාභාය විතං ත පණ්දහති; වෙතසො අප්පණ්ඩානප්පට්ඨා ත තදභිනජ්ඣති; ත තදභිනජ්ඣනො; එවමි - 'තස්ස නජී පුරෙකඛතං.' අථවා 'ඉමිනාතං සීලෙන වා වතෙන⁴ වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවො වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤාතරො වා'ති අප්පට්ඨකස්ස පටිලාභාය විතං ත පණ්දහති; වෙතසො අප්පණ්ඩානප්පට්ඨා ත තදභිනජ්ඣති, ත තදභිනජ්ඣනො එවමි - 'තස්ස නජී පුරෙකඛතං.'

තෙනාත භගවා:

"විතතණ්හා පුරාගෙදා (ඉති භගවා) පුබ්බමනමතිස්සිතො, වෙමජේඛනුපසංඛෙයො තස්ස නජී පුරෙකඛතං"නති.

1. සමන්තාගමෙති - PTS. සා. 2. වකු - සිඛු. II.
3. අප්පණ්ඩානප්පට්ඨා - ස. 4. වතෙන - PTS

වෙමඤ්ඤානුපසංඛෙධෙයො - ‘වෙමඤ්ඤා’ යි පවත්නා කාලය කියනු ලැබෙයි; වච්ඡානකාලය අරඹයා කාමණ්ඩු ප්‍රතිණ වූවා, දූෂටිය දුරුලන ලද්දී වෙයි, කාමණ්ඩු ප්‍රතිණ බැවින් දූෂටිය දුරුලු බැවින් ‘රාගයෙන් රකන’ යැයි නො ගිණියැ යුත්තේ යැ, ‘දුෂට’ යැයි - ‘මුළු’ යැයි - මානසෙන් බැඳිණැ’ යි - ‘දූෂටියෙන් පරාමාණව’ යැයි - ‘ඔහුගේ සාමාන්‍යයෙන් විකෘෂ්ටයට පැමිණිණැ’ යි - විවිකිත්සායෙන් අනිසංචට ගියේයැ’ යි - ‘අනුශයෙන් දුභිබවට ගියේයැ’ යි නො ගිණියැ යුත්තේ යැ; ඒ කමාතිසංස්කාරයෝ ප්‍රතිණයහ, ප්‍රතිණ බැවින් ‘නෙරිසත් වනැ’ යි හෝ ‘නිරිසත්යොති ඇතියෙකැ’ යි හෝ ‘ප්‍රෙතගති ඇතියෙකැ’ යි හෝ ‘මිනිස් වන්නේයැ’ යි හෝ ‘දෙව් වන්නේයැ’ යි හෝ ‘රූපි යැ’ යි හෝ ‘අරූපි යැ’ යි හෝ ‘සංඥී යැ’ යි හෝ ‘අසංඥී යැ’ යි හෝ ‘තෙවසංඥිතාසංඥී යැ’ යි හෝ ගතියෙන් නො ගිණියැ යුත්තේ ය; යම් හෙයකින් සංඛ්‍යාවට යත්තේ නම්, ඒ හෙතුව නැත ඒ ප්‍රත්‍යය නැත කාරණය නැත් නුයි ‘වෙමඤ්ඤානුපසංඛෙධෙයො’ යනු වේ.

තස්ස නන්ති පුරෙකඛතං - ‘තස්ස’ යනු: අතීත කම්ණාසුව හට, පුරෙකඛතං නම්: කාමණ්ඩුපුරස්කාරය ද දූෂටිපුරස්කාරය දැයි දෙ පුරස්කාර කෙතෙක් වෙති... ඔහු විසින් කාමණ්ඩුපුරස්කාරය ප්‍රතිණ යැ දූෂටිපුරස්කාරය දුරුලන ලද, කාමණ්ඩුපුරස්කාරය ප්‍රතිණ වන බැවින් දූෂටිපුරස්කාරය දුරුලු බැවින් කාමණ්ඩු හෝ දූෂටිය හෝ පෙරවූ කොට නො හැසිරෙයි, කාමණ්ඩුව ඇතිගේ නො වෙයි, කාමණ්ඩුකෙතු ඇතිගේ - කාමණ්ඩු අධිපති කොට ඇතිගේ දූෂටිබව ඇතිගේ - දූෂටිකෙතු ඇතිගේ දූෂටිය අධිපති කොට ඇතිගේ නො වෙයි; කාමණ්ඩු විසින් හෝ දූෂටිය විසින් හෝ පිරිවරන ලද්දේ නො හැසිරෙයි; මෙසේ ත් ‘තස්ස නන්ති පුරෙකඛතං’ යනු වේ. නොහොත් ‘අනාගතකාලයෙහි මෙබඳු රූ වෙම්ව’ යි එහි නන්දිය (-කාමණ්ඩු) නො එළවයි, ‘මෙබඳු වෙද්දා ඇති වෙම්ව’ යි මෙබඳු සංඥ ඇති වෙම්ව’ යි - මෙබඳු සංස්කාර ඇති වෙම්ව’ යි - අනාගතයෙහි මෙබඳු විඤ්ඤා ඇති වෙම්ව යි එහි සතුට නො එළවයි; මෙසේත් - ‘තස්ස නන්ති පුරෙකඛතං’ යනු වේ. නොහොත් ‘මාගේ ඇස අනාගතකාලයෙහි මෙසේ වන්නේය, රූපයෝ මෙසේ වන්නාහ’ යි නො ලද්දෙනු ගේ ලැබීම පිණිස සිත නො පිහිටුවයි; විතතයා ගේ ප්‍රාචීනා නො තබන හෙයින් ඊට සතුටු නො වෙයි, ඊට සතුටු නො වන්නේ මෙසේ ත් - ‘තස්ස නන්ති පුරෙකඛතං’ යනු වේ. මා ගේ ශ්‍රාත්‍රප්‍රසාදය අනාගතයෙහි මෙසේ වන්නේය, ශබ්දයෝ මෙසේ වන්නාහ, යි - මා ගේ ශ්‍රාත්‍රප්‍රසාදය අනාගතයෙහි මෙසේ වන්නේය, ගතියෝ මෙසේ වන්නාහ’ යි - ‘මාගේ ජිහ්වාප්‍රසාදය අනාගතයෙහි මෙසේ වන්නේය. රසයෝ මෙසේ වන්නාහ’ යි - ‘මාගේ කායප්‍රසාදය අනාගතයෙහි මෙසේ වන්නේය, ස්ප්‍රභව්‍යයෝ මෙසේ වන්නාහ’ යි - ‘මාගේ භවාධිකවිතතය අනාගතයෙහි මෙසේ වන්නේය, ත්‍රේභූමිකම්මාලම්බනයෝ මෙසේ වන්නාහ’ යි නො ලද්දෙනු ගේ ලැබීම පිණිස සිත නො පිහිටුවයි, විතතයාගේ ප්‍රාචීනා නො තබන හෙයින් ඊට සතුටු නො වෙයි, ඊට සතුටු නො වනුයේ මෙසේ ත් ‘තස්ස නන්ති පුරෙකඛතං’ යනු වේ. නොහොත් ‘මම මේ සීලයෙන් හෝ චුතසෙන් හෝ තපසින් හෝ ඔහුමවයාගියෙන් හෝ දෙවියෙක් හෝ දෙව්‍යාත්‍යතරයෙක් හෝ වන්නෙමි’ නො ලද්දෙනු ලැබීම පිණිස සිත නො පිහිටුවයි, සිත නො පිහිටුවීම හෙතු කොට ගෙන ඊට නො කැමැති වනුයේ මෙසේ ත් - ‘තස්ස නන්ති පුරෙකඛතං’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුද්ධ:

“විතතගේහා පුරිගෙද -පෙ- තස්ස නන්ති පුරෙකඛතං” යි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

10 - 3

අනෙකුත් අයුරු¹ අවිකල්පී අනුකූලව²
මනසාගේ අනුකූලව ස වෙ වාචනා මුඛි.

අනෙකුත් අයුරු - 'අනෙකුත්' නි බො³ වුත්තං,
අවිච්ඡි, කොමො තාව වත්තබ්බො: දසසාකාරෙහි කොමො ජායති: 'අනන්තං
මෙ අවිච්ඡි' නි කොමො ජායති. 'අනන්තමෙ වර්තී' නි කොමො ජායති.
'අනන්තමෙ වර්තී' නි කොමො ජායති. 'පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනන්තං
අවරි, අනන්තං වර්තී, අනන්තං වර්තී' නි කොමො ජායති, 'අපිට්ඨස්ස
මෙ අමනාපස්ස අනන්තං අවරි, අනන්තං වර්තී, අනන්තං වර්තී' නි කොමො
ජායති. අධ්‍යානෙ වා පන කොමො ජායති. යො ඵරිථ්ථො විත්තස්ස
ආභාතො පටිකාතො පටිකං පටිපිට්ඨො කොමො පටිකාතො සම්පකොතො
ද්‍රෝණි පට්ඨො සම්පද්‍රෝණි විත්තස්ස ව්‍යාප්තති මනොපද්‍රෝණි
කොමො කුප්පිතො කුප්පිතත්තං ද්‍රෝණි දුස්සනා දුස්සනත්තං ව්‍යාප්තති
ව්‍යාප්තත්තං ව්‍යාප්තත්තං විරොධො පටිපිට්ඨො වර්තීකං අනුරොධො⁴
අනන්තමනො විත්තස්ස; අයං වුච්ඡි කොමො.

අවිච්ඡි, කොමො අධිමත්තපරිත්තො වෙදිතබ්බො: අනි කල්පී කාලං⁵
කොමො විත්තාපිලකරණමත්තො හොති, න ච තාව මුඛකුලානවිකුලානො
හොති; අනි කල්පී කාලං කොමො මුඛකුලානවිකුලානමත්තො හොති,
න ච තාව හත්තසංඝාතො හොති; අනි කල්පී කාලං කොමො
හත්තසංඝාතමත්තො හොති, න ච තාව ඵලසවාචනවිච්ඡාරණො හොති;
අනි කල්පී කාලං කොමො ඵලසවාචනවිච්ඡාරණමත්තො හොති, න ච
තාව දිසාවිදිසානුපිලොකතො හොති; අනි කල්පී කාලං කොමො දිසාවිදි
සානුපිලොකමත්තො හොති, න ච තාව දණ්ඩසන්තරාමසතො හොති;
අනි කල්පී කාලං කොමො දණ්ඩසන්තරාමසතමත්තො හොති, න ච
තාව දණ්ඩසන්තරාමසකර්මණො හොති; අනි කල්පී කාලං කොමො දණ්ඩ-
සන්තරාමසකර්මණමත්තො හොති, න ච තාව දණ්ඩසන්තරාමසතමත්තො
හොති; අනි කල්පී කාලං කොමො දණ්ඩසන්තරාමසතමත්තො හොති,
න ච තාව ජිහ්වාවිජ්ඣාකරණො⁶ හොති, අනි කල්පී කාලං කොමො
ජිහ්වාවිජ්ඣාකරණමත්තො හොති, න ච තාව සම්භස්සනපට්ඨස්සත්තො
හොති; අනි කල්පී කාලං කොමො සම්භස්සනපට්ඨස්සත්තමත්තො හොති,
න ච තාව අභිමතභාසකර්මණො හොති; අනි කල්පී කාලං කොමො
අභිමතභාසකර්මණමත්තො හොති, න ච තාව ජිහ්වාවිජ්ඣාකරණො⁷
හොති; අනි කල්පී කාලං කොමො ජිහ්වාවිජ්ඣාකරණමත්තො හොති,
න ච තාව සම්භස්සනපට්ඨස්සත්තො සම්භස්සනො හොති, යතො කොමො
පරපුත්තලං සාතොතො අනන්තං සාතොති, ඵත්තොතො කොමො පරපුත්ත-
දගතො පරපුත්තලපත්තො හොති.

1. අනන්තං - මුඛ. 2. අනුකූලව - සිමු. II. 3. යං යි බො - මුඛ.
4. අනුකූලව - සිමු. II. 5. කල්පීකාලං - ස
6. ජිහ්වාවිජ්ඣාකරණො - ස. PTS. ජිහ්වාවිජ්ඣාකරණො - මුඛ.
7. ජිහ්වාවිජ්ඣාකරණො - ස. PTS.

10 - 8

යමෙක් යනා කිපෙන පිහිටි ඇතිගේ නො තැනිගත්තා සුපු වූයේ
තමා හුමා නො දක්වන සුපු වූයේ කුකුළු රහිත වූයේ කුමනින් පිමසා
බණ්ඩු ගේ උඩතු නො වූයේ මේ ද ඒ කිණිසුරු වූහි තෙම එකානනයෙන්
වචනයෙන් සංයම වූයේ මේ. (මහ උපසාන්ත යයි කියමි.)

අනෙකාධනො අසනායි - 'අනෙකාධනො' යි මෑ කියන ලද, තවද
පළමු කොට ක්‍රොධය කියනු යුතු ය: දස අග්‍රරෙකින් ක්‍රොධය උපදී: 'මට
අවැඩ කෙළේ යැ'යි ක්‍රොධය උපදී, 'මට අවැඩ කෙරේ යැයි - 'මට අවැඩ
කරන්නේ'යි ක්‍රොධය උපදී; 'මා හේ ප්‍රිය මනාප වුවහුට අවැඩ කෙළේයැ
අවැඩ කරයි - අවැඩ කරන්නේ යැ'යි ක්‍රොධය උපදී; 'මා හේ අප්‍රිය
අමනාප වුවහුට වැඩ කෙළේයැ - වැඩ කරයි - වැඩ කරන්නේයැ'යි
ක්‍රොධය උපදී; යළි අසානයයෙහි හෝ ක්‍රොධය උපදී, යම් මෙබඳු වූ
විත්තයා හේ අසානයෙන් ප්‍රතිසාදයෙන් ප්‍රතිසයෙන් ප්‍රතිවිරෝධයෙන්
කොපයෙන් ප්‍රකාපයෙන් සම්ප්‍රකාපයෙන් ජෙඛයෙන් ප්‍රඥෙඛයෙන්
සම්ප්‍රඥෙඛයෙන් සිත පෙරැළීමෙන් සිත දූෂා විමෙන් ක්‍රොධයෙන්
ක්‍රොධාකාරයෙන් ක්‍රොධ කරන බවෙන් ජෙඛයෙන් දූෂාකාරයෙන්
දූෂාවන බවෙන් පෙරැළීමෙන් පෙරැළෙන අග්‍රරෙන් පෙරළණු බවෙන්
විරෝධයෙන් ප්‍රතිවිරෝධයෙන් සැබවෙන් නො පිරැණු බසක් විත්තයාගේ
නො සතුටු බවෙන් මේ ද, මේ ක්‍රොධ යයි කියනු ලැබේ.

තවද, ක්‍රොධයා හේ අඩුවැඩි බව දතයුතු ය: කිසිවිටෙක ක්‍රොධ තෙමේ
සිත කලමන මතුයෙන් වෙයි, තව මුහුණ කුලන හකුලන වූයේ නො ද වෙයි;
කිසිවිටෙක කොපය මුහුණ කුලන හකුලන පමණ වූයේ වෙයි, තව හනු
සොලවනු වූයේ නො ද වෙයි; කිසි විටෙක කොපය හනු සොලවනුගේ
වෙයි, තව පරොස්බස් කියන පමණ වූයේ නො ද වෙයි; කිසි විටෙක
කොපය පරොස්බස් කියන පමණ වෙයි, තවම වට පිට බලන වූයේ නො
ද වෙයි; කිසිවිටෙක කොපය වට පිට බලන පමණ වූයේ වෙයි, තවම දඹු
සැත් නො ද ගත්තේ වෙයි; කිසිවිටෙක කොපය දඹු සැත් ගත්තා
පමණ වූයේ වෙයි, තවම දඹු සැත් තහනුගේ නො ද වෙයි; කිසිවිටෙක
කොපය දඹුසැත් කියපාන (-නගන) පමණ වූයේ වෙයි, තවම දඹු සැත්
දමාගසනුගේ නො ද වෙයි; කිසි විටෙක කොපය දඹුසැත් දමාගසන
පමණ වූයේ වෙයි, තවම (මෙරමා සිරැර) සිරැර කරන වූයේ නො ද වෙයි;
කිසි විටෙක කොපය සිරැර සිරැර සිරැර කරන පමණ වූයේ වෙයි, තවම
සිරැර සුණු විසුණු කරනුගේ නො ද වෙයි; කිසි විටෙක කොපය සිරැර
සුණු විසුණු කරන පමණ වූයේ වෙයි, තවම අභපසග ඇද කඩනුගේ
නො ද වෙයි; කිසි විටෙක කොපය අභපසග ඇද කඩන පමණ වූයේ
වෙයි, තවම දිවි හොර කරනුගේ නො ද වෙයි; කිසි විටෙක කොපය දිවි
හොර කරන පමණ වූයේ වෙයි, තවම මෙරමා දිවි නසා සිය දිවි නැසීම
පිණිස සිටියේ නො ද වෙයි; යම් කාලක ක්‍රොධය සතුරා නසා තමා ත්
නසා ද, මෙතෙකින් ක්‍රොධ තෙමේ ඉතා බලවත් බවට ගියේ ඉතා මහත්
බවට පැමිණියේ මේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යසස සො සොධො පභිනො සමුවර්තනො වූපසනො පටිපාසකොදො
අභිමුඛපාතනිකො සුභංගනිකො දුර්ගතො, සො වුවච්ඡි 'අසකකාමනො.'
කොධස්ස පභිනතනො 'අසකකාමනො.' කොධවිච්ඡිස්ස පරිඤ්ඤාතතනො
'අසකකාමනො.' කොධගෙතුස්ස උපවර්තනතනො 'අසකකාමනො'ති-
'අසකකාමනො.' අසනසාසිති - ඉධෙකවෙවා තාසි හොති උතතාසි පරිතතාසි,
භසො තසති උතතසති පරිතතසති භාගති සනතාසං ආපජ්ඣති: කුලං වා
න ලභාමි, ආවාසං වා න ලභාමි, ලාභං වා න ලභාමි, යසං වා න
ලභාමි, පසංසං වා න ලභාමි, සුඛං වා න ලභාමි, චීවරං වා න ලභාමි,
පිණ්ඩපාතං වා න ලභාමි, සෙනාසනං වා න ලභාමි, ශිලානපච්චය-
ගෙසජ්ජපරික්ඛාරං වා න ලභාමි, ශිලානුපට්ඨාකං¹ වා න ලභාමි,
අප්පඤ්ඤාතොමතිති² තසති උතතසති පරිතතසති භාගති සනතාසං
ආපජ්ඣති. ඉධ භික්ඛු අසනතාසි හොති අනුතතාසි අපරිතතාසි, සො න
තසති න උතතසති න පරිතතසති න භාගති න සනතාසං ආපජ්ඣති:
කුලං වා න ලභාමි, ගණං වා න ලභාමි, ආවාසං වා න ලභාමි, ලාභං
වා න ලභාමි, යසං වා න ලභාමි, පසංසං වා න ලභාමි, සුඛං වා න
ලභාමි, චීවරං වා න ලභාමි, පිණ්ඩපාතං වා න ලභාමි, සෙනාසනං වා
න ලභාමි, ශිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරං වා න ලභාමි, ශිලානුපට්ඨාකං
වා න ලභාමි, අප්පඤ්ඤාතොමතිති න තසති න උතතසති න පරිතතසති
න භාගති න සනතාසං ආපජ්ඣතිති 'අසකකාමනො අසනතාසි.'

අවිකල්පී අකුකුකුචොති - 'ඉධෙකවෙවා කල්පී හොති විකල්පී, සො
කල්පති විකල්පති: අභමසම් සීලසම්පන්නොති වා වතසම්පන්නොති වා
සීලබ්ධිසම්පන්නොති වා, ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන
වා වණ්ණපොකඛරතාය වා ධර්මෙන වා අපේක්ඛිතෙන වා කම්මායතනෙන
වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාධර්මෙන වා සුතෙන වා පටිභාතෙන වා
අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ජනා, උච්චාකුලා පබ්බජිතොති වා මහාකුලා
පබ්බජිතොති වා මහාභොගකුලා පබ්බජිතොති වා උළාරභොගකුලා
පබ්බජිතොති වා, සුද්ධො යසසසි සගගධිපබ්බජිතානන්ති වා, ලාභිමති චීවර-
පිණ්ඩපාතසෙනාසනශිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති වා, සුතතනති-
කොති වා විතසධරොති වා ධම්මකපීකොති වා, ආරඤ්ඤිකොති වා
පිණ්ඩපාතිකොති වා පංඤ්කුලිකොති වා තෙච්චරිකොති වා සපද්ධනචාරි-
කොති වා බලුපවර්තනතනොති වා තෙසජ්ජකොති වා යථාසනාතිකොති
වා, පඨමස්ස කුසානස්ස ලාභිති වා දුතියස්ස කුසානස්ස ලාභිති වා තතියස්ස
කුසානස්ස ලාභිති වා චතුස්ස කුසානස්ස ලාභිති වා, ආකාසානඤ්චායතන-
සමාපතතියා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතියා ආකිඤ්චායතනසමාපතතියා
තෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤායතනසමාපතතියා ලාභිති වා කල්පති විකල්පති. එවං
න කල්පති, න විකල්පති; කල්පනා විකල්පනා ආරතො චිරතො පටිච්චිතො
තික්ඛිතො, තිස්සවො විපමුතො විසඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙත
වේතසා විහරතිති 'අවිකල්පී.'

1. ශිලානුපට්ඨාකං - සිඬු. I. 2 අප්පඤ්ඤාතොමතිති - සිඬු. I.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යම්කිසි විසින් ඒ ශ්‍රෝමය ප්‍රතිණ වූයේ නැසන ලද්දේ සන්තිලයේ දුරලා ලද්දේ අභව්‍යාත්පත්තික වූයේ නුවණහින්නෙන් දවන ලද්දේ වේ ද, හෙ තෙම 'අකෙකාධන' යි කියනු ලැබේ. ක්‍රෝධය (අනගාමිමහින්) ප්‍රතිණ කළ බැවින් නො කිපෙනුයේ ය; ක්‍රෝධවස්තුව පරිඤ්ඤා බැවින් නො කිපෙනුයේ ය; ක්‍රෝධහෙතුව සිද්ධි ලද බැවින් නො කිපෙනුයේ නුසි 'අකෙකාධන' වේ. අසනායාසි - මෙ ලොවැ කිසිවෙක් සියසුලු වෙයි, ඉතා සියසුලු වෙයි, භාත්පසින් සියසුලු වේ. හේ තුස්ත වෙයි, ඉතා තුස්ත වෙයි, භාත්පසින් තුස්ත වෙයි, සියව පැමිණෙයි, සන්ත්‍රාසයට පැමිණෙයි: කුලය හෝ නො ලබමි, ගණයා හෝ - ආවාසය - ලාභ - යශස් - පාසාසුම් - සුව - විවර - පිණ්ඩපාත - සෙතාසන - ශිලන්පසබ්බෙහෙත්පිරිකර - ශ්‍රොතොපසායකයකු හෝ නො ලබමි, නො පැනනුයෙමි වෙමි' තුස්ත වෙයි, ඉතා තුස්ත වෙයි, භාත්පසින් තුස්ත වෙයි; තැනි ගැනීමට පැමිණේ. මේ ශාසනයෙහි මහණ තෙම. සියසුලු නො වෙයි, ඉතා සියසුලු නො වෙයි, භාත්පසින් සියසුලු නො වෙයි. හෙ තෙම තුස්ත - උතුස්ත - - පරිතුස්ත - නො වෙයි, භය නො වෙයි, සන්ත්‍රාසයට නො පැමිණෙයි: 'කුලය හෝ නො ලබමි, ගණයා - ආවාසය - ලාභ - යශස් - ප්‍රශංසා - සුව - විවර - පිණ්ඩපාත - සෙතාසන - ශිලන්පසබ්බෙහෙත්පිරිකර - ශ්‍රොතොපසායකයකු හෝ නො ලබමි, නො පැනනුයෙමි වෙමි' තුස්ත - උතුස්ත - පරිතුස්ත නො වෙයි, භය නො වෙයි, සන්ත්‍රාසයට නො පැමිණේ නුසි 'අකෙකාධනො අසනායාසි' යනු වේ.

අවිකල්පී අකුකුකුචො - මෙ ලොවැ කිසිවෙක් සිය ගුණය කියන සුලු වූයේ විවිධාකාරයෙන් ගුණ කියනසුලු වූයේ වෙයි; හෙතෙම කන්ත විකන්ත කෙරෙයි: 'මම ශිලසම්පන්නයෙමි' හෝ 'වුත්සම්පන්නයෙමි' හෝ 'ශිලවුත්සම්පන්නයෙමි' හෝ ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් - කුලපුත්‍රභාවයෙන් - වංශසෞඤ්ඤයෙන් - ධනයෙන් - අධ්‍යයනයෙන් - කමායනයෙන් හෝ ශිල්පායනයෙන් හෝ විද්‍යාවෙන් හෝ ශ්‍රාතයෙන් හෝ ප්‍රතිභාවයෙන් හෝ එක්තරා වස්තුවකින් හෝ, උසස් කුලයෙන් (තික්ම) පැවිදි වූයෙමි හෝ මහාසාරකුලයෙන් පැවිදි වූයෙමි හෝ මහාභෞත ඇති කුලයෙන් පැවිදි වූයෙමි හෝ බොහෝ සම්පත් ඇති කුලයෙන් පැවිදි වූයෙමි හෝ ගැහැටියන් සහිත පැවිද්දන් අතුරෙහි ප්‍රසිද්ධියෙහි පිරිවර ඇත්තෙමි හෝ විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසන ශිලන්පසබ්බෙහෙත්පිරිකර ලබන සුලු වෙමි හෝ සෞත්‍රාන්තිකයෙමි - විනයධරයෙමි - ධර්මකපිකයෙමි හෝ ආරණ්‍යකාඛන ඇත්තෙමි හෝ පිණ්ඩපාතික - පාංශුකුලික - ත්‍රේවිවරික - සපදනවාරික - බලපව්‍යාහතතික - නෙසජ්ජික - යවාසනාතිකාඛන ඇත්තෙමි හෝ, ප්‍රථමධ්‍යානලාභී වෙමි හෝ ද්විතීයධ්‍යාන - තෘතීයධ්‍යාන - චතුර්ධ්‍යාන ලාභී වෙමි හෝ, ආකාසානඤ්ඤායනසමාපත්තිය විඤ්ඤානඤ්ඤායනසමාපත්තිය ආකිඤ්ඤායනසමාපත්තිය තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනසමාපත්තිය වෙමි' හෝ කන්ත විකන්ත කෙරෙයි; මෙසේ කන්ත විකන්ත නො කෙරෙයි, කන්තයෙන් විකන්තයෙන් (-ආත්මලාභයෙන්) දුරු වූයේ වෙත් වූයේ වෙසෙසින් වෙත් වූයේ තික්මුණේ තික්මැ ගියේ වෙසෙසින් මිදුණේ විසංසුක්ක වූයේ විගතමයථිද කළ සිතීන් යුක්ත ව වෙසේ නුසි 'අවිකල්පී' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අකුකකුමොති - ‘කුකකුමොති’ හත්කුකකුමොති කුකකුමොති, පාදකුකකුමොති කුකකුමොති, හත්පාදකුකකුමොති කුකකුමොති, “අකපටියෙ කාට්ඨියසඤ්ඤිතා, කපටියෙ අකාට්ඨියසඤ්ඤිතා, විකාලෙ කාලසඤ්ඤිතා, කාලෙ විකාලසඤ්ඤිතා, අවජ්ජෙ වජ්ජසඤ්ඤිතා, වජ්ජෙ අවජ්ජසඤ්ඤිතා. යං ඵවරුපං කුකකුමොති කුකකුමොති, කුකකුමොතිකතං, වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො, ඉදං වුවති කුකකුමොති”. අවිච්ඡිති කාරණෙති උපපජ්ජති කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො. කතතතා ව අකතතතා ව. කථං කතතතා ව අකතතතා ව උපපජ්ජති කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො? ‘කතං මෙ කායදුච්චරිතං, අකතං මෙ කායසුච්චරිතං’ති උපපජ්ජති කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො; ‘කතං මෙ චිත්තදුච්චරිතං, අකතං මෙ චිත්තසුච්චරිතං’ති උපපජ්ජති කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො; ‘කතං මෙ මනොදුච්චරිතං, අකතමෙ මනොසුච්චරිතං’ති උපපජ්ජති කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො; ‘කතො මෙ ආණ්ඩ්‍යාදිපාතො, අකතො මෙ ආණ්ඩ්‍යාදිපාතො වෙරමණී’ති උපපජ්ජති කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො. මනොවිලෙඛො, ‘කතං මෙ අදින්නාදිතං අකතං මෙ අදින්නාදිතං වෙරමණී’ති උපපජ්ජති කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො, ‘කතො මෙ කාමෙසු මිත්තාදිපාතො අකතො මෙ කාමෙසු මිත්තාදිපාතො වෙරමණී’ති උපපජ්ජති කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො. ‘කතො මෙ මුසාවාදො, අකතො මෙ මුසාවාදො වෙරමණී’ති - ‘කතො මෙ පිටුතා වාචා, අකතො මෙ පිටුතො වාචා වෙරමණී’ති - ‘කතො මෙ ඵරුසා වාචා, අකතො මෙ ඵරුසා වාචා වෙරමණී’ති - ‘කතො මෙ සමථිසල්‍යපො, අකතො මෙ සමථිසල්‍යපො වෙරමණී’ති - ‘කතො මෙ අභිජ්ඣා, අකතො මෙ අනභිජ්ඣා’ති - ‘කතො මෙ ව්‍යාපාදො - අකතො මෙ අව්‍යාපාදො’ති - ‘කතො මෙ මිත්තාදිපාතො, අකතො මෙ සමාදිට්ඨි’ති උපපජ්ජති කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො. ඵලං කතතතා ව අකතතතා ව උපපජ්ජති කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො. අප චා සිලෙසුමති න පරිසුරකාරීති උපපජ්ජති කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො. ඉන්ද්‍රියෙසුමති අග්‍රතඤ්ඤිතොති - හොජනෙ අමතකඤ්ඤමිති ජාගරිතං අනනුසුතොමිති - න සතිසමපජඤ්ඤන සමතනානතොමිති - අභාවිතා මෙ වත්තාරො සතිපට්ඨානාති - අභාවිතා මෙ වත්තාරො සමමසාධානාති - අභාවිතා මෙ වත්තාරො ඉද්ධිපාදති - අභාවිතා මෙ පඤ්චස්සාතිති අභාවිතා මෙ පඤ්ච - බලාතිති - අභාවිතා මෙ සත්ත බොජ්ඣංගාති - අභාවිතො¹ මෙ අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගොති - දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤානති - සමුදයො මෙ අපාතිතොති, මග්ගො මෙ අභාවිතොති - නිරොධො මෙ අසමුත්තොති උපපජ්ජති, කුකකුමොති වේතසො විපට්ඨසාරො මනොවිලෙඛො. යස්සොති කුකකුමොති පතිතං සමුච්ඡිතං වූපතනං පටිපසංගාමි අභිබ්බසාධනං සඤ්ඤානිතා දුක්ඛං, සො වුවති අකුකකුමොති - අවිකල්පී අකුකකුමොති.

1. අත්‍යවිකා - සිමු. II.

2. විභවීය ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදය - කොටු විභවීය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අකුකුකුචො - 'කුකුකුචො' නම්: අත්කුකුස (=අතින් කළ කුක්කුසිත ක්‍රියාව) ද කුකුස යැ, පාකුකුස ද කුකුස යැ, අත්පාකුකුස ද කුකුස යැ, තො කාපයෙහි කාපයා යන සන් (=සංඥ) ඇතිබව - කාපයෙහි අකාපසත් ඇතිබව - විකාලයෙහි කාලයා'යි සන් ඇතිබව - කාලයෙහි විකාලයා'යි සන් ඇතිබව - නිවර්තෙහි වරදුසි හැඟීම - වරදෙහි නිවර්දුසි හැඟීම යැ යන මෙවැනි කුකුසෙක් කුකුස් අසුරෙක් කුකුස් කළබවෙක් සිතෙහි විපිළිසරෙක් විතතවිලෙබයෙක් වේ ද, මේ 'කුකුකුචො' යයි කියනු ලැබේ. තවද දෙ කරුණෙකින් කුකුස විතතවිප්පවිසාරය විතතවිලෙබය උපදී: කළ බැවින් හා තො කළ බැවින් හා යැ, කළබැවින් හා තො කළ බැවින් හා කුකුස...විලෙබය කෙසේ උපදී ද යත්? 'මා විසින් කායදුඛවිතය කරන ලද, මා විසින් කාය සුවවිතය නො කරන ලද'යි කුකුස විතතවිප්පවිසාරය විතතවිලෙබය උපදී; 'මා විසින් වාග්දුඛවිතය කරන ලද, වාග්සුවවිතය නො කරන ලද'යි... 'මා විසින් මනෝදුඛවිතය කරන ලද, මා විසින් මනසුවවිතය නො කරන ලද'යි කුකුස සිතෙහි විපිළිසර සිතෙහි විලෙබය උපදී; 'මා විසින් ප්‍රාණඝාතය කරන ලද, මා විසින් ප්‍රාණඝාතවිරමණය නො කරන ලද'යි... 'මා විසින් අදන්තාදානය කරන ලද, මා විසින් අදන්තාදානවිරමණය නො කරන ලද'යි... 'මා විසින් කාමමිත්‍යාචාරය කරන ලද, මා විසින් කාමමිත්‍යාචාරයෙන් විරමණය නො කරන ලද'යි... 'මා විසින් මාෂා කීයන ලද, මා විසින් මාෂාවාදවිරමණය නො කරන ලද'යි - 'මා විසින් පිසුකුඛස් කීයන ලද, පිසුකු ඛසින් වැළැකීම නො කරන ලද'යි - 'මා විසින් පරුෂවචන කීයන ලද, පරුෂවචනයෙන් වැළැකීම නො කරන ලද'යි - 'මා විසින් ප්‍රලාප කීයන ලද, ප්‍රලාපයෙන් වැළැකීම නො කරන ලද'යි - 'මා විසින්, අභිධ්‍යාව (-දුඛිලෝභය) කරන ලද, අභිධ්‍යාව මා විසින් නො කරන ලද'යි - 'මා විසින් ව්‍යාපාද කරන ලද, අව්‍යාපාද මා විසින් නො කරන ලද'යි - 'මා විසින් මිත්‍යාදූෂෙට් ගන්තා ලද, සම්‍යක්දූෂෙට් මා විසින් නො ගන්තා ලද'යි කුකුස සිතට විපිළිසර මනෝවිලෙබය උපදී; මෙසේ කළ බැවින් ද නො කළ බැවින් ද කොකාතාස් විතතවිප්පවිසාර මනෝවිලෙබය උපදී; නොහොත් ඉන්ද්‍රියයන්හි නො පිසු දෙර ඇතියෙමි විමි - හොඳ්තයෙහි පමණ නො දකුයෙමි විමි - නිදිවැරිමෙහි නො යෙදුණෙමි - සිහිනුවණින් සමන්විතයෙමි නො විමි - මා විසින් සතර සිව්වත් නො වඩන ලද'යි - සතර සමස්ප්‍රදහන මා විසින් නො වඩන ලද'යි - සතර සාද්ධිපාද මා විසින් නො වඩන ලද'යි - පඤ්චවිඤ්ඤා මා විසින් නො වඩන ලද'යි - පඤ්චබලයෝ මා විසින් නො වඩන ලද'යි - සප්තබොධ්‍යාඛ්‍යයෝ මා විසින් නො වඩන ලද'යි - ආර්‍යාද්‍යාඛ්‍යාමාසීය මා විසින් නො වඩන ලද'යි - මා විසින් දුඛසත්‍යය අපරිඤ්ඤා යැ'යි - සමුදයසත්‍යය අප්‍රතිණ යැ'යි - මාසීසත්‍යය අභාවිත යැ'යි - නිෂ්ඨාසත්‍යය මා විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන ලද'යි කොකාතාස් විතතවිප්පවිසාරය මනෝවිලෙබය උපදී. යමක්හු හට තෙල කුකුස ප්‍රභිණ ද සමුවර්තන ද සන්තිදිණි ද නැසිණි ද උපතට නුසුදුසු වී ද, නුවණගින්තෙන් දූවිණි ද, හෙතෙම 'අකුකුකුචො' යැයි කියනු ලැබේ නුසි' අවිකප්පි අකුකුකුචො' යනු වේ.

මහානිදේශයේ අනුදාමොති - ‘මනා’ වුවහි පඤ්ඤා, යා පඤ්ඤා පජානතා - අමොඝො ධම්මවිවයො සමමාදිට්ඨිඃ; මනාය පරිඤ්ඤානො පරිඤ්ඤානො වාවං භාසති, ඛණ්ඩපි කප්පෙනා ඛණ්ඩපි හණෙනා ඛණ්ඩපි දීපයෙනා ඛණ්ඩපි වොහරෙනා දුක්ඛජිතං දුක්ඛණ්ඩං දුලලපිතං දුරුතං දුක්ඛාසිතං වාවං න භාසති මනාහංණි. අනුදාමො - තත් කතමං උභවං? යං චිත්තස්ස උභවං අවුපසමො චේතසො විකේමපො හන්තතං චිත්තස්ස, ඉදං වුවහි උභවං. යසෙසං පතිතං සමුච්ඡින්නං වූපසන්නං පටිපස්සාධං අභබ්බප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඬං, සො වුවහි අනුදාමොති - ‘මනාහංණි අනුදාමො.’

ස වෙ වාචායතො මුනීති - ‘ඉධ භික්ඛු මුසාවාදං පභාය මුසාවාද පටිවිරතො හොති, සච්චවාදී සච්චසකො ථෙතො පච්චසිකො අවිසංවාදකො ලොකස්ස. පිසුතං වාවං පභාය පිසුතාය වාචාය පටිවිරතො හොති; ඉතො සුඤ්ඤා න අමුත්ත අකම්මානා ඉමෙසං භෙදාය, අමුත්ත වා සුඤ්ඤා න ඉමෙසං අකම්මානා අමුසං භෙදාය, ඉති භික්ඛානං වා සකිනා සතිනානං වා අනුප්පදා සමග්ගාරමො¹ සමග්ගාරතො සමග්ගනඤ්ඤි සමග්ගකරණි වාවං භාසිතා හොති. ඵරුසං වාවං පභාය ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතො හොති, යා සා වාවා තෙලා කණ්ණසුඛා පෙමනීයා හදයඛගමා පොරි බහුජනකන්තා බහුජනමනාපා, තථාරූපිං වාවං භාසිතා හොති. සමථප්පලාපං පභාය සමථප්පලාපා පටිවිරතො හොති, කාලවාදී භූතවාදී අත්වාදී ධම්මවාදී විතයවාදී නිබ්බානවතිං වාවං භාසිතා හොති, කාලෙන සාපදෙසං පරියන්තවතිං අත්භංගිතං. චතුර්විධවිරතෙහි සමන්තාගතො වතුදෙසාපගතං වාවං භාසති, ආත්මිකාය නිරවර්තනකථාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙන චේතසා විහරති. දස කථාවඤ්ඤි² කප්පති, සෙය්‍යපිදං? අපිච්ඡිකථං කප්පති, සන්තුට්ඨිකථං කප්පති. පටිවේකකථං අසංසග්ගකථං චිරයාරම්භකථං සීලකථං සමාධිකථං පඤ්ඤකථං විමුක්තිකථං විමුක්තිඤ්ඤාදස්සනකථං සතිපට්ඨානකථං සමප්පාදනකථං ඉද්ධිපාදකථං ඉද්ධිකථං බලකථං බොජ්ඣංගකථං මග්ගකථං ඵලකථං නිබ්බානකථං කප්පති; වාචාය යතො යතො පරියතො භූතො ගොපිතො රක්ඛිතො වූපසන්නො; මුනීති මොතං වුවහි ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජානතා - පෙ - අමොඝො ධම්මවිවයො සමමාදිට්ඨිඃ - පෙ - සඛිකජාලමතිව සො මුනීති - ස වෙ වාචායතො මුනීති.

තෙනාහ හගවා:

“අකේකාධිකා අසන්තාසී අවිකප්පි අකුක්කුචො,
මනාහංණි අනුදාමො ස වෙ වාචායතො මුනීති”ති.

හ. ධම්මසංග්ගා - විකුප්පාදකණ්ඩ.

1. සමග්ගාරමො - පු. 2. දස වඤ්ඤි - PTS.

මනනාගාමී අනුකමතො - 'මනනා'යි ප්‍රඥව කියනු ලබයි, යම් ප්‍රඥවක්...අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාන්දමයක් වී ද එය සි; මනනා (-ප්‍රඥ) යෙන් විමසා විමසා වචන කියයි, බොහෝ බ්‍රහ්ම කියනුයේ බොහෝ බණනුයේ බොහෝ දක්වනුයේ බොහෝ. කොට ත් වහරනුයේ දුෂ්කෘත වූ දුර්ගණිත වූ දුලලපිත වූ තපුරු කොට කියන ලද දුඛය වූ ඔසක් නො කියා නුසි 'මනනාගාමී' යැ; අනුකමතො - එහි 'උභවය' කවර යත්? සිතෙහි යම් උභතු බවෙක් නො සන්තූන් බවෙක් සිතෙහි පිපුරුණු බවෙක් විතතයා ගේ භ්‍රාතෘ (-තැනිගත්) බවෙක් වේ නම්, මේ 'උභවය' යයි කියනු ලැබේ. යමක්නු හට මේ උභව බව ප්‍රතිණ ද සමුච්ඡින්න වී ද සන්තිදිණි ද තැසිණි ද අභවොත්පත්තික ද, ඥානාත්තින් දැවිණි ද, ගේ 'අනුකම' යයි කියනු ලැබේ නුසි 'මනනාගාමී අනුකමතො' යනු වේ.

ස වෙ වාචායතො මුනි - මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම මාභාවාදය හැර මාභාවාදයෙන් වැළැකුණේ වෙයි, සැබෑ කියනුයේ සැබැවින් සැබව ගලපනුයේ තිර වූයේ හැදෑහිය යුතු ඔස් ඇතිගේ ලොකයා නො රවට නුයේ වෙයි; පිපුනු ඔස් හැරපියා පිපුනු ඔසින් වැළැකුණේ වෙයි: මෙතැනින් අසා මුත්තේ බිදුමට අතැත නො කියනුයේ, අතැතින් අසා අරුත්තේ බිදුමට මොවුන්ට නො කියනුයේ වෙයි, මෙසේ හින්න වූවන් ද සමග කරනුයේ සමග වූවන් හෝ දැඩි කරනුයේ සමගියෙහි ඇලුම් ඇතිගේ සමග වූවන් කෙරෙහි ඇලුණේ සමග වූවන්ට සතුටු වූයේ සමග කරන ඔස් කියනුයේ වෙයි. රථඔස් හැරපියා රථඔසින් වැළැකුණේ වෙයි, යම් වචනයෙක් නිදෙස් ද කතව සුව ද පෙම් උපදවා ද සිතව වදි ද, පුරෙහි වූවා ද බොහෝ දෙනාට කැමැති ද බොහෝ දෙනාගේ මන වඩා ද, එබඳු වචන කියන්නේ වෙයි. නිසරු (-පුලාප) ඔස් හැරපියා නිසරුඔසින් වැළැකුණේ වෙයි, කල් බලා කියනුයේ සැබවක් ම කියනුයේ වැඩදායක තෙපුල් කියනුයේ ධර්මවාදී වූයේ චිත්තවාදී වූයේ සුදුසු කල කරුණු සහිත වූ පිරිසිදුම ඇති වැඩ සහිත වූ ලෙහි තැබිය යුතු වූ තෙපුලක් ම කියන්නේ වෙයි, සතර වාක්සුවර්තයෙන් සමන්විත වූයේ සතර දෙසින් වෙන්වූ තෙපුලක් ම කියයි, දෙතිස් තිරිසන් කපාවෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙසෙසින් වෙන් වූයේ තික්මුණේ බැහැර වූයේ වෙසෙසින් මිදුණේ නො යෙදුණේ විගතමයසීද කළ සිතින් යුක්ත ව වෙසෙසි; දශ කපාවත්තූන් කියයි, ඒ මෙසේ යැ: අලොප්පකපාව කියයි, ඉතරෙතරප්‍රත්‍යයසනෙතාමකපාව කියයි, විවෙකනිශ්‍රිත කපාව කියයි, අසංසගිකපාව - විශාරමකපාව - සීලකපාව - සමාධිකපාව - ප්‍රඥකපාව - විමුක්තිකපාව - විමුක්තිඥාදර්ශනකපාව - සතිපට්ඨාන - සමාස්ප්‍රධාන - සංඛිපාද - ඉද්දිම-බල - ඛොධාසිත - මාභී - එල - නිජාණකපාව කියයි; වචනයෙන් සංගම වූයේ දමුණේ හාත්පසින් දමුණේ ගොපන වූයේ ගොපිත වූයේ රුකුණේ සන්තිදුණේ යැ; මුනි - 'මොන'යි ඥානය කියනු ලැබේ, යම් ප්‍රඥවක්...ස වෙ වාචායතො මුනි' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“අනෙකාමතො -පෙ- වාචායතො මුනි”යි

10 - 4

නිරුසතති අනාගතෙ අතිතං නානුසොචති,
විවෙකදසසි එසෙසසු දිට්ඨසු ච න නියති.

නිරුසතති අනාගතෙති - 'ආසතති' වුවවති තණ්හා, යො රුගො සාරුගො - පෙ - අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං, යසෙසසා ආසතති තණ්හා පභිතා සමුවජ්ඣනා වූපසනතා පටිපසසාධා අතබ්බුපාතතිකා සදුණගතිනා දක්කාති. එවමපි - 'නිරුසතති අනාගතෙ.' අඑවා, එවං රූපො සියං අනාගත- මඤ්ඤානති තප්ප නඤ්ඤං න සමනනානෙති¹, එවං වෙදනො සියං - එවං සඤ්ඤා සියං - එවං සබ්බාධෙ සියං - එවං විඤ්ඤාණො සියං අනාගත- මඤ්ඤානති තප්ප නඤ්ඤං න සමනනානෙති, එවමපි නිරුසතති අනාගතෙ; අඑවා, 'ඉති මෙ එකමුං සියා අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති රූපා'ති අපාටිලඤ්ඤානං පටිලාභාය විතතං න පණ්ණිදහති, වෙතසො අපාණ්ඩානපාච්චයා න තදභිතඤ්ඤාති, න තදභිතඤ්ඤානො එවමපි නිරුසතති අනාගතෙ; 'ඉති මෙ සොතං සියා අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති සද්දා'ති - පෙ - 'ඉති මෙ මනො සියා අනාගතමඤ්ඤානං, ඉති ඛම්මා'ති අපාටිලඤ්ඤානං පටිලාභාය විතතං න පණ්ණිදහති, වෙතසො අපාණ්ඩානපාච්චයා න තදභිතඤ්ඤාති, න තද- භිතඤ්ඤානො එවමපි නිරුසතති අනාගතෙ; අඑවා, 'ඉම්මානං සිලෙත වා වතෙත වා තපෙත වා බ්‍රහ්මචරියෙත වා දෙවො වා හවිස්සාමි දෙවඤ්ඤාතරො වා'ති අපාටිලඤ්ඤානං පටිලාභාය විතතං න පණ්ණිදහති, අපාණ්ඩානපාච්චයා න තදභිතඤ්ඤාති, න තදභිතඤ්ඤානො එවමපි 'නිරුසතති අනාගතෙ.'

අතිතං නානුසොචතීති - විපරිණතං වා වජ්ඣං න සොචති, විපරිණ- තසමිං වා වජ්ඣසමිං න සොචති; වකමුං මෙ විපරිණතතතී න සොචති, සොතං මෙ - ඝාතං මෙ - ජීව්හා මෙ - කායො මෙ - රූපා මෙ - සද්දා මෙ - ගඤ්ඤා මෙ - රසා මෙ - ඵෙඨාධිකා මෙ - කුලං මෙ - ගණො මෙ - ආවාසො මෙ - ලාභො මෙ - යසො මෙ - පසංසා මෙ - ධුබං මෙ - විවරං මෙ - පිණ්ඩපාතො මෙ - සෙතාසතං මෙ - ගිලානපච්චයසෙසජ්ජපරිකරාධෙ මෙ - මානා මෙ - පිතා මෙ - භාතා මෙ - හගිතී මෙ - පුතෙතා මෙ - ගිතා මෙ - භිතා මෙ - අමච්චා² මෙ - සද්දතකා මෙ - සාලොභිතා මෙ විපරිණතතී න සොචති. න කිලමති. න පරිදෙවති. න උරතතාලිං කඤ්ඤාති. න සමෙමාහං ආරජ්ජති - 'අතිතං නානුසොචති.'

1. ඛම්මසබ්බාණි - මහතුපාදකණි.
2. සමනාගමෙති - PTS. 2. මිත්තාමිච්චා - PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

10 - 4

යමෙක් අනාගතයෙහි තෘෂණා රහිත වෙද, ඉක්මැහිය දයට ගොත නො කෙරේ ද, වර්මාන වක්ඛුසවච්ඡාදියෙහි ආත්මාදිතාවපිවෙකය දකී ද, දෙසැට දිවු අතුරෙන් කිසි දෘෂ්ටියකින් නො පමුණුවනු ලැබේ ද, (මිත්‍ර උපශාන්ත යයි කියමි.)

නිරුසතති අනාගතෙ - ‘ආසතති’යි තෘෂණාව කියනු ලබයි, යම් රුතයක් සංරුතයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුශලමූලයෙක් වේ ද එය සි; යමක්නු පිසින් මේ ආසතති සබ්බසාත තෘෂණාව ප්‍රතීණ කරන ලද්දී සමුච්ඡින්න වූවා සන්තිද්‍රවන ලද්දී දුරලත ලද්දී උපතට නුසුදුසු වූවා නුවණහින්නෙන් දවන ලද්දී ද, මෙසේ න් - ‘නිරුසතති අනාගතෙ’ යනු වේ. නොහොත් ‘අනාගත-යෙහි මෙබඳු රු අභිවෙම්ම’යි එහි තෘෂණාව නො එළවයි, ‘මෙබඳු වෙදනා අභිවෙම්ම’යි - සංඥ - සංස්කාර - පිඤ්ඤ අභිවෙම්ම’යි එහි තෘෂණාව නො එළවයි, මෙසේ න් - ‘නිරුසතති අනාගතෙ’ යනු වේ’ නොහොත් ‘අනාගතයෙහි මෙසේ මා ගේ වක්ඛුප්‍රසාදය වන්තේය, මෙසේ රුපයෝ වත්තාහ’යි නො ලද්දෙනු ගේ ලැබීමට සිත නො පිහිටුවයි, සිත පිළිබඳ ප්‍රාචීනා නො තබන හෙයින් ඊට සතුටු නොවෙයි, ඊට සතුටු නො වන්නේ මෙසේ න් - ‘නිරුසතති අනාගතෙ’ යනු වේ. ‘අනාගතයෙහි මා ගේ ශ්‍රෝත්‍රප්‍රසාදය මෙසේ වන්නේය, ශබ්දයෝ මෙසේ වත්තාහ’යි...අනාගත යෙහි මා ගේ භවාභිමිතස මෙසේ වන්නේය, ණේෂුමකඨමාලබ්බකයෝ මෙසේ වත්තාහ’යි නො ලද්දෙනු ගේ ලැබීමට සිත නො පිහිටුවයි, විතතයා ගේ ප්‍රාචීනා නැති බැවින් ඊට නො කැමැති වෙයි, ඊට නො කැමැති වන්නේ මෙසේ න් - ‘නිරුසතති අනාගතෙ’ යනු වේ. නොහොත් ‘මිත්‍ර මේ ශීලයෙන් හෝ චිතයෙන් හෝ තපසින් හෝ බ්‍රහ්මචර්යාවෙන් හෝ දෙවියෙක් හෝ දෙව්දාතෘතරයෙක් හෝ වන්නෙමි’ නො ලද්දෙනු ගේ ලැබීමට විතතප්‍රණීයය නො පිහිටුවයි, විතතප්‍රණීය නො තබන හෙයින් ඊට සතුටු නො වෙයි, ඊට සතුටු නො වන්නේ මෙසේ න් - ‘නිරුසතති අනාගතෙ’ යනු වේ.

අභිතං නානුසොවති - නැසුණු වස්තුවට හෝ ගොත නො කෙරෙයි, වස්තුව නැසෙන කල්හි හෝ ගොත නො කෙරෙයි, ‘මා ගේ ඇස නැසිණැ’යි ගොත නො කෙරෙයි, ඝන - නැගැය - දිව - කය - රූප - ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රසව්‍ය - මාගේ ධූලය - ගණයා - ආවාසය - ලාන - යශස් - ප්‍රශංසා භූමි - චිව්‍ර - විඤ්ඤාන - සෙතාසන - ගිලානපච්චයහෙසජ්ජරිකකාර - මව - පියා - සහායකයා - සහායකයා - පුතා - දුව - මිත්‍රයෝ - සහායයෝ - නැගෝ - සහලේනාගෝ නැසුණාහ’යි ගොත නො කරයි, නො වෙහෙසෙයි, නො හඬයි, ලෙහි පැහැර නො හඬයි, සමේවාහයට නො පැමිණේ නුසි ‘අභිතං නානුසොවති’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විවෙකදසසි ඵසෙසසුති - 'ඵසො'ති වක්ඛසමඵසො, සොතසමඵසො, ඝාතසමඵසො, ජ්වතාසමඵසො, කායසමඵසො, මනෝසමඵසො, අභිවචන සමඵසො, පටිසසමඵසො, සුඛවේදනීයං ඵසො, දුක්ඛවේදනීයං ඵසො, අදුක්ඛමුත්තවේදනීයං ඵසො, කුසලො ඵසො, අකුසලො ඵසො, අඛ්‍යාතතො ඵසො, කාමාවචරො ඵසො, රූපාවචරො ඵසො, අරූපා-වචරො ඵසො, සුඤ්ඤතො ඵසො, අනිමිතතො ඵසො, අපජණිතිතො ඵසො, ලොකීයො ඵසො, ලොකුත්තරො ඵසො, අතීතො ඵසො, අනාගතො ඵසො, පච්චුප්පනෙතො ඵසො, යො ඵචරුපො ඵසො, චූසනා සමජුසනා සමජුසිතතං, අයං වුවචති ඵසො.

විවෙකදසසි ඵසෙසසුති - වක්ඛසමඵසං විචිතං පසාති අතෙතන වා අතනතියෙන වා තිවෙචන වා බුචෙන වා සසාතෙන වා අභිපරිණාම-බමෙචන වා, සොතසමඵසං විචිතං පසාති - ඝාතසමඵසං විචිතං පසාති - ජ්වතාසමඵසං විචිතං පසාති - කායසමඵසං විචිතං පසාති - මනෝසමඵසං විචිතං පසාති - අභිවචනසමඵසං විචිතං පසාති - පටිසසමඵසං විචිතං පසාති - සුඛවේදනීයං ඵසං¹ - දුක්ඛවේදනීයං ඵසං¹ - අදුක්ඛමුත්තවේදනීයං ඵසං¹ - කුසලං ඵසං - අකුසලං ඵසං - අඛ්‍යාතතං ඵසං - කාමාවචරං ඵසං - රූපාවචරං ඵසං - අරූපාවචරං ඵසං - ලොකීයං ඵසං* විචිතං පසාති අතෙතන වා අතනතියෙන වා තිවෙචන වා බුචෙන වා සසාතෙන වා අභිපරිණාමබමෙචන වා, අඵවා අතීතං ඵසං අනාගතෙති ව² පච්චුප්පනෙතෙති ව ඵසෙසති විචිතං පසාති, අනාගතං ඵසං අතීතෙති ව පච්චුප්පනෙතෙති ව ඵසෙසති විචිතං පසාති, පච්චුප්පනං ඵසං අතීතෙති ව අනාගතෙති³ ව ඵසෙසති විචිතං පසාති; අඵවා, යෙ යෙ ඵසො අරියො අනාසවො ලොකුත්තරො සුඤ්ඤතාපටිසඤ්ඤානා, තෙ ඵසො විජිතෙත පසාති රුගෙන දෙසෙන මොභෙන කොඛෙන උපතාගෙන මනෙකෙන පළාසෙන ඉසාය මච්ඡරියෙන මායාය සාඨෙයොන ඵමොන සාරමොන මානෙත අතිමානෙත මදෙන පමාදෙන සබ්බකි-ලෙසෙති සබ්බදුවරිතෙති සබ්බදරපෙති සබ්බසන්තාපෙති සබ්බාකුසලාති-සබ්බාරෙති විචිතෙත පසාතීති - 'විවෙකදසසි ඵසෙසසුති.'

දිට්ඨිසු ව න නිශ්ඨිති - තස්ස ආසට්ඨි දිට්ඨිගතාති පභිනාති සමුවර්තනාති වූපසන්තාති පටිපසාදාති අගබ්බුප්පතතිකාති ඤාණගතිනා දක්ඛාති, සො දිට්ඨියා න යායති න නිශ්ඨිති න වුග්ගති න සංගර්ඨති නපි තං දිට්ඨිගතං සාරතො පචෙති න පච්චාගච්ඡතිති - 'දිට්ඨිසු ව න නිශ්ඨිති.'

තෙනාග හගවා:

“තිරාසතති අනාගතෙ අතීතං නානුසොචති,
විවෙකදසසි ඵසෙසසුති දිට්ඨිසු ව න නිශ්ඨිති”ති.

10 - 5

පතිලිතො අකුහකො අපිහාලු අමච්ඡරි,
අප්පගබ්බො අප්පගුච්ඡො පෙත්තනෙයො ව නො සුතො.

1. සමඵසං - PTS. සස. 2. අනාගතෙති ව ඵසෙසති - PTS. සස.

3. පච්චුප්පනෙති - සිඬ. II.

* 'ලොකුත්තරං ඵසං'කසි පාඨො ඝාම - PTS. පොඨොකසු දිස්සතෙ.

විවේකදසසි එසෙසු - 'එසා' නම: වක්කුර්විඥානසහජාන සායීය
 ශ්‍රෝත්‍ර - ශ්‍රාණ - ජිහ්වා - කාය - මනෝවිඥානසහජාන සායීය අභිවචන
 (-මනෝආරික) සායීය ප්‍රතිස (-පඤ්චාරික) සායීය සුඛවේදනා
 උපදවන සායීය දුඃඛ - උපෙක්ෂාවේදනීය සායීය කුසලචිත්තසහජාන
 සායීය අකුසල - අව්‍යාකාන - කාමාවචර - රූපාවචර - අරූපාවචර - ශූන්‍යතා-
 අතිමිත්ත - අප්‍රණිහිත - ලොකික - ලොකොත්තර - අතීත - අනාගත-
 ප්‍රත්‍යක්ෂජාන සායීය යන මෙබඳු වූ යම් පහසෙක් පහස්නා අසුරෙක්
 සංසායීකාරයෙන් සංස්පෘශ්‍ය කළ බවෙන් වේ ද, මේ 'එසා' යයි කියනු
 ලැබේ. විවේකදසසි එසෙසු - වක්කුර්විඥානසායීය ආත්මයෙන් හෝ ආත්ම-
 නීයතාවයෙන් හෝ නිත්‍ය බැවින් - ධ්‍රැව - ශාශ්වත - අවිපරිණාමිභාවයෙන්
 හෝ වෙන් කොට දකී, ශ්‍රෝත්‍රසංස්පෘශ්‍ය...ශ්‍රාණ - ජිහ්වා - කාය - මනෝ-
 අභිවචනසංස්පෘශ්‍ය - පටිස - සුඛවේදනීය - දුඃඛවේදනීය - කුසල - අකුසල
 අව්‍යාකාන - කාමාවචර - රූපාවචර - අරූපාවචර - ලොකිකසංස්පෘශ්‍ය ආත්ම-
 භාවයෙන් හෝ ආත්මනීය - නිත්‍ය - ධ්‍රැව - ශාශ්වත - අවිපරිණාමිභාව-
 යෙන් හෝ වෙන් කොට දකී; නොහොත් අතීතස්පෘශ්‍ය අනාගත වූ ද
 වතීමාන වූ ද පහසුන් ගෙන් වෙන් කොට දකී, අනාගතස්පෘශ්‍ය අතීත-
 ප්‍රත්‍යක්ෂජානස්පෘශ්‍යන්ගෙන් ද වෙන් කොට දකී, වතීමානස්පෘශ්‍ය අතීත-
 අනාගතසායීයන්ගෙන් ද වෙන් කොට දකී; නොහොත් යම් ඒ පහස්
 කෙනෙක් ආයාසී වූවානු අනාශ්‍රව වූවානු ලොකොත්තර වූවානු ශූන්‍යතා
 ප්‍රතිසංයුක්ත වූවානු ද, ඒ සායීයන් වෙන් වූවන් කොට දකී, රූගෙන්
 ආවේණයෙන් මොහයෙන් ක්‍රොධයෙන් උපතාහයෙන් මකඛයෙන් පලාසයෙන්
 ඊෂ්ඨායෙන් මාන්සයාසීයෙන් මායාවෙන් ශාඛායෙන් ඝාතකයෙන් මානසයෙන්
 අතිමානසයෙන් මදයෙන් ප්‍රමාදයෙන් සියලු කෙලෙසුන්ගෙන් සියලු
 දුශ්චරිතයන්ගෙන් සියලු දර්ශයන්ගෙන් සියලු පරිද්දකින්ගෙන් සියලු
 යන්ත්‍රාපයන්ගෙන් සියලු අකුසලාභිසංසකාරයන්ගෙන් වෙන් වූවන්
 කොට දකී නුසි 'විවේකදසසි එසෙසු' යනු වේ.

දිට්ඨිසු ච න නියති - ඔහු විසින් ආමෂපිදුෂටිගතයෝ ප්‍රතිණ කරන
 ලද්දකු සිදින ලද්දකු සන්තිද්‍රවන ලද්දකු දුර්ලභ ලද්දකු අභවොත්තපත්තික
 වූවානු ඥානාත්තීන් දක්ව වූවානුය, හේ දුෂටිය විසින් නො යවනු ලැබෙයි
 නො පමුණුවනු ලැබෙයි නො හරිනු ලැබෙයි, ඒ දුෂටිගතයාට සාරභෙසින්
 නො ද පැමිණෙයි, නො පෙරලා ඒ නුසි 'දිට්ඨිසු ච න නියති' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“නිශ්සත්ති අනාගතෙ -පෙ- දිට්ඨිසු ච න නියති”යි.

යමෙක් රූගාදිය ප්‍රතිණ කෙළේ කුහක නො වූයේ තෘෂණා රහිත වූයේ
 නො මසුරු වූයේ කායාදි ප්‍රගල්භ රහිත වූයේ ජ්‍යෙෂ්ඨා නො කටයුතු
 වූයේ පිසුනු කීමෙහි නො යෙදුණේ ව් වේ ද, (ඔහු උපශාන්ත යයි කියමි.)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පතිලිතො අකුහණොති - 'පතිලිතො'ති රාගස්ස පතිනත්තා පතිලිතො ඥාසස්ස - මොහස්ස පතිනත්තා පතිලිතො; කොධස්ස - උපතාහස්ස - මක්ඛස්ස - පලාසස්ස - ඉස්සාය - මච්ඡරියස්ස - පෙ - සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානං පතිනත්තා පතිලිතො¹ වුත්තං හෙතං ගගවතා; 'කපඤ්ච භික්ඛවෙ භික්ඛු පතිලිතො² හොති? ඉමස්ස භික්ඛවෙ භික්ඛුන්තා අසම්මානො පභින්නො හොති උච්ඡින්නාමුල්ලො නාලාවඤ්ඤතො අනන්තාවකතො අයධිං අනුසාදධමෙමො, එවං ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු පතිලිතො හොති'ති³ 'පතිලිතො.'

අකුහණොති⁴ - තිණි කුහනවඤ්ඤා: පච්චසපටිසෙධනසංඛාතං⁵ කුහන වඤ්ඤා,⁶ ඉරියංපට්ඨසංඛාතං කුහනවඤ්ඤා, සාමන්තජපානසංඛාතං කුහනවඤ්ඤා.

කතමං පච්චසපටිසෙධනසංඛාතං⁷ කුහනවඤ්ඤා? ඉධ ගහපතිකා භික්ඛුං නිමන්තනති විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චසගෙසස්ස - පරික්ඛාරෙති. සො පාපිච්ඡේ ඉච්ඡාපකතො අපිණ්ඩො විවරපිණ්ඩපාතසෙනා - සනගිලානපච්චසගෙසස්ස පරික්ඛාරානං භිසයාකම්මතං උපාදය විවරං පච්චක්ඛාති පිණ්ඩපාතං පච්චක්ඛාති. සෙනාසනං පච්චක්ඛාති. ගිලාන - පච්චසගෙසස්ස පරික්ඛාරං පච්චක්ඛාති. සො එවමාහ: කිං සමණස්ස මහගෙසන විරුතෙ? එතං සාරුප්පං - යං සමණො පුසානා වා ඤාතාරාකුටා වා පාපණ්ඩා වා නිත්තකාති උච්චිතිත්වා සංඛාරං බාරෙය්‍ය, කිං සමණස්ස මහගෙසන පිණ්ඩපාතෙන? එතං සාරුප්පං - යං සමණො උඤ්ඤාචරියාය පිණ්ඩාපාලාපෙන ජීවිකං කප්පෙය්‍ය, කිං සමණස්ස මහගෙසන සෙනාසනෙන? එතං සාරුප්පං - යං සමණො රුක්ඛමූලිකො වා අස්ස සොසානිකො වා අඛොසාසිකො වා, කිං සමණස්ස මහගෙසන ගිලානපච්චසගෙසස්ස - පරික්ඛාරෙත? එතං සාරුප්පං - යං සමණො පුතිමුත්තෙන වා හරිතකි - බණ්ඩෙන වා මිසං කප්පෙය්‍යාති. තදුපාදය ලුඛං විවරං බාරෙති, ලුඛං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ඤාති, ලුඛං සෙනාසනං පටිසෙවති, ලුඛං ගිලාන - පච්චසගෙසස්ස පරික්ඛාරං පටිසෙවති. තමෙනං ගහපතිකා එවං ජානන්ති, අයං සමණො අපිච්ඡේ සනතුපට්ඨා පටිවිත්තො අසංසෙවිඨා ආරඬා - විරියො ධුතවාදෙ'ති. භිසයා භිසො නිමන්තනති විවරපිණ්ඩපාත - සෙනාසනගිලානපච්චසගෙසස්ස පරික්ඛාරෙති. සො එවමාහ: "තිණ්ණං සමමුඛිභාවා සඤ්ඤා කුලපුත්තො ඛත්තං පුඤ්ඤං පසවති: සඤ්ඤා සමමුඛිභාවා සඤ්ඤා කුලපුත්තො ඛත්තං පුඤ්ඤං පසවති. දෙය්‍යධම්මස්ස සමමුඛිභාවා සඤ්ඤා කුලපුත්තො ඛත්තං පුඤ්ඤං පසවති. දක්ඛිණේය්‍යානං සමමුඛිභාවා සඤ්ඤා කුලපුත්තො ඛත්තං පුඤ්ඤං පසවති. කුමාකං චෙවායං සඤ්ඤා අපි, දෙය්‍යධම්මො ව සංවිජ්ජති. අනඤ්ච පටිග්ගානකො, සදේහං න පටිග්ගාගෙස්සාමි, එවං කුමෙහ පුඤ්ඤෙන පරිබාහිරං හවිස්සමි⁸. න මග්ගං ඉමිනං අන්තං අපිච්ඡා, කුමාකං යෙව අනුකම්පාය පටිග්ගෙහාමි"ති. තදු - පාදය ඛත්තමි විවරං පටිග්ගෙහාති. ඛත්තමි පිණ්ඩපාතං පටිග්ගෙහාති. ඛත්තමි සෙනාසනං පටිග්ගෙහාති. ඛත්තමි ගිලානපච්චසගෙසස්ස පරික්ඛාරං පටිග්ගෙහාති. යං එවරුපා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං, ඉදං පච්චසපටිසෙධනසංඛාතං කුහනවඤ්ඤා.

1. පටිලිතො - මජ්ඣ. 2. අකුහණො - මහනිද්දෙස.

3. පච්චසපටිසෙධනසංඛාතං - සිමු II. මහනිද්දෙස.

4. කුහනවඤ්ඤා සිමු II.

5. විකුසලබ්බායතර - මහනිද්දෙස.

6. ගහස්සන්ති - සිමු II.

පතිලිතො අභ්‍යුහණො - ‘පතිලිතො’ යනු: රහය ප්‍රතිණ කළ බැවින් ‘පතිලිත’ යැ, අභ්‍යුහණ - මොන ප්‍රතිණ කළ බැවින් - ක්‍රොධය - උපතාතය - මකුබව - සුගත්‍රාතය - ඊෂ්ඨාව - මාත්සර්‍යය...සියලු අභ්‍යුහණාභිසංස්කාරයන් ප්‍රතිණ කළ බැවින් ‘පතිලිත’ යැ; මේ වදුරන ලද මැය, භාග්‍යවතුන් විසින්: “කෙසේ නම් මහණෙනි, මහණ තෙමේ පතිලිත වේ ද? මහණෙනි, මේ මහණහුගේ අසම්මානය ප්‍රතිණ වූයේ උසුන් මුල් ඇත්තේ තාල වස්තුවක් මෙන් කරන ලද්දේ අනභාවය කරන ලද්දේ මතු නුපදනා පියවි ඇත්තේ වෙයි. මෙසේ මහණෙනි, මහණ පතිලිත වේ යැ”යි පතිලිතො’ යනු වේ.

අභ්‍යුහණො - භූතනවස්තු කුෂනති ප්‍රත්‍යයප්‍රතිෂේධනසංකීර්ණාන භූතන වස්තුව යැ ඊයංසාපථසංකීර්ණාන භූතනවස්තුව යැ සාමන්තජලානසංකීර්ණාන භූතනවස්තුව යැයි.

ප්‍රත්‍යයප්‍රතිෂේධනසංකීර්ණාන භූතනවස්තුව කවර යන්? මෙහි ගැහැවියෝ මහණක් හට සිවුරු පිණිපාන සෙනසුන් ගිලන්පසබෙහෙත්පිරිකරින් පවරති, තෙතම පාපෙව් වූයේ ආශාසෙන් මඛනා ලද්දේ සිවුරු...බෙහෙත් පිරිකර කැමැති වූයේ බොහෝ කැමැති බව නිසා විවරය ප්‍රතික්‍ෂේප කරයි. පිණිපානය - සෙනස්ත - ගිලන්පසබෙහෙත්පිරිකර ප්‍රතික්‍ෂේප කරයි. හේ මෙසේ කියයි: ‘මහණහට මාහැඟි සිවුරෙන් කිම? යම් හෙයකින් මහණ තෙමේ සොහොනින් හෝ කසලගොඩින් හෝ අවුණු දොරින් හෝ රෙදිකැබැලි රැස් කොට සහල කොට දරන්නේ නම් තෙල සරුප් වෙයි; මහණ හට මාහැඟි පිණිපානයෙන් කිම? යම් හෙයකින් මහණ සිභා හැසිරීමෙන් පිණිපානයෙන් ලද ආලෝපයෙන් ජිවිකාව කරන්නේ නම්, තෙල සරුප් වෙයි. මහණ හට මාහැඟි සෙනස්තෙන් කිම? යම් හෙයකින් මහණ රුකබමුලික හෝ සොසානික හෝ අසංඝා-කාසික හෝ වන්නේ නම්, තෙල සරුප් වෙයි. මහණ හට මාහැඟි ගිලන්පසබෙහෙත්පිරිකරින් කිම? යම් හෙයකින් මහණ සුතිමුත්‍රයෙන් හෝ අරළකඩකින් හෝ බෙහෙත් කරන්නේ නම්, තෙල සරුප් යැයි. එතැන් පවන් රළු සිවුරු දරයි, රළු පිණිපානය වළඳයි, රළු සෙනසුන් ඇසුරු කරයි, රළු ගිලන්පසබෙහෙත්පිරිකර සේවනය කරයි. ගෘහපතියෝ ඔහු මෙසේ දනගනිති: ‘මේ මහණ අලොව්ස් යැ, සැතපුම යැ ‘ප්‍රවිට්ත යැ’ අසංසාම යැ, ආරබ්‍යවීයී යැ, බුතවාද යැ’යි විවර...බෙහෙත්පිරිකරින් මතුමත්තෙහි පවරන්. හෙතෙම මෙසේ කියයි: “තිදෙනකුන්ගේ සමමුඛ භාවයෙන් ශ්‍රද්ධාවත් කුලපුත්‍ර තෙමේ බොහෝ පින් රැස් කරයි: ශ්‍රද්ධාව හමු වීමෙන් සැදුහැති කුලපුත්‍ර තෙමේ බොහෝ පින් රැස් කරයි, දෙය්‍ය-බ්‍රමය ඉදිරිපත් වීමෙන්...ප්‍රතිශ්‍රාතකයන් සමමුඛ වීමෙන් සැදුහැටත් කුලපුත්‍ර තෙමේ බොහෝ පින් රැස් කරයි; තොපට වැලින් මේ ශ්‍රද්ධාව ඇත් මැය, දෙය්‍යබ්‍රමය ද විදුමාන වෙයි, මම ද ප්‍රතිශ්‍රාතක වෙමි; ඉදින් මම තො පිළිගනිමි නම්, මෙසේ කල්හි තෙපි පිතින් පරිබාහිර වන්නහුය, මට මෙයින් ප්‍රයෝජනයක් නැත, තොපට මැ අනුකම්පා පිණිස පිළිගනිමි”යි එතැන් පවන් බොහෝ සිවුරුත් පිළිගනී, බොහෝ පිණිපානයත් - බොහෝ සෙනාසනයත් - බොහෝ ගිලන්පසබෙහෙත්පිරිකරත් පිළිගනී. මොදු වූ යම් මුහුණ හැකිලීමෙන් මුහුණ හකුළුවන සුලු බවෙන් විසමය කරවීමෙන් භූතනාකාරයෙන් කුතිත (-කොහොත්) බවෙන් වේ ද, මේ ප්‍රත්‍යයප්‍රතිෂේධනසංකීර්ණාන භූතනවස්තු යැ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කතමං ඉරියාපථසංඛාතං කුහනවද්දු? ඉබ්බකච්චො පාපිච්චෝ ඉච්චාපකතො සමභාවනාධිපායො ‘එවං මං ජනො සමභාවෙස්සති’ති ගමනං සණ්ඨපෙති, ධාතං සණ්ඨපෙති, නිසර්ජං සණ්ඨපෙති, සයනං සණ්ඨපෙති, පණ්ණාය ගව්ඨති, පණ්ණාය තිට්ඨති, පණ්ණාය නිසිදති, පණ්ණාය සෙය්‍යං කප්පෙති, සමාහිතො විය ගව්ඨති, සමාහිතො විය නිට්ඨති, සමාහිතො විය නිසිදති, සමාහිතො විය සෙය්‍යං කප්පෙති, ආපාඨකර්කාසි ව භොති.¹ යා එවරුපා ඉරියාපථස්ස අට්ඨපතා² ංපනා සණ්ඨපතා භාකුටිතා භාකුටියං කුහතා කුහායතා කුහිත්තං, ඉදං ඉරියාපථසංඛාතං කුහනවද්දු.

කතමං සාමන්තජපනසංඛාතං කුහනවද්දු? ඉබ්බකච්චො පාපිච්චෝ ඉච්චාපකතො සමභාවනාධිපායො ‘එවං මං ජනො සමභාවෙස්සති’ති³ අරියධම්මසන්තිස්සිතං වාචං භාසති: ‘යො එවරුපං චිවරං ධාරෙති, සො සමණො මහෙසකෙක්ඛා’ති භණ්ති. ‘යො එවරුපං ජත්තං ධාරෙති, ලොහථා-ලකං ධාරෙති, ධම්මකර්කං⁴ ධාරෙති, පරික්ඛාවනං ධාරෙති, කුඤ්චිකං ධාරෙති, උපානනං ධාරෙති, කායබ්බන්ධනං ධාරෙති, ආසොගං ධාරෙති, සො සමණො මහෙසකෙක්ඛා’ති භණ්ති. ‘යස්ස එවරුපො උපර්කායො තො සමණො මහෙසකෙක්ඛා’ති භණ්ති. ‘යස්ස එවරුපො ආචරියො, එවරුපා සමානුපර්කායකා, සමානාවරියකා, එවරුපා මිත්තා සන්ධිට්ඨා සමානතා සභායා, සො සමණො මහෙසකෙක්ඛා’ති භණ්ති. ‘යො එවරුපො විහාරෙ වසති, සො සමණො මහෙසකෙක්ඛා’ති භණ්ති. යො එවරුපො අභිස්සොගෙ වසති, පාසාදෙ වසති, හම්මිගෙ වසති, ගුහායං වසති, ලෙණෙ වසති, කුටියා වසති, කුටියාගෙ වසති, අට්ටි වසති, මාලෙ වසති, උද්දුණ්ඛි වසති, උපට්ඨානසාලායං වසති, මණ්ඩපෙ වසති, රුක්ඛමුලෙ වසති, සො සමණො මහෙසකෙක්ඛා’ති භණ්ති. අථවා, කොරඤ්ඤ්ඤාකොරඤ්ඤා භාකුටිකාභාකුටිකො කුහකකුහකො ලපකලපකො, මුඛසමාචිතො ‘අයං සමණො ඉමායං එවරුපානං සත්තානං විහාරසමාපත්තීනං ලාභී’ති⁵ තාදිසං ගමහීරං ගුලුං⁶ නිපුණං පටිච්ඡන්තං ලොකුත්තරං සුඤ්ඤාතාපටිසංසුත්තං කථං කපේති. යා එවරුපා භාකුටිතා භාකුටියං කුහතා කුහායතා කුහිත්තං, ඉදං වුච්චති සාමන්තජපනසංඛාතං කුහනවද්දු.

යස්සිමාති තිණි කුහනවද්දුති පභිතාති සමුච්ඡින්නාති වුපසන්නාති පටිපාසායානාති අභබ්බුපාතාතිකාති ඤාණගතිතා දඬාති, සො වුච්චති අකුහකොති - ‘පතිලිතො අකුහකො.’

1. ආපාඨකර්කාසි ව - මජ්ඣ. සං. PTS. මු. II.
 2. ආඨපතා - PTS. ංපතා, ආඨපතා මජ්ඣ. 3. සමාචිතායිති - PTS.
 4. ධම්මකර්කං - මජ්ඣ. 5. ලාභී - PTS. 6. ගුහා - PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඊයඹාපථසබ්බසාන භූතනවස්තුට කවර යන්? මෙහි කිසිවෙක් පවිටු වූ අදහස් ඇතිසේ ඉවත්යන්නේ මඛන ලද්දේ බුහුමන් කරවන අදහස් ඇතිසේ 'මෙසේ ජන තෙමේ මා බුහුමන් කරන්නේ යැ'යි ගමන සකස් කෙරෙයි, සිටීම - නිදීම - ගයනය සකස් කෙරෙයි. පතාගෙන (-සිත පිහිටුවා) යෙයි. පතා ගෙන සිටී. පතාගෙන හිඳී, පතාගෙන නිදයි. ධ්‍යාන සමාපන්නයකු මෙන් ගමන් යෙයි. සමාහිතයකු මෙන් සිටී. සමාහිතයකු මෙන් හිඳී, සමාහිතයකු මෙන් නිදයි. හමුගෙහි ධ්‍යාන කරන්නේ ද වෙයි. මෙබඳු යම් ඉරියව්‍වු අංදිගෙහි තැබීමෙන් තවන අයුරෙක් මොනොවට තැබීමෙන් මුහුණ හැකිවීමෙන් මුහුණ හකුළුවන බවෙක් විසමය කැරැවීමෙන් විසමය පැවැත් වීමෙන් කොහොත් බවෙක් වේ ද. මේ ඊයඹාපථසබ්බසාන භූතනවස්තුට යැ.

සාමන්තජලාන සබ්බසාන භූතනවස්තුට කවර යන්? මෙහි කිසිවෙක් පවිටු අදහස් ඇතිසේ ආයාගෙන් මඛන ලද්දේ 'ජනනා මා මෙසේ සල කන්නේයැ'යි බුහුමන් කරවන අදහස් ඇතිසේ ආයාබ්බමගන් ඇසුරු කළ බස් බෙණෙයි: 'යමෙක් මෙබඳු සිටුවක් බර නම් ඒ මහණ මහත් අනුභාව ඇත්තේ යැ'යි බෙණෙයි, යමෙක් මෙබඳු පාත්‍රයක් බර නම්, ලොභා තප්‍රවක් - ඛාරුවක් - පෙරහනක් - කෙස්සක් - වහනක් - කාබානක් - ආයාගයක් බර නම්, ඒ මහණ මහත් අනුභාව ඇත්තේ යැ'යි බෙණෙයි. 'ගමක් හට' මෙබඳු වූ උපාධ්‍යායයක් වේ නම්, ඒ මහණ මහානුභාව ඇත්තේ යැ'යි බෙණෙයි. මෙබඳු වූ ආවායාසයක් - සමානොපාධ්‍යායයෝ - සමානාවායාසීයෝ - මිත්‍රයෝ - දූෂටමාත්‍රමිත්‍රයෝ - සමාකතයෝ - සහායයෝ වෙත් නම්, ඒ මහණ මහානුභාවය යැ'යි කියයි. 'යමෙක් මෙබඳු විහාරයෙක වෙසේ නම්, දික් පහයෙක - සිටුරැස්පහයෙක - සඳල ඇති ගෙයෙක - ගල් ගුහායෙක - ගල්ලෙනෙක - කිලියෙක - කුළුගෙයෙක - අටල්ලෙක - මහලෙක - දික්ගලෙක - උපයානගාලායෙක - මංකපයෙක - රැක්මුලෙක වෙසේ නම්, ඒ මහණ මහත් අනුභාව ඇත්තේ යැ'යි කියයි. නොහොත් ඉතා හැකිපෙනුමක් ඉතා මුහුණුහකුළුවන සුලු වූයේ ඉතා විෂම කරවනුයේ ඉතා පුලාප තෙසල් බණ්ඩුයේ සිය මිනිස් මා (අනුත් විසින්) සමානාධිකා කරන ලද්දේ 'මේ මහණ මෙබඳු වූ ශාන්ත වූ විහාරසමාපන්නත් ලබාපුදු යැ'යි එබඳු වූ ශාසුරු වූ ගුහ වූ සිසුම් වූ මුට්ත කටයුතු වූ ලොකොත්තර වූ නිවාණප්‍රතිසංග්‍රහන වූ කථා කියයි. මෙබඳු යම් මුහුණ හැකුළීමෙන් මුහුණ හකුළුවන බවෙක් විසමය කැරැවීමෙන් විසමය පැවැත් වීමෙන් නොහොත් බවෙක් වේ ද, මේ සාමන්තජලානසබ්බසාන භූතනවස්තුට යැයි කියනු ලැබේ.

යමක්හු විසින් මේ තුන් භූතනවස්තුහු ප්‍රතික් කරන ලද්දකු... ශුභාස්තීන් දක්වා වූවාහු ද, හේ 'අභූතක' යැයි කියනු ලැබේ නුසි 'පතිලිතො අභූතකො' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අපිභාල අමච්ඡරීති - 'පිභා' වුවවති තණ්හා, යො රුතො සාරුතො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං.² යසෙසසා පිභා තණ්හා පභිතා සමුව්ඡනා වූපසනා පටිපසංඝඤා අභබ්බුප්පතතිකා ඤාණගතිනා දඩ්ඨා, සො වුවවති අපිභාලු; සො රූපෙ න පිභෙති. සද්දෙ ගනෙහි රසෙ පොඬුණබ්බ, කුලං ගණං ආවාසං ලාභං යසං පසංඝං සුඛං, චීවරං පිණ්ඩසාකං සෙතාසනං හිලාතපච්චයනෙසජ්ජපරිකාරං කාමොද්ධං රූපොද්ධං අරූපොද්ධං, කාමෙහිවං රූපෙහිවං අරූපෙහිවං සඤ්ඤාහවං අසඤ්ඤාහවං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාහවං එකවොකාරහවං චතුරවොකාරහවං පඤ්ඤවොකාර-හවං, අතිතං අනාගතං පච්චුප්පනං, දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ න පිනෙති න ඉච්ඡති න සාදිගති න පනෙති නාතිජ්ජාතිති - අපිභාලු; අමච්ඡරීති පඤ්ච මච්ඡරියානි: ආවාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං වණ්ණමච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං ධම්මමච්ඡරියං,³ යං එවරූපං මච්ඡරියං.¹ මච්ඡරියනා මච්ඡරුසිතතතං වෙච්චන් කදරියං කට්ඨකඤ්චුකතා:⁴ අභග්ගිතතතං විතතසං, ඉදං වුවවති මච්ඡරියං. අපිච්ච, ඛන්ධමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ධාතුමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, අයතනමච්ඡරියමපි මච්ඡරියං, ගාභො, ඉදං වුවවති මච්ඡරියං. යසෙසසං මච්ඡරියං පභිතං සමුව්ඡනං වූපසනං පටිපසංඝඤා අභබ්බුප්පතතිකා ඤාණගතිනා දඩ්ඨා, සො වුවවති අමච්ඡරීති - අපිභාලු අමච්ඡරී.

අසංගතොකා අපජඣුමච්ඡාති - 'පාගබ්බිත'නති තිණ්ඤි පාගබ්බියානි: කාසිකා පාගබ්බියං වාචසිකා පාගබ්බියං වෙතඤ්ඤා පාගබ්බියං. තතමං කාසිකා පාගබ්බියං ? ඉධෙකවෙවා සංඝගතොපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. ගණනානොපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. භොජනසංඝායමපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. ජනනාසරපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. උදකතිනෙච්චපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. අනතරාසරං පච්චිකොපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති. අනතරාසරං පච්චිකොපි කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති.

කථං සංඝගතො කාසිකා පාගබ්බියං දසෙසති ? ඉධෙකවෙවා සංඝගතො අච්චන්දිකාරකතො පෙරුනං තිකඬුනං අනුපාහනානං වච්චකමනානං සඋපාහනො වච්චකමති. තිච්ච වච්චකමෙ වච්චකමනානං උච්ච වච්චකමෙ වච්චකමති. ඡයො:⁵ වච්චකමනානං වච්චකමෙ වච්චකමති, සච්චකමනොපි තිකඬුනං. පුරතොපි තිකඬුනං. උච්චපි ආසනෙ තිකඬුනං. සංඝං පාරුපිඤ්ඤාපි තිකඬුනං. භික්ඛොපි භණ්ඩං. බාහාච්චිකොපකොපි භණ්ඩං. එවං සංඝගතො කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති.

කථං ගණගතො කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති ? ඉධෙකවෙවා ගණගතො අච්චන්දිකාරකතො පෙරුනං තිකඬුනං අනුපාහනානං වච්චකමනානං සඋපාහනො වච්චකමති. තිච්ච වච්චකමෙ වච්චකමනානං උච්ච වච්චකමෙ වච්චකමති. ඡයො:⁶ වච්චකමනානං වච්චකමෙ වච්චකමති, සච්චකමනොපි තිකඬුනං. පුරතොපි තිකඬුනං. පුරතොපි තිකඬුනං. උච්චපි ආසනෙ තිකඬුනං. සංඝං පාරුපිඤ්ඤාපි තිකඬුනං. භික්ඛොපි භණ්ඩං. බාහාච්චිකොපකොපි භණ්ඩං. එවං ගණගතො කාසිකං පාගබ්බියං දසෙසති.

1. බුද්ධචරිතසංග්ගි.
 1. මච්ඡරං - මජ්ඣ. 2. කට්ඨකඤ්චුකතා - PTS 3. ඡයො, PTS. ය. 4. 5. බුද්ධචරිතසංග්ගි.
 1. මච්ඡරං - මජ්ඣ. 2. කට්ඨකඤ්චුකතා - PTS 3. ඡයො, PTS. ය. 4. 5. බුද්ධචරිතසංග්ගි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අපිහාලු අමව්ජි - 'පිතා'යී තාෂණාව කියනු ලබයි. යම් රාගයෙක්... ලොහඅකුලමුලයෙක් වේ ද එය යි. යමක්නු විසින් තෙල පිතාව තාෂණාව ප්‍රතීණ කරන ලද්දී - නුවණහින්නෙන් දවන ලද්දී ද හේ 'අපිහාලු යැයි කියනු ලැබෙයි. හෙතෙම රූපයන් නොකැමැති වෙයි. ශබ්ද - ගති - රස ස්ප්‍රභව්‍යයන් - කුලය - ගණයා - ආවාසය - ලාභය - යශස් - ප්‍රශංසා - සුඛය, චීවර - පිණ්ඩපාත - සෙනාසන - හිලන්පසබෙහෙයක්පිරිකර, කාම - බාහුව - රූප - අරූපබාහුව, කාමනවය - රූප - අරූප - සංඥ - අසංඥ - තෙවසංඥතාසංඥ - එකපවාකාර - වතුචොකාර - පඤ්චචොකාරවය, අතිත - අනාගත - ප්‍රත්‍යක්ෂතාය, දෘටමුතමුතපිඤ්චවයබවයන් නොකැමැති වෙයි, නො රිසි වෙයි, නො ඉවසයි, නො පතයි, අභිජලානස නො කෙරේ නුයි 'අපිහාලු' යනු වේ. අමව්ජි 'ආවාසමව්ජිය කුලමව්ජිය වණ්ණමව්ජිය ලාභමව්ජිය බිමමව්ජිය' යි මාත්සයී පසෙක් වෙයි; මොළු යම් මසුරුබවෙක් මසුරු කරන අයුරෙක් මසුරුකමින් යුත් බවෙක් (සමපත්) සමවනු කැමැතිබවෙක් තදමසුරුබවෙක් කවුකබැවින් සිත තැකිලීමෙන් සිත හාත්පසින් ගත්බවෙක් වේ ද, මේ 'මව්ජිය'යි කියනු ලැබේ. තවද සකකුමාත්සයීය ද 'මව්ජිය' යැ බාහුමාත්සයීය ද - ආයතනමාත්සයීය ද 'මව්ජිය' යැ, ග්‍රාහයා යන මේ 'මව්ජිය' යි කියනු ලැබෙයි. යමක්නු විසින් තෙල මාත්සයීය ප්‍රතීණ කරන ලද ද... නුවණ හින්තෙන් දවන ලද ද, හේ 'අමව්ජි' යැයි කියනු ලැබේ නුයි 'අපිහාලු අමව්ජි' යනු වේ.

අසගබො අපේශුවජා - 'පාගබ්ගි' නම: කායික ප්‍රාගල්භ්‍ය (-බුහුටිබව) යැ, වාචසික ප්‍රාගල්භ්‍ය යැ, වෛතසික ප්‍රාගල්භ්‍ය යැයි ප්‍රාගල්භ්‍යයෝ තිදෙනෙක් වෙති. කායික ප්‍රාගල්භ්‍යය කවරු යත්? මෙහි කිසිවෙක් සහමැදට පැමිණියේ ද කායිකප්‍රාගල්භ්‍ය (-නො සරුප් බුහුටිබව) දක්වයි, ගණමැදට ගියේ ද - හොජනශාලායෙහි ද - හිතිතල්ගෙයි ද - දීය තොටෙහි ද - ඇතුළුගමට පිවිසෙනුයේ ද - ඇතුළුගමට පිවිසියේ ද - කායිකප්‍රාගල්භ්‍යයා දක්වයි.

කෙසේ සහමැදට පැමිණියේ කායික ප්‍රාගල්භ්‍යය දක්වා ද යත්? මෙහි එකෙක් සහමැදට පැමිණියේ නො කළ බුහුමන් ඇතියේ සථවිර භික්ෂුන් ගමනු ද සිටි, ගමනු ද හිඳී, ඉදිරියෙහි ද සිටි, ඉදිරියෙහි ද හිඳී, උසස්තෙහි ද හිඳී, හිස් වසා පෙරවැ හිඳී. සිට ද බෙණෙයි, අත සලසලා ද බෙණෙයි. මෙසේ සහමැදට පැමිණියේ කායිකප්‍රාගල්භ්‍යය දක්වයි.

කෙසේ ගණමැදට පැමිණියේ කායිකප්‍රාගල්භ්‍යය දක්වා ද යත්? මෙහි එකෙක් ගණමැදට පැමිණියේ බුහුමන් රහිත වූයේ සථවිර භික්ෂුන් වහන් තැනි වැසක්මත් කරන කල්හි ඒ හත් නැති සක්මන් කෙරෙයි, පහත් සක්මනැ සක්මන් කරන කල්හි උස් සක්මනැ සක්මන් කෙරෙයි, බිමැ සක්මන් කරන කල්හි සක්මනෙහි සක්මන් කෙරෙයි, ගමනු ද සිටි, ගමනු ද හිඳී, ඉදිරියෙහි ද සිටි, ඉදිරියෙහි ද හිඳී, උසස්තෙහි ද හිඳී, හිස් වසා පෙරවැ හිඳී, සිට ද බෙණෙයි, අත සල සලා ද බෙණෙයි. මෙසේ ගණයා මැදට පැමිණියේ කායික වූ ප්‍රාගල්භ්‍යය (-නො සරුප් බුහුටිබව) දක්වයි.

කථං භොජනසාලායං කාසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති? ඉධෙකච්චො භොජනසාලායං අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනුපබ්ඨත් නිස්සද්ධි. තච්චෙපි භික්ඛු ආසනෙන පටිඛානති. ඝට්ටයනෙනාපි තිට්ඨති. ඝට්ටයනෙනාපි නිසීද්ධති. පුරතොපි තිට්ඨති. පුරතොපි නිසීද්ධති. උච්චෙපි ආසනෙන නිසීද්ධති. සසිසං පාරුපිත්ථාපි නිසීද්ධති. ධීනකොපි භණ්ණති. බාහාවිකෙක්ඛපකොපි භණ්ණති. එවං භොජනසාලායං කාසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති.

කථං ජනනාසරෙ කාසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති? ඉධෙකච්චො ජනනාසරෙ අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ටයනෙනාපි තිට්ඨති. ඝට්ටයනෙනාපි නිසීද්ධති. පුරතොපි තිට්ඨති. පුරතොපි නිසීද්ධති. උච්චෙපි ආසනෙන නිසීද්ධති. අනාපුච්ඡාපි කථාං පකම්පති. අනාපුච්ඡාපි ඥාරං¹ පිද්දති. බාහාවිකෙක්ඛපකොපි භණ්ණති. එවං ජනනාසරෙ කාසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති.

කථං උදකතිස්සෙ කාසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති? ඉධෙකච්චො උදකතිස්සෙ අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ටයනෙනාපි ඔතරති. පුරතොපි ඔතරති. ඝට්ටයනෙනාපි න්‍යායයි². පුරතොපි න්‍යායයි. උපපිද්ධොපි න්‍යායයි. ඝට්ටයනෙනාපි උතතරති. පුරතොපි උතතරති. උපපිද්ධොපි උතතරති. එවං උදකතිස්සෙ කාසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති.

කථං අනතරසරං පටිසනෙනා කාසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති? ඉධෙකච්චො අනතරසරං පටිසනෙනා අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ටයනෙනාපි ගච්ඡති. පුරතොපි ගච්ඡති. වොක්ඛමමාපි ථෙරානං භික්ඛුනං පුරහො පුරතො³ ගච්ඡති. එවං අනතරසරං පටිසනෙනාපි කාසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති.

කථං අනතරසරං පටිසට්ඨා කාසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති? ඉධෙකච්චො අනතරසරං පටිසට්ඨා 'න පටිසට්ඨා භනන'ති වුච්චමානො පටිසති. 'න නිට්ඨප්ඨ භනන'ති වුච්චමානො තිට්ඨති. 'න නිසීද්ධ භනන'ති වුච්චමානො නිසීද්ධති. අනොකාසමපි පටිසති. අනොකාසෙපි යිට්ඨති. අනොකාසෙපි නිසීද්ධති. යාති තාතිපි භොනති කුලානං ඔවරකාති ගුලකාති ව පටිච්ඡන්තා ති ව, යත් කුලීඤ්ඤො කුලඤ්ඤරො⁴ කුලසුඤ්ඤායො කුලකුමාරකායො නිසීද්ධති, තත්ථපි සහසා පටිසයි. කුමාරකස්සපි සිරං පරාමෙයි. එවං අනතරසරං පටිසට්ඨා කාසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති.

කතමං වාචසිකං පාගබ්භියං? ඉධෙකච්චො සම්ඝගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති. ගණගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති. අනතරසරං පටිසට්ඨාපි වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති.

කථං සම්ඝගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති? ඉධෙකච්චො සම්ඝගතො අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනාපුච්ඡා වා අනඤ්ඤිට්ඨො වා ධුමමං භණ්ණති. පඤ්ඤා විස්සජ්ජති පාතිමොක්ඛං උද්දසති. ධීනකොපි භණ්ණති. බාහාවිකෙක්ඛපකොපි භණ්ණති. එවං සම්ඝගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙස්සති.

1. අකුලීපතායං පායො - මජ්ඣ. PTS. පොත්පකඩ, 2. න්‍යායයි - මජ්ඣ.
3. පුරතො - PTS. 4. පටිස - මජ්ඣ. සං. PTS.
5. කුලසිකායො - සිමු. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කෙසේ බොජුන්හල්හි කාසිකප්‍රාගල්භාය දක්වා ද යත් ? මෙහි එකෙක් බොජුන්හල්හි බුහුමන් රහිත වූයේ ස්වර්ණිකුන් හුන් තැනට වැද ගිදී. තවක හිකුන් ද අස්තෙන් පිළිබකයි. ගැටෙමිනු ද සිටි. ගැටෙමිනු ද ගිදී. ඉදිරියෙහි ද සිටි. ඉදිරියෙහි ද ගිදී. උසස්තෙහි ද ගිදී. සිස වසා පෙරවැගෙන ද ගිදී. සිට ද බෙණෙයි. අත සල සලා ද බෙණෙයි. මෙසේ බොජුන්හල්හි කාසිකප්‍රාගල්භාය දක්වයි.

කෙසේ ගිනිහල්ගෙහි කාසිකප්‍රාගල්භාය දක්වා ද යත් ? මෙහි එකෙක් ජනනාකරයෙහි බුහුමන් රහිත වූයේ ස්වර්ණිකුන් ගටමිනි ද සිටි...තො පිළිවිසැ දර හා බසාලයි. තො පිළිවිසැ දෙර හා පියා ලයි. අත සල සලා ද බෙණෙයි. මෙසේ ජනනාකරයෙහි කාසිකප්‍රාගල්භාය දක්වයි.

කෙසේ පැන්තොටැ කාසිකප්‍රාගල්භාය දක්වා ද යත් ? මෙහි එකෙක් පැන්තොට බුහුමන් රහිත වූයේ ස්වර්ණිකුන් ගටමිනු ද බසි. පෙරවුව ද බසි. ගටමිනු ද තතයි. ඉදිරියෙහි ද තතයි. උඩුගාහි ද තතයි. ගටමිනු ද තැගෙයි, පෙරවුව ද තැගෙයි, උසිනු ද තැගෙයි. මෙසේ පැන්තොටැ කාසික ප්‍රාගල්භාය ව දක්වයි.

කෙසේ ගොදුරැගමට වදනේ කාසිකප්‍රාගල්භාය දක්වා ද යත් ? මෙහි එකෙක් ගොදුරැගමට වදනේ තො කල බුහුමන් ඇතියේ ස්වර්ණිකුන් ගටමිනු ද යෙයි. පෙරවුව ද යෙයි. ඉක්මවා ද ස්වර්ණිකුන්ට පෙරවු පෙර-වුව යෙයි. මෙසේ ගොදුරැගමට පිවිසෙනුයේ ද කාසිකප්‍රාගල්භාය දක්වයි.

කෙසේ ඇතුළුගමට පිවිසියේ කාසිකප්‍රාගල්භාය දක්වා ද යත් ? මෙහි එකෙක් ඇතුළුගමට පිවිසියේ 'තො පිවිසෙන්න වහන්සැ'යි කියනු ලබන්නේ පිවිසෙයි. 'තො සිටින්න වහන්සැ'යි කියනු ලබන්නේ සිටි. 'තො ගිදින්න වහන්සැ'යි කියනු ලබන්නේ ගිදී. අතවකාශයට ද පිවිසෙයි, අතවකාශයෙහි ද සිටි, අතවකාශයෙහි ද ගිදී, කුලවැස්සන්ගේ (පියවන්) මුට්ඨු ද (තීර්ථාදියෙන්) මුට්ඨකලා වූ ද කුලයෙහිත් කුලයෙහිත් ගිදිනා යම් ඔවිරක (-ඇතුළුගම) වෙත් නම් එහි ද ලාභෙලා පිවිසෙයි. කුමරුන් ගිස ද පිරිමදී. මෙසේ ඇතුළුගමට පිවිසියේ කාසිකප්‍රාගල්භාය දක්වයි.

වාචසික ප්‍රාගල්භාය කවර යත් ? මෙහි එකෙක් සහමැදට ගියේ ද - ගණ මැදට ගියේ ද - ඇතුළුගමට පිවිසියේ ද වාචසිකප්‍රාගල්භාය දක්වයි. කෙසේ සහමැදට ගියේ වාචසික ප්‍රාගල්භාය දක්වා ද යත් ? මෙහි එකෙක් සහමැදට ගියේ තො කල බුහුමන් ඇතියේ ස්වර්ණිකුන් තො පිළිවිසැ හෝ තො ඇණවන ලද වැ හෝ බණ කියයි. පැත විසදයි. පාමොක් උදෙසයි. සිටියේ ද බෙණෙයි. අත සල සලා ද බෙණෙයි. මෙසේ සහමැදට ගියේ වාචසිකප්‍රාගල්භාය දක්වයි.

කපං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භිතං දසෙය්ති ? ඉධෙකච්චා ගණගතො අවිනතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනාපුච්ඡා වා අනජ්ඣිවෙය්ථා වා ආරාමගතානං භික්ඛුතං ධම්මං හණති. පඤ්ඤාං විසංසෙජ්ජති. ඩීතකොපි ගණති. බාහාවිනෙකපකොපි ගණති. ආරාමගතානං භික්ඛුණීනං උපාසකානං උපාසිකානං ධම්මං හණති. පඤ්ඤාං විසංසෙජ්ජති. ඩීතකොපි ගණති. බාහාවිනෙකපකොපි ගණති. එවං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භිතං දසෙසසති.

කපං අනතරඝරං පටිවෙය්ථා වාචසිකං පාගබ්භිතං දසෙය්ති ? ඉධෙකච්චා අනතරඝරං පටිවෙය්ථා ඉඤ්චං වා කුමාරං වා එම්මාහ: ‘ඉත්ථංනාමෙ, ඉත්ථංගොතෙත, කිං අත්ථි ? යාගු අත්ථි ? හතතං අත්ථි ? බාදනියං අත්ථි ? කිං පිටිසංගම ? කිං භුඤ්ජිසංගම ? කිං බාදිසංගම, ? කිං වා අත්ථි, ? කිං වා මෙ දසෙසා’ති පිපාලපති. *එවං අනතරඝරං පටිවෙය්ථා වාචසිකං පාගබ්භිතං දසෙය්ති. ඉදං වාචසිකං පාගබ්භිතං.

කතමං චේතසිකං පාගබ්භිතං ? ඉධෙකච්චා න උච්චාකුලා පබ්බජිතො සමානො උච්චාකුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන, න මහාකුලා පබ්බජිතො සමානො මහාකුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන, න මහාභොගකුලා පබ්බජිතො සමානො මහාභොගකුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන, න උත්තරභොගකුලා පබ්බජිතො සමානො - න පුත්තනනිකො සමානො පුත්තනනිකෙන සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන. න විනගබ්බෙ සමානො - න ධම්මකථිකො සමානො - න ආරඤ්ඤිකො සමානො - න පිණ්ඩපාතිකො සමානො - න පංසුකුලිකො සමානො - න තෙවිච්චිකො සමානො - න සපද්ධනවාරිකො සමානො - න බලපච්ඡාගතතිකො සමානො - න තෙසජ්ජිකො සමානො - න යථායජ්ජතිකො සමානො - න පඨමස්ස කුතස්ස ලාභි සමානො පඨමස්ස කුතස්ස ලාභිනා සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන. -පෙ- න තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපත්තියා ලාභි සමානො තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපත්තියා ලාභිනා සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං දහති විතෙතන. ඉදං චේතසිකං පාගබ්භිතං.

යසසිමාති නිණ්ණි පාගබ්භිතාති පභිනාති සමුවර්ජනනාති වූපසනනාති. පටිපාසකභිතාති අනබ්බුපතතිකාති ඤාණගතිනා දඬුනාති, සො වූච්චති අපගගබ්භාති - ‘අපගබ්භා.’

* යා එච්චිපා, -පෙ- ලාලපිතතං. ඉතිපි මෙසං PTS පොත්තෙසු දිසෙති. තං පත පරිදෙව්භිදෙදසෙ දෙසිතං ඉධ න පුජ්ජිති මෙඤ්ඤ.

කෙසේ ගණමැදට ගියේ වාචසිකප්‍රාගල්භ්‍යය දක්වා ද යත්? මෙහි එකෙක් ගණමැදට ගියේ නො කළ බ්‍රහ්මන් ඇතියේ සංවර්තිකෂ්ණන් නො පිළිවිසා හෝ නො පවරන ලද්දේ හෝ අරමට වත් මහණුන්ට බණ කියයි, පාන විසඳයි, සිටියේ ද බෙණෙයි, අත සල සලා ද බෙණෙයි, අරමට වත් මෙහෙණනට - උච්චතව - උච්චයනට බණ කියයි, පාන විසඳයි, සිටියේ ද බෙණෙයි. අත සලසලා ද බෙණෙයි. මෙසේ ගණමැදට ගියේ වාචසිකප්‍රාගල්භ්‍යය දක්වයි.

කෙසේ ඇතුළතට පිවිසියේ වාචසිකප්‍රාගල්භ්‍යය දක්වා ද යත්? මෙහි එකෙක් ගොදුරුගමට පිවිසියේ සත්‍රියකට හෝ කුමරියකට හෝ මෙසේ කියයි: 'මේ නම් ඇත්තිය, මේ ගොත් ඇත්තිය, කුමක් ඇද්ද? කැඳ ඇත් ද, බත් ඇත් ද? කැහුතු ඇත් ද? කුමක් බොන්නමෝ ද? කුමක් වළඳන්නමෝ ද? කුමක් කන්නමෝ ද? කුමක් හෝ ඇද්ද? කුමක් හෝ මට දෙවු දෑ'යි නන් දෙබස; මෙසේ අනතරඝරයට පිවිසියේ වාචසික ප්‍රාගල්භ්‍යය දක්වයි. මේ වාචසිකප්‍රාගල්භ්‍යය යි.

වෛතසිකප්‍රාගල්භ්‍යය කවරේ ද යත්? මෙහි එකෙක් උසස් නො වූ කුලයෙන් නික්මා පැවිදි වූයේ උසස් කුලයෙන් පැවිදිවුවකු හා තමා සම කොට සිටින් දහයි, නො මහත්කුලයෙන් නික්මා පැවිදි වූයේ...නො මහත් භාග ඇති කුලයෙන් නික්මා පැවිදි වූයේ...උදරභොගවත් නො වූ කුලයෙන් නික්මා පැවිදි වූයේ...සෞත්‍රානතිකයකු හා තමා සදූශ කොට සිටින් දහයි, විතසාධර නො වූයේ - ධර්මික නො වූයේ - ආරණ්‍යක නො වූයේ - පිණ්ඩපාතික නො වූයේ - පංසුකුලික නො වූයේ - තෙව්වරික නො වූයේ - සපදනවාරික නො වූයේ - බලපච්ඡාභතතික නො වූයේ - තෙසස්සික නො වූයේ - යථාසත්ථතික නො වූයේ - ප්‍රථමධ්‍යානලාභී නො වූයේ ප්‍රථමධ්‍යානලාභියකු හා තමා සදූශ කොට සිටින් දහයි,... තෙවසකුඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතිලාභී නො වූයේ තෙවසකුඤ්ඤායතනසමාපතතිලාභියකු හා තමා සදූශ කොට සිටින් දහයි. මේ වෛතසිකප්‍රාගල්භ්‍යය යි.

යමක්හු විසින් මේ ත්‍රිවිධ ප්‍රගල්භභාවයෝ ප්‍රතිණ කරන ලද්දහු සමුච්ඡිකා වූවාහු සන්තිද්‍රව්‍ය ලද්දහු දුරලත ලද්දහු අභවේශාත්පතතික වූවාහු ඥානාත්තීන් දන්ධ වූවාහු ද හේ අප්‍රගල්භ යයි කියනු ලැබේ නුයි අපගමෙහා' යනු මේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අපේගුප්පාති - අපේ පුරාණයා රේගුවේ. අපේ අපේගුවේ. කතමො ව පුරාණයා රේගුවේ? ඉබ්බකමො පුරාණයා දුටුවේ හොති පාපමමො අපුට්ඨකමොරසමාමා රො පටිච්ඡන්තකමමනො අසමමනො සමමනපටිච්ඡකො අබ්බමමාට් චුට්ඨමාට් පටිච්ඡකො අනන්තපුත්ති අවසන්තො කප්පිට්ඨකො. අයං වුට්ඨති පුරාණයා රේගුවේ. අප්පා, කොට්ඨකො හොති උපායාසමනුලො අපාමපි වුතො සමානො අභිසර්ථකි කුප්පාති ව්‍යාපර්ථකි පතිච්ඡකි, කොප්පාට්ඨකො දෙසකො අපාමවයකො පාකුකරොති. අයං වුට්ඨති පුරාණයා රේගුවේ. අප්පා, කොට්ඨකො හොති උපනාති,* මකි හොති පලාසි, ඉසුකි හොති මච්ඡරි, සමො හොති මායාසි, ඵලො හොති අතිමාති, පාපිට්ඨකො හොති මුට්ඨාදිට්ඨකි, සජ්ඣිට්ඨකො හොති අනානගාති දුට්ඨකිසසකි; අයං වුට්ඨති පුරාණයා රේගුවේ.

කතමො ව පුරාණයා අපේගුවේ? ඉබ්බකමො සිලො හොති, පාතිමොකමසංවරසංවුතො විහරති, අවාරගොවරසමපනො අනුමනෙනපු වරේපු හයදසොසි, සමාදය සිකමති සිකමපදෙපු. අයං වුට්ඨති පුරාණයා අපේගුවේ. අප්පා, අනෙකාමනො හොති අනුපායාසමනුලො, ඛුට්ඨි වුතො සමානො නාභිසර්ථකි න කුප්පාති න ව්‍යාපර්ථකි න පතිච්ඡකි, න කොප්පාට්ඨකො දෙසකො අපාමවයකො පාකුකරොති. අයං වුට්ඨති පුරාණයා අපේගුවේ. අප්පා, අනෙකාමනො හොති අනුපනාති,* අමකි හොති අපලාසි, අනුසුකි හොති අමච්ඡරි, අසමො හොති අමායාසි, අප්ලො හොති අතිමාති, න පාපිට්ඨකො හොති, න මුට්ඨාදිට්ඨකි, අසජ්ඣිට්ඨකො හොති අනානගාති සුප්පාතිසසකි. අයං වුට්ඨති පුරාණයා අපේගුවේ. සමෙ ඛලපුට්ඨකො රේගුවේ. පුට්ඨකකලාසකං උපාදය අට්ඨ අට්ඨපුරාණයා¹ අපේගුවේ - අපාමකො අපේගුවේ.

පෙසුගොයො ව හො සුගොති - 'පෙසුකො'නති ඉබ්බකමො පිසුතමො² හොති: ඉතො සුතො අමුත්ත අකමානා ඉමෙසං හෙදය; අමුත්තො සුතො ඉමෙසං අකමානා අමුසං හෙදය; ඉති සමනානං වා හෙතොති නානං වා අනුපාදනා වග්ගාරමො වග්ගාරකො, වග්ගාරජ්ඣි වග්ගාරකො වා වා හාසිතො හොති. ඉදං වුට්ඨති පෙසුකො.

* සම. PTS. පොසකපු 'හොති' සද්ද සබ්බසද්ධි යොජනො.

1. සමනා කලාසකපුට්ඨකං උපාදය අට්ඨපුරාණයො, PTS.

2. පිසුතමො - මජ්ඣ, සිඛු. 11.

අප්‍රමාදයෙන් - අප්‍රමාදයෙන් (-පිළිකුල්) කටයුතු පුද්ගලයෙක් ඇත, අප්‍රමාදයෙන් කටයුතු පුද්ගලයෙක් ඇත. අප්‍රමාදය කටයුතු පුද්ගලයා කවරේ ද යත්? මෙහි එක් පුද්ගලයෙක් දැක්වීම වෙයි, ලාභයක්වන පරිදි ඇතිවේ අප්‍රමාදය වූ සැකයෙන් සිති කටයුතු හැසිරීම ඇතිවේ සැක වූ කාලයක්කම් ඇතිවේ අප්‍රමාදය වූයේ 'මුළුතමන්' ප්‍රතිශ්‍ය ඇත්තේ අප්‍රමාදය වූයේ 'මුළුතමන්' වෙයි' ප්‍රතිශ්‍ය ඇත්තේ (කුසල් නැතිවෙත්) ඇතුළත කුණු වූයේ රාගයෙන් තෙත් වූයේ කසල වැනි වූයේ වේ. මේ පුද්ගල තෙම අප්‍රමාදය කට යුත්තේ යයි කියනු ලැබේ. නොහොත් කිසිවක් පුළු වූයේ උපායය බහුල කොට ඇත්තේ වෙයි, මදකුණ කියන ලද්දේ ලැගෙයි කිසිවක් ප්‍රකෘතිය හරි තදබවට පැමිණෙයි කොපයන් දොසෙන් නො සතුටත් පහල කෙරෙයි. මේ පුද්ගල තෙම අප්‍රමාදය කටයුතු වෙයි. නොහොත් කිසිවක් පුළු වූයේ බඳුමෙන් ඇත්තේ වෙයි, මතු වූයේ සුගුණ ඇත්තේ වෙයි, ඊළඟ කාරණය මුළු වූයේ වෙයි, ශබ්ද (-කෙරෙයි) වූයේ මායා ඇත්තේ වෙයි, තද වූයේ අතිශය ඇත්තේ වෙයි, පාපවත් වූයේ මිත්‍රයා-දූෂි ඇත්තේ වෙයි, සබ්දය පරාමය කරනුයේ දූෂි ව ගන්නේ දුර පාපවත් නොහැකි වූයේ වේ. මේ පුද්ගල තෙම අප්‍රමාදය යැයි කියනු ලැබේ.

කවර පුද්ගලයෙක් අප්‍රමාදය නො කටයුත්තේ වේ ද යත්? මේ සත්තෙහි මහණ තෙමේ සිල් ඇත්තේ වෙයි, ප්‍රාතිමොක්‍ෂයෙන් සංවර වූයේ වෙයි, අභාරයෙන් හා ගොවරයෙන් සුකත වූයේ අණ මාත්‍ර වූ වරදෙහි දුර්ගත දක්නේ මොනොවට ගෙන යිකා කොටසෙහි තිත්වෙයි; මේ පුද්ගල තෙමේ අප්‍රමාදය නො කටයුතු යැයි කියනු ලැබේ. නොහොත් නො කිසිවක් පුළු වූයේ උපායය බහුල කොට ඇත්තේ වෙයි, බොහෝ කොට ද කියන ලද්දේ නො ඇලෙයි, නො කිසිවක්, ප්‍රකෘතිය නො හරි, තදබවට නො පැමිණෙයි, කොපයන් දොසෙන් නො සතුටත් නො පහල කෙරෙයි. මේ පුද්ගල තෙම අප්‍රමාදය නො කටයුතු යයි කියනු ලැබේ. නොහොත් නො කිසිවක් පුළු වූයේ බඳුමෙන් ඇත්තේ වෙයි, නො මතු වූයේ සුගුණ ඇත්තේ වෙයි, ඊළඟ ඇත්තේ නො මුළු වෙයි, ශබ්ද නො වූයේ මායා රහිත වෙයි, නො තද වූයේ අතිශය රහිත වෙයි, ලාභය ඇති වූයේ මිත්‍රයාදූෂි ඇත්තේ වෙයි, සබ්දය පරාමය නො කරනුයේ දූෂි කොට නො ගන්නේ සුගුණ දුර්ගත හැක්කේ වෙයි; මේ පුද්ගල තෙමේ අප්‍රමාදය නො කටයුතු යැයි කියනු ලැබේ. සියලු ම බාලපාපවත්තයෝ අප්‍රමාදය කට යුත්තෝ යැ කල්‍යාණපාපවත්තයා පටන් අප්‍රමාදය පුද්ගලයෝ අප්‍රමාදය නො කටයුත්තානු නැති 'අප්‍රමාදය ඇත්තේ' යනු වේ.

පෙරුමයෙන් ව නො සුභයා - 'පෙරුමය' නම්: මෙහි එකෙක් පිහිනු. බස් කියන්නේ වෙයි; මේ තැනින් අසා මුත්තේ බිඳීමට එතැන කියන්නේ වෙයි, එතැනින් හෝ අසා ඇත්තේ බිඳීමට මුත්තේ කියන්නේ වෙයි, මෙසේ සමකවුවන් හෝ බිඳීමෙන් හෙදවුවන් හෝ දූෂි කරනුයේ වෙයි මෙහි ඇලුමෙන් වෙයි වූවන් කෙරෙයි රූප ඇත්තේ වෙයි වූවන්ට සතුට වනුයේ වෙයි කරන බස් කියන්නේ වෙයි; මේ පෙරුමය යයි කියනු ලැබේ.

අපිව, දළීහි කාරණෙහි පෙසුකුදු. උපසංඝරති: පිෂකම්පනාය වා හෙදුධිපායො වා. කථං පිගකම්පනාය පෙසුකුදු. උපසංඝරති? 'ඉමස්ස පිගො හපිස්සාමි, මනාපො නපිස්සාමි, විස්සාහිකො හපිස්සාමි, අඛනනාරිකො හපිස්සාමි, සුහදයො හපිස්සාමි'ති එවං පිගකම්පනාය පෙසුකුදු. උපසංඝරති. කථං තෙදුධිපායො පෙසුකුදු. උපසංඝරති? 'කථං ඉමෙ නිනා අස්ස, විනා අස්ස, වය්නා අස්ස, දොඛා අස්ස, දොඤ්ඤා අස්ස, දො ටකකා අස්ස, හිරෙයස්සං න සමාගචෙත්තස්සං, දුක්ඛං අථාපුං විහරෙයස්ස'නති එවං තෙදුධිපායො පෙසුකුදු. උපසංඝරති. යසෙසනං පෙසුකුදු. පභිනං සමුවුත්තනං වූපසනනං ටටිපසංඝාඨං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණංගිනා දුසිං, සො පෙසුකුදු තො¹ යුතො න යුතො, නප්පයුතො න සමායුතොති - 'පෙසුතෙයො ව තො යුතො.'

තෙනාහ හගවා:

“පතිජිනො අකුහකො අපිහාපු අමච්ඡරි,
අපාගබ්බො අජෙගුචෙත්තා පෙසුතෙයො ව තො යුතො'ති.

10 - 6

සානිසෙසු අනස්සාපී අතිමානෙ ව තො යුතො,
සණ්ඨා ව ටටිහානවා න සඤ්ඤා න විරජ්ජති.

සානිසෙසු අනස්සාපීති - 'සානියා' වුවවනති පඤ්ච කාමගුණො. කිං කාරණං සානියා වුවවනති පඤ්ච කාමගුණො? යෙගුයෙත දෙවමිත්තස්සා පඤ්ච කාමගුණෙ ඉච්ඡනති සාදියනති පඨයනති පිහයනති අභිජප්පනති. තඤ්ඤාකාරණං සානියා වුවවනති පඤ්ච කාමගුණො. යෙසං එසා සානියා තණ්හා අපාභිනා, තෙසං චක්ඛුතො රූපතණ්හා සචති ආසවති² සන්දති පච්චතති. සොතනො සද්දතණ්හා - ශ්‍රව - ඝාතනො ගතිතණ්හා - ජ්වහානො රසතණ්හා - කායනො ජොට්ඨබ්බතණ්හා, මනනො ධම්මතණ්හා සචති ආසවති³ සන්දති පච්චතති. යෙසං එසා සානියා තණ්හා පභිනා සමුවුත්තනා වූපසනනා ටටිපසංඝාඨා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණංගිනා දුසිං; තෙසං චක්ඛුතො රූපතණ්හා න සචති නාසවති³ න සන්දති නප්පවතති. සොතනො සද්දතණ්හා - ශ්‍රව - මනනො ධම්මතණ්හා න සචති නාසවති³ න සන්දති න පච්චතතිති - 'සානිසෙසු අනස්සාපී.'

1. පෙසුකුදුත - සිමු. 11.

2. අස්සවති - ස. මුද්‍ර. - ටසවති PTS.

3. නාස්සවති - මුද්‍ර. නටසවති PTS.

තවද දෙකරුණෙකින් පිහුනු එළවා කියයි: ප්‍රියකාමයාගෙන් හෝ හෙදාගිප්‍රාය ඇති වූ හෝ යැ. කෙසේ ප්‍රිය කැමැති බැවින් පිහුනු කියා ද යත්? මොහුට ප්‍රිය වන්නෙමි, මනාප වන්නෙමි, විශ්වාසී වන්නෙමි, ආභ්‍යන්තරික වන්නෙමි, සුභාදී වන්නෙමි' මෙසේ ප්‍රියකාමයාගෙන් පිහුනු බස් කියයි. කෙසේ හෙදාගිප්‍රායයෙන් පිහුනුබස් කියා ද යත්? මොහු කෙසේ තම තානා වන්නාහු ද? වෙන් වන්නාහු ද? වීරී වන්නාහු ද? දෙපරිදි වන්නාහු ද? දෙකඩ වන්නාහු ද? දෙ පක්ෂ වන්නාහු ද? බිඳෙන්නාහු නො එක්වන්නාහු ද? දුකසේ නො සුවයෙන් වෙසෙන්නාහු ද? යි මෙසේ හෙද කරන අදහස් ඇති වූ පිහුනු කියයි. යමක්හු විසින් තෙල පෙපයුන්‍යය ප්‍රතිණ ද සමුවර්තන ද සන්තිද්‍රවන ලද ද, දුරලන ලද ද, අභවෝත්පත්තික ද ශුනාත්තින් දන්ධ ද, සෙසතම පෙපයුන්‍යයෙහි නො යෙදුණේ අතීතයින් නො යෙදුණේ සංසුක්ක නො වූයේ නුයි 'පෙපුනෙයො ව නො සුතො' යනු වේ.

එසින් වදාලන බ්‍රිද්‍රු:

“පතිලිනො අකුහතො -පෙ- පෙසුනෙයො ව නො සුතො”යි.

10 - 8

(යමක් හට) පස්කම්මාණයෙහි තෘණොව නො පවතී ද, (යමක්) අතිමානසෙහි නො යෙදුණේත් වේ ද, සිතිද්‍ර වූ කායකමාදියෙන් සුක්ක ද, ප්‍රතිනාතයෙන් සමිච්චිත වූයේ ද, (පරප්‍රත්‍යයෙන්) නො හදිසා ද, (විතරාග හෙයින්) නො රදනේත් වේ ද, (ඔහු උපශාන්ත යයි කියමි.)

සාතිසෙසු අනස්සාමි - ‘සාතියා’යි පස්කම්ම ගුණයෝ කියනු ලැබෙත්. කුමක් හෙයින් පස්කම්මගුණයෝ ‘සාතියා’ යි කියනු ලැබෙත් ද යත්? ශෛතෝ සෙයින් දෙවිඡිනිස්සු පස් කම්මගුණයන් ආශා කෙරෙහි, ඉවසයි පතයි කැමැති වෙයි අභිජ්ජාන කෙරෙත්; එ කරුණෙන් පස් කම්මගුණයෝ ‘සාතියා’යි කියනු ලැබෙයි. යම් කෙනකුත් මේ පඤ්චකාමගුණයෙහි තෘණොව අප්‍රතිණ වූවා ද, ඔවුන්ට වක්ඛුර්ථාරයෙහි (ජවනසම්ප්‍රසුක්ක) රූපාලම්බනතෘණොව උපදී, භාත්පසින් උපදී, ගලයි, පවතී. ශ්‍රොත්‍රථාර යෙහි ශබ්දතෘණොව - ශ්‍රාණථාරයෙහි ගන්ධතෘණොව - ජිහ්වාථාරයෙහි රස තෘණොව - කායථාරයෙහි ස්ප්‍රභව්‍යතෘණොව - මනෝථාරයෙහි ධර්මතෘණොව උපදී, භාත්පසින් උපදී, ගලයි පවතී; යම් කෙනකුත් විසින් මේ පඤ්චකාම ගුණ තෘණොව ප්‍රතිණකරන ලද්දී සිදිත ලද්දී සන්තිද්‍රයේ දුරලන ලද්දී අභවෝත්පත්තික වූවා ශුනාත්තින් දවන ලද්දී ද, ඔවුන්ට වක්ඛුර්ථාර යෙහි රූපතෘණොව චූපදී - ශ්‍රොත්‍රථාරයෙහි ශබ්දතෘණොව...මනෝථාර යෙහි ධර්මතෘණොව චූපදී, භාත්පසින් චූපදී, නො ගලයි, නො පවතී නුයි ‘සාතියෙසු අනස්සාමි’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අතිමානව ව හෝ සුභාවය - කතමා අතිමානව? ඉබෙකවෙවා පරං අතිමානව ජාතිය වා ගොතන වා -පෙ- අනුකූලතරකුකුතරන වා වනුනා. යො ඵවරුපො මානො මනුකුතා මනුකුතානං උනනති උනනමො ධරො සමපයානො කෙතුකමානා විතතසා, අයං වුවෙති අතිමානො. යසොසො අතිමානො පතීනො සමුවතීනො වූපසනො පටිපයානො අනබ්බපනතිනො සුභංගතිනා දුභංගො, සො අතිමානෙ ව නො සුභො න සුභො න පපසුභො න සමාසුභොති 'අතිමානෙ ව නො සුභො.'

සමානතා ව පටිභානවාවති - 'සමානතා'ති සමානතා කායකමමන සමානතාගතොති සමානතා; සමානතා වටිකමමන සමානතාගතොති සමානතා; සමානතා මනොකමමන සමානතාගතොති සමානතා; සමානතා සතිපට්ඨානෙති සමානතාගතොති සමානතා; සමානතා සමමපයානෙති - සමානතා ඉද්ධිපාදෙති - සමානතා ඉද්ධියෙති - සමානතා බලෙති සමානතා බොජ්ඣංගෙති සමානතාගතොති සමානතා; සමානතා අරියෙති අට්ඨංගිකෙති මගෙති සමානතාගතොති සමානතා; පටිභානවාවති - නයො පටිභානවනො; පරියතතිපටිභානවා පරිපුර්ණපටිභානවා අතිගමපටිභානවා. කතමා පරියතතිපටිභානවා? ඉබෙකවෙවා පකතියාපි පරියපුතං ගොති සුභං ගෙයං වෙයාකරණං ගාථං උදනං ඉතිවුතතං ජාතං අබ්බතමම වෙදලො; තසා පරියතති නිසාය පටිභානි¹. අයං පරියතතිපටිභානවා. කතමා පරිපුර්ණපටිභානවා? ඉබෙකවෙවා පරිපුර්ණ² ගොති අතතෙ ව සුභං ව ලකුණ ව කාරණ ව ධාතෘකෙ ව, තසා නං පරිපුර්ණ නිසාය පටිභානි. අයං පරිපුර්ණපටිභානවා. කතමා අතිගමපටිභානවා? ඉබෙකවෙවා අතිගතා නොනති විතතෙ සතිපට්ඨානා විතතෙ සමමපයානා විතතෙ ඉද්ධිපාද පසුච්ඡිදාති පසු බලාති සත බොජ්ඣංගා අරියො අට්ඨංගිකො මගො විතතෙ අරියමනා විතතෙ සාමසුභප්පාති විතතො පටිපට්ඨියො ඡ අනුකුතො; තසා අනො සුභො. ධමමා සුභො. නිරුතති සුභො. අනො සුභො අනො පටිභානි.¹ ධමම සුභො ධමමා පටිභානි¹ නිරුතතියා සුභො නිරුතති පටිභානි¹ ඉබෙකු නිස සුභෙසු සුභං පටිභානපටිපට්ඨි, ඉමාය පටිභානපටි- සමුද්දාය උපපෙතා සමුපපෙතා උපාගතො සමුපාගතො උපපෙතො සමුපපෙතො සමානතාගතො. සො වුවෙති පටිභානවා. යසා පරියතති නෙව, පරිපුර්ණ නෙව, අතිගමා නෙව, කිං තසා පටිභානියෙති - 'සමානතා ව පටිභානවා...

1 පටිභානිය - සි. II මු. 11. 2. පරිපුර්ණ. සි. II. පරිපුර්ණයා - මු. 11.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අතිමානෙ ව නො යුතො - අතිමානස කවර යත් ? මෙහි එකෙක් ජායියෙන් හෝ ගොත්‍රයෙන් හෝ...එක්තරා කරුණකින් හෝ මෙරමා ඉක්මැ සිතයි; මෙබඳු යම් මානසෙක් මාන කරන අයුරෙක් මාන කරන බවක් උනන්දියෙක් නො තැනීමෙන් මානබවයෙක් දැඩිව ගැනීමෙන් විතතයා හේ කෙතුකමසතාවක් වේ ද, මේ අතිමාන යයි කියනු ලැබේ. යමක්නු විසින් තෙල අතිමාන ප්‍රතිණ කරන ලද්දේ...නුවණින්තෙන් දවන ලද්දේ ද, හෙතෙම අතිමානසයෙහි ද නො යෙදුණේ යුක්ත නො වූයේ ප්‍රසන්න නො වූයේ හාත්පසින් නො යෙදුණේ නුසි 'අතිමානෙ ව නො යුතො' යනු වේ.

සණ්ඨා ව පටිභානවා - 'සණ්ඨා' යනු: මාද වූ කායකමයෙන් යුක්ත වූයේ නුසි 'සණ්ඨා' මාද වූ වාක්කමයෙන් - මාද වූ මනාකමයෙන් - මාද වූ සතිපට්ඨානසන්තප් - මාද වූ සමසක්ප්‍රධානසන්තප් - සාද්ධිපාදයන්තප් ඉන්ද්‍රියයන්තප් බලයන්තප් - බොධ්‍යාග්‍රහයන්තප් - මාද වූ ආර්‍ය අපොඛිකමාගීයෙන් සමන්විත වූයේ නුසි 'සණ්ඨා' ය; පටිභානවා-පයසීප්තිප්‍රතිභානවත් ය, පරිපාච්ඡාප්‍රතිභානවත් ය, අභිගමප්‍රතිභානවත් යැයි ප්‍රතිභානවත්නු නිදර්ශන වෙති: කවරෙක් පයසීප්තිප්‍රතිභානවත් ද යත් ? මේ සස්තෙහි එකක්නු විසින් සුත්ත යැ ගෙය - වෙය්‍යාකරණ-ගාථා - උදන - ඉඤ්චිහතක - ජාතක - අබ්‍රහ්මයම - වෙදලල යැ (යන නවාඛ්‍යය) පියවන් මැ පුත්‍රණු සාරන ලද වෙසි, ඔහුට පයසීප්තික නිසා ඥානය අභිමුඛ වෙයි; මේ පයසීප්තිප්‍රතිභානවත් යැ. කවරෙක් පරිපාච්ඡා ප්‍රතිභානවත් වේ ද යත් ? මේ සස්තෙහි එකෙක් ආත්මාඤ්ඤාත් ද නායාඤ්ඤාත් ද ලංකණාත් ද ඝාරණයත් ද සාතාසාතයත් ද පුළුවන්තේ වෙයි, ඔහුට ඒ පිළිවිසීම නිසා ඥානය අභිමුඛ වෙයි, මේ තෙම පරිපාච්ඡා-ප්‍රතිභානවත් යැ. කවරෙක් අභිගමප්‍රතිභානවත් වේ ද යත් ? මේ සස්තෙහි එකක්නු විසින් සතර සතිපට්ඨානසන්තප් අභිගත වූවානු වෙති, සතර සමසක්ප්‍රධානසන්තප් - සතර සාද්ධිපාදසන්තප් - පඤ්චන්ද්‍රියසන්තප් - පඤ්ච බලසන්තප් - සප්ත බොධ්‍යාග්‍රහසන්තප් - ආර්‍ය අපොඛිකමාගීය - සතර ආර්‍යමාර්ගයන් - සතර ශ්‍රාමණ්‍යඵලයන් - සතර ප්‍රතිසංවිද්දිනු - භවතිඤ්ඤාත් අභිගත වූවානු වෙත්. ඔහු විසින් අභීය දන්තා ලද, ධර්ම දන්තා ලද, නිරුක්තිය දන්තා ලද, අභී (-හෙතුඵල)ය ප්‍රකට වූ කල්හි අභීය නුවණට අභිමුඛ වෙයි, ධර්ම (-ප්‍රත්‍යය)ය ප්‍රකට වූ කල්හි ධර්ම නුවණට අභිමුඛ වෙයි, නිරුක්තිය ප්‍රකට වූ කල්හි නිරුක්තිය නුවණට අභිමුඛ වෙයි, මේ ත්‍රිවිධඥානයෙහි ප්‍රභේදයන් වූ ඥානය 'පටිභානපටිසම්භිද' නමු, මේ පටිභානපටිසම්භිදයෙන් උපොසා සමුපෙසා උපාගත සමුපාගත උපපන්න සමුපපන්න සමුකාගත වෙයි, හේ 'ප්‍රතිභානවත්'යයි කියනු ලැබෙයි. යමක් හට පයසීප්තික නැත් නම්, පරිපාච්ඡාව නැත් නම්, අභිගමය නැත් නම්, ඔහුට කුමක් වැටහෙන්නේ දැයි 'සණ්ඨා ව පටිභානවා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න සඳහා නි මිලප්ප්ති - 'න සඳහා'හි සාමි සහ අභිකෘතිය
අනන්තවත්තම. බමම. න කසාවි සද්දහි. අභිකෘතිය සමන්තය වා
බ්‍රාහ්මණය වා දෙවය වා මාරය වා බ්‍රහ්මය වා. 'සඳහා සඳහා
අතිව්'හි සාමි සහ අභිකෘතිය - පෙ - 'සඳහා සඳහා දුක්ක'හි
'සඳහා බමම' අනන්ත'හි - 'අභිප්ප්තිව් සඳහා'හි - පෙ - 'ජාතිව් සඳහා
ප්‍රමරණ'හි - 'අභිප්ප්තිව් සඳහා සඳහා'හි - පෙ - 'ජාතිව් සඳහා
ප්‍රමරණව් සඳහා'හි - 'දුක් දුක්'හි - පෙ - 'අස දුක් සඳහා බ්‍රහ්මය
ප්‍රමරණ'හි - 'දුක් අසව්'හි - පෙ - 'අස අසව් සඳහා බ්‍රහ්මය ප්‍රමරණ'හි
බමම අභිකෘතිය'හි - පෙ - 'දුක් බමම සඳහා'හි සාමි
සහ අභිකෘතිය - පෙ - ජනන ජනන සඳහා අසව් සඳහා
අසව් අසව් අසව් සඳහා සඳහා. පසව් සඳහා. උපාද්‍යන සඳහා
සඳහා - පෙ - ව්‍යුහන මහාසඳහා සඳහා අසව් සඳහා අසව්
අසව් සඳහා සඳහා සාමි සහ අභිකෘතිය - පෙ - ස කිසිව් සඳහා
බමම සඳහා. න සඳහා බමම හි සාමි සහ අභිකෘතිය, අනන්තවත්තම
බමම. න කසාවි සද්දහි, අභිකෘතිය සමන්තය වා බ්‍රාහ්මණය වා දෙවය
වා මාරය වා බ්‍රහ්මය වා. ව්‍යුහන සඳහා සඳහා:

“සද්දහසි තිං සාරිපුත්ත සද්ධිනුයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගමං
 භොති අමතපරායතං අමතපරිශොසානං? විරසිනුයං - සතිනුයං -
 සමාධිනුයං - පඤ්ඤිනුයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගමං භොති
 අමතපරායතං අමතපරිශොසාන”නති, නබ්බානං එත්ථ හතොත හතච්ඡෙත
 සද්ධාය ගච්ඡාමි, සද්ධිනුයං - විරසිනුයං - සතිනුයං - සමාධිනුයං - පඤ්ඤිනුයං
 භාවිතං බහුලිකතං අමතොගමං භොති අමතපරායතං අමතපරිශොසානනති
 යෙසං භු එතං හතොත අඤ්ඤාතං අස්ස අද්ධං අවිද්ධං අසච්ඡිකතං
 අඵසසිතං පඤ්ඤාය; තෙ තත්ථ පරෙසං සද්ධාය ගච්ඡෙය්දා; සද්ධිනුයං
 භාවිතං බහුලිකතං අමතොගමං භොති අමතපරායතං අමතපරිශොසානං,
 විරසිනුයං - සතිනුයං - සමාධිනුයං - පඤ්ඤිනුයං භාවිතං බහුලිකතං අමතො-
 ගමං භොති අමතපරායතං අමතපරිශොසානනති, යෙසංඤ්ච ඛො එතං
 හතොත ඤාතං ද්ධං විද්ධං සච්ඡිකතං ඵසසිතං පඤ්ඤාය නික්ඛබ්බා,
 තෙ තත්ථ නිබ්බිවිකිච්ඡා; සද්ධිනුයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගමං භොති
 අමතපරායතං අමතපරිශොසානං විරසිනුයං - සතිනුයං - සමාධිනුයං -
 පඤ්ඤිනුයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගමං භොති අමතපරායතං අමත-
 පරිශොසානනති, මස්සාඤ්ච ඛො එතං හතොත ඤාතං ද්ධං විද්ධං සච්ඡිකතං
 ඵසසිතං පඤ්ඤාය, නික්ඛබ්බානං තත්ථ නිබ්බිවිකිච්ඡා, සද්ධිනුයං විරසිනුයං -
 සතිනුයං - සමාධිනුයං පඤ්ඤිනුයං භාවිතං බහුලිකතං අමතොගමං භොති
 අමතපරායතං අමතපරිශොසානනති, සාධු සාධු ආරිපුත්ත, යෙසං භොතං
 සාරිපුත්ත, අඤ්ඤාතං අස්ස අද්ධං අවිද්ධං අසච්ඡිකතං අඵසසිතං පඤ්ඤාය,
 තෙ තත්ථ පරෙසං සද්ධාය ගච්ඡෙය්දා, සද්ධිනුයං - ථෙ - පඤ්ඤිනුයං
 භාවිතං බහුලිකතං අමතොගමං භොති අමතපරායතං අමත-
 පරිශොසානනති. 8

1. සෑහීමේ PTS

2. സംസ്ഥാനതീക്കായ - ഉപദ്വീപ് സംസ്ഥാനം.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න භූතදායා න චිරජීවිනි - 'න සංඥා' යනු: තෙම මෑ තමා විසින් අවබෝධ කළ තම හට ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වූ ධර්මය අත් මහණකුගේ හෝ බමුණකුගේ හෝ දෙවියකුගේ හෝ මරකුගේ හෝ බඩකුගේ හෝ කිසිවකුගේ බසින් නො හදහයි; 'සියලු සංස්කාරයෝ අතිත්‍යයෝ යැ'යි තෙමේ මෑ තමා විසින් අවබෝධ කළ... 'සියලු සංස්කාරයෝ ද්‍රාව්‍යෝ යැ'යි. සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයෝ යැ'යි.. 'අවිඤ්චාප්‍රත්‍යයන් සංස්කාරයෝ වෙති'... 'ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරමරණ වේ යැ'යි... 'මේ ද්‍රාව්‍යත්‍ය යැ'යි... 'මේ ද්‍රාව්‍යත්‍යයන් ජරමරණ වේ යැ'යි... 'මේ ආත්මයා යැ'යි... 'මේ ආත්මයා රොගාමනිප්‍රතිපදාව යැ'යි... 'මේ ධර්මයෝ දතයුත්තාන'යි... 'මේ ධර්මයෝ ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කටයුත්තාන'යි තෙමේ මෑ තමා විසින් අවබෝධ කළ... සමාදුරුම සංකීර්ණත්වයෙන් පහළවීම ද විනාශය ද ආඥාදය ද ආදිතවය ද නිසාරණය ද, පඤ්චාපාදනස්කන්ධයෙන් සමුදය ද... සතර මහාභූතයන්ගේ සමුදය ද අසාධාරණය ද ආඥාදය ද ආදිතවය ද නිසාරණය ද තෙමේ මෑ තමා විසින් අවබෝධ කළ... 'යම් කිසි සමුදයධර්මයක් වේ නම් ඒ සියල්ල නිරුභ්ව වන පියවි ඇතැ'යි තෙමේ මෑ තමා විසින් අවබෝධ කළ තම හට ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වූ ධර්මය අත් කිසි මහණකුගේ හෝ බමුණකුගේ හෝ දෙවියකුගේ හෝ මරකුගේ හෝ බඩකුගේ හෝ බසින් නො හදහයි. මේ වදාරන ලද මෑය, මුළුත් විසින්:

"ශාරිපුත්‍රයෙනි, නොපි ඉඤ්ඤා වඩන ලද්දේ නැවත නැවත වඩන ලද්දේ නිවනෙහි ඇතුළත් වෙයි, නිවන පිහිට කොට ඇත, නිවන කෙළවර කොට ඇතැ"යි හදහවූ ද? විශේෂීන් - සමානීන් - සමානීන් - ප්‍රඥාන්තරාසින වූයේ අමතොග්‍ග අමතපරායණ අමතපරිශෝධාන වේ යයි හදහවූ ද? සමානීන්, මම මෙහිලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ (වචන) කැඳැහීමෙන් අවබෝධ නො කෙරෙමි, සඤ්ඤා - විරිදි - සමානීන් - සමානීන් - පඤ්ඤාන්තරාසින වූයේ අමතොග්‍ග අමතපරායණ අමතපරිශෝධාන වේ යැ'යි. සමානීන්, යම් කෙනෙකුත් විසින් තෙල නො දන්නා ලද්දේ (නිවර්ණ) නො දන්නා ලද්දේ අවබෝධ නො කරන ලද්දේ ප්‍රත්‍යක්‍ෂ නො කරන ලද්දේ ප්‍රඥාවෙන් ස්පර්ශ නො කරන ලද්දේ වේ නම්, ඔවුහු එහිලා මෙරමා බස් කැඳැහීමෙන් අවබෝධ කරන්නාහුය: 'ඉඤ්ඤා භාවිත බහුලිකාන වූයේ - විශේෂීන් - සමානීන් - ප්‍රඥාන්තරාසින වූයේ අමතොග්‍ග අමතපරායණ අමතපරිශෝධාන වේ යැ'යි. තවද සමානීන්, යම් කෙනෙකුත් විසින් තෙල දන්නා ලද දන්නා ලද අවබෝධ කරන ලද ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරන ලද ප්‍රඥාවෙන් ස්පර්ශ කරන ලද නම්, ඔවුහු එහි නිසැකයෝ යැ, විවික්ඛිත රහිතයෝ යැ: සඤ්ඤා - විරිදි - සමානීන් - සමානීන් - පඤ්ඤාන්තරාසින බහුලිකාන වූයේ අමතොග්‍ග අමතපරායණ අමතපරිශෝධාන කොට ඇත්තේ යයි. සමානීන්, මා විසින් වැලිත් තෙල යුග්‍ය යැ දුග්‍ය යැ විදින යැ යාක්‍ෂාත්කාන යැ ප්‍රඥාවෙන් ස්පර්ශ කරන ලද, මම එහි නිසැකයෙමි, විවික්ඛිත රහිතයෙමි, සඤ්ඤා - විරිදි - සමානීන් - සමානීන් - පඤ්ඤාන්තරාසින බහුලිකාන වූයේ අමතොග්‍ග අමතපරායණ අමතපරිශෝධාන කොට ඇතැ'යි. 'සාධු! සාධු!' ශාරිපුත්‍රයෙනි, සාධු ශාරිපුත්‍රයෙනි, යම් කෙනෙකුත් විසින් තෙල අදහන අදහන අවිදිත අයාක්‍ෂාත්කාන ප්‍රඥාවෙන් අපාඨ වන්නේ නම්, ඔවුහු එහි පරප්‍රත්‍යයෙන් අවබෝධ කරන්නාහුය: සඤ්ඤා - විරිදි - සමානීන් - සමානීන් - පඤ්ඤාන්තරාසින බහුලිකාන වූයේ අමතොග්‍ග අමතපරායණ අමතපරිශෝධාන වේ" යයි.

1. අසාදො අකතඤ්ඤ ව සක්ඛිවෙදො ව සො නචරා,
භතාටකාසො චන්තාසො ස වෙ උත්තමපොජිතො” යි. 2

න විරජ්ජිති - සබ්බො ඛාලපුජ්ජිත්තා රජ්ජනති, පුජ්ජිත්තඤ්ඤාණං¹
උපාදො සත්ත සෙබ්බා විරජ්ජනති; අරතා නෙවරජ්ජති නො විරජ්ජති.
විරජන්තා² සො ඛයා රාගස්ස චිත්තරාගන්තා ඛයා දොසස්ස චිත්තදොසන්තා
ඛයා මොහස්ස චිත්තමොහන්තා; සො වුත්ථවාසො විණ්ණවරණො - ටෙප-
ජායිමරණසංසාරො තඤ්ඤි තස්ස පුත්තමභවොයි ‘න සද්ධො න විරජ්ජති.’

නෙත්තාන භගවා:

“සායිසෙසු අනස්සාචී අතිමානෙ ව නො පුතො,
සණ්ඨො ව පටිනායවා න සද්ධො න විරජ්ජති” යි.

10 - 7

ලාභකම්මා න සික්ඛති අලාභෙ ව න කුප්පයි,
අපිරුද්ධො ව තණ්හාය රසෙ ව නාත්තුගිස්ඛිති.

ලාභකම්මා න සික්ඛති අලාභෙ ව න කුප්පතිති - කථං ලාභකම්මා
සික්ඛති? “ඉධ භික්ඛු භික්ඛුං පස්සති ලාභිං විවරපිණ්ඩපාත-
සෙත්තාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරානං; තස්ස එවං නොති ‘කෙන
නු ඛො අයමායස්මා ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසත්තාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජ-
පරික්ඛාරාන’නති. තස්ස එවං නොති: ‘අයං ඛො ආයස්මා සුත්තන්තියිකො.
තෙත්තායමායස්මා ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසෙත්තාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජ-
පරික්ඛාරාන’නති. සො ලාභනෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණං ලාභාභීතිබ්බත්තියා
ලාභං පරිපාචෙත්තො සුත්තන්තං පරියාපුණාති. එවමපි ලාභකම්මා සික්ඛති.
අථවා, භික්ඛු භික්ඛුං පස්සති ලාභිං විවරපිණ්ඩපාතසෙත්තාසනගිලාන-
පච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. තස්ස එවං නොති: ‘කෙන නු ඛො අයමායස්මා
ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසෙත්තාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’නති. තස්ස
එථා නොති: ‘අයං ඛො ආයස්මා විතයංගිරො - ටෙප- ධම්මකථිකො³,
තෙත්තායමායස්මා ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසෙත්තාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජ-
පරික්ඛාරාන’නති. සො ලාභනෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණං ලාභාභී-
තිබ්බත්තියා ලාභං පරිපාචෙත්තො අභිධම්මං පරියාපුණාති. එවමපි ලාභකම්මා
සික්ඛති. අථවා, භික්ඛු භික්ඛුං පස්සති. ලාභිං විවරපිණ්ඩපාතසෙත්තාසන-
ගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. තස්ස එවං නොති: ‘කෙන නු ඛො
අයමායස්මා ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසත්තාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛා-
රාන’නති. තස්ස එවං නොති, ‘අයං ඛො ආයස්මා ආරඤ්ඤිකො - පිණ්ඩපාතිකො -
පංසුකුලිකො - තෙච්චිට්ඨිකො - ඤජනවාරිකො - බලුපච්ඡාභතතිකො -
තෙසජ්ජිකො - යථාසත්ථිකො. තෙත්තායමායස්මා ලාභී විවරපිණ්ඩපාත-
සෙත්තාසනගිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’නති. සො ලාභනෙතු ලාභපච්චයා
ලාභකාරණං ලාභාභීතිබ්බත්තියා ලාභං පරිපාචෙත්තො ආරඤ්ඤිකො නොති.
- ටෙප - යථාසත්ථිකො නොති. එවමපි ලාභකම්මා සික්ඛති.

1. ධම්මපද - අරගතතවණ්ණ. 1. සලකුණුපුජ්ජනං - සභ. PTS.
2. දිරණො - PTS. 3. අභිධම්මිකො - සං. PTS.

1. යම් පුද්ගලයෙක් (තමා අභිගත නොසිත්) අනුන්ගේ ඛයින් නො හදිසා ද, අකත නම් වූ තිවත ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට දන්නේ ද, වෘත්තසකි (සංආරසකි) සිදුපුගේ ද, තසත ලද ප්‍රතිසකිසම්බන්ධ ඇත්තේ ද, වම්නස කළ සියලු ආශා ඇත්තේ ද, හෙතෙම එකානතයෙන් උත්තමපුරුෂ නම් වේ.

න විරජ්ජති - සියලු බාලපාඨක්ෂත්‍යයෝ ඇලෙති, කල්‍යාණපාඨක්ෂත්‍යා පවත් සප්ත ශෛක්ෂයෝ විරුහයට පැමිණෙති, ක්ෂිණාසුව තෙම නො මැ ඇලෙයි, විරුහයට නො පැමිණේ. හෙතෙම රුහස ස්‍රය කිරීමෙන් විතරුහ හෙයින් දෝෂය ස්‍රය කිරීමෙන් විතදෝෂ හෙයින් මොහස ස්‍රය කිරීමෙන් විතදෝෂ හෙයින් විරක්ත යැ, වැස නිමවූ මහබ්බසර ඇත්තේ යැ, පුරුදු කළ වරණවම් ඇත්තේ යැ...ඔහුට ජාති මරණසංසාරය පුතර්හවය නැත් කුසි 'ත සද්ධො න විරජ්ජති' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“සාතිසෙසු -පෙ- න සද්ධො න විරජ්ජති”යි

10 - 7

යමෙක් ලාහප්‍රාචීනාවෙන් නො හික්මේ ද, අලාහයෙහිත් නො කිපේ ද, (විරෝධ නැත්තෙන්) අවිරෝධ වේ ද, තාපණාවෙන් රසයෙහි ගෙබස (-සිජ්ඛව)ට නො පැමිණේ ද; (ඔහු උපශාන්ත යයි කියමි.)

ලාහකම්මා න සික්ඛති අලාහෙ ච න ඤාපෙති - කියෙයින් ලාහ- ප්‍රාචීනාවෙන් හික්මේ ද යත්? 'මේ සක්තෙහි මහණෙක් විවර පිණිසාත සෙතාසත ධිලන්තසමෙතෙන් පිරිකර ලබනසුලු මහණක්හු දකි. ඔහුට මේ සිත වෙයි: 'මේ ආයුෂමත් තෙම කවර කරුණෙකින් සිවුරු... බෙහෙත්පිරිකර ලබනසුලු ද'යි; ඔහුට මේ සිත වෙයි: 'මේ ආයුෂමත් සෙත්‍රානතික යැ, එයින් මේ ආයුෂමත් සිවුරු...බෙහෙත් පිරිකර ලබන සුලු' යැයි. හෙතෙම ලාහ හෙතුයෙන් ලාහ නිසා ලාහ කරුණෙන් ලාහ නිපදවනු පිණිස ලාහය උපද වන්නේ සුත්‍රාත්‍යය පුත්‍රණ කරයි; මෙසේත් ලාහප්‍රාචීනාවෙන් හික්මෙයි. නොහොත් මහණෙක් සිවුරු...බෙහෙත් පිරිකරලබනාලු මහණක්හු දකි. ඔහුට මේ සිත වෙයි: 'කුමකින් මේ ආයුෂමත් සිවුරු...ලබනසුලු වේ ද'යි. ඔහුට මේ සිත වෙයි: 'මේ ආයුෂමත් විතසාර යැ...බ්බසකිය යැ, එහෙයින් මේ ආයුෂමත්...ලබනසුලු වේ ය'යි. හෙතෙම ලාහහෙතුයෙන්...ලාහය උපදවනුයේ අභිබ්බස පුත්‍රණ කරයි; මෙසේ ලාහ කැමැත්තෙන් හික්මෙයි. නොහොත් මහණෙක් විවර... ලාහ වූ මහණක්හු දකි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි: 'කුමක් හෙයින් මේ ආයුෂමත් විවර ..ලබනසුලු වේ ද'යි. ඔහුට මේ සිත වෙයි: 'මේ ආයුෂමත් වූ කලී ආරණ්‍යක යැ - පිණිසාතික යැ - පාසුකුලික යැ - තෙව්වරික යැ - සපදනවාරික යැ - බලුපව්‍යාහතතික යැ - තෙසජ්ජික යැ - යථාසාතික යැ. එයින් මේ ආයුෂමත් තෙම විවර...පරිඤ්ඤායෙන් ලබනසුලු වේ ය'යි. හෙතෙම ලාහහෙතුයෙන්...ලාහය උපදවනුයේ ආරණ්‍යක වෙයි...සපාසක - තික වේ. මෙසේත් ලාහප්‍රාචීනාවෙන් හික්මෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

කථං න ලාභකම්මා සික්ඛනී? ඉධ භික්ඛු න ලාභනතු න ලාභ-
පච්චයා න ලාභකාරණා න ලාභාභිනිබ්බතතියා න ලාභං පරිපාචෙන්නො
යාවන්තදව අත්තදමිථාය අත්තසම්ථාය අත්තපරිනිබ්බාපනන්තාය සුත්තනන්තං
පරියාපුණති. විතං පරියාපුණති අභිබ්බං පරියාපුණති. එවම්පි න
ලාභකම්මා සික්ඛනී. අථවා, භික්ඛු න ලාභනතු න ලාභපච්චයා න ලාභකාරණා
න ලාභාභිනිබ්බතතියා න ලාභං පරිපාචෙන්නො යාවන්තදව අපට්ඨංගෙට්ඨ
නිසංයාය සන්තද්ධිසද්දායාදි¹ නිසංයාය සප්පලබ්බසද්දායාදි නිසංයාය පටිච්චෙකසද්දායාදි
නිසංයාය ඉදමිථිකසද්දායාදි² නිසංයාය ආරද්දායාදිකො හොති. පිණ්ඩපාතිකො
හොති. පංසුකුලිකො හොති. නවවිවරිකො හොති. සපදනවාරිකො හොති.
බ්ලපට්ඨානතතිකො හොති. තෙසජ්ජකො හොති. යථාසන්ධිකො හොති.
එවම්පි න ලාභකම්මා සික්ඛනීති - ලාභකම්මා න සික්ඛනී.

අලාභෙ ව න කුසසනීති - කථං අලාභෙ කුසසනී? ඉධෙකච්චො
කුලං වා න ලාභාමි, ගණං වා න ලාභාමි, ආවාසං වා න ලාභාමි, ලාභං
වා න ලාභාමි, යසං වා න ලාභාමි, පසංසං වා න ලාභාමි, සුඛං වා න
ලාභාමි, විවරං වා න ලාභාමි, පිණ්ඩපාතා වා න ලාභාමි, සෙනාසනං වා
න ලාභාමි, ගිලානපච්චයනං පරිකාරං වා න ලාභාමි, ගිලානුපට්ඨාකං
වා න ලාභාමි, අපාඤ්ඤානොමනීති කුසසනී ව්‍යාපජ්ජති පතීතියති³
කොපඤ්ඤා දෙසඤ්ඤා අපාච්චයඤ්ඤා පාදාකරෙති. එවං අලාභෙ කුසසනී.
කථං අලාභෙ න කුසසනී? ඉධ භික්ඛු කුලං වා න ලාභාමි, ගණං වා න
ලාභාමි - ථෙ - අපාඤ්ඤානොමනීති න කුසසනී න ව්‍යාපජ්ජති න පතීතියති
න කොපඤ්ඤා දෙසඤ්ඤා අපාච්චයඤ්ඤා පාදාකරෙති. එවං අලාභෙ ව න
කුසසනීති - ලාභකම්මා න සික්ඛනී අලාභෙ ව න කුසසනී.

අවිරුද්ධො ව තණ්හාය ජයස ව නානුගිජ්ඣතිති - 'විරුද්ධො'ති යො
විත්තසං ආභාතො පටිභාතො පටිසං පටිවිරුද්ධො කොපො පකොපො
සම්පකොපො දෙසො පදෙසො සම්පදෙසො විත්තසං බ්‍යාපතති මනො-
පදෙසො කොමො කුජ්ඣිතා කුජ්ඣිතත්තා දෙසො දුස්සත්තා දුස්සිතත්තං
බ්‍යාපතති බ්‍යාපජ්ජනා බ්‍යාපජ්ජත්තං විරුද්ධො පටිවිරුද්ධො විකුට්ඨකං
අසුරොපො⁴ අනත්තමනනා විත්තසං 2. අයං වුවිච්චි විරොධො. යසංසංසං
විරොධො පතීනො සමුවිජ්ජනො වූපසනො පටිපසංසංසංසං අනබ්බුපත්තිකො
සුභංගිත්තා දෙසො. යො වුවිච්චි අවිරුද්ධො. තණ්හාති රූපතණ්හා
සද්දතණ්හා ගතිතණ්හා රසතණ්හා ථොට්ඨබ්බතණ්හා ඛම්මතණ්හා.
රසොති මූලරසො බ්බුරුරසො තවරසො පතතරසො පුප්පරසො ඵලරසො,
අමිලං මධුරං තිත්තකං⁵ කට්ඨකං ලොණිකං බාරිකං ලඛිලං⁶ කසාවො
සාදුං අසාදුං⁷ සීතං උණකං; සන්තප්පක සමණ්ත්‍රාණිණො රසගිණි, තෙ
ජීවිතසංගත රසකාති පරියෙසත්තා ආභිණ්ඩනති. තෙ අමිලං ලඛිනි
අනමිලං පරියෙසත්තති. අනමිලං ලඛිනි අමිලං. පරියෙසත්තති. මධුරං
ලඛිනි අමධුරං පරියෙසත්තති. අමධුරං ලඛිනි මධුරං පරියෙසත්තති තිත්තකං
ලඛිනි අතිත්තකං පරියෙසත්තති. අතිත්තකං ලඛිනි තිත්තකං
පරියෙසත්තති. කට්ඨකං ලඛිනි අකට්ඨකං පරියෙසත්තති. අකට්ඨකං ලඛිනි
කට්ඨකං පරියෙසත්තති. ලොණිකං ලඛිනි අලොණිකං පරියෙසත්තති.
අසාදුකං ලඛිනි අසාදුකං පරියෙසත්තති.

1. සන්තද්ධිසද්දායාදි - ස. 2. ඉදමිථිකසද්දායාදි - සි. II.

3. පතීතියති - ස. PTS. - පතීතියති - ඡෙ. 4. අසුරොපො - සි. II.

5. තිත්තකං - PTS. 6. ලඛිල - ඡෙ. ලඛිල - PTS.

7. සාදු අසාදු - ඡෙ. 8. ඛම්මතණ්හා - නිසංසපකණ්හා.

කිසෙයින් ලාභප්‍රාථිනාවෙන් නො හික්මේ ද යත් ? මේ සස්තෙහි මහණ තෙම ලාභනෙකුගෙන් නො වැ ලාභය නො නිසා ලාභකරුණෙන් නො වැ ලාභ නුපදවනු පිණිස ලාභය නො නිපදවනුගේ යනුනක් ආත්මදම්මය පිණිස ආත්මසමාධානය පිණිස ආත්මපරිනිවෘණය පිණිස සුත්‍රාන්තය- විනය - අභිධම්මය පුත්‍රණු කෙරෙයි. මෙසේත් ලාභප්‍රාථිනාවෙන් නො හික්මෙයි. නොහොත් මහණ තෙම ලාභනෙකුගෙන් නො වැ...ලාභය නො නිපදවනුගේ යම්නක් අපිස්බව ව නිසා සකොසබව ව නිසා කෙරෙත් නැයිම ම නිසා උත්තමවිවේකය ව නිසා මේ කුසලධර්මයන්ගෙන් ප්‍රයෝජන ඇතිබව ම නිසා ආරණ්‍යක වෙයි, පිණ්ඩපාතික...යටාසකවික වෙයි. මෙසේත් ලාභකාමයෙන් නො හික්මේ නුසි - 'ලාභකමා න සික්ඛති' යනු මේ.

අලාභෙ ව න කුසානි - කිසෙයින් අලාභයෙහි කිපේ ද යත් ? මෙහි එකක් 'කුලය හෝ නො ලබමි, ගණයා හෝ - ආවාසය හෝ - ලාභය හෝ - යශෝ හෝ - රුකාසුම් හෝ - සුව හෝ නො ලබමි, සිවුරු හෝ- පිණ්ඩාපාන - සෙනසුන් - ගිලන්පසබෙහෙත්පිරිකර හෝ නො ලබමි ග්ලානොපසාදකයකු හෝ නො ලබමි, නො පැනෙනුයෙමි වෙමි' කීපටයි, ව්‍යාපාදයට පැමිණෙයි, තදබවට පැමිණෙයි, කොපයත් ආභයයත් නො සතුටත් පහල කෙරෙයි; මෙසේ අලාභයෙහි කීපෙයි. කිසෙයින් අලාභ- යෙහි නො කිපේ ද යත්: මේ සස්තෙහි මහණ තෙම 'කුලය හෝ නො ලබමි, ගණයා හෝ නො ලබමි...නො පැනෙනුයෙමි වෙමි' නො කීපටයි, ව්‍යාපාදයට නො පැමිණෙයි, තදබවට නො පැමිණෙයි, කොපයත් ආභයයත් නො සතුටත් පහල නො කෙරෙයි. මෙසේ අලාභයෙහි දු නො කිපේ නුසි 'ලාභකමා න සික්ඛති අලාභෙ ව න කුසානි' යනු මේ.

අවිරුද්ධා ව තණ්හාය රසෙ ව නිඃක්‍රන්ති - 'විරුද්ධා' යනු: විතරාග්‍රහයෙ යම් ආකාරයෙන් ප්‍රතිකාරයෙන් ප්‍රතිකර්මයෙන් ප්‍රතිවිරෝධයෙන් කිසිමෙක් ප්‍රකෝපයෙන් සම්ප්‍රකෝපයෙන් ආභයයෙන් ප්‍රආභයයෙන් විතරා- යාගේ ප්‍රකාරය හැරීමෙන් සිත දුෂ්‍ය වීමෙන් ක්‍රෝධයෙන් ක්‍රෝධාකාරයෙන් ක්‍රෝධ වූ බවෙන් ආභයයෙන් දුෂ්‍යාකාරයෙන් දුෂිත බවෙන් ව්‍යාපාදකාර- යෙන් ව්‍යාපාදයට පැමිණි බවෙන් විරෝධයෙන් ප්‍රතිවිරෝධයෙන් වණ්ඩ බවෙන් නො පිරිසුන් වචන ඇති බවෙන් සිතෙහි නො සතුටු බවෙන් මේ ද, මේ 'විරෝධ' යයි කියනු ලැබේ. යමක්නු විසින් කෙල විරෝධය ප්‍රතිණ කරන ලද ද සන්තිලවන ලද ද දුර්ලභ ලද ද අනවේෂාත්පත්තික වූයේ ද ඥානාන්තින් දන්ධ ද, හෙතෙම 'අවිරුද්ධ' යයි කියනු ලැබේ. තණ්හා යනු: රූපතණ්හා යැ සද්ද - ගති - රස - ඵෙව්ඛිබ්බ - ධම්මතණ්හා යැ; රස නම්: මුල්රස යැ කඳෙහි රස යැ පොතුරස යැ පත්රරස යැ මල්රස යැ පලරස යැ ඇඹුලා මිහිරි තිත්ත යැ කුළු යැ ලුණුරස යැ කරරස යැ ලපිල - (නො කසටරස) යැ කසටරස යැ මිහිරි යැ නො මිහිරි යැ සිහිල් රස යැ කුණුරස යැ; රුකෙහි ගිජු වූ මහණ බඩුණු කෙතෙක් ඇත්තාහ. ඔහු දිවතින් අනුරත සොයමින් ඇවිදිනි: ඔහු ඇඹුලක් ලැබ නො ඇඹුලක් සොයති, නො ඇඹුලක් ලැබ ඇඹුල් සොයති, මිහිරක් ලැබ අමිහිරි ද සොයති, අමිහිරක් ලැබ මිහිරි ද සොයති, තිත්ත ද යක් ලැබ නො තිත්ත ද සොයති, නො තිත්ත ද ලැබ තිත්ත ද සොයති, කුළු ද ලැබ නො කුළු ද සොයති, නො කුළු ද ලැබ කුළු ද යක් සොයති, ලුණක් ලැබ ලුණු තැත්තක් සොයති, ලුණුතැති ද ලැබ ලුණු ඇති ද සොයති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

බාරිකං ලභිතො අබාරිකං පරියෙසනති. අබාරිකං ලභිතො බාරිකං පරියෙසනති. ලපිලං¹ ලභිතො කසාවං පරියෙසනති. කසාවං ලභිතො ලපිලං පරියෙසනති. සාද්දං ලභිතො අසාද්දං පරියෙසනති. අසාද්දං ලභිතො සාද්දං පරියෙසනති. සීතං ලභිතො උණං පරියෙසනති. උණං ලභිතො සීතං පරියෙසනති. තෙ යං යං ලභිතො තෙන තෙන² න සත්තුසානති. අපරාපරං පරියෙසනති. මනාපිකෙසු රසෙසු රත්තං හිඳා ගපිතා මුච්ඡිතා අජේඛාපනතා ලභ්භා ලභ්භිතා පළිබුඳා. යසෙසසා³ රසතණ්ඤා පභිතා සමුච්ඡිතා වූපසනතා පටිපාසකා අහබ්බුපාතතිකා සුඤ්ඤානිතා දඬිතා.

හො පටිසංඛා යොතිසො ආහාරං ආහාරෙති: තෙව දව්‍යය න මද්‍යය න මණ්ඩනාය න විතුසනාය, යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස සිතියං යාපනාය විහිංසුපරතියා බ්‍රහ්මචරියානුග්ගහාය, ඉති පුරාණස්ස චෙදනං පටිසංඛාමි⁴ නවස්ස චෙදනං න උපාදෙස්සාමි. යාත්‍රා ච මෙ භවිස්සති අනවජ්ජනා ච ආපුට්ඨාරො ච. යථා වණ්⁵ ආලිචෙපය්‍ය යාවදෙව රොපණ්ඨාය; යථා වා පන අකං අබ්‍රහ්මඤ්ජය්⁶ යාවදෙව භාරස්ස නිත්ථරණ්ඨාය; යථා වා පන පුත්තමංසං. ආහාරං අහරෙය්‍ය යාවදෙව කාන්තාරස්ස නිත්ථරණ්ඨාය; එවමෙව සිකු පටිසංඛා යොතිසො ආහාරං ආහාරෙති, 'තෙව දව්‍යය න මද්‍යය න මණ්ඩනාය න විතුසනාය, යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස සිතියං යාපනාය විහිංසුපරතියා බ්‍රහ්මචරියානුග්ගහාය, ඉති පුරාණස්ස චෙදනං පටිසංඛාමි නවස්ස චෙදනං න උපාදෙස්සාමි යාත්‍රා ච මෙ භවිස්සති අනවජ්ජනා ච ආපුට්ඨාරො චා'ති. රසතණ්ඤං පජ්ගති විනොදෙති ඛ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති. රසතණ්ඤාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විපාමුත්තො විසඤ්ඤාත්තො විමරියාදී-කතෙත' වේතසා විතරතිති - 'අවිරුඳො ච තණ්හාය රසෙ ව නානුගිජ්ඣති.'

තෙනාහ භගවා:

ලාභකම්මා න සිකති අලාභෙ ව න කුපාති,
අවිරුඳො ච තණ්හාය රසෙ ව නානුගිජ්ඣති"ති.

10 - 8

උපෙක්ඛකො සද්ද සතො න ලොභෙ මඤ්ඤාතෙ සමං,
න විසෙසී න නිවේයො තස්ස තො ඥාති උස්සද.

උපෙක්ඛකො සද්ද සතොති - 'උපෙක්ඛකො'ති ඡලඛුපෙක්ඛාය සම්මතාගතො: වක්ඛනා රූපං දිස්වා තෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විතරති සතො සමපජානො; සොතෙත සද්දං සුචා -පෙ-මනසා ඛම්මං විඤ්ඤාය තෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විතරති සතො සමපජානො. වක්ඛනා රූපං දිස්වා මනාපං නාභිගිජ්ඣති නාභිගංසති⁷ න රාගං ජනෙති. තස්ස සීතොව කායො හොති, සිතං විතං අජ්ඣතං. සුසංඝිතං සුමුත්තං.

1. ලපිලං - මජ්ඣ., PTS. 2. තෙත - PTS. 3. යසෙස - PTS.
4. පටිසංඛාමි - PTS. 5. වතං - මජ්ඣ. 6. අබ්‍රහ්මඤ්ජය - PTS.
7. විමරියාදීකතෙත - මජ්ඣ. 8. නාභිගංසති - සිමු. II, PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කරුණයක් ලැබ නොකරුණ සොයයි, නොකරුණ දැක් ලැබ කරුණ සොයයි, නොකසටක් ලැබ කසට සොයයි, කසට ද ලැබ නොකසට ද සොයයි, මිහිරක් ලැබ අමිහිරි ද සොයයි, අමිහිරක් ලැබ මිහිරි ද සොයයි, සිහිලක් ලැබ නුණ ද සොයයි, නුණ දැක් ලැබ සිහිල් සොයයි. ඔවුහු යම් යම් දැක් ලැබ ඒ ඒ දැක් නොසතුටු වෙයි, මතුමත්සෙහි සොයයි. මන වඩන රසයෙහි රැළුණානු හිඳු වුවානු නෙතුණානු මුසපත් වුවානු වැතුරුණානු ලැගුණානු ඇළුණානු බැසගත්තානු ය. යමක්නු විසින් නෙල රසකෘතියට ප්‍රතිඵල කරන ලද්දී සිද්ධි ලද්දී සන්තිප්‍රපත ලද්දී දුරලත ලද්දී උපතට නුහුදුනු වුවා නුවණහිත්තෙන් දවන ලද්දී ද.

තෙතෙම නුවණින් විමසා අහර වළදයි, කෙළි පිණිස නොමැ වළදයි, මිද පිණිස අලඛිකාර පිණිස - සැරැසුම් පිණිස නො වළදයි, යම්තාක් මේ කය පැවැත්ම පිණිස සැපීම පිණිස බඩහිතී වෙදනා නැසීම පිණිස බඩසරව අනුග්‍රහ පිණිස වළදයි, මෙසේ 'පැරණි බඩහිතී වෙදනා තසම්, අලුත් වෙදනාත් නුපදවමි, මා සේ සැපීම ද වන්න්තය, අනවද්‍යභාවය ද සුව විහරණය ද වන්න්තය; යම්සේ මස්වැසීම පමණට වුණය ආලෝක කරන්නේ ද, තවද යම්සේ බර ගෙන යන පමණට අසාය කෙල් ගල්වන්නේ ද, තවද යම්සේ කතරමග තරණය කරන පමණට සුත්‍රමාසාභාරය අනුග්‍රහ කරන්නේ ද, එපරිද්දෙන් ම මහණ තෙම නුවණින් ප්‍රත්‍යාවේක්‍යා කොට අහර වළදයි, නොමැ කෙළි පිණිස වළදයි,...මාගේ ජීවිත යාත්‍රාව ද අනවද්‍යභාව ද එකවිහරණය ද වන්නේ සැ'යි. රසකෘතියට දුරු කෙරෙයි, බැහැර කෙරෙයි, විගතාත්‍ය කෙරෙයි, අත්‍යාවයට පමුණුවයි. රසකෘතිය වෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ නික්මුණේ නික්මැ ගියේ වෙසෙසින් මිදුණේ විසංසුකත වූයේ වන්න්තය, විගතමයසාද කළ සිහින් සුකත ව වෙසේ නුසි 'අවිරාඤ්ඤා ව තණහාය රසෙ ව නානුගිජ්ඣාති'යනු වේ.

එසින් වදලන මුදුනු:

“ලොකමත්‍යා න සිත්තති -පෙ- රසෙ ව නානුගිජ්ඣාති”යි

10 - 8

යමෙක් භවිච්ඡාපෙක්‍යාවෙන් සමිච්චිත වූයේ හැමකල්හි සමාතිමත් වූයේ ලොවැ (නිසිවක්නු හා) සම කොට තො සිතා ද, (මේ) ශ්‍රේණි වෙමි නො සිතා ද හිත වෙමි මත් තැත්සේ වේ ද, ඒ පුද්ගලයා හට උත්සදයෝ නො වෙයි. (ඔහු උපශාන්ත යයි කියමි.)

උපෙක්‍කවිතො සදු යතො - ‘උපෙක්‍කවිතො’ යනු: භවිච්ඡාපෙක්‍යාවෙන් සමිච්චාගත වූයේ ඇසින් රූපයක් දක (ලොභවශයෙන්) නො මැ සතුටු සිත් ඇත්තේ වෙයි, (දොමවශයෙන්) දවසට සිත් ඇත්තේ නො වෙයි, සිහි ඇතිසේ නුවණැතිසේ උපෙක්‍යා සහිත වූයේ වෙසෙයි; කතින් ශබ්දයක් අසා...සිහින් ධර්මලබ්ධියක් දන නො මැ සොභිතස් ඇත්තේ වෙයි, දෙමුත්ස් ඇත්තේ නො වෙයි, සිහි නුවණ ඇතිසේ උපෙක්‍යා සහිත වූයේ වෙසෙයි, ඇසින් මනාප වූ රූපයක් දක නො ගිඳු වෙයි, නො සතුටු වෙයි, රූන නුපදවයි; ඔහුගේ චක්‍ෂුරුදි කාය සිටියේ (නිශ්චල වූයේ) මැ වෙයි, අධ්‍යාත්මයෙහි සිත සිටියේ සුනිශ්චල වූයේ සුවිමුක්ත වූයේ වෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වක්කුනා බො පනෙව රූපං දික්ඛා අමනාපං න ඵෙකු හොති අපාතිට්ඨිතවිතොනා අලිතමනසො¹ අබ්‍යාපකතවෙතසො, නංගා සීතොච කාශො හොති, සීතං චිතතං අරුකිතතං පුසංඝිතං පුච්ඡිතතං; සොතෙන සද්දං පුජා - භාතෙන ගඬං සායිනා - ජිහ්වාය රසං සායිනා - කාශෙන පොඨ්ඛං පුසිනා - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය - මනාපං නාභිගිරුකිත නාභිගංසති න රූපං ජනෙති, තංගා සීතොච කාශො හොති, සීතං චිතතං අරුකිතතං පුසංඝිතං පුච්ඡිතතං, මනසා බො පනෙව ධම්මං විඤ්ඤාය අමනාපං න ඵෙකු හොති අපාතිට්ඨිතවිතොනා අලිතමනසො¹ අබ්‍යාපකතවෙතසො තංගා සීතොච කාශො හොති, සීතං චිතතං අරුකිතතං පුසංඝිතං පුච්ඡිතතං, වක්කුනා රූපං දික්ඛා මනාපාමනාපෙපු රූපෙපු තංගා සීතොච කාශො හොති, සීතං චිතතං අරුකිතතං පුසංඝිතං පුච්ඡිතතං, සොතෙන සද්දං පුජා - පෙ - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය මනාපාමනාපෙපු ධම්මෙපු තංගා සීතොච කාශො හොති, සීතං චිතතං අරුකිතතං පුසංඝිතං පුච්ඡිතතං, වක්කුනා රූපං දික්ඛා රජනීයෙ න රජති, දෙසනීයෙ න දුක්ඛති, මොහනීයෙ න මුග්ගති, කොපනීයෙ න කුප්පති, කිලෙසනීයෙ න කිලිංගති, මදනීයෙ න මර්ජති, සොතෙන සද්දං පුජා - පෙ - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය රජනීයෙ න රජති, දෙසනීයෙ න දුක්ඛති, මොහනීයෙ න මුග්ගති, කොපනීයෙ න කුප්පති, කිලෙසනීයෙ න කිලිංගති, මදනීයෙ න මර්ජති, දිට්ඨි දිට්ඨිමග්ගො, පුතෙ පුතමග්ගො, මුතෙ මුතමග්ගො, විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමග්ගො, දිට්ඨි න ලිප්පති,² පුතෙ න ලිප්පති,³ මුතෙ න ලිප්පති, විඤ්ඤාතෙ න ලිප්පති, දිට්ඨි අනුපයො අනපායො⁴ අනිස්සිතො අපාට්ඨිග්ගො විපාමුග්ගො විසංඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙන චෙතසා විහරති, පුතෙ මුතෙ විඤ්ඤාතෙ අනුපයො අනපායො⁴ අනිස්සිතො අපාට්ඨිග්ගො විපාමුග්ගො විසංඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙන චෙතසා විහරති.

සංවිජ්ජිති අරහතො චක්ඛු.¹ පසංගාති අරහා චක්ඛුතා රූපං. ඡන්දරාගො අරහතො නත්ති. සුච්ඡිත්තචිත්තො අරහා. සංවිජ්ජිති අරහතො සොනං. සුණංසි අරහා. මසානෙන සද්දං. ඡන්දරාගො අරහතො නත්ති. සුච්ඡිත්තචිත්තො අරහා. සංවිජ්ජිති අරහතො සානං. සායති අරහා සානෙන ගතං. ඡන්දරාගො අරහතො නත්ති. සුච්ඡිත්තචිත්තො අරහා. සංවිජ්ජිති අරහතො ජිව්හා. සායති අරහා ජිව්හාය රසං. ඡන්දරාගො අරහතො නත්ති. සංවිජ්ජිති අරහතො කායො. චූසති අරහා කායෙන ථොට්ඨබ්බං. -පෙ- සංවිජ්ජිති අරහතො මනො. විජානාති අරහා මනසා ධම්මං. ඡන්දරාගො අරහතො නත්ති. සුච්ඡිත්තචිත්තො අරහා. චක්ඛු රූපාරාමි රූපරතං රූපසම්මුදිතං. තං අරහතො දන්තං ගුත්තං රක්ඛිතං සංවුත්තං. තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙයි. සොනං සද්දාරාමි -පෙ- නානං ගතාරාමි ජිව්හා රසාරාමි රසරතා රසසම්මුදිතා. සං අරහතො දන්තා ගුත්තා රක්ඛිතා සංවුත්තා. තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙයි. කායො ථොට්ඨබ්බාරාමි -පෙ- මනො ධම්මාරාමි ධම්මරතො ධම්මසම්මුදිතො. සො අරහතො දන්තො ගුත්තො රක්ඛිතො සංවුත්තො. තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙයි.

අප්පඤ්චික විෂයයා, ආදිකම්මයා - PTS.

2. ලිපිය - පිටු. 11. මර්ක. PTS.

3. අනුප්‍රේමය - සා. PTS.

4. විකල්ප - පිටු II.

යළි ඇසින් මැ අමනාප වූ රූපයක් දක නොමිකු වූයේ (ත්‍රොධ-
වශයෙන්) නොපිහිටි සිත් ඇතිසේ නොහැකුළුණු සිත් ඇතිසේ
ව්‍යාපාද රහිත සිත් ඇත්තේ වෙයි; ඔහුගේ කය නිශ්චල වූයේ මැ වෙයි.
සිත නිශ්චල වූයේ අධ්‍යාත්මයෙහි සුසංස්ථිත සුපිඬුකත වූයේ වෙයි. කතින්
ශබ්දයක් අයා.. නැහැගෙන් ගතියක් ආශ්‍රාණය කොට දිවින් රසයක්
ආසවාද කොට - කතින් පහසක් ස්පශ්‍ය කොට - මතසින් ඛමියක් දැන
ඉපොලමිතයට නොගිජු වෙයි, නොසතුටු වෙයි, රුග නුපදවයි. ඒ
රහත්වුගේ කය නිශ්චල වූයේ මැ වෙයි, අධ්‍යාත්මයෙහි සිත නිශ්චල
වූයේ මොනනාටට පිහිටියේ වෙසෙසින් මිදුණේ වෙයි. යළි සිතින් මැ
අමනාප වූ ධර්මාලමිතයක් දැන නොමිකු වෙයි, (ත්‍රොධවශයෙන්) නො
පිහිටි සිත් ඇතිසේ නොහැකුළුණු සිත් ඇතිසේ ව්‍යාපාද රහිත
සිත් ඇතිසේ වෙයි. ඔහුගේ කය නිශ්චල වූයේ මැ වෙයි, අධ්‍යාත්මයෙහි සිත
පිහිටියේ සුසංස්ථිත සුපිඬුකත වෙයි. ඇසින් රූපයක් දක මනාපාමනාපරූප
යන්හි ඔහුගේ කය සිටියේ (-නිශ්චල වූයේ) මැ වෙයි, සිත අධ්‍යාත්මයෙහි
සිටියේ සුපිහිටියේ සුපිඬුකත වෙයි. කතින් ශබ්දයක් අසා...මතසින්
ඛමියක් දැන මනාපාමනාපඛමියන්හි ඔහුගේ කය සිටියේ මැ වෙයි, සිත...
සුපිඬුකත වෙයි. ඇසින් රූපයක් දක ඇලුම් කටයුතු වස්තුවෙහි නො
ඇලෙයි, ආරාම ඉපදවියා සුත්තෙහි ආරාම නුපදවයි, මුලාවියා සුත්තෙහි
මුලා නොවෙයි, කිපියා සුත්තෙහි නොකිපෙයි, කෙලෙසියා සුත්තෙහි
නොකෙලෙසෙයි, මත්තියා සුත්තෙහි නොමත් වෙයි. කතින් ශබ්දයක්
අසා...මතසින් ඛමියක් දැන රජනිය වස්තුවෙහි නොඇලෙයි, දෙසනිය-
යෙහි - මොහනියෙහි - කොටනියෙහි - කිලෙසනියෙහි - මිදනිය
වස්තුවෙහි නොමත් වෙයි. රූපාලමිතයෙහි (වක්‍ෂුර්විඥානයෙන්) දුටු පමණ
වූයේ ශබ්දයතනයෙහි ශ්‍රාවණාත්‍ර වූයේ මුතාලමිතයෙහි මුත (-පැමිණ
ගන්නා ලද) මාත්‍ර වූයේ ඛමිමාරමිතයෙහි විඤ්ඤාත්‍ර වූයේ වෙයි; වක්‍ෂුර්
විඤ්ඤායෙන් දුටු රූපාරමිතයෙහි (තාමණ්ණදුෂ්පිලපයෙන්) නොඇලෙයි,
ශබ්දාලමිතයෙහි නොඇලෙයි, ගතිරසස්ප්‍රචාරව්‍යාලමිතයෙහි නොඇලෙයි,
ඛමිලමිතයෙහි නොඇලෙයි; රූපාලමිතයෙහි තාමණ්ණ නැත්තේ
දුෂ්‍ය නොවූයේ අතීත වූයේ නොබැදුණේ වෙසෙසින් මිදුණේ නො
ගෙදුණේ විමය්‍යාදිකාත සිතින් සුකත ව වෙසෙසි, ශ්‍රාවණයෙහි - මුතයෙහි-
විඤ්ඤායෙහි තාමණ්ණ නැත්තේ...විමය්‍යාදිකාත සිතින් සුකත වැ වෙසෙසි.

රහත්තට ඇය ලැබෙයි, රහත් තෙම ඇසින් රූප දකී, ඡන්දරුගයක්
රහත් හට නැත, රහත් තෙම වෙසෙසින් මිදුණු සිත් ඇත්තේ ය.
රහත්තට ශ්‍රොත්‍රප්‍රසාදය ලැබෙයි, රහත් තෙම කතින් ශබ්ද අසයි,
ඡන්දරුගය රහත් හට නැත, රහත් තෙම සුපිඬුකතවිතත යැ. රහත් හට
ශ්‍රාණය - රහත් තෙම සුපිඬුකතවිතත යැ. ඡන්දප්‍රසාදය - කායප්‍රසාදය-
රහත් හට මනස ලැබෙයි, රහත් තෙම මතසින් ඛමිය දැනගනී,
ඡන්දරුගය රහත් හට නැත, රහත් තෙම සුපිඬුකතවිතත යැ, ඇය රූපාරාමි
යැ, රූපයෙහි ඇලුණේ යැ, රූපයෙහි සතුටු වූයේ යැ, එය රහත්වු විසින්
දමනය කරන ලද, ගොපනය කරන ලද, රක්තා ලද, සංවර කරන
ලද, යළි ඒ ඇය සංවර පිණිස දහම් දෙසයි. කත ශබ්දාරාමි යැ...
නැහැය ගතිරාමි යැ - දිව රසාරාමි යැ - කය ස්ප්‍රචාරව්‍යාරාමි යැ - මනස
ඛමිය ඇලුම් කොට ඇත්තේ යැ, ඛමිතය යැ ඛමියෙහි සතුටු වූයේ යැ. ඒ
මනස රහත්වු විසින් දනන යැ ගුප්ත යැ රක්ත යැ සංවර යැ, ඒ මනස
සංවර පිණිස දහම් දෙසයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1. “දන්තං තසනති සමිඨං දන්තං රාජාභිරුහනී,
දන්තං භෙදනං මහාසමිඨං මහාසමිඨං යො’තිවාසං තිතිකඛනී. a
2. වරමස්සතරා දන්තං ආජානිකං ව සිකුචා,
කුඤ්ඤා වා මහාසමිඨං අතභිදන්තං තසො වරං. a
3. ත භි ඵතෙහි යාතෙහි නවෙස්ස අගනං දිසං,
යථතතනා² සුදන්තන දන්තං දන්තන නවෙස්සි. a
4. විශාසු ත විකම්පනේ³ විපාමුතො පුනඛනවා,
දන්තකුමමිත්තපාතො තෙ ලොකෙ විජිතාචරිතො. b
5. සසිඤ්ඤානි භාවිතානි⁴ අරක්කතඛනිදා ව සබ්බලොකෙ,
නිබ්බිජ්ඣ ඉමං පරඤ්චලොකං කාලං කඛිධි තාචරිතො
සදන්තො”⁵ති. c

උපෙක්ඛිතො සදාති - සදා සබ්බද සබ්බකාලං නිව්චකාලං බ්‍රවකාලං -ප- පච්ඡිකම් වයොධිකම්.⁶ සතොති වතුහි කාරණෙහි සතො: කාසෙ කාසානුපසංඝාතාසනිපට්ඨානං භාවෙතො සතො, වෙදනාසු - විතො - ඛමමිත්ත ඛමමිත්තපාතොසනිපට්ඨානං භාවෙතො සතො -ප- සො ව්‍රිව්චි සතො’ති - ‘උපෙක්ඛිතො සදා සතො.’

න ලොකෙ මඤ්ඤතෙ සමිත්ති - ‘සදිසො හමිසම්’ති මානං ත ජනෙති ජාතිකා වා ගොතෙතන වා -ප- අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙත වා වඤ්ඤාති - ‘ත ලොකෙ මඤ්ඤතෙ සමි.’

න විසෙසි න නිවෙසොති - ‘සෙසො හමිසම්’ති අතිමානං ත ජනෙති ජාතිකා වා ගොතෙතන වා -ප- අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙත වා වඤ්ඤාති - න විසෙසි න නිවෙසොති, තසො සතො සතො උසංඝාති - ‘තසො’ති අරහතො ඛණ්ඩවස්ස, උසංඝාති සතොසදා රුහුණදෙ පදාසුසදෙ මොහුසුසදෙ මොහුසුසදෙ දිව්වුසුසදෙ කිලෙසුසදෙ කම්මුසුසදෙ; තසානිම උසංඝාති න සතො ත සංවිජ්ජනති නුපලඛනති පටිත්තා සමුච්ඡිකා වුපසනා පටිපාසනා අනඤ්ඤාසනා සද්ධාසනා දඛිනා’ති - ‘තසො සතො සතො උසංඝාති.’

තෙතාන ගතවා:

“උපෙක්ඛිතො සදා සතො න ලොකෙ මඤ්ඤතෙ සමි,
ත විසෙසි න නිවෙසොති තසො සතො සතො උසංඝාති”ති.

1. කුඤ්ඤා ව - PTS. 2. සථානතො - PTS 3. විකම්පනේ සිමු. I. PTS.
4. විසෙසිතො - සිමු. II. PTS. 5. සුදන්තො - සො. PTS.
6. වයොධිකො - සිමු. II. පච්ඡිකම් වයොධිකො - PTS. a. ඛමමිත්ත - තාතවසන.
b. ඛමමිත්ත - ඛමමිත්ත වසන. c. සුතභිජාත - සසිඤ්ඤාති.

1. දූමුණු ඇතකු අසකු මැ බොහෝදෙනා රැස්වූ තැනට පමුණුවත්, රජ ද දූමුණු ඇතකු පිට මැ නැගෙයි, යමෙක් අනුත් ඔණු පරොක්ඛස් ඉවසා නම් දූමුණා වූ හෙතෙම මිනිසුන් අතුරෙහි උත්තම යි.

2. අභිතරයෝ දූමුණානු මැ උතුම් වෙති, ආජාතය අභිතෝ ද භෞකිවයෝ ද කුසුඤ්ඤා නම් වූ මහඥානු ද දූමුණානු මැ උතුම් වෙති, ඊට වඩා (මාභිභාවතාඤ්ඤා) ඥාත්මදම්භය කරන ලද්දේ උත්තම යි.

3. දූමුණු මහණ තෙම (පුළිභාගයෙහි ඉන්ද්‍රියදම්භයෙන්) දූමුණා වූ (අපරභාගයෙහි ආයතීමාභිභාවනාවෙන්) මනාව දූමුණා වූ සිතින් අගත නම් වූ නිජාණදිශාවට යම්සේ සේ ද, මේ ඥාත්මදායී යානයෙන් එසේ නො මැ යන්නේ යි.

4. යම් හෙතෙක් ත්‍රිවිධමානසෙහි කම්පා නො වෙත් ද, පුතර්-භවයෙන් මිදුණානු ද, (රහත්පල සබ්බසාන) දන්නතුමයට පැමිණියානු ද ඔවුහු මේ සත්තිලොකයෙහි දිනුවානු නම් වෙත්.

5. යමක්නු විසින් අධ්‍යාත්ම වූ ද බාහිර වූ ද සියලු ලොකයෙහි (වජ්‍රසූරදි) ඝනිඤ්ඤායෝ (ත්‍රිලංකණයට නඟා) වෙසෙසින් වඩන ලද්දහු ද, භාෂිත ඉන්ද්‍රිය ඇති ඒ දන්න වූ පුද්ගල තෙම (ඤ්ඤාපරසන්නති සබ්බසාන) මේ ලොව හා පරලොව හා දූත මිරණකාලය බලාපොරොත්තු වේ යයි.

උපෙක්ඛකො සද්ධ - හැමද සියලුද සියලු කල දිනපතා තිරතුරු පස්විම වයස් කොටසෙහි; සතො - සතර කරුණකින් සිහි ඇතිසේ; කසෙහි කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානය වඩමින් සිහි ඇතිසේ, වෙදනාවන්හි- විතතයෙහි - ධර්මයන්හි ධර්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානය වඩමින් සිහි ඇතිසේ... හෙතෙම සිහි ඇතැයි කියනු ලැබේ නුසි 'උපෙක්ඛකො සද්ධ සතො' යනු වේ.

න ලොකෙ මඤ්ඤාතෙ සමං - 'මම් සද්ධයෙමි' ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ...එක්තරා වස්තුවකින් හෝ මානස නුපදවා නුසි 'න ලොකෙ මඤ්ඤාතෙ සමං' යනු වේ.

න විසෙසි න නිවෙය්‍යො - 'මම් ශ්‍රෙණි වෙමි' ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ...එක්තරා වස්තුවකින් හෝ අභිමානය නුපදවයි; 'මම් හිත වෙමි' ජාතියෙන් හෝ...එක්තරා වස්තුවකින් හෝ මානස නුපදවා නුසි 'න විසෙසි න නිවෙය්‍යො' යනු වේ.

තස්ස නො සන්ති උස්සද්ධ - 'තස්ස' යනු: අර්ථ කම්මාසුචි හට; උස්සද්ධ යනු: උස්සද්ධයෝ සතෙකි: රාගොත්ඤ්ඤය දොෂ - මොහ - මාන-දෂට්ඨ - කෙලය - කමොත්ඤ්ඤ යැයි; ඒ රහත් හට මේ උත්ඤ්ඤයෝ නැත, නො වෙති, අවිදුමාන වෙති, නො ලැබෙත්; ප්‍රතිණ වූවානු සමුච්ඡින්න වූවානු සන්තිදුණානු දුර්ගත ලද්දහු අභවොත්පත්තික වූවානු ඥානාත්තින් දග්ධ වූවානු නුසි 'තස්ස නො සන්ති උස්සද්ධ' යනු වේ.

එසින් වදාලන මුද්‍රා:

“උපෙක්ඛකො - ලෙ - තස්ස නො සන්ති උස්සද්ධ”යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යස්ස නිස්සයතා නත්ථි ඤාතො ධම්මං අනිස්සිතො,
භවාය විභවාය වා¹ තණ්හා යස්ස න විජ්ජති.

යස්ස නිස්සයතා නත්ථිති - 'යස්ස'ති අරහතො ඛණ්ණයවස්ස; නිස්සයතාති ථෙඨ නිස්සයා: තණ්හාතිස්සයො ව දිට්ඨිතිස්සයො ව; -පෙ- අයං තණ්හා නිස්සයො - 2ප- අයං දිට්ඨිතිස්සයො, තස්ස තණ්හාතිස්සයො උභිතො දිට්ඨිතිස්සයො පටිතිස්සවෙඨා. තණ්හාතිස්සයස්ස පතිතතතා දිට්ඨිතිස්සයස්ස පටිතිස්සවෙඨතතා නිස්සයතා යස්ස නත්ථි න සත්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති. පතිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපටස්සඥා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණභිතා දඬස්සාති - 'යස්ස නිස්සයතා නත්ථි'.

ඤාතො ධම්මං අනිස්සිතොති - 'ඤාතො'ති ඤාතො ජාතිතො කුලසිතො තිරසිතො විතාවසිතො විභුතං කතො; 'සබ්බෙ සඛාරා අනිව්වා'ති සබ්බෙ සඛාරා දුක්ඛා'ති 'සබ්බෙ ධම්මා අත්තතා'ති -පෙ- යං කිංඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බතතං නිරොධධම්මං'ති ඤාතො ජාතිතො කුලසිතො තිරසිතො විතාවසිතො විභුතං කතො; අනිස්සිතොති ථෙඨ නිස්සයා: තණ්හාතිස්සයො ව දිට්ඨිතිස්සයො ව -පෙ- අයං තණ්හාතිස්සයො -පෙ- අයං දිට්ඨිතිස්සයො, තණ්හා-නිස්සයං පහාය දිට්ඨිතිස්සයං පටිතිස්සජ්ජිතො වකුට්ඨං අනිස්සිතො සොතො අනිස්සිතො ඝාතං අනිස්සිතො ජීව්හං අනිස්සිතො කායං අනිස්සිතො මනං අනිස්සිතො. රූපෙ සද්දෙ ගඤ්ඤි රසෙ ථොට්ඨබ්බෙ කුලං ගණං ආවායං -පෙ- දිට්ඨිසුගමුතවිඤ්ඤාදාබ්බෙ ධම්මෙ අනිස්සිතො අතලුච්ඡිතො අනුපගතො අතඤ්ඤාසිතො අනඤ්ඤාසන්නා නික්ඛන්තො නිස්සවො* විසඤ්ඤාසන්නා විමර්ශාදිකතෙත වෙගසා විතරති'ති - 'ඤාතො ධම්මං අනිස්සිතො.'

භවාය විභවාය වා¹ තණ්හා යස්ස න විජ්ජතිති - 'තණ්හා'ති රූප-තණ්හා, සද්දතණ්හා, ගඤ්ඤතණ්හා, රසතණ්හා, ථොට්ඨබ්බතණ්හා, ධම්ම-තණ්හා, යස්සාති -අරහතො ඛණ්ණයවස්ස; භවායාති -භවදිට්ඨියා; විභවායාති විභවදිට්ඨියා; භවායාති - සස්සතදිට්ඨියා වා; විභවායාති - උච්ච්ඡිදිට්ඨියා; 'භවාය'ති පුතපුතභවාය² පුතපුත ගතීයා පුතපුත උප්පත්තියා පුතපුත පටිසංඝියා පුතපුත අත්තභාවාහිතිබ්බතතියා, තණ්හා යස්ස නත්ථි න සත්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති පතිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපටස්සඥා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණභිතා දඬස්සාති - භවාය විතවාය ව තණ්හා යස්ස න විජ්ජති.

තෙනාහ භතවා:

"යස්ස නිස්සයතා නත්ථි ඤාතො ධම්මං අනිස්සිතො,
භවාය විභවාය වා තණ්හා යස්ස න විජ්ජති"ති.

1. විභවාය ව - PTS. 2. නිසවෙඨා - PTS.
3. පුතපුතා භවාය - සං. - PTS.

ගම් කෂිණාසුරියක් හට (තෘණදූපටි) නිශ්‍රය බව තැන් ද, (ගමේත් අතිහාරාදී ආකාරයෙන් සියලු) ධර්ම දූත අතිශ්‍රිත වූයේ ද, ගම්කුට හවදූපටියෙහි හෝ විහරදූපටියෙහි තෘණාච අවිදුමාන වේ ද; (ඔහු උපශාන්ත යයි කියමි.)

යසා නිසායතා නපථි - 'යසා' යනු: අතීත් කෂිණාසුරියක් හට; නිසායතා - තෘණානිශ්‍රය ද දූපටිනිශ්‍රය දූ'යි නිශ්‍රය දෙකෙකි...ඔහු විසින් තෘණානිශ්‍රය නසන ලද, දූපටිනිශ්‍රය දුරලන ලද; තෘණානිශ්‍රය ප්‍රතිණ හෙයින් දූපටිනිශ්‍රය දුරුලූ හෙයින් නිශ්‍රය බව ගමක් හට තැන්ද නො වේ ද අවිදුමාන ද නො ලැබේ ද, ප්‍රතිණ වූවා. ඥානාන්තින් දගබ් නුසි 'යසා නිසායතා නපථි' යනු වේ.

ඤ්චා ධම්මා අතිසසිතො - 'ඤ්චා' යනු: දූත දූතගෙන කුලතය කොට තීරණය කොට විතාවන කොට විභූත කොට, සියලු සංස්කාරයෝ අතිහාරා'යි, 'සියලු සංස්කාරයෝ දුක්භ'යි, 'සියලු ධර්මයෝ අනාත්මක යි. .උපදනා පිටවී ඇති ඒ සියල්ල නැසෙනසුලු යැ'යි දූත.. විභූත කොට; අතිසසිතො- තෘණා දූපටි යැයි නිශ්‍රයයෝ දෙදෙනෙකි...තෘණානිශ්‍රය නසා දූපටිනිශ්‍රය දුරලා චක්ෂුස අතිශ්‍රිත වූයේ ශ්‍රෝත්‍ර - ශ්‍රාණ - ජීහ්වා- මහස අතිශ්‍රිත වූයේ, රූප ශබ්ද - ගන්ධ - රස - ස්ප්‍රභව්‍යයන් - කුලය - ගණයා - ආවාසය. දූපටි ශ්‍රාවණ විභූතව්‍ය ධර්මයන් ඇසුරු නො කෙළේ නො ඇලුණේ නො පැමිණියේ නො පිවිසියේ නො බැසගත්තේ නික්මුණේ නික්මැගියේ වෙසෙසින් මිදුණේ විසංසුතන වූයේ විගතමය්‍යාදි කළ සිතින් වෙසෙස නුසි 'ඤ්චා ධම්මා අතිසසිතො' යනු වේ.

භවාය විභවාය වා තණ්හා යසා න විජ්ජති - 'තණ්හා' යනු: රූපයෙහි තෘණාව ශබ්ද - ගන්ධ - රස - ස්ප්‍රභව්‍ය - ධර්මතෘණා යි යසා- අතීත් කෂිණාසුරි හට; භවාය - හවදූපටියෙහි; විභවාය - විහරදූපටියෙහි; භවාය -ශාස්වතදූපටියෙහි හෝ; විභවාය - උචේත්දූපටියෙහි; භවාය - පුත පුතා ගවයෙහි පුතපුතා ගතියෙහි පුතපුතා උත්තරතියෙහි පුතපුතා පුතියෙහි පුතපුතා අත්මගාවයාගේ පහළ වීමෙහි තෘණාව ගමක් හට තැන් ද නො වේ ද විදුමාන නො වේ ද නො ලැබේ ද, ප්‍රතිණ වූවා සමූචිත්තා වූවා සත්තිදුග්ගි දුරලන ලද්දී උපතට නුසුදුසු වූවා නුවණ- හිත්තෙන් දංත ලද්දී නුසි 'භවාය විභවාය වා තණ්හා යසා න විජ්ජති' යනු වේ.

උදින් වර්ගය, ප්‍රිදුත්‍ර:

යසා නිසායතා නපථි -පෙ- තණ්හා යසා න විජ්ජති"යි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

10 - 10

තං මුමි උපසන්නො'ති කාමෙසු අනපෙක්ඛිනං,
ගන්තො¹ තස්ස න විජ්ජන්ති අතරි² සො විසත්තිකං.

තං මුමි උපසන්නොති - උපසන්නො, වූපසන්නො නිබ්බූතො පටිපසායාදො'ති තං මුමි කං කපෙමි තං භණ්ණාමි තං දීපයාමි තං වොහරාමි'ති - කං මුමි උපසන්නො.

කාමෙසු අනපෙක්ඛිනිනති - 'කාමා'ති උද්දනසො දො කාමා; වච්ඡු-කාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති වච්ඡුකාමා -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. වච්ඡුකාමෙ පරිජාතිත්වා කිලෙසකාමෙ පභාය පජ්ඣන්ති; විනොදිත්වා බ්‍යන්තිකරිත්වා අනතාවං ගමෙත්වා; කාමෙසු අනපෙක්ඛිනිනති විතකාමො, වත්තකාමො, වන්තකාමො, මුග්ගකාමො, පභිතකාමො, පටිතිස්සංඛිකාමො, කාමෙසු විතරාගො, විගතරාගො, වත්තරාගො, වන්තරාගො, මුග්ගරාගො, පභිතරාගො, පටිතිස්සංඛිකරාගො නිවර්තනො නිබ්බූතො සීතිභූතො සුඛපට්ඨංවෙදි බ්‍රහ්මභූතෙත අත්තන්තා විහරති'ති - 'කාමෙසු අනපෙක්ඛිනං.'

ගන්තො¹ තස්ස න විජ්ජන්තිති - 'ගන්තො'ති වත්තාරො ගන්තො. අභිජ්ඣා-කායගන්තො, ව්‍යාපාරදා කායගන්තො³ සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්තො ඉදංසම්මාතිතිවෙසො කායගන්තො; අත්තනො දිට්ඨියා රාගො අභිජ්ඣා කායගන්තො³; පරවාදෙසු ආසාදනො අසම්මයො ව්‍යාපාදෙ කායගන්තො; අත්තනො, සීලා වා වතං වා සීලබ්බතං වා පරාමසති සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්තො; අත්තනො දිට්ඨි ඉදං සම්මාතිතිවෙසො කායගන්තො³ තස්සාති අරත්තො භිණ්ණවස්ස; ගන්තො තස්ස නත්ති න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති පභිතා සමුවිජ්ජන්තා වූපසන්නා පටිපසායාදො අනබ්බුපත්තිකා සද්ධෙග්ගිනා දඩ්ඨා'ති - 'ගන්තො තස්ස න විජ්ජන්ති.'

අතරි සො විසත්තිකන්ති - 'විසත්තිකා' වුච්චති තණ්හා, යො රාගො සාරගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. විසත්තිකාති - කෙනවෙය්න විසත්තිකා විසත්තිකා විසත්තිකා; විසාලාති විසත්තිකා, විසවාදි⁴ විසත්තිකා, විසමාති විසත්තිකා, විසකකාති'ති විසත්තිකා, විසංහරති'ති විසත්තිකා, විසංවාදිකා'ති විසත්තිකා, විසමුලා'ති විසත්තිකා, විසඵලා'ති විසත්තිකා, විසපරිභොගා'ති විසත්තිකා; විසාලා වා පන සා තණ්හා රූපෙ සද්දෙ ගණක ෮සෙ ඵොට්ඨබ්බෙ කුසල ගණෙ ආවාසෙ -පෙ- දිට්ඨිසුත්තමුත්තිකා-තණ්හෙසු ඛමෙමසු විසතා විසත්තිකා'ති විසත්තිකා, "අතරි සො විසත්තිකා"ති සො ඉමං විසත්තිකං තණ්හං අතරි උත්තරි පතරි සමතිකකම් විතිවත්තති'ති 'අතරි සො විසත්තිකං'.

තෙනාහ ගභවා:

"කං මුමි උපසන්නො'ති කාමෙසු අනපෙක්ඛිනං,
ගන්තො තස්ස න විජ්ජන්ති අතරි සො විසත්තිකා"ති.

1. ගන්තො - මුද්ද. 2. අතරි - PTS. 3. කායගන්තො - මුද්ද.
4. විසවාදි - PTS.

10 - 10

විසාකාමකෙලයකාමයන්හි අපේක්ෂා රහිත වූ ඒ රහත්වු ‘උපසන්නාය’ කියවමි. ඔහුට (අභිබ්බාසාසාදි) භ්‍රාතෘයෝ විද්‍යමාන නො වෙති. හෙතෙම භාෂණාව තරණය කෙළේ යි.

තං චූෂි උපසන්නා - (යට දක්වු) ඔහු සන්තිදුණේ යැ වෙසෙසින් සන්තිදුණේ යැ නිවුණේ යැ නැසූ කෙලෙස් ඇත්තේ යැයි පවසමි ඔහු කියමි බෙණෙමි - දක්වමි - ව්‍යවහාර කෙරෙමි නුසි ‘තං චූෂි උපසන්නා’ යනු වේ.

කාමමසු අනිපෙක්ෂිතං - ‘කාමා’ යනු: උදෙසේ විසින් කාමයෝ දෙදෙනෙකු: පස්තුකාමයෝ ද කෙලයකාමයෝ දැයි. වස්තුකාමයන් පරිජාතනය කොට කෙලයකාමයන් හැර දුරු කොට බැහැර කොට විගතානත කොට අනන්‍යාවට පවුණුවා. කාමමසු අනිපෙක්ෂිතං - පහවූ කාම ඇත්තේ තරත ලද - වමනය කළ - මුදුන ලද - ප්‍රභිණ කළ - දුරලන ලද කාම ඇත්තේ; කාමයන්හි පහවූ රාග ඇත්තේ විගතරාග වූයේ ත්‍යාගකරාග - වානකරාග - මුක්තරාග - ප්‍රභිණරාග - ප්‍රතිනිසාචරාග වූයේ භාෂණ රහිත වූයේ නිදුණේ සිහිල් වූයේ සුව විදින සුලු වූයේ ශ්‍රෙණි වූ සිහිත් සුක්ක ව වූයේ නුසි ‘කාමමසු අනිපෙක්ෂිතං’ යනු වේ.

ගජා තසා න විජ්ජනති - ‘ගජා’ යනු: භ්‍රාතෘයෝ සතර දෙනෙකු: අභිබ්බාසාසායග්‍රන්ථ යැ, විශාචාදකායග්‍රන්ථ යැ, ශීලවුතපරාමිකායග්‍රන්ථ යැ, ඉදංසකානිතිවේශකායග්‍රන්ථ යැයි; තමා ගැත්තා ලද දූෂටියෙහි රාගය අභිබ්බාසාසායග්‍රන්ථ යැ, පරවාදයන්හි කොපය හා කෝ සතුට විශාචාදකාය - ග්‍රන්ථ යැ, තමාගේ ශීලය හෝ චිත්ත හෝ ශීලවුතය දැඩිව ගැනීම ශීලවුතපරාමිකායග්‍රන්ථ යැ, තමා (නුනුවණින්) ගත් දූෂටිය ඉදංසකානිතිවේශකායග්‍රන්ථ යැයි. තසා - අතීත් කෘතියාවු හට; ගජා තසා න විජ්ජනති - ග්‍රන්ථයෝ ඔහුට නැත, නො වෙති, විද්‍යමාන නො වෙති, නො ලැබෙති, ප්‍රභිණයක සමුවර්තනයක සන්තිදුණාහ, දුරලන ලද්දකු අනවේශානපතතිකයක ශුභාත්තින් දගවූ වූවානු නුසි - ‘ගජා තසා න විජ්ජනති’ යනු වේ.

අතරි සො විසතතිකං - ‘විසතතිකා’ යි භාෂණාව කියනු ලබයි, යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක්...අභිබ්බාවත් ලොහඅකුලලමුලයෙක් වේ ද, එය යි. විසතතිකං - කිනම් අරුතෙකින් ‘විසතතිකා’ වූ ද යත්? පතළ වූවා නුසි විසතතිකා යැ, විශාලවූවා නුසි විසතතිකා යැ, විශාල නුසි විසතතිකා යැ, විෂමවූවා නුසි විසතතිකා යැ, ඉවසා නුසි විසතතිකා යැ, (සිත) වෙසෙසින් තකුළවා නුසි විසතතිකා යැ, විශංචාදන කරන්නී නුසි විසතතිකා යැ, විෂ (=දුෂ්ඨතෙකු කම්) යට මුල වූවා නුසි විසතතිකා යැ, විෂඵල ඇත් නුසි විසතතිකා යැ, විෂපරිභෝග ඇත් නුසි විසතතිකා යැ; තවද විශාල වූ ඒ භාෂණාව රූපයෙහි ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රච්චිත යෙහි කුලයෙහි ගණයෙහි ආවාසයෙහි...දූෂටිමුතවුතවිශ්‍යව්‍යාස බිම්යන්හි පතළා විශාල වූවා නුසි විසතතිකා නුසි. අතරි සො විසතතිකං - හෙතෙම මේ විසතතිකා නම් භාෂණාව තරණය කෙළේ ය, උත් තරණය පුතරණය සමතිකුණය කෙළේ ය, ඉක්ම වූයේ නුසි ‘අතරි සො විසතතිකං’ යනු වේ

එයින් වදාලා බුදුන්

“තං චූෂි උපසන්නාති - පො - අතරි සො විසතතිකං” යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

10 - 11

න තස්ස පුත්තා පසවො¹ බෙත්තං වඤ්ඤා චිත්තී,
අත්තා වා පි තිරත්තා² වා න තස්මි උපලබ්භති.

න තස්ස පුත්තා පසවො බෙත්තං වඤ්ඤා චිත්තීති - 'තා'ති පටිපක්ඛණ්‍යා; නිසානි අරහතො භික්ඛාසවස්ස; පුත්තාති වත්තාණං පුත්තා; අත්තො පුත්තො, බෙත්තො පුත්තො, දිත්තාණං පුත්තො, අත්තොවාසිකො පුත්තො; පසවොති අපේළකා කුකුලාචාසකරා භජිතවාස්සාදිවා; බෙත්තනති සාප්‍රිබ්භතං චිත්තබ්භතං මුත්තබ්භතං මාසබ්භතං යවබෙත්තං ගොඛුම-බෙත්තං තිලබ්භතං; වඤ්ඤාති සරවඤ්ඤා කොට්ඨවඤ්ඤා පුරවඤ්ඤා පච්ඡාදවඤ්ඤා ආරවඤ්ඤා විහාරවඤ්ඤා. න තස්ස පුත්තා පසවො බෙත්තං වඤ්ඤා චිත්තීති තස්ස පුත්තපරික්ඛණ්‍යා වා පසුපරික්ඛණ්‍යා වා බෙත්තපරික්ඛණ්‍යා වා වඤ්ඤාපරික්ඛණ්‍යා වා තස්ස න සත්ති න සංචිත්තනති³ නුපලබ්භනති⁴ පටිකා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපස්සාදා අභිබ්බාසාදිකා සද්දණ්ඨිකා දඩ්ඨා'ති - 'න තස්ස පුත්තා පසවො බෙත්තං වඤ්ඤා චිත්තීති.'

අත්තා වා පි තිරත්තා වා න තස්මි උපලබ්භතිති - 'අත්තා'ති සස්සතද්විකී නත්ති. තිරත්තාති උච්චද්විකී නත්ති. 'අත්තා'ති ගතිතං නත්ති; 'තිරත්තා'ති මුඤ්ඤාතබ්බං නත්ති; යස්ස නත්ති ගතිතං, තස්ස නත්ති මුඤ්ඤාතබ්බං. යස්ස නත්ති මුඤ්ඤාතබ්බං. තස්ස නත්ති ගතිතං. ගාහමුඤ්ඤාන-සමතිකානන්තො අරහා වුද්ධිපරිභාතිචිතිවත්තො. සො වුත්තවාසො විශුද්ධ-වරණො -පෙ- ජාතිමාරණසංඝාණං නත්ති තස්ස පුත්තබ්භවො'ති - අත්තා වා පි තිරත්තා වා න තස්මි උපලබ්භති.

තෙනාහ සගවා:

"න තස්ස පුත්තා පසවො බෙත්තං වඤ්ඤා චිත්තී,
අත්තා වා පි තිරත්තා වා න තස්මි උපලබ්භති"ති.

10 - 12

තස්ස නා වජ්ජු⁵ පුත්තා දසවා සමෙක්ඛාසමණා,
තං තස්ස අපුරෙක්ඛතං තස්මා වාදද්ද තෙරති.

1. පසවො වා - මුඛ. 2. අත්තා වා පි තිරත්තා - PTS.

3. සරවඤ්ඤා. සී. 11. *ච්ඡා. 4. චිත්තනති - ස

5. නුපලබ්භනති PTS 6. පච්ඡා - ද්.

10 - 11

ඒ ක්ෂිණාසුචි හට පුත්‍රයෝ ද (ගෙරිසරක් ආදි) පසුවරියෝ ද තැන්තාහු ය, කෙත් වන් ද නැත. තවද ඔහු කෙරෙහි ශාඛිතදූෂටිය හෝ උචේදදූෂටිය නම් නො ලැබේ.

න නසස පුතතා පසවො ඛෙතතා චක්ඛුඤ්ච විජ්ජති - 'න' යනු: ප්‍රතික්ෂෙප යැ; තසස - අතීත් ක්ෂිණාසුචි හට; පුතතා - පුත්‍රයෝ සතර - දෙනෙකි: අනුජපුත්‍ර යැ, ක්ෂෙත්‍රජපුත්‍ර යැ, දික්කකපුත්‍ර යැ, අනෙතවාසික පුත්‍ර යැයි. පසවො - එළුනිසරළු යැ, කුකුළුනුරු යැ, ඇත්අත්භවවෙලඔහු සි. ඛෙතතා - හැල්කෙත යැ, විකෙත යැ, මුංකෙත යැ, මැකෙත යැ, යවකෙත යැ, තිරිඟුකෙත යැ, තලකෙත යි. චක්ඛු - ගෙටතු යැ, කොටුවතු යැ, පෙරටතු යැ, පසුවතු යැ, අරම්භතු යැ, වෙහෙරවතු යි. න නසස පුතතා පසවො ඛෙතතා චක්ඛුඤ්ච විජ්ජති - ඔහුට පුත්‍රපරිග්‍රහයෙන් (=පුත්‍රයන් හේ අශැතියෙන්) නො... නැත, නො වෙසි විද්‍යමාන නො වෙසි නො ලැබේ; (ඔහු විසින් පරිග්‍රහයෙන්) ප්‍රතික්ෂ කාරක ලද්දහු සිඳින ලද්දහු සන් - සිදුණාහු දුරලක ලද්දහු උපතට නො පුදුසු වූවාහු ත්‍රවණනිත්තෙන් දවන ලද්දහු නුසි. 'න නසස පුතතා පසවො ඛෙතතා චක්ඛුඤ්ච විජ්ජති' යනු මේ.

අතතා වා පි නිරතතා වා න තසමි උපලබ්භති - අතතා - ශාඛිත - දූෂටිය නැත; නිරතතා - උචේදදූෂටිය නැත; 'ආත්ම'යැ'යි ගතයුත්තෙන් නැත, 'නිරාත්ම'යැ'යි හලයුත්තෙන් නැත; යම් පුද්ගලයකුට (තාණ්ණෙදි වශයෙන්) නතයුත්තෙන් නැත් නම්, ඔහුට හල යුත්තෙන් නැත, යමක් හට හලයුත්තෙන් නැත් නම්, ඔහුට ගතයුත්තෙන් නැත; ගැනීමත් හැරීමත් ඉන්මැ වූ රහත් තෙම වැඩීමත් පිරිසීමත් ඉන්මැවූයේ යැ. තෙතම දිසු බඩ්ඞරවස් ඇත්තේ යැ, පුරුදු කළ වරණධම් ඇත්තේ යැ...ඔහුට ජාතිමරණසංසාරය පුතර්භවය නැත් නුසි 'අතතා වා'පි නිරතතා වා න තසමි උපලබ්භති' යනු මේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“න නසස පුතතා පසවො -ප- න තසමි උපලබ්භති”යි.

10 - 12

යම් (රුහාදි) දෙසකින් (දිව්‍යමනුෂ්‍යාදි) පාඨමේතයෝ ද, (ශාසන යෙන් පිටත්හි) මනණබලුණෝ ද, (ඒ රහත්හු රහරකත යැ යනාදින්) කියන්නාහු නම්, ඒ දෙසය ඔහු විසින් නො පෙරවූ කරන ලද්දේය. එහෙයින් (ගෙතෙම) නිකුට්ඨතයන්හි කම්පා නො මේ.

යෙහි නං චජ්ජ¹ පුද්ගලා අපථා සමන්තාසමානාති - 'පුද්ගලා'ති පුද් කිලක ජනනති'ති පුද්ගලා, පුද් අවිගතකකායදිට්ඨිකා'ති පුද්ගලා, පුද් සන්ධානා මුත්තලාකකා'ති පුද්ගලා, පුද් සබ්බතති අවුට්ඨිකා'ති පුද්ගලා, පුද් තානානිසංඛාරෙ අනිසංඛාරනති'ති පුද්ගලා, පුද් තානානිසංඛාරෙ වුත්තනති'ති පුද්ගලා, පුද් නානාසත්තාපෙති සත්තාසත්තති'ති පුද්ගලා, පුද් තානාපරිලාභෙති පරිබ්බාදනති'ති පුද්ගලා, පුද් පඤ්චක සාමාන්තෙසු රහතා හිංඤා ගච්ඡා මුච්ඡිතා අපෙකාපනතා, ලභ්‍යා ලාභිතා පමුත්තා'ති පුද්ගලා; පුද් පඤ්චති නිවර්තනෙති අවුතා නිවුතා ඔවුතා පිහිතා පටිච්ඡන්තා පටිකුප්පිතා'ති පුද්ගලා. සමන්තාසමානෙකෙවි ඉතො බිහිංඤා පරිබ්බාද්ධතා පරිබ්බාද්ධසමාපනතා. මුත්තලාකකාති - යෙකෙවි ගොවාදිකා. යෙහි නං චජ්ජ පුද්ගලා අපථා සමන්තාසමානාති - පුද්ගලා යෙන රුහත ව්‍යදයස්ස, යෙන ව්‍යදයෙහි ව්‍යදයස්ස, යෙන මොහෙහි ව්‍යදයස්ස, යෙන මාත්තෙහි ව්‍යදයස්ස, යෙන දිට්ඨිතා ව්‍යදයස්ස, යෙන උභිද්ධතා ව්‍යදයස්ස, යෙන විචිකිච්ඡා ව්‍යදයස්ස, යෙන අනුසංයෙති ව්‍යදයස්ස, රහතා'ති වා දුට්ඨිකා'ති වා මුත්තලාකකා'ති වා විනිබ්බතා'ති වා පරිබ්බාදනති'ති වා විකේශනතො'ති වා අනිබ්බා ගතො'ති වා ථාමගතො'ති වා; තෙ අනිසංඛාරා පතිතා. අනිසංඛාරා පතිතතතා ගතියා යෙන නං ව්‍යදයස්ස, නෙරසිකකා'ති වා තිරිඡ්ඡාතසයාතිකකා'ති වා පෙතති - විසසිකකා'ති වා මුත්තලාකකා'ති වා දෙවො'ති වා රුපි'ති වා අරුපි'ති වා සඤ්ඤා'ති වා අසඤ්ඤා'ති වා නෙවසඤ්ඤාතසඤ්ඤා'ති වා; තො යෙනු තප්පි පට්ඨායා නත්ති භාරණා නත්ති යෙන නං ව්‍යදයස්ස කප්පෙයස්ස ගණෙයස්ස දිප්පෙයස්ස වොගරෙයස්සනති - 'යෙන නං චජ්ජ පුද්ගලා අපථා සමන්තාසමානාති'.

නං තසං අපුරෙකකතනති - 'තසං'ති අරහතො භික්ඛාසවස්ස. පුරෙකකතනති - ථෙව පුරෙකකරු: තණ්හාපුරෙකකරු ව දිට්ඨිපුරෙකකරු ව -පප- අයා තණ්හාපුරෙකකරු -පප- අයා දිට්ඨිපුරෙකකරු -පප- තසං තණ්හාපුරෙකකරු: පතිතො, දිට්ඨිපුරෙකකරු: පටිතිස්සවෙති. තණ්හාපුරෙකකරුසං පතිතතතා දිට්ඨිපුරෙකකරුසං පටිතිස්සවෙතිතතා ත තණ්හං වා දිට්ඨිං වා පුරතො භව්වා වරති න තණ්හාපෙජා න තණ්හා - කෙතු න තණ්හාධාතෙයසා න දිට්ඨිකපජා න දිට්ඨිකකතු න දිට්ඨික - පතෙයසා. න තණ්හාය වා දිට්ඨිං වා පට්ඨාපිතො වරති'ති - 'තං තසං අපුරෙකකතනං'.

තසං වාදෙසු නෙජතිති - 'තසං'ති තසං තංකාරණා තංකතු තසංවෙයා² හංනිද්ධා³ වාදෙසු උපවාදෙසු නිකුස ගරාය අතිතතියා අවිඤ්ඤාගාරිකාය නෙජති න ඉඤ්ඤාති න වලති න වෙධති තසංවෙධති න සමපට්ඨතිති - 'තසං වාදෙසු නෙජති'.

1. චජ්ජ - සු. යෙන වාජ්ජ - PTS

2. හං පට්ඨායා - කප්පෙ

3. හංනිද්ධා - සිඤ්ඤා II.

යෙහි නං වස්ත්‍ර, පුපුරුණු අපේ සමාජමානවයන් - 'පුපුරුණු' යනු: බොහෝ කෙසෙල්කුත් උපදවත් නුසි පුපුරුණුවෝ යැ, බොහෝ වූ තො නැසු සත්කාරයදැයි ඇත්තානු නුසි පුපුරුණුවෝ යැ, බොහෝ ශාස්ත්‍රාත්මක මුහුණු බලන්නානු නුසි පුපුරුණුවෝ යැ, බොහෝ වූ නිරයාදි සියලු ගතිවලින් නො නැතිවීයානු නුසි පුපුරුණුවෝ යැ, බොහෝ වූ තානා කම්මානසංස්කාරයන් රැස් කෙරෙත් නුසි පුපුරුණුවෝ යැ, බොහෝ වූ තානා ඔහයන් තෙත් වහනය කරනු ලැබෙත් නුසි පුපුරුණුවෝ යැ, බොහෝ වූ තානා සත්කාරයන් තෙත් තැවෙත් නුසි පුපුරුණුවෝ යැ, බොහෝ වූ තානා පරිදායන් ගෙන් දැවෙත් නුසි පුපුරුණුවෝ යැ, බොහෝ වූ පස්කම්මානසත්ති ඇලුණානු ගිජුවූවානු ගෙඩුණානු මුසපත් වූවානු ඇතුළත් වූවානු ලත්ත වූවානු ලත්තින වූවානු පරිවර්ත වූවානු නුසි-පුපුරුණුවෝ යැ, බොහෝ වූ පසුබිම්වරණයන්ගෙන් අවිවාද - නිවිවාද - අපවිවාද - පිහිත - ප්‍රතිවිවාද - අපවිවාද වූවානු නුසි - පුපුරුණුවෝ යි. සමාජය - මේ ශාස්ත්‍රයෙන් බැහැර යම් කිසි පරිදිදකට පැමිණියානු පැවිදි වූවානු යැ. මානවයා - යම් කිසි තොවැදි බවුණෝ යැ. යෙහි නං වස්ත්‍ර, පුපුරුණු අපේ සමාජමානවයන් - පාටක්පනයෝ යම් රාගයකින් (නුගුණ) කිසිත්තානු නම්, යම් දෝෂයකින් - මොහයකින් - මානවයකින් - දෝෂයකින් - මානවයකින් - පිහිටිත්තානු කින් - යම් අනුගතවීමෙන්ගෙන් රාගරක්ත යැ නෝ දෝෂ යැ - මුස යැ - පිහිටි යැ - පරාමාණු යැ - විසෂ්ටයට ගිය යැ - අනිසෘට්ට ගිය යැ නෝ තදබවට ගිය යැ යි නෝ කිසිත්තානු නම්, ඒ අනිසෘට්ටයෝ ප්‍රතිණ කරන ලද්දෙනුය, අනිසෘට්ටයන් ප්‍රතිණ කළ හෙයින් යම් හෙයින් කින් ඔහු තෙරිසත් වන්නෝ යැ යි හෝ තිරිසත් යොති ඇත්තෙකැයි හෝ ප්‍රෙතයකි ඇත්තෙකැයි නෝ මිහිසෙකැයි නෝ පදවිසෙකැයි හෝ රූපි යැ හෝ අරූපි යැ හෝ සංඝී යැ හෝ අසංඝී යැ හෝ තෙතවසංඝී නාසංඝී යැ යි හෝ එක්තරා ගතිකයින් කියන්නානු නම්, යම් හෙයකින් කියන්නානු නම්, බිහින්නානු නම්, දක්වන්නානු නම්, වතරන්නානු නම්, ඒ හෙයුම නැත, ප්‍රත්‍යය නැත, කාරණය නැත් නුසි 'යෙහි නං වස්ත්‍ර, පුපුරුණු අපේ සමාජමානවයන්' යනු මේ.

තං තාන අපුරුණකතං - 'තාන' යනු ඒ අතීත ක්‍රියාමාර්ගයකි. පුරුණ - කතං - තානොපුරුණකාරය දැවිපුරුණකාරය දැව පෙරවූ කිරීම් දෙකෙකි... ඔහු විසින් තානොපුරුණකාරය තෙත ලද්දේය, දැවිපුරුණකාරය දුරලත ලද්දේය. තානොපුරුණකාරය නැසු හෙයින් දැවිපුරුණකාරය දුරලු හෙයින් තානොව නෝ දැවිය නෝ පෙරවූ කොට නො හැසිරෙයි, තානොබවත් ඇතින් - තානො කෙසෙල් ඇතින් - තානොබවත් බව ඇත්තේ - දැවිබවත් ඇතින් - දැවිසත්තු ඇතින් - දැවිසිපතිතාවය ඇත්තේ නො හැසිරෙයි, තානොව විසින් නෝ දැවිය විසින් නෝ පිරිවරන ලද්දේ නො හැසිරේ නුසි 'තං තාන අපුරුණකතං' යනු මේ.

තසමා වාදෙසු නෙපති - 'තසමා' යනු: එහෙයින් එකරුණෙන් ඒ හෙයුගෙන් ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ තීරණයෙන්; වාදෙසු - උපවාදයන්හි තීරණයන් ගතියෙන් අතීතියෙන් නො කැපෙයි නො කම්පා වෙයි නො සැලෙයි නො වෙවුලයි ඉතා නො වෙවුලයි. පුනපුනා ගො වෙවුලා නුසි 'තසමා වාදෙසු නෙපති' යනු මේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තෙතාහ ගතවා:

“යෙන නං චජ්ජං¹ පුට්ඨජානා අපථා සමිණ්ඩාගමිණා,
නං තස්ස අභුජෙකකිතා තස්මා වාදෙසු තෙජ්ඣ”ති.

10 - 18

විතපගතො අමච්ඡරී න උසෙසු² වදනෙ මුති,
න සමෙසු න ඔසමසු කපාං තෙති අකපිසො.

විතපගතො අමච්ඡරී - ‘ගෙඩො’ වුවහි තණතා. යො රුතො සාරාතො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොතො අකුසලමූලං. යසෙසසො ගෙතො පභිතො සමුච්ඡින්නො චූපසන්නො පටිපසන්නො අනබ්බසන්නො සංඝාණිකා දසෙසා; සො වුවහි විතපගතො. සො රුපෙ අභිභො -පෙ- දිව්ඤ්ඤාමුඛ විඤ්ඤානබ්බසු බසමෙසු අභිභො අනච්ඡිකා අනච්ඡිකා පනතො විතපගතො විතපගතො වතපගතො වතපගතො මුතපගතො පභිත- ගෙතො පටිතිස්සවත්තො නිවත්තො -පෙ- බුහමිසුතන අතතා විතර්ථාති විතපගතො. අමච්ඡරී - මච්ඡරීගතා පඤ්ච මච්ඡරීගතා: ආවාස- මච්ඡරීගං, කුලමච්ඡරීගං, ලාභමච්ඡරීගං, වණ්ණමච්ඡරීගං, බමමමච්ඡරීගං. යං එවරුපං මච්ඡරීගං -පෙ- ගාහො වුවහි මච්ඡරීගං. යසෙසසං මච්ඡරීගං පභිතං සමුච්ඡිකතං චූපසන්නං පටිපසන්නං අනබ්බසන්නං සංඝාණිකා දසෙසා, සො වුවහි අමච්ඡරී - ‘විතපගතො අමච්ඡරී’.

න උසෙසු² වදනෙ මුති න සමෙසු න ඔසමසු - ‘මුති’ මොනං වුවහි සද්ධං -පෙ- සංඝාණිකාමුඛ සො මුති; සෙයො ගමිණීති වා සද්ධො ගමිණීති වා හිතො ගමිණීති වා න වදති න කපෙති න ගණති න දිපෙති න වොතරති - න උසෙසු වදනෙ මුති න සමෙසු න ඔසමසු.

කපාං තෙති අකපිසොති - ‘කපාං’ති ඤේ කපාං; තණතා- කපාං ව දිව්ඤ්ඤා ව -පෙ- අයං තණතාකපාං -පෙ- අයං දිව්ඤ්ඤාකපාං. තස්ස තණතාකපාං පභිතො දිව්ඤ්ඤාකපාං පටිතිස්සවත්තො; තණතාකපාං පභිතතො දිව්ඤ්ඤාකපාං පටිතිස්සවත්තො තණතාකපාං වා දිව්ඤ්ඤාකපාං වා තෙති න උපෙති න උපෙති න ගණතාති න පරමසති, නාභිතිවිසති - ‘කපාං තෙති.’ අකපිසොති ‘කපාං’ති ඤේ කපාං; තණතාකපාං ව දිව්ඤ්ඤාකපාං ව. -පෙ- අයං තණතාකපාං -පෙ- අයං දිව්ඤ්ඤාකපාං. තස්ස තණතාකපාං පභිතො දිව්ඤ්ඤාකපාං පටිතිස්සවත්තො. තස්ස තණතාකපාං පභිතතො දිව්ඤ්ඤාකපාං පටිතිස්සවත්තො තණතාකපාං වා දිව්ඤ්ඤාකපාං වා න කපෙති න ජනෙති න සද්ධතෙති න තිබ්බතෙති නාභිතිබ්බතෙති - ‘කපාං තෙති අකපිසො.’

1. යෙන චජ්ජං - PTS. 2. යසෙසු - PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එයින් වදාලන බ්‍රහ්ම:

“ගෙන නං චිත්තං -පෙ- නසමා වාදෙසු නෙජති” යි.

10 - 18

පහවූ තාමණා ඇති නො මසුරු වූ ක්ෂණාත්‍රව මුනි තෙම විශිෂ්ටයන් කෙරෙහි (තමා ඇතුළත් කොට අනිමාන වශයෙන්) නො කියයි, සමාන-යන් කෙරෙහි ලා නො කියයි, තීතයන් කෙරෙහි ලා නො කියයි. තාමණාදූෂටිකල් රහිත වූයේ කල්‍යාණයට නො පැමිණේ.

විතගෙබො අමච්ඡරි - ‘නෙව’ යයි තාමණාව කියනු ලබයි; යම් රාගයෙන් සංරාගයක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුශලමූලයෙන් වේ ද එය යි. යමක්නු විසින් තෙල ගෙබය නසන ලද ද සිඳින ලද ද සන්-සිදුවන ලද ද දුරලන ලද ද උපතට නුසුදුසු කරන ලද ද නුවණ-ගින්නෙන් දවන ලද ද හෙතෙම ‘විතගෙබො’ යයි කියනු ලැබේ. හෙතෙම රූපයෙහි අභිභව යැ...දූෂටිකල්විභවය බවින් අනිමාන වේ යි, නො ගෙබුණේ යැ, නො මුසපත් වූයේ යැ, නො බැසගත්තන් යැ, පිතගෙබො යැ විතන - භ්‍යක්ත - මුක්ත - ප්‍රතිණ - ප්‍රතිනිසාභගෙබො යැ, තාමණා රහිත වූයේ...ශ්‍රේෂ්ඨ වූ සිතින් යුක්ත ව වෙසේ නුසි ‘විතගෙබො’ යනු වේ. අමච්ඡරි - ‘මච්ඡරිය’ නම්: ආවාස - කුල - ලාභ - වණ් - බවිමාත්සයී යැ යි මාත්සයී පසෙකි. මෙබඳු වූ යම් මසුරු බවෙන්...ශ්‍රාගයෙන් වේ නම්, නම් මච්ඡරිය යි කියනු ලැබෙයි. යමක්නු විසින් තෙල මාත්සයීය නසන ලද ද සිඳින ලද ද සන්සිදුවන ලද ද දුරලන ලද ද උපතට නුසුදුසු කරන ලද ද නුවණගින්නෙන් තසන ලද ද හෙතෙම, ‘අමච්ඡරි’ යයි කියනු ලැබේ නුසි ‘විතගෙබො අමච්ඡරි’ යනු වේ.

න උසෙසු වදනෙ මුනි න සමෙසු න බමෙසු - ‘මුනි’ යනු ‘මොන’යි නුවණ කියනු ලැබෙයි...‘මම ශ්‍රේෂ්ඨයෙමි’ හෝ ‘මම සද්‍යයෙමි’ හෝ ‘මම භික්ෂුයෙමි’ හෝ නො පවසයි නො කියයි නො බෙණෙයි නො දක්වයි, නො වහරා නුසි ‘න උසෙසු වදනෙ මුනි න සමෙසු න බමෙසු’ යනු වේ.

කප්‍යං නෙති අකප්පියො - ‘කප්‍ය’ නම්: තාමණාකල්‍ය යැ දූෂටිකල්‍ය යැයි කල්‍යාණයෝ දෙදෙනෙකි. ඔහු විසින් තාමණාකල්‍ය ප්‍රතිණ යැ, දූෂටිකල්‍ය ප්‍රතිනිසාභ යැ, තාමණාකල්‍ය ප්‍රතිණ බැවින් දූෂටිකල්‍ය ප්‍රතිනිසාභ බැවින් තාමණාකල්‍යයට හෝ දූෂටිකල්‍යයට හෝ නො පැමිණෙයි නො එළබෙයි නො ගනී නො පරාමිති කෙරෙයි නො පිටිසේ නුසි ‘කප්‍යං නෙති’ යනු වේ. අකප්පියො - ‘කප්‍යා’ යනු කල්‍යාණයෝ දෙදෙනෙකි: තාමණාකල්‍ය දූෂටිකල්‍ය දෙකි...තාමණාකල්‍ය ප්‍රතිණ හෙයින් දූෂටිකල්‍ය ප්‍රතිනිසාභ හෙයින් තාමණාකල්‍ය හෝ දූෂටිකල්‍ය හෝ කල්‍යාණය නො කෙරෙයි, නුපදවයි, වෙසෙසින් නුපදවයි, නො නිපදවයි, වෙසෙසින් නො නිපදවා නුසි ‘කප්‍යං නෙති අකප්පියො’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එයින් වදාළන බුදුහු:

“විතගෙයො අමුච්ඡිති -පෙ- කසං තෙති අකප්පියො”ති

10 - 14

ලොවැ යම් කණිකාසුචයක්හට මාගේ යැයි ගන්නා ලද දූෂණ නැත් ද, යළි අවිද්‍යාමාන බැවින් යොක නොකෙරේ ද, සියලු බිම්ගන්නි ඡන්දවශයෙන් අගනීයට නො යේ ද, ඒ රහත් තෙම එකානතයෙන් ‘ශාන්තයෙකැ’යි කියනු ලැබේ.

යසං ලොකෙ සකං නප්පි - ‘යසං’ යනු: අතින් කණිකාසුචයක්හට සකං නප්පි - යමක්හට ‘මේ මාගේ හෝ යැ, ආ මෙරමාගේ හෝ යැ’යි ගන්නා ලද පරාමිතිතය කළ අභිතිවේශ කළ ඇතුළත් වැ සිටි බැසගන්නා ලද කිසි රූපගතයෙන් වෙදනා-සංකෘ - සංඛාර - විකෘණ-ගතයක් නැත් ද අවිද්‍යාමාන ද..සුවණගින්නෙන් දවන ලද කුසි ‘යසං ලොකෙ සකං නප්පි’ යනු වේ.

අසනා ව න සොචති - ‘විපරිණත (-වෙනස් වූ) වස්තුවට හෝ යොක නොකෙරෙයි, වස්තුව වෙනස් වූ කල්හි හෝ යොක නොකෙරෙයි, මාගේ ඇස ජවනස් වී යැයි යොක නොකෙරෙයි, මාගේ කන - නැගැය-දිව - කය - මෙනස - රූප - ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රභව්‍යයෝ - භූලය-ගණ්‍යා - ආවාසය - - ලාභය - යශය - ප්‍රශංසාව - සුඛය - විවර - පිණිසාන-සෙතාසන - ශිලානිපච්චයනෝපරිකාර - මවු - පියා - බැයා-බුතැණිය-පුත්‍රයා - දුතීතාව - මිත්‍රයෝ - සහායයෝ - නෑයෝ - මාගේ සහලේන්ද්‍රයෝ වෙනස් වූයේ යොක නොකෙරෙයි, නො වෙහෙසෙයි, නො වැලැපෙයි, ලෙහි පැහැර නො ගබ්බි, සැමමාගයට නො පැමිණේ කුසි මෙසේ ත්’ - අසනා ව න සොචති’ යනු වේ. නොසොත් අසාන (-අමුච්චිති) වූ දූෂණවෙදනාවෙන් සපයී කරන ලද්දේ මිඛනා ලද්දේ පිටිසියේ සමච්ඡිත වූයේ යොක නොකෙරෙයි...සමමාගයට නො පැමිණෙයි, වක්‍රාරෝගයෙන් සපයී කරන ලද්දේ පිඨිත වූයේ සමච්ඡිත වූයේ සමච්ඡිත වූයේ යොක නොකෙරෙයි...සමමාගයට නො පැමිණෙයි, ග්‍රොත්‍රාරෝගයෙන් - ශ්‍රාණ-රෝගයෙන් - ජිහ්වාරෝගයෙන් - කාශරෝගයෙන් - ශීර්ශාරෝගයෙන් - කණි-රෝගයෙන් - මුඛරෝගයෙන් - දන්තාරෝගයෙන් - කාශයෙන් - ශ්වාසයෙන් - පිතසයෙන් - දහයෙන් - ජීවරයෙන් - කුක්කිකාරෝගයෙන් - මුත්තියෙන් - අතිකාරයෙන් - ආමශුලයෙන් - වීරෙච්ඡයෙන් - කුශ්චයෙන් - ගණ්ඩයෙන් - කිලාසයෙන් - ගොසයෙන් - අපසාරයෙන් - දදාසෙන් - කණ්ඩුගීයෙන් - මහාකුභයෙන් - නිසංඝර්ජන - අකුල්පකුල් පැළීමෙන් - රත්පිඨිත් - මවුමෙහ යෙන් - අර්ශසින් - පොලයෙන් - තග්‍රොගයෙන් - පිතතරෝගයෙන් - ගෙලමේ-රෝගයෙන් - වාතරෝගයෙන් - සාන්තිපාතිකරෝගයෙන් - සාකුච්චයාස-යෙන් උපන් රෝගයෙන් - විෂමපිණ්ඩරෝගයෙන් උපන් රෝගයෙන් - උපක්‍රමයෙන් උපන් රෝගයෙන් - කම්පිපාකස් ආබාධයෙන් - සිතයෙන් - උණ්ණයෙන් - සයින් - පට්ඨිත් - මැසිමුදුරු වා අවි දික්ද පසසින් සපයී කරන ලද්දේ පිඨිත වූයේ පිටිසියේ සමච්ඡිත වූයේ යොක නොකෙරෙයි, නො වෙහෙසෙයි, නො වැලැපෙයි, ලෙහි පැහැර නො ගබ්බි, සමමාගයට නො පැමිණේ කුසි මෙසේ ත්- ‘අසනා ව න සොචති’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අථවා, අසනො අසංවිජ්ජමානෙ අනුපලබ්ධමානෙ¹ අනු වත මේ², තං වත මේ නත්ති, සියා වත මේ, තං චතා'හං න ලභාමි'ති³ න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරතතාලිං කන්දති න සමෙමාහං ආපජ්ජති'ති - 'එවමපි අසතා ව න සොචති.'

ධම්මෙසු ච න ගච්ඡති⁴ - න ඡන්දනතිං ගච්ඡති, න දෙසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භ්‍යාගතිං ගච්ඡති; න රුක්ඛසෙන ගච්ඡති; න දෙසව්‍යසන ගච්ඡති; න මොඛවසෙන ගච්ඡති; න මාන-වසෙන ගච්ඡති; න දිට්ඨිව්‍යසන ගච්ඡති; න උද්ධව්‍යව්‍යසන ගච්ඡති; න විචිකිච්ඡාවසෙන ගච්ඡති; න අනුසංව්‍යව්‍යසන ගච්ඡති; න ච වග්ගොති ධම්මොති යාගති තිගති වුග්ගති සංභරීයති'ති - 'ධම්මෙසු ච න ගච්ඡති.'

ස ථෙ සනෙතාති මුම්මතිති - 'සො සනෙතා උපසනෙතා වූපසනෙතා නිබ්බුතො පටිපසංග්ගො'ති වුච්චති පවුච්චති කපිගති හණිගති දිට්ඨගති චොගරිගති'ති - 'ස ථෙ සනෙතා'ති වුච්චති.

තෙනාහ භගවා:

“යස්ස ලොකෙ සකං නත්ති අසතා ව න සොචති,
ධම්මෙසු ච න ගච්ඡති ස ථෙ සනෙතා'ති වුච්චති”ති.

සුත්තකදසුත්තනිද්දෙසො දසමො.

11

කලහවිවාදසුත්තනිද්දෙසො

අථ කලහවිවාදසුත්තනිද්දෙසො වුච්චති:

11 - 1

කුතො පහුතා කලහා විවාද
පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා ව,
මානාතිමානා සහපසුතා ව
කුතො පහුතා¹ තෙ තද්ධික භූති.

කුතො පහුතා¹ කලහා විවාද'ති - 'කලහො'ති එකෙන ආකාරෙන කලහො; විවාදොති පි තඤ්ඤාව; යො කලහො, යො විවාදො. යො විවාදො, තො කලහො. අථවා, අපරෙන ආකාරෙන විවාදො වුච්චති: කලහස්ස පුබ්බසායො විවාදො; රුජානොපි රුජ්ඣි විවාදනති. බත්තිසාපි බත්තිසෙති විවාදනති. භ්‍රාතූණාපි භ්‍රාතූණෙති විවාදනති. ගහපතිපි² ගහපතිති විවාදනති. මාතාපි පුත්තෙන විවාදති. පුත්තොපි මාතරා විවාදති. පිතූපි පුත්තෙන විවාදති. පුත්තොපි පිතරා විවාදති. භාතාපි භාතරා විවාදති. භාතොපි හභිතිසා විවාදති. හභිතිපි භාතරා විවාදති. සතායොපි සතායෙන විවාදති. අයං විවාදො.

1. අනුපලබ්ධමානෙ - PTS. 2. අසතා වත මේ තං - සිඞ්. II, PTS.

3. න ච ලභාමි - සිඞ්. II.

4. බහුතා - හෙ.ප.

5. හහපතිසාපි - PTS.

තොහොත් නැත්තාවූ අවිද්‍යමාන වූ තොලැබෙන්නාවූ වස්තුවෙහි මට ඵ්දෙය එකානතයෙන් වූයේ ය, ඒ පෙර උපන් දෙය දැන් මට නැත, යමක් මට වන්නේ නම්, මම එය එකානතයෙන් නො ලබමි' යොක නො කෙරෙයි, නො වෙහෙසෙයි, නො වැළැපෙයි, ලෙගි අත් ගසා නො ගබඩයි, බලවත් මොහොති නො පැමිණේ නුසි මෙසේ ත් 'අසතා ව න සොචති' යනු වේ.

ධම්මෙසු ව න ගච්ඡති - ජන්දයෙන් අගතියට නො යෙයි, දොෂයෙන් අගතියට නො යෙයි, මොහයෙන් අගතියට නො යෙයි, හසින් අගතියට නො යෙයි, රාගවශයෙන් නො යෙයි, දොෂවශයෙන් - මොහවශයෙන් - මානවශයෙන් - දූෂිතවශයෙන් - ඕනෑකාරවශයෙන් - විවිධත්වය වශයෙන් - අනුගත වශයෙන් නො යෙයි, ව්‍යුහ වූ ධර්මයන් විසින් නො ද යවනු ලැබෙයි, පවුණුවනු ලැබෙයි, වහනය කරනු ලැබෙයි, ගරිනු ලැබේ නුසි 'ධම්මෙසු ව න ගච්ඡති' යනු වේ.

ස වෙ සහොනාති වුච්චති - හෙතෙම භාන්ත යැ උපකාන්ත යැ ව්‍යුපකාන්ත යැ තීව්‍රණේ යැ පහවූ කෙලකදරථ ඇත්තේ යැ'යි වුච්චති පවසනු ලැබෙයි කියනු ලැබෙයි බණනු ලැබෙයි, දක්වනු ලැබෙයි ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ නුසි 'ස වෙ සහොනාති වුච්චති' යනු වේ.

එසින් වදාලග වුදුනු:

“යසං ලොකෙ -ලෙ- ස වෙ සහොනාති වුච්චති”යි.

දහමැති 'සුරාපෙද' සූත්‍ර නිදේශය යි.

11

කලහවිවාදසූත්‍රනිදේශය

ඉක්කිති 'කලහවිවාද' සූත්‍රනිදේශය කියනු ලැබේ:

11 - 1

කලහයෝත් විවාදයෝත් කොතැනින් උපන්නාහු ද? පරිදෙව-කොකයෝ ද මාත්තයෝ ද මාන - අභිමානකයෝ ද පිසුනු වචනකයෝ ද යන ඒ (අවිවාදාරාම) කෙලකබ්බියෝ කොතැනින් උපන්නාහු ද ඒ අභිය වදාල මැනවි.

කුතො පසුතා කලහා විවාදා - 'කලහ' නම්: එක් අසුරෙකින් කලහයා. 'විවාද' නමුදු එය මැ යි, යමෙක් කලහය නම්, හේ විවාද යැ, යමෙක් විවාදය නම් හේ කලහයයි, තොහොත් අන් අසුරෙකින් විවාදය කියනු ලැබෙයි: කලහයාගේ පූජිතාගය විවාද යයි; රජහු ද රජුන් සමග විවාද කෙරෙති, ක්ෂත්‍රියයෝ ද ක්ෂත්‍රියයන් සමග විවාද කෙරෙති, බමුණෝ ද බමුණන් සමග විවාද කෙරෙති, ගැහැටියෝ ද ගැහැටියන් සමග විවාද කෙරෙති, මවු ද පුතු සමග විවාද කෙරෙයි, පුතා ද මව සමග විවාද කෙරෙයි, පියා ද පුතු සමග විවාද කෙරෙයි, පුතා ද පියහු සමග විවාද කෙරෙයි, සොහොයුරා ද සොහොයුරු සමග විවාද කෙරෙයි, සොහොයුරා ද සොහොයුරිය සමග විවාද කෙරෙයි, සොහොයුරිය ද සොහොයුරු සමග විවාද කෙරෙයි, යහළුවා ද යහළුවා සමග විවාද කෙරෙයි, මේ විවාදයයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කහමො කලහනා? ආනාරිකා¹ දණ්ඩපසුතා කායෙන වාචාය කලහං කරොනති. පබ්බජිතා ආපත්තිං ආපජ්ජන්තා කායෙන වාචාය කලහං කරොනති. අයං කලහො.

කුතො පසුතා කලහා විවාදා²ති - කලහා ච විවාද ච කුතො පසුතා? කුතො ජාතා? කුතො සඤ්ජාතා? කුතො නිබ්බන්තා? කුතො අභිනිබ්බන්තා? කුතො පාතුභුතා? කිත්තිදුතා? කිංසමුදයා? කිඤ්ජාතිකා? කිම්පභවා?ති කලහස්ස ච විවාදස්ස ච මූලං පුච්ඡති. හෙතා පුච්ඡති, නිදානං පුච්ඡති, සමභවං පුච්ඡති, පභවං පුච්ඡති, සමුවහානං පුච්ඡති, ආහාරං පුච්ඡති, ආරම්භණං පුච්ඡති, උච්චයං පුච්ඡති, සමුදයං පුච්ඡති, පසුච්ඡති, යාවති, අපේක්ඛති³, පසාදෙතිති - 'කුතො පසුතා කලහා විවාදා.'

පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා වා⁴ති - 'පරිදෙවො'ති ඤාතිබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස භොගබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස රොගබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස සීලබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා බ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා, ආදෙවිතතං පරිදෙවිතතං, වාචා පලාපො විපලාපො ලාලපො ලාලප්පනං⁵; 1. ශෝභාකාති ඤාතිබ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස භොග - රොග - සීල - දිට්ඨි බ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා බ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස, සොකො සොචනා සොචිතතං, අනො සොකො අනො පරිසොකො අනො දුකො⁶ අනො පරිදුකො, වෙනසො පරිජ්ඣායනා දෙමනස්සං සොකාසලො⁷; මච්ඡරාති පඤ්ච මච්ඡරාති: - ආවාසමච්ඡරයං කුලමච්ඡරයං ලාභමච්ඡරයං වණ්ණමච්ඡරයං ධම්මමච්ඡරයං. යං ඵවරූපං මච්ඡරයං මච්ඡරායනා මච්ඡරාසිතතං, වෙවිච්ඡං කදරියං කට්ඨකඤ්චිකතා අභ්‍යාසිතතං විතතස්ස; 8. ඉදං වුවච්ඡි මච්ඡරයං. අපිච්ච ඛණ්ඩමච්ඡරයමපි මච්ඡරයං, ඛාතුමච්ඡරයමපි මච්ඡරයං, ආයතනමච්ඡරයමපි මච්ඡරයං; ගාතො වුවච්ඡි මච්ඡරයනති - පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා ව.

මානාතිමානා සහපසුතා⁸ වා⁹ති - 'මානො'ති ඉධෙකාවචා මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොතතන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොකා - රකාය වා ධනෙන වා අපරිකිතෙන¹⁰ වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායත - නෙන වා විජ්ජාධිකෙන වා¹¹ ඥාතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ජිනා, අතිමානොති ඉධෙකාවචා පරං අතිමඤ්ඤාති ජාතියා වා ගොතතන වා - පෙ - අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ජිනා.

1. අනාරිකා - සිමු. II. 2. අපේක්ඛාසති - සිමු. II.
3. ලාලප්පනං - සිමු. II. මජ්. PTS.
4. ලාලප්පාසිතතං - සිමු. II. මජ්. PTS. 5. වාසො - ස.
6. පෙසුණං - සිමු. II. 7. අජ්ඣායනෙන - ස.
8. විජ්ජාධිකෙන වා - කම්ම.
9. සම්ම - ධම්මසමුපසාදවිසංඛිත. 10. බුද්ධකම්මාසිතත.

කලහය කවරේ ද? ගිහිවැසියෝ දඹුවමෙහි පෙළඹෙනු කයින් වචසින් කලහ කෙරෙති. පැවිද්දේ ඇවැත් අවදනානු කයින් වචසින් කලහ කෙරෙත්. ජම් කලහ යයි. ඤාණ පහුතා කලහා විවාද-කලහයෝ ද විවාදයෝ ද කොතැනින් වූවාහු ද කොසින් උපත්තාහු ද කොසින් හවගත්තාහු ද කොසින් නිපත්තාහු ද කොසින් වෙසෙසින් නිපත්තාහු ද කොසින් පහළ වූවාහු ද කුමක් නිදන කොට ඇත්තාහු ද කුමක් සමුදය කොට ඇත්තාහු ද කුමක් ජායී කොට ඇත්තාහු ද කුමක් ප්‍රභව කොට ඇත්තාහු දැයි කලහයාගේ ද විවාදයාගේ ද මූලය විචාරයි, හෙතුව - නිදන - සමාවය - ප්‍රභවය - සමුප්පාතය - ආකාරය - ආලම්භනය - ප්‍රත්‍යය - සමුදය විචාරයි, වෙසෙසින් විචාරයි, ආයාචනය කෙරෙයි, කැමැති කරවයි, පනදවා නුසි 'කුතො පහුතා කලහා විවාද' යනු වේ

පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා ව - 'පරිදෙව' නම්: තැන්ගේ විනාශයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ හෝ භෞතවිනාශයෙන් හෝ - රෝගව්‍යසනයෙන් හෝ - ශිලිව්‍යසනයෙන් හෝ - දෛව්‍යසනයෙන් හෝ - එක්තරා ව්‍යසනයකින් හෝ යුක්ත වූවහුගේ එක්තරා දුඛහෙතුවකින් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ නම් කියා හැඟීමක් ගුණ කියා හැඟීමක් හඬන අයුරෙක් ගුණ කියා හඬන අයුරෙක් හඬන බවෙන් ගුණ කියා හඬන බවක් ප්‍රලාපයෙන් විප්‍රලාපයෙන් ප්‍රතිප්‍රායා ලපනයෙන් ලාලසතාකාරයෙන් ලාලපිත බවෙන් වේ ද එය යි. 'සොක' නම්: ශුචිව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ හොඟ - රෝග - ශිල - දෛව්‍යසනයෙන් හෝ පහස්නා ලද්දහුගේ එක්තරා ව්‍යසනයකින් හෝ යුක්ත වූවහුගේ එක්තරා දුඛහෙතුවකින් සපයී කරන ලද්දහුගේ නොකයෙන් නොකාකාරයෙන් නොක කළ බවෙන් අභ්‍යන්තර නොකයෙන් අභ්‍යන්තරයෙහි පරිනොකයෙන් අභ්‍යන්තරදෘෂ්ටයෙන් අභ්‍යන්තරපරිදෘෂ්ටයෙන් සිත දූවෙන අයුරෙක් දෙමිනසෙන් හොක නමැති හුලෙක් වේ ද එය යි. 'මච්ඡර' නම්: අව්‍යායාත්සයයී යැ කුල - ලාභ - වණි - ධර්මාත්සයයී යැයි මාත්සයයී පසසයි. මෙබඳු වූ යම් මුදුරු බවක් මුදුරු ආකාරයෙන් මාත්සයයීයෙන් යුක්ත බවක් සහවනු කැමැති බවෙන් අනායයී බවෙන් කටුකාසීයෙන් සිත හඳුළුවන බවෙන් සිත ගාත්පසින් ගන්නා ලද බවෙන් වේ ද, මේ මාත්සයයී යි කියනු ලැබේ. හවද සකකිමාත්සයයීය ද - ධාතු - ආයතන මාත්සයයීය ද මාත්සයයී යැ; ග්‍රාහය මාත්සයයී යැයි කියනු ලැබේ නුසි 'පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා ව' යනු වේ.

මානාතිමානා සහපසුතා ව - 'මාන' නම්: මේ ලොවැ එකෙක් ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් - කුලයෙන් - කුලපුත්‍රභාවයෙන් - වංශිකසංඤ්ජයයින් - ධනයෙන් - අධ්‍යයනයෙන් - කම්මයකනයකින් - ශිල්පායතනයකින් විදුෂ්ඨත්වයකින් - ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභානයෙන් හෝ එක්තරා වස්තුවකින් හෝ මාතය උපදවයි. 'අතිමාන' නම්: මේ ලොවැ එකෙක් ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන්...එක්තරා වස්තුවකින් හෝ මෙරමා ඉක්මවා සිතයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘පෙසුඤ්ඤා’ නම්: මේ ලොව, එකෙක් පෙපොතාවන ඇත්තේ වෙයි: මෙතැනින් අසා මුත්තේ හෙදය පිණිස එතැන කියන්නේ වෙයි, නොහොත් එතැනින් අසා උත්තේ බිඳීම පිණිස මුත්තේ කියන්නේ වෙයි; මෙසේ සමන වුවත් හෝ බිඳිනුයේ හින්න වුවත් හෝ හෙදය දඩ කරනුයේ වගීය (=අසමනිය) සතුටු වූයේ වගී වුවත් කෙරෙහි ඇලුණේ වගී වුවත් දැන සතුටු වනුයේ වගී කරන බස් කියනුයේ වෙයි. මේ පෙසුඤ්ඤා යයි කියනු ලැබේ. තවද දෙ කරුණෙකින් පිසුනුබස් එළවා කියයි: ප්‍රියකාමසතායෙන් හෝ හෙදගිප්‍රාය ඇත්තේ හෝ යැ. කෙසේ ප්‍රියකාමසතායෙන් පිසුනු කියාද? යත්: ‘මොහුට ප්‍රියයෙම වෙමි, මත වඩනුයෙම වෙමි, විස්වාසී වෙමි, ඇතුළත් වූයෙම වෙමි, යහළු වෙමි, මෙසේ ප්‍රිය කැමැති බැවින් පිසුනු කියයි. කෙසේ හෙදගිප්‍රාය ඇතිසේ පිසුනු කියාද? යත්: ‘කෙසේ නම් මොහු තානා වන්නාහුද, වෙන් වන්නාහුද වගී වන්නාහුද, විවිධ වන්නාහුද, දෙ කඩවන්නාහුද, දෙපස වන්නාහුද, බිඳෙන්නාහුද, සමනම් නොවන්නාහුද, දුක සේ නොසුවසේ වසන්නාහුද දැයි මෙසේ හෙද කරන සිත් ඇතිසේ පිසුනු එළවා කියා හුයි ‘මානාතිමානා සහපෙසුතා ව’ යනු වේ.

කුතො පසුතා හෙ තදිබ්බ බ්‍රැහි - කලහය ද විවාදය ද පරිදෙවය ද ගොකය ද මාත්සයඝීය ද මානය ද අභිමානය ද පෙපොතාය ද යන මේ අටකෙළෙස්හු කොතැනින් වූවාහුද? කොහි උපන්නාහුද? කොහි ගටගත්තාහුද? කොහි උපන්නාහුද? කොහි වෙසෙසින් උපන්නාහුද? කොහි පහළ වූවාහුද? කුමක් නිදාන - සමුදය - ජාති - ප්‍රභව කොට ඇත්තාහු දැයි මේ අටකෙළෙස්හුත්තේ මූලය විවාරයි, හෙතුව - නිදානය සමනවය - සමුප්පාතය - ආහාරය - ආලබ්භනය - ප්‍රත්‍යය විවාරයි, වෙසෙසින් විවාරයි, යාඤ්‍ය කෙරෙයි, අධ්‍යොෂණය කෙරෙයි, (කියනු සදහා) පහදවා හුයි ‘කුතො පසුතා හෙ’ යනු වේ. තදිබ්බ බ්‍රැහි - වදාල මැනව්, ප්‍රකාශ කළ මැනව්, දෙශනා කළ මැනව්, පතවනු මැනව්, විස්තරයෙන් තබනු මැනව්, විවරණ - විහජන කරනු මැනව්, ප්‍රකට කරනු මැනව්, ප්‍රකාශ කරනු මැනවැයි ‘කුතො පසුතා හෙ තදිබ්බ බ්‍රැහි’ යනු වේ.

එයින් කිහිළු තිර්මිත වුදුහු:

“කුතො පසුතා කලහා විවාදා -පෙ- හෙ තදිබ්බ බ්‍රැහි”යි

11 - 2

කලහයෝ ද විවාදයෝ ද පරිදෙව - ගොකයෝ ද මාත්සයඝීයෝ ද මානාතිමානයෝ ද පෙපොතායෝ ද ප්‍රියවත්තුනු කෙරෙත් උපන්නාහුය. කලහයෝ ද විවාදයෝ ද (පරිදෙව - ගොක - මාන - අභිමාන - පෙපොතායෝ ද) මාත්සයඝීයෙහි යෙදුණාහු වෙති. විවාද උපන් කල්හි පිසුනු වචනයෝ වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පියසසුනා කලහා විවාද පරිදේවසොකා සහමව්වරා වානි - පියාති දෙව පියා: සහතා වා සබ්බාරා වා. කතම සතතා පියා? ඉධ යසා¹ තෙ තොනති අත්තමා භිතකමා ථාසුකමා යොගකෙබ්බකමා, මානා වා පිතා වා භානා වා යතිති වා පුත්තතා වා තිතා වා මිත්තා වා අමච්චා වා සද්ධි වා සාලොභිතා වා, ඉතම සතතා පියා. කතම සබ්බාරා පියා? මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්ද මනාපිකා ගඤ්ඤා මනාපිකා රසා මනාපිකා ථොට්ඨිබ්බා, ඉතම සබ්බාරා පියා. පියං වජ්ඣං අවේදකං කිත්තොපි කලහං කරොතති. අවිජ්ජනෙනපි කලහං කරොතති අවිජ්ජනෙනපි කලහං කරොතති. පියං වජ්ඣං විපරිණාමසංකිතොපි කලහං කරොතති. විපරිණාමෙනෙනපි කලහං කරොතති. විපරිණාමෙනපි කලහං කරොතති. පියං වජ්ඣං අවේදකං කිත්තොපි විවදනති. අවිජ්ජනෙනපි විවදනති. පියං වජ්ඣං විපරිණාමසංකිතොපි විවදනති. විපරිණාමෙනෙනපි විවදනති. පියං වජ්ඣං අවේදකං කිත්තොපි පරිදෙවනති. අවිජ්ජනෙනපි පරිදෙවනති. අවිජ්ජනෙනපි පරිදෙවනති. පියං වජ්ඣං විපරිණාමසංකිතොපි පරිදෙවනති. විපරිණාමෙනෙනපි පරිදෙවනති. පියං වජ්ඣං අවේදකං කිත්තොපි සොචනති. අවිජ්ජනෙනපි සොචනති. අවිජ්ජනෙනපි සොචනති. පියං වජ්ඣං විපරිණාමසංකිතොපි සොචනති. විපරිණාමෙනෙනපි සොචනති. විපරිණාමෙනෙනපි සොචනති. පියං වජ්ඣං රකඛනති ගොථොනති පරික්කණ්ණනති චොසනති චිච්ඡරාසනති.

මානාතිමානා සහසසුනා වානි - පියං වජ්ඣං නිසාය මානං ජනෙනති. පියං වජ්ඣං නිසාය අතිමානං ජනෙනති. කථං පියං වජ්ඣං නිසාය මානං ජනෙනති? "මයං ලාභිතො මනාපිකානං රූපානං සද්දනං ගඤ්ඤා රසානං ථොට්ඨිබ්බානං. ඉතම පතඤ්ඤා න ලාභිතො මනාපිකානං රූපානං සද්දනං ගඤ්ඤා රසානං ථොට්ඨිබ්බානං"නති එවං පියං වජ්ඣං නිසාය මානං ජනෙනති. කථං පියං වජ්ඣං නිසාය අතිමානං ජනෙනති? "මයං ලාභිතො මනාපිකානං රූපානං සද්දනං ගඤ්ඤා රසානං ථොට්ඨිබ්බානං. ඉතම පතඤ්ඤා න ලාභිතො මනාපිකානං රූපානං සද්දනං ගඤ්ඤා රසානං ථොට්ඨිබ්බානං"නති එවං පියං වජ්ඣං නිසාය අතිමානං ජනෙනති.

සසසුනාදෙවති - ඉතමකච්චා පිසුනවාචවා තොති: ඉතො ඤ්ඤා අමුත්ත අකඛානා ඉතමසමුත්තො-පථ- එවං තෙද්ධිසාතො පෙසුඤ්ඤා උපසංකරතිති 'මානාතිමානා සහසසුනා වා.'

මමෙව්ච්ඡතති කලහා විවාද'ති - කලහො ව විවාදො ව පරිදෙවො ව සොසකා ව මාතො ව අතිමාතො ව පෙසුඤ්ඤාදොති ඉතම සතත කිලෙසා මෙව්ච්ඡතො සුතතා පසුතතා ආසුතතා සමාසුතතාති - 'මමෙව්ච්ඡතති කලහා විවාද.'

පියසෙසුතා කලහා විවාද පරිදෙවසොනා සහමච්ඡරා ව - 'පියා'
 යනු: ප්‍රියයෝ දෙදෙනෙකි: සත්තියෝ ද සංස්කාරයෝ දෑයි. කවර සත්තියෝ
 ප්‍රියයෝ ද යත්? මෙලොවැ මවු හෝ පියා හෝ බෑයා හෝ බුන්දැණිය
 හෝ පුතා හෝ දූ හෝ මිතුරෝ හෝ යහළුවෝ හෝ නෑයෝ හෝ ඔහුට
 වැඩ කැමැති වූ හිත කැමැති වූ හුට කැමැති වූ යොග්‍යතෙමය කැමැති
 වූ යම් කෙනෙක් වෙත් ද මේ සත්තියෝ ප්‍රියයෝ වෙත්. කවර සංස්කාරයෝ
 ප්‍රියයෝ ද යත්? මනවඛන රූපයෝ මනවඛන ශබ්දයෝ මනවඛන
 ගන්ධයෝ මනවඛන රසයෝ මනවඛන ස්ප්‍රභව්‍යයෝ යැ, මේ සංස්කාරයෝ
 ප්‍රිය වෙත්. ප්‍රියවස්තුව 'අසිද ගතීති' සැක ඇත්තාහු ද කලහ කෙරෙහි,
 අසිදුතා කල්හි දු කලහ කෙරෙහි, අසිදගත් කල්හි දු කලහ කෙරෙහි,
 ප්‍රියවස්තුව 'පෙරැලෙති' සැක ඇත්තාහු ද - පෙරැලෙන කල්හි දු පෙරැළුණු
 කල්හි දු කලහ කෙරෙහි, ප්‍රියවස්තුව 'අසිද ගතීති' සැක ඇත්තාහු ද
 විවාද කෙරෙහි, අසිදුතා කල්හි දු - අසිදගත් කල්හි දු - ප්‍රියවස්තුව
 'පෙරැලෙති' සැක ඇත්තාහු ද - පෙරැලෙන කල්හි දු - පෙරැළුණු කල්හි දු
 විවාද කෙරෙහි. ප්‍රියවස්තුව 'අසිද ගතීති' සැක ඇත්තාහු ද පරිදෙවතා
 කෙරෙහි, අසිදුතා කල්හි දු අසිදගත් කල්හි දු - ප්‍රියවස්තුව 'පෙරැලෙති'
 සැක ඇත්තාහු ද - පෙරැලෙන කල්හි දු - පෙරැළුණු කල්හි දු පරිදෙවතා
 කෙරෙහි. ප්‍රියවස්තුව 'අසිද ගතීති' සැක ඇත්තාහු ද ශොක කෙරෙහි,
 අසිද ගන්නා කල්හි දු - අසිදගත් කල්හි දු - ප්‍රියවස්තුව 'පෙරැලෙති' සැක
 ඇත්තාහු ද - පෙරැලෙන කල්හි දු - පෙරැළුණු කල්හි දු ශොක කෙරෙහි.
 ප්‍රියවස්තුව රතීති, ගොපනය කෙරෙහි, අයත් කෙරෙහි, මමායන කෙරෙහි,
 මසුරු කෙරෙහි.

මානාතිමානා සහපෙසුතා ව - ප්‍රියවස්තුව නිසා මානය උපදවති
 ප්‍රියවස්තුව නිසා අතිමානය උපදවත්. කිසෙසින් ප්‍රියවස්තුව නිසා මානය
 උපදවති? යත්: 'අපි මනවඛන රූප ශබ්ද ගති රස ස්ප්‍රභව්‍යයන්
 ලබන සුල්ලමිහ, එහෙත් මේ අන්‍යයෝ මනවඛන රූප ශබ්ද ගති රස
 ස්ප්‍රභව්‍යයන් නො ලබන සුල්ලහ'යි මෙසේ ප්‍රියවස්තුව නිසා මානය
 උපදවත්. කෙසේ ප්‍රියවස්තුව නිසා අතිමානය උපදවති? යත් 'අපි මන
 වඛන රූප ශබ්ද ගති රස ස්ප්‍රභව්‍යයන් ලබන සුල්ලමිහ, මේ අන්‍යයෝ
 වැලිත් මනවඛන රූප ශබ්ද ගති රස ස්ප්‍රභව්‍යයන් නොලබන සුල්ලහ'යි
 මෙසේ ප්‍රියවස්තුව නිසා අතිමානය උපදවත්. **පෙසුකාං** - මෙහි එකෙක්
 පිසුනුබස් කියනුයේ වෙයි. මෙතැනින් අසා මොවුන්ගේ හෙදය පිණිස
 එතැන කියන්නේ වෙයි. මෙසේ බිඳවන අදහස් ඇතිගේ පිසුනුබස් එළවා
 කියා හුසි 'මානාතිමානා සහපෙසුතා ව' යනු වේ.

මච්ඡරසුතා කලහා විවාද - කලහය ද විවාදය ද පරිදෙවය ද
 ශොකය ද මානය ද අතිමානය ද පෞෂ්‍යනය ද යන සත්‍ය කෙලයෝ
 මාත්සයභියෙහි යෙදුණාහු අතිශයින් යෙදුණාහු මාත්සයින් යෙදුණාහු
 වෙසෙසින් යෙදුණාහු හුසි 'මච්ඡරසුතා කලහා විවාද'යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විවාදජාතෙසු ව පෙසුනාහිති - 'විවාද ජාතෙ සඤ්ජාතෙ තිබ්බත්තෙ අභිතිබ්බත්තෙ පාඤ්ඤානෙ පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති: ඉතො සුත්තා අමුත්ත අකම්මායතති ඉමෙයං හෙදය. අමුත්ත වා සුත්තා ඉමෙයං අකම්මායතති අමුත්තෙ හෙදය. ඉති සමික්ඛාතං වා නෙත්තාතො භික්ඛාතං වා අනුප්පදිතාතො වක්ඛාරාමා වක්ඛරතා වක්ඛනන්දී වක්ඛන්තරණී වාචං භාසිතාතො භොතති. ඉදං වුච්චති පෙසුඤ්ඤා. අපිච්ච, ද්විති කාරණෙහි පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති: පිටකමයකාය වා නෙද්ධිපායා වා, කථා පිටකමයකාය පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති? ඉමස්ස පිතා හවිස්සාමි, මිතාපා හවිස්සාමි, ප්‍රියාසිකා හවිස්සාමි, අබ්බත්තරිකා හවිස්සාමි, සුතදයා හවිස්සාමාහි. එවං පිටකමයකාය පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති. කථා නෙද්ධිපායා පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති? කථං ඉමෙ තාතා අස්ස, පිතා අස්ස, වක්ඛා අස්ස, දේවධා අස්ස, දේවජකා අස්ස, දේව පක්ඛා අස්ස, භිජ්ජය්‍යා න සමාග්ගවත්තය්‍යා, දුක්ඛං න එසු විතර්කය්‍යනති. එවං නෙද්ධිපායා පෙසුඤ්ඤා උපසංහරනති - 'විවාද-ජාතෙසු ව පෙසුනාහිති'

“පිටසාසුතා කලතා විවාද
පරිදෙවිජතාතා සන්තිවත්තා ව,
මාතාතිමාතා සන්තෙසුතා ව
මන්තිවත්තයා කලතා විවාද
විවාදජාතෙසු ව පෙසුනාහිති”ති.

11 - 3

පියා සු ලොකස්මිං කුතොතිදතා
යෙ වාපි¹ ලොතා විවරනති ලොකෙ,
ආසා ව තිට්ඨා ව කුතො තිදතා
යෙ සම්පරායාය නරස්ස භොතති.

පියා සු ලොකස්මිං කුතොතිදතාහි - පියා කුතො තිදතා, කුතො ජාතා, කුතො සඤ්ජාතා, කුතො තිබ්බත්තා, කුතො අභිතිබ්බත්තා, කුතො පාඤ්ඤානා, කිංතිදතා, කිංසමුදයා, කිංඤ්ජාතිකා, කිංචනවාති පියාතා මුලං පුච්ඡති - පො - සමුදයා පුච්ඡති පපුච්ඡති යාවති අජේකිසන්² පසාදෙහිති - 'පියා සු ලොකස්මිං කුතොතිදතා.'

විවාදජානෙසු ව පෙසුනාහි - විවාදය උපන් කල්හි හටගත් කල්හි තිපත් කල්හි වෙහෙසින් තිපත් කල්හි පහළ වූ කල්හි පිසුනුබස් එළවා කියති: මෙතැනින් අසා මොවුන්ගේ හෙදය පිණිස එතැන කියති, එතැනින් ගෝ අසා ඔවුන්ගේ හෙදය පිණිස මොවුන්ට කියති: මෙසේ සමග වුවත් ගෝ ඕදිත්තානු නෙද වුවත්ගේ ගෝ හෙදය දඩි කරන්නාහු වශීය කැමැති වූවාහු වශී වීමහි ඇලුණාහු වශී විමට යතුටු වන්නාහු වශී කරන බස් කියන්නාහු වෙත්. මේ ‘පෙසුකුකු’යි කියනු ලැබෙයි. තවද දෙකරුණෙකින් පිසුනු කියති: ප්‍රියකාමියායෙන් ගෝ හෙදයි-ප්‍රායයෙන් ගෝ යැ. කියෙයින් ප්‍රියකාමියායෙන් පිසුනු කියති? යත්: මොහුට ප්‍රිය වම්හ. මනාප වම්හ, විස්වායි වම්හ, ආභ්‍යන්තරික වම්හ, සුභාදී වම්හ’යි මෙසේ ප්‍රියකාමියායෙන් පෙරගුණවම්හ කියත්. කියෙයින් හෙදයිප්‍රාය ඇත්තාහු පිසුනුබස් එළවා කියති යත්? ‘කෙසේ නම් මොහු තානා වන්නාහු ද වෙන් වන්නාහු ද වශී වන්නාහු ද ද්විධා වන්නාහු ද දෙකඩ වන්නාහු ද දෙපක්‍ෂ වන්නාහු ද සිද්ධත්තාහු ද සමාගම් තො වන්නාහු ද දුක්ඛයේ නො සුවසේ වාසය කරන්නාහු ද’යි මෙසේ හෙදයිප්‍රායයෙන් පෙරගුණ කියත් නුසි ‘විවාදජානෙසු ව පෙසුනාහි’ යනු වේ.

එයින් වදාළහ බ්‍රහ්ම:

“පියසසුනා - පෙ- විවාදජානෙසු ව පෙසුනාහි”යි.

11 - 8

ලොවැ ප්‍රියවස්තුහු කොසින් උපන්නාහු ද? තොහොත් කුමක් හෙතු කොට ඇත්තාහු ද? තවද ලොවැ ක්‍රියාදී යම් කෙනෙක් ලොහය හෙතු-කොටගෙන තැසිරෙත් නම්, (ඒ ලොහය කුමක් හෙතු කොට ඇත්තේ ද? ආශාවත් (ඒ ආශාවගේ) සමාදායත් කොසින් උපන්නාහු ද? (කුමක් නිදන කොට ඇත්තාහු ද?) යම් බමි කෙනෙක් සත්තියා හට පරලොවැ පිහිට පිණිස වෙත් නම්, ඒ බමියෝ කොසින් උපන්නාහු ද? (කුමක් නිදන කොට ඇත්තාහු ද?)

පියා සු ලොකස්මි. කුතොතිදුතා - ප්‍රියවස්තුහු කුමක් නිදන කොට ඇත්තාහු ද? කොසින් උපන්නාහු ද? කොසින් හටගත්තාහු ද? කොසින් තිපත්තාහු ද? කොසින් වෙහෙසින් තිපත්තාහු ද? කොසින් පහළ වූවාහු ද? කුමක් නිදන කොට ඇත්තාහු ද? කුමක් උත්පත්ති කොට ඇත්තාහු ද? කුමක් ජාති කොට ඇත්තාහු ද? කුමක් ප්‍රභව කොට ඇත්තාහු දැයි ප්‍රියවස්තුන්ගේ මූලය විචාරයි...සමුදය විචාරයි, පුළුවස්ති අභාදිති අභ්‍යන්තරික කෙරෙහි පහදවත් නුසි ‘පියා සු ලොකස්මි. කුතො-තිදුතා’ යනු වේ.

යෙ වාපි ලොහා විවරනති ලොකෙති - 'යෙ වාපි' ති බන්ධයා ව මුත්තමාණා ව වෙසා ව සුද්ද ව ගතටියා ව පබ්බජිතා ව දෙවා ව මුත්තසා ව; ලොහානි යො ලොහො ලුබ්භතා ලුබ්භිතත්තං සාරාණො සාරජ්ජනං සාරජ්ජිතත්තං අභිජ්ඣා ලොහො අකුසලමූලං² විවරනති විවරනති විහරනති ඉරියනති වත්තනති පාලෙනති යපෙතති යාපෙනති; ලොකෙති අපායලොකෙ මුත්තසලොකෙ දෙවලොකෙ බ්බසලොකෙ ඛාතුලොකෙ ආයත්තලොකෙති - 'යෙ වාපි ලොහා විවරනති ලොකෙ.'

ආසා ව නිට්ඨා ව කුතොතිදුතාති - 'ආසා ව නිට්ඨා ව කුතොතිදුතා කුතො ජාතා කුතො සඤ්ජාතා කුතො නිබ්බතතා කුතො අභිනිබ්බතතා කුතො පාකුභුතා කිනතිදුතා කිංසමුදයා කිඤ්ජාතිකා කිමපහවා,ති ආසාය ව නිට්ඨාය ව මූලං පුච්ඡති - පෙ - සමුදයං පුච්ඡති, පපුච්ඡති යාවති අජෙකිසති¹ පසාදෙතිති - 'ආසා ව නිට්ඨා ව කුතොතිදුතා.'

යෙ සමපඤ්ඤාය නරස්ස භොනති - යෙ තරස්ස පරායතා භොනති. දීපා භොනති, තාණා භොනති, ලෙතා භොනති, සරණා භොනති, තරො නිට්ඨා පරායතො භොතිති³ 'යෙ සමපරායාය නරස්ස භොනති.'

තෙනාහ සො නිමිතො:

“පියා සු ලොකස්මිං කුතොතිදුතා
 යෙ වාපි³ ලොහා විවරනති ලොකෙ,
 ආසා ව නිට්ඨා ව කුතොතිදුතා
 යෙ සමපරායාය නරස්ස භොනති”ති

11 - 4

ඡන්දනිදුතාති පියාති ලොකෙ
 යෙ වාපි³ ලොහා විවරනති ලොකෙ,
 ආසා ව නිට්ඨා ව ඉතොතිදුතා
 යෙ සමපරායාය නරස්ස භොනති.

ඡන්දනිදුතාති පියාති ලොකෙති - 'ඡන්දෙ'ති යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දෙ කාමරාගො කාමනන්දි කාමනණ්ණා කාමසිනෙහො කාමපරිලාහො කාමමුච්ඡා කාමජෙකිසානං කාමොඤ්ඤා කාමසොගො කාමුපාදනං කාමච්ඡන්දනීවරණං. අපිච්ච, පඤ්ච ඡන්ද: පරිසෙසනච්ඡන්දෙ පටිලාහච්ඡන්දෙ පරිභොගච්ඡන්දෙ සන්තිධිච්ඡන්දෙ විස්සජ්ජනච්ඡන්දෙ. කතමො පරිසෙසනච්ඡන්දෙ? ඉධෙකච්චො අරෙකාසිනොයෙව අත්තිකො ඡන්දජාතො රූපෙ පරිසෙසති. සද්දෙ-ගකෙ රසෙ - ඵොට්ඨබ්බෙ පරිසෙසති. අසං පරිසෙසනච්ඡන්දෙ. කතමො පටිලාහච්ඡන්දෙ? ඉධෙකච්චො අරෙකාසිනොයෙව අත්තිකො ඡන්දජාතො රූපෙ පටිලාහති. සද්දෙ - ගකෙ - රසෙ - ඵොට්ඨබ්බෙ පටිලාහති. අසං පටිලාහච්ඡන්දෙ.

1 බම්මසර්ගණී - චිත්තසංදකණ්ඩ

2 අජෙකිසති - සිමු. II

3 නිට්ඨාපරායතා භොනති - මජ්ඣිම, සිමු II.

3. යෙ වා පි - සහ, PTS.

යෙ වාපි ලොහා විවරනති ලොකෙ - 'යෙ වා පි' යනු: කෘත්‍රියයෝ ද බ්‍රාහ්මණයෝ ද චේතියයෝ ද ශුද්‍රයෝ ද ගාතඤ්ඤයෝ ද ප්‍රමුච්ඡිකයෝ ද දේවියෝ ද මනුෂ්‍යයෝ ද; ලොහා - යම් ලොකයෙක් ලොහ කරන අයුරෙක් ලොහ කරන බවෙක් ඇලීමෙක් ඇලෙන අයුරෙක් ඇලුණු බවෙක් දැනි ලොහයෙක් ලොහ අකුශලමූලයෙක් වේ ද; විවරනති - හැසිරෙති වෙසෙති ඉරිගවු පවත්වති පාලනය කෙරෙති යැපෙති යාරනය කෙරෙත්; ලොකෙ - අපායලොකයෙහි මනුෂ්‍ය - දෙව - සකකි - ධාතු - ආයතනලොකයෙහි නුසි 'යෙ වාපි ලොහා විවරනති ලොකෙ' යනු වේ.

ආසා ව නිට්ඨා ව කුතොතිද්ධා - ආසාව ත් ආශාසමාදාය ත් කුමන හෙතු ඇත්තානු ද? නොසිත් උපත්තානු ද? කොසිත් හටගත්තානු ද? කොසිත් නිපත්තානු ද? කොසිත් තැඟුණානු ද? කොසිත් පහළ වූවානු ද? කුමක් නිදහ කොට - කුමක් සමුදය කොට - කුමක් ජාති කොට - කුමක් ප්‍රභව කොට ඇත්තානු දැයි ආශාවේ ත් ආශාසමාදාය යේ ත් මූලය විවරති...සමුදය විවරති, ප්‍රථමස්ති අයාදිති අධෝෂණ කෙරෙති පහදවත් නුසි 'ආසා ව නිට්ඨා ව කුතොතිද්ධා' යනු වේ.

යෙ සම්පරායාය නරස්ස නොනති - යම් බමි කෙනෙක් සත්තියා හට (පරලොචට) පිහිට වෙන් ද ප්‍රතික්ෂා වෙන් ද ප්‍රාණ වෙන් ද රක්ෂාසාහ වෙන් ද සරණ වෙන් ද. මිනිසා ඒ සමාදාය පරායණ කොට ඇත් නුසි - 'යෙ සම්පරායාය නරස්ස නොනති' යනු වේ.

එසිත් කිත, ඒ නිර්මිත බුදුහු:

"පියා සු ලොකිකමිං -පෙ- යෙ සම්පරායාය නරස්ස නොනති"යි

11 - 4

ලොච්ඡ ප්‍රිඨවස්තුහු කාමච්ඡදය නිදහ කොට ඇත්තානුය, තවද ලොච්ඡ යම් කෙනෙක් ලොහය හෙතු කොට හැසිරෙත් ද, (මවුත්තේ ඒ ලොහයත් කාමච්ඡදය හෙතු කොට ඇත්තේය,) ආශාව ත් ආශාසමාදායත් මේ කාමච්ඡදය ම නිදහ කොට ඇත්තානු ය, යම් බමි කෙනෙක් සත්තියා හට පරලොච පිහිට පිණිස වෙන් නම්, (මහු ද කාමච්ඡදයෙන් ම උපත්තානු යි.)

ජදනිද්ධාති පියාති ලොකෙ - 'ජද' නම්: කාමච්ඡදන කෙරෙහි යම් කාමච්ඡදයෙක් කාමරාගයෙක් කාමනිද්ධියෙක් කාමතාණ්ණයෙක් කාමසෙතහයෙක් කාමපරිදහයෙක් කාමමූර්ඡායෙක් කාමයත්ති ගැලීමෙක් කාමොසයෙක් කාමසොගයෙක් කාමොපාදනයෙක් කාමච්ඡදනිවරණයෙක් වේ ද, එයයි; තවද ජද පසෙකි: පයෙඝිණණ (=සෙවීම) ජදය, ප්‍රතිලාභච්ඡදය, පරිහොග ජදය, සනතිමි (=රැස්කිරීම) ජදය, විසජ්ජන (=විග්‍රහ කිරීම) ජදය දයි; එහි පයෙඝිණණ ජදය කවර යත්? මෙහි එකෙක් කාමයෙන් මඛනා ලද්දේ මැ කැමැති වූයේ හටගත් ජදය ඇත්තේ රූපයත් සොයයි, ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රභවයත් සොයයි, මේ පයෙඝිණණ ජදය යයි. ප්‍රතිලාභච්ඡදය කවර යත්? මෙහි එකෙක් කාමයෙන් මඛනා ලද්දේ මැ අර්ථ වූයේ හටගත් ජදය ඇත්තේ රූපයත් ලබයි, ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රභවයත් ලබයි, මේ ප්‍රතිලාභච්ඡද යයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කතමො පරිභොගව්ත්තෙදු? ඉධෙකච්චො අජෙකිංසිතො යෙව අභිකො ඡන්දජාතො රූපෙ පරිභුඤ්ජති, සද්දො ගතෙති රසෙ ථොට්ඨබ්බෙ පරිභුඤ්ජති. අයං පරිභොගව්ත්තෙදු. කතමො සන්තිධිව්ත්තෙදු? ඉධෙකච්චො අජෙකිංසිතොයෙව අභිකො ඡන්දජාතො ඛනසන්තිවයං කතොති ආපදාසු නට්ඨන්තිති; අයං සන්තිධිව්ත්තෙදු. කතමො විසජ්ජනව්ත්තෙදු? ඉධෙකච්චො අජෙකිංසිතොයෙව අභිකො ඡන්දජාතො ඛනං පිස්සජෙත්ති හත්ථාරොහානං අස්සාරොහානං රජික්ඛානං ඛනුභග්ගානං පතතිකානං ‘ඉමෙ මං රක්ඛිස්සන්ති තොපිස්සන්ති සමපරිවාසෙස්සන්ති’ති. අයං විසජ්ජනව්ත්තෙදු. පියානීති දො පියා; සත්තා වා සඛ්ඛාරා වා -පෙ- ඉමෙ සත්තා පියා -පෙ- ඉමෙ සඛ්ඛාරා පියා; ඡන්දනීදුනානි පියානි ලොභෙති පියා ඡන්දනීදුනා ඡන්දසමුදයා ඡන්දජාතො ඡන්දපහවාති - ‘ඡන්දනීදුනානි පියානි ලොභෙ.’

යෙ වාපි ලොභා විවරන්ති ලොභෙති - ‘යෙ වාපි’ති ඛතතියා ව බ්‍රාහ්මණා ව ඉවස්සා ව සුද්ද ව ගහට්ඨා ව පඤ්චනා ව දෙවා ව මනුස්සා ව; ලොභානි යො ලොභො ලුඛනා ලුඛතිතතං සාරාගො සාරජ්ජනං සාරජ්ජිතතං අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං^a; විවරන්ති විවරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති චතතන්ති පාලෙති යතෙති යාපෙති; ලොභෙති අපායලොභෙ -පෙ- අ.යතනලොභෙති - ‘යෙ වාපි ලොභා විවරන්ති ලොභෙ.’

ආසා ව නිට්ඨා ව ඉතො නීදුනාති - ‘ආසා’ වුවවති තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං^b නිට්ඨාති ඉධෙකච්චො රූපෙ පරිභෙසනෙතො රූපං පටිලනති, රූපතිට්ඨො හොති. සද්දො - ගතෙති රූපං - ථොට්ඨබ්බෙ, කුලං, ගණං, ආවාසං, ලාභං, යසං, පසංසං, සුඛං, විප්පරං, පිණ්ඩපාතං, සෙනාසනං, හිලානපච්චයගෙසජ්ජපරිකාරං, සුත්තනතං, විතයං, අභිධමමං, ආරඤ්ඤිකඛිං, පිණ්ඩපාතිකඛිං, පංසුකුලිකඛිං, නෙවිට්ටිකඛිං, සපදුනවාරිකඛිං, බලුපච්ඡාතතතිකඛිං, නෙසජ්ජිකඛිං, යථාසංකප්පිකඛිං, පඨමජ්ඣානං, දුතියජ්ඣානං, තතියජ්ඣානං, චතුස්සජ්ඣානං ආකාසානසද්ධායතනසමාපතති, විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපතති, ආකිඤ්ඤායතනසමාපතති, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතති, පරිභෙසනෙතො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතති. පටිලහති. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතිතිට්ඨො හොති.

- 1 “ආසාය කාසනෙ¹ ඛෙත්තං ඩිජං ආසාය වපාති ආසාය වාණීජා යන්ති සමුද්දං ඛතතාරකා; යාය ආසාය තිට්ඨාමි² සා මෙ ආසා සමිජ්ඣකු”ති³ c

a. බර්මසඛිතණි - විතතුපාදකණි, b බර්මසඛිතණි නිසෙකපකණි
1. කාසනෙ - මහුප. 2. නිට්ඨාදි - සිඳු. II. පඨමාමි - යාය.
3. සමිජ්ඣකිති - සිඳු II. PTS. c. පෙරහාරා - 10. 1. 1.

පරිභොගව්‍යංගියා කවරු යත්: මෙහි එකෙක් කාමයෙන් මඩනා ලද්දේ මැ අර්ථී වූයේ හටගත් ඡන්දය ඇත්තේ රූපයන් පරිභොග කෙරෙයි, ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රභව්‍යයන් පරිභොග කෙරෙයි, මේ පරිභොගව්‍යංගියා යයි. සන්තිගිඡ්ඡන්දය කවරු යත්? මෙහි එකෙක් කාමයෙන් මඩනා ලද්දේ මැ අර්ථී වූයේ හටගත් ඡන්දය ඇත්තේ 'විපතෙහි වත්තේය' යි ඛන රූප කෙරෙයි, මේ සන්තිගිඡ්ඡන්දය යයි, විභාජනව්‍යංගියා කවරු යත්? මෙහි එකෙක් කාමයෙන් මඩනා ලද්දේ මැ අර්ථී වූයේ හටගත් ඡන්දය ඇත්තේ 'මොවුහු මා රක්ෂණ භාජනය කරන්නාහුය, පිරිවර සිටින්නාහ' යි ඇතැවත්ව අසරුවත්ව රිසාදුරත්ව දුනුවාවත්ව පාබලසෙනහට ඛනය විශදම් කරයි, මේ විභාජනව්‍යංගියා යයි. පියානි - ප්‍රියයෝ දෙදෙනෙකු: සත්තියෝ හෝ සංඝකාරයෝ හෝ ය;...මේ ප්‍රියවූ සංඝකාරයෝ යි. ඡන්දනිද්‍යානි පියානි ලොභානි - ප්‍රිය වූ සත්තිය - සංඝකාරයෝ ඡන්දය නිද්‍යා කොට ඇත්තාහුය, ඡන්දය උත්පත්ති කොට ඇත්තාහුය, ඡන්දය ජාති කොට ඇත්තාහුය, ඡන්දය ප්‍රභව කොට ඇත්තාහු නුයි 'ඡන්දනිද්‍යානි පියානි ලොභානි' යනු වේ.

සෙ වාපි ලොභා විවරනති ලොභානි - 'සෙ වාපි' යනු: කුත්‍රියයෝ ද බ්‍රාහ්මණයෝ ද වෛශ්‍යයෝ ද ගෘහ්‍යවිද්‍යෝ ද පෘථිවිද්‍යෝ ද දේවියෝ ද මිනිස්සු ද; ලොභා - යම් ලොභයෙක් ලොභාකාරයෙක් ලොභ කරන බවෙක් ඇළීමෙන් ඇලෙන අසුරෙක් ඇලුණු බවෙක් අභිබ්‍යාවක් ලොභ අකුශලමූලයෙක් වේ ද එයයි. විවරනති - හැසිරෙති වෙසෙති ඉරියව්‍රි පවත්වති, වැටෙති රැකෙති යැපෙති යාපනය වෙත්; ලොභානි - අපායලොකයෙහි.... ආයතනලොකයෙහි නුයි 'සෙ වාපි ලොභා විවරනති ලොභානි' යනු වේ.

ආශා ව නිබ්බා ව ඉත්තො නිද්‍යා - 'ආශා' යි කාමෝච කියනු ලබයි. යම් රහයෙක් සංරාගයෙක්...අභිබ්‍යාවෙක් ලොභ සංඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද එයයි; නිබ්බා - මෙලො වැ එකෙක් රූපයන් සොයනුයේ රූපය ලබයි, රූපසමාදාය ඇත්තේ වෙයි, ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රභව්‍යයන් - කුලය - ගණයා - ආවාසය - ලාභය යශස් - ප්‍රශංසාව - සුඛය - විවර - පිණිපාත - සෙනාසන - ගිලන්පසබෙහෙත්පිරිකර - සුත්‍රාන්තය - විනය - අභිබ්‍යා - ආරණ්‍යකාඛය - පිණිපාතිකාඛය - පංසුකුලිකාඛය - නෙව්විට් - කාඛය - සපද්‍යාචාරිකාඛය - බලපව්‍යාගතතිකාඛය - නෙසජ්ජිකාඛය - යපාසනතිකාඛය - ප්‍රථමධ්‍යානය - ද්විතීය - තෘතීය - චතුර්ථධ්‍යානය - ආකාශානුචායතනසමාපත්තිය - විශුද්ධිචායතන - ආකිඤ්ඤායතන - නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිය සොයනුයේ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපත්තිය ලබයි, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපත්ති සමාදාය ඇත්තේ වේ.

1. ආශාව හෙතු කොට (භෝගියා) කෙත සාධි, ආශාව හෙතු කොට නිජ්චව වපුරනු ලැබෙයි, ඛනය රූපකර ගන්නා වූ වෙලෙන්දෙ ආශාව හෙතු කොට (නැවත්) මුහුදට යෙති, යම් ආශාවකින් මිනි මිනිසු නම්, ඒ මාගේ ආශාව සමාදා වේව'යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ආසාය සමිද්ධි චුච්චතො¹ නිට්ඨා; ආසා ච නිට්ඨා ච ඉතොනිද්දනාන්
ආසා ච නිට්ඨා ච ඉතො ජන්දනිද්දනා ජන්දසමුදයා ජන්දජාතිකා ජන්දපහවාති-
ආසා ච නිට්ඨා ච ඉතොනිද්දනා.

යෙ සමපජ්ජායාය නිරස්ස හොනති² - යෙ නිරස්ස පරායනා හොනති,
දීපා හොනති, තාණා හොනති, ලොනා හොනති, සරණා හොනති. නරො
නිට්ඨා පරායනො හොනති³ - යෙ සමපරායාය නිරස්ස හොනති.

තෙනාහ සහවා:

“ජන්දනිද්දනාති පියාති ලොකෙ
යෙ වාපි ලොහා විචරතති ලොකෙ,
ආසා ච නිට්ඨා ච ඉතොනිද්දනා
යෙ සමපරායාය නිරස්ස හොනති”ති.

11 - 5

ජන්දො භු ලොකසමිං කුතොනිද්දතො
විනිව්ජයා වාපි කුතො පඤ්ඤා,
කොඨො මොසවජ්ඤා කථංකපා ච
යෙ වාපි⁴ ධම්මා සමණෙන වුත්තා.

ජන්දො භු ලොකසමිං - කුතොනිද්දතොති - ජන්දො කුතොනිද්දතො
කුතො ජාතො කුතො සඤ්ජාතො කුතො නිබ්බතො කුතො
අභිනිබ්බතො කුතො පාකුභුතො කිත්තිද්දතො කිංසමුදයො කිඤ්ජාතිකො
කිම්පහවාති ජන්දසා මූලං පුච්ඡති -පෙ- සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති
යාවති අජේකසති¹ පසාදෙතිති - ජන්දො භු ලොකසමිං කුතොනිද්දතො.

විනිව්ජයා වාපි කුතො පඤ්ඤාති - විනිව්ජයා කුතො පඤ්ඤා කුතො
ජාතා කුතො සඤ්ජාතා කුතො නිබ්බතා කුතො අභිනිබ්බතා කුතො
පාකුභුතා කිත්තිද්දතා කිංසමුදයා කිඤ්ජාතිකා කිම්පහවාති විනිව්ජයානං
මූලං -පෙ- සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාවති අජේකසති පසාදෙතිති-
විනිව්ජයා වාපි කුතො පඤ්ඤා.

කොඨො මොසවජ්ඤා කථංකපා වාති ‘කොඨො’ති - යො
ඵචරුපො විත්තස්ස ආභාතො පටිසාතො පටිසං පටිපිරොධො කොපො
පකොපො සමපකොපො, දෙසො පදෙසො සමපදෙසො, විත්තස්ස
බ්‍යාපතති මනොපදෙසො, කොඨො කුජකිකා කුජකිකත්තං, දෙසො
දුස්සතා දුස්සිත්තතං, බ්‍යාපතති බ්‍යාපජ්ජතා බ්‍යාපජ්ජිත්තතං, පිරොධො
පටිපිරොධො වණ්ඨිකකං අසුරොපො අත්තත්තමත්තා විත්තස්ස 8; මොසවජ්ජං
චුච්චති මුසාවාදො, කථංකපා චුච්චති පිච්ඡිව්ජා²ති - කොඨො මොසවජ්ඤා
කථංකපා ච.

1. චුච්චති - ස.
2. නිට්ඨා පරායනා හොනති- මජ්ඣ. නිට්ඨා හොනති පරායණා හොනති - සිමු II.
3. වාපි- සා. PTS. ස.
4. අජේකසති සිමු. II.
a. ධම්මසංඝයාණී - නිසෙඤ්ඤාණි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ආයාසමාදායීය 'නිවසා, (ඵලනිවෙතති) යයි කියනු ලැබේ. ආයා ව නිවසා ව ඉතොතිදායා - ආයාවත් නිසාව (-සමාදායීය) ත් මේ (රූපජන්මය) ජන්මය නිදාන කොට ඇත්තාහුය, ජන්මය උත්පත්ති කොට- ජන්මය ජාති කොට - ජන්මය ප්‍රභව කොට ඇත්තාහු නුසි 'ආයා ව නිවසා ව ඉතොතිදායා' යනු වේ.

මෙ සමපරායාය නරක් නොනැති - යම් බව කෙතෙක් සත්ත්වයා හට පරායණ වෙත් ද, ප්‍රතික්ෂා වෙත් ද, ත්‍රාණ වෙත් ද, රක්ෂාසාන වෙත් ද, සරණ වෙත් ද, මිනිසා ඒ ආයාසමාදායීය පරායණ කොට ඇත් නුසි 'මෙ සමපරායාය නරක් නොනැති' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

"ජන්මනිදායාති -පප- මෙ සමපරායාය නරක් නොනැති"යි.

11 - 5

ලොවැ කාමච්ඡදා තෙමේ කුමක් නිදන කොට ඇත්තේ ද? (තෘණො දූමි) විනිශ්චයයෝ හෝ කොසිතින් උපත්තාහු ද? ක්‍රොධය ත් මාමාචාදයත් විවික්ඛසාව ත් බ්‍රහ්මලොකයත් විසින් දෙසු යම් අකුශලබව කෙරෙහි වෙත් යම්, බවුනු ත් කොසිතින් උපත්තාහු ද?

ජන්මය නු ලොකයෝ කුතොතිදායො - කාමච්ඡදා තෙමේ කුමක් නිදන කොට ඇත්තේ ද? කොසිතින් උපත්තේ ද? කොසිතින් හට ගත්තේ ද? කොසිතින් කාමයෝ ද? කොසිතින් පහල වූයේ ද? කුමක් නිදන කොට - කුමක් සමුදය කොට - කුමක් ජාති කොට - කුමක් ප්‍රභව කොට ඇත්තේ ද? යි ජන්මය හේ මූලය විවාරති...සමුදය විවාරති පුළුල්ස්ති අයදිති අධ්‍යායණ කෙරෙහි, පහදවත් නුසි 'ජන්මය නු ලොකයෝ කුතොතිදායො' යනු වේ.

විනිව්ඡයා වා පි කුතො පසුතා - තෘණො - දූමිවිනිශ්චයයෝ කොසිතින් වුවාහු ද? කොසිතින් උපත්තාහු ද? කොසිතින් හටගත්තාහු ද? කොසිතින් නිපත්තාහු ද? කොසිතින් පැනනැගුණාහු ද? කොසිතින් පහල වුවාහු ද? කුමක් නිදන - සමුදය - ජාති - ප්‍රභව කොට ඇත්තාහු ද? යි විනිශ්චයයන්ගේ මූලය විවාරති...සමුදය විවාරති පුළුල්ස්ති අයදිති අධ්‍යායණ කෙරෙහි පහදවත් නුසි 'විනිව්ඡයා වා පි කුතො පසුතා' යනු වේ.

කොසමා මොසවජ්ජඤ්ච කථඛකථා ව - 'කොසමා' යනු: මෙබඳු වූ විභවයා හේ යම් ආකාරයෙන් ප්‍රතිකාරයෙන් ප්‍රතිසංයෝගයෙන් ප්‍රතිවිරෝධයෙන් කොපයෙන් සම්ප්‍රසංකාපයෙන් ආදායෙන් ප්‍රභේදයෙන් සම්ප්‍රභේදයෙන් විභවයාගේ විකෘතියෙන් සිතෙහි දූෂණ බවෙන් සිටීමෙන් කිපෙන අයුරෙන් කිපුණු බවෙන් දූෂණ විෂමත් දූෂණාකාරයෙන් දූෂණ බවෙන් විකෘතියෙන් විකෘතාකාරයෙන් විකෘත බවෙන් විරෝධයෙන් ප්‍රතිවිරෝධයෙන් එකෙ බවෙන් නො පිරුණු වචන ඇතිවෙත් සිත පිළිබඳ නො සතුටු බවෙන් වේ ද එයයි. 'මොසවජ්ජ'යි මාමාචාදය කියනු ලැබෙයි; 'කථඛකථා'යි විවික්ඛසාව කියනු ලබා නුසි 'කොසමා මොසවජ්ජං ව කථඛකථා ව' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යෙ වාපි ධම්මා සමණෙන වුත්තා'ති- 'යෙ වාපි'ති යෙ කොඩෙන ව මොසවජේන ව කථංකථාය ව සහගතා සහජාතා සංසට්ඨා සමපසුත්තා එකුපාද එකතිරොධා එකවජුකා එකාරම්මණා, ඉමෙ වුවචනති 'යෙ වාපි ධම්මා' අථවා, යෙ තෙ කිලෙසා අඤ්ඤජාතිකා අඤ්ඤපිහිතකා, ඉමෙ වුවචනති 'යෙ වාපි ධම්මා' සමණෙන වුත්තාති සමණෙන සමිත-පාපෙන බ්‍රාහ්මණෙන ඛාතිතපාපධම්මෙන¹ සිකුන්තා සිත්තකිලෙසමුලෙන සබ්බාකුසලමුලබ්බිතා² පළිභෙත්තන වුත්තා පවුත්තා ආවික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤපිතා පට්ඨපිතා විවිධා විභත්තා උත්තානිකතා පකාසිතාති - 'යෙ වාපි ධම්මා සමණෙන වුත්තා.'

තෙනාහ ගහවා:

"ඡන්දෙ නු ලොකස්මිං කුතොතිදුතො
විනිවජ්ජා වාපි කුතො පසුතා,
කොධො මොසවජ්ඣෙව කථංකථා ව
යෙ වාපි ධම්මා සමණෙන වුත්තා"ති.

11 - 6

සාතං අසාතනති යමාහු ලොකෙක
තමුපතිස්සාය පහොති ඡන්දෙ,
රූපෙසු දිස්වා පිහවං හවඤ්ඤ
විනිවජ්ජං කුරුතෙ³ ජන්තු ලොකෙ.

සාතං අසාතනති යමාහු ලොකෙකිති - 'සාත'නති සුඛා ව වෙදනා ඉට්ඨඤ්ඤ වජු,⁴ අසාතනති දුක්ඛා ව වෙදනා අනිට්ඨඤ්ඤ වජු; යමාහු ලොකෙකිති යං ආහංසු යං කප්පනති යං ගණනති යං දීපයනති යං වොහරනති - 'සාතං අසාතනති යමාහු ලොකෙ.'

"තමුපතිස්සාය පහොති ඡන්දොති, සාතාසාතං නිස්සාය සුඛ දුක්ඛං නිස්සාය සොමනස්ස දොමනස්ස නිස්සාය, ඉට්ඨානිට්ඨං නිස්සාය අනුතය පටිඝං නිස්සාය. ඡන්දො හොති පහොති පහවති සඤ්ජාති නිබ්බතති අභි නිබ්බතති තමුපතිස්සාය පහොති ඡන්දො"

රූපෙසු දිස්වා පිහවං හවඤ්ඤා'ති - 'රූපෙසු'ති වත්තාරො ව මහාභූතා වතුත්තඤ්ඤ මහාභූතානං උපාදය රූපං. කතමො රූපානං හවො? යො රූපානං හවො ජාති සඤ්ජාති නිබ්බතති අභිතිබ්බතති පාකුභාවො; අයං රූපානං හවො. කතමො රූපානං පිහවො? යො රූපානං බයො වයො හෙදෙ පරිහෙදෙ අනිච්චතා අත්තරොධානං; අයං රූපානං පිහවො. රූපෙසු දිස්වා පිහවං හවඤ්ඤා'ති රූපෙසු හවඤ්ඤ පිහවඤ්ඤ දිස්වා පසසිත්වා කුලසිත්වා තීරසිත්වා විතාවසිත්වා විභූතං කුත්වාති - 'රූපෙසු දිස්වා පිහවං හවඤ්ඤ.'

1. ඛාතිතපාපෙන - භෞ.

2. සබ්බාකුසලබ්බිතා - භ.

3. කුරුතෙ - මජ්ඣ.

4. වජු - ඤ. II.

යෙ වා'පි ධම්මා සමණෙන වුත්තා - 'යෙ වාපි' යනු: යම් ධම් කෙනෙක් ක්‍රොධයත් මෘතෘවාදයත් විවිකිත්සාවත් සමග සහගත වූවානු ද සහජාන - සංසාර - සම්ප්‍රසුක්ත වූවානු ද එක් වූ උපද්‍යානු එක් වූ නිරුඳ්‍රි වත්කානු සමාන වස්තු ඇත්තානු සමාන අරමුණු ඇත්තානු වෙත් ද මොවුනු 'යම් ධම්මෝ' යි කියනු ලැබෙත්. නොහොත් යම් කෙලෙස් කෙනෙක් අත්‍යඤ්ඤාව ඇත්තානු අන් කරුණෙකින් වූවානු වෙත් ද, මොවුනු 'යම් ධම්මෝ' යි කියනු ලැබෙත්. සමණෙන වුත්තා - නිවුණු පථ ඇති ශ්‍රමණයා විසින්, කැසු පථ ඇති බ්‍රාහ්මණයා විසින්, බුත් කෙලෙස්මුල් ඇති භික්ෂුනු විසින්, සියලු අකුශලමූලබ්‍යාධියෙන් මිදුණු විසින් කියන ලද පවසන ලද ප්‍රකාශ කරන ලද දෙසෙන ලද පතවන ලද පිහිටුවන ලද විවෘත කළ විහාග කළ ප්‍රකට කළ ප්‍රකාශ කරන ලද්දනු නුසි 'යෙ වා'පි ධම්මා සමණෙන වුත්තා' යනු වේ. එයින් කිහි, ඒ නිර්මිත බුදුනු:

“ජෛදු නු ලොකස්මිං - ටෙ- යෙ වා පි ධම්මා සමණෙන වුත්තා” යි

11 - 6

මේ ලොවැ සුව යැයි ද දුකැයි ද යමක් කියත් නම්, ඒ සාතාසාත වේදනාව නිසා ජෛදු උපදී, ලොවැ සත්කම් තෙමේ භූතොපාදයරූපයන්හි විනාශයත් උත්පත්තියත් දැක තෘණ - දූෂිතවිනිශ්චය කරන්නේ යි.

සාතං අසාතනති යමානු ලොකෙ - 'සාත' නම්, සුඛවේදනාව හා ඉභවස්තුව ය: අසාත - නම්: දුඃඛවේදනාව හා අනිභවස්තුව ය: යමානු ලොකෙ - යමක් පවසත් නම්, යමක් කියත් නම් යමක් බෙණෙත් නම් යමක් දක්වත් නම් යමක් වහරත් නම් නුසි 'සාතං අසාතනති යමානු ලොකෙ' යනු වේ.

තමුපතිස්සාය පහොති ජෛදු - සාතාසාත (වේදනාව හා වස්තුව) නිසා සැපයක් නිසා සොම්නස් දෙමිනස් නිසා ඉටුඅතිටු නිසා අනුතය ප්‍රතිස නිසා ජෛදු වෙයි පහල වෙයි උපදී හටගනී නිපදී වෙසෙයින් නිපදී නුසි 'තමුපතිස්සාය පහොති ජෛදු' යනු වේ.

රූපෙසු දිස්වා විහවං හවස්සු - 'රූපෙසු' යනු: සතර මහාභූතයෝ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපදනා රූපය ද වේ; රූපයන්ගේ හටය කවරැ යත්? රූපයන්ගේ යම් හටයක් ජාතියක් හටගැනීමේ නිපැදීමේ වෙසෙයින් නිපැදීමේ පහල වීමේ වේද, මේ රූපයන්ගේ හටයයි; රූපයන්ගේ විභවය කවරැ යත්? රූපයන්ගේ යම් ක්‍ෂයවීමේ වැනැසීමේ හෙදයෙන් පරිහෙදයෙන් අනිත්‍ය බවෙන් අතුරුදහන් වීමේ වේද, මේ රූපයන් ගේ විභව යයි. රූපෙසු දිස්වා විහවං හවස්සු - රූපයන්හි හටගැනීම ද වැනැසීම ද දැක බලා තුලනය කොට තීරණය කොට සලකා ප්‍රකට කොට නුසි 'රූපෙසු දිස්වා විහවං හවස්සු' යනු වේ.

විනිව්ඡයං. කුරුතෙ ජනතු ලොකෙති - 'විනිව්ඡයං' නි දෝ විනිව්ඡයං තණ්හාපතිව්ඡයො ඵ දිව්ඞ්චිතිව්ඡයො ඵ. කථං තණ්හාවිනිව්ඡයං කරොති? ඉධෙකවමස්ස අනුපානනා වෙව හොගා¹ න උපපජ්ජති; උපානනා ඵ හොගා පරික්ඛයං ගව්ඡන්ති; තස්ස ඵලං හොති: 'කෙන නු ඛො මෙ උපායෙන අනුපානනා වෙව හොගා න උපපජ්ජති? උපානනා ඵ හොගා පරික්ඛයං ගව්ඡන්ති'ති. තස්ස පන ඵලං හොති: 'සුරාමේරය-මජ්ජරමාදුට්ඨානානුයොගං අනුසුත්තස්ස මෙ අනුපානනා වෙව හොගා න උපපජ්ජති; උපානනා ඵ හොගා පරික්ඛයං ගව්ඡන්ති. විකාලපිඨි-බාවරියානුයොගං අනුසුත්තස්ස මෙ අනුපානනා වෙව හොගා න උපපජ්ජති; උපානනා ඵ හොගා පරික්ඛයං ගව්ඡන්ති. සමජ්ජාතිවරණං අනුසුත්තස්ස මෙ - ජුත්තපමාදුට්ඨානානුයොගං අනුසුත්තස්ස මෙ - පාමිත්තානුයොගං අනුසුත්තස්ස මෙ අනුපානනා වෙව හොගා න උපපජ්ජති; උපානනා ඵ හොගා පරික්ඛයං ගව්ඡන්ති. ආලසානුයොගං² අනුසුත්තස්ස මෙ අනුපානනා වෙව හොගා න උපපජ්ජති; උපානනා ඵ හොගා පරික්ඛයං ගව්ඡන්ති'ති ඵලං ඤාණං කත්වා ඡ නොගානං අපායමුඛාති න සෙවති. ඡ නොගානං අපායමුඛාති සෙවති. ඵච්චි තණ්හාවිනිව්ඡයං කරොති.

අථවා කසිගා වා චණ්ණියා වා ගොරකෙඛන වා ඉස්සකෙත වා රුජපොරිසෙත³ වා සිප්පඤ්ඤානරෙන වා පටිපජ්ජති. ඵච්චි තණ්හා-විනිව්ඡයං කරොති. කථං දිව්ඞ්චිතිව්ඡයං කරොති? චක්ඛුසමිං උපානෙන ජානාති 'අතතා මෙ උපානෙතා'ති. චක්ඛුසමිං අනතරභිතෙ ජානාති 'අතතා මෙ අනතරභිතො, වීගතො මෙ අතතා'ති. ඵච්චි දිව්ඞ්චිතිව්ඡයං කරොති. ඤාතසමිං- ඝාතසමිං- ජිව්හාය- භාතසමිං- රූපසමිං- සද්දසමිං- ගතිසමිං- රසසමිං- පොඨිඛසමිං උපානෙන ජානාති 'අතතා මෙ උපානෙතා'ති. පොඨිඛසමිං අනතරභිතෙ ජානාති 'අතතා මෙ අනතරභිතො, විගතො මෙ අතතා'ති. ඵච්චි දිව්ඞ්චිතිව්ඡයං කරොති, ජතෙති සඤ්ජතෙති තිබ්බත්තෙති අභිතිබ්බත්තෙති. ජනතු ජි සත්තො නරො මානවො -පෙ-මනුජො; ලොකෙ'ති අපායලොපක -පෙ- අපායතලොකෙති - 'විනිව්ඡයං කුරුතෙ ජනතු ලොපක.'

නෙතාහ ගඟවා:

"සාතං අසාතනති ගමානු ලොකෙ
තමුට්ඨස්සාය පහොති ඡන්දො,
රූපෙසු දිසා විතථං ගමං ඵ
විනිව්ඡයං කුරුතෙ⁴ ජනතු ලොපක"යි.

11 - 7

කොඛො මොසවජ්ජඤ්ඤා කථමිකථා ඵ
ඵතෙති ධම්මො ආයමෙව සත්තො,
කථංකපි ඤාණපථාය සිත්තෙ
ඤ්ඤා පටුත්තා සමණෙන ධම්මො.

1. ලොකා. - සිඞ්. II.
3. රුජපොරිසෙත - සිඞ්. II.

2. ආලසානුයොගං - මජ්. සං.

4. කුඛසි - මජ්. සං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විනිවිජ්ඣං කුරුතෙ පඤ්ඤා ලොකෙ - 'විනිවිජ්ඣං' නම්: තෘණං - විනිශ්චය ද දුටුවිනිශ්චය දැයි විනිශ්චය දෙකෙකි: කෙසේ තෘණංවිනිශ්චය කෙරෙයි යත්? දෙසි එකක් හට නූපත් භෝගයෝත් නූපදිති, උපත් භෝගයෝත් සංඝ විමට යෙති; ඔහුට මෙසේ සිතෙත් වෙයි: 'කවර උපායයෙකින් මට නූපත් භෝගයෝත් නූපදිත් ද, උපත් භෝගයෝත් ක්ෂය විමට යෙත් ද'යි. යළි ඔහුට මෙසේ සිත් වෙයි: 'මදයට ප්‍රමාදයට කරුණු වූ රහමෙර පිමෙහි නැවත නැවත යෙදුණු මට නූපත් භෝගයෝත් නූපදිති, උපත් භෝගයෝත් පිරිහෙති: නො කල්හි විවිඤ්චාරයෙහි පුතපුතා යෙදුණු මට නූපත් භෝගයෝත් නූපදිති, උපත් භෝගයෝත් පිරිහීමට යෙති; නානාදිග දැකීම් වශයෙන් පිරිස්හි හැසිරීමෙහි පුතපුතා යෙදුණු මට - ප්‍රමාදයට කරුණු වූ දූෂ්ටයෙහි පුතපුතා යෙදුණු මට - පාපමිත්‍රානුයෝගයෙහි පුතපුතා යෙදුණු මට - ආලසයෙන් යුක්ත බැවිහි පුතපුතා යෙදුණු මට නූපත් භෝගයෝත් නූපදිති, උපත් භෝගයෝත් පිරිහීමට යෙති' මෙසේ ක්‍රමයෙන් උපද්වංස වැදුරුම් වූ භෝගයන් හේ විනාශයෙහි දෙරවු සෙවනය නො කෙරෙයි, සවැදුරුම් වූ භෝගයන් හේ ආයථාරයන් සෙවනය කෙරෙයි; මෙසේත් තෘණං විනිශ්චය කෙරෙයි.

තොහොත් ගොවිතැනින් හෝ වෙළෙඳුමෙන් හෝ ගවපාලනයෙන් හෝ ඛනුශ්ශිලායෙන් හෝ රාජසෙවයෙන් හෝ එක්තරා ශිල්පයෙකින් හෝ උත්සාහ කෙරෙයි; මෙසේත් තෘණංවිනිශ්චය කෙරෙයි. කෙසේ දුටුවිනිශ්චය කෙරෙයි යත්? සසම්භාර වක්‍රය උපත් කල්හි 'මා හේ ආත්මය උපතැ'යි දුටුවශයෙන් දැනගනී, වක්‍රය නැසුණු කල්හි, 'මා හේ ආත්මය නැසිණ, මා හේ ආත්මය ඉක්මැ හිමේ යැ'යි දුටුවශයෙන් දැනගනී; මෙසේත් දුටුවිනිශ්චය කෙරෙයි, ශ්‍රෝත්‍රය - ස්ත්‍රිය - ජිහ්වා - කායය - රූපය - ශබ්දය - ගන්ධය - රසය - ස්ප්‍රච්චාය උපත් කල්හි 'මා හේ ආත්මය උපතැ'යි දුටුවශයෙන් දැනගනී, ස්ප්‍රච්චාය නැසුණු කල්හි 'මා හේ ආත්මය නැසිණ, මා හේ ආත්මය පතව හිමේ වනැ'යි දුටුවශයෙන් දැනගනී; (-දුටුව ගනී යයි සේයි.) මෙසේත් දුටුවිනිශ්චය කෙරෙයි, උපද්වංස, මොනොවට උපද්වංස, නිපද්වංස, වෙසෙසින් නිපද්වංස. ජනතු - සත්ත - තර - මානව...මනුෂ්‍ය තෙමේ. ලොකෙ - උපායලොකයෙහි... ආයතනලොකයෙහි නුසි 'විනිවිජ්ඣං කුරුතෙ පඤ්ඤා ලොකෙ' යනු වේ.

එසේත් වදාලන මුද්‍රා:

"සාතං අසාතනති - පෙ - විනිවිජ්ඣං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙ"යි.

මත්‍රාමය ද මානාලාදය ද විවික්ඛායාද යන මේ බමුණෝ ද සාතාසාත යෙදක ඇති කල්හි මැ වෙති, විවික්ඛායා සහිත වූ පුද්ගල තෙම ශුන්දශීන- ශුන්දාසිගමය පිණිස ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවෙහි හික්මෙන්නේ ය, බුද්ධිමණ්ඩලයන් විසින් දැන (අනිත්‍යාදි) බමුණෝ දෙසන ලද්දකු ය

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කොට්ඨාසයෙහි පවත්නා කප්පිකප්පා වානි - 'කොට්ඨාස' නිසංචාරිථො විතතං ආකාමො පටිකාමො -පෙ- මොසවරුං වුවුවනි මුසාවාදෙ; කප්පිකප්පා වුවුවනි විවිකිවරු; ඉට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කොට්ඨාස ජායති; අනිට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කොට්ඨාස ජායති. ඉට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි මුසාවාදෙ උපපජ්ජති. අනිට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි මුසාවාදෙ උපපජ්ජති, ඉට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කප්පිකප්පා උපපජ්ජති, අනිට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කප්පිකප්පා උපපජ්ජති.

කප්පං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කොට්ඨාස ජායති? පකයියා අනිට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කොට්ඨාස ජායති. අනන්තං මෙ අවරිති කොට්ඨාස ජායති. අනන්තං මෙ වරිති කොට්ඨාස ජායති. අනන්තං මෙ වරිතියාති කොට්ඨාස ජායති. පියසං මෙ මනාපසං අනන්තං අවරි - අනන්තං වරිති - අනන්තං වරිතියාති කොට්ඨාස ජායති. අපට්ඨසං මෙ අමනාපසං අනන්තං අවරි - අනන්තං වරිති - අනන්තං වරිතියාති කොට්ඨාස ජායති. එවං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කොට්ඨාස ජායති. කප්පං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කොට්ඨාස ජායති? ඉට්ඨං වජ්ඣං අවේදනාදිකතොපි¹ කොට්ඨාස ජායති, අවේදනොපි කොට්ඨාස ජායති, අවේදනොපි කොට්ඨාස ජායති. ඉට්ඨං වජ්ඣං විපරිණාමසංකිතොපි කොට්ඨාස ජායති. විපරිණාමනොපි කොට්ඨාස ජායති. විපරිණාමනොපි කොට්ඨාස ජායති. එවං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කොට්ඨාස ජායති.

කප්පං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි මුසාවාදෙ උපපජ්ජති? ඉධෙකවෙව් අනුබ්බිකතො² වා බද්ධො³ තස්ස බ්බිකතස්ස මොක්ඛත්ථාය සමපජානමුසං භාසති. රජ්ජබ්බිකතො වා බද්ධො³ සංඛිලිකබ්බිකතො වා බද්ධො, වෙතන-බ්බිකතො වා බද්ධො, ලතාබ්බිකතො වා බද්ධො, පක්ඛෙවබ්බිකතො වා බද්ධො, පරික්ඛෙවබ්බිකතො වා බද්ධො, ගාමනිගමනගරජනපදරට්ඨ-බ්බිකතො වා බද්ධො, ජනපදබ්බිකතො වා බද්ධො, තස්ස බ්බිකතස්ස මොක්ඛත්ථාය සමපජානමුසං භාසති. එවං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි මුසාවාදෙ උපපජ්ජති. කප්පං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි මුසාවාදෙ උපපජ්ජති? ඉධෙකවෙව් මනාපිකානං⁴ රූපානං හෙතු සමපජානමුසං භාසති, මනාපිකානං සද්දානං -ගකිනං- රසානං-ථොට්ඨබ්බානං හෙතු- විවර හෙතු- පිණ්ඩපාත-හෙතු - සෙත්තානං හෙතු - ගිලානපච්චයහෙසජ්ජරිකාරිහෙතු සමපජාන-මුසං භාසති, එවං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි මුසාවාදෙ උපපජ්ජති. කප්පං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කප්පිකප්පා උපපජ්ජති? 'මුච්චිසංඝි⁵ නු ඛො වකු-රොගතො, න නු ඛො මුච්චිසංඝි වකුරොගතො, මුච්චිසංඝි නු ඛො සොතරොගතො, සාතරොගතො, ජිව්හරොගතො, කායරොගතො, සිස-රොගතො, කණ්ණරොගතො, මුඛරොගතො, මුච්චිසංඝි⁵ නු ඛො දන්ත-රොගතො, න නු ඛො දුච්චිසංඝි දන්තරොගතො'ති එවං අනිට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කප්පිකප්පා උපපජ්ජති. කප්පං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කප්පිකප්පා උපපජ්ජති? 'ලභිසංඝි⁶ නු ඛො මනාපිකො⁶ රූපෙ, න නු ඛො ලභිසංඝි මනාපිකෙ රූපෙ, ලභිසංඝි නු ඛො මනාපිකො⁶ සද්දො, ගකි, රසෙ, ථොට්ඨබ්බෙ, කුලං ගණං ආවාසං ලාභං යසං පසංසං සුඛං විවර-පිණ්ඩපාතං සෙත්තානං ගිලානපච්චයහෙසජ්ජරිකාරි'නති එවං ඉට්ඨං වජ්ඣං නිසංචාරි කප්පිකප්පා උපපජ්ජති'ති - කොට්ඨාස මොසවරුඤ්ඤා කප්පිකප්පා ව.

1. වජ්ඣවේදනාදිකතොපි - යා
2. අනුබ්බිකතො - යා. PTS.
3. බද්ධො - යා. PTS.
4. මනාපිකා - සිමු. II
5. මුච්චිසංඝි - සිමු. II.
6. මනාපිකො - මජ්ඣ.

කොටො මොසවජ්ජං ච කථඛකථා ච - 'කොටො' යනු: මෙබඳු වූ විත්තයාගේ යම් ආකාරයෙන් ප්‍රතිකාරයක්... 'මොසවජ්ජ'යි මාභාවාදය කියනු ලැබෙයි; 'කථඛකථා'යි විවිකිත්සාව කියනු ලබයි; ඉභවස්සුව නිසා ද කොපය උපදී, අනිභවස්සුව නිසා ද කොපය උපදී; ඉභවස්සුව නිසා ද මාභාවාදය උපදී, අනිභවස්සුව නිසා ද මාභාවාදය උපදී; ඉභවස්සුව නිසා ද විවිකිත්සාව උපදී, අනිභවස්සුව නිසා ද විවිකිත්සාව උපදී;

කිසෙය්‍යිත් අනිභවස්සුව නිසා කොපය උපදීද? යත්: පියවිත් මෑ අනිභවස්සුව නිසා කොපය උපදී; 'මට අනභී කෙළේ යැ'යි කොපය උපදී, මට අනභී කෙරෙයි කොපය උපදී, 'මට අනභී කරන්නේ යැ'යි කොපය උපදී, 'මාගේ ප්‍රිය වූ මහාප වුවහුට අනභී කෙළේය - අනභී කරයි - අනභී කරන්නේයැ'යි කොපය උපදී; මාගේ අප්‍රිය අමනාප වුවහුට අභී කෙළේය - අභී කරයි - අභී කරන්නේයැ'යි කොපය උපදී; මෙසේ අනිභවස්සුව නිසා ක්‍රොධය උපදී. කිසෙය්‍යිත් ඉභවස්සුව නිසා ක්‍රොධය උපදීද යත්: ඉභවස්සුව 'අසිද ගතිනී' සැක ඇත්තහුට ද ක්‍රොධය උපදී, ඉභවස්සුව අසිදුතා කල්හි ද ක්‍රොධය උපදී, ඉභවස්සුව අසිදුගත් කල්හි ද ක්‍රොධය උපදී; ඉභවස්සුව 'වෙනස් වෙති' සැක ඇත්තහුට ද ක්‍රොධය උපදී, ඉභවස්සුව වෙනස් වන කල්හි ද ක්‍රොධය උපදී, ඉභවස්සුව වෙනස් වූ කල්හි ද ක්‍රොධය උපදී; මෙසේ ඉභවස්සුව නිසා ක්‍රොධය උපදී.

කිසෙය්‍යිත් අනිභවස්සුව නිසා මාභාවාදය උපදී ද යත්: මෙහි එකෙක් අනුබ්‍රාහ්මණයෙන් (-යදමින්) හෝ බඳනා ලද්දේ ඒ බ්‍රාහ්මණය මුදනු සඳහා දූත දූත බොරු කියයි, රැකැවින් හෝ බඳනා ලද්දේ - හැකිලී බැලුමෙන් හෝ බඳනා ලද්දේ - මේ වැලිත් හෝ බඳනා ලද්දේ - ලාබාලකිනියෙන් හෝ බඳනා ලද්දේ - සිරබැලුමෙන් හෝ බඳනා ලද්දේ - පවුරු බැලුමෙන් හෝ බඳනා ලද්දේ - ගම් නියමිත නගර රට බැලුමෙන් හෝ බඳනා ලද්දේ - දනවුබැලුමෙන් හෝ බඳනා ලද්දේ ඒ බ්‍රාහ්මණය මුදනු සඳහා දූත දූත බොරු කියයි; මෙසේ අනිභවස්සුව නිසා මුසාවාදය උපදී. කිසෙය්‍යිත් ඉභවස්සුව නිසා මුසාවාදය උපදීද යත්? මෙහි එකෙක් මනවඛත රූපයන් හේතු කොට දූත දූත බොරු කියයි, මනවඛත ශබ්දයන් - ගති - රස ස්ප්‍රභව්‍යයන් තෙතු කොට - සිවුරු හෙතුයෙන් පිණිසාත - සෙනසුන් - ගිලන්පස බෙහෙත් පිරිකර හෙතුයෙන් දූත දූත බොරු කියයි: මෙසේ ඉභවස්සුව නිසා මාභාවාදය උපදී. කිසෙය්‍යිත් අනිභවස්සුව නිසා විවිකිත්සාව (-සැකය) උපදීද යත්? වක්‍රුරොගයෙන් මිදෙමි ඥේ හෝ වක්‍රුරොගයෙන් නො මිදෙමි ඥේ හෝ ශ්‍රෝත්‍රරොගයෙන් - ශ්‍රාණරොගයෙන් - ජීවාරොගයෙන් - කාශරොගයෙන් - ගිහීරොගයෙන් - කණීරොගයෙන් - මුඛරොගයෙන් - දන්තරොගයෙන් මිදෙමි ඥේ හෝ, දන්තරොගයෙන් නො මිදෙමි ඥේ හෝ'යි මෙසේ අනිභවස්සුව නිසා සැක උපදී, කෙසේ ඉභවස්සුව නිසා සැක උපදීද යත්? මනවඛත රූපයන් ලැබෙමි ඥේ හෝ, 'මනවඛත රූපයන් නො ලැබෙමි ඥේ හෝ, මනවඛත ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රභව්‍යයන් - කුලයා - ගණයා - ආවාසය - ලාභය - යශස් - පැසැයුම් - සුව - සිවුරු පිණිසාත - සෙනසුන් - ගිලන්පස බෙහෙත් පිරිකර නො ලැබෙමි ඥේ හෝ'යි මෙසේ ඉභවස්සුව නිසා සැක උපදී නුහි 'කොටො මොසවජ්ජං ච කථඛකථා ච' යනු මේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එතෙසි ධම්මා දවසමෙව සනෙතති - සාධාරණ සනෙතනු ලබනු ලබන සොමනස්සදුමිත්තස්ස සනෙතන ඉට්ඨිනිදෙව් සනෙතන අනුත්තරපටිසෙස සනෙතන සංවිජ්ජමානෙ අත්ති උපලබ්ධමානෙති - එතෙසි ධම්මා දවසමෙව සනෙතන.

කථාමකපි සද්දන්තපාය සිසෙකඛ්ඨි - සද්දන්තපි සද්දන්තපථා සද්දන්තස්ස ආරමමණමපි සද්දන්තපථා; සද්දන්තසහසුත්තොපි ධම්මා සද්දන්තපථා; සථාදරිත-මිත්තො අරිතපථො, දෙවමිත්තො දෙවපථො, බ්‍රහ්මමිත්තො බ්‍රහ්මපථො; ඵලමෙව සද්දන්තපි සද්දන්තපථො, සද්දන්තස්ස ආරමමණමපි සද්දන්තපථො, සද්දන්තසහසුත්තොපි ධම්මා සද්දන්තපථො; සිසෙකඛ්ඨි තිත්තො සිකඛා: අභිසීලසිකඛා අභිවිත්ත-සිකඛා අභිපඤ්ඤාසිකඛා. කතමා අභිසීලසිකඛා? ඉධ භික්ඛු සීලවාණොති පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තො විහරති, අචාරගොචරසම්පන්නො අඤ්ඤානෙත්තස්ස විජ්ජස්ස භසදස්සාමි, සමාදාය සිකඛති සිකඛාපදෙස්ස; බුද්දසකා සීලකඛ්ඨකා, මහසන්තා සීලකඛ්ඨකා සීලං පටිට්ඨා ආදී වරණං සංවරො මුඛං පමුඛං ඥානං ධම්මානං සමාපත්තියා, අයං අභිසීලසිකඛා. කතමා අභිවිත්තසිකඛා? ඉධ භික්ඛු විවිච්චව කාමෙහි -පෙ- චතුස්සංකාං උපසම්පජ්ජ විහරති; අයං අභිවිත්තසිකඛා. කතමා අභිපඤ්ඤාසිකඛා? ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤාමාණොති, උදයත්ථානාමිති පඤ්ඤාය සම්මතාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මා දුක්ඛකඛ්ඨගාමිති; භො ඉදං දුක්ඛන්ති යථාභූතං පජානාති -පෙ- අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිති පටිපද්ධි යථාභූතං පජානාති; ඉමෙ ආසවා'ති යථාභූතං පජානාති -පෙ- අයං ආසව-නිරෝධගාමිති පටිපද්ධි යථාභූතං පජානාති, අයං අභිපඤ්ඤාසිකඛා.

කථාමකපි සද්දන්තපාය සිසෙකඛ්ඨි - කථාමකපි පුත්තලො සකඛෙධො සමිලෙධො සද්දොග්ගො සමිලිකිච්චො සද්දන්තමිත්තො සද්දන්තපුත්තො² සද්දන්තපිටිකිට්ඨො අභිසීලමපි සිසෙකඛ්ඨො, අභිවිත්තමපි සිසෙකඛ්ඨො, අභිපඤ්ඤමපි සිසෙකඛ්ඨො; ඉමා තිත්තො සිකඛායො ආවජ්ජන්තො සිසෙකඛ්ඨො, ජාතන්තො සිසෙකඛ්ඨො, පසන්නො සිසෙකඛ්ඨො, පච්චෙවකන්තො සිසෙකඛ්ඨො, විත්තො අභිට්ඨන්තො සිසෙකඛ්ඨො, සද්ධාය අභිමුච්චන්තො සිසෙකඛ්ඨො, විරිතං පහණ්ණන්තො සිසෙකඛ්ඨො, සතිං උපට්ඨපෙන්නො සිසෙකඛ්ඨො, විත්තො සමාදාහන්තො සිසෙකඛ්ඨො, පඤ්ඤාය පජානන්තො සිසෙකඛ්ඨො, අභිපඤ්ඤායං අභිජානන්තො සිසෙකඛ්ඨො, පරිපඤ්ඤායං පරිජානන්තො සිසෙකඛ්ඨො, පසානබ්බං පජ්ඣන්තො සිසෙකඛ්ඨො, භාලෙවබ්බං භාලෙවන්තො සිසෙකඛ්ඨො, යච්ඡිකාතබ්බං යච්ඡිකරොන්තො සිසෙකඛ්ඨො ආවරෙයස්ස සමාචරෙයස්ස, සමාදාය වත්තෙයස්සා'ති - කථාමකපි සද්දන්තපාය සිසෙකඛ්ඨි.

1. පුත්තලො සකඛෙධො

2. සද්දන්තපුත්තො - භ

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එතෙ පි ධම්මා ද්වයමෙව සන්තො - සාධාසාත (දෙක) ඇති කල්හි සුව - දුක් ඇති කල්හි සොමනස් දොමනස් ඇති කල්හි ඉටු අනිටු ඇති කල්හි අනුතය ප්‍රතිසංගත් විදුමාන කල්හි සංවිදුමාන කල්හි ඇති කල්හි ලාබෙත කල්හි නුභි 'එතෙපි ධම්මා ද්වයමෙව සන්තො' යනු වේ.

කථංකපි සූඤ්ඤපථාය සිකෙකං - ඥානය ඥානපථ යැ, ඥානය හේ අරමුණ ද ඥානපථ යැ, ඥානය හා සහජාත වූ ධර්මයෝ ද ඥානපථ සි; යම් සේ ආයාතීය ආයාතීය වී ද, දොවමාතීය දොවමාතීය වී ද, බ්‍රහ්මමාතීය බ්‍රහ්මපථ වී ද, එසෙසින් ම ඥානය හේ ඥානපථ යැ, ඥානය හේ ආරමභෙයයන් ඥානපථ යැ, ඥානය සමග උපත් විතත වෛතසික ධර්මයෝත් ඥානපථ සි. **සිකෙකං** - ශික්ෂා: කුතෙකි: අධිශීලශික්ෂා යැ, අධිවිතතශික්ෂා යැ, අධිප්‍රඥශික්ෂා යැ, අධිශීලශික්ෂා කවරී ද යත්? මේ ශාසනයෙහි මහණ තෙමි සිල්වත් වෙයි, ප්‍රාතිමොක්ෂසංවරයෙන් සංවර වූයේ ආචාරශෝචර දෙකින් සමන්විත වූයේ අණුමාත්‍ර වරදෙහි හය දත්තාසුපු වූයේ වෙසෙසි, මොනොවට ගෙන ශික්ෂාකොට්ඨාසයන්හි හික්මෙයි; ක්ෂුද්‍රශීලසකකි යැ, මහත්ශීලසකකි යැ (යන) ශීලය වාතුර්ගුමක කුසලධර්මයන් හේ ප්‍රතිලාභයට ප්‍රතිභෝ වෙයි, ආදී වෙයි, පාදය වෙයි, සංයමය වෙයි, සංවරය වෙයි, ආරය වෙයි, ප්‍රමුඛ වේ. මෝ අධිශීලශික්ෂා යැ. අධිවිතතශික්ෂා කවරී ද යත්? මේ සස්තෙහි මහණ තෙමේ කාමච්ඡද්‍යාචරණයෙන් වෙන්ව මැ...සිටුවැති දුගැනට පැමිණ වාසය කෙරෙයි; මෝ අධිවිතතශික්ෂා යැ. අධිප්‍රඥශික්ෂා කවරී ද යත්? මේ සස්තෙහි මහණ තෙමේ ප්‍රඥාවත් වෙයි, තිදේශ වූ තිච්ඡේධය පිණිස පවත්නා වූ මනා කොට නිවනට පමුණුවන්නා වූ අභිවෘද්ධියාමිති ප්‍රඥාවෙන් පරිපූර්ණ වූයේ වෙයි, හෙතෙම 'මේ දුකැ'යි තත්ව වූ පරිද්දෙන් දැනගනී,...'මේ දුක් නැසීමට පමුණුවන පිළිවෙතැ'යි තත්ව වූ පරිද්දෙන් දැනගනී; මොහු ආශ්‍රවයෝ යැයි තත්ව වූ පරිද්දෙන් දැනගනී,...'මේ ආශ්‍රවනිරෝධයට පමුණුවන ප්‍රතිපදාව යැ'යි තත් වූ පරිද්දෙන් දැනගනී. මෝ තොමෝ අධිප්‍රඥශික්ෂා සි.

කථංකපි සූඤ්ඤපථාය සිකෙකං - විවිධත්සාවත් පුද්ගල තෙමේ සැක සහිත වූයේ විතතවිලෝ (-සිතේ හිරි) සහිත වූයේ දෙසින් සහිතවූයේ විවිධත්සා සහිත වූයේ නුවණ ලැබීම පිණිස ඥානපථය පිණිස නුවණ ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස අධිශීලයෙහි ද හික්මෙන්නේය, අධිවිතතයෙහි ද හික්මෙන්නේය අධිප්‍රඥාවෙහි ද හික්මෙන්නේය; මෙහි ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවත් ආවර්ත කෙරෙමින් හික්මෙන්නේය, දකිමින් හික්මෙන්නේය, දක්මින් හික්මෙන්නේය, ප්‍රත්‍යාවේෂා කරමින් හික්මෙන්නේය, සිතෙහි පිහිටුවමින් හික්මෙන්නේය, සැදූහැයෙන් සනිටුහන් කෙරෙමින් හික්මෙන්නේය, වියපිය දැඩිව ගනිමින් හික්මෙන්නේය, සිහියට එළවමින් හික්මෙන්නේය, සිත පිහිටුවමින් හික්මෙන්නේය, නුවණෙන් දැනගනිමින් හික්මෙන්නේය, (සංලක්ෂණාංග-බොධයෙන්) දැනගත්ත විශේෂඥනයෙන් දැනගනිමින් හික්මෙන්නේය, (සාමාන්‍යලක්ෂණාවබෝධයෙන් කාර්‍යාවසයෙන්) දැනගත්ත ගාත්පසින් දැනගනිමින් හික්මෙන්නේය, හලසුතු සමුදය දුරුකරමින් හික්මෙන්නේය, වැඩියුතු මාතීය වඩිමින් හික්මෙන්නේය, ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු නිවන ප්‍රත්‍යක්ෂ කරමින් හික්මෙන්නේය, හැසිරෙන්නේය, මොනොවට හැසිරෙන්නේය, සමාදන්ව පවත්නේ නුභි 'කථංකපි සූඤ්ඤපථාය සිකෙකං' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඤ්ඤා පටුත්තා සමඥේන බම්බානි - 'ඤ්ඤා' ති ඤ්ඤා ජාතිඤ්ඤා තුලසිඤ්ඤා තීරසිඤ්ඤා විනාචසිඤ්ඤා විභූතං කඤ්ඤා චූත්තං පටුත්තා ආවික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤාපිතා පට්ඨපිතා විවචා විහත්තා උත්තානිකතා පකාසිතා 'සබ්බෙ සබ්බාරා අතිව්වා'ති ඤ්ඤා ජාතිඤ්ඤා තුලසිඤ්ඤා තීරසිඤ්ඤා විනාචසිඤ්ඤා විභූතං කඤ්ඤා චූත්තං පටුත්තා ආවික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤාපිතා පට්ඨපිතා විවචා විහත්තා උත්තානිකතා පකාසිතා. සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛානි - සබ්බෙ බම්බා අත්තනානි - අපිජ්ජාපච්චයා සබ්බාරානි - පෙ-ජාතිනිරොධා ජරාමරණනි - අපිජ්ජාතිජරාධා සබ්බාරානිරොධොති - පෙ-ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධොති, ඉදං දුක්ඛානි - පෙ- අයං දුක්ඛ-නිජරාධගම්භී පටිපදාති, ඉමෙ ආසවානි - පෙ- අයං ආසවනිරොධගම්භී පටිපදාති, ඉමෙ බම්බා අභිඤ්ඤාසානි, ඉමෙ බම්බා පටිඤ්ඤාසානි, ඉමෙ බම්බා පනාතබ්බානි, ඉමෙ බම්බා සච්ඡිකාතබ්බානි, ජත්තං ඵසායනතාතං සමුදයඤ්ඤා අත්ථබ්ගමඤ්ඤා අසායදඤ්ඤා ආදීනවඤ්ඤා නිසාරණඤ්ඤා, පඤ්ඤානං උපාදාකකකානං - චතුත්තං මහානුත්තං - 'යං කිඤ්ඤි සමුදයබම්බා සබ්බං තං නිරොධබම්බා'නති ඤ්ඤා ජාතිඤ්ඤා තුලසිඤ්ඤා තීරසිඤ්ඤා විනාචසිඤ්ඤා විභූතං කඤ්ඤා චූත්තං පටුත්තා ආවික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤාපිතා පට්ඨපිතා විවචා විහත්තා උත්තානිකතා පකාසිතා. චූත්තං හෙතං භගවතා: "අභිඤ්ඤාසං භික්ඛවෙ බම්බං දෙසෙමි; නො අත්ථඤ්ඤාසං. සතිදානං භික්ඛවෙ බම්බං දෙසෙමි; නො අතිදානං. සප්පාටිභාරියං භික්ඛවෙ බම්බං දෙසෙමි; නො අප්පාටිභාරියං. තස්ස මය්සං භික්ඛවෙ අභිඤ්ඤාසං බම්බං දෙසෙමි; නො අත්ථඤ්ඤාසං, සතිදානං බම්බං දෙසෙමි; නො අතිදානං, සප්පාටිභාරියං බම්බං දෙසෙමි; නො අප්පාටිභාරියං, කරණීයො ඔවාදො; කරණීයා අනුසාසති. අලඤ්ඤා පඤ්ඤා භික්ඛවෙ¹ තුට්ඨියා අලං පාමොජ්ජාස² අලං සොමනස්සාය 'සමමා සමුදෙඤ්ඤා භගවා, ස්වාක්ඛානො³ බම්බා, දුපටිපනෙතා සබ්බෙකා'ති ඉමසමිඤ්ඤා පන වෙය්‍යාකරණසමි. හඤ්ඤාමානෙ දසසහසසී⁴ ලොකධාතු අකමපිත්ථ;"ති - ඤ්ඤා පටුත්තා සමඥේන බම්බා.

ජනනාහ භගවා:

"කොඤ්ඤා මොසවජ්ජඤ්ඤා කප්ඵකපා ච
ඵතෙපි බම්බා ආයමෙව සනෙත,
කප්ඵකපි ඤ්ඤාපඵාස සිකෙඤ්ඤා
ඤ්ඤා පටුත්තා සමඥේන බම්බා"ති.

11 - 8

සාතං අසාතඤ්ඤා තුඤ්ඤානිදානා?
කිසමිං අසනෙත න භවන්ති කෙතෙ,
විභවං භවඤ්ඤාපි යමෙතමත්ථං.
ඵතං මෙ පමුඤ්ඤා යතොතිදානං.

1 භික්ඛවෙ වචනං - පු. II. 2 අත්තමත්තං - අත්.
3 භගවතා බම්බා - අත් 4 සහසසී - අත්
අභිඤ්ඤාසං - සිකෙතිපාස - කරණවිභාග

* මෙම පොතෙහි පටුත්ත, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඤ්ඤා පවුන්තා සමණෙන ධම්මා - 'ඤ්ඤා' යනු: දූත දූතගෙන භූලතය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විභූත කොට කියන ලද්දහු වෙසෙසින් කියන ලද්දහු දක්වන ලද්දහු දෙසන ලද්දහු තබන ලද්දහු ප්‍රකට කරන ලද්දහු විභාග කරන ලද්දහු නො ගැඹුරු කරන ලද්දහු ප්‍රකාශ කරන ලද්දහු යැ; 'සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයෝ යැ'යි දූත දූතගෙන භූලතය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විභූත කොට උත්තයන, ප්‍රොක්ත - ආවස්ථිත - දෙශිත - ප්‍රඥප්ත - ප්‍රස්ථාපිත - විවෘත - විභක්ත - උත්තානිකාත - ප්‍රකාශිතයන,' 'සියලු සංස්කාරයෝ දුෂ්ටයෝ'යි... 'සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයෝ'යි - 'අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වෙති... ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණය වේ යයි - අවිද්‍යාවෙන් නිරුධයෙන් සංස්කාරනිරුධය යයි... ජාතීනිරුධයෙන් ජරාමරණනිරුධය වේ යයි - මේ දුෂ්ටනිරුධයාමිනිප්‍රතිපදායඝාතය යැයි - මොහු ආත්‍යවයෝ යැයි... මේ ආත්‍යවනිරුධයාමිනිප්‍රතිපදාව යැයි - මේ ධර්මයෝ අවබෝධ කළයුත්තාහ'යි මේ ධර්මයෝ පරිජාතනය කළයුත්තාහ'යි - මේ ධර්මයෝ ප්‍රභිණ කළ යුත්තාහ'යි - මේ ධර්මයෝ ප්‍රත්‍යක්ෂ කළයුත්තාහ'යි - සවැදූරුම් ස්වරූපයතන - යන්ගේ ඉපදීම ද නැඟීම ද ආඥාදය ද ආදිතවය ද නිශ්සරණය ද - පණෙව්‍යාපාදායස්කාමයන්ගේ - සතර මහාභූතයන්ගේ - යම් කිසි සමුදය - ධර්මයක් වේ නම් ඒ සියල්ල තැසෙන පියවි ඇතැ'යි දූත දූතගෙන භූලතය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විභූත කොට කියන ලද්දේ යැ වෙසෙසින් කියන ලද්දේ යැ දක්වන ලද්දේ යැ දෙසන ලද්දේ යැ පතවන ලද්දේ යැ තබන ලද්දේ යැ විවෘත කරන ලද්දේ යැ විභාග කරන ලද්දේ යැ නො ගැඹුරු කරන ලද්දේ යැ පවසන ලද්දේ යි. මේ වදනේ මැනු, භාෂ්‍යාවකුත් විසින්: - 'මහණෙනි, මම මාභීවබෝධය පිණිස දහම් දෙසමි, අතභිඤ්ච පිණිස නො දෙසමි: මහණෙනි, මම නිදාන (-ප්‍රත්‍යය) සහිත ව දහම් දෙසමි, ප්‍රත්‍යය රහිත කොට නො දෙසමි, මහණෙනි, මම තේතයඝාණික කොට දහම් දෙසමි, අතේතයඝාණික කොට නො දෙසමි, මහණෙනි, අභිඤ්ච පිණිස දහම් දෙසන අතභිඤ්ච පිණිස නො දෙසන, සනිදාන කොට දහම් දෙසන අනිදාන කොට නො දෙසන, තේතයඝාණික කොට දහම් දෙසන අතේතයඝාණික කොට නො දෙසන ඒ මා විසින් අවවාද කටයුත්තේය, අනුශාසනා කළයුත්තේය. තවද මහණෙනි, 'භාෂ්‍යාවන්හු සමයක්සම්මුඛයන, ධර්මය සාධකයාන යැ, සමය තෙමේ සුප්‍රතිපත්ත යැයි නොපහේ සතුවට පමණ යැ ප්‍රාමොද්‍යව පමණ යැ, සොමනසට පමණ වේ. තවද මේ වෙය්‍යාකරණය දෙසනු ලබන කල්හි දශසහස්‍රිලෝකධාතුව කම්පා වී' යයි. 'ඤ්ඤා පවුන්තා සමණෙන ධම්මා' යනු වේ.

එයින් වදලන මුදුන:

"ඤ්ඤාමොසවජ්ජඤ්ඤා - පෙ - ඤ්ඤා පවුන්තා සමණෙන ධම්මා'යි.

11 - 8

සුඛ වේදනාව ද දුක් වේදනාව ද (යන මොහු) කුමක් හෙතු කොට උපද්‍යානු ද? කුමක් අවිද්‍යාන කල්හි මොහු පහළ නො වෙත් ද? යළි ඒ සාධාසාධනයන්ගේ විනයය ද පහළ වීම ද යන යම් මේ අතීතයක් යමක් කරුණු කොට ඇත්තේ ද, තෙල කාරණය මට ප්‍රකාශ කළ මැනවි.

සාතං අසාතඤ්ච කුතොතිද්දහාති - සාතා අසාතා කුතොතිද්දහා ? කුතො ජාතා ? කුතො ඥාණාතා ? කුතො නිබ්බතා ? කුතො අභිනිබ්බතා ? කුතො පාදාභූතා ? කිතතිද්දහා ? කිංසමුදයා ? කිඤ්ජාතිකා කිම්පභවාති සාතාසාතානං මූලං පුච්ඡති - ථෙප- සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාවති අජේඛසත් පසාදෙතිති - ‘සාතං අසාතඤ්ච කුතොතිද්දහා.’

කිංසමිං අසනෙන න භවන්ති හෙතෙති - ‘කිංසමිං අසනෙන අසං- විජ්ජමානෙ න පටි අනුපලබ්භමානෙ සාතා අසාතා න භවන්ති, න ජායන්ති, න ඥාණායන්ති, න නිබ්බතන්ති, න අභිනිබ්බතන්ති - ‘කිංසමිං අසනෙන න භවන්ති හෙතෙති.’

විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්තං - කතමො සාතාසාතානං භවො ? යො සාතාසාතානං භවො පභවො ජාති සඤ්ජාති නිබ්බතාති අභිනිබ්බතාති පාදාභූතො, අයං සාතාසාතානං භවො. කතමො සාතාසාතානං විභවො ? යො සාතාසාතානං බ්‍රහ්මා ව්‍යොහෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අනතරධානං, අයං සාතාසාතානං විභවො; යමෙතමත්තං යං පරමත්තං - ‘විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්තං.’

එතං මෙ පබ්බාති යතොතිද්දහන්ති - ‘එත’න්ති² යං පුච්ඡාමි, යං යාවාමි, යං අජේඛසාමි,¹ යං පසාදෙමි; පබ්බාතිති බ්බාති වදෙති ආවික්ඛ දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවර විහජ උත්තානිකරොති පකුසෙති³ යි එතං මෙ පබ්බාති; යතොතිද්දහන්ති යන්තිද්දහං යං සමුදයං යඤ්ජාතිකං යම්පභවන්ති - ‘එතං මෙ පබ්බාති යතොතිද්දහං.’

තෙනාහ සො නිමිත්තො:

“සාතං අසාතඤ්ච කුතොතිද්දහා
කිංසමිං අසනෙන න භවන්ති හෙතෙති,
විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්තං
එතං මෙ පබ්බාති යතොතිද්දහං”න්ති.

11 - 9

එස්සතිද්දහං සාතං අසාතං
එස්සෙ අසනෙන න භවන්ති හෙතෙති,
විභවං භවං වාපි යමෙතමත්තං
එතං තෙ පබ්බාති ඉතොතිද්දහං.

1. අජේඛසාමි - සිමු. II. ෧෪෩. 2. එතං මෙති - සිමු. I.

සාතං අසාතං ච කුතොතිද්‍යනා - සාත අසාතවෙදනාවෝ කුමක් නිදන ඔකොට ඇත්තාහු ද? කොසින් උපන්නාහු ද? කොසින් හටගත්තාහු ද? කොසින් නිපන්නාහු ද? කොසින් පහල වූවාහු ද? කුමක් කරුණු කොට ඇත්තාහු ද? කුමක් සමුදය කොට - කුමක් ජාති කොට කුමක් ප්‍රභව කොට ඇත්තාහු ද? සාතාසාතයන්ගේ මූලය විවාරති... සමුදය විවාරති, පුළුවස්ති අයාදිති අධ්‍යායන කෙරෙති පහදවත් නුසි 'සාතං අසාතං ච කුතොතිද්‍යනා' යනු වේ.

කිසිම අසහන න හවනති හෙනෙ - කුමක් අවිද්‍යමාන කල්හි අසංවිද්‍යමාන කල්හි තැති කල්හි නො ලැබෙන කල්හි සාතවෙදනාත් අසාතවෙදනාත් නො වෙත් ද, නූපදිත් ද, නො හටගනිත් ද, නො නිපදිත් ද, නො පහල වෙත් ද? කිසිම අසනෙත ත හවනති හෙනෙ' යනු වේ.

විභවං හවඤ්චාපි යමෙතමන්ධං-සාතාසාතයන්ගේ හවය (-හටගැනීම) කවරේ ද යත්? සාතාසාතයන්ගේ යම් හවයෙක් ප්‍රභවයෙක් ජාතියෙක් සඤ්ජාතියෙක් නිර්වාතතියෙක් අභිනිර්වාතතියෙක් ප්‍රාදුර්භාවයෙක් වේ ද මේ සාතාසාතයන්ගේ ඉපැදීම ය; සාතාසාතයන්ගේ විනාශය කවරේ ද යත්? සාතාසාතයන්ගේ යම් ක්‍ෂය වීමෙක් ව්‍යය වීමක් බිඳීමක් භාත්පසින් බිඳීමක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමක් වේ ද, මේ සාතාසාතයන්ගේ විනාශය යි. යමෙතමන්ධං යනු: යම් පරමාතීයෙක් නුසි 'විභවං හවඤ්චාපි යමෙතමන්ධං' යනු වේ.

එතං මෙ පච්ඡාති යතොතිද්‍යනං - 'එතං' යනු: යමක් විවාරම් ද, යමක් අයදිම් ද, යමක් අධ්‍යායනය කෙරෙම් ද, යමක් පහදවම් ද; පච්ඡාති - කියනු මැනව, වදාළ මැනව, ප්‍රකාශ කළ මැනව, දෙසුව මැනව, පතවනු මැනව, තබනු මැනව, විවෘත කළ මැනව, විභාග කළ මැනව, ප්‍රකට කළ මැනව, ප්‍රකාශ කළ මැනවැයි 'එතං මෙ පච්ඡාති' යනු වේ. යතොතිද්‍යනං - යම් කරුණක් යම් සමුදයක් යම් ඉපැදීමක් යම් ප්‍රභවයක් නුසි 'එතං මෙ පච්ඡාති යතොතිද්‍යනං' යනු වේ.

එසින් කිසි ඒ නිර්මිත බ්‍රහ්ම:

"සාතං අසාතං ච -පෙ- එතං මෙ පච්ඡාති යතොතිද්‍යනං"යි.

සුඛවෙදනාව ද, දුක්වෙදනාව ද ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යය කොට ඇත්තේ ය, ස්පර්ශ අවිද්‍යමාන කල්හි මොවුහු නො පහල වෙති, (සුවදක් වෙදනාවත් ගේ) විනාශය ද ඉපැදීම ද යන යම් අතීතයක් මේ ධ්‍රැවය කරුණු කොට උපදී ද, තෙල අතීත ඔබට කියමි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එකසනිදානං සාතං අසාතනනි - සුඛවේදනීයං එකං පටිච්ච උපපජ්ජති සුඛා වේදනා. යා තස්සෙව සුඛවේදනීයස්ස එකස්ස නිරෝධා යං තජ්ජං වේදයිතං සුඛවේදනීයං එකං පටිච්ච උපපන්නා සුඛවේදනා, සා නිරුජ්ඣති, සා වූපසමමති. දුක්ඛවේදනීයං එකං පටිච්ච උපපජ්ජති දුක්ඛා වේදනා. යා තස්සෙව දුක්ඛවේදනීයස්ස එකස්ස නිරෝධා යං තජ්ජං වේදයිතං දුක්ඛවේදනීයං එකං පටිච්ච උපපන්නා දුක්ඛා වේදනා, සා නිරුජ්ඣති; සා වූපසමමති¹. අදුක්ඛමසුඛවේදනීයං එකං පටිච්ච උපපජ්ජති අදුක්ඛමසුඛා වේදනා. යා තස්සෙව අදුක්ඛමසුඛවේදනීයස්ස එකස්ස නිරෝධා යං තජ්ජං වේදයිතං අදුක්ඛමසුඛවේදනීයං එකං පටිච්ච උපපන්නා අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, සා නිරුජ්ඣති; වූපසමමති. එකසනිදානං සාතං අසාතනනි සාතාසාතා එකසනිදානං එකසමුදයං එකජාතිකා එකපතවාති - 'එකසනිදානං සාතං අසාතං.'

එකස්ස අසනෙන න භවනති භෙතෙනි - එකස්ස අසනෙන අසං-
පිණ්ණානෙන නත්ති අනුපලබ්ධානෙන සාතා අසාතා න භවනති නපභවනති
න ජායනති න සඤ්ජායනති න නිබ්බතනනති නාභිනිබ්බතනනති න
පාදුභවනති² - 'එකස්ස අසනෙන න භවනති භෙතෙන'.

විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමන්තනි - භවදිට්ඨි පි එකසනිදානං විභව-
දිට්ඨි පි එකසනිදානං; යමෙතමන්තනි යං පරමන්තනි - 'විභවං භවං වාපි
යමෙතමන්තං.'

එතං තෙ පබ්බුමි ඉතොනිදානනි - 'එතං'නති යං පුච්ඡස්සි, යං
යාවසි, යං අජේඤ්ඤස්සි, යං පසාදෙස්සි; පබ්බුමිති බ්බුමි ආවික්ඛාමි දෙසෙමි
පඤ්ඤාපම පට්ඨපෙම විවරාමි විතජාමි උත්තාරානිකරොමි පකාසෙමිති-
'එතං තෙ පබ්බුමි.' ඉතොනිදානනි ඉතො එකසනිදානං එකසමුදයං
එකජාතිකං එකපතවනති - 'එතං තෙ පබ්බුමි ඉතොනිදානං.'

තෙනාහ භගවා:

“එකසනිදානං සාතං අසාතං
එකස්ස අසනෙන න භවනති භෙතෙන,
විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමන්තං.
එතං තෙ පබ්බුමි ඉතොනිදානං”නති.

11 - 10

එකස්සා හු ලොකස්මිං කුතොනිදානො
පට්ඨග්ගනා වාපි කුතො පහුතා,
කිසමිං අසනෙන න මම්භතමස්සි
කිසමිං විතුසෙන න චුසනති එකං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එස්සනිදුනං සාතං අසාතං - 'සුඛවේදනාවට කරුණු වූ පහසු නිසා සුඛවේදනාව උපදී. එම ළඛවේදනීය වූ ස්පර්ශයෙන් නිරෝධයෙන් තදනුරූප වේදනා ඇති සුඛවේදනීය වූ යම් පහසුකමක් නිසා උපත් යම් ළඛවේදනාවක් වී නම්, එය නිරුඳ්ධ වෙයි. එය සන්තිදෙයි. දුක්ඛවේදනාවට නිමිත්ත වූ පහසු නිසා දුක් වේදනා උපදී, එ ම ළඛවේදනීය වූ ස්පර්ශයෙන් නිරෝධයෙන් තදනුරූප වූ වේදනා ඇති දුක්ඛවේදනීය වූ යම් පහසුකමක් නිසා උපත් යම් දුක් වේදනාවක් වූ නම්, එය නිරුඳ්ධ වෙයි. එය සන්තිදෙයි. උපෙක්ඛාචේදනාවට නිමිත්ත වූ ස්පර්ශය නිසා උපෙක්ඛාචේදනාව උපදී. එ ම උපෙක්ඛාචේදනාවට හිත වූ ස්පර්ශයෙන් නිරෝධයෙන් තදනුරූප වේදනා ඇති උපෙක්ඛාචේදනාවට හිත වූ යම් පහසුකමක් නිසා උපත් යම් උපෙක්ඛාචේදනාවක් වූ නම් එය නිරුඳ්ධ වෙයි. එය සන්තිදෙයි. එස්සනිදුනං සාතං අසාතං- සුවදුක් වේදනාවෝ පහසු නිදන කොට ඇත්තාහු ය, පහසු සමුදය කොට ඇත්තාහු ය, පහසු ජාති කොට ඇත්තාහු ය, ස්පර්ශය ප්‍රභව කොට ඇත්තාහු නුසි - 'එස්සනිදුනං සාතං අසාතං' යනු වේ.

එස්ස අසනෙත න භවන්ති හෙතෙ - ස්පර්ශය අවිදුමාන කල්හි අසංවිදුමාන කල්හි නැති කල්හි නො ලැබෙන කල්හි සාතාසාතයෝ නො වෙති, ප්‍රභව නො වෙති, නුපදිති, නො භවගතිති, නො නිපදිති, නො වැඩෙති, නො පහල වෙත් නුසි 'එස්ස අසනෙත න භවන්ති හෙතෙ' යනු වේ.

විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමන්තං - භවදූෂ්ටය ද ස්පර්ශය නිදන කොට ඇත්තිය, විභවදූෂ්ටය ද ස්පර්ශය නිදන කොට ඇත්තිය; යමෙතමන්තං= යම් පරමාණියක් නුසි 'විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමන්තං' යනු වේ.

එතං තෙ පමුඛි ඉතොනිදුනං - 'එතං' යනු: යමක් විචාරවූ ද; යමක් අගාදිවූ ද, යමක් අධ්‍යයන කරවූ ද, යමක් (සදහා) පහදවූ ද, **පමුඛි** - කියමි පවසමි දෙසමි පනවමි තබමි විවෘත කෙරෙමි විහාග කෙරෙමි ප්‍රකට කෙරෙමි, ප්‍රකාශ කෙරෙමි නුසි 'එතං තෙ පමුඛි' යනු වේ. **ඉතොනිදුනං** - මේ පහසු නිදන කොට ඇත්තේය, පහසු උත්පත්ති කොට ඇත්තේය, පහසු ජාති කොට ඇත්තේය, ස්පර්ශය ප්‍රභව කොට ඇත්තේ නුසි 'එතං තෙ පමුඛි ඉතොනිදුනං' යනු වේ.

එසින් වදලහ බුදුහු:

"එස්සනිදුනං -පෙ- එතං තෙ පමුඛි ඉතොනිදුනං"යි.

11 - 10

ලොකයෙහි ස්පර්ශ නෙමේ කුමක් නිදන (-මූලකාරණ) කොට ඇත්තේ ද? තාමණ්දූෂ්ටපරිග්‍රහයෝත් කොතැනින් පහල වූවාහු ද? කුමක් අවිදුමාන කල්හි තාමණ්දූෂ්ටමත්තිය තැත්තේ ද? කුමක් ඉක්මැහිය කල්හි (විකුසුමථස්සාදි) පහස්සු ස්පර්ශ නො කෙරෙත් ද?

එසෙය්‍යා නු ලොකස්මිං කුතොතිදුතොති - එසෙය්‍යා කුතො තිදුතො? කුතො ජාතො? කුතො සඤ්ජාතො? කුතො නිබ්බතො? කුතො අභිනිබ්බතො? කුතො පාදුගුතො? කිනතිදුතො? කිං සමුදයො? කිඤ්ජාතිකො? කිංපහවොති එසෙය්‍යා මූලං පුච්ඡති, හෙතුං පුච්ඡති - ථෙ-සමුදයං පුච්ඡති, පපුච්ඡති, යාවති, අරේඛිසති, පසාදෙතීති - එසෙය්‍යා නු ලොකස්මිං කුතොතිදුතො.

පටිග්ගහා වාපි කුතො පසුතාති - පරිඤ්ඤා කුතො පසුතා? කුතො ජාතා? කුතො සඤ්ජාතා? කුතො නිබ්බතා? කුතො අභිනිබ්බතා? කුතො පාදුගුතා? කිනතිදුතා? කිංසමුදයා? කිඤ්ජාතිකා? කිංපහවොති පරිඤ්ඤාතං මූලං පුච්ඡති, හෙතුං පුච්ඡති, - ථෙ-සමුදයං පුච්ඡති, පපුච්ඡති යාවති අරේඛිසති පසාදෙතීති - පරිඤ්ඤා වාපි කුතො පසුතා.

කිස්මිං අසනෙන න මමතතමඤ්චි - කිස්මිං අසනෙන අසංවිජ්-මානෙ¹ අනුපලබ්ධමානෙ මමතතා තඤ්ච න සනති න සංවිජ්ජනති නුපලබ්ධනති පටිතා සමුච්ඡිනතා වූපසනතා පටිපසස්සඤ්ඤා අහබ්බිතතිකා ඤ්ඤාභිනිතා දඤ්ඤාති - කිස්මිං අසනෙන න මමතතමඤ්චි.

කිස්මිං විභූතෙ න චූසනති එසෙය්‍යාති - කිස්මිං විභූතෙ විහාපිතෙ අතිකකතෙන සමතිකකතෙන විතිවතෙන එසෙය්‍යා න චූසනති²ති - කිස්මිං විභූතෙ න චූසනති එසෙය්‍යා.

තෙනාහ සො තිම්මිතො:

“එසෙය්‍යා නු ලොකස්මිං කුතොතිදුතො
පරිඤ්ඤා වාපි කුතො පසුතා,
කිස්මිං අසනෙන න මමතතමඤ්චි
කිස්මිං විභූතෙ න චූසනති එසෙය්‍යා”ති.

11 - 11

නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච ඵෙසෙය්‍යා
ඉච්ඡාතිදුතාති පරිඤ්ඤාති,
ඉච්ඡාය’සනතා න මමතතමඤ්චි
රූපෙ විභූතෙ න චූසනති එසෙය්‍යා.

නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසෙය්‍යාති - වකුච්චං ව පටිච්ච රූපෙ ව උපපජ්ජති වකුච්චිඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සභිකති එසෙය්‍යා; වකුච්චං ව රූපා ව රූපස්මිං, වකුච්චසම්ප්පාදං ධරෙතො සම්ප්‍රත්‍යක්ෂාධර්මා නාමස්මිං, එවමි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසෙය්‍යා;

1. අසංවිජ්ජමානෙ තඤ්ච - මජ්ඣ. සූ. II.

2. වකුච්චං ව සූ. II.

එසෙය්‍යා නු ලොකස්මිං. කුතොනිදුතො - පහස කුමක් කරුණු කොට ඇත්තේ ද? කොසින් උපන්නේ ද? කොසින් හටගත්තේ ද? කොසින් නිපන්නේ ද? කොසින් වැඩුණේ ද? කොසින් පහළ වූයේ ද? කුමක් නිදන කොට ඇත්තේ ද? කුමක් සමුදය කොට - කුමක් ජාති කොට - කුමක් ප්‍රභව කොට ඇත්තේ ද? යි ස්පර්ශයෙන් මූලය විවාරති, හෙතු ව විවාරති...සමුදය විවාරති, අසති, අයදිති, අධෝෂණ කෙරෙති, පහදවත් නුසි 'එසෙය්‍යා නු ලොකස්මිං. කුතොනිදුතො' යනු වේ.

පරිශ්‍යනා වාපි කුතො පහතා - පරිශ්‍යනයේ කොසින් වූවානු ද? කොසින් උපන්නානු ද? කොසින් හටගත්තානු ද? කොසින් නිපන්නානු ද? කොසින් වැඩුණානු ද? කොසින් පහළ වූවානු ද? කුමක් නිදන කොට ඇත්තානු ද? කුමක් සමුදය කොට ඇත්තානු ද? කුමක් ජාති කොට ඇත්තානු ද? කුමක් ප්‍රභව කොට ඇත්තානු ද? යි පරිශ්‍යනයෙන් මූලය විවාරති, හෙතු ව විවාරති...සමුදය විවාරති, ප්‍රච්ඡිස්ති, යාඥ කෙරෙති අධෝෂණ කෙරෙති, පහදවත් නුසි - 'පරිශ්‍යනා වාපි කුතො පහතා' යනු වේ.

කිසමිං අසනෙන න මමතමපි-කුමක් අවිදුමාන කල්හි අසංවිදුමාන කල්හි නො ලැබෙන කල්හි මමතයෝ තැන් ද, අවිදුමාන වෙන් ද අසංවිදුමාන වෙන් ද නො ලැබෙත් ද ප්‍රතිණ වූවානු සමුච්ඡින්න වූවානු සන්තිදුණානු දුර්ලභ ලද්දනු උපතට නුසුදුසු වූවානු නුවණින්තෙන් දවන ලද්දනු නුසි 'කිසමිං අසනෙන න මමතමපි' යනු වේ.

කිසමිං විකුතෙ න පුසතති එසො - කුමක් ඉක්මැවූ කල්හි නො වැඩු කල්හි ඉක්මැගිය කල්හි මොනවට ඉක්මැගිය කල්හි ව්‍යතික්‍රමණය කළ කල්හි ස්පර්ශයෝ ස්පර්ශ නො කෙරෙත් ද යි 'කිසමිං විකුතෙ න පුසතති එසො' යනු වේ.

එසින් කිස ඒ නිර්මත වුදුනු:

“එසෙය්‍යා නු ලොකස්මිං - පෙ - කිසමිං විකුතෙ න පුසතති එසො” යි.

11 - 11

සම්ප්‍රසුක්ක නාමය ද වස්තූලම්භිත රූපය ද නිසා ස්පර්ශය වෙයි, නාමණාදුච්චිතරිත්‍රහයෝ ඉච්ඡා (-ආශා) ව නිදන කොට ඇත්තානු ය, ඉච්ඡාසංකීර්ණාන නාමණාව තැති කල්හි මමතය නැත්තේ ය, රූපය ඉක්මැගිය කල්හි ස්පර්ශයෝ ස්පර්ශ නො කෙරෙත්.

නාමං ව රූපං ව පටිච්ච එසෙය්‍යා - වක්‍රය ද රූපයන් ද නිසා වක්‍ර - විඤ්ඤාන උපදී, (වක්‍රරූප විඤ්ඤාන යන) තිදෙනාගේ එක්වීමෙන් ස්පර්ශය උපදී; ප්‍රසාද වක්‍රය ද රූපාලම්භිතයෝ ද රූප කොටසෙහි වෙති, (තිදෙනාගේ සංගතියෙන් උපත්) වක්‍රසම්පර්ශය හැර (සෙසු) සම්ප්‍රසුක්කවම්භයෝ නාම කොටසෙහි වෙති, මෙසේ ත් නාමය ත් රූපයන් නිසා ස්පර්ශය උපදී;

සොතඤ්ඤා පටිච්ච සංග්ගෙ ව උපපජ්ජති සොතඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සංඛතති එසොසා; සොතඤ්ඤා සංග්ගෙ ව රූපසමි, සොතසමථස්සං ධරෙතො සමපසුත්තකා ධර්මා නාමස්මි, එවමපි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසොසා, සාතං ව පටිච්ච ගතෙති ව උපපජ්ජති ඝාතඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සංඛතති එසොසා; ඝාතඤ්ඤා ගතො ව රූපසමි, ඝාතසමථස්සං ධරෙතො සමපසුත්තකා ධර්මා නාමස්මි, එවමපි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසොසා. ජිව්හඤ්ඤා පටිච්ච රසෙ ව උපපජ්ජති ජිව්හඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සංඛතති එසොසා; ජිව්හා ව රසා ව රූපසමි, ජිව්හසමථස්සං ධරෙතො සමපසුත්තකා ධර්මා නාමස්මි, එවමපි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසොසා. කායඤ්ඤා පටිච්ච ඵොට්ඨබ්බෙ ව උපපජ්ජති කායඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සංඛතති එසොසා; කායො ව ඵොට්ඨබ්බො ව රූපසමි, කායසමථස්සං ධරෙතො සමපසුත්තකා ධර්මා නාමස්මි, එවමපි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසොසා. මනඤ්ඤා පටිච්ච ධර්මෙ ව උපපජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සංඛතති එසොසා; වසුරූපං රූපසමි, ධර්මා රූපිනො රූපසමි, මනොසමථස්සං ධරෙතො සමපසුත්තකා ධර්මා නාමස්මි, එවමපි නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා පටිච්ච එසොසා.

ඉච්ඡානිද්දනාති පටිග්ගහතානිති - ‘ඉච්ඡා’ වුවුවත් තණ්හා, යො රුගො සාරුගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; පටිග්ගහතානි ඥේ පරිග්ගහතා: තණ්හාපරිග්ගහතො ව දිට්ඨිපරිග්ගහතො ව -පෙ- අයං තණ්හාපරිග්ගහතො -පෙ- අයං දිට්ඨිපරිග්ගහතො. **ඉච්ඡානිද්දනාති පටිග්ගහතානිති** පරිග්ගහතා ඉච්ඡානිද්දනා ඉච්ඡානෙත්තුකා ඉච්ඡාපච්චයා ඉච්ඡාකාරණං ඉච්ඡාපහවාති - ඉච්ඡානිද්දනාති පරිග්ගහතානි.

ඉච්ඡාය’සන්තතා න මමත්තමජ්ඣිති - ‘ඉච්ඡා’ වුවුවත් තණ්හා, යො රුගො සාරුගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; මමත්තානි ඥේ මමත්තා: තණ්හාමමත්තඤ්ඤා දිට්ඨිමමත්තඤ්ඤා -පෙ- ඉදං තණ්හාමමත්තං -පෙ- ඉදං දිට්ඨිමමත්තං; **ඉච්ඡාය’සන්තතා න මමත්තමජ්ඣිති** ඉච්ඡාය අසන්තතා අසංවිජ්ජමානාය නජි අනුපලබ්ධමානාය මමත්තා නජි න සන්ති න සංවිජ්ජනති නුපලබ්ධනති, පතිතා සමුවජිත්තා වූපසන්තා පටිපසංඝාධා අහබ්බුපත්තිකා ඤාණභිනා දඤ්ඤානි - ඉච්ඡාය’සන්තතා න මමත්තමජ්ඣි.

රූපෙ විභූතෙ න සුසන්ති එස්සාති - ‘රූපෙ’ති වත්තාගේ ව මහාභූතා විභූණ්ණඤ්ඤා මහාභූතානං උපාදාය රූපං; රූපෙ විභූතෙති විභූතාකාරෙති රූපං විභූතං භොති. ඤාතවිභූතෙන¹ තීරණවිභූතෙන පහානවිභූතෙන සමතික්කමවිභූතෙන. කථං ඤාතවිභූතෙන² රූපං විභූතං භොති ? රූපං ජාතාති යං කිඤ්ඤි රූපං, සබ්බං රූපං වත්තාරි ව මහාභූතානි විභූණ්ණඤ්ඤා මහාභූතානං උපාදාය රූපනති ජාතාති පස්සති

1. ඤාතවිභූතෙන - සිමු. II ඤාතවිතිවිනේයන- ස. 2. ඤාතවිභූතෙන - සිමු. II.

ශ්‍රෝත්‍රප්‍රසාදය ද ශබ්දයන් ද නිසා ශ්‍රෝත්‍රවිඥානය උපදී, තිදෙනාගේ එක්වීමෙන් ස්පර්ශය උපදී; ශ්‍රෝත්‍රප්‍රසාදයත් ශබ්දයෝත් රූප කොටසෙහි වෙති; සොතසල්පස්සාහි හැර (සෙසු) සම්ප්‍රසුක්ක ධර්මයෝ නාම කොටසෙහි වෙති, මෙසේත් නාමයත් රූපයත් නිසා ස්පර්ශය උපදී. භ්‍රාණය ද ගතියත් ද නිසා භ්‍රාණවිඥානය උපදී, තිදෙනාගේ එක්වීමෙන් ස්පර්ශය වෙයි; භ්‍රාණයත් ගතියෝත් රූපයෙහි වෙති, භ්‍රාණසංස්පර්ශය හැර (සෙසු) සම්ප්‍රසුක්කධර්මයෝ නාමයෙහි වෙති, මෙසේත් නාමයත් රූපයත් නිසා ස්පර්ශය උපදී. දිව ද රසයත් ද නිසා ජිහ්වාවිඥානය උපදී, තිදෙනාගේ සමගතියෙන් ස්පර්ශය වෙයි; දිවත් රසයෝත් රූපයෙහි වෙති, ජිහ්වාසංස්පර්ශය හැර සම්ප්‍රසුක්කධර්මයෝ නාමයෙහි වෙති, මෙසේත් නාමයත් රූපයත් නිසා ස්පර්ශය උපදී. කය ද ස්ප්‍රථව්‍යයත් ද නිසා කායවිඥානය උපදී, තිදෙනාගේ සමගතියෙන් ස්පර්ශය වෙයි; කයත් ස්ප්‍රථව්‍යයෝත් රූපයෙහි වෙති, කායසංස්පර්ශය හැර සම්ප්‍රසුක්කධර්මයෝ නාමයෙහි වෙති, මෙසේත් නාමයත් රූපයත් නිසා ස්පර්ශය උපදී. මනස ද ධර්මයත් ද නිසා මනෝවිඥානය උපදී, තිදෙනාගේ සමගතියෙන් ස්පර්ශය වෙයි; තාදයවස්සුරූපය රූපයෙහි වෙයි, රූපි ධර්මයෝ රූපයෙහි වෙති, මනසංස්පර්ශය හැර සම්ප්‍රසුක්කධර්මයෝ නාමයෙහි වෙති, මෙසේත් නාමයත් රූපයත් නිසා ස්පර්ශය උපදී.

ඉච්ඡානිද්දනානි සපිගගහානි - ‘ඉච්ඡා’යි තාමණාව කියනු ලබයි, යම් රාගයෙක් සංරුගයෙක්....අභිධ්‍යායක් ලොභ අකුශලමූලයෙක් වේ ද එය යි. **සපිගගහා** - පරිග්‍රහයෝ දෙදෙනෙකි: තාමණාපරිග්‍රහය ද දුෂ්ටපරිග්‍රහය ද යි... මේ දුෂ්ටපරිග්‍රහය යි. **ඉච්ඡානිද්දනානි සපිගගහානි** - පරිග්‍රහයෝ ඉච්ඡා (-ඊජ්ජා) ව නිදන කොට ඇත්තාහ, ඊජ්ජාව හෙකු කොට ඇත්තාහ, ඊජ්ජාව ප්‍රත්‍යය කොට ඇත්තාහ, ඊජ්ජාව කරුණු කොට ඇත්තාහ, ඊජ්ජාවෙන් පහලවූවාහු නුසි - ‘ඉච්ඡානිද්දනානි පරිග්‍රහහානි’ යනු වේ.

ඉච්ඡායසනත්තා න මමත්තමස්සී - ‘ඉච්ඡා’යි තාමණාව කියනු ලබයි, යම් රාගයෙක් සංරුගයෙක්...ලොභ අකුශලමූලයෙක් වේ ද එය යි; **මමත්තා** - මමතියෝ දෙදෙනෙකි: තාමණාමමතිය ද දුෂ්ටමමතිය ද යි...මේ දුෂ්ටමමතිය යි. **ඉච්ඡායසනත්තා න මමත්තමස්සී** - ඊජ්ජාව අවිද්‍යමාන කල්හි අසංවිද්‍යමාන කල්හි නැති කල්හි නො ලැබෙන කල්හි මමතියෝ නැත, නො වෙති, විද්‍යමාන නො වෙති, නො ලැබෙත්, ප්‍රභිණ වූවාහු සමුවර්තන වූවාහු සත්තිදුණාහු දුරලන ලද්දහු උපතට නුසුදුසු වූවාහු නුවණින් තෙත් දවන ලද්දහු නුසි ‘ඉච්ඡායසනත්තා න මමත්තමස්සී’ යනු වේ.

රූපෙ විභූතෙ න චූසන්ති ඵස්සා - ‘රූපෙ’ යනු: සතර මහාභූතයෝ ද සතර මහාභූතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද; **රූපෙ විභූතෙ** - සතර අයුරකින් රූපය ඉක්මවන ලද වෙයි; භූතවිභූතයෙන් තීරණවිභූතයෙන් ප්‍රත්‍යාණවිභූතයෙන් සමතික්‍රමවිභූතයෙනි: කිසෙයින් භූතවිභූතයෙන් රූපය විභූත (-ඉක්මවන ලද) වේ ද යත්? රූපය (මෙසේ) දැන ගනී. යම් කිසි රූපයෙක් වේ නම්, සතර මහාභූතයෝ ද සතර මහාභූතයන් නිසා පවත්නා රූපය දැයි සිගලු රූපය දැන ගනී, දකී;

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එවං ඤාතවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති. කථං තීරණවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති? එවං ඤාතං කතා රූපං තීරෙති; අනිච්ඡතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඨතො සලලතො අඝතො අඛාධතො පරතො පලොකතො ඊතීතො උපදදුවතො භයතො උපසංඝාතතො චලතො පහභ්භාරතො¹ අක්ඛි-
වතො අතාණතො අලොකතො අසරණතො රිත්තතො භූවල්වතො සුඤ්ඤතො අතත්තතො ආදීනවතො විපරිණාමධම්මතො අසාරකතො² අඝමුලතො වධකතො විභවතො සාසවතො සබ්බතො මාරාමිසමතො ජාතිධම්මතො ජරාධම්මතො ඛ්‍යාතිධම්මතො මරණධම්මතො සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්ස-
පායාසධම්මතො සබ්බිලෙසිකධම්මතො සමුදයතො අත්ථිකමිතො අස්සාදතො³ ආදීනවතො තිස්සාරණතො තීරෙති. එවං තීරණවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති. කථං පහානවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති? එවං තීරසිත්තා රූපෙ ඡන්දරාගං පඡහති, විනොදෙති, ඛ්‍යන්තිකරොති, අතභාවං ගමෙති. චූත්තං හෙතං භගවතා: “යො හික්ඛවෙ රූපෙ ඡන්දරාගො, තං පඡහති; එවං තං රූපං පතීනං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං තාලාවඤ්ඤකං⁴ අනිභාව-
කං අයතිං අනුපාදධම්ම”නති. & එවං පහානවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති. කථං සමතික්කමවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති? වතස්සො අරූපසමාපන්නියො පටිලොභියා රූපා විභූතා භොනති විභාවිතා අතික්කන්තා සමතික්කන්තා විතිවන්තා. එවං සමතික්කමවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති. ඉමෙහි චතුති කාරණෙහි රූපං විභූතං හොති. රූපෙ විභූතෙ න පුසන්ති එස්සාති රූපෙ විභූතෙ විභාවිතෙ අතික්කන්තෙ සමතික්කන්තෙ විතිවන්තෙ පඤ්ච එස්සා න පුසන්ති; චක්ඛුසමථස්සො සොතසමථස්සො ඝාතසමථස්සො ජීව්හාසමථස්සො කායසමථස්සො - රූපෙ විභූතෙ න පුසන්ති එස්සා.

තෙනාහ භගවා:

“තාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච එස්සො
ඉච්ඡාතිදන්තාති පරිඤ්ඤාති,
ඉච්ඡාය‘සන්තා න මමග්ගමඤ්ච
රූපෙ විභූතෙ න පුසන්ති එස්සා”ති.

11 - 12

කථං සමෙතස්ස විභොති රූපං
සුඛං දුඛං⁵ වාපි කථං විභොති,
එතං මෙ පබ්බාහි යථා විභොති
තං ජාතිස්සාම ඉති⁶ මෙ මනො අහු.

-
1. පහභ්භාරතො - PTS. පහභ්භාරතො - ස. 2. අසරණතො - සා.
3. අසාරතො - සිමු. II. 4. තාලවඤ්ඤකං - ස.
5. දුක්ඛං - සා. මුල. PTS. දුඛඤ්චාපි - මජ්ඣ.
6. ජාතිස්සාම - සිමු. II. මජ්ඣ. 8. බහිසංසුත්ත - භාරවග්ග.

මෙසෙයින් ඥානවිභූතයෙන් (නුවණින් ඉක්මවමෙන්) රූපය විභූත වෙයි. කිසෙයින් තීරණවිභූතයෙන් රූපය විභූත වේ ද යත් ? මෙසේ ප්‍රකට කොට රූපය තීරණය කෙරෙයි: අතිත්‍ය ගෙයින් දූෂ්ම ගෙයින් රොග ගෙයින් ගණ්ඨ ගෙයින් සල්‍ය ගෙයින් ව්‍යසන ගෙයින් ආබාධ ගෙයින් පර ගෙයින් පළොක (-බිදීම) ගෙයින් ඊති (-විපත්ති) ගෙයින් උපද්‍රව ගෙයින් හය ගෙයින් උපසංඝී ගෙයින් සැලෙන ගෙයින් බිඳෙනුලු ගෙයින් අඩුව (-අසිර) ගෙයින් අත්‍රාණ ගෙයින් අලෙන ගෙයින් අසරණ ගෙයින් ඊතන (-සිස්) ගෙයින් කුච්ඡ ගෙයින් ශූන්‍ය ගෙයින් අතාත්ම ගෙයින් ආදීනව ගෙයින් විපරිණාමස්වභාව ගෙයින් අසාර ගෙයින් ව්‍යසනමූල ගෙයින් වධක ගෙයින් විහතභව ගෙයින් සාසුච ගෙයින් සංඛධන (-ගෙකුප්‍රත්‍යයෙන් සකස් කළ) ගෙයින් මාරාමිෂ ගෙයින් ජාතිධම් (ජාතිය පියවි කොට ඇති) ගෙයින් ජරාධම් ගෙයින් ව්‍යාධිධම් ගෙයින් මරණධම් ගෙයින් ශොකපරිදේවදූෂ්ම-දෛශීනසංඋපායාසධම් ගෙයින් සංකෙලයධම් (-තෘෂ්ණාදී සංකෙලයෙන්ට විෂයස්වභාව) ගෙයින් සමුදය ගෙයින් අත්තභිගම ගෙයින් ආස්වාද ගෙයින් ආදීනව ගෙයින් නිසාරණ ගෙයින් තීරණ කෙරෙයි, මෙසෙයින් තීරණ-විභූතයෙන් රූපය විභූත වෙයි. කිසෙයින් ප්‍රභාණවිභූතයෙන් රූපය විභූත වේ ද යත් ? මෙසේ තීරණය කොට රූපයෙහි ඡන්දරාගය දුරු කෙරෙයි, බැහැර කෙරෙයි, විගතාන්ත කෙරෙයි, අනභාවයට පමුණුවයි; මේ වදුරන ලද මැයි, භාන්‍යවකුත් විසින්: “මහණෙනි, රූපයෙහි යම් ඡන්දරාගයක් වේ නම්, එය දුරු කරවූ, මෙසේ ඒ රූපය ප්‍රසිණ වන්නේ ය, උසුන් මුල් ඇත්තේ තාලවස්තුවක් මෙන් කරන ලද්දේ අනභාවය කරන ලද්දේ මතු නුපදනා පියවි ඇත්තේ යැ”යි. මෙසෙයින් ප්‍රභාණවිභූතයෙන් රූපය විභූත වෙයි. කිසෙයින් සමතික්‍රමවිභූතයෙන් රූපය විභූත වේ ද යත් ? සතර අරූපසමාපත්තීන් ලද්දහු විසින් රූපයෝ ඉක්මවන ලද්දහු විභාවිත වූවාහු අතික්‍රමණය-සමතික්‍රමණය-ව්‍යතික්‍රමණය කරන ලද්දහු වෙති; මෙසෙයින් සමතික්‍රමවිභූතයෙන් රූපය විභූත වෙයි. මේ සතර කාරණයන් ගෙන් රූපය විභූත වේ. රූපය විභූත වූ (ඉක්මවූ) කල්හි සප්ඨි නො කෙරෙත්. එසේ - රූපය විභූත කල්හි විභාවිත කල්හි අතික්‍රාන්ත කල්හි සමතික්‍රාන්ත කල්හි ඉක්මණිය කල්හි වක්‍රසමථස්ස සොතසමථස්ස ඝාතසමථස්ස ජිව්හාසමථස්ස කායසමථස්ස යන පඤ්ච සප්ඨියෝ සප්ඨි නො කෙරෙත් නුසි - ‘රූපෙ විභූතෙ න චූසනති එසංඝා’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“නාමං ච රූපං ච -පෙ- රූපෙ විභූතෙ න චූසනති එසංඝා”යි.

11 - 12

කෙසේ පිළිපත්නහුට රූපය නො වේ ද ? යලි සැප දුක් (ඉටු අතිටු රූපය) හෝ කෙසේ නො වේ ද ? තෙල (රූප - සුඛ - දුක්ඛය) යම් සේ නො වේ නම් (එසේ) මට දෙශනා කළ මැනව, එය දැන ගනුමක් සි මට සිතෙක් වී.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථං සමෙතස්ස විභොති රූපනි - 'කථං සමෙතස්ස'ති කථං සමෙතස්ස, කථං පටිපත්තස්ස, කථං ඉරියනතස්ස, කථං චත්තනතස්ස, කථං පාලෙනතස්ස, කථං යපෙනතස්ස, කථං යාපෙනතස්ස රූපං විභොති, විතාපියති¹ අතික්කමියති² සමතික්කමියති, විතිවතතියති³ - කථං සමෙතස්ස විභොති රූපං.

සුඛං දුඛං වාපි කථං විභොතීති - සුඛං ව දුක්ඛං ව කථං විභොති විතාපියති අතික්කමියති සමතික්කමියති විතිවතතියති³ - සුඛං දුඛං වාපි කථං විභොති.

එතං මෙ පමුඤ්ඤි යථා විභොතීති - 'එත'නති යං පුච්ඡාමි, යං යාමාමි, යං අරේඛාසාමි⁴ යං පසාදෙමීති එතං; මෙ පමුඤ්ඤි මෙ පමුඤ්ඤි ආවික්ඛ දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පටික්ඛපෙති විවර විහර උත්තානිකරොති පකාසෙති⁵ එතං මෙ පමුඤ්ඤි; යථා විභොතීති යථා විභොති විතාපියති අතික්කමියති සමතික්කමියති විතිවතතියති³ - එතං මෙ පමුඤ්ඤි යථා විභොති.

තං ජාතිස්සාම ඉති මෙ මනො අහුති - 'තඤ්ජාතිස්සාමා'ති තං ජාතෙය්‍යාම ආජාතෙය්‍යාම¹ විජාතෙය්‍යාම පටිවිජාතෙය්‍යාම පටිවිජේඛ-ය්‍යාමා'ති; තං ජාතිස්සාම; ඉති මෙ මනො අහුති ඉති මෙ මනො අහු, ඉති මෙ විතතං අහු, ඉති මෙ සඛකපො අහු, ඉති මෙ විඤ්ඤාණං අහුති - තං ජාතිස්සාම ඉති මෙ මනො අහු.

තෙනාන සො නිමිඨො:

“කථං සමෙතස්ස විභොති රූපං
සුඛං දුඛං වාපි කථං විභොති,
එතං මෙ පමුඤ්ඤි යථා විභොති
තං ජාතිස්සාම ඉති මෙ මනො අහු”ති.

11 - 18

ත සඤ්ඤාසඤ්ඤී න විසඤ්ඤාසඤ්ඤී
නොපි අසඤ්ඤී න විභූතසඤ්ඤී,
එවං සමෙතස්ස විභොති රූපං
සඤ්ඤානිදුතා හි පටඤ්චසඛා,

න සඤ්ඤාසඤ්ඤී න විසඤ්ඤාසඤ්ඤීති - සඤ්ඤාසඤ්ඤීනො වුවවනති යෙ පකතිසඤ්ඤාය සිතා, නපි සො පකතිසඤ්ඤාය සිතො; විසඤ්ඤාසඤ්ඤීනො වුවවනති උම්මතතකා, යෙ ච ඛිතතවිතතා; නපි සො උම්මතතකො, නොපි ඛිතතවිතතාති - ත සඤ්ඤාසඤ්ඤී න විසඤ්ඤාසඤ්ඤී.

1. විතාපියති සිමු. II. PTS.

2. අතික්කමියති - සිමු. II. PTS.

3. අරේඛාසාමි - සිමු. II.

4. පජාතෙය්‍යාම - ස.

කථාං සමමතස්ස විනොති රූපං - ‘කථාං සමමතස්ස’ යනු: කෙසේ යෙදුණහුට කෙසේ පිළිපත්තනුට කෙසේ ඉරියව්‍වු පවත්වන්නනුට කෙසේ වැටෙන්නනුට කෙසේ පාලනය වන්නනුට කෙසේ යැපෙන්නනුට කෙසේ යපනය වන්නනුට රූපය නොවේ ද? නො පැවැතේ ද? ඉක්මවනු ලැබේ ද? මොනොවට ඉක්මවනු ලැබේ ද? වෙසෙසින් ඉක්මවනු ලැබේ දැයි - ‘කථාං සමමතස්ස විනොති රූපං’ යනු වේ.

සුඛං දුඛං වා‘පි කථාං විනොති - සුවය ද දුක ද කෙසේ නො වේ ද? නො පැවැතේ ද? ඉක්මවනු ලැබේ ද? මොනොවට ඉක්මවනු ලැබේ ද? වෙසෙසින් ඉක්මවනු ලැබේ දැයි - ‘සුඛං දුඛං වා‘පි කථාං විනොති’ යනු වේ.

එතා මෙ පමුඛි යථා විනොති - ‘එතා’ යනු: යමක් විවාරම ද, යමක් යදිම ද, යමක් ආරාධනා කෙරුම ද, යමක් (සදහා) පහදවම නුයි - ‘එතා’ යනු වේ; මෙ පමුඛි - මට කීව මැනව වදල මැනව දෙසුව මැනව පැනවුව මැනව තැබුව මැනව විවෘත කල මැනව විනාශ කල මැනව ප්‍රකට කල මැනව ප්‍රකාශ කල මැනවැයි ‘එතා මෙ පමුඛි’ යනු වේ. යථා විනොති - යම් සේ නො වේ ද නො පැවැතේ ද අනික්‍රමණ සමතික්‍රමණ කරනු ලැබේ ද වෙසෙසින් ඉක්මවනු ලැබේ දැයි - ‘එතා මෙ පමුඛි යථා විනොති’ යනු වේ.

තං ජාතිස්සාම ඉති මෙ මනො අහු - ‘තං ජාතිස්සාම’ යනු: එය දැනගනුමහ, භාව්‍යසිත් දැනගනුමහ වෙසෙසින් දැනගනුමහ මැනවින් දැනගනුමහ (සිතින්) අවබෝධ කරමිහ’යි, ‘තං ජාතිස්සාම’ යනු වේ. ඉති මෙ මනො අහු - මෙසේ මා සේ මතස් විය, මෙසේ මා සේ සිත විය, මෙසේ මාසේ සබ්බකාය විය, මෙසේ මාසේ විඤ්ඤාය වී නුයි - ‘තං ජාතිස්සාම ඉති මෙ මනො අහු’ යනු වේ.

එයින් කිහිළු නිර්මිත බුදුහු:

‘කථාං සමමතස්ස -පෙ - ඉති මෙ මනො අහු’යි.

11 - 13

(රූපය නො වන සේ පිළිපත් නෙතෙම) ප්‍රකාශිසංඥාවෙන් සංඥ ඇත්තේ නො වෙයි, විකාශිසංඥාවෙන් විසංඥ වූයේ නො වෙයි, සංඥ විරහිත වූයේ ද නො වෙයි, ඉක්මවූ සංඥ ඇත්තේ ද නො වෙයි, මෙසේ (සංඥ සංඥාදිභාවයෙහි නො සිට) පිළිපත්තනුට රූපය නො වෙයි, තාමත්තාදි ප්‍රපඤ්චයෝ සංඥාදිත කොට ඇත්තාහු ම වෙත් ද එහෙයින්.

හ සඤ්ඤාසඤ්ඤා න විසඤ්ඤාසඤ්ඤා - ප්‍රකාශිසංඥාවෙහි සිටි යම් කෙනෙක් වෙත් නම් ඔහු ‘සඤ්ඤාසඤ්ඤා’ යයි කියනු ලැබෙති, යථා සමෙතයක්හු සේ රූපය විභවයට සේ නම්) හෙතෙම ප්‍රකාශිසංඥයෙහි සිටියේ නො ද වෙයි; උම්භුවෝ ද සම්පත්තිත්තයෝ (-යක්උම්භුවෝ) ද ‘විසඤ්ඤාසඤ්ඤා’ යයි කියනු ලැබෙති, හෙතෙම උම්භුවෙක් නො ද වෙයි, සම්පත්තිත්තයක් ද නො වේ නුයි - ‘හ සඤ්ඤාසඤ්ඤා න විසඤ්ඤාසඤ්ඤා’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නොපි අසඤ්ඤා නි විභූතසඤ්ඤාති - අසඤ්ඤානො වුච්චන්ති නිරෝධ-
සමාපන්නා යෙ ව අසඤ්ඤාසත්තා; නපි සො නිරෝධසමාපන්නො, නපි
අසඤ්ඤාසත්තො. විභූතසඤ්ඤානො වුච්චන්ති යෙ වතුණ්ණං ආරුප්ප-
සමාපත්තිනං ලාභිනො; නපි සො වතුණ්ණං ආරුප්පසමාපත්තිනං ලාභිති-
නොපි අසඤ්ඤා නි විභූතසඤ්ඤාති.

එවං සමෙතස්ස විභොති රූපන්ති - “ඉධ භික්ඛු සුඛස්ස ච පහානා-
-පෙ- වතුන්ධං කාතං උපසම්පජ්ජිමිහරති. සො එවං සමාගිතො විතො
පරිත්‍රභො පරියොදනො අනඛණ්ණො විගතූපකක්කිලෙසො මුද්දතො කම්මතිස්සෙ
සිතො ආතෙජ්ජපතො ආකාසානඤ්චායතන සමාපත්තිපටිලාභස්ථාය මිත්තං
අභිනිහරති අභිනිත්තාමෙති”, ආරුප්පමඤ්ඤාසම්බන්ධිති. එවං සමෙතස්සාති
එවං පටිපන්නස්ස එවං ඉරියන්නස්ස එවං චත්තන්නස්ස එවං පාලෙන්නස්ස
එවං යපෙන්නස්ස එවං යාපෙන්නස්ස රූපං විභොති විභාවියති අනික්කමියති
සම්බන්ධකමියති විනිවත්තියති - එවං සමෙතස්ස විභොති රූපං.

සඤ්ඤානිද්දානා හි පපඤ්චසංඛාරාති - පපඤ්චායෙව පපඤ්චසංඛාරා;
තණ්හා පපඤ්චසංඛාරා, දිට්ඨි පපඤ්චසංඛාරා, මානං පපඤ්චසංඛාරා; සඤ්ඤා-
නිද්දානා සඤ්ඤානුද්දානා සඤ්ඤාජාතිකා සඤ්ඤාපභවාති - සඤ්ඤානිද්දානා හි
පපඤ්චසංඛාරා.

තෙතාහ භගවා:

“න සඤ්ඤාසඤ්ඤා න විසඤ්ඤාසඤ්ඤා
නොපි අසඤ්ඤා නි විභූතසඤ්ඤාති,
එවං සමෙතස්ස විභොති රූපං
සඤ්ඤානිද්දානා හි පපඤ්චසංඛාරා’ති.

11 - 14

යත්තං අප්‍රච්ඡිම්භ අකිත්තසී නො
අඤ්ඤං තං පුච්ඡාමි තදිඛ්ඤ චූභි,
එත්තාවතඤ්ඤං නු¹ වදන්ති භෙතො
යකඛස්ස සුඤ්ඤං ඉධ පණ්ණිතා සෙ
උද්භු අඤ්ඤාමපි වදන්ති එතො.

යත්තං අප්‍රච්ඡිම්භ අකිත්තසී නොති - යත්තං අප්‍රච්ඡිම්භ අයාවම්භ
අපේකිසිම්භ පසාදසිම්භ; අකිත්තසී නොති කිත්තිතං ආවිකම්මං දෙසිතං
පඤ්ඤාපිතං පට්ඨපිතං විච්චං විභත්තං උත්තානිකතං පකාසිතන්ති-යත්තං
අප්‍රච්ඡිම්භ අකිත්තසී නො.

නොපි අසඤ්ඤා නි විභූතසඤ්ඤා - නිරෝධසමාපත්ති සමාපන්නයෝ ද අසංඤ්ඤාත්තියෝ ද ‘අසඤ්ඤා’ යයි කියනු ලැබෙති, හෙතෙම නිරෝධ-සමාපන්නයෙක් නො ද වෙයි, අසංඤ්ඤාත්තියෙක් ද නො වේ. සතර අරූපසමාපත්තිලාභිනු ‘විභූතසඤ්ඤා’ යයි කියනු ලැබෙති, හෙතෙම සතර අරූපසමාපත්තිලාභි වූයේ ද නොවේ නුයි - ‘නො’පි අසඤ්ඤා න විභූතසඤ්ඤා’ යනු වේ.

එවං සමෙතස්ස විහොති රූපං - ‘මෙහි මගණ් තෙම සුඛයාගේ ද ප්‍රත්‍යාණයෙන්...සතරවැනි දෘතතව පැමිණ වෙසෙයි, හෙතෙම මෙසේ (සතරවැනි දෘතතත්) සිත එකතවූ කල්හි (උපෙක්‍ෂා සමානිපාරිශුද්ධියෙන්) පිරිසිදු කල්හි (පරිශුද්ධ හෙයින්) ප්‍රත්‍යාකර කල්හි (රූගාදි අභිතත තැපු හෙයින්) අතභිතත කල්හි (අතභිතත හෙයින් ම) පහවූ උපකෙලය ඇති කල්හි (ප්‍රත්‍යාවිත හෙයින්) මාදවූ කල්හි (මාද හෙයින් ම) කම්ප්‍යම වූ කල්හි (මේ පරිශුද්ධතාවාදියෙහි සිටි හෙයින් ම) ස්ථිත කල්හි (සිටි හෙයින් ම) අවල බවට පැමිණි කල්හි ආකාසානඤ්ඤායතනසමාපත්තිය ලැබීම සදහා සිත එළවයි තතුකරයි, අරූපසමාපත්තියෙන් යුක්ත වූයේ යයි; එවං සමෙතස්ස - මෙසේ පිළිපත්තනුට මෙසේ ඉරියවු පවත්වන්නනුට මෙසේ වැටෙන්නනුට මෙසේ යැපෙන්නනුට මෙසේ යපනය වන්නනුට රූපය නො වෙයි, නො පැවැතෙයි, ඉක්මවනු ලැබෙයි, මනාකොට ඉක්මවනු ලැබෙයි, වෙසෙසින් ඉක්මවනු ලැබේ නුයි - ‘එවං සමෙතස්ස විහොති රූපං’ යනු වේ.

සඤ්ඤාදානා හි පපඤ්ඤාසංඛා - ප්‍රපඤ්ඤායෝ ම ‘පපඤ්ඤාසංඛා’ නම් වෙති; තෘෂ්ණාව ප්‍රපඤ්ඤාසංඛා යැ, දෛර්‍ය ප්‍රපඤ්ඤාසංඛා යැ, මාතය ප්‍රපඤ්ඤාසංඛා යැ, (මිත්‍ර) සංඥාව නිදන කොට ඇත්තාහු සංඥාව සමුදය කොට ඇත්තාහු සංඥාව ජාති කොට ඇත්තාහු සංඥාව ප්‍රභව කොට ඇත්තාහු නුයි - ‘සඤ්ඤාදානා හි පපඤ්ඤාසංඛා’ යනු වේ.

එයින් වදාලන මුදුන:

“න සඤ්ඤාසඤ්ඤා -පෙ- සඤ්ඤාදානා හි පපඤ්ඤාසංඛා”යි.

11 - 14

යමක් විවාලමෝ නම්, එය අපට දෙශනා කලහ, අනෙකකුදු ඕබ ගෙන් විවාරමින, එ ද වදාල මැනව, මේ ලොවැ පණිනිවාද ඇති ඇතැම් මගණ් බමුණු කෙනෙක් මේ අරූපසමාපත්තිමාත්‍රයෙන් ම සත්තියා ගේ අග්‍ර වූ ශුද්ධිය කියත් ද? නොහොත් තෙල අරූපසමාපත්තියෙන් අනෙකු ද ශුද්ධියක් කියත් ද?

යං තං අපුච්ඡිමහ අකිත්තසී නො - යමක් විවාලමෝ යාඤ කලමෝ අධ්‍යාපණ කලමෝ පැහැදවූමිත්‍ර නම් එය; අකිත්තසී නො - කිත්තිය කරන ලද පවසන ලද දෙසන ලද පනවන ලද තඹන ලද විවාත කරන ලද විනාග කරන ලද ප්‍රකට කරන ලද ප්‍රකාශ කරන ලද නුයි - ‘යං තං අපුච්ඡිමහ අකිත්තසී නො’ යනු වේ

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඛං මූූහිති - අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම, අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම, අඤ්ඤං තං අපේක්ෂාම, අඤ්ඤං තං පසාදෙම, උත්තරිං තං පුච්ඡාම; තදිඛං මූූහිති ඉඛං මූූහි ආවික්ඛ දෙසෙහි පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවර විහජ උත්තානිකරොහි පකාසෙහිති - අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඛං මූූහි.

එත්තාවතඟ්ගං නු වදන්ති හෙතෙක යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතා සෙය්-
එතෙක සමණ්ත්‍රාගමිණා එතා අරුපසමාපත්තියො අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං
පාමොක්ඛං උත්තමං පටරං වදන්ති කපේනති හණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති.
යක්ඛස්සා'ති සත්තස්ස තරස්ස මානවස්ස පොසස්ස පුග්ගලස්ස ජීවස්ස
ජාගුස්ස¹ ජනතුස්ස ඉන්ද්‍රියස්ස² මනුජස්ස; සුද්ධිනති සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං
මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං; ඉධ පණ්ඩිතා සෙය්'ති ඉධ පණ්ඩිතවාද පීරවාද³
ඤ්ඤවාද හෙතුවාද ලක්ඛණවාද කාරණවාද ධානවාද සකාය ලද්ධියා'ති-
'එත්තාවතඟ්ගං නු වදන්ති හෙතෙක යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ.'

උදහු අඤ්ඤමපි වදන්ති එතෙතා'ති - උදහු එතෙක සමණ්ත්‍රාගමිණා
එතා අරුපසමාපත්තියො අධික්ඛමිත්වා සමතික්ඛමිත්වා විනිවත්තන්ති,
එතෙතා අරුපසමාපත්තියො අඤ්ඤං උත්තරිං යක්ඛස්ස සුද්ධිං විසුද්ධිං
පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කපේනති හණන්ති දීපයන්ති
වොහරන්ති - උදහු අඤ්ඤමපි වදන්ති එතෙතා.

තෙතාහ සො නිමමිත්තා:

“යනතං අපුච්ඡිමහ අකිත්තසි නො
අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඛං මූූහි,
එත්තාවතඟ්ගං නු වදන්ති හෙ'තෙක
යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ
උදහු අඤ්ඤමපි වදන්ති එතෙතා”ති.

11 - 15

එත්තාවතඟ්ගමපි වදන්ති හෙ'තෙක
යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ,
තෙසං පනෙතෙක සමයං වදන්ති
අනුපාදිතෙසෙ කුසලාවදනා.

එත්තාවතඟ්ගමපි වදන්ති හෙතෙක යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතා සෙය්-
සෙනනතෙක සමණ්ත්‍රාගමිණා සය්‍යතවාද එතා අරුපසමාපත්තියො අග්ගං
සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පටරං වදන්ති කපේනති හණන්ති
දීපයන්ති වොහරන්ති; යක්ඛස්සා'ති සත්තස්ස තරස්ස මානවස්ස පොසස්ස
පුග්ගලස්ස ජීවස්ස ජාගුස්ස¹ ජනතුස්ස ඉන්ද්‍රියස්ස² මනුජස්ස; සුද්ධිනති සුද්ධිං
විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං; ඉධ පණ්ඩිතා සෙය්'ති ඉධ
පණ්ඩිතවාද පීරවාද ඤ්ඤවාද හෙතුවාද ලක්ඛණවාද කාරණවාද ධානවාද
සකාය ලද්ධියා'ති - එත්තාවතඟ්ගමපි වදන්ති හෙතෙක යක්ඛස්ස සුද්ධිං
ඉධ පණ්ඩිතා සෙ

1. ජතුස්ස - සිමු. II. ජතුස්ස - PTS 2. හින්ද්‍රියස්ස - පු
 වීරවාද - සා. - PTS.

අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඛං බ්‍රෑහ්මි - අනෙකක් ඔබ විවාරමිහ, අනෙකක් ඔබ පුච්චිපුමිහ, අනෙකක් ඔබ අතියසින් විවාරමිහ, අනෙකක් ඔබ අබොසමණ කරමිහ, අනෙකකට ඔබ පනදවමිහ, මත්තෙහි ඔබ විවාරමිහ; තදිඛං බ්‍රෑහ්මි-වදාය මැනව, ප්‍රකාශ කළ මැනව, දෙසුම් මැනව, පැනවුව මැනව, තැබුව මැනව, විවෘත කළ මැනව, විනාශ කළ මැනව, ප්‍රකට කළ මැනව, ප්‍රකාශ කළ මැනවැයි - ‘අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඛං බ්‍රෑහ්මි’ යනු වේ.

එතතාවතභංගං නු වදන්ති හෙතෙක යකඛස්ස සුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ - ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් තෙල අරුපසමාපතතිනු අග්‍ර යැ ග්‍රෙණී යැ විශිෂ්ට යැ පාමොක් යැ උතුම් යැ ප්‍රචර යැයි පවසති කියති බෙණෙහි දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත්. යකඛස්ස - සත්ත්වයාගේ; තර - මානව - පුරුෂ - පුද්ගල - ජීව - ජාගු - ජන්තු - ඉන්ද්‍රිය - මනුෂ්‍යයාගේ; සුද්ධං - ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය; ඉධ පණ්ඩිතා සෙ - මේ ලොවැ සාධකය ලබන්නෙහි (ඇපි පණ්ඩිතයමිහ’යි) පණ්ඩිතවාද ඇත්තානු ස්ථිරවාද - ත්‍යාගවාද - හෙතුවාද - ලක්ෂණවාද - කාරණවාද - ස්ථානවාද ඇත්තානු නුසි - ‘එතතාවතභංගං නු වදන්ති හෙතෙක යකඛස්ස සුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ’ යනු වේ.

උදාහ්‍ර අඤ්ඤාමපි වදන්ති එතතා - නොහොත් ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් තෙල අරුපමවත් ඉක්මවා මැනවින් ඉක්මවා පසු කොට, තෙල අරුපසමාපතියෙන් අත්‍ය වූ මත්තෙහි යක්ෂ (-සත්ත්ව)යාගේ ශුද්ධියක් විශුද්ධියක් පරිශුද්ධියක් මුක්තියක් විමුක්තියක් පරිමුක්තියක් පවසත් ද බෙණෙත් ද, දක්වත් ද, ව්‍යවහාර කෙරෙත් දැයි - ‘උදාහ්‍ර අඤ්ඤාමපි වදන්ති එතතා’ යනු වේ.

එසින් කිසි ඒ නිර්මත බුදුහු:

“යහනං අපුච්ඡිමිහ -පෙ- උදාහ්‍ර අඤ්ඤාමපි වදන්ති එතතා”යි

11 - 15

මේ ලොවැ පණ්ඩිතමානි වූ (ශාශ්වතවාදී) ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් මේ අරුපසමාපතතිමාත්‍රයෙනු ද සත්ත්වයාගේ අග්‍ර වූ ශුද්ධිය කියත් මැයි. යළි ඔවුන්තුරුහි (උචේදවාදී) ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් අනුපාදියෙහි පණ්ඩිතවාද ඇත්තානු උචේදය (ශුද්ධියයි) කියත්.

එතතාවතභංගමපි වදන්ති හෙතෙක යකඛස්ස සුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ - ශාශ්වතවාදය පවසන ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් වෙති. (ඔහු) මේ අරුපසමාපතතින් අග්‍ර යැ ග්‍රෙණී යැ විශිෂ්ට යැ පාමොක් යැ උතුම් යැ ප්‍රචර යැයි පවසති කියති බෙණෙහි දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත්. යකඛස්ස - සත්ත්වයාගේ තර - මානව - පුරුෂ - පුද්ගල - ජීව - ජාගු - ජන්තු - ඉන්ද්‍රිය මනුෂ්‍යයාගේ; සුද්ධං - විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය; ඉධ පණ්ඩිතා සෙ - මේ ලොවැ සාධකය දැක්වෙහි පණ්ඩිතවාද ඇත්තානු ස්ථිරවාද - ත්‍යාගවාද - හෙතුවාද - ලක්ෂණවාද - කාරණවාද - ස්ථානවාද ඇත්තානු නුසි - ‘එතතාවතභංගමපි වදන්ති හෙතෙක යකඛස්ස සුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තෙසං පනනිකෙ සමයං වදන්ති අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදානාති-
තෙසංයෙව සමණ්ණාගමණානං එකෙ සමණ්ණාගමණං උච්ඡේදවාදාගවතජ්ජිතා
විතවං අභිනන්දන්ති, තෙ සත්තස්ස සමං උපසමං වූපසමං නිරෝධං
පටිපාසාඤ්ඤාති වදන්ති. යතො කිං හො අයං අත්තා කායස්ස හෙද
උච්ඡේජ්ජති විනස්සති න හොති පරමමරණං, එත්තාවතා අනුපාදිසෙසො
හොති. කුසලාවදානාති කුසලවාදා පණ්ඩිතවාදා පීරවාදා ඤයවාදා හෙතුවාදා
ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ථාතවාදා සකාය ලඤ්ඤාති - 'තෙසං පනෙකෙ-
සමයං වදන්ති අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදානා.

තෙතාහ භගවා:

“එත්තාවතභගමපි වදන්ති හෙකෙ
යක්ඛස්ස පුද්ධං ඉධ පණ්ඩිතා සෙ,
තෙසං පනෙකෙ සමයං වදන්ති
අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදානා”ති.

11 - 16

එතෙ ව ඤාතො උපනිස්සිතාති
ඤාතො මුති නිස්සයෙ සො විමංසි,
ඤාතො විමුත්තො න විවාදමෙති¹
භවාභවාය න සමෙති තිරො.

එතෙ ව ඤාතො උපනිස්සිතාති - 'එතෙ'ති දිට්ඨිගතිකෙ; උපනිස්සිතාති
සස්සතදිට්ඨිතිස්සිතා'ති ඤාතො, උච්ඡේදදිට්ඨිතිස්සිතාති ඤාතො, සස්සතුච්ඡේද-
දිට්ඨිතිස්සිතාති ඤාතො, ජාතිතො තුලසිතො තීරසිතො විභාවසිතො විභූතං
කතො'ති - එතෙ ව ඤාතො උපනිස්සිතා'ති.

ඤාතො මුති නිස්සයෙ සො විමංසි'ති - 'මුති'ති මොනං වුවච්ඡි
ඤාණං - රෙප- සමගජාලමතිවච්ඡි සො මුති; මුති සස්සතදිට්ඨිතිස්සිතාති ඤාතො,
උච්ඡේදදිට්ඨිතිස්සිතාති ඤාතො, සස්සතුච්ඡේදදිට්ඨිතිස්සිතාති ඤාතො ජාතිතො
තුලසිතො තීරසිතො විභාවසිතො විභූතං කතො; සො විමංසි'ති පණ්ඩිතො
පඤ්ඤාතො බුද්ධිමො ඤාණී විභාවි මෙධාවීති - ඤාතො මුති නිස්සය
සො විමංසි.

1. කපි වාදමෙති - කප්පි.

තෙසං පනෙ'කෙ සමයං වදන්ති අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදනා-
 ඒ මහණබමුණත් අතුරෙන් උචේදවාද ඇති ඇතැම් මහණබමුණු
 කෙනෙක් හවයෙන් තැති ගැනුණාහු විභව (-උචේද) යට සතුටු වෙති,
 ඔහු සතකියා ගේ නො පැවැත්ම උපශමය ශාන්තිය අනුත්පාදය
 අප්‍රනරුත්තත්වය වේ යයි කියත්. හවත්ති, යම් ගෙයකින් මේ ආත්මය
 කය බිඳීමෙන් මරණින් මතු සිඳියේ ද වැනැහේ ද නො වේ ද, මෙනෙකින්
 අනුපාදිසෙසෙ වේ. කුසලාවදනා - සවකීය ලබ්ධියෙහි කුසලවාද
 ඇත්තාහු පණ්ණිනවාද - ස්ථිරවාද - ත්‍යාගවාද - හෙතුවාද - ලක්ෂණවාද-
 කාරණවාද - ස්ථානවාද ඇත්තාහු නුසි - 'තෙසං පනෙකෙ සමයං වදන්ති
 අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදනා' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“එතනාවතගගමි -පෙ- අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදනා”යි

11 - 16

තවද තෙල දූපටිගතිකයන් (මොහු ශාශ්වතොචේද) 'දූපටි ඇසුරු
 කළාහු යැ'යි දන, තෘෂණාදූපටිනිශ්‍රිතයෝ දන, ඒ පණ්ණින වූ බුද්ධිමුති
 තෙම (දූෂකාතිත්‍යාදි විසින්) බිඳියන් දන (අනුපාදිවිමොක්ෂයෙන්)
 මිදුණේ විරුද්ධවාදයට නො පැමිණෙයි, ඒ ධීර තෙම පුතපුතා හවයටද
 නො පැමිණේ.

එතෙ ව ඤායා උපනිසිතාති - 'එතෙ' යනු: දූපටිගතිකයන්;
 උපනිසිතාති - ශාශ්වතදූපටිනිශ්‍රිතයෝ යැයි දන, උචේදදූපටිනිශ්‍රිතයෝ
 යැයි දන, ශාශ්වතොචේදදූපටිනිශ්‍රිතයෝ යැයි දන, දැනගෙන තුලතය
 කොට තීරණය කොට සලකා ප්‍රකට කොට නුසි - 'එතෙ ව ඤායා
 උපනිසිතාති' යනු වේ.

ඤායා මුති නිශ්ශයෙ සො විමංසි - 'මුති' යනු: 'මොන'යි ඥානය
 කියනු ලැබෙයි... මුති තෙම (බවුන්) ශාශ්වතදූපටිනිශ්‍රිතයෝ යැයි දන,
 උචේදදූපටිනිශ්‍රිතයෝ යැයි දන ශාශ්වතොචේදදූපටිනිශ්‍රිතයෝ යැයි දන
 දැනගෙන තුලතය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට: විභූත කොට, සො
 විමංසි-පණ්ණින වූයේ ප්‍රඥාවත් වූයේ බුද්ධිමත් වූයේ නුවණැත්තෝ විභාව
 වූයේ මෙධාව වූයේ නුසි - ඤායා මුති නිශ්ශයෙ සො විමංසි' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඤ්ඤාං විමුත්තො න විවාදමෙති - ඤ්ඤා ජාතිඤා භූලසිඤා තීරසිඤා විභාවසිඤා විභූතං කඤා, විමුත්තො¹ති මුත්තො විමුත්තො පුට්ඨුත්තො පරිමුත්තො අවචන්තඅනුපාදවිමොක්ඛෙන, “සඤ්ඤා සඤ්ඤා අතිවිවාද”ති ඤ්ඤා ජාතිඤා භූලසිඤා තීරසිඤා විභාවසිඤා විභූතං කඤා මුත්තො විමුත්තො පුට්ඨුත්තො පරිමුත්තො අවචන්තඅනුපාදවිමොක්ඛෙන, “සඤ්ඤා සඤ්ඤා දුක්ඛා”ති -පෙ- “සඤ්ඤා ධම්මං අනත්තා”ති -පෙ- “යං කිඤ්ඤා සමුදයධම්මං සඤ්ඤාං නිරෝධධම්ම”තති ඤ්ඤා ජාතිඤා භූලසිඤා තීරසිඤා විභාවසිඤා විභූතං කඤා, මුත්තො විමුත්තො පුට්ඨුත්තො පරිමුත්තො අවචන්තඅනුපාදවිමොක්ඛෙනාති - ඤ්ඤා විමුත්තො; න විවාදමෙති²ති - න කලහං කරොති, න භණ්ඩනං කරොති, න විභ්ගහං කරොති, න විවාදං කරොති, න මෙධගං කරොති. වුත්තං හෙතං ගගවතා: “ඵලං විමුත්තවිත්තො ඤා අභිවෙස්සන, භික්ඛු න කෙත වි සංවදති. න කෙතවි විවදති, යඤ්ඤා ලොකෙ වුත්තං, තෙත ඵ වොහරති අපරාමස”තති - ඤ්ඤා විමුත්තො න විවාදමෙති.

ගවාගවාය න සමෙති ධිමොති - “ගවාගවාය”ති ගවාගවාය¹ කම්ම- ගවාය පුත්තවාය කාමගවාය; කම්මගවාය කාමගවාය පුත්තවාය; රුපගවාය කම්මගවාය රුපගවාය පුත්තවාය; අරුපගවාය කම්මගවාය අරුපගවාය පුත්තවාය; පුත්තපුත්ත ගවාය; පුත්තපුත්ත ගතිසා පුත්තපුත්ත- උප්පත්තියා පුත්තපුත්ත පටිසංඝාතා පුත්තපුත්ත අත්තගාවා භි - නිප්පත්තියා න සමෙති න සමාගමිති න ගණ්ඨාති න පරාමසති නාභිතිවසති. ධිමොති ධිමො පණ්ණාසා පඤ්ඤා වුද්ධිමා ඤ්ඤා විභාව මෙධාචි²ති - ගවාගවාය න සමෙති ධිමො.

තෙනාග ගගවා:

“ඵතෙ ඵ ඤ්ඤා උපතිසසිතාති
ඤ්ඤා මුති නිස්සයෙ සො විමංසි,
ඤ්ඤා විමුත්තො න විවාදමෙති
ගවාගවාය න සමෙති ධිමො”ති.

කලහවිවාදසුත්තනිදෙදසො සමත්තො

එකාදසමො.

12

චූලවිසුගසුත්තනිදෙදසො

අට චූලවිසුගසුත්තනිදෙදසො වුවන්:

12 - 1

සකං සකං දිව්චිපරිබ්බසානා
විභ්ගයා නානා² කුසලා වදන්ති,
ඵලං පජානාති³ ස වෙදි⁴ ධම්මං.
ඉදං පටිකෙකාසමකෙවලී සො.

1. ගමය - සිඬු II. 2. මජ්ඣිමනිකාය - දිසෙවසුත්ත.

3. වාද - කප්පි. 4. ගො ඵලං ජානාති - ඤා. මජ්ඣ. 4. පච්චදි - කප්පි.

ඤ්ඤා විමුක්තො න විවාදමෙති - දූත දූතගත තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විභූත කොට; විමුක්තො - අත්‍යන්ත වූ අනුපාදවිමෝක්‍ෂයෙන් මිදුණේ මැනවින් මිදුණේ වෙසෙසින් මිදුණේ භාත්තසින් මිදුණේ 'සළුසංස්කාරයෝ අතිත්‍යයෝ යැ'යි දූත දූතගත තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විභූත කොට අත්‍යන්ත අනුපාදවිමෝක්‍ෂයෙන් මුක්ත විමුක්ත සුචික්‍ෂිත පරිමුක්ත වූයේ, 'සළු-සංස්කාරයෝ දුෂ්ටයෝ යැ'යි.... 'සළුබලයෝ අත්‍යන්තයෝයැ'යි... 'යම් කිසි සමුදයබලයෙන් වේ නම්, ඒ සියල්ල නැසෙනසුලු යැ'යි දූත දූතගත තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විභූත කොට අත්‍යන්ත අනුපාදවිමෝක්‍ෂයෙන් මුක්ත විමුක්ත සුචික්‍ෂිත පරිමුක්ත වූයේ නුසි - 'ඤ්ඤා විමුක්තො' යනු වේ; න විවාදමෙති - කලහ නොකෙරෙයි, ඕබර නොකෙරෙයි, පිත්‍රහ නොකෙරෙයි, විරුද්ධවාද නොකෙරෙයි, කොලාහල නොකෙරෙයි; මේ වදාරන ලද මය, භාග්‍යවතුන් විසින්: 'හිතීවෙස්න, මෙසේ මිදුණු සිත් ඇති මහණ තෙම කිසිවක්නු සමග සංවාද නොකෙරෙයි, කිසිවක්නු සමග විවාද නොකෙරෙයි, ලොවැ යමකුත් කියන ලද නම්, දඬුව නොගනිමින් එයින් ව්‍යවහාර කෙරේ යැ'යි.- 'ඤ්ඤා විමුක්තො න විවාදමෙති' යනු වේ.

භවාභවාය න සමෙති ධිගේ - 'භවාභවාය' යනු: කාමභවයෙහි හා රූපාරූපභවයෙහි කර්මවාත්තයට, (පුනර්භවක වූ) විපාකවාත්තයට, කාම-බාධුයෙහි කම්මාවාත්තයට, කාමබාධුයෙහි විපාකවාත්තයට, රූපබාධුයෙහි කම්මාවාත්තයට, රූපබාධුයෙහි විපාකවාත්තයට, අරූපබාධුයෙහි කම්මාවාත්තයට අරූපබාධුයෙහි විපාකවාත්තයට, පුතපුතා භවයට පුතපුතා ගතියට පුතපුතා උපතට පුතපුතා පිළිපදව පුතපුතා අත්ඛැවට තැවන තැවන පතල වීමට නොඑයි, නොපැමිණෙයි, නොගනී, නොපරමි කෙරෙයි, නොපිවිසේ; ධිගේ- ධිර වූයේ පණ්ඩිත වූයේ ප්‍රඥවත් වූයේ බුද්ධිමත් වූයේ නුවණැත්තෝ විහාපී මෙධාපී නුසි - 'භවාභවාය න සමෙති ධිගේ' යනු වේ.

එයින් වදලහ වුදුහු:

“එතෙ ව ඤ්ඤා -පෙ- භවාභවාය න සමෙති ධිගේ”යි

එකොළොස් වැනි කලහවිවාද සූත්‍රනිදේශය යි.

12

වූලච්ඡුහ සූත්‍රනිදේශය

ඉක්ඛිති 'වූලච්ඡුහ' සූත්‍රනිදේශය කියනු ලැබේ:

12 - 1

තමතමායේ දූට්ඨයෙහි වෙසෙන්නාහු (ඒ දූට්ඨය) දුග්ග්‍රාහයෙන් ගෙන (ඇපි එහි) දක්‍ෂයමිත'යි වෙත වෙත ම කියති. (යමෙක්) මෙසේ දැනී නම්, හෙතෙම දහම් දැනගත්තේ ය, මෙය ගරභත්තාවූ (යමෙක් වේ නම් හෙතෙම) ලාමක වන්නේ යයි ද (කියත්).

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

සකං සකං දිට්ඨිපට්ඨසාන්තා - සතොතො සමණ්ණාගමණො දිට්ඨි-
ගතිකා; තෙ ආසවස්සා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං
ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා සකාය සකාය
දිට්ඨියා වසනති සංවසනති ආවසනති පරිවසනති. යථා අගාරිකා වා¹
ඤජෙසු වසනති, සාපතතිකා වා ආපතතිසු වසනති, සකිලෙසා වා කිලෙසෙසු
වසනති. එවමෙවං සත්තොතො සමණ්ණාගමණො දිට්ඨිගතිකා, තෙ ආසවස්සා
දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා
අභිනිවිසිත්වා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසනති සංවසනති ආවසනති
පරිවසනති - සකං සකං දිට්ඨිපට්ඨසාන්තා.

විග්ගහ්ග නානා කුසලා වදන්ති - 'විග්ගහ්ග'ති ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා
ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා, නානා වදන්ති විවිධං වදන්ති අඤ්ඤා-
මඤ්ඤා² වදන්ති පුපු³ වදන්ති න එකං වදන්ති කපෙන්නති හණන්ති දීපයන්ති
වොහරන්ති. කුසලා⁴ති කුසලවාදාද් පණ්ණිතවාදාද් පිරවාදාද් ඤයවාදාද් හෙතුවාදාද්
ලක්ඛණවාදාද් කාරණවාදාද් ථාතවාදාද් සකාය ලද්ධියාති - විග්ගහ්ග නානා
කුසලා වදන්ති.

එචං පජානාති ස වෙදි ධම්මන්ති - යො ඉදං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදා-
මහං ජානාති, යො ධම්මං වෙදි, අඤ්ඤාසි, අපයසි, පටිපජ්ඣති⁵ - එචං
පජානාති ස වෙදි ධම්මං.

ඉදං පටිකෙකාසමකෙවලි සොති - යො ඉමං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදා-
මහං පටිකෙකාසති, අකෙවලි සො අසමතො සො අපරිපුණ්ණො සො,
හිතො තිහිතො ඔමකො ලාමකො ජ්ඣතකො⁶ පරිතොති.

තෙනාහ යො නිමිතො:

“සකං සකං දිට්ඨි පට්ඨසාන්තා
විග්ගහ්ග නානා කුසලා වදන්ති,
එචං පජානාති ස වෙදි ධම්මං
ඉදං පටිකෙකාසමකෙවලි සො”ති.

12 - 2

එවමපි විග්ගහ්ග විවාදයන්ති
බාලො පරො අකකුසලො¹ති වාහු,
සචෙවා හු වාදො කතමො ඉමෙසං
සබ්බෙව හි²මෙ කුසලාවදානා.

එවමපි විග්ගහ්ග විවාදයන්ති - එචං ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා
පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා විවාදයන්ති, කලහං කරොන්ති, හණ්ණං
කරොන්ති, විග්ගහං කරොන්ති, විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති;
'න තිං ඉමං ධම්මවිතයං ආජානාසි - ථෙ - තිබ්බෙදෙහි වා සචෙව පතොසි³ති -
එවමපි විග්ගහ්ග විවාදයන්ති.

1. අගාරිකා - සිමු. II.

2. අඤ්ඤාඤ්ඤා - ස.

3. පුපු - සිමු. II.

4. පටිපජ්ඣතිති - සිමු. II.

5. පකුසො - සිමු. II පකුසො - මජ්ඣ.

6. දිහිතියා - ප්‍රහේල, සංඤ්ඤාපල, අබ්බධා, සමිහිසුත්ත.

සකං සකං දිට්ඨි පටිබ්බසානා - දූෂටිගතික වූ ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් වෙති, ඔහු දෙසාට දිටු අතුරෙන් අත්‍යවශ්‍යතාද දූෂටියක් ගෙන දැඩිව ගෙන ග්‍රහණය කොට පරමජී කොට පිවිසාගෙන තමතමාගේ දූෂටියෙහි වෙසෙති මොනොවට වෙසෙති පිවිසා වෙසෙති හාත්පසින් වෙසෙත්; ගෙහිමියෝ හෝ සිය ගෙවල යම් සේ වෙසෙත් ද, ඇවැත් බහුලයෝ හෝ ඇවැත්හි වෙසෙත් ද, කෙලෙස් බහුලයෝ හෝ කෙලෙස්හි වෙසෙත් ද, එසෙයින් ම දූෂටිගතික වූ ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් වෙති, ඔහු දෙසාට දිටු අතුරෙන් අත්‍යවශ්‍යතාද දූෂටියක් ගෙන දැඩිව ගෙන ග්‍රහණය කොට පරමජී කොට අභිනිවේශ කොට තමතමාගේ දූෂටියෙහි වෙසෙති පිවිසා වෙසෙති වෙසෙසින් වෙසෙති හාත්පසින් වෙසෙත් නුයි 'සකං සකං දිට්ඨිපටිබ්බසානා' යනු වේ.

විශක්‍යන නානා කුසලා වදනති - 'විශක්‍යා' යනු: ගෙන දැඩිව ගෙන ග්‍රහණය කොට දැහැගෙන පිහිටාගෙන; නානා වදනති - විවිධ ව කියති, එකිනෙක කියති, වෙන වෙන ම කියති, එකක් නො කියති, නො බෙණෙති නො දක්වති, ව්‍යවහාර නො කෙරෙත්; කුසලා - සාධකය ලබ්ධියෙහි කුසලවාද ඇත්තානු පණ්ඩිතවාද - සර්වවාද - න්‍යායවාද - ගෙතුවාද - ලක්ෂණවාද - කාරණවාද - සාධනවාද ඇත්තානු නුයි 'විශක්‍යා නානා කුසලා වදනති' යනු වේ.

එවං පජානාති ස වෙදි ධම්මං - යමෙක් මේ දහම දූෂටිය ප්‍රතිපදාව මාභීය දති නම්, හෙතෙම ධර්මය දත්තේ ය, දැනගත්තේ ය, දැක්කේ ය, අවබෝධ කෙළේ නුයි 'එවං පජානාති ස වෙදි ධම්මං' යනු වේ.

ඉදං පටිකෙකාසමකොවලී සො - යමෙක් මේ දහම දූෂටිය ප්‍රතිපදාව මාභීය ගරහා ද; අකොවලී සො - හේ අසමාන යැ, හේ අපරිපූර්ණ යැ, තිහින යැ අවමත යැ අප්‍රත්‍ය යැ අලොභිණේ නුයි 'ඉදං පටිකෙකාසමකොවලී සො' යනු වේ.

එයින් කිහි ඒ මැවුණු මුද්‍රා:

"සකං සකං දිට්ඨි -පෙ- ඉදං පටිකෙකාසමකොවලී සො"යි.

12 - 2

මෙසේ (සාධකය ලබ්ධිය) දැඩිව ගෙන විවාද කෙරෙති, මෙරමා බාල යැයි ද අදක්‍ෂ යැයි ද කියති, මේ මහණබමුණන්ගේ කවර වාදයක් සත්‍ය වූයේ ද? මේ සියලු ම මහණබමුණෝ පණ්ඩිතවාද ඇත්තානු ද?

එවං පි විශක්‍යන විවාදයනති - මෙසේ ගෙන වෙසෙසින් ගෙන ග්‍රහණය කොට දැහැගෙන පිහිටාගෙන විරුද්ධවාද කෙරෙති, කලහ කෙරෙති, චෛර කෙරෙති, විග්‍රහ කෙරෙති, විවාද කෙරෙති, මෙඛග කෙරෙත්: 'තෙපි මේ ධර්මිකය නො දත්තවුය,...ඉදින් පොහොසත්හු නම්, (තෙමේ මැ) මුදලව'යි 'එවං පි විශක්‍යන විවාදයනති' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

බාලයා පණිවිඩයක් ලෙසින්¹ වාහන - පරිවහන බාලයා සිතට නිවැරදිව
මගේම ලාභයට පත්වන පරිදිව පවත්වා ගැනීමට අවශ්‍ය විය. එමෙන්ම,
අදාළවූ අවස්ථාවේ දී පවතින ප්‍රතිපත්තිය, එමෙන්ම, එමෙන්ම,
එමෙන්ම, එමෙන්ම, එමෙන්ම - බාලයා පරිවහන අවස්ථාවේ² වාහන.

සමස්තය, නු වාදය, කතාව, ඉතිහාසය - ඉතිහාසය සමස්තයට අයත්
කතාව, සමස්තය, කතාව, කතාව, කතාව, කතාව, කතාව, කතාව, කතාව,
සමස්තය, නු වාදය, කතාව, ඉතිහාසය.

සමස්තය නිසිව පවත්වා ගැනීමට - සමස්තය ඉතිහාසය සමස්තයට අයත්
කතාව, පවත්වා ගැනීමට, පවත්වා ගැනීමට, පවත්වා ගැනීමට, පවත්වා ගැනීමට,
යාමාව, සමස්තය, පවත්වා ගැනීමට - සමස්තය නිසිව පවත්වා ගැනීමට.

තවත්ම නිවැරදි:

“එමෙන්ම පවත්වා ගැනීමට
බාලයා පරිවහන අවස්ථාවේ³ වාහන,
සමස්තය, නු වාදය, කතාව, ඉතිහාසය?
සමස්තය නිසිව පවත්වා ගැනීමට.”

12 - 8

පරිවහන වේ බාලයාගේ පරිවහන:
බාලයා මගේ⁴ ගොඩ නිවැරදිව පවත්වා ගැනීමට,
සමස්තය⁵ බාලයා පවත්වා ගැනීමට,
සමස්තය පමණි දිවයිනේ පවත්වා ගැනීමට.

පරිවහන වේ බාලයාගේ පරිවහන - පරිවහන බාලයා පරිවහන මගේ
අනුමත⁶ පවත්වා ගැනීමට, අනුමත පවත්වා ගැනීමට, අනුමත පවත්වා ගැනීමට,
අනුමත පවත්වා ගැනීමට - පරිවහන වේ බාලයාගේ පරිවහන.

බාලයා මගේ ගොඩ නිවැරදිව පවත්වා ගැනීමට - පරිවහන බාලයා ගොඩ,
සිතට නිවැරදිව, සිතට ලාභයට, පවත්වා ගැනීමට, සිතට පවත්වා ගැනීමට,
නිවැරදිව පවත්වා ගැනීමට, සිතට පවත්වා ගැනීමට, පවත්වා ගැනීමට,
පවත්වා ගැනීමට - බාලයා මගේ ගොඩ නිවැරදිව පවත්වා ගැනීමට.

සමස්තය බාලයා පවත්වා ගැනීමට - සමස්තය සමස්තයට අයත් බාලයා
නිවැරදිව, සිතට ලාභයට, පවත්වා ගැනීමට, සමස්තය නිවැරදිව,
නිවැරදිව පවත්වා ගැනීමට, සිතට පවත්වා ගැනීමට, පවත්වා ගැනීමට,
සමස්තය බාලයා පවත්වා ගැනීමට.

1 අනුමතය - සහ. ප්‍ර. ස 2. යාමාව - ස 3. පවත්වා ගැනීම - මුද්‍ර.
4. බාලයාගේ - මුද්‍ර. මුද්‍ර. PTS. 5. සමස්තය - ස
6. නිවැරදිව - මුද්‍ර. 7. අනුමත - මුද්‍ර. සමස්තය.
8. පවත්වා ගැනීම - මුද්‍ර. II.

බාලො පණරා අකකුසලො'නි වාහු - මෙරමා බාල යැ හිත යැ නිහිත යැ අවමත යැ ලාමක යැ අහෙතුක යැ අරා යැ අදක්‍ෂ යැ අපකේත යැ අවිද්‍යාවට පැමිණියේ යැ අශ්‍යත යැ අවිමංසක යැ දුෂ්ප්‍රාඥ යැයි මෙසේ පවසති, මෙසේ කියති, මෙසේ බෙණෙති, මෙසේ දක්වති, මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'බාලො පණරා අකකුසලො'නි වාහු' යනු වේ.

සචෙට්ඨා නු වාදෙ කතමො ඉමෙසං - ඵෙ මහණබමුණන්ගේ කවර වාදයක් සත්‍ය ද? නොසිත් ද? අවිපරිත ද? විද්‍යමාන ද? යථා ස්වභාව ද? විපරිත නොවේ ද? යි 'සචෙට්ඨා නු වාදෙ කතමො ඉමෙසං' යනු වේ.

සබ්බෙව භිමෙ ඤාසලාචදානා - මෙ සියලු මා මහණබමුණෝ ස්වල්ඛිධියෙහි කුසලවාද ඇත්තෝ යැ පණ්ඩිතවාද - ස්ථිරවාද - න්‍යායවාද - ගෙතුවාද - ලක්‍ෂණවාද - කාරණවාද - ස්ථානවාද ඇත්තාහු නුසි 'සබ්බෙව භිමෙ ඤාසලාචදානා' යනු වේ.

එසින් කිහි ඵ මාවුණු චුදුහු:

"එවමසි විගහස්‍ය -පෙ- සබ්බෙව භිමෙ ඤාසලාචදානා"යි.

12 - 8

ඉදින් මෙරමාගේ දූෂිත අනුඥ නොකරනුයේ බාලයෙක් මාග (සදාය) යෙක් ලාමක ප්‍රඥ ඇතියෙක් වේ නම්, (එකල්හි) සියලු මා මහණබමුණෝ බාලයෝ වෙති අතිශයින් නිහිතප්‍රඥ ඇතියෝ වෙත්, මෙ සියලු මා මහණ බමුණෝ තමතමාගේ දූෂිතයෙහි වසන්තාහු ද, එහෙයිනි.

පරස්ස වෙ ඛම්මමනානුජානං - අත්‍යයාගේ ඛම්ය දූෂිත ප්‍රතිපදාව මාගීය නොදත්තේ නොදත්තේ අනුඥ නොකරනුයේ නොපිළිගත්තේ නොඅනුමෝදන් වනුයේ නුසි 'පරස්ස වෙ ඛම්මමනානුජානං' යනු වේ.

බාලො මගො හොති නිහිතපඤ්ඤා - මෙරමා අපණ්ඩිත වූයේ වෙයි, හිත වූයේ නිහිත - ඕමක - ලාමක - ඡතකක - පරිත්ත වූයේ හිතප්‍රඥ ඇත්තේ නිහිතප්‍රඥ ඇත්තේ අවමතප්‍රඥ ඇත්තේ ලාමකප්‍රඥ ඇත්තේ ඡතකකප්‍රඥ ඇත්තේ පරිත්තප්‍රඥ ඇත්තේ නුසි 'බාලො මගො හොති නිහිතපඤ්ඤා' යනු වේ.

සබ්බෙව බාලා සුනිහිතපඤ්ඤා - මෙ සියලු මා මහණබමුණෝ බාලයෝ යැ හිතයෝ යැ නිහිතයෝ යැ අවමතයෝ යැ ලාමකයෝ යැ අහෙතුකයෝ යැ අරායෝ යැ සියල්ලෝ මා හිතප්‍රඥ ඇත්තෝ යැ අවමත ප්‍රඥ ඇත්තෝ යැ ලාමකප්‍රඥ ඇත්තෝ යැ ඡතකකප්‍රඥ ඇත්තෝ යැ අරා වූ ප්‍රඥ ඇත්තාහු නුසි 'සබ්බෙව බාලා සුනිහිතපඤ්ඤා' යනු වේ.

සබ්බෙව්මෙ දිට්ඨිපට්ඨිකාසානා'ති - සබ්බෙව්මෙ සමණත්වායමණා දිට්ඨි-
ගතිකා. තෙ ආසව්ඨිකා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිගතං
ගභෙඨා උග්ගානභා. ගණිතා පරාමසිතා අභිනිවිසිතා, සකාය සකාය
දිට්ඨියා වසනති සංවසනති ආවසනති පරිවසනති. යථා අගාරිකා වා
සරොසු වසනති, සාපතතිකා වා ආපතතිසු වසනති, සකිලෙසා වා
කිලෙසෙසු වසනති, එව්මෙවං සබ්බෙව්මෙ සමණත්වායමණා දිට්ඨිගතිකා
-පෙ- පරිවසනතිති - සබ්බෙව්මෙ දිට්ඨිපට්ඨිකාසානා.

තෙනාහ ගගවා:

“පරස්ස වෙ ධම්මෙතානුජානං
බාලො මගො හොති නිභිතපඤ්ඤා,
සබ්බෙව බාලා සුනිභිතපඤ්ඤා
සබ්බෙව්මෙ දිට්ඨිපට්ඨිකාසානා”ති.

12 - 4

සඤ්චරියා වෙව න වෙවදානා¹
සංසුඤ්ඤා කුසලා මුතිමා,
තෙසං න කොපි පරිභිතපඤ්ඤා
දිට්ඨි හි තෙසමපි තථා සමත්තා.

සඤ්චරියා වෙව න වෙවදානා'ති - සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්ධියා
සකාය රුචියා සකාය ලභියා, න වෙවදානා අවොදානා අපරියොදානා
සබ්බිලෙසිකාති - සඤ්චරියා වෙව න වෙවදානා.

සංසුඤ්ඤා කුසලා මුතිමාති - “සංසුඤ්ඤා”ති සුඤ්ඤා
පරිසුඤ්ඤා, ඔද්ධපඤ්ඤා පරියොද්ධපඤ්ඤා; අථවා, සුඤ්ඤානා
විසුඤ්ඤානා පරිසුඤ්ඤානා වොද්ධපඤ්ඤානා පරියොද්ධපඤ්ඤානා'ති-
සංසුඤ්ඤා; ‘කුසලා’ති කුසලා පණ්ණාසකා පඤ්ඤාචාරො; බුද්ධිමත්තා
ඤ්ඤානො විතාපිතො මෙධාවිතොති සංසුඤ්ඤා කුසලා; ‘මුතිමා’ති මුතිමා
පණ්ණාසකා පඤ්ඤාචාරො බුද්ධිමත්තා ඤ්ඤානො විතාපිතො මෙධාවිතොති-
සංසුඤ්ඤා කුසලා මුතිමා.

තෙසං න කොපි පරිභිතපඤ්ඤාති - තෙසං සමණත්වායමණානං න කොපි
භිතපඤ්ඤා නිභිතපඤ්ඤා ඔමකපඤ්ඤා ලාමකපඤ්ඤා ඡන්දකපඤ්ඤා*
පරිත්තපඤ්ඤා අතී, සබ්බෙව සෙට්ඨපඤ්ඤා විසිට්ඨපඤ්ඤා පාමොක්කපඤ්ඤා
උත්තමපඤ්ඤා පට්ඨපඤ්ඤාති - තෙසං න කොපි පරිභිතපඤ්ඤා.

දිට්ඨි හි තෙසමපි තථා සමත්තාති - තෙසං සමණත්වායමණානං දිට්ඨි
තථා සමත්තා සමාදින්නා ගතිතා පරාමට්ඨා අභිනිවිට්ඨා අපේක්ඛිතා
අධිමුත්තාති - දිට්ඨි හි තෙසමපි තථා සමත්තා.

තෙනාහ ගගවා:

“සඤ්චරියා වෙව න වෙවදානා
සංසුඤ්ඤා කුසලා මුතිමා,
තෙසං න කොපි පරිභිතපඤ්ඤා
දිට්ඨි හි තෙසමපි තථා සමත්තා”ති.

1. සඤ්චරියා වෙව පන වෙවදානා - සු. සඤ්චරියා වෙව න වෙවදානා - පු.
සඤ්චරියා වෙව පන වෙවදානා - PTS.
2. ඡන්දකපඤ්ඤා - සිමු. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සබ්බෙව්වෙ දිට්ඨිපට්ඨානසානා - මේ සියලු ම මහණවලුන් දූෂිත-
 ත්වයෝ යැ, ඔහු දෙසැට දිවු අතුරෙන් අත්‍යතරුත්‍යතර දූෂිතත් ගෙන
 වෙසෙසින් ගෙන ග්‍රහණය කොට දහැගෙන පිහිටාගෙන ඝට්ඨික ඝට්ඨික
 දූෂිතයෙහි වෙසෙති, මොනවට වෙසෙති, පාමණ වෙසෙති, භාත්පසින්
 වෙසෙත්; ගෙහිමියෝ හෝ සිය ගෙවල යම් සේ වෙසෙත් ද, ඇවැත්
 බහුලයෝ හෝ ඇවැත්හි වෙසෙත් ද, කේලෙස් බහුලයෝ හෝ කේලෙස්හි
 වෙසෙත් ද, එසෙසින් මේ සියලු ම මහණවලුන් දූෂිතත්වයෝ යැ...
 භාත්පසින් වෙසෙත් නුසි 'සබ්බෙව්වෙ දිට්ඨිපට්ඨානසානා' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“පරස්ස වෙ ධම්මමනානුජානං - පෙ- සබ්බෙව්වෙ දිට්ඨිපට්ඨානසානා”යි

12 - 4

ඉදින් ඝට්ඨික දූෂිතයන් පිරිසුදු නො වුවාහු සංග්‍රහිතප්‍රඥ ඇත්තාහු
 දැක වුවාහු බුද්ධිමත් වුවාහු වෙත් නම්, ඒ මහණවලුන් අතුරෙන්
 කිසිවෙක් පිරිහුණු නුවණැතිගේ නො වෙයි, යම් හෙයකින් දූෂිත ඔවුන්
 විසිනු ද එසේ සමාදන් වුවාහු ද එහෙයිනි.

සඤ්චයිකා වෙව න වෙවදානා - ඝට්ඨික දූෂිතයෙහි ඝට්ඨික කෂාන්තිගෙහි
 ඝට්ඨික රූපිගෙහි ඝට්ඨික ලබ්භිගෙහි නො බබලන්නාහු අපරිග්‍රහි වුවාහු
 ප්‍රතාසාර නො වුවාහු සංක්ඛ්‍යෙ වුවාහු සංකෙලයක වුවාහු නුසි 'සඤ්චයිකා
 වෙව න වෙවදානා' යනු වේ.

සංසුඤ්ඤා ඤාසලා මුතිමා - 'සංසුඤ්ඤා' යනු: ග්‍රහිතප්‍රඥ
 ඇත්තාහු පරිග්‍රහිතප්‍රඥ ඇත්තාහු අවදානප්‍රඥ ඇත්තාහු භාත්පසින් බබලන
 ප්‍රඥ ඇත්තාහු, නොහොත් ග්‍රහිතප්‍රඥ ඇත්තාහු විග්‍රහිතප්‍රඥ ඇත්තාහු
 පරිග්‍රහිතප්‍රඥ ඇත්තාහු ව්‍යවදානප්‍රඥ ඇත්තාහු පඨවිදානප්‍රඥ ඇත්තාහු
 නුසි 'සංසුඤ්ඤා' යනු වේ. **ඤාසලා** - දැක වුවාහු පණ්ඩිත වුවාහු
 ප්‍රඥාවත් වුවාහු බුද්ධිමත් වුවාහු ඥාතවත් වුවාහු විමංසනප්‍රඥ ඇත්තාහු
 තීරණප්‍රඥ ඇත්තාහු නුසි 'සංසුඤ්ඤා ඤාසලා' යනු වේ. **මුතිමා** -
 සමාතිමත් වුවාහු පණ්ඩිත - ප්‍රඥාවත් - බුද්ධිමත් - ඥාතවත් - විමංසන-
 ප්‍රඥාවත් වුවාහු නුසි 'සංසුඤ්ඤා ඤාසලා මුතිමා' යනු වේ.

තෙසං න කොපි පටිගිනපඤ්ඤා - ඒ මහණවලුන් අතුරෙන්
 භීතප්‍රඥ ඇති නිභීතප්‍රඥ ඇති පහත් වූ ප්‍රඥ ඇති ලාමක වූ ප්‍රඥ ඇති
 ඡත්තකප්‍රඥ ඇති අලා වූ ප්‍රඥ ඇති කිසිවෙක් නැති, සියල්ලෝ ම,
 ශ්‍රේෂ්ඨප්‍රඥ ඇත්තාහු විශිෂ්ටප්‍රඥ ඇත්තාහු ප්‍රතිබප්‍රඥ ඇත්තාහු උත්තම
 ප්‍රඥ ඇත්තාහු ප්‍රවරප්‍රඥ ඇත්තාහු නුසි 'තෙසං න කොපි පටිගිනපඤ්ඤා,
 යනු වේ.

දිට්ඨි හි තෙසමපි තථා සමත්තා - ඒ මහණවලුන් විසින් දූෂිත
 ඵරද්දෙන් සපුරන ලද්දී මොනවට ගන්නා ලද්දී ග්‍රහණය කරන ලද්දී
 පරමම කොට ගන්නා ලද්දී අභිතිවේශ කරන ලද්දී පිච්ඡ ගන්නා
 ලද්දී බැසගන්නා ලද්දී නුසි 'දිට්ඨි හි තෙසමපි තථා සමත්තා' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“සඤ්චයිකා වෙව - පෙ- දිට්ඨි හි තෙසමපි තථා සමත්තා”යි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

12 - 5

න වාහමේතං¹ තපියනති² බ්‍රෑමි
 යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං,
 සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං
 තසමා හි බාලොති පරං දහනති.

න වාහමේතං තපියනති බ්‍රෑමිති - 'නා'ති පටිකේඛපො; 'එත'නති
 ආසට්ඨි දිට්ඨිගතාති; නාහං එතං තච්ඡං තථං භූතං යාථාචං³ අමිපරිතනති
 බ්‍රෑමි, ආචිකකාමි, දේශසමි, පඤ්ඤපෙමි, පට්ඨපෙමි, විවරුමි, විහජාමි,
 උත්තාතිකරුමි, පකාසෙමිති - න වාහමේතං තපියනති බ්‍රෑමි.

යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤනති - 'මිථු'ති දෙව ජනා, දෙව කලහ-
 කාරකා, දෙව හණ්ඩනකාරකා, දෙව භස්සකාරකා, දෙව විවාදකාරකා, දෙව
 අධිකරණකාරකා, දෙව වාදිනො, දෙව සලාපකා; තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං
 බාලතො භීතතො නිතිතතො ඕමකතො ලාමකතො ජ්ඣතකතො
 පරිත්තතො එවමාහංසු, එවං කපේනති, එවං හණනති, එවං වොහරනති-
 යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං.

සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චනති - සස්සතො ලොකො ඉදමෙව
 සච්චං මොඝමඤ්ඤනති සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං. අසස්සතො
 ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤනති - පෙ- නෙවි හොති න න
 හොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤනති - සකං
 සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං.

තසමා හි බාලොති පරං දහනති - 'තසමා'ති තසමා තඛකාරණා
 තංගෙතු තප්පච්චයා තනතිදනා; පරං බාලතො භීතතො නිතිතතො
 ඕමකතො ලාමකතො ජ්ඣතකතො පරිත්තතො; දහනති, පස්සනති,
 දක්ඛනති, ඕලොකෙතති, නිජ්ඣායනති, උපපරික්ඛනති'ති - තසමා හි
 බාලො'ති පරං දහනති.

තෙනාහ ගහවා:

“න වාහමේතං තපියනති බ්‍රෑමි
 යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං,
 සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං
 තසමා හි බාලොති පරං දහනති”ති.

12 - 6

යමාහු සච්චං තපියනති⁴ එකෙ
 තමාහු අඤ්ඤං තුච්ඡං මුසාති,
 එවමි විගහ්ඣ විවාදයනති⁵
 කසමා න එකං සමණා වදනති.

1. න වාහමේතං - සු. ස. මජ්ඣ. PTS.
2. තථවනති - මුද්‍ර. තපිවනති - පු. සං. PTS. 3. යාථාචං - ස.
4. තථවනති - මුද්‍ර. මජ්ඣ. 5. විවාදයනති - සු. PTS.

12 - 5

මම තෙල ආභෂට්ඨපට්ඨානස යතා යැයි නො ද කියමි, යම් හෙයකින් කලහකාරක වූ දෙදෙනෙක් ඔවුනොවුන් බාල හෙයින් කියත් ද, (ඔහු) තමනමාගේ ලබ්බිය සැබවැයි වාද කළාහු ද, එතෙයින් මැ වාදකාරක වූ අත්තයා බාලයෙකැයි සලකත්.

හ වාහමෙතං තථියනති බ්‍රෑමි - ‘න’ යනු: ප්‍රතික්ෂෙප යැ; ‘එතං’ යනු: ආභෂට්ඨපට්ඨානසයෝ; මම තෙල දූට්ඨානස නො සිත් යැ අවිපරිත යැ විද්‍යමාන යැ සංවිද්‍යමාන යැ අවිසංවාදක යැයි නො කියමි, නො පවසමි, නො දෙකමි, නො පතවමි, නො තබමි, විවරණය නො කරමි, විහාය නො කරමි, ප්‍රකට නො කරමි, ප්‍රකාශ නො කෙරෙමි ‘හ වාහමෙතං තථියනති බ්‍රෑමි’ යනු වේ.

යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤාමඤ්ඤාං - ‘මිථු’ යනු: දෙදෙනෙක්, කලහ-කරුවෝ දෙදෙන භිබර කරුවෝ දෙදෙන බසින් කලහ කරනුමුත් දෙදෙන විවාදකරුවෝ දෙදෙන අභිකරණකරුවෝ දෙදෙන වාදකරුවෝ දෙදෙන සංලාප කරනුමුත් දෙදෙන, ඔවුහු ඔවුනොවුන් බාල හෙයින් හීන හෙයින් නිහිත හෙයින් ඔමක හෙයින් ලාමක හෙයින් ජත්තක හෙයින් පරිත්ත හෙයින් මෙසේ පවසති මෙසේ කියති මෙසේ බෙණෙති මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි ‘යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤාමඤ්ඤාං’ යනු වේ.

සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං - ‘ලොකය ශාඛිත යැ, මෙය මැ සැබව, අත්තය සිත් යැ’යි - ‘සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං’ යනු වේ. ‘අශාඛිත යැ ලොකය, මෙය මැ සැබව, අත්තය සිත් යැ’යි... ‘සත්ඤා තෙමෙ මරණින් මත්තෙති නො: මැ වෙයි, නො වන්නේ නො වෙයි, මෙය මැ සැබව, අත්තය තුවන් යැ’ යි ‘සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං’ යනු වේ.

තසමා හි බාලොති පරං දහනති - ‘තසමා’ යනු: එ හෙයින් එ කරුණෙන් ඒ තෙතුවෙන් ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ නිදානසයන් මෙරමා බාල හෙයින් හීනහෙයින් නිහිත හෙයින් ඔමකහෙයින් ලාමකහෙයින් ජත්තක හෙයින් සලකති, බලති දකිති අවලොකනය කෙරෙති, සිතති, විමසත් නුයි ‘තසමා හි බාලොති පරං දහනති’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“හ වාහමෙතං -පෙ- තසමා හි බාලොති පරං දහනති”යි

12 - 6

ඇතැම් මහණවූහු කෙතෙක් යම් දූට්ඨසත්‍යයක් සැබවැයි කියත් ද, එයින් අත්ත වූ මහණවූහෝ ඒ දූට්ඨසත්‍යය තුවන් වූ මාෂායෙකැයි කියත්. (ඔහු) මෙසේත් දූට්ඨය දැඩිව ගෙන විවාද කෙරෙති. කුමක් හෙයින් ශ්‍රමණයෝ එක් සත්‍යයක් නො කියත් ද ?

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යමාහු සච්චං තථිසනති එකෙති - යං දිට්ඨිං පට්ඨං මඤ්ඤං එකෙ සමණ්ණායමණා ඉදං සච්චං තථං භූතං යාපාමං¹ අවිපරිනන්ති එවමාහංසු, එවං කප්පන්ති, එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති, එවං වොහරන්තිති - යමාහු සච්චං තථිසනති එකෙ.

තමාහු අසෙසෙසු තුවස් මුසාතිති² - තමෙව ධම්මං දිට්ඨිං පට්ඨං මඤ්ඤං එකෙ සමණ්ණායමණා තුවස් එතං මුසං එතං අභූතං එතං අලිකං එතං අයාපාමං එතන්ති එවමාහංසු, එවං කප්පන්ති, එවං භණන්ති, එවං දීපයන්ති, එවං වොහරන්තිති - තමාහු අසෙසෙසු තුවස් මුසාති.

එවමපි විඤ්ඤාන විවාදයන්තිති - එවං ගහෙතා උග්ගහෙතා ගණිතා පරුමසිතා අභිතිට්ඨිතා විවාදයන්ති, කල්‍යාං කරොන්ති, භණ්ඩනං කරොන්ති විඤ්ඤානං කරොන්ති, විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති, 'ත ත්වං ඉමං ධම්මවිතයං ආජානාසි - ථෙ - තිබ්බෙතථති වා සත්ථ පහොසිති - එවමපි විඤ්ඤාන විවාදයන්ති.'

කසමා න එකං සමණා වදන්තිති - 'කසමා'ති කසමා කිංකාරණා කිංහෙතු කිම්පච්චයා කින්තිදානා කිංසමුදයා කිසුජාතියා කිම්පහවා න එකං වදන්ති? නානා වදන්ති විපිධං වදන්ති? අසෙසෙසුමසෙසෙසු වදන්ති? කප්පන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තිති - කසමා න එකං සමණා වදන්ති.

තෙනාහ සො තිමමිතො:

"යමාහු සච්චං තථිසනති එකෙ
තමාහු අසෙසෙසු තුවස් මුසාති,
එවමපි විඤ්ඤාන විවාදයන්ති
කසමා න එකං සමණා වදන්ති'ති.

12 - 7

එකං හි සච්චං න දුතියමජ්ඣි
යසම් පජා තො විච්ඡෙ පජානං,
තානා තෙ සච්චාති සයං ථුතන්ති
තසමා න එකං සමණා වදන්ති.

එකං හි සච්චං න දුතියමජ්ඣිති - එකං සච්චං චූළවති දුක්ඛතිරොඤ්ඤා තිබ්බානං, යො යො සබ්බසබ්බාරසමප්ථො සබ්බුපපිපට්ඨිකාමණා තණ්හකකියො විරාගො තිරොඤ්ඤා තිබ්බානං. අථවා එකං සච්චං චූළවති මඤ්ඤාසච්චං නිශ්සංකසච්චං දුක්ඛතිරොධනාමනිපට්ඨං ද ආර්ග්ගො අට්ඨබ්බිකො මිත්තොසසයාපීදං: සමමාදිට්ඨි සමමාසඛිකප්පා සමමාවාසා සමමාකමමනො සමමාආර්ථො සමමාවාසාමො සමමාසගි සමමාසමාධිති - එකං හි සච්චං න දුතියමජ්ඣි.

1. යපාමං - ස.

2. මුසාති - සීඝ්‍ර. II.

යමාහු සච්චං තථියනති එකෙ - ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් යම් දහමක් දැවෙයක් ප්‍රතිපදාවක් මාගීයක් මේ සැබව නො සිත් යැ අවිපරිත යැ විද්‍යමාන යැ සංවිද්‍යමාන යැ අවිසංකේත යැයි මෙසේ පවසති, මෙසේ කියති, මෙසේ බෙණෙති, මෙසේ දක්වති, මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි 'යමාහු සච්චං තථියනති එකෙ' යනු වේ.

තමාහු අසෙය්‍යෙකු තුච්ඡං මුසාති - ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් එ මැ බමිය දැවෙය ප්‍රතිපදාව මාගීය 'තෙල සිත් යැ තෙල මාෂා යැ තෙල අතුත යැ තෙල බොරු යැ තෙල අසංවිද්‍යමාන යැ'යි මෙසේ පවසති, මෙසේ කියති මෙසේ බෙණෙති මෙසේ දක්වති මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි "තමාහු අසෙය්‍යෙකු තුච්ඡං මුසාති" යනු වේ.

එවමපි විශාය්‍යා විවාදයනති - මෙසේ ගෙන වෙසෙසින් ගෙන ග්‍රහණය කොට දැනගෙන පිහිටාගෙන විරුද්ධවාද කෙරෙති කලහ කෙරෙති ඛබර කෙරෙති පිග්‍රහ කෙරෙති විවාද කෙරෙති මේඛග කෙරෙති; 'තෙපි මේ බමිවිතය නො දන්නවු යැ...ඉදින් සමච්චි වූවහු තම් මුදගනැ'යි (කියත්) නුයි 'එවමපි විශාය්‍යා විවාදයනති' යනු වේ.

කසමා න එකං සමණා වදනති - 'කසමා' යනු: කුමක් හෙයින් කිකරුණේත් කවර හෙතුයෙන්ත් කවර ප්‍රත්‍යයෙන්ත් කවර නිදානයකින්ත් කවර සමුදයකින්ත් කවර දූශකින්ත් කවර ප්‍රභවයකින්ත් එකක් නො කියත් ද? නොයෙක් ලෙස කියත් ද? විවිධ ව කියත් ද එකිනෙක කියත් ද වෙන වෙන කියත් ද පවසත් ද බෙණෙත් ද දක්වත් ද ව්‍යවහාර කෙරෙත් දැයි 'කසමා න එකං සමණා වදනති' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“යමාහු සච්චං -පෙ- කසමා න එකං සමණා වදනති”යි

12 - 7

සත්‍යය එකෙක් මැ (නිරෝධය හෝ මාගීය හෝ) වෙයි, දෙවැන්නෙක් නැත, යම් සත්‍යයක් දන්නාවූ පුද්ගල තෙමේ විවාද නො කරන්නේ තම් එය යි; ඒ මහණබමුණෝ තානා සත්‍යයන් තුමු මැ කියති, එ කරුණෙන් මහණබමුණෝ එක් සත්‍යයක් නො කියත්.

එකං හි සච්චං න දුතියමජ්ඣි - එක් සත්‍ය යැයි දුෂ්කර්‍යධ සබ්බාත නිමාණය කියනු ලැබෙයි, යම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් සියලු උපතින්ගේ දුරුලීමෙන් නැසීමෙන් කෙලයවිරුගයෙක් නිරෝධයෙක් නිමාණයෙක් වේ ද එයයි; නොහොත් එක් සත්‍ය යැයි මාගීසත්‍යය කියනු ලැබෙයි, තේතසභාණිකසත්‍යය දුෂ්කර්‍යධගාමිනී ප්‍රතිපදා සබ්බාත අංගී අපොඛිතික මාගීය යි. ඒ කවරේ ද යත්: සමස්තදූටිය සමස්ත සංකල්පය සමස්තවචනය සමස්තකම්මාන්තය සමස්තාජීවය සමස්ත- ව්‍යායාමය සමස්තසමාධිය සමස්තසමාධිය නුයි 'එකං හි සච්චං න දුතියමජ්ඣි' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සසම්මං පජා නො විවදෙ පජානන්ති - ‘සසම්ම’නති සසම්මං සච්චි; ‘පජා’ති සත්තාඛිවචනං; ‘පජානං’ යං සච්චං පජානන්තා විජානන්තා පටිවිජානන්තා පටිවිජ්ඣන්තා න කලහං කරොසුං, න ගණිතං කරොසුං, න විඤ්ඤාං කරොසුං, න විවාදං කරොසුං, න මේධනං කරොසුං, කලහං ගණිතං විඤ්ඤාං විවාදං මේධනං පජ්ඣෙසුං, විනොදෙසුං, ඛණ්ඩකරොසුං, අනභාවං ගමෙය්‍යන්ති - සසම්මං පජා නො විවදෙ පජානං.

නානා තෙ සච්චාති සසං ථුතානිති - නානා තෙ සච්චාති සසං ථුතනති වදන්ති කප්ථනති ගණනති දීපයනති වොහරන්ති, ‘සසංතො ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤානති, සසං ථුතනති, වදන්ති කප්ථනති ගණනති දීපයනති වොහරන්ති - නානා තෙ සච්චාති සසං ථුතනති.

කසමා න එකං සමණො වදන්තිති - ‘කසමා’ති කසමා තඤ්ඤානං තංගඤ්ඤා තප්පච්චයා තනතිදානා න එකං වදන්ති, නානා වදන්ති, විවිධං වදන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤං වදන්ති පුථු වදන්ති කප්ථනති ගණනති දීපයනති වොහරන්ති - කසමා න එකං සමණො වදන්ති

තෙනාහ ගගවා:

“එකං හි සච්චං න ථුතියමිති
සසම්මං පජා නො විවදෙ පජානං,
නානා තෙ සච්චාති සසං ථුතනති
කසමා න එකං සමණො වදන්ති”ති.

12 - 8

කසමා හු සච්චාති වදන්ති නානා
පවාදියා සෙ කුසලාවදානා,
සච්චාති සුතාති¹ ඛණ්ඩ නානා
උදයු තෙ තක්කමනුසාරන්ති.

කසමා හු සච්චාති වදන්ති නානාති - ‘කසමා’ති කසමා කිං කාරණං කිංගඤ්ඤා කිමපච්චයා කිනතිදානා සච්චාති නානා වදන්ති? විවිධාති වදන්ති? අඤ්ඤමඤ්ඤාති වදන්ති? පුථුති වදන්ති කප්ථනති ගණනති දීපයනති වොහරන්ති - කසමා හු සච්චාති වදන්ති නානා.

පවාදියා සෙ කුසලාවදානාති - ‘පවාදියාසෙ’ති විසවදන්තිතිපි පවාදි-
යාසෙ; අථවා සකං සකං දිට්ඨිගතං පවදන්ති කප්ථනති ගණනති දීපයනති වොහරන්ති, සසංතො ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤානති පවදන්ති කප්ථනති ගණනති දීපයනති වොහරන්ති අසසංතො ලොකො - ටො - නෙව නොති ත න හොති තපංගතො පරමමරණං, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤානති පවදන්ති කප්ථනති ගණනති දීපයනති වොහරන්ති. කුසලාවදානාති කුසලවාදා පඤ්ඤිතවාදා පිරවාදා ඤ්ඤවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ධාතවාදා, සකාය ලභ්බියාති - පවාදියා සෙ කුසලාවදානා.

යසම්. පජා නො විවදෙ පජානං - 'යසම්' යනු: යම් සත්‍යයක්; 'පජා' යනු: සත්ත්වයනට නමෙකි; පජානං - යම් සත්‍යයක් ප්‍රකෘතියෙන් දත්තානු භාවපසින් දත්තානු වෙසෙසින් දත්තානු මෑතවත් දත්තානු සිතීන් අවබෝධ කරත්තානු කලහ නො කරත්තානු ය, ඔබර නො කරත්තානු ය, විග්‍රහ නො කරත්තානු ය, විවාද නො කරත්තානු ය, මේධග නො කරත්තානු ය, කලහ ගණකිත විග්‍රහ විවාද මේධග හරත්තානු ය, දුර්ලත්තානු ය, බැහැර කරත්තානු ය, අනභාවයට පමුණුවත්තානු නුසි 'යසම්. පජා නො විවදෙ පජානං' යනු වේ.

නානා තෙ සම්මානි සං ඵුතනති - ඔවුහු නානා සත්‍යයන් තුළ මෑ පසසති, පවසති කියති බෙණෙති දක්වති බැවහර කෙරෙත්; 'ලොකය ශායිත යෑ, මේය මෑ සැබව, අන්‍යය සිස් යෑ'යි පසසති පවසති කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'නානා තෙ සම්මානි සං ඵුතනති' යනු වේ.

තසමා න ඵකං සමණා වදන්ති - 'තසමා' යනු: එසෙසින් එකරුණෙන් ඒ හෙතෙයෙන් ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ නිදහසෙන් එකක් නො කියති, නොසෙක් සේ කියති, විවිධ ව කියති, අනන්මත කියති, වෙන වෙන මෑ කියති පවසති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'තසමා න ඵකං සමණා වදන්ති' යනු වේ.

එසින් වදලග බුදුහු:

“ඵකං හි සම්මං -පෙ- තසමා න ඵකං සමණා වදන්ති”යි.

12 - 8

විරුඬවාද ඇති (සම්මතවාදයෙහි) පණිතවාද ඇති (ඔහු) කුමක් හෙයින් නානා සත්‍යයන් කියත් ද? (ඔවුන් විසින්) බොහෝ වූ නානා සත්‍යයන් අසන ලද්දහු ද? නොහොත් ඔවුහු තකීමාත්‍රයක් අනුව යෙත් ද?

කසමා හු සම්මානි වදන්ති නානා - 'කසමා' යනු: කුමක් හෙයින් කිකරුණෙන් කවර හෙතෙයකින් කවර ප්‍රත්‍යයකින් කවර නිදහසෙකින් සත්‍යයන් තත් ලෙස කියත් ද? විවිධ ව කියත් ද? අනන්මත කියත් ද? වෙන වෙන මෑ පවසත් ද? කියත් ද? බෙණෙත් ද? දක්වත් ද? ව්‍යවහාර කෙරෙත් ද? 'කසමා හු සම්මානි වදන්ති නානා' යනු වේ.

පවාදියා සෙ කුසලාවදානා - 'පවාදියා සෙ' යනු: විවිධ ව කියත් නුසි ද 'පවාදියා සෙ' යනු වේ; නොහොත් තමතමාගේ දූෂිතතය පවසති, කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත්: 'ශායිත යෑ ලොකය, මේ මෑ සැබව, අන්‍යය තුච්ඡ යෑ'යි පවසති, කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත්. 'අශායිත යෑ ලොකය...සත්ත්වයා මරණින් මත්තෙහි නො මෑ වෙයි, නො වන්නේ නො වෙයි. මේ මෑ සැබව, අන්‍යය තුච්ඡ යෑ'යි පවසති කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත්. කුසලාවදානා - සම්මතවාදයෙහි කුසල යෑ යන වාද ඇත්තානු පණිතවාද ඇත්තානු සම්මතවාද ඇත්තානු න්‍යායවාද ඇත්තානු හෙතෙයවාද ඇත්තානු ලක්ෂණවාද ඇත්තානු කාරණවාද ඇත්තානු ස්ථානවාද ඇත්තානු නුසි 'පවාදියා සෙ කුසලාවදානා' යනු වේ.

සච්චානි සුතානි බහුනි නානානි - සච්චානි සුතානි බහුකානි
නානානි විවිධානි අඤ්ඤාමඤ්ඤානි පුට්ඨනීති - සච්චානි සුතානි බහුනි නානා.

උදහු තෙ තක්කමනුසාරනී¹ති - උදහු තකෙකත විතකෙකත
සඛකපෙත යායනානි නියනානි වුයනානි සංහරියානානි ඵලමි - උදහු තෙ
තක්කමනුසාරනී. අඵවා තක්කපරියාහතං විමංසානුවරිතං සයමපිහානං
වදනති හණනති දීපයනති වොහරනතීති ඵලමි-උදහු තෙ තක්ක-
මනුසාරනී.

තෙතාන සො නිමමිතො:

“කසමා නු සච්චානි වදනති නානා
පමාදියා සෙ කුසලාවදානා,
සච්චානි සුතානි බහුනි නානා
උදහු තෙ තක්කමනුසාරනී”ති.

12 - 9

තහෙව සච්චානි බහුනි නානා
අඤ්ඤානු සඤ්ඤාය නිව්චානි ලොකෙ,
තක්කඤ්ච දිට්ඨිසු පකපසයිතා
සච්චං මුසාති දායධම්මමාහු.

තහෙව සච්චානි බහුනි නානානි - තහෙව සච්චානි බහුකානි
නානානි විවිධානි අඤ්ඤාමඤ්ඤානි පුට්ඨනීති - ත හෙව සච්චානි බහුනි නානා.

අඤ්ඤානු සඤ්ඤාය නිව්චානි ලොකෙති - අඤ්ඤානු සඤ්ඤාය නිව්චානා
ඵකඤ්ඤාව සච්චං ලොකෙ කමීයති¹ හණීයති² දීපියති³ වොහරියති⁴ දුක්ඛ-
නිරෝධො නිබ්බානං, යො සො සබ්බසම්ඛාරසම්පේ සබ්බුපට්ඨපටිතිස්සග්ගො
තණ්හකම්මයො විරාගො නිරෝධො නිබ්බානං. අඵවා, ඵකං සච්චං වුච්චති
මග්ගසච්චං තියාතසච්චං දුක්ඛනිරෝධගාමීනී පටිපදා අරියො අවස්ඛිතිකො
මග්ගො; සෙය්‍යපීදං? සමමාදිට්ඨී -පෙ- සමමාසමාගීති - අඤ්ඤානු සඤ්ඤාය
නිව්චානි ලොකෙ.

තක්කඤ්ච දිට්ඨිසු පකපසයිතා සච්චං මුසාති දායධම්මමාහුති-
තක්කං විතක්කං සඛකපං තක්කයිතා විතක්කයිතා සඛකපයිතා
දිට්ඨිගතානි ජනෙතති සඤ්ඤානෙතති නිබ්බතෙතනති අභිනිබ්බතෙතනති;
දිට්ඨිගතානි ජනෙතා සඤ්ඤානෙතා නිබ්බතෙතනා අභිනිබ්බතෙතනා
‘මග්ගං සච්චං තුග්ගං මුසා’ති ඵලමාහංසු, ඵලං කපේනති, ඵලං හණනති,
ඵලං දීපයනති, ඵලං වොහරනතීති - තක්කඤ්ච දිට්ඨිසු පකපසයිතා සච්චං
මුසාති දායධම්මමාහු.

1. කමීයාති සිමු. II. කමීයාති - PTS. 2. හණීයාති - සිමු. II. හණීයාති - PTS

3. දීපියාති - සිමු. II. දීපියාති - PTS.

4. වොහරියාති - සිමු. II. වොහරියාති - PTS.

සමමානි සුභානි බහුනි නානා - බොහෝ වූ තත් වැදූරුම් වූ විවිධ වූ අතත්මන වූ චෙන් චෙන් වූ සත්‍යයෝ අසන ලද්දහු දූ'යි 'සමමානි සුභානි බහුනි නානා' යනු වේ.

උදාහු තෙ තකකමනුසාරනති - නොහොත් තකීයෙන් සංකල්පයෙන් යම්වු ලැබෙති, පමුණුවනු ලැබෙති, වහනය කරනු ලැබෙති, මොනවට හරිනු ලැබෙත් නුයි - මෙසේත් 'උදාහු තෙ තකකමනුසාරනති' යනු වේ. නොහොත් තකීයෙන් හාත්පසින් එළවන ලද තමාගේ හැඟීමෙන් විමසන ලද සාධකය ප්‍රතිභානය පවසති කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි - මෙසේත් 'උදාහු තෙ තකකමනුසාරනති' යනු වේ.

එයින් කිහිළු මැවුණු බුදුහු:

“කසමා හු සමමානි -පෙ- උදාහු තෙ තකකමනුසාරනති”යි

12 - 9

ලොවැ සංඥාමාත්‍රයෙන් නිත්‍ය යයි ගන්නා ලද ග්‍රහණයන් තබා තත්වැදූරුම් වූ බොහෝ සත්‍යයෝ නො මැ වෙන්, දූෂිතයෙහි (තමාගේ) මිත්‍යාසංකල්පමාත්‍රය ද උපදවා (මාගේ වචනය) සැබව, (තාගේ වචනය) බොරු යැ යන සුක්ෂ්මය (-දෙකරුණ) කියත්.

නහෙව සමමානි බහුනි නානා - බොහෝ වූ නානා වූ විවිධ වූ අනෙකානු වූ චෙන් චෙන් වූ සත්‍යයෝ නො මැ වෙන් නුයි 'නහෙව සමමානි බහුනි නානා' යනු වේ.

අඤ්ඤානු සංඤ්ඤාය නිවමානි ලොකෙ - සංඥාමාත්‍රයෙන් නිත්‍ය යයි ගන්නා ලද ග්‍රහණයෙන් වෙන් ව ලොවැ දූෂිතයෙහි යයි කියන ලද නිවීමක් තම වූ එක මැ සත්‍යය කියනු ලැබෙයි, බණනු ලැබෙයි, දක්වනු ලැබෙයි, ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ; යම් සියලු සංසාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් සියලු උපතින්ගේ දුරුලීමෙන් තෘණාව නැසීමෙන් කෙලයවිරහයෙන් නිරෝධයෙන් නිවීමෙන් වේ ද එය යි. නොහොත් එක් සත්‍යයැ'යි මාගීතනය කියනු ලැබෙයි, තෙතයාණිකසත්‍යය දූෂිතයෙහි හැමිනි ප්‍රතිපදාව ආර්‍යඅමොඛික මාගීත යි, ඒ කවරේ ද යත්? සමග්දූෂිතය... සමග් සමාධිය නුයි 'අඤ්ඤානු සංඤ්ඤාය නිවමානි ලොකෙ' යනු වේ.

තකකඤ්ඤා දිට්ඨිසු පකපසයිකා සමමං මුසා'නි දවසධම්මමාහු-තකීය විතකීය සංකල්පය තකීය කොට විතකීය සංකල්පනය කොට දූෂිතතයන් උපදවති, මොනවට උපදවති, නිපදවති, වෙසෙසින් නිපදවත්, දූෂිතතයන් (මතුමත්තෙති) උපදවා මොනවට උපදවා නිපදවා වෙසෙසින් නිපදවා මාගේ (-වදන) සැබව, තාගේ (වදන) බොරු යයි මෙසේ පවසති, මෙසේ කියති, මෙසේ බෙණෙති, මෙසේ දක්වති, මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි 'තකකඤ්ඤා දිට්ඨිසු පකපසයිකා සමමං මුසා'නි දවසධම්මමාහු' යනු වේ.

තෙනාහ ගගවා:

“න තෙව සම්මානි ඛසුති තානා
අඤ්ඤානු සඤ්ඤාය නිව්මානි ලොකෙ,
තක්කඤ්ච දිට්ඨිසු පකපපයිතා
සම්මං මුහාති ආයබ්බමාසු”ති.

12 - 10

දිට්ඨං සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා
එතෙ ව¹ නිසාය විමානදස්සි,
විනිව්ජයෙ ධ්මා පහස්සමානො²
බාලො පරො අකකුසලොති³ වාහ.

දිට්ඨං සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා එතෙ ව¹ නිසාය විමානදස්සිති
දිට්ඨං වා දිට්ඨසුද්ධිං වා සුතං වා සුතසුද්ධිං වා සීලං වා සීලසුද්ධිං වා
විතං වා විතසුද්ධිං වා මුතං වා මුතසුද්ධිං වා නිසාය උපනිසාය
ගණ්ඨිතා පරාමසිතා අභිනිවිසිතාති - දිට්ඨං සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා,

එතෙ ව නිසාය විමානදස්සිති - න සම්මානෙතිතිපි විමානදස්සි;
අඵවා, දෙමතස්ස ජතෙතිතිපි විමානදස්සිති - දිට්ඨං සුතෙ සීලවතෙ
මුතෙ වා එතෙ ව නිසාය විමානදස්සි.

විනිව්ජයෙ ධ්මා පහස්සමානොති - විනිව්ජයා වුව්වනති ආසවසි-
දිට්ඨිගතාති; දිට්ඨිවිනිව්ජයෙ විනිව්ජයදිට්ඨියා ධ්මා පනිට්ඨිතා ගණ්ඨිතා
පරාමසිතා අභිනිවිසිතාති - විනිව්ජයෙ ධ්මා; පහස්සමානොති - තුට්ඨො
ගොති හට්ඨො පහට්ඨො අත්තමනො පරිපුණ්ණසබ්බසො; අඵවා,
දත්තපිදංසකං පහස්සමානො² ති - විනිව්ජයෙ ධ්මා පහස්සමානො.

බාලො පරො අකකුසලොති වාහාති - පරො බාලො භිනො නිසිනො
ඔමකො ලාමකො ජතතකො⁴ පරිතො අකුසලො අවිච්ඡා අවිජ්ජාගතො
අඤ්ඤාණි අවිභාවි අමේඛාවි දුප්පඤ්ඤාති එවමාහ, එවං කපෙති, එවං
ගණ්ඨි, එවං දිට්ඨති, එවං වොහරතිති - බාලො පරො අකකුසලොති වාහ.

තෙනාහ ගගවා:

“දිට්ඨං සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා
එතෙ ව නිසාය විමානදස්සි,
විනිව්ජයෙ ධ්මා පහස්සමානො
බාලො පරො අකකුසලොති³ වාහා”ති.

12 - 11

යෙනෙව බාලොති පරං දහාති
තෙනාතුමානං කුසලොති වාහ,
සයම්භතො සො කුසලාවදනො
අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාවා⁵.

1. එතෙසු - සිමු II මහුර. 2. පහස්සමානො - සිමු. II.

3. අකකුසලොති - ස, සු. සහ. PTS.

4. ජතතකො - මජ්ඣ. ජතතකො - සිමු. II. PTS. 1. පාවද - සිමු. II. පාව. - මජ්ඣ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“නා භෙව සච්චානි -පෙ- සච්චං මුසානි දායධම්මොත්‍ර”යි

12 - 10

(රූපාලම්භන සංඛාසාන) දූෂට්ඨකායා ද ශීලව්‍රතකායා ද (ගනිතසස්ප්‍රභව-
ව්‍යාලම්භන සංඛාසාන) මුතකායා ද යන මොවුන් නිසා අසමානාය
දක්නේ නොහොත් දෙමනස් උපදවනුයේ දූෂට්ඨකායාගේ සිට පහවු
වනුයේ මෙරමා හිත යයි ද අදකෂ යයි ද කියයි.

දිවෙඨ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා එතෙ ව නිසාය විමානදසයි-
රූපාලම්භනා හෝ දූෂට්ඨකායා හෝ, ශබ්දාලම්භනා හෝ ශ්‍රාවකාදිකා හෝ,
ශීලය හෝ ශීලකායා හෝ, ව්‍රතය හෝ ව්‍රතකායා හෝ, ගනි - රස-
ස්ප්‍රභවව්‍යාලම්භනා හෝ මුතකායා හෝ නිසා ඇසුරු කොට ග්‍රහණය
කොට දැනගෙන පිහිටාගෙන නුසි ‘දිවෙඨ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා’
යනු වේ.

එතෙ ව නිසාය විමානදසයි - සමාන නො කෙරේ නුසි ද
විමානදර්ශී යැ, නොහොත් දෙමනස් දැනවා නුසි ද විමානදර්ශී නුසි ‘දිවෙඨ
සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා එතෙ ව නිසාය විමානදසයි’ යනු වේ.

විනිව්‍ර්තය ධ්වං පහසාමානො - ‘විනිව්‍ර්ත’යි දායධම්මකතයෝ
කියනු ලැබෙත්. දූෂට්ඨකායාගේ විනිව්‍ර්තය (-සනිවුහන්) කොට ගත්
දූෂට්ඨකායාගේ සිට පිහිටා ග්‍රහණය කොට දැනවා ගෙන පිහිටා ගෙන නුසි
‘විනිව්‍ර්තය ධ්වං’ යනු වේ. පහසාමානො - තුටු වූයේ පහවු වූයේ
තුටුසිත් ඇතියේ පිරුණු සංකල්ප ඇතියේ; නොහොත් දත් විදහා සිතන
සෙයුයේ නුසි ‘විනිව්‍ර්තය ධ්වං පහසාමානො’ යනු වේ.

බාලො පරො අකකුසලොති වාහ - මෙරමා බාල යැ හිත යැ නිහිත-
යැ අවමිත යැ ලාමක යැ ජිත්තක යැ අල්ප යැ අදකෂ යැ අපණ්ණිත යැ
නුවණ නැත්තේ යැ විමානප්‍රඥ රහිතයැ තීරණප්‍රඥ රහිත යැ දුෂ්ප්‍රාඥ යැයි
මෙසේ පවසයි, මෙසේ කියයි, මෙසේ බෙණෙයි, මෙසේ දක්වයි, මෙසේ
ව්‍යවහාර කෙරේ නුසි ‘බාලො පරො අකකුසලොති වාහ’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“දිවෙඨ සුතෙ -පෙ- බාලො පරො අකකුසලොති වාහ”යි.

12 - 11

යම් මා කරුණෙකින් මෙරමා බාලයෙකැයි හඟි නම්, යළි එ කරුණෙන්
ම නමා ‘පණ්ණිත වෙමි’ කියයි, තෙමේ මා තමහට (මම) පණ්ණිතයෙහි
කියන්නාවූ හෙතෙම එය මා කියනුයේ අනෙකක්හු ගරහයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යෙනෙව බාලොති පරං දහාතිති - යෙනෙව ගෙතුනා යෙන පච්චයෙන යෙන කාරණෙන යෙන පහවෙන පරං බාලතො හිතතො නිතිතතො ඔමකතො ලාමකතො ජන්තකතො පරිත්තතො දහාති පස්සති දක්ඛති ඔලොකෙති නිජස්සයති උපපරික්ඛතිති - යෙනෙව බාලොති පරං දහාති.

තෙනාතුමානං කුසලොති වාහාති - ‘ආතුමා’¹ වුවහි අත්තා; සොපි තෙනෙව ගෙතුනා තෙන පච්චයෙන තෙන කාරණෙන තෙන පහවෙන අත්තානං ‘අහමස්මි කුසලො පණ්ණිතො පඤ්ඤවා වුද්ධිමා ඤාණී විහාපී මෙධාපී’ති - තෙනාතුමානං කුසලොති වාහ.

සයමත්තනා සො කුසලාවදුතොති - සයමෙව අත්තානං කුසල-වාදො පණ්ණිතවාදො පිරවාදො ඤායවාදො ගෙතුවාදො ලක්ඛණවාදො කාරණවාදො ධාතවාදො සකාය ලද්ධියාති - සයමත්තනා සො කුසලා-වදුතො.

අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාඨාති² - න සමමානෙතිතිපි ‘අඤ්ඤං විමානෙති’ අථවා, දොමතස්ස ජනෙතිතිපි ‘අඤ්ඤං විමානෙති’ තදෙව පාඨාති තදෙව තං දිට්ඨිගතං පාවදති: ‘ඉති වායං පුග්ගලො මිච්ඡාදිට්ඨිකො විපරිත්තදස්සනො’ති - අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාවා.

“යෙනෙව බාලොති පරං දහාති
තෙනාතුමානං කුසලොති වාහ,
සයමත්තනා සො කුසලාවදුතො
අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාවා”ති².

12 - 12

අතිසාරදිට්ඨියා³ සො සමත්තො
මානෙන මත්තො පරිපුණ්ණමාති,
සයමෙව සාමං මතසාහිසිත්තො
දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමත්තො.

අතිසාරදිට්ඨියා සො සමත්තොති - අතිසාරදිට්ඨියො වුවහි ආසවසී-දිට්ඨිගතාති, කිංකාරණං අතිසාරදිට්ඨියො වුවහි ආසවසීදිට්ඨිගතාති ? සබ්බා තා දිට්ඨියො කාරණාතික්කන්තා ලක්ඛණාතික්කන්තා ධාතාතික්කන්තා තංකාරණං අතිසාරදිට්ඨියො වුවහි ආසවසී දිට්ඨිගතාති; සබ්බාපි දිට්ඨියො අතිසාරදිට්ඨියො; කිංකාරණං සබ්බාපි දිට්ඨියො වුවහි අතිසාර-දිට්ඨියො ? තෙ අඤ්ඤාඤාඤා අතික්කමිත්වා සමතික්කමිත්වා විතිවත්තවා දිට්ඨිගතාති ජනෙතිති සඤ්ජනෙතිති තිබ්බත්තෙතිති අතිතිබ්බත්තෙතිති; තඬ්ඬාරණං සබ්බාපි දිට්ඨියො වුවහි අතිසාරදිට්ඨියො. අතිසාරදිට්ඨියා සො සමත්තොති අතිසාරදිට්ඨියා සමත්තො පරිපුණ්ණො අනොමොති-අතිසාරදිට්ඨියා සො සමත්තො.

1. ආතුමානො - සිවු. II. මජ්ඣ. 2. පාවදති - සිවු. II.
3. අතිසාරදිට්ඨියා - ඤා. PTS.

සෙතෙව බාලොති පරං දහාති - යම් මෑ හෙතුටකින් යම් ප්‍රත්‍යයෙකින් යම් කරුණෙකින් යම් පහලවීමකින් මෙරමා බාලහෙයින් හිත හෙයින් නිගිත හෙයින් අවමත හෙයින් ලාමක හෙයින් අහෙතුක හෙයින් අලා හෙයින් සලකා තම් බලා තම් දකි තම් අවලොකන කෙරේ තම් සිතා තම් විමසා තම් සි 'සෙතෙව බාලොති පරං දහාති' යනු වේ.

තෙනාතුමානා කුසලොති වාහ - 'ආතුමා'යි තෙමේ කියනු ලැබෙයි, හෙ තෙමේ ද ඒ හෙතුයෙන් ම ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ කරුණෙන් ඒ පහලවීමෙන් තමා 'මම් දක්‍ෂයෙහි පණ්ඩිතයෙහි ප්‍රඥාවන්ති වුද්ධිමන්ති ඥාතවන්ති විමසනප්‍රඥ ඇත්තෙහි තීරණප්‍රඥ ඇත්තෙහි (කියා) නුසි 'තෙනාතුමානා කුසලොති වාහ' යනු වේ.

සසමතතනා සො කුසලාවදානො - සමකීය ලබ්ධියෙහි තෙමේ ම තම් හට 'මම් දක්‍ෂයෙහි, යන වාද ඇත්තේ පණ්ඩිතවාද ඇත්තේ ස්වර්වාද ඇත්තේ න්‍යායවාද ඇත්තේ හෙතුවාද ඇත්තේ ලක්‍ෂණවාද ඇත්තේ කාරණවාද ඇත්තේ ස්ථානවාද ඇත්තේ නුසි 'සසමතතනා සො කුසලාවදානො' යනු වේ.

අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාචා - සමමාන නො කෙරේ නුසි ද, අඤ්ඤං විමානෙති' යනු වේ. නොහොත් දෙමින්ද දනවා නුසි 'අඤ්ඤං විමානෙති' යනු වේ. තදෙව පාචා - 'මෙසේ හෝ පුද්ගල තෙම මිත්‍යාදූෂටි ඇත්තෙක විරූති දර්ශිත ඇත්තෙකැ'යි එය ම එ දූෂටිගතය ම කියා නුසි 'අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාචා' යනු වේ.

එයින් වදලහ මුදුන:

“සෙතෙව බාලොති -පෙ- අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාචා”යි

12 - 12

හෙතෙම ආභෂට්දෂටියෙන් සම්පූර්ණ වූයේ (-ඉදිමුණේ) දූෂටිමානයෙන් මත් වූයේ පරිපූර්ණයෙහි මාන ඇතියේ තමා මෑ තෙමේ සිතින් අභිමෙක කරන ලද්දේ වෙයි, යම් හෙයෙකින් ඔහු විසින් ඒ දූෂටිය එපරිද්දෙන් ගන්නා ලද්දී ද එහෙයිනි.

අභිසාරදිට්ඨියා සො සමතෙතා - 'අභිසාරදිට්ඨි' යයි දෙසැට දිවුගතයෝ කියනු ලැබෙති, කවර කරුණෙකින් ආභෂට්දෂටිගතයෝ 'අභිසාරදිට්ඨි' යැයි කියනු ලැබෙත් ද යත්: ඒ සියලු දෙසැට දූෂටිහු කාරණ ඉක්මවූවාහුය ලක්‍ෂණ ඉක්මවූවාහුය ස්ථාන ඉක්මවූවාහුය, එ කරුණෙන් ආභෂට් දූෂටිගතයෝ අභිසාරදිට්ඨි' යැයි කියනු ලැබෙති; සියලු ම දූෂටිහු අභිසාර දූෂටිහු යැ, කවර කරුණෙකින් සියලු ම දූෂටිහු 'අභිසාරදිට්ඨි' යයි කියනු ලැබෙත් ද? ඔවුහු ඔවුනොවුන් ඉක්මවා මොනොවට ඉක්මවා වෙසෙසින් ඉක්මවා දූෂටිගතයන් උපදවති, මෙතොවට උපදවති- නිපදවති වෙසෙසින් නිපදවති; එ කරුණෙන් සියලු ම දූෂටිහු 'අභිසාර දිට්ඨි' යයි කියනු ලැබෙත්. අභිසාරදිට්ඨියා සො සමතෙතා - දෙසැට දූෂටියෙන් සම්පූර්ණ වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ අනුත වූයේ නුසි 'අභිසාරදිට්ඨියා සො සමතෙතා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මානෙන මනෙති පටිපුණ්ණමානීති - සකාය දිට්ඨියා දිට්ඨිමානෙන මනෙතා පමනෙතා උමමනෙතා අතිමනෙතාති - මානෙන මනෙතා; පටිපුණ්ණමානීති පරිපුණ්ණමානී සමතමානී අනොමමානීති - මානෙන මනෙතා පරිපුණ්ණමානී.

සයමෙව සාමං මනසාහිසිත්තොති - සයමෙව අත්තාතං විත්තෙන අභිසිඤ්ඤාති: 'අභමසමි කුසලො පණ්ණිතො පඤ්ඤාචා බුද්ධිමා ඤාණි විහාචි මෙධාචි'ති 'සයමෙව සාමං මනසාහිසිත්තො.'

දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමතොති - තස්ස සා දිට්ඨි තථා සමතො; සමාදින්නා ගතිතා පරාමධා අභිනිවිධා අපේක්ඛාසිතා අභිමුත්තාති-දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමතො.

තෙනාහ භගවා:

“අතිසාරදිට්ඨියා සො සමනෙතා
මානෙන මනෙතා පරිපුණ්ණමානී,
සයමෙව සාමං මනසාහිසිත්තො
දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමතො”ති.

12 - 18

පරස්ස වෙ හි වචසා නිහිනො
කුමො සහා හොති නිහිතපඤ්ඤා,
අථ වෙ¹ සයං වෙදගු හොති සිරො
න කොචි බාලො සමණෙසු අපි.

පරස්ස වෙ හි වචසා නිහිනොති - පරස්ස වෙ වාචාය වචනෙන නිජ්ඣකාරණා ගරහිතකාරණා උපවදිතකාරණා පරො බාලො හොති හිනො නිහිනො ඔමකො ලාමකො ඡත්තකො² පරිත්තොති - පරස්ස වෙ හි වචසා නිහිනො.

කුමො සහා හොති නිහිතපඤ්ඤාති - සොපි තෙනෙව සහා හොති හිතපඤ්ඤා නිහිතපඤ්ඤා ඔමකපඤ්ඤා ලාමකපඤ්ඤා ඡත්තකපඤ්ඤා පරිත්තකපඤ්ඤාති - කුමො සහා හොති නිහිතපඤ්ඤා.

අථ වෙ සයං වෙදගු හොති සිරොති - අථ වෙ සයං වෙදගු හොති සිරො පණ්ණිතො පඤ්ඤාචා බුද්ධිමා ඤාණි විහාචි මෙධාචිති - අථ වෙ සයං වෙදගු හොති සිරො.

න කොචි බාලො සමණෙසු අපිති - සමණෙසු න කොචි බාලො හිනො නිහිනො ඔමකො ලාමකො ඡත්තකො පරිත්තො අපි, සබ්බෙව සෙට්ඨපඤ්ඤා විසිට්ඨපඤ්ඤා පාමොක්ඛපඤ්ඤා උත්තමපඤ්ඤා උච්චපඤ්ඤාති-න කොචි බාලො සමණෙසු අපි.

මානෙත මනෙතා පරිපුණ්ණමානී - සාධකය දෘටියෙහි දෘටිමාන-
යෙන් මත්වූයේ රමත්වූයේ උමතු වූයේ ඉතා මත්වූයේ නුසි 'මානෙත
මනෙතා' යනු වේ; පරිපුණ්ණමානී පරිපුණ්ණමාන ඇතිසේ සම්පුණ්ණමාන
ඇතිසේ අනුනමාන ඇතිසේ නුසි 'මානෙත මනෙතා පරිපුණ්ණමානී'
යනු වේ.

සයමෙව සාමං මනසාහිසිත්තො - 'මම් දක්ඛයෙම් පණ්ඩිතයෙම් ප්‍රඥ-
වත්ති බුද්ධිමත්ති ඥානවත්ති විමංසනප්‍රඥ ඇත්තෙම් තීරණප්‍රඥ ඇත්තෙම්සි
තෙමේ ම තමා විසින් අභිෂෙක කෙරේ නුසි 'සයමෙව සාමං මනසාහි-
සිත්තො' යනු වේ.

දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමත්තා - ඔහු විසින් ඒ දෘටි තොමෝ
ඵරපිද්දෙන් පුරත ලද්දී සමාදන් වූවා ගන්නා ලද්දී දහාගන්නා ලද්දී
පිහිටා ගන්නා ලද්දී පිම්පියා බැසගන්නා ලද්දී නුසි 'දිට්ඨි හි සා තස්ස
තථා සමත්තා' යනු වේ.

ඵසින් වදාලන බුදුහු:

“අනිසාරදිට්ඨියා සො -පෙ- දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමත්තා”යි

12 - 18

ඉදින් (යමෙක් දෘටිවිනිශ්චයෙහි සිටි) අත්‍යයාගේ නිදුවචනයෙන්
නිතිතයෙක් වේ නම්, තෙමෙන් ඔහු සමග ම නිතිතප්‍රඥ ඇත්තේ වෙයි.
යළි තෙමේ මැ ඉදින් වෙදුන්තයට කියා වූ සිරයෙක් වේ නම්, ඉමණයන්
කෙරෙහි බාල වූ කිසිවෙක් තැත්තේ යි.

පරස්ස වෙ හි වචසා නිතිතො - ඉදින් අත්‍යයාගේ වචනයෙන්
සාමිතයෙන් නිදුහෙතුයෙන් අවමානහෙතුයෙන් උපවාදකාරණයෙන්
අත්‍යයා බාලයෙක් හිතයෙක් නිතිතයෙක් අවමනයෙක් ලාමකයෙක් අහෙතු-
කයෙක් අලායෙක් වේ නම්සි 'පරස්ස වෙ හි වචසා නිතිතො' යනු වේ.

තුමො සහා හොති නිතිතපඤ්ඤා - හෙතෙමෙන් ඔහු සමග මැ
හිතප්‍රඥ ඇත්තේ වෙයි, නිතිතප්‍රඥ ඇත්තේ අවමතප්‍රඥ ඇත්තේ ලාමක
ප්‍රඥ ඇත්තේ අහෙතුකප්‍රඥ ඇත්තේ අලා වූ ප්‍රඥ ඇත්තේ වේ නුසි
'තුමො සහා හොති නිතිතපඤ්ඤා' යනු වේ.

අථ වෙ සයං වෙදගු හොති සිග්ගේ - යළි ඉදින් තෙමේ වෙදුන්තයට
පැමිණිලියේ වේ නම්, සිර වූයේ ප්‍රඥවත් වූයේ බුද්ධිමත් වූයේ නුවණැත්තේ
විමංසනප්‍රඥ ඇත්තේ තීරණප්‍රඥ ඇත්තේ වී නම්සි 'අථ වෙ සයං
වෙදගු හොති සිග්ගේ' යනු වේ.

ත කොච්ඡා බාලො සමණෙසු අපථි - ඉමණයන් කෙරෙහි කිසි බාලයෙක්
හිතයෙක් නිතිතයෙක් අවමනයෙක් ලාමකයෙක් ජනතකයෙක් පරිත්තයෙක්
නැති. සියල්ලෝ මැ ශ්‍රේෂ්ඨප්‍රඥ ඇත්තාහු විශිෂ්ටප්‍රඥ ඇත්තාහු ප්‍රමුඛප්‍රඥ
ඇත්තාහු උත්තමප්‍රඥ ඇත්තාහු ප්‍රචරප්‍රඥ ඇත්තාහු නුසි 'ත කොච්ඡා
බාලො සමණෙසු අපථි' යනු වේ.

තෙතාහ භගවා:

“පරසා වෙ හි වචසා නිහිනො
තුමො සභා හොති නිසිනපඤ්ඤා,
අථ වෙ සයං වේදගු හොති සිරො
න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථි”ති.

12 - 14

අඤ්ඤං ඉතො යා'හිවදන්ති ඛම්මං
අපරඥා සුද්ධිමකෙවලී තෙ,¹
එවම්පි තිත්ථා පුඤ්ඤො වදන්ති
සඤ්චිඨිරාගෙන හි තෙ'හිරත්තා.²

අඤ්ඤං ඉතො යා'හිවදන්ති ඛම්මං අපරඥා සුද්ධිමකෙවලී තෙති-
ඉතො අඤ්ඤං ඛම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං යෙ අහිවදන්ති, තෙ සුද්ධිමග්ගං
විසුද්ධිමග්ගං වොද්දනමග්ගං පරියොද්දනමග්ගං විරඥා අපරඥා ඛලිතා
ගලිතා අඤ්ඤාය අපරඥා³ අකෙවලී තෙති අසමත්තා තෙ අපරිපුණ්ණො
තෙ හිතා නිහිතා ඔමකා ලාමකා ජත්තකා පරිත්තාති - අඤ්ඤං ඉතො
යා'හිවදන්ති ඛම්මං අපරඥා සුද්ධිමකෙවලී තෙ.¹

එවම්පි තිත්ථා පුඤ්ඤො වදන්තිති - ‘තිත්ථං’ වුවවති දිට්ඨිගතං, තිත්ථියා
වුවවන්ති දිට්ඨිගතියා; පුඤ් තිත්ථියා⁴ පුඤ් දිට්ඨිගතාති වදන්ති කථෙන්නති
ගණන්ති දිට්ඨන්ති වොගරන්තිති - එවම්පි තිත්ථා පුඤ්ඤො වදන්ති.

සඤ්චිඨිරාගෙන හි තෙහිරත්තාති - සකාය දිට්ඨියා දිට්ඨිරාගෙන රත්තා,
අහිරත්තාති - සඤ්චිඨිරාගෙන හි තෙහිරත්තා.

තෙතාහ භගවා:

“අඤ්ඤං ඉතො යා'හිවදන්ති ඛම්මං
අපරඥා සුද්ධිමකෙවලී තෙ,
එවම්පි තිත්ථා පුඤ්ඤො වදන්ති
සඤ්චිඨිරාගෙන හි තෙ'හිරත්තා’ති.

12 - 15

ඉඤ්ච සුද්ධිං ඉති⁵ වාදයන්ති⁶
නාඤ්ඤාසු ඛම්මෙසු විසුද්ධිමාසු,
එවම්පි තිත්ථා පුඤ්ඤො නිවිට්ඨා
සකායතෙ තත්ථ දල්භං වදන්තා.

1. සුද්ධිමකෙවලී නො - සා. 2. තෙහිරත්තා - මනුර.
3. ඤායාපරදායා - පු. 4. පුඤ්දිට්ඨියා - සිඞ්. II. මජ්ඣ. PTS.
5. සුද්ධි ඉති - සිඞ්. II. සුද්ධිමිති - පු. 6. වාදයන්ති - PTS.

එසින් වදාළහ චූළහු:

“පරණා චෙ භි -පෙ- න කොචි බාලො සමණොසු අත්ථි”යි.

12 - 14

යම් කෙනෙක් මෙයින් අන්‍ය වූ දහමක් (-දූෂටියක්) කියා නම්, අපරිපූර්ණ වූ ඔහු ශුද්ධිය වැරද්දකුය, මෙසේත් තිථිකයෝ බොහෝ දූෂටිවශයෙන් කියති, යම් හෙයකින් ඔවුහු සාධාරණ දූෂටිවාදයෙන් ඇලුණාහු ද එහෙයයි.

අඤ්ඤං ඉතො යාභිවදන්ති ධම්මං අපරදාං සුද්ධිමකෙවලී තෙ- යම් කෙනෙක් මෙයින් අන්‍ය වූ දහමක් දූෂටියක් ප්‍රතිපදවක් මාගීයක් කියත් නම්, ඔවුහු ශුද්ධිමාංගීය විශුද්ධිමාගීය පරිශුද්ධිමාගීය පණ්ඩිතමාගීය ප්‍රභාවත්මාගීය වැරද්දකුය වැරද්දකුය පිරිහුණාහුය හිලිහුණාහුය නො දන පරාජයට පැමිණියාහුය; අකෙවලී තෙ - ඔවුහු අසමයකයෝ යැ, ඔවුහු අපරිපූර්ණයෝ යැ, හිත - තිහිත - ඔමක - ලාමක - ඡත්තක - පරිත්තක වූවාහු නුසි ‘අඤ්ඤං ඉතො යා’ භිවදන්ති ධම්මං අපරදාං සුද්ධිමකෙවලී තෙ’ යනු වේ.

එවමපි තිත්ථාං පුප්ඵසො වදන්ති - ‘තිත්ථ’යි දූෂටිගතය කියනු ලැබෙයි, දූෂටිගතියෝ ‘තිත්ථිය’ යි කියනු ලැබෙත්, බොහෝ දූෂටිගතියෝ නානා දූෂටිගතයන් පවසති කියති බෙණෙති දක්වති වහරත් නුසි ‘එවමපි තිත්ථාං පුප්ඵසො වදන්ති’ යන වේ.

සඤ්චඩ්ඨරාගෙන භි තෙහිරත්තා - සාධාරණ දූෂටියෙහි දූෂටිවාදයෙන් රැළුණාහු වෙසෙසින් රැළුණාහු නුසි ‘සඤ්චඩ්ඨරාගෙන භි තෙහිරත්තා’ යනු වේ.

එසින් වදාළහ චූළහු:

“අඤ්ඤං ඉතො -පෙ- සඤ්චඩ්ඨරාගෙන භි තෙහිරත්තා”යි.

12 - 15

මෙසේ (අභිරක්ක වූ තිථිකයෝ) මෙහි ම ශුද්ධිය කියති, අන්‍ය- ධර්මයන්හි විශුද්ධිය නො කියත්; මෙසේත් සාධාරණ මාගීයෙහි බොහෝ සෙයින් බැසගත් තිථිකයෝ ඒ සාධාරණයෙහි දූෂ්ටාද ඇත්තාහු වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉඳෙව පුද්ගලික ඉති වාදයන්හි - ඉබ පුද්ගලික විපුද්ගලික පරිපුද්ගලික මුත්ති. විමුත්ති. පරිමුත්ති. වදනක් කපෙනහි හණනක් දීපයනක් වොහරනක්; 'සසානො ලොකො ඉදමෙව සචං මොසමඤ්ඤ'නක් ඉබ පුද්ගලික විපුද්ගලික පරිපුද්ගලික මුත්ති. විමුත්ති. පරිමුත්ති. වදනක් කපෙනහි හණනක් දීපයනක් වොහරනක්; 'අසසානො ලොකො -පෙ- තෙව හොති ත න හොති තථා- ගතො පරමමරණො ඉදමෙව සචං මොසමඤ්ඤ'නක් ඉබ පුද්ගලික විපුද්ගලික පරිපුද්ගලික මුත්ති. විමුත්ති. පරිමුත්ති. වදනක් කපෙනහි හණනක් දීපයනක් වොහරනක් - ඉඳෙව පුද්ගලික ඉති වාදයන්හි.

නාශෙඤ්ඤ පුද්ගලික විපුද්ගලික මුත්ති - අනානො සථාරං බමමකඛානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං ධර්මානං සබ්බෙ පරමාදෙ ඛිපනානි උක්ඛිපනානි පරික්ඛිපනානි: සො සථාරං න සබ්බෙඤ්ඤ, බමමො න සචානකානො, ගණො න පුපටිපනො, දිට්ඨි න හද්දිකා, පටිපදා න පුපඤ්ඤතා, මග්ගො න නිශ්ශංකිකො, තතෙථ'ත් පුද්ගලික වා විපුද්ගලික වා පරිපුද්ගලික වා මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, නතෙථ'ත් පුද්ගලික වා විපුද්ගලික වා පරිපුද්ගලික වා මුත්ති වා පරිමුත්ති වා, නතෙථ'ත් පුද්ගලික වා විපුද්ගලික වා පරිපුද්ගලික වා මුත්ති වා පරිමුත්ති වා, හිතා නිසිතා ඔමකා ලාමකා ජත්තකා¹ පරිත්තකානි ඵවමාගංසු ඵං කපෙනහි ඵං හණනක් ඵං දීපයනක් ඵං වොහරනක් - නාශෙඤ්ඤ පුද්ගලික විපුද්ගලික මුත්ති.

ඵවමි තිත්තො පුත්තො නිවිට්ඨානි - තිත්තං වුවවති දිට්ඨිගතං; තිත්තං යා වුවවති දිට්ඨිගතකා; පුත්තං තිත්තං පුත්තං දිට්ඨිගතකා නිවිට්ඨානි පතිට්ඨිතා අලභිතා උපගතා අපේක්ඛිතා අතිමුත්තානි - ඵවමි තිත්තො පුත්තො නිවිට්ඨානි.

සකායනෙ තත් දුග්ගං වදානානි - බමමො සකායනං, දිට්ඨි සකායනං පටිපදා සකායනං, මග්ගො සකායනං, සකායනෙ දුග්ගවාදා වීරවාදා බලිකවාදා අවිට්ඨිතවාදානි - සකායනෙ තත් දුග්ගං වදානානි.

තෙනාන ගගවා:

“ඉඳෙව පුද්ගලික ඉති වාදයන්හි
නාශෙඤ්ඤ පුද්ගලික විපුද්ගලික මුත්ති,
ඵවමි තිත්තො පුත්තො නිවිට්ඨානි
සකායනෙ තත් දුග්ගං වදානානි”ති.

12 - 16

සකායනෙ වාපි දුග්ගං වදානො
කං තත්² බාලොති පරං දුග්ගො,
සගං 'ව සො මෙධගමාවගගො³
පරං වදං බාලමිපුද්ගලිකමි.

1. ජතුකො - සිමු. II.

2. කමෙත් - මජ්ඣ. P.S.T. 3. මෙධං අවගගො - ප.

ඉංග්‍රීසි සුද්ධ - ඉති වාදයන් - මෙහි යුද්ධය විශ්වය පරිශ්‍රය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය පවසන, කියන බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත්: 'ශාන්තිය ලොකය, මෙය මැ සැබව, අත්‍යය මොස යැයි මෙහි යුද්ධය විශ්වය පරිශ්‍රය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය පවසන කියන බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත්. 'අශාන්තිය ලොකය . සත්ත්ව තෙම මරණින් මතු නො මැ වෙයි, නො වන්නේ නොවෙයි, මෙය මැ සැබව, අත්‍යය සිත් යැ'යි මෙහි යුද්ධය විශ්වය පරිශ්‍රය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය පවසන කියන බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි 'ඉංග්‍රීසි සුද්ධ - ඉති වාදයන් යනු වේ.

නායකයෙකු බලමුසු විසුද්ධිමාත්‍ර - තමාගේ ශාන්තිය බලාගන්නා ගණය දූෂිත ප්‍රතිපදාව මාගිය හැර සියලු පරිවෘත්ත දුරු කෙරෙති, බැහැර කෙරෙති, විසුරුවත්: 'ඒ ශාන්තිය අසලීය යැ, බලාගන්නා නො වෙයි, ගණය ප්‍රතිපත්ත නො වෙයි, දූෂිත සොදුරු නො වෙයි, ප්‍රතිපදාව ප්‍රප්‍රදේව නො වෙයි, මාගිය නොගනී නො වෙයි, එහි යුද්ධය විශ්වය පරිශ්‍රය හෝ මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය හෝ නැත, එහි (සත්ත්වයෝ) යුද්ධ - විශ්වය පරිශ්‍රය හෝ නො වෙති, මුක්ත - විමුක්ත - පරිමුක්ත හෝ වන්නාහු නැති, සිතිය යැ නිසිතයෝ යැ මමකයෝ යැ ලාමකයෝ යැ ජනතයෝ යැ පරිතයෝ යැ'යි මෙසේ පවසන, මෙසේ කියන මෙසේ බෙණෙති මෙසේ දක්වති මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි 'නායකයෙකු බලමුසු විසුද්ධිමාත්‍ර' යනු වේ.

එවමයි තිත්තා පුද්ගල නිවිටියා - 'තිත්තා'යි දූෂිතය කියනු ලැබෙයි, තිත්තා'යි දූෂිතයකයෝ කියනු ලැබෙත්; බොහෝ තිත්තයෝ බොහෝ දූෂිතයන්හි පිපිසියාහු ඇලුණාහු පැමිණියාහු ඇතුළු වූවාහු බැසගත්තාහු නුයි 'එවමයි තිත්තා පුද්ගල නිවිටියා' යනු වේ.

සකායනෙ තත් දුග්‍රහ වදනා - බලාගන්නා මාගිය යැ, දූෂිත සකාය මාගිය යැ, ප්‍රතිපදාව සකාය මාගිය යැ, මාගිය සකාය මාගිය යැ සකාය මාගිය යැ දූෂි වාද ඇත්තාහු ස්වභාව ඇත්තාහු බලවත් වාද ඇත්තාහු පිහිටා කියන ලද වාද ඇත්තාහු නුයි 'සකායනෙ තත් දුග්‍රහ වදනා' යනු වේ.

එසින් වදනෙකු බුදුහු:

"ඉංග්‍රීසි සුද්ධ - ඉති - පෙ - සකායනෙ තත් දුග්‍රහ වදනා"යි.

තවද සකාය දූෂිතයෙහි මැ දූෂිත කියන්නාවූ තිත්ත තෙම ඒ සකාය මාගිය යැ අත්‍ය වූ කවරක්හු බලාගනී දක්වන්නේ ද, හෙතෙම අත්‍යය බලාගන්නා කොට අග්‍රහය මැ ඇත්තක්හු කොට කියනුයේ හෙතෙම මැ කලනය එළවන්නේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සකායතෙ වාපි දල්භං වදානොති - ධම්මො සකායනං, දිට්ඨි සකායනං, පටිපදා සකායනං, මග්ගො සකායනං සකායතෙ දල්භවාදෙ පිරවාදෙ ඛලිකවාදෙ අවට්ඨිතවාදෙති - සකායතෙ වාපි දල්භං වදානො.

කං තත්ථ ඛාලොති පරං දහෙය්‍යාති - තත්ථාති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලභියා පරං ඛාලතො භිත්තො නිභිත්තො ඔමකතො ලාමකතො ඡත්තකතො පරිත්තතො කං දහෙය්‍ය? කං පසෙය්‍ය? කං දහෙය්‍ය? කං ඔප්පාදෙය්‍ය? කං නිර්ක්කායෙය්‍ය? කං උපපරික්කෙය්‍යාති - කං තත්ථ ඛාලොති පරං දහෙය්‍ය.

සයංච සො මෙධගමාවතෙය්‍ය පරං වදං ඛාලමසුද්ධිබම්මනති - පරො ඛාලො භිතො නිභිතො ඔමකො ලාමකො ඡත්තකො පරිත්තතො අසුද්ධිබම්මො අසුද්ධිබම්මො අපරිසුද්ධිබම්මො අවොදාතබම්මොති එවං වදානො එවං කථෙතො එවං ගණනො එවං දීපයනො එවං වොගරනො සයමෙව කලහං ගණ්ඨනං විග්ගනං විවාදං මෙධගං ආවතෙය්‍ය සමාවතෙය්‍ය ආහරෙය්‍ය සමාහරෙය්‍ය ආකඤ්ඤාය්‍ය සමාකඤ්ඤාය්‍ය ගණෙය්‍ය¹ පරාමසෙය්‍ය අභිනිවිසෙය්‍යාති - සයංච සො මෙධගමාවතෙය්‍ය පරං වදං ඛාලමසුද්ධි-බම්මං.

තෙනාග භගවා:

“සකායතෙ වාපි දල්භං වදානො
කං තත්ථ ඛාලොති පරං දහෙය්‍ය,
සයංච සො මෙධගමාවතෙය්‍ය
පරං වදං ඛාලමසුද්ධිබම්ම”නති.

12 - 17

විනිවුර්ථෙය ධම්මා සයං පමාය
උද්ධං සො² ලොකස්මිං විවාදමෙති,
හිත්වාන සබ්බානි විනිවුර්ථානි
න මෙධගං³ කුරුතෙ⁴ ජනතු ලොකෙ.

විනිවුර්ථෙය ධම්මා සයං පමායාති - ‘විනිවුර්ථා’ වුවුවනති ආසවසි දිට්ඨි-ගතාති; විනිවුර්ථදිට්ඨියා ධම්මා පතිට්ඨතිත්වා ගණ්ඨිත්වා පරාමසිත්වා අභිනි-විසිත්වාති - විනිවුර්ථෙය ධම්මා; සයං පමායාති සයං පමාය පමිණිත්වා⁵ අයං සත්ථා සබ්බසුද්ධි⁶ති සයං පමාය පමිණිත්වා අයං ධම්මො සවකතො, අයං ගණො සුපටිපත්තො, අයං දිට්ඨි හද්දිකා, අයං පටිපදා සුපඤ්ඤාතො, අයං මග්ගො නියාතිකො⁷ති සයං පමාය පමිණිත්වාති - විනිවුර්ථෙය ධම්මා සයං පමාය.

1. ගණෙය්‍ය - මජ්ඣ. 2. උද්ධං ස. - සිඞ්. II. මජ්ඣ. 3. මෙධගං - ප.
4. මෙධගං කුරුතෙ - සිඞ්. II. මජ්ඣ. 5. සමිසිත්වා - පු.

සකායනෙ වාපි දළාං වදානො - බමිය සාකිය මාගී ය, දූතිය සාමාගී ය, පුත්තදව සාමාගී ය මාගීය සාමාගී ය සාකිය දූතියාමාගී-
යෙහි දුඨි වාද ඇත්තේ සිරිවාද ඇත්තේ බලවත් වාද ඇත්තේ පිහිටා
කියන ලද වාද ඇත්තේ නුඹ 'සකායනෙ වාපි දළාං වදානො' යනු වේ.

කං තත්ථ ඛාලොති පරං දහෙය්‍ය - 'තත්ථ' යනු: සබ්බික දූර්වෙය්‍යෙහි සබ්බික කැමැත්තෙහි සබ්බික රුචිකෙහි සබ්බික ලබ්ධිකෙහි ඛාල හෙයින් නිතිත හෙයින් ඔමක හෙයින් ලාමක හෙයින් ජිත්තක හෙයින් පරිත්තක හෙයින් අත්ත වූ කවරක්ත්‍ර සලකන්නේ ද, කවරක්ත්‍ර ඛලන්නේ ද කවරක්ත්‍ර දක්තේ ද කවරක්ත්‍ර අවලොකනය කරන්නේ ද, කවරක්ත්‍ර සිත්තන්නේ ද, කවරක්ත්‍ර විමසන්නේ දැයි 'කං තත්ථ ඛාලොති පරං දහෙය්‍ය' යනු වේ.

සයං ව සසා මෙධගමාවසෙසය පරං වදං බාලමසුද්ධිබම්මං-
මෙරමා බාල යැ සිත යැ තිහිත යැ ඔමක යැ ලාමක යැ ඡත්තක යැ පරිත්ත
යැ අශුද්ධිබම්මී ඇත්තේ යැ අපිශුද්ධිබම්මී ඇත්තේ යැ අපරිශුද්ධිබම්මී ඇත්තේ
යැ අනවද්දගබම්මී ඇත්තේ යැ ශ්‍රී මෙසේ පවසනුයේ මෙසේ කියනුයේ
මෙසේ බණනුයේ මෙසේ දක්වනුයේ මෙසේ වහරනුයේ තෙමේ මැ කලහය
හණකිත්තං විග්‍රහය විවාදය මෙධගය ඵලවත්තේය මොතවට ඵලවත්තේය,
භැර ගත්තේය මොතවට භැරගත්තේය, අදිත්තේය මොතවට අදිත්තේය,
ගත්තේය, දුභාගත්තේය, පිහිටාගත්තේ නුසි 'සයං ව සසා මෙධගමාව-
සෙසය පරං වදං බාලමසුද්ධිබම්මං' යනු මේ.

එසින් වැළඳ ගත යුතුය:

“සත්‍යයෙන් වාසි -පෙ- පරං වදං බාලමසුද්ධි ධර්මං”යි.

12 - 17

තෙතෙම ලබ්ධිවිනිශ්චයෙහි සිට තෙමේ මෑ (ශාඤ්ඤා දාදීම) ප්‍රමාණ කොට ගෙන ලොකයෙහි බොහෝ සෙයින් (-මතුමත්තෙහි) විවාදයට පැමිණෙයි. (මෙසේ ලබ්ධියෙහි දෙක දුටු) සුද්දගල තෙම සියලු දෘෂ්ටි-විනිශ්චයන් හැරවියා ලොකයෙහි කලහ නො කරන්නේ යි.

විනිවුල්ලේ ධනා සංඝ පමාය - 'විනිවුල්'යි ආභේදානුකූලයෙන් කියනු ලැබෙති, විනිවුල්ලේදී සිට පිහිටා ගෙන දැනගෙන පිවිසගෙන නුසි 'විනිවුල්ලේ ධනා' යනු වේ; සංඝ පමාය - 'මේ ශාසනා සභීඥ' ය'යි තෙමේ මැනැ පමණ කොට, 'මේ ධර්ම සාධාරණ' ය'යි තෙමේ මැනැ පමණ කොට, 'මේ ගණයා පුප්පතිපත්ත' ය' මෝ දුෂ්ටය හදු' ය' 'මෝ ප්‍රතිපදා පුප්පදත්ත' ය, 'මේ මාහිස ගෙනෙහි' ය'යි තෙමේ මැනැ පමණ කොට නුසි 'විනිවුල්ලේ ධනා සංඝ පමාය' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

උද්ධං සො ලොකසමිං විවාදමෙති - 'උද්ධං'¹ වුවනි අනාගතං අත්තනො වාදං උද්ධං ධර්මසංසාරයෙව කල්හං හණ්ඩනං විශ්වං විවාදං මෙධං එති උපෙති උපගව්ඨති ගණනාති පරාමසති අභිනිපිසති එවමි - උද්ධං සො ලොකසමිං විවාදමෙති. අභවා අක්කෙද්දං උද්ධං වාදෙන සද්ධං කල්හං කාරොති හණ්ඩනං කාරොති විශ්වං කාරොති විවාදං කාරොති මෙධං කාරොති: 'න ඥං ඉමං ධර්මවිතං ආරාතාසි - පෙ - තිබ්බෙසද්ධි වා සචෙ පහොසි'ති එවමි - උද්ධං සො ලොකසමිං විවාදමෙති.

භික්ඛාන සබ්බාති විනිව්ඡයාති - විනිව්ඡයං වුවනති ආසව්යිද්ධි-ගතාති; ද්විධිවිනිව්ඡයං සබ්බෙ විනිව්ඡයෙ² භික්ඛා වර්ජනා පරිවර්ජනා ජතිනා පජතිනා විතොදෙනා බ්‍යන්තිකරිනා අත්තංගං ගමෙනාති-භික්ඛාන සබ්බාති විනිව්ඡයාති.

න මෙධං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙති - න කල්හං කාරොති, න හණ්ඩනං කාරොති, න විශ්වං කාරොති, න විවාදං කාරොති, න මෙධං කාරොති. වුත්තං තෙනං හගවතා: "එවං පිච්ඡත්තවිත්තො ඛො අභිමෙසසන භික්ඛු න කෙන වි සංවද්දති, න කෙන වි විවද්දති, යඤ්ච ලොකෙ වුත්තං, තෙන ව වොහරති අපරමස"³නති⁴ ජනතු සතො නරො මාතවො පොසො පුග්ගලො ජිවො ජාගු⁵ ජනතු ඉද්දගු⁶ මනුජො; ලොකෙති අපායලොකෙ - පෙ - ආයතනලොකෙති - න මෙධං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙති.

තෙනාන හගවා:

"විනිව්ඡයෙ ධර්මං සංසාරං පමාස
උද්ධං සො ලොකසමිං විවාදමෙති,
භික්ඛාන සබ්බාති විනිව්ඡයාති
න මෙධං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙති".

මූලපිළිගසුකතනිදේශයා සමත්තො දවාදසමො.

13

මහාපිළිගසුකතනිදේශයා

අථ මහාපිළිගසුකතනිදේශයො වුවනි.

13 - 1

යෙ කෙවි'මෙ ද්විධිපරිබ්බසානා
ඉද්දමෙව සචනති ව වාදයනති,⁵
සබ්බෙව තෙ තිද්දමනානසනති
අපො පසංඝමි ලහනති තත්ථ.

1 උද්ධං සො - සි.මු. II. මජ්ඣං.

2. සබ්බා විනිව්ඡයද්ධියො - මනුජ. සබ්බා විනිව්ඡයද්ධියො. - PTS.

3. ජගු - සි.මු. II. ජගු - PTS. 4. භිද්දගු - සි.මු. II.

5. පවාදිසනති - PTS.

6. මජ්ඣිමනිකාය - දිසනවසුත්ත.

උද්ධං සො ලොකස්මිං විවාදමෙති - ‘උද්ධං’ යි අත්‍යන්තර කියනු ලැබෙයි, තමාගේ වාදය මතුපත්ති තබා තෙමේ මැ කලහ - හඬකන- විග්‍රහ - විවාද - මෙබන්ධනට එයි පැමිණෙයි එළැබෙයි, ග්‍රහණය කෙරෙයි පරාමි කෙරෙයි අභිනිවේශය කෙරේ නුසි මෙසේ න් - ‘උද්ධං සො ලොකස්මිං විවාදමෙති’ යනු වේ; නොහොත් තමා මතුපත්ති ලා කපා කරන අනෙකක්හු සමග කලහ කෙරෙයි, බිබර කෙරෙයි, විග්‍රහ කෙරෙයි, විවාද කෙරෙයි, මෙබන්ධන කෙරෙයි: ‘කෝ මේ බමිපිතය නො දන්නෙයි...නොහොත් ඉදින් පොහොසතෙයි නම් (තමා) මුද්‍යගතැ’යි මෙසේත් ‘උද්ධං සො ලොකස්මිං විවාදමෙති’ යනු වේ.

භික්ෂාන සබ්බානි විනිව්ජයානි - ‘විනිව්ජය’යි ආප්‍රමාදපටිගතයෝ කියනු ලැබෙති; දූෂිතවිනිව්ජයයන්, සියලු දෙසැට දූෂිතන් හැර ත්‍යාග කොට පරිත්‍යාග කොට බැහැර කොට දුරු කොට නසා විගතානත කොට අන්තරායට පමුණුවා නුසි ‘භික්ෂාන සබ්බානි විනිව්ජයානි, යනු වේ.

න මෙබන්ධනං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙ - කලහ නො කෙරෙයි, බිබර නො කෙරෙයි, විග්‍රහ නො කෙරෙයි, විවාද නො කෙරෙයි, මෙබන්ධන නො කෙරෙයි; මේ වදුලේ මැයි: භාග්‍යවතුන් විසින් - “භිනිවේස්න, මෙසේ ඔදුණු සිත් ඇති මහණ තෙම කිසිවක්හු සමග සංවාද නො කෙරෙයි, කිසිවක්හු සමග විවාද නො කෙරෙයි, තවද ලොකයෙහි යලක් කියන ලද නම්, දැඩිව නො ගතිමින් එයින් ව්‍යවහාර කෙරේ යැ”යි. ජනතු යනු: සත්ත්ව - නර - මානව - පුරුෂ - පුද්ගල - ජීව - ජාගු - ජනතු-ඉඤ්ජු- මනුෂ්‍ය තෙම; ලොකෙ යනු: අපායලොකයෙහි...ආයතනලොකයෙහි නුසි ‘න මෙබන්ධනං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙ’ යනු වේ.

එයින් වදාලග බුදුහු:

“විනිව්ජයෙ භික්ෂා -පෙ- න මෙබන්ධනං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙ”යි.

සදාලොස්වැනි ‘මූලවිස්සය’ සූත්‍රනිදේශය සමාපත යි.

13

මහාවිස්සයසූත්‍රනිදේශය

ඉක්බිති ‘මහාවිස්සය’ සූත්‍රනිදේශය කියනු ලැබේ:

18 - 1

සාකික දූෂිත දැඩි වැ ගෙන වහන්සා වූ යම් කිසි මහණබදුණු කෙනෙක් ‘මේ (අපගේ ලබසිය) මැ සැබව, අත්‍යය තුවන් යැ’යි ද කියත් නම්, ඔහු සියල්ලෝ මැ (තමන් වෙත) නිකුට පුත්‍රපුතා එළවත් ද? නොහොත් ඒ දූෂිත නිමිති කොට ගෙන ප්‍රශංසාත් ලබන් ද?

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

ගෙ කෙවි' මෙ දිට්ඨිපට්ඨිකසාහානි - 'ගෙ කෙවි'ති සබ්බෙත සබ්බං සබ්බං සබ්බං අසෙසං නිසසංසං පරිශාදිතවචනමෙතං 'ගෙ කෙවි'ති. දිට්ඨි-පට්ඨිකසාහානි සනෙතනක සමණවුහමණා දිට්ඨිගතිකා. තෙ ආවාසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරං දිට්ඨිතනං ගතනනා උග්ගතනනා ගණනිනා පරමසිනා අභිනිවිසිනා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසනති සංවසනති ආවිසනති පරිවසනති. යථා අගාරිකා වා සරෙසු වසනති, සාපතතිකා වා ආපතතිසු වසනති, සකිලෙසා වා කිලෙසෙසු වසනති, එවමෙවං සනෙතනක -පෙ- පරිවසනති 'ගෙ කෙවි' මෙ දිට්ඨි පට්ඨිකසාහානා.'

ඉදමෙව සච්චනති ව චාදයනති - 'සසංඝො ලොකො' ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤානති වදනති කපෙතති භණනති දීපයනති වොහරනති. 'අසංඝො ලොකො -පෙ- නෙව හොති න න හොති තථාගමො පරමරණා, ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤානති වදනති කපෙතති භණනති දීපයනති වොහරනති - ඉදමෙව සච්චනති ව චාදයනති.

සබ්බෙව තෙ නිද්දමනානසනති - සබ්බෙව තෙ සමණවුහමණා නිද්දමෙව අනෙතති, ගරහමෙව අනෙතති, අකිත්තිමෙව අනෙතති, සබ්බෙ නිද්දතායෙව හොනති, ගරහිතායෙව හොනති අකිත්තිතා යෙව හොනති - සබ්බෙව තෙ නිද්දමනානසනති.

අපො සංඝංසමිති ලහනති තත්ථා - තත්ථ සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛනතියා සකාය රූපියා සකාය ලභියා පසංසං ථොමනං කිත්තිං වණණ-හාරිකං¹ ලහනති පටිලහනති උපගච්ඡනති විද්දනති - අපො පසංසමිති ලහනති තත්ථ.

තෙතාහ සො නිමමිතො:

“ගෙ කෙවි 'මෙ දිට්ඨිපට්ඨිකසාහානා
ඉදමෙව සච්චනති ව චාදයනති,
සබ්බෙව තෙ නිද්දමනානසනති
අපො පසංසමිති ලහනති තත්ථා”ති.

18 - 2

අපඤ්ඤාති එතං න අලං² සමාය
දුට්ඨෙ ච්චාදසං ඵලාති වුමි,
එතපි දිස්වා න විචාදයෙථ
බොමාතිපසං අච්චාදකුමි.³

අපඤ්ඤාති එතං න අලං සමායාති - 'අපඤ්ඤාති එතං'නති අපඤ්ඤාති එතං, ඔමකං එතං, ථොකං එතං, ලාමකං එතං, ඡතතකං එතං, පරිත්තකං එතනති - අපඤ්ඤාති එතං; නි අලං සමායාති නාලං රාගසං සමාය දෙයසං සමාය මොහසං සමාය කොඛසං උපනාහසං මක්ඛසං පලාසසං ඉසාය මච්ඡරියසං මායාය සායෙයසං ඵමහසං සාරම්හසං මානසං අතිමානසං දෙසං පමාදසං සබ්බකිලෙසානං සබ්බදුච්චරිතානං සබ්බ-පරිලාහානං සබ්බසන්තාපානං සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානං සමාය උපසමාය වූපසමාය නිබ්බානාය⁴ පටිතිස්සග්ගාය පටිපසංඝායාති - අපඤ්ඤාති එතං න අලං සමාය.

1. වණණහාරිකං - ස. 2. අපඤ්ඤාතං නාලං - මුසුර.
3. අච්චාදකුමි - PTS. 4. නිබ්බාතොය - ස.

සෙ හෙවි මෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානා - ‘සෙ කෙවි’ යනු: සියල්ලෙන් සියල්ල සමූහයෙන් සියල්ල අශෂ්‍ය කොට නිශශෂ්‍ය කොට භාත්පසින් ගන්නා වචනයෙකි, හෙල ‘සෙ කෙවි’ යනු; දිට්ඨිපරිබ්බසානා-දූපේගතික වූ ඇතැම් මහණවලුණු කෙතෙක් වෙති. ඔවුහු දෙසැට දිවු අතුරෙන් එක්තරා දූෂිතතයක් ගෙන දූෂිත ගෙන ග්‍රහණය කොට දූෂාගෙන පිටිසගෙන තමනමානේ දූෂිතයෙකි වෙසෙති මොනවට වෙසෙති වෙසෙසින් වෙසෙති භාත්පසින් වෙසෙත්. යම්සේ ගෙතිමියෝ හෝ ගෙවල වෙසෙත්ද, ඇවැත් බහුලයෝ හෝ ඇවැත්ති වෙසෙත් ද, කෙලෙස් බහුලයෝ හෝ කෙලෙස්හි වෙසෙත් ද, එපරිද්දෙන් ඇතැම් මහණවලුණු කෙතෙක්... භාත්පසින් වෙසෙත් නුසි ‘සෙ කෙවි’මෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානා’ යනු වේ.

ඉදමෙව සච්චනති ච වාදයනති - ‘ශාඛිත යැ ලොකය, මෙය මැ සැබෑව අත්‍යය මොස යැ’යි පවසති කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත්. ‘අශාඛිත යැ ලොකය...සත්‍යතා මරණින් මත්තෙහි නො මැ වෙයි, නො වන්නේ නො වෙයි. මෙය මැ සැබෑව, අත්‍යය මොස යැ’යි පවසති කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි ‘ඉදමෙව සච්චනති ච වාදයනති’ යනු වේ.

සබ්බෙව භව නිඤ්ඤානානසනති - ඒ සියලු මැ මහණවලුණෝ නිඤ්ඤාන ම පැමිණෙති, ගතීවට ම, පැමිණෙති අකිත්තිසට ම පැමිණෙති, සියල්ලෝ නිශා කරන ලද්දහු ම වෙති, ගරහන ලද්දහු ම වෙති, අවමන් කරන ලද්දහු ම වෙත් නුසි ‘සබ්බෙව භව නිඤ්ඤානානසනති’ යනු වේ.

අප්ථා පසංසම්පි ලහනති තස්ම - එහි සංකීය දූෂිතෙහි සංකීය කැමැත්තෙහි සංකීය රූපිතෙහි සංකීය ලබ්ධියෙහි ප්‍රශංසාව භ්‍යුතිස කිරිනිය ගුණ වැඩිම ලබති පිළිලබති පැමිණෙති විදිත් නුසි ‘අප්ථා පසංසම්පි ලහනති තස්ම’ යනු වේ.

එයින් කිය ඒ මැවුණු බුදුහු:

“සෙ හෙවි මෙ -පප- අප්ථා පසංසම්පි ලහනති තස්ම”යි.

18 - 2

තෙල ප්‍රයංසා සබ්බාත වාදඵලය අලා මැ ය. (රානාදීන්ගේ) සන්-ග්‍රදීම පිණිස සමච්ඡින නො වේ. විවාදයාගේ (ජය - පරාජයාදී) ඵල දෙකක් කියමි. (විවාදයාගේ) තෙල ආදීනවය ද දැක, අවිවාදභූමි සබ්බාත නිව්‍යාය මෙය යයි දක්වන්නේ විවාද නො කරන්නේ යි.

අප්පඤ්ඤි එතං න අලං සමාය - ‘අප්පඤ්ඤි එතං’ යනු: තෙල අලා යැ, තෙල පත්ත යැ, තෙල මද යැ, තෙල පටිට්ඨ යැ, තෙල අභෙදාක යැ, තෙල පරිත්ත නුසි ‘අප්පඤ්ඤි එතං’ යනු වේ. නි අලං සමාය - රාගයාගේ ශමයයට දෝෂයාගේ ශමතයට මොහයාගේ ශමතයට ක්‍රොධ - උපතාන මකධ - පලාය - ජ්‍යායා - මාත්සයාය - මායා - සායෙයාය - සාමාන - සංරච්ඡා - මාන - අතිමාන - මද - ප්‍රමාදයාගේ සියලු කෙලෙසුන්ගේ සියලු දුශ්චරිත-යන්ගේ සියලු දර්ශනයන්ගේ සියලු පරිදායනයන්ගේ සියලු සත්‍යාපනයන්ගේ සියලු අකුශලාභිසංසකාරයන්ගේ ශමතයට උපශමතයට සන්තිදු විමට අමාමගතිවතට (මාගියෙන්) කෙලෙසුන් දුරලීමට (ඵලයෙන්) අනුත්පාදනිරෝධයට සමච්ඡින නො වේ නුසි ‘අප්පඤ්ඤි එතං න අලං සමාය’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දුට්ඨ විවාදයා ඵලානි බ්‍රෑමිනි - දිට්ඨිකලයා දිට්ඨිහණ්ඩනා දිට්ඨි-
විග්ගහණ දිට්ඨිවිවාදයා දිට්ඨිමේධගණ දෙව ඵලානි හොතති: ජයපරාජයො
හොති, ලාභාලාභො හොති, යසායසො හොති, තිත්ථපසංසා හොති,
සුඛදුක්ඛං හොති, සොමනස්සදොමනස්සං හොති, ඉට්ඨාතිට්ඨං හොති,
අනුතපපටිඝං හොති, උග්ගාතිනිග්ගාති හොති, අනුරොධපිරොධො හොති;
අථ වා තං කමමං තීරයසංවත්තනිකං තීරවජාතයොතිසංවත්තනිකං
පෙත්තිවිසයසංවත්තනිකනති බ්‍රෑමි ආවිකබ්බමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පට්ඨපෙමි
විචාරමි විහජාමි උත්තාතිකරොමි පකාසෙමිති - දුට්ඨ විවාදයා ඵලානි බ්‍රෑමි.

එතමපි දිස්වා න විවාදයෙථාති - 'එතමපි දිස්වා'ති එතං ආදීනවං
දිස්වා පසයිනා තුලයිනා තීරයිනා විතාවයිනා විභූතං කනා දිට්ඨිකල-
හෙසු දිට්ඨිහණ්ඩනෙසු දිට්ඨිවිග්ගහෙසු දිට්ඨිවිවාදෙසු දිට්ඨිමේධගෙසුති
එතමපි දිස්වා; න විවාදයෙථාති න කලහං කරෙය්‍ය, න ගණ්ඩනං
කරෙය්‍ය, න විග්ගහං කරෙය්‍ය, න විවාදං කරෙය්‍ය, න මේධගං කරෙය්‍ය,
කලහං ගණ්ඩනං විග්ගහං විවාදං මේධගං පජ්ඣෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්ති
කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, කලහා ගණ්ඩනා විග්ගහා විවාදා මේධගා
ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නිකබ්බෙනා නිස්සටො විපසමුත්තො
විසංසුත්තො විමර්ශාදිකපෙන වෙදසා විහරෙය්‍යාති - එතමපි දිස්වා න
විවාදයෙථ.

වෙමාතිපස්සං අවිවාදභූමිනි - අවිවාදභූමිං වුවවති අමං තිබ්බානං,
යො සො සබ්බසංඛාරසමුප්පාදො සබ්බපටිපටිතිස්සග්ගො තණ්හකබ්බො
විරාගො නිරෝධො තිබ්බානං; එතං අවිවාදභූමිං වෙමතො තාණතො
ලෙතතො සරණතො අභයතො අවිවුත්තො අමතතො තිබ්බානතො
පස්සන්තො දුක්ඛන්තො ඔප්පාදෙත්තො තිජ්ඣායන්තො උපපරික්ඛන්තොති-
වෙමාතිපස්සං අවිවාදභූමිං.

තෙනාහ හනවා:

“අපඤ්ඤා එතං න අලං සමාය
දුට්ඨ විවාදයා ඵලානි බ්‍රෑමි,
එතමපි දිස්වා න විවාදයෙථ
වෙමාතිපස්සං අවිවාදභූමි”නති.

18 - 8

යා කාවිමා සමමුතිසො පුජුජා
සබ්බාච එතං න උපෙති විද්ධා,
අනුප්පයො සො උපයං කිමෙය්‍ය¹
දිට්ඨි සුතෙ ඛන්තිමකුබ්බමානො.²

යා කාවිමා සමමුතිසො පුජුජාති - 'යා කාවි'ති සබ්බෙත සබ්බං
සබ්බථා³ සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං පරිශාදිත වචනමෙතං⁴ යා කාවි'ති;
සමමුතිසොති සමමුතිසො වුවවති ආසට්ඨි දිට්ඨිගතානි දිට්ඨිසමමුතිසො;⁵
පුජුජාති පුජුජාතෙහි ජනිතා සමමුතිසොති පුජුජා; පුජු තානා ජනෙහි
ජනිතා වා සමමුතිසොති පුජුජාති - යා කාවි'මා සමමුතිසො පුජුජා.

1. කප්පය - මනුර.
2. ඛන්තිමකුප්පයො - මනුර.
3. සබ්බතො - ස්‍යා.
4. පරිශාදිතවචනමෙතං - මනුර.
5. යා සමමුතිසො - ස.

දුට්ඨ විවාදස්ස ඵලානි බ්‍රෑමි - දූෂටිකල්හයාගේ දූෂටිභණ්ඩනාගේ දූෂටිවිග්‍රහනාගේ දූෂටිවිවාදයාගේ දූෂටිමේධගයාගේ ඵල දෙකෙක් වෙති; ජය - පරාජය වෙයි, ලාභ - අලාභවෙයි, යශස් - අයශස් වෙයි, නිත්‍ය - ප්‍රශංසා වෙයි, සුව - දුක් වෙයි, සොම්නස් - දොම්නස් වෙයි, ඉටු - අනිටු වෙයි, අනුතය - ප්‍රතික්ෂ වෙයි, අනුග්‍රහ - නිග්‍රහ වෙයි, ඝෙතන - කොප වේ; නොහොත් ඒ කමිග නිරයෙහි ඉපදීම පිණිස පවත්නේය, නිරිසන්ධොන්ති ඉපදීම පිණිස පවත්නේය, ප්‍රෙතවිෂයෙහි ඉපදීම පිණිස පවත්නේයැයි කිංගමි පවසමි පනවමි පිහිටුවමි, විවරණ කෙරෙමි, විහාග කෙරෙමි, ප්‍රකට කෙරෙමි, ප්‍රකාශ කෙරෙමි නුසි 'දුට්ඨ විවාදස්ස ඵලානි බ්‍රෑමි' යනු වේ.

ඵතමයි දිස්වා න විවාදසෙඨ - 'ඵතමයි දිස්වා' යනු: තෙල ආදිතවය දුක බලා තුලනග කොට තීරණය කොට විහාවන කොට විගුහ කොට දූෂටිකල්හයන්හි දූෂටිභණ්ඩනයන්හි දූෂටිවිග්‍රහයන්හි දූෂටිවිවාදයන්හි දූෂටිමේධයන්හි නුසි 'ඵතමයි දිස්වා' යනු වේ. න විවාදසෙඨ - කල්හ නො කරන්නේය, බබර නො කරන්නේය, විග්‍රහ නො කරන්නේය, විවාද නො කරන්නේය, මේධග නො කරන්නේය, කල්හ භණ්ඩන විග්‍රහ විවාද මේධග හරන්නේය, දුරුකරන්නේය විගතානන කරන්නේය, අනභාවයට පමුණුවන්නේය, කල්හයෙන් භණ්ඩන - විග්‍රහ - විවාද - මේධගයෙන් දුරු වූයේ වෙන්වූයේ වෙසෙසින් වෙන්වූයේ නික්මැයින් බැහැර වූයේ වෙසෙසින් මිදුණේ නො යෙදුණේ වන්නේය, විගතමයභීද්‍ය කළ සිහිත් සුඤ්ඤා ව වාසය කරන්නන් නුසි 'ඵතමයි දිස්වා න විවාදසෙඨ' යනු වේ.

බෙමාහිපස්සං අවිවාදභූමිං - 'අවිවාදභූමි'යි අමාමනනිවත කියනු ලැබෙයි: යම් ඒ සියලු සංස්කාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් සියලු උපයින්ගේ දුරලීමෙන් තෘෂණාක්‍ෂයෙන් විරාගයෙන් නිරොධයෙන් නිච්ඡාණයෙන් වේ ද ඵය සි, තෙල අවිවාද භූමිය ක්‍ෂම හෙයින් ත්‍රාණ හෙයින් ලෙභ හෙයින් සරණ හෙයින් අභය හෙයින් අවිද්‍යා හෙයින් අමාත හෙයින් නිච්ඡාණ හෙයින් බලනුයේ දක්නේ අවලොකනය කරනුයේ සිතනුයේ විමසනුයේ නුසි 'බෙමාහිපස්සං අවිවාදභූමිං' යනු වේ.

ඵසින් වදාලග බුදුහු:

“අප්පඤ්ඤි ඵතං - පෙ - බෙමාහිපස්සං අවිවාදභූමිං”යි.

13 - 8

පුත්‍රදුනුවන් කෙරෙන් පහල වූ යම් කිසි දූෂටි කෙකෙක් වෙත් ද, විද්වද්ද් තෙමේ තෙල සියලු ම දූෂටීන්ට නො පැමිණෙයි. (තෘෂණා දූෂටි) උපය රහිත වූ හෙතෙම දූෂටි - ශ්‍රැත - මුතගුඤ්ඤයෙහි රුචි නො කරනුයේ රුපාදි උපයකට කිම පැමිණෙන්නේ ද.

යා භාවිමා සමමුතිසො පුට්ඨජ්ජා - 'යා භාවි' යනු: සියල්ලෙන් සියල්ල සමීථයෙන් සියල්ල අශෙෂ කොට නිශෙෂ කොට භාව්ටසින් ගන්නා වචනයෙකි: තෙල 'යා භාවි' යනු; සමමුතිසො - 'සමමුති'යි ආමභට්ඨදූෂටිගතයෝ කියනු ලැබෙයි, ඒ දූෂටිසමමුතිහු; පුට්ඨජ්ජා - පුත්‍රදුනුවන් විසින් උපදවන ලද සමමුතිහු නුසි 'පුට්ඨජ්ජා' නම් වෙයි: බොහෝ තාතා ජනයන් විසින් උපදවන ලද සමමුතිහු නුසි හෝ 'පුට්ඨජ්ජා' නම් වෙත් නුසි 'යා භාවිමා සමමුතිසො පුට්ඨජ්ජා' යනු වේ.

සබ්බාව එතා න උපෙති විද්වත් - විද්වත් විජ්ජානතො සුඤ්ඤි විනාචි මෙධාවි; සබ්බාව එතා දිට්ඨිසම්මුතියො තෙති, න උපෙති, න උපනච්ඡති, න ගණනාති, න පරමසති, නාභිනිවිසතිති - සබ්බාව එතා න උපෙති විද්වත්.

අනුප්පයො සො උපයං කිම්මයාති - 'උපයොති' ථෙට්ඨ උපයා: තණ්හුපයො ච දිට්ඨුපයො ච -පෙ- අයං දිට්ඨුපයො, තණ්හුපයො පභිනො, දිට්ඨුපයො පටිගිහ්සෙධො; තණ්හුපයො පභිනතො දිට්ඨුපයො පටිගිහ්සෙධො අනුපයො පුග්ගො කිං රුපං උපෙය්ස උපගච්ඡෙය්ස ගණෙය්ස පරමසෙය්ස අභිනිවෙසෙය්ස 'අතො මෙ'ති, කිං වෙදනං - කිං සඤ්ඤං - කිං සංඛාරං - කිං විඤ්ඤාණං - කිං ගතිං - කිං උප්පාදො - කිං පටිසංඝං - කිං භවං - කිං සංසාරං - කිං චරිතං උපෙය්ස උපගච්ඡෙය්ස ගණෙය්ස පරමසෙය්ස අභිනිවෙසෙය්සාති - අනුපයො සො උපයං කිම්මය.

දිට්ඨි සුතෙ බන්ධම්කුබ්බමානොති - දිට්ඨි වා දිට්ඨිසුද්ධියා වා සුතෙ වා සුතසුද්ධියා වා මුතෙ වා මුතසුද්ධියා වා බන්ධං අකුබ්බමානො ඡන්දං අකුබ්බමානො පෙමං අකුබ්බමානො රාගං අකුබ්බමානො අජනනං මානො අසඤ්ජනනමානො අනිබ්බතනනමානො අනභිනිබ්බතනනමානොති - දිට්ඨි සුතෙ බන්ධම්කුබ්බමානො.

තෙනාහ භගවා:

“යා කාචිමා සම්මුතියො පුපුර්ණා
සබ්බාව එතා න උපෙති විද්වත්,
අනුපයො සො උපයං කිම්මය
දිට්ඨි සුතෙ බන්ධම්කුබ්බමානො”ති.

18 - 4

සිලුතතමා සඤ්ඤමෙනාහු සුද්ධිං
චනං¹ සමාදාය උපට්ඨිතා සෙ,
ඉධෙව සිකෙකම් අපස්ස සුද්ධිං
ගවුපනිතා කුසලාවදනා.

සිලුතතමා සඤ්ඤමෙනාහු සුද්ධිනති - සනෙතකෙ සමණබ්බාගම්ණා සිලුතත්මවාද. හෙ සිලමනෙතන සඤ්ඤමනෙතන සංවරමනෙතන අභිනිකම්මනෙතන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතං විමුතං පරිමුතං ආහංසු වදනති කපෙතති ගණනති දිපයනති වොහරනති; සමණමණඩ්ඤා-පුතො එවමාහ: - “චතුරි ඛො අහං එපති ඛමෙග්ගි සමනනාගතං පුරිසසුග්ගලං පඤ්ඤාපෙති සම්පන්නකුසලං පරමකුසලං උත්තමපත්තිපත්තං සමණං අයොජ්ඣං. කතමෙති චතුරි:

සබ්බාව එතා න උපෙති විදවා - විදාද් තෙමේ විද්වට පැමිණියේ නුවණැයියේ විමසනපුඤ ඇතියේ තීරණපුඤ ඇතියේ තෙල සියලු ම දූෂිතමුත්තත්තට නො එසි, නො පැමිණෙයි, උපගමනය නො කෙරෙයි, නො ගනී, නො දූෂගනී, නො පිවිසගනී නුසි 'සබ්බාව එතා න උපෙති විදවා' යනු වේ.

අනුසයො යො උපයං කිමෙය්‍ය - 'උපය' නම: තෘෂණ උපය ද දූෂි උපය දෙයි උපයයෝ දෙදෙනෙකි...මේ දූෂිඋපය නම්. ඔහු විසින් තෘෂණ උපය ප්‍රතිණ්‍යා, දූෂිඋපය දුරලත ලද්දේය. තෘෂණඋපය ප්‍රතිණ්‍ය වන බැවින් දූෂිඋපය දුරල බැවින් උපය රහිත වූ පුද්ගල තෙම කිම රූපය 'මාගේ ආත්මය' යි පැමිණෙන්නේ ද එළඹෙන්නේ ද ග්‍රහණය කරන්නේ ද පරාමශීතය කරන්නේ ද අභිනිවේශය කරන්නේ ද, කිම ඵෙදනාව - සංඥාව - සංසකාරයන් - විඤ්ඤාන - ගතිය - උත්තරාගතිය - ප්‍රතිසංකීර්ණය - භවය - සංසාරය - කිම වෘත්තාව පැමිණෙන්නේ ද, එළඹෙන්නේ ද, ග්‍රහණය කරන්නේ ද, පරාමශීතය කරන්නේ ද, අභිනිවේශය කරන්නේ ද' යි 'අනුප යො යො උපයං කිමෙය්‍ය' යනු වේ.

දිවෙඨි සුතෙ ඛනතිමකුබ්බමානො - රූපායතන සබ්බාත දූෂිතයෙහි හෝ දූෂිතඥානියෙහි හෝ අබ්බාතන සබ්බාත ග්‍රාහකයෙහි හෝ ග්‍රාහකඥානියෙහි හෝ ගතිරසස්ප්‍රභවයායතන සබ්බාත මූලකයෙහි හෝ මූලකඥානියෙහි හෝ රූපික නො කරනුයේ ඡන්දය නො කරනුයේ ප්‍රේමය නො කරනුයේ රාගය නො කරනුයේ නුපදවනුයේ වෙසෙසින් නුපදවනුයේ නො නිපදවනුයේ නො පහල කරනුයේ නුසි 'දිවෙඨි සුතෙ ඛනතිමකුබ්බමානො' යනු වේ.

එයින් වදාලන මුද්‍රා:

“යා කාවි - පෙ - දිවෙඨි සුතෙ ඛනතිමකුබ්බමානො” යි.

18 - 4

ශීලය මැ උතුමැයි හඟනාවු ඇතැම් මහණ්ඩමුණු කෙනෙක් සංගම මාත්‍රයෙන් ශුද්ධිය කියති. (හස්තිව්‍යාදි) වූතය සමාදන්ව එළඹෙහිටියාහු 'මේ දූෂිතයෙහි මැ හික්මෙනුවමිහ. එකල්හි මේ සත්තියාගේ ශුද්ධිය වේ' යයි භවයට පැමිණියාහු මැ කියති. (එහෙත් ඔහු) කුශලවාද ඇත්තාහු වෙත්.

සීලනතමා සංකෘතමෙය්‍යාහු සුද්ධිං - ශීලය මැ උතුමැයි සිතන්නාවු ඇතැම් මහණ්ඩමුණු කෙනෙක් වෙති. ඔවුහු ශීලමාත්‍රයෙන් සංගමමාත්‍රයෙන් සංවරමාත්‍රයෙන් අව්‍යතික්‍රමමාත්‍රයෙන් ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මූලකය විමුක්තිය පරිමුක්තිය පවසා කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත්. ශ්‍රමණමණ්ඩකාපුත්‍ර තෙම මෙසේ කියයි: “ගාහපතිය යම් කරුණු සතරෙකින් සමන්විත වූ පුද්ගලයා පිරිසුන් කුසල් ඇති උතුම් කුසල් ඇති උතතම වූ අභිත්තියට පැමිණී අපයාස වූ (-වාදයෙන් නො පැරදවිය හැකි) ශ්‍රමණයා යැ' යි දක්වමි. කවර සතරකිනැ යත්:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉච්ච ඵප්පඨි න කායෙත පාපකං¹ කම්මං කරොති; න පාපකං වාවං භාසති; න පාපකං සංකප්පං සංකප්පෙති; න පාපකං ආජ්චං ආජ්චති². ඉමෙහි ඛො අහං ඵප්පඨි චතුති ඛෂමෙති සමන්තාගතං පුරිසපුග්ගලං පඤ්ඤාපෙම් සම්පන්නකුසලං පරමකුසලං උත්තමපත්තිපත්තං සමණං අයොජ්ඣ”නති.³ ඵච්චෙමං සත්තකො සමණවුංභමණා සිලුත්තමාවදා, තෙ සිලුමත්තෙත සඤ්ඤාමත්තෙත සංවරමත්තෙත අවිජ්ජාකම්මත්තෙත පුද්ධිං විපුද්ධිං පරිපුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං ආනංසු වදන්ති කපේන්ති හණන්ති දීපගන්ති වොතරන්ති - සිලුත්තමා සඤ්ඤාමේනාහු පුද්ධිං.

වතං සමාදාය උපට්ඨිතා සෙති - ‘වත’නති හත්ථිවතං වා අසංවතං වා ගොවතං වා කුකකුරවතං වා කාකවතං වා වාසුදෙවවතං වා බල-දෙවවතං වා පුණ්ණාද්දවතං වා මණිහද්දවතං වා අග්ගිවතං වා නාගවතං වා පුපණ්ණවතං වා යකබවතං වා අසුරවතං වා ගකිබ්බවතං වා මහාරාජ-වතං වා චන්ද්‍රවතං වා සුරිභවතං වා ඉන්ද්‍රවතං වා බ්‍රහ්මවතං වා දෙවවතං වා දිසාවතං වා ආදාය සමාදාය ආදිසිත්වා සමාදිසිත්වා ගණන්ත්වා පරාමසිත්වා අභිතිවිසිත්වා උපට්ඨිතා පච්චුපට්ඨිතා අලලිතා උපගතා අරේඤ්ඤාසිතා අභිමුත්තන්ති⁴ - වතං සමාදාය උපට්ඨිතා සෙ.

ඉධෙව සිකෙකම්ම අථස්ස පුද්ධිනති - ‘ඉධා’ති සකාය දිට්ඨිතා සකාය ඛන්තිතා සකාය රුචිතා සකාය ලද්ධිතා; සිකෙකම්මාති සිකෙකම්ම ආචරෙම සමාචරෙම සමාදාය වත්තමාති ඉධෙව සිකෙකම්ම; අථස්ස පුද්ධිනති අථස්ස පුද්ධිං විපුද්ධිං පරිපුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිනති - ඉධෙව සිකෙකම්ම අථස්ස පුද්ධිං.

හවුපනිතා කුසලාවදානාති - ‘හවුපනිතා’ති හවුපනිතා හවුපගතා හවරේඤ්ඤාසිතා හවාභිමුත්තන්ති - හවුපනිතා; කුසලාවදානාති කුසලාවද පණ්ණිතවාදා විරවාදා ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ධාතවාදා සකාය ලද්ධිතාති - හවුපනිතා කුසලාවදානා.

තෙනාහ හගවා:

“සිලුත්තමා සඤ්ඤාමේනාහු පුද්ධිං
වතං සමාදාය උපට්ඨිතා සෙ,
ඉධෙව සිකෙකම්ම අථස්ස පුද්ධිං
හවුපනිතා කුසලාවදානා”ති.

18 - 5

සවෙ වුතො සිලබ්බතනො⁴ භොති
ස වෙබ්බති කම්මං විරාබ්බිත්වා,
ස ජප්පති⁵ පත්ථයයිච්ච පුද්ධිං
සත්ථාවසිත්තො පවසං භරමනා.

1. පාපකං - සිමු II. PTS 2. ජච්චි - සා 3. අවිමුත්තාති - සිමු. II.

4. මෙකම්මිතිකාය - සමණමණ්ඩකාසුත්ත.

4. සිලුත්තමො - සිමු. II මජ්. PTS. 5. පරප්පති - මජ්. මහා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ගාහපඨිය, මෙහි (යමෙක්) කසින් පවිකම් නො කෙරේ ද, ලාමක වූ තෙජුල් නො බෙණේ ද, ලාමක වූ සංකල්පය නො සිතා ද, ලාමක වූ ආජීවයෙන් ජීවත් නො වේ ද, ගාහපඨිය, මේ කරුණු සතරින් සුකත වූ පුද්ගලයා පරිපූර්ණ වූ කුසල් ඇති උත්තම වූ කුසල් ඇති උත්තම වූ අභිත්තියට පැමිණි අශෝඛයා වූ ශ්‍රමණයා^{*} සි කියමි.” මේ පරිද්දෙන් ශීලය මැ උතුමැයි වාද ඇති ඇතැම් මහණවලුණු කෙතෙක් ඇත්තාහුය; ඔවුහු ශීලමාත්‍රයෙන් සංයමමාත්‍රයෙන් සංවර-මාත්‍රයෙන් අවසතික්‍රමමාත්‍රයෙන් ශුද්ධි වශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය ව්‍යුක්තිය පරිමුක්තිය පවසති කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි ‘සිලුතනමා සඤ්ඤාමනාහු සුද්ධි’ යනු වේ.

විතං සමාදාය උපට්ඨිතා සෙ - ‘වත’ තමා: හස්තිවුතය හෝ අශ්වවුතය හෝ ගොවුතය හෝ කුකුළුවුතය හෝ කාකවුතය හෝ වාසුදෙවවුතය හෝ බලදෙවවුතය හෝ පූර්ණිභද්‍රවුතය හෝ මණිභද්‍රවුතය හෝ අග්නිවුතය හෝ තාගවුතය හෝ සුපණ්ණවුතය හෝ යක්ෂවුතය හෝ අසුරවුතය හෝ ගාකිජීවුතය හෝ මහාරූපවුතය හෝ චන්ද්‍රවුතය හෝ සූර්යවුතය හෝ ඉන්ද්‍ර-වුතය හෝ බ්‍රහ්මවුතය හෝ දෙවවුතය හෝ දිශාවුතය හෝ ගෙන සමාදන්ව ආදානය කොට සමාදනය කොට ග්‍රහණය කොට පරාමර්ෂණය කොට අභිනිවේශය කොට ඵලාඞ්ගි සිටියාහු ප්‍රතික්ෂරණික වූවාහු ඇලුණාහු පැමිණියාහු බැසගත්තාහු වැදගත්තාහු නුසි ‘විතං සමාදාය උපට්ඨිතා සෙ’ යනු වේ.

ඉධෙව සිකෙකම අභිසං සුද්ධිං - ‘ඉධ’ යනු: සවකිය දෘවියෙහි සවකිය ස්ත්‍රීතියෙහි සවකිය රූපියෙහි සවකිය ලබ්ධියෙහි; සිකෙකම තිත්මෙමිහ හැසිරෙමිහ මොනොවට හැසිරෙමිහ සමාදන්ව පවතුහසි ‘ඉධෙව සිකෙකම’ යනු වේ. **අභිසං සුද්ධිං -** එකල්හි ඔහුගේ ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය වේ නුසි ‘ඉධෙව සිකෙකම අභිසං සුද්ධිං’ යනු වේ.

හවුපනිතා කුසලාචදානා - ‘හවුපනිතා’ යනු: හවසට ඵලඞ්ගාහු හවසට පැමිණියාහු හවසට බැසගත්තාහු හවසෙහි ඇලුණාහු නුසි ‘හවුපනිතා’ යනු වේ; **කුසලාචදානා -** සවකිය ලබ්ධියෙහි කුසලයමිහ යන වාද ඇත්තාහු පණ්ණිතවාද ඇත්තාහු ස්ථිරවාද ඇත්තාහු ත්‍යාගවාද ඇත්තාහු හෙතුවාද ඇත්තාහු ලක්ෂණවාද ඇත්තාහු කාරණවාද ඇත්තාහු ස්වාතවාද ඇත්තාහු නුසි ‘හවුපනිතා කුසලාචදානා’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

‘සිලුතනමා - පෙ - හවුපනිතා කුසලාචදානා’ සි

18 - 5

ඉදින් ශීලවුතයෙන් ශිලිහුණේ වේ තම, නෙතෙම ඒ ශීලවුතකමය වරදවාගෙන කමා වෙසි. තවද නෙතෙමගෙන් තිත්මැගොස් නො රට වසන පුරුෂයෙක් සාථීයෙන් පසුවුයේ (ඒ ගෙය හෝ සාථීය හෝ පතත්තාක් මෙන්) ඒ ශීලවුතශුද්ධිය ජලානය කෙරෙයි. පතත්තේත් වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සත්ව බ්‍රහ්මා සිලබ්බතතො¹ භොතීති-දව්ති කාරණෙනි සිලබ්බතතො¹ වචනි: පරිච්ඡේදනාය² වා වචනි, අනභිසම්මුණ්ණෙනො වා වචනි. කථං පරිච්ඡේදනාය² වචනි? පණරා විච්ඡේදනි 'සො සත්ථා න සබ්බඤ්ඤා, ධම්මො න සත්ථාකාමො, ගණො න සුපටිපන්නො, දිට්ඨි න හද්දිකා, පටිපදා න සුප්පාදානකා, මග්ගො න නිශ්ශානිකො, නන්දන්දා සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, නන්දන්දා සුරක්කන්ති වා, විසුරක්කන්ති වා, මුච්චන්ති වා, විමුච්චන්ති වා, පරිමුච්චන්ති වා, කිතා නිතිතා ඔමකා ලාමකා ඡත්තකා පටිත්තාති, එවං පරො විච්ඡේදනි.³ එවං විච්ඡේදයමානො සත්ථාරා වචනි. ධම්මකානා වචනි. ගණො වචනි. දිට්ඨියා වචනි. පටිපදා වචනි මග්ගො වචනි. එවං පරිච්ඡේදනාය වචනි. කථං අනභිසම්මුණ්ණෙනො වචනි? සිලං අනභිසම්මුණ්ණෙනො සිලනො වචනි. වතා අනභිසම්මුණ්ණෙනො වතනො වචනි. සිලබ්බතං අනභිසම්මුණ්ණෙනො සිලබ්බතනො වචනි. එවං අනභිසම්මුණ්ණෙනො වචනිති-සත්ව බ්‍රහ්මා සිලබ්බතතො¹ භොතීති.

ස වෙධනි කම්මං විරාධසිකාති - 'ස වෙධනි'ති සිලං වා වතං වා සිලබ්බතං වා විරඳ්ධං මයා අපරඳ්ධං මයා ඛලිතං මයා ගලිතං මයා අඤ්ඤාය අපරඳ්ධො අභනති වෙධනි පවෙධනි සම්පවෙධනීති - ස වෙධනි; කම්මං විරාධසිකාති පුඤ්ඤාභිසංඝාරං වා අපුඤ්ඤාභිසංඝාරං වා ආනන්දාභිසංඝාරං වා උරඳ්ධං මයා අපරඳ්ධං මයා ඛලිතං මයා ගලිතං මයා අඤ්ඤාය අපරඳ්ධො අභනති වෙධනි පවෙධනි සම්පවෙධනීති - ස වෙධනි කම්මං විරාධසිකා.

ස ජප්පති පත්ථයතිව්ව සුද්ධිනති - 'ස ජප්පති'ති සිලං වා ජප්පති, වතං වා ජප්පති, සිලබ්බතං වා ජප්පති පජප්පති අභිජප්පතිති-ස ජප්පති; පත්ථයතිව්ව සුද්ධිනති සිලසුද්ධිං වා පඤ්ඤති, වතසුද්ධිං වා පඤ්ඤති, සිලබ්බතසුද්ධිං වා පඤ්ඤති, පිහෙති අභිජප්පතිති - ස ජප්පති පත්ථයතිව්ව සුද්ධිං.

සත්ථාවතීනො සවසං ඝරම්හාති - යථා පුට්ඨො ඝරතො නිකම්මෙනො සමන්තා සහ¹ චසන්නො සත්ථා ඕතිනො තං වා සත්ථං අනුබ්බාදි, සකං වා ඝරං පච්චාගච්ඡති, එවමෙව සො දිට්ඨිනයිකො තං වා සත්ථාරං ගණ්හාති, අඤ්ඤා වා සත්ථාරං ගණ්හාති, තං වා ධම්මකානං ගණ්හාති, අඤ්ඤා වා ධම්මකානං ගණ්හාති, තං වා ගණං ගණ්හාති, අඤ්ඤා වා ගණං ගණ්හාති, තං වා දිට්ඨිං ගණ්හාති, අඤ්ඤා වා දිට්ඨිං ගණ්හාති, තං වා පටිපදං ගණ්හාති, අඤ්ඤා වා පටිපදං ගණ්හාති, තං වා මග්ගං ගණ්හාති, අඤ්ඤා වා මග්ගං ගණ්හාති පරමසති අභිතිට්ඨතිති-සත්ථාව-තිනො පවසං ඝරම්හා.

1. පවසං - මුද්‍ර. මජ්ඣ.

2. පරිච්ඡේදනාය - ස.

3. විච්ඡේදනි - මුද්‍ර.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සථෙ චුතො ධිලබ්බතො නොති - දෙකරුණෙකින් ධිලවුතයෙන් ව්‍යුත වෙයි (-ධිලිහෙයි): මෙරමා විසින් වෙන් කිරීමෙන් හෝ ව්‍යුත වෙයි. නො පැමිණෙනුයේ හෝ ව්‍යුත වෙයි. කිසෙසින් පරිවර්තනයෙන් ව්‍යුත වේද යත්: අනෙකක් විශයාග කෙරෙයි: 'ඒ' ශාක්‍යා නෙම අසථිඥ යා, ධර්මය භාවායාන නො වෙයි. ගණයා පුත්තිපත්ත නො වෙයි. දූෂටිය භගු නො වෙයි. පුත්තිපදව පුත්තදාන නො වෙයි. මාගීය නෙතසාණික නො වේ. මෙහි ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය හෝ මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය හෝ නැත. මෙහි (සත්තියෝ) ශුද්ධ විශුද්ධ පරිශුද්ධ හෝ නො වෙයි. මුක්ත විමුක්ත පරිමුක්ත හෝ නො වෙත්. තීතයෝ යා නිතිතයෝ යා අවමතයෝ යා ලාමකයෝ යා ඡත්තකයෝ යා පරිත්තයෝ යා'යි මෙසේ අනෙකක් විශයාග කෙරෙයි. මෙසේ විශයාග කරනු ලබනුයේ ශාක්‍යානු කෙරෙන් ව්‍යුත වෙයි. ධර්මායානයෙන් ධිලිහෙයි. ගණයා කෙරෙන් ධිලිහෙයි. දූෂටියෙන් ධිලිහෙයි. පිළිවෙතින් ධිලිහෙයි. මාගීයෙන් ධිලිහෙයි. මෙසේ පරිවර්තනයෙන් ව්‍යුත වේ. කෙසේ (ගුණයට) නො පැමිණෙනුයේ ව්‍යුත වේද යත්: ධිලය නො පුරනුයේ ධිලයෙන් ව්‍යුත වෙයි. චුතය නො පුරනුයේ චුතයෙන් ව්‍යුත වෙයි. ධිලචුතය නො පුරනුයේ ධිලචුතයෙන් ව්‍යුත වෙයි. මෙසේ අසම්පාදනය කරනුයේ ව්‍යුත වේ නුයි 'සථෙ චුතො ධිලබ්බතො නොති' යනු වේ.

ස චෙධති කම්මං විරාධයිකා - 'ස චෙධති' යනු: ධිලය හෝ චුතය හෝ ධිලචුතය හෝ මා විසින් වරදන ලද, මා විසින් අපරාධ කරන ලද, මා විසින් පිරිහෙලන ලද, මා විසින් ගලිත කරන ලද. නො දැනීමෙන් මම පැරදුණෙමි, වෙවුලයි වෙසෙසින් වෙවුලයි. භාත්පසින් වෙවුලානුයි 'ස චෙධති' යනු වේ. කම්මං විරාධයිකා - පුණ්‍යාභිසංඝකාරය හෝ අපුණ්‍යාභිසංඝකාරය හෝ ආනෙඤ්ජාභිසංඝකාරය හෝ මා විසින් වරදන ලද මා විසින් පරදන ලද, මා විසින් පිරිහෙලන ලද, මා විසින් ගලිත කරන කරන ලද. නො දැනීමෙන් මම පැරදුණෙමි' වෙවුලයි. වෙසෙසින් වෙවුලයි, භාත්පසින් වෙවුලානුයි 'ස චෙධති කම්මං විරාධයිකා' යනු වේ.

ස ජප්පති පඤ්ඤානිච්ච සුඤ්ඤං - 'ස ජප්පති' යනු: ධිලය හෝ ජප්පනය කෙරෙයි (-ගුණ කියයි) චුතය හෝ ජප්පනය කෙරෙයි, ධිලචුතය හෝ ජප්පනය කෙරෙයි, වෙසෙසින් ගුණ කියයි, භාත්පසින් ගුණ කියා නුයි 'ස ජප්පති' යනු වේ. පඤ්ඤානිච්ච සුඤ්ඤං - 'ධිලසුද්ධිය පතයි, චුතශුද්ධිය හෝ පතයි, ධිලචුතශුද්ධිය හෝ පතයි, කැමැති වෙයි, අභිජප්පනය කෙරේ නුයි 'ස ජප්පති පඤ්ඤානිච්ච සුඤ්ඤං' යනු වේ.

සඤ්චාචයිතො පට්ඨං ඝරමනා - යම් යේ පුරුෂයෙක් ගෙයින් නික්මෙනුයේ සාඪි (-සමුත්ත) යක් සමග වසනුයේ සාඪිකයන් වෙන්වැගියේ ඒ සාඪික හෝ ලුහුබඳි ද, සිය ගෙට හෝ පෙරලා ඒ ද, එපරිද්දෙන් ඒ දූෂටික නෙම ඒ ශාක්‍යානු හෝ ගනී, අතින් ශාක්‍යාවක්නු හෝ ගනී, ඒ ධර්මායානය හෝ ගනී, අතින් ධර්මායානයක් හෝ ගනී, ඒ ගණයා හෝ ගනී, අතින් ගණයක් හෝ ගනී, ඒ දූෂටිය හෝ ගනී, අන් දූෂටියක් හෝ ගනී, ඒ පුත්තිපදව හෝ ගනී, අන් පුත්තිපදවක් හෝ ගනී, ඒ මාගීය හෝ ගනී, අන් මාගීයක් හෝ ගනී, පරාමසීතය කෙරෙයි, අභිනිවේශය කෙරේ නුයි 'සඤ්චාචයිතො පට්ඨං ඝරමනා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඡතනාග හගවා:

“සචෙ චුතො සීලබ්බතො හොති
ස චෙබ්බි කම්මං චිරධසිනො,
ස ජපාති පඤ්ඤායාමෙ සුද්ධිං
සඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ”ති

13 - 6

සීලබ්බතං වාපි පඤ්ඤායාමෙ
කම්මාදි සාවර්ණිකමිත්තං,¹
සුද්ධිං අසුද්ධිනි අපඤ්ඤායාමෙ
චිරතො චිරං සන්තිමනුසංසාරය.

සීලබ්බතං වාපි පඤ්ඤායාමෙ - සබ්බා සීලසුද්ධියො පඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ
චිරතොදෙසො බ්‍රහ්මඤ්ඤායාමෙ අනුභාවං ගමෙසො, සබ්බා චිරසුද්ධියො
පඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ බ්‍රහ්මඤ්ඤායාමෙ අනුභාවං ගමෙසො, සබ්බා
සීලබ්බතසුද්ධියො පඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ චිරතොදෙසො බ්‍රහ්මඤ්ඤායාමෙ අනුභාවං
ගමෙසොති - සීලබ්බතං වාපි පඤ්ඤායාමෙ.

කම්මාදි සාවර්ණිකමිත්තං - සාවර්ණිකමිත්තං චුච්චිති කණ්ණං
කණ්ණාදිපාකං; අනුභාවකමිත්තං චුච්චිති සුක්කං සුක්කාදිපාකං; සාවර්ණිකමිත්තං
කම්මං අනුභාවකමිත්තං පඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ බ්‍රහ්මඤ්ඤායාමෙ අනුභාවං
ගමෙසොතිකම්මාදි සාවර්ණිකමිත්තං.

සුද්ධිං අසුද්ධිනි අපඤ්ඤායාමෙ - ‘අසුද්ධි’නි අසුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ
අකුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ; ‘සුද්ධි’නි සුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ, පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ
පඤ්ඤායාමෙ; අසුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ - අකුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ, පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ
පඤ්ඤායාමෙ, සුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ - ආසව්සී ද්විඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ, අසුද්ධිං
පඤ්ඤායාමෙ - අකුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ; පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ පඤ්ඤායාමෙ; ආසව්සී
ද්විඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ; සුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ - තෙඛාදිකුසලෙ කුසලෙ ධම්මෙ
පඤ්ඤායාමෙ; අසුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ - අකුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ, පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ
පඤ්ඤායාමෙ, ආසව්සී ද්විඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ; තෙඛාදිකුසලෙ කුසලෙ ධම්මෙ
පඤ්ඤායාමෙ, සුද්ධිං පඤ්ඤායාමෙ පුට්ඨජාතිකලාසංසාරයා² නිශ්ශාචකායාමෙ
පඤ්ඤායාමෙ, සෙඛා අඤ්ඤායාමෙ අරහත්තං පඤ්ඤායාමෙ; අරහත්තෙ පඤ්ඤායාමෙ
අරහං තෙව අකුසලෙ ධම්මෙ පඤ්ඤායාමෙ. නපි පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ පඤ්ඤායාමෙ.
නපි ආසව්සී ද්විඤ්ඤායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ. නපි තෙඛාදිකුසලෙ කුසලෙ ධම්මෙ
පඤ්ඤායාමෙ, නපි නිශ්ශාචකායාමෙ පඤ්ඤායාමෙ, නපි අඤ්ඤායාමෙ අරහත්තං
පඤ්ඤායාමෙ. පඤ්ඤායාමෙ කාමගුණෙ අරහං චුද්ධිපරිභාසිං³ චිත්තතො සො
චුච්චිතොසො චිත්තතොසො උත්තරාසංසාරයාමෙ⁴ නිත්තරාසංසාරයාමෙ නිත්තරාසංසාරයාමෙ
පුට්ඨජාතිකලාසංසාරයාමෙ - සුද්ධිං අසුද්ධිනි අපඤ්ඤායාමෙ.

1. සාවර්ණිකමිත්තං - ස 2. කලාසංසාරයාමෙ - සො. 1st TS.
3. පාරිභාසිං - සිමු II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එසින් වදාලන බ්‍රහ්ම:

“යථෙ වුතො -පෙ- සත්ථාවහිතො පටංගං සරම්භා”යි.

18 - 6

(ආයතීශ්‍රාවක තෙමේ) සියලු ශීලව්‍රිතයද, යලි සාවද්‍යතාවද (-සියලු අකුශල හා ලෝකික කුශල) කමිඳු ද හැරපියා තෙල (පඤ්චකාමගුණාදී නෙද වූ) ශුද්ධිය ද, (අකුශලාදී හෙද වූ) අශුද්ධිය ද මෙසේ නො පනනුයේ දූෂටිකානන්ධ දූෂිත නොගොතා (ශුද්ධි අශුද්ධි දෙකින්) වෙන් වූයේ හැසිරෙන්නේ යි,

සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බං - සියලු ශීලශුද්ධීන් හැර බැහැර කොට දුරු කොට විගතානන කොට අනුභවයට පමුණුවා, සියලු ව්‍රිතශුද්ධීන් හැර බැහැර කොට දුරු කොට විගතානන කොට අනුභවයට පමුණුවා සියලු ශීලව්‍රිතශුද්ධීන් හැර බැහැර කොට දුරු කොට විගතානන කොට අනුභවයට පමුණුවා නුසි ‘සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බං’ යනු වේ.

කම්මඤ්ච සාවජ්ජ’නවජ්ජමේතං - ‘කාමණ වූයේ කාමණවිපාක ඇතිසේ සාවද්‍යකමි යයි කියනු ලැබෙයි. ශුඤ්ඤ වූයේ ශුඤ්ඤවිපාක ඇතිසේ අනවද්‍යකමි යයි කියනු ලැබෙයි. සාවද්‍ය (-අකුශල) කමිඳු ද, අනවද්‍ය (-ලෝකික කුශල) කමිඳු ද, හැර බැහැර කොට දුරු කොට විගතානන කොට අනුභවයට පමුණුවා නුසි ‘කම්මඤ්ච සාවජ්ජ’නවජ්ජමේතං’ යනු වේ.

සුද්ධිං අසුද්ධිං නති අපස්සයානො - ‘අසුද්ධිං’ යනු: අශුද්ධිය පතයි, අකුශලබ්‍රමිසත් පතයි; ‘සුද්ධිං, යනු: ශුද්ධිය පතයි, පඤ්චකාමගුණයන් පතයි; ‘අසුද්ධිං පඤ්චනති’ - අකුශලබ්‍රමිසත් පතයි, පඤ්චකාමගුණයන් පතයි; ‘සුද්ධිං පඤ්චනති’ - දෙසැට්ඨිවුගතයන් පතයි, ‘අසුද්ධිං පඤ්චනති’ අකුශලබ්‍රමිසත් පතයි, පඤ්චකාමගුණයන් පතයි, දෙසැට්ඨිවුගතයන් පතයි ‘සුද්ධිං පඤ්චනති-පෙත්‍රවාතක කුශලබ්‍රමිසත් පතයි; ‘අසුද්ධිං පඤ්චනති-අකුසල් දහමි පතයි, පස්කම්මගුණ පතයි, දෙසැට්ඨිවුගතයන් පතයි, තුන්බිම්බ අයත් කුසල්දහමි පතත්; ‘සුද්ධිං පඤ්චනති’ - කුසලාණ-පාඨන්ජනයෝ මාභිවිද්ධිනාවට බැසගැනීම පතයි, ශෛක්‍ෂණයෝ අග්‍රබමි වූ අභිත්තිය පතයි, රහත්බව පැමිණි කල්හි රහත් ගතම අකුසල්දහමි නො මැ පතයි, නො ද පස්කම්මගුණ පතයි, නො ද දෙසැට්ඨිවුගතයන් පතයි පෙත්‍රවාතක කුශලබ්‍රමිසත් නො ද පතයි, නියමාවික්‍රාන්තිය නො ද පතයි අග්‍රබමි වූ අභිත්තිය නො ද පතයි; ප්‍රාජ්ඣිකා ඉක්මවා සිටි රහත් ගතම වාද්ධිය හා පටිකාණ්ඩ ඉක්මවුයේ යැ, හෙතෙම වැස නිමවූ දශ ආයතීවාස ඇත්තේ යැ, සිල් හා අවසම්චන්ති විඤ්චයි යැ; තරණය කල ජාතිජරා-මරණසංසාරය ඇත්තේ යැ, ඕනෑම උත්තර්ගතය තැන් නුසි ‘සුද්ධිං අසුද්ධිනති අපස්සයානො’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

විරතො, චරෙ සනතිමනුක්ඛාභායාති - 'විරතො'ති සුද්ධිපුද්ගලිකා ආරතො අස්ස විරාතො, පටිවිරතො නික්ඛිතො, නික්ඛප්පො, විපාදිතො, විසංඝුක්ඛිතො, විමර්ශාදික්ඛිතො චේතනා විතර්නිති විරතො; චරෙති චරෙය්‍ය විතරෙය්‍ය ඉදිමෙය්‍ය චතේතය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති 'විරතො, චරෙ සනතිමනුක්ඛාභායාති' සනතිමො චූච්චනති ආසව්‍යී දිව්‍යී-ගතාති; දිව්‍යී සනතිමො අගණ්ණිකො, අපරාමසනො, අතභිනිවිසනොති-විරතො චරෙ සනතිමනුක්ඛාභායා.

තෙතාහ ගඟවා:

“සිලබ්බතා වාපි පභාය සබ්බා,
කම්මඤ්ච සාවඡ්ඡනචඡ්ඡෙතං,
සුද්ධිං අසුද්ධිනති අපකංසාතො
විරතො චරෙ සනතිමනුක්ඛාභායා”ති.

18 - 7

තමුපතිස්සාය ජිගුච්ඡිතං වා
අඵවාපි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා,
උද්ධංසරා සුද්ධිමනුක්ඛනනති
අවිතකණ්ණා සෙ ගවාහපවසු.

තමුපතිස්සාය ජිගුච්ඡිතං වාති - සනෙතකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා තපොජ්-ඉච්ඡාචාදා¹ තපොජ්ඉච්ඡාසාරා තපොජ්ඉච්ඡානිසිති: ආනිසිති: අලභිතා, උපගතා අජේකාසිතා, අධිමුත්තාති - තමුපතිස්සාය ජිගුච්ඡිතං වා.

අඵවාපි දිට්ඨං ව² සුතං මුතං වාති - දිට්ඨං වා දිට්ඨසුද්ධිං වා සුතං වා සුතසුද්ධිං වා මුතං වා මුතසුද්ධිං වා නිස්සාය උපතිස්සාය ගණිතා පරාමසිකා අභිනිවිසිකාති - අඵවාපි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා.

උද්ධංසරා සුද්ධිමනුක්ඛනනති - සනෙතකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා උද්ධංසර වාදා³ කතමෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා උද්ධංසරවාදා ? යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා අච්චිතසුද්ධිකා සංසාරසුද්ධිකා අක්‍රියදිව්‍යිකා සංසාරවාදා, ඉමෙ තෙ සමණ බ්‍රාහ්මණා උද්ධංසරවාදා, තෙ සංසාරෙත සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුතං විමුතං පරිමුතං පුතනති වදනති කපේතති ගණනති දිපනති වොනරනති - උද්ධංසරා සුද්ධිමනුක්ඛනනති.

අවිතකණ්ණා සෙ ගවාහපවසුති - 'තණ්ණා'ති රූපතණ්ණා සද්දතණ්ණා ගඤ්ජතණ්ණා රසතණ්ණා ථේඛ්‍යබ්බතණ්ණා ධම්මතණ්ණා.

1. ජිගුච්ඡවාද - ඩ. PTS 2. දිට්ඨඤ්ච - සිමු. II.
3. උද්ධංසරවාද - සිමු. II.

විරතො වරෙ සනතිමනුශංහාය - 'විරතො' යනු ශුද්ධි අශුද්ධි දෙකින් දුරු වූයේ වෙන්වූයේ වෙසසසින් වෙන්වූයේ නික්මුණේ නික්මැයින් වෙසසසින් මිදුණේ විසංසුකත වූයේ විගතයෙතීද කළ සිතින් සුකත ව වෙසේ නුසි 'විරතො' යනු වේ. වරෙ - හැසිරෙන්නේය වෙසෙන්නේය ඉරියව්‍ර පවත්වන්නේය වැටෙන්නේය රැකෙන්නේය යැපෙන්නේය යපතය වන්නේ නුසි 'විරතො වරෙ' යනු වේ. සනතිමනුශංහාය - සනති'යි දෙසැට දිවුගතයෝ කියනු ලැබෙති. දූෂටිශාන්ති නොගන්නේ පරාමිෂිතය නොකරනුයේ අභිතිවේශය නොකරනුයේ නුසි 'විරතො වරෙ සනති-මනුශංහාය' යනු වේ.

එසිත් වදාලහ බුදුහු:

“සිලබ්බතං වාපි -පෙ- විරතො වරෙ සනතිමනුශංහාය”යි.

13 - 7

තවද (ඇතැම් මහණබද්ධ කෙනෙක් බුද්ධාදීන් විසින්) ප්‍රඥාපිත වූ ඒ අමරතපස් හෝ දූෂටශුද්ධිය හෝ ශ්‍රැතශුද්ධිය හෝ මුතශුද්ධිය හෝ ඇසුරු කොට (අක්‍රියදූෂටියෙන් හෝ) උඬංසරවාද ඇති වැ පුතපුතා හවයෙහි මනා හළ තෘෂණ ඇත්තාහු ශුද්ධිය කියත්.

තමුපතිස්සාය ජිගුට්ඨිතං වා - කායපිබ්බාදි තපසින් පාපප්‍රඥාපිත පවසන්නාවූ තපොප්‍රඥාපිත සාර කොට ඇති තපොප්‍රඥාපිත ඇසුරු කළ හාත්පසින් ඇසුරු කළ (එහි) ඇලුණු බැසගත් පිපිසියා වූ ඇතැම් මහණබද්ධ කෙනෙක් ඇත් නුසි 'තමුපතිස්සාය ජිගුට්ඨිතං වා' යනු වේ.

අභවාපි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා - දූෂට (-රූපායතන)ය හෝ දූෂටශුද්ධිය හෝ ශ්‍රැතය හෝ ශ්‍රැතශුද්ධිය හෝ මුතය හෝ මුතශුද්ධිය හෝ නිසා ඇසුරු කොට ගෙන දූහැමන පිපිස ගෙන නුසි 'අභවාපි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා' යනු වේ.

උඬංසරා සුද්ධිමනුෂ්ඨනන්ති - උඬංසරවාද ඇති (-සංසාරයෙන් ශුද්ධිය පවසන) ඇතැම් මහණ බද්ධ කෙනෙක් වෙයි, සංසාරයෙන් ශුද්ධිය පවසන ඒ මහණ බද්ධ කෙනෙක් කවරහු ද යත්? අත්‍යන්තශුද්ධිය පවසන සංසාරශුද්ධිය පවසන අක්‍රියදූෂටි ඇති ශාශ්වතදූෂටි ඇති ඒ මේ මහණබද්ධ කෙනෙක් උඬංසරවාද ඇත්තාහු වෙත්. ඔවුහු සංසාරයෙන් ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය පසසති පවසති කියති බෙසෙති දක්වති විච්චාර කෙරෙත් නුසි 'උඬංසරා සුද්ධිමනුෂ්ඨනන්ති' යනු වේ.

අවිතතණ්හා සෙ සමාගවෙසු - 'තණ්හා' යනු: රූපතෘෂණ යැ ශබ්ද තෘෂණ යැ ගතිතෘෂණ යැ රූපතෘෂණ යැ ස්ප්‍රභව්‍යතෘෂණ යැ ඛම්-තෘෂණ යි.

භවානවෙසුති - භවානවෙ කම්මහතව සුතබ්බවෙ, කාමහතව කම්මහවෙ, කාමහතව සුතබ්බතව, රූපහතව කම්මහවෙ, රූපහතව සුතබ්බතව, අරූපහතව කම්මහතව, අරූපහතව සුතබ්බතව, සුතප්පනහතව සුතප්පනහතියා සුතප්පන උප්පතියා සුතප්පන පටිසන්ධියා සුතප්පන අත්තභාවානිතිබ්බතතියා අවිත තණ්හා අවිගතතණ්හා අවිතතතණ්හා අවිතතතණ්හා අමුතතතණ්හා අපභිතතණ්හා අපට්ඨිකානිතණ්හානි - අවිතතණ්හා සෙ භවානවෙසු.

තෙනාහ භගවා:

“තමුප්පනිකාය ජිගුච්ඡිතං වා
අථවාපි දිට්ඨංව සුතං මුතං වා,
උද්ධංසරා සුද්ධිමනුස්සානානි
අවිතතණ්හා සෙ භවානවෙසු”ති.

13 - 8

පසංයමානස්ස හි ජප්පිතානි
පච්චේදිතං¹ වාපි පකප්පිතෙසු,
චුතුපපාතො ඉධ යස්ස නත්ථි
ස කෙන වෙධෙය්‍ය කුකිං ව ජප්පෙ.

පසංයමානස්ස හි ජප්පිතානිති - පසන්නා චූළවති තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; පසංයමානස්සානි පසංයමානස්ස ඉච්ඡාමානස්ස සාද්ධිමානස්ස පිනසමානස්ස අභිජ්ජමානස්සානි පසංයමානස්ස හි; ජප්පිතානිති ජප්පනා චූළවති තණ්හා යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලනිති - පසංයමානස්ස හි ජප්පිතානි.

පච්චේදිතං වාපි පකප්පිතෙසුති - පකප්පනානි ද්වේ පකප්පනා: තණ්හා- පකප්පනා ව දිට්ඨිපකප්පනා ව -පෙ- අයං තණ්හාපකප්පනා; -පෙ- අයං දිට්ඨිපකප්පනා; පච්චේදිතං වාපි පකප්පිතෙසුති - පකප්පිතං වච්ඡං අච්ඡේදසංකිතොපි වෙධෙතති, අච්ඡේදජනෙතපි² වෙධෙතති, අච්ඡේදජනෙතපි වෙධෙතති; පකප්පිතං වච්ඡං විපරිණාමසංකිතොපි වෙධෙතති, විපරි- ණ්ණජනෙතපි වෙධෙතති, විපරිණ්ණෙතපි වෙධෙතති, පච්චේදෙතති සම්පච්චේ- දෙතතිති - පච්චේදිතං වාපි පකප්පිතෙසු.

චුතුපපාතො ඉධ යස්ස නත්ථිති - ‘යස්ස’ති අරහතො භිණ්ණවස්ස; යස්ස ගමනං අනගමනං ගමනාගමනං කාලං ගති භවානවො චූති ව උප්පතති ව තිබ්බතති ව හෙදො ව ජාති ජරා මරණඤ්ච නත්ථි ත සන්ධි ත සංවිජ්ජනති සුප්පලබ්බනති පභිතා සමුච්ඡින්නා චූපසන්නා පටිපාසාදාං අනබ්බුප්පතතිකා ඤාණගතිතා දැක්මානි - චුතුපපාතො ඉධ යස්ස නත්ථි.

1. සංචේදිතං - සු PTS.

2. අච්ඡේදජනෙතපි - PTS.

භවානවෙසු - කාමහව රූපාරූපභවයෙහි, කමිචාතකයෙහි පුනර්භවික වූ විපාකවාතකයෙහි, කාමහවයෙහි කමිචවයෙහි, කාමභවයෙහි පුනර්භවයෙහි, රූපභවයෙහි කමිචවයෙහි, රූපභවයෙහි පුනර්භවයෙහි, අරූපභවයෙහි කමිචවයෙහි, අරූපභවයෙහි පුනර්භවයෙහි, පුනඃතා භවයෙහි පුනපුතා පස්භවයෙහි පුනඃතා උපතෙහි පුනඃතා පිළිසඳහි පුනපුතා ආත්මභාවය පහළවීමෙහි නො පහවූ තෘෂණා ඇත්තාහු අවිගතතෘෂණා ඇත්තාහු නො හළ තෘෂණා ඇත්තාහු නො වමනය කළ තෘෂණා ඇත්තාහු නො මිදූ තෘෂණා ඇත්තාහු නො පුහුන් තෘෂණා ඇත්තාහු නො බැහැර කළ තෘෂණා ඇත්තාහු නුඬි 'අවිගතණ්භා සෙ භවානවෙසු' යනු වේ.

එසින් වදාළ හ ඔදුනු:

“නමුසනිස්සාය -පෙ- අවිගතණ්භා සෙ භවානවෙසු”යි

18 - 8

(මේසේ) පහනුවහුට වැලිත් තෘෂණාච්ඡේදනයේ වේහි. තවද තෘෂණා දූෂිත් ප්‍රකල්පිත වූ වස්තූන් නිමිති කොට අභියාසිත් සැලීම ද වෙයි. මෙලොව යම් කමිචාප්‍රවයක් හව ව්‍යුති - උතතති නැත් ද, හෙතෙම කිතම් රානාදියකින් සැලෙන්නේ ද, කොහි ජලානය කරන්නේ ද.

සත්ථයමානස්ස හි ජප්පිතානි - ‘පත්තා’යි තෘෂණාව කියනු ලබයි, යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුශලමූලයෙක් වේ ද, එයයි. සත්ථයමානස්ස - පහනුවහුට කැමැති වන්නහුට ඉවසනුවහුට ඊසිවන්නහුට අභිජලානය කරන්නහුට නුඬි ‘පත්ථයමානස්ස හි’ යනු වේ. ජප්පිතානි - ‘ජප්පා’යි තෘෂණාව කියනු ලබයි, යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුශලමූලයෙක් නුඬි ‘පත්ථයමානස්ස හි ජප්පිතානි’ යනු වේ.

පච්චෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසු - ‘පකප්පා’ යනු: තෘෂණාප්‍රකලානය ද දූෂිප්‍රකලානය දැයි ප්‍රකලානා දෙකෙකි...මේ දූෂිප්‍රකලානා යි. පච්චෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසු - ප්‍රකල්පිත වූ වස්තූව ‘අසිද්ධතී’ සැක ඇත්තාහු ද සැලෙති, අසිද්ධතා කල්හි ද සැලෙති, අසිද්ධතා කල්හි ද සැලෙත්, ප්‍රකල්පිත වූ වස්තූව ‘පරිවර්තීත වෙති’ සැක ඇත්තාහු ද සැලෙති, පෙරළෙන කල්හි ද සැලෙති, පෙරළුණු කල්හි ද සැලෙති, වෙවුලති, අභියාසිත් වෙවුලත් නුඬි ‘පච්චෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසු’ යනු වේ.

චුතුපපාතො ඉධ යස්ස නතථි - ‘යස්ස’ යනු: අභිත් කමිචාප්‍රව හව, යම්ක් හව (මෙලොවත්) යම් පෙරළා ඊම ගමනාගමනය මරණය ගතිය පුනපුතා භවය ව්‍යුතිය උත්පතිය නිපැන්ම බිඳීම ජාතිය හා ජරාමරණයන් නැත් ද නො වෙත් ද විද්‍යාමාන නො වෙත් ද නො ලැබෙත් ද, ප්‍රතිණ වූවාහු සමුච්ඡින්න වූවාහු සන්තිදුණාහු දුරලත ලද්දහු උපතව නුසුදුසු වූවාහු නුවණහික්කෙන් දවන ලද්දහු නුඬි ‘චුතුපපාතො ඉධ යස්ස නතථි’ යනු වේ.

ස ශක්ඛන ඵළඛෙය්‍ය ඤාතිං ච ජපෙසති - සො කෙන රුගෙන වෙධෙය්‍ය, කෙන දෙසෙන වෙධෙය්‍ය, කෙන මොහෙන වෙධෙය්‍ය, කෙන මානෙන වෙධෙය්‍ය, කාය දිට්ඨියා වෙධෙය්‍ය, කෙන උඤ්චේවන වෙධෙය්‍ය, කාය විවික්ච්ජාය වෙධෙය්‍ය, කෙති අනුසයෙති වෙධෙය්‍ය, රතෙනාති වා දුට්ඨොති වා මූලේනාති වා විනිවඤ්ඤොති වා පරාමට්ඨොති වා විකේඛපගතොති වා අනිට්ඨංගතොති වා එමගතොති වා, තෙ අභිසංඛාරා පභිනා. අභිසංඛාරානං පභිනතතා ගතිං සො කෙන වෙධෙය්‍ය තෙරසිකොති වා, තීරච්ඡානසොති - කොති වා, පෙතතිවිසසිකොති වා, මනුසොති වා, දෙවොති වා, රුපිති වා, අරුපිති වා, සඤ්ඤිති වා, අසඤ්ඤිති වා, තෙවසඤ්ඤිතාසඤ්ඤිති වා, සො හෙතු නත්ති; පච්චසො නත්ති; කාරණං නත්ති; යෙන වෙධෙය්‍ය පච්චෙධෙය්‍ය සමපච්චෙධෙය්‍යාති - ස කෙන වෙධෙය්‍ය. ඤාතිං ච ජපෙසති ඤාතිං වා ජපෙසය්‍ය, කිම්චි ජපෙසය්‍ය, කත්ථ ජපෙසය්‍ය, පජපෙසය්‍ය අභිජපෙසය්‍යාති - ස කෙන වෙධෙය්‍ය ඤාතිං ච ජපෙස.

තෙනාග ගගවා:

“පත්ථයමානස්ස හි ජපපිතාති
පචෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසු,
වුතුපපාතො ඉධ යස්ස නත්ති
ස කෙන වෙධෙය්‍ය ඤාතිං ච ජපෙස”ති.

18 - 9

යමානු ඛම්මං පරමනති එකෙ
තමෙව භිතනති පතානු අඤ්ඤා,
සච්චො නු වාදෙ කතමො ඉමෙසං.
සඤ්ඤව හිමෙ කුසලාවදනා.

යමානු ඛම්මං පරමනති එකෙති - යං ඛම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මඤ්ඤං එකෙ සමණ්ත්‍රායමණා ඉදං පරමං අඤ්ඤං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොකකං උත්තමං පවරනති එවමානංසු, එවං කප්පනති, එවං භණ්ණනති, එවං දීපයනති, එවං වොහරනතිති - යමානු ඛම්මං පරමනති එකෙ.

තමෙව භිතනති පතානු අඤ්ඤාති - තමෙව ඛම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මඤ්ඤං එකෙ සමණ්ත්‍රායමණා හිතං එතං නිසීතං එතං ඔමකං එතං ලාමකං එතං ජ්ඣතකං එතං පරිත්තකං එතනති එවමානංසු, එවං කප්පනති, එවං භණ්ණනති, එවං දීපයනති, එවං වොහරනතිති - තමෙව භිතනති පතානු අඤ්ඤාති.

සච්චො නු වාදෙ කතමො ඉමෙසනති - ඉමෙසං සමණ්ත්‍රායමණානං වාදෙ කතමො සච්චො තච්ඡො තථා භූතො යාපාචො අපිපරිතොති - සච්චො නු වාදෙ කතමො ඉමෙසං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ස ශකන වෙබ්බසා කුහිං ච ජපෙස - හෙතෙම කවර රාගයෙකින් සැලෙන්නේ ද, කවර දොෂයෙකින්-කවර මොහයෙකින්-කවර මානසයකින් කවර දූෂිතයකින් - කවර ඔෆ්ඛ්‍යයෙකින් - කවර විචිකිත්තයෙකින්-කවර අනුසයධම්මයකින් සැලෙන්නේ ද, (රාගයෙන්) රක්ත යැ හෝ දුෂ්ට යැ හෝ මුෂ් යැ හෝ (මානසයෙන්) විනිබ්බ යැ හෝ (දූෂිතයෙන්) පරාමාසව යැ හෝ විෂංකපයව පැමිණීමේ යැ හෝ නිශ්චාවට නොගිණිය යැ හෝ කදබවට ගියේ යැ හෝ (යන) ඒ කමාභිසංසකාරයෝ ප්‍රතිණයෝ යැ, අභිසංසකාරයන් ප්‍රතිණ වූ බැවින් ගතිය හෙතු කොට ගෙන කුමකින් සැලෙන්නේ ද, තිරයෙහි උපදනා සත්ත්වයෙකැ හෝ තිරිසන්යොත්ති උපදනෙකැ හෝ ප්‍රෙතවිෂයෙහි උපදනෙකැ හෝ මිනිස් වත්තෙකැ හෝ දෙවි වත්තෙකැ හෝ රූපි යැ හෝ අරූපි යැ හෝ සංඥී යැ හෝ අසංඥී යැ හෝ තේනවසංඥිතාසංඥී යැ හෝ යම් හෙයකින් කම්පා වන්නේ නම් සැලෙන්නේ නම් වෛසසයින් සැලෙන්නේ නම් ඒ තෙතුව නැත, ප්‍රත්‍යය නැති, කාරණය නැත් නුසි 'ස කෙන වෙබ්බසා' යනු වේ. කුහිං ච ජපෙස - කොහි හෝ (තෘෂණාවශයෙන්) ජලානත කරන්නේ ද, කවර කරුණෙක ජලානත කරන්නේ ද, කො තැනින් ජලානත ප්‍රජලානත අභිජලානත කරන්නේ දැයි 'ස කෙන වෙබ්බසා කුහිං ච ජපෙස' යනු වේ.

එයින් වදාළහ මුදුනු:

“පත්ථගමානස්ස -පෙ- ස ශකන වෙබ්බසා කුහිං ච ජපෙස”යි.

18 - 9

ඇතැම් මහණවලුණු කෙනෙක් යම් දහමක් උතුමැයි කියත් නම්, යළි අන්‍යයෝ එ මැ දහම හිත යයි කියති. මේ මහණවලුණන්ගේ කවර වාදයෙක් සත්‍ය වූයේ ද? මොනු සියල්ලෝ මැ කුශලවාද ඇත්තානු මැ වෙත් ද?

යමානු ධම්මං පරමන්ති එහෙ - ඇතැම් මහණවලුණු කෙනෙක් යම් දහමක් දූෂිතයක් ප්‍රතිපදාවක් මාගීයක් 'මේ පරම යැ අග්‍ර යැ ශ්‍රෙෂ්ඨ යැ විශිෂ්ට යැ පාමොක් යැ උතුම් යැ ප්‍රචර යැයි මෙසේ පවසති, මෙසේ කියති, මෙසේ බෙණෙති, මෙසේ දක්වති, මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'යමානු ධම්මං පරමන්ති එහෙ' යනු වේ.

තමෙව හිතන්ති පනානු අසෙසාද - ඇතැම් මහණවලුණෝ එ මැ දහම දූෂිත ප්‍රතිපදාව මාගීය 'තෙල හිත යැ, තෙල නිහිත යැ, තෙල අවමත යැ, තෙල ලාමක යැ, තෙල ඡත්තක යැ, තෙල අලා ය'යි මෙසේ පවසති, කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'තමෙව හිතන්ති පනානු අසෙසාද' යනු වේ.

සමෙමා නු වාදෙ කතමො ඉමෙසං - මේ මහණවලුණන්ගේ කවර වාදයෙක් සත්‍ය වූයේ නොසිත් වූයේ නොවෙතත් වූයේ විද්‍යමාන වූයේ යථාක්‍රමයෙන් වූයේ අවිපරිත වූයේ දැයි 'සමෙමා නු වාදෙ කතමො ඉමෙසං' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සඤ්ඤා භිමෙ කුසලාච්ඡායාති - සඤ්ඤාපිමෙ සමණ්ණාහමණා කුසල-
වාද පණ්ණිතවාද පිරවාද ඤායවාද භෙදවාද ලක්ඛණවාද කාරණවාද
ථාතවාද සකාය ලද්ධියාති - සඤ්ඤා භිමෙ කුසලාච්ඡායා.

තෙනාහ සො නිමමිතො:¹

“සමානු ධම්මං පරමන්ති එකෙ
තමෙව භික්ඛනි පනානු අඤ්ඤා,
සච්චා නු වාදෙ කතමො ඉමෙසං
සඤ්ඤා භිමෙ කුසලාච්ඡායා”ති.

18 - 10

සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමානු
අඤ්ඤාසං ධම්මං පන භික්ඛමානු,
එවමපි විශාසං විවාදයන්ති?
සකං සකං සමමුත්තිමානු සච්චං.

සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමානුති - සකං හි ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං
මග්ගං එකෙ සමණ්ණාහමණා ඉදං සමන්තං පරිපුණ්ණං අනොමන්ති
එවමාහංසු -පෙ- එවං වොහරන්තිති - සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමානු.

අඤ්ඤාසං ධම්මං පන භික්ඛමානුති - අඤ්ඤාසං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං
මග්ගං එකෙ සමණ්ණාහමණා භික්ඛං එතං නිභිතං එතං ඔමකං එතං ලාමකං
එතං ඡත්තකං එතං පරිත්තකං එතන්ති එවමාහංසු, එවං කථෙන්නී, එවං
ගණන්ති, එවං දීපෙන්නී, එවං වොහරන්තිති - අඤ්ඤාසං ධම්මං පන
භික්ඛමානු.

එවමපි විශාසං විවාදයන්තිති - එවං ගහෙකා උග්ගහෙකා ගණන්ති,
පරාමසිකා අභිතිපිසිකා විවාදයන්ති, කලහං කරොන්ති, ගණ්ඨනං
කරොන්ති, විශාසං කරොන්ති, විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති
'න තිං ඉමං ධම්මපිත්තං අභිජායාසි -පෙ- නිඤ්ඤාසෙති වා සචෙ පහොසී'ති-
'එවමපි විශාසං විවාදයන්ති'.

සකං සකං සමමුත්තිමානු සච්චන්ති - 'සසංඝො ලොකො ඉදමෙව
සච්චං මොඝමඤ්ඤා'න්ති සකං සකං සමමුත්තිමානු සච්චං; 'අසංඝො ලොකො
-පෙ- තෙව තොති න න හොති තථාගහො පරමමරණො ඉදමෙව සච්චං
මොඝමඤ්ඤා'න්ති - සකං සකං සමමුත්තිමානු සච්චං.

තෙනාහ භගවා:

“සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමානු
අඤ්ඤාසං ධම්මං පන භික්ඛමානු,
එවමපි විශාසං විවාදයන්ති
සකං සකං සමමුත්තිමානු සච්චං”න්ති.

1. භගවා - සො. PTS.

2. විවාදයන්ති - PTS.

3. සමමුති - සො.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සඤ්ඤා භි 'මෙ කුසලාවදානා - මෙ සියලු ම මහණවලුණෝ ස්වකීය ලබ්ධියෙහි කුසලවාද ඇත්තාහු පණ්ඩිතවාද ඇත්තාහු ස්වරවාද ඇත්තාහු ත්‍යාගවාද ඇත්තාහු හෙතුවාද ඇත්තාහු ලක්ෂණවාද ඇත්තාහු කාරණවාද ඇත්තාහු ස්ථානවාද ඇත්තාහු සි 'සඤ්ඤා භි' මෙ කුසලාවදානා' යනු වේ.

එසින් කිහිළු මැවුණු බුදුහු:

“සමානු ධම්මං -පෙ- සඤ්ඤා භි'මෙ කුසලාවදානා”යි.

18 - 10

(ඇතැම් මහණවලුණෝ) තමන් තමන්ගේ මැ බලීය පරිපූර්ණ යැයි කියති, යළි අත්‍යයාගේ බලීය හිත යැයි කියති. මෙසේ ත් දැඩි වැ ගෙන විවාද කෙරෙති, තමන් තමන්ගේ මැ දෘෂ්ටිසම්මතය සැබවැයි කියති.

සකං භි ධම්මං පරිපූර්ණමානු - ඇතැම් මහණවලුණු කෙනෙක් තමන් තමන්ගේ මැ බලීය දෘෂ්ටි ප්‍රතිපදාව මාගීය 'මෙය සම්මතයැ පරිපූර්ණ යැ අලාමක යැ'යි මෙසේ පවසති...මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'සකං භි ධම්මං පරිපූර්ණමානු' යනු වේ.

අඤ්ඤා ධම්මං පන හිතමානු - ඇතැම් මහණවලුණෝ අත්‍යයාගේ බලීය දෘෂ්ටි ප්‍රතිපදාව මාගීය 'තෙල හිත යැ තෙල නිතින යැ තෙල අවමත යැ තෙල ලාමක යැ තෙල ජත්තක යැ තෙල අලා යැ'යි මෙසේ පවසති, මෙසේ කියති, මෙසේ බෙණෙති, මෙසේ දක්වති, මෙසේ ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'අඤ්ඤා ධම්මං පන හිතමානු' යනු වේ.

ඵවමපි විගහයන විවාදයන්ති - මෙසේ ගෙන දැඩිව ගෙන ග්‍රහණය කොට දැහැගෙන පිටියගෙන විවාද කෙරෙති, කලහ කෙරෙති, භිබ්බ කෙරෙති, විග්‍රහ කෙරෙති, පිරුණුවාද කෙරෙති, අරහල කෙරෙත්: 'තෙපි මේ බලීපිතය නො දන්තවු යැ...ඉදින් පොහොනවු තම් මුදු ගනුව යැ'යි 'ඵවමපි විගහයන විවාදයන්ති' යනු වේ.

සකං සකං සමමුත්තිමානු සම්මං - 'ශාඛිත යැ ලොකය, මේ මැ සැබව අත්‍යය සිත් යැ'යි 'සකං සකං සමමුත්තිමානු සම්මං' යනු වේ. අශාඛිත යැ ලොකය...සත්තී තෙමේ මිරණින් මත්තෙහි නො මැ වෙයි, නො වත්තේ නො වෙයි, මේ මැ සැබවැ අත්‍යය තුළ යැ'යි 'සකං සකං සමමුත්තිමානු සම්මං' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“සකං භි ධම්මං -පෙ- සකං සකං සමමුත්තිමානු සම්මං”යි.

13 - 11

පරස්ස වෙ වමහසිතෙන හිතො
න කොචි ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස,
පුච්ඡ හි අඤ්ඤාස්ස වදන්ති ධම්මං
නිභිතතො සමභි දළහං වදන්තා.

පරස්ස වෙ වමහසිතෙන හිතොති - පරස්ස වෙ වමහසිතකාරණා නිද්දාකාරණා ගරහිතකාරණා උපවදිතකාරණා පරො ඛාලො කොති හිතො නිභිතො ඔමකො ලාමකො ඡත්තකො පරිත්තොති * පරස්ස වෙ වමහසිතෙන හිතො.

න කොචි ධම්මෙසු විසෙසි අස්සාති - ධම්මෙසු න කොචි අස්සො සෙට්ඨො විසිට්ඨො පාමොකෙධා උත්තමො පචරො අස්සාති - න කොචි ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස.

පුච්ඡ හි අඤ්ඤාස්ස වදන්ති ධම්මං නිභිතතොති - බහුකාපි බහුතං ධම්මං වදන්ති උපවදන්ති නිද්දන්ති ගරහන්ති හිතතො නිභිතතො ඔමකතො ලාමකතො ඡත්තකතො පරිත්තතො; බහුකාපි එකස්ස ධම්මං වදන්ති උපවදන්ති නිද්දන්ති ගරහන්ති හිතතො නිභිතතො ඔමකතො ලාමකතො ඡත්තකතො පරිත්තතො; එකොපි බහුත්තං ධම්මං වදන්ති උපවදන්ති නිද්දන්ති ගරහන්ති හිතතො නිභිතතො ඔමකතො ලාමකතො ඡත්තකතො පරිත්තතො; එකොපි එකස්ස ධම්මං වදන්ති උපවදන්ති නිද්දන්ති ගරහන්ති හිතතො නිභිතතො ඔමකතො ලාමකතො ඡත්තකතො පරිත්තතොති - පුච්ඡ හි අඤ්ඤාස්ස වදන්ති ධම්මං නිභිතතො.

සමභි දළහං වදන්තාති - ධම්මො සකායනං, දිට්ඨි සකායනං, පටිපදා සකායනං, මග්ගො සකායනං, සකායනෙන දළහවාදා වීරවාදා බලිකවාදා අවට්ඨිතවාදාති - සමභි දළහං වදන්තා.

තෙනාත හගවා:

“පරස්ස වෙ වමහසිතෙන හිතො
න කොචි ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස,
පුච්ඡ හි අඤ්ඤාස්ස වදන්ති ධම්මං
නිභිතතො සමභි දළහං වදන්තා”ති.

13 - 12

සධම්මපුජා¹ ව පතා තථෙව
යථා පසංසන්ති සකායන්තාති,
සබ්බෙව වාදා² තට්ඨා³ හවෙය්සං
සුද්ධි භි⁴ තෙසං පච්චත්තමෙව.

1. සද්ධම්මපුජා - සිඬු. II. ධම්මෙසු පුජා - ස.

3. තට්ඨා - සිඬු. II. සු.

2. සබ්බෙව වාදා - සස. PTS.

4. සුද්ධි - සිඬු. II

18 - 11

ඉදින් මෙරමා විසින් අවමන් කළ කරුණෙන් හිත වූයෙක් වන්නේ නම්, ධර්මයන් අතුරෙහි කිසිවෙක් විශිෂ්ට වූයේ නො වන්නේය. යම් කෙසෙකින් බොහෝ මහණබමුණෝ මෙරමාගේ දහම නිහිත හෙයින් කියත් ද, සාධකය ධර්මයෙහි දැඩිව කියන්නාහු වෙත් ද එහෙයිනි.

පරසා වෙ චමහසිතෙන හිතො - ඉදින් මෙරමා විසින් අවමන් කළ කරුණෙන් නිසා කළ කරුණෙන් ගැරහු කරුණෙන් නුගුණ කී කරුණෙන් මෙරමා බාලයෙක් හිතයෙක් නිහිතයෙක් අවමතයෙක් ලාමකයෙක් ඡත්තකයෙක් පරිත්තයෙක් වෙ නම් යි 'පරසා වෙ චමහසිතෙන හිතො' යනු වේ.

න කොච ධම්මෙසු විසෙසි අසා - ධර්මයන් අතුරෙහි කිසිවෙක් අහු වූයේ ශ්‍රේෂ්ඨ වූයේ විශිෂ්ට වූයේ පාමොක් වූයේ උතුම් වූයේ ප්‍රචර වූයේ නො වන්නේ නුසි 'න කොච ධම්මෙසු විසෙසි අසා' යනු වේ.

සුළු හි අඤ්ඤාසා වදන්ති ධම්මං නිහිතතො - බොහෝ දෙනාගේ දහම හිත හෙයින් නිහිත හෙයින් ඔමක හෙයින් ලාමක හෙයින් ඡත්තක හෙයින් පරිත්ත හෙයින් කියති උපවාද කෙරෙහි නිසා කෙරෙහි ගරහත්. බොහෝ දෙනා ද එකක්හුගේ දහම හිත - නිහිත - ඔමක - ලාමක - ඡත්තක - පරිත්ත හෙයින් කියති නුගුණ කියති නිසා කෙරෙහි ගරහත්. එකෙකු දු බොහෝ දෙනාගේ දහම හිත - නිහිත - ඔමක - ලාමක - ඡත්තක - පරිත්ත හෙයින් කියති නුගුණ කියති නිසා කෙරෙහි ගරහයි. එකෙකු දු එකක්හුගේ දහම හිත - නිහිත - ඔමක - ලාමක - ඡත්තක - පරිත්ත හෙයින් කියති නුගුණ කියති නිසා කෙරෙහි ගරහා නුසි 'සුළු හි අඤ්ඤාසා වදන්ති ධම්මං නිහිතතො' යනු වේ

සමභි දළ්භං වදන්තා - ධර්ම සාධක මාගී යැ දුෂ්ට සමාගී යැ ප්‍රතිපදාව සමාගී යැ මාගීය සමාගී යයි සාධක මාගීය නෙකු කොට ගෙන දුෂ්ටාද ඇත්තාහු සිටි වාද ඇත්තාහු බලවත් වාද ඇත්තාහු අවසරිතවාද ඇත්තාහු නුසි 'සමභි දළ්භං වදන්තා' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“පරසා වෙ -පෙ- නිහිතතො සමභි දළ්භං වදන්තා”යි.

18 - 12

තවද (ඒ නිෂ්ඨකයෝ ලබ්භිමාගීයත්ව යම්යේ පසසත් නම් සාධක ශාසනා ආදීත්ව පුජාවත් එසේ ම පවත්නේ ය. ඉදින් (ඔහු එහි ප්‍රමාණ වන්නාහු නම්) සියලු ම වාදයෝ සත්‍ය වන්නාහුය. යම් කෙසෙකින් ඔවුන් ගේ ශුද්ධිය තමන් තමන් කෙරෙහි පිහිටියේ ද එහෙයිනි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සබ්බමසුජා ව පනා තථෙවාහි - කතමා සබ්බමසුජා: සකං සත්ථාරං සක්කරොති ගරුකරොති මානෙති පුජෙති ‘අයං සත්ථා සබ්බඤ්ඤා’ති අයං සබ්බමසුජා. සකං බම්මකඛාතං - සකංගණං - සකං දිට්ඨිං - සකං උප්පදං - සකං මහං සක්කරෙති ගරුකරෙති මානෙති පුජෙති “අයං මහො නිය්‍යානිකො”ති අයං සබ්බමසුජා. සබ්බමසුජා ව පනා තථෙවාහි - සබ්බමසුජා තථා තච්ඡා භූතා යාථාචා අච්චරිතාති - සබ්බමසුජා ව පනා තථෙව.

යථා පසංසනති සත්ථායනානිති - බලෙමා සකායනං, දිට්ඨි සකායනං, උප්පදා සකායනං, මහො සකායනං; සකායනානි පසංසනති ථොමෙනති කිත්තෙතනති වණ්ණෙතනති - යථා පසංසනති සකායනානි.

සඤ්ඤව වාදා තථිසා¹ භවෙය්‍යනති - සඤ්ඤව වාදා තථා තච්ඡා භූතා යාථාචා අච්චරිතා භවෙය්‍යනති - සඤ්ඤව වාදා තථිසා¹ භවෙය්‍යං.

සුද්ධි හි² තෙසං පච්චත්තමෙවාහි - පච්චත්තමෙව තෙසං සමණ- බ්‍රාහ්මණානං දුද්ධි විසුද්ධි පරිසුද්ධි මුත්ති විමුත්ති පරිමුත්තිති - සුද්ධි හි² තෙසං පච්චත්තමෙව.

තෙනාත භගවා:

“සබ්බමසුජා ව පනා තථෙව
යථා පසංසනති සකායනානි,
සඤ්ඤව වාදා තථිසා භවෙය්‍යං
සුද්ධි හි² තෙසං පච්චත්තමෙවා”ති.

18 - 18

න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමජ්ඣී
බලෙමසු නිවෙස්ස සමුත්තතිතං,
තස්මා විවාදානි උපාතිවත්තො
න හි සෙට්ඨතො පස්සති බම්මමඤ්ඤං.

න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමජ්ඣීති - ‘තා’ති පටිකෙබ්බො; බ්‍රාහ්මණොති සත්තනතං බම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො -පෙ- අසිතො තාදී පට්ඨවතෙ ස බ්‍රහ්මා. න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමජ්ඣීති බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යො තත්ථි, බ්‍රාහ්මණො න පරතෙය්‍යො; න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො, න පරපට්ඨිභද්දා; ජාතාති පස්සති අසමමුලොකා සමපජාතො පතිස්සතො. “සඤ්ඤ සබ්බාරා අනිච්චා”ති බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යො තත්ථි. බ්‍රාහ්මණො න පරතෙය්‍යො, න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො; න පරපට්ඨිභද්දා ජාතාති පස්සති අසමමුලොකා සමපජාතො පතිස්සතො. “සඤ්ඤ සබ්බාරා දුක්ඛා”ති -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයබ්බමං සබ්බත්තං නිරොධබ්බම”නති බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යො තත්ථි, බ්‍රාහ්මණො න පරතෙය්‍යො, න පරප්පත්තියො, න පරප්පච්චියො; න පරපට්ඨිභද්දා ජාතාති පස්සති අසමමුලොකා සමපජාතො පතිස්සතොති - න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමජ්ඣී.

සබ්බමසුජා ව පනා තපථව - සබ්බමසුජා කච්ඡි ද යත්: “මේ ශාඤ්ඤා තෙම සඵලය යැ”යි සංකීය ශාඤ්ඤාතප සත්කාර කෙරෙයි ගරු කෙරෙයි බුහුමන් කෙරෙයි පුජා කෙරෙයි; මේ ‘සබ්බමසුජා’ යැ. සංකීය ධර්මාඛ්‍යාතයට - සංකීය ගණයට - සංකීය දූෂ්ටයට - සංකීය ප්‍රතිපත්තියට ‘මේ මාගීය නෛයසීංහික යැ’යි සංකීය මාගීයට සත්කාර කෙරෙයි ගරු කෙරෙයි බුහුමන් කෙරෙයි පුජා කෙරෙයි, මේ සබ්බමසුජා යි. සබ්බමසුජා ව පනා තපථව - සංකීය ශාඤ්ඤා ආදීන්ට පුජාව අවිපරිත යැ නොසිත් යැ විදුමාන යැ යාථාවත් යැ නොවෙතත් නුසි ‘සබ්බමසුජා ව පනා තපථව’ යනු වේ.

යථා පසංසන්නි සකායනානි - ධර්මය සිය මග යැ, දූෂ්ටය සිය මග යැ, ප්‍රතිපත්තිය සිය මග යැ, මාගීය සිය මග යැ යි. සංකීය මාගීයන්ට පසංසන්නි තුනි කෙරෙත් ප්‍රකට කෙරෙත් ගුණ කියත් නුසි ‘යථා පසංසන්නි සකායනානි’ යනු වේ.

සමබ්බව වාදා තප්පියා භවෙයස්ස - සියලු මැ වාදයෝ අවිපරිතයෝ තත්ත්වයෝ විදුමානයෝ යාථාවත් වුවෝ නොවෙතත් වුවෝ චන්තාසු නුසි ‘සමබ්බව වාදා තප්පියා භවෙයස්ස’ යනු වේ.

සුද්ධි හි නොසං පච්චත්තමෙව - ඒ මගණවමුණත් ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය තමන් තමන් කෙරෙයි මැ වේ නුසි ‘සුද්ධි හි නොසං පච්චත්තමෙව’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“සබ්බමසුජා ව -පෙ- සුද්ධි හි නොසං පච්චත්තමෙව”යි.

18 - 18

බාහිතපාපි වු බ්‍රාහ්මණතට මෙරමා විසින් ඵලාවිය යුතු ඥානයක් යම්භෙයකින් නැත් ද, දෙසැටදිවු දහමිහි (මෙය මැ සැබවැයි) නිශ්චය කොට දැඩි වැ ගත්තා ලද්දකුත් නැත් ද, එහෙයින් දූෂිට්වාදයත් ඉක්මවු හෙතෙම අන් දහමක් ශ්‍රේෂ්ඨ විසින් නො මැ දක්නේ යි.

න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමත්ථි - ‘ත’ යනු: ප්‍රතික්ෂේප යැ; ‘බ්‍රාහ්මණ’ නම්: සත් ධර්ම කෙනකුත් බාහිත හෙයින් ‘බ්‍රාහ්මණ’ යැ... හේ බ්‍රාහ්මණ යි. න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමත්ථි - බ්‍රාහ්මණතට මෙරමා විසින් ඵලාවිය යුතු බවෙන් නැත; බ්‍රාහ්මණ හෙමේ මෙරමා විසින් අවබෝධ කරවිය යුත්තේ නොවෙයි, මෙරමා විසින් හැදෑරිය යුත්තේ නොවෙයි, පරප්‍රත්‍යය රහිත වූයේ වෙයි, මෙරමා පිළිබඳ වූ පැමිණීම ඇත්තේ නොවෙයි; නොවූයේ වූයේ සමාන්තප්‍රඥ ඇත්තේ සමාන්තමත් වූයේ දැනගනී දක්නේ යි. ‘සියලු සංසාරයෝ අනිත්‍යයෝ යැ’යි බ්‍රාහ්මණතට මෙරමා විසින් ඵලාවිය යුතු බවෙන් නැත, බ්‍රාහ්මණ හෙමේ මෙරමා විසින් අවබෝධ කරවිය යුත්තේ නොවෙයි, මෙරමා බසින් හැදෑරිය යුත්තේ නොවෙයි, පරප්‍රත්‍යය වූයේ නොවෙයි, මෙරමා පිළිබඳ පැමිණීම ඇත්තේ නොවෙයි, නොවූයේ වූයේ සමාන්තප්‍රඥ ඇත්තේ සමාන්තමත් වූයේ (හෙමේ) මැ දැනගනී, දක්නේ යි. ‘සියලු සංසාරයෝ දුඃඛයෝ ය’යි... ‘යම් කිසිවෙක් සමුදයධර්ම වේ නම් ඒ සියල්ල නැතහොත් සුලු ය’යි බ්‍රාහ්මණතට පර විසින් ඵලාවිය යුත්තෙක් නැත, බ්‍රාහ්මණ හෙමේ පරතෙය්‍ය වූයේ නොවෙයි, පර පිළිබඳ හැදෑරීම ඇත්තේ නොවෙයි, පරප්‍රත්‍යය වූයේ නොවෙයි, පර අයත් ගමන් ඇත්තේ නොවෙයි. අසම්මුඛ වූයේ සමාන්තප්‍රඥ ඇත්තේ සමාන්තමත් වූයේ (හෙමේ ම) දැනගනී දක්නේ නුසි ‘න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමත්ථි’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ධම්මෙසු නිවේශ්‍ය සමුග්ගහිතනාති - ‘ධම්මෙසු’ති ආසට්ඨි දිට්ඨි-ගතෙසු; නිවේශ්‍යාති නිවර්තනා, විනිවර්තනා, විවිතිනා, පවිතිනා, තුලසිනා, තීරසිනා, විභාවසිනා, විභූතං කනා, ඔධිගාහො, කිලග්ගාහො, වරග්ගාහො, කොට්ඨාසග්ගාහො උච්චයග්ගාහො, සමුච්චයග්ගාහො, ඉදං සච්චං තථං තච්ඡා භූතං යාථාචං අවිපරිතනති ගහිතං පරාමධං. අභිනිවිට්ඨං අඤ්ඤාසිතං අධිමුත්තං තඤ්ඤා න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති පභිතං සමුච්ඡින්නං වූපසන්නං පටිපස්සදාං. අභබ්බප්පතතිකං ඤාණානාදිනා දුක්ඛනාති - ධම්මෙසු නිවේශ්‍ය සමුග්ගහිතං.

තසමා විවාදාති උපාතිවතෙතනාති - ‘තසමා’ති තසමා තංකාරණං තංගෙතු තප්පච්චයා තනතිදුතා දිට්ඨිකලහාති දිට්ඨිභණ්ඩිතාති දිට්ඨි-විග්ගහාති දිට්ඨිවිවාදාති දිට්ඨිමධනාති උපාතිවතෙතනා අභිකක්කතෙතනා සමතිකක්කතෙතනා විතිවතෙතනාති - තසමා විවාදාති උපාතිවතෙතනා.

න හි සෙට්ඨතො පස්සති ධම්මෙසුදානති - අඤ්ඤං සත්ථාරං ධම්මකම්මානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං අඤ්ඤත්‍ර සතිපට්ඨානෙහි අඤ්ඤත්‍ර සමමප්පධානෙහි අඤ්ඤත්‍ර ඉද්ධිපාදෙහි අඤ්ඤත්‍ර ඉන්ද්‍රියෙහි අඤ්ඤත්‍ර ඛලෙහි අඤ්ඤත්‍ර බොජ්ඣංගෙහි අඤ්ඤත්‍ර අරියා අට්ඨබ්බිකා මග්ගා අග්ගං සෙට්ඨං විසෙට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං ධම්මං න පස්සති න දක්ඛති න ඔලොකෙති න නිජ්ජායති න උපපරික්ඛතිති - න හි සෙට්ඨතො පස්සති ධම්මෙසුදානං.

තෙනාහ ගගවා:

“න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතෙය්‍යමස්සී
ධම්මෙසු නිවේශ්‍ය සමුග්ගහිතං,
තසමා විවාදාති උපාතිවතෙතනා
න හි සෙට්ඨතො පස්සති ධම්මෙසුදානං”නති.

18 - 14

ජානාමි පස්සාමි තප්පච්ච එතං
දිට්ඨියා එකෙ පච්චෙතති සුද්ධං,
අදකම්¹ ටෙ කිං හි තුමස්ස තෙන
අතිසිනා අඤ්ඤාන වදනති සුද්ධං.

ජානාමි පස්සාමි තප්පච්ච එතනති - “ජානාමි”ති පරචිත්තවිජානන-ඤ්ඤාන ජානාමි; පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤාන වා ජානාමි; පස්සාමිති මංසචකත්‍රතා වා පස්සාමි; දිබ්බෙති චකත්‍රතා වා පස්සාමි; තප්පච්ච එතනති එතං තච්ඡං භූතා යාථාචං අවිපරිතනති - ජානාමි පස්සාමි තප්පච්ච එතං.

1. දකඛිති - සු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ධම්මෙසු නිවේෂයා සමූහගතිතං- ‘ධම්මෙසු’ යනු: දෙසැට දිවුගතයන්හි; නිවේෂයා යනු: නිශ්චය කොට විනිශ්චය කොට විමසා වෙසෙසින් විමසා ධුලතය කොට තීරණය කොට හෙළි කොට විභූත කොට අවධි කොට ගැනීමෙන් කොටස් වශයෙන් ගැනීමෙන් උත්තමග්‍රහණයෙන් කොටසා- සත්‍යයන්ගෙන් රුහි වශයෙන් ගැනීමෙන් විශේෂරුහි වශයෙන් ගැනීමෙන් ‘මේ සැබව අවිපරිණාම යැ තත්ත්වය යැ විද්‍යමාන යැ යාථාවත් යැ අවිපරිත යැ’යි ගන්නා ලද්දෙන් දැනගන්නා ලද්දෙන් පිහිටාගන්නා ලද්දෙන් ඇතුළු වැ ගන්නා ලද්දෙන් ඇලීගන්නා ලද්දෙන් නැත, විද්‍යමාන නොවෙයි, නො ලැබෙයි, ප්‍රතිණ යැ සමුවර්තන යැ සන්තිද්‍රවන ලද දුර්ලභ ලද උපතට නො සුදුසු කරන ලද නුවණකින් තෙත් දවන ලද නුසි ‘ධම්මෙසු නිවේෂයා සමූහගතිතං’ යනු වේ.

තසමා විවාදාහි උපාතිවතො - ‘තසමා’ යනු: එකෙයින් එකරුණෙන් ඒ හෙතෙයින් ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ නිදානයෙන් දූෂිතකලයෙන් දූෂිතකලයෙන් දූෂිතවිග්‍රහයන් දූෂිතවිවාදයන් දූෂිතමධගයන් පසු කෙළේ ඉක්මැවූයේ මැනවින් ඉක්මැවූයේ වෙසෙසින් ඉක්මැවූයේ නුසි ‘තසමා විවාදාහි උපාතිවතො’ යනු වේ.

න හි සෙට්ඨතො පසානි ධම්මෙසුදා - සතිපට්ඨානගත් හැර සමයක්ප්‍රධානගත් හැර සාද්ධිපාදගත් හැර ඉන්ද්‍රියගත් හැර බලගත් හැර බොධායතනගත් හැර ආයසීඅපොඛිකිකමායීය හැර අත්‍ය ශාස්තාවක්නු ධර්මා- බ්‍යානගත් ගණයක් දූෂිතයක් ප්‍රතිපත්තියක් මායීයක් අග්‍ර වූ ශ්‍රේෂ්ඨ වූ විශිෂ්ට වූ පාමොක් වූ උතුම් වූ ප්‍රචර වූ දහමක් නො බලයි නො දකි අවලොකනය නො කෙරෙයි නො සිතයි නො විමසා නුසි ‘න හි සෙට්ඨතො පසානි ධම්මෙසුදා’ යනු වේ.

එයින් වදාලග වුදුහු:

“න මුහුණ්ණසං -පෙ- න හි සෙට්ඨතො පසානි ධම්මෙසුදා”යි

18-14

ආතාමි මහණබමුණු කෙනෙක් තෙල එපරිද්දෙන් ම දනිමි දකිමි (කියන්නාහු) දූෂිතයෙන් ශුද්ධිය හදහනි. (සමහෙයකින් ඔවුනකුරෙන් එකෙකු දු) ඉදින් දුටුයේ තවුදු තමාගේ ඒ දකිනගෙන් (දු:බපරිඥානාදි කුමක් සිදුකරන ලද ද, ඔහු (ආයසීමායීය) ඉක්මවා අන් මගෙකින් ශුද්ධිය කියත් ද, නොහොත් (බ්‍රහ්මාදි) ඔවුන් ඉක්මවා අන් මගෙකින් ශුද්ධිය කියත් ද, එහෙයිනි.

ජානාමි පසානි තෙට්ඨ එතං - ‘ජානාමි’ යනු: පරවිත්තවිජානනඥාන- යෙන් දනිමි, පුළුල්විවාසානුසමාතිඥානයෙන් හෝ දනිමි; ‘පසානි’ යනු: මසායින් හෝ දකිමි, දිවැසින් හෝ දකිමි; තෙට්ඨ එතං - තෙල සැබව විද්‍යමාන යැ යාථාවත් යැ අවිපරිත නුසි ‘ජානාමි පසානි තෙට්ඨ එතං’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දිට්ඨියා එකෙ පච්චිකන්ති සුද්ධිනති - දිට්ඨියා එකෙ සමණ්ණාගාමිණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චිකන්ති සසසනො ලොකො ඉදමෙව සචං මොඝමඤ්ඤානති දිට්ඨියා එකෙ සමණ්ණාගාමිණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චිකන්ති; අසසනො ලොකො - පෙ - තෙව තොති න න හොති තපානතො පරමිමරණා ඉදමෙව සචං මොඝමඤ්ඤානති - දිට්ඨියා එකෙ සමණ්ණාගාමිණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං පච්චිකන්ති - දිට්ඨියා එකෙ පච්චිකන්ති සුද්ධිං.

අදකම්¹ වෙ කිං හි කුමස්ස තෙනාති - “අදකම්”ති පරිචිතත- විජාතතඤ්ඤෙන වා අදකම්, පුබ්බන්තිවාසොත්ථස්සඤ්ඤෙන වා අදකම්; මංසවකවුතා වා අදකම්; දිබ්බන්ති වකවුතා වා අදකම්ති - අදකම් වෙ; කිං හි කුමස්ස තෙනාති - තස්ස තෙන දස්සතෙන කිං කතං? න උක්ඛපරිඤ්ඤා අපි; න සමුදයස්ස පභානං අපි; න මග්ගනාවතා අපි; න රාගස්ස සමුච්ඡේදපභානං අපි; න දෝසස්ස සමුච්ඡේදපභානං අපි; න මොහස්ස සමුච්ඡේදපභානං අපි; න කිලෙසානං සමුච්ඡේදපභානං අපි; න නංසාරවට්ඨස්ස උපච්ඡේදො අපිති - අදකම්¹ වෙ කිං හි කුමස්ස තෙන.

අතිසිත්වා අඤ්ඤාන වදන්ති සුද්ධිනති - තෙ තිත්ථියා සුද්ධිමග්ගං විසුද්ධිමග්ගං පරිසුද්ධිමග්ගං වොදනමග්ගං පරියොදනමග්ගං අතික්කමිත්ථා සමතික්කමිත්ථා විතිවතතිත්ථා අඤ්ඤාන සතිපට්ඨානෙනති අඤ්ඤාන සම්මප- ඛානෙනති අඤ්ඤාන ඉද්ධිපාදෙති අඤ්ඤාන ඉද්ධියෙති අඤ්ඤාන බලෙති අඤ්ඤාන බොජ්ඣංගිහති අඤ්ඤාන අරියා අට්ඨබ්බිකා මග්ගා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදන්ති කප්ථන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති, එවමපි, අතිසිත්වා අඤ්ඤාන වදන්ති සුද්ධිං. අප්චා බුද්ධා ව බුද්ධසාවකා ව පච්චිකන්ති ව තෙසං තිත්ථියානං අසුද්ධිමග්ගං අවිසුද්ධි- මග්ගං අපරිසුද්ධිමග්ගං අවොදනමග්ගං අපරියොදනමග්ගං අතික්කමිත්ථා සමතික්කමිත්ථා විතිවතතිත්ථා චතුති සතිපට්ඨානෙනති චතුති සම්මපඛානෙනති චතුති ඉද්ධිපාදෙති පඤ්චති ඉද්ධියෙති පඤ්චති බලෙති සත්තති බොජ්ඣංගිහති අරියෙත අට්ඨබ්බිකෙන මග්ගෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං වදන්ති කප්ථන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති එවමපි - අතිසිත්වා අඤ්ඤාන වදන්ති සුද්ධිං.

තෙනාග භගවා:

“ජාතාමි පස්සාමි තප්ථෙ එතං
දිට්ඨියා එකෙ පච්චිකන්ති සුද්ධිං,
අදකම් වෙ කිං හි කුමස්ස තෙන
අතිසිත්වා අඤ්ඤාන වදන්ති සුද්ධි”න්ති.

13 - 15

පස්සං තරො දකඛනි¹ නාමරූපං
දිස්වාන වා ඤාස්සති² තාතිමෙම,
කාමං බහුං පස්සාතු අපකං වා
න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්ති.

1. දකඛනි - සු.

2. වාඤ්ඤාස්සති - PTS.

දිවසියා එකෙ පච්චන්ති සුඤ්ඤාං - ඇතැම් මහණවලුණු කෙනෙක්
 ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය හදහනි; ලොකය
 ශාක්‍යයා යැ මේ මැ සැබව, අත්‍යය මොහොත යි දූෂිතයෙන් ඇතැම් මහණ
 බවුණු කෙනෙක් ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය
 හදහනි; 'ලොකය අශාක්‍යයා යැ...තථාගතයා මරණින් මතු නො මැ වෙයි,
 නො වන්නේ නො වෙයි, මේ මැ සැබව අත්‍යය මොහොත යි දූෂිතයෙන්
 ඇතැම් මහණවලුණු කෙනෙක් ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය
 පරිමුක්තිය හදහන් නුයි 'දිවසියා එකෙ පච්චන්ති සුඤ්ඤාං' යනු වේ.

අදකම් වෙ කිං හි කුමස්ස තෙන - 'අදකම්' යනු: පරිසිත් දන්තා
 නුවණින් හෝ, පෙරපිණු කදපිළිවෙල සිහි කරන නුවණින් හෝ, මසැසිත්
 හෝ, දිවැසිත් හෝ දුටුයේ නුයි 'අදකම් වෙ' යනු වේ. කිං හි කුමස්ස
 තෙන - ඔහුගේ ඒ දැක්මෙන් කුමක් කරන ලද ද? දූෂිතවලක් නැත,
 සමුදයප්‍රභාණයෙක් නැත, මායිභාවතායෙක් නැත, ඵලය ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමෙන්
 නැත, රාගයාගේ සමුවේදප්‍රභාණයෙක් නැත, දෝෂයාගේ සමුවේද-
 ප්‍රභාණයෙක් නැත, මොහොතේ සමුවේදප්‍රභාණයෙක් නැත, කෙලයයන්ගේ
 සමුවේදප්‍රභාණයෙක් නැත, සංසාරවෘත්තයාගේ සිදිමෙන් නැත් නුයි
 'අදකම් වෙ කිං හි කුමස්ස තෙන' යනු වේ.

අතිසිත්‍ථා අඤ්ඤාන වදන්ති සුඤ්ඤාං - ඒ තිථිකයෝ ශුද්ධිමායීය
 විශුද්ධිමායීය පරිශුද්ධිමායීය පණ්ඩිතමායීය ප්‍රභාවත් මායීය ඉක්මවා
 මොනවට ඉක්මවා වෙසෙසින් ඉක්මවා සතර සිව්වත් හැරපියා සමත්-
 ප්‍රධානගත් - සාද්ධිපාදගත් - ඉන්ද්‍රියගත් - බලගත් - බොධ්‍යඛගත් - ආර්‍ය-
 අවොඛිකමායීය හැරපියා ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය
 පරිමුක්තිය පවසති, කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි-
 මෙසේත් 'අතිසිත්‍ථා අඤ්ඤාන වදන්ති සුඤ්ඤාං' යනු වේ. නොහොත්
 බුදුවරයෝ ද බුදුසම්මෝ ද පසේබුදුහු ද ඒ තිථිකයන්ගේ අශුද්ධිමායීය
 අවිශුද්ධිමායීය අපරිශුද්ධිමායීය අපණ්ඩිතමායීය අප්‍රභාසවරමායීය ඉක්මවා
 මොනවට ඉක්මවා වෙසෙසින් ඉක්මවා සතර සතිපට්ඨානගත් ගෙන්
 සතර සමත්ප්‍රධානගත්ගෙන් සතර සාද්ධිපාදගත් ගෙන් පඤ්ඤාන්තරායගත්
 ගෙන් පඤ්ඤාන්තරායගත් සප්තව්‍යවහාරගත්ගෙන් ආර්‍යඅවොඛික-
 මායීගෙන් ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය පවසති
 කියති බෙණෙති දක්වති ව්‍යවහාර කෙරෙත් නුයි මෙසේත් 'අතිසිත්‍ථා
 අඤ්ඤාන වදන්ති සුඤ්ඤාං' යනු වේ.

එසින් වදනු ලබන බුදුහු:

“ජානාමි පසානාමි -පෙ- අතිසිත්‍ථා අඤ්ඤාන වදන්ති සුඤ්ඤාං”යි.

සත්ති තෙමේ (පරිවත්තවිජාතනඤ්ඤාදියෙන්) බලනුයේ තාමරූපය
 (තිත්‍යාදි විසින්) දක්නේ ය, දැක ඒ තාමරූපයන් ම (තිත්‍යාදි විසින්)
 දැකගන්නේය. එකාන්තරයෙන් (තෙතෙම) බොහෝ කොට හෝ මද ව හෝ
 දක්නේ ය. බුද්ධාදි කුශලයෝ ඒ දර්ශනයෙන් සංසාර ශුද්ධිය නො මැ
 කියත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පසං නගේ දකඛනී නාමරූපනති - පසං නරේ, පරචිත්තචීජානන-
ඤ්ඤෙන වා පසංනෙතා පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤෙන වා පසංනෙතා
මංසවකුක්කා වා පසංනෙතා දිබ්බෙන වකුක්කා වා පසංනෙතා නාම-
රූපංශෙව දකඛනී නිව්චතො සුඛතො අත්තනො; න තෙසං ධම්මානං
සමුදයං වා අත්ථගිහමිං වා අස්සාදං වා ආදීතවං වා නිස්සරණං වා
දකඛනීති - පසං නරො දකඛනී තාමරූපං.

දිස්වාන වා ඤාස්සති තානිමෙවානි - 'දිස්වා'ති පරචිත්තඤ්ඤෙන
වා දිස්වා පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤෙන වා දිස්වා මංසවකුක්කා වා දිස්වා
දිබ්බෙන වකුක්කා වා දිස්වා තාමරූපංශෙව දිස්වා ඤාස්සති නිව්චතො
සුඛතො අත්තනො; න තෙසං ධම්මානං සමුදයං වා අත්ථගිහමිං වා අස්සාදං
වා ආදීතවං වා නිස්සරණං වා ඤාස්සතිති - දිස්වාන වා ඤාස්සති තානිමෙව.

කාමං ඛන්තං පසංසද්ධං අප්පකං වානි - කාමං ඛන්තං වා පසංනෙතා
නාමරූපං අප්පකං වා නිව්චතො සුඛතො අත්තනොති - කාමං ඛන්තං පසංසද්ධං
අප්පකං වා.

න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්තීති - 'කුසලා'ති යෙ තෙ ඛනිකුසලා
බාහුකුසලා ආශතතකුසලා පටිච්චසම්මුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා
සමමප්පාදකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉද්ධිකුසලා බලකුසලා ඛොජ්ඣකුසලා
කුසලා මහකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා පරචිත්තඤ්ඤෙන වා
පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤෙන වා මංසවකුක්කා වා දිබ්බෙන වකුක්කා වා
නාමරූපදස්සනෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තං විමුත්තං පරිමුත්තං
න වදන්ති, න කථෙන්නති, න භණන්ති, න දීප්පන්නති, න වොහරන්තිති-
නති තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්ති.

තෙනාහ භගවා:

“පසං නරො දකඛනී නාමරූපං
දිස්වාන වා ඤාස්සති තානිමෙව,
කාමං ඛන්තං පසංසද්ධං අප්පකං වා
න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්තී”ති.

18 - 16

“තිවිස්සවාදී න හි සුඛචිතායො
පකප්පිතං දිට්ඨි පුරෙකකිරානො,
යං නිසසිතො තත්ථ සුභංවදන්තො
සුද්ධිංවදෙ තත්ථ තථද්දසා සො.

පසු. නාමය දක්වන නාමරූපා - බලන්නා වූ සත්ත්ව තෙමේ පරසින් දන්නා නුවණින් හෝ දක්නේ පෙර විසූ කදපිළිවෙල සිහිකරන නුවණින් හෝ දක්නේ මසැසින් හෝ දක්නේ දිවැසින් හෝ දක්නේ නාමරූපය මැනිත්‍ය හෙයින් සුබහෙයින් ආත්ම හෙයින් දක්නේ ය. ඒ ධර්මයන්ගේ ඉපදීම හෝ නැසීම හෝ ආඥාදය හෝ ආදීනවය හෝ නිසාරණය හෝ නොදක්නේ නුසි 'පසු. නරො දක්වන නාමරූපා' යනු වේ.

දිස්වාන වා ඤාසාති තානිමෙව - 'දිස්වා' යනු: පරසින් දන්නා නුවණින් හෝ දැක, පෙර විසූ කදපිළිවෙල සිහිකරන නුවණින් හෝ දැක මසැසින් හෝ දැක, දිවැසින් හෝ දැක, නාමරූපය ම දැක නිත්‍ය හෙයින් සුබ හෙයින් ආත්මහෙයින් දැනගන්නේය; ඒ ධර්මයන්ගේ ඉපදීම හෝ නැසීම හෝ ආඥාදය හෝ ආදීනවය හෝ නිසාරණය හෝ නොදැනගන්නේ නුසි 'දිස්වාන වා ඤාසාති තානිමෙව' යනු වේ.

කාමං ඛන්ධං පසංඝාදාදිසංඝං වා - එකානන්තයෙන් බොහෝ කොට හෝ මද කොට හෝ නාමරූපය බලනුයේ නිත්‍ය හෙයින් සුබ හෙයින් ආත්ම හෙයින් දක්නේ නුසි 'කාමං ඛන්ධං පසංඝාදාදිසංඝං වා' යනු වේ.

න භි තෙන සුද්ධං කුසලා වදනති - 'කුසලා' යනු: බුද්ධාදි යම් කෙනෙක් තුමු සකකියන්ති දක්ෂ වූවාහු ද බාතුන්ති - ආයතනයන්ති - ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පාදයෙහි - සතිපට්ඨානයන්ති - සමස්ත්ප්‍රධානයන්ති - සාද්ධිපාද - යන්ති - ඉන්ද්‍රියයන්ති - බලයන්ති - බොධාඛ්‍යයන්ති - මාභීයෙහි - එලයෙහි - නිව්‍යාණයෙහි දක්ෂ වූවාහු ද ඒ දක්ෂයෝ පරසින් දන්නා නුවණින් හෝ පෙරවිසූ කදපිළිවෙල සිහිකරන නුවණින් හෝ මසැසින් හෝ දිවැසින් හෝ නාමරූප දැකීමෙන් ශුද්ධිය විශුද්ධිය පරිශුද්ධිය මුක්තිය විමුක්තිය පරිමුක්තිය නොපවසති නොකියති නොබෙණෙති නොදක්වති නොව්‍යවහාර කෙරෙත් නුසි 'න භි තෙන සුද්ධං කුසලා වදනති' යනු වේ.

එයින් වදාලන මුදුන:

"පසු. නරො -පෙ- න භි තෙන සුද්ධං කුසලා වදනති"යි

18 - 16

(යමෙක් දෘටියෙහි) පිහිටා කියන්නේ වේ ද (හෙතෙම) නොමැදුවන් ගික්මිය ගැනි වෙයි. සිහින් ගන්නා ලද දෘටිය පෙරවූ කොට ගැසිරෙනුයේ යම් ශාස්තෘ ආදියක් ඇසුරු කරනුයේ එහි ශුභවාද ඇතියේ ඒ සාකික දෘටියෙහි ශුද්ධිය කියන්නේ වේ ද, හෙතෙම ඒ දෘටිය එසේ මැ දුටුයේ වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නිව්‍යාසවාදී න හි සුඛඛිනායොති - ‘සංස්සතො ලොකො ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’¹ නති නිව්‍යාසවාදී, අසංස්සතො ලොකො - ථෙව තොති, න න හොති තථාගතො පරමමරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’ නති නිව්‍යාසවාදී; න හි සුඛඛිනායොති නිව්‍යාසවාදී දුඛිනියො දුප්පඤ්ඤාපියො¹ දුන්නිජ්ඣාපියො දුපොක්ඛාපියො දුප්පසාදියොති - නිව්‍යාසවාදී න හි සුඛඛිනායො.

සංකප්පිතං දිට්ඨි පුරෙකකරානොති - කප්පිතං පකප්පිතං අභිසංඛිතං සංකප්පිතං දිට්ඨිං පුරෙකකරං කතො වරති, දිට්ඨිවිච්ඡො දිට්ඨිකකතු දිට්ඨාධි - පතෙත්තො දිට්ඨියා පරිවාරිතො වරතීති - පකප්පිතං දිට්ඨි පුරෙකකරානො.

යං නිසසිතො තත්ථ සුභංවදනොති - ‘යං නිසසිතො’ ති යං සත්ථාරං ධම්මකතාං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං නිසසිතො සන්නිසසිතො අලජ්ජිතො උපගතො අජේඣාසිතො අධිමුතොති යං නිසසිතො; තත්ථාති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලභියා; සුභං - වදනොති පුත්‍රවාදෙ සොගතවාදෙ පණ්ණිතවාදෙ චීරවාදෙ ඤායවාදෙ කෙතුවාදෙ ලක්ඛණවාදෙ කාරණවාදෙ ථාතවාදෙ සකාය ලභියාති - යං නිසසිතො තත්ථ සුභංවදනො.

සුද්ධිංවදෙ තත්ථ තථද්දසා යොති - සුද්ධිවාදෙ විසුද්ධිවාදෙ පරිසුද්ධි - වාදෙ පරියොදනවාදෙ, අථවා සුද්ධිදස්සනො විසුද්ධිදස්සනො පරිසුද්ධි - දස්සනො වොදනදස්සනො පරියොදනදස්සනොති සුද්ධිංවදෙ; තත්ථාති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලභියා තථං තච්ඡං භූතං යාථාං අවිපරිතනති අද්දස අදක්ඛ් අපස්සි පටිච්ඡක්ඛිති - සුද්ධිං - වදෙ තත්ථ තථද්දසා යො.

තෙනාග ගතවා:

“නිව්‍යාසවාදී න හි සුඛඛිනායො
පකප්පිතං දිට්ඨිපුරෙකකරානො,
යං නිසසිතො තත්ථ සුභංවදනො
සුද්ධිංවදෙ තත්ථ තථද්දසා යො” ති.

18 - 17

න බ්‍රාහ්මණො කප්පමුපෙති සංඛං
න දිට්ඨිසාරී තපි ඤාණබහු,
ඤානා ව සො සම්මුතිසො පුට්ඨ්ථා
උපෙකඛති උග්ගණනති මඤ්ඤ.

1. දුප්පඤ්ඤාපියො - ථෙවො, භො.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නිවිසංචාදී න හි සුඛබ්බාසො - ‘ශාඛින යැ ලොකය මේ මැ සැබව අත්‍යය මොස යැ’යි පිහිටා කියනුයේ; ‘අශාඛින යැ ලොකය...’සත්ති තෙමේ මරණින් මතු නොමැ වෙයි නො වන්නේ නො වෙයි, මේ මැ සැබව අත්‍යය මොස යැ’යි පිහිටා කියනුයේ; න හි සුඛබ්බාසො- පිහිටා කියන සුද්දාල තෙම හික්මවනු දුෂකර යැ හඟවනු දුෂකර යැ විමසවනු දුෂකර යැ දක්වනු දුෂකර යැ පහදවනු දුෂකර වේ නුසි ‘නිවිසංචාදී න හි සුඛබ්බාසො’ යනු වේ.

පකපපිතං දිට්ඨි පුරෙකඛන්තො - කල්පිත වූ ප්‍රකල්පිත වූ අභිසංසකාත වූ මොනොවට පිහිටුවන ලද දූෂිත පෙරවූ කොට හැසිරෙයි, දූෂිත බාජ කොට ඇතිගේ දූෂිත කෙනෙලි කොට ඇතිගේ දූෂිත අභිපති කොට ඇතිගේ දූෂිතයන් පිරිවරන ලද්දේ හැසිරේ නුසි ‘පකපපිතං දිට්ඨි- පුරෙකඛන්තො’ යනු වේ.

යං නිසසිතො තත්ථ සුභංචදානො - ‘යං නිසසිතො’ යනු: යම් ශාක්‍යාවක්නු බමුවන්නායක් ගණයක් දූෂිතයක් ප්‍රතිපත්තියක් මාගියක් ඇසුරු කෙළේ මොනවට ඇසුරු කෙළේ ඇලුණේ එළැඹියේ පිවිසියේ බැසගත්තේ නුසි ‘යං නිසසිතො’ යනු වේ; තත්ථ යනු: සාධකය දූෂිතයෙහි සිය කැමැත්තෙහි සිය රුචිතයෙහි සිය ලබ්ධියෙහි; සුභංචදානො යනු: සාධකය ලබ්ධියෙහි ඉන්වාද ඇතිගේ ශෝභනවාද - පණ්ණිතවාද - ස්වරවාද - න්‍යායවාද - තෙත්වාද - ලක්ෂණවාද - කාරණවාද - සාධනවාද ඇතිගේ නුසි ‘යං නිසසිතො තත්ථ සුභංචදානො’ යනු වේ.

සුඤ්චිදෙ තත්ථ තථදදසා සො - ‘ඉඤ්චිවාද ඇතිගේ විභුඤ්චිවාද - පරිභුඤ්චිවාද - පණ්ණිතවාද - ප්‍රාසාරිවාද ඇතිගේ; නොහොත් ඉඤ්චිය දක්නේ විභුඤ්චිය දක්නේ පරිභුඤ්චිය දක්නේ පණ්ණිතද්වීත ඇතිගේ ප්‍රාසාරිද්වීත ඇතිගේ නුසි - ‘සුඤ්චිදෙ’ යනු වේ; තත්ථ යනු: සාධකය දූෂිතයෙහි සාධකය ස්ථානනයෙහි සාධකය රුචිතයෙහි සාධකය ලබ්ධියෙහි සත්‍යය තත්‍යය භූත යැ යාචාවන් යැ අවිපරිත යැ’යි දුටුගේයැ දක්කේ යැ ද්වීතය කෙළේ යැ ප්‍රතිවේධ කෙළේ නුසි ‘සුඤ්චිදෙ තත්ථ තථදදසා සො’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුසු:

“නිවිසංචාදී -පෙ- සුඤ්චිදෙ තත්ථ තථදදසා සො”යි.

18 - 17

සමිණාසුට බ්‍රාහ්මණ තෙමේ නුවණින් දැන තාමණාදූෂිතකල්පයට නො පැමිණෙයි. දූෂිතයෙහි හැසිරෙනුයේ නො වෙයි. සමාපත්තිඥානාදියෙන් කුප්‍රාණාබ්බි ඇත්තේ නො ද වෙයි. තවද ගෞරවම පුත්‍රදුප්පත් කෙරෙත් උපන් දෙසැට දූෂිත් දැන උපෙක්ඛා කෙරෙයි. අත්‍යයේ දූෂිත ගනිත්.

න චාත්මණො කසමුපෙති සබ්බන්ති - 'නා'ති පටිකේඛපො; චාත්මණොති සත්තනතං බම්මානං බාහිතත්තා චාත්මණො-පෙ- අභිකො තාදි පවුච්චතෙ ස චුත්ථා; කසමාති ථෙව කප්පා: නණ්ණාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච -පෙ- අයං තණ්ණාකප්පො-පෙ- අයං දිට්ඨිකප්පො; සබ්බා වුච්චති ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජානන්තා -පෙ- අමොහො බමමවිවතො සමමදිට්ඨි; න චාත්මණො කසමුපෙති සබ්බන්ති චාත්මණො සබ්බාය ජාතිකා තුලසිකා තීරසිකා විභාවසිකා විතුතං කන්තා: 'සබ්බෙ සබ්බාරා අනිච්චාති, සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛායි-පෙ- යං කිඤ්චි සද්දයබමමං සබ්බං තා නිරොධබමම'න්ති සබ්බාය ජාතිකා තුලසිකා තීරසිකා විභාවසිකා විතුතං කන්තා තණ්ණාකප්පං වා දිට්ඨිකප්පං වා තෙනි, න උපෙති, න උපෙති, න උපෙති, න ගණ්ණාති, න පරාමසති, තාහිතිවිසතිති - න චාත්මණො කසමුපෙති සබ්බං.

න දිට්ඨිසාරි නපි ඤාණබන්ධුති - තස්ස ආසවසී දිට්ඨිගතාති පතිනාති සමුච්චිනාති වූප්පනනාති පටිප්පසංඛාති අභබ්බුප්පතතිකාති ඤාණගතිනා දක්ඛාති; සො දිට්ඨියා න යායති න තියන්ති න වුත්තති න සංහරිසන්ති; නපි තං දිට්ඨිගතං සාරතො පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡතිති 'න දිට්ඨිසාරි' නපි ඤාණබන්ධුති අට්ඨසමාපතති ඤාණෙන වා පඤ්චාභිඤ්ඤාඤාණෙන වා මිච්ඡාඤ්ඤාණෙන වා තණ්ණාබන්ධං වා දිට්ඨිබන්ධං වා ත තරොති න ජනෙති න සඤ්ජනෙති න තිබ්බතෙතති නාහිතිබ්බතෙතතිති - න දිට්ඨිසාරි නපි ඤාණබන්ධු.

ඤාතො ව සො සමමුතිසො පුට්ඨජායි - 'ඤාතො'ති ඤාතො ජාතිකා තුලසිකා තීරසිකා විභාවසිකා විතුතං කන්තා: 'සබ්බෙ සබ්බාරා අනිච්චාති ඤාතො ජාතිකා තුලසිකා තීරසිකා විභාවසිකා විතුතං කන්තා: 'සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛායි -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයබමමං සබ්බං තං නිරොධබමම'න්ති ඤාතො ජාතිකා තුලසිකා තීරසිකා විභාවසිකා විතුතං කන්තා ති- ඤාතො ව සො; සමමුතිසො වුච්චන්ති ආසවසී දිට්ඨිගතාති දිට්ඨිසමමුතිතො; පුට්ඨජාති පුට්ඨජනෙති ජතිතා වා තා සමමුතිසොති පුට්ඨජා, පුට්ඨ නානාජනෙති ජජිතා වා තා සමමුච්චිසොති පුට්ඨජාති - ඤාතො ව සො සමමුතිසො පුට්ඨජා.

උපෙක්ඛති උග්ගණ්ණනති මඤ්ඤෙති - අඤ්ඤෙ තණ්ණාවසෙහ දිට්ඨිව-සෙහ ගණ්ණනති පරාමසනති අහිතිවිසනති, අරහා උපෙක්ඛති, න ගණ්ණාති න පරාමසති, තාහිතිවිසතිති - උපෙක්ඛති උග්ගණ්ණනති මඤ්ඤෙති.

තෙනාහ ගගවා:

“න චාත්මණො කසමුපෙති සබ්බං
න දිට්ඨිසාරි නපි ඤාණබන්ධු,
ඤාතො ව සො සමමුතිසො පුට්ඨජා
උපෙක්ඛති උග්ගණ්ණනති මඤ්ඤෙති”යි.

න චායමණො ඤාපමුපෙති සංඛං - 'ත' යනු: ප්‍රතික්ෂේප යැ චායමණො - සර්ව ධර්ම තෙතකුන් බැහැර කළ බැවින් චායමණ යැ... හේ චායමණ යැයි කියනු ලැබේ. ඤාපො යනු: තාමණාකල්ප යැ දෘෂ්ටිකල්ප යැයි කල්ප දෙකෙකි... මේ දෘෂ්ටිකල්ප යයි. සංඛං යයි ඥානය කියනු ලැබෙයි, යම් ප්‍රඥාවක් පර්ජානන්යයක්. අමොක්ඛධර්මාන ධර්මවිවයයෙක් සමයන්- දෘෂ්ටියක් වේ ද එයයි න චායමණො ඤාපමුපෙති සංඛං - ක්ෂීණාත්‍රව චායමණ නුවණින් දැන තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විභූත කොට 'සියලු සංඝකාරයෝ අනිත්‍යයෝ යැ'යි 'සියලු සංඝකාරයෝ දුඃඛයෝ යැ'යි... යම් කිසිවෙක් සමුදයධර්ම වේ නම් ඒ සියල්ල තැසෙන සුලු යැ'යි නුවණින් දැන තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විභූත කොට තාමණා කල්පයට හෝ දෘෂ්ටිකල්පයට හෝ නොඑයි, නො පැමිණෙයි, නොඑළැස්වෙයි, නොගනී, නො දැනගනී, නො පිටිසිසේ නුසි 'ත චායමණො ඤාපමුපෙති සංඛං' යනු වේ.

න දිට්ඨිසාරී තපි ඤාණබඤ්ඤා - ඔහු විසින් දෙසැට දිවුගතයෝ ප්‍රතිණ කරන ලද්දහු ය, සිද්ධිත ලද්දහු ය, සංහිදුවන ලද්දහු ය, දුර්ලභ ලද්දහු ය, උපතට නො සුදුසු කරන ලද්දහු ය, නුවණින් තෙත් දවන ලද්දහු ය; හෙතෙම දෘෂ්ටිය විසින් නො යවනු ලැබෙයි, නො කියනු ලැබෙයි, නො වහනු ලැබෙයි, නො හරිනු ලැබෙයි; ඒ දෘෂ්ටිගතය සාරභෙයින් නො ද දැනගනී, නො පැමිණෙයි නුසි - 'ත දිට්ඨිසාරී' යනු වේ. න පි ඤාණබඤ්ඤා - අමට්ඨමාපත්තිඥානයෙන් හෝ පඤ්චාභිඥානයෙන් හෝ මිත්තාඥානයෙන් හෝ තාමණාබන්ධය හෝ දෘෂ්ටිබන්ධය හෝ නො කෙරෙයි, නො දනවයි, නුපදවයි නො නිපදවයි, අතිශයින් නුපදවා නුසි 'ත දිට්ඨිසාරී ත'පි ඤාණබඤ්ඤා' යනු වේ.

ඤාණා ව සො සමමුතිසො පුපුර්ජා - 'ඤාණා' යනු: දැන, දැනගෙන තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විභූත කොට, සියලු සංඝකාරයෝ අනිත්‍යයෝ යැ'යි දැන දැනගෙන තුලනය - තීරණය - විභාවනය කොට විභූත කොට, 'සියලු සංඝකාරයෝ දුඃඛයෝ යැ'යි... යම් කිසි සමුදයධර්මයක් වේ නම් ඒ සියල්ල තැසෙන සුලු යැ'යි දැන දැන ගෙන තුලනය - තීරණය - විභාවනය කොට විභූත කොට නුසි 'ඤාණා ව සො' යනු වේ; සමමුතිසො'යි දෙසැට දිවුගතයෝ දෘෂ්ටිසම්මතිය කියනු ලැබෙත්; පුපුර්ජා යනු: ඒ සම්මතිය පුහුදුවන විසින් උපදවන ලද්දහු නුසි 'පුපුර්ජා' යනු වේ, ඒ සම්මතිය බොහෝ වූ තානා ජනයන් විසින් උපදවන ලද්දහු නුසි හෝ 'පුපුර්ජා' නම් වෙන් නුසි 'ඤාණා ව සො සමමුතිසො පුපුර්ජා' යනු වේ.

උපෙක්ඛති උග්ගණනාති මඤ්ඤා - අන්‍යයෝ තාමණාවගයෙන් දෘෂ්ටිවයයෙන් ගනිති, දැනගනිති, පිටිසෙත්; රහත් තෙම උපෙක්ඛා කෙරෙයි නො ගනී නො දැනගනී නො පිටිසෙත් නුසි 'උපෙක්ඛති උග්ගණනාති මඤ්ඤා' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“න චායමණො -පෙ- උග්ගණනාති මඤ්ඤා”යි.

18 - 18

විසජ් ගන්ධානි මුනිබ් ලොකෙ
විවාදජාතෙසු න වග්ගසාරී,
සත්තො අසත්තාසු උපෙක්ඛිතො සො
අනුක්ඛංගො උග්ගන්තනති මඤ්ඤෙ.

විසජ් ගන්ධානි මුනිබ් ලොකෙයි - 'ගන්ධා'ති වතතාරො ගන්ධා: අභිජ්ඣා කායගන්ධො, බ්‍යාපාදෙ කායගන්ධො, සීලබ්බතපරාමාසො කාය-ගන්ධො, ඉදංසම්මාභිනිවෙසො කායගන්ධො, අත්තතො දිට්ඨියා රාගො අභිජ්ඣා කායගන්ධො, පරවාදෙසු ආඝාතො අප්පච්චිගො බ්‍යාපාදෙ කාය-ගන්ධො, අත්තතො සීලං වා චතං වා සීලබ්බතං වා පරාමසයි සීලබ්බත-පරාමාසො කායගන්ධො, අත්තතො දිට්ඨි ඉදංසම්මාභිනිවෙසො කායගන්ධො, විසජ්ජාති ගන්ධෙ වොස්සජ්ජාතො විසජ්ජ; අථවා ගන්ධෙ ගච්ඡෙත ගන්ධානිතො බ්‍රහ්ම¹ විබ්‍රහ්ම¹ ආබ්‍රහ්ම¹ ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පට්ඨිමුද්ධො බ්‍රහ්මානෙ ථොට්ඨිතො වා විසජ්ජ; යථා වග්ගං වා රථං වා සකථං වා සන්ධානිකං වා සජ්ජං විසජ්ජං කුණ්ඩානති විකොපෙනති, එවමෙවං ගන්ධෙ වොස්සජ්ජාතො වා විසජ්ජ; අථවා ගන්ධෙ ගච්ඡෙත ගන්ධානිතො බ්‍රහ්ම විබ්‍රහ්ම ආබ්‍රහ්ම ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පට්ඨිමුද්ධො² බ්‍රහ්මානෙ ථොට්ඨිතො වා විසජ්ජ; මුනිති මොනං චුම්මයි ඤ්ඤං -පෙ- සම්මතාලම්භිවෙ සො මුනි; ඉධාති ඉඤ්ඤා දිට්ඨියා -පෙ- ඉමසම්මං මනුස්සලොකති - විසජ්ජ ගන්ධානි මුනිබ් ලොකෙ.

විවාදජාතෙසු න වග්ගසාරීයි - විවාදජාතෙ සඤ්ජාතෙ තිබ්බතෙත අභිනිබ්බතතො පාතුගුණා³ ඡ්ඤාතයි. ගච්ඡෙනෙසු ඡ්ඤාතයි. ගච්ඡෙනෙසු ගච්ඡාතයි. ගච්ඡෙනෙසු මොහාතයි. ගච්ඡෙනෙසු න ඡ්ඤාතයි. ගච්ඡාති, න ඡ්ඤාතයි. ගච්ඡාති, න ගච්ඡාති. ගච්ඡාති, න මොහාතයි. ගච්ඡාති, න රාගවසෙත ගච්ඡාති, න ඡ්ඤාතයි. ගච්ඡාති, න මොහවසෙත ගච්ඡාති, න මානවසෙත ගච්ඡාති, න දිට්ඨිවසෙත ගච්ඡාති, න උග්ගච්ඡාත ගච්ඡාති, න විච්ඡිච්ඡාත ගච්ඡාති, න අනුසංච්ඡාත ගච්ඡාති, න වග්ගෙති බ්‍රහ්මෙති යායති නිශ්චි වුග්ගති සංගච්ඡාති - විවාදජාතෙසු න වග්ගසාරී.

සත්තො අසත්තාසු උපෙක්ඛිතො සොති - 'සත්තො'යි රාගස්ස සත්තතතා සත්තො; දොසස්ස සත්තතතා සත්තො, මොහස්ස සත්තතතා සත්තො -පෙ- සම්මතාලම්භිවෙසො සත්තතතා සම්මතතා චුම්මතතා විජ්ඣාතතා නිබ්බුතතා විග්ගතතා පටිපස්සඤ්ඤාතතා සත්තො උපසත්තො චුම්මතතො නිබ්බුතො පටිපස්සඤ්ඤාතො - සත්තො අසත්තාසුති අසත්තෙසු අනුපසත්තෙසු අචුපසත්තෙසු අභිබ්බතෙසු අප්පටිපස්සඤ්ඤාතෙසු - සත්තො අසත්තෙසු; උපෙක්ඛිතො සොති අරහා ඡ්ඤාතෙසු සම්මතාගතො; විකුණා රූපං දිඤ්ඤාතෙති සුමතො හොති, න උමමතො, උපෙක්ඛිතො විතරති සත්තො සම්මතො, සොතෙති දදං සුචා -පෙ- කාලං කම්මති හාපිතතො⁴ සුදුසොති - සත්තො අරහානු උපෙක්ඛිතො සො.

1. බ්‍රහ්ම - මජ්. PTS. 2. පට්ඨිමුද්ධො - සිමු. II.
3. විවාදජාතෙසු පාතුගුණො - සා. PTS. 4. හාපිතො - සිමු. II. මුද්. PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

13 - 18

සම්මානසුචි මුනි තෙම මෙලො වැ වතුර්විධ ඉන්ද්‍රියයන් හැරවිය හටගත් විවාද ඇතිකින් අතුරුති (ඡන්දාන) වර්ග ව නො හැසිරවුණේ අනාත්තයන් අතුරෙහි ශාන්ත වූයේ උපෙක්ඛායෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි, හෙතෙම දුශ්-
 ග්‍රහණ රහිත වෙයි, අනාත්තය (නාමණ දුෂ්ට විසින්) දැඩිව ගනිත්.

විසජ්ජ ගන්ධානි මුනිධි ලොකෙ - 'ගන්ධා' යනු: සතර ඉන්ද්‍රිය කෙනෙකි. අභිධ්‍යානායුග්‍රන්ථය, ව්‍යාපාදකායුග්‍රන්ථය, සීලව්‍රිතපරාමිසිකායුග්‍රන්ථය, ඉදම්සත්‍යාභිනිෂ්ඨවශකායුග්‍රන්ථය; තමාගේ දුෂ්ටියෙහි රාගය අභිධ්‍යානායුග්‍රන්ථය, පරවාදකයන්හි කොපය නොසතුට ව්‍යාපාදකායුග්‍රන්ථය, තමාගේ සීලය හෝ ව්‍රිත්ත හෝ සීලව්‍රිත්ත හෝ දැඩිව ගනී, (මේ) සීලව්‍රිත පරාමිසිකායුග්‍රන්ථය, තමාගේ දුෂ්ටිය ඉදම්සත්‍යාභිනිෂ්ඨවශකායුග්‍රන්ථයයි. විසජ්ජ යනු: ඉන්ද්‍රියයන් පරිත්‍යාග කොට හෝ 'විසජ්ජ' යනු වේ. නොතොත් ඉන්ද්‍රියයන් ඉවිත වුවත් ඉන්ද්‍රියය වුවත් බඳනා ලදුවත් වේශෙසින් බඳනා ලදුවත් භාත්පසින් බඳනා ලදුවත් ලක්ත වුවත් ලක්තිත වුවත් භාත්පසින් බැඳුණුවත් කෙලකබ්බිතයන් පොලාපියා හෝ හැරදමා; යම් සේ ගම්නට සැරසු දේශවත් හෝ රිසක් හෝ ගැලක් හෝ යානයක් හෝ පිසුරුවත් ද, සුණු කෙරෙත් ද, එතෙසින්ම ඉන්ද්‍රියයන් පරිත්‍යාග කොට හෝ හැරවිය නොතොත් ඉන්ද්‍රියයන් ඉවිත - ඉන්ද්‍රිය - බඳා - විබඳා - අබඳා - ලක්ත - ලක්තිත - පරිබඳා වුවත් කෙලකබ්බිතයන් පොලාපියා හෝ හැරදමා; මුනි යනු: 'මොක්ඛි' යුගය කියනු ලැබෙයි; ඉධි යනු: මේ දුෂ්ටියෙහි... මේ මිනිස්ලොවැ නුසි 'විසජ්ජ ගන්ධානි මුනිධි ලොකෙ' යනු වේ.

විවාදජානෙසු නි වග්ගසාරී - විවාදයක් උපන් කල්හි හටගත් කල්හි නිපත් කල්හි වෙතෙසින් නිපත් කල්හි පහල වූ කල්හි (අන්‍යයන්) ඡන්දානෙන් අගතිසට යන කල්හි ද්වේෂයෙන් අගතිසට යන කල්හි හසින් අගතිසට යන කල්හි මොහයෙන් අගතිසට යන කල්හි, ඡන්දානගතිසට නොගෙයි, ද්වේෂාගතිසට නොගෙයි, හයාගතිසට නොගෙයි, මොහාගතිසට නොගෙයි, රාගවශයෙන් නොගෙයි, ද්වේෂවශයෙන් - හයවශයෙන් - මොහවශයෙන් - මානවශයෙන් - දුෂ්ටවශයෙන් - භෞතිකවශයෙන් - විවික්තිකාශයෙන් - අනුශයවශයෙන් නොගෙයි; වර්ග වූ ධර්මයන් විසින් නොගවනු ලැබෙයි, නො පමුණුවනු ලැබෙයි, නො වගනු ලැබෙයි, නො හරිනු ලැබෙයි නුසි 'විවාදජානෙසු නි වග්ගසාරී' යනු වේ.

සංහේතා අසංහේතසු උපෙක්ඛකො සො - 'සංහේතා' යනු: රාගය සන්තිද්‍රව්‍ය ලද හෙයින් ශාන්ත යැ, ද්වේෂය ශාන්ත වන බැවින් ශාන්ත යැ, මොහය ශාන්ත වන බැවින් ශාන්ත යැ...සියලු අකුශලාභිසංස්කාරයන් ශාන්ත වන බැවින් ශමිත වන බැවින් ව්‍යුපශමිත වන බැවින් දවන ලද වන බැවින් නිවන ලද වන බැවින් විගත වන බැවින් දුරලන ලද වන බැවින් ශාන්ත යැ උපශාන්ත යැ ව්‍යුපශාන්ත යැ නිව්‍යාන යැ දුරලන ලද්දේ නුසි 'සංහේතා' යනු වේ. -අසංහේතසු අසංහේතයන් අතුරුති අනුප-
 ශාන්තයන් - අව්‍යුපශාන්තයන් - නො නිවුණුවත් (කෙලෙස්) නො දුරලන ලදුවත් අතුරුති නුසි 'සංහේතා අසංහේතසු' යනු වේ උපෙක්ඛකො සො - රහත් තෙතමි භවිකොපෙක්ඛායෙන් සමන්විත වූයේ යැ; ඇතිත් රූපයක් දක නොමැ සතුටු සිත් ඇතියේ වෙයි, නොසතුටු සිත් ඇතියේ නො වෙයි, උපෙක්ඛා ඇතියේ සිති ඇතියේ නුවණැතියේ වෙතෙයි; කතිත් ශබ්දයක් අසා...භාවිත වූ සිත් ඇතියේ මොහතාවට දුමුණේ මරණකාලය අපෙක්ඛා කෙරේ නුසි 'සංහේතා අසංහේතසු උපෙක්ඛකො සො' යනු වේ.

අනුගතො උග්ගණනානි මඤ්ඤාදි - අඤ්ඤා තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන ගණනානි¹ පරාමසනාති අභිනිවිසනති, අරහා උපෙක්ඛති න ගණනාති න පරාමසනාති නාභිනිවිසනති - අනුගතො උග්ගණනාති මඤ්ඤා.

තෙතාන ගගමා:

“චිසජ්ඣ ගන්තානි මුතීඛ ලොකෙ
විවාදජාතෙසු න වක්ඛසාරී,
සතෙතා අසතෙතසු උපෙක්ඛකො සො
අනුගතො උග්ගණනාති මඤ්ඤා”ති

18 - 19

පුබ්බාසමෙ ගිතා නවෙ අකුබ්බං
න ඡන්දගු නොපි නිවික්ඛවාදී,
ස විප්පමුතො දිට්ඨිගතෙහි ධිරො
න ලිප්පති² ලොකෙ අනත්තගරහි.

පුබ්බාසමෙ ගිතා නවෙ අකුබ්බනති - පුබ්බාසමා වුවුවනති අතිතා රූපවේදනාසංඤ්ඤාසංඛාරවිඤ්ඤාණා, අතීතෙ සංඛාරෙ ආරබ්භ සෙ කිලෙසා උපජ්ජෙය්‍යං, තෙ කිලෙසෙ ගිතා වජ්ඣා පරිවච්ඡා පච්ඡිකා විනෝදෙකා බ්‍යන්ධකරිකා අනන්තං ගමෙකාති - පුබ්බාසමෙ ගිතා; නවෙ අකුබ්බනති ‘නවං’ වුවුවනති පච්චුප්පනතා රූපවේදනාසංඤ්ඤාසංඛාරවිඤ්ඤාණා, පච්චුප්පතෙ සංඛාරෙ ආරබ්භ ඡන්දං අකුබ්බමානො ථෙමං අකුබ්බමානො රාගං අකුබ්බමානො අජනගමානො අසඤ්ඤාගමානො අනිබ්බතගමානො අනභිනිබ්බතගමානොති - පුබ්බාසමෙ ගිතා නවෙ අකුබ්බං.

න ඡන්දගු නොපි නිවික්ඛවාදීති - න ඡන්දගතිං ගවුති, න දෙසාගතිං ගවුති, න සංගතතිං ගවුති, න මොහාගතිං ගවුති, න රාගවසෙන ගවුති, න දෙසවසෙන ගවුති, න මොහවසෙන ගවුති, න මානවජාන ගවුති, න දිට්ඨිවසෙන ගවුති, න උභවවසෙන ගවුති, න විචික්ඛිතං වසෙන ගවුති, න අනුසංවසෙන ගවුති, න වග්ගෙහි ධම්මෙහි යායති නිසයි දුග්ගති න සංගරිසාසති - න ඡන්දගු; නොපි නිවික්ඛවාදීති ‘සංසො ලොකො ඉදමෙව සචං මොක්ඛඤ්ඤා’නති න නිවික්ඛවාදී - පෙ-තෙව හොති න න හොති තථාගතො පරමමරණං, ඉදමෙව සචං මොක්ඛඤ්ඤා’නති න නිවික්ඛවාදීති - න ඡන්දගු නොපි නිවික්ඛවාදී.

ස විප්පමුතො දිට්ඨිගතෙහි ධිරොති - තස්ස ආසව්‍යදිට්ඨිගතාති පතිතාති සමුච්ඡිතතාති පූජ්‍යතාති පටිපාසාදාති අභිබ්බතතිකාති ඤ්ඤාණනිකා දුක්ඛාති; සො දිට්ඨිගතෙහි විප්පමුතො විසංඤ්ඤාතො විලිං-යාදිකතෙත චේතසා විතරති; ධිරොති ධිරො පණ්ඩිතො පඤ්ඤාලා බුද්ධිමා ඤ්ඤාති විහාපි මෙඛාවිති - ස විප්පමුතො දිට්ඨිගතෙහි ධිරො.

අනුගමනා උග්ගණනාහි මඤ්ඤා - අතරයෝ තාමණ්ඩයෙන් දුෂ්ටවශයෙන් ගතියි, දුභාගතියි, පිටිය ගතියි; රහත් තෙම උපපජ්ඣා කෙරෙයි, කො ගතී නො දුභාගතී නො පිටියේ නුසි 'අනුගමනා උග්ගණනාහි මඤ්ඤා' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“විසජ්ජ ගතොති -පෙ- උග්ගණනාහි මඤ්ඤා”යි.

18 - 19

ඉක්මැහිය (රූපාදීන් අරභයා උපත් කාමාදී) ආසුරයන් හැර වතීමාන (රූපාදිය අරභයා උපදනා) ආසුරයන් නො කරන්නාවූ ඡන්දදි වසයෙන් අගතියට නො යන්නා වූ නො ද දුෂ්ටියෙහි පිහිටා කියන්නා වූ දුෂ්ටතයන් ගෙන් වෙසෙසින් මිදුණා වූ හිර වූ ඒ කම්ණාසුර තෙම (කාතාකාතවශයෙන්) තම හට නො ගරහනුයේ ලොවැ (තාමණ්ඩයට) විසින් නො ඇලෙන්නේ යි.

පුබ්බාසවෙ හිත්වා නිවෙ අකුබ්බං - ‘පුබ්බාසවා’යි ඉක්මැහිය රූපවේදනා සංඥාසංස්කාරවිඥානයෝ කියනු ලැබෙති, අතීත සංස්කාරයන් අරභයා යම් කෙලෙස් කෙතෙක් උපදනානු නම්, ඒ කෙලෙසුන් හැර ත්‍යාග කොට පරිත්‍යාග කොට දුරු කොට බැහැර කොට විතතාපත කොට අතහාවයට පමුණුවා නුසි ‘පුබ්බාසවෙ හිත්වා’ යනු වේ. නි වෙ අකුබ්බං ‘නවා’යි වතීමාන රූපවේදනාසංඥාසංස්කාරවිඥානයෝ කියනු ලැබෙති; වතීමාන සංස්කාරයන් ඇරඹ ඡන්දය නො කරනුයේ ප්‍රේමය නො කරනුයේ රාගය නො කරනුයේ භවා දතවනුයේ මැතවින් නො දතවනුයේ නො නිප් වනුයේ නුපදවනුයේ නුසි ‘පුබ්බාසවෙ හිත්වා නිවෙ අකුබ්බං’ යනු වේ.

නි ඡන්දගු නොපි නිවිසාමාදී - ඡන්දයෙන් අගතියට නො යයි, දොෂයෙන් අගතියට නො යයි, හයින් අගතියට නො යයි, මොහයෙන් අගතියට නො යයි, රාගවශයෙන් නො පැමිණෙයි, දොෂවශයෙන් - මොහවශයෙන් - මාතට්ඨයෙන් දුෂ්ටවශයෙන් - ඖද්ධිතා - වශයෙන් - චිත්තිකතාවශයෙන් - අනුසව්‍යවශයෙන් නො යයි, වගී වූ බමියන්ගෙන් නො යටිනු ලැබෙයි, නො පමුණුවනු ලැබෙයි, නො වහනු ලැබෙයි, නො ගරිනු ලැබෙයි නුසි ‘නි ඡන්දගු’ යනු වේ. නො පි නිවිසාමාදී ‘ශාඛිත යැ ලොකය මේ මැ සැබව, අතරය මොහ යැ’යි නො පිහිටා කියනුයේ... සත්ති තෙමේ මරණින් මතු නො මැ වෙයි, නො වන්නේ නො වෙයි, මේ මැ සැබව, අතරය මොහ යැ’යි නො පිහිටා කියනුයේ නුසි ‘නි ඡන්දගු නො පි නිවිසාමාදී’ යනු වේ.

ස විපසමුත්තො දිට්ඨිගතෙහි ධිමො - ඔහු විසින් ආරාමදුෂ්ටතයෝ ප්‍රණි කරන ලද්දකුය, සිද්ධිත ලද්දකුය, සන්තිද්විත ලද්දකුය දුරලත ලද්දකුය උපතට නුසුදුසු කරන ලද්දකුය, නුවණහින්නෙන් දවන ලද්දකුය, තෙහෙම දුෂ්ටතයන් ගෙන් වෙසෙසින් මිදුණේ වෙන් වූයේ විතතමයභිද කල සිතීන් සුඤ්ඤා ව වෙසෙයි. සිතේ යනු: හිර වූයේ පණ්ඩිත වූයේ ප්‍රඥාවන් වූයේ බුද්ධිමත් වූයේ නුවණැතියේ විමංසනප්‍රඥ ඇතියේ තීරණප්‍රඥ ඇතියේ නුසි ‘ස විපසමුත්තො දිට්ඨිගතෙහි ධිමො’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

න ලිපයකි¹ ලොකෙ අනන්තගරකිනි - 'ලොප'නි දෙ ලොපා: නණ්ණාලොපො ච දිට්ඨිලොපො ච -පෙ- අයං නණ්ණාලොපො -පෙ- අයං දිට්ඨිලොපො; නණ්ණාලොපො පටිනො: දිට්ඨිලොපො පටිනිස්සට්ඨො; නණ්ණාලොපස්ස පටිනත්තො: දිට්ඨිලොපස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තො අනුපලිකොනො අපායලොකෙ න ලිපයනි; මනුස්සලොකෙ න ලිපයනි; දෙවලොකෙ න ලිපයනි; බ්‍රහ්මලොකෙ න ලිපයනි; ඛාතුලොකෙ න ලිපයනි; ආයතන-ලොකෙ න ලිපයනි; න සංලිපයනි, න උපලිපයනි, අලිපතො අසංලිපතො අනුපලිපතො නිකකතො නිස්සට්ඨො විපාලිකො විසංඝුකතො විමර්-ශාදිකතෙන චෙතසා විහරතිනි - න ලිපයනි ලොකෙ, අනන්තගරකිනි ද්විතී කාරණෙහි අත්තානං ගරහති: කතත්තො ච අකතත්තො ච. කථං කතත්තො ච අකතත්තො ච අත්තානං ගරහති? කතං මෙ කායදුච්චරිතං අකතං මෙ කායසුච්චරිතනි අත්තානං ගරහති. කතං මෙ වච්චිදුච්චරිතං කතං මෙ මනෝදුච්චරිතං - කතො මෙ පාණාතිපාතො -පෙ- කතා මෙ මිච්ඡාදිට්ඨි අකතා මෙ සම්මාදිට්ඨිනි අත්තානං ගරහති. එවං කතත්තො ච අකතත්තො ච අත්තානං ගරහති. අඑවා සිලෙසුමති න පරිපුරකාරිනි අත්තානං ගරහති. ඉද්දිසෙසුමති අයුත්තආරොග්-හොජනෙමති අමත්තඤ්ඤති ජාගරිසමති අනනුයුතොති - න සතිසම්පජ්ඣෙද්දුමති සම්මතාගතොති - අභාවිතා මෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානාති - අභාවිතා මෙ චත්තාරො සම්මසා-ධානාති - අභාවිතා මෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදාති - අභාවිතාති මෙ පඤ්චිත්ථි-යාතිනි - අභාවිතාති මෙ පඤ්ච බලානිති - අභාවිතා මෙ සත්ත මොජ්ඣිමානාති - අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගොති - දුක්ඛා මෙ අපරිඤ්ඤාතනිති - දුක්ඛසමුදයො මෙ අපට්ඨිතොති - මග්ගො මෙ අභාවිතොති - නිරෝධො මෙ අසව්ඪිකතොති අත්තානං ගරහති එවං කතත්තො ච අකතත්තො ච අත්තානං ගරහති. එවං අත්තගරති කතං² කම්මං අකුබ්බමානො අජතයමානො අසඤ්ජතයමානො අතිබ්බතයමානො අනභිතිබ්බතයමානො අත්තගරකිනි - න ලිපයනි¹ ලොකෙ අත්තගරකි.

කතකෘත භාගමා:

“ප්‍රබාසවෙ ගිව්‍යා නවෙ අකුබබං
ත ඡන්දගු නොපි තිවිසාචාදී,
ස විප්‍රමුතෙතා දිව්‍යිගතෙති සිරො
න ලිප්‍යති¹ ශ්‍රොතෙ අතතතගරති”ති.

18 - 20

ස සබ්බසමෙහි පිසෙතිභූතො
 යං කිංඤ්ඤි දිට්ඨං ච සුතං මුතං ච,
 ය පතනභාෂරා මුනි විසමුත්තො
 න කපටිභො නුපරිභො න පඤ්ඤො (ඉති භගවා.)

1. **ලිපිපති - සිදු 1L PTS.**

2. අත්තනරැසි තසිදං - සිමු. 1I. PTS

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ත උප්පති ලොකෙ අනන්තගර්භි - ‘ලෙප’ නම්: තාමණ්ණලෙපය ද දුෂ්ඨිතලෙපය දැයි ලෙපයෝ දෙදෙනෙකි:...මේ දුෂ්ඨිතලෙපයයි; ඔහු විසින් තාමණ්ණලෙපය ප්‍රතිණ යැ, දුෂ්ඨිතලෙපය දුර්ලභ ලද, තාමණ්ණලෙපය ප්‍රතිණ බැවින් දුෂ්ඨිතලෙපය දුර්ලභ බැවින් නොඇලුණේ අපායනලාභයෙහි නො ඇලෙයි, මිනිස්ලොවැ නො ඇලෙයි, දෙව්දේව්‍යාවැ නො ඇලෙයි, භක්තියලොකයෙහි නො ඇලෙයි, බාහුදායකයෙහි නො ඇලෙයි, ආයතනලොකයෙහි නො ඇලෙයි, නො තැවැරෙයි, හාත්පසින් නො ඇලෙයි, නො ඇලුණේ නො වැඩුණේ නො තැවැරුණේ නික්මුණේ නික්මැගියේ වෙසෙසින් ශිෂ්‍යයන් විසංසුක්ක වූයේ විමසාදික්කාන සිතින් සුක්ක ව වෙසේ නුයි ‘ත උප්පති ලොකෙ’ යනු වේ. අනන්තගර්භි - දෙ කරුණෙකින් තම හට ගරහයි: කළ හෙයින් හා නො කළ හෙයින් හා යැ; කිසෙයින් කළ හෙයින් හා නො කළ හෙයින් හා තමහට ගරහා ද යත්? ‘මා විසින් කායදුෂ්ඨිතය කරන ලද, කායසුවරිතය නො කරන ලද’යි තමහට ගරහයි, මා විසින් වාග්දුෂ්ඨිතය කරන ලද...මා විසින් මනෝදුෂ්ඨිතය කරන ලද... මා විසින් ප්‍රාණවංශ කරන ලද...මා විසින් චේත්සාදුෂ්ඨිත කරන ලද... මා විසින් සම්මන්දුෂ්ඨිත නො කරන ලද’යි තම හට ගරහයි, මෙසේ කළ හෙයින් හා නො කළ හෙයින් හා තම හට ගරහයි; නොහොත් ‘සිලයෙහි පරිපූරණාරී නො වූයෙමි තම හට ගරහයි, ඉන්ද්‍රියයන්හි පිසූ දොර ඇතිවෙමි නො වීමි... ඛොජ්ජන්ති පමණ දකුයෙමි නො වීමි... නිදි දුරු කිරීමෙහි නො යෙදුනෙමි වීමි... සිහිනුවණින් සමානිත වූයෙමි නො වීමි... මා විසින් සතර සතිපට්ඨානයෝ නො වඩන ලදහ’යි- සතර සම්මන්ත්‍රධානයෝ නො වඩන ලදහ’යි - සතර සංඤ්චාදයෝ නො වඩන ලදහ’යි- පඤ්චන්ද්‍රියයෝ නො වඩන ලදහ’යි- පඤ්චබලයෝ නො වඩන ලදහ’යි - සප්තබොධායකයෝ නො වඩන ලදහ’යි - ආයස්සායාසායාසාය නො වඩන ලදහ’යි - දුෂ්ඨිතය මා විසින් අපරිඤ්ඤා යැ යි - දුෂ්ඨිතය මා විසින් අප්‍රතිණ යැ යි - මායා මා විසින් අනාචිත යැ යි- නිරෝධය මා විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන ලදහ’යි තම හට ගරහයි, මෙසේ කළ හෙයින් ද නො කළ හෙයින් ද තම හට ගරහයි, මෙසේ තම හට ගරහන සුළු වෙයි. ඒ මෙබඳු කම්ම නො කරනුයේ නො දනවනුයේ නුපදවනුයේ නො නිපදවනුයේ නො පනල කරනුයේ තමහට නො ගරහනුයේ ‘ත උප්පති ලොකෙ අනන්තගර්භි’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“සුඛබ්බසමෙ භික්ඛා -පෙ-ත උප්පති ලොකෙ අනන්තගර්භි”යි.

18 - 20

ඒ නිමිණසුච තෙම යම් කිසි රූපාලම්භනයක් හෝ ශබ්දාලම්භනයක් හෝ ගතිරස ස්ප්‍රභවිකාලම්භනයක් හෝ (විමාලම්භනයක් හෝ වේ ද) ඒ සම්බන්ධයන්හි මරණෙන් වහසා සිටියේ වෙයි. ඒ රහත් තෙම බහාතැබු බර ඇතිවේ (කෙලෙසුන් කෙරෙත්) වෙසෙසින් ශිෂ්‍යයන් තාමණ්ණදුෂ්ඨිතය නො කෙරෙයි, උපරතී සහිත ද නො වෙයි. තාමණ්ණ රහිත වූයේත් වේ. (බුදුහු මෙසේ වදාල සේකි.)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ස සබ්බධම්මෙසු විජ්ජනිකානාං යං කිංකරී දිට්ඨං ච සුතං මුතං-
චාති - සෙනා දුට්ඨති මාරසෙනා, කායදුට්ඨති මාරසෙනා, චච්චිදුට්ඨති මාරසෙනා, මනෝදුට්ඨති මාරසෙනා, රුහො දෙසො මොහො කොඩො උපතානො මකොච්චො පලානො ඉක්කා මච්ඡරියං මායා සාදෙය්‍යං ඵමොයා සාරසමො මානො අතිමානො මදො පමාදො සඤ්ඤා කිලෙසා සබ්බෙ දුට්ඨති සඤ්ඤා දරා සබ්බෙ පරිලාභා සබ්බෙ සන්තාපා සබ්බාකුසලාහි-
සබ්බාරා මාරසෙනා.

වුත්තං හෙතො හගචතා:

1. “කාමා තෙ පඨමා සෙනා දුතියාරති¹ වුට්ඨති,
තතියා බුප්පිපාසා තෙ චතුත්ති තණ්හා පච්චති.
2. පඤ්ඤා² විතර්කං තෙ ඡට්ඨා හිරු පවුට්ඨති,
සත්තනී විචිකිච්ඡා තෙ මනකා ඵමොයා තෙ අට්ඨමා.³
3. ලාභො සිලොකො සකකාරො මුල්ලඤ්ඤා ච යො යසො,
යො චන්තාතං සමුක්කංසෙ පරෙ ච අච්ඡාතති.
4. එසං නමුටි තෙ සෙනා කණ්ණාසාහිසහාරිණී,
ත නං අසුරො ජනාති ජනා⁴ ච ලහතෙ සුඛ”නති. a

යතො චතුට්ඨි අරියමග්ගෙහි සබ්බා ච මාරසෙනා සබ්බෙ ච පටිසෙතිකරා කිලෙසා ජනා ච පරාජනා ච හන්තා විප්පලානා⁵ පරමමුඛා, සො දුට්ඨති විජ්ජනිකානාං, සො දිට්ඨො විසතිඥානො සුතෙ මුතෙ විඤ්ඤානෙ විසෙති-
භූතාති - ස සබ්බධම්මෙසු විජ්ජනිකානාං යං කිංකරී දිට්ඨං ච සුතං මුතං චා.

ස පහනනාණො මුති විසමුත්තනාති - ‘හාතරා’ති තයො හාරා බන්ධනාණා කිලෙසහාරො අභිසංඛාරහාරො; භාතමා බන්ධනාරො? පටිසංඝාතො රූපං වෙදනා සංඝාතො සංඛාරා විඤ්ඤාණං, අයං බන්ධනාරො. කතමො කිලෙසහාරො? රාහො දෙසො මොහො -පෙ- සබ්බාකුසලාහි-
සංඛාරා, අයං කිලෙසහාරො. කතමො අභිසංඛාරහාරො? පුඤ්ඤාති-
සංඛාරො අපුඤ්ඤාතිසංඛාරො ආනෙඤ්ජාතිසංඛාරො, අයං අභිසංඛාරහාරො. යතො බන්ධනාරො ච කිලෙසහාරො ච අභිසංඛාරහාරො ච පටිසංඝාතො හොනති උච්චිතනමුඛො තාලාවච්ඡිකතා අනභාවකතා ආයං අනුප්පාදධම්මා; සො දුට්ඨති පහනනාණො පතිතහාරො ඔතරාපිතහාරො සමොරොපිතහාරො තිකම්මතහාරො පටිපසාදිතහාරො.

1. දුතියාරති - කන්චි. පඤ්ඤා - සිමු. II, මජ්ඣ. PTS.
2. අට්ඨමා - සිමු. II, මජ්ඣ. PTS.
3. ඡෙත්වා - PTS.
4. විප්පලානා - සිමු. II, PTS.
5. සුත්තනිපාත - පබ්බතසුත්ත

ස සබ්බධමෙමසු විසෙතිභූතො යං කිංඤ්ච දිට්ඨං ච සුතං මුතං චා 'සෙතා'යි මරසෙන් කියනු ලැබේ, කායදුශ්චරිතය මාරසෙතා යැ, වාග්දුශ්චරිතය - මනෝදුශ්චරිතය මාරසෙතා යැ, රූහය ද්වේෂය මොහය ක්‍රොධය උපතාහය මකුබව සුනග්‍රාහය ඉෂ්ඨාය මාන්සය්‍යය මායාව යථාබව තදබව කරණුභතරියකරණය මාතය අතිමාතය මදය ප්‍රමාදය සියලු කෙලෙස් සියලු දුසිරිත් සියලු දරථයෝ සියලු පරිදහසෝ සියලු සන්තාපයෝ සියලු අකුලාභිසංස්කාරයෝ මාරසෙතා යි.

මේ වදාරන ලද මැය, භාග්‍යවතුන් විසින්:

1. කාමයෝ තාගේ පළමුවැනි සෙතාව යැ, දෙවැන්නී අරතියයි කියනු ලබයි, සාපවස් දෙක තාගේ තෙවැනි සෙතාව යැ, සිවුවැන්නී තාමණාව යයි කියනු ලබයි.

2. ජිතමුඛය තාගේ පස්වැනි සෙතාව යැ, සවැන්නී සියසුලු බව යයි කියනු ලබයි, විවිකිත්තාව ත.ගේ සත්වැනි සෙතාව යැ, මකුබව හා තදබව තාගේ අටවැනි සෙතාවයි.

3. ලාභය ප්‍රශංසාවය සත්කාරය හා චිත්තාවේන් ලද යහස ද (තව වැනි වෙයි) යමෙකු න් තමා උසස් කරන්නේ පරහට අවඤ්ඤා කෙරේ ද, (එය දසවැනි වේ.)

4. අත්තකය, කෘෂණධර්මයන් සමන්විත වූ තාගේ තෙල (දසවිධ) සෙතා තොමෝ මහණවුණන් පෙළන්නී වෙයි, අසුර වූ පුරුෂ තෙම ඒ මරසසහන නොදිනයි, යළි (සුර කෙසේ) ජයග්‍රහණය කොට මහපලසුව ලබා'යයි.

යම් ගෙයකින් සතර ආයඨිමාගීයෙන් සියලු මරසෙතයන් සියලු ප්‍රතිපක්ෂකර කෙලෙසයන්ත් දිනන ලද්දකු ද පරදවන ලද්දකු ද බිඳුණාකු සුණුවසුණු වුවාහු විමුඛබවට පමුණුවන ලද්දකු ද, තෙතෙම විසෙතිභූත යයි කියනු ලැබෙයි; හේ රූපායතනසයති නිකෙලය වූයේ ශබ්දායතන යෙති නිකෙලය වූයේ ගඤ්ඤායතනප්‍රචාරයායතනයෙති නිකෙලය වූයේ ඛමායතනයෙති නිකෙලය වූයේ නුයි 'ස සබ්බධමෙමසු විසෙතිභූතො යං කිංඤ්ච දිට්ඨං ච සුතං මුතං චා' යනු වේ.

ස පනත්තාගේ මුනි විසෙමුතො - 'හාර' නම් තුන් බරෙකි: සකකි-හාරය කෙලෙසහාරය අභිසංසකාරනාරය යි; සකකිනාරය කවරැ යත්? ප්‍රතිසංසිදයෙති රූපය වෙදනාව සංඥාව සංසකාරයෝ විඤ්ඤාය (යන)මේ සකකිනාරය යි; කෙලෙසහාරය කවරැ යත්? රූහය ද්වේෂය මොහ...සියලු අකුලාභිසංසකාරයෝ යැ, මේ කෙලෙසහාරය යි; අභිසංසකාරනාරය කවරැ යත්? පුණ්ණාභිසංසකාර යැ අපුණ්ණාභිසංසකාර යැ ආතෙඤ්ජාභිසංසකාර යැ (යන) මේ අභිසංසකාරනාරය යි. යම් තැනෙක පටන් සකකිනාරය ත් කෙලෙසහාරය ත් අභිසංසකාරනාරයත් ප්‍රතිණ වුවාහු වෙත් ද, උසුන් මුල් ඇත්තාහු තාලවණුවත් මෙන් කරන ලද්දකු අනුභාවය කරන ලද්දකු මත්තෙහි නුපදනා පියවි ඇත්තාහු වෙත් ද, තෙතෙම තැබූ බර ඇත්තේ යැ හෙළි බර ඇත්තේ යැ. බහාතැබූ බර ඇත්තේ යැ මොනොවට බහාතැබූ බර ඇත්තේ යැ නිකෙප කළ බර ඇත්තේ යැ සන්තිදුවන ලද බර ඇත්තේ යැයි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මුතියි මොනා පුට්ඨවතී සද්දං, “යා පඤ්ඤා පරානතා චිච්ඤා පටිච්ඤා ධම්මච්චයො සංග්‍රහකඤ්ඤා උපලක්ඛණා පච්චුපලක්ඛණා පණ්ණිවිමං ඥායාසං තෙජ්ඤාදං චෙහවසා විනතා උපපජිකම්භා හරි මේවා පරිණායිකා විපස්සනා සම්පජ්ඤාදං පතොදෙ පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිත්‍රියං පඤ්ඤාබලං පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤාපාසාදෙ පඤ්ඤාආලෝකනා පඤ්ඤාමිත්‍යායො පඤ්ඤාපඤ්ඤානො පඤ්ඤාරතනං අමොගො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි”^a තෙන සද්දං තෙන සමන්තාගතො මුතී මොහපාතෙනා.

තීණි මොහෙය්‍යාති: කායමොහෙය්‍යං, චරිමොහෙය්‍යං, මනෝමොහෙය්‍යං කතම් කායමොහෙය්‍යං? තිට්ඨානං කායදුච්චරිතානං පහානං කායමොහෙය්‍යං. තිට්ඨංකායසුචරිතං කායමොහෙය්‍යං. කායාරම්මණං සද්දං කායමොහෙය්‍යං. කායපරිඤ්ඤා කායමොහෙය්‍යං. පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො කායමොහෙය්‍යං. කායෙ ඡන්දරාගස්ස පහානං කායමොහෙය්‍යං. කායසම්ඛාරනිරෝධො චතුස්ථිකානසම්පාදනති කායමොහෙය්‍යං. ඉදං කායමොහෙය්‍යං.

කතම් චරිමොහෙය්‍යං? චතුක්ඛිංතං චරිදුච්චරිතානං පහාණං චරිමොහෙය්‍යං. චතුක්ඛිං චරිසුචරිතං චරිමොහෙය්‍යං. වාචාරම්මණං සද්දං චරිමොහෙය්‍යං. වාචාපරිඤ්ඤා චරිමොහෙය්‍යං. පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො චරිමොහෙය්‍යං. වාචාය ඡන්දරාගස්ස පහාණං චරිමොහෙය්‍යං. චරිසම්ඛාරනිරෝධො දුතියස්ඛිකානසම්පාදනති චරිමොහෙය්‍යං. ඉදං චරිමොහෙය්‍යං.

කතම් මනෝමොහෙය්‍යං? තිට්ඨානං මනෝදුච්චරිතානං පහානං මනෝමොහෙය්‍යං. තිට්ඨං මනෝසුචරිතං මනෝමොහෙය්‍යං. විතාරාරම්මණං සද්දං මනෝමොහෙය්‍යං. විතාරපරිඤ්ඤා මනෝමොහෙය්‍යං. පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො මනෝමොහෙය්‍යං. විතෙත ඡන්දරාගස්ස පහානං මනෝමොහෙය්‍යං. විතසම්ඛාරනිරෝධො සඤ්ඤාචේදයිතනිරෝධසම්පාදනති මනෝමොහෙය්‍යං. ඉදං මනෝමොහෙය්‍යං.

5. “කායමුතීං වාචාමුතීං මනෝමුතීමිතාසම්භං,
මුතීං මොහෙය්‍යසම්පන්නං ආහු සබ්බප්පභාසිහං.^b

6. කායමුතීං වාචාමුතීං මනෝමුතීමිතාසම්භං,
මුතීං මොහෙය්‍යසම්පන්නං ආහු තිත්භාතපාපක”නති^c

ඉමෙහි තිති මොහෙය්‍යසති ධම්මෙහි සමන්තාගතා ඡ මුතීතො; අභාර-
මුතීතො අතාරමුතීතො සෙබ්බමුතීතො අසෙබ්බමුතීතො පච්චෙදමුතීතො
මුතීමුතීතො.

a. ධම්ම සම්මතේ නිද්දසමාර. b. තිත්භාතපාපක - අපාසිකවග්ග
c. ඉතිවුත්ත ස - දුතියවග්ග.

මුඛි යනු: 'මොත'යි යුතය කියනු ලැබෙයි, යම් ප්‍රඥවත් ප්‍රකෘතියෙන් දැනීමෙන් අනිත්‍යාදිය විමසීමෙන් ප්‍රකෘතියෙන් විමසීමෙන් සිවුසත් දහම් විමසීමෙන් අනිත්‍යාදිය සැලකීමෙන් උපලක්ෂණයෙන් ප්‍රත්‍යුපලක්ෂණයෙන් පඤ්චන බවෙන් කුසල බවෙන් නිපුණ බවෙන් (අනිත්‍යාදීන්ගේ) විභාවයෙන් සිතීමෙන් පරික්ෂාවක් හැර සබ්බාත ප්‍රඥවත් කෙලෙස් නසන ප්‍රඥවත් පරික්ෂායකප්‍රඥවත් පිදගිතාවක් සම්ප්‍රජන්‍යයක් පතොදය වැනි ප්‍රඥවත් ප්‍රඥවත් ප්‍රඥෙත්ථියයෙන් ප්‍රඥබලයෙන් ප්‍රඥශක්‍රමයෙන් ප්‍රඥ-ප්‍රාසාදයෙන් ප්‍රඥලොකනයෙන් ප්‍රඥවිතාසයෙන් ප්‍රඥප්‍රඥානයෙන් ප්‍රඥරත්න යෙන් අංමානයෙන් ධම්මවිවයනයෙන් සම්මන්ද්‍රණයෙන් වෙ ද එයයි. ඒ යුතයෙන් සමච්ඡිත වූ මුඛි තෙම මොතප්‍රාප්ත යැ.

මොතොතයෙන් තිදෙනෙකු: කායමොතෙතය යැ, චිත්තමොතෙතය යැ, මනොමොතෙතය යැයි; කායමොතෙතය ය කවරැ යත්: ත්‍රිවිධ කාය-දුඛචිරිතයත් ගේ ප්‍රත්‍යාණය කායමොතෙතය යැ, ත්‍රිවිධායුර්වරිතය කාය-මොතෙතය යැ කාය අරමුණු කොට උපන් නුවණ කායමොතෙතය යැ, කායපරිඥව කායමොතෙතය යැ, පරිඥසග්ගත වූ මාගීය කායමොතෙතය යැ, කතෙහි ඡන්දරාග්‍ය දුරුලුම් කායමොතෙතය යැ, කායසංස්කාර නිරෝධය ඇති වතුච්ඡිධානසමාපත්තිය කායමොතෙතය යැ මේ කායමොතෙතය නම්.

චිත්තමොතෙතය කවරැ යත්: වතුර්විධ වාග්දුඛචිරිතයත්ගේ ප්‍රත්‍යාණය චිත්තමොතෙතය යැ, වතුර්විධ වාක්සුර්විතය චිත්තමොතෙතය යැ, වාක් අරමුණු කොට උපන් නුවණ චිත්තමොතෙතය යැ, වාක්පරිඥව චිත්තමොතෙතය පරිඥසග්ගත මාගීය චිත්තමොතෙතය යැ, වාක්හි ඡන්දරාග්‍යප්‍රත්‍යාණය චිත්තමොතෙතය යැ, වාක්සංස්කාරනිරෝධය ඇති චිත්තධානසමාපත්තිය චිත්තමොතෙතය යැ, මේ චිත්තමොතෙතය නම්.

මනොමොතෙතය කවරැ යත්: ත්‍රිවිධ මනොදුඛචිරිතයත්ගේ ප්‍රත්‍යාණය මනොමොතෙතය යැ, ත්‍රිවිධ මනසුර්විතය මනොමොතෙතය යැ, සිත අරමුණු කොට උපන් නුවණ මනොමොතෙතය යැ, විතතපරිඥව මනො-මොතෙතය යැ, පරිඥසග්ගත මාගීය මනොමොතෙතය යැ, සිතෙහි ඡන්ද-රාගප්‍රත්‍යාණය මනොමොතෙතය යැ, විතතසංස්කාරයත්ගේ නිරෝධය ඇති සංඥවෙදසිතනිරෝධසමාපත්තිය මනොමොතෙතය යැ, මේ මනොමොතෙතය නම්.

5. (කායවාග්මනොදුඛචිරිතය දුරුලුම් වශයෙන්) කායමුඛි වූ වාග්මුඛි වූ මනොමුඛි වූ අනාසුච වූ (ඵලයෙහි සිටි හෙයින් මොතෙතයසම්පන්න වූ මුඛිහු සියලු කෙලෙසුන් දුරු කෙරේ යයි කියත්.

6. කායමුඛි වූ වාග්මුඛි වූ මනොමුඛි වූ අනාසුච වූ මොතෙතයසම්පන්න වූ මුඛිහු සෝද හල පටි ඇත්තෙකැ යි කියත්.

මේ තුන් මොතෙතයධර්මයන්ගෙන් සමන්විත වූ මුඛිහු සදෙනෙකු: අභාරමුඛිහු යැ අනතාරමුඛිහු යැ ශෛක්‍ෂමුඛිහු යැ අශෛක්‍ෂමුඛිහු යැ ප්‍රත්‍යාකමුඛිහු යැ මුඛිමුඛිහු යැයි.

කතම අභාරමුනිනො? යෙ තෙ අහාරිකා දිට්ඨපදා විඤ්ඤාන-සාසනා; ඉමෙ අභාරමුනිනො. කතමෙ අනභාරමුනිනො? යෙ තෙ පබ්බජිතා දිට්ඨපදා විඤ්ඤානසාසනා; ඉමෙ අනභාරමුනිනො. සත්ත සෙඛා භෙසබ්බමුනිනො අරහත්තා අභෙසබ්බමුනිනො පච්චෙකඛ්ඛා සච්චෙකමුනිනො, මුනිමුනිනො චුච්චනති තපාගතා අරහත්තො සමමාසමුද්ධා.

7. “න මොඛෙන¹ මුනි හොති මුලාරූපො අවිද්දසු,
යො ච ධුලංච පඤ්ඤාන වරමාදාය පඤ්ඤිතො.

8. පාපානි පට්ඨජේන ස චුතී තෙන නො මුනි,
යො මුනාති උතො ලොකෙ මුනි තෙන පචුච්චති².

9. අසතස්ස ඝනස්ස ඤානා ධම්මං අජ්ඣාතං ඛග්ගා ච සබ්බලොකෙ
දෙවමනුසස්ස ජුජ්ජතො යො සබ්බජාලමතිච්ච සො මුනි.³

විපාමුතෙහාති - මුනිනො රූභා විතං මුතං විමුතං සුචිමුතං; දෙසා විතං - මොහා විතං මුතං විමුතං සුචිමුතං - පෙ - සබ්බා - කුසලාභිඤ්ඤාරොගි විතං මුතං විමුතං සුචිමුතනති - ස පත්තභාගෙ මුනි විපාමුතතො.

න කප්පියො නුපරතො න පප්පියොති භගවාති - ‘කප්පා’ති දො කප්පා; තණ්හාකප්පා ච දිට්ඨිකප්පො ච - පෙ - අයං තණ්හාකප්පො - පෙ - අයං දිට්ඨිකප්පො. තස්ස තණ්හාකප්පො පතීනො. දිට්ඨිකප්පො පටිතිස්සවේයා. තණ්හාකප්පස්ස පටිතිතතො දිට්ඨිකප්පස්ස පටිතිස්සවේයතො තණ්හාකප්පං වා දිට්ඨිකප්පං වා න කප්පෙති න ජනෙති න සඤ්ජනෙති න නිබ්බතෙති නාභිතිබ්බතෙතිති - න කප්පියො; නුපරතොති සබ්බෙ ඛාලපුට්ඨානා රජ්ජති, කලාසාණපුට්ඨානං උපදාය සබ්බෙ සෙඛා අපාතතස්ස පතතියා අතභගතස්ස අභගමාය අසවේකතස්ස සච්ඡිකිරියාය ආරම්භති විරමනති පටිවිරම්භති; අරහා ආරතො විරතො පටිවිරතො නිකම්බෙතො නිස්සවො විපාමුතො විසඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙන චේතසා විහරතිති - න කප්පියො නුපරතො;

1. මොඛෙයොසං - ස. 2. ධම්මපද - ධම්මවස්සකමන
3. සුත්තනිපාත - සතිසමුත්ත.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අගාරමුනිහු කවරු ද යත්: දක්නාලද නිවන ඇති දත්තාලද
ශික්ෂාත්‍රය ශාසනය ඇති යම් ගිහිකේ වැසි කෙනෙක් වෙත් ද, මොහු
අගාරමුනි ය; අනගාරමුනිහු කවරු ද යත්? දුටු නිවන ඇති දත්
සත්ත් ඇති යම් පෑදිදී කෙනෙක් වෙත් ද, මොහු අනගාරමුනි හුය; සප්ත
ශෛක්ෂයෝ ආබුද්ධිහු ය; රහත්හු අශ්වමුනිහු ය; පඤ්චාස්මිනි
පච්චෙකමුනිහු ය; තථාගත වූ අතීන් සමාස්සමුද්ධායෝ මුනිමුනිහු යයි
කියනු ලැබෙත්.

7. මුසුකානි ඇති අවිදු තෙම මෞනතාවය (-නො බැණ සිටීම)
තෙතු කොටතො මුනි වූයේ නො වෙයි. තවද පඤ්චාස්මිනි වූ යමෙක් තුලාව
තෙත සිටියක්හු සෙසින් උත්තම වූ සීලසමාධාදිය ගෙන-

8 අකුශලධර්මයන් දුරු කෙරේ ද, හේ මුනි නම් වෙයි. යට කී
කාරුණේන් භ්‍යානම මුනි වූයේ ය. යමෙක් ස්කන්ධාදි ලොකයෙහි අධ්‍යාත්ම
බාහිරාදි උග්‍රානාසාන් දුග්‍රහනිද, එ කරුණෙන් ගෙනෙම මුනි යයි කියනු
ලැබේ.

9. යමෙක් කුශලාකුශලප්‍රභව වූ සදසත් ධර්මය ද සියලු ස්කන්ධාදි
ලොකයෙහි අධ්‍යාත්මබාහිරාදි ධර්මය ද දුත රාහාදි සමයය හා තාමණ-
දූෂට්ඨාලය ඉක්මවා සිටියේ ද ඒ සමිණාසුච මුනි තෙම දෙවිමිනිසුන් විසින්
සදන ලද්දේ වේ.

විප්පමුත්තො - මුනිහුගේ සිත රාගයෙන් මුක්ත යැ විමුක්ත යැ සුචිමුක්ත
යැ, දෝෂයෙන්...මොහයෙන් සිත මුක්ත - විමුක්ත - සුචිමුක්ත යැ. සියලු
අකුශලාසංස්කාරයන් ගෙන් සිත මුක්ත යැ විමුක්ත යැ සුචිමුක්ත හුයි
'ස පනතාතො මුනි විප්පමුත්තො' යනු වේ.

න කප්පිභො නුපරතො න පඤ්චො 'ති ගඟවා - 'කප්ප' යනු,
තාමණාකරාය ද දූෂට්ඨකරාය දැයි කරා දෙකෙකි. මේ දූෂට්ඨකරාය යි. මුහු
විසින් තාමණාකරාය ප්‍රතිණ යැ, දූෂට්ඨකරාය දුරුකරා ලද; තාමණාකරාය
ප්‍රතිණ වන බැවින් දූෂට්ඨකරාය දුරු බැවින් තාමණාකරාය හෝ දූෂට්-
කරාය නෝ නො කෙරෙයි, නො දනවයි නුපදවයි නො නිපදවයි නො
පහළ කෙරේ නුයි 'න කප්පිභො' යනු වේ. නුපරතො - සියලු බාලපාඨන්
ජනයෝ ඇලෙහි, කලාශ්පාඨන්ජනයා පවත් සියලු ශෛක්ෂයෝ නො
පැමිණි මාගීයාගේ පැමිණීම පිණිස අසාධ්‍යත වූ ඵලයාගේ අභිගමය
පිණිස පසක් නො සල නිවන ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස නො ඇලෙහි;
විරාගයට පැමිණෙහි, වෙතෙසින් විරාගයට පැමිණෙත්, සමිණාසුච තෙම
දුරු වූයේ වෙන්වූයේ සමාකාරයෙන් වෙන්වූයේ නික්මැසියේ පහවසියේ
වෙතෙසින් මිදුණේ විසංසුක්ත වූයේ විගතමයාද කළ සිතින් සුක්ත ව
වෙතෙස හුයි 'න කප්පිභො නුපරතො' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න පඤ්චකොති - පඤ්චකා වුච්චති භණ්ණා, යො රුතො සාරුතො - පෙ-
 අතිරික්ඛා ලොභො අකුසලමූලං; යසෙසා පඤ්චකා භණ්ණා පඤ්චකා
 සමුවිජින්නා වුපසන්නා පටිපාසාණා අභබ්බුපාතතිකා ඤාණයතිකා
 දුඛිකා, යො වුච්චති න පඤ්චකො; භණ්ඩාති ගාරවාසිච්චනං; අපි ච
 භග්ගරුණොති භගවා, භග්ගදෙසොති භගවා, භග්ගමොනොති භගවා,
 භග්ගමානොති භගවා, භග්ගදිට්ඨිති භගවා, භග්ගකණ්ඩකොති භගවා,
 භග්ගකිලෙසොති භගවා, හරි විනරි පටිවිහරි ධම්මරතනනති භගවා, භවානං
 අත්තකරොති භගවා, භාවිතකායො භාවිතසිල්ලො භාවිතවිතො භාවිත-
 පඤ්ඤාති භගවා, හරි¹ වා භගවා අරඤ්ඤා චතප්පාති පඤ්ඤාති
 සෙත්තාසනාති අපාසද්දාති අපාතිකොසාති විජනවාතාති මනුස්සරුහ-
 සෙසාසනාති පටිලලානසාරුපාතීති භගවා, නාති වා භගවා විවරපිණ්ඩි-
 පාතසසාසනනිලානපාච්චසහසජ්ජකාරිකාරිකනති භගවා, ගාහි වා
 භගවා අසාරසංඝ ධම්මරසංඝ විමුත්තිරසංඝ අධිසීලසං අධිවිතසංඝ
 අධිපඤ්ඤාති භගවා, ගාහි වා භගවා චතුර්ණං කුමාරානං චතුර්ණං
 අපාමඤ්ඤානං චතුර්ණං අරුපසමාපතතිතති භගවා, ගාහි වා භගවා
 අට්ඨන්තං විමොක්ඛානං අට්ඨන්තං අනිත්තාසනානං අනුපුබ්බවිහාරසමා-
 පතතිතති භගවා, ගාහි වා භගවා දසන්තං සඤ්ඤාභාවානං දසන්තං
 කසිණසමාපතතිතං ආනාපානසතිසමාධිසං අපුත්තසමාපතතිතාති භගවා,
 ගාහි වා භගවා චතුර්ණං සතිපට්ඨානානං චතුර්ණං සමමපධානානං
 චතුර්ණං ඉඤ්චිපාදානං පඤ්චන්තං ඉද්දිසානං පඤ්චන්තං බලානං සත්තන්තං
 බොරකිඛානං අරියසං අට්ඨබ්බිකසං මහසංඝාති භගවා, ගාහි වා භගවා
 දසන්තං තපාගතබලානං චතුර්ණං වෙසාරජානං චතුර්ණං පටිසම්භිද්දනං
 ජන්තං අභිඤ්ඤාඤාණානං² ජන්තං බුද්ධිධම්මානනති භගවා, භගවාති නෙතං
 තාමං මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න භාගිනියා කතං
 න මිත්තාමිච්චෙති කතං, න ඤාතිසාලොගිතෙති කතං, න සමණබ්බාගමි-
 ඤෙති කතං, න දෙවතාති කතං, විමොක්ඛනතිකමෙතං බුද්ධානං භගව-
 චන්තානං බොධියා මුත්ත සහ සබ්බඤ්ඤානඤාණසං පටිලාහා සම්මිකා
 පඤ්ඤාති සද්දිං භගවාති - න කාපියො නුපරතො න පඤ්ඤොති භගවාති.
 තෙනාහ භගවා:

“ස සබ්බධම්මසු විසෙතිභූතො
 යං කිඤ්චි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා,
 ස පත්තභාරො මුති විපාමුතො
 න කපපියො නුපරතො න පඤ්ඤොති භගවා”ති.

මහාවිසුහසුත්තනිද්දසො සමපන්නා

තෙරසමො.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න පඤ්චාසා - යනු: 'පඤ්චා' යි තාමණ්ණං කියනු ලබයි, යම් රාගයෙක් අභික රාගයෙක්.. අභිකාචක් ලොභඅකුශලමූලයෙක් වේ ද එය යි. යමක්නු විසින් තෙල ප්‍රාචීනාව තාමණ්ණං ප්‍රතිණ කරන ලද්දී සිඳින ලද්දී සන්තිද්‍රවන ලද්දී උපතට නුසුදුසු වුවා නුවණකින්තෙන් දවන ලද්දී ද, හෙතෙම 'න පඤ්චා' යි කියනු ලැබෙයි. හඟවා යනු: තෞරව නාමයෙකි, තවද - නැසු රාග ඇත් නුයි 'හඟවත්' යැ, නැසු ආරාධ ඇත් නුයි 'හඟවත්' යැ, නැසු මොහ ඇත් නුයි 'හඟවත්' යැ, නැසු මාන ඇත් නුයි 'හඟවත්' යැ, නැසු දුෂ්ට ඇත් නුයි 'හඟවත්' යැ, නැසු කෙලෙස් කවු ඇත් නුයි 'හඟවත්' යැ, නැසු කෙලෙස් ඇත් නුයි 'හඟවත්' යැ, දඹුල්ලත් ගාය - විහාය - ප්‍රතිවිහාය කෙරුණු නුයි 'හඟවත්' යැ හවයන් අන්ත කෙරුණු නුයි 'හඟවත්' යැ වැඩු සිල් වැඩු සිත වැඩු නුවණ ඇත් නුයි 'හඟවත්' යැ. බුදුහු අලාභකද වූ අලාභිකීභූත වූ ජනවාත රහිත වූ මිනිසුන්ගේ රහස් කරුණට සාධන වූ විවේකයට අනුරූප වූ වතසෙනසුන් වතසෙය් දුර-සෙනසුන් වතසකලවර සෙනසුන් ඇසුර කලානු නුයි හඟවත්' යැ. බුදුහු සිවුරු පිවුරා සෙනසුන් සිලන්පස බෙහෙත්පිරිකරව හිමි වූවානු නුයි හෝ 'හඟවත්' යැ. බුදුහු අධීරසයට ධර්මසයට විමුක්තිරසයට අභිභිලයට අභිවික්කයට අභිප්‍රඥාවට හිමි වූවානු , නුයි හෝ 'හඟවත්' යැ. බුදුහු සතර ධ්‍යානයන්ට සතර අප්‍රාමාණ්‍යයන්ට සතර අරූපසමාපත්තින්ට හිමි වූවානු නුයි හෝ 'හඟවත්' යැ. බුදුහු අභි විමොක්ඛයන්ට අභි අභිභායතනයන්ට තව අනුපුච්ඡිකාරසමාපත්තින්ට හිමි වූවානු නුයි හෝ 'හඟවත්' යැ. බුදුහු දශ සංඥාභාවතාවන්ට දශ කාත්ස්තසමාපත්තින්ට ආනාසංකප්පාතිසමාධියට අභ්‍යන්තරසමාපත්තියට හිමි වූවානු නුයි හෝ 'හඟවත්' යැ. බුදුහු සතර සමානිප්‍රසාදනයන්ට සතර සමාස්තප්‍රධානයන්ට සතර සංඤ්චාදයන්ට පඤ්චාසුයයන්ට පඤ්ච බලයන්ට සජ්ජ බොධ්‍යාභිකයන්ට ආරාධි අපොඛිකමාගියට හිමි වූවානු නුයි හෝ 'හඟවත්' යැ. බුදුහු දශ තථාගතබලයන්ට සතර වෛශාරද්‍යයන්ට සතර ප්‍රතිසංවිද්ධමයන්ට භවිහිඤ්චන්ට භවිහි බුද්ධමයන්ට හිමි වූවානු නුයි හෝ 'හඟවත්' නම් වූහ. 'හඟවත්' යන තෙල නාමය මැණියන් විසින් නො කරන ලද, පියාණන් විසින් නො කරන ලද, භ්‍රාතෘහු විසින් නො කරන ලද, හභිනිය විසින් නො කරන ලද, මිත්‍රාමිත්‍රයන් විසින් නො කරන ලද, නැසහල්ලේතැයන් විසින් නො කරන ලද, මහණබමුණන් විසින් නො කරන ලද, දෙවතාවන් විසින් නො කරන ලද, යම් මේ 'හඟවත්' යන නාමයෙක් වේ ද, භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ට අභිත්මාභිත්තයෙහි උපත් තෙල නාමය බොධිමණ්ඩයෙහි සථිකාභ්‍යාසයෙන් ප්‍රතිලාභය සම්භ අභිත්ඵලප්‍රත්‍යක්ෂකරණයෙන් හෝ සම්බම්භත් ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමෙන් උපත් ප්‍රඥප්තියක් වී නුයි 'න කපපියො නුපරතො න පඤ්චොති හඟවා යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“ස සබ්බධමෙමසු -රෙ- න පඤ්චොති හඟවා” යි.

තෙලෙස්වැනි මහාවික්ෂා සූත්‍රානිදේශය සමාපතයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

14

තුච්චකසුත්තනිද්දෙසො

අළු තුච්චකසුත්තනිද්දෙසො වුවහි:

14 - 1

පුච්ඡාමි තං ආදිවච්ඡන්දා¹
 විවෙකං සන්තිපදඤ්ච මහෙසීං,
 කථං දිස්වා නිබ්බාති භික්ඛු
 අනුපාදියානො ලොකසමිං කිඤ්චි.

පුච්ඡාමි තං ආදිවච්ඡන්දානි² - 'පුච්ඡා'ති තිස්සො පුච්ඡා: අදිට්ඨ -
 ජොතංසා පුච්ඡා, දිට්ඨසංසද්දනා පුච්ඡා, විමතිචේදනා පුච්ඡා.

කතමා අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා? පකතියා ලක්ඛණං අඤ්ඤානං හොති
 අදිට්ඨං අතුලිතං අතිරිතං අවිභුතං අවිභාවිතං, තස්ස ඤාණාය දස්සනාය
 තුලනාය තීරණාය විභාවනාය පඤ්ඤාං පුච්ඡති. අයං අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා.

කතමා දිට්ඨසංසද්දනා පුච්ඡා? පකතියා ලක්ඛණං ඤාතං හොති
 දිට්ඨං තුලිතං තීරිතං විභුතං විභාවිතං, අඤ්ඤාති පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං
 සංසද්දනත්ථාය පඤ්ඤාං පුච්ඡති. අයං දිට්ඨසංසද්දනා පුච්ඡා.

කතමා විමතිචේදනා පුච්ඡා? පකතියා සංසයපකකතො³ හොති
 විමතිපකකතො ඥේශ්වකජානො 'ඵලං නු ඛො, ත නු ඛො, තිං නු ඛො,
 කථං නු ඛො'ති සො විමතිචේදනත්ථාය පඤ්ඤාං පුච්ඡති. අයං විමතිචේදනා
 පුච්ඡා. ඉමා තිස්සො පුච්ඡා.

අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා: මනුස්සපුච්ඡා, අමනුස්සපුච්ඡා, නිමිතපුච්ඡා.

කතමා මනුස්සපුච්ඡා? මනුස්සා බුද්ධං ගතවන්තං උපසඛිකම්මිනා
 පඤ්ඤාං පුච්ඡන්ති - භික්ඛු පුච්ඡන්ති, භික්ඛුනියො පුච්ඡන්ති, උපාසකා
 පුච්ඡන්ති, උපාසිකාසො පුච්ඡන්ති, රාජානො පුච්ඡන්ති, බහතියා පුච්ඡන්ති,
 බ්‍රාහ්මණා පුච්ඡන්ති, වෙස්සා පුච්ඡන්ති, සුද්ද පුච්ඡන්ති, ගහට්ඨා පුච්ඡන්ති,
 පබ්බජිතා පුච්ඡන්ති. අයං මනුස්සපුච්ඡා.

කතමා අමනුස්සපුච්ඡා? අමනුස්සා බුද්ධං ගතවන්තං උපසඛිකම්මිනා
 පඤ්ඤාං පුච්ඡන්ති - නාගා පුච්ඡන්ති, සුපණ්ණො පුච්ඡන්ති, යකඛා පුච්ඡන්ති,
 අසුරා පුච්ඡන්ති, ගනිබ්බා පුච්ඡන්ති, මහාරාජානො පුච්ඡන්ති, ඉන්ද්‍ර
 පුච්ඡන්ති, බ්‍රහ්මාණො පුච්ඡන්ති, දෙවතායො පුච්ඡන්ති. අයං අමනුස්ස -
 පුච්ඡා.

I. ආදිවච්ඡන්දා - සී.වු II මජ්ඣ. 2 ආදිවච්ඡන්දා - සී.වු II මජ්ඣ.
 3 පකකතො - PTS.

14

තුච්චක සුත්තනිදේශය.

ඉක්බිති 'තුච්චක' සුත්තනිදේශය කියනු ලැබේ.

14 - 1

ආදිත්‍යබන්ධු වූ මහර්ෂි වූ මුඛ පුළුවන්හි: යොගාවචර මහණ තෙම (කායාදි) භූමිය පිටෙකය ද (නිවනට කරුණු වූ) බොධිපාක්ෂිකබලය ද කරා කරුණෙකින් දැක (කායාදි) ලොකයෙහි (රූපාදි) කිසි බලයක් උපාදානය නොකෙරෙමින් (රූපාදි කෙලෙසුන්) සන්තිඥවන්නේ ද?

පුළුච්ඡාසි නා ආදිවමබන්ධු - 'පුළුච්ඡාසි' යනු පාළුයා තුනෙකි: අදිට්ඨචෝතනා පුළුච්ඡාසි, දිට්ඨසංසදනා පුළුච්ඡාසි, විමතිච්ඡේදනා පුළුච්ඡාසි.

අදිට්ඨචෝතනා පුළුච්ඡාසි කවර යන්: බලයන්ගේ තථ්‍යත්වය පියවින් නොදන්නා ලද නොදන්නා ලද තුලනය නොකරන ලද තීරණය නොකරන ලද ප්‍රකට නොකරන ලද නුවණින් නොවඩන ලද මේ ද, ඒ බලයන්ගේ ලක්ෂණය දැනීමට තුලනයට තීරණයට ප්‍රකට කිරීමට ප්‍රශ්න විචාරයි. මේ අදිට්ඨචෝතනා පුළුච්ඡාසි.

දිට්ඨසංසදනා පුළුච්ඡාසි කවර යන්: පියවින් තථ්‍යත්වය දන්නා ලද දන්නා ලද තුලනය කරන ලද තීරණය කරන ලද ප්‍රකට කරන ලද විභාවන කරන ලද මේ ද, අන්‍ය පණ්ඩිතයන් හා සසඳාලීම පිණිස ප්‍රශ්න විචාරයි. මේ දිට්ඨසංසදනා පුළුච්ඡාසි.

විමතිච්ඡේදනා පුළුච්ඡාසි කවර යන්: 'මෙසේ ඥේ හෝ නොවේ ඥේ උත්තිකිමේ ඥේ හෝ කෙසේ ඥේ හෝ' යි පියවින් සැකයට පැමිණීමේ විමතිකට පැමිණීමේ හටගත් සැක ඇත්තේ මේ ද, හෙතෙම සැක සිදීම සදහා ප්‍රශ්න විචාරයි. මේ 'විමතිච්ඡේදනා පුළුච්ඡාසි' ය; මේ තුන් ප්‍රශ්නයෝ යි.

අන්‍යව ද ප්‍රශ්න තුනෙක් වෙයි: මනුෂ්‍යපාලිකා ය, අමනුෂ්‍යපාලිකා ය, නිර්භූතපාලිකා ය.

මනුෂ්‍යපුළුච්ඡාසි කවර යන්: මනුෂ්‍යයෝ හඟවත් බුදුන් කරා ඵලබ්ධි පැන පුළුවන්හි- භික්ෂුහු විචාරති, භික්ෂුණිහු විචාරති, උපාසකයෝ විචාරති, උපාසිකාවෝ විචාරති, රජවරු විචාරති, ඤාණියෝ විචාරති, බමුණෝ විචාරති, ජෙට්ඨයෝ විචාරති, ගුරුයෝ විචාරති, ගෘහිණියෝ විචාරති, පාලිද්දෝ විචාරත්; මේ මනුෂ්‍යපාලිකා ය.

අමනුෂ්‍යපුළුච්ඡාසි කවර යන්: අමනුෂ්‍යයෝ භාග්‍යවත් බුදුන් කරා ඵලබ්ධි පැන පුළුවන්හි- තාගයෝ විචාරති, සුරාභිකයෝ විචාරති, යක්ෂයෝ විචාරති, අසුරයෝ විචාරති, ගඤ්ඨයෝ විචාරති, වරමර්ජන විචාරති, ඉන්ද්‍රියෝ විචාරති, බ්‍රහ්මයෝ විචාරති, දෙවතාවෝ විචාරත්. මේ අමනුෂ්‍යපාලිකා ය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කතමා නිමිත්තපුත්තා? යං හගවා රූපං අභිනිමිත්තාති මනෝමයං සබ්බභවවට්ඨං අභිනිජ්ජියං, තං සො නිමිත්තො බුද්ධං හගවන්තං උපසම්භුතො පඤ්ඤං පුත්තී. හගවා විස්සජේත්ති. අයං නිමිත්තපුත්තා. ඉමා තිස්සො පුත්තා.

අපරාපි තිස්සො පුත්තා: අත්තත්තපුත්තා, පරත්තපුත්තා, උභයත්තපුත්තා. අපරාපි තිස්සො පුත්තා: දිට්ඨධම්මකපුත්තා, සම්පරාසිකත්තපුත්තා, පරමත්තපුත්තා. අපරාපි තිස්සො පුත්තා: අත්තජාපුත්තා, නිකායාලකත්තපුත්තා, වොදනත්තපුත්තා. අපරාපි තිස්සො පුත්තා: අතිතපුත්තා, අනාගතපුත්තා, චම්බුපනතපුත්තා. අපරාපි තිස්සො පුත්තා: අජ්ඣන්තපුත්තා, බග්ගිකපුත්තා, අජ්ඣන්තබග්ගිකපුත්තා. අපරාපි තිස්සො පුත්තා: කුසලපුත්තා, අකුසලපුත්තා, අඛණ්ඩකපුත්තා. අපරාපි තිස්සො පුත්තා: බ්බුද්ධපුත්තා, ධාතුපුත්තා, ආයතනපුත්තා. අපරාපි තිස්සො පුත්තා: සත්පට්ඨානපුත්තා, සම්මපට්ඨානපුත්තා, ඉද්ධිපාදපුත්තා. අපරාපි තිස්සො පුත්තා: ඉන්ද්‍රියපුත්තා, බලපුත්තා, බොජ්ඣංගපුත්තා. අපරාපි තිස්සො පුත්තා: මග්ගපුත්තා, ඵලපුත්තා, නිබ්බානපුත්තා.

පුත්තාමි තන්ති - පුත්තාමි තං, යාමාමි තං; අජේඤ්ඤාමි තං, පසාදෙමි තං; කප්පයස්ස මෙති - පුත්තාමි තං; ආදිවච්ඡානති ආදිවො වුච්චති සුරියො; සුරියො ගොතමො ගොතෙත්ත; හන්වාපි ගොතමො ගොතෙත්ත. හගවා සුරියස්ස ගොතනස්සානසංඝා ගොතනච්ඡා, තස්මා බුද්ධො ආදිවච්ඡානති - පුත්තාමි තං ආදිවච්ඡානං.¹

විවේකං සන්ධිපදස්සාමි මහෙස්සති - 'විවේකො'ති තයො විවේකා: කායවිවේකො, විතතවිවේකො, උපතිවිවේකො.

කතමො කායවිවේකො? ඉධ භික්ඛු විවිත්තං සෙනාසනං හත්ති, අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං වතපත්තං අබ්බොකාසං පලාලපුඤ්ඤං. කායෙන ච විවිත්තො විහරති, සො ඵකො ගච්ඡති. ඵකො තිට්ඨති. ඵකො නිසීදති. ඵකො ඤෙය්‍යං කප්පෙති. ඵකො ඤාමං පිණ්ඩාය පවිසති. ඵකො පටික්ඛමති. ඵකො රහො නිසීදති. ඵකො චික්ඛමං අභිට්ඨාති. ඵකො වරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති' අයං කායවිවේකො.

1. ආදිවච්ඡා - සී. II. 34.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නිර්මිතපාවිජා කචර යත්: බුදුහු මනොමය වූ සියලු අභපසභ ඇති අපිකල ඉදුරන් ඇති යම් බුදුරුවක් මවන් ද, ඒ නිර්මිත බුදුහු ශාශ්වත් වූ ඒ බුදුන් කරා එළඹ පැන පුළුවන්හි, බුදුහු විසඳන සේක. මේ නිර්මිතපාවිජා යැ. මොනු තුන් පාවිජා යි.

අනෙකුදු ප්‍රශ්න තුනක් වෙයි: අත්මාභීජාවිජා යැ, පරාභීජාවිජා යැ, උභයාභීජාවිජා යැයි. අනෙකුදු ප්‍රශ්න තුනෙකි: දෘඪධාර්මිකාභීජාවිජා යැ, සාමපරාසිකාභීජාවිජා යැ, පරමාභීජාවිජා යැයි. අනෙකුදු ප්‍රශ්න තුනෙකි: අනවදුකාභීජාවිජා යැ, නිකේදකාභීජාවිජා යැ, ව්‍යවදානාභීජාවිජා යැයි. අනෙකුදු ප්‍රශ්න තුනෙක් වෙයි: අතීතපාවිජා යැ, අනාගතපාවිජා යැ, වර්තමානපාවිජා යැයි. අනෙකුදු තුන් ප්‍රශ්නයෙකි: අධ්‍යාත්මපාවිජා යැ, බාහ්‍යපාවිජා යැ, අධ්‍යාත්ම බාහ්‍යපාවිජා යැයි. අනන්‍ය වූ ද ප්‍රශ්න තුනෙකි: කුශලපාවිජා යැ, අකුශලපාවිජා යැ, අව්‍යාකාතපාවිජා යැයි. අනන්‍ය වූ ද ප්‍රශ්න තුනෙකි: සකකපාවිජා යැ, ඛතුපාවිජා යැ, ආශතතපාවිජා යැයි. අනන්‍ය වූ ද තුන් ප්‍රශ්නයෙකි. සතිපට්ඨානපාවිජා යැ, සමන්ත්ප්‍රධානපාවිජා යැ, සංග්ගිපාදපාවිජා යැයි. අනන්‍ය වූ ද තුන් ප්‍රශ්නයෙකි: ඉන්ද්‍රියපාවිජා යැ, ඛලපාවිජා යැ, බොධ්‍යඛනපාවිජා යැයි. අනන්‍ය වූ ද තුන් ප්‍රශ්නයෙකි: මාභීජාවිජා යැ, එළපාවිජා යැ, තිථිභීජාවිජා යැයි.

පුච්ඡාමි තං - මුඛ පුළුවන්හි, මුඛ අයැදිමි, මුඛ ආරාධනය කෙරෙමි, මුඛ පහදවමි, මට වදාල මැනවැයි. 'පුච්ඡාමි තං' යනු වේ. ආදිමමඛණ්ඩු 'ආදිව'යි හිරු කියනු ලැබෙයි, හිරු ග්‍රොහයෙන් ගෙනම යැ. හඟවත්නු ද ග්‍රොහයෙන් ගෙනම යැ. බුදුහු හිරුට ග්‍රොහයෙන් ඥාතීන්, ග්‍රොහයෙන් බණ්ඩ වූහ. එහෙයින් බුදුහු ආදිත්‍යබණ්ඩ වූහ'යි 'පුච්ඡාමි තං ආදිමමඛණ්ඩු' යනු වේ.

විවෙකං සන්තිපදං ච මහෙසීං - 'විවෙකො' යනු: විවෙක තුනෙකි: කාය විවෙක යැ, විතතවිවෙක යැ, උපධිවිවෙක යැයි.

කායවිවෙකය කවරේ ද යත්: මේ ශාසනයෙහි මහණ ආරණ්‍ය යැ වාසභූමි යැ පථිත යැ කන්දර යැ හිරිගුණා යැ ගමශාන යැ වානප්‍රස්ථ යැ අභ්‍යවකාශ යැ පලාලපුඤ්ඤ යැ යන විවෙක සෙතාසනයක් ඇසුරු කෙරෙයි, කසිනු දු විචික්ඛන වැ වෙසෙයි. හෙතෙම එකලා වැ ගෙයි, එකලා වැ සිටියි, එකලා වැ හිඳී, එකලා වැ හොචී, එකලා වැ ගමට පිහිසිගා යයි, එකලා වැ පෙරළා එයි, එකලා වැ රහසැ හිඳී, එකලා වැ සක්මන් කෙරෙයි, එකලා වැ හැසිරෙයි වෙසෙයි ඉරිසථි පවත්වයි වැටෙයි රැකෙයි යැපෙයි යාපනය වේ. මේ කායවිවෙක යැ.

කතමො විනවිවෙකො? පඨමං කුඛානං සමාපන්නස්ස නිවරණෙහි විතතං විවිතතං හොති. දුතියං කුඛානං සමාපන්නස්ස විභක්ඛවිචාරෙහි විතතං විවිතතං හොති. තතියං කුඛානං සමාපන්නස්ස පිඨියා විතතං විවිතතං හොති. චතුර්ථං කුඛානං සමාපන්නස්ස පුබ්බද්ධකෙසෙහි විතතං විවිතතං හොති. ආකාසානස්ථායතනං සමාපන්නස්ස රූපසංඝාය පටිසංඝායානානතත-සංඝායා විතතං විවිතතං හොති. විශ්කුණ්ණායතනං සමාපන්නස්ස ආකාසානස්ථායතනසංඝායා විතතං විවිතතං හොති. ආකිංඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විශ්කුණ්ණායතනසංඝායා විතතං විවිතතං හොති. නෙව-සංඝායාසංඝායායතනං සමාපන්නස්ස ආකිංඤ්ඤායතනසංඝායා විතතං විවිතතං හොති. සොභාපන්නස්ස සක්කායදිට්ඨියා විචිකිච්ඡාය සීලබ්ධත-පරාමාසා දිට්ඨානුසයා විචිකිච්ඡානුසයා තදෙකටෙයිති ච කිලෙසෙහි විතතං විවිතතං හොති. සකදගාමිස්ස¹ ඔලාරිකා කාමරාගසංඝෝජනා, පටිසංඝෝජනා, ඔලාරිකා කාමරාගානුසයා පටිසානුසයා, තදෙකටෙයිති ච කිලෙසෙහි විතතං විවිතතං හොති. අනානාමිස්ස අණුසංගතා කාමරාග-සංඝෝජනා පටිසංඝෝජනා, අණුසංගතා කාමරාගානුසයා පටිසානු-සයා, තදෙකටෙයිති ච කිලෙසෙහි විතතං විවිතතං හොති. අරහතො රූපරාගා අරූපරාගා මානා උඤ්චා අපිජාය මානානුසයා භවරාගානුසයා අපිජානුසයා, තදෙකටෙයිති ච කිලෙසෙහි, බග්ගිකා ච සබ්බකිත්තෙතෙහි විතතං විවිතතං හොති. අයං විතතවිවෙකො.

කතමො උපධිවිවෙකො? උපධි වුට්ඨති කිලෙසා ච බක්ඛා ච අභි-සංඛාරා ච; උපධිවිවෙකො වුට්ඨති අලෙඛං නිබ්බානං, යො සො සංඛ-සංඛාරසමුප්පාදිසංඛිතස්සෙයො තණ්හකකයො විරාගො නිරෝධො නිබ්බානං. අයං උපධිවිවෙකො.

කායවිවෙකො ච වුපකට්ඨි²කායානං තෙකම්මාතිරතානං, විතත-විවෙකො ච පරිපුඤ්චිතතානං පරමවොදනපාත්තානං, උපධිවිවෙකො ච නිරූපධිනං පුක්ඛලානං විසංඛාරගතානං.

සනතීති එකෙන ආකාරෙන සනතීති සනතීපදමපි තං යෙව අමතං නිබ්බානං, යො සො සංඛසංඛාරසමුප්පාදිසංඛිතස්සෙයො විරාගො නිරෝධො නිබ්බානං. වුත්තං හෙතං භගවතා: “සත්තමෙතං පදං පණීතමෙතං පදං, යදිදං සංඛසංඛාරසමුප්පාදිසංඛිතස්සෙයො විරාගො නිරෝධො නිබ්බානං”නති. a අඵචා අපරෙති ආකාරෙන යෙ ධම්මා සත්තාධිගමාය සනතීථුසංඝාය සනතීසච්ඡි කිරියාය සංවත්තනති සෙයාවීදං: වත්තාරො සතිපට්ඨානා, වත්තාරො සම්මප්පධානා, වත්තාරො ඉඤ්චාදා, පඤ්චිත්ථියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත ඛොජ්ඣානා, අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො. ඉමෙ වුට්ඨනති සනතීපදං තාණපදං ලෙතපදං සරණපදං අභ්‍යාපදං අච්චුතපදං අමතපදං නිබ්බානපදං.

1. සකදගාමිස්ස - සිමු. II.

2. වචකාය - ස.

a. මජ්ඣිමනිකාය - අලගගුපුත්ත.

විතතවිවේකය කවර යත්: පළමුවන දහතට සමවත්තුවෙන් සිත නිවරණයන්ගෙන් වෙන් වෙයි, දෙවැනි දහතට සමවත්තුවෙන් සිත විතතිවිවරයන්ගෙන් වෙන් වෙයි, තෙවැනි දහතට සමවත්තුවෙන් සිත ප්‍රතිමයන් වෙන් වෙයි, සිවුවැනි දහතට සමවත්තුවෙන් සිත සුවදක් දෙකින් වෙන් වෙයි, ආකාශානඤ්ඤායතනයට සමවත්තුවෙන් සිත රූප-සංඥාවෙන් ප්‍රතිසංඥාවෙන් තානාත්මසංඥාවෙන් වෙන් වෙයි, විඤ්ඤානඤ්ඤා-යතනයට සමවත්තුවෙන් සිත ආකාශානඤ්ඤායතන සංඥාවෙන් වෙන් වෙයි, ආකිංඤ්ඤායතනයට සමවත්තුවෙන් සිත විඤ්ඤානඤ්ඤායතන-සංඥාවෙන් වෙන් වෙයි, තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයට සමවත්තුවෙන් සිත ආකිංඤ්ඤායතන-සංඥාවෙන් වෙන් වෙයි, සෝවාත්තුවෙන් සිත සත්තකාය-දූෂිතයෙන් විවිකිත්සායෙන් ශිලව්‍යවපරාමසීයෙන් දූෂිතයෙන් විවිකිත්සා-නුගයෙන් ඔවුන් හා එක්වැ සිටි කෙලෙසුන්ගෙන් ද වෙන් වෙයි, සෙදගාමිනුවෙන් සිත ඔෆදරික වූ කාමරාගසංයෝජනයෙන් ද, ප්‍රතිසංයෝ-ජනයෙන් ද, ඔෆදරික වූ කාමරාගානුගයෙන් ද, ප්‍රතිසානුගයෙන් ද, තදෙකසා කෙලයයන්ගෙන් ද වෙන් වෙයි. අතගාමිනුවෙන් සිත අණුසහගත වූ කාමරාගසංයෝජනයෙන් හා ප්‍රතිසංයෝජනයෙන් ද, අණුසහගත වූ කාම-රාගානුගයෙන් හා ප්‍රතිසානුගයෙන් ද, තදෙකසා කෙලයයන්ගෙන් ද වෙන් වෙයි. රතත්තුවෙන් සිත රූපරාගයෙන් අරූපරාගයෙන් මාතයෙන් ඔෆදාතයෙන් අවිදුකාවෙන් ද, මානානුගයෙන් භවරාගානුගයෙන් අවිදුකානු-ගයෙන් ද, තදෙකසා කෙලයයන්ගෙන් ද මාග්‍ය වූ සිසල සංස්කාර-නිමිත්තයන්ගෙන් ද වෙන් වෙයි. මේ විතතවිවේක යැ.

උපධිවිවේකය කවර යත්: කෙලයයෝ ද ස්කන්ධයෝ ද අභිසංස්කාරයෝ ද උපධි සි කියනු ලැබෙයි. සියලු සංස්කාරයන් සන්තිදුණු සියලු උපධි දුරුලු තාමණා ක්‍ෂය වූ කෙලෙස් රජස් නො ඇලුණු දුක නිරුද්ධ වූ තාමණා-වෙන් නික්මුණු ඒ අමාමහනිවන උපධිවිවේක යයි කියනු ලැබේ. මේ උපධි විවේක යයි.

ගණසංඛ්‍යාණිකායෙන් වෙන් වූ කය ඇති (ප්‍රථමධ්‍යානාදී) නිෂකාම්‍ය යෙහි ඇලුණුවන්ට කායවිවේකය ද, පිරිසුදු සිත් ඇති පරමපාටිශුද්ධියට පැමිණියවුන්ට විතතවිවේකය ද, විසංඛාරයට (-අරමුණු කිරීම් වශයෙන් නිවනට) පැමිණි උපධි රහිත සුද්ගලයන්ට උපධිවිවේකය ද වේ.

සතති - යනු: එක් අයුරෙකින් ශාන්තිය ද ශාන්තිපදය ද එ මැ අමාමහ නිවන යැ, සියලු සංස්කාරයන් සන්තිදුණු සියලු උපධින් දුරුවැ සිටි තාමණාකය වූ විරාග වූ දුඛධිරෝධ වූ ඒ නිඵාණය යි. මේ වදාරන ලද මාය භාග්‍යවතුන් විසින්: යම් මේ සමීසංස්කාරයන්ගේ ශමයෙන් සමෝපධිත්ගේ දුරුලීමෙන් තාමණාක්‍ෂයයෙන් විරාගයෙන් නිරෝධයෙන් නිඵාණයෙන් වේ ද, තෙල ශාන්තපද යැ, තෙල ප්‍රණීතපද යැයි. භාෂෙතත් අත්‍ය වූ ආකාරයෙකින් යම් ධම් කෙනෙක් ශාන්ති (-නිඵාණ) ප්‍රතිලාභය පිණිස ශාන්තිය (ඥානයෙන්) සපයී කිරීම පිණිස ශාන්තිය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීම පිණිස පවත්නානු ද, ඒ කවරනු ද යත්: සතර සතිපට්ඨානයෝ යැ, සතර සමයක්ප්‍රධානායෝ යැ සතර සාධිපාදයෝ යැ පඤ්ඤාප්‍රියයෝ යැ පඤ්ඤා බලයෝ යැ සප්තබොධ්‍යාධ්‍යයෝ යැ ආර්‍ය අමොඛිකිකමායී යැ යන මොනු යි. මේ ධම්මෝ ශාන්තිපද යැ ත්‍රාණපද යැ ලෙතපද යැ සරණ පද යැ අත්‍යපද යැ අව්‍යතපද යැ අමාතපද යැ නිඵාණපද යැයි කියනු ලැබෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මහෙසීති, මහෙසී හතවා; මහන්තං සීලකකිකං එසි ගවෙසි පරිසෙසිති මහෙසී. මහන්තං සමාධිකකිකං - මහන්තං පඤ්ඤාකකිකං - මහන්තං විමුක්තිකකිකං, - මහන්තං චූළිතනිද්දාණ්දසංකකකිකං එසි ගවෙසි පරිසෙසිති මහෙසී. මහතො තමමාකායස්ස පද්දුතං, මහතො විපල්ලාසස්ස ගෙදං, මහතො තණ්හාසල්ලස්ස අබ්බුහනං, මහතො දිට්ඨිකඛ්ඤාපස්ස විනිවේදනං, මහතො මානධරස්ස පටාතනං¹ මහතො අභිසංඛාරස්ස වූපසමනං, මහතො, ඕසස්ස නිත්ථරණං, ²මහතො භාරස්ස නිත්තකපනං, මහතො සංසාරවට්ටස්ස උපෙච්ඡදං, මහතො සන්තාපස්ස නිබ්බාපනං, මහතො සර්ලාහස්ස පටිපාසස්සද්ධිං, මහතො ධම්මධරස්ස උස්සාපනං එසි ගවෙසි පරිසෙසිති මහෙසී මහතො සතිපට්ඨානෙ - මහතො සමමප්පධානෙ - මහතො ඉද්ධිපාදෙ - මහතො නි ඉද්ධියාති - මහතො නි බලාති - මහතො භොජ්ඣකේහ මහතො අරිසං අට්ඨබ්බිකං මහං - මහතො පරමන්ථං අමිතං නිබ්බානං එසි ගවෙසි පරිසෙසිති මහෙසී. මහෙසකෙකභි වා සත්තෙති එසිතො ගවෙසිතො පරිසෙසිතො 'කහං බුද්ධො, කහං භගවා, කහං දෙවදෙවො' කහං තරාසසො'යි මහෙසීති - විවේකං සන්තිපදඤ්ච මහෙසිං.

කථං දිස්සා නිබ්බාති භික්ඛුති - කථං දිස්සා පසස්සා තුලසිත්වා තීරසිත්වා විහාවසිත්වා විගුතං කත්වා අත්තන්තො රාගං නිබ්බාපෙති? දොසං නිබ්බාපෙති? මොහං නිබ්බාපෙති? කොඛං, උපනාහං මකං, පල්ලාසං, ඉස්සං, ච්ච්ඡිසං, මාසං, සාධෙය්‍යං, එහං, ආරහං, මානං, අතිමානං, මදං, පමාදං, සබ්බෙ කීලෙසෙ, සබ්බෙ දුච්චරිතෙ, සබ්බෙ දරුථෙ, සබ්බෙ පරිලාපෙ, සබ්බෙ සන්තාපෙ, සබ්බාකුසලාභිසංඛාරෙ නිබ්බාපෙති සමෙති උපසමෙති වූපසමෙති පටිපාසස්සමෙති? භික්ඛුති පුරුෂ්ඨකකල්‍යාණකො වා භික්ඛු සෙධො වා භික්ඛුති - කථං දිස්සා නිබ්බාති භික්ඛු.

අනුපාදියානො ලොකස්මිං කිඤ්චිති - චතුති උපාදුකෙති අනුපා-දියමානො අගණ්හමානො අපරාමසමානො අතභිතිවිසමානො; ලොකස්මිනති අපායලොකෙ අදව්‍යාලොකෙ බකිලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ; කිඤ්චිති කිඤ්චි රූපගතං වේදනාගතං සඤ්ඤාගතං සංඛාරගතං විඤ්ඤාණ-ගතනති - අනුපාදියානො ලොකස්මිං කිඤ්චි.

තෙනාහ ගතවා:

“පුච්ඡාමි තං අදිච්චඛන්දුං
විවේකං සන්තිපදඤ්ච මහෙසී,
කථං දිස්සා නිබ්බාති භික්ඛු
අනුපාදියානො ලොකස්මිං කිඤ්චි”ති.

14 - 2

මූලං පපඤ්ච සංඛායාති ගතවා
නොනා අසමිති සබ්බමුපරුකො,
යා කාචි තණ්හා අර්ඤ්ඤානං
තාසං විතයා සද්ද සතො රිකෙකි.

1. පමාසං - සසා. 2. නිත්ථරණං - සිද්ධි, II, PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මහෙසිය - යනු: බුදුහු මහර්මිය යැ, මහත් වූ හිලස්කකිය එමණ ගවෙෂණ පයෙහිමණ කෙළේ නුසි මහර්මිය යැ: මහත් වූ සමාධිස්කකිය මහත් වූ ප්‍රඥස්කකිය - මහත් වූ විමුක්තිස්කකිය - මහත් වූ විමුක්ති-ඥානදර්ශිත්ස්කකිය එමණ ගවෙෂණ පයෙහිමණ කෙළේ නුසි මහර්මිය යැ, මහත් වූ තමස්කායයාගේ ප්‍රදුරතය, මහත් වූ විපයසීයයාගේ බිඳීම, මහත් වූ තෘෂණාශල්‍යය ඉදිරිම, මහත් වූ දෘෂ්ටිකායයාගේ ලෙහිම, මහත් වූ මානවචරය හෙළිම, මහත් වූ අභිස ස්කාරය සන්තිදුට්ඨම, මහත් වූ ඔසය තරණය කිරි , මහත් වූ (පස්කඳ) බර බහා තැබීම, මහත් වූ සසරවට සිදීම, මහත් වූ (කෙලෙස්) තැදිලිය නිවීම, මහත් වූ (කෙලෙස) පරිදහය සන්තිදුට්ඨම, මහත් වූ ඛණ්ඩවචරය එකවීම එමණ ගවෙෂණ පයෙහිමණ කෙළේ නුසි මහර්මිය යැ. මහත් වූ සතිපට්ඨානයන් - මහත් සමාස්ප්‍රධාන-යන් - මහත් සංඛිප්පාදයන් - මහත් ඉන්ද්‍රියයන් - මහත් බලයන් - මහත් බොධ්‍යාභිග්‍රහයන් - මහත් වූ ආයස්සප්පාභිකමායය - මහත් වූ පරමාණී වූ අමාමහතිවත එමණ ගවෙෂණ පයෙහිමණ කෙළේ නුසි මහර්මිය යැ: නොමොත් මහෙසියාය වූ සත්තියන් විසින් 'කොහි යැ බුදුහු, කොහි යැ භාග්‍යවත්ත, කොහි යැ දෙවියනට දෙවි වූවෝ, කොහි යැ තරලෙසෙයෝ' ය'යි එමිත ගවෙෂිත පයෙහිමිත නුසි මහර්මිය නම් වෙත් යයි 'විවේකං සන්තිපදාඤ්ච මහෙසියං' යනු වේ.

කපං දිස්වා හිබ්බාති හික්ඛු - කිසෙයින් දැක බලා තුලනය කොට තීරණය කොට විමසා විභූත කොට තමාගේ රාගය නිවා ද? දෝෂය නිවා ද? මොහය නිවා ද? ක්‍රොධය - උපතාගය - මකය - පලාසය-ර්මසීව මාන්සයසීය - මායාව - ශාඨ්‍යය - ඤාමය - සාරමය - මානස - අභිමානස මදය - ප්‍රමාදය - සියලු කෙලෙසුන් සියලු දුඛවිතයන් - සියලු දර්ශන-සියලු පරිදහයන් - සියලු සන්තාපයන් - සියලු අතුලොභිසංස්කාරයන් නිවා ද? ශමනය උපශමනය ව්‍යුපශමනය කෙරේ ද? සන්තිදුට්ඨා ද? හික්ඛු යනු: පාඨස්පකකල්‍යාණ භික්ෂු හෝ ශෛක්‍ෂ භික්ෂු හෝ නුසි 'කපං දිස්වා හිබ්බාති හික්ඛු' යනු වේ.

අනුපාදියානො ලොකසමිං කිඤ්චි - සතර උපාදනයන්ගෙන් උපාදනය නො කරනුයේ නො ගත්තේ නො දැකගත්තේ නො පිවිසෙනුයේ; ලොකසමිං යනු: අපායලොකයෙහි මිනිස්ලොවැ දෙවිලොවැ ස්කකිලොක-යෙහි බාතුලොකයෙහි ආයතනලොකයෙහි; කිඤ්චි යනු: කිසි රූපගතයක් වෙදනාගතයක් සංඥාගතයක් සංස්කාරගතයක් විඤ්ඤාගතයක් නුසි 'අනුපාදියානො ලොකසමිං කිඤ්චි' යනු වේ.

එයින් කිහිළු තීර්මත බුදුහු:

“පුඤ්ඤාමි තං - පෙ- අනුපාදියානො ලොකසමිං කිඤ්චි”යි.

බුදුහු මෙසේ වදාළ සේක: 'ප්‍රපඤ්ච සබ්බාන තෘෂණාදුපේතූගේ (අවිදුද් කෙලෙස) මූලය ද මම් වෙමි' පැවැති මානස ද නුවණින් සියල්ල වලකන්නේ යැ, අධ්‍යාත්මයෙහි යම් කිසි තෘෂණාවක් උපදනේ ද ඔවුන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ගැමකල්ලි (එලඹ සිටි) සිහි ඇති වැ කිසිමෙන් සි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මූලං පපඤ්චසංඛායාති හගවා මහතා අසමිති සබ්බමුපරාදෙකිති-
පපඤ්චානෙව පපඤ්චසංඛා; තණ්හා පපඤ්චසංඛා, දිට්ඨි පපඤ්චසංඛා,
කතමං තණ්හාපපඤ්චසංඛා මූලං? අවිජ්ජා මූලං, අයොනිසො මහසිකාරො
මූලං අසමිමානො මූලං, අහිරිකං මූලං, අනොත්තසං මූලං, උඤ්චං මූලං,
ඉදං තණ්හාපපඤ්චසංඛා මූලං, කතමං දිට්ඨිපපඤ්චසංඛා මූලං? අවිජ්ජා මූලං,
අයොනිසො මහසිකාරො මූලං. අසමිමානො මූලං, අහිරිකං මූලං,
අනොත්තසං මූලං, උඤ්චං මූලං, ඉදං දිට්ඨිපපඤ්චසංඛා මූලං.

හගවාති ගාරවාඨිවචනං. අපි ව හගාරානොති හගවා, හගගදෙසොති
හගවා, හගගමොනොති හගවා, හගගමානොති හගවා, හගගදිට්ඨිති හගවා,
හගගකණ්ඩකොති හගවා, හගගකිලෙසොති හගවා, හජ් ටිතජ් පටිච්ඡජ්
බමමරතතනති හගවා, හවානං අත්තකරොති හගවා, හාවිසකායොති
හගවා, හාවිසසිලො හාවිසවිතෙතො හාවිසපඤ්ඤාති හගවා. හජ්¹ වා හගවා-
අරඤ්ඤා චතප්පතාති පත්තාති සෙනාසනාති අප්පසඤ්ඤාති අප්පතිගෙසාසාති
විජ්ජනවාතාති මනුස්සරුහසෙයසකාති පටිසල්ලානසාරුප්පාතිති හගවා; හාගී
වා හගවා විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරානනති
හගවා. හාගී වා හගවා අභරසසං බමමරසසං විමුත්ථරසසං, අභිසිලසං
අභිවිත්තසං අභිපඤ්ඤායාති හගවා, හාගී වා හගවා චතුර්ණං කොනානං
චතුර්ණං අප්පමඤ්ඤානං චතුර්ණං අරුපසමාපත්තිතනති හගවා, හාගී
වා හගවා අට්ඨන්තං විමොක්ඛානං අට්ඨන්තං අභිභායතනානං නවන්තං
අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තිනනති හගවා, හාගී වා හගවා දසන්තං සඤ්ඤා-
තාචනානං දසන්තං කසිණසමාපත්තිනං ආනාපානසතිසමාධිසං අසුත-
සමාපත්තියාති හගවා, හාගී වා හගවා චතුර්ණං සතිපට්ඨානානං
චතුර්ණං සම්මයාධානානං චතුර්ණං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්තං ඉජ්ජියානං
පඤ්චන්තං බලානං සත්තන්තං බොජ්ඣංගානං අරියසං අට්ඨබ්බිකසං
මග්ගසංහි හගවා, හාගී වා හගවා දසන්තං තථාගතබලානං චතුර්ණං
වෙසාරජානං චතුර්ණං පටිසම්භිද්ධං ඡන්තං අභිඤ්ඤාඤ්ඤානං ඡන්තං
බුද්ධබමානනති හගවා. හගවාති තෙනං නාමං මාතරා කතං; න පිතරා
කතං, න හාතරා කතං, න හගිතියා කතං, න ඕත්තාමචෙච්ඡි කතං, න
ඤ්ඤාසාලොතිතෙති කතං, න සමණ්ඩාසමිණෙති කතං, න දෙවතාති කතං.
විමොක්ඛනතිකමෙනං බුද්ධානං හගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤා-
තඤ්ඤාසං පටිලාභා සච්ඡිකාපඤ්ඤාති යදිදං හගවාති - මූලං පපඤ්ච-
සංඛායාති හගවා.

මහතා අසමිති සබ්බමුපරාදෙකිති - 'මහතා' චූළවති පඤ්ඤා, යා පඤ්ඤා
පජානතා - පෙ - අමොහො බමමවිචයො සමමාදිට්ඨි; අසමිති රූපෙ අසමිති
මානො, අසමිති ඡන්දො, අසමිති අනුසයො; වෙදනාය - සඤ්ඤාය - සංඛාරපු-
ට්ඨානො අසමිති මානො, අසමිති ඡන්දො, අසමිති අනුසයොති - මූලං
පපඤ්චසංඛායාති හගවා මහතා අසමිති.

මූලං පපඤ්චසංඛායාති හගවා මනනා අසමිති සබ්බමුපරුඤ්ඤා-
ප්‍රඥායෝ මෑ ‘පපඤ්චසංඛා’ නම්, නාමණ්ණව ‘පපඤ්චසංඛා’ යැ, දෘටිය
පපඤ්චසංඛා යැ, නාමණ්ණප්‍රඥායා ගේ මූලය කවරැ යත්? අවිද්‍යාව මූල යැ,
අයෝතිසො මනසිකාරය මූල යැ, අසම්මානස මූල යැ, අභිරිකය මූල යැ,
අනොත්තප්පය මූල යැ, උඤ්චවය මූල යැ; මේ නාමණ්ණප්‍රඥායාගේ
මූලය යි. දෘටිප්‍රඥායාගේ මූලය කවරැ යත්? අවිද්‍යාව මූල යැ, අයෝතිසො
මනසිකාරය මූල යැ, අසම්මානස මූල යැ, අභිරිකය මූල යැ, අනොත්තප්පය
මූල යැ, උඤ්චවය මූල යැ, මේ දෘටිප්‍රඥායා ගේ මූලය යි.

හගවා යනු: ගෞරව නාමයෙකි; තවද බිඳහළ රාග ඇත් නුසි
හගවත් යැ, නාසු ආරාධ ඇත් නුසි - නාසු මොහ ඇත් නුසි - නාසු මාන
ඇත් නුසි- නාසු දෘටි ඇත් නුසි - නාසු කෙළෙස්කඩු ඇත් නුසි - නාසු
කෙළෙස් ඇත් නුසි හගවත් යැ. දහම්මරුවන් භාග - විභාග - ප්‍රතිවිභාග
කෙළේ නුසි හගවත් යැ හවයත් අනත කෙළේ නුසි - භාවිතකාය
නුසි - භාවිතශීල- භාවිතවිතත- භාවිතප්‍රඥ ඇත් නුසි හගවත් යැ:
තොහොත් බුදුහු අලංකාරද වූ අලංකාරය වූ ජනවාර රහිත වූ
මනුෂ්‍යයන්ගේ රාහස්‍යයට කාරණ වූ විවේකයට යොග්‍ය වූ ව්‍යාපෘතියක්
වෙතෙහි දුර සෙතසුත් ව්‍යාපෘතියට සෙතසුත් හර්තය කළානු නුසි
හගවත් යැ, බුදුහු විවර - පිණ්ඩපාත-සෙතසුත් - ගිලානපච්චයගෙසස්-
පරිකාරයකට හිමි වූවානු නුසි හගවත් යැ, බුදුහු අභිරිකයට බර්තයට
විමුක්තිරිකයට අභිරිකයට අභිරිකයට අභිරිකයට හිමි වූවානු නුසි
හගවත් යැ, බුදුහු සතර ධ්‍යානයන්ට සතර අප්‍රාමාණ්‍යයන්ට සතර
අරුපසමාපන්නත්ව හිමි වූවානු නුසි හෝ හගවත් යැ, බුදුහු අප-
විමෝක්‍ෂයන්ට අපව අභිභාසනනයන්ට තව අනුරුපවිභාරසමාපන්නත්ව
හිමි වූවානු නුසි - බුදුහු දහ සංඥාභාවනාවන්ට දසකසිණසමාපන්නත්ව
ආනාපානසතිසමාධියට අසුභසමාපන්නත්ව හිමි වූවානු නුසි - බුදුහු සතර
සතිපට්ඨානයන්ට සතර සමස්ත්ප්‍රධානයන්ට සතර සංඛිප්‍රාදයන්ට
පඤ්චායියන්ට පඤ්ච ඛලයන්ට සප්ත බොධිභවයන්ට ආර්යඅප්‍රමාදයන්ට
මාභියට හිමි වූවානු නුසි - බුදුහු දහ තථාගතඛලයන්ට වතුරුවෙයාරද්‍ය-
යන්ට සතර ප්‍රතිසංවිද්ධමයන්ට භවිතභවත්ව භවිතභවත්ව හිමි
වූවානු නුසි හෝ ‘හගවත්’ නම්. තෙල ‘හගවත්’ යන නාමය මැණියන්
විසින් තො කරන ලද, පියාණන් විසින් - බැයකු විසින්-බුතක විසින්-
සගගභවත් විසින් - නැසගභවත් විසින් - මහණබමුණන්
විසින් - දෙවතාවන් විසින් තො කරන ලද, මේ ‘හගවත්’ යන තෙල
නාමය භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ට අභිනිමානියාගේ අනතයෙහි බෝමුල දී
සමීඤ්ඤායාගේ ප්‍රතිලාභය සමග රහත්ඵලය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමෙන් හෝ
සමීඤ්ඤායා ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමෙන් උපන් ප්‍රඥප්තියක් වී නුසි - ‘මූලං පපඤ්ච-
සංඛායා භගවා මනනා අසමිති’ යනු වේ.

මනනා අසමිති සබ්බමුපරුඤ්ඤා - ‘මනනා’යි ප්‍රඥාව කියනු ලබයි; යම්
ප්‍රඥාවක්...අමොහයෙක් ඛමිවිචයයෙක් සමාග්දෘටියක් වේ ද එයයි. අසමි
යනු රූපයෙහි මම් වෙමි යන මාන ය මම් වෙමි යන ඡන්දය, මම් වෙමි
යන අනුසය, වෙදකුයෙහි - සංඥයෙහි - සංස්කාරයන්හි - විඤ්ඤයෙහි අසමි
යන මානය අසමි යන ඡන්දය, අසමි යන අනුසය නුසි ‘මූලං පපඤ්ච-
සංඛායා භගවා මනනා අසමිති’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සබ්බමුපරුකෙති - පපඤ්චසංඛාය මූලඤ්ච අසමිමානඤ්ච මන්තාය සබ්බං රුකෙය්‍ය උපරුකෙය්‍ය තිරොධෙය්‍ය මූපසමෙය්‍ය අපාඨගමෙය්‍ය පටිපාසායොග්‍යාති - මූලං පපඤ්චසංඛායාති ගඟවා මන්තා අසමිති සබ්බමුපරුකෙති.

යා කාචි තණ්හා අර්කිත්තනති - 'යා කාචි'ති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බා සබ්බා අසෙසං නිසෙසං පරියාදිගත¹චචනමෙතං යා කාචිති. තණ්හාති රුපතණ්හා -පෙ- ඛම්මතණ්හා; අර්කිත්තනති අර්කිත්තසමුට්ඨාතා වා සා තණ්හාති අර්කිත්තං; අථවා අර්කිත්තං චුච්චිති චිත්තං, යං චිත්තං මනෝ මාතසං හදයං පණ්ඨිරං මනෝ මනායතනං මනිජ්ජියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකඛකො තජ්ජා මනෝ විඤ්ඤාණඛාදු; 2 විතෙතන සා තණ්හා සගගතා සහජාතා සංඝට්ඨා සමපසුත්තා එකුප්පාදු එකතිරොධා එකච්ඡිකා එකාරමණාතිපි අර්කිත්තනති - යා කාචි තණ්හා අර්කිත්තං.

තාසං චිත්තයා සද්ද සතො සිතෙතති - 'සද්ද'ති සද්ද සබ්බද්ද සබ්බකාලං නිච්චකාලං බුච්චකාලං සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං පොඨිංනුපොඨිං උදකොමිකාජාතං³ අච්චිසන්තතිසතිතං ජුස්සිතං⁴ පුරෙහත්තං පච්ජාහත්තං, පුරිමං යාමිං මජ්ඣිමං යාමිං පච්ඡිමං යාමිං, කාලෙ ජුණ්ණ, වසෙස හෙමනෙත ගිමෙත, පුරිමෙ වයොධකෙති මජ්ඣිමෙ වයොධකෙති පච්ඡිමෙ වයොධකෙති; සතොති චතුති කාරණෙති සතො: කායෙ කායානුපසංයනා- සතිපට්ඨානං භාවෙනෙතා සතො; වෙදනාසු -පෙ- විතෙත -පෙ- ඛම්මසු ඛම්මානුපසංයනාසඨිපට්ඨානං භාවෙනෙතා සතො; අපරෙහිපි චතුති කාරණෙති සතො; අසතිපරිවජ්ජනාය සතො; සතිකරණීයානං ඛම්මානං කතත්තා සතො; සතිපටිපක්ඛානං ඛම්මානං හතත්තා සතො; සතිනි- මිත්තානං ඛම්මානං අසමමුට්ඨත්තා සතො; අපරෙහිපි චතුති කාරණෙති සතො: සතියා සමන්තාගතත්තා සතො; සතියා වසිතත්තා සතො; සතියා පාලුඤ්ඤාය සතො; සතියා අපච්චොරොහණතාය සතො. අපරෙහි චතුති කාරණෙති සතො: සත්තත්තා⁵ සතො, සමිත්තත්තා සතො, සන්තත්තා සතො, සත්තිඛම්මසමන්තාගතත්තා සතො, බුද්ධා- නුස්සතියා සතො, ඛම්මානුස්සතියා සතො, සංඝානුස්සතියා සතො, සිලානුස්සතියා සතො, වාග්‍යානුස්සතියා සතො, දේවතානුස්සතියා සතො, ආනාපාතසතියා සතො, මරණසතියා සතො, කායගතාසතියා සතො, උපසමානුස්සතියා සතො. යා සති අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා අපමනුස්සනතා සති සතිජ්ජියං සතිබලං සමාසති සතිසමෙඛාර්කිකෙතො එකායතමෙතො, 2 අයං චුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො සමුපෙතො උපගතො⁶ සමුපගතො⁶ උපපනෙතා සමුපපනෙතා සමන්තාගතො. සො චුච්චති සතො.

1. පරියාදය - සිමු. II. PSS.

2. උදකුමිකාජාතං - සිමු. II. PTS.

3. ජුස්සිතං - සිමු. II.

4. සත්තා - සිමු. II. PTS.

5. උපාගතො - මජ්.

6. සමුපාගතො - මජ්.

a. ඛම්මසමිතණි - නිදෙසපාර

සබ්බමුපරුතේ - තාමණාදුප්පිප්පඤ්චයාගේ මූලය ද අසම්මානිය ද ප්‍රඥවෙන් සියල්ල වළහන්නේය, වෙසෙසින් වළහන්නේය, තිරුඬා කරන්නේය, සන්නිද්‍රවන්නේය, අස්තයට පමුණුවන්නේය, දුරුලන්නේ නුසි 'මූලං පපඤ්චසබ්බායාති ගගවා මනතා අසමිති සබ්බමුපරුතේ' යනු වේ.

යා කාචි තණ්හා අර්කිතතා - 'යා කාචි' යනු: සියල්ලෙන් සියල්ල සම්පාදයෙන් සියල්ල අශෙෂ කොට තිත්ශෙෂ කොට ගන්නා වචනයෙකි තෙල 'යා කාචි' යනු. තණ්හා යනු: රූපතාමණා යා... ධම්මාමණා සි. අර්කිතතා යනු: භි තාමණාව අධ්‍යාත්මයෙහි උපදනී නුසි හෝ 'අර්කිතතා' යනු වේ; නොනොත් 'අර්කිතතා' හි සිත කියනු ලැබෙයි, යම් සිතෙක් මනසෙක් මාතසයෙක් හදයෙක් හවාඛගසිතෙක් මනසෙක් මනායතනසයක් මනෙත්‍රියයෙක් විඤ්ඤනයෙක් විඤ්ඤකකකියෙක් තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤන- ධාතුවෙන් වේ ද එය සි: භි තාමණාව සිත හා සහගත වූවා සහජාත- සංසාම - සම්ප්‍රසක්ත - එකොත්පාද - එකතිරොධ - එකවස්සුක - එකාලබ්භන වූවා නුසි ද 'අර්කිතතා' වේ නුසි 'යා කාචි තණ්හා අර්කිතතා' යනු වේ.

තාසා විනයා සද්ධා සතො සිතෙකි - 'සද්ධා' යනු: සැමදා සැමකල සැමවිට දිනපතා තිරතුරු එක්ව අනෙකක් හා අමුග්‍රව පිළිවෙලින් ගැටී දියරලක් මෙන් අවිරලව නො සිඳි එක්ව පැහැසි පෙරඛත පසුබත පෙරයම මැදියම පැසුමියම කාමණපක්‍ෂයෙහි භුක්කපක්‍ෂයෙහි වසන්ති හිමන්ති හිමන්ති පෙරපියෙහි මැදිවියෙහි පසුවියෙහි; සතො යනු: සතර කරුණෙකින් සිහි ඇතියේ: කයෙහි කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානය වඩමින් සිහි ඇතියේ වෙදනායෙහි... විතයෙහි... ධම්මන්ති ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානය වඩමින් සිහි ඇතියේ. අන්‍යත් සතර කරුණෙකින් සිහි ඇතියේ: මුලා සිහිස දුරු කිරීමෙන් සිහි ඇතියේ; සිහියෙන් කටයුතු ධම්මන් කළ හෙයින් සිහි ඇතියේ; සිහියට ප්‍රතිපක්‍ෂ වූ ධම්මන් නැසූ බැවින් සිහි ඇතියේ, සතියට නිමිත්ත වූ ධම්මන් නො නට බැවින් සිහි ඇතියේ; අන්‍යත් සතර කරුණෙකින් සිහි ඇතියේ: සිහියෙන් සමන්විත වන බැවින් සිහි ඇතියේ, සිහිය වසිතාවයට පැමිණ වූ හෙයින් සිහි ඇතියේ, සිහිය ප්‍රභූණ වන බැවින් සිහි ඇතියේ, සිහිය නො පසුබස්නා බැවින් සිහි ඇතියේ; අන්‍යවූ ද සතර කරුණෙකින් සිහි ඇතියේ: විද්‍යමාන බැවින් (හෝ වස්තුත්‍රයෙහි ඇලුණු බැවින්) සිහි ඇතියේ, කෙලෙස් සන්නිද්‍ර වූ බැවින් සිහි ඇතියේ, නිවුණු බැවින් සිහි ඇතියේ, සත්පුරුෂධම්මයෙන් සමන්විත බැවින් සිහි ඇතියේ, බ්‍රහ්මානුස්මාතියෙන් - ධම්මානුස්මාතියෙන් - සබ්බානුස්මාතියෙන් - සිලානුස්මාතියෙන් - ත්‍යාගානුස්මාතියෙන් - ඉද්ධිතානුස්මාතියෙන් - අතාපාතානුස්මාතියෙන් - මරණසතියෙන් - කායගතාසතියෙන් - උපගමානුස්මාති-යෙන් සිහි ඇතියේ, යම් සමාතිකත් අනුස්මාතියක් ප්‍රතිස්මාතියක් වේ ද, සිහියක් සිහි කරන බවක් ධරන බවක් සිහි කරවන බවක් නො මූලාවන බවක් වේ ද, සමාතියෙක් සමාතිත්‍රියයෙක් සමාතිබලයෙක් සමාත්සමාතියෙක් සමාතිසමෙබ්බාධ්‍යාධ්‍යයෙක් එකායනමාගීයෙක් වේ ද, මෝ 'සති' යයි කියනු ලබයි. මේ සතියෙන් යුක්ත වූයේ වෙසෙසින් යුක්ත වූයේ උපගත වූයේ සමුපගත වූයේ සමාඬා වූයේ වෙසෙසින් සමාඬා වූයේ සමන්විත වූයේ ද හෙතෙම 'සිහි ඇතියේ' යයි කියනු ලැබේ.

සිකෙකඛ්ඨි - තිසෙසා සිකඛා: අධිසීලසිකඛා, අධිවිත්තසිකඛා, අධිපඤ්ඤා-සිකඛා.

කතමා අධිසීලසිකඛා? ඉධ භික්ඛු සීලවා ගොති, පාතිමොක්ඛා-සංවරසංවුත්තා විහරති ආචාරිකාවරසම්පන්නා, අඤ්ඤාමත්තෙසු වජ්ජසු භයදස්සාපි සමාදය සිකඛභි සිකඛාපදෙසු. බුද්දසකා සීලකඛිකො, මහනෙතා සීලකඛිකො, සීලා පතිට්ඨා ආදී වරණං සංයමො යංවග්ගො, මුඛං පමුඛං කුසලාතං ධම්මානං සමාපත්තිසා. අයං අධිසීලසිකඛා.

කතමා අධිවිත්තසිකඛා? ඉධ භික්ඛු විවිච්චව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සම්පාදනං සම්මාරං විවෙකජං පිනිසුඛං පඨමං. කුඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති, විතකකපිචාරානං වූපසමා අර්කිතානං සම්පසාදනං වේතසො ඵකොදිභාවං අවිතකකා අවිචාරං සමාසිජං පිනිසුඛං දුතියං කුඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති, පිනියා ච විරාගා උපෙකකිකො විහරති සතො ච සම්පජානො, සුඛං ච කාසයන පටිසංවෙදෙහි යං තං අරියා ආවිත්තනති උපෙකකිකො සතිමා සුඛවිහාරිනි, තා තතියං කුඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති, සුඛස්ස ච පහාතා දුක්ඛස්ස ච පහාතා පුබ්බෙව සොමනස්සදෙමනස්සානං අත්ථගමා අදුක්ඛමසුඛා උපෙකකාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං කුඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං අධිවිත්තසිකඛා.

කතමා අධිපඤ්ඤාසිකඛා? ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤාවා ගොති උදයත්ථ-ගාමිනියා පඤ්ඤාය සම්මනාගතො අරියාය නිවේදිතාය සම්මාදුක්ඛකතාය-ගාමිනියා; සො ඉදං දුක්ඛනති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛසමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනි පටිපදාති යථාභූතං පජානාති; ඉමෙ ආසවාති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවසමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවනිරෝධොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවනිරෝධගාමිනි පටිපදාති යථාභූතං පජානාති; අයං අධිපඤ්ඤාසිකඛා.

තාසං විනයා සද්ද සෞතා සිකෙකඛ්ඨි - තාසං තණ්හානං විනයාය පටිට්ඨතාය පහානාය වූපසමාය පටිනිස්සභ්භාය පටිපසස්සද්ධියා අධිසීලමපි සිකෙකඛය්‍ය, අධිවිත්තමපි සිකෙකඛය්‍ය, අධිපඤ්ඤමපි සිකෙකඛය්‍ය. ඉමා තිසෙසා සිකඛායො¹ ආචරේත්තො සිකෙකඛය්‍ය, පජානත්තො සිකෙකඛය්‍ය; පස්සත්තො සිකෙකඛය්‍ය; පච්චිවේකකිත්තො සිකෙකඛය්‍ය; විත්තං අධිට්ඨගත්තො සිකෙකඛය්‍ය සද්ධාය අධිමුච්චත්තො සිකෙකඛය්‍ය; චිරිතං පග්ගණත්තො සිකෙකඛය්‍ය; සතීං උපට්ඨගත්තො සිකෙකඛය්‍ය, විත්තං සමාදනත්තො සිකෙකඛය්‍ය; පඤ්ඤාය පජානත්තො සිකෙකඛය්‍ය; අභිඤ්ඤායං අභිජානත්තො සිකෙකඛය්‍ය; පරිඤ්ඤායං පරිජානත්තො සිකෙකඛය්‍ය; පභාතඛං පජ්ඣත්තො සිකෙකඛය්‍ය; භාවේතඛං භාවේත්තො සිකෙකඛය්‍ය; සච්ඡිකාතඛං සච්ඡිකරොත්තො සිකෙකඛය්‍ය; ආචරෙය්‍ය සමාචරෙය්‍ය සමාදය වතෙතය්‍යාති - තාසං විනයා සද්ද සතො සිකෙකඛ.

තෙනාහ භගවා:

“මූලං පපඤ්ඤාසිකායාති භගවා
මනාසා අසමීථි සබ්බමුපරුකෙහි,
යා කාපි තණ්හා අජ්ඣිගතං
තාසං විනයා සද්ද සතො සිකෙකඛ”ති.

සිංහලයා යනු: සිංහයා තුනෙකි: අධිශීලයා, අධිවිතතයා, අධිප්‍රඥ-
යා යයි.

අධිශීලයා කවරු යත්: මේ සස්තෙහි මහණ සිල්වත්
වෙයි, ප්‍රාතිමොක්‍ෂාංගවරයෙන් සංවර වූයේ ආචාර - නොවර දෙකින් යුක්ත
වූයේ මද පමණ වූ අකුසලයෙහි තය දක්නාසුදු වූයේ වෙසෙයි, ඒ ඒ
ශික්ෂාපදය සමාදන් වූ හික්මෙයි. සුදුසුශීලස්කතිය යැ මහාශීලස්කතිය යැ, ශීලය
පිහිට යැ ආදී යැ වරණ (-පාද) යැ සංයම යැ සංවරයැ, කුසලබ්ධියන්-
ගේ ප්‍රතිලාභයට ආරය වෙයි, උත්තම වේ. මේ අධිශීලයා යැ.

අධිවිතතයා කවරු යත්: මේ සස්තෙහි මහණ කාමච්ඡදයෙන්
වෙන් ව අකුසලබ්ධියන් නොගත් වෙන් ව සවිතතී වූ සම්මාර වූ විවෙකයෙන්
උපන් දිනිය හා සුව ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, විතතීවිචාරයන්ගේ
සන්තිදීමෙන් අධ්‍යාත්මයෙහි සම්ප්‍රසාදය ඇති ව්‍යාපාරයෙන් එකොදි-
භාවය ඇති අවිතතී වූ අවිචාර වූ සමාධියෙන් උපන් දිනිය හා සුව
ඇති ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, ප්‍රතිය ද ඉක්මවීමෙන් උපෙක්‍ෂා-
වෙන් යුක්ත ව වෙසෙයි, සමාති ඇතිගේ සමාස්ප්‍රඥ ඇතිගේ කසින්
ධ්‍යානසුඛය ද විදී, උපෙක්‍ෂා ඇතිගේ ය සමාතිමත් ය සුවවිතරණ ඇතිගේ
යයි ආයතීයන් ප්‍රකාශ කරන ඒ තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි,
කාසිකසුඛය ද කාසිකදුඛය ද ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් පලමු මැ සොමනස්දොම්නසුන්
අතුරුදහන් වීමෙන් දුක් නැති සුව නැති උපෙක්‍ෂාව හා සමාතිපාරිශුද්ධිය
ඇති චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. මේ අධිවිතතයා යැ.

අධිප්‍රඥයා කවරු යත්: මේ සස්තෙහි මහණ ප්‍රඥවත් වෙයි,
නිදේහ වූ ලොභාදිය සිද්ධිමට පොතොසත් වූ මනාකොට දුක් ක්‍ෂය කිරීමට
පමුණුවන උද්ධමයයාමිති ප්‍රඥාවෙන් සමන්විත වූයේ වෙයි, හෙතෙම මේ
දුකැ'යි තතු සේ දැනගනී, 'මේ දුඃඛසමුදයැ'යි තතු සේ දැනගනී, 'මේ
දුඃඛතිරෝධ යැ'යි තතු සේ දැනගනී, 'මේ දුඃඛතිරෝධාමිති ප්‍රතිපදාව
යැ'යි තතු සේ දැනගනී; මොහු ආසුවයෝ යැයි තතු සේ දැනගනී, මේ
ආසුවසමුදයැයි තතු සේ දැනගනී, මේ ආසුවතිරෝධ යැයි තතු සේ
දැනගනී, මේ ආසුවතිරෝධාමිති ප්‍රතිපදාව යැයි තතු සේ දැනගනී. මේ
අධිප්‍රඥයා යි.

තාසං විනයා සද්ද සංතො සිංහල - ඒ තාසංචන්ගේ විනය පිණිස
ප්‍රතිවිනය පිණිස ප්‍රහාණය පිණිස සත්හිදුම්ම පිණිස දුරලිම පිණිස නුපදිම
පිණිස අධිශීලයෙහි ද හික්මෙන්නේය, අධිවිතතයෙහි ද හික්මෙන්නේය,
අධිප්‍රඥාවෙහි ද හික්මෙන්නේය; මේ ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවන් ආවර්ත කෙරෙමින්
හික්මෙන්නේය, දැනගනිමින් - දක්මින් - ප්‍රත්‍යවෙක්ෂා කෙරෙමින්
හික්මෙන්නේය, සිත පිහිටුවමින් හික්මෙන්නේය, සැදහැයෙන් සතිවුතන්
කෙරෙමින් - විශ්වාස දැඩිව ගනිමින් - සිති ඵලවමින් - සිත පිහිටුවමින් -
නුවණින් දැන ගනිමින් - වෙසෙසින් දතයුත්ත මහාසකාට දැනගනිමින් -
සමාන්‍යලක්ෂණාවබෝධයෙන් දතයුත්ත භාස්පසින් දැනගනිමින් - ප්‍රතිණ
කල යුත්ත ප්‍රතිණ කෙරෙමින් - වෘතිය යුතු මාගීය වඩමින් - පසක්
කලයුතු නිවන පසක් කෙරෙමින් හික්මෙන්නේය, හැසිරෙන්නේය,
මොනොවට හැසිරෙන්නේය සමාදන් ව පවත්නේ නුසි 'තාසං විනයා
සද්ද සංතො සිංහල' යනු වේ.

එයින් වදාලන මුදුන:

“මූලං පසක්ඛසංඛාය - ටෙ- සද්ද සංතො සිංහල”යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

14 - 8

යං කිංකරී ධර්මමහිජ්ඣාදි,
අජ්ඣාතං අභවාපි බහිඤ්ඤා,
න තෙන ථාමිං කුසලාදි
න හි සා නිබ්බුති සතං වුත්තා.

යං කිංකරී ධර්මමහිජ්ඣාදි අජ්ඣාතං - යං කිංකරී අත්තනො
ගුණං ජාතෙය්‍ය කුසලෙ වා ධර්මෙ අභ්‍යාසනෙ වා ධර්මෙ. කතමේ
අත්තනො ගුණා? උච්චාකුලා පබ්බජිතො වා අස්සං* මහාභෝගකුලා
පබ්බජිතො වා අස්සං; උලාරභෝගකුලා පබ්බජිතො වා අස්සං, ඤාතො
යසස්සි සගගච්ඡාපබ්බජිතානන්ති වා අස්සං; ලාභිමහි විවරපිණ්ඩාපාතකො-
සනහිලානපච්චයනෙසජ්ජරිකාරානන්ති වා අස්සං, සුත්තනන්තිකො වා
අස්සං, විතයධරො වා අස්සං, ධර්මකපිකො වා අස්සං, ආරඤ්ඤාකො වා
අස්සං, පිණ්ඩාපාතිකො වා අස්සං, පංචකුලිකො වා අස්සං, තෙවිච්චිකො
වා අස්සං, සපද්‍යනවාරිකො වා අස්සං, බලපවර්තනකො වා අස්සං,
තෙසජ්ජරිකො වා අස්සං, යථාසන්නකො වා අස්සං, පඨමස්ස කුසලස්ස
ලාභිති වා අස්සං, දුතියස්ස කුසලස්ස ලාභිති වා අස්සං; තතියස්ස කුසලස්ස
ලාභිති වා අස්සං; චතුස්ස කුසලස්ස ලාභිති වා අස්සං; ආකාසානඤ්චා-
යනනසමාපත්තියා ලාභිති වා අස්සං; විඤ්ඤාණඤ්චායනනසමාපත්තියා-
ආකිංකරඤ්චායනනසමාපත්තියා - තෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤායනනසමාපත්තියා
ලාභිති වා අස්සං; ඉමෙ වුච්චන්ති අත්තනො ගුණා. යං කිංකරී අත්තනො
ගුණං ජාතෙය්‍ය ආජාතෙය්‍ය විජාතෙය්‍ය පටිච්චාසනෙය්‍ය පටිච්චේදකය්‍යාති-
යං කිංකරී ධර්මමහිජ්ඣාදි අජ්ඣාතං.

අභවාපි බහිඤ්ඤා - උපජ්ඣායස්ස වා ආවර්ගස්ස වා තෙ ගුණා අස්සන්ති
අජ්ඣාතං අභවාපි බහිඤ්ඤා.

න තෙන ථාමිං කුසලාදි - අත්තනො වා ගුණෙන පරෙසං වා
ගුණෙන ථාමිං න කරෙය්‍ය, ථමං න කරෙය්‍ය, මානං න කරෙය්‍ය,
උත්තං න කරෙය්‍ය, උත්තං න කරෙය්‍ය, න තෙන මානං ජනෙය්‍ය,
න තෙන ථාමිං අස්ස පඤ්ඤා පඤ්ඤා පඤ්ඤාති - න තෙන ථාමිං
කුසලාදි.

න හි සා නිබ්බුති සතං වුත්තාති - සතානං සත්තානං සප්පරිසාරං
බුද්ධානං බුද්ධානං පච්චිකුට්ඨානං සා නිබ්බුතිති න වුත්තා; න
පවුත්තා, න ආවිකම්මා, න දෙසිතා, න පඤ්ඤාපිතා න පටිච්චිතා, න
විච්චා, න විභවතා, න උත්තං නිකාතා, නපාකාසිතාති - න හි සා නිබ්බුති
සතං වුත්තා

තෙනාහ සගවා:

“යං කිංකරී ධර්මමහිජ්ඣාදි
අජ්ඣාතං අභවාපි බහිඤ්ඤා,
න තෙන ථාමිං කුසලාදි
න හි සා නිබ්බුති සතං වුත්තා”ති.

1. මානං - සුභ. 2. අස්සං - සා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

14 - 8

තමා මකාරති වූ ද නොහොත් (උපාධ්‍යාසාදි) බැහැර වූ ද යම් කිසි (කුලිතසාදි) ගුණයක් දන්නේ නම් ඒ හෙතුකොටගෙන මාතය නො කරන්නේය. ඒ උත්තතිය බුද්ධාදීන්ටසිත් තිබුණි යයි කො කියන ලද්දේ ද එහෙයිනි.

යං කිසද්ධි ධම්මමග්ගිජ්ඣාද්ධි අර්ඛිතං - කුලලබ්ධියෙහි හෝ අව්‍යා- කාතබ්ධියෙහි හෝ යම් කිසි තමාගේ ගුණයක් දන්නේ නම් - තමාගේ ගුණයෝ කවරා යත්? උසස් කුලයෙන් පැවිදි වූයෙමි හෝ වෙමි, ගැහැවි මහැල් කුලයෙන් පැවිදි වූයෙමි හෝ වෙමි, මහත් භෞග ඇති කුලයෙන් පැවිදි වූයෙමි හෝ වෙමි, ගැහැවියන් සහිත පැවිද්දන් අතුරෙහි ප්‍රකට- යෙමි යශස් ඇත්තනම් හෝ වෙමි, සිවුරු පිඬුවා මහනගුන් හිලත්පස බෙහෙත්පිරිසර ලාන්තෙමි හෝ වෙමි, සුත්‍ර හදාරනුයෙමි හෝ වෙමි, විතයාරූපමි හෝ වෙමි, ධර්මකට්ඨකයෙමි හෝ වෙමි, ආරණ්‍යකයෙමි හෝ වෙමි, පිණ්ඩානිකයෙමි හෝ වෙමි, පාංශුකුලිකයෙමි හෝ වෙමි, භ්‍රෙතීවරිකයෙමි හෝ වෙමි, සපදනවාරිකයෙමි හෝ වෙමි, බලපට්ඨා- හතතිකයෙමි හෝ වෙමි, තෙසජ්ඣකයෙමි හෝ වෙමි, යථාසංකතකාමිහ ඇතියෙමි හෝ වෙමි, ප්‍රථමධ්‍යානලාභී හෝ වෙමි, ද්විතීයධ්‍යානලාභී හෝ වෙමි, තෘතීයධ්‍යානලාභී හෝ වෙමි, චතුර්ථධ්‍යානලාභී හෝ වෙමි, ආකාසානඤ්චායනසමාපත්තිලාභී හෝ වෙමි, විඤ්ඤාණඤ්චායනසමා- පත්තිලාභී හෝ වෙමි, ආකිඤ්ඤායනසමාපත්ති - නෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤා- යනාසමාපත්තිලාභී හෝ වෙමි. මොහු තමාගේ ගුණයෝ යැයි කියනු ලැබෙති. යම් කිසි තමාගේ ගුණයක් දන්නේ නම් හාත්පසින් දන්නේ නම් ටෙලෙසින් දන්නේ නම් මැනැවින් දන්නේ නම් අවබෝධ කරන්නේ නම් යි 'යං කිසද්ධි ධම්මමග්ගිජ්ඣාද්ධි අර්ඛිතං' යනු වේ.

අභවාපි බග්ගිකා - උපාධ්‍යාසයන්ගේ හෝ අව්‍යායසීයන්ගේ හෝ ඒ ගුණයෝ වන්නාහු නුසි 'අභවාපි බග්ගිකා' යනු වේ.

න තෙන ථාමං කුමබ්බථ - තමාගේ ගුණයෙන් හෝ අනුත්තේ ගුණයෙන් හෝ ථාමය නො කරන්නේය, තදබ්බ නො කරන්නේය, මාතය නො කරන්නේය, උත්තතිය නො කරන්නේය, උභිතුබ්බ නො කරන්නේය, එසින් මාතය නුපදවන්නේය, එසින් තද වූයේ දැඩි වූයේ නැඟ හිස ඇත්තේ නො වන්නේ යයි 'න තෙන ථාමං කුමබ්බථ' යනු වේ.

න හි සා නිබ්බුති සතා වුත්තා - සාමුත් ශාන්තයන් අත්පුරුණන් බුදුවරුන් බුදුසම්මත් උපේක්ෂාවරුන් විසින් ඒ උත්තතිය නිවෘත්තිය නො කියන ලද්දේය, නො පටිසංග ලද්දේය, නො දෙසන ලද්දේය, නො පතවන ලද්දේය, නො තවන ලද්දේය, අවිවාතය, අවිතකතය, ප්‍රකට නො කරන ලද, ප්‍රකාශ නොකරන ලද්දේ නුසි 'න හි සා නිබ්බුති සතා වුත්තා' යනු වේ.

එසින් වදලහ වුදුහු:

“යං කිසද්ධි ධම්මමග්ගිජ්ඣාද්ධි - පෙ- න හි සා නිබ්බුති සතා වුත්තා”යි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

14 - 4

සෙයො න තෙන මහෙස්සයා
නිවෙසො අච්චාපි සරිකෙඛා,
චුට්ඨො අනෙකරුපෙති
නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨො.

සෙයො න තෙන මහෙස්සයා¹ - සෙයො'හමිති අභිමානං න ජනෙයා ජාතියා වා ගොතෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොකකරතාය වා ධනෙන වා අපේක්ෂිතෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාධානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වච්ඡානාති - සෙයො න තෙන මහෙස්සයා.

නිවෙසො² අච්චාපි සරිකෙඛා³ - නිතො'හමිති ඉමානං න ජනෙයා ජාතියා වා ගොතෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොකකරතාය වා ධනෙන වා අපේක්ෂිතෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාධානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වච්ඡානාති - නිවෙසො අච්චාපි සරිකෙඛා.

චුට්ඨො අනෙකරුපෙති⁴ - අනෙකපිට්ඨො අනාගරෙති චුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමනනාගතොති - චුට්ඨො අනෙකරුපෙති.

නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨො⁵ - 'අතුමා' වුවවති අතො. අතොනං කප්පෙනො විකප්පෙනො විකප්පං අපරිජ්ජෙනො න තිට්ඨොයොති - නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨො.

තෙනාහ ගගවා:

“සෙයො න තෙන මහෙස්සයා
නිවෙසො අච්චාපි සරිකෙඛා,
චුට්ඨො අනෙකරුපෙති
නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨො”ති.

14 - 5

“අර්ඝ්ඤාතමෙව උපසමෙ¹
නාඤ්ඤාතො² භික්ඛු සනතිමෙසෙයා,
අර්ඝ්ඤාතං උපසමං
තස්මි අතො කුතො නිරතො වා.”

අර්ඝ්ඤාතමෙව උපසමෙති³ - අර්ඝ්ඤාතං රූපං සමෙයා, දේහං සමෙයා, මොහං සමෙයා, කොඛං උපනාහං මකං පලාසං ඉක්කං මච්ඡරියං මායං සායෙයං ඵමං සාරමං මානං අභිමානං මදං පමාදං සබ්බෙ කුලෙසෙ සබ්බෙ දුච්චිතෙ සබ්බෙ දුරුපෙ සබ්බෙ පරිලාභෙ සබ්බෙ සන්තාපෙ සබ්බා - කුසලාභිසංඝාරෙ සමෙයා උපසමෙයා වූපසමෙයා නිබ්බාපෙයා පටිපක්ඛානෙයොති - අර්ඝ්ඤාතමෙව උපසමෙ.

1. තිට්ඨො - ඉක්කං.

2. අර්ඝ්ඤාතමෙව උපසමෙ - සිඛු. II. මජ්ඣ.

3. න අඤ්ඤාතො - සිඛු. II. මජ්ඣ.

14 - 4

ඒ මානසෙන් මම් උතුමායි ද හිතයෙමි ද නොහොත් සද්දයෙමි ද නො හහනේ යැ. (කුලීනකාදි) විවිධාකාරයෙන් යුක්ත වූයේ තමා විකල්පනය කෙරෙමින් නො සිටිනේ යි.

සෙය්‍යො නි තෙන මසෙඤ්ඤාය - ජාතියෙන් හෝ ශ්‍රෝත්‍රයෙන් හෝ කුලසුත්‍රාචයෙන් හෝ වෘක්ෂසෞඤ්ඤාසීයෙන් හෝ ධනසෙන් හෝ අධ්‍යයන-යෙන් හෝ කමායතනයෙකින් හෝ ශිල්පායතනයෙකින් හෝ විද්‍යාවෙකින් හෝ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභාතයෙන් හෝ අන්‍යතරුණතර වස්තුවකින් හෝ 'මම් ශ්‍රේෂ්ඨයෙමි' අතිමානය හුරුවන්නේ නුසි 'සෙය්‍යො ත තෙන මසෙඤ්ඤාය' යනු වේ.

නිවෙය්‍යො අඨවාපි සරිකෙඛා - ජාතියෙන් හෝ ශ්‍රෝත්‍රයෙන් හෝ... අන්‍යතරුණතර වස්තුවකින් හෝ 'මම් හිතයෙමි' අවමානය හුරුවන්නේය. ජාතියෙන් හෝ ශ්‍රෝත්‍රයෙන් හෝ කුලසුත් බැවින් හෝ වෘක්ෂසෞඤ්ඤාසීයෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කමායතනයෙකින් හෝ ශිල්පායතනයෙකින් හෝ විද්‍යාවෙකින් හෝ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභාතයෙන් හෝ අන්‍යතරුණතර වස්තුවෙකින් හෝ 'මම් සද්දයෙමි' මානය හුරුවන්නේ නුසි 'නිවෙය්‍යො අඨවා පි සරිකෙඛා යනු' වේ.

චූඨො අනෙකරුපෙති - අනෙකවිධ වූ ආකාරයන්ගෙන් පහස්තාලයේ යුක්ත වූයේ රැස් වූයේ සමන්විත වූයේ නුසි 'චූඨො අනෙකරුපෙති' යනු වේ.

නාතුමානං විකප්පයං නිවෙය්‍ය - 'ආතුමා'යි තෙමේ කියනු ලැබෙයි. තමා කල්පන කෙරෙමින් විකල්පන කෙරෙමින් විකල්පයට පැමිණෙමින් නො සිටිනේ නුසි 'නාතුමානං විකප්පයං නිවෙය්‍ය' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

"සෙය්‍යො නි තෙන මසෙඤ්ඤාය -පෙ- නාතුමානං විකප්පයං නිවෙය්‍ය"යි.

14 - 5

මහණ තෙමේ අධ්‍යාත්මයෙහි ම (රාගාදිය) සන්තිද්‍රවන්නේය. අන්‍ය වූ අභුක්ඛාතියෙන් ශාන්තිය නො සොයන්නේය. අධ්‍යාත්මයෙහි (රාගාදිය) සන්තිදුණු (සම්මාසුචාව) ආත්මදූෂිත නැත. උච්චේදදූෂිත හෝ කොසින් ද ?

අර්කතතමම උපසමම - අධ්‍යාත්මයෙහි රාගය සන්තිද්‍රවන්නේ ය, දෝෂය සන්තිද්‍රවන්නේ ය, මොහය සන්තිද්‍රවන්නේය, ක්‍රොධය - උපතාහය මකිය - පලායය - ජ්ඣායා - මාත්‍යය - මායාව - සාධ්‍යය - ඤාණය - සාරණය - මානය - අතිමානය - මදය - ප්‍රමාදය - සිග්‍ර කෙලයෙන්-සිග්‍ර දුශ්චිතයන් - සිග්‍ර දුර්භයන් - සිග්‍ර පරිදහයන් - සිග්‍ර සන්තාපයන්-සිග්‍ර අභුලාභිසංස්කාරයන් ශමනය කරන්නේය, ව්‍යුපසමනය කරන්නේය, තිවින්නේ ය, දුරලන්නේ නුසි 'අර්කතතමම උපසමම' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නාසැදැලොතා හික්ඛු යනතිමෙසෙය්‍යාති - අසැදැලොතො අසුද්ධිමයෙහි මච්ඡාපටිපදාය අනියෝගාපරේන අසැදැලු සතිපට්ඨානෙහි අසැදැලු සමමපාධංගෙහි අසැදැලු ඉද්ධිපාදෙහි අසැදැලු ඉන්ද්‍රියෙහි අසැදැලු බලෙහි අසැදැලු බොජ්ඣංගෙහි අසැදැලු අරියා අට්ඨංගිකා මහා සනතිං උපසන්නාං වූපසන්නාං නිබ්බුතිං පටිපාසාදායාං න එසෙය්‍ය න ගවෙසෙය්‍ය න පරිසෙසෙය්‍යාති - නාසැදැලොතා හික්ඛු සනතිමෙසෙය්‍ය.

අජ්ඣන්තං උපසන්නස්සාති - අජ්ඣන්තං රුගං සන්නස්ස¹ දෙසං සන්නස්ස මොගං සන්නස්ස -පෙ- සබ්බාකුසලාතිසම්බාරෙ සන්නස්ස උප-සන්නස්ස වූපසන්නස්ස නිබ්බුතස්ස පටිපාසාදායාති - අජ්ඣන්තං උප-සන්නස්ස.

නජ්ඣ අත්තා කුතො නිරත්තා වාති - ‘නජ්’ති පටිකේඛපො. අත්තාති අත්තද්වේ නජ්ඣ, නිරත්තාති උචේද්ද්වේ නජ්ඣ, අත්තාති ගතිතං නජ්ඣ, නිරත්තාති මුඤ්චිතබ්බං නජ්ඣ. යස්සජ්ඣ ගතිතං භස්සජ්ඣ මුඤ්චිතබ්බං, යස්ස නජ්ඣ මුඤ්චිතබ්බං තස්ස නජ්ඣ ගතිතං, ගාතමුඤ්චන-සමතික්කනන්තො අරහා වුද්ධිපරිහානිං විතිවන්තො. සො වුත්ථවාසො විණ්ණවරණො -පෙ- ජාතිමරණංසංසාරං නජ්ඣ තස්ස පුත්තබ්බොති - නජ්ඣ අත්තා කුතො නිරත්තා වා.

තෙනාන ගගවා:

“අජ්ඣන්තමෙව උපසමෙ නාසැදැලොතො හික්ඛු සනතිමෙසෙය්‍ය, අජ්ඣන්තං උපසන්නස්ස නජ්ඣ අත්තා කුතො නිරත්තා වා”ති.

14 - 6

මජ්ඣේ යථා සමුද්දස්ස උභි නො ජායති සීතො හොති,
එවං සීතො අනෙජස්ස උසාදං හික්ඛු න කතරස්ස කුහිඤ්චි.

මජ්ඣේ යථා සමුද්දස්ස උභි නො ජායති සීතො හොති-සමුද්දො චතුරාරිසිතයොජනසහස්සාති උබ්බෙධෙන ගමිතො. හෙට්ඨා චත්තාරිස-යොජනසහස්සාති උදකං මච්ඡකච්ඡපෙති කමපති. උපරි චත්තාරිසයො-ජනසහස්සාති උදකං වාතෙහි කමපති. මජ්ඣේ චත්තාරි² යොජනසහස්සාති උදකං න කමපති න විකමපති න චලති න වෙධති නපාවෙධති න සමපථෙධති අතෙරිතො අභට්ඨිතො අචලිතො අලලිතො අභන්තො වූපසන්නො. තත්ථ උභි නො ජායති සීතො හොති සමුද්දෙති. එවමපි-යථා සමුද්දස්ස උභි නො ජායති සීතො හොති. අඑවා සත්තත්තං පබ්බතානං අත්තරිකාසු සත්ත සීදන්තො මහාසමුද්දා,³ තත්ථ උදකං න කමපති, න විකමපති න චලති න වෙධති නපාවෙධති න සමපථෙධති. අතෙරිතො අභට්ඨිතො අචලිතො අලලිතො අභන්තො වූපසන්නො. තත්ථ උභි නො ජායති සීතො හොති සමුද්දෙති. එවමපි - මජ්ඣේ යථා සමුද්දස්ස උභි නො ජායති සීතො හොති.

1. උපසන්නස්ස - PTS 2. චත්තාරිස - සො, මජ්ඣේ, චත්තාරිස - PTS.
3. සීදන්තර සමුද්දො - PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නායකදේවතා භික්ෂු සන්තිමෙවසය්‍යා - (සතිපට්ඨානාදියෙන්) අනා චූ අශුඤ්චිමානීයෙන් මිත්‍යාප්‍රතිපදයෙන් අමතෙය්‍යානිකපථයෙන්, සතිපට්ඨාන-යන්ගෙන් වෙන් ව සමාස්තප්‍රායානායන්ගෙන් වෙන් ව සාද්ධිපාදයන්ගෙන් වෙන් ව ඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් වෙන් ව බලයන්ගෙන් වෙන් ව මොග්ගසංකයන්ගෙන් වෙන් ව ආයස්සප්‍රාචිනිකමානීයෙන් වෙන් ව ශාන්තිය උපශාන්තිය චූෂ්පශාන්තිය නිවන පටිපාසාදිය නොසොයන්නේ ය, ගවේෂණය නොකරන්නේ ය, පමෙසිෂණය නොකරන්නේ යි 'නායකදේවතා භික්ෂු සන්තිමෙවසය්‍යා' යනු වේ.

අජකතං උපසංඝාතං - අයාත්මයෙහි රහය සන්තුන්නසුට ද්‍රෝණය සන්තුන්නසුට මොක්ක සන්තුන්නසුට...සියලු අකුශලාභිසංස්කාරයන් සන්තුන්නසුට උපශාන්ත වූවසුට චූෂ්පශාන්ත වූවසුට නිවුණසුට දුරලු-වසුට නුසි 'අජකතං උපසංඝාතං' යනු වේ.

නත්ති අනා කුතො නිරතො වා - 'නත්ති' යනු ප්‍රතික්ෂෙප යි; අනා යනු: ආත්මදූෂිත නැත. නිරතො යනු: උචේදදූෂිත නැත. 'ආත්ම යි' යි ගන්නා ලද්දක් නැත, 'නිරාත්ම යි' යි ගළු යුක්තක් නැත. යමකුට ගන්නා ලද්දක් ඇත් නම් ඔහුට හළයුක්තකු දු ඇත, යමකුට හළයුක්තක් නැත් නම් ඔහුට ගතයුක්තකු දු නැත. රතත්තෙම ගැනීම ද හැරීම ද ඉක්මවීමේ ය, වෘද්ධිය ද භානිය ද ඉක්මවා සිටීමේ ය. නෙතෙම වැය නිම වූ දශ ආයස්සිකය ඇත්තේ ය. වසග කළ වරණබම් ඇත්තේ ය...ඔහුට ජාතිමරණසංසාරය පුනර්භවය නැත් නුසි 'නත්ති අනා කුතො නිරතො වා' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

"අජකතමෙව උපසමෙ -සෙ- කුතො නිරතො වා"යි.

14 - 6

මහාසාගරයාගේ (යොදුන් සාරදහසක් පමණ වූ) මධ්‍යභාගයෙහි යම් සේ රළ නොහවගනී ද, (නිශ්චල ව) සිටියේ වේ ද, එසෙයින් තෘෂණා රහිත වූ ක්ෂිණාසුච නෙම (අවලෝදහමින් නොසැලී) සිටියේ වන්නේ ය. එබඳු මනණ කිසිවෙක්හි (රාගාදී) උසුදයක් නොකරන්නේ යි.

මජ්ඣිම නිකාය සමුදායය උම්ම නො ජායති ඩිතො හොති - සමුද්‍රය යට පත්ලෙන් සුවාසුදාසක් යොදුන් ගැඹුරු යැ. යටින් සතලිස්දහසක් යොදුන් ජලය මස්කැස්බත්ගෙන් කමටා වෙයි. මත්තෙහි සතලිස්දහසක් යොදුන් දිය වාතයෙන් කමටා වෙයි. මැද සාරදහසක් යොදුන් දිය නොසැලෙයි, ඔබ්බෙහි නොසැලෙයි, නිශ්චල වෙයි, නොවෙළුලයි, නොපෙරළෙයි, නොකැරැකෙයි, කමටා නොවූයේ නොගැටුණේ නොසැලුණේ නොකැලැඹුණේ නොකැරැකුණේ සන්තිඳුණේ වෙයි. එහි රළ නුපදී, සමුද්‍රය සිටියේ වේ නුසි මෙසේත් 'මජ්ඣිම නිකාය සමුදායය උම්ම නො ජායති ඩිතො හොති' යනු වේ. නොනොත් (සුගකුරාදි) සත් පථයෙන් අතරැ සප්ත ඩිදන්තර මහාසමුද්‍රයෝ වෙයි. එහි දිය කමටා විකමටා නොවෙයි, නොසැලෙයි, නොවෙළුලයි, නොපෙරළෙයි, නොකැරැකෙයි. කමටා නොවූයේ නොගැඹුණේ නොසැලුණේ නොකැලැඹුණේ නොවැටුණේ සන්තිඳුණේ වෙයි. එහි රළ නුපදී, සමුද්‍රය සිටියේ වේ නුසි මෙසේත් 'මජ්ඣිම නිකාය සමුදායය උම්ම නො ජායති ඩිතො හොති' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එවං සීතො අනෙජස්සාති - 'එව'නති ඔපමෙසමපටිපාදනං; සීතොති ලාභාපි න කමපති, අලාභෙපි න කමපති, යසෙපි න කමපති, අයසෙපි න කමපති, පසංසායපි න කමපති, නිත්තයපි න කමපති, සුඛෙපි න කමපති, දුකෙපි න කමපති, න විකමපති, න චලති, න වෙධයි, න පපවෙධති, න සමපවෙධති එවං සීතො. අනෙජස්සාති 'එජා' වුවෙති තණ්හා, යො රාගො සංරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යසෙසා එජා තණ්හා පභිනා උච්ඡින්නා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසස්සඤ්ඤා අනබ්බුප්පත්තිං, ඤාණගතිනා දඤ්ඤා, යො වුවෙති අනෙජො. එජාය පභිනප්පනා අනෙජො. යසා ලාභෙපි න ඉඤ්ඤති, අලාභෙපි න ඉඤ්ඤති, යසෙපි න ඉඤ්ඤති, අයසෙපි න ඉඤ්ඤති, පසංසායපි න ඉඤ්ඤති, නිත්තයපි න ඉඤ්ඤති, සුඛෙපි න ඉඤ්ඤති, දුකෙපි න ඉඤ්ඤති, න චලති න වෙධති න පපවෙධති න සමපවෙධති - එවං සීතො අනෙජස්ස.

උස්සදං හික්ඛු න කරෙය්‍ය කුභිඤ්ඤිති - 'උස්සද'ති සත්තුස්සදං: රාගස්සදං¹ දෙසුස්සදං මොහුස්සදං මාත්‍රස්සදං දිට්ඨස්සදං කිලෙසුස්සදං කමමුස්සදං න කරෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ඤෙය්‍ය න නිබ්බතෙතය්‍ය නාතිතිබ්බතෙතය්‍ය; කුභිඤ්ඤිති කුඤ්ඤි කිසම්ඤ්ඤි කපම් අජ්ඣතං වා ඛගිඤ්ඤි වා අජ්ඣතඛගිඤ්ඤි වාති - උස්සදං හික්ඛු න කරෙය්‍ය කුභිඤ්ඤි.

තෙනාහ භගවා:

“මජ්ඣෙ යථා සමුදදස්ස උමි තො ජායති සීතො භොගි,
එවං සීතො අනෙජස්ස උස්සදං හික්ඛු න කරෙය්‍ය කුභිඤ්ඤි”ති.

14 - 7

අකිත්තසි විවච්චකුඤ්ඤි සක්ඛිමමං. පරිස්සයවිතයං,
පටිපදං චදෙගි හද්දන්තො පාතිමොක්ඛමචචාපි* සමාධිං.

අකිත්තසි විවච්චකුඤ්ඤි - 'අකිත්තසි'ති කිත්තිතං ආවක්ඛිතං දෙසිතං පඤ්ඤාපිතං පට්ඨාපිතං විවචං විහත්තං උත්තානිකතං පකාසිතනති-අකිත්තසි. විවච්චකුඤ්ඤි භගවා පඤ්ඤති චකුඤ්ඤි විවච්චකුඤ්ඤි; මංසචකුඤ්ඤිනාපි විවච්චකුඤ්ඤි, දිබ්බචකුඤ්ඤිනාපි විවච්චකුඤ්ඤි, පඤ්ඤචකුඤ්ඤිනාපි විවච්චකුඤ්ඤි, බුද්ධචකුඤ්ඤිනාපි විවච්චකුඤ්ඤි, සමන්තචකුඤ්ඤිනාපි විවච්චකුඤ්ඤි.

1. ග්‍රහස්සදං - PTS.

2. පාතිමොක්ඛං අචචාපි - PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එවං සීතො අනෙජ්ඣ - 'එවං' යනු: ඖෂ්මයසම්ප්‍රතිපාදන ය, සීතො යනු: ලාභයෙහි දු නො සැලෙයි, අලාභයෙහි දු නො සැලෙයි, යශස්සි දු නො සැලෙයි, අයශස්සි දු නො සැලෙයි, ප්‍රශංසායෙහි දු නො සැලෙයි, නින්ද්‍රයෙහි දු නො සැලෙයි, සුවයෙහි දු නො සැලෙයි, දුකෙහි දු නො සැලෙයි, ඕඛිතොඛු නො සැලෙයි, නිඛල වෙයි, නො වෙවුලයි, නො පෙරැළෙයි, පරිත්‍රමි නො වේ නුසි මේසේ සිටිනේ; අනෙජ්ඣ යනු: 'එජා'යි තාමණොව කියනු ලබයි. යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක්...අභිබ්‍යාවත් ලොභ අකුශලමූලයෙක් වේ ද එයයි. යමක්නු විසින් තෙල එජාව තාමණොව ප්‍රභිණ කරන ලද්දී මුලුසුත් කරන ලද්දී සත්තිදුචත ලද්දී දුරලත ලද්දී අභවොත්පත්තික වූවා නුවණසිත්තෙන් දවන ලද්දී ද, හේ 'අනෙජ' යයි කියනු ලැබේ. එජාව ප්‍රභිණ බැවින් 'අනෙජ'යි. හේ ලාභයෙහි දු නො සැලෙයි, අලාභයෙහි දු - යශස්සි දු - අයශස්සි දු - ප්‍රශංසායෙහි දු - නින්ද්‍රයෙහි දු - සුවයෙහි දු - දුකෙහි දු නො සැලෙයි, නිඛල වෙයි, නො වෙවුලයි, ඕඛිතොඛු නො වෙවුලයි, නො පෙරැළේ නුසි 'එවං සීතො අනෙජ්ඣ' යනු වේ.

උසංදං භික්ඛු න කරොසා කුභිඤ්චි - 'උසංද' යනු: උත්සද සතෙකි: රාගොත්සදය දෝෂොත්සදය මොහොත්සදය මානොත්සදය දූවෙසුත්-සදය කෙලයොත්සදය කමොත්සදය නො කරන්නේ ය, නො දනවන්නේ ය, නුපදවන්නේ ය, නො නිපදවන්නේ ය. නො පහල කරන්නේ ය. කුභිඤ්චි යනු: කිසිවක්හි කිසි තැනෙක්හි කවර තැනෙක්හි අධ්‍යාත්මයෙහි හෝ චාත්‍යයෙහි හෝ අධ්‍යාත්මචාත්‍යයෙහි හෝ නුසි 'උසංදං භික්ඛු න කරොසා කුභිඤ්චි' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

"මජ්ඣිම නිකායෙහි සමුදද්ධං - පෙ - උසංදං භික්ඛු න කරොසා කුභිඤ්චි"යි

14 - 7

අනාවරණ වූ පසැස් ඇතිගේ උච්ඡුරු දුරු කරන්නා වූ තමන් අයත් වූ නොහොත් තමන් විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ධර්මය වදාලේ ය. මුඛව කල්‍යාණයෙක් වේවා. නොහොත් මුඛගේ හඳු වූ ප්‍රතිපදාව වදාල මැනවි. ප්‍රතිපමාක්ෂය ද යළි සමාගිය ද වදාල මැනවි.

අකිත්තසි විවට්ඨකු - 'අකිත්තසි' යනු: දක්වන ලද පටසත ලද දෙසත ලද පතටත ලද තබන ලද විවෘත කරන ලද විතාග කරන ලද ප්‍රකට කරන ලද ප්‍රකාශ කරන ලද නුසි 'අකිත්තසි' යනු වේ. විවට්ඨකු යනු: බුදුහු පසැස්සින් විවට්ඨකු වූහ: මසැසිහු දු විවට්ඨකු යහ, දිවැසිහු දු විවට්ඨකු යහ, පැතැසිහු දු විවට්ඨකු යහ, බුදුඇසිහු දු විවට්ඨකු යහ, සමතැසිහු දු විවට්ඨකු වූහ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථං හගවා මංසවකුන්තාපි විචචකුඤ්ඤා? මංසවකුඤ්ඤා භගවතො පඤ්චවණ්ණා සංවිජ්ජානා: නිද්දා ව චණ්ණා, උපායො ව චණ්ණා, ලොභිතයකා ව චණ්ණා, කණ්ණා ව චණ්ණා, ඔදනො ව චණ්ණා, අකම්මොති ව භගවතො - යන ව අකම්මොති පඤ්චකානි තං නිලං හොයි සුභිලං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං, උමමා¹පුප්ඵසමානං. තස්ස පරතො පිතං හොති සුපිනකා සුවණ්ණවණ්ණං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං කණ්ණිකාරපුප්ඵයමානං. උපායතො ව අකම්මොති භගවතො ලොභිතකානි හොනති සුලොභිතකානි පාසාදිකානි දස්සනෙය්‍යානි ඉද්දනොපකසමානානි. මණ්ඩ කණ්ණං හොති සුකණ්ණං අලිංසිති² පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං අසුරිංසකසමානං. තස්ස පරතො ඔදනං හොති සුඔදනං සෙනං පණ්ණරං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං ඔසායිතාරකාසමානං. තෙන හගවා පාකතිකෙන මංසවකුඤ්ඤා අපානාවරිකාපණ්ණාන පුරිමපුරිතකාමොභිතිබ්බතෙන සමන්තා යොජනං පස්සති දිවා චෙව රතනිද්දා. ගද්ධි වතුරභිග්ගමන්තා - ගතෙඅකිකාරෙතොති: සුරියොවඅතභිග්ගොහොති, කාලපණ්ණා ව උපොසථො හොති, තිබ්බො ව චතස්සො හොයි, භො ව කාලමණ්ණො අබ්බුට්ඨිතො හොති, ඵචරුට්ඨි වතුරභිග්ගමන්තාගතෙ අකිකාරෙ සමන්තා යොජනං පස්සති, යන සො කුණ්ඩා³ වා, කපාටං වා පාකාරො වා පබ්බතො වා ගංගං වා ප්‍රතා වා ආවරණං රුපායං දස්සනාය. එකස්ස භිලාපං නිමන්තං කපා භිලාපෙන පකම්මෙය්‍ය, තස්සෙද්දා භිලාපං උද්ධරෙය්‍ය. එවා පරිසුද්ධං භගවතො පාකතිකං මංසවකුඤ්ඤා එවං භගවා මංසවකුන්තාපි විචචකුඤ්ඤා.

කථං භගවා දිබ්බෙන චකුන්තාපි විචචකුඤ්ඤා? භගවා දිබ්බෙන චකුන්තා විසුද්ධාන අතිකකන්තමානුසංකාය සන්තා පස්සති වචමානෙ උපාය-මානෙහිතෙ පණ්ණිකෙ සුවණ්ණ දුබ්බණ්ණ සුගතෙ දුගතෙ, යථාකම්මිප්පෙ සතෙත පජානාති: 'ඉමෙ වත හොනෙතා සන්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා විචුළුවරිතෙන සමන්තාගතා මන්තාදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං උප-වාදකා මුච්ඡාදිට්ඨිකා මුච්ඡාදිට්ඨිකමමසමාදානා, තෙ කායස්ස හෙද පරමමරණො අපායං දුක්ඛං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා, ඉමෙ වා පත හොනෙතා සන්තා කායසුවරිතෙන සමන්තාගතා විචුළුවරිතෙන සමන්තාගතා මන්තා-සුවරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං අනුපවාදකා සමමාදිට්ඨිකා සමමාදිට්ඨි-කමමසමාදානා, තෙ කායස්ස හෙද පරමමරණො සුගතං සන්තා ලොකං උපපන්නා'ති. ඉති දිබ්බෙන චකුන්තා විසුද්ධාන අතිකකන්තමානුසංකාය සතෙත පස්සති වචමානෙ උපායමානෙ හිතෙ පණ්ණිකෙ සුවණ්ණ දුබ්බණ්ණ සුගතෙ දුගතෙ, යථාකම්මිප්පෙ සතෙත පජානාති. ආකම්ම-මානො ව භගවා එකමි ප්‍රොකාමාතුං පස්සෙය්‍ය. දොටි ප්‍රොකාමාතුයො පස්සෙය්‍ය. තිස්සොපි ප්‍රොකාමාතුයො පස්සෙය්‍ය. චන්දසොපි ප්‍රොකාමාතුයො පස්සෙය්‍ය. පඤ්ච ප්‍රොකාමාතුයො පස්සෙය්‍ය. දසපි ප්‍රොකාමාතුයො පස්සෙය්‍ය. විසමපි ප්‍රොකාමාතුයො පස්සෙය්‍ය. තිස්සමි ප්‍රොකාමාතුයො පස්සෙය්‍ය. චන්දමි ප්‍රොකාමාතුයො පස්සෙය්‍ය. පඤ්ඤමි ප්‍රොකාමාතුයො පස්සෙය්‍ය. සතමි ප්‍රොකාමාතුයො පස්සෙය්‍ය. යහසමි චුලනිකං ප්‍රොකාමාතුං පස්සෙය්‍ය. ද්විසහසමි⁴ මජ්ඣිමකං ප්‍රොකාමාතුං පස්සෙය්‍ය. තිසහසමි මහාසහසමි ප්‍රොකාමාතුං⁵ පස්සෙය්‍ය. යාවතා වා පත ආනන්ධෙය්‍ය නාවතකං පස්සෙය්‍ය. එවං පරිසුද්ධං භගවතො දිබ්බං චකුඤ්ඤා එවං භගවා දිබ්බෙන චකුන්තාපි විචචකුඤ්ඤා.

1. උමමාර - සො.	2. කුටො - සො.	3. ද්විසහසමි - සිමු. II.
4. තිසහසමි ප්‍රොකාමාතුං - සො		5. සතෙතා - සිමු. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කිසෙසින් බුදුහු මසැසිනුදු 'විච්චකසු' වූහ යත්: සාග්‍යචන්ත්‍රයේ මසැසි නිල්පාඨය ද රන්පත් පාඨය ද රන්පාඨය ද කළුපාඨය ද සුදුපාඨය ද යන පඤ්චකයෝ විද්‍යමාන වෙති. තවද බුදුන්ගේ අක්ෂිතරාම යම් තැනෙක්හි පිහිටියේද එතැන දියමෙරප්‍රියමල් සදිසි සුනිල් පිරිසුදු දකුම්කලු නිල්පාඨය වෙයි. එඉක්බිති කිණිහිරිමල් සදිසි සුකසාවත් රන්වත් පිරිසුදු දකුම්කලු කසාවත් පාඨය වෙයි. බුදුන්ගේ දෙනෙතන රතිදුශාව සදිසි පුරත් පිරිසුදු දකුම්කලු රන්පාඨය වෙයි. මැද රැක්පෙණල ඇට සදිසි ඉතා කළු මොලොක් සිතිදු පිරිසුදු දකුම්කලු කළුපාඨය වෙයි. ඉතික්බිති දවහත්තරු සදිසි ඉතා සුදු සිත පමෝර පිරිසුදු දකුම්කලු සුදුපාඨය වේ. බුදුහු අත්බැව ඇසුරු කළ පෙර පිත්තකෙන් උපන් ඒ පියවි මසැසින් දහවල්හි දුරු සිත කාන්තසි යොදුනක් දකිති. යම් කළෙක වතුරඛනසමනාධන අකිකාරය වේ ද: හිරු අස්තයට ගියේත් වේ ද, කාසණ්ටකයෙහි පොහොයක් වේ ද, ගහන වූ වතලාගැබක් වේ ද, මහත් කළු වලාකුළු නැගුණේත් වේ ද, මෙබඳු වූ වතුරඛනසමනාධන අකිකාරයෙහි පවා කාන්තස යොදුනක් දකිති, එහි ඒ බිත්තියක් හෝ දොරක් පවුරක් ගලක් ගසක් වැලක් හෝ රූපදැසියාව ආවරණයෙන් නොවේ. ඉදින් එක් තලඇටයෙක් ලකුණු කොට තලකැලෙක බහාලන්නේ නම්, ඒ තලඇටය මැනගන්නා සේක. බුදුන්ගේ පියවි මසැසි මෙසේ පිරිසිදු වේ. මෙසේ බුදුහු මසැසිනුදු විච්චකසු වන සේක.

කිසෙසින් බුදුහු විද්වැසිනුදු 'විච්චකසු' වූහ යත්: බුදුහු විභූත වූ මිනිසැක ඉක්මැ සිපියා වූ විද්වැසින් ව්‍යුහ වන්නාවූ ද උපදනා වූ ද හිත වූ ද ප්‍රණීත වූ ද අභිරුප වූ ද විරුප වූ ද සුගතියට ගියා වූ ද දුගතියට ගියා වූ ද සත්ත්වයන් බලන සේක: 'යහහ, මේ හවත් සත්ත්වයෝ කායදුශවිරතයෙන් සුක්ක වූවාහු වාන්දුශවිරතයෙන් සුක්ක වූවාහු මනොදුශවිරතයෙන් සුක්ක වූවාහු ආයසියනට උපවාද කළාහු මිත්තාදූපි ඇත්තාහු මිත්තාදූපි වශයෙන් සමාදන් වූ විවිධ කම් ඇත්තාහු ය. ඔහු කස බිදීමෙන් මරණින් මත්තෙහි අය රහිත වූ දුකට ගත් වූ විවිධ පතිත වන නිරයට පැමිණියාහු ය. යම් මේ හවත් සත්ත්වයෝ කායසුවිරතයෙන් සුක්ක වූවාහු වාන්දුශවිරතයෙන් සුක්ක වූවාහු මනසුවිරතයෙන් සුක්ක වූවාහු (බුද්ධාදි) ආයසියනට උපවාද නොකළාහු සමාන්දූපි ඇත්තාහු සමාන්දූපිවිශයෙන් සමාදන් වූ කම් ඇත්තාහු ය. ඔහු කාවුත් මරණින් මතු සුදුර ගති ඇති සැපයෙන් අග වූ ලොකයට පැමිණියාහ'යි කම් වූ පරිද්දෙන් පැමිණි සත්ත්වයන් දැනගන්නා සේක. මෙසේ විභූත වූ මිනිසැක ඉක්මැ සිපි විද්වැසින් ව්‍යුහ වන්නාවූ ද උපදනාවූ ද හිත වූ ද ප්‍රණීත වූ ද අභිරුප වූ ද විරුප වූ ද සුගතියට ගියා වූ ද දුගතියට ගියා වූ ද සත්ත්වයන් බලන සේක. කම් වූ පරිදි (පරලොව) පැමිණි සත්ත්වයන් දැනගන්නා සේක. තවද බුදුහු කැමැති පත්තාහු නම් එක් ලොකබාහුවකු දු බලන සේක. ලොකබාහු දෙකක් ද - තුන් ලොකබාහුවකු දු - සිවු ලොකබාහුවකු දු - පස් ලොකබාහුවකු දු බලන සේක. දස ලොකබාහුවකු දු - විසි ලොකබාහුවකු දු තිස් ලොකබාහුවකු දු සතලිස් ලොකබාහුවකු දු පනස් ලොකබාහුවකු දු සියස් ලොකබාහුවකු දු බලන සේක, සහස්‍ර වූලනිලොකබාහුව ද බලන සේක. අභිසංසිද්ධි මධ්‍යමලොකබාහුව ද බලන සේක, ත්‍රිසංසිද්ධි මධ්‍යමලොකබාහුව ද බලන සේක. තවද යම් පමණ කැමැති වන සේක් නම්, එපමණ බලන සේක. බුදුන්ගේ විද්වැසි මෙසේ පරිභූත වේ. මෙසේ බුදුහු විද්වැසිනුදු 'විච්චකසු' වන සේක.

කථං භගවා සඤ්ඤාවක්ඛන්තාසි ට්ථට්ඨකවු? ගගවා මහාපඤ්ඤා පුච්චපඤ්ඤා භාසුපජඤ්ඤා¹ ජචනපඤ්ඤා තික්ඛපඤ්ඤා නිබ්බේධිකපඤ්ඤා පඤ්ඤාපනෙදකුසලො පතින්තඤ්ඤාණො අධිගතපටිසම්භිදො, චතුෂ්චසාරජ්ජ-පඤ්ඤා දසබලධාරී පුරිසාසනො පුරිසසීභො පුරිසනාගො පුරිසාජඤ්ඤා පුරිසබොරගො² අනන්තඤ්ඤාණො අනන්තතෙජො අනන්තයසො, අබ්බො මහභූතො ධනවා, තෙනා ට්ථෙනා අනුතෙනා පඤ්ඤාපෙනා නිර්ක්කාපෙනා පෙකෙඛනා පසාදෙනා, සො හි භගවා අනුප්පත්තං මග්ගං උපාදෙනා අසඤ්ජානං මග්ගං සඤ්ජනෙනා, අනක්ඛානං මග්ගං අක්ඛානා, මග්ගඤ්ඤා මග්ගට්ඨ මග්ගකොට්ඨො, මග්ගානුගා ච පන ඵ්ඨරහි සාවකා විහරන්ති පච්ජාසමන්තාගතා, සො හි භගවා ජානං ජානාති, පසං පසංති, චක්ඛුභූතො ඤ්ඤාණභූතො ධම්මභූතො බ්‍රහ්මභූතො චතො පචතො අස්සං නිකේතනා අමතං දානා, ධම්මස්සාමි තථාගතො, තස්සි තස්ස භගවතො අඤ්ඤානං අද්දිං අවිදිතං අසව්ඪිකං අඵස්සිතං³ පඤ්ඤාය, අතීතං අනාගතං පච්චුප්පත්තං උපාදාය සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බ්‍රහ්මස්ස භගවතො ඤ්ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ජන්ති, යං කිඤ්චි ඤ්ඤායං⁴ නාම අතී ධම්මං ජාතිභබ්බං, අත්තජේවා වා පරජේවා වා උභයජේවා වා ද්දිංඛම්මිකො වා අජේවා සම්පරිසිකො වා අජේවා උත්තානො වා අජේවා ගම්භිරො වා අජේවා ගුලො වා අජේවා පටිච්ජන්තො වා අජේවා තෙය්‍යො වා අජේවා නිතො වා අජේවා අනච්ජො වා අජේවා නික්කිලොසො වා අජේවා වොදුනො⁵ වා අජේවා පරමජො වා අජේවා, සබ්බං තං අනන්තාබ්‍රහ්මඤ්ඤාණෙ පට්ඨත්තති, සබ්බං කායකම්මං බ්‍රහ්මස්ස භගවතො ඤ්ඤාණානුපට්ඨති, සබ්බං චරීකම්මං - සබ්බං මනෝකම්මං ඤ්ඤාණානුපට්ඨති, අතීතෙ බ්‍රහ්මස්ස භගවතො අප්පට්ඨතං ඤ්ඤාණං අනාගතෙ - පච්චුප්පත්තෙ අප්පට්ඨතං ඤ්ඤාණං, යාවතකං ඤ්ඤායං තාවතකං ඤ්ඤාණං, යාවතකං ඤ්ඤාණං, තාවතකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායංපරිසන්තිකං ඤ්ඤාණං, ඤ්ඤාණපරිසන්තිකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායං අතික්කම්මිනා ඤ්ඤාණං නප්පචත්තති, ඤ්ඤාණං අතික්කම්මිනා ඤ්ඤායංපථො තස්සි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිසන්තථාසිනො තෙ ධම්මා, යථා දවන්තං සමුග්ගපච්චානං සම්මා ඵ්ඨස්සිතං හෙට්ඨිමං⁶ සමුග්ගපච්චං උපරිමං⁷ නාතිචත්තති, උපරිමං සමුග්ගපච්චං හෙට්ඨිමං නාතිචත්තති, අඤ්ඤාමඤ්ඤා-පරිසන්තථාසිනො තෙ, ඵ්ථමෙවං බ්‍රහ්මස්ස භගවතො ඤ්ඤායංඤ්ච ඤ්ඤාණඤ්ච අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිසන්තථාසිනො, යාවතකං ඤ්ඤායං තාවතකං ඤ්ඤාණං, යාවතකං ඤ්ඤාණං තාවතකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායංපරිසන්තිකං ඤ්ඤාණං, ඤ්ඤාණ-පරිසන්තිකං ඤ්ඤායං, ඤ්ඤායං අතික්කම්මිනා ඤ්ඤාණං නප්පචත්තති, ඤ්ඤාණං අතික්කම්මිනා ඤ්ඤායංපථො තස්සි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිසන්තථාසිනො තෙ ධම්මා.

1 භාසුපජඤ්ඤා - සො. 2 බොරගො - සො. 3 අඵස්සිතං - සො.
 4 තෙය්‍යො - සිමු. II. PTS. 5 වොදුනො - සො.
 6 හෙට්ඨිමං ච - සො. 7 උපරිමං ච - සො.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කිසෙසින් බුදුතු පානාසිත්තු ද 'විච්චකසු' වූන යත්? බුදුහු මහත් ප්‍රඥ ඇතියහ. පතල ප්‍රඥ ඇතියහ, ශිෂු ප්‍රඥ ඇතියහ, දිවෙන ප්‍රඥ ඇතියහ, තිගුණු ප්‍රඥ ඇතියහ, විනිවිද යන ප්‍රඥ ඇතියහ, ප්‍රඥප්‍රභේද යෙහි නිපුණයහ, ප්‍රභේදයට පැමිණි ඥාන ඇතියහ, අභිගමි කල ප්‍රති-සංවිද් ඇතියහ. චතුර්වේගාරක්‍ෂයට පැමිණියහ, දශබලධාරීහ, පුරුෂ-ශ්‍රේෂ්ඨයහ, පුරුෂසිංහයහ, පුරුෂතාගයහ, පුරුෂාඡාතෙයහ, පුරුෂධෛරෝහය. අතන්තඥානයහ, අතන්ත භෙජ්ස් ඇතියහ, අතන්ත යශස් ඇතියහ. (ප්‍රඥාබන්ධයත්) ආස්ථයහ, මහත් වූ ප්‍රඥාබන්ධ ඇතියහ, ප්‍රඥාබන්ධවත්හ. (නිවන්ට පමුණුවන හෙයින්) නොතෑ වූහ, (වෛතෙයයෙන් විතයන කරන හෙයින්) විතෙතෑ වූහ, 'සැක සිදුකෑ හෙයින්' අනුතෙතෑ වූහ. (අභීය) පතවනුවහ, තිශ්චය කරවනුවහ, (පිළිවෙත්) දක්වනුවහ, (ප්‍රතිපත්තිඵල යෙන්) පහදනුවහ. තවද ඒ බුදුහු (නුපත් විරු) අරිමහ සිය සයන්හි ඉපැදවූහ, (වෛතෙය සන්තානයෙහි) අසඤ්ජාතමාසීය උපදවනුවහ, ප්‍රකාශ නො කල මාසීය (විවරණ වශයෙන් ප්‍රකාශ කරනුවහ, (ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා වශයෙන්) මාසීය දකුටහ, මාසීය දන්තාසුල්ලහ, මාසීයෙහි විවක්‍ෂණයහ. තවද මේකල්හි මාසීය අනුව යන ශ්‍රාවකයෝ (ශීලාදි ගුණයෙන්) පසුපස යමින් වෙසෙත්. ඒ බුදුහු දහසූතු ඥාය-බමීය දකිති. දක්ක සුඛ ඥායපථය නුවණැසින් දකිති. (දැන පරිණායක හෙයින්) ඇසක් මෙන් වූහ, ඥානමය වූහ, බමීමය වූහ, ශ්‍රේෂ්ඨ වූහ, (දහම් දෙසන හෙයින්) වක්කෑ වූහ, ප්‍රවක්කෑ වූහ, (අභීය දක්වනුයෙන්) නිතෙතෑ වූහ, අමාතය දෙනුවහ, බමීයාමිහ, තථාගත වූහ. ඒ බුදුන් විසින් (මහතැණින්) නො දන්නා ලද්දක් (නුවණැසින්) නො දන්නා ලද්දක් අවිදිත වූවක් නො පසක් කරන ලද්දක් ප්‍රඥාවෙන් සපයී නො කරන ලද්දක් නැති. ඥාය නම් වූ දහසූතු යම් කිසි බමීයෙක් වේ ද, අතීතානාගතප්‍රත්‍යත්පත්තය ඇතුළු කොට සංකිතාසංකිත වූ සියලු බමීයෝ සමාකාරයෙන් භාග්‍යවත් බුදුන් ගේ ඥානවෘත්තයෙහි ආපාඨයට පැමිණෙත්. ආත්මාදීය ද පරාදීය ද උභයාදීය ද දෘෂ්ටාදීකාදීය ද සාම්පරාසිකාදීය ද උත්තානාදීය ද ගම්කිරාදීය ද ගුප්තාදීය ද ප්‍රතිවර්තනාදීය ද තෙය්‍යාදීය ද නිකාදීය ද නිදේශාදීය ද නිකේශාදීය ද පරිභ්‍රාදීය ද පරමාදීය ද යන ඒ සියල්ල බුද්ධිඥානය තුළ පැතිර පවතී. භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ සියලු කාය-කමීය ඥානය අනුව පවතී, සියලු වාක්කමීය ඥානය අනුව පවතී, සියලු මනාකමීය ඥානය අනුව පවතී. අතීතයෙහි භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥානය අප්‍රතිතහ (-අනාවරණ) යැ, අනාගතයෙහි ඥානය අනාවරණ යැ, ප්‍රත්‍යත්පත්තයෙහි ඥානය අනාවරණ යැ. දහසූත්ත යම් පමණ ද ඥානය එ පමණ යැ. ඥානය යම් පමණ ද දහසූත්ත එ පමණ යැ. ඥානය ඥාය පඨසීන්තික යැ, ඥායය ඥානපඨසීන්තික යැ. ඥායය ඉක්මැ ඥානයෙක් නො පවතී, ඥානය ඉක්මැ ඥායපථයෙක් නැති, ඒ බමීයෝ අනෙකානස-පඨසීන්තයෙහි පවත්නා සුල්ලහ. යම්ගේ මනාකොට පැහැසු පුමුගුප්ඵල (-තහවු) දෙකක්හුගේ යට පුමුගුප්ඵල උපරිමය නො ඉක්මවා ද, උඩ පුමුගුප්ඵල හෙට්ඨිමය නො ඉක්මැ සිටි ද, ඔවුහු ඔවුනොවුන්ගේ කෙළවර සිටිනා සුලු වෙත් ද; එසෙයින් භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥායයන් ඥානයන් අනෙකානසපඨසීන්තයෙහි පවත්නා සුල්ලහ; යම් තාක් ඥායය ද ඒ තාක් ඥාන යැ, යම් තාක් ඥානය ද ඒ තාක් ඥාය යැ; ඥානය ඥායපඨසීන්තික යැ, ඥායය ඥානපඨසීන්තික යැ; ඥායය ඉක්මැ ඥානය නො පවතී, ඥානය ඉක්මැ ඥාය පථයෙක් නැති, ඒ දහම්හු අනෙකානසපඨසීන්තයෙහි සිටිනා සුල්ලහ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සබ්බසම්මසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පරිචත්තති. සබ්බ ධම්මා බුද්ධස්ස භගවතො ආචර්ජනපටිබ්භා ආකඛාපටිබ්භා මනසිකාර-පටිබ්භා විභතුපාදපටිබ්භා. සබ්බසන්නසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පරිචත්තති, සබ්බසං සත්තාතං භගවා ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, චරිතං ජානාති, අධිමුක්තිං ජානාති. අපාරජ්ඣෙක මාරජ්ඣෙක තික්ඛිත්ථියෙ මුද්දිත්ථියෙ සාකාරෙ ආකාරෙ සුච්ඤ්ඤපයෙ දුච්ඤ්ඤපයෙ ගබ්බානබ්බ සන්නෙ පජානාති. සදෙව්භතො ලොකො සමාරකො සමුග්ගකො සසංසමණ-බ්‍රාහ්මණී පජා සදෙව්මනුස්සා අන්නො බුද්ධඤ්ඤෙ පරිචත්තති. යථා යෙ කෙවි මච්ඡකච්ඡපා අත්තමසො තිඤ්ඤිමිඛග්‍රං උපාදය අන්නොමහාසමුද්දෙ පරිචත්තන්ති, එවමෙවා සදෙවකො ලොකො සමාරකො සමුග්ගකො සසංසම-ණබ්‍රාහ්මණී පජා සදෙව්මනුස්සා අන්නොබුද්ධඤ්ඤෙ පරිචත්තති. යථා යෙ කෙවි පක්ඛි අත්තමසො ගරුලං චෙනනෙය්‍යං උපාදය ආකාශස්ස පදෙසෙ පරිචත්තන්ති, එවමෙවා යෙපි තෙ සාරිපුත්තස්මා පඤ්ඤය, තෙපි බුද්ධඤ්ඤස්ස පදෙසෙ පරිචත්තන්ති. බුද්ධඤ්ඤං දෙව්මනුස්සානං පඤ්ඤං එරිතො අභිහරිතො තිට්ඨති. යෙ ච තෙ බතතිස්සකඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණපකඤ්ඤා ගහපතිපකඤ්ඤා සමණපකඤ්ඤා තිපුණා¹ කතපරප්පවාද වාලචෙට්ඨරූපා වොභිඤ්ඤා මිඤ්ඤා චරන්ති පඤ්ඤගතෙත දිට්ඨිගතාති, තෙ පඤ්ඤා අභිසංඛරිතො අභිසංඛරිතො තථාතං උපසංඛිකමිතො පුච්ඡන්ති ගුලුතාති ච පටිච්ඡන්තාති ච. කපිතො විසංජ්ඣතො ච තෙ පඤ්ඤා ගගවතා² තොන්ති නිද්දිට්ඨිකාරණං. උපක්ඛිත්තකාච³ තෙ භගවතො සමපජ්ජන්ති. අථබ්බො භගවා ච තසා අභිරුචිති යදිදං පඤ්ඤයායි. එවං භගවා පඤ්ඤවකබ්‍රුතාපි විචචමකබ්‍රු.

කථං භගවා බුද්ධවකබ්‍රුතාපි විචචමකබ්‍රු? භගවා බුද්ධවකබ්‍රුතො ලොකං ඔප්‍රොකෙන්නො අද්දස සහෙත අපාරජ්ඣෙක මහාරජ්ඣෙක තික්ඛිත්ථියෙ මුද්දිත්ථියෙ සාකාරෙ ආකාරෙ සුච්ඤ්ඤපයෙ දුච්ඤ්ඤපයෙ, අපොකච්චෙව පරලොකචර්ජනාදසංඝාතො විහරන්තො, අපොකච්චෙ ත පරලොකචර්ජ-භයදසංඝාතිමානො විහරන්තො. සෙය්‍යථාපි නාම උප්පලිතියං වා පදුමිතියං වා පුණ්ඩරිකිතියං වා අපොකච්චාති උප්පලාති වා පදුමාති වා පුණ්ඩරිකාති වා උද්දෙස ජායාති උද්දෙස සංවඤ්ඤාති උද්දෙස අනුක්කතාති අන්නොතිමුක්කපොයිති, අපොකච්චාති උප්පලාති වා පදුමාති වා පුණ්ඩරිකාති වා උද්දෙස ජායාති උද්දෙස සංවඤ්ඤාති සමොදකං සීතාති, අපොකච්චාති උප්පලාති වා පදුමාති වා පුණ්ඩරිකාති වා උද්දෙස ජායාති උද්දෙස සංවඤ්ඤාති උද්දෙස අමුක්කමම තිට්ඨන්ති අනුපලිත්තාති උද්දෙසත, එවමෙවං භගවා බුද්ධ-වකබ්‍රුතො ලොකං ඔප්‍රොකෙන්නො අද්දස සහෙත අපාරජ්ඣෙක මහාරජ්ඣෙක තික්ඛිත්ථියෙ මුද්දිත්ථියෙ සාකාරෙ ආකාරෙ සුච්ඤ්ඤපයෙ දුච්ඤ්ඤපයෙ, අපොකච්චෙව පරලොකචර්ජනාදසංඝාතො විහරන්තො, අපොකච්චෙ ත පරලොකචර්ජනාදසංඝාතො විහරන්තො.

1. තිපුණා - සස. 2. ගහවතො - සිමු. II.
3. උපක්ඛිත්තකා ච - සිමු. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සියලු දහම් විෂයෙහි භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥානය පවතී. සියලු දහම්හු භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ මනෝආරාමිකයට අගත්තු වෙති, රූපිය ප්‍රතිබභියහ, මනසිකාර ප්‍රතිබභියහ, විෂයාත්පාද ප්‍රතිබභියහ. සියලු සතුන් විෂයෙහි භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥානය පවතී. බුදුහු සියලු සතුන්ගේ ආයා දැනී, අනුයා දැනී, වර්තය දැනී, අභිමුක්තිය දැනී. (නුවණැසෙහි) අලා වූ රායාදී රජස් ඇති මහත් වූ රජස් ඇති තිදුණු වූ (ඉඬාදි) ඉදුරන් ඇති මාද වූ ඉදුරන් ඇති සුඤ්ජර වූ (ඉඬාදි) ආකාර ඇති ගර්භික වූ (අඉඬාදි) ආකාර ඇති සුපිඤ්ජර වූ දුර්විඤ්ජර වූ ගව්‍යා-ගව්‍ය සත්ත්වයන් දැනගනී. මරුන් බිඹුන් සහිත වූ දෙවියන් සහිත ලෝවැසි තෙම - දෙවිවිසිසුන් සහිත වූ මහණාමුණන් සහිත ප්‍රජාව, ඇතුළු බුදුනුවණෙහි පවතී. තිම් - නිව්ඛල පටන් යම් මස් - කැළවු කෙතෙක් වෙත් තම්, ඔහු යම් මස් ඇතුළු මහණුදෙහි හැසිරෙත් ද, එසෙයින් මරුන් බිඹුන් සහිත වූ සද්දවක ලොක තෙමේ - ඉමණ බ්‍රාහ්මණයන් සහිත සද්දවමනුෂ්‍යප්‍රජාව ඇතුළු බුදුනුවණෙහි පවතී. යම්ගේ විනයා යුත් ගුරුමාර්ථක පටන් යම් කිසි පැමි කෙතෙක් වෙත් තම්, ඔහු අතහැ පෙදෙසකැ කැසිරෙත් ද, එසෙයින් මැ යම් කෙතෙක් නුවණින් සැරිසුත් තෙරුන් යම් වූවාහු තම්, ඔවුහු ද බුද්ධිඥානයෙන් පෙදෙසක පවත්නා හු. බුද්ධිඥානය දෙවිමනිසුන්ගේ ප්‍රඥාව පැතිරු මැඩගෙනැ සිටී. නිපුණ වූ කල පරවාද ඇති වල්විදුනා දුක්‍රවායන් බුදු ප්‍රසිද්ධ වූ යම් කෘත්‍රික-බ්‍රාහ්මණ - ගෘහස්ථ - ඉමණපණ්ඩිත කෙතෙක් ප්‍රඥවෙන් දැවිගතයන් බිදිමින් මෙන් කැසිරෙත් තම් ඔහු ගුස වූ ද ප්‍රතිවර්තන වූ ද බොහෝ ප්‍රශ්න රචනා කොට බුදුන් වෙත පැමිණ විමර්ශන් ද, නාත්‍යවතුන් විසින් ඒ ප්‍රශ්නයෝ සකාරණ ව කිසිකුල ද්විදන ලද්දහු මැ වෙත්. ඔවුහු භාග්‍යවතුන්ගේ ශ්‍රාවක බවට (උපාසක බවට හෝ) පැමිණියාහු මැ වෙත්. යම් බුදුහු මැ එහි ප්‍රඥවෙන් අතීතයින් ප්‍රකාශ වෙත් නුසි මෙසේ බුදුහු පැතැසිනු ද 'විට්ටකසු' වූහ.

කිසෙයින් බුදුහු බුද්ධිඥානය ද 'විට්ටකසු' වූහ යත්: බුදුහු බුද්ධිඥානය ලොව බලන සේක් (නුවණැසෙහි) අලා වූ (රායාදි) කෙලෙස්සරස් ඇති මහත් වූ කෙලෙස්සරස් ඇති තිදුණු වූ (ඉඬාදි) ඉදුරන් ඇති මාද වූ ඉදුරන් ඇති (ඉඬාදි) සුඤ්ජරාකාර ඇති ගර්භික වූ (අඉඬාදි) ආකාර ඇති සුපිඤ්ජර වූ දුර්විඤ්ජර වූ සත්ත්වයන්, ඇතැම් කෙතෙකුත් පරලොව හා වදායන් ගතවනසෙන් දක්නා සුලු වැ වසනුවන්, ඇතැම් කෙතෙකුත් පරලොව හා වදායන් ගතවනසෙන් දක්නා සුලු වැ කො වසනුවන් දුටු සේක. යම්ගේ උපුල්විලකැ හෝ පිසුම්විලකැ හෝ තෙළුම්විලකැ හෝ ඇතැම් උපුල් පිසුම් හෝ තෙළුම් දිශෙහි ගටගත්තාහු දිශෙහි වැඩුණාහු දිශෙන් නො නැඟුණාහු ඇතුළත ගැලී පොහොනි වූවාහු ද, ඇතැම් උපුල් පිසුම් හෝ තෙළුම් දිශෙහි නවගත්තාහු දිශෙහි වැඩුණාහු දිශ හා සම් වැ සිටියාහු ද, ඇතැම් උපුල් හෝ පිසුම් හෝ තෙළුම් හෝ දිශෙහි ගටගත්තාහු දිශෙහි වැඩුණාහු දිශෙන් උඩට නැගී දිශ හා නො වැඩුණාහු සිටිත් ද, එසෙයින් ම බුදුහු බුද්ධිඥානය ලොව බලන සේක් අලාපරස්සක වූ ද මහා-රජස්සක වූ ද නිදුණු ඉදුරන් ඇත්තාවූ ද මාද ඉදුරන් ඇත්තාවූ ද සුඤ්ජරා-කාර වූ ද ගර්භිකාකාර වූ ද සුපිඤ්ජර වූ ද දුර්විඤ්ජර වූ ද සත්ත්වයන්, පර-ලොකයෙහිත් වදායෙහිත් ගත දක්නාසුලු වැ වසනුවන්, ඇතැම් කෙතෙකුත් පරලොක වදායෙහි හා දක්නාසුලු වැ කො වසනුවන් දුටු සේක.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ජාතාති හගවා අයං පුග්ගලො රුගවරිනො, අයං දෙසවරිනො, අයං මොක්ඛවරිනො, අයං විතක්ඛවරිනො, අයං සඤ්චවරිනො, අයං ඤාණවරිනොති. රුගවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස අසුභකථං කථෙති. දෙසවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස මේත්තාභාවනං ආවිකකිති. මොක්ඛවරිතං හගවා පුග්ගලං උද්දෙසෙ පරිපුච්ඡාය කාලෙන ධම්මසම්මතෙ කාලෙන ධම්මසාකච්ඡාය ගරුසංවායස නිවේසෙති. විතක්ඛවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස ආනාපානසතිං ආවිකකිති. සඤ්චවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස පසාදනියං නිමිත්තං ආවිකකිති බුද්ධිසුඛායං ධම්මසුඛමිත්තං සබ්බසුඛපි-පතතිං සීලාති ව අත්තනො. ඤාණවරිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස ආවිකකිති විරස්සතානිවිත්තං අනිව්වාකාරං දුක්ඛාකාරං අත්තතාකාරං.

1. “සෙලෙ යථා පබ්බතප්පුඤ්ඤානිට්ඨිතො
යථාපි පස්සෙ ජනතා සමන්තතො,
තද්ධුපමං ධම්මමයං සුමේධ,
පාසාදමාරුක්ඛා සමන්තවකුඤ්ඤා,
සොකාවතිණ්ණං ජනතමප්පතසොකො
අවේකකිසු ජාතිජරාභිභූත”නති. a

එවං හගවා බුද්ධිවකුඤ්ඤාපි විවට්ඨකුඤ්ඤා.

කථං හගවා සමන්තවකුඤ්ඤාපි විවට්ඨකුඤ්ඤා? සමන්තවකුඤ්ඤා වුවහි සබ්බඤ්ඤානුකූලං; හගවා සබ්බඤ්ඤානුකූලං උපෙතො සමුපෙතො උපගතො¹ සමුපගතො² උපපගතො සමපගතො සමන්තාගතො.

2. “ත නස්ස අද්ද්ධංඝිකප්පි කිසුචි
අපො අවිසුද්ධාමජාතිතබ්බං,
සබ්බං අභිසුද්ධං යද්ද්ධං සෙය්‍යං³
තථාගතො තෙන සමන්තවකුඤ්ඤා”ති b.

එවං හගවා සමන්තවකුඤ්ඤාපි විවට්ඨකුඤ්ඤා - අකිත්තසි විවට්ඨකුඤ්ඤා.

සකිංඛමමං පටිස්සයපිනියනති - ‘සකිංඛමම’නති න ඉතිහිතිහං න ඉතිකිරිය න පරමපරිය න පිටකසම්පදය න තක්කසෙත්තු න නයහෙතු න ආකාරපරිච්ඡෙදකකති න දිට්ඨිතිර්කානකකතතියා සාමං සයමිභිසුද්ධං අත්තපච්චකඛං ධම්මනති සකිංඛමමං.

1. උපාගතො - පු. සිමු. II. 2. සමුපාගතො - පු. සිමු. II.
3. නෙය්‍යං - සිමු. II.

a. දිසතිසාය - මහාපදනසුත්ත, මජ්ඣිමනිකාය - අරියපරිණයසාසුත්ත, බොධිගරුකුමාර සුත්ත බ්‍රාහ්මය-සුත්ත - පඨමවග්ග, ඉතිවුත්තක - දුතියවග්ග.
b. පටිසම්භිද්ධං - ඤාණකථා, ඉද්දියකථා.

‘මේ පද්ගල තෙම රාගච්චිතයෙක, මේ ආරාමච්චිතයෙක, මේ මොහ-
ච්චිතයෙක, මේ විතකිච්චිතයෙක, මේ ප්‍රභාච්චිතයෙක, මේ ඥානච්චිත-
යෙකැ’යි බුදුහු දනගත්තා සේක. බුදුහු රාග බහුල පුද්ගලයාගට
අශුභකථාව වදාරති. ආරාමබහුල පුද්ගලයාගට බුදුහු මොහොතවනාව
වචසති. විතකිබහුල පුද්ගලයා උදෙසීමෙහි ද පරිපාච්ඡා (-අවුච්ඡා)
යෙහි කලෙක (-සුදුසු කල්හි) ධර්මප්‍රචණයෙහි ද කලෙක ධර්මසාකච්ඡාවෙන්
ගුරුන් ඇසුරු කිරීමෙහි ද (ඇසුරන් වෙත) සිටුවන සේක. බුදුහු විතකි
බහුල පුද්ගලයාගට ආකාපානසත්තිය දෙසන සේක. ප්‍රභා බහුල පුද්ගලයාට
බුදුහු ප්‍රසාද උපදවන සුත්‍රයක් ද බුදුන්ගේ බුද්ධත්වප්‍රතිවේධය ද ධර්මය
සාධාරණ බව ද සංකල්පයා සුප්‍රතිපත්ත බව ද නම් සතු භිලයන් ද පවසන
සේක. ඥානච්චිත පුද්ගලයාගට බුදුහු (උදයව්‍යාධි) විදර්ශනානිමිතය වූ
අනිත්‍යාකාරය දුඃඛාකාරය අනාත්මාකාරය පවසන සේක.

1. යමෙස් සෙල්ලුවා පච්චක් මත සිටි යේ මැ (ඇස් ඇති සුරුස
යෙක්) ගාත්පස ජනතාව බලන්නේ ද, එසෙයින් ඕබ ද සුඤ්ජ ප්‍රඥ ඇති
සමන්තවක්‍ෂුස් වූ භාග්‍යවත්ති, දහම්මුවා පහසට තැහි (තුඩු) පහවූ ශෝක
ඇත්තහු ශෝකයට බට ජාතිජරායෙන් මඩනා ලද ජනතාව බලනු
මැතැවැ’යි.

මෙසේ බුදුහු බුදුඇසිනුදු ‘විච්චකක්‍ඛු’ වූහ.

කිසයයින් බුදුහු සමන්තාන්තරවක්‍ෂුස් වූ ‘විච්චකක්‍ඛු’ වූහ යත්: ‘සමන්ත
වක්‍ඛු’යි සමීඤ්ඤාභාවය කියනු ලැබෙයි. බුදුහු සමීඤ්ඤාභාවයෙන් උපෙත
යහ, සමුපෙතයහ, උපනතයහ, සමුපනතයහ, නො වෙන් වූහ, පරිපුර්ණයහ
සමච්චිත වූහ.

2. ඒ තථාගතයන් විසින් මේ ප්‍රේමාදානලෝකයෙහි (මේ කල ගෝ
පැතැසින් නුදුටු කිසිවක් නැත, යළි (අතීත වූ) නො දත් කිසිවක් නැත,
(අනාගත වූ) නො දනෙත කිසි (ධර්මජාතයෙකු) ද නැත. දතපුතු වූ යම්
ධර්මජාතයෙක් වේ නම් ඒ සියල්ල අවබෝධ කළහ. එසෙයින් තථාගතයෝ
‘සමන්තවක්‍ඛු’ වූහ.

මෙසේ බුදුහු සමීඤ්ඤාභාවයෙහි දු ‘විච්චකක්‍ඛු’ වූවාහු නුසි ‘අකිත්තසි
විච්චකක්‍ඛු’ යනු වේ.

සංකිම්බිකං පටිසංසම්භවං - ‘සංකිම්බිකං’ යනු: ‘මෙසේ මෙසේ වී ලැයි
නො වැ, ‘තෙල මෙසේ ලැ’යි නො වැ, පරමපරාකථාවෙහි දු නො වැ. ‘විචක
සම්ප්‍රදය හා සම් වච්චි’යි නො වැ, තකිහෙතුවෙහි දු නො වැ, තයග්‍රහණ-
යෙහි දු නො වැ, (‘මේ සොදුරු යැ’යි) කරුණු සැලකීමෙහි දු නො වැ
‘අපට රැවි වූ දෘෂ්ටිය හා සම් වේ යැ’යි, නො වැ, තෙමේ මැ තමා විසින්
නුචණින් අවබෝධ කළ, තමා විසින් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කළ ධර්මය නුසි ‘සංකි-
ම්බිකං’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පටිසංසයානිකානි 'පටිසංසයා'නි තථ පටිසංසයා: පාකච්ඡාසනං ච පටිච්ඡන්තපට්ඨසංසයා ච.

කතමෙ පාකච්ඡාසනං? සිතා ව්‍යාංග්ගා දීපි අවිජ්ජාතරාධිකාරිකා කොකා මග්ගිකා හති අභි විච්ඡිකා සතපදී වොරා වා අසු මානවා වා කතකමා වා අකතකමා වා, විකුට්ඨකො සොතරොනා සාතරොනා ජිව්හාරොනො කායරොනො සීසරොනො සංඝරොනො මුඛරොනො දන්තරොනො කාශො සාසො පිනාසො ඛණ්ඩා ජරා කුට්ඨිකා මො මුඛා පක්ඛන්දිකා සුලා විසුච්ඡා කුට්ඨං ගණ්ඨා කිලාසො සොසො අපමාණො, දසු කණ්ඩු කච්ඡු රබ්බා¹ විභවිජ්ජා ලොභිකපිත්තං මග්ගිකො අංසා පිළිකා ගතන්ද්‍රො, පිත්තසමුට්ඨානා අබ්බා, සෙමනසමුට්ඨානා අබ්බා, වාතසමුට්ඨානා අබ්බා, සපාතිපාතීනා අබ්බා, උකුච්ඡානිකා අබ්බා, විසමපරිභාජනං අබ්බා, මපකකම්මානා අබ්බා, කම්මපිපාසකා අබ්බා, සිතං උණං ජිහවිජ්ජා පිපාසා උච්චාසනං පසාසනං, ඛංසමකසවාතාතප- සිරිසා වච්ඡා ඉති වා, ඉමෙ වුච්ඡන්ති පාකච්ඡාසනං.

කතමෙ පටිච්ඡන්තපට්ඨසංසයා? කායද්වාරිකං චිත්තද්වාරිකං මනෝ- ද්වාරිකං, කාමච්ඡන්තිවරණං ව්‍යාපාදන්තිවරණං පිනාදිභිතිවරණං උභිධි- කුක්කුච්චන්තිවරණං විචිකිච්ඡන්තිවරණං, රාගො දෙසො මොහො කොමො උපනාහො මහෙඛා පළාසො ඉසො මච්ඡරියං මායා සාමායනං ඵලොකා සාරමො මානසා අභිමානො මසද පමාසද සපබ්බ කිලොසා සබ්බානි ද්වාරිකානි සබ්බෙ දරා සපබ්බ පරිලාභා සබ්බෙ සන්තාපා සබ්බාකුසලානි- සබ්බාරා. ඉමෙ වුච්ඡන්ති පටිච්ඡන්තපට්ඨසංසයා.

පටිසංසයානි - කෙතෙමන පටිසංසයා? පරිසභනන්ති පටිසංසයා, පරි- සානාය සංවත්තන්ති පටිසංසයා, නත්තායානි පටිසංසයා. කථං පරිසභනන්ති පටිසංසයා? තෙ පටිසංසයා තං පුග්ගලං සභනති පරිසභනති අභිභවන්ති අපේක්ඛාචරන්ති පටිසංසයානි මද්දන්ති. එවං පරිසභනන්ති පටිසංසයා. කථං පරිසානාය සංවත්තන්ති පටිසංසයා? තෙ පටිසංසයා කුසලානං ධර්මානං අනතරායාය පරිසානාය සංවත්තන්ති. කතමෙසංකුසලානං ධර්මානං? සම්මා- පටිපදාය අනුලොමපටිපදාය අපච්චතිකපටිපදාය අනුච්චතිපටිපදාය ධර්මානු- ධර්මපටිපදාය සීලෙසු පරිපුරකාරිකාය ඉන්ද්‍රියෙසු ගුණාදාරිකාය භොජනෙසු මත්තඤ්ඤායාය ජාගරියානුසොගස්ස සතිසම්පර්ඤ්ඤස්ස, චතුන්තං සති- පට්ඨානං භාවනානුසොගස්ස, චතුන්තං සම්මප්පානානං - චතුන්තං ඉඤ්චාදානං - පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං - පඤ්චනං බලානං - සත්තන්තං භොජ්ඣබ්බානං - අරියස්ස අට්ඨබ්බිකස්ස මග්ගස්ස භාවනානුසොගස්ස. ඉන්ද්‍රියං කුසලානං ධර්මානං අනතරායාය පරිසානාය සංවත්තන්ති. එවමි පරිසානාය සංවත්තන්ති පටිසංසයා.

1. සබ්බා - සබ්බං.
* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ප්‍රතිව්‍යුත්ත උපද්‍රවයෝ කවරහ යන්: කායදුඛවිත ය, වාග්දුඛවිත ය, මනෝදුඛවිත ය, කාමව්‍යඤ්ඤාවිවරණ ය, ව්‍යාපාදනවිවරණ ය, භික්ෂුභි විවරණ ය, උද්ඛ්‍යානවිවරණ ය, විවිධ විභවිවරණය, රාග ය, දෝෂ ය, මොහ ය, ක්‍රොධ ය, ඛණ්ඩතෙවර ය, මකුඛව ය, සුගත්‍රාග ය, ඊශ්ඨි ය, මාන්සයී ය, මායා ය, ශාය්‍ය ය, භ්‍යාධි ය, කරණ්ණතනරියකරණ ය, මාන ය, අනිමාන ය, මද ය, ප්‍රමාද ය, සියලු කෙලාසයෝ ය, සියලු දුඛවිතයෝ ය, සියලු දර්ශයෝ ය, සියලු පරිද්‍රවයෝ ය, සියලු සත්‍යාපයෝ ය, සියලු අකුලාභිසංකාරයෝ ය, යන මොහු ප්‍රතිව්‍යුත්ත උපද්‍රවයෝ යැයි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථං තත්‍රාසයාති පරික්‍ෂයා: තත්ත්වෙන පාපකා අකුසලා ධම්මා උපාජ්ජන්ති අත්තභාවසන්තිස්සයා. යථා ඛිලෙ ඛිලාසයා පාණා සයන්ති, දකෙ දකාසයා පාණා සයන්ති, චතෙ චතාසයා පාණා සයන්ති, රුක්කෙ රුක්කාසයා පාණා සයන්ති, එවමෙවං තත්ත්වෙන පාපකා අකුසලා ධම්මා උපාජ්ජන්ති අත්තභාවසන්තිස්සයාති. එවමපි තත්‍රාසයාති පරික්‍ෂයා.

වුත්තඤ්ඤාතං හගවතා:

“සානේතවාසිකො භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාවරියකො දුක්ඛං න එංසු විහරති. කථංඤා භික්ඛවෙ, භික්ඛු සානේතවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න එංසු විහරති? ඉධ භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො චක්ඛුසා රූපං දිස්වා උපාජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසඛකපා සඤ්ඤාජනියා, ත්‍යාස්ස¹ අනේතා වසන්ති අනාස්සවසන්ති² පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සානේතවාසිකොති වුවිවති. තෙ නං සමුදවරන්ති, සමුදවරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සාවරියකොති වුවිවති. සුතවපරං භික්ඛවෙ භික්ඛුනො සොතෙන සද්දා සුඤ්ඤා - භානෙන ගඤ්ඤා සාසිඤ්ඤා - ජව්‍යාය රසා සාසිඤ්ඤා - කායෙන ථොට්ඨබ්බං පුඤ්ඤා - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උපාජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසඛකපා සඤ්ඤාජනියා. ත්‍යාස්ස: අනේතා වසන්ති, අනාස්ස වසන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සානේතවාසිකොති වුවිවති. තෙ නං සමුදවරන්ති, සමුදවරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සාවරියකොති වුවිවති. එවං ඛො භික්ඛවෙ, භික්ඛු සානේතවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං න එංසු විහරති”ති. 8 එවමපි තත්‍රාසයාති පරික්‍ෂයා.

වුත්තඤ්ඤාතං හගවතා;

“තඤ්ඤා”මෙ භික්ඛවෙ අනන්ද මලා අනන්ද අමිත්තා අනන්ද සපත්තා අනන්ද වධකා අනන්ද පච්චජ්ඣිකා, කතමෙ තඤ්ඤා? ලොභො භික්ඛවෙ, අනන්දමලං අනන්දමිත්තො අනන්දසපත්තො අනන්දවධකො අනන්දපච්චජ්ඣිකො. දොසො භික්ඛවෙ - මේඤ්ඤා භික්ඛවෙ අනන්දමලං අනන්දමිත්තො අනන්දසපත්තො අනන්දවධකො අනන්දපච්චජ්ඣිකො. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ, තඤ්ඤා අනන්ද මලා අනන්ද මිත්තා අනන්ද සපත්තා අනන්ද වධකා අනන්ද පච්චජ්ඣිකාති. b.

3. අනන්දජනනො ලොභො ලොභො විත්තපාකොපනො,
හසමන්තරථො ජාතං තං ජනො තාවබුජ්ඣති. b

1. ත්‍යාස්ස - සිද්ධ. II. මජ්ඣ.

2. අනාස්සවසන්ති - සිද්ධ. II අනාස්ස වසන්ති - ස. අනාස්ස වසන්ති - ස.

a. සමායතනසංයුත - තවුපුරුණවග්ග b. ඉතිවුත්තක - මහාචරිත - මල්ලක

කිසියකින් එහි වෙසෙත් නුසි පරිශ්‍රය වූන යත්: ඒ ආත්මභාවයෙහි තෙල ලාමක අකුශලධර්මයා ආත්මභාවය ඇසුරු කොට උපදිත්. යම්කිසි බලයෙහි බලාශ්‍රය ප්‍රාණීන් හොපිත් ද, දිශෙහි ජලාශ්‍රය ප්‍රාණීන් හොපිත් ද, වෙනෙහි චතූශ්‍රය ප්‍රාණීන් හොපිත් ද, රුකෙහි වාක්‍යාශ්‍රය ප්‍රාණීන් හොපිත් ද, එසෙයින් ම ඒ අත්බවෙහි තෙල ලාමක අකුශලධර්මයෝ ආත්මභාවය ඇසුරු කොට උපදිත් නුසි මෙසේත් එහි වෙසෙත් නුසි පරිශ්‍රය නම් වෙත්.

මේ වදාරන ලද මැය බුදුන් විසින්:

“මහණෙනි, සාන්තොවාසික වූ (-අන්තොවාසික නෙලෙස් සමග වසන) සාවායසීක වූ (-සමුද්ධර්ම කෙලෙස් සමග වසන) මහණ තෙමේ දුකගේ නොසුවසේ වෙසෙයි. මහණෙනි, කිසියකින් සාන්තොවාසික වූ සාවායසීක වූ මහණ දුකගේ නොසුවසේ වෙසෙයි යත්: ‘මහණෙනි, මෙහි මහණක් හට ඇසින් රූපයක් දක, (නොයෙක් අරමුණෙහි හැසිරීම් වශයෙන් උපන්) සබ්බසාසනා ඇති සංයෝජනයන්ට හිත වූ ලාමක අකුශලධර්ම කෙනෙක් උපදනානු නම්, ඒ ලාමක අකුශලධර්මයෝ ඔහුගේ සිත තුළ වෙසෙති, ඔහුගේ සන්තානය අනුව ගොස් වෙසෙත් නුසි එසෙයින් සාන්තොවාසික යි කියනු ලැබෙයි. ඒ ලාමක අකුශලධර්මයෝ ඔහු කෙරෙහි භීර්තුරු හැසිරෙති, ඔහු හෝ හසුරුවත් නුසි එසෙයින් ‘සාවරියක’ යි කියනු ලැබේ. තවද මහණෙනි, මහණක් හට කනින් ශබ්දයක් අසා- නැගැසෙත් ගනියක් ආශ්‍රාණය කොට - දිවින් රසයක් පිද - කසින් පහ- යක් පැහැය - මතසින් දහමක් දුන අරමුණෙහි හැසිරීමෙන් උපන් සබ්බසාසනා ඇති සංයෝජනයන්ට හිත වූ ලාමක අකුශලධර්ම කෙනෙක් උපදනානු නම් ඒ ලාමක අකුශලධර්මයෝ ඔහුගේ සිත තුළ වෙසෙති, ඔහුගේ සන්තානය අනුව ගොස් වෙසෙත් නුසි එසෙයින් ‘සාන්තොවාසික’ යි කියනු ලැබෙයි. ඒ ලාමක අකුශලධර්මයෝ ඔහු කෙරෙහි හැසිරෙති. ඔහු හෝ හසුරුවත් නුසි එසෙයින් ‘සාවරියක’ යයි කියනු ලැබේ. මෙසේත් මහණෙනි, සාන්තොවාසික වූ සාවරියක වූ මහණ දුකගේ නොසුවසේ වෙසෙයි. මෙසේත් එහි වෙසෙත් නුසි පරිශ්‍රය වෙත්.

වදාරන ලද මැය බුදුන් විසින්:

“මහණෙනි, මේ ඇතුළත මලයෝ ඇතුළත අමිත්‍රයෝ ඇතුළත සතුරෝ ඇතුළත වධකයෝ ඇතුළත පසම්බුරෝ තිදෙනෙක් වෙති. කවර තිදෙනෙක් ද යත්: මහණෙනි, ලොභය ඇතුළත මල යැ ඇතුළත අමිත්‍ර යැ ඇතුළත සතුරු යැ ඇතුළත වධක යැ ඇතුළත පසම්බුරු යි. මහණෙනි, දෝෂය - මහණෙනි, මොහය අනාර්මල යැ අනාරමිත්‍ර යැ අනාර් සපත්තිය යැ අනාර් වධක යැ අනාර් ප්‍රත්‍යතීක යි. මහණෙනි, මොහු තිදෙන අනාර් මලයෝ යැ අනාරමිත්‍රයෝ යැ අනාර් සපත්තියෝ යැ අනාර් වධකයෝ යැ අනාර් ප්‍රත්‍යතීකයෝ යැ” යි.

3. ලොභය අනාර් උපදවන්නේ යැ. ලොභය (කුසල්) සිත වළ- හන්නේ යැ. අභ්‍යන්තරයෙහි උපන් හයෙකැ. බාලජන තෙමේ එය නොදනී.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

4. පුද්ගො අතං න ජානාති පුද්ගො ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තමං තද්ද ගොති යං ලොහො සහතෙ තරං.
5. අනසුඡතතො දෙසො දෙසො විත්තප්පකොපතො,
හසමිත්තරතො ජාතං තං ජතො නාවබුජ්ඣති.
6. කුද්දො අතං න ජානාති කුද්දො ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තමං තද්ද ගොති යං කොට්ඨො සහතෙ තරං.
7. අතසුඡතතො මොහො මොහො විත්තප්පකොපතො,
හසමිත්තරතො ජාතං තං ජතො නාවබුජ්ඣති.
8. මුළුභො අතං න ජානාති මුළුභො ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තමං තද්ද ගොති යං මොහො සහතෙ තරං”නති.a

එවමපි තත්‍රාසයාති පරික්ඛයා.

වුත්තං හෙතං හගවතා:

“තයො ඛො”මෙ මහාරුජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣන්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය දුක්ඛාය අථාසුචිතාරාය. කතමෙ තයො: ලොහො ඛො මහාරුජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣන්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය දුක්ඛාය අථාසුචිතාරාය. දෙසො ඛො මහාරුජ - මොහො ඛො මහාරුජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣන්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය දුක්ඛාය අථාසුචිතාරාය. ඉමෙ ඛො මහාරුජ, තයො පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣන්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය අථාසුචිතාරාය.b

9. “ලොහො දෙසො ච මොහො ච පුරිසං පාපවේතසං,
හිංසනති අත්තසමුදා තවසාරං ‘ච සමඵල”නතිb

එවමපි තත්‍රාසයාති පරික්ඛයා.

වුත්තස්සෙත්තං හගවතා:

10. “රුහො ච දෙසො ච ඉතොනිදුනා
අරතී රතී ලොමහංසා ඉතොජා,
ඉතො සමුට්ඨාය මනොපිතක්කා
කුමාරකා ධම්මමිචොස්සජ්ජති”තිc.

එවමපි තත්‍රාසයාති පරික්ඛයා.

පරික්ඛය විනිශ්චයනි - පරික්ඛයවිතයං පරික්ඛයපහානං පරික්ඛයවුපසමං පරික්ඛයථවිනිසානාං පරික්ඛයපටිපසස්සද්ධිං අමතං නිබ්බානනති - සද්ධිධම්මං පරික්ඛයවිනිසං.

a. ඉතිවුත්තසා - මතුච්චත්ත - මුලසුත්ත

b. කොසලසංස්සුත්ත - පට්ඨමහග.

c. සුත්තනිපාත - සුවිලොමසුත්ත.

4. ලොභී තෙමේ (ලොභී - ලොභුතුරා) අතීය නොදනී. ලුබ්භෙතමේ දහම නොදකී. යම් නොයකින් ලොභය තෙමේ මිනිසා අභිභවා ද එකල්හි බහලාකිකාරය වේ.

5. ඥේෂය අනභීජනක යැ. ඥේෂය කුසල් සිත වළඟන්නේ යැ. ඇතුළත උපන් හඟයකැ. බාලජන තෙමේ එය නොදනගනී.

6. කිපිජයේ අතීය නොමැදනී. කිපිජයේ අනභීභෙත්‍යව නොදකී. යම් හෙයකින් නක්‍රාධය මිනිසා අභිභවා ද එකල්හි බහලාකිකාරය වේ.

7. මොහය අනභීජනක යැ. මොහය කුසල්සිත වළඟන්නේ යැ. සිත තුළ උපන් හඟයකැ. බාලජන තෙමේ එය අවබෝධ නොකෙරේ.

8. මුඛ වූයේ ලොකික - ලොකොත්තරාතීය නොදනී. මුඛ තෙමේ අනභීභෙත්‍යව නොදකී. යම් හෙයකින් මොහය තෙමේ මිනිසා අභිභවා ද එකල්හි බහල වූ මොහාකිකාරය වේ යයි.

මෙසේත් තත්‍රාශය නුසි පරිශ්‍රයයෝ යි.

මේ වදාරන ලද මැය බුදුන් විසින්:

“මහරජ, මේ ධර්මයෝ තිදෙනෙක් පුරුෂයාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපද-
නානු අභිත පිණිස දුක් පිණිස නොසුවසේ වාසය පිණිස උපද-
නානුය. කවර තිදෙනෙක් ද යත්: මහරජ, ලොභය පුරුෂයාගේ සිත
තුළ උපදනේ අභිතව දුකට නොසුවවිඟරණයට උපදී. මහරජ, ඥේෂය...
මහරජ, මොහය පුරුෂයාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපදනේ අභිතව දුකට
අභිසුච්ඡිකරණයට උපදී. මහරජ, මේ තුන් ධර්මයෝ පුරුෂයාගේ අධ්‍යාත්-
මයෙහි උපදනානු අභිතව දුකට අභිසුච්ඡිකරණයට උපදනානු” යි.

9. ලොභය ද ඥේෂය ද මොහය ද තම සිත තුළ උපන්නානු
භවිකීය ඵලය හුණහස සෙසින් පවසින් ඇති මිනිසා වතසන්.

මෙසේත් තත්‍රාශය නුසි පරිශ්‍රය තම වෙන්.

මේ වදාරන ලද මැයි බුදුන් විසින්:

10. රාගයත් ඥේෂයත් මේ ආත්මතාවය නිදන කොට ඇත්තානුය.
අරතිය රතිය හා රොමහමිසෝ මේ අත්ඛවින් උපන්නාහ. පාපවිතකීයෝ
මේ අත්ඛවින් ඉපිද කුමරු හුසින් පා බැඳි කටුබක්කු සෙසින් හැරපියත්.

මෙසේත් තත්‍රාශය නුසි පරිශ්‍රය තම වෙන්.

පටිසංසරිතයං - උපද්‍රවප්‍රකාණය උපද්‍රව සන්තිදීම උපද්‍රව කැරැපීම
උපද්‍රව දුරුදීම වූ අමාමහ නිවන නුසි ‘සකංඛාමං පරික්‍ෂායවිතයං’ යනු
වේ.

පටිපදා ව්‍යුහය හඳුනාගැනීම - පටිපදා ව්‍යුහයේ සමාප්තියද අනු-
 ලෝමපටිපදා අපව්‍යුහකපටිපදා අනුප්‍රාප්තියද බලාපොරොත්තු වීමට පටිපදා
 සිලෙප් පරිපූරකාර්තා ඉදිරිපත් කරනු ලබන බොහෝ මහානිදර්ශන
 ජාගර්භානුසාරය සහිතව පවතිනු ලබන ව්‍යුහයේ සහිතව පවතින ව්‍යුහයේ
 සමාප්තියද ව්‍යුහයේ ඉදිරිපත් පවතිනු ලබන පවතින බලාපොරොත්තු වීමට
 පටිපදා; ව්‍යුහයේ අවසාන දෙසෙහි පවතිනු ලබන පවතින විවර විහර
 උත්තරානුසාරය පවතිනු ලබන - පටිපදා ව්‍යුහය; හඳුනාගැනීම සහ නිමිතො
 බුද්ධි හතරහතා ඇලපත්. අප්‍රා, යං නිං බලාපොරොත්තු වීමට
 පවතිනු ලබන පවතින විවර විහර උත්තරානුසාරය පවතිනු ලබන, සමා-
 නං දුර්වර හඳුනාගැනීමට අනුප්‍රාප්තිය සහිතව පවතින - පටිපදා ව්‍යුහය
 හඳුනාගැනීම.

පානිමොක්ඛමථවාපි සමාප්තිය - පානිමොක්ඛනි: සිලං පතිට්ඨා ආදි
 වර්ණං සංයමො සංවරෙ මුඛං පවුඛං කුසලානං බලාපොරොත්තු වීමට
 අප්‍රාප්තිය සමාප්තිය යා විතරාසි සිති සමාප්තිය අවර්තිය අවසානාදර්ශන
 අවර්තිය පා අවසානවර්තිය සමාප්තිය සමාප්තිය සමාප්තිය
 සමාප්තිය - පානිමොක්ඛමථවාපි සමාප්තිය.

තෙතාහ සො නිමිතො:

“අතිතාසි විවරවකු - සක්ඛිබලං පරිසාරයපිතයං,
 පටිපදා ව්‍යුහය හඳුනාගැනීම - පානිමොක්ඛමථවාපි සමාප්තිය”නි.

14 - 8

වකුණු නිමිත ලොලසා
 ගාමකාපාය ආවරණය සහිත,
 රහත ව නානුනිප්‍රේමය
 න ව මමායෙප කිසිදු ලොකසමි.

වකුණු නිමිත ලොලසානි- කපං ‘වකුණුලොලො’ හොති 1 ඉදිරිපත්වීම
 හිකු වකුණුලොලො වකුණුලොලො සමානාගතො හොති: අද්විං දකුණි-
 නබ්බං, දිට්ඨං සමානකම්මනබ්බනි ආරම්භ ආරම්භ, උපානානෙත
 උපානානං, ගාමෙත ගාමං, නිගමෙත නිගමං, තගරෙත තගරං, රට්ඨන
 රට්ඨං, ජනපදෙත ජනපදං, දිසවාරිකං අනවර්තවාරිකං¹ අනුප්‍රාප්තො
 හොති රුපදසානාය. එවිට වකුණුලොලො හොති.

a සාකච්ඡා.

b බලාපොරොත්තු වීම - විතරාසි.

1 අනවර්තවාරිකං - රේඛා.

සපිපදං චදෙහි හදදනොන - ප්‍රතිපත්තිය වදල මැනවු, අමන් ප්‍රති-
 පත්තිය අනුලෝමප්‍රතිපත්තිය අවිරුද්ධප්‍රතිපත්තිය අභිනිප්‍රතිපත්තිය
 බමානුබමිප්‍රතිපත්තිය ප්‍රාතිමොක්ෂශිලනයෙහි පරිපූරකාර්තිය ඉන්ද්‍රියයන්හි
 ගොපිතආරතාව ගොප්‍යයෙහි මාත්‍රාතාව ජාගහසානුයෝගය
 සමාසිසම්ප්‍රත්‍යය සතර සතිපට්ඨාන සතර සමන්ත්ප්‍රධාන සතර සංග්‍රහිපාද
 පඤ්චන්ද්‍රිය පඤ්ච බල සප්ත බොධිසංඛා ආයතීද්‍රව්‍යවිකල්පය හා
 නිව්‍යාණය ද නිව්‍යාණාමිතිප්‍රතිපත්තිය ද, චදෙහි - පැවසුව මැනවු, දෙසුව
 මැනවු, පැනවුව මැනවු, කැබුව මැනවු, විවෘත කල මැනවු, විභාග කල
 මැනවු, ප්‍රකට කල මැනවු, ප්‍රකාශ කල මැනවු යි 'පටිපදං චදෙහි' යනු
 වේ. හදදනොන යනු ඒ නිර්මිත බුදුහු භාග්‍යවත් බුදුන් අමනත්‍රණය
 කෙරෙති. නොගොත් නුඹ වහන්සේ යම් දහමක් පැවසුනු ද පැනවුනු ද
 කැබුනු ද විවෘත කලනු ද විභාග කලනු ද ප්‍රකට කලනු ද දෙසුනු ද,
 ඒ සියල්ල සුඤ්ජයා හදු යා කල්‍යාණයා අනවද්‍යා යා සෙවිතව්‍ය නුසි
 'පටිපදං චදෙහි හදදනොන' යනු වේ.

පාතිමොක්ඛමථවාපි සමාධිං 'පාතිමොක්ඛං' යනු: කුසලබ්‍රීහයන්ගේ
 සමාපත්තියට (-ලැබීමට) ශීලය ප්‍රතිඝායා ආදියා පාදයා සංයමි යා
 සංවර යා ආර යා ප්‍රමුඛ යි. අථවාපි සමාධිං - සිත (අරවුණෙහි නිශ්චලව)
 යම් සිටීමෙන් මොනවට සිටීමෙන් බැසගෙන සිටීමෙන් (උදාවට - විවික්ච්ඡා
 වසයෙන්) විතතයාගේ නො පැතිරීමෙන් සිත නො විසිරීමෙන් විතතයාගේ
 නො පැතුරුණු බවක් සමපයෙන් සමාධිඤ්ජයයෙන් සමාධිබලයෙන්
 සමන්ත්සමාධියෙන් නුසි 'පාතිමොක්ඛමථවාපි සමාධිං' යනු වේ.

එසින් කිසි ඒ නිර්මිත බුදුහු:

“අකිත්තයි විවට්ඨකු -පප- පාතිමොක්ඛමථවාපි සමාධිං”යි.

14 - 8

ඇසින් (රූපද්‍රෂ්ටියට) ලොල් වූයේ නො මැ වන්නේ යා. ශ්‍රාමය
 (තීරස්ථිත) කථාවෙන් කත වලහන්නේ යා. (මූලරසාදි) රසයෙහි දු
 නො හිටු වන්නේ යා. ලොවැ (රූපාදි) කිසිවක් (තෘණො - දූෂටි) මමනි-
 යෙන් නො ගන්නේ යි.

චක්ඛුහි නොව ලොලසං - කියෙසින් චක්ඛුලොල වෙයි යත්: මෙහි කිසි
 මතණෙක් (සක්දෙරටපත් ලොහ විසින්) ඇසින් ලොල්වූයේ චක්ඛුර්ලොලස
 යෙන් සමන්විත වෙයි. 'නුදුටු රූපාලම්භය දක්ක සුභු යා, දක්කා ලද්ද
 ඉක්මැවියා සුභු යා'යි අරමින් අරමට උයනින් උයනට ගමන් ගමට
 නිගමයෙන් නිගමයට නුවරින් නුවරට රටින් රටට දකම්වෙන් දකම්වට
 දීඨි වාරිකාවෙහි නො නිමි වාරිකාවෙහි යෙදුණේ රූපද්‍රෂ්ටිය සදහා
 ගැසිරෙයි. මෙසේත් චක්ඛුලොල වෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අථවා, භික්ඛු අනාරභරං පට්ටෙඨා, චීචී. පට්ටනෙතා අසංවුතො ගවු¹ති හඤ්චං ඔළොකෙතො, අසංචං ඔළොකෙතො, රථං ඔළොකෙතො, පතතිං ඔළොකෙතො, ඉන්ද්‍රියො ඔළොකෙතො, පුරිසෙ ඔළොකෙතො, ඤායරකෙ ඔළොකෙතො, කුමාරකායො ඔළොකෙතො, අනාරපණං ඔළොකෙතො, ඝරමුඛානි ඔළොකෙතො, උද්ධං ඔළොකෙතො, අශ්වා ඔළොකෙතො, දිසාවිදිසං පිපෙකකම්මානො¹ ගවුති. එවමපි චක්ඛුලොලො හොති-

අථවා, භික්ඛු චක්ඛුතා රූපං දිසාවා නිමිත්තඤ්ඤාති හොති අනුබ්‍යාසාද්ධනඤ්ඤාති යනාධිකරණමෙතං චක්ඛුඤ්ඤායං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣා දොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අකායාචෙය්‍යං, තස්ස සංවරායන පට්ටජ්ජති, න රක්ඛති චක්ඛුඤ්ඤායං, චක්ඛුඤ්ඤායෙ න සංවරං ආපජ්ජති. එවමපි චක්ඛුලොලො හොති. යථා වා පනෙකෙ නොනොසා සමණ්ත්‍රාගමණා සද්ධාදෙය්‍යානි හොජනානි භුඤ්ජාති තෙ එවරූපං විසුකදස්සනං අනුසුත්තා විහරන්ති. සෙය්‍යපීදා: නචං භිතං වාදිතං පෙකකං අකකානං පාණිස්සරං වෙතාලං කුමාඤ්ඤානං සොභනගරකං² වණ්ණාලං වංසං ධොවනං ගජ්ජුද්ධං අසුද්ධං මහිසුද්ධං උසහසුද්ධං ගොසුද්ධං අජ්ජුද්ධං මේණ්ණසුද්ධං කුකකුට්ඨසුද්ධං චට්ඨකසුද්ධං දණ්ඩසුද්ධං මුට්ඨිසුද්ධං නිබ්බුද්ධං³ උයෙයාධිකං ඛලභං සෙතාබ්‍යුහං අණිකදස්සනං ඉති වා. එවමපි චක්ඛුලොලො හොති-

කථං න චක්ඛුලොලො හොති? ඉධෙකචෙවා භික්ඛු න චක්ඛුලොලො න චක්ඛුලොලිජයන සමන්තාගතො හොති. අදිට්ඨං දක්ඛිතඛං දිට්ඨං සමතික්ඛක්ඛිතඛං න ආරුමෙන ආරුමං න උය්‍යානෙන උය්‍යානං න ගාමෙන ගාමං න නිගමෙන නිගමං න තගජරන නගරං න රටෙසින රට්ඨං න ජනපදෙන ජනපදං දීඝවාටිකං අතිවත්තවාටිකං අනුසුත්තො හොති රූපදස්සනාය. එවමපි න චක්ඛුලොලො හොති. අථවා භික්ඛු අනාරභරං පට්ටෙඨා, චීචී. පට්ටනෙතා අසංවුතො ගවුති: න හඤ්චං ඔළොකෙතො, න අසංචං ඔළොකෙතො, න රථං ඔළොකෙතො, න පතතිං ඔළොකෙතො, න ඉන්ද්‍රියො ඔළොකෙතො, න පුරිසෙ ඔළොකෙතො, න ඤායරකෙ ඔළොකෙතො, න කුමාරකායො ඔළොකෙතො, න අනාරපණං ඔළොකෙතො, න ඝරමුඛානි ඔළොකෙතො, න උද්ධං ඔළොකෙතො, න අශ්වා ඔළොකෙතො, න දිසාවිදිසං පෙකකම්මානො ගවුති. එවමපි න චක්ඛුලොලො හොති-

අථ වා, භික්ඛු චක්ඛුතා රූපං දිසාවා න නිමිත්තඤ්ඤාති හොති නානුබ්‍යාසාද්ධනඤ්ඤාති. යනාධිකරණමෙතං චක්ඛුඤ්ඤායං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣා දොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අකායාචෙය්‍යං, තස්ස සංවරායන පට්ටජ්ජති. රක්ඛති චක්ඛුඤ්ඤායං, චක්ඛුඤ්ඤායෙ සංවරං ආපජ්ජති. එවමපි න චක්ඛුලොලො හොති. යථා වා පනෙකෙ නොනොසා සමණ්ත්‍රාගමණා සද්ධාදෙය්‍යානි හොජනානි භුඤ්ජාති තෙ එවරූපං විසුකදස්සනං අනුසුත්තා විහරන්ති. සෙය්‍යපීදා: නචං භිතං වාදිතං පෙකකං අකකානං -පෙ-අණිකදස්සනං ඉති වා. එවරූපා විසුකදස්සනා පට්ටිජරතො හොති. එවමපි න චක්ඛුලොලො හොති-

1 පෙකකම්මානො - සිවු. 11. 2. සොභනකං - මජ්ඣ. 3. නිබ්බුද්ධං - මජ්ඣ.

තොහොත් මහණ තෙමේ ඇතුළුගමට පිවිසියේ වේමගට පිළිපත්තේ අසංවර වෑ යෙයි; ඇතුන් බලමින් අසුන් බලමින් රිය බලමින් පාබල සෙන් බලමින් සත්‍රින් බලමින් පුරුෂයන් බලමින් කුමරුන් බලමින් කුමරියන් බලමින් ඇතුළු අවුණ (-කබ්බුල) බලමින් ගෙදෙර බලමින් උඩ බලමින් යට බලමින් දිශාවිදිශා බලමින් යෙයි. මෙසේත් 'වකඛුලොල' වෙයි-

තොහොත් මහණ තෙමේ ඇසින් රූපයක් දූක (කෙලවස්සු දු) නිමිති ගන්නේ වෙයි, (හස්තපාදදි) ආකාර විසින් ගන්නේ වෙයි, යම් කරුණෙකින් වක්‍ෂුරිත්‍යය අසංවර වෑ වසන මොහු අභිධ්‍යා - දොමනාස සංකිතාන ලාමක අකුශලබ්මයෝ අනුබද්ධානු නම් ඒ වක්‍ෂුරිත්‍යයයෝ සංවරය පිණිස නො පිළිපදී, වක්‍ෂුරිත්‍යය නො රකී, වක්‍ෂුරිත්‍යයෙහි සංවරයට උනා පැමිණෙයි; මෙසේත් 'වකඛුලොල' වෙයි. තවද යම්සේ ඇතැම් ගවත් මහණ බමුණු කෙනෙක් කම්පල අදහා දුන් බොජුන් වලද, බවුහු මෙබදු වූ විසුළු දැක්මෙහි යෙදී වෙසෙති: ඒ මෙසේ යැ: නැවුම් ගැසුම් වැසුම් කළුමුළු භාරතාදිය කියන තැන කස්තල ඝනතල (කුළු තාලම හෝ මලසිරුරු මනත්‍රයෙන් තහැරීම) කල පිඹීම (බුද්ධිමිඞ්?) ප්‍රතිනායවිත්‍ර සැරඬාලත්තේ සණ්දෙවුන්තෙති වස්කුලල් ඇට දෙවීම ඇත්තොර අස්පොර භිග්පොර වැහැල්පොර ගව්පොර බැටෙළුපොර එළුපොර කුකුළුපොර වඩුපොර දඬුපොර මුටුපොර මල්ලපොර යුද පෙරමුණ බලසෙන් ගණන තැන කදවුර බලඇණි දැකීම යනු හෝ යැ. මෙසේත් 'වකඛුලොල' වේ.

කිසයසින් 'වකඛුලොල' නොවෙයි යත්: මේ ශාසනයෙහි කිසි මහණෙක් ඇසින් ලොල් නො වූයේ වක්‍ෂුරිලෝපයෙන් සුඤ්ඤා නො වූයේ වෙයි: නුදුටු දෙය දක්ක යුතු යැ, දුටුදෙය ඉක්මැටිය යුතු යැයි අරමින් අරමට නො යෙයි, උයතින් උයනට - ගමින් ගමට - නිගමයෙන් නිගමයට - නුවරින් නුවරට - රටින් රටට - දනව්වෙන් දනව්වට රූපදැනිය පිණිස දීඝිවාරිකානුවති නො නිමි වාරිකාවෙහි නො යෙදුණේ වෙයි. මෙසේත් 'වකඛුලොල' නො වූයේ වෙයි. තොහොත් මහණ තෙමේ ඇතුළු ගමට පිවිසියේ විදිගට පිළිපත්තේ සංවර වෑ යෙයි: ඇතුන් නො බලමින් අසුන් නො බලමින් රිය නො බලමින් පාබලසෙන් නො බලමින් ගැනුන් නො බලමින් පිරිමිතින් නො බලමින් කුමරුන් නො බලමින් කුමරියන් නො බලමින් ඇතුළු අවුණු නො බලමින් ගෙදෙර නො බලමින් උඩ නො බලමින් යට නො බලමින් දිශාවිදිශා නො බලමින් යෙයි. මෙසේත් 'වකඛුලොල' නො වූයේ වෙයි-

තොහොත් මහණ තෙමේ ඇසින් රූපයක් දූක නිමිති වශයෙන් නො ගන්නේ අනුච්ඡාදන වශයෙන් නො ගන්නේ වෙයි. යම් කරුණෙකින් වක්‍ෂුරිත්‍යය අසංවර වෑ වසන මොහු අභිධ්‍යා දොමනස් සංකිතාන ලාමක අකුශලබ්මයෝ අනුබද්ධානු නම්, ඒ වක්‍ෂුරිත්‍යයයෝ සංවරය පිණිස පිළිපදී, වක්‍ෂුරිත්‍යය රකී, වක්‍ෂුරිත්‍යයෙහි සංවරයට පැමිණෙයි; මෙසේත් 'වකඛුලොල' නො වූයේ වෙයි. තවද යම්සේ ඇතැම් ගවත් මහණ බමුණු කෙනෙක් කම්පල අදහා දෙන ලද බොජුන් වලද, බවුහු මෙබදු වූ විසුළු දැක්මෙහි නො යෙදී වෙසෙති. ඒ මෙසේ යැ: නැවුම් ගැසුම් වැසුම් රහමුලු (භාරතාදිය) පැළඳීම...බල ඇණි දැකීම යනාදිය යි. මෙබදු විසුළු දැක්මෙන් වැළැකුණේ වෙයි. මෙසේත් 'වකඛුලොල' නො වූයේ වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

චක්ඛුහි නෙව ලොලස්සායී - චක්ඛුලොලීයං පජ්ඣෙය්‍ය විනෝදෙය්‍ය බ්‍යන්ධ්‍යරෙය්‍ය අනාභාවං ගමෙය්‍ය. චක්ඛුලොලීයා ආරතො අස්ස චිරතො පටිච්චරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විපජ්ඣන්තො විසංඤ්ඤන්තො විමර්ශාදී-කතෙන චේතසා විහරෙය්‍යාති - චක්ඛුහි නෙව ලොලස්ස.

ගාමකථාය ආචරසෙ සොතිනති - ගාමකථා පුළුවනි බතනිංස තිරළ්භානකථා. සෙය්‍යපිදං: රුජකථා චොරකථා මහාමහතකථා සෙනාකථා භයකථා යුග්ගකථා අන්තකථා පාතකථා චන්දකථා යානකථා සයනකථා මාලාකථා ගතකථා ඤාතිකථා භාමකථා නිගමකථා තහරකථා ජනපද-කථා ඉසීකථා පුරිසකථා සුරකථා විසිබාකථා කුමාරවංශානකථා පුබ්බ-පෙතකථා තාඛ්‍යානකථා¹ ලොකකඛාසිකා සමුද්දකඛාසිකා ඉතිහවාතවකථා ඉති ථා.

ගාමකථාය ආචරසෙ සොතිනති - ගාමකථාය සොතං ආචරෙය්‍ය නිවාරෙය්‍ය සන්තිවාරෙය්‍ය රතෙබ්බය්‍ය ගොපය්‍ය පිදකෙය්‍ය පච්ඡිකෙය්‍යාති-ගාමකථාය ආචරසෙ සොතං.

රසෙ ච නානුභිජ්ජෙය්‍යාති - 'රසො'ති මූලරසො බකිරසො තචරසො පත්තරසො පුප්ථරසො ඵලරසො අමිඛිලං මධුරං තීත්තකං කට්ඨකං ලොණකං බාජකං ලපිලං² කසාපවා සාදුං අසාදුං සීතං උණං. සන්තොකෙ සමණ-බ්‍රාහ්මණා රසගිඤ්ඤා. තෙ ජීව්‍යග්‍යෙත රසභ්‍යාති පරියෙසන්තා ආභිණිකාති. තෙ අමිඛිලං ලභිත්වා අනමිඛිලං පරියෙසන්ති, අනමිඛිලං ලභිත්වා අමිඛිලං පරියෙසන්ති -පෙ- සීතං ලභිත්වා උණං පරියෙසන්ති, උණං ලභිත්වා සීතං පරියෙසන්ති. තෙ යං යං ලභිත්වා තෙන තෙන ත භුක්ඛන්ති, අපරපරං පරියෙසන්ති. මහාපිකෙසු රසෙසු රත්තා ගිඤ්ඤා ගථිතා මුච්ඡිතා අජෙක්ඛා-පන්තා ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුඤ්ඤා. යස්සෙසා රසතණ්ඤා පභීතා සමුච්ඡිත්තා -පෙ- ඤ්ඤාණනිතා දුක්ඛා. සො පටිසම්බාධොතිසො ආහාරං ආහාරෙති: නෙව දවාය -පෙ- ථාපුට්ඨාතෙර වා'ති. යථා වණං ආලිඡෙපය්‍ය යාවදෙව ආරාහ-ණ්ණ්ථාය, යථා වා අකං අබ්‍යඤ්ඤෙය්‍ය යාවදෙව භාරස්ස නිජ්ජරණ්ණ්ථාය, යථා වා පුත්තමංසං ආහාරං ආහාරෙය්‍ය යාවදෙව කන්තාරස්ස නිජ්ජරණ-ණ්ණ්ථාය, ඵච්ඡමච භික්ඛු පටිසම්බාධොතිසො ආහාරං ආහාරෙති: නෙව දවාය -පෙ- අනච්ඡිත්තා ච ථාපුට්ඨාතෙර වාති. රසතණ්ඤා පජ්ඣෙය්‍ය විනෝදෙය්‍ය බ්‍යන්ධ්‍යරෙය්‍ය අනාභාවං ගමෙය්‍ය, රසතණ්ඤාය ආරතො අස්ස චිරතො පටිච්චරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විපජ්ඣන්තො විසංඤ්ඤන්තො විමර්ශාදී-කතෙන චේතසා විහරෙය්‍යාති - රසෙ ච නානුභිජ්ජෙය්‍ය.

වකඛුඛි නෙව ලොලස්ස - වක්ඛුර්ලොලාය (ඇසින් රූප දක්මෙහි ලොල් බව) බැහැර කරන්නේ යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විගතාන්ත කරන්නේ යැ, අනුභාවයට පමුණුවන්නේ යැ. වක්ඛුර්ලොලායෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ. වෙසෙසින් වෙන් වූයේ තික්මුණේ තික්මැහියේ වෙසෙසින් මිදුණේ නො යෙදුණේ වන්නේ යැ, විගතමයඝාද කළ සිහින් සුක්ක වැ වාසය කරන්නේ නුසි 'වකඛුඛි නෙව ලොලස්ස යනු' වේ.

ගාමකථාය ආවරයෙ සොතං - දෙතිස් තීරශ්චිතකථාව 'ග්‍රාමකථා යැ'යි කියනු ලැබෙයි. ඒ මෙසේ යැ: රජුන් පිළිබඳ (ගෘහාශ්‍රිත) කථා යැ වොරකථා යැ මහාමාත්‍යකථා යැ සේනාකථා යැ හයකථා යැ සුඛිකථා යැ ආහාර පිළිබඳ කථා යැ පානකථා යැ ව්‍යාග්‍රකථා යැ යානකථා යැ ශයනකථා යැ මාලාකථා යැ ගතිකථා යැ ඥාතිකථා යැ ග්‍රාමකථා යැ නිගමකථා යැ නගර කථා යැ ජනපදකථා යැ ස්ත්‍රීකථා යැ පුරුෂකථා යැ ශූරකථා යැ විවි පිළිබඳ කථා යැ දිගතොට (හෝ කළඳුසින්) පිළිබඳ කථා යැ සුඵප්‍රෙත (-පෙර නැගන්) පිළිබඳ කථා යැ නන්වැදූරම් (නිරථික) කථා යැ ලොකායතකථා යැ සමුද්‍රාබ්‍යාතකථා යැ වෘද්ධි - හානි පිළිබඳ කථා යැ යන දිග යි.

ගාමකථාය ආවරයෙ සොතං - ගම්වැසියන්ගේ කථාවෙන් ග්‍රොත්‍රෙත්‍රී ය ආවරණය කරන්නේ යැ වළඟන්නේ යැ මොතවට වළඟන්නේ යැ රක්තේ යැ ගොපනය කරන්නේ යැ වසන්තේ යැ පසිදින්නේ නුසි 'ගාමකථාය ආවරයෙ සොතං' යනු වේ.

රසෙ ව නානුඛිරේකියා - 'රස' නම් මූලරස යැ සකකිරස යැ තික් රස යැ පත්‍රරස යැ සුෂපරස යැ ඵලරස යැ, අමිල යැ මධුර යැ තික්ක යැ හදුක යැ ලවණ යැ ක්ෂාර යැ ලපිල (-ඇඹුල්මුසු) යැ කසව යැ මිහිරි යැ අමිහිරි යැ ශීත යැ උෂණරස යි. රසයෙහි හිජ් වූ ඇතැම් මහණ බමුණු කෙනෙක් වෙයි. ඔවුහු දිවහින් අගුරස සොයමින් ඇවිදිති. ඔවුහු ඇඹුලක් ලැබ නො ඇඹුලක් සොයති. නො ඇඹුලක් ලැබ ඇඹුලක් සොයති... සිහිලක් ලැබ උණුසුමක් සොයති, උණුසුමක් ලැබ සිහිලක් සොයති. ඔවුහු යමක් යමක් ලැබ ඒ ඒ ලද දෙයින් නො සතුටු වෙති: මතුමත්තෙහි සොයත්. මනවහිත රසයන්හි ඇලුණොහු හිජ් වූවාහු ගෙතුණොහු මුසපත් වූවාහු බැසගත්තොහු ලග්න වූවාහු ලග්නිත වූවාහු වෙළුණොහුය. යමක්හු විසින් තෙල රසතෘෂණව ප්‍රතීණ කරන ලද්දී සිදින ලද්දී...නුවණහින්-තෙත් දවන ලද්දී ද, හෙතෙම නුවණින් ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට ආහාරය වළඳයි: ක්‍රීඩා පිණිස නො වෙයි...පහසුවහරණය ද වේ යයි. යම්සේ ආරු-හණය පමණින් මුණස ආලෙප කරන්නේ ද, තවද යම්සේ බර ඇද ගන්නා පමණින් ගැල්අකුර තෙල් ගල්වන්නේ ද, යම්සේ කාන්තාරය තරණය කරන පමණින් සුත්‍රමාංසාහාරය හෝ අනුභව කරන්නේ ද, එසෙයින් ම මනණ තෙමේ නුවණින් ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට ආහාරය වළඳයි: ක්‍රීඩා පිණිස නො මැ වෙයි...අනවද්‍යතාවය ද පහසුවහරණය ද වන්නේ යැයි. රසතෘෂණව හරන්නේ යැ දුරු කරන්නේ යැ විගතාන්ත කරන්නේ යැ අනුභාවයට පමුණුවන්නේ යැ. රසතෘෂණවෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙසෙසින් වෙන් වූයේ තික්මුණේ තික්මැහියේ වෙසෙසින් මිදුණේ විසංසොග වූයේ වන්නේ යැ, විගතමයඝාද කළ සිහින් සුක්ක වැ වාසය කරන්නේ නුසි 'රසෙ ව නානුඛිරේකියා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

න ච මමායෙථ කිංඤ්ච ලොකස්මිනති- 'මමතතා'ති දෙථ මමතතා: තණ්හාමමතතඤ්ච දිට්ඨිමමතතඤ්ච -පෙ- ඉදං තණ්හාමමතතං -පෙ- ඉදං දිට්ඨිමමතතං. තණ්හාමමතතං පහාය දිට්ඨිමමතතං පටිතිස්සජ්ඣා වකච්ඡං න මමායෙය්‍ය, න ගණේය්‍ය, න පරමසෙය්‍ය, නාභිතිවිසෙය්‍ය, සොතං, ඝාතං, ජිව්හං, කායං, රූපෙ, සද්දො, ගන්ධි, රසෙ, ථොට්ඨිමෙඛ, කුලං, ගණං, ආවාසං, ලාභං, යසං, පසංසං, පුබ්බං, වීචරං, පිණ්ඩපාතං, සෙය්‍යාසනං, ගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්කාරං, කාමධාතුං, රූපධාතුං, අරූපධාතුං, කාමනවං, රූපනවං, අරූපනවං, සඤ්ඤාභවං, අසඤ්ඤාභවං, තෙවසඤ්ඤා- නාසඤ්ඤාභවං, එකත්තවාකාරභවං, චතුර්වාකාරභවං, පඤ්චවාකාරභවං, අභිතං, අතාගතං, පච්චුප්පානතං, දිට්ඨිපුත්තමුඛවිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ න මමායෙය්‍ය, න ගණේය්‍ය, න පරමසෙය්‍ය, නාභිතිවිසෙය්‍ය. කිංඤ්චති කිංඤ්ච රූපතං චෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සබ්බාරගතං විඤ්ඤාණගතං; ලොකස්මිනති අපායලොකෙ -පෙ- ආයතනලොකෙති - න ච මමායෙථ කිංඤ්ච ලොකස්මිං.

තෙනාග භගවා:

“වකච්ඡති තෙච ලොලස්ස
ගාමකථාය ආචරයෙ සොතං,
රසෙ ච තානුගිජ්ජය්‍ය
න ච මමායෙථ කිංඤ්ච ලොකස්මි”නති.

14 - 9

එස්සෙත යද්‍ය පුට්ඨස්ස
පරිදෙවං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුභිඤ්ඤි,
භවංඤ්ඤි තාභිජ්ජෙය්‍ය
හෙරවෙසු ච න සමපච්චෙබ්බෙය්‍ය.

එස්සෙත යද්‍ය පුට්ඨස්සාති - 'එස්සෙත'ති රොගඵස්සා; රොගඵස්සෙත පුට්ඨා පරෙතො සමොභිතො සමනනාගතො අස්ස; වකච්ඡරොගෙන පුට්ඨා පරෙතො සමොගිතො සමනනාගතො අස්ස; සොතරොගෙන, ඝාතරොගෙන ජිව්හාරොගෙන, කායරොගෙන, පීසරොගෙන, කණ්ණරොගෙන, මුඛරොගෙන, දන්තරොගෙන, කාසෙත, සාසෙත, පිනාසෙත, ඛගෙන, ජරෙන, කුච්ඡ- රොගෙන, මුළුආය, පකඛ්ඤ්ඤා, සුලාය විසුට්ඨිකාය කුච්ඡෙන ගණකිත කිලාසෙන සොසෙත, අපමාරෙන, දද්දයා කණ්ණිකා කච්ඡයා රබසාය විතච්ඡිකාය, ලොගිතෙන පිතෙතන මුඛමෙගෙන, අසාය පිලකාය භගඤ්- ලො, පිතකසමුට්ඨිකාතෙන ආබාධෙන සෙමකසමුට්ඨිකාතෙන ආබාධෙන වාත සමුට්ඨිකාතෙන ආබාධෙන සන්තිපාතිතෙන ආබාධෙන උතුපරිණාමජෙන ආබාධෙන විසමපරිහාරජෙන ආබාධෙන ඔපකකම්මකෙන ආබාධෙන කම්ම- විපාකජෙන ආබාධෙන, සිතෙන උණෙන ජිකච්ඡාය පිපාසාය උච්චාරෙන පසායෙන, බංසමකසවාතාතපරිච්ඡිකපසමඵස්සෙති පුට්ඨා පරෙතො සමොභිතො සමනනාගතො අස්සාති - එස්සෙත යද්‍ය පුට්ඨස්ස.

න ච මමායෙථ කිංකුලී ලොකස්මිං - 'මමතා' යනු: තාමණාමමනිය ද, දුභට්ඨෙකිය දසි මමනි දෙකෙකි...මේ දුභට්ඨෙකිය යි. තාමණාමමනියි හැර දුභට්ඨෙකිය දුරලා ඇස මමායනය නො කරන්නේ යැ, නො ගන්නේ යැ, පරුමෙයි නො කරන්නේ යැ, අභිනිවේශය නො කරන්නේ යැ, කත - දිවි - කය - රූප - ශබ්ද - ගඤ්ඤා - රස - ස්ප්‍රභාවි - කුලය - ගණයා - ආවාසය - ලාභ - යගස් - ප්‍රශංසාව - සුවය - සිවුර - පිණ්ඩපාත - සෙනසුන් - ගිලන් - පස බෙහෙසක් පිරිසර - කාමධාතුච - රූපධාතුච - අරූපධාතුච - කාම - භවය - රූපතවය - අරූපතවය - සංඥතවය - අසංඥතවය - තෙවසංඥ - නාසංඥතවය - එකච්ඡාකාරතවය - චතුච්ඡාකාරතවය - පඤ්චච්ඡාකාරතවය - අභිතාය - අතාගතය - චර්තමානිය - දුභට් - ශ්‍රැත - මුත - විඤ්ඤාධර්මයන් මමායන නො කරන්නේ යැ, නො ගන්නේ යැ, නො පරුමෙයි කරන්නේ යැ, අභිනිවේශය නො කරන්නේ යි. කිංකුලී යනු: කිසි රූපගතයක් වේදනා ගතයක් සංඥගතයක් සංඝකාරගතයක් විඤ්ඤාගතයක්; ලොකස්මිං යනු: අපායප්‍රාසාදයෙහි.. ආයතනලොකයෙහි නුසි 'න ච මමායෙථ කිංකුලී ලොකස්මිං' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“වක්ඛන්ති භෝව ලොලස්ස -පෙ- න ච මමායෙථ කිංකුලී ලොකස්මිං.”යි

14 - 9

මහණ තෙමි යම් කලෙක රොගස්සයින් මඩනා ලද්දේ වන්නේ නම්, (එකල්හි) පරිදෙවනා නො කරන්නේ ය. (කාමහවාදි) භවය ද නො පතන්නේ ය. භය අරමුණු නිමිති කොට ද කම්පා නො වන්නේ යි.

එසෙසු යද පුට්ඨස්ස - 'එස්ස' නමු: රොගස්සයි යැ, රොග පහසින් සපයී කරන ලද්දේ මඩනා ලද්දේ ඇතුළත පිරිසිසේ සමිඤ්ඤානන දුස්සේ වන්නේ නමු, වක්ඛරොගයෙන් සපයී කරන ලද්දේ මඩනා ලද්දේ පිරිසිසේ සමිඤ්ඤානන දුස්සේ වන්නේ නමු, ශ්‍රොත්‍රරොගයෙන් - ශ්‍රාණරොගයෙන් - ජිහ්වාරොගයෙන් - කාශරොගයෙන් - ශිෂීරොගයෙන් - කණ්ණිකරොගයෙන් - මුඛරොගයෙන් - දන්තරොගයෙන් - කාශයෙන් - ශ්වාසයෙන් - පිතසින් - දහයෙන් - ජවරයෙන් - කුෂ්ඨරොගයෙන් - මුත්තරොගයෙන් - ලොහිත - පිතකයෙන් - ආමශුලයෙන් - මහාමරොගයෙන් - කුෂ්ඨයෙන් - ගණ්ඩයෙන් - භේදකුෂ්ඨ (කබරරොග) යෙන් - සංඝරොගයෙන් - අපඝාරයෙන් - දදයෙන් - කණ්ඩුකයෙන් - මහාකුෂ්ඨයෙන් - නිසපහරින් වූ රොගයෙන් - අතුල් පතුල් පැළීමෙන් - රක්තපිට්ඨයෙන් - ඉක්කමගයෙන් - අශිසින් - පොළයෙන් - ගහඤ්ජයෙන් - පිතක ආබාධයෙන් - ඤලමජ ආබාධයෙන් - වාතජ ආබාධයෙන් සාන්තිපාතික ආබාධයෙන් .. සාතුජ ආබාධයෙන් - විෂම - පිතරණයෙන් වූ ආබාධයෙන් - මහපක්‍රමික ආබාධයෙන් - කමිට්පාකජ ආබාධයෙන් - නිවයෙන් උණයෙන් - ජෂ්ඨයෙන් - පිපාසායෙන් - උච්චාරයෙන් ප්‍රසාරයෙන් මැසි මදුරු -වා අවි -දිසි ජාතීන්ගේ පගයින් සපයී කරන ලද්දේ මඩනා ලද්දේ සමමතීක වූයේ සමන්විත වූයේ නුසි 'එසෙසු යද පුට්ඨස්ස' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පටිදෙවං භික්ඛු න කරොයා ඝුභිඤ්චිති - ආදෙවං පටිදෙවං ආදෙවතං පටිදෙවතං ආදෙවිතතතං පටිදෙවිතතතං වාචා පලපං විපාලාපං ලාලපං ලාලපායතං ලාලපායිතතතං න කරොයා න ජතෙයා න සඤ්ජනෙයා න තිබ්බතෙයා නාභිතිබ්බතෙයා. ඝුභිඤ්චිති ඝුභිඤ්චිති කිංචිති කප්ථිති අරුකිතතං වා බුද්ධිං වා අරුකිතතබ්බිද්ධිං වානි - පටිදෙවං භික්ඛු න කරොයා ඝුභිඤ්චිති.

භවඤ්ච නාභිජපෙය්‍යොති - කාමගවං න ජපෙය්‍යං, රූපගවං න ජපෙය්‍යං, අරූපගවං න ජපෙය්‍යං න පඤ්ජපෙය්‍යං නාභිජපෙය්‍යොති - භවඤ්ච නාභිජපෙය්‍යොති.

ගොරවෙසු ව න සමපවෙසෙය්‍යොති - 'ගොරවානි' එතනාකාරෙන භයමි ගොරවත්තං නසෙසෙව. වුත්තං තෙනං ගාමවානා: "එතං නුත තං භයගොරවං¹ අගච්ඡති"ති² බ්බිද්ධාදරමණං වුත්තං: භිභා බ්බය්‍යා දිපි අව්චා තරුච්ඡා කොකා මහිතා³ අස්සා හත්ථි අභිවිච්ඡිතා සතපදි වොර වා අස්ස මාණවා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා; අථාපරෙන ආකාමරෙන ගාමං වුවවති අරුකිතතං විතතසමුට්ඨාතං ගාමං භයාතකතතං⁴ ඡම්භිතතතං ලොමිහංසො වෙතසො උබ්බගො උත්තාසො, ජාතිගාමං ජරාගාමං ව්‍යාධිගාමං මරණගාමං රුජගාමං වොරගාමං අභිනිගාමං උදකගාමං අතතානු-වාදගාමං පරානුවාදගාමං දණ්ඩගාමං දුග්ගතිගාමං උභිමගාමං කුමභිලගාමං ආවට්ඨගාමං සුසුකාගාමං ආජිවිකගාමං⁵ අභිලොකගාමං පටිසංස ධාරජ්ජගාමං මදනගාමං දුග්ගතිගාමං තයානකතතං⁶ ඡම්භිතතතං ලොමිහංසො වෙතසො උපබ්බගො උත්තාසො. ගොරවෙසු ව න සමපවෙසෙය්‍යොති - ගොරවෙ පසිංහි වා සුභිංහි වා න වෙතභයා තප්පවෙධෙයා න සම්පවෙධෙයා න තපසයා න උත්තපසයා න පටිත්තපසයා න භාසෙය්‍යා න සත්තාසං ආපජජය්‍යා; අභිරු අස්ස අව්ච්ඡිති අනුත්තාසි අපලාසි පභිනගාමගොරවො විතතාලාමිහංසො විතරොයාති - ගොරවෙසු ව න සම්පවෙධෙයා.

ගොතාන භගවා:

"එතස්සන යද්‍ය පුට්ඨස්ස
පටිදෙවං භික්ඛු න කරොයා ඝුභිඤ්චිති,
භවඤ්ච නාභිජපෙය්‍යොති
ගොරවෙසු ව න සමපවෙධෙයා"ති.

1. ගාමං ගොරවං - සිමු II. මජ්ඣ. PTS. 2. මහිංසා - මජ්ඣ. ගොමභිසා - PTS.
3. තයානගාමං - PTS. 4. ආජිවිකගාමං - සිමු II. PTS.
5. මජ්ඣිමනිකාය - තප්පගොරවෙසුතා.

පටිදෙවං භික්ඛු න කාරොයා කුභිඤ්චි - තම කියා හැඬීම, ගුණ කියා හැඬීම නම කියා හඬන අයුරු ගුණ කියා හඬන අයුරු නම කියා හඬන බව ගුණ කියා හඬන බව, බස සිස් බස විරූප වූ ගිස් බස, පුනපුනා කීම පුනපුනා කියන අයුරු පුනපුනා කියන බව නො කරන්නේ යැ, නො දනවන්නේ යැ, නුපදවන්නේ යැ, නො නිපදවන්නේ යැ, වෛෂයිනි නො නිපදවන්නේ යි. කුභිඤ්චි - කොහි වත් කිසිවෙකිනි කිසි තැනෙකිනි අධ්‍යාත්මයෙහි හෝ බාහ්‍යයෙහි හෝ අධ්‍යාත්මබාහ්‍යයෙහි හෝ නුසි 'පටිදෙවං භික්ඛු න කාරොයා කුභිඤ්චි' යනු වේ.

භවඤ්ච නාභිජ්ජෙසයා - කාමභවය නො පතන්නේ යැ, රූපභවය නො පතන්නේ යැ, අරූපභවය නො පතන්නේ යැ, පුජ්ජානස නො කරන්නේ යැ, වෙසයිනි ජලානස නො කරන්නේ යැ'යි 'භවඤ්ච නාභිජ්ජෙසයා' යනු වේ.

ගෙරවෙසු ව න සම්පවෙධෙයා - 'ගෙරව' නම්: එක් අයුරෙකින් හයක් ගෙරවයන් හේ (එකෙක්) මැ ය. මේ වදුරන ලද මැ ය. බුදුන් විසින්: "තෙල ඵකානකයෙන් ඒ භයඅරමුණ පැමිණේ" යයි බාහ්‍යාලම්භනය වදුරන ලද්දේ: සිංහයෝ යැ ව්‍යාභ්‍රයෝ යැ දිවියෝ යැ වලඬු යැ තරස්සු යැ ගිහිවෝ යැ අස්සු යැ ඇත්තු යැ සප්පියෝ යැ නුහුසු යැ සිංපා යැ කළු සොරකම් ඇති හෝ නැති හෝ සොරු හෝ සැහැසියෝ වන්නාහු ය. යළි අන් අයුරෙකින් අධ්‍යාත්මයෙහි වූ සිත්හි උපදනා බිය හයාකාරය තැනිගන්නා බව ලොමුදහ ගැන්ම විනාශයෙන් උද්වේගය උත්‍රාසය 'හය'යි කියනු ලැබෙයි, ජාතිය නිසා උපදනා බිය ජරාහය ව්‍යාධිතය මරණතය රූපහය වොරහය අන්තිහය උදකහය තමා නුගුණ කීමෙන් උපදනා බිය මෙරමා නුගුණ කීමෙන් උපදනා බිය දඹුවමින් උපදනා බිය දුග්ගිය නිසා උපදනා බිය මුහුදුරල නිසා උපදනා බිය මස්කැලන්ගෙන් උපදනා (හෝ කිඹුල්) බිය දියසුළු නිසා උපදනා බිය සැඩමසුන් (සුසුකා) නිසා උපදනා බිය දිවි පැවැතුම් ගෙතුමෙන් උපදනා බිය ගඟාවෙන් උපදනා බිය පිරිස්සි තැනි ගැනීමෙන් වන බිය කාමයෙන් වන බිය දුග්ගිය (යන) මෙයින් උපදනා බිය, භයාකාරය, තැනි ගන්නා බව, ලොමුදහ ගැන්ම, විනාශයෙන් උද්වේගය, උත්‍රාසය යි.

ගෙරවෙසු ව න සම්පවෙධෙයා - භය අරමුණු දක හෝ අසා හෝ නො වෙඩුලන්නේ යැ වෙසෙයිනි නො සැලෙන්නේ යැ පුනපුනා නො සැලෙන්නේ යැ, නො තැවෙන්නේ යැ වෙසෙයිනි නො තැවෙන්නේ යැ, පුනපුනා නො තැවෙන්නේ යැ, නො බිය වන්නේ යැ, සන්ත්‍රාසයට නො පැමිණෙන්නේ යැ, බියසුලු නො වන්නේ යැ, නො තැනිගන්නා සුලු-ත්‍රස්ත නො වන සුලු - නො පලායන සුලු වන්නේ යැ, පුණ්ණ වූ හය අරමුණු ඇති වැ පහවූ රේමොද්ගම් ඇති වැ වාසය කරන්නේ යැ'යි 'ගෙරවෙසු ව න සම්පවෙධෙයා' යනු වේ.

එයින් වදාලන මුදුනු:

"එසංගන යද්‍ය ජුට්ඨස්ස -පෙ- ගෙරවෙසු ව න සම්පවෙධෙයා"යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

14 - 19

අත්තානමථො පානානං
 බාදනියානමථොපි වජ්ජානං,
 ලඞ්ඛා න සනතිධිං කසිරි
 න ව පරිත්තයෙ තාති අලනමානො.¹

අත්තානමථො පානානං බාදනියානමථොපි වජ්ජානනති-
 'අත්තාන'නති ඔදනො කුමමාසො සත්තු මට්ඨො මංසං; පානානනති
 අට්ඨපානාති: අමුපානං ජමුපානං වොචපානං මොචපානං මඩුපානං
 මුද්දිකාපානං සාලුකපානං ථාරුකපානං. අපරුනිපි අට්ඨ පානාති:
 කොසමුපානං කොලපානං බදරපානං ඝනපානං තෙලපානං පයොපානං
 යාගුපානං රසපානං; බාදනියානනති පිට්ඨබ්බසංසුඛච්ඡිකං මූලච්ඡිකං
 තච්චච්ඡිකං පත්තච්ඡිකං පුප්ඵච්ඡිකං ඵලච්ඡිකං; වජ්ජානනති ඡ
 විටර්නි: බොමං කපාසිකං කොසසංසං කමලං සාණං ගඛනනති-
 අත්තානමථො පානානං බාදනියානමථොපි වජ්ජානං.

ලඞ්ඛා න සනතිධිං කසිරාති - 'ලඞ්ඛා'ති ලඞ්ඛා ලභිතො අධිගන්තො
 විජ්ජිතො පටිලභිතො න කුහනාය න ලපනාය න තෙමිතතිකතාය න
 නිපොසිකතාය න ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣිංසනතාය න කට්ඨදුනෙන¹ න
 වෙඨදුනෙන න පත්තදුනෙන න පුප්ඵදුනෙන න ඵලදුනෙන න සිතා
 තදුනෙන න චුණ්ණදුනෙන න මත්තිකාදුනෙන න දත්තකට්ඨදුනෙන
 න මුබ්බොදකදුනෙන න වාචුකමසතාය න පාරිනට්ඨතාය න පිට්ඨිමංසිකතාය
 න වජ්ජිච්ඡිකාය න තිරච්ඡානච්ඡිකාය න අඛිච්ඡිකාය න තකඛානට්ඡිකාය
 න දුතගමනෙන න පතිණගමනෙන න ජඛිකපෙසනිසෙන න වෙජ්-
 කමෙමන න තචකෂමමන න පිණ්ඩපතිපිණ්ඩකෙන න දතානුපපදුනෙන
 ඛමෙමන සමෙත ලඞ්ඛා ලභිතො අධිගන්තො විජ්ජිතො පටිලභිතොති-ලඞ්ඛා;
 න සනතිධිං කසිරාති අත්තසනතිධිං පානසනතිධිං යානසනතිධිං
 සගසනතිධිං ගතිසනතිධිං ආමිසසනතිධිං න ඝරෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න
 සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බතෙය්‍ය නාභිතිබ්බතෙය්‍යාති - ලඞ්ඛා න සනතිධිං
 කසිරි.

1. අලකමානො - PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

14 - 10

බැවත (මහණ තෙම) ආහාර - පානයන් හා බාද්දයන් සම්බන්ධ වූ ද යළි වක්‍රයන් සම්බන්ධ වූ ද (කිසිවක්) ලැබ සන්නිධිය (රැස් කිරීම) නො කරන්නේ යැ, ඒ ආහාරදිය නො ලබනුයේ නො ද තැවෙන්නේ යි.

අනනානමිථො පානානා බාදනියානමිථො'පි චක්ඛානං - 'අනනානං' යනු: (හැල් ආදි) බත් යැ යවකොමු යැ හත්සුණු යැ මංචයා මසි; **පානානං** යනු අභව පානයේ යැ: අභිපැනැ දඹපැනැ ඇවකෙසෙල්පැනැ මස්කෙසෙල්පැනැ මිශිපැනැ මිදිපැනැ හෝපුපැනැ බොරළුදමනුපැනැ; අනන් අභවපානයෙකි: කොකඹපැනැ බෙබරපැනැ මහබෙබරපැනැ ඝාතපාන යැ තෙලපාන යැ කිරිපාන යැ යාතු (කැද) පාන යැ (ශාකාදි) රසපාන යි; **බාදනියානං** යනු: (හැල් ආදි) පිටියෙන් කළ බාද්ද යැ පුච්චාද්ද යැ මුලබාද්ද යැ තිත්බාද්ද යැ පත්‍රබාද්ද යැ පුෂ්පබාද්ද යැ එළබාද්ද යි; **චක්ඛානං** යනු අවිච්චර යැ: කොමුපිළි කපුපිළි තිහිරිපිළි පළස සණ්ඨානැරි මුසුපිළි යැ යි 'අනනානමිථො පානානං බාදනියානමිථො'පි චක්ඛානං' යනු වේ.

ලද්ධා න සන්නිධිං භසිණි - 'ලද්ධා' යනු: ලැබ ලබාගෙන අධිගමය කොට විඤ්ඤාය කොට ප්‍රතිලාභ කොට, විසමය කරැවීමෙන් නො වැ, ලපනා යෙන් නො වැ, (කාශපාන්) තෙතවිතතිකතායෙන් නො වැ, (මෙරමා ගුණ) පිංසනතායෙන් නො වැ, ලාභයෙන් ලාභ සෙවීමෙන් නො වැ, කාභටද්‍යනයෙන් වෙණුද්‍යනයෙන් - පත්‍රද්‍යනයෙන් - පුෂ්පද්‍යනයෙන් - එළද්‍යනයෙන් - නහනු දීමෙන් - සුණු - මැටි - දැහැටිදඹු - මුව දෙතා දිය දීමෙන් නො වැ, වායුබ්බාස් කිෂමත් නො වැ, මුද්ගසුපය වැනි බොරැ මුසු කරායෙන් නො වැ, (දරුවන් නැලැවීමැදි) පාරිභට්ටතායෙන් නො වැ, පිරිසිමංසිකතා (-ගෙට්ලට පිවිස හිඳිනා බැවින්) නො වැ, වාස්තු විද්‍යාවෙන් නො වැ, (අභිග්‍රහාසත්‍රාදි) නිර්ශ්විතවිද්‍යාවෙන් නො වැ, අභිග්‍රහවිද්‍යාවෙන් - නයෑත්‍රවිද්‍යාවෙන් - මෙහෙවර ගමනින් - (ගෙන් ගෙට) හසුන්පත් ගෙන යෑමෙන් - (ගමින් ගමැ) හසුන් පිළිගසුන් ගෙන යෑමෙන් - වෙදකමින් - නවකමින් - පිඹු පෙරලා පිඹු දීමෙන් - දනානුදනනයෙන් නො වැ, දැහැමෙන් සෙමෙන් ලැබ, ලබා ගෙන අධිගමය කොට විඤ්ඤාය කොට ප්‍රතිලාභ කොට නුසි 'ලද්ධා' යනු වේ. **න සන්නිධිං භසිණි** - ආහාරසන්නිධි පානසන්නිධි වක්‍රසන්නිධි යානසන්නිධි ගයනසන්නිධි ගකිසන්නිධි ආමිසසන්නිධිය නො කරන්නේ යැ, නො දනවන්නේ යැ නුපදවන්නේ යැ නො නිපදවන්නේ යැ වෛසසින් නො නිපදවන්නේ නුසි 'ලද්ධා න සන්නිධිං භසිණි' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න ච පටිත්තසෙ ධානි අලහමානො¹ති - අන්තං වා න ලහාමි, පානං වා න ලහාමි, වන්ථං වා න ලහාමි, කුලං වා න ලහාමි, ගණං වා න ලහාමි, ආවාසං වා න ලහාමි, ලාභං වා න ලහාමි, යසං වා න ලහාමි, පසංසං වා න ලහාමි, සුඛං වා න ලහාමි, විවරං වා න ලහාමි, පිණ්ඩපාතා වා න ලහාමි, සෙනාසනං වා න ලහාමි, භිලානපච්චිධගෙසස්පරික්කාරං වා න ලහාමි, භිලානුපට්ඨාකං වා න ලහාමි, අපඤ්ඤාභොග්හිති න තූෂ්ඨය්, ත උත්තසෙය්, ත පරිත්තසෙය්, න භාගෙය්, න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්, අභිරු අස්ස අවජ්ඣති අනුත්‍රාසී අපලාසී පතිතහග්ගෙරවො විගතලො-මහංසො විහරෙය් - න ච පරිත්තසෙ ධානි අලහමානො.

තෙනාහ ගගවා:

“අන්තානම්ථො පාතානං
බාදනීයානම්ථොපි වන්ථානං,
ලභා න සන්තිසිං කසිරි
න ච පරිත්තසෙ ධානි අලහමානො”ති.

14 - 11

කාසී න පාදලොලස්ස
විරමෙ කුක්කුච්චා නපමජ්ජෙය්,
අථාසනෙසු සයනෙසු
අපසද්දෙසු භික්ඛු විහරෙය්.

කාසී න පාදලොලස්සාති - “කාසී”ති පඨමෙනපි කානෙන කාසී, දුතියෙනපි කානෙන කාසී, තතියෙනපි කානෙන කාසී, චතුස්ථෙනපි කානෙන කාසී, සවිතක්කසවිමාරොතාපි කානෙන කාසී, අවිතක්ක-විමාරමිත්තෙතාපි කානෙන කාසී, අවිතක්කඅවිමාරොතාපි කානෙන කාසී, සප්පිතිකෙතාපි කානෙන කාසී, තිප්පිතිකෙතාපි කානෙන කාසී, පිතිසගගෙතාපි කානෙන කාසී, සාතසගගෙතාපි කානෙන කාසී, සුඛසගගෙතාපි කානෙන කාසී, උපෙක්ඛාසගගෙතාපි කානෙන කාසී, සුඤ්ඤාතෙතාපි කානෙන කාසී, අනිමිත්තෙතාපි කානෙන කාසී, අපඤ්ඤිතෙතාපි කානෙන කාසී, ලොකියෙතාපි කානෙන කාසී, ලොකුත්තරොතාපි කානෙන කාසී, කාතරතො එකත්තමිත්තසුත්තො සද්දන්ගරුකොති - කාසී.

න පාදලොලස්සාති - කථං ‘පාදලොලො’ හොති ? ඉධෙකච්චො භික්ඛු පාදලොලො පාදලොලියෙන සම්ප්‍රකාශතො හොති:

න ච පටිත්තසෙ තානි අලහමානො - ‘ආහාර හෝ නො ලැබෙමි, පාන හෝ නො ලැබෙමි, ව්‍යුහ හෝ - කුලය හෝ - ගණයා හෝ - ආවාසය හෝ - ලාභ හෝ - යශස් හෝ - පැසැසුම හෝ - සුව හෝ - සිවුරු හෝ - පිණිසාන හෝ - සෙනසුන් හෝ - හිරිත්පය බෙහෙසත් පිරිකර හෝ නො ලැබෙමි, ගලානොපයායකයකු හෝ නො ලැබෙමි, අප්‍රකටයෙමි වෙමි නො තැනියත්තේ යැ, උත්තූසන තෙ වත්තේ යැ, පරිත්තන නො වත්තේ යැ, නො ඛිය වත්තේ යැ, තැනි ගැනුමට නො පැමිණෙත්තේ යැ, නො ඛ්‍යසුප්‍ර නො සැලෙහසුප්‍ර නො තැනිනත්තාසුප්‍ර නො පලායනසුප්‍ර වත්තේ යැ, පහවූ ඛ්‍ය අරමුණු ඇතිගේ පතවනිය ලොමුදහ ඇතිගේ වෙසෙත්තේ නුසි ‘න ච පටිත්තසෙ තානි අලහමානො’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“අනන්‍යානමථො - පෙ - න ච පටිත්තසෙ තානි අලහමානො”යි.

14 - 11

ධ්‍යාන කරනුයේ පාදලොලයෙන් නො වත්තේ යැ, කුකුසින් දුරු වත්තේ යැ, නො පමා වත්තේ යැ. යළි මහණ තෙම අලංකාර වූ අසුන් සෙනසුන්හි වාසය කරන්නේ යි.

කාසී න පාදලොලස්ස - ‘කාසී’ යනු: පළමුවන දූගැනිනු ද ධ්‍යාන කරනුයේ, දෙවැනි දූගැනිනු ද - තෙවැනි දූගැනිනු ද - සිවුවැනි දූගැනිනු ද ධ්‍යාන කරනුයේ, සවිතකීසවිචාරධ්‍යානයෙනු ද ධ්‍යාන කරනුයේ, අවිතකී විචාරමාත්‍රධ්‍යානයෙනු ද - අවිතකී අවිචාර ධ්‍යානයෙනු ද - සප්තික ධ්‍යානයෙනු ද - නිෂ්ප්‍රිතික ධ්‍යානයෙනු ද - ප්‍රිතිසහගත ධ්‍යානයෙනු ද - සාතසහගත ධ්‍යානයෙනු ද - සුඛසහගත ධ්‍යානයෙනු ද - උපපක්ඛාසහගත ධ්‍යානයෙනු ද - ශුන්‍යතාධ්‍යානයෙනු ද - අනිම්මතධ්‍යානයෙනු ද - අප්‍රණිහිත ධ්‍යානයෙනු ද - ලොකිකධ්‍යානයෙනු ද - ලොකොත්තර ධ්‍යානයෙනු ද ධ්‍යාන කරනුයේ, ධ්‍යානයෙහි ඇලුණේ එකග බවෙහි යෙදුණේ සාධාරණ වූයේ නුසි ‘කාසී’ යනු වේ.

න පාදලොලස්ස - කිසෙසින් ‘පාදලොල’ වෙයි යත්: මෙහි කිසි මහණක් පාදලොල වූයේ පාදලොලයෙන් සුඤ්ඤා වූයේ වෙයි:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ආරුණික ආරුමං උය්‍යානන උය්‍යානං ගාමේන ගාමං නිගමන නිගමං
 තහරෙන¹ තහරං රචේන රචිං ජනපදෙන ජනපදං දීඝවාරිකං
 අනවච්ඡිකවාරිකං අනුසුතො විහරති, එවමිපි පාදලොලො හොති. අඵවා
 භික්ඛු අනෙතාපි සඞ්ඝාරුමේ පාදලොලො පාදලොලියෙන සමනනාගතො
 හොති, න අඤ්ඤානු න ඤාණඤ්ඤානු උද්ධිතො අවුපසනනවිතො
 පරිවේණතො පරිවේණං ගච්ඡති, විහාරතො විහාරං ගච්ඡති, අඤ්ඤාගතො
 අඤ්ඤාගං ගච්ඡති, පාසාදතො පාසාදං ගච්ඡති, හමමිසතො හමමිසං ගච්ඡති,
 භුහාය භුහං ගච්ඡති, ලෙනතො ලෙනං ගච්ඡති, කුටිතො කුටිං ගච්ඡති,
 කුටාගාරතො කුටාගාරං ගච්ඡති, අට්ඨතො අට්ඨං ගච්ඡති, මාලතො මාලං
 ගච්ඡති, උද්දුණ්ණිතො උද්දුණ්ණිං ගච්ඡති, උද්දුසිතො උද්දුසිතං ගච්ඡති,
 උපට්ඨානසාලතො උපට්ඨානසාලං ගච්ඡති, මණ්ඩලමාලතො මණ්ඩලමාලං
 ගච්ඡති, රුක්ඛමූලතො රුක්ඛමූලං ගච්ඡති. යඤ්චා පන භික්ඛු නිසීදනති
 තභිං ගච්ඡති, තඤ්ච එකස්ස වා දුතියො හොති, ද්විතො වා තතියො හොති,
 තිණ්ණං වා චතුෂ්ඨං හොති. තඤ්ච ඛන්ධං සමඵප්පලාපං පලපති.
 සෙය්‍යපිදං: රුජකථං චොරකථං මහාමත්තකථං සෙනාකථං හයකථං
 සුඤ්ඤකථං අනතකථං පාතකථං වජ්ජකථං යාතකථං සයනකථං මාලාකථං
 ගකිකථං ඤායිකථං ගාමිකථං නිගමිකථං තගරකථං ජනපදකථං ඉන්ද්‍රි-
 කථං දුරිඝකථං සුරකථං විසිඛාකථං කුමනට්ඨානකථං පුබ්බපෙතකථං
 නාතතකථං ලොකකඛාසිකං සමුද්දකඛාසිකං ඉතිහවාහවකථං ඉතිවා-
 එවමිපි පාදලොලො හොති.

නි පාදලොලස්සාති පාදලොලියං පජ්ඣෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය ඛණ්ණකිකරෙය්‍ය
 අනවාටං ගමෙය්‍ය, පාදලොලියා ආරතො අස්ස චිරතො පටිච්චිතො
 නික්ඛන්තො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤානතො විමර්ශාදිකතෙන
 වේතසා විහරෙය්‍ය චරෙය්‍ය විචරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වතොය්‍ය පාලෙය්‍ය
 යපෙය්‍ය යාපෙය්‍ය, පටිසල්ලානාරුමො අස්ස පටිසල්ලානරතො අරුකිතං
 වේතොසමඵමනුසුතො අනිරුක්ඛනරුකිතො විපස්සනං සමනනාගතො
 මුත්තො සුඤ්ඤාගාරනං කාසී කාසරතො එකතනමනුසුතො සද්දඤ්ඤා-
 ගරුකොති - කාසී න පාදලොලස්ස.

විරමේ කුකකුච්චා නපසම්පජ්ජය්‍යාති - ‘කුකකුච්ච’නති හත්තකුකකුච්චමිපි
 කුකකුච්චං, පාදකුකකුච්චමිපි කුකකුච්චං; හත්තපාදකුකකුච්චමිපි කුකකුච්චං;
 අකපපියෙ කපපියෙසඤ්ඤිතා කපපියෙ අකපපියෙසඤ්ඤිතා අවජ්ජ
 චජ්ජසඤ්ඤිතා චජ්ජ අචජ්ජසඤ්ඤිතා, යං එවරුපං කුකකුච්චං.
 කුකකුච්චායනා කුකකුච්චාසිතතං වේතසො විපට්ඨසාගරෙ මනොපිලෙසො,
 ඉදං වුවෙති කුකකුච්චං. අපි ච ද්විති ධාරණෙති උපපජ්ජති කුකකුච්චං.
 වේතසො විපට්ඨසාගරෙ මනොපිලෙසො:

1. අනවච්ඡික - මජ්ඣ. 2. පරමෙ - මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අරමින් අරමට උයනින් උයනට ගමින් ගමට තිගමින් තිගමට නුවරින් නුවරට රටින් රටට දකව්වෙන් දකව්වට දිසිවාරිකාවෙහි නො තවත්තා වාරිකාවෙහි යෙදුණේ වෙසෙයි. මෙසේත් පාදලොල වෙයි. නොහොත් මහණ ඇතුළු සතරමිති ද පාදලොල වූයේ පාදලොලයෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි. ප්‍රයෝජන නැති වූ කාරණ නැති වූ උභ්‍යු වූයේ නො සන්ත්‍රන් සිත් ඇතිගේ පිරිවෙනින් පිරිවෙනට වෙතෙරින් වෙතෙරට ගෙයි, අධිකයාගෙන් අධිකයාගට ගෙයි, ප්‍රාසාදයෙන් ප්‍රාසාදයට ගෙයි, සදලුහෙයින් සදලුහෙට ගෙයි, ගුහාවෙන් ගුහාවට ගෙයි, ලෙකින් ලෙකට - කිළියෙන් කිළියට - කුළුගෙන් කුළුගට - අටල්ලෙන් අටල්ලට - මහලින් මහලට - උදුණින් (එක් වහලින් යුත් ගෙය) යෙන් උදුණෙහිට - බඩුහලින් බඩුහලට - උවටැත්තලින් උවටැත්තලට - මණ්ඩලයෙන් මණ්ඩලයට - රැක්වුලින් රැක්වුලට ගෙයි. තවද යම් තැනෙක භික්ෂු හිඳිත් නම්, එහි ගෙයි; එහි එකක් හට හෝ දෙවැන්නා වෙයි, දෙදෙනකුත් හෝ තෙවැන්නා වෙයි, තිදෙනකුත් හෝ සිවුවැන්නා වෙයි. එහි දී බොහෝ නිර්භීක කපා පවසයි. ඒ මෙසේ යැ: රජකපා යැ වොරකපා යැ මහාමාත්‍ය-කපා යැ සෙනාකපා යැ භයකපා යැ යුධකපා යැ ආහාරකපා යැ පාන-කපා යැ වස්ත්‍රකපා යැ යානකපා යැ ශ්‍යානකපා යැ මාලාකපා යැ ගනිකපා යැ ඥාතිකපා යැ ප්‍රාමකපා යැ නිගමකපා යැ නගරකපා යැ ජනපදකපා යැ සක්‍රිකපා යැ පුරුෂකපා යැ පුරකපා යැ විවිකපා යැ කුමනසාන (=පැත්තොට පිළිබැදි) කපා යැ අතීත ඥාතීන් පිළිබැදි කපා යැ නත්වැදූරුම නිර්භීකකපා යැ ලොකායතකපා යැ සමුද්‍රාක්ෂානකපා යැ - වෘද්ධි - හානි පිළිබැදි කපා යැ යතාදිය යි. මෙසේ ත් පාදලොල වේ.

න පාදලොලස්ස - පාදලොලය දුරු කරන්නේ යැ, සත්තිදුවන්නේ යැ විගතානන කරන්නේ යැ අනුභවයට පමුණුවන්නේ යැ, පාදලොලයෙන් දුරු වූයේ වන්නේ යැ, නො ඇලුණේ වෙසෙසින් වෙන්වූයේ තික්වුණේ තික්මැහිගේ වෙසෙසින් ඔදුණේ නො යෙදුණේ විගතමයභිද කළ සිතීන් යුක්ත ව වාසය කරන්නේ යැ හැසිරෙන්නේ යැ වෙසෙසින් හැසිරෙන්නේ යැ ඉරියවු පවත්වන්නේ යැ වැටෙන්නේ යැ රැකෙන්නේ යැ යැපෙන්නේ ය යාපනය වන්නේ යැ, විවෙකය සතුටු වූයේ විවෙකයෙහි ඇලුණේ අධ්‍යාත්මයෙහි වූ විතතසමාධියෙහි යෙදුණේ වන්නේ ය, බැහැර නො කළ ධ්‍යාන ඇත්තේ විදර්ශනාවෙන් සමන්විත වූයේ ශුභානාරයෙහි කරන ශමප්පිදර්ශනා භාවතාව වඩන්නේ යැ ධ්‍යාන කරනුයේ ධ්‍යානයෙහි ඇලුණේ එකානුතාවෙහි යෙදුණේ ස්වාභීය ගරු කරන්නේ කුසි 'කුසි න පාදලොලස්ස' යනු වේ.

විරමෙ කුකකුච්චා නසමපේයස - 'කුකකුච්ච' නම්: අත්කුකුස ද කුකුස් යැ, පාකුකුස ද කුකුස් යැ, අත්පාකුකුස ද කුකුස් යැ, අකැපගෙහි කැපසංඥ ඇතිබව යැ, කැපගෙහි අකැප සංඥ ඇතිබව යැ, නිවරදෙහි වදාසංඥ ඇතිබව යැ, විරදෙහි අවදාසංඥ ඇතිබව යැ, මේබදු වූ යම් කුකුසක් කුකුස් අසුරක් කුකුසට පැමිණි බවක් විතතයාගේ විපිළිකර ගෙක් මනෝවිලෝඛයෙන් වේ නම්, මේ කුකුසැයි කියනු ලැබෙයි. තවද දෙකරුණකින් කුකුස සිතා විපිළිකර මනෝවිලෝඛය උපදී:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කතතතා ච අකතතතා ච. කථං කතතතා ච අකතතතා ච උපපජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විපපිසාඤ්ඤා මනොවිලෙඛො. 'කතං මෙ කායසුච්චරිතං අකතං මෙ කායසුච්චරිත'න්ති උපපජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විපපිසාඤ්ඤා මනොවිලෙඛො. 'කතං මෙ චරිතසුච්චරිතං අකතං මෙ චරිතසුච්චරිත'න්ති උපපජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විපපිසාඤ්ඤා මනොවිලෙඛො. 'කතං මෙ මනො-සුච්චරිතං අකතං මෙ මනොසුච්චරිතං -පෙ- කතො මෙ පාණාතිපාතො අකතො මෙ පාණාතිපාතො වේරමණී'ති උපපජ්ඣති කුකකුච්චං. -පෙ- මනොවිලෙඛො. 'කතං මෙ අදින්නාදානං -කතො මෙ කාමෙසු මිච්ඡාචාරො -කතො මෙ මුසාචාරො -කතො මෙ පිසුණාචාරො -කතො මෙ ඵරුසා චාරො කතො මෙ සමථප්පලාපො -කතො මෙ අභිජ්ඣා -කතො මෙ ඛ්‍යාපාදො-කතො මෙ මුච්ඡාදිට්ඨි අකතො මෙ සමමාදිට්ඨි'ති උපපජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විපපිසාඤ්ඤා මනොවිලෙඛො. එවං කතතතා ච අකතතතා ච උපපජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විපපිසාඤ්ඤා මනොවිලෙඛො.

අඵචා, සිලෙසුමහි න පරිපුරකාරීති උපපජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විපපිසාඤ්ඤා මනොවිලෙඛො. ඉන්ද්‍රියෙසුමහි අගුත්තආරොති - ගොජනෙ අමත්තඤ්ඤාමහිති - ජාගරියං අනුසුත්තොමහිති - න සතිසම්පජ්ඣෙක සම්මතායතොමහිති - අභාවිතා මෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානාති - අභාවිතා මෙ චත්තාරො සම්මප්පාධානාති - අභාවිතා මෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදාති - අභාවිතාති මෙ පඤ්ඤාදියාතිති - අභාවිතාති මෙ පඤ්ඤාබලාතිති - අභාවිතා මෙ සත්ත ඛොජ්ඣානාති - අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨබ්බිකො මහොනාති දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤානති සමුදයො මෙ අපාහිණොති මහො මෙ අභාවිතොති තිඤ්ඤො මෙ අසච්ඡිකතො'ති උපපජ්ඣති කුකකුච්චං වේතසො විපපිසාඤ්ඤා මනොවිලෙඛො.

විරමෙ කුකකුච්චාති - කුකකුච්චා ආරමෙය්‍ය විරමෙය්‍ය පටිවිරමෙය්‍ය, කුකකුච්චං පජ්ඣෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය ඛ්‍යාතිකරෙය්‍ය අතභාවං ගමෙය්‍ය, කුකකුච්චා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො තික්ඛනො නිස්සවො විපමුත්තො විසඤ්ඤානො විමරියාදිකතෙන වේතසො විහරෙය්‍යාති - විරමෙ කුකකුච්චා.

කළ බැවින් ද නො කළ බැවින් දැයි. කිසෙයින් (අකුශලය) කළ බැවින් හා (කුශලය) නො කළ බැවින් කුකුස සිත්හි විපිළිසර විතතථිලෙඛය උපදී ද යත්: 'මා විසින් කායදුශ්චරිතය කරන ලද, මා විසින් කායසුවරිතය නොකරන ලද'යි කුකුස සිතේ විපිළිසර මනොවිලෙඛය උපදී; 'මා විසින් වාක්දුශ්චරිතය කරන ලද, මා විසින් වාක්සුවරිතය නොකරන ලද'යි කුකුස සිතේ විපිළිසර මනොවිලෙඛය උපදී; 'මා විසින් මනෝදුශ්චරිතය කරන ලද, මා විසින් මහස්සුවරිතය නොකරන ලද'යි... 'මා විසින් ප්‍රාණවධ කරන ලද, මා විසින් ප්‍රාණහාන වරමණය නොකරන ලද'යි කුකුස... උපදී; 'මා විසින් අද්‍රව්‍යාදාන කරන ලද... මා විසින් කාමභික්ෂාමාර කරන ලද... මා විසින් මාමාචාද කියන ලද... මා විසින් ථෙට්ඨාසාමාක් කියන ලද... මා විසින් පරාජවචන කියන ලද... මා විසින් සමච්ඡලාප කියන ලද... මා විසින් අභිධ්‍යා කරන ලද... මා විසින් ව්‍යාපාද කරන ලද... මා විසින් භික්ෂාදූෂි ගන්නා ලද, මා විසින් සමාග්දූෂි නො ගන්නා ලද'යි භෞකාකායය විතතවිප්‍රතිසාරය මනොවිලෙඛය උපදී. මෙසෙයින් කාත හෙයින් ද අකාත හෙයින් ද භෞකාකායය විතතවිප්‍රතිසාරය මනොවිලෙඛය උපදී.

නොහෙත් 'ප්‍රාතිමොක්ෂශිලයෙහි පරිපූරකාරී නො වූයෙමි' භෞකා-කායය විතතවිප්‍රතිසාරය මනොවිලෙඛය උපදී; ඉන්ද්‍රියයන්හි අගොපිතථාර ඇත්තෙමි වූයෙමි... හොජනයෙහි අමාත්‍රඥයෙමි වීමි... නිදි දුරුකිරීමෙහි නො යෙදුණෙමි වීමි... සමාතිසම්ප්‍රජන්‍යයෙන් සුක්කයෙමි නො වූයෙමි... මා විසින් සතර සතිපට්ඨානගෝ නො වඩන ලදහයි... මා විසින් සතර සමාස්ප්‍රධානගෝ නො වඩන ලදහයි... මා විසින් සතර සාධිපාදගෝ නො වඩන ලදහයි... මා විසින් පඤ්චාදියගෝ නො වඩන ලදහයි... මා විසින් පඤ්චබලගෝ නො වඩන ලදහයි... මා විසින් සජ්තබොධාබ්‍යාසගෝ නො වඩන ලදහයි... මා විසින් ආයසීඅපොඛිතිකමානීය නො වඩන ලදහයි මා විසින් දුඛසත්‍යය අපරිඥන යැයි... මා විසින් සමුදය අප්‍රභිණ යැයි... මා විසින් මානීය නො වඩන ලදහයි... මා විසින් නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන ලදහයි භෞකාකායය විතතවිප්‍රතිසාරය මනොවිලෙඛය උපදී.

විරමෙ කුකුඤ්චමා - භෞකාකායගෙන් හාත්පසින් වෙන් වන්නේ යැ, වෙසෙයින් වෙන් වන්නේ යැ, සම්ප්‍රකාරගෙන් වෙන් වන්නේ යැ, කුකුස දුරු කරන්නේ යැ බැහැර කරන්නේ යැ විගතාන්ත කරන්නේ යැ අනහා-වයථ පමුණුවන්නේ යැ; කුකුසින් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙසෙයින් දුරු වූයේ නික්මුණේ නික්මීගියේ වෙසෙයින් මිදුණේ නො යෙදුණේ විගත-මයසීද කළ සිතින් සුක්ක ව වාසය කරන්නේ නුසි 'විරමෙ කුකුඤ්චමා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නාසමචේජයාති සකකච්චකාරී අසා සාතච්චකාරී අවභිතකාරී අනොලීනවුතතිංකා අතිකඛිතතඡ්ඤා අතිකඛිතතඬුරේ අපමනෙනා කුසලෙසු ධම්මෙසු; ‘කදහං අපරිපුරං වා සීලකකිං පරිපුරෙය්‍යං, පරිපුරං වා සීලකකිං තථ තථ පඤ්ඤා අනුග්‍රහණෙය්‍යං’නති; යො තථ ඡ්ඤා ව වාසාමො ව උසාහො ව උසොලුති ව ථාමො ව අප්පට්ඨාණී ව සති ව සමපඤ්ඤාඤා, ආතපං පඛානං දුට්ඨානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු; ‘කදහං අපරිපුරං වා සමාධිකකිං පඤ්ඤාකකිං විමුතතිකකිං විමුතතිඤ්ඤාදස්සතකකිං, කදහං අපරිඤ්ඤානං වා දුකං පරිජානෙය්‍යං, අප්පභිනො වා කිලෙස පජනෙය්‍යං, අභාවිතං වා මහං භාජෙය්‍යං, අසව්ඪිකං නිරොධං සව්ඪිකරෙය්‍යං’නති යො තථ ඡ්ඤා ව වාසාමො ව උසාහො ව උසොලුති ව ථාමො ව අප්පට්ඨාණී ව සති ව සමපඤ්ඤාඤා ආතපං පඛානං දුට්ඨානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසුති - විරමෙ කුකකුච්චා නාසමචේජය.

අථාසනෙසු සයනෙසු අසාසද්දෙසු හික්ඛු විහරෙය්‍යාති - ‘අථා’ති පද-සනි -පෙ- ආසනං ද්‍රව්චති යථ නිසීදති මඤ්ඤා පිඨං හිසි තට්ටිකා චම්බකණ්ඩා තිණසන්ධාරෙ පණ්ණසන්ධාරෙ පලාලසන්ධාරෙ; සයනං ද්‍රව්චති සෙනාසනං විහාරෙ අභිසංයොගො පාසාදො නම්මියං ගුහාති-අථාසනෙසු සයනෙසු.

අසාසද්දෙසු හික්ඛු විහරෙය්‍යාති අප්පසද්දෙසු අප්පනිග්‍රහාසෙසු විජතථානෙසු මනුස්සරුහසෙය්‍යකෙසු පටිසල්ලානසාරුපොසු සෙනාසනෙසු චරෙය්‍ය විවරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වනතය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති - අථාසනෙසු සයනෙසු අප්පසද්දෙසු හික්ඛු විහරෙය්‍ය.

තෙනාන භගවා:

“කංඨි න පාදලොලස්ස
විරමෙ කුකකුච්චා නාසමචේජය,
අථාසනෙසු සයනෙසු
අප්පසද්දෙසු හික්ඛු විහරෙය්‍යා”ති.

14 - 12

නිද්දං න ඛහුලීකරෙය්‍ය
ජාහරියං භජෙය්‍ය ආතාපි,
තඤ්ඤි මායං ගස්සං ඛිඛිං
මෙදුතං විපජ්ඣෙ සවිභුසං.

නිද්දං න ඛහුලීකරෙය්‍යාති රතතිඤ්චං ඡ කොට්ඨාසෙ කරිකා පඤ්ච කොට්ඨාසෙ පටිජග්‍ගෙය්‍ය¹ එකං කොට්ඨාසං නිපජේජයාති - නිද්දං න ඛහුලීකරෙය්‍ය.

නාසමජ්ජයා -- සත්කාර කොට කරන සුදු වන්නේ යැ සත්ත භාවයෙන් කරන සුදු වන්නේ යැ නො නැවැහ කරන සුදු වන්නේ යැ, නො නැතුළුණු පැවැතුම් ඇතිසේ නො නැවු වියදිව්ජ්ජය ඇතිසේ නො නැවු වියදිවුර ඇතිසේ කුශලධර්මයන්හි නොපමා වූයේ වන්නේ යැ; කවර දවසෙක මම් අපරිපූර්ණ වූ ශීලසකකිය හෝ පුරත්තෙමි ද, පරිපූර්ණ වූ ශීලසකකිය හෝ ඒ ඒ තැන්හි ප්‍රඥාවෙන් අනුග්‍රහණය කරන්නෙමි ද'යි, එහි යම් ඡන්දයෙක් වැයමෙක් උත්සාහයෙක් අධික උත්සාහයෙක් සඞ්ඛ බවෙක් නො නැවැත්වෙක් සමාතිකත් හා සම්ප්‍රජ්‍යායකුත් වේ ද, (එබඳු වූ) කෙලෙස් තවන වියදිය උත්තම වියදිය අධිඝාතය නැවත නැවත යෙදීම කුශලධර්මයන්හි අප්‍රමාදය වන්නේ යැ; කවර දවසෙක මම් අපරි-පූර්ණ වූ සමාධිසකකිය - ප්‍රඥාසකකිය - විමුක්තිසකකිය - විමුක්තිඥානදුකිත-සකකිය - 'කවර දවසෙක මම් අපරිඥාන වූ දුක හෝ අශෙෂයෙන් දුක ගන්නෙමි ද, අප්‍රභිණ වූ කෙලෙසයන් හෝ ප්‍රභිණ කරන්නෙමි ද, අභාවක වූ මාහීය හෝ වචන්තෙමි ද, ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළ තිරෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්නෙමි ද'යි එහි යම් ඡන්දයෙක් වැයමෙක් උත්සාහයෙක් අධික උත්-සාහයෙක් සඞ්ඛ බවෙක් නො තවත්තා බවෙක් සමාතිකත් හා සම්ප්‍රජ්‍යායකුත් වේ ද, (එබඳු වූ) කෙලෙස් තවන වියදිය උත්තම වියදිය අධිඝාතය අනුසොගය කුශලධර්මයන්හි අප්‍රමාදය වන්නේ නුසි 'විරමේ කුක්කුළවා තපමජ්ජයා' යනු වේ.

අභාසනෙසු සයනෙසු අසසගෙදුසු හික්කු විහරෙයා - 'අථ' යනු පදසන්ධි යැ...ඇද පුටුව බිස්ස තට්ටිකාව සමිකඛ තණඇතිරිය පත් ඇතිරිය පිදුරුඇතිරිය (යන) යම් තැනෙක හිදී තම් (එය) 'ආසන' යයි කියනු ලැබෙයි; විහාරය අධිසොගය ප්‍රාසාදය සදලගෙය ගුහාව (යන මේ) සෙතස්ත 'සයන' යයි කියනු ලැබේ නුසි 'අභාසනෙසු සයනෙසු' යනු වේ.

අසසගෙදුසු හික්කු විහරෙයා - අලාගබ්ද වූ අලාතිකේෂ වූ ජනවාත රහිත වූ මිනිසුන්ගේ රහස්‍යකාරණයට යොග්‍ය වූ විවේකයට සුදුසු වූ සෙනසුන්හි හැසිරෙන්නේ යැ වෙසෙන්නේ යැ වාසය කරන්නේ යැ ඉරියව් පවත්වන්නේ යැ වැටෙන්නේ යැ රැකෙන්නේ යැ යථත යාපනය වන්නේ නුසි 'අභාසනෙසු සයනෙසු අසසගෙදුසු හික්කු විහරෙයා' යනු වේ.

එසින් වදාලග වුදුහු:

“කාඨි න පාදලොලස්ස -පෙ- අසසගෙදුසු හික්කු විහරෙයා”යි.

14 - 12

කෙලෙස් තවන වෙර ඇතිසේ තිදි බහුල නො කරන්නේ යැ, තිදි වැරිම සෙවුනේ යැ, තත්‍යා (අලස බව) ද මායාව ද භාසය ද ක්‍රීඩාව ද විභූෂණ සහිත වූ මෙවුන්දම් ද වෙසෙසින් දුරු කරන්නේ යි.

නිද්දං න බහුලීකරෙයා - රැදවල ස කොටසක් කොට පස් කොටසක් තිදි වරන්නේ යැ, එක් කොටසක් තිදන්නේ නුසි 'නිද්දං න බහුලීකරෙයා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ජාගජියං භජෙය්‍ය ආනාපිති - ඉධ භික්ඛු දිවියං වඩ්‍ධතෙමන නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි විතතං පරිසොධෙය්‍ය, රතනියා පඨමං යාමං වඩ්‍ධතෙමන නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි විතතං පරිසොධෙය්‍ය, රතනියා මජ්ඣිමං යාමං දුක්ඛිණේන පසොන සිහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය පාදෙ පාදං අවිමාධාය සතො සමපජානො උට්ඨානසඤ්ඤං මිතසි කරුණා; රතනියා පච්ඡිමං යාමං පච්චුට්ඨාය වඩ්‍ධතෙමන නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි විතතං පරිසොධෙය්‍ය. ජාගජියං භජෙය්‍යාති ජාගරියං භජෙය්‍ය සමා- ජෙය්‍ය සෙවෙය්‍ය නිසෙවෙය්‍ය සංසෙවෙය්‍ය පටිසෙවෙය්‍යාති 'ජාගරියං භජෙය්‍ය. ආනාපිති ආතප්පං වුච්චති චිරියං, යො වෙනසිකො විරියාරමො නික්කමො පරක්කමො උය්‍යාමො වායාමො උස්සාහො උසොළුති ටාමො ධිති අසිපිලපරක්කමනා අතික්කිත්තජ්ඣනා අතික්කිත්තධුරතා ධුරසමපන්නාහො විරියං විරසිජ්ඣියං විරියබලං සමමාවායාමො. 2 ඉමිනා ආනාපෙන උපෙතො සමුපෙතො උපගතො 1 සමුපගතො උපපතො 2 සමපතො 3 සමන්තා- ගතො සො වුච්චති ආනාපිති - ජාගරියං භජෙය්‍ය ආනාපි.

තඤ්ඤං මායං හස්සං ඛිබ්බං මමුප්පිතං විජ්ජාප්පෙහ සමිභුසන්ති- 'තඤ්ඤ'න්ති 'යා තඤ්ඤ තඤ්ඤතා තඤ්ඤිතකතා 4 ආලස්‍යං ආලස්‍යයන්තා ආලස්‍යාසිතත්තං, අයං වුච්චති තඤ්ඤ. මායාති මායා වුච්චති වඤ්චනිකා විරියා. 'ඉධෙකමෙව්‍යා කායෙන දුච්චරිතං විරිණි වාචාය - මතස්ස දුච්චරිතං විරිණි තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු පාපිකං ඉච්ඡං පතිදහති, මා මං ජඤ්ඤාති ඉච්ඡති, මා මං ජඤ්ඤාති සබ්බප්පෙති, මා මං ජඤ්ඤාති වාචං භාසති, මා මං ජඤ්ඤාති කායෙන පරක්කමති, යා ඵවරුපා මායා මායාපිතා අද්ධාසරං වඤ්චනා තික්කති විසිරිණා භුහතා පරිභුහතා ඡාදනා පටිච්ඡාදනා අනුත්තාතිකමමං අනාචිකමමං වොච්ඡාදනා පාපකිරියා, අයං වුච්චති මායා. 5 'හස්සන්ති ඉධෙකමෙව්‍යා අතිවෙලං දන්තවිදංසකං හසති. වුත්තං හෙතං හභවතා: "කොමාරකමිදං භික්ඛවෙ අරියස්ස වතයෙ යදිදං අතිවෙලං දන්තවිදංසකං හසිත"න්ති. 6 ඛිබ්බන්ති දො ඛිබ්බා කාසිකා ව ඛිබ්බා වාචසිකා ව ඛිබ්බා. කතමා කාසිකා ඛිබ්බා? හප්පිතිපි කිලන්ති, අසොතිපි කිලන්ති, රථෙතිපි කිලන්ති, ධනුතිපි කිලන්ති, අට්ඨපදෙපි 7 කිලන්ති, දසපදෙපි 8 කිලන්ති, ආකාසෙපි 9 කිලන්ති, පරිහාරපදෙපි කිලන්ති, සන්තිකායපි 10 කිලන්ති, බලිකායපි කිලන්ති, ඝට්ඨකායපි කිලන්ති,

1. උපගතො - ස. 2. උපපතො - ස.
3. සමුපපතො - ස. 4. තඤ්ඤිතකතා මතතා - සිමු. II.
5. පදෙපි - සිමු II. PTS. 6. අකාසෙපි - සිමු. II. PTS.
7. සන්තිකායපි - ස.
8. බම්බසමිකණි - විභතුපදාදකණි. 9. වුද්දකච්ඡුචිහසිත.
10. තික්කතිභුත්තර - සමමාසිවිහස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ජාගර්භං භජෙය්‍ය ආතාපි - මෙ සස්තෙනි මහණ දහවල සත්මනින් හා ගිදීමෙන් නිවරණවීමත්ගෙන් (හෝ සියලු අකුශලයන්ගෙන්) සිත පිරිසුදු කරන්නේ යැ, රූ පෙරයම් වඩික්‍රමණයෙන් හා නිෂද්ධවෙන් ආවරණීය බවයත්ගෙන් සිත විශුද්ධ කරන්නේ යැ, රූ මැදිගම් දකුණු පයෙහි වම්පය මදක් ඇද හබා සමාතිසමාන්තරයෙන් යුක්ත වූයේ උත්තාන සංඥා මෛතනි කොට දකුණුපයෙන් සිංහගයා ව කරන්නේ යැ, රූ අලුයම් තැහිසිට වඩික්‍රමණයෙන් නිෂද්ධවෙන් ආවරණීය බවයත්ගෙන් සිත පරිශුද්ධ කරන්නේ යි. ජාගර්භං භජෙය්‍ය නිදිවැරිම බජනේ යැ මැනවින් බජනේ යැ, සෙවුනේ යැ තිරිකුරු සෙවුනේ යැ වෙසෙසින් සෙවුනේ යැ පිළිසෙවුනේ නුසි 'ජාගර්භං භජෙය්‍ය' යනු වේ. ආතාපි 'ආතප්ප'යි වියරිය කියනු ලැබෙයි. යම් චෛතසික වියාර්චනයක් කුසිතභාවයෙන් නික්මැයැමෙක් පරික්‍රමයෙන් උද්ඝෝගයෙන් ව්‍යායාමයෙන් උත්සාහයෙන් අධිමාත්‍ර උත්සාහයෙන් ස්ථිර බවෙක් කුශලසන්නාතය බැරිමෙක් නො ලිහිල් වූ පරික්‍රම ඇති බවෙක් නො තැබූ වියාර්චනය ඇති බවෙක් නො තැබූ වියාර්චන ඇති බවෙක් වූරය දැනි කොට ගැනීමෙක් වියරියෙන් වියෙරිනියයෙන් වියරිබලයෙන් සමාන්තරයෙන් වේ ද මේ 'කෙලෙස් තවන වියරියෙන් උපෙත වූ සමුපෙත වූ යුක්ත වූ සංයුක්ත වූ නො වෙන් වූ සම්පූර්ණ වූ සමන්තාගත වූ ගෙනෙම 'ආතාපි' යයි කියනු ලැබේ නුසි 'ජාගර්භං භජෙය්‍ය ආතාපි' යනු වේ.

තඤ්ඤා මායං භක්ඛා බිබ්බං මෙට්ඨනං විජ්ජෙතෙ සවිතුසං - 'තඤ්ඤා' යනු: යම් මැලිබවෙන් මැලි අයුරෙක් මැලියෙන් මඛනා ලද බවෙක් මැලියෙන් මැඩුණු සිත් ඇති බවෙක් අලසබවෙක් අලස අයුරෙක් ආලසයෙන් මඛනා ලද බවෙක් වේ ද, මෝ 'තඤ්ඤා' කියනු ලබයි; මායා නම්: වඤ්චනික ක්‍රියාව යැ, මෙහි කිසිවෙක් කසින් දුශ්චරිත යෙහි හැසිරැ, බසින්...සිතින් දුශ්චරිතයෙහි හැසිරැ 'එය ප්‍රතිවර්තනය හෙතෙයෙන් ලාමක වූ ඉච්ඡාව පිහිටුවයි, 'තහමක් මා දැනිව'යි කැමැති වෙයි, 'තහමක් මා දැනිව'යි සලකයි, 'තහමක් මා දැනිව'යි වචන බෙණෙයි, 'තහමක් මා දැනිව'යි කසින් උත්සාහ කෙරෙයි; යම් මෙබඳු වූ මායාවක් මායා ඇතිබවෙක් ඉක්මවා යැමෙක් වඤ්චනාවක් රැවැටීමෙන් පාපයන් යටපත් කිරීමෙන් බැහැර කිරීමෙන් සැගවීමෙන් සාත්පසින් සැගවීමෙන් වැසීමෙන් හාත්පසින් වැසීමෙන් ප්‍රකට නො කිරීමෙන් ප්‍රකාශ නො කිරීමෙන් මොනවට වැසීමෙන් පාපක්‍රියාවක් වේ ද, මේ 'මායා'යි කියනු ලබයි; භක්ඛං යනු: මෙහි කිසිවෙක් පමණ ඉක්මවා දත් විවාත කොට සිතාසෙයි; මේ වදාරන ලද මායා, භාග්‍යවතුන් විසින්: "මහණෙනි, පමණ ඉක්මවා දත් විදහා යම් සිතාසීමක් වේ ද, මෙය ආයාර්ථනයෙහි කුමරුන් කලසුදා දෑයයි. බිබ්බා නම්: කාසික ක්‍රියා ද වාචසික ක්‍රියා දැයි ක්‍රියා දෙකෙකි: කාසික ක්‍රියා කවර යත්: ඇතුන් සමග ද කෙළිති, අයුත් සමග ද කෙළිති, රිය සමග ද කෙළිති, දුනුවලිනු දු කෙළිති, අවපදයෙහි දු කෙළිති, දසපදයෙහි දු කෙළිති, අහස්හි දු කෙළිති, පරිහාරපථයෙහි දු කෙළිති, සන්නිකා කෙළි දු කෙළිති, පසැට්තනු දු කෙළිති, සට්ඨාසයන් (-කල්ලි) දු කෙළිති,

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සලාභානුසන්තපි කිලනති, අකෙඛනපි කිලනති, පඛග්ගිරෙතපි¹ කිලනති, චිඛකුකෙතපි කිලනති, මොකඛපිකායපි කිලනති, විභුලකෙතපි කිලනති, පතනාලානුසන්තපි කිලනති, රථකෙතපි කිලනති, ධනුකෙතපි කිලනති, අකඛරිකායපි කිලනති, මනෙසිකායපි කිලනති, යථාචර්ජනපි කිලනති. අයං කාසිකඛිඛ්ඛා. ඤතමා වාචසිකා ඛිඛ්ඛා? මුඛපගරිකං මුඛාලමඛරං මුඛපදණ්ණමකං මුඛචලිමකං මුඛගෙරුලකං* මුඛදදුරිකං නාචකං ලාසං ගිතං දුට්ඨමමං. අයං වාචසිකා ඛිඛ්ඛා.

මෙපුත්තධමෙවා නාම: සො සො අසඬ්ඛමෙවා ගාමධමෙවා වසලධමෙවා දුට්ඨපල්ලා ඔදකනනිකො රහස්සො ආයංආයසමාපනති. කිං කාරණං වුවවති මෙපුත්තධමෙවා? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවසසුතානං පරිසුට්ඨිතානං පරියාදිත්තවිත්තානං උභින්නං සද්දිසානං ධමෙවාති තං කාරණං වුවවති මෙපුත්තධමෙවා; යථා උපගා භලහකාරකා මෙපුත්තකාති වුවවනති, උභො භණ්ඩනකාරකා - උභො භස්සකාරකා - උභො අධිකරණකාරකා - උභො විවාදකාරකා - උභො වාදිනො - උභො සල්ලාපකා මෙපුත්තකාති වුවවනති, එවමෙවං උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවසසුතානං පරිසුට්ඨිතානං පරියාදිත්තවිත්තානං උභින්නං සද්දිසානං ධමෙවාති තං කාරණං වුවවති මෙපුත්තධමෙවා.

විභුසාති ථෙව විභුසා; අපි අගාරියස්ස විභුසා; අපි පබ්බජිතස්ස විභුසා. කතමා අගාරියස්ස විභුසා? කෙසා ච මස්ස ච මාලා ච ගඛා ච විලෙපනා ච ආභරණා ච පිලිඛිනා ච වත්ඤ්ඤා සාරසාටනඤ්ඤා* වෙදිනඤ්ඤා උච්ඡාදකං පරිමද්දනං තභාපනං සමානනං ආදසං අඤ්ඤානං මාලා-විලෙපනං මුඛවුණ්ණකං මුඛලෙපං හත්ථබ්බිතං සිඛාබ්බිතං දණ්ඩං තාලිකා බග්ගං ජතනං විත්තා උපාහසා උණ්ඨිසං මණ්ණිං වාලපීජනී ඔද්දාති වත්ථාති දීඝදසාති ඉති වා, අයං අගාරියස්ස විභුසා. කතමා පබ්බජිතස්ස විභුසා? විවරමණ්ඩනා පතනමණ්ඩනා සෙනාසනමණ්ඩනා ඉමස්ස වා පුඤ්ඤායස්ස ඛාගිරුතං වා පරිකඛාරුතං මණ්ඩනා විභුසනා කෙළනා පරිකෙළනා ගෙඛිතනා⁴ ගෙඛිතතනං වපලතා වාපලාසං, අයං පබ්බජිතස්ස විභුසා.

තඤ්ඤං මායං භස්සං ඛිඛ්ඛං මෙපුත්තං විපජ්ජගෙ සවිභුසනති - තඤ්ඤං ච මායං ච භස්සං ච ඛිඛ්ඛං ච මෙපුත්තධමම: ච සවිභුසං සපරිවාරං සපරිහණ්ඩං සපරිකඛාරං පජ්ඣෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති - තඤ්ඤං - ථෙව - සවිභුසං.

තෙනාහ හගවා:

“තිද්දං ත බහුලිකරෙය්‍ය
ජාගරියං හජේය්‍ය ආරාපි,
තඤ්ඤං මායං භස්සං ඛිඛ්ඛං
මෙපුත්තං විපජ්ජගෙ සවිභුස”නති.

1. පඛග්ගිරෙතපි - සිමු. II. PTS. 2. මුඛගෙරුලං - සහ. ස.
3. පතනාලාඤා - PTS. සයනාසනඤා - සිමු. II. මජ්ඣ. බරපතඤා - මුද්. රසනඤා - පු. 4. ගඛිතතා - ස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ලාට්ටිනු දු කෙළියි, ගුල (-පන්දු)යෙනු දු කෙළියි, පන්තලයෙනු දු කෙළියි, කුඩා නගුලිනු දු කෙළියි, පරිවර්තන කෙළි දු කෙළියි, පන්-
 බමරිනු දු කෙළියි, පන්තැළියෙනු දු කෙළියි, කුඩා රිඳෙනු දු කෙළියි, කුඩා
 දුන්නෙනු දු කෙළියි, අකුරුකෙළි දු කෙළියි, සිතැතිකෙළියෙනු දු කෙළියි,
 ගර්වාදියෙනු දු කෙළියි. මේ කාසික ක්‍රියා යි. වෘත්තීයක්‍රියා කවර යන්:
 මුඛබෙරය මුඛපණානෙරය මුඛපටහන මුඛවාරිකා (-සිරුසන්) මුඛබමරය
 නාටකය ඔල්වරනඩය ගායනය සිංහකෙළිය යන මේ වෘත්තීය ක්‍රියා යි.

මෙප්‍රනාමම නම: යම් ඒ අසඬුමියෙන් ශ්‍රාමධර්මයෙන් වසඬුමියෙන්
 දුර්ල දහමෙන් ඔදොනනතිකඬුමියෙන් රහසඬුමියෙන් ආනංආයසමා-
 පතතියෙන් මේ ද එයයි. කවර කරුණෙකින් 'මෙප්‍රනාමම'යි කියනු ලැබෙයි
 යන්: රහයෙන් රන් වූ වෙසෙසින් රන් වූ කෙලෙසින් තෙත් වූ කුසල්
 සිත මැඩගෙන සිටිය වූ කුසල්සිත ගෙවාගෙන සිටිය වූ (ස්ත්‍රී-පුරුෂ)
 දෙදෙනාගේ කෙලෙසුන්ගෙන් සම වූ දෙදෙනාගේ ස්වභාවය නුසි-
 එකරුණෙන් 'මෙප්‍රනාමම'යි කියනු ලැබෙයි. යම් සේ කලහකරුවෝ
 දෙදෙන මෙප්‍රනාමයෝ (-සදායයෝ) යයි කියනු ලැබෙත් ද, බබරකරුවෝ
 දෙදෙන - බසින් කඳහ කරනුවෝ දෙදෙන - අභිකරුණකාරකයෝ (-නඩු
 කියනුවෝ) දෙදෙන - විවාදකරුවෝ දෙදෙන - වෘද්ධ දෙදෙන - කථා
 කරනුවෝ දෙදෙන සමානගේ යැයි කියනු ලැබෙත් ද, එසෙයින් ම රන්
 වූ වෙසෙසින් රන් වූ කෙලෙසෙන් තෙත් වූ කුසල් සිත යටපත් වූ කුසල්
 සිත ගෙවාගෙන සිටි දෙදෙනාගේ සදාය වූ දෙදෙනාගේ ස්වභාව නුසි-
 එ කරුණෙන් 'මෙප්‍රනාමම'යි කියනු ලැබේ.

විකුස නම: සැරසුම් දෙකෙකි: හිතියන් වැසියාගේ සැරසුමෙන් ඇත.
 පැවිද්දගේ සැරසුමෙන් ඇත. හිතියන්වැසියාගේ සැරසුම කවර යන්:
 (කකුමරන්) හිසකෙස් කැපීම ද (දුලි තබා) රවුළු බැම ද මල් ගඳ විලෙවුන් ද
 අබරණ ද පළඳනා ද වසන ද බඳපට ද (හෝ රසන්දම) හිස්වෙළුම ද, ඇඟ
 ඉළිම ඇඟ මැඩීම (දරුවන්) නැගැවීම සමබාහනය කැඩපත අලුත් මල්
 විලෙවුන් මුවසුණු මුඛලෙප හසාබකින සිළුබැඳුම දඹුනල කඩු ඡත්‍රය
 පිසිකුරු වහන් නලල්පට සිළුමිණ විල්පිදනා දික්දවලු ඇති සුදු වත්
 යනාදිය යි. මේ හිස වැසියාගේ සැරසුම. පැවිද්දගේ සැරසුම කවර
 යන්: විවරමණිතය පාත්‍රමණිතය ශයනාසනමණිතය මේ කුණු කය
 ගෝ බාහිර පරිඝාරයන් හෝ මණ්ඩනය සැරසීම කෙලැවීම ගාත්පසින්
 කෙලැවීම කැමැති බව හිසු බව වපල බව වාපලය යන මේ පැවිද්දගේ
 සැරසුම.

තඤ්ඤා මායං හස්සං බිබ්බං මෙප්‍රනං විසජ්ජෙහ සවිතුසං - මැලිබව
 ද මායා (-වංචා) ව ද හාසනය ද ක්‍රියාව ද සැරසුම් සහිත වූ පිරිවර සහිත
 වූ පිරිබඩ සහිත වූ පිරිකර සහිත වූ මෙවුන්දම ද හරතේ යැ දුරු
 කරන්නේ යැ විගතාන්ත කරන්නේ යැ අනභාවයට පමුණුවන්නේ නුසි
 'තඤ්ඤා...සවිතුසං' යනු වේ.

එසින් වදාලන මුදුනු:

“නිදං න බහුලිකරෙය්‍ය -පෙ- මෙප්‍රනං විසජ්ජෙහ සවිතුසං”යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

14 - 18

ආච්ඡන්දො¹ සුපිනං ලක්ඛණං.
 නො විදුග්ගෙ අපොපි නක්ඛතතං,
 විරුතඤ්ච ගබ්භකරණං
 තිකිච්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍ය.

ආච්ඡන්දො සුපිනං ලක්ඛණං නො විදුග්ගෙ අපොපි නක්ඛතතනනි
 ආච්ඡන්දො ආච්ඡන්දො පයොජෙනනි නගරෙ වා රුද්ධා සඛිකාමෙ වා
 පච්චුපට්ඨිතෙ පරසෙනාය පච්චාසිකෙසු පච්චාමිතෙනසු ඊතිං උප්පාදෙනති,
 උපද්දං උප්පාදෙනති, රොගං උප්පාදෙනති, පජ්ජරකං කරෙනති, සුලං
 කරෙනති, විසුචිකං කරෙනති, පක්ඛජ්ජිකං කරෙනති. එවං ආච්ඡන්දො
 ආච්ඡන්දො පයොජෙනති.

සුපිනපාඨකා සුපිනං ආදිසනති: 'යො පුබ්බන්තසමිතං සුපිනං පස්සති,
 එවං විපාකො හොති. යො මජ්ඣිකතිකසමිතං සුපිනං පස්සති, එවං
 විපාකො හොති. යො සායන්තසමිතං සුපිනං පස්සති, එවං විපාකො
 හොති. යො පුරිමෙ යාමෙ - යො මජ්ඣිමෙ යාමෙ - යො පච්ඡිමෙ යාමෙ -
 යො දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්නො - යො වාමෙන පස්සෙන නිපන්නො
 යො උත්තරං නිපන්නො - යො අවකුජ්ජනිපන්නො - යො චන්දං
 පස්සති, යො සුරිතං පස්සති, යො මහාසමුද්දං පස්සති, යො සිනෙරුං
 පබ්බතරුපාතං පස්සති, යො හස්සිං පස්සති, යො අස්සං පස්සති, යො රථං
 පස්සති, යො පතනිං පස්සති, යො සෙනාබ්බතං පස්සති, යො ආරාමරුමිණෙ-
 යසකං පස්සති, යො චන්දරුමිණෙයසකං පස්සති, යො භුමිරුමිණෙයසකං
 පස්සති, යො පොක්ඛිරණිරුමිණෙයසකං පස්සති, එවං විපාකො හොති'ති
 එවං සුපිනපාඨකා සුපිනං ආදිසනති.

ලක්ඛණපාඨකා ලක්ඛණං ආදිසනති: 'මණ්ඩලක්ඛණං දණ්ඩලක්ඛණං
 වජ්ජලක්ඛණං අසිලක්ඛණං උසුලක්ඛණං ඛනුලක්ඛණං ආවුඛලක්ඛණං
 ඉන්ද්‍රියලක්ඛණං පුරිසලක්ඛණං කුමාරිකාලක්ඛණං කුමාරලක්ඛණං දුසිලක්ඛණං
 දුසලක්ඛණං හත්ථිලක්ඛණං අස්සලක්ඛණං මහිසලක්ඛණං උසහලක්ඛණං
 ගොණලක්ඛණං අජලක්ඛණං මෙණ්ඩලක්ඛණං කුක්කුචලක්ඛණං වට්ට-
 ලක්ඛණං ගොඩාලක්ඛණං කණ්ණිකාලක්ඛණං කච්ඡපලක්ඛණං මහලක්ඛණං
 ඉති වා'ති එවං ලක්ඛණපාඨකා ලක්ඛණං ආදිසනති.

නක්ඛතතපාඨකා නක්ඛතතං ආදිසනති: 'අට්ඨමිසති නක්ඛතතාති;
 ඉමිනා නක්ඛතෙනන සරසාවෙසස් කතනබ්බො, ඉමිනා නක්ඛතෙනන
 මිකුටං ඛනිතබ්බං, ඉමිනා නක්ඛතෙනන වාරෙය්‍යං කාරෙතබ්බං, ඉමිනා
 නක්ඛතෙනන ඛිජ්ජිහාරෙ කතනබ්බො, ඉමිනා නක්ඛතෙනන සංවාසො
 ගතනබ්බො'ති එවං නක්ඛතතපාඨකා නක්ඛතතං ආදිසනති.

ආච්ඡන්දො සුපිනං ලක්ඛණං නො විදුග්ගෙ අපොපි නක්ඛතතනනි
 ආච්ඡන්දොඤ්ච සුපිනඤ්ච ලක්ඛණඤ්ච නක්ඛතතඤ්ච නො විදුග්ගෙය්‍ය, න
 වරෙය්‍ය න සමාවරෙය්‍ය න සමාදය වත්තෙය්‍ය; අථවා න ගණ්ණෙය්‍ය න
 ඛාරෙය්‍ය, න උපඛාරෙය්‍ය, න උපලක්ඛෙය්‍ය නසංයොජෙය්‍ය - ආච්ඡන්දො
 සුපිනං ලක්ඛණං නො විදුග්ගෙ අපොපි නක්ඛතතං.

1. අතප්පතං - මනුරු.

14 - 18

බුද්ධාදි මාමක වූ මහණ තෙමේ අර්ථිණමන්ත්‍ර ප්‍රයෝගය ද ස්වර්ණ
ශාසත්‍රය ද (මණිලක්ෂණාදි) ලක්ෂණශාසත්‍රය ද යළි තකත් කිම් ද
නො කරන්නේ යැ. විරුත (මාගවාකෘ) ශාසත්‍රය ද ගම් ගැන්වීම ද
විකිත්තාව ද නො සෙවුනේයි.

ආච්ඡන්ධං සුපිනං ලක්ඛණං නො විදහෙ අපො'පි නක්ඛතං-
අර්ථිණ (මෙරමා නසන) මන්ත්‍ර දන්තානු අර්ථිණමන්ත්‍ර (සුනිගම්)
කෙරෙති, නුවර ඇවුරා කල හෝ සුදු පැමිණි කල හෝ සතුරු සෙනා-
වෙහි විරුද්ධ වූ සතුරන් කෙරෙහි ශරීරකම්පා උපදවති, උවදුරු උපදවති,
රෝග උපදවති, ජවර උපදවති, ආමශ්‍රල (හෝ ඉදිමුම්) උපදවති, පාවන
උපදවති, රක්තාතිසාර කෙරෙත්. මෙසේ ආච්ඡිකයෝ අර්ථිණමන්ත්‍ර
යොදත්.

ස්වර්ණපාඨකයෝ සිහින පවසති: 'යමෙක් පෙරවරුයෙහි සිහින
දකී නම් මෙබඳු විපාක වෙයි, යමෙක් මධ්‍යාහ්නයෙහි සිහින දකී නම්,
මෙසේ විපාක වෙයි, යමෙක් සවස් කලා සිහින දකී නම්, මෙසේ විපාක
වෙයි, යමෙක් පෙරයමැ...මැදියමැ...අප්‍රයමැ...යමෙක් දකුණුලයෙන්
හෝනේ...යමෙක් වමැලයෙන් හෝනේ... යමෙක් උඩුබැලි වැ හෝනේ...
යමෙක් යටිපුරු වැ හෝනේ...යමෙක් වක්‍රයා දකී නම් යමෙක් සුර්යයා
දකී නම් යමෙක් මහවුහුද දකී නම් යමෙක් මහමෙර දකී නම් යමෙක්
ඇඟකු දකී නම් යමෙක් අසකු දකී නම් යමෙක් රිය දකී නම් යමෙක්
පාබල දකී නම් යමෙක් කඳවුරු දකී නම් යමෙක් රමණී අරමු දකී
නම් යමෙක් රමණී උයන් දකී නම් යමෙක් රමණී බිම් පෙදෙස් දකී
නම් යමෙක් රමණී පොකුණු දකී නම්, මෙසේ විපාක වේ යැ'යි මේ
පරිද්දෙන් ස්වර්ණපාඨකයෝ සිහින ප්‍රකාශ කෙරෙත්.

ලක්ෂණපාඨකයෝ ලක්ෂණ ප්‍රකාශ කෙරෙති: 'මණිලක්ෂණය දණ්ඩ-
ලක්ෂණය වස්ත්‍රලක්ෂණය බඩගලක්ෂණය හි ලකුණ දුනු ලකුණ අවි
ලකුණ ස්ත්‍රිලක්ෂණ පුරුෂලක්ෂණ කුමාරිකාලක්ෂණ කුමාරලක්ෂණ දුර්වලකුණ
දුර්වලකුණ ඇත්ලකුණ අස්ලකුණ මිහිලකුණ වැහැබිලකුණ ගවලකුණ
බැවෙළලකුණ එළලකුණ කුකුළලකුණ වවුලකුණ ගොස්ලකුණ කණ්ණිකා
ලක්ෂණ කඩිපලක්ෂණ මාගලක්ෂණ යනාදිය' යි මෙසේ ලක්ෂණ පාඨකයෝ
ලක්ෂණ ප්‍රකාශ කෙරෙත්.

නක්ඛත්‍රපාඨකයෝ තකත් පවසති: තකත් අටවිස්සෙකි; මේ තකතින්
ගෙවැදි යැ යුත්තේ යැ මේ තකතින් මුහුළු බැන්ද යුතු යැ, මේ තකතින්
ආවාගවිවාග කැරපියැ යුතු යැ, මේ තකතින් බිජු (කොටුවෙන්) අල යුතු යැ,
මේ තකතින් සංවාසයට යා යුතු යැ'යි මෙසේ නැකැත්තෝ තකත් පවසති.

ආච්ඡන්ධං සුපිනං ලක්ඛණං නො විදහෙ අපො'පි නක්ඛතං-
සිහින ද නිමිති ද නො කරන්නේ යැ නො හැසිරෙන්නේ යැ, වෙසෙසින් නො
හැසිරෙන්නේ යැ, මොනවට ගෙන නො පවත්නේ යැ, නොහොත් නො
ගන්නේ යැ, නො දරන්නේ යැ, නො විමසන්නේ යැ, නො සලකන්නේ
යැ නො යොදන්නේ නුසි 'ආච්ඡන්ධං සුපිනං ලක්ඛණං නො විදහෙ අපො
පි නක්ඛතං' යනු වේ.

විරුහඤ්ච ගබ්භකරණං තික්ඛිව්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍යාති-
විරුහං වුච්චයි ඡීගවාක්‍යං.¹ මිගවාක්‍යපාඨකා² මිගවාක්‍යං ආදිසන්නි:
සකුන්තානං වා චතුපදනං වා රුතං චස්සිතං ජාතනති; එවං ඡීගවා-
ක්‍යපාඨකා මිගවාක්‍යං ආදිසන්නි. ගබ්භකරණීයා ගබ්භං සණ්ඨාපෙන්නි.
ද්වීති කාරණෙහි ගබ්භො න සණ්ඨාති: පාණ්ණෙහි වා වාතකුපොති වා,
පාණකානං වා වාතකුපානං වා පටිඝාතාය මෑඛං දෙනතීති එවං
ගබ්භකරණීයා ගබ්භං සණ්ඨාපෙන්නි. තික්ඛිව්ඡාති පඤ්ච තික්ඛිව්ඡා: සාලාකියං
සලලකන්තිතං කායතික්ඛිව්ඡං භූතියං කොමාරහව්චං.³ මාමකොති ඤ්ඛු-
මාමකො ඛම්මමාමකො සබ්බමාමකො; සොවා භගවන්තං මාමයති, භගවා
වා තං පුග්ගලං පරිගණ්හාති. වුත්තං හෙතං භගවතා: “යෙ තෙ භික්ඛවෙ
භික්ඛු කුභා ඵඤ්ඤා ලපාසිඛිති උත්තලා අසමාතිතා, න මෙ තෙ භික්ඛවෙ
භික්ඛු මාමකා අපගතා ව තෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු ඉමසමා ඛම්මවිතයා. න
ච තෙ භික්ඛු ඉමසමා ඛම්මවිතයෙ වුද්ධං විරුලුති. වෙපුලුං ආපජ්ජන්ති.
යෙ ච ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු නික්කුභා නිලුපා හිරි අත්ඤ්ඤා සුසමාතිතා,
තෙ ඛො මෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු මාමකා. අනපගතා ව තෙ භික්ඛවෙ
භික්ඛු ඉමසමා ඛම්මවිතයා. තෙ ච භික්ඛු ඉමසමා ඛම්මවිතයෙ වුද්ධං
විරුලුති. වෙපුලුං ආපජ්ජන්ති.”

1. “කුභා ඵඤ්ඤා ලපාසිඛිති උත්තලා අසමාතිතා,
න තෙ ඛම්මම විරුහනති සමමාසමුද්ධාදෙසිතෙ.
2. නික්කුභා නිලුපා හිරි අත්ඤ්ඤා සුසමාතිතා,
තෙ ච ඛම්මම විරුහනති සමමාසමුද්ධාදෙසිතෙ”ති. a

විරුහඤ්ච ගබ්භකරණං තික්ඛිව්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍යාති-
විරුහඤ්ච ගබ්භකරණඤ්ච තික්ඛිව්ඡඤ්ච මාමකො න සෙවෙය්‍යා, න නිසෙවෙය්‍ය
න සංසෙවෙය්‍ය නපටිසෙවෙය්‍ය න චරෙය්‍ය න සමාවරෙය්‍ය න සමාදිය
විතෙතය්‍ය, අඵවා න ගණෙතය්‍ය න උග්ගණෙතය්‍ය න උපධාරෙය්‍ය න
උපලකෙඛය්‍ය න පයොජෙය්‍යාති - විරුහඤ්ච ගබ්භකරණං තික්ඛිව්ඡං මාමකො
න සෙවෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා:

“ආඨබ්බණං සුපිතං ලක්ඛණං
තො විදහෙ අපොපි නක්ඛන්තං,
විරුහඤ්ච ගබ්භකරණං
තික්ඛිව්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍යා”ති.

1. මිගවාක්‍යං - මජ්ඣ. මිගවාක්‍යං - සූ. PTS. මිගවාක්‍යං - ස.

2. මිගවාක්‍යපාඨකා - මජ්ඣ. මිගවාක්‍යපාඨකා - PTS.

3. කොමාරකවර්ජ් - සූ. a. චතුකකභිගුත්තර - උරුමෙවලික.

විරුතඤ්ච ගබ්භකරණං තික්ඛිච්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍ය - 'විරුතං' යි මාගවාසාය කියනු ලැබෙයි; මාගවාසායපාඨකයෝ සතුන්ගේ ගබ්ඳක්වති; ලිහිණින්ගේ හෝ සිවුපාවුන්ගේ හෝ තාදය හැඩිම දැනගනී. මෙසේ මාගවාසායපාඨකයෝ සතුන්ගේ හැඩිම දක්වත්. ගභිසංඝාපකයෝ ගැබ් පිහිටුවති; දෙකැරුණෙකින් ගැබ් නො පිහිටයි; පඤ්චන් හෙතු කොට හෝ වාතකායයන් හෙතු කොට හෝ යැ; පඤ්චන් හෝ වාතකායයන් හෝ තැඹිම පිණිස බෙහෙත් දෙත් නුසි මෙසේ ගභිසංඝාපකයෝ ගැබ් පිහිටුවත්. **තික්ඛිච්ඡං** නම්: විකිත්තා පසසකි: ආලාකායා ශල්‍යකමී යා කායවිකිත්තා යා භූතපිඤ්ඤා යා කොමාරභාතා යැයි. **මාමකො** යනු: බුද්ධි මාමක ධර්මමාමක සබ්බමාමක වූයේ, හෙතෙම හෝ බුදුන් මාමයන කෙරෙයි, බුදුහු හෝ ඒ පුද්ගලයා විමසන සේක; මේ වදාරන ලද මාය බුදුන් විසින්: “මහණෙනි, යම් ඒ මහණ කෙනෙක් කුහක වූවාහු තද වූවාහු ප්‍රත්‍යය පිළිබඳ වචන කියන්නාහු සැරසෙන පියවි ඇත්තාහු උපමාර අර්පණාසමාධි රහිත වූවාහු වෙත් ද, මහණෙනි, ඒ හිඤ්ඤා මට මාමක වූවාහු නො වෙති, තවද මහණෙනි, ඒ හිඤ්ඤා මේ ශාසනයෙන් බැහැර වූවාහු වෙති, ඒ හිඤ්ඤා මේ ශාසනයෙහි වැඩිමට වැඩුණුබවට විපුල බවට නො ද පැමිණෙත්. තවද මහණෙනි, යම් හිඤ්ඤා කෙනෙක් කුහක නො වූවාහු ලපක නො වූවාහු ධීර වූවාහු නො තද වූවාහු මොනොවට එකක සිත් ඇත්තාහු වෙත් ද, මහණෙනි, ඒ හිඤ්ඤා මට මාමක වූවාහු වෙති, තවද මහණෙනි, ඒ හිඤ්ඤා මේ ශාසනයෙන් නො බැහැර වූවාහු වෙත්, ඒ හිඤ්ඤා මේ ශාසනයෙහි වැඩියට විරුඪ බවට විපුල බවට ද පැමිණෙත්.

1. කුහක වූ (ත්‍රොධි - මාන වශයෙන්) තද වූ (ප්‍රත්‍යය පිළිබඳ කථා වෙන්) උපලාපක වූ (ප්‍රකට) කෙලෙස්සිඟු ඇති තැඟුණු මානනල ඇති විද්‍යෙතකාග්‍රහා රහිත වූ ඔවුහු සම්මාසම්බුදුන් වදාළ ශාසනධර්මයෙහි නො වැඩෙත්.

2. කුහක නො වූ ලපක නො වූ ධීර වූ නො තද වූ සුසමාහිත සිත් ඇති ඔවුහු එකාන්තයෙන් සම්මාසම්බුදුන් වදාළ ධර්මයෙහි වෙසෙසින් වැඩෙත්.”යි

විරුතඤ්ච ගබ්භකරණං තික්ඛිච්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍ය - විරුත ශාත්‍රය ද ගභිසංඝාපනය ද විකිත්තාව ද බුද්ධාදිමාමක වූ මහණ තෙම නො සෙවුනේ යැ, තිසෙවනය නො කරන්නේ යැ, සංසෙවනය නො කරන්නේ යැ, ප්‍රතිසෙවනය නො කරන්නේ යැ, නො හැසිරෙන්නේ යැ, සම්මාරණය නො කරන්නේ යැ, සමාදන් වූ නො පවත්නේ යැ; නොහොත් නො ගත්තේ යැ, කුගත්තේ යැ, සිත්හි නො තබන්නේ යැ, නො විමසන්නේ යැ, (අනුනට කීම් වශයෙන්) නො යොදන්නේ යැයි ‘විරුතඤ්ච ගබ්භකරණං තික්ඛිච්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍ය’ යනු වේ.

එසින් වදාළහ බුදුහු:

“ආඨබ්බණං සුපිනං - රෙ- තික්ඛිච්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍ය”යි.

14 . 14

නිද්දොස නිපසවෙධෙය්‍ය
න උත්තමෙය්‍ය පසංසිතො භික්ඛු,
ලොභං සහ මච්ඡරියෙත
කොඛං පෙසුතිගඤ්ච¹ පනුදෙය්‍ය.

නිද්දොස නිපසවෙධෙය්‍යාති - ඉධෙකවෙච භික්ඛුං නිද්දොසාති: ජාතියා-
වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා වණණපොකඛරතාය වා ධනෙන
වා අජේඛිතෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාධානෙන
වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා වජ්ජුනා
නිද්දොසාති ගරහනති උපවදනති. නිද්දොසො ගරහිතො උපවදිතො නිද්දොස
ගරහාය උපවාදෙන අකිත්තියා අවණණභාරිකාය න වෙධෙය්‍ය නිපස-
වෙධෙය්‍ය න සම්පවෙධෙය්‍ය න තසෙය්‍ය න උත්තමෙය්‍ය න පරිත්ත-
මෙය්‍ය න භාගෙය්‍ය න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්‍ය. අභිරු අසං අච්ඡමහි
අනුත්‍රාසි අපලාසි පභිතභගභෙරවො පිගතලොමහංසො විතරෙය්‍යාති-
නිද්දොස නිපසවෙධෙය්‍ය.

න උත්තමෙය්‍ය පසංසිතො භික්ඛුති - ඉධෙකවෙච භික්ඛුං පසංසනති:
ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා වණණපොකඛරතාය
වා ධනෙන වා අජේඛිතෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා
විජ්ජාධානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා
වජ්ජුනා පසංසනති ථොමෙනති කිත්තෙනති වණණෙනති. පසංසිතො
ථොමිතො කිත්තිතො වණණිතො පසංසාය ථොමිතෙන කිත්තියා වණණ-
භාරිකාය උත්තමං න කරෙය්‍ය, උත්තමං න කරෙය්‍ය, මානං න
කරෙය්‍ය, ඵමං න කරෙය්‍ය, න තෙන මානං ජනෙය්‍ය, න තෙන
ඵද්ධො අසං පඤ්ඤො පභගිතිසිරොති - න උත්තමෙය්‍ය පසංසිතො
භික්ඛු.

ලොභං සහ මච්ඡරියෙත කොඛං පෙසුතිගඤ්ච¹ පනුදෙය්‍යාති-
ලොභොති "යො ලොභො ලුඛාං ලුඛිතතතං සාරගො සාරජ්ජනා සාරජ්ජ-
තතං අභිජ්ජා ලොභො අකුසලමුලං;"² මච්ඡරියාති: අවච්ඡමච්ඡරියං - පෙ - ගාභො චුච්චති මච්ඡරියං; කොඛොති "යො විතතස්ස
ආසාදො පටිඝාතො පටිඝං පටිවිරෝධො කොපො පකොපො සම්පකොපො,
දොසො පදොසො සම්පදොසො විතතස්ස බ්‍යාපතති මගොපදොසො, කොභො
කුජ්ජිනා කුජ්ජිතතතං, දොසො දුස්සනා දුස්සිතතතං, බ්‍යාපතති බ්‍යාපජ්ජනා
බ්‍යාපජ්ජිතතතං, විරෝධො පටිවිරෝධො වණ්ණිකං අසුරොපො
අනුත්තමතතං විතතස්ස." b

1. පෙසුතෙය්‍ය ව - ස.

2. ධම්මසංගහි - විතතුපාදකණි.

2. අසුරෙය්‍යො - සිඬු II.

2. ධම්මසංගහි - නිසෙකපකණි

14 - 14

මහණ තෙම නිදාවචනයෙන් නො කම්පා වන්නේ යැ. පසස්තා ලද්දේ උඩගු නො වන්නේ යැ. මාත්සය්‍යීය සමග ලොභය ක්‍රොධය හා තෙජශ්‍රත්‍යය ද දුරු කරන්නේ යි.

නිදාය නප්පචෙධෙය්‍ය - මෙහි ඇතැම් කෙනෙක් මහණ හට නිදා කෙරෙහි: ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ කුලපුත්‍රභාවයෙන් හෝ වංශීඝ්‍යාඤ්ඤායෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කම්මයතනයෙන් හෝ ශිල්පයෙන් හෝ විද්‍යාවෙන් හෝ ශ්‍රාතයෙන් හෝ ප්‍රතිභාවයෙන් හෝ අන්‍යතරාන්‍යතර වස්තූයෙකින් හෝ නිදා කෙරෙහි, ගරහති නුගුණ කියත්. නිහා කරන ලද්දේ ගරහන ලද්දේ නුගුණ කියන ලද්දේ නිදාවෙන් ගතීවෙන් උපවාදයෙන් අකීර්තියෙන් නුගුණ ඵලාවීමෙන් කම්පා නො වන්නේ යැ, ප්‍රකම්පා නො වන්නේ යැ, සුතප්‍රතා කම්පා නො වන්නේ යැ, ත්‍රස්ත - උත්ත්‍රස්ත - පරිත්‍රස්ත නො වන්නේ යැ හා නො වන්නේ යැ, සත්ත්‍රාසයට නො පැමිණෙන්නේ යැ. නො සිය-, සුදු වූයේ නො සැලෙනසුදු වූයේ නො තැතිගන්නාසුදු වූයේ නො පලායන සුදු වූයේ වන්නේ යැ. ප්‍රතිණ වූ හය අරමුණු ඇතියේ පහ වූ ලොමුදහ ඇතියේ වාසය කරන්නේ නුසි 'නිදාය නප්පචෙධෙය්‍ය' යනු වේ.

න උත්තාමයා පසංසිතො හික්ඛු - මෙහි ඇතැම් කෙනෙක් මහණ හට ප්‍රශංසා කෙරෙහි: ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ කුලපුත්‍රභාවයෙන් හෝ වංශීඝ්‍යාඤ්ඤායෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කම්මයතනයෙන් හෝ ශිල්පයෙන් හෝ විද්‍යාවෙන් හෝ ශ්‍රාතයෙන් හෝ ප්‍රතිභාවයෙන් හෝ අන්‍යතරාන්‍යතර කාරණයෙකින් හෝ පසසති, තුති කෙරෙහි, ප්‍රකට කෙරෙහි, ගුණ කියත්. ප්‍රශංසිත - සතුත - කිඪ්ඨිත - චර්ණණිත වූයේ ප්‍රශංසායෙන් සතුතියෙන් කිඪ්ඨිතයෙන් ගුණ ප්‍රකාශ කිරීමෙන් උත්තාමය නො කරන්නේ යැ, උත්තාමය නො කරන්නේ යැ, මානස නො කරන්නේ යැ, සාමාන්‍ය නො කරන්නේ යැ, එයින් මානස නුපදවන්නේ යැ. එයින් තද වූයේ අතිශයින් තද වූයේ නැගු හිස ඇත්තේ නො වන්නේ ය යි - 'න උත්තාමයා පසංසිතො හික්ඛු' යනු වේ.

ලොභං සහ මච්ඡිකෙතං භොධං පෙසුතිග්ගඛං පනුදෙය්‍ය - ලොභ නම්: යම් ලොභයෙක් ලොභාකාරයෙක් ලොභ කල බවෙන් අභිකරුණයෙක් ඇලෙන අනුරක් ඇලුණු බවෙන් අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුලලමුලයෙක් වේ ද එය යි. මච්ඡිකෙත නම් - මාත්සය්‍යී පසෙකි: ආවාසමාත්සය්‍යී...ශ්‍රාතය මාත්සය්‍යී යයි කියනු ලැබේ. භොධ නම්: විත්තයාගේ යම් ආකාරයෙක් ප්‍රතිභාවයෙක් ප්‍රතිසයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් කොපයෙක් සම්ප්‍රකොපයෙක් දෝෂයෙක් ප්‍රදෝෂයෙක් සම්ප්‍රදෝෂයෙක් වේ ද, සිත පෙරළුණු බවෙන් සිත දූෂ්‍ය වීමෙන් ක්‍රොධයෙක් ක්‍රොධාකාරයෙක් කිපුණු බවෙන් දෝෂයෙක් දූෂ්‍යාකාරයෙක් දූෂිත බවෙන් විපය්‍යාසයෙක් විපය්‍යාසාකාරයෙක් විපය්‍යාසන බවෙන් විරෝධයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් සැඟි බවෙන් නො පිරුණු වචන ඇති බවෙන් විත්තයාගේ නො සතුටු බවෙන් වේ ද එය යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පෙසුනියනති ඉන්ධකචේවා පිසුනවාචො, හොති: ඉතො සුඛං අමුත්ත
අකංඛාතා ඉන්ධසං හෙදාය, අමුත්ත වා සුඛා ඉන්ධසං අකංඛාතා අමුසං
හෙදාය. ඉති සමඤ්ඤානං වා හෙතොතිකතානං වා අනුපාදාතා
වඤ්ඤාතො වඤ්ඤාතො වඤ්ඤාතො වඤ්ඤාතො වාචං හාසිතා හොති. ඉති
වුච්චති පෙසුනුදායං.. අපි ව ආසිති කාරණෙති පෙසුනුදායං උපසංහරති:
පියකම්මසාය වා හෙදායපායොන වා. කථං පියකම්මසාය පෙසුනුදායං
උපසංහරති? ‘ඉමස්ස පියො හවිස්සාමි, මනාපො හවිස්සාමි, පිස්සාසිකො
හවිස්සාමි, අබ්බතතරිකො හවිස්සාමි, සුභද්දො හවිස්සාමි’ති එවං
පියකම්මසාය පෙසුනුදායං උපසංහරති. කථං හෙදායපායොන පෙසුනුදායං
උපසංහරති? ‘කථං ඉමෙ නානා අසු, වඤ්ඤා අසු, අභිධා අසු, අභිජ්ඣා අසු,
අභි පකඛා අසු, භිජ්ජායස්ස න සමාගච්ඡෙය්සා, දුක්ඛං න එසු විභරොය්සා’නති
එවා හෙදායපායොන පෙසුනුදායං උපසංහරති. ලොහං සහ මච්ඡරියොන
කොඛං පෙසුනියනසු පනුදෙය්සාති ලොහඤ්ච මච්ඡරියඤ්ච කොඛඤ්ච
පෙසුනුදායඤ්ච නුදෙය්ස පනුදෙය්ස පජ්ඣෙය්ස වින්ධාදෙය්ස බ්‍රහ්මකරොය්ස
අනභාවං ගමෙය්සාති - ලොහං සහ මච්ඡරියොන කොඛං පෙසුනියනඤ්ච
පනුදෙය්ස.

තෙතාහ හතවා:

“තිත්ථාය නප්පච්චෙය්ස
න උත්තමෙය්ස පසංසිතො හික්ඛු,
ලොහං සහ මච්ඡරියොන
කොඛං පෙසුනියනඤ්ච පනුදෙය්සා”ති.

14 - 15

කයවික්කයො න තිවෙඨය්ස
උපවාදං හික්ඛු න කරොය්ස කුභිඤ්චි,
ගාමෙ ව තංගිසජ්ජෙය්ස
ලාභකම්මා ජනං න ලපෙය්ස.

කයවික්කයො න තිවෙඨය්සාති - යෙ කයවික්කයා මිත්තෙ පටික්ඛිත්තා,
න තෙ ඉමසමිං අතෙථ අධිපපාතා. කථං කයවික්කයො තිවෙඨති? පඤ්චත්තං
සද්ධිං පත්තං වා මිවරං වා අඤ්ඤං වා කඤ්චි පරික්ඛාරං වඤ්චනියං වා
කරොතොති උදයං වා පඤ්ඤාතො පරිවත්තෙති, එවං කයවික්කයො
තිවෙඨති. කථං කයවික්කයො න තිවෙඨති? පඤ්චත්තං සද්ධිං පත්තං වා
මිවරං වා අඤ්ඤං වා කඤ්චි පරික්ඛාරං න වඤ්චනියං වා කරොතොති
න උදයං වා පඤ්ඤාතො පරිවත්තෙති. එවං කයවික්කයො න තිවෙඨති.
කයවික්කයො න තිවෙඨය්සාති කයවික්කයො න තිවෙඨය්ස, න සත්ති-
වෙඨය්ස, කයවික්කයො පජ්ඣෙය්ස, වින්ධාදෙය්ස, බ්‍රහ්මකරොය්ස, අනභාවං
ගමෙය්ස, කයවික්කයො අරතො අසු මිරතො පටිමිරතො නික්ඛන්තො
නික්ඛන්තො විපාමුත්තො විපාමුත්තො මිමුරියාදිකතෙන වෙනසා විහරෙ-
ය්සාති - කයවික්කයො න තිවෙඨය්ස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පසසුනියං යනු මෙහි කිසිවෙක් පිසුනුබත් ඇතියේ වෙයි: මෙතැනින් අසා මොවුන්ගේ බිඳීමට එතැන කියන්නේ වෙයි, එතැන ගෝ අසා අරුත්ගේ බිඳීමට මුත්තට කියන්නේ වෙයි. මෙසේ සමග වුවත් හෝ බිඳිනුයේ හින්න වුවත් හෝ සකිංතය නො කරනුයේ වර්ෂි විමෙහි සතුටු වූයේ වර්ෂි විමෙහි ඇලුණේ වර්ෂියෙහි සතුටු වූයේ වර්ෂි කරන බත් කියන්නේ වෙයි. එහෙයින් පෙපගුන්‍ය යැයි කියනු ලැබේ. තවද දෙ කරුණෙකින් පිසුනු ඵලවා කියයි: ප්‍රියකාමසතායෙන් හෝ හෙදධි-ප්‍රායෙන් හෝ යැ. කිසෙයින් ප්‍රියකාමසතායෙන් පිසුනු කියා ද යත්: 'මොහුට ප්‍රිය වූයෙමි වන්නෙමි, මනාප වූයෙමි වන්නෙමි, විශ්වාසියෙමි වන්නෙමි, ආත්‍යන්තරිකයෙමි වන්නෙමි, සුභාද් වන්නෙමි, මේ සෙයින් ප්‍රියකාමසතායෙන් පිසුනු කියයි. කිසෙයින් හෙදධිප්‍රායෙන් පිසුනු කියා ද යත්: 'කෙසේ නම් මොහු වෙන් වන්නාහු ද, වර්ෂි වන්නාහු ද, දෙ කොටස් වන්නාහු ද, දෙ කඩ වන්නාහු ද, දෙ පක්‍ෂ වන්නාහු ද, බිඳෙන්නාහු ද, නො සමග වන්නාහු ද, දුකසේ නො සුවසේ වසන්නාහු ද'යි මෙසේ බිඳෙන අදහසින් පෙහෙසුන් බත් කියයි. ළොහං සහ මිච්ඡරියෙහි නොයාම. පෙසුනියඤ්ච පනුදෙයා - ලොහය ද මාත්සරිය ද ක්‍රොධය ද මෙපගුන්‍යය ද දුරු කරන්නේ යැ වෙසෙයින් දුරු කරන්නේ යැ හරණේ යැ බැහැර කරන්නේ යැ විගතාත්ත කරන්නේ යැ අනභා-වයට පමුණුවන්නේ ය යි 'ලොහං සහ මිච්ඡරියෙන නොයාම. පෙසුනියඤ්ච පනුදෙයා' යනු වේ.

එයින් වදාලන බ්‍රිදුහ:

“නිකුය නිපසවෙධෙයා -පෙ- නොයාම. පෙසුනියඤ්ච පනුදෙයා”යි

14 - 15

මගණ තෙමේ ක්‍රයවික්‍රෙයයෙහි නො පිහිටන්නේ යැ. (ඇතුළතැ පිටතැ) කිසි තැනෙක්හි (අනුත් ලවා) උපවෘද නො කරවන්නේ යැ. ගම්හි දු නො ඇලෙන්නේ යැ ලාභගෙතුයෙන් ජනසාව ලපතය නො කරන්නේ යි.

කයවික්‍කයෙ න නිවෙසියා - යම් ක්‍රයවික්‍රෙය කෙතෙක් විතයෙහි ප්‍රතික්‍ෂෙප කරන ලද්දහු නම්, ඔහු මේ අතීතයෙහි අදහස් නො කරන ලදහ. කිසෙයින් ක්‍රයවික්‍රෙයයෙහි සිටි ද යත්: පස් සහබැඳියන් සමග පාත්‍රයක් ගෝ සිවුරක් හෝ අන් කිසි පිරිසක් හෝ වඤ්චා කෙරෙමින් හෝ උදය (-වැඩියක්) පතමින් හෝ පරිවර්තන කෙරේ නම්, මෙසේ ක්‍රයවික්‍රෙයයෙහි සිටි. කිසෙයින් ක්‍රයවික්‍රෙයයෙහි නොසිටි ද යත්: පස් සහබැඳියන් සමග පාත්‍රයක් හෝ සිවුරක් හෝ අන් කිසි පිරිසක් හෝ වඤ්චා නො කෙරෙමින් හෝ උදය නො පතමින් හෝ පරිවර්තන කෙරේ නම්, මෙසේ ක්‍රයවික්‍රෙයයෙහි නො සිටි. කයවික්‍කයෙ න නිවෙසියා- ක්‍රයවික්‍රෙයයෙහි නො සිටින්නේ යැ, නො පවත්නේ යැ, ක්‍රයවික්‍රෙය (-ගනු දෙනු) ගරන්නේ යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විගතාත්ත කරන්නේ යැ, අනු-අභාවයට පමුණුවන්නේ යැ. ක්‍රයවික්‍රෙයයෙන් දුරු වූයේ වෙසෙයින් දුරු වූයේ භාග්පසින් දුරු වූයේ වන්නේ යැ, නික්මුණේ නික්මැහියේ වෙසෙ-යින් මිදුණේ විසංයුක්ත වූයේ විගතමයභීද කල සිඬින් යුක්ත ව වසන්නේ නුසි 'කයවික්‍කයෙ න නිවෙසියා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

උපවාදං ගිහිඤ්ඤා න කතරොසා භුගිඤ්ඤාති - කතම උපවාදකර කිලෙසා? සතොසෙ සමණ්ණාසමණො ඉද්ධිමනො දිඛචක්ඛුකා පරච්ඡාන-
විදුභො. භෙ ඤරතොපි පස්සන්ති, ආසන්නාපි න දිස්සන්ති, චෙතසාපි විතං පජානන්ති. දෙවතාපි ඛො සන්ති ඉද්ධිමන්තිතියො දිඛචක්ඛුකා පරච්ඡානවිදුන්තියො. තා ඤරතොපි පස්සන්ති, ආසන්නාපි න දිස්සන්ති, චෙතසාපි විතං පජානන්ති. භෙ ඔලාරිකෙති වා කිලෙසෙති මජ්ඣිමෙති වා කිලෙසෙති සුඤ්ඤෙති වා කිලෙසෙති උපවිදෙය්‍යං. කතම ඔලාරිකා කිලෙසා? කායදුච්චරිතං ච්චිදුච්චරිතං මනොදුච්චරිතං. ඉමෙ වුච්චන්ති ඔලාරිකා කිලෙසා. කතම මජ්ඣිමො කිලෙසා? කාමචිතකකා ව්‍යාපාද-
විතකකා විහිංසාවිතකකා. ඉමෙ වුච්චන්ති මජ්ඣිමො කිලෙසා. කතම සුඤ්ඤො කිලෙසා? ඤාතිවිතකකා ජනපදවිතකකා අමරවිතකකා පරානුද්ද-
යතාපටිසඤ්ඤාතො විතකකා ලාභසකකාරසිලොකපටිසඤ්ඤාතො විතකකා අනවඤ්ඤාතපටිසඤ්ඤාතො විතකකා. ඉමෙ වුච්චන්ති සුඤ්ඤො කිලෙසා. තෙති ඔලාරිකෙති වා කිලෙසෙති මජ්ඣිමෙති වා කිලෙසෙති සුඤ්ඤෙති වා කිලෙසෙති න උපවිදෙය්‍ය, උපවාදං න කතරොසා, උපවාදකර කිලෙසෙ න කතරොසා, න ජනෙය්‍ය, න සඤ්ජොය්‍ය, න තිබ්බතොය්‍ය නාතිතිබ්බතොය්‍ය. උපවාදකර කිලෙසෙ පජගෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය ඛන්තකතරොසා අනාභං ගමෙය්‍ය. උපවාදකරෙති කිලෙසෙති ආරතො අස්ස පිරතො පටිපිරතො තිකඛතො තිස්සථො විපාමුතො විසඤ්ඤාතො විමරියදිකතො චෙතසා විහරොසා. භුගිඤ්ඤාති භුගිඤ්ඤාති කිමති වි. කථං අජබ්බතං වා ඛතිඤ්ඤා වා අජබ්බතඛතිඤ්ඤා වාති 'උපවාදං හික්ඛු න කතරොසා භුගිඤ්ඤාති.'

ගාමෙ ම නාහිසජ්ජෙය්‍යාති - කථං ගාමෙ සජ්ජති? ඉධ හික්ඛු ගාමෙ හිනිති සංසට්ඨා විහරති සහනඤ්ඤි සහසොකී සුඛිතො සුඛිතො දුක්ඛිතො දුක්ඛිතො. උපානොසු කිච්චකරණීයොසු අත්තනා චොයොසං ආපජ්ජති. එවමි ගාමෙ සජ්ජති. අථවා හික්ඛු පුබ්බත්තසමයං තිව්‍යාසනා පතාවිචරමාදිය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පපිසති අරක්ඛිතොනම් කායොන අරක්ඛිතාය වාචාය අරක්ඛිතොන විතොන අනුපට්ඨිතාය සත්තා අසංවුතෙති ඉද්දියෙති. සො තත්‍ර තත්‍ර සජ්ජති. තත්‍ර තත්‍ර ගණ්හාති. තත්‍ර තත්‍ර ඛජ්ඣති. තත්‍ර තත්‍ර අනියමසනං ආපජ්ජති. එවමි ගාමෙ සජ්ජති.

උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුභිකුචි - උපවාදකර කෙලයයෝ කවරහු ද යත්: සාද්ධිමත් වූ දිවැස් ඇති පරසින් දන්තා ඇතැම් මහණ බමුණු කෙනෙක් ඇත්තාහු ය. ඔහු දුර සිටියාහු ද දකිති. ලං වූවාහු ද නො පැනෙති. තමන්ගේ සිතින් අනුන්ගේ සිත දැන ගනිත්. සාද්ධිමත් වූ දිවැස් ඇති පරසින් දන්තා වූ ඥාතෘන්ද ද ඇත්තාහු ය. ඔහු දුර සිට ද දකිති. සමීප වූවාහු ද නො පැනෙති. තම සිතින් මෙරමා සිත ද දැන ගනිත්. ඔහු (කායදුඛාරිතාදි) ඖදාරික කෙලයයන්ගෙන් හෝ (කාමචිතකීදි) මධ්‍යම කෙලයයන්ගෙන් හෝ (ඥාතිවිතකීදි) සුක්‍ෂම කෙලයයන්ගෙන් හෝ උපවාද කරන්නාහු ය. ඖදාරික කෙලයයෝ කවරහු ද යත්: කායදුඛාරිතය වාග්දුඛාරිතය චිත්තදුඛාරිතය යන මොහු ඖදාරික කෙලයයෝ'යි කියනු ලැබෙත්. මධ්‍යම කෙලයයෝ කවරහු ද යත්: කාමචිතකී යැ ව්‍යාපාදචිතකී යැ විහිංසාචිතකී යැ යන මොහු මධ්‍යම කෙලයයෝ යි කියනු ලැබෙත්. සුක්‍ෂම කෙලයයෝ කවරහු ද යත්: ඥාතිවිතකී යැ ජනපදචිතකී යැ අමරචිතකී යැ පරානුද්‍යායා-ප්‍රතිසංසුක්‍ෂ්ණ වූ විතකී යැ ලාභයත්කාරකිනී ප්‍රතිසංසුක්‍ෂ්ණ වූ විතකී යැ අනවඥාත බව ප්‍රතිසංසුක්‍ෂ්ණ වූ විතකී යැ යන මොහු සුක්‍ෂමකෙලයයෝ යි කියනු ලැබෙත්. ඒ ඖදාරික කෙලයයන්ගෙන් හෝ මධ්‍යම කෙලයයන්ගෙන් හෝ සුක්‍ෂම කෙලයයන්ගෙන් හෝ 'න උපච්ඡෙදය, උපවාද නො කරන්නේ යැ, උපවාදකර කෙලයයන් නො කරන්නේ යැ, නො දතවන්නේ යැ, නුපදවන්නේ යැ, නො නිපදවන්නේ යැ, නො පහළ කරන්නේ යැ. උපවාදකර කෙලයයන් හරහේ යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විගතානත කරන්නේ යැ, අනභාවයට පමුණුවන්නේ යැ. උපවාදකර කෙලයයන්ගෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙසෙසින් වෙන් වූයේ වන්නේ යැ, තික්ඛුණේ තික්මැගියේ වෙසෙසින් ඔදුණේ නො යෙදුණේ විගතමය්‍යාද කළ සිතින් යුක්ත ව වාසය කරන්නේ යි. කුභිකුචි යනු: අධ්‍යාත්මයෙහි හෝ බාහ්‍යයෙහි හෝ අධ්‍යාත්මබාහ්‍යයෙහි හෝ කොති කිසිවෙක්හි කොතැනෙක්හි නුසි 'උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුභිකුචි' යනු වේ.

භාෂම ව ත්‍යාගියත්ථයා - කිසෙසින් ගමිහි ඇලෙයි යත්: මෙහි මහණ තෙම ගමිහි ගිහින් සමග සංසාර වැ වෙසෙයි, සමග සතුටු වනුයේ සමග යොක ඇතින් (මවුන්) සුඛිත කල්හි සුඛිත වූයේ දුඛිත කල්හි දුඛිත වූයේ වෙයි. උපන් කළසුතු කියා ඇති කල්හි තමා උපයෝගයට (කිසි කළ සුතු බවට) පැමිණෙයි. මෙසේත් ගමිහි ඇලෙයි. නොතොත් මහණ තෙම පොරවරුගෙහි හැදපෙරෙවැ පාසිවුරු ගෙන නො රක්තා ලද කයින් නො රක්තා ලද වචනයෙන් නො රක්තා ලද සිතින් යුක්ත වැ නො ඵලාභි සිටි සිහියෙන් අසංචර වූ ඉදුරන්ගෙන් යුක්ත වැ ගමට හෝ නියමිතවට හෝ පිඬු සිතා යෙයි. හෙතෙම ඒ ඒ අරමුණෙහි ඇලෙයි. ඒ ඒ අරමුණට පිවිසෙයි, ඒ ඒ අරමුණෙහි බැඳෙයි. ඒ ඒ අරමුණෙහි අනගමයකයට පැමිණේ. මෙසේත් ගමිහි ඇලෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථං භාමෙ න සජ්ජති ? ඉධ භික්ඛු භාමේ භික්ඛි අහංසවෙසා විහරති: න සහනඤ්ඤි න සහසොකි න පුබ්බතෙසු පුබ්බතො, න දුක්ඛතෙසු දුක්ඛතො. උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු න අත්තනා වෙය්‍යොගං ආරජ්ජති. එවමිති ගාමමි න සජ්ජති. අඵවා භික්ඛු පුබ්බතහසමයං නිව්‍යාසෙත්වා පත්තමි-වරමාදාය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පච්ඡිසති රක්ඛිතෙත්තව කාමෙත්ත රක්ඛිතාය වාචාය රක්ඛිතෙන විතෙතන උපවිසිතාය සතියා සංවුතෙති ඉද්දියෙති. සො තත්‍ර තත්‍ර න සජ්ජති. තත්‍ර තත්‍ර න ගණ්ඨාති. තත්‍ර තත්‍ර න බජ්ඣති. තත්‍ර තත්‍ර න අත්තබ්‍යසනං ආරජ්ජති. එවමිති භාමෙ න සජ්ජති. භාමෙ ච නාතිසජ්ජෙය්‍යාති ගාමෙ න සජ්ජෙය්‍ය න ගණ්ඨෙය්‍ය න බජ්ජෙය්‍ය න උලිබජ්ජෙය්‍ය. අභිඥා අස්ස අභවිතො¹ අමුච්ඡිතො අතජ්ජෙය්‍යපන්නා විතජ්ජෙය්‍යා විතජ්ජෙය්‍යා විතජ්ජෙය්‍යා -පෙ- බුභමිභුතන අත්තනා විහරෙය්‍යාති - භාමෙ ච නාතිසජ්ජෙය්‍ය.

ලාභකම්මා ජනං න ලපෙය්‍යාති - කතමා ලපනා ? ලාභසකාර-සිලොකසන්නිසිතිකස්ස පාරිච්ජස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස ආමිසවික්ඛුකස්ස ලොක-ධම්මකරුකස්ස යා පරෙසං ආලපනා ලපනා සලලපනා උලලපනා සමුලලපනා උත්තහනා සමුත්තහනා උක්කාවනා සමුක්කාවනා අනුපජිය-භාණිතා වාසුකම්මා වා චුක්කප්පාදා² පාරිභට්ටිතා පරිට්ඨිමංසිකතා. යා තස්ස සණ්ඨාවාසනා සබ්බලවාසනා සිප්පිලවාසනා අඵරුසවාසනා, අයං චුච්චති ලපනා, අපි ච ආර්ථිකාරණෙති ජනං ලපති: අත්තානං වා නිවං ධූපෙත්තො පරං උච්චං ධූපෙත්තො ජනං ලපති, අත්තානං වා උච්චං ධූපෙත්තො පරං නිවං ධූපෙත්තො ජනං ලපති. කථං අත්තානං නිවං ධූපෙත්තො පරං උච්චං ධූපෙත්තො ජනං ලපති ? 'තුමො මෙ ඛුපකාරු, අහං තුමො නිස්සාය ලභාමි විවරපිණ්ඩපාතසසනාසකතිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං. යෙපිමෙ අඤ්ඤා දදාං වා කාදාං වා මඤ්ඤානති, තුමො නිස්සාය තුමො සමපස්සන්නා. යමිති මෙ පුරුණං මාතෘපෙත්තකං නාමිධෙයං, තමිති මෙ අත්තාරතිතං. තුමෙති අහං ඤායාමි අසුකස්ස තුලුපකො අසුකාය තුලුපකො'ති. එවං අත්තානං නිවං ධූපෙත්තො පරං උච්චං ධූපෙත්තො ජනං ලපති. කථං අත්තානං උච්චං ධූපෙත්තො පරං නිවං ධූපෙත්තො ජනං ලපති ? 'අහං තුමාකං ඛුපකාරු, තුමො මං ආගමි බුද්ධං සරණං ගතා, ධම්මං සරණං ගතා, සංඝං සරණං ගතා, පාණාතිපාතා පටිපිටතා, අදික්කාදානා පටිපිටතා, කාමෙසු මිච්ඡාචාර පටිපිටතා, මුසාවාදා පටිපිටතා, පුරුමෙරගමිජ්ජපමාදවිධානා පටිපිටතා. අහං තුමාකං උදෙදුසං දෙමි. පරිපුච්ඡං දෙමි -

1. අභවිතො - සිමු. II. 987.

2. චුක්කප්පාදා - සිමු. II. චුක්කප්පාදා - PTS.

කිසසයින් ගම්හි නො දැලෙයි යත්: මේ සස්තෙහි මහණ තෙමේ ගම්හි හිඟින් හා අසංසාද වූයේ වෙතෙයි: සමග සතුටු නො වනුයේ සමග යොකි නො වනුයේ (ඔවුන්) සුවපත් කල්හි සුවපත් නො වනුයේ දුප්පත් කල්හි දුප්පත් නො වනුයේ වෙයි, උපන් කළයුතු කිස දැති කල්හි එය තමා විසින් කළ යුතු බවට නො පැමිණෙයි. මෙසේත් ගම්හි නො දැලෙයි. නොහොත් මහණ තෙමේ පෙරවැරැද්දකි හැදෑරුණුවැ පාසිවුරු ගෙන රක්තා ලද කාශ්ඨාරයෙන් යුක්ත වැ රක්තා ලද වාස්ඨාරයෙන් යුක්ත වැ රක්තා ලද මන්තාරයෙන් යුක්ත වැ එළැඹිසිටි සිහියෙන් සංවර කළ ඉදුරත් ගෙන් යුක්ත වැ ගම්ට හෝ නියම ගම්ට හෝ පිළි සිහා යෙයි. හෙතෙම ඒ ඒ අරමුණෙහි නො දැලෙයි. ඒ ඒ අරමුණෙහි නො පිවිසෙයි. ඒ ඒ අරමුණෙහි නො බැඳෙයි, ඒ ඒ අරමුණෙහි අත්‍යවශ්‍යසත්‍යයට නො පැමිණේ. මෙසේත් ගම්හි නො දැලේ. ශාමේ ච නාහිසජ්ජෙය්‍ය - ගම්හි නො දැලෙන්නේ යැ නො ගන්නේ යැ, නො බැඳෙන්නේ යැ, ගාත්තසින් නො බැඳෙන්නේ යැ. (රාගයෙන්) නො ගෙඩුණේ මුසපත් නො වූයේ නො මඬනා ලද්දේ වන්නේ යැ. පහවූ තාපණ දැතිගේ මහත තාපණ දැතිගේ වමනය කළ තාපණ දැතිගේ... ශ්‍රේණි වූ සිහින් යුක්ත වැ වාසය කරන්නේ නුසි 'ශාමේ ච නාහිසජ්ජෙය්‍ය' යනු මේ.

ලාභකම්මා ජනං න ලපයෙය්‍ය - 'ලපනා' කවරි ද යත්: ලාභසත්‍යා-රකිරිති දැනුරු කළ ලාභක ඉවුණ (-ආශා) දැති ඉවුණයෙන් මඬනා ලද ආමිසයෙහි ලොල් වූ (රූපාදි) ලාභකම්ම ගරු කොට වසන්නුයේ අත්‍යයත්ව යම් ආදියෙහි බිණීමෙන් ලපනයෙන් මොනවට බිණීමෙන් උසස් කොට බිණීමෙන් ගාත්තසින් උසස් කොට බිණීමෙන් උස් කොට බැඳීමෙන් ගාත්තසින් පුනපුනා බැඳීමෙන් උසස් කොට දක්වීමෙන් ගාත්තසින් උසස් කොට දක්වීමෙන් පුනපුනා ප්‍රිය වදන් කියන බවෙන් වැඩුවන දැති බවෙන් මුද්ගසුපය වැනි වචන දැති බවෙන් පරිහර (-දරුවන් තළවන) බවෙන් මෙරමා පිටුමස් කත බවෙන් වේ ද, එහි යම් මොළොක් වචන දැති බවෙන් සිලුටු වචන දැති බවෙන් ලිහිල් වචන දැති බවෙන් මිහිරි වචන දැති බවෙන් වේ ද, මෝ 'ලපනා' යයි කියනු ලබයි. තවද දෙ කරුණකින් ජනයාට බෙණෙයි: තමා හෝ පහත් කොට තබමින් මෙරමා උස් කොට තබමින් ජනයාට බෙණෙයි, තමා හෝ උස් කොට තබමින් මෙරමා පහත් කොට තබමින් ජනයාට බෙණෙයි. කියෙයින් තමා නිව කොට තබමින් පරා උච්ච කොට තබමින් ජනලපනය කෙරෙයි යත්: 'තෙපි මට බොහෝ උපකාර දැතියව, මම තොප නිසා සිවුරු පිණිපාත සෙනසුත් බෙහෙසත්පිරිකර ලැබෙමි, මේ අත්ත ද දෙන්නට හෝ කරන්නට හෝ සිතත් තමි, තොප නිසා තොප බලමින් (දෙන්නට සිතති) පැරණි මවු පියන් සතු මාගේ යම් තමෙක් වී නමි: මාගේ ඒ තම ද වැඩිණි, තොප හෙතු කොටගෙන මම 'අනුචල්ලයේ කුළුපය යැ, අනුචල්ලයේ කුළු-පය යැ'යි ප්‍රකට වෙමි. මෙසෙයින් තමා නිව කෙරෙමින් පරා උසස් කෙරෙමින් ජනලපනය කෙරෙයි. කියෙයින් තමා උසස් කෙරෙමින් පරා පහත් කෙරෙමින් ජනලපනය කෙරෙයි යත්: 'මම තොපට බොහෝ උපකාර යෙමි, තෙපි මා කරා අවුත් බුදුන් සරණ ගියව, දහම සරණ ගියව, අයුත් සරණ ගියව, ප්‍රාණවධයෙන් වැලැක්කවු යැ, අදහනාදනයෙන්-කාමිකත්‍යාචාරයෙන් - මාභාවාදයෙන් - මදප්‍රමාදයට කාරණ වූ රතමේර පිමෙන් වැලැක්කවු යැ, මම තොපට උදෙස් දෙමි, පරිපාච්ඡා දෙමි-

උපොයථං ආවික්ඛාමි. නවකමමං අධිට්ඨාමි. අථ ච පන තුමෙහ මං උජ්ඣාසා අඤ්ඤා සක්කාරථ ගරුකරෙථ මානෙථ සුඡෙජථා'ති එවමි අත්තානං. උච්චං ඨපෙතො පරං තිච්චං ඨපෙතො ජනං ලබති. ලාභකමිඝා ජනං හි ලපසෙය්‍යාති ලාභහෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණා ලාභාභිතිබ්බතති යා ලාභං පරිපාචෙන්නා ජනං න ලපෙය්‍ය ලපනං පජ්ඣෙය්‍ය, මිත්තොදෙය්‍ය ඛ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, ලපනා ආරතො අස්ස පිරිතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො මිසාමුත්තො විසඤ්ඤායො, මිමිරියාදිකතෙන චේතසා මිහරෙය්‍යාති - ලාභකමිඝා ජනං න ලපෙය්‍ය.

තෙනාග හගවා;

“කයවික්කයෙ න තිට්ඨෙය්‍ය
උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චි,
ගාමෙ ච තාභිසජ්ජෙය්‍ය
ලාභකමිඝා ජනං න ලපෙය්‍ය”ති.

14 - 16

න ච කප්පිකො සියා භික්ඛු
න ච වාචං පසුත්තං¹ හාසෙය්‍ය,
පාගබ්භියං න සිකෙඛිය
කථං විහ්‍යාභිකං න කථෙය්‍ය.

න ච කප්පිකො සියා භික්ඛුති - ඉන්ධකපච්චා කප්පි හොති විකප්පි. හො කප්පති විකප්පති “අභමයමි සීලසම්පන්නො’ති වා, වතසම්පන්නො’ති වා, සීලබ්බතසම්පන්නො’ති වා, ජාතියා වා ගොත්තන වා කොලපුත්තියෙත වා වණ්ණපොකධරතාය වා ධනෙන වා අපජ්ඣිකෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිගාතෙන වා අඤ්ඤාතරෙත වා වජ්ජිතා, උච්චා කුලා පබ්බජ්ජොති වා මහාභොගකුලා පබ්බජ්ජොති වා උලාරගොගකුලා පබ්බජ්ජොති වා, සුත්තානතිකොති වා විතසධරෙති වා ධම්මකපිකොති වා ආරඤ්ඤිකොති වා - පෙ-නෙවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤායතනසම්පත්තියා ලාභීති වා” කප්පති විකප්පති. එවං න කප්පෙය්‍ය න විකපෙය්‍ය, කප්පනං පජ්ඣෙය්‍ය මිත්තොදෙය්‍ය ඛ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය. කප්පනා ආරතො අස්ස පිරිතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො මිසාමුත්තො විසඤ්ඤායො, මිමිරියාදි-කතෙන චේතසා මිහරෙය්‍යාති - න ච කප්පිකො සියා භික්ඛු.

1. පසුත්තං - ස. පසුතං - සු.

පොහොස පවසමි, නවහමිති පිහිට වෙමි. එතෙකු දු වත් තෙපි මා හැර පියා අනුතව සත්කාර කරව, ගරු කරව, බුහුමත් කරව, පුදව'යි මේසේත් තමා උසස් කෙරෙමින් පරා පහත් කෙරෙමින් ජනලපනය කෙරේ. ලාභකමිත්‍ය ජනං න ලපයෙය්‍ය - ලාභ හෙතුයෙන් ලාභප්‍රත්‍යයෙන් ලාභ කාරණයෙන් ලාභ උපදවනු පිණිස ලාභ වඩනුයේ ජනලපනය නො කරන්නේ යැ, ලපනය කරන්නේ යැ දුරු කරන්නේ යැ විගතාන්ත කරන්නේ යැ අනභාවයට පමුණුවන්නේ යැ. ලපනයෙන් දුරු වූයේ වෙත් වූයේ භාත්පසින් වෙත් වූයේ වන්නේ යැ, තික්මුණේ තික්මැහිගේ වෙසෙසින් මිදුණේ නො යෙදුණේ විගතමය්‍යාද කළ සිතින් යුක්ත වැ වාසය කරන්නේ නුසි 'ලාභකමිත්‍ය ජනං න ලපයෙය්‍ය' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“කය මිකකමෙය න තිවෙඩියා -පෙ- ලාභකමිත්‍ය ජනං න ලපයෙය්‍ය”යි

14 - 16

මහණ තෙමේ ආත්මවණීතා කරන්නෙක් නො ද වන්නේ යැ, ප්‍රත්‍යය සදහා යොදන ලද බසක් නො ද කියන්නේ යැ, (කායාදි) බුහුටබැවිහි නො හැසිරෙන්නේ යැ, විමුච්ඡික කථාව නො කියන්නේ යි.

න ව කප්පිකො සියා භික්ඛු - මෙහි කිසිවෙක් කප්පන විකප්පන (-ආත්මවණීතාව) කරන්නේ වෙයි. හෙතෙම කප්පනය විකප්පනය කෙරෙයි: 'මම ශීලසම්පන්නයෙමි හෝ චුතසම්පන්නයෙමි හෝ ශීලචුත-සම්පන්නයෙමි හෝ ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ කුලපුත් බැවින් හෝ පැහැපත් සිරුරු ඇති බැවින් හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කම්මයතනයෙන් හෝ ශිල්පයෙන් හෝ විද්‍යාවෙන් හෝ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභාවයෙන් හෝ අත්‍යතරාත්‍යතර වස්තුවකින් හෝ උසස් කුලයෙන් පැවිදි වූයෙමි' හෝ ගැහැවිමහසල්කුලයෙන් පැවිදි වූයෙමි හෝ බොහෝ සැපත් ඇති කුලයෙන් පැවිදි වූයෙමි හෝ සෞත්‍රාන්තිකයෙමි හෝ විනයධරයෙමි හෝ ධර්මකපිකයෙමි හෝ ආරණ්‍යකයෙමි හෝ...භතවයඤ්ඤා-තාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිලාභි වෙමි හෝ' තමාගේ ගුණ කියයි, වෙසෙසින් කියයි. මේසේ සිය ගුණය නො කියන්නේ යැ, වෙසෙසින් නො කියන්නේ යැ, ගුණ කිමි හරහේ යැ දුරු කරන්නේ යැ විගතාන්ත කරන්නේ යැ, අනභාවයට පමුණුවන්නේ යැ. ගුණ කථනයෙන් දුරු වූයේ වෙත් වූයේ වෙසෙසින් වෙත් වූයේ වන්නේ යැ. තික්මැහිගේ ප්‍රතිණ වූයේ වෙසෙසින් මිදුණේ විශෝග වූයේ විගතමය්‍යාද කළ සිතින් යුක්ත වැ වාසය කරන්නේ නුසි 'න ව කප්පිකො සියා භික්ඛු' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න ච චාමං සසුන්තං භාසෙය්‍යාති - තතමා පසුත්තවාමා? ඉධෙකච්චො විවරපසුත්තං වාමං භාසති, පිණ්ඩපාතපසුත්තං වාමං භාසති, සෙනාසනපසුත්තං වාමං භාසති, ගිලානපච්චයහෙසස්පරික්කාරපසුත්තං වාමං භාසති. අයමපි වුච්චති පසුත්තවාමා. අථ වා විවරහෙතු පිණ්ඩපාත හෙතු සෙනාසනහෙතු ගිලානපච්චයහෙසස්පරික්කාරහෙතු සච්චමපි භණති, මුසාපි භණති, පිසුනමපි භණති, අපිසුනමපි භණති, ඵරුසමපි භණති, අථරුසමපි භණති, සමථස්සලාපමපි භණති, අසමථස්සලාපමපි භණති, මනනාපි වාමං භාසති. අයමපි වුච්චති පසුත්තවාමා. අථවා, පසන්නා-විතොනා පරෙසං ධම්මං දෙසෙති: 'අහො, වත මෙ ධම්මං සුඤ්ඤං, සුඤ්ඤං ච ධම්මෙ පසිද්දෙය්‍යං, පසන්නා ච මෙ පසන්නාකාරං කරෙය්‍යං'නති. අයමපි වුච්චති පසුත්තවාමා. න ච චාමං සසුන්තං භාසෙය්‍යාති - අනන්තමසො ධම්මදෙසනං වාමං උපාදය පසුත්තවාමං න භාසෙය්‍ය, න කප්පෙය්‍ය, න භණ්ණෙය්‍ය, න දීප්පෙය්‍ය, න වොසරෙය්‍ය, පසුත්තං වාමං පඡ්භෙය්‍ය, විතොදෙය්‍ය, බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය, අනනාවං ගමෙය්‍ය, පසුත්තවාමාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්කන්තො නිස්සමො විප්පමුත්තො විසංඝුත්තො විමර්ශාදිකතෙන චේතසා විහරෙය්‍යාති- න ච වාමං පසුත්තං භාසෙය්‍ය.

පාගබ්භියං න සිග්ගකියාති - 'පාගබ්භිය'නති තිණ්ණ පාගබ්භියාති: කාසිකං පාගබ්භියං, වාචසිකං පාගබ්භියං, චේතසිකං පාගබ්භියං. කතමං කාසිකං පාගබ්භියං? ඉධෙකච්චො සඤ්ඤානොපි කාසිකං පාගබ්භියං දෙසෙති, ගණගතොපි කාසිකං පාගබ්භියං දෙසෙති, භොජනසාලායපි කාසිකං පාගබ්භියං දෙසෙති, ජනනාසරෙපි කාසිකං පාගබ්භියං දෙසෙති, උදකතින්ථෙපි කාසිකං පාගබ්භියං දෙසෙති, අනතරසරං පටිසන්තොපි කාසිකං පාගබ්භියං දෙසෙති, අනතරසරං පටිට්ඨොපි කාසිකං පාගබ්භියං දෙසෙති.

කථා සඤ්ඤානො කාසිකං පාගබ්භියං දෙසෙති? ඉධෙකච්චො සඤ්ඤානො අවිනිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු සංචයනොපි තිට්ඨති, සංචයනොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති, උච්චෙපි ආසෙන නිසීදති, සසීසං පාරුපිත්තොපි නිසීදති, සීතකොපි භණති, බාහාවිකේඛපකොපි භණති. එවං සඤ්ඤානො කාසිකං පාගබ්භියං දෙසෙති.

කථා ගණගතො කාසිකං පාගබ්භියං දෙසෙති? ඉධෙකච්චො ගණ-ගතො අවිනිකාරකතො ථෙරානං භික්ඛුනං අනුපාහනානං වඩක-මනනානං සඋපාහනො වඩකමති, භීවෙ වඩකමෙ වඩකමනනානං උච්චෙ වඩකමෙ වඩකමති, ඡමොය වඩකමනනානං වඩකමෙ වඩකමති, සංචයනොපි තිට්ඨති, සංචයනොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති, උච්චෙපි ආසෙන නිසීදති. සසීසං පාරුපිත්තොපි නිසීදති. සීතකොපි භණති. බාහාවිකේඛපකොපි භණති. එවං ගණගතො කාසිකං පාගබ්භියං දෙසෙති.

න ච වාචං පසුතතං භාෂෙය්‍යං - ප්‍රසුතතවාචා කචරී ද යත්: මෙහි කිසිවෙක් විවරප්‍රසුතත වූ වචන කියයි, පිණ්ඩපාතප්‍රසුතත වචන කියයි, සෙනාසනප්‍රසුතත වචන කියයි, ගිලන්පසබෙහෙසත්පිරිකර හා යෙදුණු වචන කියයි. මෙ ද ‘පසුතතවාචා’ යි කියනු ලබයි. නොහොත් සිවුරු හෙතෙයන් පිණ්ඩපාත හෙතෙයන් සෙනාසන හෙතෙයන් ගිලන්පස බෙහෙසත්පිරිකර හෙතෙයන් සැබව ද කියයි, බොරු ද කියයි, පිසුනු ද කියයි, නොපිසුනු ද කියයි, රච්ඛස් ද කියයි, කොරච්ඛස් ද කියයි, සිස් වදන් ද කියයි, නොසිස් වදන් ද කියයි, නුවණින් දන ද වචන කියයි. මෙ ද ‘පසුතතවාචා’ යි කියනු ලබයි. නොහොත් පහත් සිතැති ව දනුනට දහම් දෙසයි: ‘මා තේ දහම් අසන්නාහු නම් ඉතා යෙහෙක, අසා දහම්හි පහදනාහු නම් යෙහෙක, පැහැදුණාහු පඬුරු එළවන්නාහු නම් යෙහෙකැ යි. මෙ ද ‘පසුතතවාචා’ යි කියනු ලබයි. න ච වාචං පසුතතං භාෂෙය්‍යං-යටත් පිරිසෙසින් දමිදෙසුම් වචනය යටත් ප්‍රසුතත වචනය නො පවසන්නේ යැ නො කියන්නේ යැ නො බණන්නේ යැ නො දක්වන්නේ යැ නො වහරන්නේ යැ. ප්‍රසුක්ත වචනය හරහේ යැ දුරු කරන්නේ යැ විභානා කරන්නේ යැ අනාචාරයට පමුණුවන්නේ යැ. ප්‍රසුක්ත වචනයෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙසෙසින් වෙන් වූයේ වන්නේ යැ. නික්මැගියේ පහවැගියේ වෙසෙසින් මිදුණේ විභංගුක්ත වූයේ විමසාදිකාන සිතින් යුක්ත වැ වාසය කරන්නේ යැ’යි ‘න ච වාචං පසුතතං භාෂෙය්‍යං’ යනු වේ.

සාහසිකං න සිකෙහිසං - ‘පාහසික’ නමි: ප්‍රාගල්භ්‍යා තුනෙකි: කාසික ප්‍රාගල්භ්‍යා යැ වාචසික ප්‍රාගල්භ්‍යා යැ වෛතසික ප්‍රාගල්භ්‍යා යැ යි කියයි. කාසික ප්‍රාගල්භ්‍යා කචරු යත්: මෙහි කිසිවෙක් සහමැදට ගියේ ද කාසික ප්‍රාගල්භ්‍යා (-නො සරුප් බව) දක්වයි, ගණමැදට ගියේ ද කාසික වූ නො සරුප් බව දක්වයි, බොජුන්හලට ගියේ ද කාසික නො සරුප් බව දක්වයි, ගිනිහල්හි ද කාසික නො සරුප් බව දක්වයි, දිය තොට ද කාසික නො සරුප් බව දක්වයි, ඇතුළුගමට පිවිසෙනුයේ ද කාසික නො සරුප් බව දක්වයි, ඇතුළුගමට පිවිසියේ ද කාසික නො සරුප් බව දක්වයි.

කිසෙසින් සහමැදට ගියේ කාසික නො සරුප් බව දක්වා ද යත්: මෙහි කිසිවෙක් සහමැදට ගියේ බුහුමන් රහිත වැ සථික භික්ෂුන් ගට- මිනු දු සිටි, ගටමිනු දු හිඳී, ඉදිරියෙහි දු සිටි, ඉදිරියෙහි දු හිඳී, උසස්- නෙහි දු හිඳී, හිස වසා පෙරෙවැගෙන ද හිඳී, සිට ද බෙණෙයි, අත් සල- මිනු දු බෙණෙයි. මෙසේ සහමැදට ගියේ කාසික නො සරුප් බව දක්වයි,

කිසෙසින් ගණමැදට ගියේ කාසික නො සරුප් බව දක්වා ද යත්: මෙහි කිසිවෙක් ගණමැදට ගියේ බුහුමන් රහිත වැ සථික භික්ෂුන් වහන් නැති වැ සක්මන් කරද්දී වහන් ඇති වැ සක්මන් කෙරෙයි, පහත් සක්මනෙහි සක්මන් කරද්දී උසස් සක්මනෙහි සක්මන් කෙරෙයි, පිසමි බීමැ සක්මන් කරද්දී සක්මනෙහි සක්මන් කෙරෙයි, ගටමිනි දු සිටි, ගටමිනු දු හිඳී, ඉදිරියෙහි දු සිටි, ඉදිරියෙහි දු හිඳී, උසස්- නෙහි දු හිඳී, හිස වසා පෙරෙවැ ද හිඳී, සිට ද බෙණෙයි, අත් සලංඳා ද බෙණෙයි, මෙසේ ගණමැදට ගියේ කාසික නො සරුප් බව දක්වයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථං තොජ්ඣසාලාය කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති? ඉධෙකච්චො තොජ්ඣසාලාය අවිහරිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනුපබ්ඡ් නිසිද්ති, තච්චෙ පි භික්ඛු ආසනෙන පටිබාහති, ඝට්ටයනොපි තිට්ඨති, ඝට්ටයනොපි නිසිද්ති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසිද්ති, උච්චෙ පි ආසනෙන නිසිද්ති, සසිං පාරුපිත්ථාපි නිසිද්ති, සිතකොපි ගණති, බාහාවිකෙවපපකාපි ගණති. එවං තොජ්ඣසාලාය කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති.

කථං ජන්තාඝරෙ කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති? ඉධෙකච්චො ජන්තාඝරෙ අවිහරිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ටයනොපි තිට්ඨති, ඝට්ටයනොපි නිසිද්ති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසිද්ති, උච්චෙ පි ආසනෙන නිසිද්ති, අනාපුච්ඡාපි කට්ඨං පක්ඛිපති, අනාපුච්ඡාපි ආරං පිදගති. එවං ජන්තාඝරෙ කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති.

කථං උදකතිත්ථෙ කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති? ඉධෙකච්චො උදකතිත්ථෙ අවිහරිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ටයනොපි ඔතරති, පුරතොපි ඔතරති, ඝට්ටයනොපි නභායති¹ පුරතොපි නභායති, උපරිතොපි නභායති, ඝට්ටයනොපි උතතරති, පුරතොපි උතතරති, උපරිපි උතතරති. එවං උදකතිත්ථෙ කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති.

කථං අන්තර්ඝරං පටිසන්තො කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති? ඉධෙකච්චො අන්තර්ඝරං පටිසන්තො අවිහරිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු ඝට්ටයනොපි ගච්ඡති, පුරතොපි ගච්ඡති. මොක්ඛමමපි ථෙරුතං භික්ඛුතං පුරතො පුරතො ගච්ඡති. එවං අන්තර්ඝරං පටිසන්තො කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති.

කථං අන්තර්ඝරං පටිථෙඨා කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති? ඉධෙකච්චො අන්තර්ඝරං පටිථෙඨා ‘ත පටිසථ’² හනොති වුච්චමිනො පටිසති. ‘ත තිට්ඨථ හනොති’ වුච්චමිනො තිට්ඨති. ‘ත නිසිද්ථ හනොති’ වුච්චමිනො නිසිද්ති. අනොකාසමපි පටිසති, අනොකාසෙපි³ තිට්ඨති, අනොකාසෙපි නිසිද්ති. යාතිපි තාති ගොනති කුලානං ඔවරකාති ගුලානා ව පටිච්ඡන්තාති ව යත් කුලිඤ්ඤො කුලගිතරො⁴ කුලපුණ්ණායො කුලකුමාරිසො නිසිද්දන්ති, තත්ථපි සගසා පටිසති. කුමාරකස්සපි සිසං⁵ පරමිසති. එවං අන්තර්ඝරං පටිථෙඨා කායිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති. ඉදං කායිකං පාගබ්භියං.

කතම් වාචසිකං පාගබ්භියං? ඉධෙකච්චො සම්මගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති, ගණගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති, අන්තර්ඝරං පටිථෙඨාපි වාචසිකං පාගබ්භියං දුසෙය්ති.

1. නභායති - මජ්ඣ. PTS. 2. පටිස - මජ්ඣ. සිමු. II PTS.

3. අනොකාසෙපි - සිමු. II. 4. කුලගිතරො - සිමු. II.

5. කුමාරකස්ස සිසමපි - මජ්ඣ. සිමු. II.

කිසිවක් බොජුන්හැරූ කාසික නොසරුප්බව දක්වා ද යත්: මෙහි කිසිවෙක් බොජුන්හැරූ බුහුමන් රහිත වූයේ සංවිතර් හිසකින් මැදට පිවිස ගිනි, නවක හිසකින් ද අසුනෙන් බැහැර කෙරෙයි, ගවමිත්ත ද සිටි, ගවමිත්ත ද හිඳි, ඉදිරියෙහි ද සිටි, ඉදිරියෙහි ද හිඳි, උසස්තෙහි ද හිඳි, සිය වසා පෙරෙවැගෙන ද හිඳි, සිට ද බෙණෙයි, අත් සලසලා ද බෙණෙයි. මෙසේ බොජුන්හැරූ කාසික නොසරුප් බව දක්වයි.

කිසිවක් ගිනිහල්හි කාසික ප්‍රාගල්භ්‍යය දක්වා ද යත්: මෙහි කිසිවෙක් ගිනිහල්හි බුහුමන් රහිත වූ සංවිතර් හිසකින් ගවමිත්ත ද සිටි, ගවමිත්ත ද හිඳි, ඉදිරියෙහි ද සිටි, ඉදිරියෙහි ද හිඳි, උසස්තෙහි ද හිඳි, නොපිළිවිසැ දර බවයි, නොපිළිවිසැ දෙර පියයි. මෙසේ ගිනිහල්හි කාසික ප්‍රාගල්භ්‍යය දක්වයි.

කිසිවක් දියතොටු කාසික නොසරුප්බව දක්වා ද යත්: මෙහි කිසිවෙක් දියතොටු බුහුමන් නැති වූ සංවිතර් හිසකින් ගවමිත්ත ද (තොටට) බසි, ඉදිරියෙහි ද බසි, ගැටෙමිත්ත ද නහයි, ඉදිරියෙහි ද නහයි, උඩුගත ද නහයි, ගැටෙමිත්ත ද ගොඩ නහි, ඉදිරියෙහි ද ගොඩ නහි, උඩතොටුහි ද ගොඩ නහි. මෙසේ දියතොටු කාසික නොසරුප්බව දක්වයි.

කිසිවක් ඇතුළුගමට වදනේ කාසික නොසරුප්බව දක්වා ද යත්: මෙහි කිසිවෙක් ඇතුළුගමට පිවිසෙනුයේ බුහුමන් රහිත වූ සංවිතර් හිසකින් ගවමිත්ත ද යෙයි, ඉදිරියෙහි ද යෙයි, පසු කොට ද සංවිතර් හිසකින් ඉදිරියෙහි යෙයි. මෙසේ ඇතුළුගමට පිවිසෙනුයේ කාසික නොසරුප්බව දක්වයි.

කිසිවක් ඇතුළුගමට පිවිසියේ කාසික නොසරුප්බව දක්වා ද යත්: මෙහි කිසිවෙක් ඇතුළුගමට පිවිසියේ 'නො යව වහන්සැ'හි කියනු ලබනුයේ පිවිසෙයි, 'නො සිටිනු මැනවැ වහන්සැ'හි කියනු ලබනුයේ සිටි, 'නො ගිනිනු මැනවැ වහන්සැ'හි කියනු ලබනුයේ හිඳි, අනවකාශ ව ද පිවිසෙයි, අනවකාශයෙහි ද සිටි, අනවකාශයෙහි ද හිඳි. කුලසත්‍රීන් කුලසත්‍රීන් කුලසත්‍රීන් කුලසත්‍රීන් හිඳිනා පිළිසන් වූ (අත්‍යයන් ගෙන්) පිළිසන් කරන ලද කුලසත්‍රීන් යහන්ගෙවල් වෙත් නම් එහි ද සැඟවී වැ පිවිසෙයි. ලදුරුවන්ගේ හිස ද පිටමදී. මෙසේ ඇතුළුගමට පිවිසියේ කාසික නොසරුප්බව දක්වයි. මේ කාසික ප්‍රාගල්භ්‍යය යයි.

වෘත්තීය ප්‍රාගල්භ්‍යය කවරු යත්: මෙහි කිසිවෙක් සහමැදට හිසේ ද වෘත්තීය නොසරුප්බව දක්වයි, ගණමැදට හිසේ ද වෘත්තීය නොසරුප්බව දක්වයි, ඇතුළුගමට හිසේ ද වෘත්තීය නොසරුප්බව දක්වයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථං සඛ්භගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්ති ? ඉධෙකච්චො සඛ්භගතො අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනාපුච්ඡා වා අනජ්ඣිවෙඨා වා ආරාමගතානං භික්ඛුනං ධම්මං භණ්ති. පඤ්ඤාං වික්ඛෙජ්ජති. පාතිමොතඛං උද්දිසති. සීතකොපි භණ්ති. බාහාවිකේඛපකොපි භණ්ති. එවං සඛ්භගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්ති.

කථං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්ති ? ඉධෙකච්චො ගණ-ගතො අවිතතිකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛු අනාපුච්ඡා වා අනජ්ඣිවෙඨා වා ආරාමගතානං භික්ඛුනං ධම්මං භණ්ති. පඤ්ඤාං වික්ඛෙජ්ජති. සීතකොපි භණ්ති. බාහාවිකේඛපකොපි භණ්ති. ආරාමගතානං භික්ඛුනිනං උපාසකානං උපාසිකානං ධම්මං භණ්ති. පඤ්ඤාං වික්ඛෙජ්ජති. සීතකොපි භණ්ති. බාහාවිකේඛපකොපි භණ්ති. එවං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්ති.

කථං අන්තර්ගරං පච්චෙඨා වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්ති ? ඉධෙකච්චො අන්තර්ගරං පච්චෙඨා ඉත්ථං වා කුමාරිං වා එවමානං ඉත්තනාමෙ, ඉත්ථං ගොතෙත, කිං අජි ? යාගු අජි ? ගතතං අජි ? බාදනියං අජි ? කිං පිට්ඨොම ? කිං භුඤ්ජොම ? කිං බාදිකොම ? කිං වා අජි කිං වා මෙ දසොපාති විපාලපති. එවං අන්තර්ගරං පච්චෙඨා වාචසිකං පාගබ්භියං දසෙය්ති. ඉදං වාචසිකං පාගබ්භියං.

කතමං චේතසිකං පාගබ්භියං ? ඉධෙකච්චො න උච්චාකුලා පබ්බජිතො සමානො උච්චාකුලා පබ්බජිතෙත සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන, න මහාගොගකුලා පබ්බජිතො සමානො මහාගොගකුලා පබ්බජිතෙත සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන, න උලාරගොගකුලා පබ්බජිතො සමානො උලාරගොගකුලා පබ්බජිතෙත සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන. න පුත්තනනිකො සමානො පුත්තනනිකෙත සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන, න විතයධාරි සමානො, න ධම්මකච්ඡො සමානො, න ආරඤ්ඤිකො සමානො, න පිණ්ඩපාතිකො සමානො, න පංසුකුලිකො සමානො, න තෙවිච්චිකො සමානො, න සපදනවාරිකො සමානො, න බලපච්ඡාගතතිකො සමානො, න නෙසජ්ජිකො සමානො, න යථාසන්ධිකඛො සමානො යථාසන්ධිකෙත සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන. න පඨමස්ස කුතස්ස ලාභී සමානො පඨමස්ස කුතස්ස ලාභීනා සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන. න දුතියස්ස කුතස්ස - න තතියස්ස කුතස්ස - න චතුසස්ස කුතස්ස ලාභී සමානො න අකාසානඤ්ඤාගතනසමාපත්තියා ලාභී සමානො - න විඤ්ඤාණඤ්ඤාගතනසමාපත්තියා - න අකිඤ්ඤාගතනසමාපත්තියා - න තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාගතනසමාපත්තියා ලාභී සමානො තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාගතනසමාපත්තියා ලාභීනා සද්ධිං සද්දිසං අත්තානං කුරෙති විතෙතන. ඉදං චේතසිකං පාගබ්භියං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කිසෙයින් සහමාදුට ගිණේ වාචසික නොසරුප්බව දක්වා ද යත්: මෙහි කිසිවක් සහමාදුට ගිණේ බුහුමන් රහිත වූ ස්වර්ග භික්ෂුන් නොපිළිවිසූ හෝ නොඇණවන ලද වූ හෝ අරමට ගිය භික්ෂුන්ට බණ කියයි, පැන විසඳයි, පාමොක් උදෙසයි, සිටගෙන ද බෙණෙයි, අත් සලසලා ද බෙණෙයි. මෙසෙයින් සහමාදුට ගිණේ වාචසික නොසරුප්බව දක්වයි.

කිසෙයින් ගණමාදුට ගිණේ වාචසික නොසරුප්බව දක්වා ද යත්: මෙහි කිසිවක් ගණමාදුට ගිණේ බුහුමන් රහිත වූ ස්වර්ග භික්ෂුන් නොපිළිවිසූ හෝ නොඇණවන ලද වූ හෝ අරමට ගිය භික්ෂුන්ට බණ කියයි, පැන විසඳයි, සිටගෙන ද බෙණෙයි, අත් සලසලා ද බෙණෙයි. ...අරමට ගිය මෙහෙණෙනට - උච්ඡුචන්ද - උච්චසිතනට බණ කියයි, පැන විසඳයි, සිටගෙන ද බෙණෙයි, අත් සලසලා ද බෙණෙයි. මෙසෙයින් ගණමාදුට ගිණේ වාචසික නොසරුප්බව දක්වයි.

කිසෙයින් ඇතුළතමට පිවිසියේ වාචසික නොසරුප්බව දක්වා ද යත්: මෙහි කිසිවක් ඇතුළතමට පිවිසියේ ගැහැනියකට හෝ කුමරියකට හෝ මෙසේ කියයි: 'මේ තම ඇත්තිය, මේ ගොත් ඇත්තිය, කුමක් ඇදී ද? කැඳ ඇදී ද? බත් ඇත් ද? කැපුතු ඇත් ද? කුමක් බොත්තමෝ ද? කුමක් වලඳන්නමෝ ද? කුමක් කන්නමෝ ද? කුමක් හෝ ඇත් ද? කුමක් හෝ මට දෙවූ ද? යි' නත් දෙබසි. මෙසේ ඇතුළතමට පිවිසියේ වාචසික නොසරුප්බව දක්වයි. මේ වාචසික ප්‍රාගල්භ්‍යය යි.

වෛතසික ප්‍රාගල්භ්‍යය කවරු යත්: මෙහි කිසිවක් උසස් කුලයෙන් නොපැවිදි වූයේ උසස් කුලයෙන් පැවිදි වූවු සමග සිටින් තමා සදායක කෙරෙයි. ගැහැවිමනසල්කුලයෙන් නොපැවිදි වූයේ ගැහැවිමනසල්කුලයෙන් පැවිදි වූවකු සමග සිටින් තමා සමාන කෙරෙයි. බොහෝ සැපත් ඇති කුලයෙන් නොපැවිදි වූයේ බොහෝ සැපත් ඇති කුලයෙන් පැවිදි වූවකු හා සිටින් තමා සමාන කෙරෙයි. සෞත්‍රානික නොවූයේ සූත්‍රානායෙහි යෙදුණු හා සිටින් තමා සමාන කෙරෙයි. විනයධර නොවූයේ - බමිකපික නොවූයේ - ආරණ්‍යක නොවූයේ - පිණ්ඩපාතික නොවූයේ - පංගුකුලික නොවූයේ - භෙත්විට්ඨික නොවූයේ - සපදානවාරික නොවූයේ - බලපච්ඡාසනාතික නොවූයේ - තෙතස්සික නොවූයේ - සමාසනාසිකාතික නොවූයේ - යථාසනා - නිකායික ඇත්තකු හා සිටින් තමා සමාන කෙරෙයි. ප්‍රථමධ්‍යානලාභී නොවූයේ ප්‍රථමධ්‍යානලාභී වූවකු හා සිටින් තමා සමාන කෙරෙයි. ද්විතීයධ්‍යානලාභී නොවූයේ - තෘතීයධ්‍යානලාභී නොවූයේ - චතුර්ත්වර්තලාභී නොවූයේ - ආකාසානකුචායනනාසමාපත්තිලාභී නොවූයේ - විඤ්ඤාණඤ්ඤායනනාසමාපත්තිලාභී නොවූයේ - ආකිඤ්ඤායනනාසමාපත්තිලාභී නොවූයේ - නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනාසමාපත්තිලාභී නොවූයේ - නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා - යනනාසමාපත්තිලාභී වූවකු හා සිටින් තමා සමාන කෙරෙයි. මේ වෛතසික ප්‍රාගල්භ්‍යය යි.

පාලකයෙකු හා සමාජයෙහි - පාලකයා හා සමාජයෙහි නිවැරදි
නිදර්ශනය හා සම්මතයන් හා සම්මත විකල්පය, පාලකයා පරිපාලනය
විකල්පය බලාපොරොත්තු වන්නා වූ ගණය, පාලකයා ආරම්භ
අයුතු වන්නා පරිපාලනය නිවැරදිව නිසිවිට පිළිගැනීම. විකල්පයකට
විමර්ශනයකින් පිළිගැනීම - පාලකයා හා සමාජය.

කඩා විශ්වාසයක් හා භාවයෙන් - කතුවා විශ්වාසයක් කඩා? ඉංග්ලන්තයේ ඒවරුදී කඩා නැතත් හොඳින් හා නිසි ඉඩකඩකින් ආප්තයක් පො-නිකොට්ටි වා සුව පහසුකම් වුනත් හොඳ නැතිවත්: “විශ්වාසයක් බොහෝමයක් කඩා සිටි කඩාබාහුල්ලා පාවිසිනි, කඩාබාහුල්ලා සිටි උඩුවක්, උඩුවක් අසංවිත, අසංවිතයක් ආරා විතක් සමාගිනා”යි. a

[illegible]

စောစောပင် ယဇ်ဦး

“ආ ව කැපීමේ සිය භික්ෂු
න ව වාව. පසුතො භාසෙය්,
පාගබ්බිං න සිකෙතිය්
කථං විග්ගාහිකං ආ කථෙය්”යි.

14 - 17

මොසව්‍යේ න නිසෙය්
සමජාතො සධාති න කසිරා,
අථ ථිවිතෙන පඤ්ඤාය
සීලබ්බතෙන භාසාසමත්තෙසාසා.

මොසවිජ් නිකායා - මොසවිජ් ප්‍රව්චි මුසාවාද; ඉබ්-කව්වා සහගතො වා පරිසගතො වා -පෙ- ආර්ථිකයාදිකතො වා සමපජානමුසා හානිතා නොති. ඉදං ප්‍රව්චි මොසවිජ්. අපි ච නිහාකාරෙහි මුසාවාදො නොති; පුබ්බවසො නොති 'මුසා හණ්ණ'නති; හණ්ණාසො නොති 'මුසා හණ්ණ'ති; හණ්ණාසො නොති 'මුසා මයා හණ්ණ'නති. ඉමෙහි නිහාකාරෙහි මුසාවාදො නොති. අපි ච වතුකාරෙහි පඤ්චාකාරෙහි - ඡන්දාකාරෙහි - සත්තාකාරෙහි - අභිභාකාරෙහි මුසාවාදො නොති; පුබ්බවසො නොති 'මුසා හණ්ණ'නති; හණ්ණාසො නොති 'මුසා හණ්ණ'ති; හණ්ණාසො නොති 'මුසා මයා හණ්ණ'නති. චිතිධාය දිට්ඨිං, චිතිධාය ඛන්ධා, චිතිධාය රූපං, චිතිධාය සංකෘතං, චිතිධාය භාවං, ඉදං ආභිභාකාරෙහි මුසාවාදො නොති.

೫. **ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಸಭೆಯ - ೧೯೭೭-೭೮**

၂. ဇာတိစာရင်း - အာဇာနည်တော်, ဗိုလ်ချုပ်တော် - ဥက္ကဋ္ဌဗိုလ်တော်.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පාශබ්බියං න සිංහකම්මයා - ප්‍රගල්භ බවෙහි නො තික්මෙන්නේ යැ, නො හැසිරෙන්නේ යැ, හාත්පසින් නො හැසිරෙන්නේ යැ, මොනවට නො හැසිරෙන්නේ යැ, සමාදන් වැ නො පවත්නේ යැ. ප්‍රගල්භ බව කරනේ යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විගතාන්ත කරන්නේ යැ, අතනාවයට පමුණු වන්නේ යැ. ප්‍රගල්භයායෙන් දුරු වූයේ වෙන්වූයේ වෙසෙසින් වෙන් වූයේ වන්නේ යැ, බැහැර වූයේ පහව ගියේ පිපුමුක්ක - විසංයුක්ත වූයේ විමයඝාදිකාත සිතින් යුක්ත වැ වසන්නේ නුසි 'පාශබ්බියං න සිංහකම්මයා' යනු වේ.

කථං විශ්වාහිකං න කථයෙය්‍යා - විශ්වාහිකකථාව කවර යත්: මෙහි කිසිවෙක් මෙබඳු කථාව කරන්නේ වෙයි: 'තෙපි මේ ධර්මිකය නො දනිවු... ඉදින් ටොණහතවු නම් මුදගතිවු' යැයි. මේ වදාරන ලද මැය බුදුන් විසින්: "මුතලන, විශ්වාහික කථාව ඇති කල්හි කථාඛාත්‍යය කැමැති විය යුතු යැ. කථාඛාත්‍යයා ඇති කල්හි ඕනෑකරය වෙයි. උභයයා හට අසංවරය වේ. සංවර රහිත වූවකු හේ සිත සමාධියෙන් දුරු වේ යැ"යි.

කථං විශ්වාහිකං න කථයෙය්‍යා - විශ්වාහික කථාව නො කියන්නේ යැ, නොබණන්නේ යැ, නො දක්වන්නේ යැ, නො වහරන්නේ යැ, විශ්වාහික කථාව හරහන් යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විගතාන්ත කරන්නේ යැ, අතනාවයට පමුණුවන්නේ යැ. විශ්වාහික කථාවෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙසෙසින් වෙන් වූයේ වන්නේ යැ; තික්මැගියේ පහවැගියේ වෙසෙසින් මිදුණේ වන්නේ යැ. විසංයුක්ත වූයේ විමයඝාදිකාත සිතින් යුක්ත වැ වාසය කරන්නේ නුසි 'කථං විශ්වාහිකං න කථයෙය්‍යා' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

"න ච කථාපිකා සියා හිකුටු -පෙ-කථං විශ්වාහිකං න කථයෙය්‍යා"යි

14 - 17

සමයක් ප්‍රඥ ඇති මහණ තෙම මුසවා බිහිමෙහි නොගෙදෙන්නේ යැ. කපටිකම් නො කරන්නේ යැ. යළි දිවි පැවැත්මෙන් ප්‍රඥාවන් හා සිලවුතයෙන් අත්‍යයන් ඉක්මවා නො සිටන්නේ යි.

මොසව්වෙස් න නියොපා - 'මොසව්වෙස්' යි මාභාවාදය කියනු ලැබෙයි. මෙහි කිසිවෙක් සභාවට ගියේ හෝ පිරිස් වෙත ගියේ හෝ...අලංකාරව ලාභයක් හෙතු කොට හෝ දැන දැන බොරු කියන්නේ වෙයි. මේ 'මොසව්වෙස්' යි කියනු ලැබේ. තවද තුන් අයුරෙකින් මාභාවාදය වෙයි: උළු මැ ඔහුට 'මාභා කියන්නෙමි' සිත වෙයි, කියන්නෙහුට 'මාභා කියමි' සිත වෙයි, කිවහුට 'මා විසින් මාභා කියන ලද්ද'යි සිත වේ යයි. මේ තුන් අයුරෙන් මාභාවාදය වේ. තවද සතර අයුරෙකින් - පස් අයුරෙකින් - හයකාරයෙකින් - සත් අයුරෙකින් - අට අයුරෙකින් මාභාවාදය වෙයි: උළු මැ ඔහුට 'මුසවා කියන්නෙමි' සිත වෙයි. කියන්නෙහුට 'මුසවා කියමි' සිත වෙයි. කිවහුට 'මා විසින් මුසවා කියන ලද්ද'යි සිත වෙයි. උච්ඡිස සහවා, කැමැත්ත සහවා, රුචිය සහවා, සංඥා සහවා, භාවය සහවා; මේ අවිකාරයෙන් මාභාවාදය වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මොසවිජ් නි නිසෙය් - මොසවිජ් නි යායෙය් නි නියා-
යෙය් නි දිකෙය් නි සංකරෙය්, මොසවිජ් උපතෙය් විනෝදෙය්
බ්‍රහ්මකරෙය් ; නිනාමි ගමෙය්, මොසවිජ් ආරතො අසා පිරතො
පටිපිතො නිකමනො නිසාමො විසමුතො විසමුතො විනි-
ශ්චිතතො වෙතො විනරෙය් - මොසවිජ් නි නියෙය්.

සමස්තයෙන් සෑහින නි කිසිවක් - කතම් සංස්කරණය? ඉතිහාසයෙන්,
සංස්කරණයෙන් පරිසරයෙන්, යන සියලුම සංස්කරණයන් කිසිවක්
කිසිවක් පරිසරයෙන් පරිසරයෙන්, ඉදිරිපත් කරනු ලබනවාය.

සමපජානෝ සමාති ණ භාගිරාති - සමපජානෝ හුනි, සාමයං න කාරයං න ජනෙයං න සඤ්ජනෙයං න නිබ්බේදනෙයං නාති නිබ්බේදනෙයං, සාමයං පජ්ජනෙයං විජ්ජාදෙයං බ්‍යන්ධකාරෙයං අනභාවං ගමේයං; සාමයො ආරක්ඛා අඤ්චිවරො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නික්ඛවො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමර්ශාදිකතෙන චෙතසා විහරෙයොති - සමපජානෝ සමාති න භාගිරාති.

අද එළිවෙන පසුකියා සිලබ්බවෙන නාසුකුමනිමසෙකුදැන-
 'අද'නි පදසනි-පෙ-පදනුප්බතා එතං අදානි. ඉබෙකළවා දුබජ්විකං
 ජවනෙනා පරං පණිතජ්විකං ජවනනං අතිමසුදුනි: කිං පතායං ඛනුලාජ්වො
 සංඝං සංඝකෙබ්බති, සෙය්‍යපිදා: මූලබ්ජං බනිබ්ජං එඵබ්ජං¹ අග්ගබ්ජං
 බ්ජබ්ජමෙව පඤ්චං, අසනිවිවිකක.² දන්තකුථං සමණ්‍යවාදදානි³. සො
 තාය දුබජ්විකාය පරං පණිතජ්විකං ජවනනං අතිමසුදුනි. ඉබෙකළවා
 පණිතජ්විකං ජවනෙනා පරං දුබජ්විකං ජවනනං අතිමසුදුනි: "කිං පතායං
 අපාපසෙකුදු අපෙසසෙකුදු න ලාභී විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනනිලානසඵලව-
 යසග්ගජ්ජපජ්ජකාරුතනනි." සො තාය පණිතජ්විකාය පරං දුබජ්විකං
 ජවනනං අතිමසුදුනි. ඉබෙකළවා පසුකුසම්පන්නො හොති, සො පුඤ්ඤා
 පඤ්ඤං විසංයෝති. තස්ස එවං හොති: අගමිසම් පසුකුසම්පන්නො,
 ඉමෙ පතසෙකුදු න පසුකුසම්පන්නාති. සො තාය පසුකුසම්පදාය පරං
 අතිමසුදුනි. ඉබෙකළවා සීලසම්පන්නො හොති පාතිමොක්ඛසංවරසං-
 ච්ඡතො විහරති ආචාරසංවරසම්පන්නො අණුමනෙතසු වජේසු ගගදස්සාපී
 සමාදාය සිකබ්බති සිකබ්බාපදෙසු. තස්ස එවං නොති: 'අගමිසම් සීලසම්පන්නො
 ඉමෙ පතසෙකුදු හික්ඛු දුග්ගිලා පාපධම්මා'ති. සො තාය සීලසම්පදාය පරං
 අතිමසුදුනි. ඉබෙකළවා වතසම්පන්නො හොති: ආරසුද්දිකො වා පිණ්ඩ-
 පාතිකො වා පංසුකුලිකො වා තෙව්වරිකො වා සපදානවාරිකො වා බලපච්ජා-
 ගතතිකො වා නෙසජ්ජිකො වා යථාසන්ධිකො වා. තස්ස එවං හොති:
 'අගමිසම් වතසම්පන්නො, ඉමෙ පතසෙකුදු න වතසම්පන්නා'ති. සො තාය
 වතසම්පදාය පරං අතිමසුදුනි.

I. ප්‍රශ්න. - 60. II.

2. අනන්ත චක්‍රය - සිදු. II.

8. සමග්‍යවර්ධනය - සිමි. II අගතිවිමසාදනාකූටසමග්‍යවර්ධනයාගේ - මරණ, අගතිවිමසාදනාකූටසමග්‍යවර්ධනයාගේගණය - PTS.

2. **ଶିଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ**

මොසවජ්ජන නිගග්ගානි - මාභාවාදයෙහි නො යවනු ලබන්නේ යැ නො කියනු ලබන්නේ යැ නො වහනු ලබන්නේ යැ නො හරිනු ලබන්නේ යැ මාභාවාදය හරන්නේ යැ දුරු කරන්නේ යැ විගතාන්ත කරන්නේ යැ අතභාවයට පමුණුවන්නේ යැ, මාභාවාදයෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙනසින් වෙන් වූයේ වන්නේ යැ, තික්මුණේ බැහැර වූයේ විප්‍රමුක්ත වූයේ විසංයුක්ත වූයේ විමයසීදිකාත සිතීන් යුක්ත ව වෙසෙන්නේ නුසි 'මොසවජ්ජන නිගග්ගානි' යනු වේ.

සමපජානො සංඛාති න කසිධි - 'සාමෙය්‍ය' කවරු යන්: මෙහි කිසිවෙක් යයි වූයේ සාත්තවත්ත යයි වූයේ වෙයි. එහි යම් (අසද්දගුණදක්වන) කෙතරුක වුවෙක් යයිවත්ත යයිවත්ත යයිවත්ත කසිධිවෙක් ඉතා කසිධි වෙක් දැඩි කසිධි වෙක් ඉතා දැඩි කසිධි වෙක් වේ ද, මේ 'සාමෙය්‍ය'යි කියනු ලැබෙයි.

සමපජානො සංඛාති න කසිධි - දැනගෙන යයිවත්ත නො කරන්නේ යැ නො දනවන්නේ යැ නුපදවන්නේ යැ වෙසෙසින් නුපදවන්නේ යැ, යාමායා හරන්නේ යැ දුරු කරන්නේ යැ විගතාන්ත කරන්නේ යැ අතභාවයට පමුණුවන්නේ යැ; යාමායෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙනසින් වෙන් වූයේ වන්නේ යැ, තික්මුණේ පහවැසියේ විප්‍රමුක්ත විසංයුක්ත වූයේ විමයසීදිකාත සිතීන් යුක්ත ව වාසය කරන්නේ නුසි 'සමපජානො සංඛාති න කසිධි' යනු වේ.

අථ ජිවිතෙන පසංකාය සිලබ්බතෙන නාසංකාමනිමසෙකං - 'අථ' යනු පදසංකාය යැ...පදනුපුට්ඨා යැ හෙල 'අථ' යනු. මෙහි කිසිවෙක් රුකා ජිවිතාවෙන් ජිවත්වනුයේ මෙරමා ප්‍රණීතජිවිතාවෙන් ජිවත්වන්නාවට අවමන් කෙරෙයි: 'මේ කවරෙක් ද?' බහුලාජ්ච ඇතියේ සිසල්ල කාදමයි. ඒ මෙසේයැ: මුලබ්බි යැ සකකබ්බි යැ පච්චිකි යැ අග්‍රබ්බි යැ බිජ්චිකි යැ මැ පස්වැනි වෙයි. මොහුගේ දන්කුල සෙනවලල්ලෙකි. එතෙක් ප්‍රවාද-යෙන් යුමණ ය'යි. හෙතෙම ඒ රුකාජිවිතාව හෙතු කොට ගෙන ප්‍රණීතජිවිතාවෙන් ජිවත්වන මෙරමා ඉක්මවා සිතයි. මෙහි කිසිවෙක් ප්‍රණීතජිවිතාවෙන් ජිවත්වනුයේ රච්චිකෙයින් ජිවත්වන මෙරමා ඉක්මවා සිතයි: 'මේ කවරෙක් ද?' මදපිතැන්තෙක අලාසයෙකෙක විවර-පිණ්ඩාත - සෙනාසන - භිලන්පසංකාමනෙයින්පිරිකර නො ලබන සුල්ලෙකැ යි. හෙතෙම ඒ ප්‍රණීතජිවිතාව හෙතු කොටගෙන රච්චිකෙයින් ජිවත්වන මෙරමා ඉක්මවා සිතයි. මෙහි කිසිවෙක් නුවණැත්තේ වෙයි. හෙතෙම විවරාන ලද්දේ පැන විසදයි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි: 'මම ප්‍රඥ-සම්පන්නයෙමි වෙමි. මේ අත්තයෝ වැලිත් ප්‍රඥසම්පන්නයෝ නො වෙති' යි. හේ ඒ ප්‍රඥසම්පන්නයෙක් මෙරමා ඉක්මවා සිතයි. මෙහි කිසිවෙක් සිල-සම්පන්න වෙයි: ප්‍රාතිපත්තියකටරයෙන් සංවර වූයේ ආචාරයකටර දෙකින් යුක්ත වූයේ අණුමාත්‍ර දෙකෙහි හයදක්නා සුලු වැ වෙසෙයි. ශික්ෂාකොට්ඨා-සයන් සමාදන් වැ ගික්මෙයි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි: 'මම සිල-සම්පන්නයෙමි වෙමි. මේ අත්තයෝ දුශ්චිලයෝ යැ, පාපධම් ඇත්තාහ'යි. හේ ඒ සිලසම්පන්නයෙක් මෙරමා ඉක්මවා සිතයි. මෙහි කිසිවෙක් ව්‍රතසම්පන්න වෙයි: ආරණ්‍යක හෝ පිණ්ඩාතක හෝ පාංශුකුලික හෝ තෙව්වරික හෝ සපදනවාරික හෝ බලාපොරොත්තක හෝ තෙසස්සක හෝ යාමායාතික හෝ වෙයි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි: මම ව්‍රතසම්පන්නයෙමි වෙමි, මේ අත්තයෝ ව්‍රතසම්පන්නයෝ නො වෙති' යි. හේ ඒ ව්‍රතසම්පන්නයෙක් මෙරමා ඉක්මවා සිතයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අථ ජීවිතෙන පඤ්ඤාය සිලබ්බතෙන නාඤ්ඤමතිමඤ්ඤාති-
ලුඛජ්චිකාය වා පඤ්ඤාජ්චිකාය වා පඤ්ඤාසම්පදාය වා සිලසම්පදාය වා
වතසම්පදාය වා පරං නාතිමඤ්ඤායා තාවජාතෙයා, න තෙන මානං
ජතෙයා, න තෙන උද්ධො අස්ස පත්ථෙධො පග්ගතිතසිරොති - අථ ජීවිතෙන
පඤ්ඤාය සිලබ්බතෙන නාඤ්ඤමතිමඤ්ඤා.

තෙනාහ භගවා:

“මොසවජේ ත තියොථ
සම්පජාතො සථාති ත කසිර,
අථ ජීවිතෙන පඤ්ඤාය
සිලබ්බතෙන නාඤ්ඤමතිමඤ්ඤා”ති.

14 - 18

සුඤ්ඤා දුසිතො¹ ඛුං වාචං
සමණානං වා පුච්චවචනානං,
ඵරුසෙන තෙ ත පටිවජ්ජා
ත හි සන්නො පටිසෙතිං² කරොන්ති.

සුඤ්ඤා දුසිතො ඛුං වාචං සමණානං වා පුච්චවචනානානි - ‘දුසිතො’
ති දුසිතො චුංසිතො ඝට්ඨිතො වමිතිතො ගර්හිතො උපවිදිතො; සමණාති
යෙ කෙවි ඉතො ඛතිඤ්ඤා පරිබ්බාස්සපග්ගා පරිබ්බාජ්ජසමාපන්නා; පුච්චවච-
නානානි ඛතතියා ව බ්‍රාහ්මණා ව චෙත්සා ව සුද්දා ව ගහට්ඨා ව
පබ්බජිතා ව දෙවා ව මිත්‍රස්සා ව තෙ බ්‍රහ්මාති වාචාති අනිට්ඨාති
අකන්නාති අමතාපාති අකෙකාසෙයස්සං පටිතාසෙයස්සං රොසෙයස්සං විරෝ-
සෙයස්සං හිංසෙයස්සං විහිංසෙයස්සං හෙය්සෙයස්සං විනෙය්සෙයස්සං ඝාතෙයස්සං
උපඝාතෙයස්සං උපඝාතං කරෙයස්සං; තෙසං ඛුච්චවාචං අනිට්ඨං අකන්නං
අමතාපං දුඤ්ඤා පුඤ්ඤා උග්ගතිතා උපධාරසිතා උපලක්ඛසිතාති - සුඤ්ඤා
දුසිතො¹ ඛුං වාචං සමණානං වා පුච්චවචනානං.

ඵරුසෙන තෙ න පටිවජ්ජාති - ‘ඵරුසෙන’ති ඵරුසෙන කක්ඛලෙන;
න පටිවජ්ජා ත පටිගණෙයා, අකෙකාසන්නං ත පටිවකෙකාසෙයා,
රොසන්නං තප්පටිරොසෙයා, හෙය්සන්නං ත පටිගහෙය්සා, ත කල්පා
කරෙයා, ත ගහෙය්සා කරෙයා, ත විග්ගහං කරෙයා, ත විවාදං කරෙයා,
ත මෙධං කරෙයා, කල්පගහෙය්සානිග්ගහවිවාදමෙධං පජ්ඣෙයා, විනා-
දෙයා, ඛාන්තිකරෙයා, අතහාවං ගමේයා, කල්පගහෙය්සානිග්ගහවිවාද-
මෙධං ආරාමො අස්ස විරතො පටිවිරතො තික්ඛන්නො තිස්සවො
විප්පමුත්තො විසංඤ්ඤානො විමර්ශාදිකතෙන වෙනසා විගරෙයාති-
ඵරුසෙන තෙ ත පටිවජ්ජා.

අථ ජීවිතෙන සංඤ්ඤාය සීලබ්බතෙන නාඤ්ඤාමනිමඤ්ඤා - රුක්ඛ ජීවිකාවෙන් හෝ ප්‍රණීතජීවිකාවෙන් හෝ ප්‍රඥාසම්පන්නියෙන් හෝ සීල-සම්පන්නියෙන් හෝ චුතසම්පන්නියෙන් හෝ මෙරමා ඉක්මවා නො සිතන්නේ යැ, අවමන් නො කරන්නේ යැ, ඒ රුක්ඛජීවිකාදීය හෙතු කොටගෙන මානය නුපදවන්නේ යැ, එයින් තද වූයේ මෙයෙයින් තද වූයේ නැඟ හිස ඇතිගේ නො වන්නේ යැයි - 'අථ ජීවිතෙන පඤ්ඤාය සීලබ්බතෙන නාඤ්ඤාමනිමඤ්ඤා' යනු මේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“භමාසවජජ්ඣ න නිශ්ශාථ -පෙ- සීලබ්බතෙන නාඤ්ඤාමනිමඤ්ඤා”යි.

14 - 18

බැහැරි භික්ෂූන්ගේ හෝ බොහෝ ක්ෂත්‍රියාදීන්ගේ හෝ අතිවූ වූ බොහෝ බස් අසා ගැටුණේ රළු බසින් ඔවුන්ට පෙරළා නො කියන්නේ යැ. යම් හෙයකින් සන්තූන් රුහාදී කෙලෙස් ඇත්තාහු ප්‍රතිපක්ෂ බව හො කෙරෙත් ද, එහෙයින්.

සුඛා දුඃභවො බහු වාචං සමණානං වා පුට්ඨවිචාරානං - ‘දුඃභවො’ යනු: දුෂ්‍ය වූයේ ආත්මොභ කරන ලද්දේ ගවන ලද්දේ අවඤ කරන ලද්දේ ගතී කරන ලද්දේ නුගුණ කියන ලද්දේ; සමණ තම: මේ සස්තෙන් බැහැර පාවිද්දව පැමිණියාහු පරිව්‍රාජ බවට පැමිණියාහු; පුට්ඨවිචාරානං - ක්ෂත්‍රියයෝ ද බ්‍රාහ්මණ - වෛශ්‍ය - ශුද්‍ර - ගාහක - ප්‍රව්‍ර්ජිත - දෙව - මනුෂ්‍යයෝ ද; ඔහු අතිවූ වූ අකාන්ත වූ අමනාප වූ බොහෝ විචිතයන්ගෙන් ආත්මොභ කරන්නාහු ය, පරිභව කරන්නාහු ය, කොප කරන්නාහු ය, ජලසෙයින් කොප කරන්නාහු ය, හිංසා කරන්නාහු ය, වෛෂයසන්නාහු ය, පෙළන්නාහු ය, වෛෂයසින් පෙළන්නාහු ය, නසන්නාහු ය, වෛෂයසින් නසන්නාහු ය, උපකාත කරන්නාහු ය. ඔවුන්ගේ අතිවූ වූ අකාන්ත වූ අමනාප වූ බොහෝ බස් අසා, භවණය කොට, හෙත, විමසා සලකා නුසි - ‘සුඛා දුඃභවො බහු වාචං සමණානං වා පුට්ඨවිචාරානං’ යනු මේ.

ඵරුසෙන නෙ න පට්ඨජ්ජා - ‘ඵරුසෙන’ යනු: ඵරුස වූ කක්කි වූ බසින්; න පට්ඨජ්ජා - පෙරළා නො කියන්නේ යැ, ආත්මොභ කරන්නාහුට පෙරළා ආත්මොභ නො කරන්නේ යැ, කොප කරන්නාහුට පෙරළා කොප නො කරන්නේ යැ, ඛබ්ඛ කරන්නාහුට පෙරළා ඛබ්ඛ නො කරන්නේ යැ, කලහ නො කරන්නේ යැ, ගණ්ඩන - විග්‍රහ - විවාද - මේධන නො කරන්නේ යැ, කලහගණ්ඩනවිවාදමේධන හරන්නේ යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විගතාන්ත කරන්නේ යැ, අනගාමයට පමුණුවන්නේ යැ, කලහගණ්ඩනවිවාදමේධනයෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෛෂයසින් වෙන් වූයේ වන්නේ යැ, තිත්වුණේ තිත්මැහිගේ විප්‍රමුක්ත විසංයුක්ත වූයේ විමසාදි-කාත සිතීන් වෛෂයසින් නුසි ‘ඵරුසෙන නෙ න පට්ඨජ්ජා’ යනු මේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න හි සත්තො පටිසෙතිං කුරොන්තිති - 'සත්තො'ති රුහංස සත්තත්තො සත්තො, දෙසංසං - මොහංසං - කොධංසං - උපතංහංසං -පෙ-සබ්බොසුසල්ලංගිසබ්බොරුතං සත්තත්තො සමිතත්තො වූපසමිතත්තො විජ්ඣාතත්තො නිබ්බුතත්තො මිහතත්තො පටිපාසංග්ගිත්තො සත්තො, උපසත්තො වූපසත්තො නිබ්බුතො පටිපාසංග්ගොති 'සත්තො'.

න හි සත්තො පටිසෙතිං කුරොන්තිති සත්තො පටිසෙතිං පටිමිලං පටිහණිතං පටිපක්ඛං න ඤරොන්ති න ජනෙන්නි න සඤ්ජනෙන්නි න නිබ්බන්ධෙන්නි නාභිතිබ්බන්ධෙන්නිති - න හි සත්තො පටිසෙතිං කුරොන්ති.

තෙනාහ භගවා:

“සුඤ්ඤා දුසිතො බහුං වංචං.¹
සමිණොනං පුපුච්චිතානං,
ඵරුසෙන තෙ න පටිච්ඡා
න හි සත්තො පටිසෙතිං කුරොන්ති”ති.

14 - 19

ඵතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය
විවිතං හික්ඛු සද්ද සතො සිසෙකං,
සන්තිති නිබ්බුතිං ඤාතො
සාසනෙ ගොධමංසා නසාමජේයසා.

ඵතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤායාති - 'ඵත'න්ති අභික්ඛිතං දෙසිතං පඤ්ඤා-පිතං පට්ඨපිතං විවචං විහත්තං උත්තංගිකතං පකාසිතං. ධම්මමඤ්ඤායාති ජාතිතො තුලසිතො තීරසිතො විහංවසිතො විගුහං කාතොති ඵචමපි - ඵතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය. අඵවා, සමඤ්ඤා පිසමඤ්ඤා පඵඤ්ඤා විපඵඤ්ඤා සාවජ්ඤා අනච්ඡාඤ්ඤා භිතඤ්ඤා පණිතඤ්ඤා කණ්ණඤ්ඤා සුක්කඤ්ඤා විඤ්ඤාගරහිතඤ්ඤා විඤ්ඤාපාසඤ්ඤා ධම්මං අඤ්ඤාය ජාතිතො තුලසිතො තීරසිතො විහංවසිතො විගුහං කාතොති ඵචමපි ඵතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය. අඵවා සමොපට්ඨදං අනුලොමපට්ඨදං අපච්චිතිකපට්ඨදං අනිත්ථපට්ඨදං ධම්මානුධම්මපට්ඨදං සීලෙසු පරිපුරකාරිතං ඉඤ්ජියෙසු ගුත්තඤ්ඤාරතං භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතං ජනරියානුශොගං සතිසමපජඤ්ඤා වත්තරෙ සතිපට්ඨාතෙ වත්තාරෙ සමපසාධාතෙ වත්තරො ඉඤ්ජියාදෙ පඤ්චිඤ්ජියාති පඤ්ඤා බලාති සත්ත භොජ්ඣාසම්ම අරියං අරියබ්බිකං මග්ගං නිබ්බාතඤ්ඤා නිබ්බාතගාමිනිඤ්ඤා පට්ඨදං ධම්මං අඤ්ඤාය ජාතිතො තුලසිතො තීරසිතො විහංවසිතො විගුහං කාතොති ඵචමපි - ඵතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය.

විවිතං හික්ඛු සද්ද සතො සිසෙකංති - 'විවිත'න්ති විවිතත්තො පවිවිතත්තො තුලයත්තො තීරයත්තො විහංවයත්තො විගුහං කාරොත්තො සසබ්බ සබ්බාරා අතිවිචාති -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මන්ති විවිතත්තො පවිවිතත්තො තුලයත්තො තීරයත්තො විහංවයත්තො විගුහං කාරොත්තොති විවිතං හික්ඛු; සද්දති සද්ද සබ්බද්ද සබ්බ-කාරං -පෙ- පච්ඡිමෙ වසොධිකේ; සතො ති චතුසි කාරණෙහි සතො; කායෙ කායානුපසාදාසාධිපට්ඨාතං භාෂෙත්තො සතො -පෙ- සො වුච්චිති සතො.

1. භුමංචං - සිඤ්ඤා. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න හි සන්තො පටිසෙතිං කුරොනති - ‘සන්තො’ යනු: රූගත ශාන්ත වන බැවින් ශාන්ත යැ, දෝෂය - මොහය - උපතාභය... සියලු අකුශලාති-සංඝාතාරයන් ශාන්ත - ශම - ව්‍යුපශ්‍යිත වන බැවින් දවන ලද - නිවන ලද - විගත කළ - උරුන ලද බැවින් ශාන්ත - උපශාන්ත - ව්‍යුපශාන්ත - නිවිත - පටිපසංඝාති හුසි ශාන්ත යැ.

න හි සන්තො පටිසෙතිං කුරොනති - ශාන්ත වූවාහු ප්‍රතිවිපරිධය ප්‍රතිමල බව ප්‍රතිහත්තිය ප්‍රතිපක්‍ෂ බව නො කෙරෙති, නො දනවති, නුපදවති, නො නිපදවති, නො පහළ කෙරෙත් නුසි ‘න හි සන්තො පටිසෙතිං කුරොනති’ යනු වේ.

එසින් වදාළන බුදුහු:

“සුඤ්ඤා දුසිතො බහුං වාචං පෙ - න හි සන්තො පටිසෙතිං කුරොනති”යි

14 - 19

මහණ තෙමේ තෙල (ගථොක්ත) ධර්ම දූත (අනිත්‍යාදිය) විමසනුයේ සියලු කල්හි සමාතිමත් වූයේ (ග්‍රිහිධ ශික්‍ෂාවෙහි) හික්මෙන්නේ යැ. (රුහාදීන් යේ) නිවීම ශාන්තිය සි දූත ගෞතමබුද්ධශාසනයෙහි නො පමා වන්නේ සි.

එතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය - ‘එතා’ යනු: කිසිකිසි ලද දෙසන ලද පන-වන ලද පිහිටුවන ලද විවාහ කළ විනාශ කළ ප්‍රකට කළ ප්‍රකාශ කළ; ධම්මමඤ්ඤාය - දූත ධූලනය කොට තීරණය කොට විභාවනය කොට ප්‍රකාශ කොට නුසි මෙසේත් ‘එතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය’ යනු වේ. නොහොත් (කායඥවර්තදි) සමය ද (කායඤ්ඤාවර්තදි) විසමය ද දෙකකුශලකම්පය ද දෙක අකුශලකම්පය ද යාවදු (අකුශල) අතවදු (කුශල) හිත-ප්‍රණීත - කාමණ-ශුභල-විශේෂත් එසින් ගර්භිත වූ ද විශේෂයෙන් වූ ද ධර්ම දූත, දූතගෙන, ධූල-නය කොට, තීරණය කොට, විභාවනය කොට විගත කොට නුසි මෙසේත් ‘එතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය’ යනු වේ. නොහොත් සමයත්ප්‍රතිපත්තිය අනුලෝම ප්‍රතිපත්තිය අවිරුද්ධප්‍රතිපත්තිය අනුකූලප්‍රතිපත්තිය ධර්මානුබන්ධප්‍රතිපත්තිය ප්‍රාතිමොක්‍ෂාධිකරණයේ පරිපූරකාර්ථනය ඉන්ද්‍රියයන්හි ගොපිතආරාමාචි භොජන-යෙහි මාත්‍රඥතාට ජාග්‍රහස්තයෝගය සමාතිසම්ප්‍රත්තිය සතර සතිපට්ඨාන සතර සමයත්ප්‍රධාන සතර සංඛිපාද පඤ්ඤාදිය පඤ්ඤා බල සජ්ඣ බොධසංඛ්‍යා ආයස්ථිභවනාසංඛිතමාතීය නිවිණය ද නිවිණගාමිනී ප්‍රතිපත්තිය ද යන ධර්ම දූත දූතගෙන ධූලනය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විගත කොට නුසි මෙසේත් ‘එතඤ්ඤා ධම්මමඤ්ඤාය’ යනු වේ.

විවිතං භික්‍ෂු සද්ධං සකො සිකෙති - ‘විවිතං’ යනු: (සිව්‍යයේ) හොය-නුයේ වෙත වෙත ම එසායනුර්ග් (වඩනුයේ) ධූලනය කරනුයේ තීරණය කරනුයේ විභාවන කරනුයේ විගත කරනුයේ සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍ය-යහ’යි...යම් කිසිවක් අමුදයබව නම්, ඒ සියල්ල නැසෙන සුලු යයි වඩනුයේ වෙත වෙතම වඩනුයේ ධූලනය කරනුයේ තීරණය කරනුයේ විභාවනය කරනුයේ විගත කරනුයේ නුසි ‘විවිතං භික්‍ෂු’ යනු වේ. සද්ධං යනු: සාමද්ධ සියලු කළ...පස්විම වයස්හි; සකො යනු: සතර කරුණෙකින් සිහි ඇතියේ කයෙහි කායානුපසංකා සතිපට්ඨානය වඩමින් සිහි ඇතියේ...ගෙනම ‘සිහි ඇතියේ’ යයි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සිසෙකඛ්ඨි තිසෙසා සිකඛාසො: අධිසීලසිකඛා අධිවිතතසිකඛා අධිපඤ්ඤා-සිකඛා -පෙ- අයං අධිපඤ්ඤාසිකඛා. ඉමා ටිඤ්ඤා සිකඛාසො ආචර්ජනෙනා සිකෙකියා -පෙ- සිසෙකියා අචරෙයා සමාචරෙයා සමාදාය චතෙතයාහි 'විචිතං භික්ඛු සදා සතො සිසෙකඛ්'.

සනඨ්ඨි නිබ්බුතීං ඤාමාති - රාගස්ස නිබ්බුතීං සනඨ්ඨි ඤාමා, දෙසස්ස - මොහස්ස -පෙ- සබ්බාකුසලාභිසම්ඛාරාතං නිබ්බුතීං සනඨ්ඨි ඤාමා ජාතිනා භූලසිනා තිරසිනා විහාචසිනා විභූතං කතාති - සනඨ්ඨි නිබ්බුතීං ඤාමා.

සාසනෙ ගොතමස්ස නිපමජෙජයාති - ගොතමස්ස සාසනෙ බුද්ධි-සාසනෙ ජීනසාසනෙ තථාගතසාසනෙ දෙවදෙවසාසනෙ¹ අරහත්ත-සාසනෙ; නිපමජෙජයාති සක්කච්චකාරී අස්ස සාතච්චකාරී අවර්තකාරී අතොලීනවුත්තකො අතික්ඛිභතජ්ඣෙ අතික්ඛිභතවුරො කුසලෙසු ඛමෙමසු 'කදාහං අපරිපුරං වා සීලකඛනං පරපුරෙයාං -පෙ- අපරිපුරං වා සමාගිකඛනං - පඤ්ඤාකඛනං විමුත්තකඛනං - විමුත්තකඤ්ඤාදස්සනකඛනං- කදාහං අපරිඤ්ඤාතං වා දුක්ඛං පරිජාතෙයාං, අපාභිනෙ වා කීලෙසෙ පජ්ඣෙයාං, අභාවිතං වා මඤ්ඤා භාවෙයාං, අසච්ඡිකතං නිරොධං සච්ඡි-කරෙයා'ති. යො තත් ඡලෙදා ව වායාමො ව උසාහො ව උසාහො ව ටාමො ව අපාටිවානී ව සති ව සමපජඤ්ඤාඤා ආතපං පබාතං අධිවසාතං අනුගොතො අපාමාදෙ කුසලෙසු ඛමෙමසුති - සාසනෙ ගොතමස්ස නිපමජෙජයා.

තෙනාග භගවා:

“ඵතඤ්ඤා ඛමමඤ්ඤාය
විචිතං භික්ඛු සදා සතො සිසෙකඛ,
සනඨ්ඨි නිබ්බුතීං ඤාමා,
සාසනෙ ගොතමස්ස නිපමජෙජයා”ති.

14 - 20

අභිකු භි සො අභිකුතො
සක්ඛිඛමමනිතිහමදසසි,
තසමා භි තස්ස භගවතො සාසනෙ
අපාමෙතො සදා තමස්සමිත්තිසිසෙකඛි. (භගවා)

1. දෙවසාසනෙ - සිමු. II. PTS. ඡෙස.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සිතෙනා යනු: ශික්ෂා භූතෙති: අධිශීලශික්ෂා ය, අධිවිතතශික්ෂා ය, අධිප්‍රඥශික්ෂා යැයි. මේ අධිප්‍රඥශික්ෂා නමු. මේ ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවන් ආවර්ත කෙරෙමින් හික්මෙන්නේ යැ...හික්මෙන්නේ යැ හැසිරෙන්නේ යැ මැනවින් හැසිරෙන්නේ යැ සමාදන් වැ පවත්නේ නුසි 'විවිතං හිකුටු සද්ද සතො සිකෙති' යනු වේ.

ස නතීති තිබ්බුතිං ඤාතො-රූපයාගේ නිවීම ශාන්තිය සි දූත දේවතයාගේ මොහයාගේ...සියලු අකුශලාහිසංස්කාරයන්ගේ නිවීම 'ශාන්තිය'සි දූත දූතගෙන තුලනය - තීරණය - විභාවනය - විභූත කොට නුසි 'සනතීති තිබ්බුතිං ඤාතො' යනු වේ.

සාසනෙ ගොතමස්ස නිප්පමජ්ජයා - ගෞතමයන්ගේ ශාසනයෙහි බ්‍රහ්මාසනයෙහි ජිනශාසනයෙහි තථාගතශාසනයෙහි දෙවදෙවයන්ගේ ශාසනයෙහි අභිත්ශාසනයෙහි; නිප්පමජ්ජයා - සකස් කොට කරන පුලු වන්නේ යැ, සතතභාවයෙන් කරන පුලු වූයේ නො නැවත කරන පුලු වූයේ නො හැකුළුණු පැවතුම් ඇතිවේ කුශලධර්මයන්හි නො තැබූ විශ්වීථිභූ ඇතිවේ නො තැබූ විශ්වීථුර ඇතිවේ 'කවදා මම නො පිරිපුන් ශීලස්කතිය හෝ පුරම ද...නො පිරිපුන් සමාධිස්කතිය හෝ-ප්‍රඥාසාධනය - විමුක්තිස්කතිය - විමුක්තිඥානදර්ශනස්කතිය - කවදා මම (මහනැණිත්) නො දූතගත් දූත හෝ දූතගනිමි ද, නොපුනුන් කෙලෙසුන් හෝ දුරු කෙරෙමි ද, නො වැඩූ මහ හෝ වඩමි ද, නො පසක් කල නිවන හෝ පසක් කෙරෙමි ද'යි එහි යම් ජන්මයකුත් වැයමකුත් උත්සාහයකුත් දැඩි උත්සාහයකුත් නො නැවැත්මකුත් සිහියකුත් නුවණකුත් වේ ද, (එබඳු වූ) කෙලෙස් තවන විශ්වීය උත්තමවිශ්වීය අධිභ්‍යානය නැවත නැවත යෙදීම කුශලධර්මයන්හි අප්‍රමාදය නුසි 'සාසනෙ ගොතමස්ස නිප්පමජ්ජයා' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“එතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤාය-පෙ- සාසනෙ ගොතමස්ස නිප්පමජ්ජයා”යි

රූපාදිය අභිනවනය කලා වූ ඒ බුදුහු (කෙලෙසුන් විසින්) නො මැඩුණේ 'මෙසේ වී ලැ'යි නො තකන ලද ආත්මප්‍රත්‍යක්ෂ වූ ධර්මය යම් හෙයකින් දුටු සේක් ද, එහෙයින් මැ ඒ භාෂාවන්හුගේ ශාසනයෙහි නො පමා වූයේ සියලු කල්හි (ඒ බුදුහට තිදෙරිත්) තමස්කාර කෙරෙමින් (ත්‍රිවිධ ශික්ෂායෙහි) හික්මෙන්නේ යැයි (බුදුහු වදාල සේකි.)

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

අභිභු භි සො අනභිභුතොති - ‘අභිභු’ති රූපාභිභු සද්දභිභු ගඛාභිභු රසාභිභු ජොට්ඨබ්බාභිභු ඛම්මාභිභු, අනභිභුතො කෙති චි කිලෙසෙති; අභිභොධි¹ නෙ භිනෙ පාපකෙ අකුසලෙ ඛම්මෙ සඛන්ද්‍රෙසිකෙ පොතො-හච්ඡකෙ සද්දෙර දුක්ඛච්චාකෙ ආයතිං ජාතිජරාමරණීයෙති - අභිභු භි සො අනභිභුතො.

සත්ඛිධම්මනිතිහමදසසිති - ‘සත්ඛිධම්ම’න්ති න ඉතිහිතිහං න ඉතිකිරාය න පරමපරාය න පිටකසම්පදය න තක්කසෙභු න නයසෙභු න අංකාරපරිච්ඡෙදකක්ක න දිට්ඨිතිජ්ඣානක්කන්තියා සාමිං සයම්-භිඤ්ඤානං අත්තපච්චිකඛධම්මං අද්දසි අද්දසති අපසසි පටිට්ඨසිති-සත්ඛි-ධම්මනිතිහමදසසි.

තසමා භි තස්ස භගවතො සාසනෙති - ‘තසමා’ති තසමා තංකාරණං තංගෙභු තප්පච්චයා තන්තිදුතං. තස්ස භගවතො සාසනෙති තස්ස භගවතො සාසනෙ ගොතම්සාසනෙ වුද්ධිසාසනෙ ජිනසාසනෙ තපාගත-සාසනෙ දෙවදෙවසාසනෙ අරහත්තසාසනෙති - තසමා භි තස්ස භගවතො සාසනෙ.

අප්පමිතො සද්ද නම්සංමනුසිකෙති භගවාති - ‘අප්පමිතො’ති සක්කච්චකාරි -පෙ- අප්පමාදෙ කුසලෙසු ඛම්මෙසු, සද්දති සද්ද සබ්බද්ද සබ්බකාලං -පෙ- පච්ඡිමේ වගොබ්බෙති; නම්සංනති කායෙත වා නම්සංමානො වාචාය වා නම්සංමානො විතත්තන වා නම්සංමානො අනුත්තරපට්ටත්තියා වා නම්සංමානො ඛම්මානුඛම්මපට්ටපත්තියා වා නම්සං-මානො සක්කුරුමානො ගරුං කුරුමානො මිත්තමානො පූජ්‍යමානො අපවයමානො. අනුසිකෙති තිස්සො සික්ඛායො අධිසීලසික්ඛා අධිචිත්ත-සික්ඛා අභිපඤ්ඤාසික්ඛා -පෙ- අයං අභිපඤ්ඤාසික්ඛා. ඉමා තිස්සො සික්ඛායො ආචර්ණතො සිකෙධයා -පෙ- සච්ඡිකාරොතො සච්ඡිකරොතො සිකෙධයා වරෙයා අවරෙයා සමාවරෙයා සමාදාය වතෙතයා; භගවාති ගාරවාහිවචනං -පෙ- සච්ඡිකාපඤ්ඤාති යදිදං භගවාති - අප්පමිතො සද්ද නම්සංමනුසිකෙති භගවා.

තෙනාහ භගවා:

“අභිභු භි සො අනභිභුතො
සත්ඛිධම්මනිතිහමදසසි,
තසමා භි තස්ස භගවතො සාසනෙ
අප්පමිතො සද්ද නම්සංමනුසිකෙති. (භගවා”ති.)

තුච්චකසුත්තනිදෙදසො සමතො
වුද්දසමො.

අභිතු හි සො අනභිතුතො - 'අභිතු' යනු: රූපයන් අභිභවනය කෙරේ ශබ්ද - ගති - රස - ස්ප්‍රභවය - ඛණ්ඩන් අභිභවනය කෙරේ, කිසි කෙලෙස් කෙනකුන් පිසින් අනභිතුත වූයේ (-නො මැඩුණේ) කෙලෙස-ප්‍රත්‍යය වූ පුතභිවය දෙන්නා වූ දුක් සහිත වූ දු:ඛපිපාක වූ මත්තෙහි ජාතිජරාමරණයට කාරණ වූ ඒ භීත වූ ලාමක වූ අකුශලධර්මයන් අභිභවනය කෙරේ නුසි 'අභිතු හි සො අනභිතුතො' යනු වේ.

සංක්ඛම්මමනිනිභමදසසි - 'සංක්ඛම්මම' යනු: 'මෙසේ මෙසේ විලා'යි හෙ. වැ. මේ 'මෙසේ ලා'සිනො වැ, පරමපරාකථාවෙන් නො වැ, පිටකසම්පද යෙන් නො වැ, තකීනෙතුවෙන් නො වැ, න්‍යායභෙතුවෙන් නො වැ, (මේ මැනැවැයි) ආකාර සැලැකීමෙන් නො වැ, අප විසින් විමසා හත්තා ලද දූෂ්ටය හා සම යයි නො වැ, තුමු මැ තමන් විසින් අවබෝධ කළ තම හට ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වූ ධර්මය දුටුවහ, දර්ශනය කළහ, අවලෝකනය කළහ, ප්‍රජ්ජවධ කළහ'යි 'සංක්ඛම්මමනිනිභමදසසි' යනු වේ.

තසමා හි තස්ස භගවත්තා ඝාණ්ටා - 'තසමා' යනු: එහෙයින් එ කරුණෙන් ඒ තෙතුසෙන් ඒ ප්‍රත්‍යයෙන් ඒ නිදහසෙන්; තස්ස භගවත්තා ඝාණ්ටා - ඒ භාග්‍යාවත්තූයේ ශාසනයෙහි ගෞතමය, සත්‍යයෙහි බුද්ධ-ශාසනයෙහි ඒතභාසනයෙහි තථාගතභාසනයෙහි දෙවදෙවියන්ගේ ශාසන-යෙහි අරීත්ශාසනයෙහි නුසි 'තසමා හි තස්ස භගවත්තා ඝාණ්ටා' යනු වේ.

අපමනෙතා සද් නම්සංමනුසිකෙඛති භගවා - 'අපමනෙතා' යනු: සකස් කොට කරන පුළු වූයේ...කුශලධර්මයන්හි අප්‍රමාද වූයේ, සද් යනු: සැමද් සියලුද් සියලු කල...පස්විම වයස් කොටසෙහි; නම්සං යනු: කසින් හෝ නම්ස්කාර කරනුයේ වචනයෙන් හෝ නම්ස්කාර කරනුයේ සිතීන් හෝ නම්ස්කාර කරනුයේ අභි:නුගතප්‍රතිපත්තියෙන් හෝ නම්ස්කාර කරනුයේ ඛණ්ඩනුධම් (-නවලොවුදුරු දහම් හා විදසුන් දැ) ප්‍රතිපත්තියෙන් නම්ස්කාර කරනුයේ සත්කාර කරනුයේ ගරු කරනුයේ බ්‍රහ්මත් කරනුයේ පුදනුයේ අපවායන කරනුයේ. අනුසිකෙඛ-ශික්‍ෂා භූතෙති: අධිභීලශික්‍ෂා අධිචිත්තශික්‍ෂා අධිප්‍රඥශික්‍ෂා...මෝ අධිප්‍රඥ-ශික්‍ෂා සි: මේ ත්‍රිවිධ ශික්‍ෂාවන් ආරච්ඡිත කෙරෙමින් හික්මෙන්නේ යැ... ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළ යුතු නිවන ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කෙරෙමින් හික්මෙන්නේ යැ, හැසිරෙන්නේ යැ මැනැවින් හැසිරෙන්නේ යැ සමාදන් වැ පවත්නේ සි. භගවා යනු: ගෞරවාධිවචන යැ...මේ 'භගවා' යනු: අරීත්ඵලය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමෙන් හෝ සම්මාමයන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමෙන් උපත් ප්‍රඥප්තියකැ'යි 'අපමනෙතා සද් නම්සංමනුසිකෙඛති භගවා' යනු වේ.

එයින් වදාළන බුදුනු:

“අභිතු හි සො අනභිතුතො - පෙ - සද් නම්සංමනුසිකෙඛති භගවා”යි

තුළුබඩැති තුළුබඩ සූත්‍ර නිදේශය සමාපත සි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

15

අත්තදණ්ඩසුත්තනිද්දසො.

අථ අත්තදණ්ඩසුත්තනිද්දසො වුච්චතො:

15 - 1

අත්තදණ්ඩා භයං ජාතං
ජතං පසාඨ මේධගං,
සංවේගං කිත්තසිසාමි
යථා සංවිජ්ජතං මයා.

අත්තදණ්ඩා භයං ජාතනති - 'දණ්ඩා'ති තයො දණ්ඩා: කායදුගණ්ඩා වච්ඡදණ්ඩා මනොදණ්ඩා. තිපිඨං කායදුච්චරිතං කායදණ්ඩා, චතුඛ්ඛිඨං වච්ඡදවර්තං වච්ඡදණ්ඩා, තිපිඨං මනොදුච්චරිතං මනොදණ්ඩා. භයනති ආභාති: දිව්ඨංගමිකඤ්ච භයං සමපාදිකඤ්ච භයං. කතමං දිව්ඨංගමිකං භයං? ඉධෙකච්චො කායෙන දුච්චරිතං චරති, වංචාය දුච්චරිතං චරති, මිත්තං දුච්චරිතං චරති. පාණ්ඩු භතති, අදික්කමි අදිගති, සකිමි ජිඤ්ඤති, නිලලාපමි භරති, එකාගාරිකමි කාරොති, පරිපණ්ණපි තිව්ඨති, පරදරමි ගච්ඡති, මුසාපි භණ්ති. තමෙනං ගහනි: රඤ්ඤ දණ්ණනති: 'අයං දෙව' වොරො අගුචාරි. ඉමිසං යං ඉච්ඡති, තං දණ්ඩං පණ්ණාති. තමෙනං රාජා පරිත්තාසති. සො පරිත්තාසපච්චයා භයං උප්පාදෙති, දුක්ඛං දෙමිත්තං පටිසංවේදෙති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමිත්තං ඤාතො තස්ස: අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බතනං අභිනිබ්බතනං පාතුගුතං. එත්තකෙනපි රාජා ත ඤාසති. තමෙනං රාජා ඛකිංසෙති අනුඛකිත්තෙත වා රජ්ජුඛකිත්තෙත වා සඛිකලික-ඛකිත්තෙත වා වෙත්තඛකිත්තෙත වා ලඛාඛකිත්තෙත වා පකෙඛප-ඛකිත්තෙත වා පරිකෙඛපඛකිත්තෙත වා භෞමඛකිත්තෙත වා නිගමඛකිත්තෙත වා තගරඛකිත්තෙත වා රච්චඛකිත්තෙත වා ජනපදඛකිත්තෙත වා, අත්තමිසො සචච්චිගමි කාරොති 'ත හෙ ලබ්බො ඉතො පකකමිඤ්ඤ'නති. සො ඛකිත්තපච්චයාපි දුක්ඛං දෙමිත්තං පටිසංවේදෙති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමිත්තං ඤාතො තස්ස: අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බතනං අභිනිබ්බතනං පාතුගුතං. එත්තකෙනපි රාජා ත ඤාසති. රාජා තස්ස ඛතං අගරාපෙති: සතං වා සහස්සං වා සතසහස්සං වා. සො ඛත-ජාතිපච්චයාපි දුක්ඛං දෙමිත්තං පටිසංවේදෙති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමිත්තං ඤාතො තස්ස: අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බතනං අභිනිබ්බතනං පාතුගුතං. එත්තකෙනපි රාජා ත ඤාසති. තමෙනං රාජා විපිඨං කමමකරණං කාරාපෙති:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

15

අත්තදණ්ඩසූත්‍රනිදේශය

ඉක්කිති අත්තදණ්ඩසූත්‍ර නිදේශය කියනු ලැබේ.

15 - 1

ආත්මදණ්ඩය (-තමාගේ කායාදී දුශ්චරිතය) හෙතු කොටගෙන දුෂ්ඨ-
ධාර්මිකාදී) භය උපත. (එසේ කල්හි) ප්‍රතිවිරුද්ධ වූ ජනයා බලවූ. මා
විසින් යම්සේ (තමා මැ නම් හට) සංවේග උපදවන ලද ද, (එපරිද්දෙන්)
සංවේගය ප්‍රකාශ කරන්නෙමි.

අත්තදණ්ඩා භයං ජාතං - 'දණ්ඩා' යනු: දණ්ඩයෝ තිදෙනෙකි: කාය-
දණ්ඩ යැ, වාග්දණ්ඩ යැ, මනෝදණ්ඩ යැයි. ත්‍රිවිධ කායදුශ්චරිතය කායදණ්ඩ
යැ, වතුර්විධ වාග්දුශ්චරිතය වාග්දණ්ඩ යැ, ත්‍රිවිධ මනෝදුශ්චරිතය මනෝ-
දණ්ඩ යි. භයං යනු: භය දෙකෙකි: දුෂ්ඨධාර්මිකභය යැ, සාමපරාධිකභය
යි. දුෂ්ඨධාර්මිකභය කවරැ යත්: මෙලොවැ කිසිවෙක් කයින් දුශ්චරිත-
යෙහි හැසිරෙයි, වචනයෙන් දුශ්චරිතයෙහි හැසිරෙයි, සිතින් දුශ්චරිත-
යෙහි හැසිරෙයි, ප්‍රාණවධ දු කෙරෙයි, නුදුන් දෙය ද ගනී, ගෘහසතිය දු
සිද්ධි, ගම් පැහැරීම ද ගෙවල් පැහැරීම ද මං පැහැරීම ද කෙරෙයි,
පරවූන් කරු ද යෙයි, මුත්තා ද බෙණේ. ඒ තුලුනු අල්වාගෙන 'දෙවසිනි,
මේ අපරාධකාරී සොරෙක, මොහුට යමක් කැමැති නම් ඒ දඬුවම්
පැණුවම මැනවැ'යි රජුට දක්වති. රජ ඔහුට පරිභව බෙණෙයි.
හෙතෙම පරිභව හෙතුවෙන් බිය උපදවයි, දුක් දෙමුත්ස් විදි. තෙල බිය
දුක් දෙමුත්ස් ඔහුට කොසිතැ යත්: ආත්මදණ්ඩයෙන් (-තම පවින්) උපත
හටගත නිපත වෙසෙසින් නිපත පහල වී. මෙතෙකිනුදු රජ නො සතුටු
වෙයි. රජ ඒ තුලුනු සිරබැඳුමෙන් හෝ රැහැන් බැඳුමෙන් හෝ හැකිලි
බැඳුමෙන් හෝ වේවැල් බැඳුමෙන් හෝ ලතාබන්ධනයෙන් හෝ ප්‍රණේ-
පබන්ධනයෙන් හෝ පරික්ෂේපබන්ධනයෙන් හෝ ග්‍රාමබන්ධනයෙන් හෝ
නිගමබන්ධනයෙන් හෝ නගරබන්ධනයෙන් හෝ රාජවුබන්ධනයෙන් හෝ
ජනපදබන්ධනයෙන් හෝ බන්දවයි, යටත් පිරිසෙයින් 'තව මෙයින් බැහැර
යන්නට නො ලැබේ'යි (පළිබෝධ සදහා) කියැයුතු ද කෙරෙයි.
හෙතෙම බන්ධන හෙතුවෙන් ද දුක් දෙමුත්ස් විදි. තෙල බිය දුක් දෙමුත්ස්
ඔහුට කොසිතැ යත්: ආත්මදණ්ඩයෙන් උපත හටගත නිපත වෙසෙසින්
නිපත පහල විය. තෙල පමණෙකිනුදු රජ නො සතුටු වෙයි. රජ
ඔහුගේ ධනය සියයක් හෝ දහසක් හෝ සියදහසක් හෝ ගෙන්වා ගනී.
හෙතෙම ධනහානිය හෙතු කොටගෙන ද දුක් දෙමුත්ස් විදි. තෙල බිය
දුක් දෙමුත්ස් ඔහුට කොසිතැ යත්: ආත්මදණ්ඩයෙන් උපත හටගත
නිපත නිපත වෙසෙසින් නිපත පහල විය. මෙතෙකිනුදු රජ නො සතුටු
වෙයි. රජ ඔහුට විවිධ භම්කපොලු කරවයි:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කසාහිපි තාලෙති. වෙනෙනහිපි තාලෙති. අභිදණ්ඩකහිපි තාලෙති. හන්ථෙපි ජිඤ්ඤාති. පාදෙපි ජිඤ්ඤාති. හන්ථපාදෙපි ජිඤ්ඤාති. කණ්ණෙපි ජිඤ්ඤාති. තාසෙපි ජිඤ්ඤාති. කණ්ණතාසෙපි ජිඤ්ඤාති. බ්ලව්ගාලිකෙපි කරොති. සබ්බමුණ්ඩකෙපි කරොති. රාහුමුඛෙපි කරොති. ජොතිමාලිකෙපි කරොති. හන්ථපජොතිකෙපි කරොති. එරකවතතිකෙපි කරොති. වීරකවාසිකෙපි කරොති. එණෙය්‍යකෙපි කරොති. බ්ලිසමංසිකෙපි කරොති. කහාපණ්ණිකෙපි කරොති. බාරාපතවජ්ජකෙපි කරොති. පලිසපරිවතතිකෙපි කරොති. පලාලපිට්ඨිකෙපි කරොති. තතෙනහපි තෙලෙන ඔසිඤ්ඤාති. සුතබෙතිපි බාදපෙනි. ජිවනනමෙපි සුලෙ උතතාසෙති. අසිනාපි සිසං ජිඤ්ඤාති. සො කමක රණපව්වයාපි. දුක්ඛං දෙමනස්සං පටිසංවෙදෙති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං. කුතො තස්ස? අනනදණ්ඩකො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බතං අභිනිබ්බතං. පාකුභුතං. රාජා ඉමෙසං වකුණ්ණං දණ්ඩාතං ඉස්සරො.

සො සකෙන තමෙමන කායස්ස හෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං තිරයං උපපජ්ජති. තමෙන තිරයපාලා පඤ්චවිධබ්බතං තාම කාරණං කාමරතති. තතනං අයොධිලං හන්ථ ගමෙනති. තතනං අයොධිලං දුතියෙ හන්ථ ගමෙනති. තතනං අයොධිලං පාදෙ ගමෙනති. තතනං අයොධිලං දුතියෙ පාදෙ ගමෙනති. තතනං අයොධිලං මජ්ඣෙ උරස්මිං ගමෙනති. සො තන්ථ දුක්ඛා කට්ඨකා තිප්පා වෙදනා වෙදෙති. න ච තාව කාලං කරොති. යාච න තං පාපං කමමං බ්‍යන්තී හොති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං. කුතො තස්ස? අනනදණ්ඩකො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බතං අභිනිබ්බතං. පාකුභුතං. තමෙන තිරයපාලා සංවෙසෙත්වා කුඨාරීති තච්ඡන්ති. සො තන්ථ දුක්ඛා තිප්පා කට්ඨකා වෙදනා වෙදෙති. න ච තාව කාලං කරොති. යාච න තං පාපං කමමං බ්‍යන්තී හොති. තමෙන තිරයපාලා උභිපාදං අබ්‍යොසිරං ගතෙත්වා වාසිති තච්ඡන්ති. තමෙන තිරයපාලා රජෙ යොජෙත්වා ආදිත්තාය පඨවියා සමපජ්ජලිතාය සජොතිභුතාය සාරෙතතිපි පච්චාසාරෙතතිපි¹ -පෙ- තමෙන තිරයපාලා මහනනං අභිහාරපබ්බතං ආදිත්තං සමපජ්ජලිතං සජොතිභුතං ආරොපෙනතිපි ඔරොපෙනතිපි -පෙ- තමෙන තිරයපාලා උභිපාදං අබ්‍යොසිරං ගතෙත්වා තතතාය ලොහකුම්බියා පක්ඛිපනති ආදිත්තාය සමපජ්ජලිතාය සජොතිභුතාය. සො තන්ථ ඵෙණ්ණදෙදහකං පච්චති. සො තන්ථ ඵෙණ්ණදෙදහකං පච්චානෙන සකිමපි උභිං ගච්ඡති. සකිමපි අබ්‍යො ගච්ඡති. සකිමපි තිරියං ගච්ඡති. සො තන්ථ දුක්ඛා තිප්පා කට්ඨකා වෙදනා වෙදෙති. න ච තාව කාලං කරොති. යාච හ තං පාපං කමමං බ්‍යන්තී හොති. එතං භයං දුක්ඛං දෙමනස්සං. කුතො තස්ස? අනනදණ්ඩකො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බතං අභිනිබ්බතං. පාකුභුතං. තමෙන තිරයපාලා මහාතිරයෙ පක්ඛිපනති. සො බො පන මහාතිරයො;

1. කරණපටිඨියාපි - සිමු. II 2. හාරෙතතිපි පච්චාසාරෙතතිපි - සිමු. II.

3. මජ්ඣිමනිකාය - දෙවදුතසුත්ත

කසයෙනු දු තලවයි, වේවාලිනු දු තලවයි, අබ්බකියෙනු දු තලවයි, අනද සිද්ධි, පයද සිද්ධි, අත්පාද සිද්ධි, කනද සිද්ධි, නැතැයද සිද්ධි, කන්තාසාද සිද්ධි, බිලඛනපාලික කම්කටොලු දු කෙරෙයි, සන්මුඛු දු කෙරෙයි, රුහුමුඛ කම්කටොලු දු කෙරෙයි, ජොතිමාලික කම්කටොලු දු කෙරෙයි, හන්තපඤ්ඤානික කම්කටොලු දු කෙරෙයි, ඵරුවතු කම්කටොලු දු කෙරෙයි, තිහිරිවත් කම්කටොලු දු කෙරෙයි, එණෙය්සක කම්කටොලු දු කෙරෙයි, බිලියෙන් සම්මස්තනර දු උපුටයි, කහවණ්ණවම් දු කෙරෙයි, කාරමු දු ගල්වයි, පරිසපරිවර්තන කම්කටොලු දු කෙරෙයි පලාලපිට්ඨික කම්කටොලු දු කෙරෙයි, රත්කල තෙලු දු ඉසි, භූතකයන් ලවා දු කවයි, දිවස්ත්රල දු හිදුවයි, කඩුවෙනු දු හිස සිද්ධි; හෙතෙම කම්කටොලු හෙතුසෙයු දු දුක් දෙමිනස් විදී. තෙල බියදුක් දෙමිනස් ඔහුට කොයින් උපනා යන්: ආනමදණ්ඩයෙන් උපන, හවගන නිපන වෙසෙයින් නිපන පතල වූයේ වන. රජ මේ සතර දඬුවමට පොහොසත් (-සමථී) වේ.

හෙතෙම සිය පච්ඡාමිත් කාබුත් මරණින් මතු සැප නැති දුකට ගති වූ විටසව පතිත වන නිරයට පැමිණෙයි; ඔහුට නිරයපාලයෝ පඤ්චවිධ බන්ධන නම් කම්කටොලු කරවති: රත් වූ සත්ත්වයෙකු අතෙහි ගසනි, රත් සවුලක් දෙවැනි අතෙහි ගසනි, රත් සවුලක් පසෙහි ගසනි, රත් සවුලක් දෙවැනි පසෙහි ගසනි, රත් සවුලක් ලමාදු ගසන්. හේ එහි තියුණු වූ කටුක වූ දුක් වෙදනා විදී. යම් තාක් ඒ පච්ඡාමි නො ගෙවේ නම්, ඒ තාක් නො දු මියෙයි. තෙල බියදුක් දෙමිනස් ඔහුට කොයින් උපනා යන්: ආනමදණ්ඩ හෙතෙමත් ජාත යැ සඤ්ජාත යැ නිජාත යැ අභිනිජාත යැ ප්‍රාදුර්භූත යි. යමපල්හු ඒ පච්ඡාමි කලහු බිමැ හොටා කෙටේරියෙන් සස්ති; හේ එහි තියුණු කටුක දුක් වෙදනා විදී. යම් තාක් ඒ පච්ඡාමි නො ගෙවේ නම්, ඒ තාක් නො දු මියෙයි. යමපල්හු ඒ පච්ඡාමි කලහු උච්චාපාද කොට අධ්‍යාසී කොට ගෙන වැසෙන් සස්ති. ඒ පච්ඡාමි කලහු නිරයපාලයෝ (ගිත්තෙන් දිලියෙන) රියෙහි යොදා තත්පසින් දුල්වෙන අභියසින් දිලියෙන ගිනිදුල් සහිත වූ පොළොවෙහි ඉදිරියට ඇවිදුවන්-නාහු දු තවතත්තාහු දු වෙති, පච්ඡාමි කල ඔහු යමපල්හු ආදීප්ත වූ සම්ප්‍රජ්වලිත වූ ජ්වලා සහිත වූ මහත් අභ්‍යාරපථිතයට නාවති. බස්වත්තාහු දු වෙන්... යමපල්හු පච්ඡාමි කල ඔහු උච්චාපාද අධ්‍යාසී කොට ගෙන තප්ත වූ ආදීප්ත වූ සම්ප්‍රජ්වලිත වූ ජ්වලා සහිත වූ ලොහකුම්භියෙහි ප්‍රක්ෂාල කෙරෙත්. හේ එහි පෙණපිඩක් බදු දෙහ ඇති වැ පැසෙයි. හේ එහි පෙණපිඩක් බදු දෙහ ඇති වැ පස්තේ වරක් උඩට දු නැගෙයි, වරක් යටට දු බසී, වරක් සරස දු ඇවිදී. හේ එහි තිවු වූ කටුක වූ දුක් වෙදනා විදී. යම් තාක් ඒ පච්ඡාමි නො ගෙවේ නම්, ඒ තාක් නො දු මියෙයි. තෙල බිය දුක් දෙමිනස් ඔහුට කොයින් උපනා යන්: ආනමදණ්ඩයෙන් (-සිය කැමින්) උපන, සඤ්ජාත යැ නිජාත යැ ප්‍රාදුර්භූත යි. ඒ පච්ඡාමි කල ඔහු යමපල්හු නොතිරියෙහි ප්‍රක්ෂාල කෙරෙත්. ඒ මහානිරය වූ කලී.

1. (ඒ මහානිර්වාණ)සතර කන් ඇත්තේ යැ, සතර දොර යැ, වෙන වෙන මැ කොටස් වශයෙන් බෙදන ලද, යටවුරෙන් පරික්ෂිත යැ, යම්පාතින් වසන ලද.

2. ඒ මහානරකයාගේ යපොලොව ජවලිත වූවා තෙජසින් යුක්ත යැ. භාත්පස සිසක් යොදුන් තැනැ සියලු කල්හි පැතිය යි.

3. (ඒ අසව මහානරකයෝ) නිරතුරු තවත්තානු භෞර වූවාහු (කල්පසාධි) ගිනිසිළු ඇත්තාහු ලංචියැ නො හැක්කාහු ලොමුදහන පියවි ඇත්තාහු බිහිසුණු වූවාහු බිය උපදවත්තාහු දුක් වූවාහු ද වෙත්.

4. පෙරදිග බිහිත් තැනැණු ගිනිකඳු පච්ඡාසි කළ සත්තියන් දව මින් (ගොස්) පැසුළු බිතැ වැදෙයි.

5. පශ්චිම ගිනිතියෙන් තැනැණු ගිනිකඳු පච්ඡාසි කළ සත්තියන් දවමින් ගොස් පුළුඟිතියෙන් වැදෙයි.

6. උතුරු බිහිත් තැනැණු ගිනිකඳු පච්ඡාසි කළවුන් දවමින් ගොස් දකුණු බිතැ වැදෙයි.

7. දකුණු බිහිත් තැනැණු ගිනිකඳු පච්ඡාසි කළවුන් දවමින් ගොස් උතුරු බිතැ වැදෙයි.

8. යට පොළොවහු දු බිය ඵලවන ගිනිකඳු තැඟි පච්ඡාසි කළවුන් දවමින් ගොස් ඡදනයෙහි (-සියන්හි) පැහැර යි.

9. ඡදනයෙන් බිය ඵලවන ගිනිකඳු තැඟි පාපකම් කළ සත්තියන් දවමින් නොස් බිමැ පැහැර යි.

10. අවිච්ඡාරකය උඩ යට බලනුමුහුට භාත්පසින් දිලියෙන අභියසින් තැවුණු දුල්වුණු යකඛලක් මෙනි.

11. එහි මහදරොදු වූ මහදරුණුකම් කරන සුලු වූ අභියසින් පච්ඡාසි ඇති සත්තියෝ පැයෙහි, නො ද මියෙත්.

12. ඒ නිරවැසියන්ගේ කය ගිනි වැන්න. කම්යන්ගේ දැඩි සේ බල. හළු නො වෙයි, දලි නො වේ.

13. (කිසි කාලෙක පුළුචාරය විවෘත වූ කල්හි) ඒ දිගට ද දිවෙහි, යළි පශ්චිමචාරයට දිවෙහි, උත්තරචාරයට දිවෙහි, යළි දක්ෂිණචාරයට දිවෙත්.

14. යම් යම් දිශාවකට වෙතයෙන් දිවෙත් තම්, (සම්ප්‍රාප්ත කල්හි) ඒ ඒ චාරය වැළසයි. නික්මැ යන ආශා ඇති ඒ නිරිසත්තු මිදෙන උපාය සොයන්නාහු පවත්.

15. කම්හෙතෙසින් ඔහු එයින් නික්මෙන්නට නො ලැබෙහි. යම් නොයෙකින් ඔවුන් විසින් නො පැසුණු විපාක ඇති පාපකම්ය බොහෝ කොට කරන ලද ද එනෙහි නි.

එතං භසං දුක්ඛං දෙමනස්සං කුතො තස්ස: අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බතං අභිනිබ්බතං පාකුභුතං. යානි ච තෙරසිකානි දුක්ඛානි යානි ච තිරච්ඡාතයොනිකානි දුක්ඛානි යානි ච පෙතතිසසසිකානි දුක්ඛානි යානි ච මානුසිකානි දුක්ඛානි, තානි කුතො ජාතානි, කුතො සඤ්ජාතානි, කුතො නිබ්බතානි, කුතො අභිනිබ්බතානි, කුතො පාකුභුතානි: අත්තදණ්ඩතො ජාතානි සඤ්ජාතානි නිබ්බතානි අභි- නිබ්බතානි පාකුභුතානි.

අත්තදණ්ඩා භසං ජාතං ජනං පස්සාපි මෙධගතති ඛතතියං ච බ්‍රාහ්මණං ච වෙස්සා ච සුද්දා ච ගහවතී ච පබ්බජිතා ච දෙවතා ච මනුස්සා ච මෙධගං ජනං කලහං ජනං විරුද්ධං ජනං පටිවිරුද්ධං ජනං ආගතං ජනං පච්චාගතං ජනං ආඝාතීතං¹ ජනං පච්චාඝාතීතං ජනං පස්සාපි දක්ඛපි ඔලොකෙපි තිජ්ඣායෙපි උපපරික්ඛාපාති - ජනං පස්සාපි මෙධගං.

සංවේගං කිත්තසිස්සාමිති - සංවේගං උබ්බගං උත්‍රාසං භයං පිළිනං ඝට්ඨිතං උපද්දාමං උපස්සග්ගං; කිත්තසිස්සාමි පකිත්තසිස්සාමි ආවික්ඛිස්සාමි දෙසිස්සාමි පඤ්ඤාපිස්සාමි පට්ඨපිස්සාමි විචරිස්සාමි විතජ්ජිස්සාමි උතතානි කරිස්සාමි පකාසිස්සාමිති - සංවේගං කිත්තසිස්සාමි.

යථා සංවිජ්ජිතං මයා - යථා මයා අත්තනායෙව අත්තා² සංවේජිතො උබ්බෙජිතො සංවේගමාපාදිතොති - යථා සංවිජ්ජිතං මයා.

තෙනාහ භගවා:

“අත්තදණ්ඩා භසං ජාතං
ජනං පස්සාපි මෙධගං,
සංවේගං කිත්තසිස්සාමි
යථා සංවිජ්ජිතං මයා”ති.

15 - 2

එකුමානං පථං දික්ඛා මචෙජ් අප්පාදකෙ යථා,
අඤ්ඤාමසඤ්ඤාති බ්‍යාථාදො දික්ඛා මං භගමාපිසි.

එකුමානං පථං දික්ඛාති - ‘පථ’ති සත්තාධිවචනං; පථං තණ්හා- එකුතාය එකුමානං, දිව්විඑකුතාය එකුමානං, කිලෙසඑකුතාය එකුමානං, දුච්චිරිතඑකුතාය එකුමානං, පයොගඑකුතාය එකුමානං, විපාකඑකුතාය එකුමානං, රහතං රහතෙ එකුමානං, දුට්ඨං දොසෙත එකුමානං, මුල්ලං මොහෙත එකුමානං, විතිබ්බං මානෙත එකුමානං, විකේඛපගතං උද්ධවේන එකුමානං, අතිට්ඨාගතං විවික්ඛිච්ඡාය එකුමානං, ථාමගතං අනුසග්ගති එකුමානං, ලාගතෙ එකුමානං, අලාගතෙ එකුමානං, යසෙත එකුමානං, අයසෙත එකුමානං, පසංසාය එකුමානං, කිද්දාය එකුමානං, සුඛෙත එකුමානං, දුක්ඛෙත එකුමානං, ජාතියා එකුමානං, ජරාය එකුමානං, බ්‍යාධිතා එකුමානං, මරණෙත එකුමානං, සොකපට්ඨෙව- දුක්ඛසද්ධමනස්සපායාසගති එකුමානං, තෙරසිකෙත දුක්ඛෙත එකුමානං, තිරච්ඡාතයොනිකෙත දුක්ඛෙත එකුමානං, පෙතතිසසසිකෙත දුක්ඛෙත එකුමානං, ..

1. ආඝාතීතං, භසං.

2. සද්දා - සිද්ධ. 11.

තෙල සිය දුක් දෙමුනක් ඔහුට කොසින් උපතැ යත්: ආත්ම-
 දණ්ඩය හෙතු කොට ජාත යැ සංස්ථාත යැ නිජාත යැ අභිනිජාත යැ
 ප්‍රාදුර්භූත යි. යම් තිරසදුකක් තිරිසන්යොන්ති යම් දුකක් ප්‍රෙතවිෂයෙහි
 යම් දුකක් මානුෂ වූ යම් දුකකුත් වෙත් නම්, එ දුක් කොසින් උපත්තානු ද,
 කොසින් භවගත්තානු ද, නොසින් නිපත්තානු ද, කොසින් වෙසෙසින්
 නිපත්තානු ද, කොසින් පහල වූවානු ද යත්: ආත්මදණ්ඩයෙන් ජාත -
 සංස්ථාත - තිර්වාත - අභිනිජ්වාත - ප්‍රාදුර්භූත වූවානු ය.

අත්තදණ්ඩා පාසං ජාතං ජනං පසංථ මේධගං - කෂත්‍රියයෝ ද
 බ්‍රාහ්මණයෝ ද වෙව්සායෝ ද ශුද්‍රයෝ ද ගාහස්ථයෝ ද ප්‍රවුජිතයෝ ද
 දෙවදානවෝ ද මනුෂ්‍යයෝ ද යන සිංසාවට පැමිණි ජනයා කලහ කරන-
 විරුද්ධ වූ - ප්‍රතිවිරුද්ධ වූ - ආගත වූ - ප්‍රත්‍යාගත වූ - පිහිත වූ - ප්‍රතිපිහිත වූ
 ජනයා බලවූ, දකිවූ, අවපලාභකය කරවූ, නැවත නැවත සිතවූ, නැවත
 නැවත පරික්ෂා කරවූ යයි 'ජනං පසංථ මේධගං' යනු වේ.

සංවේගං කිංතාසිංහාමි - සංවේගය උද්වේගය නැතිබැතිව තස
 පෙළීම ගැටීම උපද්‍රවය උපසංගය (-අවිජිම) කිහිනස කරන්නෙමි, ප්‍රතිකිනස
 සාරන්නෙමි, පවසන්නෙමි දෙසන්නෙමි පනවන්නෙමි පිහිටුවන්නෙමි
 විවරණය කරන්නෙමි විනාශ කරන්නෙමි ප්‍රසව කරන්නෙමි ප්‍රකාශ
 කරන්නෙමි නුසි 'සංවේගං කිංතාසිංහාමි' යනු වේ.

යථා සංවිජිතං මයා - යමයේ මා පිසින් තමා මැ තෙමේ සංවේග-
 යට පත් කරන ලද්දේ උද්වේග කරන ලද්දේ සංවේගයට පමුණුවන
 ලද්දේ නුසි 'යථා සංවිජිතං මයා' යනු වේ.

එසින් වදලග වුදුහු:

“අත්තදණ්ඩා පාසං ජාතං -පෙ- යථා සංවිජිතං මයා”යි.

15 - 2

දිගත්තෙක මසුන් මෙන් (තෘෂණාදියෙන්) සැලෙන සත්ත්වයෙකා දක,
 ඔවුනොවුන් හා සමග විරුද්ධ වූවන් දක, සිය මා කරා පැමිණියේ ය. (-මට
 සිය උපත.)

එකුමානා පජං දිශා - 'පජා' යනු: සත්ත්වයන්ට තමෙකි. තෘෂණ-
 සපකුයායෙන් සැලෙන ප්‍රජාව දෂටිසපකුයායෙන් සැලෙන කෙලසසපකු-
 යෙන් සැලෙන දුභවිරිතසපකුයායෙන් සැලෙන කායාදි ප්‍රයෝගසපකු-
 යෙන් සැලෙන විපාකසපකුයායෙන් සැලෙන ප්‍රජාව, රාගයෙන් රත් වැ
 සැලෙන, දෝෂයෙන් දුෂට වැ සැලෙන, මොහයෙන් මුළු වැ සැලෙන,
 මානසෙන් විකිබ්බු වැ සැලෙන, ඕඛාධායෙන් වික්ෂෙපයට පැමිණැ
 සැලෙන, විමිකිත්සාවෙන් නිෂ්චාවට නොපැමිණැ සැලෙන, අනුශයෙන්
 තදබවට පැමිණැ සැලෙන, ලාභයෙන් සැලෙන, අලාභයෙන්
 සැලෙන, යශසින් සැලෙන, අයශසින් සැලෙන, ප්‍රශංසායෙන් සැලෙන,
 නිශ්ශයෙන් සැලෙන, සුචයෙන් සැලෙන, දුකින් සැලෙන, ජාතියෙන්
 සැලෙන, ජරායෙන් සැලෙන, ව්‍යාධියෙන් සැලෙන, මරණයෙන් සැලෙන,
 ශෝකයෙන් පරිදෙවයෙන් දුකින් දෙමුනසින් උපායායයෙන් සැලෙන,
 නිරෑදැකින් සැලෙන, තිරිසන්යොන්ති වූ දුකින් සැලෙන, ප්‍රෙතවිෂයෙහි වූ
 දුකින් සැලෙන, -

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මානුසිකත් දුකෙවත් එකමානං, ගබ්භාකකන්තිමූලකෙන දුකෙවත් - ගබ්භට්ඨිතිමූලකෙන දුකෙවත් - ගබ්භවුට්ඨානමූලකෙන දුකෙවත් - ජාතසංසාර- නිබ්බූතත් දුකෙවත් - ජාතස්ස පරාමිඤ්ජනෙන දුකෙවත් - අනතුපක්ක- මෙන දුකෙවත් - පරුපක්කමත් දුකෙවත් - දුක්ඛදුකෙවත් - සම්භාරදුකෙවත් - විපරිණාමදුකෙවත් - චක්ඛුරොගෙන දුකෙවත් - සොතරො- ගෙන - ඝාතරොගෙන - ජිව්හාරොගෙන - ඩිසරොගෙන - සායරොගෙන - කණ්ණ රොගෙන - මුඛරොගෙන - දන්තරොගෙන - කාසෙත - සාසෙත - පිනාසෙත ඛතෙත - ජරෙත - කුච්ඡිතරොගෙන - මුළුත්තං - පක්ඛන්ද්දිකාය - සුලාය- විසුච්ඡාය - කුච්චිත - ගණ්ඩත්ත - කිලාසෙත - සොසෙත - අපමාමරත් - දද්දාය - කණ්ණයා - කච්ඡුයා - තබ්බසාය¹ - විතච්ඡිකාය - ලොභිතපිත්තෙත² - මධුමෙතෙත - අංසාය - පිළකාය - නගන්දලෙත - පිත්තසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන - සෙමසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන - වාතසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන - සන්තිපාති- කෙන ආබාධෙන - උතුපරිණාමජෙන ආබාධෙන - උපමාරොගෙන ආබාධෙන - ඔපක්කමිකෙන ආබාධෙන - කම්මවිපාකජෙන ආබාධෙන - සිතෙන - උණෙන - ජිහ්විකාය - පිපාසාය - උච්චාරෙන - පණ්ණාසෙත - ඛංසමසංඝාතානපසිට්ඨප්ප³ සම්පසංගෙන දුකෙවත් - මාතුමරණෙන දුකෙවත් - පිතුමරණෙන දුකෙවත් - තාතුමරණෙන දුකෙවත් - ගහිතිමරණෙන දුකෙවත් - පුත්තමරණෙන දුකෙවත් - ගිතුමරණෙන දුකෙවත් - ඤාතිමරණෙන දුකෙවත් - සොගව්‍යසනෙන දුකෙවත් - රොගව්‍යසනෙන දුකෙවත් - සීල- ව්‍යසනෙන දුකෙවත් - දිට්ඨිව්‍යසනෙන දුකෙවත් එකමානං සම්පදමානං විපදමානං වෙධමානං පවෙධමානං සම්පදවෙධමානං; දිස්සාති දිස්සා පසස්සා, තුලසිත්වා තිරසිත්වා විතාවසිත්වා විභූතං කත්වාති - එකමානං පජං දිස්සා.

මමෙජ් අප්පාදකං යථාති - යථා මමෙජ් අප්පාදකෙ උදකපරි- යාදකෙ කාකෙති වා කුලපලති වා බලාකායි වා පරිපාතිගමානා⁴ උකති- පිගමානා ඛජ්ජමානා එකන්ති සම්පදන්ති විපදන්ති වෙධන්ති පවෙධන්ති සම්පවෙධන්ති; එවමෙවං පජා තණ්හාඑකන්තං එකන්ති - පෙ- දිට්ඨිබ්‍යසනෙන දුකෙවත් එකන්ති සම්පදන්ති විපදන්ති වෙධන්ති පවෙධන්ති සම්පවෙධන්ති - මමෙජ් අප්පාදකෙ යථා.

අඤ්ඤමඤ්ඤාති බ්‍යාරුග්ගති - අඤ්ඤමඤ්ඤා සත්තා විරුද්ධා පටි- විරුද්ධා ආතතා⁵ පච්චාගතා ආභාතිතා⁶ පච්චාඝාතිතා රුජානොපි රුජ්ඣි විවදන්ති, බත්තිගාපි බත්තිගෙහි විවදන්ති, බ්‍රාහ්මණාපි බ්‍රාහ්මණෙහි විවදන්ති, ගහපතීපි ගහපතීහි විවදන්ති, මාතාපි පුත්තෙත විවදති, පුත්තොපි මාතරු විවදති, පිතෘපි පුත්තෙත විවදති, පුත්තොපි පිතරු විවදති, භාතාපි භාතරු විවදති, ගහිතීපි ගහිතීහා විවදති, භාතාපි ගහිතීහා විවදති.

1. රබ්බසාය - ස, රක්ඛසාය - පු. PTS.
 2. ලොභිතෙත පිත්තෙත - සිඞු. II PTS.
 3. සර්වප - මජ්ඣ.
 4. පරිපාතිගමානා - සිඞු. II, මජ්ඣ.
 5. ආතතා - සිඞු. II.
 6. ආභාතිතා සහ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මිනිස්ලොව, වූ දුකින් සැලෙන, ගම්වික්‍රාන්තිමූලක දුකින් සැලෙන, ගම්කර්මමූලක දුකින් - ගම්වික්‍රාන්තිමූලක දුකින් - උපත්තනු පිළිදගන්නා දුකින් - උපත්තනු පරා අසන් දුකින් - ආනේමාපත්‍රම දුකින් - පරොපත්‍රම දුකින් - දෘඩදෘඩයෙන් - සංකාරදෘඩයෙන් - විපරිණාම - දෘඩයෙන් - වික්‍රාන්තයෙන් වූ දුකින් - ක්‍රොත්‍රරෝගයෙන් - ශ්‍රාණරෝගයෙන් - ජ්වරරෝගයෙන් - කාශරෝගයෙන් - ශීතරෝගයෙන් - කණ්ණිරෝගයෙන් - මූලරෝගයෙන් - දහතරෝගයෙන් - කාශයෙන් - ක්‍රොත්‍රයෙන් - පිතයෙන් - දහයෙන් - ජ්වරයෙන් - ක්‍රොත්‍රයෙන් - මූලරෝගයෙන් - ලොහිතාති - සාරයෙන් ආමිශ්‍රයෙන් - විරෝධයෙන් - ක්‍රොත්‍රයෙන් - ගණ්ණිරෝගයෙන් - ක්‍රොත්‍රයෙන් - කාශරෝගයෙන් - අපසාරයෙන් - දදපොළින් - කුඩා පොළින් - ගෙපොළින් නිසිනි - අතුල් පතුල් පැළීමෙන් - රත්පිතින් මඩුමෙහයෙන් - අශීපිතින් - දදපොළින් - හගඤ්ඤයෙන් - පිතින් උපදනා රෝගයෙන් - සෙමින් උපදනා රෝගයෙන් - විසින් උපදනා රෝගයෙන් - සාන්තිපාතික රෝගයෙන් - දෘඩවිපක්ෂයෙන් උපදනා රෝගයෙන් - විෂම විකර්ණයෙන් උපදනා රෝගයෙන් - උපත්‍රමයෙන් ගවගන්නා රෝගයෙන් කාමිපිපාකයෙන් උපදනා රෝගයෙන් - සීතයෙන් - උෂ්ණයෙන් - ජීවත්සායෙන් - පිපාසයෙන් - උච්චාරයෙන් - ප්‍රසාවයෙන් - මැසි මදුරු වා අපි දික්දූ පහසින් වූ දුකින් - මවගේ මරණයෙන් වූ දුකින් - පියාගේ මරණයෙන් වූ දුකින් - බායාගේ මරණයෙන් වූ දුකින් - බුන්ගේ මරණයෙන් වූ දුකින් - පුතා මළ දුකින් - දූ මළ දුකින් - නායන් මළ දුකින් - ගොග - විපතති දුකින් - රෝගවිපතති දුකින් - ශීලවිපතති දුකින් - දෘඩවිපතති දුකින් සැලෙන මොනොවට සැලෙන වෙසෙසින් සැලෙන වෙවුලන වෙසෙසින් වෙවුලන අතිශයින් වෙවුලන ප්‍රජාව; දිශා - දක පෙත්තු කුලක - කොට තීරණය කොට විශ්වාසය කොට විකුන කොට නුසි 'එකමානං පථං දිසා' යනු මේ.

මනව්‍ය අප්‍රසාදයෙහි යථා - මද දියෙහි දිය සිඳුණු කල්හි කවුඩින් විසින් හෝ උකුස්සන් විසින් හෝ කොකුන් විසින් හෝ තසනු ලබන්නාවූ තහනු ලබන්නා වූ කනු ලබන්නා වූ මත්ස්‍යයෝ යම් හේ සැලෙඳ සමීකාරයෙන් සැලෙන් ද විවිධ වෑ සැලෙන් ද, වෙවුලන් ද, වෙසෙසින් වෙවුලන් ද අතිශයින් වෙවුලන් ද, එපරිද්දෙන් ම ප්‍රජාව තාණෝසාසනසෙන් සැලෙති... දවෙව්‍යසන දුක්ත් සැලෙති සමීකාරයෙන් සැලෙති විවිධ වෑ සැලෙති, වෙවුලති වෙසෙසින් වෙවුලති අතිශයින් වෙවුලන් නුසි 'මනව්‍ය අප්‍රසාදයෙහි යථා' යනු වේ.

අයදුම්කරුවන් බාර්ගේ - සන්නිවේදන මධ්‍යමය විරුද්ධ වූවන්
 ප්‍රතිවිරුද්ධ වූවන් කොපයෙන් පහළානු වෙසෙසින් පහළානු ගැටුණානු
 වෙසෙසින් ගැටුණානු රජුතු ද රජුන් සමග විවාද කෙරෙති, සෑත්‍රියයෝත්
 සෑත්‍රියයන් සමග විවාද කෙරෙති, බ්‍රහ්මයෝත් බ්‍රහ්මයන් සමග විවාද කෙරෙති,
 ගැහැටියෝත් ගැහැටියන් සමග විවාද කෙරෙති, මවු ද පුතා සමග විවාද
 කෙරෙයි, පුතාත් මව සමග විවාද කෙරෙයි, පියාත් පුතු සමග විවාද කෙරෙයි,
 පුතාත් පියා සමග විවාද කෙරෙයි, බායාත් බායා සමග විවාද කෙරෙයි,
 හගතිය (-බුන) ද හගතිය සමග විවාද කෙරෙයි, බායාත් බුන සමග විවාද
 කෙරෙයි.-

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

හඬනිව් හාතරා විචදනී, සහායාපි සහායෙන විචදනී. තෙ තත්ත ඤානවිඤ්ඤානවිචාදනා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං පාණිනිව් උපක්කමිනති, ලෙඩ්ඛිනිව් උපක්කමිනති, දුෂ්ඨානිව් උපක්කමිනති, සංසාරිනිව් උපක්කමිනති. තෙ තත්ත මරණමිති නිවර්තනති. මරණමිතමිති දුක්ඛතා - අඤ්ඤාමඤ්ඤානි බ්‍යාථිතං.

දිස්වා මං හමමාපිසිති -- 'දිස්වා'ති දිස්වා පසාදිතා භූතසිතා තීරසිතා විහාමසිතා විභූතා කතා හයං පිලිනං හට්ඨං උපද්දමා උපස්සාමා ආපිසිති - දිස්වා මං හමමාපිසිති.

තෙතානු තතවා:

“එදාමානං පථං දිස්වා
මිච්ඡා අප්පාදතෙ යථා,
අඤ්ඤාමඤ්ඤානි බ්‍යාථිතං
දිස්වා මං හමමාපිසිති”ති.

16 - 8

සමන්තමසාරො ලොකො
දිසා සබ්බා සමෙරිතා,
ඉච්ඡං ගමනමිත්තතො
නාද්දසාසිං¹ අනුසංසිතං.

සමන්තමසාරො ලොකොති - 'ලොකො'ති තීරසලොකො තීරවර්තයො - තිලොකො පෙත්තිවිසයලොකො මිත්‍රස්සලොකො දෙවලොකො ඛනිලොකො බාහුලොකො ආයතනලොකො අයං ලොකො පරො ලොකො භූමිලොකො දෙවලොකො; අයං චුළුවති ලොකො. තීරසලොකො අසාරො නික්ඛාරො සාරා - පගතො නිව්භාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිවේචන වා බ්‍රුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමිවෙමන වා. තීරවර්තයොති - ලොකො - පෙත්තිවිසයලොකො - මිත්‍රස්සලොකො - දෙවලොකො - ඛනි - ලොකො - බාහුලොකො - ආයතනලොකො - අයං ලොකො - පරො ලොකො - භූමිලොකො - දෙවලොකො² අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො නිව්භාර - සාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිවේචන වා බ්‍රුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමිවෙමන වා. යථා පන තළො අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා එරණ්ණො අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා උදුම්භරො අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා සෙතව්චේත්³ අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා පාරිභද්දකා අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා ථෙණ්පිලණ්ණො අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා උදකමුඛිමුලකං අසාරං නික්ඛාරං සාරාපගතො, යථා මජ්ඣි අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා කදලිකකිකො⁴ අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, යථා මායා අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො, එවමෙව තීරස - ලොකො අසාරො නික්ඛාරො සාරාපගතො නිව්භාරසාරෙන වා සුඛසාර - සාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිවේචන වා බ්‍රුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමිවෙමන වා; -

1. නාද්දසාසිං - සිඬු. II. 2. සදෙවලොකො - සා. PTS.
3. සෙත කසම්මා - මුද්. සෙතකසම්මා - PTS. 4. කදලිකකිකො - සිඬු II.

මුත ද බැයා සමග විවාද කෙරෙයි, යහලුවාත් යහලුවා සමග විවාද කෙරෙයි. ඔවුහු එහි සැලක - විග්‍රහ - විවාදයට පැමිණියාහු ඔවුනොවුන්ට අතින් දු පතර දෙකි, කැටිනු දු පතර දෙකි, දඩයෙකු දු පතර දෙකි, අවියෙකු දු පතර දෙකි. ඔවුහු එහි මරණයට ද මරණමාත්‍රවූ දුකට ද පැමිණෙත් නුසි 'අඤ්ඤාමිඤ්ඤාති ඛාරුඤ්ඤා' යනු වේ.

දික්ඛා මං පයමාවිසි - 'දික්ඛා' යනු: දෑක පෙණි තුලනය - තීරණය - විභාවනය - විභූත කොට, බිග් පෙළුම් ගැවුම් උපද්‍රවය උපසගීය පැමිණියේ නුසි 'දික්ඛා මං පයමාවිසි' යනු වේ.

එසිත් වදාලහ බුදුහු:

“එදකමානං පඤ්ඤාමං දික්ඛා - අප - දික්ඛා මං පයමාවිසි”යි.

15 - 8

තීරයාදි ලෝකය භාවපසින් තිසරු යැ. සියලු දෙස අතිත්‍යායායෙන් කම්පිත යැ. (එසිත්) තමනට ත්‍රාණය කැමැති චිත්තෙහි ජරාදීන් නො මැඩුණු තැනක් නුදුටිමි.

සමන්තමසාරො ලොකො - 'ලොක' නමු: තීරයලෝක යැ තීරශ්චිත - ලෝක යැ ප්‍රත්‍යවිමයලෝක යැ මනුෂ්‍යලෝක යැ දේවලෝක යැ සක්කි - ලෝක යැ ඛාතුලෝක යැ අයතනලෝක යැ මෙලොව යැ පරලොව යැ ඛම්මලොව යැ දෙවිලොව යැ. (යන) මේ 'ලොක'යි කියනු ලැබේ. තීරයලෝකය නිත්‍යසාර සාරයෙන් හෝ සුඛසාර (සඛ්‍යාත) සාරයෙන් හෝ අත්මසාර (සඛ්‍යාත) සාරයෙන් හෝ නිත්‍යයෙන් හෝ මුළුයෙන් හෝ ශාඛිතයෙන් හෝ අවිපරිණාමිකභාවයෙන් හෝ අසාර යැ නික්කාර යැ සාරයෙන් අපගත යි. තීරශ්චිතයොතිලෝකය - ප්‍රත්‍යවිමයලෝකය - මනුෂ්‍යලෝකය - දේවලෝකය - සක්කිලෝකය - ඛාතුලෝකය - අයතනලෝකය - මෙලොව - පරලොව - ඛම්මලොව - දෙවිලොව නිත්‍යසාර (සඛ්‍යාත) සාරයෙන් හෝ සුඛසාරසාර - යෙන් හෝ අත්මසාරසාරයෙන් හෝ නිත්‍යයෙන් හෝ මුළුයෙන් හෝ ශාඛිතයෙන් හෝ අවිපරිණාමිකභාවයෙන් හෝ අසාර යැ නික්කාර යැ සාරයෙන් අපගත යි. තවද බටහස යම්සේ හර රහිත වූයේ නිසරු වූයේ හරයෙන් අපගත වූයේ ද, යම්සේ එරඹු හස අසාර වූයේ නිසරු වූයේ සාරයෙන් අපගත ද, යම්සේ දිබුල්හස අසාර ද නික්කාර ද සාරපගත ද, යම්සේ චරණහස අසාර ද නික්කාර ද සාරපගත ද, යම්සේ එරඬුහස අසාර වූයේ නිසරු වූයේ හරයෙන් අපගත වූයේ ද, යම්සේ පොණ්ඩිඛ අසරු ද නිසරු ද හර නැත් ද, යම්සේ දිසබ්බුල අසරු ද, නිසරු ද හර නැත් ද, යම්සේ මිරිඟුව අසරු ද නිසරු ද සාරපගත ද, යම්සේ කෙසෙල්කද අසරු ද නිසරු ද සාරපගත ද, යම්සේ මොයාව අසරු ද නිසරු ද සාරපගත ද, එසෙසින් මැ තීරයලෝකය නිත්‍යසාර (සඛ්‍යාත) සාරයෙන් හෝ සුඛසාරසාරයෙන් හෝ අත්මසාරසාරයෙන් හෝ නිත්‍යයෙන් හෝ මුළුයෙන් හෝ ශාඛිතයෙන් හෝ අවිපරිණාමිකභාවයෙන් හෝ අසාර යැ නික්කාර යැ සාරයෙන් අපගත වූයේ යි. -

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තිරිච්ඡානගොතිලොකො - ජපතතිවිසයලොකො මිත්‍රස්සලොකො - දෙවුලොකො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො නිව්චසාරසාරත වා ප්‍රබසාරසාරත වා අත්තසාරසාරත වා නිව්චත වා බ්‍රුවත වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමිමමෙන වා. බඩ්ඩිලොකො - ටාතුලොකො ආයතනලොකො - අයා ලොකො - පරො ලොකො - බ්‍රහ්මලොකො දෙවුලොකො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො නිව්චසාරසාරත වා ඥාසාරසාරත වා අත්තසාරසාරත වා නිව්චත වා බ්‍රුවත වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමිමමෙන වාහි - සමන්තමසාරො ලොකො.

දිසා සබ්බා සමමෙව්නාහි - යෙ පුරුච්ඡිමාය දිසාය සබ්බාරා තෙපි ඵරිතා සමෙරිතා වලිතා ඤටිතා අනිව්චතාය, ජාතියා අනුගතා, ජරාය අනුසවා, ඛ්‍යාධිතා අභිභූතා, මරණෙන අබ්‍යාහතා, දුකෙහි පතිට්ඨිතා, අතාණා අලෙතා අසරණා අසරණිභූතා. යෙ පච්ඡිමාය දිසාය සබ්බාරා - යෙ උත්තරාය දිසාය සබ්බාරා - යෙ දකුණිකාය දිසාය සබ්බාරා - යෙ පුරුච්ඡිමාය අනුදිසාය¹ සබ්බාරා - යෙ පච්ඡිමාය අනුදිසාය සබ්බාරා - යෙ උත්තරාය අනුදිසාය සබ්බාරා - යෙ දකුණිකාය අනුදිසාය සබ්බාරා - යෙ තෙට්ඨිමාය දිසාය සබ්බාරා - යෙ උපරිමාය දිසාය සබ්බාරා - යෙ දසසු දිසාසු සබ්බාරා, තෙපි ඵරිතා සමෙරිතා වලිතා ඤටිතා අනිව්චතාය, ජාතියා අනුගතා, ජරාය අනුසවා, ඛ්‍යාධිතා අභිභූතා, මරණෙන අබ්‍යාහතා දුකෙහි පතිට්ඨිතා, අතාණා අලෙතා අසරණා අසරණිභූතා.

තාසිතමපි වෙතං:

1. “කිංචාපි තෙ’තං² ජලතෙ³ විමානං
මහාසයං උත්තරස්සං දිසායං,⁴
රූපෙ රණං දිසා සද්ධ පච්චිතං
තසමා ත රූපෙ රමති සුමෙධො”a
2. “මවුත්තාබ්‍යාහතො ලොකො ජරාය පට්ඨාරිතො,
චණ්ඩාසලොභ ඔතිණ්ණො ඉච්ඡාධුමාසිතො සද්ධ”b
3. “සබ්බො ආදිපිතො ලොකො සබ්බො ලොකො පබ්බිතො,
සබ්බො පජ්ජිතො ලොකො සබ්බො ලොකො පකම්පිතො”ති.c

දිසා සබ්බා සමමෙරිතා.

1. දිසාය - සිමු. II. 2. වෙතං - සිමු. II. 3. ජලති - සිමු. II.
4. උත්තරියා දිසාය - සිමු. II. මජ්ඣ. PTS
a. ඉ්‍රාණික-සුත්ත - පඨමවිකක. b. දෙව්තාස-සුත්ත - අභිවහන
c. භික්ඛුගීත-සුත්ත.

සිරස්චිත්තයාතිලෝකය - ප්‍රත්‍යක්ෂාලෝකය - මිත්‍රණාලෝකය - දෙව - ලෝකය නිත්‍යසාරසාරයෙන් හෝ සුඛසාරසාරයෙන් හෝ ආත්මසාර-සාරයෙන් හෝ නිත්‍යයෙන් හෝ ධ්‍රැවයෙන් හෝ ශාක්ෂිතයෙන් හෝ අවිපරිණාමිමයෙන් හෝ අසාර ය, නිසාර ය, සාරපගත යි. සක්කාලෝකය - ධාතුලෝකය - ආයතනලෝකය - මෙලොව - උරලොව - බ්‍රහ්මලොව - දෙව්ලොව නිත්‍යසාරසාරයෙන් හෝ සුඛසාරසාරයෙන් හෝ ආත්මසාරසාරයෙන් හෝ නිත්‍යයෙන් හෝ ධ්‍රැවයෙන් හෝ ශාක්ෂිතයෙන් හෝ අවිපරිණාමිමයෙන් හෝ අසාර ය, නිසාර ය, සාරපගත නුසි 'සම්මතමසාරෙ ලොකො' යනු වේ.

දිසා සබ්බා සමෙට්ඨා - ඊපර දිග යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් නම්, ඔවුහු ද අනිත්‍යතායෙන් කම්පිත වූවාහුය මොනොවුව කම්පිත වූවාහුය සැලැණාහුය ගැටුණාහුය, ජාතියෙන් අනුව භියාහුය, ජරාවෙන් යුක්ත වූවාහුය, ව්‍යාධියෙන් මඩතා ලද්දහුය, මරණයෙන් පහළාහුය දුකෙහි පිහිටියාහුය, ත්‍රාණ (-ආරක්ෂා) රහිත වූවාහුය, රැකවරණ රහිත වූවාහුය, පිහිට නැත්තාහුය, (දුඃඛ)පිහිට නො වන්නාහුය. පැලදෙය යම් සංස්කාර කෙනෙක් - උතුරු දෙස යම් සංස්කාර කෙනෙක් - දකුණු දෙස යම් සංස්කාර කෙනෙක් - පූර්ව අනුදිශාවෙහි යම් සංස්කාර කෙනෙක් - පශ්චිම අනුදිශාවෙහි යම් සංස්කාර කෙනෙක් - උතතර අනුදිශාවෙහි යම් සංස්කාර කෙනෙක් - දක්ෂිණ අනුදිශාවෙහි යම් සංස්කාර කෙනෙක් - යට දිශාවෙහි යම් සංස්කාර කෙනෙක් - උඩ දිශාවෙහි යම් සංස්කාර කෙනෙක් - දශදිශාවන්හි යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් නම් ඔවුහු ද අනිත්‍යතායෙන් කම්පිත වූවාහුය, සබ්බස්මිත වූවාහුය, සැලැණාහුය, ගැටුණාහුය; ජාතියෙන් අනුව භියාහුය, ජරාවෙන් යුක්ත වූවාහුය, ව්‍යාධියෙන් මඩතා ලද්දහුය, මරණයෙන් පහළාහුය, දුකෙහි පිහිටියාහුය, පාලන රහිත වූවාහුය, රැකවරණ රහිත වූවාහුය, අසරණ වූවාහුය, සරණ නො වන්නාහු යි.

මේ කියන ලද මෑ යැ:

1. “තච්ඡ දාසේ තෙල විමිත උතුරු දෙස බ්‍රව්ච්චමිත් දිලිසේ තඹුදු (රාතිජරාහඬ සඬ්ඛ්‍යාත) වූ රූපයෙහි දෙයෙක දැක සියලු කල්හි සිතාදියෙන් කම්පිත වූ රූපය දැක, එ කරුණෙන් සොදුරු නුවණැති-ශාය්‍යා තෙමි රූපයෙහි නො ඇලෙ.”

2. “ලෝවැසි තෙමි මරණයෙන් මඩතා ලද, ජරාවෙන් පිරිවරන ලද, තෘණයක් නැමැති ශල්‍යයෙන් අවතීණ් යැ. සියලු කල්හි ඉව්වා (-ආශාවෙන්) දුමන ලද්දේ යි.”

3. “සියලු සත්ත්ව ලෝක තෙමේ භාත්පයින් දුල්වෙත ලද. සියලු ලෝකය දුමන ලද. සියලු ලෝකය ප්‍රජාලිත යැ. සියලු ලෝකය ප්‍රකම්පිත වූයේ ය යි.”

‘දිසා සබ්බා සමෙට්ඨා’ යනු වේ.

ඉච්ඡං ගම්නමත්තනොති - අත්තනො ගම්නං තාණං ලොකං සරණං ගතී, පරායතං ඉච්ඡන්තො සාදිගන්තො පත්තියන්තො පිඤ්ඤානො අභිජ්ජානොති - ඉච්ඡං භවතමත්තනො.

තාද්දසායං අභ්‍යාසිත්තති - අන්තරාසිතං යෙව අද්දසං; අන්තරාසිතං තාද්දසං, සබ්බං ඥානබ්බන්ධං ජරාය මිසිතං, සබ්බං ආරොග්‍යං ඛ්‍යාතිතං මිසිතං, සබ්බං ජීවිතං මරණෙන මිසිතං, සබ්බං ලාභං අලාභෙන මිසිතං, සබ්බං යසං අයසෙන මිසිතං, සබ්බං පසංසං නික්‍ෂය මිසිතං, සබ්බං සුඛං දුක්ඛෙන මිසිතං.

4. “ලාභො අලාභො අයසො යසො ච නික්‍ෂ පසංසා ච සුඛං දුක්ඛං, එතෙ අතිව්වා මිනුප්පසු ඛමො අසංසා විපරිණාමඛමො”ති

‘තාද්දසායං අනෙසිතං’.

තෙතාග ගගවා:

“සමත්තකොරො ලොකො දිසා සබ්බා සමේරිතා,
ඉච්ඡං ගම්නමත්තනො තාද්දසායං අනෙසිතං”ති.

15 - 4

මසානෙ තේව ඛ්‍යාරුඥො දිස්වා මේ අරතී අහු,
අපේත් සලලමිද්දකම් දද්දසං හදයස්සිතං.

මසානෙ තේව ඛ්‍යාරුඥොති - ‘මසානෙතේවා’ති සබ්බං ඥානබ්බන්ධං ජරා මිසාපෙති; සබ්බං ආරොග්‍යං ඛ්‍යාති මිසාපෙති; සබ්බං ජීවිතං මරණං මිසාපෙති; සබ්බං ලාභං අලාභො මිසාපෙති; සබ්බං යසං අයසො මිසාපෙති; සබ්බං පසංසං නික්‍ෂ මිසාපෙති; සබ්බං සුඛං දුක්ඛං මිසාපෙතිති ‘මසානෙතේවා’ ඛ්‍යාරුඥොති ඥානබ්බන්ධකාමී සත්තා ජරාය පටිවිරුද්ධා; ආරොග්‍යකාමී සත්තා ඛ්‍යාති පටිවිරුද්ධා; ජීවිතකාමී සත්තා මරණෙන පටිවිරුද්ධා; ලාභකාමී සත්තා අලාභෙන පටිවිරුද්ධා; යසකාමී සත්තා අයසෙන පටිවිරුද්ධා; පසංසාකාමී සත්තා නික්‍ෂය පටිවිරුද්ධා; සුඛකාමී සත්තා දුක්ඛෙන පටිවිරුද්ධා අතතා පටිවිතතා ආශාතීතා පටිවිසාසිතාති ‘මසානෙතේවා ඛ්‍යාරුඥො’.

ඉවත් හවනමත්තයා - තමාගේ හවනය පාලනය රැකවරණය දුක් කැසීම ප්‍රතික්ෂා වී උතුම් පැවැත්ම ඉස්මතවී ඉවසනුයෙමි පතනුයෙමි කැමැති වනුයෙමි අභිජ්‍යානය කරනුයෙමි නුසි 'ඉවත් හවනමත්තයෝ' යනු වේ.

නාදාසාසිං අනෙකාසිතං - (ජරාදිය වසින්) මඬනා ලදුවත් ම දිවිමි, නො මඬනා ලද්දක් නුදුටිමි. සියලු යොවුන් බව ජරාවෙන් මඬනා ලද. සියලු අරොග බව ව්‍යාධියෙන් මඬනා ලද. සියලු ජීවිතය මරණයෙන් මඬනා ලද. සියලු ලාභය අලාභයෙන් මඬනා ලද. සියලු යශස් අයශසින් මඬනා ලද. සියලු පැසැසුම් නිකුත්වෙන් මඬනා ලද. සියලු සැපය දුකින් මඬනා ලදි.

4. “ලාභය ද අලාභය ද අයශස් ද යශස් ද නිකුට ද ප්‍රශංසාව ද සුවය ද දුක ද යන මිනිසුන් කෙරෙහි වූ තෙල බිම්මෝ අතිත්‍යයෝ ය, අශාඤ්චයෝ ය, පෙරළෙන ස්වභාව ඇත්තාහු ය”යි.

‘නාදාසාසිං අනෙකාසිතං’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුද්ධ:

“සමනනමසාරො ලොකො - පෙ- නාදාසාසිං අනෙකාසිතං”යි.

15 - 4

යශ්‍රි (යෞවනාදීන්ගේ) අවසානයෙහි මැ (‘ජරාදිය සමග) ප්‍රතිවිරුද්ධ වූ සත්ත්වයන් දැක මට අනභිරුතිය උපත. අනතුරුව තෙල සත්ත්වයන් විෂයෙහි වූ නො දැක්ක හැකි සිත ඇසුරු කළ රායාදී (සජ්ජන විබ) ශල්‍යය දිවිමි.

බසානෙ කෙව්ව බ්‍යාරුදො - ‘මිසානෙ කෙව්ව’ යනු: ජරාව සියලු යොවුන් බව අවසාන කෙරෙයි, ව්‍යාධිය සියලු අරොග බව අවසාන කෙරෙයි, මරණය සියලු ජීවිතය අවසාන කෙරෙයි, සියලු ලාභය අලාභය තෙමි අවසාන කෙරෙයි, සියලු යශස් අයශස් අවසාන කෙරෙයි, නිකුට සියලු පැසැසුම් අවසාන කෙරෙයි, දුක සියලු සුවය අවසාන කෙරේ නුසි ‘මිසානෙ කෙව්ව’ යනු වේ. බ්‍යාරුදො - යොවුන් බව කැමැති සත්ත්වයෝ ජරාව හා ප්‍රතිවිරුද්ධ වූවාහුය, අරොග්‍යය කැමැති සත්ත්වයෝ ව්‍යාධිය හා ප්‍රතිවිරුද්ධ වූවාහුය, ජීවත්වනු කැමැති සත්ත්වයෝ මරණය සමග ප්‍රතිවිරුද්ධ වූවාහුය, ලාභ කැමැති සත්ත්වයෝ අලාභ හා ප්‍රතිවිරුද්ධ වූවාහුය, යශස් කැමැති සත්ත්වයෝ අයශස් හා ප්‍රතිවිරුද්ධ වූවාහුය, ප්‍රශංසා කැමැති සත්ත්වයෝ නිකුට හා ප්‍රතිවිරුද්ධ වූවාහුය, සුව කැමැති සත්ත්වයෝ දුක හා ප්‍රතිවිරුද්ධ වූවාහුය (කොපයෙන්) පහලානු පිළිමල් වැ පහලානු බාලුණාහු අවසෙසින් ගැවුණාහු නුසි ‘මිසානෙ කෙව්ව බ්‍යාරුදො’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දිස්වා මෙ අරති අනුති - 'දිස්වා'ති දිස්වා පසිඤ්චා තුලසිඤ්චා තීරසිඤ්චා විහාවසිඤ්චා විභුතං කඤ්චා දිස්වා; මෙ අරතීති යා අරති යා අතභිරති යා අතභිරමණා යා උක්කණ්ණිතතා යා පරිතසිතා අනුති-දිස්වා මෙ අරති අනු.

අපේක්ෂා සලලමද්දකිනති - 'අපා'ති පදසන්ති -පෙ- පදනුපුබ්බතා මේතා 'අපා'ති; එස්වාති සත්තනු; සලලනති සත්ත සල්ලානි: රාගසල්ලං දෙසසල්ලං මොහසල්ලං මානසල්ලං දිව්සිසල්ලං සොකසල්ලං කප්ඛිකපාසල්ලං; අද්දකිනති අද්දසං අදකම්මං අපසං පටිවිජ්ඣිතති - අපේක්ෂා සල්ලමද්දකම්මං.

දුද්දසං හදයසසිතනති - 'දුද්දස'නති දුද්දසං දුද්දකම්මං දුපසං දුබ්බජ්ඣං දුරනුබ්බජ්ඣං දුපටිථිජ්ඣනති දුද්දසං; හදයසසිතනති හදයං වුවුවති විතතං; "යං විතතං මනෝ මානසං හදයං පණ්ණිරං මනෝ මානසතතං මනිජ්ඣං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකම්මෙත්වා තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණාචාතු; හදයසසිතං හදයනිසසිතං විතතසිතං විතතනිසසිතං විතතන සහජාතං සහගතං සංසට්ඨං සම්පුත්තං එකාදාදා එකතිරාධා එකවිඤ්ඤාතං එකාරම්මණනති- "දුද්දසං හදයසසිතං".

තෙනාන ගඟවා;

"මනානෙ තේවා ඛාරාදෙඛ දිස්වා මෙ අරතී අනු,
අපේක්ෂා සලලමද්දකම්මං දුද්දසං හදයසසිතං"නති.

15 - 5

යෙන සල්ලන ඕතිණ්ණො දිසා සබ්බා විධාවති,
තමේවා සලලමබ්බුත්තා න ඛාවති න සිදති.

යෙන සල්ලන ඕතිණ්ණො දිසා සබ්බා විධාවතිති - 'සල්ල'නති සත්ත සල්ලානි: රාගසල්ලං දෙසසල්ලං මොහසල්ලං මානසල්ලං දිව්සිසල්ලං සොකසල්ලං කප්ඛිකපාසල්ලං.

කතම් රාගසල්ලං? යො රාගො සාරාගො අනුතපයො අනුරොධො නඤ්ජරාගො විතතස්ස සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං ඉදං රාගසල්ලං.

කතම් දෙසසල්ලං? අතස්ස මෙ අවරිති ආභාසො ජායති, අතස්ස මෙ වරිතිති ආභාසො ජායති, අතස්ස මෙ වරිස්සතිති ආභාසො ජායති -පෙ- වණ්ණිකකං අසුරොපො¹ අනතනම්මතා විතතස්ස, ඉදං දෙසසල්ලං.

1. අක්කරොපො - පු සි. II PTS.

1. ධම්මසංග්ගා - චිත්තසංහාරය.

දික්වා මෙ අරතී අනු - 'දික්වා' යනු: දක පෙති තුලනය කොට තීරණය කොට වෙසෙසින් සලකා විභූත කොට තුසි 'දික්වා' යනු වේ. මෙ අරතී යනු: යම් නො, ඇල්මෙන් යම් නො ඇලුණු බවෙන් යම් නො ඇලුණු අසුරත් යම් උකටලිබවෙන් යම් තාත්වසින් සියවන බවෙන් වී තුසි 'දික්වා මෙ අරතී අනු' යනු වේ.

අපථත් සලලමද්දකං - 'අප' යනු: පදසකිය...පදානුසූචිතා යැ තෙල 'අප' යනු. එත් යනු: සත්තියන් විෂයෙහි; සලල නම: සත් සලස කෙතෙකි: රාගශල්‍ය යැ දෝෂශල්‍ය යැ මොහශල්‍ය යැ මානශල්‍ය යැ දෛව-ශල්‍ය යැ භොකශල්‍ය යැ කප්ඛකථාශල්‍ය යැ'යි; අද්දකං යනු: දිට්ඨි අවබෝධ කෙළෙම් තුසි 'අපථත් සලලමද්දකං' යනු වේ.

දුද්දසං හදයසසිතං - 'දුද්දසං' යනු: දුද්දිසි යැ නො දක්ක හැකි යැ නො බැලියැ හැකි යැ නො දත හැකි යැ අවබෝධ කළ නො හැකි යැ ප්‍රතිවේධ කළ නො හැක්කැයි 'දුද්දසං' යනු වේ. හදයසසිතං යනු: 'හදය' යි සිත කියනු ලැබෙයි; යම් සිතක් මනසෙන් මානසයෙන් හදයයෙන් ගවාඛසිතෙන් මනසක් මනසඛියාත අයතනයෙන් මනෙත්‍රියයෙන් විශුද්ධ-යෙන් විශුද්ධකකකියෙන් තදනුරූප වූ මනොවිශුද්ධාතාසයක් වේ ද එය යි. හදය (-සිත) ඇසුරු කළ හදයනියුති වූ සිත ඇසුරු කළ විතතනියුති වූ සිත හා සත්තත (-නො වෙන්) වූ සමග උපත් සංසාරව වූ සම්ප්‍රසුතත වූ එක් වැ උපදතා එක් වැ නිරුඳ්ව වන (හදයවස්තු වශයෙන්) එකවස්තුක වූ (රූපාදි වශයෙන්) එකාලමිත වූයේ තුසි 'දුද්දසං හදයසසිතං' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“ඛසාගත භෙට්ඨ ඛාරුද්දං -පො- දුද්දසං හදයසසිතං”යි

15 - 5

යම් රාගාදී ශල්‍යයෙකින් අවතීණී වූ (-විදුතා ලද) තත්තී තෙමේ සියලු දිගට දිවෙන්නේ ද, (එහෙයින්) ඒ ශල්‍යය මැ උදුරාපියා (සියලු දිගට සියලු ගති ආදීයෙහි) නො දිවෙයි. (වතුරාසයෙහි) නො ගැලේ.

සෙත සලලන ධුතියණා දිසා සබ්බා විධාවතී - 'සලල' නම: සත් ශල්‍ය කෙතෙකි: රාගශල්‍ය යැ දෝෂශල්‍ය යැ මොහශල්‍ය යැ මානශල්‍ය යැ දෛවශල්‍ය යැ භොකශල්‍ය යැ කප්ඛකථාශල්‍ය යි.

රාගශල්‍යය කවරු යත්: යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් නැවත නැවත පැමිණැවීමෙන් කැමැති වීමෙන් නැදී සඛියාත රාගයෙක් විතතයා ගේ බලවද්දරාගයෙන්...අභිධ්‍යාවක් ලොත අකුසලමූලයෙන් වේ ද මේ රාගශල්‍ය යි.

දෝෂශල්‍යය කවරු යත්: 'මට අතනී කලැ'යි ආභාත උපදි, මට අතනී කෙරෙයි' ආභාත උපදි, 'මට අතනී කරන්නේ වනැ'යි ආභාත උපදි...සැඛිබවෙන් නො පිරුණු වචන ඇතිබවෙන් විතතයාගේ නො සතුටු බවක් වේ ද, මේ දෝෂශල්‍ය යි.

කතමි. මොහසලලං? දුකෙකි අශ්ශුණං -පෙ- දුකකිථරොධිගාමිනියා පටිපඬුය අශ්ශුණං, පුබ්බතෙන -පෙ- අපරතෙන - පුබ්බතාපරතෙන අශ්ශුණං, ඉද්දාච්චයධාට්ඨිච්චසුචාසනනසු ධම්මෙසු අශ්ශුණං, යං ඵචරුපං අදස්සනං අනභිදාමයං අනනුබොධො අසමොධො අපාටිවෙධො අසඛාගතං¹ අපරිජයාගාතනා අසමිපෙකකිනා අපච්චවෙකකිනා අපච්චකකි-කමමං දුමුච්ඡිකං බාලාං මොහො පමොහො සමමොහො අපිජා අපිජොසො අපිජාසොසො අච්ඡාසුසො අපිජාපරිසුඛානං අපිජාලඛනි² මොහො අකුසලමුලං, ඉදං මොහසලලං.

කතමි මාතසලල? සෙයෙයාතමසීති මානො, සද්දසොහමසීති මානො, නිසේනාතමසීති මානො; යො ඵරුපො මානො මෙඤ්ඤානා මෙඤ්ඤානතතං උතතති උතතසමා ඛජා සමපායානො කෙදුකමසතා විතතස්ස, ඉදං මාතසලලං

කතමං දිවසිසලං? විහතිවණ්ණකා සකකායදිවසී, දසවණ්ණකා මිච්ඡා-
දිවසී, දසවණ්ණකා අනන්තකාගිකා දිවසී; යා එවරුපා දිවසී දිවසීගතං දිවසී-
ගහනං දිවසීකන්තාණරා දිවසීමිසුකාගිකා. දිවසිවිපථඤ්ඤං දිවසිසඤ්ඤාජනං
ගාණො පතිට්ඨාණො අභිතිථෙවණො පරාමාණො කුමමණ්ණො මිච්ඡාපෙඨා
මිච්ඡාචයං තිසායතනා පිපරිසෙය්ගාණො විපරිතයාණො විපල්ලායගාණො
මිච්ඡාගාණො අසාඨාවකමිං³ යාඨාවතනති ගාණො යාවතා ද්වාසවසී
දිවසීගතාති, ඉදං දිවසිසලං.

කඩවා, සොකසලුං? යුද්ධීඛසනෙන වා පුට්ඨසා ගොගඛසනෙන වා පුට්ඨසා රොගඛසනෙන වා පුට්ඨසා සීලඛසනෙන වා පුට්ඨසා දිවිඛසනෙන වා පුට්ඨසා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ඛසනෙන සමන්තා-ගතසා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මිත පුට්ඨසා ඤාතො සොචතා සොචිතභතං අනොසොඤා අනොපරිඤාතො අනොදුගො අනොපරිදුගො වෙතසො පරිජ්ඣායතා දෙමතසාං, ඉදං සොකසලුං.

|| അക്ഷരശാസ്ത്രം - ഭാഗം II ||

2. ~~Cont~~ - 88# 11.

3 අය, වාචකයෝ. - සිද්ධ. II

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මොනශල්‍යය කවරැ යත්: දු-ධ්‍යානයයෙහි නො දැනීම...දු:ඛනිරොධ-
 ගාමිනී ප්‍රතිපදාධීප්‍යානාදයෙහි නො දැනීම, පුච්ඡානනයෙහි ..අපරානනයෙහි...
 පුච්ඡාපරානනයෙහි නො දැනීම, ඉදුම්ප්‍රත්‍යාසා සංඛ්‍යාන ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පානනාමි-
 යන්ති නො දැනීම (යන) මේ බදු වූ යම් නො දැක්මෙන් (දැනම්) නො
 දැනීමෙන් (අනුරූප වශයෙන්) නො දැනීමෙන් අව්‍යවබාධ නො කිරීමෙන්
 ප්‍රතිවේධ නො කිරීමෙන් (අනිත්‍යාදී සාමාන්‍ය හෙයින්) නො ගැනීමෙන්
 ගාත්තසිත් බැස නො ගැනීමෙන් සම්ම ඥාන බැලීමෙන් ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා නො
 කිරීමෙන් ප්‍රත්‍යාක්‍ෂ ඥාන කිරීමෙන් (විත්‍යාසනාතයාගේ) අපවිත්‍ර බවෙන්
 බාලබවෙන් මොහනයක් බලවත් මොහනයක් සමමොහනයක් අවිද්‍යාවක්
 අවිද්‍යාමිශ්‍රණයක් අවිද්‍යායානයක් අවිද්‍යානුශයයක් අවිද්‍යාපරිත්‍රයානයක
 (-සිත මාඩ්‍යානිමේ) ක් අවිද්‍යා නමැති කතයමක් මොහ අකුශලමූලයෙක්
 වේ ද, මේ මොනශල්‍යය යි.

මානශල්‍යය කවරැ යත්: ‘මම් ශ්‍රේෂ්ඨ වේමි’ මානය වෙයි, ‘මම් සද්දශ
 වේමි’ මානය වෙයි, ‘මම් භික්‍ෂ වේමි’ මානය වෙයි. මේබදු වූ යම් මානයක්
 මානාකාරයෙන් මානය කළ බවෙන් උපානතිතයක් ඔසවා තැබීමෙන්
 මානධර්මයක් දැඩිව ගැනීමෙන් විත්‍යාසාගේ කෙතුකම්‍යතාවක් වේ ද,
 මේ මානශල්‍යය යි.

දෘෂ්ටිශල්‍යය කවරැ යත්: විංශතිවස්තුක සන්තායදෘෂ්ටිය දෘෂ්ටිවස්තුක-
 චිත්තාදෘෂ්ටිය දෘෂ්ටිවස්තුක අත්තග්‍රාහිකා දෘෂ්ටිය (යන) මේබදු වූ යම්
 දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටිතයෙක් දෘෂ්ටිගහනයක් දෘෂ්ටිකාන්තාරයක් (සමස්තදෘෂ්ටිය
 විනිවිදිත හෙයින්) දෘෂ්ටිවිසුකායිකයෙක් දෘෂ්ටිවිප්‍රපාදිතයෙක් දෘෂ්ටිසංශෝජන-
 යෙක් (අරමුණ දැඩිව) ගැනීමෙන් පිහිටාගැනීමෙන් (නිත්‍යාදී වශයෙන්)
 අභිනිවේශයෙන් පරාමිශීයයක් භූත්සිතමාභීයෙක් චිත්තාපථයෙක් චිත්තාභි-
 භාවයෙක් තිථිභාවතනයක් විපක්‍ෂායනයක් ගැනීමෙන් විපරිත ව ගැනීමෙන්
 (නිත්‍යාදී වශයෙන්) පරිවර්තන කොට ගැනීමෙන් චිත්තාග්‍රාහනයක් අභිභාව-
 යෙහි භවිතාව යයි ගැනීමෙන් වේ ද, යම් පමණ ආශ්‍රිත දෘෂ්ටිතයක්
 වෙත් ද, මේ දෘෂ්ටිශල්‍යය යි.

ශොකශල්‍යය කවරැ යත්: ශුචිව්‍යසනනයන් හෝ මඛනා ලදහුගේ
 භොගව්‍යසනයෙන් හෝ මඛනා ලදහුගේ රොගව්‍යසනයෙන් හෝ මඛනා
 ලදහුගේ භිලව්‍යසනයෙන් හෝ මඛනා ලදහුගේ දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් හෝ
 මඛනා ලදහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර ව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ
 අන්‍යතරාන්‍යතර දු:ඛමිත්‍යෙකින් මඛනා ලදහුගේ ශොකයෙක් ශොකාකාර-
 යෙක් ශොක කළ බවෙන් අත්තර්ෂකායෙක් ඇතුළත ගාත්තසිත් ශොක
 කිරීමෙන් අත්තර්දහනයක් ඇතුළත ගාත්තසිත් දැවීමෙන් සිත දූෂිත
 අයුරෙන් දෙමිතයෙක් වේ ද, මේ ශොකශල්‍යය යි.

කතමං කථංගිකථාසලලං? දුක්ඛං කඛ්ඛං දුක්ඛසමුදයො කඛ්ඛං දුක්ඛ-
නිරෝධො කඛ්ඛං දුක්ඛනිරෝධගාමිනියං පටිපදාය කඛ්ඛං පුබ්බන්තො
කඛ්ඛං අපරන්තො කඛ්ඛං පුබ්බන්තංපරන්තො කඛ්ඛං ඉදංසාමිධංගාපටිවි-
සමුප්පන්නොසු ධම්මෙසු කඛ්ඛං, යා එවරුපා කඛ්ඛං කඛ්ඛායනා කඛ්ඛාසිත්තනං
විමති ටිච්ඡිවත්ථ, ආරාමකං ආරාමපථො සංසයො අනෙකංසගාහො
ආසප්පනා පරිසප්පනා අපරිසොදායනා එවතිත්තනං විත්තස්ස මනො-
විලෙඛො; ඉදං කථංගිකථාසලලං.

ගෙන සලලෙන ඔතිණ්ණො දියා සබ්බා විධාවතීති - රාගසලලෙන
ඔතිණ්ණො විෂඬා පුට්ඨා පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො කාශෙති
දුච්චිතං වරති, වාචාය දුච්චිතං වරති, මායා දුච්චිතං වරති,
පාණමපි ගතති, අදින්නමපි ආදියති, සක්ඛිමපි ඡිද්දති, නිලොපමපි
හරති. එකාගාරිකමපි කරොති, පරිපජ්ජමපි නිවසති, පරදුරමපි ගව්හති, මුසාපි
භණ්ණති, එවමපි රාගසලලෙන ඔතිණ්ණො විෂඬා පුට්ඨා පරෙතො
සමොභිතො සමන්තාගතො ධාවති විධාවති සංඛාවති සංසරති. අඑවා
රාගසලලෙන ඔතිණ්ණො විෂඬා පුට්ඨා පරෙතො සමොභිතො සමන්තා-
ගතො නොනෙ පරිසෙසන්තො නාචාය මහාසමුද්දා පක්ඛිද්දති: සිතස්ස
පුරකඛන්ධො උණ්හස්ස පුරකඛන්ධො ඛංසමකසවාතාතපසිරිංසපෑච්ඡන්ධාති
රික්ඛමානො බුද්ධිපාසාසි¹ මිඛමානො² තිගුමං ගව්හති, තසෙකාලං ගව්හති,
තසෙකසිලං ගව්හති, කාලමුඛං ගව්හති, පරමමුඛං³ ගව්හති, චෙත්සඛං
ගව්හති, චෙරුපථං ගව්හති, ජවං ගව්හති, නාමලිං⁴ ගව්හති, වඛං⁵
ගව්හති, එලවඬානං⁶ ගව්හති, සුචරිණ්ණකුටං ගව්හති, සුචරිණ්ණකුටං ගව්හති,
තමබ්පණ්ණං ගව්හති, සුපාරකං⁷ ගව්හති, හරුකව්හං⁸ ගව්හති, සුරව්හං⁹
ගව්හති, අඛිතලාකං¹⁰ ගව්හති, ගඛිතණං¹¹ ගව්හති, පරමගඛිතණං¹²
ගව්හති, යොතං ගව්හති, පරමයොතං ගව්හති, නවකං¹³ ගව්හති, මුලපදං
ගව්හති, මරුකතතාරං ගව්හති, ජණ්ණපථං ගව්හති, අජපථං ගව්හති,
මෙණ්ඩපථං ගව්හති, සඛකුපථං ගව්හති, ඡත්තපථං ගව්හති, වංසපථං¹⁴
ගව්හති, සකුණ්ණපථං ගව්හති, මුසිකපථං ගව්හති, දරිපථං ගව්හති,
වෙත්තාධාරං¹⁵ ගව්හති. පරිසෙසන්තො ත ලහති. අලාභමුලකමපි දුක්ඛං
දොමනස්සං පටිසංවේදෙති. පරිසෙසන්තො ලහති, ලඬා ආරකකමුලකමපි
දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවේදෙති: කිත්ති මෙ භොගෙ නෙව රුජානො
ගරෙයස්සං, න වොරු ගරෙයස්සං, න අභි දුගෙයස්සං, න උදකං වගෙයස්සං, න
අපට්ඨා දුගාදු ගරෙයස්සං. තස්ස එවං ආරකකතො ගොපයතො තෙ
භොගා විපාලජ්ජන්ති. සො විපාලජාගමුලකමපි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසං-
වේදෙති. එවමපි රාගසලලෙන ඔතිණ්ණො විෂඬා පුට්ඨා පරෙතො
සමොභිතො සමන්තාගතො ධාවති විධාවති සංඛාවති සංසරති.

1. චුට්ඨිපාසාස - සිමු. II. මජ්ඣ. PTS. 2. පිට්ඨිකානො - සිමු. II.
3. මරුකපාරං - සිමු. II. පුරපුරං - මජ්ඣ.
4. තමසි - සිමු II. තමබ්පණ්ණං - සිමු. - සි. 5. වඛං - සි.
6. එලවඬානං - සිමු. II. මජ්ඣ. ජලවං - මුද්ද.
7. සුපාරකං - මජ්ඣ. සුපාරං - සිමු. I.
8. හරුකව්හං - සිමු II. හරුකව්හං - හරුකං - සි. 9. සුරද්ධං - සුරරව්හං - සි.
10. ගඛිතලාකං - මජ්ඣ. ගඛිතලාකං - සි
11. ගඛිතණං - මජ්ඣ. ගඛිතණං - තමහණං - සි.
12. සුරමුගඛිතණං. මජ්ඣ. පදපතඛිතං - සි. පදපතඛිතණං - සි.
13. නවකං - මජ්ඣ. නවකං - මුසි. I. 14. අංසපථං - සි 15. මෙත්තාචාරං - සි.

කථංකපාලොය කවරු යත්: දුඃඛයෙහි සැකය දුඃඛසමුදයෙහි සැකය දුඃඛතිරෝධයෙහි සැකය දුඃඛ:රෝධශාමිනී ප්‍රතිපත්තියෙහි සැකය සුචිත්ත-
 යෙහි සැකය අපරාත්තයෙහි සැකය සුචිත්තයෙහි සැකය ඉදම්ප්‍රත්‍ය-
 යතාප්‍රතිත්‍යසමුත්පන්නාමිතන්ති සැකය (යන) මෙබඳු වූ යම් සැකයෙක්
 සැක අනුරක් සැකයට පැමිණෙයි. බවෙන් විමතිගෙන් විවිකිත්සාවක් දෙපරිදි-
 දෙන් පැවැත්මෙන් ද්විධාපථයෙක් සැකයෙක් අමනෙකානන්ත්‍රාගයෙක්
 (අරමුණෙන්) බැහැර යාමෙන් හාත්පසින් බැහැර යාමෙන් (අරමුණට)
 නො බැසයාමෙන් සිත්තනි තදබවෙන් විතනවිලවයෙක් වේ ද, මේ
 කථංකපාලොය යි

යෙන සමලලන ඛනිණිණි දිසා සබ්බා විධාබනි - රාගශල්‍යයෙන්
 මඛනා ලද්දේ විදුනා ලද්දේ පහස්තා ලද්දේ පෙළුණේ බැසගන්නා
 ලද්දේ සමන්විත වූයේ කසින් දුසිරිතෙහි හැසිරෙයි, බසින් දුසිරිතෙහි
 හැසිරෙයි, සිතින් දුසිරිතෙහි හැසිරෙයි, ප්‍රාණවධ දු කෙරෙයි, නො දුන්
 දය ද හැරගනී, ගාතසකි දු සිඳී, ගම් පැහැරීම ද ගෙවල් පැහැරීම ද
 මං පැහැරීම ද කෙරෙයි, පරමුත් කරු ද යෙයි, මාණා ද බසණයි. මෙසේත්
 රාගශල්‍යයෙන් මඛනා ලද්දේ විදුනා ලද්දේ පහස්තා ලද්දේ පිහිත
 වූයේ බැසගන්නා ලද්දේ සමන්විත වූයේ දිවෙයි, වෙසෙසින් දිවෙයි,
 වෙගයෙන් දිවෙයි, ඔබ්බෙනා බැ හැසිරෙයි. නොමහත් රාගශල්‍යයෙන්
 අවතීණී වූයේ විදා - ස්පාච - පරෙත - සමවිතිත - සමන්වාගත වූයේ
 ඛතය සොයමින් සිත පෙරවූ කොට, උපණ පෙරවූ කොට, මැසි
 මදුරු වා අවි දික්දපහසින් වෙහෙසෙමින් සාපවසින් මැරෙමින් නැවින්
 මහමුහුදට පිවිසෙයි: ත්‍රිගුල්ම ජනපදයට යෙයි, තකෙකාලයට යෙයි,
 තකෙකාලයට යෙයි, කාලමුඛයට යෙයි, පරාච්ඡිඛයට යෙයි, වෙසුඛයට
 යෙයි, වෙරාපථයට යෙයි, ජාවරට යෙයි, තාමලිජතපදයට යෙයි,
 වගුරට යෙයි, එබවර්ධනයට යෙයි, සවණිකුටයට යෙයි, සවණිකුමයට
 යෙයි, තාමුපර්ණණියට යෙයි, සුපාරකජතපදයට යෙයි, හරුකව්ජජතප-
 දයට යෙයි, සෙෂාණ්ඩ්‍රයට යෙයි, අඛිකලොකයට යෙයි, ගඛිකණයට යෙයි,
 පරමිගඛිකණයට යෙයි, යවතරට යෙයි, පරමයවනයට යෙයි, තවකරට යෙයි,
 මුලපදරට යෙයි, මරුකානකාරයට යෙයි, ජණණුපථයට යෙයි,
 අජපථයට යෙයි, මෙණ්ඩපථයට යෙයි, ගඛිකුපථයට යෙයි, ජත්‍රපථයට
 යෙයි, මංඝපථයට යෙයි, සකුණපථයට යෙයි, මුඛිකපථයට යෙයි, දරිපථයට
 යෙයි, වෙත්‍රාධාරයට යෙයි. සොයනුයේ (හොගයන්) නො ලැබෙයි එකල්හි
 නො ලැබීම හෙතු හෙතාම ද දුක් දෙමිතස් විඳී. සොයනුයේ ලැබෙයි නම්,
 ලැබ ආරක්ෂාමූලක වූ ද දුක් දෙමිතස් විඳී: 'කවර උපායෙකින් මාගේ
 භොගයන් රජවරු නො මැ හැරගන්නාහු ද සොරු නො පැහැරගන්නාහු ද
 හිනි නො දවා ද වතුරු කො ගලා ද අප්‍රියදයාදයෝ නො හරනාහු ද'යි.
 මෙසේ රක්තා වූ පාලනය කරන්නා වූ ඔහුගේ ඒ භොගයන් වැනැහෙති,
 හෙතෙම විප්‍රයෝගමූලක වූ ද දුක් දෙමිතස් විඳී. මෙසේත් රාගශල්‍යයෙන්
 අවතීණී වූයේ විදුනා ලද්දේ පහස්තා ලද්දේ පිහිත වූයේ පිවිසිණ සමන්විත
 වූයේ දිවෙයි, වෙසෙසින් දිවෙයි, වෙගයෙන් දිවෙයි, ඔබ්බෙනා බැ හැසිරේ,

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දෙසසලෙත - මොහසලෙත - මානසලෙත ඔතිණේණා විද්‍යො පුට්ඨා පරෙතො සමොගිතො සමන්තාගතො කායෙන දුච්චරිතං වරති, වාචාය දුච්චරිතං වරති, මනසා දුච්චරිතං වරති, පාණමි හනති, අදින්නාමි ආදියති, සනිමි ඡන්දති, නිලොපමි හරති, එකානාපිකමි කරොති, පරිපෑන්ති ත්ඨති, පරදරමි ගච්ඡති, මුසාපි ගණති. එවං මානසලෙත ඔතිණේණා විද්‍යො පුට්ඨා පරෙතො සමොගිතො සමන්තාගතො ධාවති විධාවති සකාවති සංසරති.

දිට්ඨිසලෙත ඔතිණේණා විද්‍යො පුට්ඨා පරෙතො සමොගිතො සමන්තාගතො අවේලකො නොති මුත්තාචාරෙ හත්ථාපලෙඛකො, න එගි-හදනතිකො, න තිට්ඨහදනතිකො, නාභිහවං න උද්දිස්ස කතං න තිමන්තං සාදියති. සො න කුමතිමුඛා පතිගණකාති. න ඛලොපිමුඛා පතිගණකාති න එළකමනතරං න දකිමනතරං න මුසලමනතරං න ද්වින්නං භුඤ්ජමානානං න ගබ්භිනියා න පායමානාය න පුරිසනතර-ගතාය න සංකින්නිපු, න යත්ථ සා උපට්ඨිතො හොති, න යත්ථ මික්ඛිකා සණ්ඨසංඛ්චාරිණි, න මච්ඡං, න මංසං, න සුරං, න මෙරයං, න උපසාදකං පිවති. සො එකානාපිකො වා හොති. එකාලොපිකො වා, ආනාපිකො වා හොති ආලොපිකො -පෙ- සත්තානාපිකො වා හොති. සත්තාලොපිකො. එකිස්සාපි දත්තියා යාපති. ද්විතිපි දත්තියි යාපෙති -පෙ- සත්තාපි දත්තියි යාපෙති. එකානිකමි ආහාරං ආහාරෙති. ආනිකමි ආහාරං ආහාරෙති -පෙ- සත්තානිකමි ආහාරං ආහාරෙති. ඉති එවරුපං අභිමාසිකමි පරියාසහත්තනිකාප්පනානුසොගමනුසුත්තො විහරති. එවමපි දිට්ඨිසලෙත ඔතිණේණා විද්‍යො පුට්ඨා පරෙතො සමොගිතො සමන්තාගතො ධාවති විධාවති සකාවති සංසරති.

අච්චා දිට්ඨිසලෙත ඔතිණේණා විද්‍යො පුට්ඨා පරෙතො සමො-ගිතො සමන්තාගතො සො සාධනකෙඛා වා හොති, සාමාකහනකෙඛා වා හොති, නිවාරහනකෙඛා වා හොති, දඤ්ඤහනකෙඛා වා හොති, හවහනකෙඛා වා හොති, කණ්හනකෙඛා වා හොති, ආවාමහනකෙඛා වා හොති, පිඤ්ඤාක-හනකෙඛා වා හොති, තිලහනකෙඛා වා හොති, තිණ්හනකෙඛා වා හොති, ගොමයහනකෙඛා වා හොති, වතමුලඵලාහාරො වා යාපෙති පවත්තඵල-හොජනො. සො සංඝාතීපි ධාරෙති, මහාඝාතීපි ධාරෙති, ඡවද්දස්සාතීපි ධාරෙති, පාසුකුලාතීපි ධාරෙති, -

අවිච්ඡේදයෙන් - මොහොතෙන් - මානසයෙන් අවිච්ඡේදය වීදාන පරෙත සමන්විත සමන්වාගත වූයේ කසින් දුසිරිතෙහි හැසිරෙයි, බසින් දුසිරිතෙහි නැසිරෙයි, සිතින් දුසිරිතෙහි හැසිරෙයි, ප්‍රාණවඩ දුසිරිතෙහි, නුදුන් දාය ද ගනී, ගාහසනී දුසිරිතෙහි, ගම් පැහැරීම ද කෙරෙයි, ගෙවල් පැහැරීම ද කෙරෙයි, මං පැහැරීම ද කෙරෙයි, පරමුත් වෙත ද ගෙයි, ප්‍රභවා ද නෙරෙයි. මෙසේයින් මානසයෙන් අවිච්ඡේදය වූයේ විදුතා ලදුන් පහස්තා ලදුන් මිත්තා ලදුන් ඇතුළත පිටිසියේ සමන්විත වූයේ ඉදිරිතෙහි දිවෙයි, වෙසෙසින් දිවෙයි, නවයෙන් දිවෙයි, ඔබ්බෙන් දිවෙයි.

දෘටිකලයෙන් අවිච්ඡේදය වූයේ විදාන වූයේ ස්පාභවුන් පිහිත වූයේ ප්‍රච්ඡාද වූයේ සමන්විත වූයේ අවිච්ඡේදය (-නග්ගමය) වෙයි, හරත ලද ආචාර ඇත්තේ වෙයි, අත ලෝභේ වෙයි, (හිංසා ගැනීම සදහා) 'එව වහන්සැ' යි කියන ලදුන් නො එයි, 'සිට වහන්සැ' යි කියන ලදුන් නො යි, පළමු ඵල වූ හිංසාව නො ගනී, උදෙසා කළ හිංසාව නො ගනී, නිමත්තය නො ඉවසයි. හෙතෙම කළමුත් නො දුන් හිංසාව නො ගනී, සැලකුමින් නො දෙන ලදුන් නො පිළිගනී, එළිපත අතර කොට දුන් හිංසාව නො ගනී, දඬු අතර කොට දුන් හිංසාව - මොහොල් අතර කොට දුන් හිංසාව නො පිළිගනී, වළඳන දෙදෙනකු ගෙන් එකකු තැබීමට දුන් හිංසාව නො පිළිගනී, ගැබ්ගිහක දුන් හිංසාව - කිරිපොවන තෙතැන්ගිහක දුන් හිංසාව - පුරුෂයන් අතරට ගිය තෙතැන්ගිහ දුන් හිංසාව - සංකීර්තනක කොට දුන් කල්හි නො ගනී. භූතකයකු එළඹීමට තැන හිංසාව - මැත්තන් මුළුමුළු වූ නුත් තැන දුන් හිංසාව නො පිළිගනී. මත්සාමාසය - මෙර මනා පිළිගනී, තුෂ්ඨය (-සොමරකරය) පානය නො කෙරෙයි. හෙතෙම පිළුසිතන එක ගෙයක් ඇත්තේ හෝ එක ආලෝපයකින් යැපෙන්නේ හෝ වෙයි, දෙ ගෙයක් ඇත්තේ හෝ දෙ ආලෝපයකින් යැපෙන්නේ හෝ වෙයි... සප්තාගාරික හෝ සප්තාලෝපික වූයේ වෙයි, එක් දත්තිය (කුඩා බත් තලිය) කින් ද යැපෙන්නේ වෙයි, බත්තලි දෙකකින් ද... බත්තලි සහකින් ද යැපෙන්නේ වෙයි; එකාගික (-එක දවසක් අතුරු කළ) ආහාරය ද වළඳයි, දෙ දවසක් අතුරු කළ ආහාරය ද වළඳයි... සප්තාගික ආහාරය ද වළඳයි. මෙසේ මෙබඳු අර්බුදාසිත වූ ද වාර්ත වැළඳීමෙහි යෙදී වෙසෙයි. මෙසේ අවිච්ඡේදයෙන් අවිච්ඡේදය වූයේ විදාන වූයේ ස්පාභවුන් පිහිත වූයේ ප්‍රච්ඡාද වූයේ සමන්වාගත වූයේ ධාවන-විධාවන - සංකීර්තන කෙරෙයි, සංකීර්තන කෙරේ.

නොහොත් දෘටිකලයෙන් අවිච්ඡේදය වූයේ විදුතා - පහස්තා - මිත්තා ලදුන් පිටිසියේ සමන්විත වූයේ හෙතෙම අමුපලා කන්නේ හෝ වෙයි, බොහොමයක් බුද්ධිමත් හෝ වෙයි, ස්වයංභාව වි (හුරුගැල්) බුද්ධිමත් හෝ වෙයි, සමානාලි බුද්ධිමත් හෝ වෙයි, රුක්ඛාලි බුද්ධිමත් හෝ වෙයි, කුඹු බුද්ධිමත් හෝ වෙයි, දඹුබත් බුද්ධිමත් හෝ වෙයි, මුරුච්ච බුද්ධිමත් හෝ වෙයි, තල බුද්ධිමත් හෝ වෙයි, තණකොළ බුද්ධිමත් හෝ වෙයි, ගොම් බුද්ධිමත් හෝ වෙයි, වහමුල්පල ආහාර කොට ඇත්තේ හෝ වැවුණු නෙළු බුද්ධිමත් යැපෙයි. අත් සන්ධිවැලි ද දරයි, මුහුණ - වස්ත්‍ර ද දරයි, මුහුණින් බැහැර කළ වස්ත්‍ර ද දරයි, පංශුකුල ද දරයි -

කිරිවානිපි බාරෙති, අජිනානිපි බාරෙති, අජිනකම්පමපි බාරෙති, කුසවිරමපි බාරෙති, වාකවිරමපි බාරෙති, ඵලකවිරමපි බාරෙති, කෙසකමලමපි බාරෙති, වාලකමලමපි බාරෙති, උද්දකපකමපි බාරෙති. කෙසමිසුලොවිකොපි හොති, කෙසමිසුලොවිනානුයොගමනුයුතො වතරති. උබ්බට්ඨිකොපි හොති අසනපටිකම්පතො, උකකුටිකොපි හොති උකකුටිකපට්ඨානමනුයුතො. කණ්ඩකාපසාසිකොපි හොති කණ්ඩකාපසාසො සෙය්‍යං කපොති, ඵලකසෙය්‍යමපි කපොති, ඵණ්ඩලසෙය්‍යමපි කපොති, ඵකාපසාසිකො හොති රජොජල්ලබරො, අණ්ඩාකාසිකො හොති යථාසන්නිකො, වෙකටිකොපි හොති විකට්-භොජනානුයොගමනුයුතො, අපානකොපි හොති අපානගතමනුයුතො, සායනනිසයමපි උදෙකාරොගනානුයොගමනුයුතො වතරති. ඉති ඵවරුපං අතෙකච්ඡිතං කායසං අපානපට්ටිතාපනානුයොගමනුයුතො වතරති. ඵවමපි දිට්ඨිසලොභ ඕතිණ්ණො විඥා පුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො බාවති විබාවති සකාවති සංසරති.

සොකසලොභ ඕතිණ්ණො විඥා පුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො සොචති, කිලමති, පරිදෙවති, උරත්තාළිං කන්දති සමෙමාහං අපජ්ජති. චුත්තං හෙතං භගවතා: “භූතපුබ්බං බ්‍රාහ්මණ, ඉමිසායෙව සාවජීයා අඤ්ඤතරිසා ඉජ්ජා මාතා කාලමකාසි. සා තස්සා කාලකිරියාය උමමන්තා ඛිත්තවිත්තා රජියාය රජියං සිඛ්ඛාටකෙන සිඛ්ඛාටකං උපසඛකමිත්වා ඵවමාහ: ‘අපි මෙ මාතරං අද්දසප් ? අපි මෙ මාතරං අද්දසප්’ති. & භූතපුබ්බං බ්‍රාහ්මණ, ඉමිසායෙව සාවජීයා අඤ්ඤතරිසා ඉජ්ජා පිතා කාලමකාසි - භාතා කාලමකාසි - භගිනි කාලමකාසි පුතො කාලමකාසි - සිතා කාලමකාසි - සාමකො කාලමකාසි. සා තස්සා කාලකිරියාය උමමන්තා ඛිත්තවිත්තා රජියාය රජියං සිඛ්ඛාටකෙන සිඛ්ඛාටකං උපසඛකමිත්වා ඵවමාහ: ‘අපි මෙ සාමිකං අද්දසප් ? අපි මෙ සාමිකං අද්දසප්’ති. & භූතපුබ්බං බ්‍රාහ්මණ, ඉමිසායෙව සාවජීයා අඤ්ඤතරිසා පුරිසස්ස මාතා කාලමකාසි. සො තස්සා කාලකිරියාය උමමන්තා ඛිත්තවිත්තො රජියාය රජියං සිඛ්ඛාටකෙන සිඛ්ඛාටකං උපසඛකමිත්වා ඵවමාහ: ‘අපි මෙ මාතරං අද්දසප් ? අපි මෙ මාතරං අද්දසප්’ති. & භූතපුබ්බං බ්‍රාහ්මණ, ඉමිසායෙව සාවජීයා අඤ්ඤතරිසා පුරිසස්ස පිතා කාලමකාසි - භාතා කාලමකාසි - භගිනි කාලමකාසි - පුතො කාලමකාසි - සිතා කාලමකාසි - පජාපති කාලමකාසි. සො තස්සා කාලකිරියාය උමමන්තා ඛිත්තවිත්තො රජියාය රජියං සිඛ්ඛාටකෙන සිඛ්ඛාටකං උපසඛකමිත්වා ඵවමාහ: ‘අපි මෙ පජාපතිං අද්දසප් ? අපි මෙ පජාපතිං අද්දසප්’ති & භූතපුබ්බං බ්‍රාහ්මණ, ඉමිසායෙව සාවජීයා අඤ්ඤතරිසා ඉජ්ජා ඤාතිකුලං අගමාසි. තස්සා තෙ ඤාතකා සාමිකං අච්ඡිද්දිත්වා අඤ්ඤස්ස දාතුකාමා. සා ච තං ත ඉච්ඡති. අථ ඛො සා ඉජ්ජි සාමිකං ඵතද්දෙවො: ‘ඉමෙ මං අග්ගපුත්ත, ඤාතකා තච අච්ඡිද්දිත්වා අඤ්ඤස්ස දාතුකාමා. උතො මගං මරිසාමා’ති. අථ ඛො සො පුරිසො තං ඉජ්ජි ද්විබා ඡෙත්වා අත්තානං ඕපාදෙසි¹ උතො ථෙව්ව භවිසාමා’ති. & ඵවං සොක-සලොභ ඕතිණ්ණො විඥා පුට්ඨො පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො බාවති විබාවති සකාවති සංසරති.

1. ඔපාදෙසි - සිඳු. II.
 2. මජ්ඣිමනිකාය - මජ්ඣිමනිකායක - පියජාතිකසුත්ත.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

රුක්ඛසූත්‍ර ඵළු ද දරසි, අඳන්ත්‍රඵලානු ද දරසි, මැදින් පැළෑ අඳන්ත්‍රඵලානු ද දරසි, කුසවැහැරි ද දරසි, සුමුලු වැහැරි ද දරසි, පුරුරැවැහැරි ද දරසි, ඕනිස් කෙසින් කල කම්බිලි ද දරසි, අස්වලින් කල කම්බිලි දරසි, බක-මුහුණපියාපතින් කල වස්ත්‍ර දරසි. කෙස් රවුඵ උදුරන්තේ ද වෙසි, කෙස් රවුඵ ඉදිරිමෙහි යෙදී වාසය කෙරෙයි. ආසන ප්‍රතික්‍ෂෙප කෙළේ උඩුකුරුව සිටිනේ ද වෙසි, උකකුටික විශ්වයෙහි යෙදුණේ උකකුටික වූයේ ද වෙසි, කටුඇතිරියෙහි තියුක්ත වූයේ ද වෙසි, කටුඇතිරියෙහි ශයනය කෙරෙයි. පුරුරැවෙහි ශයනය ද කෙරෙයි, උස්සිමැ ශයනය ද කෙරෙයි, රජස් දැලි දරනුයේ එක් ඇලයකින් හෝනේ වෙසි, අතුල හේ හිදිනා ඥා වූයේ ඇසාවකාශයෙහි යෙදුණේ වෙසි. විකාත (ගුඵ) නොජනගෙහි යෙදුණේ විකාතය වූදිනසුලු වූයේ ද වෙසි, දිග නුමුසු බත් බිදීමෙහි යෙදුණේ ප්‍රතික්‍ෂෙප කල සිහිල් දිග ඇත්තේ ද වෙසි. සවස තුන්වැනි කොට උදකාවරොහණයෙහි යෙදුණේ වාසය කෙරෙයි. මෙසේ මොදු අතෙකප්‍රකාර වූ කය තවත භාත්පසින් තවත යොගයෙහි යෙදුණේ වාසය කෙරෙයි. මෙසේත් දූවෙලයයෙන් අවතීණී වූයේ පිදුනා ලදුයේ පහත්තා ලදුයේ මහිනා ලදුයේ ඇතුලත පිපිසියේ සමන්විත වූයේ ඛාවතය විඛාවතය සකාවතය කෙරෙයි, සංසරණය කෙරේ.

ශාකශල්‍යයෙන් අවතීණී වූයේ විඛා - ස්පාභ - පරෙත - සමවහිත - සමන්වාතන වූයේ ශාක කෙරෙයි, වෙහෙසෙයි, විලාප කියයි, ලෙහි පැහැර හබයි, සමමොහයට පැමිණේ. මේ වදුරුණ ලද මැ ය, භාග්‍යවතුන් විසින්: “ඛමුණ, පෙර වුවක් කියමි: මේ සැවැත්තුවර මැ එක්තරා ගැහැනියකගේ මව මළා යැ. ඔ නොමෝ ඇගේ මරණයෙන් උමතු වූවා තට සිත් ඇත්තී විදිගෙන් විදිගට සකියෙන් සකියට පැමිණ මෙසේ කියයි: ‘මාගේ මව දුටුවනු ද? මාගේ මව දුටුවනු ද’යි. ඛමුණ, පෙර වුවක් කියමි: මේ සැවැතෙහි එක්තරා ගැහැනියකගේ පියා මළේ ය - බැයා මළේ ය - බුත මළා යැ - පුත් මළේ ය - දුව මළා යැ - සැමියා මළේ ය. ඔ නොමෝ ඔහුගේ මරණයෙන් උමතු වූවා තට සිත් ඇත්තී විදිගෙන් විදිගට සකියෙන් සකියට පැමිණ මෙසේ කියයි: ‘මාගේ සැමියා දුටුවනු ද? මාගේ සැමියා දුටුවනු ද’යි. ඛමුණ පෙර වුවකි: මේ සැවැතෙහි එක්තරා මිනිසකුගේ මව මළා ය. හෙතෙම ඇගේ මරණයෙන් උමතු වූයේ තට සිත් ඇත්තේ විදිගෙන් විදිගට සකියෙන් සකියට පැමිණ මෙසේ කියයි: ‘මාගේ මව දුටුවනු ද? මාගේ මව දුටුවනු ද’යි. ඛමුණ, පෙර වුවකි: මේ සැවැතෙහි මැ එක්තරා මිනිසකුගේ පියා මළේ ය - බැයා මළේ ය - හභිත මළා ය - පුතා මළේ ය - දුව මළා ය - භාග්‍යවතු මළා ය. හෙතෙම ඇගේ මරණයෙන් උමතු වූයේ තට සිත් ඇත්තේ විදිගෙන් විදිගට සකියෙන් සකියට පැමිණ මෙසේ කියයි: ‘මාගේ භාග්‍යවතු දුටුවනු ද? මාගේ භාග්‍යවතු දුටුවනු ද’යි. ඛමුණ, පෙර වුවකි: මේ සැවැතෙහි මැ එක්තරා ගැහැනියක් ශුචිකුලයට ගියා යැ. ඇගේ ඒ නැගෝ සැමියාගෙන් අසිදගෙන අත් ඕනිසකුට දෙනු කැමැති වූහ. එහෙත් ඔ ඒ මිනිසා නො කැමැති වෙයි. ඉක්බිති ඔ ස්ත්‍රිය සැමියාට කීව: ‘සාමිදරුවාණෙනි, මේ නැගෝ මා නොපගෙන් අසිදගෙන අතෙකක් හට දෙනු කැමැත්තාහ. ඇපි දෙදෙන මැරෙමහ’යි. එකල ඒ මිනිසා ඒ ගැහැනිය දෙකඩ කොට හිද තමා නැසීය. “දෙදෙන පරලොව ගොස් එක්වමහ”යි. මෙසේ ශාකශල්‍යයෙන් අවතීණී වූයේ විඛා-ස්පාභ පරෙත - සමවහිත සමන්වාතන වූයේ ඛාවත - විඛාවත - සකාවත කෙරෙයි, සංසරණය කෙරේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

[illegible]

තමෙව සලාමබ්ලයා න ධාවති න සිද්ධීති - තමෙව රාගසලාං
 දෙසසලාං මොක්සසලාං මානසලාං දිව්යිසලාං සොකසලාං කප්ඛකපා-
 සලාං අබ්බයා අබ්බතිනා උග්ගිරිනා සමුග්ගිරිනා උප්පාටසිනා සමුප්පාට-
 සිනා¹ පජ්ඣිනා විනොදෙනා බ්‍රහ්මකරිනා අනුභාවං ගමෙනා තෙව
 පුරුභිමං දිසං ධාවති. න පච්ඡිමං දිසං ධාවති. න උත්තරං දිසං ධාවති.
 න දකුණිණං දිසං ධාවති. තෙ සල්‍යාභිසංඛාරා රහිතා. සල්‍යාභිසංඛාරානං
 රහිතතතා ගතිසා න ධාවති. තීරගෙ න ධාවති. තීරව්‍යානගොතිසා න
 ධාවති. පෙතතිවිසසග න ධාවති. මිත්‍රස්සලොකෙ න ධාවති. දෙවලොකෙ
 න ධාවති. න ගභියංගයං - න උපපතියං උපපතියං - න පටිසන්ධියා
 පටිසන්ධියා - න ගචෙන ගවං - න සංසාරෙන සංසාරං - න චෛට්‍ය චට්‍යං
 ධාවති විධාවති සංධාවති සංසරති - තමෙව සලාමබ්ලයා. න ධාවති
 න සිද්ධීති කාමොසෙ න සිද්ධී. ගතවාසෙ න සිද්ධී. දිව්‍යොසෙ න
 සිද්ධී. අභිජජ්ජාසෙ න සිද්ධී. න සංසිද්ධි න අවසිද්ධි න ගච්ඡති න
 අවගච්ඡති - තමෙව සලාමබ්ලයා න ධාවති න සිද්ධී.

ප්‍රකාශන හඟවීම:

“සෙත සලලන මිනිසෙකුණ,
දිසා සබ්බා විඩාවති,
තමම සලලී බිඳුණා
නා ධාවති නා සීදති”යි

1. උපපාදහිතා, හමුපපාදහිතා - සහ. මතය. PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථාකතාශල්‍යයෙන් අවතීර්ණ වූයේ විද්‍යා ලද්දේ පහස්තා ලද්දේ පිහින වූයේ පිපිහිනේ සමන්විත වූයේ සාකයව පැමිණියේ වෙයි. විමසියට පැමිණියේ දෙසින් වූයේ වෙයි: 'ඉති අතිතකාලයෙහි වූයෙහි දේ හෝ අතිතයෙහි නොවූයෙහි දේ හෝ (ජාත්‍යාදිය නිසා) අතිතයෙහි කුමක් වූයෙහි දේ හෝ අතිතයෙහි පකයේ වූයෙහි දේ හෝ අතිතයෙහි (ජාත්‍යාදිය අතුරෙන්) කුමක් වූ කුමක් වූයෙහි දේ හෝ, මේ අනාගතකාලයෙහි වන්නෙහි දේ හෝ අනාගතයෙහි නො වන්නෙහි දේ හෝ (ජාත්‍යාදිය නිසා) අනාගතයෙහි කුමක් වන්නෙහි දේ හෝ අනාගතයෙහි කෙසේ වන්නෙහි දේ හෝ අනාගතයෙහි (ජාත්‍යාදිය අතුරෙන්) කුමක් වූ කුමක් වන්නෙහි දේ හෝ, මේ වර්තමානකාලය අරඹයා හෝ සැක ඇත්තේ වෙයි: එම වෙමි දේ හෝ නො වෙමි දේ හෝ කුමක් වෙමි දේ හෝ කෙසේ වෙමි දේ හෝ මේ සත්ත්වයා කොසින් ආයේ දේ හෝ කොසි යනසුලු වන්නේ දැයි. මෙසේ කථාකතාශල්‍යයෙන් අවතීර්ණ වූයේ විද්‍යා ලද්දේ පහස්තා ලද්දේ මැඩුණේ පිපිහිනේ සමන්විත වූයේ බාවන විබාවන - සකාවන කෙසරයි, සංසරණය කෙරේ; ඒ රාගාදී ශල්‍යයන් උපදවයි. ඒ ශල්‍යයන් උපදවනුයේ ශල්‍යයන් ඉපදවීම වෘත්තයන් පෙරදිගට දිවෙයි, පැළදෙසට දිවෙයි, උතුරු දෙසට දිවෙයි, දකුණු දෙසට දිවෙයි. ඒ රාගාදී ශල්‍යප්‍රයෝගයෙන් අප්‍රතිණ වූවාහු ය. ශල්‍යාතිසංසාරයන් අප්‍රතිණ වන බැවින් ගතියෙහි දිවෙයි, තිරයෙහි දිවෙයි, තිරසන්යොන්හි දිවෙයි, ප්‍රත්‍යවිෂයයෙහි දිවෙයි, ඕනිස්ලොවා දිවෙයි, දෙව්ලොවා දිවෙයි, ගතියෙන් ගතියට උපතින් උපතට පිළිසඳින් පිළිසඳට භවයෙන් භවයට සසරින් සසරට වරින් වරට බාවන - විබාවන - සකාවනය කෙරෙයි, සංසරණය කෙරේ නුසි 'යෙන සලොත ඔතිණේණා දිසා සබ්බා විබාවති' යනු වේ.

තමෙව සලලමඛික්‍රියා න ධාවති න සිදති - එ මැ රාගශල්‍යය භේෂශල්‍යය මොගශල්‍යය මානශල්‍යය දෘටිශල්‍යය ලොකශල්‍යය කථාකතාශල්‍යය බැහැර කොට බැහැර පියා උදුරා මොනොවට උදුරා උදුරා මොනොවට උදුරා හැර දුරු කොට විතානන කොට අනුභවයට පමුණුවා පෙරදිගට නො මැ දිවෙයි, පැළදෙසට නො දිවෙයි, උතුරුදෙසට නො දිවෙයි, දකුණුදෙසට නො දිවෙයි. ඒ රාගාදීශල්‍යප්‍රයෝගයෙන් ප්‍රතිණ වූවාහු ය. ශල්‍යාතිසංසාරයන් ප්‍රතිණවන බැවින් ගතියෙහි නො දිවෙයි, තිරයෙහි නො දිවෙයි, තිරසන්යොන්හි නො දිවෙයි, ප්‍රත්‍යවිෂයයෙහි නො දිවෙයි, ඕනිස්ලොවා නො දිවෙයි, දෙව්ලොවා නො දිවෙයි, ගතියෙන් ගතියට - උපතින් උපතට - පිළිසඳින් පිළිසඳට - භවයෙන් භවයට - සසරින් සසරට - වරින් වරට නො දිවෙයි, වෙනෙසින් නො දිවෙයි, වෙනයෙන් නො දිවෙයි, ඔබ්බනබැ නො හැසිරේ නුසි 'තමෙව සලල - මඛික්‍රියා' යනු වේ. න ධාවති න සිදති - කාමොක්‍ෂයෙහි නො ගැලෙයි, භවොක්‍ෂයෙහි නො ගැලෙයි, දෘටොක්‍ෂයෙහි නො ගැලෙයි, අපිඤ්ඤයෙහි නො ගැලෙයි, සාත්පතින් නො ගැලෙයි, ඇතුලත නො ගැලෙයි, නො පිපිහෙයි, නො යෙයි, නො බැසගති නුසි 'තමෙව සලල මඛික්‍රියා න ධාවති න සිදති' යනු වේ.

එසින් වදලග බුදුහු:

“යෙන සලලන ඔතිණේණා - පෙ - න ධාවති න සිදති”යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

15 - 6

තථ සික්ඛානුගීයනති
 යාති ලොකෙ ගපිතාති,¹
 න තෙසු පසුතො සියං
 නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ,
 සිකෙඛ නිබ්බානමත්තතො.

තථ සික්ඛානුගීයනති යාති ලොකෙ ගපිතාතිති - 'සික්ඛා'ති ගජඨිසික්ඛා, අක්ඛසික්ඛා, රජසික්ඛා, සාලාකියං සල්ලකතනියං කායතිකිච්ඡං භූතියං කොමාරගච්ඡං.² භීෂනභීති නිගහියනති කම්මනති ගණිතනති දීපියනති වොහරියනති. අථවා භීෂනභීති - ගණනියනති උක්ඛණනියනති ඛාරියනති උපඛාරියනති උපලක්ඛිතයනති ගපිතපටිලාභාය. ගපිතා වුවහොත් පඤ්ච කාමභූතො: වක්ඛුච්ඡෙදාදායො: රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමුපසංගිතා රජනියා. කිං කාරණං ගපිතා වුවහොත් පඤ්ච කාමභූතො? යෙභුසොන දෙවමනුස්සා: පඤ්ච කාමභූතෙ ඉච්ඡනති සංදීයනති පථයනති පිතයනති අභිජ්ජනති; තඛිකාරණං ගපිතා වුවහොත් පඤ්ච කාමභූතො. ලොකෙති මනුස්ස - ථෙව - ලොකෙති - තථ සික්ඛානුගීයනති යාති ලොකෙ ගපිතාති.

න තෙසු පසුතො සියාති - තාසු වා සික්ඛාසු තෙසු වා පඤ්චසු කාමභූතෙසු න පසුතො සියා, න තත්තතො අස්ස, න තපොසණා න තප්පකාරො න තද්ධිමුතො න තද්ධිපතෙයොති - න තෙසු පසුතො සියා.

නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙති - 'නිබ්බිජ්ඣ'ති පටිවිජ්ඣතී; සබ්බෙ - සබ්බාරා අනිච්චා'ති පටිවිජ්ඣතී සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛා'ති පටිවිජ්ඣතී - ථෙව - 'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම'නති පටිවිජ්ඣතී; සබ්බිකණාති සබ්බෙත සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිසෙසසං පරිපාදියන - චචිතමෙතං සබ්බසොති; කාමාති උද්ගතො ඥෙ කාමා: වජ්ඣකාමා ව කිලෙසකාමා ව - ථෙව - ඉමෙ වුවහොත් වජ්ඣකාමා - ථෙව - ඉමෙ වුවහොත් කිලෙසකාමාති - නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ.

සිකෙඛ නිබ්බානමත්තතොති - 'සික්ඛා'ති තිස්සො සික්ඛා: අධිපිලසික්ඛා අධිවිතතසික්ඛා අධිපඤ්ඤාසික්ඛා - ථෙව - අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. නිබ්බාන මත්තතොති අත්තතො රාගස්ස නිබ්බාපනාය දෙසස්ස නිබ්බාපනාය මොහස්ස නිබ්බාපනාය - ථෙව - සබ්බාකුසලාභිසබ්බාරාතං සමාය උපසමාය වුපසමාය නිබ්බාපනාය පටිනිස්සංකාය පටිපාස්සද්ධියා අධිපිලමි සිකෙඛයා, අධිවිතතමි සිකෙඛයා, අධිපඤ්ඤමි සිකෙඛයා.

1. ගපිතාති - සිමු. 11.

2. කොමාරතිකිච්ඡං - සා.

සත්තිලොකයෙහි යම් පස්කම්මයුක් කෙතෙක් වෙත් නම්, ඒ නිමිති කොට (හස්තිශික්ෂාදී) අනෙක ශික්ෂා උගන්නා ලැබෙත්. (නුවණැති කුල-පුත්‍ර තෙමේ) ඒ පස්කම්මයුක්යන්නෙහි හෝ හස්තිශික්ෂාදියෙහි ප්‍රසූකය වූයේ නො වන්නේ ය. (එහෙයින්) වස්තුකාමකෙලයකාමයන් සමාකාරයෙන් (අතිත්‍යාදී දර්ශනයෙන්) ප්‍රතිඵලය කොට තමාගේ (රාශාදිය) නිවීමට හික්මෙන්නේ යි.

තත්ථ සික්ඛානුගීයනති යාති ලොකෙ ගටිතාති - 'සික්ඛා' යනු: හස්තිශික්ෂා යැ අශ්වශික්ෂා යැ රථශික්ෂා යැ ධනුශ්ශික්ෂා යැ ශාලාකායනත්ත යැ ශල්‍යකම්ම යැ කායවිකිත්තා යැ භෞතිකවිද්‍යා යැ කොමාරනායා යි. ගීයනති යනු: ගගනු ලැබෙති, කියනු ලැබෙති, බණනු ලැබෙති, දක්වනු ලැබෙති, ව්‍යවහාර කරනු ලැබෙත්. නොහොත් ගීයනති - පස්කම්මයුක් ප්‍රතිලාභය සදහා ගන්නා ලැබෙති, උගන්නා ලැබෙති, දරනු ලැබෙති, විමසනු ලැබෙති, සලකනු ලැබෙත්. 'ගටිත'යි පස්කම්මයුක්යෝ කියනු ලැබෙත්: ඉඔ වූ කාන්තා වූ මනාප වූ ප්‍රියස්වභාව වූ කාමාසාදයෙන් සුත් ඇලුම් කටයුතු වූ වක්කුර්විඥනයෙන් දක්කයුතු රූපයෝ යි. කවර කරුණෙකින් පස්කම්මයුක්යෝ 'ගටිත'යි කියනු ලැබෙති යත්: බොහෝසෙයින් දිව්‍යමනුෂ්‍යයෝ පස්කම්මයුක්යන් කැමැති වෙති, ඉවසති, පතති, රූපි කෙරෙති, අභිජලපතය කෙරෙත්; එකරුණෙන් පස්කම්මයුක්යෝ 'ගටිත' යි කියනු ලැබෙත්. ලොකෙ යනු: ඕනිස්ලොවැ...අයතනලොකයෙහි නුසි 'තත්ථ සික්ඛානුගීයනති යාති ලොකෙ ගටිතාති' යනු වේ.

න තෙසු පසුතො සියා - ඒ ශික්ෂාවන්හි හෝ ඒ පස්කම්මයුක්යන්හි හෝ නො ඇළුණේ වන්නේ යැ, ඊට නැඹුණේ නො වන්නේ යැ, ඊට නැඹුරු වූයේ නො වන්නේ යැ, ඊට බර වූයේ නො වන්නේ යැ, එහි මුසපත් වූයේ නො වන්නේ යැ, එය අභිපති කොට ඇත්තේ නො වන්නේ නුසි 'න තෙසු පසුතො සියා' යනු වේ.

තිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ - 'තිබ්බිජ්ඣ' යනු: ප්‍රතිඵලය කොට 'සියලු සංසාරයෝ අතිත්‍යාග'යි ප්‍රතිඵලය කොට 'සියලු සංසාරයෝ දුක්ඛ'යි ප්‍රතිඵලය කොට... 'යම් කිසිවක් සමුදයධම්මී නම්, ඒ සියල්ල නිරුඳ්ධ වන ස්වභාව ඇතැ'යි ප්‍රතිඵලය කොට; සබ්බසො යනු: සියල්ලෙන් සියල්ල සියලු ලෙසින් සියල්ල අනුගමන කොට නිශශයන කොට භාත්පසින් ගන්නා වචනයෙකි මේ 'සබ්බසො' යනු. කාමා යනු: විස්තර භාෂිත් කාමයෝ දෙදෙනෙකි: වස්තුකාමයෝ ද කෙලයකාමයෝ ද 'යි...මොහු කෙලයකාමයෝ යි කියනු ලැබෙත් නුසි 'තිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ' යනු වේ.

සිහෙක නිබ්බානමත්තනො - 'සික්ඛා' නම්: ශික්ෂා භූතෙකි: අධිශීල-ශික්ෂා යැ අධිවිතතශික්ෂා යැ අධිප්‍රඥශික්ෂා යැ...මෝ අධිප්‍රඥශික්ෂා යි. නිබ්බානමත්තනො යනු තමාගේ රහය නිවීමට ආරාමය නිවීමට මොහය නිවීමට...සියලු අකුශලාභිසංස්කාරයන් ශමනයට මතු වෙන්නෙහි ශමනයට සත්තිද්‍රවීමට නිවාරණයට (මාසීයෙන්) දුරලීමට (එලයෙන්) අසුතරුත්පතනයට අධිශීලයෙහි ද හික්මෙන්නේ යැ, අධිවිතතයෙහි ද හික්මෙන්නේ යැ අධිප්‍රඥවෙහි ද හික්මෙන්නේ ය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඉමා යිතො සික්ඛො ආචාර්යනා සිත්තස්ස ජාතනො සිත්තස්ස
--පට- සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරානො සිත්තස්ස ආචාර්ය සමෙවරොස්ස
සමාදය වත්තස්සාති 'සිත්ත නිබ්බානමත්තනො'.

තෙනාග හගවා:

“තප්ප සික්ඛානුගිගනති
යාති ලොකෙගථිතාති,
න හෙත්ථ පත්තො සියා
නිබ්බජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ,
සිත්ත නිබ්බානමත්තනො”ති.

15 - 7

සච්චො සියා අපගබ්බො අමායො ඊතතපත්තනො,
අකෙකාධනො ලොහපාපං චෙච්චිච්චං විතරෙ මුති.

සච්චො සියා අපගබ්බොති - 'සච්චො සියා'ති සච්චොවාය සමන්තා-
ගතො සියා, සමාදිට්ඨියා සමන්තාගතො සියා, අරියෙත අවංශිකිකෙන
මග්ගෙත සමන්තාගතො සියාති සච්චො සියා; අපගබ්බොති තිණි
පාගබ්බියාති; කාසිකං පාගබ්බියං වාචසිකං පාගබ්බියං චෙතසිකං පාගබ්බියං
-පට- ඉදං චෙතසිකං පාගබ්බියං. යස්මිනි තිණි පාගබ්බියාති පතිතාති
සමුච්ඡින්නාති වූපසන්නාති පටිපසංඝාතාති අභිබ්බුසාතතිකාති සෞඤ්ඤිතා
දඩ්ඪාති, සො වුච්චති අපගබ්බොති - සච්චො සියා අපගබ්බො.

අමායො ඊතතපත්තනොති - මායා වුච්චති වඤ්චනා වරියා. ඉඛෙ-
කච්චො කායෙත දුච්චිතං වරිතො වාචාය දුච්චිතං වරිතො මිත්තො
දුච්චිතං වරිතො තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු පාපිකං ඉච්ඡං පණ්දහති: මා
මං ජඤ්ඤාති ඉච්ඡති, 'මා මං ජඤ්ඤාති සබ්බසෙති, 'මා මං ජඤ්ඤාති
වාචං භාසති, 'මා මං ජඤ්ඤාති කායෙත පරිකම්භති. යා එවරාපා මායා
මායාපිතා අවසරා වඤ්චනා නිකති නිකරණං පරිහරණං ගුහනා පරිගුහනා
ජාදනා පටිච්ඡාදනා¹ අනුගතාතිකම්මං අනාපිකම්මං චොච්ඡදනා පාපකිරියා,
අයං වුච්චති මායා. යසෙසා මායා පඤ්ඤාති සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා
පටිපසංඝාතා අභිබ්බුසාතතිකා සෞඤ්ඤිතා දඩ්ඪා, සො වුච්චති අමායො.
ඊතතපත්තනොති 'පෙත්ඤ්ඤා'තී: ඉඛෙකච්චො පිත්තවාචො නොති -පෙ-
ච්චං හෙදධිපායො පෙත්ඤ්ඤා උපසංගරති; යසෙසා පෙත්ඤ්ඤා පඤ්ඤා
සමුච්ඡින්නං වූපසන්නං පටිපසංඝාතං අභිබ්බුසාතතිකං සෞඤ්ඤිතා දඩ්ඪං,
සො වුච්චති ඊතතපත්තනො විවිතතපත්තනො පටිවිතතපත්තනොති-අමායො
ඊතතපත්තනො.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මේ ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවන් ආවර්ත කෙරෙමින් ශික්ෂමත්තේ යැ, දුත-
ගතිමත් ශික්ෂමත්තේ යැ... ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු නිවන ප්‍රත්‍යක්ෂ කෙරෙමින්
ශික්ෂමත්තේ යැ, හැසිරෙන්නේ යැ, මොනොවට හැසිරෙන්නේ යැ,
සමාදන් වැ පවත්නේ නුසි 'සිකෙඛ නිබ්බානමත්තනා' යනු වේ.

එයින් වදාලන මුද්‍රා:

“තපථ සිකෙඛානුභිසංගති - උප සිකෙඛ නිබ්බානමත්තනා”යි.

15 - 7

(නිවනට ශික්ෂමත) මුඛි තෙම සත්‍යයෙන් සුඛත වූයේ වන්නේ යැ
ප්‍රාගල්භ්‍ය රහිත වන්නේ ය, මායාවෙන් වෙන් වූයේ වන්නේ යැ, ප්‍රභිණ
කළ පෙරගුණ ඇත්තේ වන්නේ යැ, ක්‍රොධ නො කරනුයේ ලොභපාපය
ද මාත්ස්‍යය ද ඉක්මවන්නේ යි.

සමව්වා සියා අපගමනො - ‘සමව්වා සියා’ යනු: සත්‍යවචනයෙන්
සමනවිත වූයේ වන්නේ යැ, සමාන්තරවීමෙන් සමන්විත වූයේ වන්නේ
යැ, ආශ්විඅභ්‍යාසිකමානීයෙන් සමන්විත වූයේ වන්නේ නුසි, ‘සමව්වා
සියා’ යනු වේ. අපගමනො යනු: ප්‍රාගල්භ්‍ය තුනෙකි: කාසිකප්‍රාගල්භ්‍ය
යැ වාචසිකප්‍රාගල්භ්‍ය යැ වෛතසිකප්‍රාගල්භ්‍ය යැයි... මේ වෛතසිකප්‍රාගල්භ්‍ය
යයි. යමක් වසින් මේ තුන් ප්‍රාගල්භ්‍යයෝ ප්‍රභිණ කරන ලද්දකු
මුලුසුන් කරන ලද්දකු සන්තිද්‍රවන ලද්දකු දුරලත ලද්දකු අභවොත්ත-
පත්තික වූවානු නුවණසින්නෙන් දවන ලද්දකු ද, හේ ‘අපගමනො’ යි කියනු
ලැබේ නුසි ‘සමව්වා සියා අපගමනො’ යනු වේ.

අමායො ජිත්තපෙසුනො - ‘මායා’ යි වාක්‍යවේදික හැසිරීම කියනු ලැබේ.
මේකි කිසිවෙක් කසින් දුසිරිතෙහි හැසිර, බසින් දුසිරිතෙහි හැසිර,
සිතින් දුසිරිතෙහි හැසිර, එය වසනු තිසා ලාමක ආශාව පිහිටුවයි;
‘තහමක් මා දනිව’ යි කැමැති වෙයි; ‘තහමක් මා දනිව’ යි සලකයි;
‘තහමක් මා දනිව’ යි වචන කියයි; ‘තහමක් මා දනිව’ යි කසින් වාගම
කෙරෙයි; මෙබඳු වූ යම් මායාවක් මායා ඇතිබවක් ඉක්මැයමක් වඤ්චාවක්
(ප්‍රතිරූපයෙන් රවටන) නිකාතිකත් (පාපය) යටපත් කිරීමක් බැහැර
කිරීමක් සැගවීමක් හාත්පසින් සැගවීමක් වැසීමක් හාත්පසින් වැසීමක්
ප්‍රකාශ නොකිරීමක් ප්‍රකට නොකිරීමක් මොනොවට වැසීමක් පාපත්‍ර-
යාවක් වේ ද, මේ මායා යි කියනු ලැබේ. යමක් වසින් තෙල මායාව ප්‍රභිණ
කරන ලද්දේ මුලුසුන් කරන ලද්දේ සන්තිද්‍රවන ලද්දේ දුරලත ලද්දේ
අභවොත්තපත්තික වූවා නුවණසින්නෙන් දවන ලද්දේ ද, හෙතෙම ‘අමායා’
යි කියනු ලැබේ. ජිත්තපෙසුනො ‘පෙසුනු’ නම්: මේකි කිසිවෙක්
පිහුනුබස් කියන්නේ වෙයි... මෙසේ බිඳවන අදහස් ඇතිසේ පිහුනුබස්
එළවා කියයි. යමකු විසින් යතල පෙරගුණය ප්‍රභිණ කරන ලද ද මුල්
සිද්ධි ලද ද සන්තිද්‍රවන ලද ද දුරලත ලද ද උපතට නුසුදුසු කරන
ලද ද නුවණසින්නෙන් දවන ලද ද, හෙතෙම ‘ජිත්තපෙසුනො’ යි විවිධ-
පෙසුනු යැ පවිද්ධතපෙසුනු යැ යි කියනු ලැබේ නුසි - ‘අමායො ජිත්තපෙසුනො’
යනු වේ.

අනෙකාධිපතියා ලොහපාපං වෙවිච්ඡං. විතරෙ මුනීති - අනෙකා-
ධිතොති හි වුත්තං. අපි ච කොඨො තාච්ච වත්තබ්බො. දසසාකාරෙහි කොඨො
ජායති: අනන්තං මෙ අවරිති කොඨො ජායති -පෙ- යසෙසෙ කොඨො
පතිතො සමුච්ඡින්නො වුපසන්නො පටිපාසෙය්‍යො. අනබ්බුපාතනිකො
ඤ්ඤායනිකා දුක්ඛා, සො වුවිච්ඡති අනෙකාධිතො. කොධස්ස පතීනත්තා
අනෙකාධිතො, කොධවච්ඡුස්ස පරිඤ්ඤාත්තො අනෙකාධිතො, කොධගෙතුස්ස
උපවර්තනත්තො අනෙකාධිතො. ලොහොති සො ලොහො ලුබ්භතා ලුබ්භිතත්තං
-පෙ- අභිජ්ඣා ලොහො අකුසලමූලං; වෙවිච්ඡං වුවිච්ඡති පඤ්ඤා මච්ඡරියාති
ආවාසමච්ඡරියං -පෙ- ගාතො වුවිච්ඡති මච්ඡරියං. මුනීති මොහං වුවිච්ඡති
ඤ්ඤා -පෙ- “සබ්බජාලමතිච්ච සො මුනි”. අනෙකාධිතො. ලොහපාපං
වෙවිච්ඡං. විතරෙ මුනීති - මුනි ලොහපාපඤ්ඤා වෙවිච්ඡඤ්ඤා අතරි උත්තරි
පතරි සමීතිඤ්ඤා විතීක්ඛාමි විතීවත්තසීති - අනෙකාධිතො ලොහපාපං
වෙවිච්ඡං. විතරෙ මුනි.

තෙතාග ගගවා:

“සච්චා සියං අපාගමො අමායො රිත්තපෙසුතො,
අනෙකාධිතො ලොහපාපං වෙවිච්ඡං විතරෙ මුනි”ති.

15 - 8

තිද්දං තද්දං සගෙ පිනං පමාදෙන න සංවසෙ,
අතිමානෙ න තිවේසියා තිබ්බාතමානසො නරෙ.

තිද්දං තද්දං සගෙ පිනනති - ‘තිද්ද’ති යා කායස්ස අකල්පතා
අකම්මඤ්ඤාතා ඔතාගො පරිඤ්ඤාතො අනෙකාධිතො කොඨො කොඨො¹
පමලාසිකා² කොපනා සුපනා සුපිතත්තං³ තද්දෙනති යා තද්දි තද්දියතා
තද්දිමිතකතා ආලයා ආලයං ආලසායනා ආලසායිතත්තං; පිනනති යා
විත්තස්ස අකල්පතා අකම්මඤ්ඤාතා මිලිතා සලලිතා ලීනං ලීතා
ලීසිතත්තං පිනං වීයතා වීසිතත්තං විත්තස්ස; තිද්දං තද්දං සගෙ
පිනනති තිද්දඤ්ඤා තද්දඤ්ඤා විතඤ්ඤා. සගෙ - සගෙය්‍ය පරිසගෙය්‍ය අති-
වේය්‍ය අනෙකාධිතො පරිසාදිගෙය්‍ය මෙදදයාති- තිද්දං තද්දං සගෙ පිනං.

1. සුපා - සි. 11. 3. 3. 2. පමලාසිකා - PTS පමලාසිකා - සි. 11.
3. සුපනා සුපතත්තං - සි. 1. 4. කොපිතත්තං.

අපකකාමිනා, ලොභපාපං චෙට්ඨිකං චිතරෙ මුනි - ‘අකෙකාමිනො’
 යි මා වදාරන ලද. තවද ක්‍රොධය පලමු කොට කියන්නේ යැ; දස
 අසුරකින් ක්‍රොධය උපදී: ‘මට අවාඩි කලා’යි ක්‍රොධය උපදී...යමක් විසින්
 තෙල ක්‍රොධය ප්‍රතික් කරන ලද ද මුල්සිද්ධිත ලද ද සන්තිද්‍රව්‍යත ලද ද
 දුරලත ලද ද උපතට නුසුදුසු කරන ලද ද නුවණින්තෙන් දවතලද
 ද, හෙතෙම ‘අකෙකාමින’යි කියනු ලැබේ. ක්‍රොධවිඤ්ඤාව පරිඤ්ඤා
 කළ බැවින් ‘අකෙකාමින’ යැ. ක්‍රොධහෙතු ව සිද්ධිත ලද බැවින්
 ‘අකෙකාමින’යි. ලොභ නම්: යම් ලොභයෙක් ලොභාකාරයෙක් ලොභ කළ
 බවක්...දැඩි ලොභයක් ලොභ සංඛ්‍යාත අකුසලමූලයෙක් වේ ද එයයි:
 චෙට්ඨික යි පඤ්ච මාත්‍යයීයෝ කියනු ලැබෙත්. අවාසමාත්සයීයා...
 භ්‍රාතෘය (-දඩිව ගැනීම) ‘මාත්සයීය යයි කියනු ලැබේ. මුනි යනු: ‘මොන’යි
 ඥානය කියනු ලැබෙයි...‘සංඛ්‍යාලම්භිව සො මුනි’. අකෙකාමිනො
 ලොභපාපං චෙට්ඨිකං චිතරෙ මුනි - මුනි තෙම ලොභ සංඛ්‍යාත පාපය ද
 මාත්සයීය ද තරණය කෙළේ ය, උතතරණය කෙළේ ය, ප්‍රතරණය
 කෙළේ ය, ඉක්ම වූයේ ය, වෙසෙසින් ඉක්මවූයේ ය, ව්‍යතික්‍රමණය කෙළේ
 නුසි ‘අපකකාමිනා ලොභපාපං චෙට්ඨිකං චිතරෙ මුනි’ යනු වේ.

එයින් වදාලන මුද්‍රා:

“යච්චිමා සියා අපකකෙකා -පෙ- චෙට්ඨිකං චිතරෙ මුනි”යි.

15 - 8

තිවතෙති නාමුණු සිත් ඇති සත්ති තෙමේ (වේදනාදි ස්කන්ධය
 සංඛ්‍යාත) නාමකායාත් අකමණ්‍ය බව (-මිඛය) ද කායාලසාය ද
 විතතයාගේ අකමණ්‍ය බව ද මැඩපවත්වන්නේ යැ, සමාතිඵලාසය
 සංඛ්‍යාත) ප්‍රමාදයෙන් නො වසන්නේ යැ, අතිමානසෙහි නො පවත්නේ යි.

තිද්දං තද්දං සහෙ පිනං - ‘තිද්දං’ නම්: ස්කන්ධය සංඛ්‍යාත නාම-
 කායයා ගේ අකලස (-හිලත්) බවෙක් අකමණ්‍ය බවක් (මෙහෙ අහස
 මෙන්) කස පහත් කොට බැඳීමෙන් හාත්පසින් බැඳීමෙන් ඇතුළත
 ඇවිරීමෙන් (අකමණ්‍යභාවයෙන්) පෙළීමෙන් නිදීමෙන් කපිනිදාවක් නිදි-
 මෙන් නිදන අසුරක් නිදියත් බවෙක් වේ ද එයයි. තද්දං යනු:
 තද්දාවක් තද්දාකාරයෙන් තද්දාවත් මඬනා ලද සිත් ඇති බවෙක් ආලසා-
 යක් අලසබවක් ආලසාකාරයක් ආලසයෙන් මඬනා ලද සිත් ඇති
 බවක් වේ ද එය යි. පිනං යනු: විතතයාගේ යම් හිලත්බවෙක් අකමණ්‍ය
 බවක් එලත අසුරක් මැනවින් එලත අසුරක් හැකිවීමෙන් හැකි
 ලෙස අසුරක් හැකුළුණු බවක් විතතයාගේ නො පැවරීමෙන් නො
 පැවරෙන අසුරක් නො පැතුරුණු බවක් වේ ද එයයි. තිද්දං තද්දං
 සහෙ පිනං - හිලත් බව ද ආලසය ද තදබව ද; සහෙ - සහනය කරන්නේ
 යැ, හාත්පසින් සහනය කරන්නේ යැ, මඬනේ යැ, යටපත් කරන්නේ යැ,
 අල්වාගන්නේ යැ, හාත්පසින් ගත්තේ යැ, මිදිනය කරන්නේ නුසි ‘තිද්දං
 තද්දං සහෙ පිනං’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සමාදෙන නි සංවසෙති - පමාදෙ වහන්සේ: කායදුච්චිතෙ වා චිද්දුච්චිතෙ වා ඕනොදුච්චිතෙ වා පඤ්චත්ත වා භූමිගුණත්ත විහතස්ස වොස්සාස්සා වොස්සාස්සාත්තපදං¹ වා, කුසලාතං වා ධම්මාතං භාවනාය අසකකච්චකිරිතො අසාතච්චකිරිතො අනට්ඨිතකිරිතො² ඔලිතවුතතිතා නික්ඛිභාජ්ඣනා නික්ඛිතත්ථුරතා අතානවතො අනාට්ඨා අච්ඡුලිකම්මං අනට්ඨානං අනච්ඡුයොනො පමාදො, යො ඵට්ඨපො පමාදෙ පමිජ්ජනං පමිජ්ජිතත්තං, අයං වුව්චි පමාදෙ, සමාදෙන නි සංවසෙති පමාදෙන න වසන්තං න සංවසන්තං න අවසන්තං න පරිවසන්තං, පමාදො උප්පෙය්‍යං විනොදෙය්‍යං ඛන්ධකරෙය්‍යං අතනාවා ගතමයං, පමාදො ආරතො අස්සා පිරිනො පටිපිරිනො නික්ඛන්තො නිස්සංචො, විප්ප්ලිකොතො විසංඤ්ඤානො විමර්ශාදිකතො ඡෙතසා විහරෙය්‍යාති - පමාදෙන නි සංවසෙ.

අතිමානෙ න නිවෙසියාති - අතිමානොති ඉඤ්ඤාතෙවො පරං අතිඤ්ඤාති ජාතියා වා ගොඤ්ඤාත වා - පෙ - අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙත වා චද්දිතා. යො ඵට්ඨපො මානො මඤ්ඤාතො මඤ්ඤාතානං උත්තති උත්තාමො ධර්මො සම්පය්‍යානො කෙතුසම්මතො විහතස්ස. අයං වුව්චි අතිමානො. අතිමානෙ න නිවෙසියාති. අතිමානෙ න තිවෙසියං, න සන්තිවෙසියං, අතිමානං උප්පෙය්‍යං, විනොදෙය්‍යං, ඛන්ධකරෙය්‍යං, අතනාවා ගතමයං, අතිමානො ආරතො අස්සා, පිරිනො පටිපිරිනො නික්ඛන්තො නිස්සංචො විප්ප්ලිකොතො විසංඤ්ඤානො විමර්ශාදිකතො ඡෙතසා විහරෙය්‍යාති - අතිමානෙ න තිවෙසියං.

නිබ්බානමානාසො නිගේති - ඉඤ්ඤාතෙවො දුතං දෙතොනා සිලං සමාදි - යනොනා උපොතථකම්මං කාරොනොනා පාතියා පරිභොජනියං උපට්ඨ - පෙතොනා පරිවෙණං සම්මජ්ජනො චෙතියං චිත්තෙතො චෙතියෙ ගති - මාලං අනරොපෙනො චෙතියං පදකම්මං කාරොනොනා යං කිඤ්චි තෙධාතුං කුසලාතිසංඛාරං අභිසංඛාරොනොනා න ගතිතෙතු න උපපත්ති - තෙතු න පටිසංඝිතෙතු න හවිතෙතු න සංසාරතෙතු න චට්ටිතෙතු සංඛං. තං විසංඝය්‍යාතිපාමො නිබ්බානතිමනො නිබ්බානපොණො නිබ්බානපමානො අභිසංඛාරොතිති ඵට්ඨෙති නිබ්බානමානසො නරො; අට්ඨා නිබ්බානාරාධාතුයා විතං පටිවාරෙතියා³ අමතාය ධාතුයා විතං උපසංගතියා උතං සන්තා ඵතා පණිතං යදිදං සංඛසංඛාරසම්මෙථා සංඛුප්පිපට්ඨිකායො වාණිකකමයො වීරායො නිරොගො නිබ්බානානති ඵට්ඨෙති 'නිබ්බානමානසො නරො.'

1. වොස්සාස්සාත්තපදං - ඡිද්දුච්ච වොස්සාස්සාත්තපදං - ඡිද්දු. II.
2. අනට්ඨිතකිරිතො - ඡිද්දු II. ඡර්තං. 3. පටිවාරෙතියා - ඡර්තං.

පමාදෙහ නි සංචයෙ - ප්‍රමාදය කියැවුණේ යැ: කායදුශ්චරිතයෙහි හෝ වාග්දුශ්චරිතයෙහි හෝ මනෝදුශ්චරිතයෙහි හෝ පඤ්චකාමගුණ-යන්හි හෝ විතතායෙන් දුරුලුම් (-සමාති විරහය) නැවත නැවත දුරුලුම් හෝ, කුසලවිමෝක්ෂයෙන් හෝ වැඩිමෙහි නොසකස් ව කරන බව සතකයාවශේෂත් නොකරන බව තීරතුරු නොකරන බව හැකුළුණු පැවතුම් ඇති බව වියවිල්ලක් හළ බව වියවිල්ලක් බහානැවු බව නොසෙවුණා බව නො වැඩිම බහුල නොකිරීම නොපිහිටීම නොයෙදීම ප්‍රමාද වීම, (යන) මෙබඳු වූ යම් ප්‍රමාදයක් ප්‍රමාදවන අයුරක් ප්‍රමාදවන බවක් වේ ද, මේ 'ප්‍රමාද'යයි කියනු ලැබේ. පාමදෙහ නි සංචයෙ ප්‍රමාදයෙන් නොවසන්නේ යැ, නොවෙසෙයින් වසන්නේ යැ, නොපැමිණ වසන්නේ යැ, සාත්පයින් නොවසන්නේ යැ; ප්‍රමාදය දුරුකරන්නේ යැ බැහැර කරන්නේ යැ, විතතානා කරන්නේ යැ, අනුභවයට පමුණුවන්නේ යැ; ප්‍රමාදයෙන් දුරු වූයේ වෙත් වූයේ වෙසෙයින් වෙත් වූයේ නික්මුණේ නික්මැයින් වෙසෙයින් මිදුණේ නොමෙදුණේ විමසා-දිකාන සිතින් යුක්ත ව වාසය කරන්නේ නුසි 'පමාදෙහ නි සංචයෙ' යනු වේ.

අතිමානෙ නි කිවෙයියා - 'අතිමාන' නම: මෙහි කිසිවෙක් ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ...යම් කිසි වස්තුවකින් හෝ මෙරමා පහත් කොට සිතයි. මෙබඳු වූ යම් මානසයක් මානාකාරයක් මාන කරන බවක් උත්තරියක් උච්ඡාවක් මානවිජයක් සිත දැයි කොට ගැනීමක් මිත්තයාගේ කෙතුකමානාවක් වේ ද, මේ 'අතිමාන'යයි කියනු ලැබේ. අතිමානෙ නි කිවෙයියා අතිමානයෙහි නොසිටින්නේ යැ, වෙසෙයින් නොසිටින්නේ යැ, අතිමානය දුරු කරන්නේ යැ, බැහැර කරන්නේ යැ, විතතානා කරන්නේ යැ, අනුභවයට පමුණුවන්නේ යැ: අතිමානයෙන් දුරු වූයේ වෙත් වූයේ වෙසෙයින් වෙත් වූයේ නික්මුණේ නික්මැයින් විප්‍රමුක්ත විසංයුක්ත වූයේ විමසා-දිකාන සිතින් යුක්ත ව වාසය කරන්නේ නුසි 'අතිමානෙ නි කිවෙයියා' යනු වේ.

තිබ්බානමානසො නරො - මෙහි කිසිවෙක් දන් දෙනුයේ සිල් සමාදන් වනුයේ පෙහෙවස්කම් කරනුයේ පියයුතු පරිභෝග කළයුතු පැන් එළවා තබනුයේ පිරිවෙන හමදිනුයේ සැය වදිනුයේ සැයෙහි සුවදමල්දම් තබනුයේ සැය පැදකුණු කරනුයේ තුන්බිම්බ අයත් යම් කිසි කුසලාභිසංකාරයක් රැස් කරනුයේ (දිව්‍යාදි) ගතිහෙතෙයින් නොකෙරෙයි. උත්තරිය කෙතුකොට - ප්‍රතිසංකීය කෙතුකොට - හවය කෙතු කොට - සංසාරය කෙතු කොට - වාතනය කෙතු කොට නොකෙරෙයි. ඒ සියල්ල විසංයෝගයෙහි ප්‍රාථමික ඇතිවේ නිවනට නැමුණේ නිවනට නැමුරු වූයේ නිවනට අභිමුඛව නැමුණේ රැස් කෙරේ නුසි-මෙසේත් 'තිබ්බානමානසො නරො' යනු වේ. නොහොත් සියලු භෙදානුමත සංකාරාදියෙයින් සිත නවත්වා, නිව්‍යාණාදියට සිත එළවයි: යම් මේ සියලු සංකාරයන්ගේ සන්සිදීමක් සියලු උපධිත්තේ දුරුලුමක් ධාමණ්‍යවගේ සැය විමෝක්ෂකෙතෙරප්පයන්ගේ නොඇළීමක් දුක්ඛනිරෝ-ධයෙන් නිව්‍යාණයක් වේ ද, තෙල ශාන්ත යැ, තෙල ප්‍රණීත යැයි මෙසේත් 'තිබ්බානමානසො නරො' යනු වේ

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1. “ත පණ්ඩතා උපසිත්ඛයාං ගෙතු
දදන්ති දුතානි පුතඛවාය,
කාමඤ්ච තෙ උපසිපරික්ඛයාය
දදන්ති දුතං අපුතඛවාය.
2. ත පණ්ඩතා උපසිත්ඛයාං ගෙතු
භාවෙනති කුතානි පුතඛවාය,
කාමඤ්ච තෙ උපසිපරික්ඛයාය
භාවෙනති කුතං අපුතඛවාය.
3. තෙ නිබ්බුතීං ආසිංසමානා දදන්ති
තනනිත්තවිත්තා තදුඛමුත්තා,
තජ්ජා යථා සාගරමජ්ඣුපෙතා
භවන්ති නිබ්බාතරායණා තෙ”ති

‘නිබ්බාතමානසො තරො.’

තෙතාභ භගවා:

“නිද්දා තද්දිං සභෙ පිනං
පමාදෙන ත සංවිසෙ,
අතිමානෙ ත තිට්ඨෙය්‍ය
නිබ්බාතමානසො තරො”ති.

15 - 9

මොසවජේ ත නිශය්‍යථ රූපෙ සෙනභං න කුඛබ්බෙ,
මානඤ්ච පරිජානෙය්‍ය සාහසා විරතො චරෙ.

මොසවජේ න නිශය්‍යථාති - ‘මොසවජ්’ වුවුවත් මුසාවාදෙ. ඉධෙ-
කචෙවා සහඤ්ඤා¹ වා පරිසඤ්ඤා² වා සද්ධම්මජ්ඣගතො වා පුගමජ්ඣ-
ගතො වා රාජකුලමජ්ඣගතො වා අභිනිතො සකඛිපුට්ඨා ‘ඵගමො
පුරිස, යං ජාතාසි තං වදෙති’ති. සො අජානං වා ආහං³ ‘ජාතාමි’ති,
ජාතං වා ආහං³ න ජාතාමි’ති, අපඤ්ඤා වා ආහං³ ‘පඤ්ඤාමි’ති පඤ්ඤා වා
ආහ ‘න පඤ්ඤාමි’ති. ඉති අත්තදණ්ඩ වා පරගෙතු වා ආමිසකිඤ්ඤාක-
තෙතු වා සමපජානමුසා භාසති. ඉදං වුවුවති මොසවජ්. අපි ච තිසාකා-
රෙහි - වතු - වතු - පඤ්ඤා - ජ-සත්ත - අට්ඨහාකාරෙහි - රෙ - ඉමෙහි අට්ඨහාකා-
රෙහි මුසාවාදෙ හොති. මොසවජේ න නිශය්‍යථාති - මොසවජේ ත
ශායෙය්‍ය න නිශ්‍යායෙය්‍ය න වුත්තෙය්‍ය න සංගරෙය්‍ය, මොසවජ්.
පජ්ඣෙය්‍ය, විනොදෙය්‍ය, ඛණ්ඩකරෙය්‍ය, අනභාවං ගමෙය්‍ය. මොසවජ්.
ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විපඤ්ඤානො
විසඤ්ඤානො විමර්ශාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති - මොසවජේ න
නිශය්‍යථ.

1. සහඤ්ඤා - සිමු II. 2. පරිසඤ්ඤා - සිමු II. 3. අහං - සිමු II.

1. පණ්ඩිත වූ මනුෂ්‍යයෝ කාමිසුඛයට හෙතු වූ සුතභිවය සඳහා දන් නොදෙති. වැලි ඔහු එකාත්තයෙන් (කාමාදී) උපධි සහය වීම පිණිස (අසුනර්භව සංඛ්‍යාත) නිජාණය සඳහා දන් දෙත්.

2. පණ්ඩිතයෝ උපතිසුඛය හෙතු කොට පුනර්භවය සඳහා බ්‍යාතයන් නොවබිති. වැලි ඔහු උපතිත්තේ සහය වීම පිණිස නිජාණය සඳහා බ්‍යාත වබිත්.

3. ඔහු නිවන පතනින් ඊට නැමුණු සිත් ඇත්තාහු එහි ඇලුණාහු දන් දෙති. සසුර කරා පැමිණි ගඟාවන් මෙන් ඔහු නිවන පිහිට කොට ඇත්තාහු වෙත් නුයි-

‘නිබ්බානමානසං නරො’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“නිද්දං තද්දං සමෙ පිනං -පෙ- නිබ්බානමානසො නරො”යි.

15 - 9

මුහුර්තයෙහි නො යෙදෙන්නේ යැ. (භූතොපාදායනෙද වූ) රූපයෙහි සෙතහස නො කරන්නේ යැ. මානස ද (ත්‍රිවිධපරිඤ්ඤෙන්) පිරිසිදු දූත- ගන්නේ යැ. සාහසවය්‍යාවෙන් වෙන් ව ගැසිරෙන්නේ යි.

මොසවජ්ජ න නියොගං - ‘මොසවජ්ජ’ යි මාභාවාදය කියනු ලැබෙයි. මෙහි කිසිවෙක් සභාවට හිසේ හෝ පිරිස්මැදට හිසේ හෝ තැයක් මැදට හිසේ හෝ සෙනාමැදට හිසේ හෝ රාජකුලයා මැද මහාවිනිශ්චයෙහි පිරිසේ හෝ ‘එව එමඛා සුරාභය, යමක් දන්නෙහි නම් එය කියව’ යි අභිමුඛයට පමුණුවන ලද්දේ ශාක්‍ෂි කොට විවාරත ලද්දේ හෙතෙම නො දන්නේ හෝ ‘දනම්’ කියයි. දන්නේ හෝ ‘නො දනම්’ කියයි. නො දන්නේ හෝ ‘දක්මි’ කියයි. දක්නේ හෝ ‘නො දක්මි’ කියයි. මෙසේත් තමා හෙතු කොට හෝ මෙරමා හෙතු කොට හෝ අලාමාහු ආමිභයක් හෙතු කොට හෝ දූත දූත මුසවා බෙණෙයි. මේ ‘මොසවජ්ජ’ යි කියනු ලැබෙයි. තවද තුන් අසුරකින් - සතර - පස් - ස - සත් - අට අසුරකින්... මේ අට අසුරින් මාභාවාදය වේ. මොසවජ්ජ න නියොගං මාභාවාදයෙහි නො යවනු ලබන්නේ යැ, නො කියනු ලබන්නේ යැ, නො වහනු ලබන්නේ යැ, නො හරිනු ලබන්නේ යැ, මාභාවාදය හරන්නේ යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විනාශාත්ත කරන්නේ යැ, අනුභූතවයට පමුණුවන්නේ යැ. මාභාවාදයෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙසෙසින් වෙන් වූයේ වන්නේ යැ; තිත්මුණේ බැහැර වූයේ විප්‍රමුක්ත - විසංසුක්ත වූයේ විමසන දිකාත සිතින් යුක්ත වැ වාසය කරන්නේ නුයි ‘මොසවජ්ජ න නියොගං’ යනු වේ.

රූපෙ සෙත්තං න භුබ්බසෙති - 'රූප' නම්: විත්තාරෙ ච මහාභූතා විතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදයරූපං. රූපෙ සෙත්තං න භුබ්බසෙති රූපෙ සෙත්තං න කරෙය්‍ය, ජ්‍යං න කරෙය්‍ය, පෙමිං න කරෙය්‍ය, රුහං න කරෙය්‍ය, න ජනෙය්‍ය, න සඤ්ජනෙය්‍ය, න නිබ්බතෙත්තය්‍ය නාති-නිබ්බතෙත්තය්‍යාති - රූපෙ සෙත්තං න භුබ්බසෙ.

මානසාලි පරිජානෙය්‍යාති - 'මානෝ' ති එකවිධෙන මානෝ: යා විත්තස්ස උත්තති. දුට්ඨෙන මානෝ: අත්තකක්ඛංසතමානෝ, පරවමහන-මානෝ. තිවිධෙන මානෝ: සෙත්තොයාහමසමිති මානෝ, සද්දිසොහමසමිති මානෝ, සිත්තොහමසමිති මානෝ. විතුබ්බිධෙන මානෝ: ලාභෙන මානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, සුඛෙන මානං ජනෙති. පඤ්චවිධෙන මානෝ: ලාභිමිති මනාපිකානං රූපානානම් මානං ජනෙති, ලාභිමිති මනාපිකානං සද්දනං - ගතිනාං - රසානං - ඵෙඨාධිබ්බා-නනම් මානං ජනෙති. ජබ්බිසධෙන මානෝ: විකුට්ඨප්පදය මානං ජනෙති, සොත්තසම්පදය - සාත්තසම්පදය - ජිව්‍යාසම්පදය - කායසම්පදය - මනෝ-සම්පදය මානං ජනෙති. සත්තවිධෙන මානෝ: අතිමානෝ, මානාතිමානෝ, ඕමානෝ, සද්දිසමානෝ, අධිමානෝ, අසම්මානෝ, මිට්ඨමානෝ. අධිවිධෙන මානෝ: ලාභෙන මානං ජනෙති, අලාභෙන ඕමානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති, අයසෙන ඕමානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, නිජ්‍යා ඕමානං ජනෙති, සුඛෙන මානං ජනෙති, දුක්ඛෙන ඕමානං ජනෙති. තව්විධෙන මානෝ: සෙත්තස්ස සෙත්තොයාහමසමිති මානෝ, සෙත්තස්ස සද්දිසොහමසමිති මානෝ, සෙත්තස්ස සිත්තොහමසමිති මානෝ, සද්දිසස්ස සෙත්තොයාහමසමිති මානෝ, සද්දිසස්ස සද්දිසොහමසමිති මානෝ, සද්දිසස්ස සිත්තොහමසමිති මානෝ, සිත්තස්ස සෙත්තොයාහමසමිති මානෝ, සිත්තස්ස සද්දිසොහමසමිති මානෝ, සිත්තස්ස සිත්තොහමසමිති මානෝ. දසවිධෙන මානෝ: ඉධෙකපෙච්චා මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොතෙත්තන වා - පෙ- * අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙත්ත වා වජ්ජිනා. යො ඵවරූපො මානෝ මඤ්ඤානා මඤ්ඤාතරානං උත්තති උත්තමො ධර්මා සම්පන්නානො කෙතුකම්‍යතා විත්තස්ස, අයං වුච්චති මානෝ.

මානසාලි පරිජානෙය්‍යාති - මානං තිති පරිඤ්ඤාති පරිජානෙය්‍යා: ඤ්ඤාපරිඤ්ඤාය නිර්ණාපරිඤ්ඤාය පහානපරිඤ්ඤාය.

කතමා ඤ්ඤාතරඤ්ඤා? මානං ජාතාති: අයං එකවිධෙන මානෝ, යා විත්තස්ස උත්තති; අයං දුට්ඨෙන මානෝ: අත්තකක්ඛංසතමානෝ පරවමහන-මානෝ - පෙ- අයං දසවිධෙන මානෝ: ඉධෙකපෙච්චා මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොතෙත්තන වා - පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙත්ත වා වජ්ජිනාති ජාතාති පස්සති. අයං ඤ්ඤාතරඤ්ඤා.

රූපෙ සෙත්තං න කුබ්බසෙ - 'රූප' නම: සතර මහාභූතයන් හා සතර මහාභූතයන් නිසා පවත්නා රූපයෝ යි. රූපෙ සෙත්තං න කුබ්බසෙ රූපයෙහි සෙත්තය නො කරන්නේ යැ, ඡන්දය නො කරන්නේ යැ, ප්‍රේමය නො කරන්නේ යැ, රාගය නො කරන්නේ යැ, නො දනවන්නේ යැ, නුපදවන්නේ යැ, නො නිපදවන්නේ යැ, වෙසෙසින් නුපදවන්නේ නුසි 'රූපෙ සෙත්තං න කුබ්බසෙ' යනු වේ.

මානසාදි පටිජානෙය්‍යා - 'මාන' නම: එක් පරිද්දෙකින් මානය වෙයි: විත්තයාගේ යම් උත්තාධියක් වේ ද එයයි. දෙ පරිද්දෙකින් මානය වෙයි: ආත්මොත්කෂිණමානයා, පරවමානමාන යායි. කුන් පරිද්දෙකින් මානය වෙයි: 'මම ශ්‍රෙෂ්ඨ වෙමි' මානය වෙයි, 'මම සද්‍යයෙමි' මානය වෙයි, 'මම සීතයෙමි' මානය වේ. සතර පරිද්දෙකින් මානය වෙයි: ලාභයෙන් මානය උපදවයි, යශයින් මානය උපදවයි, ප්‍රශංසායෙන් මානය උපදවයි, සුවයෙන් මානය උපදවයි. පස්පරිද්දෙකින් මානය වෙයි: 'මනව්ඛන රූපයන් ලබන සුල්ලෙමි' මානය උපදවයි, 'මනව්ඛන ශබ්දයන් ලබන සුල්ලෙමි' - ගකියන් - රසයන් - ස්ප්‍රභවයන් ලබන සුල්ලෙමි' මානය උපදවයි. ස පරිද්දෙකින් මානය වෙයි: වක්‍රාසම්පන්නයෙන් මානය උපදවයි, ශ්‍රොත්‍රසම්පන්නයෙන් - ශ්‍රාණසම්පන්නයෙන් - ජිහ්වාසම්පන්නයෙන් - කායසම්පන්නයෙන් - මනස්සම්පන්නයෙන් මානය උපදවයි. සත් පරිද්දෙකින් මානය වෙයි: අභිමාන යැ මානාභිමාන යැ අවමාන යැ සද්‍යමාන යැ අධිමාන යැ අයම්මාන යැ, මිත්‍යාමාන යැයි. අව පරිද්දෙකින් මානය වෙයි: ලාභයෙන් මානය උපදවයි, අලාභයෙන් අවමානය උපදවයි, යශයින් මානය උපදවයි, අයශයින් අවමානය උපදවයි, ප්‍රශංසායෙන් මානය උපදවයි, නිශ්ශ්‍රවෙන් අවමානය උපදවයි, සුවයෙන් මානය උපදවයි, දුකින් අවමානය උපදවයි. නව පරිද්දෙකින් මානය වෙයි: ශ්‍රෙෂ්ඨයාට ශ්‍රෙෂ්ඨ වෙමි' මානය වෙයි, ශ්‍රෙෂ්ඨයාට සද්‍ය වෙමි' මානය වෙයි 'ශ්‍රෙෂ්ඨයාට සීත වෙමි' මානය වෙයි, 'සද්‍යයාට ශ්‍රෙෂ්ඨවෙමි' මානය වෙයි, සද්‍යයාට සද්‍ය වෙමි' මානය වෙයි, සද්‍යයාට සීත වෙමි' මානය වෙයි, 'සීතයාට ශ්‍රෙෂ්ඨ වෙමි' මානය වෙයි, සීතයාට සද්‍ය වෙමි' මානය වෙයි, 'සීතයාට සීත වෙමි' මානය වේ. දස පරිද්දෙකින් මානය වෙයි: මෙහි කිසිවෙක් ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ*...අත්‍යතරාත්‍යතර වස්තුවකින් හෝ මානය උපදවයි. මේබදු වූ යම් මානයක් මානය කරන අයුරෙන් මානය කරන බවෙක් උත්තාධියක් නො තැබීමෙන් මාන නමැති ධර්මයක් සිත දැකි කොට ගැනීමෙන් විත්තයාගේ කෙතුකම්‍යතාවක් වේ ද, මේ මාන යයි කියනු ලැබේ.

මානසාදි පටිජානෙය්‍යා - මානය ඤාතපරිඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා පභාන-පරිඤ්ඤා යන ත්‍රිවිධ පරිඤ්ඤාවන් පිරිසිදු දැනගන්නේ යැ.

ඤාතපටිඤ්ඤා කවර යත්: මානය ඤාතපරිඤ්ඤයෙන් දැනගනී: විත්තයාගේ යම් උත්තාධියක් වී නම්, මේ එක් පරිද්දෙකින් මාන යැ. ආත්මොත්කෂිණ-මාන යැ පරවමානමාන යැ යන මේ දෙ පරිද්දෙකින් මාන යැ,...මේ දස පරිද්දෙකින් මාන යැ මෙහි කිසිවෙක් ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ... අත්‍යතරාත්‍යතර වස්තුවෙකින් හෝ මානය උපදවා යයි දැනගනී, බලයි. මේ තොමෝ 'ඤාතපරිඤ්ඤා' යැ.

කතමා තීරණපරිඤ්ඤා? එතං ඤාතං කතා මාතං තීරෙති: අනිච්ඡතො දුක්ඛතො - පෙ - අනිස්සරණතො තීරෙති. අයං තීරණ පරිඤ්ඤා.

කතමා පභානපරිඤ්ඤා? එවං තීරසිත්වා මාතං පජ්ඣති, විනොදෙති, බන්ධනාරෝධි, අනන්තං ගමෙති. අයං පභානපරිඤ්ඤා. මානස්සච පරිජානෙය්‍යාති - මාතං ඉමාහි තිහි පරිඤ්ඤාති පරිජානෙය්‍යාති - මානස්සච පරිජානෙය්‍ය.

සාහසා විරතො චරෙති - කතමා සාහසා චරියා? රත්තස්ස රාතචරියා සාහසා චරියා, දුට්ඨස්ස දෙසචරියා සාහසා චරියා, මුලුභස්ස මොහවරියා සාහසා චරියා; විතිබ්බස්ස මාතචරියා සාහසා චරියා, පරාමට්ඨස්ස දිට්ඨි-චරියා සාහසා චරියා, විකෙඛපගතස්ස උඤ්චිචරියා සාහසා චරියා, අනිට්ඨාගතස්ස විවික්ච්ඡා චරියා සාහසා චරියා, එමගතස්ස අනුසගචරියා සාහසා චරියා, අයං සාහසා චරියා. සාහසා විරතො චරෙති සාහසාචරියා ආරතො අස්ස, විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤාන්තො විමුට්ඨාදීනතො දේවතා විහරෙය්‍ය චරෙය්‍ය විචරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය චතෙතය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති - සාහසා විරතො චරෙ.

තෙතාග භගවා:

“මොහවජ්ජේ න නිසෙය්‍ය එ රූපෙ සෙතාගං න කුබ්බසෙ,
මානස්සච පරිජානෙය්‍ය සාහසා විරතො චරෙ”ති.

15 - 10

පුරාණං නාහිනඤ්ඤාය නත්ච ඛන්ධං න කුබ්බසෙ,
හිගමානෙ න සොභෙය්‍ය අංකාසං¹ න සිතො සියා.

පුරාණං නාහිනඤ්ඤායාති - ‘පුරාණං’ වුවුවත් අතීතා රූපා වේදනා සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං. අතීතො: සංඛාරො තණ්හාවසෙත දිට්ඨිවසෙත නාහිනඤ්ඤාය, නාහිවඤ්ඤාය, න අජේඤ්ඤාය, අහිනඤ්ඤාය අහිවඤ්ඤාය අජේඤ්ඤායාං ගාහං පරාමාසං අහිනිවෙසං පජ්ඣෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බන්ධන-කරෙය්‍ය අනන්තං ගමෙය්‍යාති - පුරාණං නාහිනඤ්ඤාය.

1. අංකාසං - සං.

නිරන්තරපටියෙහි කවර යන්: තෙල මානය ප්‍රකට කොට අනිත්‍ය හෙයින් තීරණය කෙරෙයි, දූෂිත හෙයින්...අනිත්‍යතාව හෙයින් තීරණය කෙරෙයි. මේ තොමේ 'නිරන්තරපටියෙහි' යැ.

පහානිපටියෙහි කවර යන්: මෙසේ තීරණය කොට මානය දුරු කෙරෙයි, බැහැර කෙරෙයි, විගතාන්ත කෙරෙයි, අනුභූතවයට පමුණුවයි. මේ තොමේ 'පහානිපටියෙහි'යි. මානං ච පටිජානෙය්‍ය යනු: මානය මේ ත්‍රිවිධපරිඥායෙන් පිරිසිදු දැනගත්තේ නුසි 'මානඤ්ච පටිජානෙය්‍ය' යනු වේ.

සාහසා විරතො චරෙ - සාහසවය්‍යාව කවර යන්: රාගයෙන් රත් වූවනුයේ රාගවය්‍යාව සැහැසි කරුණෙකි, දොෂයෙන් දූෂිත වූවනුයේ දොෂවය්‍යාව සැහැසි කරුණෙකි, මොහයෙන් මුළු වූවනුයේ මොහවය්‍යාව සැහැසි කරුණෙකි, මානසයෙන් විනිවිදියාවෙන් මානවය්‍යාව සැහැසි කරුණෙකි, දෘෂ්ටියෙන් පරාමාසව වූවනුයේ දෘෂ්ටිවය්‍යාව සැහැසි කරුණෙකි, විසුරුණු සිතැත්තනුයේ ඖක්කිකවය්‍යාව සැහැසි කරුණෙකි, නිසථාවට නොගියනුයේ විවිකිත්තවය්‍යාව සැහැසි කරුණෙකි, අනුශයයෙන් තද වූවනුයේ අනුශයවය්‍යාව සැහැසි කරුණෙකි. සාහසා විරතො චරෙ - සැහැසි කරුණෙන් (-තැහිරීමෙන්) දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙසෙසින් වෙන් වූයේ වන්නේ යැ, කික්ඛුණේ බැහැර වූයේ වෙසෙසින් මිදුණේ විසංසුක්ක වූයේ විගතමසිදු කළ සිතින් සුක්ක ව වාසය කරන්නේ යැ, තැහිරෙන්නේ යැ, වෙසෙසින් තැහිරෙන්නේ යැ, ඉරියව්‍රි පවත්වන්නේ යැ, වැටෙන්නේ යැ, රැකෙන්නේ යැ, යැපෙන්නේ යැ, යාපනය වන්නේ නුසි 'සාහසා විරතො චරෙ' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“මොසවජ්ජන්ති නිශ්ශයථ -පෙ- සාහසා විරතො චරෙ”යි

15 - 10

අතීත වූ රූපාදිඅරමුණට (තෘණොදි විසින්) නො සතුටු වන්නේ යැ. වර්තමාන රූපාදියෙහි රූපික නො කරන්නේ යැ. (රූපාදිය) නැසෙන කල්හි යොක නො කරන්නේ යැ, තෘණොව ඇසුරු කළේ නො වන්නේ යි.

පුරාණං නාභිතජ්ජෙය්‍ය - 'පුරාණ'යි ඉක්මැඟිය රූප - වෙදනා-සංඥා-සංස්කාර - විඤ්ඤාන සියලුම උච්චේදී. අතීත වූ සංස්කාරයන් තෘණොවය-යෙන් දෘෂ්ටිවයයෙන් නො සතුටු වන්නේ යැ, සතුටුබස් නො කියන්නේ යැ, නො බැසගන්නේ යැ; අතීතජ්ජෙය්‍ය අතීතවදනය බැසගැනීම ශ්‍රාහය දැනගැනීම පිටිසපිටිම කරන්නේ යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විගතාන්ත කරන්නේ යැ, අනුභූතවයට පමුණුවන්නේ නුසි 'පුරාණං නාභිතජ්ජෙය්‍ය' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නවෙ ඛනනිං න කුබ්බසෙති - 'නවා' වුවිනති පවුප්පනනා රූපා වෙදනා සඤ්ඤා සබ්බාරා විඤ්ඤාණං. පවුප්පනනා සබ්බාරෙ තණ්හා-වසෙත දිට්ඨිවසෙත ඛනනිං ත කරෙය්‍ය, ඡද්දං ත කරෙය්‍ය, පෙම්. න කරෙය්‍ය, රාගං ත කරෙය්‍ය, ත ජනෙය්‍ය, න සඤ්ජනෙය්‍ය, න තිබ්බ-භෙතෙය්‍ය, නාහිතිබ්බභෙතෙය්‍යති - නවෙ ඛනනිං ත කුබ්බසෙ.

කියමාගනි න සොභවය්‍යාති - හියමානෙ භාගමානෙ පරිභාගමානෙ වෙමානෙ විගච්ඡමානෙ අනතරධායමානෙ න සොභෙය්‍ය, න කිලමෙය්‍ය, න පරාමසෙය්‍ය, න පරිදෙවෙය්‍ය, න උරතතාලිංකභෙදෙය්‍ය, න සමමාහං ආපජේය්‍ය. චක්ඛුසමිං හියමානෙ භාගමානෙ පරිභාගමානෙ වෙමානෙ විගච්ඡමානෙ අනතරධායමානෙ - සොභසමිං ඝාතසමිං - ජීවහාය - කායසමිං - රූපසමිං - සද්දසමිං - ගන්ධසමිං - රසසමිං - ථොට්ඨබ්බසමිං - කුලසමිං - ගණසමිං - ආවාසසමිං - ලාභසමිං - යසසමිං - පසංසාය - දුබ්බසමිං - විචරසමිං - පිණ්ඩිපාතසමිං - සෙතාසතසමිං - හිලානපච්චයගෙහජ්ජපරික්ඛාරසමිං හියමානෙ භාගමානෙ පරිභාගමානෙ වෙමානෙ විගච්ඡමානෙ අනතරධායමානෙ න සොභෙය්‍ය, න කිලමෙය්‍ය, න පරාමසෙය්‍ය, න පරිදෙවෙය්‍ය, න උරතතාලිංකභෙදෙය්‍ය, න සමමාහං ආපජේය්‍යාති - හියමානෙ න සොභෙය්‍ය.

ආකාසං න සිත්තා සියාති - 'ආකාසං' වුවිති තණ්හා: සො රාගො සාරාගො - රෙප - අභිජ්ඣා ලොභො අකුසල්ලුලිං. කිංකාරණං ආකාසං වුවිති තණ්හා: යාය තණ්හාය රූපං ආකාසාති සමාකාසාති ගණ්හාති පරාමසති අභිතිවිසති, වෙදනං - සඤ්ඤං - සබ්බාරෙ - විඤ්ඤාණං - ගතිං - උපපතතිං - පටිසන්ධිං - හවං - සංසාරං - චරිටං ආකාසාති සමාකාසාති ගණ්හාති පරාමසති අභිතිවිසති. තංකාරණං 'ආකාසං' වුවිති තණ්හා.

ආකාසං න සිත්තා සියාති - තණ්හාතිස්සිත්තො න සියා, තණ්හං පජ්ඣෙය්‍ය, විතොදෙය්‍ය බ්‍යත්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, තණ්හාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤාතො විමර්ශාදිකතෙත වෙතො විහරෙය්‍යාති - ආකාසං න සිත්තො සියා.

තෙනාහ භගවා:

“පුරාණං තාහිතභෙදෙය්‍ය නවෙ ඛනනිං ත කුබ්බසෙ,
හියමානෙ ත සොභෙය්‍ය ආකාසං න සිත්තා සියා”ති.

15 - 11

ගෙඩං චූම් මහොසොති අපචං¹ චූම් ජප්පනං,
ආරම්භං පකම්පනං² කාමපඛේකා දුරච්චයො.

1. අමමං - PTS.

2. පකම්පනං - PTS.

නවෙ ඛනතිං න කුබ්බසෙ - 'නව'යි වර්ණන රූප - වේදනා-සංඝ-සංස්කාර - විඤ්ඤාන කියනු ලැබෙයි. වර්ණනසංස්කාරයන් තාමත්තවශයෙන් දෘෂ්ටවශයෙන් රූපී නොකරන්නේ යැ, ඡන්දය නොකරන්නේ යැ, ප්‍රේමය නොකරන්නේ යැ, රාගය නොකරන්නේ යැ, නොදනවන්නේ යැ, නුපදවන්නේ යැ, නොනිපදවන්නේ යැ, වෙසෙසින් නුපදවන්නේ නුසි 'නවෙ ඛනතිං න කුබ්බසෙ' යනු වේ.

භියමානෙ න සොචෙය්‍ය - නැසෙන කල්හි හෙත කල්හි පිරිහෙන කල්හි නොවන කල්හි පහව යන කල්හි අතුරුදහන් වන කල්හි ශෝක නොකරන්නේ යැ, නොවෙහෙසෙන්නේ යැ, නොදැහැගන්නේ යැ, නොහඬන්නේ යැ. ලෙහි පැහැර නොහඬන්නේ යැ, සම්මොහයට නොපැමිණෙන්නේ යැ; ඇස් නැසෙන කල්හි හෙත කල්හි පිරිහෙන කල්හි නොවන කල්හි විගත වන කල්හි අතුරුදහන් වන කල්හි කන-නැහැය දිව - කය - රූපය-ශබ්දය - ගන්ධය - රසය - ස්ප්‍ර්ශව්‍යය - කුලය - ගණය - ආවාසය - ලාභය - යශ්‍ය - ප්‍රශංසාව - සුවය - චීවරය - පිණිසාතය - සෙසස්ස - ශිලන්තසබ්බෙසස්ස පිරිකර නැසෙන කල්හි හෙත කල්හි පිරිහෙන කල්හි නොවන කල්හි විගත වන කල්හි අතුරුදහන් වන කල්හි ශෝක නොකරන්නේ යැ, නොවෙහෙසෙන්නේ යැ, නොදැහැගන්නේ යැ, නොහඬන්නේ යැ, ලෙහි පැහැර නොහඬන්නේ යැ, සම්මොහයට නොපැමිණෙන්නේ නුසි 'භියමානෙ න සොචෙය්‍ය' යනු වේ.

ආකාසං න සිත්තා සියා - තාමත්තව 'ආකාස'යි කියනු ලැබෙයි. යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුශලමූලයෙක් වේ ද එය සි. කවර කරුණෙකින් තාමත්තව 'ආකාස'යි කියනු ලැබෙයි යත්: යම් තාමත්තවකින් රූපය ආකාෂිකය කෙරේ ද, සමාකාෂිකය කෙරේ ද, ගතී ද, දැහැගතී ද, අභිනිවේශය කෙරේ ද, වේදනාව - සංඤ්ඤා - සංස්කාර යන් - විඤ්ඤාන - ගතිය - උත්තරාසනිය - ප්‍රතිසන්ධිය - භවය - සංසාරය - වාතනය ආකාෂික - සමාකාෂික - ග්‍රහණ පරාමිණි - අභිනිවේශ කෙරේද; එකරුණෙන් තාමත්තව 'ආකාස'යි කියනු ලැබේ.

ආකාසං න සිත්තා සියා - තාමත්තව ඇසුරු කළේ නොවන්නේ යැ, තාමත්තව දුරු කරන්නේ යැ, බැහැර කරන්නේ යැ' විගතානත කරන්නේ යැ, අනුභවායට පමුණුවන්නේ යැ, තාමත්තවෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙසෙසින් වෙන් වූයේ වන්නේ යැ, තික්ෂුණ බැහැර වූයේ විමුක්ත වූයේ විමියාදිකාත සිතින් සුක්ක ව වාසය කරන්නේ නුසි 'ආකාසං න සිත්තා සියා' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“පුරාණං භාගිනිච්ඡෙය්‍යා -පෙ- ආකාසං න සිත්තා සියා”යි

15 - 11

(මේ වූ කලී තාමත්තව රූපාදියෙහි ශිච්චිත බැවින්) ගෙඩි යැයි කියමි. මහවතුරෙකැයි ද, (දිවෙන හෙයින්) ආජවයෙකැයි ද ජලාන-යෙකැයි ද ආලම්බනයෙකැයි ද ප්‍රකම්පනයෙකැයි ද කියමි. තෙල කාමිපඛකය තෙමේ ඉක්මැවිය නොහැක්කේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ගෙඩං බුමි මහොසොතිති - 'ගෙඩො' වුවවති තණ්හා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; 'මහොසො' වුවවති තණ්හා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; ගෙඩං බුමි මහොසොතිති'ති ගෙඩං මහොසොති බුමි ආවික්ඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පටෙඨපමි විවරුමි විහරාමි උත්තානිකරොමි පකාසෙමිති - ගෙඩං බුමි මහොසොති.

ආජවං බුමි ජප්පනනි - 'ආජවා' වුවවති තණ්හා: යො රාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං, 'ජප්පනා'පි වුවවති තණ්හා, යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; ආජවං බුමි ජප්පනනි ආජවං ජප්පනාති බුමි, ආවික්ඛාමි -පෙ- උත්තානිකරොමි, පකාසෙමිති - ආජවං බුමි ජප්පනං.

ආරම්මණං පකම්පනනි - ආරම්මණමපි වුවවති තණ්හා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; පකම්පිතමපි වුවවති තණ්හා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලනනි - ආරම්මණං පකම්පනං.

කාමපඤ්ඤා දුරව්වයොති - කාමපඤ්ඤා කාමිකද්දමො කාමකිලෙසො කාමපලිපො කාමපලිකරොධො දුරව්වයො දුරතිවතො දුත්තරො දුප්පතරො දුස්සමතික්ඛමො දුබ්බිතිවතොති - කාමපඤ්ඤා දුරව්වයො.

තෙනාහ භගවා:

“ගෙඩං බුමි මහොසොති ආජවං බුමි ජප්පනං,
ආරම්මණං පකම්පනං කාමපඤ්ඤා දුරව්වයො”ති.

15 - 12

සච්චා අවොක්ඛමං¹ මුති ඵලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො,
සබ්බං සො² පටිතිස්සජ්ජ ස වෙ සනොති වුවවති.

සච්චා අවොක්ඛමං මුතිති - සච්චවාචාය අවොක්ඛමනො සම්මං-දිට්ඨියා අවොක්ඛමනො අරියා අට්ඨබ්බිකා මහො අවොක්ඛමනො මුති'ති 'මොනං' වුවවති ඤාණං -පෙ- සභිහරුලමතිට්ඨ සො මුති'ති - සච්චා අවොක්ඛමං මුති.

ඵලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණොති - 'ඵලං' වුවවති අමතං තිබ්බානං: යො සො සබ්බසබ්බාරසමපො සබ්බුපටිපටිතිස්සනො තණ්හකම්මො විරාගො තිරොධො තිබ්බානං. බ්‍රාහ්මණොති සත්තනං ධම්මානං බාහිත්තො බ්‍රාහ්මණො -පෙ- අසිතො තාදි පවුවතෙ ස බ්‍රහ්මා. ඵලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණොති ඵලෙ තිට්ඨති, දිපෙ තිට්ඨති, තාණෙ තිට්ඨති, ලෙණෙ තිට්ඨති, සරණෙ තිට්ඨති, අභයෙ තිට්ඨති, අච්චුතෙ තිට්ඨති, අමතෙ තිට්ඨති, තිබ්බානෙ තිට්ඨතිති - ඵලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො.

1. අවොක්ඛමං - සු, ස.

2. සබ්බසො - මනුරු.

ගෙඩං බුමි මහොසොති - ‘ගෙඩං’යි තෘණොව කියනු ලැබෙයි: යම් රාගයෙක් අසික රාගයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුසලමූලයෙක් වේ ද එය යි. ‘මහොස’ යි තෘණොව කියනු ලැබෙයි: යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුසලමූලයෙක් වේ ද එය යි. ගෙඩං බුමි මහොසොති - ගෙඩං මනොස යැයි කියමි, පටසමි, දෙසමි, පතවමි, පිහිටුවමි, විවරණය කරමි, විභාග කරමි, ප්‍රභව කරමි, ප්‍රකාශ කෙරෙමි නුඹ ‘ගෙඩං බුමි මහොසොති’ යනු වේ.

ආජවං බුමි ජප්පනං - ‘ආජවං’යි තෘණොව කියනු ලබයි: යම් රාගයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුසලමූලයෙක් වේ ද එය යි. ‘ජප්පනං’යි තෘණොව කියනු ලබයි: යම් රාගයෙක් අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුසලමූලයෙක් වේ ද එය යි. ආජවං බුමි ජප්පනං - ආජවය ‘ජප්පනං’ යැයි කියමි, පටසමි...ප්‍රභව කරමි, ප්‍රකාශ කෙරෙමි නුඹ ‘ආජවං බුමි ජප්පනං’ යනු වේ.

ආරම්මණං පකම්පනං - ‘ආරම්මණං’යි ද තෘණොව කියනු ලැබෙයි: යම් රාගයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුසලමූලයෙක් වේ ද එය යි. ‘පකම්පනං’ යි ද තෘණොව කියනු ලැබෙයි: යම් රාගයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුසලමූලයෙක් වේ ද එය නුඹ ‘ආරම්මණං පකම්පනං’ යනු වේ.

කාමපඤ්ඤා දුරව්වයො - කාම නැමති මඬ කාමිකදීඨය කාමකෙලය කාමලෙපය කාමපරිථොධය පටු කළ නො හැක්ක, ඉක්මැවිය නො හැක්ක, තරණය - ප්‍රතරණය - සමතික්‍රමණය ව්‍යතික්‍රමණය කළ නො හැක්කේ නුඹ ‘කාමපඤ්ඤා දුරව්වයො’ යනු වේ.

එසින් වදාලන වුදුනු:

“ගෙඩං බුමි මහොසොති -පෙ- කාමපඤ්ඤා දුරව්වයො”යි

16 - 12

සත්‍යයෙන් නො ඉක් මැ සිටිනා වූ මුනි වූ ඒ ක්ෂිණසුව බ්‍රාහ්මණ තෙම නිඵ්‍රණසථලයෙහි සිටී. හෙතෙම එකාත්තයෙන් සියලු ආයතනයන් දුරලා (සිටියේ) ශාන්ත වූයේ යයි කියනු ලැබේ.

සම්මා අමොක්කමං මුනි - සත්‍යවචනයෙන් නො ඉක්මෙනුයේ සම්මන්දප්‍රියෙන් නො ඉක්මෙනුයේ ආරාධි අප්පාඛිකමාගීයෙන් නො ඉක්මෙනුයේ; මුනි යනු: ‘මොන’යි ශුන්‍ය කියනු ලැබෙයි...සංඛ්‍යා-ලය ඉක්මවා හෝ මුනි වූයේ නුඹ ‘සම්මා අමොක්කමං මුනි’ යනු වේ.

ඵලෙ නිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො - ‘ඵල’යි අමාමහනිවත කියනු ලැබෙයි: යම් සියලු සංස්කාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් සියලු උපරිත්තේ දුරුලීමෙන් තෘණොව ස්‍යය විෂමක් විරාගයෙන් නිරෝධයෙන් නිඵ්‍රණයෙන් වේ ද එය යි. බ්‍රාහ්මණො යනු: සර්ව ධර්ම කෙනකුත් බාහිත වන බැවින් බ්‍රාහ්මණ යැ...තාදී වූ තෙතම බ්‍රාහ්මණ යයි කියනු ලැබේ. ඵලෙ නිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො යනු: සථලයෙහි සිටී, දභිපයෙහි සිටී, ත්‍රාණයෙහි සිටී, ලෙණයෙහි සිටී, සරණයෙහි සිටී; අභයයෙහි සිටී, අව්‍යුතයෙහි සිටී, අමිතයෙහි සිටී, නිඵ්‍රණයෙහි සිටී නුඹ ‘ඵලෙ නිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො’ යනු වේ.

සබ්බං සො පටිතිස්සට්ඨානී - 'සබ්බං' වුවවත් ආදසායනනාති: වක්ඛුඤ්ඤව උප: ව -පෙ- මනෙ: ඤව ධම්මා ව; යතො අරක්ඛනතික බාතිරෙසු ආයතනෙසු ඡන්දර්ශනා පභින්නා හොති උච්ඡින්නමුලා තාලා වජ්ජිකතො අතභාවකතො ආයතීං අනුප්පාදධම්මා; එතතාවතාපි සබ්බං චතතං හොති චන්තං මුත්තං පභිතං පටිතිස්සට්ඨං. යතො තණ්හා ව දිට්ඨි ව මානෙ: ව පභිතා හොති උච්ඡින්නමුලා තාලාවජ්ජිකතා අතභාව කතා ආයතීං අනුප්පාදධම්මා, එතතාවතාපි සබ්බං චතතං හොති චන්තං මුත්තං පභිතං පටිතිස්සට්ඨං, යතො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ව අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ව ආතෙඤ්ජාභිසංඛාරො ව පභිතා හොති උච්ඡින්නමුලා තාලා- වජ්ජිකතා අතභාවකතා ආයතීං අනුප්පාදධම්මා, එතතාවතාපි සබ්බං චතතං හොති චන්තං මුත්තං පභිතං පටිතිස්සට්ඨානී - සබ්බං සො පටිතිස්සට්ඨං.

ස චෙ සහෙත්තානි වුවවතීති - සො සහෙත්තා උපසහෙත්තා වූපසහෙත්තා තිබ්බුතො පටිපසංගදොති වුවවත් කමිසති හණියති දීපියති චොහරි- යතීති - ස චෙ සහෙත්තානි වුවවති.

තෙතාහ භගවා:

“සච්චා අචොකකම්මං මුති එලෙ තිට්ඨති ක්‍රායමණො,
සබ්බං සො පටිතිස්සට්ඨං ස චෙ සහෙත්තානි වුවවති”ති.

15 - 18

ස චෙ විදා: ස වෙදගු ඤාතා ධම්මං අනිසයිතො,
සම්මා සො ලොකෙ ඉරියාතො න පිහෙතීධි කස්සවි.

ස චෙ විදවා ස වෙදගුති - 'විදවා'ති විදා: විජ්ජාගතො ඤාතී විභාවි මේධාවි; 'වෙදගු'ති වෙද වුවවතති වතුසු මිශ්‍යෙසු ඤාණං -පෙ- සබ්බ වෙදනාසු විතරුගො සබ්බං වෙදමතිට්ඨ වෙදගු සොති - ස චෙ විදා: ස වෙදගු.

ඤාතා ධම්මං අනිසයිතොති - 'ඤාතා'ති ඤාතා ජාතිතා: තුලසිතා: තීරසිතා: විභාවසිතා: විගුතා: කතා: 'සබ්බ සබ්බාරු අනිච්චා'ති ඤාතා ජාතිතා: තුලසිතා: තීරසිතා: විභාවසිතා: විගුතා: කතා, 'සබ්බ සබ්බාරු දුක්ඛාති -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධධම්මං'තති ඤාතා ජාතිතා: තුලසිතා: තීරසිතා: විභාවසිතා: විගුතා: කතා; අනිසයිතොති දො තිස්සයා: තණ්හාතිස්සයො ව දිට්ඨිතිස්සයො ව -පෙ- අයං තණ්හා- තිස්සයො -පෙ- අයං දිට්ඨිතිස්සයො. තණ්හාතිස්සයං පභාය දිට්ඨිතිස්සයං පටිතිස්සට්ඨා වක්ඛුං අනිසිංසා සොතං අනිසයිතො - භානං අනිසයිතො -පෙ- දිට්ඨි - සුත - මුත - විඤ්ඤාතබ්බ ධම්මෙ අනිසයිතො අනුලභිතො අනුපහතො අනුප්පාදිතො අනුමුත්තො නික්ඛන්තො නිස්සවො විප්ප- මුත්තො විසංඤ්ඤාතො විමරියාදිකතෙත වේතසා විහරතීති - ඤාතා ධම්මං අනිසයිතො.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සබ්බං ගෞ පටිනිසංස්ස - ‘සබ්බං’යි ආදශායතන කියනු ලැබෙයි: ඇස ද රූපයෝ ද...මතස්ස ද ඛමිගෝ දයි. යම් තැනෙක සිටි ආර්යාත්මික බාහ්‍යායතනයන්හි ඡන්දරාගය ප්‍රතිණ වූයේ උසුන් මුල් ඇත්තේ තාලවණුවක් මෙන් කරන ලද්දේ අනුභූතිය කරන ලද්දේ අනාගත-යෙහි නුපදනා සැහැවි ඇතිසේ වෙයි; මේතෙකින්ද සියල්ල ත්‍යාග කරන ලද්දේ වම්නය කරන ලද්දේ මුදන ලද්දේ ප්‍රතිණ කරන ලද්දේ දුරලත ලද්දේ වෙයි. යම් තැනෙක සිටි තාමණ්ණව ද දෂටිය ද මාතය ද ප්‍රතිණ වූවාහු උසුන් මුල් ඇත්තාහු තාලවණුවක් මෙන් කරන ලද්දහු අතහා-වය කරන ලද්දහු මතු නුපදනා සැහැවි ඇත්තාහු වෙත් ද, මේතෙකින්ද සියල්ල ත්‍යාග - වාතන - මුක්ත - ප්‍රතිණ - ප්‍රතිනිසංසෝ වේ ද. යම් තැනෙක සිටි පුණ්‍යාභිසංස්කාරය ද අපුණ්‍යාභිසංස්කාරය ද අතඤ්ජාති-සංස්කාරය ද ප්‍රතිණ වූවාහු උසුන් මුල් ඇත්තාහු තාලවණුවක් මෙන් කරන ලද්දහු අතහාවය කරන ලද්දහු මතු නුපදනා ස්වභාව ඇත්තාහු වෙත් ද, මේතෙකින්ද සියල්ල ත්‍යාග කරන වූයේ වාතන වූයේ මුක්ත වූයේ ප්‍රතිණ වූයේ දුරලත ලද්දේ වේ නුහි ‘සබ්බං ගෞ පටිනිසංස්ස’ යනු වේ.

ස ථෙ සග්ගතානි වුච්චති - හෙතෙම ශාන්ත යැ උපශාන්ත යැ වේසෙයින් සන්තිදුග්ගේ යැ නිවුග්ගේ යැ (ඵලගෙන්) පටිපාසාමයිත වූයේ යයි කියනු ලැබෙයි, පටිසනු ලැබෙයි, බණනු ලැබෙයි, දක්වනු ලැබෙයි, වහරනු ලැබේ නුහි ‘ස ථෙ සග්ගතානි වුච්චති’ යනු වේ.

එයින් වදාලන මුදුන:

“සම්මා අමොක්කමං මුනි -පෙ- ස ථෙ සග්ගතානි වුච්චති”යි

15 - 18

අනිත්‍යාදිවශයෙන් සංස්කෘත බවෙන් දැන තාමණ්ණ - දෂටිනිසංසු රහිත වූ හෙතෙම එකාන්තයෙන් පණ්ණිත වූයේ වෙයි. හෙතෙම සතර මාඨිඤ්ඤාවේදයට පැමිණියේ වෙයි. හෙතෙම සත්තිලොකයෙහි මාතෘපින් ඉරියවු පවත්වනුයේ මෙලොවැ කිසිවකුටත් තාමණ්ණ නො කෙරේ.

ස ථෙ විද්වා ස ථෙදගු - ‘විද්වා’ යනු: විද්වත් වූයේ විද්වටට පැමිණියේ නුවණැත්තේ විමංසන ප්‍රඥ ඇත්තේ බාරණ ප්‍රඥ ඇත්තේ; **ථෙදගු** යනු: යැයි සතර මාඨිඤ්ඤාය වෙදගෝ කියනු ලැබෙයි,...සියලු ශාස්ත්‍රවේදය ඉක්මවා සියලු වෙදනාවන්හි පහවූ ඡන්දරාග ඇති හෙතෙම වෙදගු වේ යයි ‘ස ථෙ විද්වා ස ථෙදගු’ යනු වේ.

ඤ්ඤා බම්මං අනිසසිතො - ‘ඤ්ඤා’ යනු: දැන දැනගෙන තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විභූත කොට: ‘සියලු සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයෝ යැ’යි දැන දැනගෙන තුලනය - තීරණය - විභාවනය - විභූත කොට, ‘සියලු සංස්කාරයෝ දුක් වූහ’යි...යම් කිසිවක් සමුදයබවේ නම් ඒ සියල්ල නැසෙන සුලු යැ යි දැන දැනගෙන තුලනය කොට තීරණය කොට විභාවන කොට විභූත කොට, **අනිසසිතො** යනු: නිසංසු දෙකෙකි: තාමණ්ණ නිසංසු ද දෂටිනිසංසු දයි.. මේ දෂටිනිසංසු යි, තාමණ්ණනිසංසු හැරදමා, දෂටිනිසංසු දුරලා, ඇස ඇසුරු නො කෙරේ - සාන ඇසුරු නො කෙරේ - තැහැය ඇසුරු නො කෙරේ...දෂට - ශ්‍රැත - මුත - විඤ්ඤාමයාධිකාරී (තාමණ්ණ දෂටි විසින්) අනිසංසු වූයේ නො ඇලුණේ නො පැමිණියේ නො පිටිසියේ නො බැසගත්තේ (එයින්) තිත්මුණේ බැහැර වූයේ වේසෙයින් මිදුණේ විසංසුක්ත වූයේ විගතමයසීද කල සිතීන් යුක්ත ව වෙසේ නුහි ‘ඤ්ඤා බම්මං අනිසසිතො’ යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සම්මා සො ලොකෙ ඉරියානොති - යතො අර්ඛිතතිකඛාතිරෙසු
 ආයතනසු ඡන්දරාගො පභිනො හොති උච්ඡින්නමුලො තාලාවඤ්ඤකතො
 අතභාවකතො ආයතිං අනුපාදබ්බෙමා, එතතාවතාපි සම්මා ලොකෙ
 වරති ඉරියති වතතති පාලෙති යපෙති යාපෙති; යතො පුඤ්ඤතිසංඛිතොරො
 ව අපුඤ්ඤතිසංඛිතොරො ව ආනෙඤ්ජාතිසංඛිතොරො ව පභිතා හොනති උච්ඡින්න-
 මුලා තාලාවඤ්ඤකතා අතභාවකතා ආයතිං අනුපාදබ්බෙමා, එතතාවතාපි
 සම්මා ලොකෙ වරති විහරති ඉරියති වතතති පාලෙති යපෙති යාපෙතිති-
 සම්මා සො ලොකෙ ඉරියානොති,

න පිහෙතිධි කස්සපීති - 'පිහා' වුවහි තණ්හා; යො රාගො
 සාරාගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොකො අකුසලමූලං; යසෙසො පිහා තණ්හා
 පභිතා සමුව්ඡින්නා වුපසන්නා පටිපස්සදායා අභබ්බුප්පතතිකා ඤ්ඤාණගතිනා
 දඤ්ඤා; සො කස්සපි න පිනෙති ඛතතිංසො වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා වෙස්සස්ස
 වා සුද්දස්ස වා ගහවස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා දෙවස්ස වා මනුස්සස්ස වාති-
 න පිහෙතිධි කස්සපි.

තෙතාහ භගවා:

“ස වෙ චිදා ස වෙදගු ඤාතිං බම්මං අභිසින්නා,
 සම්මා සො ලොකෙ ඉරියානො න පිහෙතිධි කස්සපී”ති.

15 - 14

යො ඛ¹ කාමෙ අවචතරි සංඛං ලොකෙ දුරව්වසං,
 න සො සොචති නාරෙකිති ජින්නසොතො අබ්බිනො.

යො ඛ කාමෙ අවචතරි සංඛං ලොකෙ දුරව්වසනති - 'යො'ති
 යො සාදිසො යථා සුතො² යථා පිතිතො යථාපකාරො යංඨාතංපතො³
 යංඛම්මසම්මන්තාගතො ඛතතියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා
 ගහවෙස්සා වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මනුස්සො වා; කාමාති උද්දනතො⁴
 ථෙව කාමා වඤ්ඤාමා ව කිලෙසකාමා ව -පෙ- ඉෂම වුවහිති වඤ්ඤාමා
 -පෙ- ඉෂම වුවහිති කිලෙසකාමා. සංඛොති සත්ත සංඛා; රාගසංඛො
 දොසසංඛො මොහසංඛො මානසංඛො දිව්ඪිසංඛො කිලෙසසංඛො
 දුරව්වසනසංඛො. ලොකෙති අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ
 බ්‍රහ්මලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ; සංඛං ලොකෙ දුරව්වසනති
 යො⁵ කාමෙ ව සංඛෙ ව ලොකෙ දුරව්වසෙ දුරතීවතෙත දුරතරෙ
 දුරතරෙ දුරතමතිකකමෙ දුරතීතිවතෙත⁶ අතරි උතතරි පතරි සමතිකකමි
 විතිවතතසිති - යො ව කාමෙ අවචතරි සංඛං ලොකෙ දුරව්වසං.

1. යො ව - මු.පි. II. 2. යථා වුතො - සි.මු. II. 3. යංඨාතංපතො - සි.මු. II.
 4. උද්දනතො - සි.මු. II. 5. සො - සි.මු. II.
 6. දුරතීතිවතො - සි.මු. II. PTS.

සමමා සයා ලොකෙ ඉට්ඨයානො - යම් තැනෙක සිටි අධ්‍යාත්මික බාහ්‍යායතනයන්හි ඡන්ද්‍රාගය ප්‍රතිණ වූයේ වේද, උසුන් මුල් ඇත්තේ තාලවස්සුවක් මෙන් කරන ලද්දේ අතභාවය කරන ලද්දේ මතු නුපදනා සැහැවි ඇත්තේ වේද, මෙතෙකිනු දු මනාකොට ලොකයෙහි හැසිරෙයි, ඉරියව් පවත්වයි, වැටෙයි, රැකෙයි යැවෙයි යාපනය වේ. යම් තැනෙක සිටි පුණ්‍යාභිසංස්කාරය ද අපුණ්‍යාභිසංස්කාරය ද අනෙක්ආභිසංස්කාරය ද ප්‍රතිණ වෙත් ද, උසුන් මුල් ඇත්තානු තාලවස්සුවක් මෙන් කලානු අතභාවය කලානු මතු නුපදනා සැහැවි ඇත්තානු වෙත් ද, මෙතෙකිනු දු ලොවැ මැනවින් හැසිරෙයි, වෙසෙයි, ඉරියව් පවත්වයි, වැටෙයි, රැකෙයි යැවෙයි යාපනය වේ නුයි 'සමමා සො ලොකෙ ඉට්ඨයානො' යනු වේ.

න පිහෙතීධ කසසවි - 'පිතා'යි තාමණුව කියනු ලබයි: යම් රාග-යෙන් අධිකරාගයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොග අකුල මූලයෙක් වේද එය යි; යමක්නු විසින් තෙල පිතා සංඛ්‍යාත තාමණුව ප්‍රතිණ කරන ලද්දී තසන ලද්දී සන්තිද්‍රවන ලද්දී දුරලන ලද්දී අතවොත්පත්තික වූවා ඥානාත්තීන් දවන ලද්දීද, නෙතෙම ක්ෂත්‍රියයකුට හෝ ඛමුණකුට හෝ වෛශ්‍යයකුට හෝ ශුද්‍රයකුට හෝ ගිහියකුට හෝ පැවිද්දකුට හෝ දෙවියකුට හෝ මිනිසකුට හෝ කිසිවකුටත් තාමණා නො කෙරේ නුයි 'න පිහෙතීධ කසසවි' යනු වේ.

එයින් වදලහ මුදුනු:

“ස මව විදවා ස වෙදගු .පෙ- න පිහෙතීධ කසසවි”යි

16 - 14

මේ සත්ත්වලොකයෙහි යමෙක් වස්තුකාමකෙලයකාමයන් ද ඉක්මැ-වීමට දුෂකර වූ රාතාදි සමගය ද ඉක්මැවී නම්, සිදින ලද තාමණ ඇති රාතාදි බකින රහිත වූ නෙතෙම ශොක නො කෙරෙයි, නො සිතයි.

සයා ව කාමෙ අවමනරි සඛනා ලොකෙ දුරවමයං - 'යො' යනු යම්බඳු යම් යොග ඇති (තවකම් ආදියෙන්) යථාචිතිත වූ යම් ප්‍රකාර ඇති යම් තනතුරකට පැමිණි යම් ධර්මයකින් යුක්ත වූ ක්ෂත්‍රියයෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ වෛශ්‍යයෙක් හෝ ශුද්‍රයෙක් හෝ ගිහියෙක් හෝ පැවිද්දෙක් හෝ දෙවියෙක් හෝ මිනිසෙක් හෝ; කාම නම්: පිහාර හෙයින් වස්තුකාමයෝ ද කෙලයකාමයෝ දැයි කාමයෝ දෙදෙනෙකි:... මොනු කෙලයකාමයෝ යයි කියනු ලැබෙත්. සඛන නම්: සමගයෝ සතෙකි: රාගසමග යැ ජෝම - මොහ - මාන - දෘෂ්ටි - කෙලය - දුඛවිතසමග යැයි. ලොකෙ යනු: අපායලොකයෙහි මුත්‍රායලොකයෙහි; දෙවලොකයෙහි සකතිලොකයෙහි ධාතුලොකයෙහි අයතනලොකයෙහි; සඛන ලොකෙ දුරවමයං යමෙක් ලොවැ පසු කල නො හැකි, ඉක්මැවියැ නො හැකි, තරණය කල නො හැකි වෙසෙසින් තරණය කල නො හැකි, දුකසේ ඉක්මැවියැ යුතු, දුකසේ නැවැත්වියැ යුතු කාමයන් ද සමගයන් ද තරණය කෙළේ උපතාරණය කෙළේ ඉක්මැ වූයේ වෙසෙසින් නැවැත්වී නුයි 'යො ව කාමෙ අවමනරි සඛනා ලොකෙ දුරවමයං' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

න සො සොවනි නාපේක්ඛිති - විපරිණතං වජ්ඣං න සොවනි; විපරිණතස්මිං වා වජ්ඣස්මිං න සොවනි; 'වක්ඛාමෙ' - විපරිණත'නති න සොවනි; සොතං මෙ - සාතං මෙ - ජිව්හා මෙ - කායො මෙ - රූපා මෙ - සද්දා මෙ - ගඤ්ඤා මෙ - රසා මෙ - ථෙට්ඨබ්බා මෙ - කුලං - මෙ ගණො මෙ - ආවාසො මෙ - ලාභො මෙ - යසො මෙ - ජසංසා මෙ - සුඛං මෙ - විචිරං මෙ - පිණ්ඩපාතො මෙ - සෙතාසනං මෙ - ගිලානපච්චිත හෙසජ්ජරිකකාරං මෙ - මාතා මෙ - පිතා මෙ - භාතා මෙ - ගතිනි මෙ - පුත්තො මෙ - භිතා මෙ - භිත්තා මෙ - අම්බවා මෙ - ඤාති මෙ - සාලොගිතා මෙ විපරිණතාති 'න සොවනි,' න කිලමති, න පරිදෙවති, න උරතතාලිංකරුති, න සමමාහං ආපජ්ජති න සොවනි; නාපේක්ඛිති - නාපේක්ඛිති න අපේක්ඛිති න උපතිර්ක්කායති, න නිර්ක්කායති, න පරික්කායති, අථවා න ජායති න ජීයති න මියති න වචති න උපපජ්ජති නාපේක්ඛිති - 'න සො සොවනි නාපේක්ඛිති.

ජිහ්වසොතො අබ්බිකොති - 'සොතා' වුච්චති තණ්හා යො රුහො සාරුහො - පෙ - අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලා; යසොසා සොතා තණ්හා ජතිතා සමුවර්තනා - පෙ - ඤාණභිතා දසිතා, සො වුච්චති ජිහ්වසොතො; අබ්බිකොති රුහබ්බිකං දොසබ්බිකං මොහබ්බිකං මානබ්බිකං දිට්ඨි-බ්බිකං කිලෙසබ්බිකං දුච්චරිතබ්බිකං, යසොතාති බ්බිකාති ජතිතාති සමුවර්තනාති - පෙ - ඤාණභිතා දසිතාති, සො වුච්චති අබ්බිකොති - ජිහ්වසොතො අබ්බිකොති.

තෙනහ භගවා:

"යො 'බ කාමෙ අව්චතරි සබ්බං ලොකෙ දුරව්චයං,
න සො සොවනි නාපේක්ඛිති ජිහ්වසොතො අබ්බිකොති'ති.

15 - 15

යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති පච්ඡා තෙ මාත්ත කිඤ්චතං
මජ්ඣෙ වෙ තො ගහෙස්සති උපසන්නො වරිස්සති.

යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති - අතීතෙ සබ්බා රෙ ආරබ්භ යෙ කිලෙසා උපපජ්ජන්තං, තෙ කිලෙසෙ සොසෙති, විසොසෙති, සුක්කාපෙති, විසුක්කා-පෙති, අභිජං කරොති, පජ්ඣ, විතොදෙති, බ්‍යන්තිකරොති, අනහාමං ගමෙති ඵවමපි - යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති. අථවා යෙ අතීතා කම්මා-තිසංඝාරා අවිපක්කවිපාකා, තෙ කම්මාතිසංඝාරා සොසෙති, විසොසෙති, සුක්කාපෙති, විසුක්කාපෙති, අභිජං කරොති, පජ්ඣ, විතොදෙති, බ්‍යන්තිකරොති, අනහාමං ගමෙති ඵවමපි - යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති.

න ණා ණාවතී නාපේකිනී - විපරිණත (-පෙරැඵණ) වස්තුවට
 යොක නොකෙරෙයි, වස්තුව විපරිණත කල්හි ගෝ යොක නොකෙරෙයි,
 'මාගේ ඇස පෙරැදිණැ'යි යොක නොකෙරෙයි, මාගේ කත - මාගේ
 නැගැය - මාගේ දිව - මාගේ කය - මාගේ රුපයෝ - මාගේ යබදයෝ -
 මාගේ ගතියෝ - මාගේ රසයෝ - මාගේ ස්ප්‍රභව්‍යයෝ - මාගේ කුලය
 මාගේ ගණයා - ආවාසය - ලාභය - යශස - ප්‍රශංසාව - සුවය - සිවුර -
 පිණිපාතය - සෙනස්ත - හිලන්පසබගෙසන්පිරිකර - මාගේ මව -
 පියා - බැයා - බුතැණිත - පුත්‍රයා - සීතාව - - මිත්‍රයෝ - සගයෝ - නැගෝ
 මාගේ සහලේනැගෝ නැගුණාහැ'යි යොක නොකෙරෙයි, නො වෙහෙ-
 සෙයි, නො වැලැපෙයි, ලෙහි පැහැර නො හබයි, සමෙමාගයට නො
 පැමිණේ නුසි 'ත සොවතී' යනු වේ. නාපේකිනී යනු: නො සිතයි,
 'සමිපව නො සිතයි, අනෙකප්‍රකාරයෙන් නො සිතයි, අතීතයින් නො
 සිතයි; නොහොත් නුපදී, නො දිරයි, නො මැරෙයි, ව්‍යුත් නො වෙයි,
 ප්‍රතීක්‍ෂිතයට නො පැමිණේ යයි නො සිතා නුසි 'ත සො සොවතී
 නාපේකිනී' යනු වේ.

ජිනනිසොනො අබකිනො - 'සොතා'යි තෘෂණාව කියනු ලබයි, යම්
 රාගයක් බලවත් රාගයක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ සංකප්පාදන අකුශලමූල-
 යෙක් වේ ද එය සි. යමක්නු විසින් තෙල 'සොත' නම් වූ තෘෂණාව
 ප්‍රතිණ කරන ලද්දී ද; හෙතෙම 'ජිනනිසොත'යි කියනු ලැබෙයි.
 අබකිනො යනු: රාගබකිත යැ දොෂබකිත යැ මොහබකිත යැ මාන-
 බකිත යැ දෂට්ඨබකිත යැ කෙලශබකිත යැ දුශ්චරිතබකිත යැ යන තෙල
 බකිතයෝ යමක්නු විසින් ප්‍රතිණ කරන ලද්දහු ද සමුවජිනන වූවාහු ද...
 ඥානාත්තීන් දවන ලද්දහු ද; හෙතෙම 'අබකිත' යයි කියනු ලැබේ නුසි
 'ජිනනිසොතො අබකිනො' යනු වේ.

එසින් වදාලග බුදුහු:

“සො ව කාමෙ අවමනජි -පෙ- ජිනනිසොනො අබකිනො”යි.

15 - 16

අතීත සංස්කාරයන් ඇරැබෑ උපදනා යම් කෙලෙසජාතයෙක් වේ නම්
 එය විශල්ව. අනාගත සංස්කාරයන් ඇරැබෑ උපදනා රහාදී කිසිවිකය
 තහමක් තට වේවා. ඉදින් වර්තමානයෙහි රූපාදී සංස්කාරයන් තෘෂණා-
 දෂට්ඨයෙක් නොගත්තෙහි නම්, උපශාන්ත වෑ ගැසිරෙන්නෙහි ය.

යං පුඤ්ඤ තං විසොසෙති - අතීත සංස්කාරයන් අරබයා යම්
 කෙලෙස් කෙතෙක් උපදනාහු නම්, ඒ කෙලෙසුන් විශල්ව, වේසෙසින්
 විශල්ව, නිරස කරව වේසෙසින් නිරස කරව, ඛොල් කරව, දුරු කරව,
 බැහැර කරව, විනාශාන්ත කරව, අනුඅභාවයට පමුණුවා'යි මෙසේත් - 'යං
 පුඤ්ඤ තං විසොසෙති' යනු වේ. නොහොත් අතීත වූ නො මුකල විපාක ඇති
 යම් කමාභිසංස්කාර කෙතෙක් වෙත් නම්, ඒ කමාභිසංස්කාරයන් යොෂණ
 විශොෂණ කර, ඉෂ්ක විඉෂ්ක කර, ඛොල් කර, දුරු කර, බැහැර කර
 විනාශාන්ත කර, අනනාවයට පමුණුවාල'යි; මෙසේත්-යං 'පුඤ්ඤ තං විසො-
 සෙති' යනු වේ.

පච්ඡා තෙ මාත්‍ර කිංකුචානනි - 'පච්ඡා' වුවහි අනාගතො; අනාගතෙ සංඛාරෙ අරබ්භො යාති උපපජ්ජය්‍යං රුහකිංකුචානං දෙසකිංකුචානං මොහ-කිංකුචානං මාතකිංකුචානං දිව්ඪිකිංකුචානං කිලෙසකිංකුචානං දුම්බරිතකිංකුචානං, ඉමානි කිංකුචානානි භූතාං මා අනු, මා පාතුරුකාසි, මා ජනෙහි, මා සංඤ්ඤෙහි, මා නිබ්බන්ධෙහි, මා අභිනිබ්බන්ධෙහි, පජහ, විනොදෙහි, බ්‍යන්ධිකරෙහි, අතභාවං ගමෙහිති - පච්ඡා තෙ මාත්‍ර කිංකුචානං.

මජ්ඣිමෙ නො ගහෙස්සසීති - 'මජ්ඣිම' වුවහි පච්චුප්පන්නා රූපා වේදනා සංකෘතූ සංඛාරා විඤ්ඤාණං, පච්චුප්පන්නා සංඛාරෙ තණ්හාවසෙන දිව්ඪිවසෙන න ගහෙස්සසී, න උග්ගහෙස්සසී, න ගණ්හිස්සසී, න පරම-සිස්සසී, නාභිවදිස්සසී, න අජේඛස්සසී, අභිනද්දනං අභිවද්දනං අජේඛාසානං ගාහං පරමාසං අභිනිවෙසං පජ්ඣස්සසී, විනොදෙස්සසී, බ්‍යන්ධිකරිස්සසී, අතභාවං ගමෙස්සසීති - මජ්ඣිමෙ නො ගහෙස්සසී.

උපසන්නො චරිස්සසීති - රුහස්ස සන්නතතා; සමිත්තතා උපසමිත්තතා; දෙසස්ස සන්නතතා; සමිත්තතා; උපසමිත්තතා; -පෙ- සංඛාරාකුසලාහි-සංඛාරානං සන්නතතා; සමිත්තතා; උපසමිත්තතා; වූපසමිත්තතා; විජ්ඣාතතා; නිබ්බුතතා; විභතතා; පටිපසස්සඤ්ඤාතා; සන්නො උපසන්නො; වූපසන්නො; නිබ්බුතො පටිපසස්සඤ්ඤාතො චරිස්සසී විහරිස්සසී ඉරිසිස්සසී චතතිස්සසී පාලෙස්සසී යපිස්සසී යාපෙස්සසීති - උපසන්නො චරිස්සසී.

තෙනාහ භගවා:

“යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහි පච්ඡා තෙ මාත්‍ර කිංකුචානං,
මජ්ඣිමෙ නො ගහෙස්සසී උපසන්නො චරිස්සසී”ති.

15 - 16

සංඛෙසො නාමරූපස්මිං යස්ස නත්ථි මමාසිනං,
අසනා ච න සොචති ස වෙ ලොකෙ න ජියති.

සංඛෙසො නාමරූපස්මිං යස්ස නත්ථි මමාසිනානි - 'සංඛෙසො'ති සංඛෙත සංඛං සංඛථා සංඛං අසෙසං නිසෙසං පරිශාදියනවචනමෙනං 'සංඛෙසො'ති. නාමනානි චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධා; රූපනානි චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නාඤ්ච මහාභූතානං උපාදය රූපං; යස්සාති අරහතො ඛිණ්ණසවස්ස; මමාසිනානි දො මමතතා; තණ්හාමමතතාඤ්ච දිව්ඪි-මමතතාඤ්ච -පෙ- ඉදං තණ්හාමමතතං -පෙ- ඉදං දිව්ඪිමමතතං. සංඛෙසො නාමරූපස්මිං යස්ස නත්ථි මමාසිනානි - සංඛෙසො නාමරූපස්මිං මමතතා යස්ස නත්ථි න සනති න සංවිජ්ජනති නුපලබ්භනති පටිතා සමුච්ඡින්නා වූපසන්නා පටිපසස්සඤ්ඤා අභිබ්බුප්පතතිකා ඤ්ඤාණනිත්තා දඩ්ඨාති - සංඛෙසො නාමරූපස්මිං යස්ස නත්ථි මමාසිනං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පව්‍යා හෙ මානු කිඤ්චතං - 'පව්‍යා'යි අනාභතය කියනු ලැබෙයි. අනාභත සංස්කාරයන් අරඹයා රහකිඤ්චතය දෙපි - මොහ - මාන - දූර්ව - කෙලශ - දුෂ්ටත්වකිඤ්චතය යන යම් බවේ කෙතෙක් උපද්‍රවනු නම්, මේ කිඤ්චතයේ තට නගමක් වෙත්වා, නගමක් පහළ කර, නූපදව, නො හටගත්වව, නො නිපදව, වෙසෙසින් නො නිපදව, දුරු කර, බැහැර කර, විශ්වානා කර, අනභාවසට පමුණුවාල'යි 'පව්‍යා' හෙ මානු කිඤ්චතං' යනු වේ.

මරෙකි මේ නො ගණයයි - 'ප්‍රත්‍යක්‍ෂානන්ද වූ රූප - වේදනා-සංඥා සංස්කාර - විඤ්ඤාණය' 'මරෙකි' යි කියනු ලැබෙයි. වර්තමාන සංස්කාරයන් තාමත්ථවශයෙන් දෘෂ්ටිවශයෙන් නො ගත්තෙහි, දෘෂ්ටි නො ගත්තෙහි, ශ්‍රවණය නො කරන්නෙහි, නො දූෂාගන්නෙහි, නො සතුටු වන්නෙහි, නො කියන්නෙහි, නො සිහිවන්නෙහි, අභිතද්‍යය අභිවිද්‍යය අධ්‍යවසානය ශ්‍රාභය පරමර්ශය අභිතිවේශය දුරු කරන්නෙහි, බැහැර කරන්නෙහි, විගහානන්ද කරන්නෙහි, අනභාවයට පමුණුවන්නෙහි යයි 'මරෙකි මේ නො ගණයයි' යනු වේ.

උපසංහතා චරිතයා - රූගත නිවුණු බැවින් සන්තිදුණු බැවින් වෙසෙසින් සන්තිදුණු බැවින්, දේවතා ශාන්ත බැවින් ශමික බැවින් උපශමිත බැවින්... සියලු අනුශාලානිකංස්කාරයන් නිවුණු බැවින් සන්තිදුණු බැවින් උපශමිත බැවින් ව්‍යුපශමිත බැවින් දවන ලද බැවින් නිවන ලද බැවින් පිගත බැවින් දුරලත ලද බැවින් ශාන්ත වෑ උපශාන්ත වෑ ව්‍යුපශාන්ත වෑ නිවුණේ සැඟල්ල වෑ කැසිණේතෙහි වෙසෙස්තෙහි ඉරිසවු පවත්වන්නෙහි වෑවෙත්තෙහි රැකෙත්තෙහි යෑපෙත්තෙහි සංපතය වන්නෙහි නුසි 'උපසංහතා චරිතයා' යනු වේ.

එසින් වෙළඳාම වූයේ:

“සං පුඤ්ඤි භං විසංසාදෙසති -ඔප- උපසංවයා චරිතංසි”සි

15 - 18

සම රහතක් හට තමා දෙකෙහි මාගේ සිහි ගත්තා ලද්දෙක් හැඟිලෙසින් තැද්ද, මිනිසියාගේ තැනි බැඳින් ගොඩ නො නෙරේ ද, නෙතෙම එකානානාගේ ලොව පිරිනිමට නො පැමිණේ.

සබ්බසො නාමරූපස්මිං යස්ස නන්දී මමාසිතං- 'සබ්බසො' යනු: සියල්ලෙන් සියල්ල සමීචායෙන් සියල්ල අශෙෂ කොට නිශෙෂෙෂ කොට ගන්නා විචකයෙකි හෙල 'සබ්බසො' යනු. නාම තනි: සතර අරූපිකකකියෝ ය; රූප තනි: සතර මහාභූතයෝ ද සතර මහාභූතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද (යන අවිච්ඡි රූපය යැ); යස්ස යනු: රහත් ක්ෂිණාස්තව හව, මමාසිතං යනු: මමෙක දෙකෙකි: තාමණ්ණමෙකිය ද, දූෂෙට්මෙකිය ද'යි... මේ දූෂෙට්මෙකිය යි. සබ්බසො නාමරූපස්මිං යස්ස නන්දී මමාසිතං- සප්පකාරයෙන් නාමරූපයෙහි මමෙකියෝ යමක් හට නැද්ද, නො වෙන් ද, අවිදුමාන වෙන් ද, නො ලැබෙත් ද, ප්‍රතිණ වූවානු තසන ලද්දනු සන්තිදුණානු දුරුතන ලද්දනු අභවෙසාත්තනානික වූවානු ඥානාත්තීන් දවන ලද්දනු නුසි 'සබ්බසො නාමරූපස්මිං යස්ස නන්දී මමාසිතං' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අසතා ව න සොවතීති - විපරිණතා වා වච්ඡා න සොවතී, විපරිණතසමි වා වච්ඡසමි. න සොවති: 'වකච්ඡං මේ විපරිණත'න්ති න සොවති, සොතං මේ - සාතං මේ - ජිව්හා මේ - කායො මේ - රූපා මේ - භද්දා මේ - ගඤ්ඤා මේ - රසා මේ - ථොට්ඨිඛා මේ - කුලං මේ - ගණො මේ - ආවාසො මේ - ලාභො මේ - පෙ - ඤාතිසාලොතිතා මේ විපරිණතා'ති න සොවතී, න කිලමතී, න පරිදෙවතී, න උරත්තාලිංකදුතී, න සමමොහං ආපජ්ජතීති එවමි අසතා ව න සොවතී. අඵවා අසතාය දුක්ඛාය වේදනාය චුට්ඨො පරෙතො සමොතිතො සමන්තාගතො න සොවතී, න කිලමතී, න පරිදෙවතී, න උරත්තාලිංකදුතී, න සමමොහං ආපජ්ජතීති එවමි අසතා ව න සොවතී. අඵවා වකච්ඡරෙගෙන චුට්ඨො පරෙතො - පෙ - ඛංසමකසවාතාතපසිරිංසපසමඵ්පසංඝාන චුට්ඨො පරෙතො සමොතිතො සමන්තාගතො න සොවතී, න කිලමතී, න පරිදෙවතී, න උරත්තාලිංකදුතී, න සමමොහං ආපජ්ජතීති එවමි අසතා ව න සොවතී. අඵවා, අසතො අසංවිජ්ජමානෙ අනුපලඛනමානෙ 'අනු වත මේ, තං වත මේ නත්ති, සිසා වත මේ, තං වතාහං න ලභාමි'ති න සොවතී, න කිලමතී, න පරිදෙවතී, න උරත්තාලිංකදුතී, න සමමොහං ආපජ්ජතීති එවමි අසතා ව න සොවතී.

ස චෙ චලාකෙ න ජිසතීති - යස්ස 'මස්සං වා ඉදං, පරෙසං වා ඉදං'න්ති කිඤ්චි රූපගතං වේදනාගතං සංකෘතං සංකාරගතං විඤ්ඤාණගතං ගතිතං පරමිට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අනුබ්බාසිතං අධිමුත්තං අත්ථි, තස්ස ජාති අත්ථි. භාසිතමිධි හෙතං:

1. "ජිණේණ රජසංඝ¹ මණ්ඩුකුණ්ඩලෙ ව
පුතො ව දුරෙ ව තපෙව ජිණේණ,²
සබ්බෙසු භොගෙසු අසෙවිතෙසු
කසමා න සත්තපපසි සොකකාලෙ ?
2. පුබ්බෙ'ව මච්චං දිජ්ඣන්ති නොහා
මච්චො ව නෙ පුබ්බතරං ජහාති,
අසංසාතා නොගිනො³ කාමසාමි
තසමා න සොවාමහං සොකකාලෙ.
3. උදෙති ආපුරති ටෙති වන්දා
අත්ථං ගමිත්තා⁴ පලෙති සුරිතො,
විදිතා මයා සහතුකා⁵ ලොකධම්මා
තසමා න සොවාමහං සොකකාලෙ"⁶ති.

1. ජිනො රජසංඝං - මජ්ඣ. ජිනො රජසංඝං - PTS. 2. ජිනො - මජ්ඣ.

3. ජාතක-පඤ්ඤාකතිපාත - මණ්ඩුකුණ්ඩලජාතක.

4. අසංසාතා භාවිතො - සිඬු. II. අසංසාතා භාවිතො - PTS.

5. අකං තපෙවතී - මජ්ඣ.

6. අධික - සිඬු II

අසතා ව න සොචති - නැඳුණු වස්තුවට හෝ ශෝක නො කෙරෙයි, වස්තුව නැඳුණු කල්හි හෝ ශෝක නොකෙරෙයි; 'මාගේ ඇඟ නැසිණැයි ශෝක නොකෙරෙයි, මාගේ කන - නැඟඟ - දිව - කය - රූපයෝ ශබ්දයෝ - ගන්ධයෝ - රසයෝ - ස්ප්‍රභව්‍යයෝ - මාගේ කුලය - ගණයා - ආවාසය - මාගේ ලාභය... මාගේ නැසහල්ලේනැයෝ නැඳුණාහැයි ශෝක නොකෙරෙයි, නො වෙහෙසෙයි, නො වැලැපෙයි, ලෙහි පැහැර නො හබයි, චූළාවට නො පැමිණේ නුසි මෙසේත් 'අසතා ව න සොචති' යනු වේ. නොහොත් අමධුර වූ දුඃඛවේදනාවෙන් පහස්නා ලද්දේ මඛනා ලද්දේ බැසගන්නා ලද්දේ සමිනිව වූයේ ශෝක නොකෙරෙයි, නො වෙහෙසෙයි, නො වැලැපෙයි, ලෙහි පැහැර නො හබයි, සමමාහසට නො පැමිණේ නුසි මෙසේත් 'අසතා ව න සොචති' යනු වේ. නොහොත් වක්‍රාසනයෙන් පහස්නා ලද්දේ මඛනා ලද්දේ...මැසි මදුරු අච්ඡු ලද්දේ පහසින් පහස්නා ලද්දේ මඛනා ලද්දේ බැසගන්නා ලද්දේ සමිනිව වූයේ ශෝක නොකෙරෙයි, නො වෙහෙසෙයි, නො වැලැපෙයි, ලෙහි පැහැර නො හබයි, සමමාහසට නො පැමිණේ නුසි මෙසේත් 'අසතා ව න සොචති' යනු වේ. නොහොත් නැති කල්හි අවිද්‍යාමාන කල්හි නො ලැබෙන කල්හි 'මට එකානතයෙන් වූයේ නම්, එය එකානතයෙන් මට නැත, මට එකානතයෙන් වන්නේ යැ, එය මම නො ලබමි' ශෝක නොකෙරෙයි, නො වෙහෙසෙයි, නො වැලැපෙයි, ලෙහි පැහැර නො හබයි, බලවත් මොහසට නො පැමිණේ නුසි මෙසේත් 'අසතා ව න සොචති' යනු වේ.

ස චෙ ලොභෙ න ජියති - යමක් හට 'මෙය මාගේ හෝ යැ, මෙය පරයාගේ හෝ යැ'යි ගන්නා ලද දෘඩගන්නා ලද පිම්පැගත් බැසගත් ඇතුළු වැගත් කිසි රූපගතයක් වේදනා - සංඥ - සංස්කාර - විඤ්ඤානගතයක් ඇත් නම්, ඔහුට ජාතිය ඇත. මේ නිත්‍ය ලද මැ යැ:

1. රිය හා අහුන් ද මිණිපකාමොල් ද පිරිහුණු කල්හි, අහුදරුවන් ද එසේ ම පිරිහුණු කල්හි, සියලු නොගයන් නො සෙවුණා කල්හි, (මෙසේ) ශෝකකාලයෙහි කුමක් හෙයින් නො තැවෙහි ද?

2. හොගයෝ හෝ මිනිසා පලමු වැ හරිති. මිනිසා හෝ ඒ හොගයන් ඉතා පලමු වැ දුරු කෙරෙයි, එමඟ කාමකාමිය, (-කාමයන් කැමැතිවන තෙතැත්ත) කාමහොතිහු (යම් නෙයකින්) අශාශ්ව වූවාහු ද, එහෙයින් මම (මහාජනයා) ශෝක කරන කල්හි ශෝක නොකෙරෙමි.

3. (යම් කේ) සද උද වේ ද සාත්පසින් පිරේ ද යළි ගෙවේ ද, හිර (අදුරු නසා) උදගට පැමිණ යළි අත්තයට යේ ද, එපරිද්දෙන් සත්‍යකය මා විසින් ලොකබ්බිසෝ දන්නා ලද්දහු ද, එහෙයින් (මහාජනයා) ශෝක කරන කල්හි මම ශෝක නොකෙරෙමි යයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යස්ස ‘මිත්තං වා ඉදං, පරෙසං වා ඉද’නති කිඤ්චි රූපගතං වේදනා-
ගතං සංකෘතං සංකාරගතං විඤ්ඤාණගතං ගතිතං පරාමිට්ඨං අභිනිවිට්ඨං
අපේක්කාසිතං අභිමුත්තං නත්ථි, තස්ස ජාති නත්ථි. භාසිතමපි ගතතං:
“නන්දසි සමණාති? කිං ලභ්වා ආවුසොති? තෙන හි සමණ සොවසිති? කිං
ජිසිත්ථ ආවුසොති? තෙනහි සමණ තෙව නන්දසි, න සොවසිති? එවමාවුසොති.”^a

4. විරස්සං වත පස්සාම බ්‍රාහ්මණං පරිනිබ්බුතං,
අතඤ්ඤං අතීතං භික්ඛුං තිණණං ලොකෙ විසතතික”නති^a

‘ස වෙ ලොකෙ න ජියති.’

තෙනාහ ගතවා:

“සබ්බසො නාමරූපසම්. යස්ස නත්ථි මොසිතං,
අසනා ව න සොවති ස වෙ ලොකෙ න ජියති”ති.

15 - 17

යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චතං,
මම්මතං සො අසංපිඤ්ඤං නත්ථි මේති න තොවති.

යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චනතති - ‘යස්සා’ති
අරහස්සො ඛණාසවස්ස, යස්ස මිත්තං වා ඉදං පරෙසං වා ඉදනති කිඤ්චි
රූපගතං වේදනාගතං සංකෘතං සංකාරගතං විඤ්ඤාණගතං ගතිතං
පරාමිට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අපේක්කාසිතං අභිමුත්තං නත්ථි, න සනති, න
සංවිජ්ජති, නුපලබ්භති, පභිතං සමුවජිත්තං බ්‍රුපසන්නං පටිපාස්සාදිං
අභව්‍යප්පාදතතිකං ඤාණගතිනා දක්ඛනති එවමපි - යස්ස නත්ථි ඉදං මේති
පරෙසං වාපි කිඤ්චතං. වුත්තං තෙතං ගතවතා: “නායං භික්ඛවෙ කායො
භූමාකං, නපි අඤ්ඤාසං. පුරුණමිදං භික්ඛවෙ කමමං අභිසංඛිතං
අභිසංවේතසිතං වේදනීයං දව්ඨබ්බං. තත්‍ර භික්ඛවෙ සුතවා අරියසංවතො
පටිච්චසමුප්පාදං යෙව සාධුකං යොනිසො මනසි කරොති: ඉති ඉමසමිං
සති ඉදං භොති, ඉමිසුප්පාදාදි ඉදං උපාජ්ජති. ඉමසමිං අසති ඉදං න
භොති, ඉමිසං නිරොධා ඉදං නිරුජ්ජති. යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සංකාරා;
සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකතකිස්ස
සමුදයො භොති. අවිජ්ජායතෙව අසෙසපිරාගනිරොධා සංකාරනිරොධො
-පෙ- එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකතකිස්ස නිරොධො භොති”ති^b
එවමපි යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චතං.

a. දෙවපුත්තසංයුත්ත - දුතියවකක.

b. සංයුත්තනිකාය - කල්‍යාණමග්ගවකක.

යමක් හට 'මේය මාගේ හෝ යැ. මේය පරාගේ හෝ යැ'යි ගත්තා ලද දැඩිව ගත්තා ලද පිවිසැ ගත්තා ලද බැසගත්තා ලද ඇතුළු වැ ගත්තා ලද කිසි රූපගතයෙක් වෙදනා - සංඥ - සංස්කාර - විඤ්ඤානගතයෙක් නැත් නම්, ඔහුට ජාතිය නැත. මේ කියන ලද මැ ය: "මහණ, සතුටු වෙති දැ"යි, කුමක් ලැබ ද ඇවැත්නි; එසේ නම් මහණ, ශොක කෙරෙහි දැ"යි, ඇවැත්නි; කුමක් නැසීණි දැයි; එසේ නම් මහණ නො මැ සතුටු වෙති ශොක නො කෙරෙහි දැයි; එසේ යැ ඇවැත්නි.

4. එකානාගයෙන් බාහිතපාපි වූ කෙලාසපරිනිමාණයෙන් පිරිනිවි තාමණාවශයෙන් සතුටු නොවන සුළු නිදුක් වූ ලොවැ තාමණා සංඛ්‍යාත විසතතිකාව තරණය කළ මහණක්හු බොහෝ කලකින් දකුණි"යි.

'ස ථෙ ලොකෙ න ජිගති' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

"සබ්බසො නාමරූපස්මිං -පෙ- ස ථෙ ලොකෙ න ජිගති"යි

16 - 17

යම් ස්ථිතාසුවයක් හට 'මේය මාගේ යැ'යි හෝ, යළි අනුන්ගේ යැයි හෝ රූපාදි කිඤ්ඤාතයෙක් නැත් ද, හෙතෙම තාමණා - දුභි- මමනිය නො ලබනුයේ මට මේය නැතැයි ශොක නො කෙරේ.

යඤ්ඤා නිසි ඉදං මෙති පරෙසං වා'පි කිඤ්ඤානං - 'යඤ්ඤා' යනු: අතින් ස්ථිතාසුව හට; යමක් හට 'මේය මාගේ හෝ යැ, මේය පරාගේ හෝ යැයි ගත්තා ලද දැඩිව ගත්තා ලද පිවිසැගත් බැසගත්තා ලද ඇතුළු වැ ගත්තා ලද කිසි රූපගතයෙක් වෙදනා - සංඥ - සංස්කාර - විඤ්ඤානගතයෙක් නැත් ද, නො වේ ද, විදුමාන නො වේ ද, නො ලැබේ ද, ප්‍රතිණ වූයේ සමුවිනිත්ත වූයේ සත්තිදුග්ගේ දුරලත ලද්දේ උපතට තුසුදුසු වූයේ තුවණ ගින්නෙන් දවන ලද්දේ තුසි මෙසේත් 'යඤ්ඤා නිසි ඉදං මේ'ති පරෙසං වා'පි කිඤ්ඤානං' යනු වේ. තෙල වදාරන ලද මැ ය බුදුන් පිසින්: "මහණෙනි, මේ කය තොපගේ නො වෙයි, අනුන්ගේ නො ද වෙයි. මහණෙනි, මේ කමයෙන් සකස් කළ සිතින් රැස් කළ වෙදනීය වූ පුරුණ කමය"යි දනගු යැ. මහණෙනි, එහි ලා ග්‍රාහවත් ආයතනික තෙමේ ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පාදය මැ මනා කොට තුවණින් මෙතෙහි කෙරෙයි: "මෙසේ මේ ධර්ම ඇති කර්ම මෙය වෙයි, මොහුගේ ඉපදීමෙන් මෙය උපදී, මේ ධර්ම නැති කර්ම මෙය නො වෙයි, මොහුගේ නිරෝධයෙන් මෙය නිරුද්ධ වෙයි; ඒ මෙසේ යැ: 'අපිදුම් හෙතු කොට (එකුත් තිස් ශ්‍රේෂ්ඨමක කුශලාකුශලවේදනා සංඛ්‍යාත) සංස්කාරයෝ පහළ වෙති, සංස්කාරයන් හෙතු කොට දෙතිස් ලොකික විපාක විඤ්ඤාන පහළ වෙයි... මෙසේ මේ හුදු දුක්ඛය පහළ වෙයි. යළි අපිදුමින් මැ අශෙණ- විරහනිරෝධයෙන් කුශලාකුශලසංස්කාරයන්ගේ නිරෝධය වෙයි,... මෙසේ මේ හුදු දුක්ඛය නිරුද්ධ වේ යැ"යි. මෙසේත් 'යඤ්ඤා නිසි ඉදං මේ'ති පරෙසං වා'පි කිඤ්ඤානං' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වුත්තමි හෙතං භගවතා:

1. “සුඤ්ඤං ලොකං අවෙකඛස්ස
මොඝරාජ සද්ධ සතො,
අත්තානුදිට්ඨිං උභාවම්
එවං මච්චුතරො සියා,
එවං ලොකං අවෙකඛන්තං
මච්චුරාජා න පස්සති”ති¹

එවමි - යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං. වුත්තමි හෙතං භගවතා: “යං භික්ඛවෙ න භූමනාකං, නං පජ්ඣථ, නං චො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති¹ කිඤ්ච භික්ඛවෙ න භූමනාකං? රූපං භික්ඛවෙ න භූමනාකං, නං පජ්ඣථ, නං චො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති. වෙදනා - සඤ්ඤා - සංඛාරා - විඤ්ඤාණං න භූමනාකං, නං පජ්ඣථ, නං චො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති. නං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ යං ඉමස්මිං ජෙනවනෙ තිණ්ණකට්ඨසාධාපලාසං නං ජනො භරෙය්‍ය වා, දන්තය්‍ය වා, යථා පච්චයං වා කරෙය්‍ය; අපි නු භූමනාකං එවමස්ස: ‘අරම ජනො භරති වා, දන්ති වා, යථා පච්චයං වා කරොති’ති? නො භගතං භන්තෙ. නං කිස්ස භෙදා? න කි නො එතං භන්තෙ අත්තා වා අත්තතියං වා’ති. එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ යං න භූමනාකං, නං පජ්ඣථ, නං චො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති¹. කිඤ්ච භික්ඛවෙ න භූමනාකං? රූපං භික්ඛවෙ න භූමනාකං, නං පජ්ඣථ; නං චො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති. වෙදනා සඤ්ඤා - සංඛාරා - විඤ්ඤාණං න භූමනාකං, නං පජ්ඣථ; නං චො පභිනං දීඝරත්තං භිතාය සුඛාය භවිස්සති”ති² එවමි - යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං.

භාසිතමි හෙතං:

2. “සුඤ්ඤං සමුප්පාදං සුඤ්ඤං සංඛාරසන්තතිං,
පස්සන්තස්ස යථාභූතං න භයං හොති ගාමිණී.
3. තිණ්ණකට්ඨසමං ලොකං යද්ද පඤ්ඤාය පස්සති,
නාඤ්ඤං පඤ්ඤායෙ කිඤ්ච අඤ්ඤාත්‍රං පටිසන්ධියා”ති³

එවමි - යස්ස නත්ථි ඉදං මේති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං. චජ්ඣ භික්ඛුති මාරං පාපිමන්තං එතදචොච:

4. “කිනත්‍රං⁴ සත්තො’ති පච්චෙසි මාර දිට්ඨිගතං නු තෙ,
සුඤ්ඤං සංඛාරපුඤ්ඤා’යං නසිධි සත්තොපලබ්භති.”⁵
5. යථාපි අභිසංඝාරා හොති සද්දො රජො ඉති,
එවං ඛෙකිසු සත්තපු හොති සත්තොති සමමුති.

1. භවිස්සති - සිඳු. II. 2. සුඤ්ඤං - සං. PTS.
3. න අඤ්ඤාත්‍රං - ස. පු 4. සං. පු - සිඳු. II.
5. සත්තොපලබ්භති - සං. PTS a. සුත්තානිපාත - මොඝරජපුත්ත.
b. ඛිකිසංසුත්ත - නතුමිසංකප්පිත. c. අසිමුත්තපෙරපාඨ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

මේ වදාරන ලද මැය, බුදුන් විසින්:

1. මොහරාජය, සියලු කල්හි සමානමින් වූයෙහි ලොකය ගුණා හෙයින් බලව, සත්‍යායද්වේය උද්‍රාපියා, මෙපරිද්දෙන් මරණය කරණය කරනුයේ චන්තනි. මෙය ස්කන්ධලොකය දක්නු මාත්‍යුරාජ ගෙමේ නො දක්නේ ය'යි.

මෙසේත් 'යසා නපි ඉදං මේ'ති පරෙසං වා'පි කිඤ්චනං' යනු වේ. මේ වදාරන ලද මැය, භාග්‍යවතුන් විසින්: "මහණෙනි, යමක් තොප ගේ නොවේ නම්, එය දුරු කරවු; එය තොප විසින් ප්‍රතිණ කරන ලද්දේ බොහෝ කලක් හිත පිණිස සුව පිණිස වන්නේ ය. මහණෙනි, කුමක් තොප ගේ නොවේද යත්? මහණෙනි, රූපය තොපගේ නොවෙයි, එය දුරු කරවු, එය තොප විසින් හැරපියන ලද්දේ බොහෝ කලක් හිතයට සුවයට වන්නේ ය. වේදනාව-සංඥාව-සංස්කාරයෝ-විඤ්ඤා තොපගේ නොවෙයි, එය හැරපියවු; එය තොප විසින් හැරපියන ලද්දේ බොහෝ කලක් හිතයට සුවයට වන්නේ ය. මහණෙනි, ඒ කිමැයි සිතවු ද? මේ දෙවීරමිති යම් තණ - දර - අතු - කොළ වේ නම්, එය ජනයා නෙතයන්නේ හෝ දවන්නේ හෝ ඊසි සේ කරන්නේ හෝ නම්; කිමැ තොපට මේබදු සිතෙක් වන්නේ ද: 'ජනයා අප ගෙන යයි හෝ ඊසි සේ කෙරෙයි හෝ ද'යි? 'තෙල නොවේ මැය, සාමිති, ඊට කරුණු කිමැ යත්? සාමිති, තෙල අපගේ ආත්ම හෝ ආත්මනිය හෝ නො මැ වේ යැ'යි, එසෙයින් මහණෙනි, යමක් තොපගේ නොවේ නම්, එය හැරපියවු, එය තොප විසින් හැරපියන ලද්දේ බොහෝ කලක් හිතයට සුවයට වන්නේ ය. මහණෙනි, කුමක් තොපගේ නොවේ ද යත්? මහණෙනි, රූපය තොපගේ නොවෙයි' එය හැරපියවු; එය තොප විසින් හැරපියන ලද්දේ බොහෝ කලක් හිතයට සුවයට වන්නේ ය. වේදනාව-සංඥාව - සංස්කාරයෝ - විඤ්ඤා තොපගේ නොවෙයි, එය හැරපියවු; එය තොප විසින් හැරපියන ලද්දේ බොහෝ කලක් හිතයට සුවයට වන්නේ ය'යි. මෙසේත් 'යසා නපි ඉදං මේ'ති පරෙසං වා'පි කිඤ්චනං' යනු වේ. මේ කියන ලද මැය:

2. "භ්‍රාමණිය, කෙවල වූ ප්‍රත්‍යයප්‍රත්‍යයෝත්තරාධිමාත්‍රයාගේ සමුත්පාදය ද, (වූවහවාදියෙන්) අමිත්‍ර වූ සංස්කාරසන්තතිය ද, තතු සේ දක්නු ව හයෙක් නොවේ.

3. යම් සලෙක ලොකය නැණ කාම වා සම් කොට විද්විතා-ප්‍රඥාවෙන් දකි නම්, එකල්හි අන් කිසිවක් නොපතයි, පිළිසද පිණිස අන් තැනෙක්හි ප්‍රාථිනා නොකරයි.

මෙසේත් - 'යසා නපි ඉදං මේ'ති පරෙසං වා'පි කිඤ්චනං' යනු වේ. 'චේරා' හිඤ්ඤාය වසවන් මරුට මෙසේ කිව:

4. මාරය, (තෝ) සත්ථියෙකැ'යි කුමක් සලකයි ද? තාගේ ද්වේ-ගතයෙක් නොවේ ද? මේ කෙවල වූ සංස්කාරප්‍රඤ්ඤෙකි, මෙහි සත්ථියෙක් නොලැබේ.

5. යම්හේ අවයව සමූහය හෙතු කොට නෙත 'රථ' යන වාචක ශබ්දය වේ ද, එසෙයින් ස්කන්ධසමූහය ඇති කල්හි 'සත්ථියෙක' යන සම්මතය වේ.

6. දුක්ඛමෙව හි සමෙතාති දුක්ඛං තිට්ඨති වෙතති ව,
තාඤ්ඤත්‍ර දුක්ඛා සමෙතාති තාඤ්ඤං දුක්ඛං තිරුජ්ඣති”ති8

එවමපි - යස්ස නත්ති ඉදං මෙති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං. “එවමෙව ඛො හික්ඛවෙ තික්ඛු රූපං සමනෙතසති, යාවතා රූපස්ස ගති. වෙදනං - සඤ්ඤං - සංඛාරෙ - විඤ්ඤාණං සමනෙතසති, යාවතා විඤ්ඤාණස්ස ගති. තස්ස රූපං සමනෙතසතො යාවතා රූපස්ස ගති, වෙදනං - සඤ්ඤං - සංඛාරෙ - විඤ්ඤාණං සමනෙතසතො යාවතා විඤ්ඤාණස්ස ගති, යමපිස්ස හොති අහන්ති වා මමන්ති වා අසමිති වා, තමපි තස්ස න හොති”ති8. එවමපි - යස්ස නත්ති ඉදං මෙති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං. ආයස්මා ආනිශෙද්‍ය ගගවන්තං එතදෙවොච: “සුඤ්ඤා ලොකො කුසුඤ්ඤා ලොකොති ගන්තන වුච්චති, කිත්තාවතා හු ඛො භන්තන සුඤ්ඤා ලොකොති වුච්චති”ති? යස්මා ඛො ආනන්ද, සුඤ්ඤං අත්තෙතන වා අත්තතියෙත වා, තස්මා සුඤ්ඤා ලොකොති වුච්චති. කිඤ්චානන්ද සුඤ්ඤං අත්තෙතන වා අත්තතියෙත වා? චක්ඛුං ඛො ආනන්ද සුඤ්ඤං අත්තෙතන වා අත්තතියෙත වා. රූපා සුඤ්ඤා - චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං - චක්ඛුසම්මසංසා සුඤ්ඤා - යදිදං චක්ඛුසම්මසංසංපච්චයා උප්පජ්ඣති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තමපි සුඤ්ඤං - සොතං සුඤ්ඤං - සද්දා සුඤ්ඤා - ඝාතං සුඤ්ඤං - ගති: සුඤ්ඤා - ජිව්හා සුඤ්ඤා - රසා සුඤ්ඤා - කාශො සුඤ්ඤා - ඵොට්ඨංඛා සුඤ්ඤා - මනො සුඤ්ඤා - ධම්මා සුඤ්ඤා - මනො - විඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං - මනොසම්මසංසා සුඤ්ඤා - යදිදං මනොසම්මසංසං - පච්චයා උප්පජ්ඣති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තමපි සුඤ්ඤං අත්තෙතන වා අත්තතියෙත වා. යස්මා ඛො ආනන්ද, සුඤ්ඤං අත්තෙතන වා අත්තතියෙත වා, තස්මා සුඤ්ඤා ලොකොති වුච්චති”ති8. එවමපි - යස්ස නත්ති ඉදං මෙති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං.

මමන්තං සො අසංවිජ්ජනති - ‘මමන්තා’ති දො මමන්තා: තණ්හා - මමන්තං. දිට්ඨිමමන්තඤ්ච - ඉප - ඉදං තණ්හාමමන්තං - ඉප - ඉදං දිට්ඨි - මමන්තං. තණ්හාමමන්තං පගාය දිට්ඨිමමන්තං පටිතිස්සජ්ඣා මමන්තං අවිජ්ජනෙතා අසංවිජ්ජනෙතා අනඛිගච්ඡනෙතා අප්පට්ඨගනෙතාති - මමන්තං සො අසංවිජ්ජං.

නත්ති මෙති න සොචති = විපරිණතං වා වජ්ඣං න සොචති; විපරිණතසංඝී වා වජ්ඣසංඝී න සොචති. චක්ඛු මෙ විපරිණතතාති න සොචති. සොතං මෙ - ඉප - සාලොභිතා මෙ විපරිණතතාති න සොචති; න කිලමිති; න පරිදෙවති; න උරතතාළිං කන්දති; න සමමොහං ආපජ්ඣති - නත්ති මෙති න සොචති.

තෙතාන ගගවා:

“යස්ස නත්ති ඉදං මෙති පරෙසං වාපි කිඤ්චනං,
මමන්තං සො අසංවිජ්ජං නත්ති මෙති න සොචති”ති.

a. හික්ඛතිසංසුතන. b. සංසුතනතිසංසං - අසම්මසංසං.
c. සංසුතනතිසංසං - ජන්තවස්ස.

6. දුක මැ උපදී, දුක මැ පවති, විදී, දුක හැර අනෙකක් නො ලැබෙයි. දුකින් අත්‍ය වූවක් නිරුඳානො වේ.

මෙසේත් - ‘යසස තප්පි ඉදං මෙ’ති පරෙසං වා’පි කිඤ්චනං’ යනු වේ. “වෙතණෙනි, එතෙසින් මැ මහණ රූපයෙන් පැවැත්ම ඇති තාක් රූපය ආවර්ජිතා කෙරෙයි, වෙදනාව - සංඥාව - සංස්කාරයන් - විඤනයෙන් පැවැත්ම ඇති තාක් විඤනය ආවර්ජිතා කෙරෙයි. රූපයෙන් පැවැත්ම පමණින් රූපය ආවර්ජිතා කරන්නා වූ ඔහුට වෙදනාව - සංඥාව - සංස්කාරයන් - විඤනයෙන් පැවැත්ම පමණින් විඤනය ආවර්ජිතා කරන්නා වූ ඔහුට ‘මම යැ හෝ මාගේ යැ හෝ මම වෙමි හෝ’ ඔහුට යම් දූපටියකුත් වේ නම්, හෙ ද ඔහුට නො වේ යැ”යි. මෙසේත් - ‘යසස තප්පි ඉදං මෙ’ති පරෙසං වා’පි කිඤ්චනං’ යනු වේ. “ආයුෂමත් අනිද තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මේ කීහ: ‘ඤාමිති, ලොකය අත්‍යය යැ, ලොකය අත්‍යය යැ’යි කියනු ලැබෙයි. ඤාමිති, කිපමණෙකින් ලොකය අත්‍යය යැ’යි කියනු ලැබේ. දුකි ? ‘අනදයා, යම් හෙයකින් ආත්මයෙන් හෝ ආත්මනීයයෙන් හෝ අත්‍යය වේ ද, එහෙයින් ලොකය අත්‍යය යැ’යි කියනු ලැබෙයි. අනදය, ආත්මයෙන් හෝ ආත්මනීයයෙන් කුමක් අත්‍යය වේ ද යත් ? අනදය, චක්ඛුස ආත්මයෙන් හෝ ආත්මනීයයෙන් හෝ අත්‍යය යැ, රූපයෝ අත්‍යයෝ යැ - චක්ඛුර්විඤ්ඤාන යත්‍යය යැ - චක්ඛුසංස්පර්ශීය යත්‍යය - චක්ඛුසංස්පර්ශීප්‍රත්‍යයෙන් සුව වූ හෝ දුක් වූ හෝ නො දුක් නො සුව වූ හෝ යම් වෙදනාවක් උපදී නම්, හෙ ද අත්‍යය යැ - ශ්‍රොත්‍රය අත්‍යය යැ - ශබ්දයෝ අත්‍යයෝ යැ - ස්පර්ශය අත්‍යය යැ - ගන්ධයෝ අත්‍යයෝ යැ - රසයෝ අත්‍යයෝ යැ - කාශ අත්‍යය යැ - ස්ප්‍ර්ෂාව්‍යයෝ අත්‍යයෝ යැ - මහස අත්‍යය යැ - ධර්මයෝ අත්‍යයෝ යැ - මනෝවිඤ්ඤාන අත්‍යය යැ - මහසංස්පර්ශීය අත්‍යය යැ - මහසංස්පර්ශීප්‍රත්‍යයෙන් සුව වූ හෝ දුක් වූ හෝ නො දුක් නො සුව වූ හෝ යම් වෙදනාවක් උපදී නම්, හෙ ද ආත්මයෙන් හෝ ආත්මනීයයෙන් හෝ අත්‍යය යි. අනදය, යම් හෙයකින් ආත්මයෙන් හෝ ආත්මනීයයෙන් හෝ අත්‍යය වේ ද, එහෙයින් ලොකය අත්‍යය යැ’යි කියනු ලැබේ යැ”යි මෙසේත් - ‘යසස තප්පි ඉදං මෙ’ති පරෙසං වා’පි කිඤ්චනං’ යනු වේ

මමත්තං සො අසංවිදං - ‘මමත්ත’ නම්: තාණ්හාමමනිය ද දූපටිමමනිය දු’යි මමත්තය් දෙදෙනෙකි...,...මේ දූපටිමමනිය යි. තාණ්හාමමනිය හැර දූපටිමමනිය දුරලා මමනිය නො ලබනුයේ වෙහෙසින් නො ලබනුයේ නො පැමිණෙනුයේ ප්‍රතිලාභ නො කරනුයේ නුසි ‘මමත්තං සො අසංවිදං’ යනු වේ.

තප්පි මෙ’ති න සොචති - විතාය වූ වස්තුවට හෝ ශොක නො කෙරෙයි, වස්තුව නැසෙන කල්හි හෝ ශොක නො කෙරෙයි, ‘මාගේ ඇඟ නැසිණැ’යි ශොක නො කෙරෙයි, මාගේ කත...මාගේ නැසගලන්නාගේ නැසුණාහ’යි ශොක නො කෙරෙයි, නො වෙහෙසෙයි, නො වැලැපෙයි, ශ්‍රෙණි පැහැර නො හබයි, සමෝහයට නො පැමිණේ නුසි ‘තප්පි මෙ’ති න සොචති’ යනු වේ.

එයින් වදාළ හ බුදුහු:

“යසස තප්පි ඉදං මෙ’ති - පෙ - තප්පි මෙ’ති න සොචති”යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනිවුර්තී¹ අනුභවදර්ශන අනෙකෝ සබ්බසි සමො,
තමානිසංසං පබ්බුමි ප්‍රච්ඡින්නා අපිකම්පිතං.

අනිවුර්තී අනුභවදර්ශන අනෙකෝ සබ්බසි සමොති - කතමං නිවුර්තියං? ඉධෙකමෙවං නිවුර්තියො හොති පරලොභසක්කාර ගරුකාරමානන-විඤ්ඤාපුජනාසු, ඉසානි උසුයති ඉසාං ඛනිති; සං ඵවරුපං නිවුර්තියං නිවුර්තියකම්මං ඉසාං ඉසාංයනා ඉසාංසිත්තනං උසුයා උසුයනා උසුයාසිත්තනං, ඉදං වුව්වති නිවුර්තියං. යසෙසං නිවුර්තියං පතිතං සමුච්ඡින්නං -පෙ-ඤ්ඤාගතිනා දඩ්ඨා; සො වුව්වති අනිවුර්තී. අනුභවදර්ශනාති 'ගෙධො; වුව්වති තණ්හා, සො රුගො සාරුගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං' යසෙසං ගෙධො පතිතො සමුච්ඡින්නො -පෙ- ඤ්ඤාගතිනා දඩ්ඨා, සො වුව්වති අනුභවදර්ශනා. සො රුපෙ අභිද්ධො සද්දො -පෙ- දිට්ඨි සුඛ මුඛ විඤ්ඤානසබ්බසු ධර්මසු අභිද්ධො අගපිතො² අමුච්ඡින්නො අනෙකො-පනො විතගෙධො විභතගෙධො වතතගෙධො වතතගෙධො මුත්ත-ගෙධො පතිතගෙධො පටිතිස්සධ්මගෙධො විතරුගො විගතරුගො වතත-රුගො වතතරුගො මුත්තරුගො පතිතරුගො පටිතිස්සධ්මරුගො නිව්ඡානො නිබ්බුතො සිතීභුතො සුඛපටිසංවේදී බ්‍රහ්මභුතෙන අනුතනා විහරතිති-අනිවුර්තී අනුභවදර්ශනා.

අනෙකෝ සබ්බසි සමොති - 'ඵජා' වුව්වති තණ්හා; සො රුගො සාරුගො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං; යසෙසං ඵජා තණ්හා පතිතා සමුච්ඡින්නා -පෙ- ඤ්ඤාගතිනා දඩ්ඨා, සො වුව්වති අනෙකෝ. ඵජාය පතිතතනා අනෙකෝ. සො ලාගෙ'පි න ඉඤ්ඤති, අලාගෙ'පි න ඉඤ්ඤති යසෙ'පි න ඉඤ්ඤති, අයසෙ'පි න ඉඤ්ඤති, පසංසාය'පි න ඉඤ්ඤති, නිද්දාය'පි න ඉඤ්ඤති, සුඛෙ'පි න ඉඤ්ඤති, දුකෙ'පි න ඉඤ්ඤති, න චලති, න චේධති, නප්පචේධති, න සම්පචේධති - අනෙකෝ. සබ්බසි සමොති සබ්බං වුව්වති ද්විතීයායනාති: වකුචු වෙ ව: රූපා ව -පෙ- මනො චේව ධම්මා ව. යතො අර්කිතතික්ඛාතිරේසු අයතනෙසු ජඤ්ඤායො පතිතො හොති උච්ඡින්නමූලො තාලාවඤ්ඤායො අයනං අනුසාර-ධර්මො, සො වුව්වති සබ්බසි සමො. සො සබ්බස්ස තාදී සබ්බස්ස මර්කිතො සබ්බස්ස උපෙක්ඛකොති - අනෙකෝ සබ්බසි සමො.

1. අනුභවර් - පු. 2. අභිජ්ඣා - සිමු II. මජ්ඣ. 3. වකුචුඤ්ඤා - සිමු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

15 - 18

ඒ කමසා, නොවිතසුලු පුද්ගලයා පුළුවින්නා ලද මිනිසා (හේ) ඊතසී නැත්තෙක, (රුපාදිසෙති) නොතිත් වූයෙක, තාමත් රහිතයෙක, සියලු තැන්හි සම පැවැතුම් ඇත්තෙක' යන (මිත්‍ර කෙරෙහි) මේ සතර අනුසන්ධි කියමි.

[illegible]

අනෙකුත් සබ්බසංඝමා - 'ඵජා'යි තාණංව කියනු ලබයි, යම් රාගසක් සංරාගසක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුසලමූලසක් වේ ද එය සි. යමක්නු විසින් තෙල ඵජා සබ්බසංඝ තාණංව ප්‍රතිණ කරන ලද්දේ සිදින ලද්දේ...නුවණ හිත්තෙන් දවන ලද්දේ ද, හේ 'අනෙජ' යයි කියනු ලැබෙයි. ඵජාව ප්‍රතිණ වන බැවින් 'අනෙජ' යැ. හේ ලාභසෙති දු නො සැලෙයි, අලාභසෙති දු නො සැලෙයි, යශස්සි දු නො සැලෙයි, අයශස්සි දු නො සැලෙයි, ප්‍රසාදාසෙති දු නො සැලෙයි, කිංකුසෙති දු නො සැලෙයි, ඥානසෙති දු නො සැලෙයි, දුඃඛසෙති දු නො සැලෙයි; විඤ්චල නො වෙයි, නො වෙවුලයි, වෙසෙසින් නො වෙවුලයි, භාන්තසින් නො වෙවුලා නුසි 'අනෙජ' යැ. සබ්බසංඝමා යනු 'සබ්බසංඝ'යි දෙලොස් ආයතනය කියනු ලැබෙයි: ඇස ද රුපයෝ ද...මනස ද ඛජ්ඣෝ දු'යි. යම් තැනෙක සිට ආධ්‍යාත්මික බාහ්‍යායතනයන්හි ඡන්දරාගය ප්‍රතිණ වූයේ ද උසුන් මුල් ඇත්තේ ද තාලවිස්තුවක් මෙන් කරන ලද්දේ ද, අනුභූතිය කරන ලද්දේ ද මඬු හුපදනා සැහැටි ඇත්තේ ද, හෙතෙම 'සබ්බසංඝම' යයි කියනු ලැබේ. හේ සියලු තැන තාදී යැ, සියලු තැන මධ්‍යස්ථ යැ සියලු තැන උපෙක්ඛා සහිත වූයේ නුසි 'අනෙජො සබ්බසංඝමා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තමානිසංසං පමුඛි පුච්ඡිතො අවිකම්පිනනති - අවිකම්පිතං පුග්ගලං පුරෙණා පුච්ඡිතො යාවිතො අරේඛිසිතො පසාදිතො ඉමෙ චතතාරො ආනිසංසෙ පමුඛි: තො අනිට්ඨුට් අතනුඛිඥො අනෙජො සබ්බධි සමොති මුඛි ආවික්කාමි -පෙ- පකාසෙමිති-තමානිසංසං පමුඛි පුච්ඡිතො අවිකම්පිතං.

සෙතාහ භගවා:

“අනිට්ඨුට් අතනුඛිඥො අනෙජො සබ්බධි සමො,
තමානිසංසං පමුඛි පුච්ඡිතො අවිකම්පින”නති.

16 - 19

අනෙජස්ස විජානතො නච්ඡි කාවි තිසංඛිති,¹
විරතො සො විශාරමා² ඛෙමං පසානි සබ්බධි.

අනෙජස්ස විජානතොති - ‘එජා’ වුවුවත් තණතා; ගො රාතො සාරාතො -පෙ- අභිජ්ඣා ලොතො අකුසලමූලං; යස්සෙසං එජා තණතා පභිතා සමුව්ඡිතො -පෙ- සද්දණ්ඨනා දඩ්ඨා; සො වුවුවත් අනෙජො. එජාය පභිතතො අනෙජො. සො ලාභෙපි න ඉඤ්ඤති. අලාභෙපි න ඉඤ්ඤති. යසෙපි න ඉඤ්ඤති. අයසෙපි න ඉඤ්ඤති. පසංසායෙපි න ඉඤ්ඤති. තිකුසෙපි න ඉඤ්ඤති. පුබ්බෙපි න ඉඤ්ඤති. දුබ්බෙපි න ඉඤ්ඤති. ත චලති න චෙධති. න සමප්පවධති. අනෙජස්ස විජානතොති - විජානතො පටිවිජානතො පටිවිජ්ඣතො, ‘සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛා’ති -පෙ- යං කිඤ්ඤි සමුදයධම්මං සබ්බං තං තිරොධධම්මනති ජානතො ආජානතො විජානතො පටිවිජානතො පටිවිජ්ඣතොති - අනෙජස්ස විජානතො.

නච්ඡි කාවි නිසංඛිතිති - ‘තිසංඛිතිතො’ වුවුවනති පුඤ්ඤතිසංඛාරො අපුඤ්ඤතිසංඛාරො ආනෙඤ්ජාතිසංඛාරො; යතො පුඤ්ඤතිසංඛාරො ච අපුඤ්ඤතිසංඛාරො ච ආනෙඤ්ජාතිසංඛාරො ච පභිතා නොනති උච්ඡිතො - මූලා තාලාවඤ්ඤතා අනතාවඤ්ඤතා ආයතීං අනුප්පාදධම්මො, එතතාවතා නිසංඛිතිතො නච්ඡි, න සනති, න සංවිජ්ජනති, නුපලබ්භනති; පභිතා සමුව්ඡිතො වූපසනතො පටිපසායාදො අභිමුඤ්ඤාතො සද්දණ්ඨනා දඩ්ඨාති - නච්ඡි කාවි තිසංඛිති.

1. විසංඛිති - සං. තිසංඛිති - මජ්ඣ.

2. විජාරමා - මජ්ඣ.

3. විමුක්ඛිතො - නිසංඛිතො, බුද්ධච්ඡිදම්මො.

තමානිකංගං පමුම් පුච්ඡිතො අවිකම්පිතං - කම්පා නො වනසුලු පුද්ගලයා පුළුවන්තා ලද්දෙමි විවාරන ලද්දෙමි අගදන ලද්දෙමි අධ්‍යායන වූයෙමි පතදවන ලද්දෙමි මේ සතර අනුසසුන් කියමි: හෙතෙම ඊෂ්ඨා තැත්තේ යැ, හිජ් නො වූයේ යැ, තෘණො රහිත යැ, සියලු තත්ති සම්පූර්ණ කියමි, පවසමි...ප්‍රකාශ කෙරෙමි නුසි 'තමානිකංගං පමුම් පුච්ඡිතො අවිකම්පිතං' යනු මේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“අනිමසුරි අනනුභිද්ධො -පෙ- පුච්ඡිතො අවිකම්පිතං.”යි.

16 - 19

තෘණො රහිත වූ (සංස්කාරයන් දූෂ්ට වශයෙන්) දඬුවනුට (පුණ්‍යාභිසංස්කාරදී) කිසි සංස්කාරයක් නැත. හෙතෙම සංස්කාරයෙන් වෙන් වූයේ සියලු තැත්ති ක්ෂේමය (-අභය) දක්නේ යි.

අනෙජස්ස විජානතො - ‘එජා’යි තෘණොව කියනු ලබයි; යම් රාග-යෙක් බලවත් රාගයෙක්...අභිධ්‍යාවක් ලොභ අකුශලමූලයෙක් මේ ද එයයි. යම්කිසි විෂයක් තෙල එජා සංඛ්‍යාත තෘණොව ප්‍රතිණ කරන ලද්දී සමුවර්තන වූවා...ශුභාත්තීන් දවන ලද්දි ද; හෙතෙම ‘අනෙජ’යි කියනු ලැබෙයි, එජාව ප්‍රතිණ වන බැවින් ‘අනෙජ’ යැ. හෙතෙම ලාභයෙහි දුකම්පා නො වෙයි. අලාභයෙහි දුකම්පා නො වෙයි, යශස්සි දුකම්පා නො වෙයි, අයශස්සි දුකම්පා නො වෙයි, ප්‍රශංසායෙහි දුකම්පා නො වෙයි, නිකුශයෙහි දුකම්පා නො වෙයි, සුඛයෙහි දුකම්පා නො වෙයි, දුඛයෙහි දුකම්පා නො වෙයි. නො සැලෙයි, නො වෙවුලයි, අභියසින් නො වෙවුලයි. අනෙජස්ස විජානතො - දඬුවනුට වෛෂසසින් දඬුවනුට ප්‍රතිවේධ කරන්න-නුට; ‘සියලු සංස්කාරයන් දුක් වූහ’යි...යම් කිසිවක් සමුදයබවේ නම්, ඒ සියල්ල නැසෙනසුලු යැ’යි දන්නනුට භාත්පසින් දන්නනුට වෛෂසසින් දන්නනුට ප්‍රකෘතියෙන් දන්නනුට ප්‍රතිවේධ කරන්නනුට නුසි ‘අනෙජස්ස විජානතො’ යනු මේ.

නපථි කාචි තිසංඛිති - ‘නිසංඛිති’ යැයි පුණ්‍යාභිසංස්කාරය ද අපුණ්‍යා-භිසංස්කාරය ද ආනෙඤ්ජාභිසංස්කාරය ද කියනු ලැබෙති. යම් තැනෙක පටන් පුණ්‍යාභිසංස්කාරය ද අපුණ්‍යාභිසංස්කාරය ද ආනෙඤ්ජාභිසංස්කාරය ද ප්‍රතිණ වූවාහු උසුන් මුල් ඇත්තාහු භාලාවස්ථුවක් මෙන් කරන ලද්දහු අනුභ්‍යාවාස කරන ලද්දහු මතු නුදනා ස්වභාව ඇත්තාහු වෙත් ද, මෛතකින් ‘නිසංඛිතිහු’ නැත, නො වෙති, විදුමාන නො වෙති, නො ලැබෙත්, ප්‍රතිණ වූවාහු සමුවර්තන වූවාහු සන්තිසුවන ලද්දහු දුරලත ලද්දහු අභවෝත්පත්තික වූවාහු නුවණින්නෙන් දවන ලද්දහු නුසි ‘නපථි කාචි තිසංඛිති’ යනු මේ.

විරතො සො විශාරමනාති - 'විශාරමො' වුවවති පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො අනෙඤ්ඤාභිසංඛාරො; යතො - පුඤ්ඤාභිසංඛාරො ච අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ච අනෙඤ්ඤාභිසංඛාරො ච පජිතා ගොතති උච්ඡින්නා - මූලා තාලාවඤ්ඤාතො අනුභවකතා ආයතිං අනුප්පාදබම්මා; එත්තාවතා ආරමා විශාරමා ආරතො අස්ස. විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සන්ධො විපාමුත්තො විසංඤ්ඤාත්තො ටිමිරියාදිඤ්ඤෙන චෙතසා ටිතරතීති - විරතො සො විශාරමා.

බෙමං පසානති සබ්බධිති - රාගො භයකරො, ද්වේශො භයකරො, මොහො භයකරො - පෙ - භයකරා නිලෙසා, භයකරස්ස රාගස්ස පතින්නතා - පෙ - භයකරානං නිලෙසානං පතින්නතා සබ්බත් බෙමං පසානති, සබ්බත් අතං පසානති, සබ්බත් අතීතිකතං පසානති, සබ්බත් අනුපද්දවං පසානති, සබ්බත් අනුපසානතා¹ පසානති - බෙමං පසානති සබ්බධි.

තෙතාන හගවා:

“අතෙජස්ස විජානතො තථී කාචි නිසංඛිති,
විරතො සො විශාරමා බෙමං පසානති සබ්බධි”ති.

15 - 20

ත සමෙසු න ඕමෙසු න උපස්සෙසු වදනෙ¹ මුති,
සනෙතො සො විතමචෙත්තො තාදෙති න තිරස්සති²ති (හගවා).

ත සමෙසු න ඕමෙසු න උපස්සෙසු වදනෙ මුතීති - 'මොතං' වුවවති ඤ්ඤං, යා පඤ්ඤා පජානතා - පෙ - සංගජාලමතිවව සො මුතීති. මුති සෙසොත්තමසමිති වා, සද්දිසොගමසමිති වා, සිතොගමසමිති වා න වදති, න කථෙති, න හන්ති, න දීපයති, න වොහරතීති - ත සමෙසු න ඕමෙසු න උපස්සෙසු වදනෙ මුති.

සනෙතො සො විතමචෙත්තොති - 'සනෙතො'ති රාගස්ස සන්තතතා සමිත්තතා සනෙතො, ද්වේශස්ස - මොහස්ස - පෙ - සබ්බාකුසලාභිසංඛාරානං සන්තතතා සමිත්තතා වූපසමිත්තතා විජ්ඣාතතා නිබ්බුතතා විගතතා පටිපාස්සාභිතතා සනෙතො උපසනෙතො වූපසනෙතො නිබ්බුතො පටිපාස්ස - දොති - සනෙතො ඤා; විතමචෙත්තොති පඤ්ච මච්ඡරියාති: ආවාසමච්ඡරියං - පෙ - භාතො, ඉදං වුවවති මච්ඡරියං; යස්සෙතං මච්ඡරියං පතීනං සමුච්ඡින්නං - පෙ - ඤ්ඤාභිසංඛාරා දධිං; සො වුවවති විතමච්ඡරො විගත - මච්ඡරො වත්තමච්ඡරො වත්තමච්ඡරො මුත්තමච්ඡරො පතීනමච්ඡරො පටිතිස්සව්ධිමච්ඡරොති - සනෙතො සො විතමචෙත්තො.

1. මඤ්ඤාස්සෙසු - සො. 2 පසා - සිමු. II.

විරතො හො විසාරමො - 'විසාරමො' යි පුණ්‍යාභිසංස්කාරය අපුණ්‍යාභිසංස්කාරය ආනෙක්ඛාභිසංස්කාරය කියනු ලැබෙයි. යම් තැනෙක පටන් පුණ්‍යාභිසංස්කාරය ද අපුණ්‍යාභිසංස්කාරය ද ආනෙක්ඛාභිසංස්කාරය ද ප්‍රභිණ වූවානු උපුටා හළ මුල් ඇත්තානු තාලවස්තුවක් මෙන් කරන ලද්දෙනු මතු නුපදනා සමභාව ඇත්තානු වෙත් ද, එ තැන් සිට (පුණ්‍යා-භිසංස්කාරාදි) ආරමාණයෙන් විවිධාරමාණයෙන් දුරු වූයේ වෙන් වූයේ වෙසෙසින් වෙන් වූයේ තික්ෂුණේ. වෙන් වූ යියේ වෙසෙසින් මිදුණේ විසංසුක්ක වූයේ වන්නේ ය, විගතමයභීද්‍ය කළ සිතින් සුක්ක ව වෙසේ නුසි 'විරතො හො විසාරමො' යනු වේ.

බමමං පසසති සබ්බධි - රාගය බියකරු යැ දොමය බියකරු යැ මොහය බියකරු යැ...කෙලකයෝ බියකරුහු යැ, බියකරු රාගය ප්‍රභිණ කළ බැවින් සියලු තැන්හි ක්ෂෙමය දකී, සියලු තැන්හි අභය දකී, සියලු තැන්හි පිඩා රහිත බව දකී, සියලු තැන්හි අනුප්‍රසවය දකී, සියලු තැන්හි නො ගැටුණු බව දකී නුසි 'බමමං පසසති සබ්බධි' යනු වේ.

එයින් වදාලන මුදුනු:

“අනෙත්ඤා විජානතො -පෙ- බමමං පසසති සබ්බධි”යි

15 - 20

සමිණාසුථ මුතී තෙම (මාන විසින් තමා) සම වූවන් කෙරෙහි ලා නො කියයි, භීතයන් කෙරෙහි ලා නො කියයි, ශ්‍රෙෂ්ඨයන් කෙරෙහි ලා නො කියයි. තත්ත්වන් කෙලෙස් ඇති පහවැසිය මාත්තයයි ඇති හෙතෙම (රූපාදි කිසි බවක්) නො ගනී, (එහෙයින් ම) නො බැහැර කෙරෙයි. මුදුනු මෙසේ වදාල හේකි.

න සමෙසු න බමෙසු න උසෙසසු වදනෙ මුතී - 'මොන'යි සුන්‍ය කියනු ලැබෙයි, යම් ප්‍රඥවත් පුක්‍ෂමිජානනයක්...සබ්බජාලය ඉක්මවා සිටි හෙතෙම 'මුතී' වේ යයි. මුතී තෙම 'මම ශ්‍රෙෂ්ඨ වෙමි' හෝ 'මම සද්‍යශයෙමි' හෝ 'මම භීතයෙමි' හෝ නො පවසයි, නො කියයි, නො මෙණෙයි, නො දක්වයි, ව්‍යවහාර නො කෙරේ නුසි 'න සමෙසු න බමෙසු න උසෙසසු වදනෙ මුතී' යනු වේ.

සනොනා හො විතමමෙව්ඡරො - 'සනොනා' යනු: රාගය ශාන්ත හෙයින් ශමිත හෙයින් 'ශාන්ත යැ, දොමය - මොහය...සියලු අකුශලාභිසංස්කාරයන් ශාන්ත වන බැවින් ශමිත වන බැවින් ව්‍යුපශමිත වන බැවින් දවන ලද බැවින් නිවුණු බැවින් විගත වන බැවින් දුරලත ලද බැවින් ශාන්ත යැ උපශාන්ත යැ ව්‍යුපශාන්ත යැ නිවුණේ යැ දුරලු කෙලෙස් ඇත්තේ නුසි 'සනොනා හො' යනු වේ. විතමමෙව්ඡරො - මාත්තයයි පසෙකි: ආවාසමාත්-සයයි යැ...ග්‍රාහ යැ; මේ මාත්තයයි යැයි කියනු ලැබේ. යමක්නු විසින් කෙල මාත්තයයි ප්‍රභිණ කරන ලද ද, හෙතෙම විතමාත්තයි යැ, විගත-මාත්තයයි යැ, ත්‍යක්තමාත්තයයි යැ, වාන්තමාත්තයයි යැ, මුක්තමාත්තයයි යැ, ප්‍රභිණ කළ මාත්තයයි ඇත්තේ යැ, දුරලු මාත්තයයි ඇත්තේ යැයි කියනු ලැබේ නුසි 'සනොනා හො විතමමෙව්ඡරො' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නාදෙති න නිරසානිති හඟවාති - 'නාදෙති'ති රූපං නාදියති, න උපාදියති, න ගණිතාති, න පරාමසති, නාතිනිවිසති. වෙදනං - සඤ්ඤං - සංඛ්‍යාතරං - විඤ්ඤාණං - ගතියං - උපාතතියං පටිසන්ධියං - භවං - සංසාරං - චරිතං. නාදියති, න උපාදියති, න ගණිතාති, න පරාමසති, නාතිනිවිසති - නාදෙති; න නිරසානිති රූපං න පජ්ඣති, න විනෝදෙති, න ඛ්‍යාතරාති, න අනභාවං ගමෙති, වෙදනං - සඤ්ඤං - සංඛ්‍යාතරං - විඤ්ඤාණං - ගතියං - උපාතතියං - පටිසන්ධියං - භවං - සංසාරං - චරිතං න පජ්ඣති, න විනෝදෙති න ඛ්‍යාතරාති, න අනභාවං ගමෙති; හඟවාති ගාරවාසිච්චනං - ථෙං - සච්ඡිකාපඤ්ඤාතති යදීදං හඟවාති - නාදෙති න නිරසානිති හඟවා'ති.

තෙනාහ හඟවා:

“න සමෙසු න ඕමෙසු න උසෙසු වදහෙ චුති,
සනෙතා සො විතමචෙජ්ජෙතා නාදෙති න නිරසානි'ති හඟවා”ති.

අත්තදණ්ඩසුත්තනිද්දෙසො සමනෙතා පණ්ණාසකො.

16

සාරිපුත්තසුත්තනිද්දෙසො

අථ සාරිපුත්තසුත්තනිද්දෙසො වුච්චති:

16 - 1

න මේ දිට්ඨො ඉතො පුඤ්ඤා
(ඉච්චායසමා සාරිපුත්තො)
න පුඤ්ඤා උද කසාවි,
ඵලං වස්සවදෙ සත්ථා
භුසිතා ගණිමාගතො.

න මේ දිට්ඨො ඉතො පුඤ්ඤාති ඉතො පුඤ්ඤා මේ මයා න දිට්ඨා - පුඤ්ඤා සො හඟවා ඉමිනා වක්ඛනා ඉමිනා අත්තභාවෙන; යද්ද භගවා තාවතියං සහවතෙ පාරිච්ඡින්නකමුත්තෙ පරිඤ්ඤාමාලසිලායං වස්සං වුත්තො දෙවගණපරිවුත්තො මජ්ඣෙ මණ්ඩපයන සොපානෙන සංඛ්‍යාසනගරං ඔතිණ්ණො, ඉමං දස්සනං පුඤ්ඤා න දිට්ඨොති 'න මේ දිට්ඨො ඉතො පුඤ්ඤා'.

ඉච්චායසමා සාරිපුත්තොති - 'ඉච්චා'ති පදසන්ති පදසංඝගො පදපාරි - පුරි අක්කරසමවාසො ඛ්‍යාත්තසිලිච්චිතා පදනුපුඤ්ඤාමෙතං 'ඉච්චා'ති. ආයසමාති පියවචනං ගරුච්චනං සගාරවසනාතිස්සවචනමෙතං 'ආයසමා'ති. සාරිපුත්තොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං ඤාතො සමඤ්ඤා පඤ්ඤාතති වොග්ගොති නාමං නාමකමං නාමකමයං නිරුතති ඛ්‍යාත්තං අභිලා - පොති - ඉච්චායසමා සාරිපුත්තො.

නාදෙති න නිරසානිති හගවා - 'නාදෙති' යනු: රූපය නොගනී, දෘඪව නොගනී, ශ්‍රවණය නොකෙරෙයි, පරාමයිතය නොකෙරෙයි, අභිනිෂ්ඨය නොකෙරෙයි; වෙදනාව - සංඥාව - සංස්කාරයන් - විඤ්ඤා - ගතිය - උත්පත්තිය - ප්‍රතිසංස්ථා - හවය - සංසාරය - වෘත්තය ආදිය නොකෙරෙයි, උපාදාන - ශ්‍රවණ - පරාමයි - අභිනිවේශ නොකෙරේ නුසි 'නාදෙති' යනු වේ. න නිරසානිති යනු: රූපය නොදුරු කෙරෙයි, නොබැහැර කෙරෙයි, විගතානන නොකෙරෙයි, අනභාවයට නොපමුණුවයි; වෙදනාව - සංඥාව - සංස්කාරයන් - විඤ්ඤා - ගතිය - උත්පත්තිය - ප්‍රතිසංස්ථා - හවය - සංසාරය - වෘත්තය නොහැරපියයි, නොබැහැර කෙරෙයි, විගතානන නොකෙරෙයි, අනභාවයට නොපමුණුවයි; හගවා යනු: ගෞරවාති වචන ය... මේ 'හගවා' යනු අභිත්ථලය ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමෙන් උපත් ප්‍රඥප්තියකැයි 'නාදෙති න නිරසානිති හගවා' යනු වේ.

එයින් වදලන බුදුහු:

“න යමෙසු න ඛමෙසු -පෙ- නාදෙති න නිරසානිති හගවා”යි.

සසලාස්වැති 'අත්තදණ්ඩ'සූත්‍ර නිදේශය සමාපත යි.

16

සාරිපුත්තසූත්‍රනිදේශය

ඉක්කිති සාරිපුත්තසූත්‍රනිදේශය කියනු ලැබේ.

16 - 1

(ආයුෂමත් ශාපිපුත්‍රයෝ මෙසේ වදලන:) මෙසේ මිහිරි වදන් ඇති කුමන දෙව්පලාවින් සැළ මවුකුසට පැමිණි, නොහොත් දෙව්පලාවින් ගණ මැදට පැමිණි, හෝ රහත්ගණයා මැදට පැමිණි, නොහොත් රහතුන්ගේ ගණාවාසී බවට පැමිණි ශාස්ත්‍රානු මෙයින් පෙර මා විසින් නොදක්වා ලදුනු වෙති (පෙර මේ දැනිය නොවී යැයි සේ යැ.) නොහොත් කිසිවක් නේ බසින් නොඅසන ලදුනු වෙත්.

න මෙ දිවෙඨා ඉපතා පුපබ්බ - මෙයින් (මේ සංකස්ස නගරයට බැසීමෙන්) පෙර මෙ - මා විසින් ඒ බුදුහු මේ ඇසින් මේ අත්බවින් නොදුටුවැහ. යම් දවසෙක බුදුහු තවත්සාබ්බතෙහි පරසකුමුල පඬුඇඹුල් සලසයි වස් විසු සේක් දෙව්ගණා විසින් පිරිවරන ලද්දහු මැද මිණිමුවා හිණින් සකස්පුරට බටුවාහු ද, මේ දැනිය සිස පෙර නොදුටුවැහුනු හු 'න මෙ දිවෙඨා ඉපතා පුපබ්බ' යනු වේ.

ඉව්වායසමා සාපිපුත්තො - 'ඉව්වා' යනු: පදසනි යැ, පදසංසනි යැ, පදපරිපුණ්ණා යැ, අක්කරතමවාය යැ, ව්‍යඤ්ඤානිලිභවතා යැ, පදනුපුච්ඡා යැ, තෙල 'ඉව්වා' යනු. ආයසමා යනු: ප්‍රියවචන යැ, ගරුචචන යැ, සගෞරව සප්‍රතිශ්‍රයවචනයෙකි, තෙල 'ආයසමා' යනු. සාපිපුත්තො යනු: ඒ තෙරණුවන්ගේ තම යැ, සබ්බා යැ, සංඥා යැ, ප්‍රඥප්ති යැ, ව්‍යවහාර යැ, තාම යැ, තාමකමි යැ, තාමඥා යැ, තීරුක්ති යැ බ්‍යඤ්ඤා යැ, අභිලාප නුසි 'ඉව්වායසමා සාරිපුත්තො' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

හි සුතො උද කාසාවීති - 'තා'ති පටිකෙඛපො; උදාහි පදසනි පද-
සංසයො පදපාරිසුරි අකඛරසමිවායො ඛාඤ්ඤානිලිට්ඨතා පදානුප්‍රබ්ධතා-
මෙතං උදාහි; කාසාවීති කාසාවි බන්ධයස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා වෙස්සස්ස
වා සුද්දස්ස වා ගතථස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා දෙවස්ස වා මනුස්සස්ස වානි-
න සුතො උද කාසාවි.

එවං චග්ගුච්ඡේද සන්ධාති - එවං චග්ගුච්ඡේද මධුරච්ඡේද පෙමනීයච්ඡේද
හදයඛිතච්ඡේද කරථිකරුතමිඤ්ඤාසොසො.¹ අට්ඨඛිතසමන්තාගතො ඛො
පන තස්ස ගතවතො මුඛතො භොසො නිව්ජරති: විස්සථො ව විඤ්ඤාසොසා
ව මිඤ්ඤ ව සවනීයො ව ඛිත්ථු ව අවිසාරි ව ගමහිරො ව තිත්තාදී ව යථාපරිසං
ඛො පන ඤො ගතවා සරෙන විඤ්ඤාපෙති. න අස්ස ඛිතිඤා පරිසාය
භොසො නිව්ජරති. බ්‍රහ්මස්සරො ඛො පන සො ගතවා කරථිකතොතිති-
එවං චග්ගුච්ඡේද සන්ධාති සන්ධා ගතවා සන්ධාභො; යථා සන්ධාභො
සත්තෙ කන්තාරං තාමරති, දුඛිකකන්තාරං තාමරති, තිරුදකකන්තාරං
තාමරති, උත්තාමරති, නිත්තාමරති, පතාමරති, බෙහිනහුමිං සමපාපෙති,
එවමෙවං ගතවා සන්ධාභො සත්තෙ කන්තාරං තාමරති; ජාතිකන්තාරං
තාමරති, ජරකන්තාරං තාමරති, ඛාසා - පෙ - මරණ - ඤොස - පරිඤ්ච-
දුක්ඛ - දොමනසුපාසාසකන්තාරං තාමරති, රුක්කන්තාරං තාමරති, දොස-
මොහ - මොහ - දිට්ඨි - කිලෙස - දුච්චිතකන්තාරං තාමරති, රුක්-
ගහනං තාමරති, දොස - මොහ - මොහ - දිට්ඨිගහනං - කිලෙසගහනං-
දුච්චිතගහනං තාමරති, උත්තාමරති, නිත්තාමරති, පතාමරති; බෙහිනහු
අමතං නිබ්බානං සමපාපෙතිති එවමි ගතවා සන්ධාභො. අඵවා ගතවානෙතා
විනෙතා අනුනෙතා පඤ්ඤාපෙතා නිජ්ඣාපෙතා පෙතෙකතා පසාදෙතා
එවමි ගතවා සන්ධාභො. අඵවා ගතවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා
අසඤ්ඤාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ඤාතො අනත්තාතස්ස මග්ගස්ස අකම්මානා
මග්ගඤ්ඤා මග්ගවිදු මග්ගකොමිඤ්ඤා; මග්ගානුගා ව පනස්ස* එතරති සාවකා
විහරන්ති පච්ඡා සමන්තාගතාති එවමි ගතවා සන්ධාභොති - එවං චග්ගු-
ච්ඡේද සන්ධා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න ඥානො උද ඝාණං - 'න' යනු: ප්‍රතික්ෂෙප ය; උද යනු: පදසන්ධි ය, පදසාසග්ගි ය, පදපාරිසුරි ය, අක්කරසමව්‍යය ය, ව්‍යාඤ්ඤාත්මිකතා ය, පදනුපුච්ඡා ය, තෙල 'උද' යනු; ඝාණං - කිසිවක්හුගේ (බසින්) කෘත්‍රියයකුගේ හෝ බ්‍රාහ්මණයකුගේ හෝ වෛශ්‍යයකුගේ හෝ ශුද්‍රයකුගේ හෝ ගාහසංඝයකුගේ හෝ ප්‍රච්ඡිදයකුගේ හෝ දෙවියකුගේ හෝ මිත්‍රණයකුගේ හෝ නුසි 'න ඥානො උද ඝාණං' යනු වේ.

එවං චග්ගුච්ඡෙද සන්ධා - මෙසේ මතහර වදන් ඇති ඡීහිරි වදන් ඇති පෙම් වඩන වදන් ඇති සිත් ගත්තා වදන් ඇති කුරවිතද සෙසින් මතහර ගොස ඇතිසේ; ඒ බුදුන්ගේ මුවින් අභ්‍යාධිකෘතියාගත වූ කෞෂ්ඨ නික්මෙයි: නො පැකිලෙනුයේ ද, මැනවින් දත හැක්කේ ද, මිශ්‍ර වූයේ ද, කතව පුව වූයේ ද, හැසුරුණේ ද, නො පැතුරුණේ ද, ගැඹුරු වූයේ ද, තිතද ඇත්තේ ද වේ. තවද ඒ බුදුහු පිරිස් පමණින් සරසෙත් හඟවාලන සේක. ඒ බුදුන්ගේ කෞෂ්ඨ පිරිසෙන් බැහැර නො තික්මේ. තවද ඒ බුදුහු බමිගොස ඇත්තාහු කුරවිකොවුල්හඬ මෙන් ඡීහිරි වදන් ඇති සේක් නුසි 'එවං චග්ගුච්ඡෙද' යනු වේ. සන්ධා යනු: බුදුහු ශාසනා වූහ, සාත්තුතායකයකු වැන්නහ. යම්සේ සාත්තුතායක සත්තියන් කාන්තාරය තරණය කරවා ද, දුර්භික්ෂකාන්තාරය තරණය කරවා ද, තිරුදකකාන්තාරය තරණය කරවා ද, එතෙර කරවා ද, නිසාරණය කරවා ද, ප්‍රතරණය කරවා ද, තිභීය භූමියට පමුණුවා ද; එලෙසින් මැ බුදුහු සාථිවාහ වූ සේක් වෛතෙයසත්තියන් කතරින් තරවන සේක්, ජාතිකාන්තාරය තරණය කරවන සේක, ජරාකාන්තාරය තරණය කරවන සේක, ව්‍යාධිකාන්තාරය... මරණ - ශොක - පරිඤ්ච - දුඃඛ - දොෂීනසා - උපායාය කාන්තාරය තරවන සේක, රාගකාන්තාරය තරවන සේක, ද්වේෂ - මොහ - මාන - දෛ - කෙලශ - දුශ්චරිතකාන්තාරය තරවන සේක, රාග නමැති ගහනය තරවන සේක, ද්වේෂ - මොහ - මාන - දෛ නමැති ගහනය තරවන සේක, කෙලශගහනය දුශ්චරිතගහනය තරවන සේක, උත්තරණය නිසාරණය ප්‍රතරණය කරවන සේක, තිභීය වූ අමාමහතිවතව පමුණුවන සේක් නුසි මේසත් 'බුදුහු සාථිවාහ' ය. නොහොත් බුදුහු (තිවතව පමුණුවනුයෙන්) තෙතා වන සේක, (දභීනකාලයෙහි සංවර - ප්‍රභාණ වනය වශයෙන් වෛතෙයසත්තව) විතෙතා වන සේක, දෙශතාකාලයෙහි සැක සිදින ගෙසින්) අනුතෙතා වන සේක, (සැක සිදි අභීය) පනවන සේක, (පැනවූ අභීයත්) තිභීය කරවන සේක, (පිළිවෙත්) දක්වන සේක, (ප්‍රතිපත්තිපලයෙන්) පහදවන සේක් නුසි මේසත් බුදුහු 'සාථිවාහ' ය. නොහොත් බුදුහු (පෙර ස්වසන්තායයෙහි) නුපත්තිරු ආයථි - මාභීය ඉපදවූ සේක, (වෛතෙයසන්තායයෙහි) අඤ්ඤාතමාභීය උපදවන සේක, ප්‍රකාශ නො කල මාභීය (විවරණ දීම් වශයෙන්) ප්‍රකාශ කරන සේක, (ප්‍රත්‍යවේක්ෂා වශයෙන්) මාභීය දත්තා සේක, (වෛතෙයසන්තායයෙහි) ඉපදවියපුතු ආයථිමාභීය) දත්තාපුලු සේක, (බෝසත්තව පැවැසිය පුතු) මාභීයෙහි විවික්ෂණ වූ සේක. තවද ඒ බුදුන් විසින් හෙළිකල මාභීය හෙතු කොට මේ කල්හි මාභීය අනුව යන ශ්‍රාවකයෝ (හිලාදිගුණයෙන්) පසුපස යෙමින් වෙසෙත් නුසි මේසත් බුදුහු 'සාථිවාහ' වූහ'යි 'එවං චග්ගුච්ඡෙද සන්ධා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තුසිතා ගණිමාගතොති - ගතවා තුසිතා කායා චිත්තො සතො සමපජානො මාතුකුච්ඡං ඔක්කන්තොති එවමපි තුසිතා ගණිමාගතො; අඵවා දෙවා වුවවන්ති තුසිතා; තෙ තුට්ඨා සන්තුව්ඨා අත්තමනා පමුදිතා පිති-සොමනස්සජාතා; දෙවලොකන්තා ගණිං ආගතොති එවමපි තුසිතා ගණිමා-ගතො; අඵ වා අරහන්තා වුවවන්ති තුසිතා. තෙ තුට්ඨා සන්තුව්ඨා අත්තමනා පරිපුණ්ණසංකප්පා. අරහන්තානං ගණිං ආගතොති එවමපි තුසිතා ගණිමාගතො; ‘ගණි’ති ගණි ගතවා; ගණාවරියොති ගණි; ගණස්ස සන්ථාති ගණි; ගණං පරිහරතිති ගණි; ගණං ඔවදතිති ගණි; ගණ-මනුසාසතිති ගණි; විෂාරදො ගණං උපසංකම්භිති ගණි; ගණොස්ස¹ සුසුසති සොතං ඔදහති අඤ්ඤා විතතං උපට්ඨපෙතිති ගණි; ගණං අකුසලා උට්ඨාපෙතිා කුසලෙ පට්ට්ඨාපෙතිති ගණි; තික්ඛුගණස්ස ගණි, තික්ඛුතිගණස්ස ගණි, උපාසකගණස්ස ගණි, උපසිකාගණස්ස ගණි, රුජගණස්ස ගණි, ඛතතිසගණස්ස - බ්‍රාහ්මණගණස්ස - වෙස්සගණස්ස - සුද්දගණස්ස - දෙවගණස්ස - බ්‍රහ්මගණස්ස² ගණි, සංඛි, ගණි, ගණාවරියො; ආගතොති ආගතො උපාගතො සමුපාගතො සමපතොතො³ සංකප්පා-තගරන්ති - තුසිතා ගණිමාගතො.

තෙනාන ථෙණරු සාරිපුත්තො:

“න මෙ දිට්ඨා ඉතො පුණ්ණ
(ඉච්චායසමා සාරිපුත්තො)
න සුභතා උද කස්සව,
එවං වග්ගවදො සන්ථා
තුසිතා ගණිමාගතො”ති.

16 - 2

සදෙවකස්ස ලොකස්ස
යථා දිස්සති වක්ඛුමා,
සංඛං තමං විනොදෙතිා
එකොච රතිමජ්ඣගා.

සදෙවකස්ස ලොකස්සාති - සදෙවකස්ස ලොකස්ස සමාරකස්ස සබ්බමකස්ස සංඛමණ්ඩ්‍රාහ්මණීයා පජාය සදෙවමනුස්සායාති - සදෙවකස්ස ලොකස්ස.

යථා දිස්සති වක්ඛුමාති - යථා ගතවන්තා තාවතිංසගවතො පාරිවර්තන-කමුලෙ පණ්ඩුකමලසිලායං තිසිත්තං ධම්මං දෙසෙත්තං දෙවතා පස්සන්ති; තථා මනුස්සා පස්සන්ති; යථා මනුස්සා පස්සන්ති, තථා දෙවතා පස්සන්ති; යථා දෙවතා දිස්සති, තථා මනුස්සානං දිස්සති; යථා මනුස්සානං දිස්සති, තථා දෙවතා දිස්සතිති එවමපි යථා දිස්සති වක්ඛුමා. යථා වා පතොකෙ තොතොතො සමණ්ඩ්‍රාහ්මණා අදන්තා දන්තවණ්ණෙන දිස්සන්ති, අසන්තා සන්තවණ්ණෙන දිස්සන්ති, අනුපසන්තා උපසන්තවණ්ණෙන දිස්සන්ති, අනික්ඛුතා නික්ඛුතවණ්ණෙන දිස්සන්ති.

1. ගණස්ස - ස. 2. ප්‍රාග්ඤ්ණගණස්ස - සි. 11. 3. සමුපපතො; සි. 1. ඡේසා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තුසිතා ගණිමාගතො - බුදුහු තුසිතරාගෙන් සැවැ සිහි තුවණ ඇති වැ මවුකුස පිළිසඳු ගත්තාහු නුසි මෙසේත් 'තුසිතා ගණිමාගතො' යනු වේ. නොතොත් දෙවියෝ තුසිතයෝ යැයි කියනු ලැබෙති, ඔවුහු තුඩු වුවාහු සතුඩු වුවාහු සියමන වුවාහු ප්‍රමුදිත වුවාහු උපත් සතුඩු සොමිතස් ඇත්තාහු ය; එ දෙවිලොවින් ගණ මැදට ආවාහු නුසි. මෙසේත් 'තුසිතා ගණිමාගතො' යනු වේ. නොතොත් රහත්හු තුසිතයෝ යැයි කියනු ලැබෙති, ඔවුහු තුෂ්ටයෝ යැ, සන්තුෂ්ටයෝ යැ, තුඩුසිත් ඇත්තෝ යැ, පරිපුර්ණ සංකල්ප ඇත්තෝ යි; රහතුන්ගේ ගණමැදට ආවාහු නුසි මෙසේත් 'තුසිතා ගණිමාගතො' යනු වේ. ගණී යනු: බුදුහු ගණි වූහ, ගණාවායා නුසි-ගණි ය, ගණයට ශාස්තෘ වුවාහු නුසි - ගණි යැ, ගණනා පරිහරණය කෙරෙත් නුසි - ගණි යැ, ගණනාට අවවාද දෙත් නුසි - ගණි යැ, ගණනාට අනුශාසනා කෙරෙත් නුසි - ගණි යැ, විශාරද වැ ගණනා වෙත එළැඹෙත් නුසි-ගණි යැ, ගණ තෙමේ ඔබගේ බස අසනු කැමැති වෙයි, (ඇසීමට) කත නමයි, දැනැගැනීමට සිත එළවා නුසි - ගණි යැ; ගණනා අකුසලයෙන් තහා කුසලයෙහි පිහිටිවලන සේත් නුසි - ගණි යැ, භික්ෂුගණනා සම්බන්ධ ගණ ඇති සේක, (-භික්ෂුගණයට ගණි යැ) භික්ෂුගණයට ගණි යැ, උපාසක ගණයට ගණි යැ, උපාසිකාගණයට ගණි යැ, රාජගණයට ගණි යැ, ඝාත්‍රියගණයට - ව්‍යාග්‍රිගණයට - වෛශ්‍යගණයට - ශුද්‍රගණයට - දෙව ගණයට - බ්‍රහ්මගණයට ගණි යැ; සමූහ ඇති සේක, ගණ ඇති සේක, ගණාවායා වූ සේක; ආගතො යනු: සකස් කුට්ටිට එළැඹියහ, පැමිණි සේත් නුසි 'තුසිතා ගණිමාගතො' යනු වේ.

එයින් වදාලන ශාරිපුත්තස්මරයන් වහන්සේ:

“න මෙ දිට්‍ඨො ඉතො පුඤ්ඤ -පෙ- තුසිතා ගණිමාගතො”යි.

16 - 2

පසැස් ඇති බුදුහු සදෙවක ලොකයාට යම්සේ පැනෙන සේක් නම්, (මිනිසුන්ට ද එසේ පැනෙති) නොහොත් සදෙවක ලොකයාට අවිපරිත වැ පැනෙන සේක. එකලා වුවාහු මැ (රාශාදි) සියලු අඳුරු දුරු කොට (තෙත්සුමාදි)රතියට පැමිණි සේක.

සදෙවකස්ස ලොකස්ස - දෙවියන් සහිත වූ මරුන් සහිත වූ බ්‍රහ්මන් සහිත වූ ලොවට මහණබමුණන් සහිත වූ දෙවිමිනිසුන් සහිත වූ ප්‍රජාවට නුසි 'සදෙවකස්ස ලොකස්ස' යනු වේ.

යථා දිස්සති චක්ඛුමා - තවුත්සාබවතෙහි පරසතුමුල පවුරැඹුල් සල-යෙහි වැඩිහිඳු දහම දෙසන බුදුන් දෙවියෝ යම්සේ දකිත් නම් එසෙයින් මිනිස්සු දකිති; මිනිස්සු යම්සේ දකිත් නම්, දෙවියෝ එසේ දකිත්; යම්සේ දෙවියනට පැනෙන සේක් නම්, එසේ මිනිස්සුට පැනෙන සේක. යම්සේ මිනිසුන්ට පැනෙන සේක් නම්, එසෙයින් දෙවියනට පැනෙන සේක් නුසි මෙසේත් යථා දිස්සති චක්ඛුමා' යනු වේ. තවද යම්සේ ඇතැම් මහණබමුණු කෙනෙක් නො දැමුණාහු දැමුණු ලෙසින් දක්නා ලැබෙත් ද, නො සන්හිඳුණාහු සන්හුත් ලෙසින් දක්නා ලැබෙත් ද, අනුපශ්‍යන්ත වුවාහු උපශ්‍යන්ත ලෙසින් දක්නා ලැබෙත් ද, නො නිවුණාහු නිවුණු ලෙසින් දක්නා ලැබෙත් ද,

1. “පනිජුපකො මහතිකාකුණ්ඩලොච
ලොගබ්බමාසොච සුවණ්ණජනනා,
චරන්ති ලොසො පරිවාරජනනා
අනනා අසුඛා බ්බි සොනමානා”ති^a.

න හඟවා එවං දිස්සති. හඟවා භූතෙන තචේතන තථේත යාථාචෙන අපිපරිමාන සහාචෙන දනෙතා දනතචණ්ණෙන දිස්සති, සනෙතා සනත-වණ්ණෙන දිස්සති, උපසනෙතා උපසනතචණ්ණෙන දිස්සති, නිබ්බුතො නිබ්බුතචණ්ණෙන දිස්සති; අකප්පිතඉරියාපථා ව බුද්ධා හඟවනො පණ්ඩි-සම්පණ්ණොති එවමි - යථා දිස්සති වක්ඛමා. අථවා හඟවා විසුඛසඤ්ඤා ගතකිත්තිසද්දසිලොකො නාගභවතෙ ව සුපණ්ණෙනවතෙ ව යසබ්බවතෙ ව අසුරභවතෙ ව ගක්ඛබ්බවතෙ ව මහාරුජ්ඣවතෙ ව ඉන්ද්‍රවතෙ ව බ්‍රහ්ම-ගවතෙ ව දෙවගවතෙ ව එදිසො ව තාදිසො ව තතො ව භික්ඛොති එවමි - යථා දිස්සති වක්ඛමා. අථවා හඟවා දසති බලෙහි සමන්තාකතො වතුහි වෙසාරජේරුහි වතුහි පටිසම්බද්ධහි ජති අභිඤ්ඤාහි ජති බුද්ධිමෙමහි තෙජේත ව බලෙන ව ගුණෙන ව පිරිසෙන ව පඤ්ඤාය ව දිස්සති ඤ්ඤාය පඤ්ඤායති.

2. “දුරේ සනෙතා පකාසෙනති හිමවනොච පබ්බතො,
අසනෙතස්ස න දිස්සන්ති රතති බිත්තා යථා සරා”ති^b

එවමි යථා දිස්සති වක්ඛමා. වක්ඛමාති හඟවා පඤ්චති වක්ඛති වක්ඛමා; මංසවක්ඛනාපි වක්ඛමා, දිබ්බවක්ඛනාපි වක්ඛමා, පඤ්ඤාවක්ඛනාපි වක්ඛමා, බුද්ධිවක්ඛනාපි වක්ඛමා, සමන්තවක්ඛනාපි වක්ඛමා.

කථං හතවා මංසවක්ඛනාපි වක්ඛමා? මංසවක්ඛමහි හඟවතො පඤ්ච වණ්ණො සංවිජ්ජන්ති: නිලො ව වණ්ණො පිතකො ව වණ්ණො ලොහිතකො ව වණ්ණො කුසංකො ව වණ්ණො ඔද්දකො ව වණ්ණො. අකම්මොති ව හඟවතො - යස්ස ව අකම්මිලොමානි පඨිට්ඨිකානි තං නිලං හොති සුඤ්ඤං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං උම්මාපුප්ඵසමානං. තස්ස පරතො පිතකං හොති සුපිතකං සුවණ්ණවණ්ණං. පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං කණ්ඩාරපුප්ඵසමානං. උනතො අකම්මකුචාති හතවතො ලොහිතකාති හොති සුලොහිතකාති, පාසාදිකාති දස්සනෙය්‍යාති ඉන්ද්‍රියොපකසමානාති. මජ්ඣික කණ්ණං හොති සුකණ්ණං අලුඛං සිතිඛං¹ පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං අඤ්ජරිථිකසමානං.² තස්ස පරතො ඔද්දකං හොති සුඔද්දකං සෙතං පණ්ඩුරං. පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං ඕතඨිකාරකාසමානං. තෙන භගවා පාසාදිකෙන මංසවක්ඛනා අත්තතා-වපරියාපනෙන පුරිමසුවරිතකම්මාහිතිබ්බතෙන සමන්තා සොජතං පස්සති දිවා ඵෙව රතතිඤ්ච.

a. කොසලසංසුත - දුරියවකං.

1. සුද්ධං - මජ්ඣ. සි. 11.

b. බිම්මපද - පඨිණ්ණකම්මකං.

2. අඤ්ජරිථිකසමානං - ස.

1. “සංඝිපුත්තිරූප වූ මැටියෙන් කළ කුණ්ඩලාභරණයක් සෙසින් ද, රතීන් වැසූ ලොභොමස්සක් සෙසින් ද, ලොවැ පිරිවරින් වැසුණු ඇතුළත රාගාදියෙන් අඟුණු වූවාහු පිටත විවරාදියෙන් ගොතමාන වූවාහු හැසිරෙත්” යයි.

බුදුහු එසේ නොදක්නා ලැබෙත්. බුදුහු විද්‍යාමාන වූ සැම වූ කතු වූ සාමාවන් වූ අවිපරිත වූ ස්වභාවයෙන් දූමුණු වූ වෘත්තීන් දක්නා ලැබෙති, සත්ත්වන් සේක් ශාන්තවර්ණයෙන් දක්නා ලැබෙති, උපශාන්ත වූ සේක් උපශාන්තවර්ණයෙන් දක්නා ලැබෙති, (කෙලයපරිනිච්ඡාණයෙන්) නිවුණාහු නිවුණු වෘත්තීන් දක්නා ලැබෙත්. තවද භාග්‍යවත් බුදුවරයෝ අකල්පිත (-නො සැරැසූ) ඉරියවු ඇත්තාහු පරිපුර්ණ ප්‍රාණීනා ඇත්තාහු නුසි මෙසේත් ‘යථා දිස්සති වක්ඛුමා’ යනු වේ. නොහොත් බුදුහු පවිත්‍ර වූ කීර්තිශෝභ ඇති සේක් පැතිරැහිය කීර්තිශෝභ හා ප්‍රශංසා ඇත්තාහු නාවිමත්ති දු ගුරුඵවිමත්ති දු සක්චිමත්ති දු අසුරචිමත්ති දු ගදඛිමත්ති දු සිවුරවුන්ගේ විමන්ති දු දෙවිරදචිමත්ති දු බඛිමත්ති දු දෙවිමත්ති දු එබදු වූවාහු දු එසින් අතිරේක වූවාහු දු දක්නා ලැබෙත් නුසි මෙසේත් ‘යථා දිස්සති වක්ඛුමා’ යනු වේ. නොහොත් බුදුහු දශබලයෙන් චතුර්වේදිකාරූපයෙන් සිවුපිළිසිඬියාවෙන් හඬහිඳුවෙන් හඬවිබ බුද්ධිමයෙන් ද තෙජසින් ද බලයෙන් ද ගුණයෙන් ද වියච්ඡයෙන් ද ප්‍රඥාවෙන් ද සමන්විත වූවාහු දක්නා ලැබෙති, දත්තා ලැබෙති, පැනෙන සේකි.

2. (උත්තරානුකූල ඇති) සත්පුරුෂයෝ දුර සිටියාහු නමුදු හිමවත් පථිතය සෙසින් ප්‍රකාශ වෙති. මේ ලොවැ (ආමිමගරුක වූ) අසඤ්ජනයෝ රූ පිදි හි සෙසින් නො පැනෙන්නාහු යි.

මෙසේත් ‘යථා යථා දිස්සති වක්ඛුමා’ යනු වේ. වක්ඛුමා යනු බුදුහු පසාසකින් වක්ඛුර්මත් වූහ: මහැසිහු දු වක්ඛුර්මත්හ, දිවැසිහු දු වක්ඛුර්මත්හ, පැතැසිහු දු වක්ඛුර්මත්හ, බුදුඇසිහු දු වක්ඛුර්මත්හ, සමතැසිහු දු වක්ඛුර්මත්හ යි.

කිසෙසින් බුදුහු මහැසිහු දු වක්ඛුර්මත් වූහ යත්: බුදුන්ගේ මහැසි හිල් පැහැය ද රත්වත් පැහැය ද රත් පැහැය ද කළු පැහැය ද සුදු පැහැය ද යන පඤ්ච වර්ණයෝ විද්‍යාමාන වෙති. තව ද බුදුන්ගේ අක්ඛරොම වෙයි, යම් කැනෙත්ති අක්ඛරොම පිහිටියේ ද එතැන දියමෙරප්‍රියමල් සුදුසු සුතිල් පිරිසුදු දකුම්කලු නිල් පැහැ වෙයි. එ ඉක්කිති කිණිතිරිමල් සුදුසු සුකසාවත් රත්වත් පිරිසුදු දකුම්කලු කසාවත් පැහැ වෙයි. බුදුන්ගේ දෙනෙත රතීදුගොච්ඡ සුදුසු සුරත් පිරිසුදු දකුම්කලු රත්පැහැ වෙයි, මැද රුක්ඵෙණලඇට සුදුසු ඉතා කළු මෙලෙක් සිතිදු පිරිසුදු දකුම්කලු කළු-පැහැ වෙයි, එ ඉක්කිති දච්ඡන්තරු සුදුසු ඉතා සුදු හෙළ පබේර පිරිසුදු දකුම්කලු සුදුපැහැ වේ. බුදුහු අත්බැව ඇසුරු කළ පෙර පින්කමින් උපන් ඒ පත්පැ දිස්සා පියවි මහැසින් බුල්ලි දු රැසිදු හාත්පස සියක් යොදුන් දකිති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යද හි වතුරඛගසමන්තානතො අභිකාරො නොති; සුරියො ව අත්ඛගතො හොති, කාලපතෙඛා ව උපොසථො හොති, තිබ්බො ව චතසණ්ඛා හොති, මහා ව කාලමෙඝො අබ්බුට්ඨිතො හොති, එවරුපෙපි වතුරඛගසමන්තාගතෙ අභිකාරෙ සමන්තා යොජනං පසාති. නච්ඡි සො කුච්ඛා වා කවාටං වා පාකාන්ත වා පබ්බතො වා ගවේජා වා ලතා වා ආවරණං රුපානං දස්සනාය, එකඤ්ච තිලඵලං තිඝ්ඛනං කුච්ඡා තිලුචාගෙ පක්ඛිපෙය්‍ය, තඤ්ඤච තිලඵලං උඬ්ඛරෙය්‍ය. එවං පරිසුඬං භගවතො පාකතිකං මංසවකුට්ඨි. එවං භගවා මංසවකුට්ඨිනාපි වකුට්ඨිමා.

කථං භගවා දිබ්බෙත වකුට්ඨිනාපි* වකුට්ඨිමා? භගවා දිබ්බෙත වකුට්ඨිනා විසුඤ්චිත අභිකක්ඛන්තමානුසංකේත සතෙත පස්සාති වචමානෙ උපාජ්ජමානෙ භිතෙ පණීතෙ සුවණේණ දුබ්බණේණ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකමුච්ඡපගෙ සත්තත පජානාති; ඉමෙ චත භොනො; සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, වච්ඡුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, ඔකොදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, අරියානං උපවාදකා, ඔව්ජාදිට්ඨිකා, ඔව්ජාදිට්ඨිකමමසමාදානා; තෙ කායස්සහෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා. ඉමෙ වා පත භොනො; සත්තා කායසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, වච්ඡුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, මනොසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, අරියානං අනුපවාදකා, සමමාදිට්ඨිකා, සමමාදිට්ඨිකමමසමාදානා; තෙ කායස්ස හෙද පරමමරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා'ති. ඉති දිබ්බෙත වකුට්ඨිනා විසුඤ්චිත අභිකක්ඛන්තමානුසංකේත සතෙත පස්සාති වචමානෙ උපාජ්ජමානෙ භිතෙ පණීතෙ සුවණේණ දුබ්බණේණ සුගතෙ දුග්ගතෙ, යථාකමුච්ඡපගෙ සතෙත පජානාති. ආකඛිමානො ව භගවා එකමපි ලොකබාහුං පස්සෙය්‍ය, ද්වෙපි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය, තිස්සොපි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය, චතස්සොපි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය, පඤ්චපි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය, දසපි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය, විසතිමපි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය, තිංසමපි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය, චතසොපි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය, පඤ්ඤසමපි ලොකබාහුයො පස්සෙය්‍ය, සහසසිමපි චූලනිකං ලොකබාහුං පස්සෙය්‍ය, ද්විසහසසිමපි චජ්ඣිමිකං ලොකබාහුං පස්සෙය්‍ය, තිස්සහසසිමපි මහාසහසසිම ලොකබාහුං පස්සෙය්‍ය. යාවතකං පත ආකඛෙය්‍ය, තාවතකං පස්සෙය්‍ය. එවං පරිසුඬං භගවතො දිබ්බවකුට්ඨි. එවං භගවා දිබ්බෙත වකුට්ඨිනාපි වකුට්ඨිමා.

කථං භගවා පඤ්ඤවකුට්ඨිනාපි වකුට්ඨිමා? භගවා මහාපඤ්ඤා පුච්චපඤ්ඤා, හාපුපඤ්ඤා, ජවනපඤ්ඤා, තික්ඛපඤ්ඤා, නිබ්බෙතිකපඤ්ඤා, පඤ්ඤාපගෙදකුසලො; පභින්නඤ්ඤාණො අධිගතපටිසම්භිදො චතු-වේසාරජ්ජපඤ්ඤා දසමලධාරී පුරිසාසභො පුරිසපීභො පුරිසතාභො පුරිසාජ්ඤා, පුරිසධොරගො; අතන්තඤ්ඤාණො; අතන්තතෙජො;

යම් කාලක වතුරඛනමාන්වායන අකිකාරය වේ නම්: හිරු අත්තයට
 යිණයක් වේ ද; කෘෂ්ණපක්ෂයෙහි පොෂයායක් වේ ද, ගහන වූ වනලැහැබක්
 වේ ද, මහත් කථ වලාකුළු නැගුණේත් වේ ද, මෙබඳු වූ වතුරඛන-
 සමන්වායන අකිකාරයෙහි පවා ශාන්තය යොදනක් දක්නා සේක, ඩිනෙක්
 වේවයි දෙරෙක් වේවයි පවුරෙක් වේවයි ගලෙක් වේවයි ගසෙක් වේවයි
 වැලෙක් වේවයි රූප දැකීමට එබඳු ආචරණයෙක් නැති, ඉදින් එක්
 තලඇටයෙක් ලකුණු කොට තලනලෙක බාලත්තේ නම්, ඒ තලඇටය මෑ
 නකාගන්නා සේක. බුදුන්ගේ පියව් මහාය මෙසේ පරිසුදු වේ. මෙසේ
 බුදුහු මහායිනුදු වක්කුර්මත් වූ සේක.

කිසෙයින් බුදුහු දිවැසිනුදු වක්කුර්මත් වූහ යත්: බුදුහු විශුද්ධ වූ
 මිනිසැය ඉක්මවා සිටි දිවැසින් වූහ වන්නා වූ ද උපදනා වූ ද සිත වූ ද
 ප්‍රණීත වූ ද අභිරුප වූ ද විරුප වූ ද සුගතියට ගියා වූ ද සත්ත්වයන් බලන
 සේක: 'අපගේ මේ ගවත් සත්ත්වයෝ කායසුචරිතයෙන් සුක්ත වූවාහු වාග්-
 දුච්චරිතයෙන් සුක්ත වූවාහු මනොදුච්චරිතයෙන් සුක්ත වූවාහු, ආයෙඝි-
 පවාද කළාහු, ඕත්තාදුච්චි ඇත්තාහු ඕත්තාදුච්චිවශයෙන් සමාදන් වූ
 විවිධ කම් ඇත්තාහු ය, ඔහු කස ඩිදිමෙන් මරණින් මත්තෙහි සුව
 රහිත වූ දුකට ගති වූ විවිධ වෑ පතිත වන තිරයට පැමිණියාහු ය; යළි
 මේ ගවත් සත්ත්වයෝ කායසුචරිතයෙන් සුක්ත වූවාහු වාග්සුචරිතයෙන්
 සුක්ත වූවාහු මනසුචරිතයෙන් සුක්ත වූවාහු ආයෙඝිපවාද නො කළාහු
 සමාග්දුච්චි ඇත්තාහු සමාග්දුච්චිවශයෙන් සමාදන් වූ කම් ඇත්තාහු ය,
 ඔහු කාබුත් මරණින් මතු සුදුර ගති ඇති සැපයෙන් අග්‍ර වූ ලොකයට
 පැමිණියා'යි කම්වූ පරිද්දෙන් පැමිණි සත්ත්වයන් දනගන්නා සේක, මෙසේ
 විශුද්ධ වූ මිනිසැය ඉක්මවා සිටි දිවැසින් වූහ වන්නා වූ ද උපදනා වූ ද
 සිත වූ ද ප්‍රණීත වූ ද අභිරුප වූ ද විරුප වූ ද සුගතියට ගියා වූ ද දුගතියට
 ගියා වූ ද සත්ත්වයන් බලන සේක, කම් වූ පරිදි පරලොව පැමිණි සත්ත්වයන්
 දනගන්නා සේක. තවද බුදුහු කැමැති වන්නාහු නම්, එක් ලොකබාභුවකු දු
 බලන සේක, ලොකබාභු දෙකකු දු බලන්නාහ, තුන් ලොකබාභුවකු දු
 බලන්නාහ, සතර ලොකබාභුවකු දු බලන්නාහ, පස් ලොකබාභුවකු දු
 බලන්නාහ, දස ලොකබාභුවකු දු බලන්නාහ, විසි ලොකබාභුවකු දු
 බලන්නාහ, තිස් ලොකබාභුවකු දු බලන්නාහ, සහස්‍ර ලොකබාභුවකු දු
 බලන්නාහ, පතස් ලොකබාභුවකු දු බලන්නාහ, සහස්‍රි මුලනිලොකබාභුව දු
 බලන්නාහ, ද්විසහස්‍රි මහාමි ලොකබාභුව දු බලන්නාහ, ත්‍රිසහස්‍රි
 මහාසහස්‍රිලොකබාභුව දු බලන්නාහ, තවද යම් පමණ කැමැතිවන සේක්
 නම්, ඒ තාක් බලන සේක, මෙසේ බුදුන් ගේ දිවැස පරිශුද්ධ වේ. මෙසේ
 බුදුහු දිවැසිනුදු වක්කුර්මත් වන සේක.

කිසෙයින් බුදුහු පැනැසිනුදු වක්කුර්මත් වූහ යත්: බුදුහු මහත් ප්‍රඥ
 ඇති සේක, පතල ප්‍රඥ ඇති සේක, ශිෂ්‍යප්‍රඥ ඇති සේක, දිවෙන ප්‍රඥ
 ඇති සේක, තිසුණු ප්‍රඥ ඇති සේක, විනිවිද යන ප්‍රඥ ඇති සේක, ප්‍රඥ
 ප්‍රභේදයෙහි නිපුණ දූත, ප්‍රභේදයට පැමිණි ප්‍රඥ ඇත්තාහ, අභිගම කල
 ප්‍රතිකංපිද් ඇති සේක, චතුර්වේගාරද්‍රයට පැමිණි සේක, දශබලධාරීහ,
 පුරුෂශ්‍රෙණියහ, පුරුෂසිංහයහ, පුරුෂනාගයහ, පුරුෂාචාර්යයහ, පුරුෂ
 බෝරෙයහ, අතනතඥාන ඇති සේක, අතනත තෙජස් ඇති සේක,

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අතනතයෙසෝ අද්ඛිං භෙදධිතො ධනවා තෙනා විතෙනා අනුනෙනා
පඤ්ඤපපතා නිජ්ඣාපපතා පෙතෙධතා පසාදදතා. සො හි භගවා
අනුපනනස්ස මහස්ස උපාදදතා, අසඤ්ජාතස්ස මහස්ස සඤ්ජෙනා,
අනක්ඛාතස්ස මහස්ස අක්ඛාතා, මහඤ්ඤ මහවිදු මහගතොවිතො.
මහානුගා ව පන එතරගි සාවකා විතරනති පටිජා සමනතාගතා.
සො හි භගවා ජානං ජානාති, පස්සං පස්සති, වක්ඛුභුතො ඤ්ඤභුතො
ධම්මභුතො,¹ බ්‍රහ්මභුතො, වත්තා පටිවත්තා අත්තස්ස නිතෙනතා අමතස්ස
දතා ධම්මස්සාමි තපාගතො.

නැති තසා හඟවතො අඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අදිදිතං අසච්ඡිකං
අඵසිතං උඤ්ඤාය අතීතං අනාගතං පච්චුප්පනතං උපාදාය සබ්බෙ ධම්මා
සබ්බාකාමජන බුද්ධියා හඟවතො ඤාණමුඛෙ ආපාඨං ආගච්ඡන්ති,
යං කිඤ්චි ඤෙය්‍යං තාම අච්ඡි ජාතිතබ්බං අත්තප්පො වා පරප්පො වා
උතයප්පො වා දිට්ඨාබ්බිකො වා අප්පො සමපරාසිකො වා අප්පො
උත්තාප්පො වා අප්පො ගමග්ගො වා අප්පො භුක්කො වා අප්පො පටිච්ඡන්තො
වා අප්පො ත්වය්‍යො වා අප්පො තීතො වා අප්පො අනවප්පො වා
අප්පො තික්කිජ්ජෙය්‍යො වා අප්පො මොදගො වා අප්පො පරමප්පො වා
අප්පො, සබ්බං තං අනෙතා බුද්ධිඤාණ පරිවත්තති. සබ්බං කායකම්මං
බුද්ධියා හඟවතො ඤාණානුපරිවත්ති, සබ්බං වචිකම්මං - සබ්බං මනෝකම්මං
බුද්ධියා හඟවතො ඤාණානුපරිවත්ති. අතීතෙ බුද්ධියා හඟවතො අප්පටිහතං
ඤාණං, අනාගතෙ අප්පටිහතං ඤාණං, පච්චුප්පනතෙ අප්පටිහතං ඤාණං,
යාවතං ඤෙය්‍යං තාවතං ඤාණං, යාවතං ඤාණං තාවතං ඤෙය්‍යං
ඤෙය්‍යපරිගන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරිගන්තිකං ඤෙය්‍යං, ඤෙය්‍යං අතීක්ක-
මිථිා ඤාණං තප්පවත්තති, ඤාණං අතීක්කමිථිා ඤෙය්‍යපථො තප්පි.
අඤ්ඤමඤ්ඤපරිගන්තධ්මාසිනො තෙ ධම්මා, යථා ද්විත්තං සමුග්ගපටලාතං
සම්මා පුඤ්ජිතානං තෙට්ඨිමිං සමුග්ගපටලං උපරිමිං තාතිවත්තති, උපරිමිං
සමුග්ගපටලං තෙට්ඨිමිං තාතිවත්තති, අඤ්ඤමඤ්ඤපරිගන්තධ්මාසිනො
ගොතති; ඵලමෙවං බුද්ධියා හඟවතො ඤෙය්‍යඤ්ච ඤාණඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤ-
පරිගන්තධ්මාසිනො; යාවතං ඤෙය්‍යං තාවතං ඤාණං, යාවතං ඤාණං
තාවතං ඤෙය්‍යං, ඤෙය්‍යපරිගන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරිගන්තිකං
ඤෙය්‍යං, ඤෙය්‍යං අතීක්කමිථිා ඤාණං තප්පවත්තති, ඤාණං අතීක්කමිථිා
ඤෙය්‍යපථො තප්පි. අඤ්ඤමඤ්ඤපරිගන්තධ්මාසිනො තෙ ධම්මා.

සබ්බවලෙහිදු බුද්ධිමත් භගවතෝ සැණ පවතති. සබ්බ ධර්මා බුද්ධිමත් භගවතෝ අවජ්ඣපට්ඨිතා, අකංඛාපට්ඨිතා, මනසිකාරපට්ඨිතා, විනාශාද පට්ඨිතා.

1. Самостоятельно - 20. 11.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනන්ත යශස් ඇති සේක, ප්‍රඥාබන්ධනයෙන් ආසාද වූහ, මෙහි වූ ප්‍රඥාබන්ධනය ඇති සේක, ප්‍රඥාබන්ධනයෙන් බන්ධන සේක, (නිවන්ට පමුණුවන හෙයින්) නොතො වූහ, (වෛතෙයයෙන් නික්මවන හෙයින්) විතෙතො වූහ, (සැක සිද්ධි නොවන හෙයින්) අනුතෙතො වූහ, අභීත පනවන සේක, නිශ්චය කරවන සේක, පිළිවෙත් දක්වන සේක, ප්‍රතිපත්තිඵලයෙන් පහදවන සේක; තවද ඒ බුදුහු (සිය සතන්හි) නුපත් අයසීමාගීය ඉපද වූ සේක, (වෛතෙය-සන්තානයයෙහි) අසඤ්ජාත මාගීය උපදවන සේක, ප්‍රකාශ නො කළ මාගීය (විවරණ දීම් වශයෙන්) ප්‍රකාශ කරන සේක, ප්‍රත්‍යවේක්ෂා වශයෙන් මාගීය දන්තා සේක, මාගීය දන්තාසුලු වූහ, මාගීයෙහි විවක්ෂණ වූ සේක. තවද මේ කල්හි මාගීය අනුව යන මාලකයෝ (ශීලාදී ගුණයෙන්) පසුපස යමින් වේසෙත්. ඒ බුදුහු දතසුතු ඥායබමීය දන්තා සේක, දක්ක සුතු ඥාය පඨය නුවණැසින් දක්තා සේක, (දකිනපරිනායක හෙයින්) ඇසක් මෙන් වූහ, ඥාතමය වූහ, බමීමය වූහ, ශ්‍රෙෂ්ඨ වූහ, (දහම් දෙසන හෙයින්) විකතො වූහ, ප්‍රවිකතො වූහ, (අභීත දක්වන හෙයින්) නිතෙතො වූහ, අමාතය දෙන සේක, බමිකාමී සේක, තපාගත වූ සේක.

ඒ බුදුන් විසින් ගෙනැගිහිත් නොදන්තා ලද්දක් නුවණැසින් නො දක්තා ලද්දක් නුවණින් අවිදිත වූවක් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන ලද්දක් ප්‍රඥවෙන් සාධි නො කරන ලද්දක් තම තැන. ඥාය තම වූ දතසුතු යම් කිසි බමීයෙක් වේ නම්, අතිතානාගතප්‍රත්‍යත්පන්නාය ඇතුළු කොට (සබ්බකා-සබ්බත වූ) සියලු බමීයෝ සමාකාරයෙන් භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥානවෘත්තයෙහි ආපාඨයට පාමිණත්. ආත්මාභීය ද පරාභීය ද උභයාභීය ද දුභි-බාර්මිකාභීය ද සාමපරාසිකාභීය ද උත්තාන (-ප්‍රකට) අභීය ද ගමිකර්මාභීය ද ගුහාභීය ද ප්‍රතිවර්තනාභීය ද නොයාභීය ද තිකාභීය ද නිදෝභාභීය ද නිකෙලාභීය ද පරිලොභාභීය ද පරමාභීයාභීය ද යන ඒ සියල්ල බුද්ධඥානය තුළ පැතිරී පවතී. භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ සියලු කාන්තමය ඥානය අනුව පවතී, සියලු වාක්කමය - භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ සියලු මතාකමය ඥානය අනුව පවතී. අතිතයෙහි භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥානය අප්‍රතිහත (-අතාවරණ) යැ, අතාගතයෙහි ඥානය අතාවරණ යැ, වර්තමාන-යෙහි ඥානය අතාවරණ යි. දත්තූත්ත යම් පමණ ද, ඥානය එ පමණ යැ, ඥානය යම් පමණ ද, දතසුත්ත එ පමණ යි. ඥානය දෙය කෙළවර කොට ඇත්තේ යැ, ඥාය (-දතසුත්ත) ඥානය කෙළවර කොට ඇත්තේ යැ. ඥාය ඉක්මැ ඥානයෙක් නො පවතී, ඥානය ඉක්මැ ඥායපඨයෙක් නැති ඒ බමීයෝ අනෙකානාපයසින්නයෙහි පවත්නාසුල්ලහ. යථෙක මතා කොට පැනැසු සුමුගුපටල දෙකක්හුගේ යට සුමුගුපටල උපරිමය නො ඉක්මවා ද, උඩ සුමුගුපටල ගෙටිසීමය නො ඉක්මැ සිටි ද, ඔවුහු ඔවුනොවුන්ගේ පයසින්නයෙහි සිටිනාසුලු වෙත් ද; එසෙයින් මැ භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥායයන් ඥානයන් අනෙකානාපයසින්නයෙහි සිටිනාසුල්ලහ; යම්කාක් ඥාය ද, ඒකාක් ඥාය යැ; යම්කාක් ඥාය ද ඒකාක් ඥාය යැ; ඥාය ඥායපයසින්නය යැ, දඤාය ඥායපයසින්නය යි. ඥාය ඉක්මැ ඥානයෙක් නො පවතී, ඥාය ඉක්මැ දඤායපඨයෙක් නැති. ඒ දහම්හු අනෙකානාප-යසින්නයෙහි සිටිනාසුල්ලහ.

සියලු දනම් විෂයෙහි භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥානය පවත්නේ යැ, සියලු දහම්හු භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ මනෝආරාමිකයට අයත්හු වෙති, රූපියට අයත්හු වෙති, මනසිකාරය ප්‍රතිබඳ්ධ වෙති, විතෙතාත්පාද ප්‍රතිබඳ්ධ වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සබ්බසංඝො ඉති භවති සද්ධං. උච්චතති. සබ්බං සං භවතං. භවං ආසං ජානාති අනුසං ජානාති. මරිතං ජානාති. අධිමුතං ජානාති. අපාරජකෙඛ මහාරජකෙඛ තික්ඛිත්ථිගෙ මුදිත්ථිගෙ සවාකාථෙ ආකාථෙ සුච්ඡාදකපභෙ දුච්ඡාදකපභෙ භවිතං භවති. සද්දව්ශං ලොකො සමාරකං සමුත්තං සංසාරානුමුඛං පජා සද්දවමුත්තං අනෙකා බුද්ධසද්ධං පරිච්ඡතති. යථා යෙ කෙටි මව්පව්වපා අනුමතො තික්ඛිමිති. උපාදය අනෙකා මහාසමුද්දං පරිච්ඡතති, එවමෙව සද්දව්ශං ලොකො සමාරකං සමුත්තං සංසාරානුමුඛං පජා සද්දවමුත්තං අනෙකා බුද්ධසද්ධං පරිච්ඡතති. යථා යෙ කෙටි පක්ඛි අනුමතො භරු. වෙතභෙයං උපාදය ආකාසං පදෙසෙ පරිච්ඡතති, එවමෙව යෙ පි තෙ සාර්වත්‍රිකමා පඤ්ඤා, තෙට්ඨි බුද්ධසද්ධං පදෙසෙ පරිච්ඡතති බුද්ධසද්ධං දෙවමුත්තං පඤ්ඤං ඵලිකා, අභිභවිකා තික්ඛිති. යෙ පි තෙ ඛනිකපභවිකා බ්‍රාහ්මණපභවිකා ගහපතිපභවිකා, සමන්තපභවිකා නිපුණා කතරපභවිකා වාලවෙහරුපා වොහිකුතො මහෙස්ස වරහනි පඤ්ඤාගතන දිට්ඨිගතානි, තෙ පඤ්ඤා අභිසංඝරිකා, අභිසංඝරිකා තථාගතං උපසංඝරිකා පුච්ඡන්ති ගුණානි ච පටිච්ඡන්ති ච. කපිකා පිට්ඨකාපි තෙ පඤ්ඤා ගතවතා සොනති නිද්දිට්ඨකාරණං. උපසංඝරිකාපි තෙ ගතවතො සමපජ්ජන්ති. අථ ඛො ගතවා'ච තත්ථ අනිශ්චයං යදිදං පඤ්ඤායාති. එවං ගතවා පඤ්ඤාචක්ඛිනාපි චක්ඛන්ති.

කථං භවං බුද්ධචක්ඛිනාපි චක්ඛන්ති? ගතවා බුද්ධචක්ඛිනා ලොකං මලොකෙතො අද්දං සතෙක අපාරජකෙඛ මහාරජකෙඛ තික්ඛිත්ථිගෙ මුදිත්ථිගෙ සවාකාථෙ ආකාථෙ සුච්ඡාදකපභෙ දුච්ඡාදකපභෙ අපොකච්ච පරලොකවිජ්ඣාසංඝරිකා විහරන්ත, අපොකච්ච න පරලොකවිජ්ඣාසංඝරිකා විහරන්ත. සෙයංථාපි තාම උපලිඛිතං වා පද්මිතං වා පුණ්ඩ්‍රිකිතං වා අපොකච්ච උපලාති වා පද්මාති වා පුණ්ඩ්‍රිකාති වා උදකෙ ජානාති උදකෙ සංවර්ධාති උදකානුගතානි අනෙකා නිමුග්ගං පොසිති, අපොකච්චාති උපලාති වා පද්මාති වා පුණ්ඩ්‍රිකාති වා උදකෙ ජානාති උදකෙ සංවර්ධාති සමොදකං සීතාති, අපොකච්චාති උපලාති වා පද්මාති වා පුණ්ඩ්‍රිකාති වා උදකෙ ජානාති උදකෙ සංවර්ධාති උදකා අවුග්ගම නිද්දිත්ති අනුපලිඛන්ති උදකෙත, එවමෙව. ගතවා බුද්ධචක්ඛිනා ලොකං මලොකෙතො අද්දං සතෙක අපාරජකෙඛ මහාරජකෙඛ තික්ඛිත්ථිගෙ මුදිත්ථිගෙ සවාකාථෙ ආකාථෙ සුච්ඡාදකපභෙ දුච්ඡාදකපභෙ අපොකච්ච පරලොකවිජ්ඣාසංඝරිකා විහරන්ත, අපොකච්ච න පරලොකවිජ්ඣාසංඝරිකා විහරන්ත.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සියලු සතුන් විෂයෙහි භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ ඥානය පවතී, බුදුහු සියලු සත්ත්ව-
යන් ගේ ආශය (අදහස්) දනිති, අනුශය දනිති, චරිතය දනිති, අභිමුක්තිය
දනිති, (නුවණැසෙහි) අලා වූ රහාදි රජස් ඇති මහත් වූ රජස් ඇති, තිසුණු
(ඉඬාදි) ඉදුරන් ඇති, මාද වූ ඉදුරන් ඇති, සුඤ්ජර වූ (ඉඬාදි) ආකාර ඇති,
ගර්භිත වූ (අඉඬාදි) ආකාර ඇති, සුවිඥපා වූ දුර්විඥපා වූ භව්‍යානව්‍ය
සත්ත්වයන් දතගන්නා සේක. මරුන් බබුන් සහිත වූ දෙවියන් සහිත
ලෝවැසි තෙම දෙවිමිනිසුන් සහිත වූ මහණ බමුණන් සහිත පුජා නොමෝ
ඇතුළුවුදුනුවණෙහි පිරිවැටෙයි. තිමි - නිමිතිගල පටන් කොට යම් මස්කාසුබු
කෙනෙක් වෙත් නම්, ඔහු යම්පස් මහබුසුදෙහි ගැසිරෙත් ද, එසෙයින්
මරුන් බබුන් සහිත සද්දෙවත ලොක තෙම මහණබමුණන් සහිත
සද්දෙවමනුෂ්‍යපුජාව ඇතුළුවුදුනුවණෙහි පවතී; යම්සේ ටිතතා සුත් ගුරුථ
රජු පටන් කොට යම් කිසි පක්ෂි කෙනෙක් වෙත් නම්, ඔහු අහසැ පෙදෙසෙකැ
ගැසිරෙත් ද, එසෙයින් ම යම් කෙනෙක් නුවණින් සැරිසුත් තෙරුන්
සම වූවාහු නම්, ඔහු ද බුද්ධඥානයෙන් පෙදෙසෙක පටන්තාහු ය; බුද්ධ-
ඥානය දෙවිමිනිසුන් ගේ ප්‍රඥාව පැතිරු මැඩගෙනැ සිටී. නිපුණ වූ කල
පරවාද ඇති වල් පිදුනා දුනුවායන් බදු ප්‍රසිද්ධ වූ යම් ක්‍රමයපණ්ඩිත
කෙනෙක් බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිත කෙනෙක් ගෘහපතිපණ්ඩිත කෙනෙක් ඉමණ-
පණ්ඩිත කෙනෙක් ප්‍රඥවෙන් දූෂටිගතයන් බිඳිමින් මෙන් ගැසිරෙත්
නම්, ඔහු ගුහ වූ ද ප්‍රතිවර්තන වූ ද, බොහෝ පුන්ත රවතා කොට බුදුන්
කරු පැමිණ විමාරන්, බුදුන් විසින් ඒ පුන්තයෝ සකාරණ ඒ වදුරණ
ලද්දහු විසදන ලද්දහු මැ වෙත්. ඔවුහු බුදුන්ගේ ශ්‍රාවක බවට (උපාසක
බවට හෝ) පැමිණියාහු මැ වෙත්. යළි බුදුහු මැ එහි ප්‍රඥවෙන් අතීශයින්
ප්‍රකාශ වෙත් නුසි මෙසේ බුදුහු පැනැසිනු ද වක්‍ෂුර්මත් වන සේක.

කිසෙයින් බුදුහු බුද්ධඥාන ද වක්‍ෂුර්මත් වූහ යත්: බුදුහු බුද්ධඥාන
ලොව බලන සේක් (නුවණැසෙහි) අලා වූ (රහාදි)කෙලෙස් රජස් ඇති මහත්
වූ කෙලෙස් රජස් ඇති තිසුණු වූ (ඉඬාදි) ඉදුරන් ඇති මාද වූ ඉදුරන්
ඇති (ඉඬාදි) සුඤ්ජරාකාර ඇති (අඉඬාදි) ගර්භිතාකාර ඇති සුවිඥපා
වූ දුර්විඥපා වූ සත්ත්වයන් ඇතැම් කෙනකුත් පරලොව හා වදූයන් හය-
වශයෙන් දක්නාසුලු වැ වසනුවන් ඇතැම් කෙනකුත් පරලොව හා
වදූයන් හයවශයෙන් දක්නාසුලු වැ නො වසනුවන් දුටු සේක; යම්සේ
උපුල්විලෙකැ හෝ පිසුම්විලෙකැ හෝ තෙළුම්විලෙකැ හෝ ඇතැම් උපුල් හෝ
පිසුම් හෝ තෙළුම් හෝ දියෙහි හටගත්තාහු දියෙහි වැඩුණාහු දියෙන්
නො නැඟුණාහු දියතුල ගැලී පොහොති වූවාහු ද, ඇතැම් උපුල් පිසුම්
හෝ තෙළුම් දියෙහි හටගත්තාහු දියෙහි වැඩුණාහු දිය හා සම වැ සිටියාහු
ද, ඇතැම් පිසුම් උපුල් හෝ තෙළුම් දියෙහි හටගත්තාහු දියෙහි වැඩුණාහු
දියෙන් උභව තැහි දිය හා නො වැඳුණාහු සිටිත් ද; එසෙයින් මැ බුදුහු
බුද්ධඥාන ලොව බලන සේක් අලපරජක වූ ද මහාරජක වූ ද තිසුණු
ඉදුරන් ඇත්තාවූ ද මාද ඉදුරන් ඇත්තාවූ ද සුඤ්ජරාකාර වූ ද ගර්භිතා-
කාර වූ ද සුවිඥපා වූ ද දුර්විඥපා වූ ද සත්ත්වයන් පරලොව හා වදූයෙහි
හය දක්නාසුලු වැ වසනුවන් ඇතැම් කෙනකුත් පරලොක වදූයෙහි
හය දක්නාසුලු වැ නො වසනුවන් දුටු සේක;

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ජාතාති හගවා අයං පුග්ගලො රුගච්චිතො, අයං දෙසච්චිතො, අයං මොහ-
ව්චිතො අයං විතකකච්චිතො, අයං සඤ්ඤාච්චිතො, අයං ස්‍යුඤ්ඤාච්චිතො¹ ති. රු-
ගච්චිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස අසුභකථං කප්ථති. දෙසච්චිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස
මේඤ්ඤාභාවතං ආවිකකති. මොහච්චිතං හගවා පුග්ගලං² උද්දොසස පරිපුරිජාය
කාලොත ධම්මසව්නෙ කාලොත ධම්මසාකච්ඡාය ගරුසංවාසෙ³ තිච්චෙසති.
විතකකච්චිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස ආනාපාතසන්ධිං ආවිකකති. සඤ්ඤාච්චිතස්ස
හගවා පුග්ගලස්ස පසාදනියං තිඤ්ඤාතං ආවිකකති: බුද්ධිසුඤ්ඤාධිං ධම්ම-
සුඛම්මතං සබ්බසුභපට්ඨතතිං සිලාති ව අත්තතො. ස්‍යුඤ්ඤාච්චිතස්ස හගවා
පුග්ගලස්ස විපසංයානං තිඤ්ඤාතං ආවිකකති: අනිච්චාසාරං දුක්ඛාකාරං
අත්තතාසාරං.

3. “සෙසල යථා පබ්බතමුද්ධතිට්ඨිතො
යථාපි පසෙස ජනතං සමින්නතො,
තදුපමං ධම්මමයං සුමෙධ
පාසාදමාරුක්ඛා සමන්නවකුට්ඨි.
සොකාවතිණ්ණං ජනතමිපෙතසොකො,
අවේකකියු ජාතිජරුභිගුත”නති 8

එවං හගවා බුද්ධවකුට්ඨිතාපි වකුට්ඨිතා.

කථං හගවා සමින්නවකුට්ඨිතාපි වකුට්ඨිතා? ‘සමින්නවකුට්ඨිතා’ දුට්ඨිති
සබ්බස්සුභසුඤ්ඤාධිං, හගවා සබ්බස්සුභසුඤ්ඤාධිං උපපතො සමුපෙතො
උපගතො⁴ සමුපගතො⁵ උපපතො සමපතො⁶ සමින්නාගතො.

4. “ත තස්ස අඤ්ඤාමිඛති කිඤ්ඤි
අපො අවිඤ්ඤාතමජාතිතබ්බං,
සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යද්දපි ඤෙය්‍යං⁸
තථාගතො තෙන සමින්නවකුට්ඨි”ති b

එවං හගවා සමින්නවකුට්ඨිතාපි වකුට්ඨිතා - යථා දිස්සති වකුට්ඨිතා.

සබ්බං තමං විනොදෙද්ධාති - සබ්බං රුගතමං දෙසගතමං මොහගතමං.
දිට්ඨිගතමං කිලෙසගතමං දුට්ඨිච්චිතමං අකිකරණං අවකුට්ඨිකරණං අඤ්ඤාණ-
කරණං පඤ්ඤාතිරෝධිකං විනාහපක්ඛිකං අතිබ්බානසංවත්තතිකං නුදිට්ඨා
පනුදිට්ඨා ජහිට්ඨා පජහිට්ඨා විනොදෙද්ධා බ්‍යන්ධිකරිතා අනභාවං ගමේතියාති-
සබ්බං තමං විනොදෙද්ධා.

එකොව රතිමජ්ඣකාති - එකො හගවා: පබ්බජ්ජාසබ්බාතොත
එකො, අදුනියපෙට්ඨන එකො, තණ්හාය පතොතපෙට්ඨන එකො, එකතන-
විතරුණාති එකො, එකතනවිතරුණාති එකො, එකතනවිතරුණාති එකො,
එකතනතිකකිප්පලසොති එකො, එකායනමග්ගං ගතොති එකො,
අනුත්තරං සම්මාසමුඛාධිං අභිසම්මුද්ධා⁷ති එකො.

1. මොහච්චිතස්ස හගවා පුග්ගලස්ස - මජ්ඣ. 2. ගරු සංවාසෙ - සී. 11.

3. උපාගතො - සී. 11. 4. සමුපාගතො - සී. 11.

5. තෙය්‍යං - සී. 11. 6. සමුපගතො - මජ්ඣ.

7. දිඤ්ඤාය - මහාපදානසුත්ත, විජ්ඣාසීලාය - අරියපරිඤ්ඤාසුත්ත, කොඤ්ඤා-
කුමාරසුත්ත, බ්‍රාහ්මණ්‍යාය, පඨමවග්ග, ඉතිවුත්තසා - දුට්ඨිච්චිත.

8. පටිසම්භිද්ධිකං - ස්‍යුඤ්ඤාධිං, ඉද්ධිකථා.

‘මේ පුද්ගල තෙමේ රුහවිරිත ඇත්තෙක, මේ තෙමේ ජෙට්ඨවිරතයෙක, මේ මොහවිරිතයෙක, මේ විතකීවිරිතයෙක, මේ සුඛාවිරිතයෙක, මේ ඥානවිරිත ඇත්තෙකැ’යි බුදුහු දැනගත්තා සේක. බුදුහු රාහබ්බල පුද්ගලයාට අභුහකථාව වදාරන සේක. ජෙට්ඨබ්බල පුද්ගලයාට බුදුහු මෙළුසිභාවතාව ප්‍රකාශ කරන සේක මොහබ්බල පුද්ගලයා බුදුහු (පෙළ) උදෙසීමෙහි ද (අඩුවා) පිළිපිහීමෙහි ද සුදුසු කල බිමිසුවණ්ණයෙහි ද කලෙක බිමිසාකච්ඡාවෙන් ගුරුන් ඇසුරු කිරීමෙහි ද සිටුවන සේක. බුදුහු විතකී බ්බල පුද්ගලයාට ආනාපානසමාභිය පවසන සේක. ඉඛාබ්බල පුද්ගලයාට බුදුහු ප්‍රසාද උපදවන (වුලලවෙදලාදි) සුත්‍රයක් ද බුදුන්ගේ බුද්ධත්වප්‍රතිඵලය ද බිමිය සාධාරණ බව ද සබ්බසා සුප්‍රතිපත්ත බව ද තමා සතු සිල් ද පවසන සේක. ඥානවිරිත. පුද්ගලයාට විදුහිතා නිමිත්ත වූ අතිතාකාරය දූඛාකාරය අනාත්මාකාරය පවසන සේක.

3. “යම්ඥ සෙල්මුවා පව්වක් මත සිටි සේ මැ (ඇස් ඇති පුරුෂ-යෙක්) භාත්පස ජනතාව බලන්නේ ද, එසෙසින්, සොදුරු නුවණැති සමතැස් ඇති බුදුරජාණෙනි, තුම වහන්සේ ද දහම්මුවා පහයට තැබී, (තුමු) නොක ඇත්තානු, නොකයට බට ජාතිජරායෙන් මඛතා ලද ජනතාව බලනු මැනවැ”යි.

මෙසේ බුදුහු බුදුඇසිනු ද වක්කුර්මත් වූ සේක.

කිසසයින් බුදුහු සමතැසිනු ද වක්කුර්මත් වූහ යත්: සඵඤ්ඤාභ්‍යය ‘සමන්තවකු’ යයි කියනු ලැබේ. බුදුහු සඵඤ්ඤාභ්‍යයෙන් උපෙතයහ, සමු-පෙතයහ, උපතයහ, සමුපෙතයහ, නො වෙන් වූහ, පරිසුණී වූහ, සමන්විත වූ සේක.

4. ඒ තථාගතයන් විසින් මේ භ්‍රෙහාකුකලොකයෙහි (මේ කල හෝ) පැනැසින් නුදුටු කිසිවක් නැත, යම් (අතීත වූ) නො දත් කිසිවක් නැත. (අනාගත වූ) නො දනෙන කිසි (බිමිජාතයකු) ද නැත. දතසුතු වූ යම් බිමිජාතයෙක් වී නම්, ඒ සියල්ල අවබෝධ කලහ. එසෙසින් තථාගතයෝ සමන්තවකු වූ සේකි.

මේ බුදුහු සමතැසිනු ද (-සඵඤ්ඤාභ්‍යයෙන්) වක්කුර්මත් වූවාහු නුසි ‘යථා දිස්සති වක්කුමා’ යනු වේ.

සබ්බං තමං විනොදෙකා - ප්‍රඥලොකය අසුරු කරන, නුවණැස ඇති නො කරන, නො දැනීම් ඇති කරන, පැනැස තසන, පිඛිකොටසෙහි වූ, නිවන පිණිස නො පවත්නා වූ, සියලු රුහාකිකාරය ජෙට්ඨාකිකාරය මොහාකිකාරය දුෂ්ටාකිකාරය කෙලසාකිකාරය දුෂ්ටවිතාකිකාරය දුරු කොට ත්‍යාග කොට පරිත්‍යාග කොට බැහැර කොට විගතානන කොට අනුභවායට පමුණුවා නුසි ‘සබ්බං තමං විනොදෙකා’ යනු වේ.

එකොට රතිමජ්ඣනා - බුදුහු අතුලයහ: ප්‍රවුජ්ජාසබ්බානාථීයෙන් අතුලයහ, අද්භිනාථීයෙන් අතුලයහ, තාමණප්‍රකාණාථීයෙන් අසතායහ, එකානන්තවරුහ නුසි අසතායහ, එකානන්තවිතදෙස නුසි අසතායහ, එකානන්තවිතමොහ නුසි අසුතායහ, එකානන්තයෙන් නිකෙලය නුසි අසතාය-යහ, එකායතමානීයට ශිශානු නුසි එකයහ, තිරුහතර වූ සමාක්සමාධිය අවමාධි කලානු නුසි එකයහ.

කථං හගවා පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන එකො? හගවා දහරේච සමානො සුසුකාලකෙසො හප්පන යොබ්බතෙන සමකතාගතො පඨමෙන වයසා අකාමකානං මාතෘපිතුන්තං¹ අසසුමුඛානං රුද්ධන්තානං විලපන්තානං ඤාතිසංඝං පතාය සංඛං ඤාතාසපට්‍රිමොධං ජිජ්ඣො පුත්තදුරපට්‍රිමොධං ජිජ්ඣො ඤාතිපට්‍රිමොධං ජිජ්ඣො සන්තිධිපට්‍රිමොධං ජිජ්ඣො කෙසමස්සුං ඔහාරොති කාසායාති වන්ථාති අවජ්ජෙති අගාරසමා අනගාරියං පබ්බජ්ජො අතිඤ්චිතභාවං උපගන්ත්වා එකො වරති විහරති ඉරියති වතනති පාලෙති යපෙති යාපෙති. එවං හගවා පබ්බජ්‍යාසංඛ්‍යාතෙන එකො.

කථං හගවා අදුක්ඛවේධන එකො? සො එවං පබ්බජ්ජො සමානො එකො අරඤ්ඤ වනපථොති පන්තාති සෙතාසතාති පටිසෙවති අප්ප-සද්දති අප්පතිගෙණාසාති චිත්තවාතාති මුහුසාරුහසෙය්‍යකාති පටිසල්ලා-නසාරුප්පාති. සො එකො වරති, එකො ගච්ඡති, එකො නිව්ඨති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පටිසෙති, එකො පටික්කමති, එකො රහො නිසිදති, එකො විබ්බමං අභිධාති, එකො වරති, විහරති ඉරියති වතනති පාලෙති ය පති යාපෙති. එවං හගවා අදුක්ඛවේධන එකො.

කථං හගවා තණ්හාය පහානවේධන එකො? සො එවං එතකා අදුක්ඛයො අප්පමිනො අතාපි පතිතනො විහරනො තජ්ජාතෙරඤ්ජරාය නීරෙ මොඛිරුක්ඛමුලෙ මහාපධානං පදහනො මාරං සසෙතං කණ්හං නමුට්ඨං පමිත්තඛක්ඛුං විධිති තණ්හාජාලිනිං විසතතිකං පජ්ඣි, විනොදෙසි, ඛන්තති අකාසි, අතභාවං ගමෙයිති.

5. “තණ්හාදුක්ඛයො පුරිසො දිසමිද්ධානසංසරං,
ඉත්ථාචඤ්ඤාපාභාවං සංසාරං² නාතිවතනති.

6. එවමාදීනවං³ ඤාතො තණ්හා⁴ දුක්ඛස්ස සමිඛං,
විතතණ්හො අතාදුතො සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ”ති⁵.

එවං හගවා තණ්හාය පහානවේධන එකො.

කථං හගවා එකන්තවිතර්කොති එකො? රුගස්ස පතිතන්තා එකන්ත-විතර්කොති එකො, දෙසස්ස පතිතන්තා එකන්තවිතර්කොති එකො, මොහස්ස පතිතන්තා එකන්තවිතර්කොති එකො, කිලෙසානං පතිතන්තා එකන්තතිකතිලෙසොති එකො.

කථං හගවා එකායනමිත්තං ගන්තාති එකො? එකායනමිත්තො වුවච්ඡි වතනාරො සතිපට්ඨානා, චතතාරො සමමප්පධානා, චතතාරො ඉද්ධිපාදා, පඤ්චේන්ද්‍රියාති, පඤ්ච ඛල්‍යාති, සත්ත මොජ්ඣිමානා, අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො.

1. මාතෘපිතුං - මජ්. PTS.

2. සංසාරං - සිඞ්. II.

3. එවමාදීනවං - සිඞ්. II. PTS. මජ්.

4. තණ්හා - සිඞ්. PTS. මජ්.

5. චතුක්ඛානුකාර - හණ්ඩාමවග්ග, සුත්තනිපාය - ද්වයොප්පසංඝාසුත්ත.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කිසෙසිත් බුදුහු ප්‍රමුඡ්‍යාසංඛ්‍යාත අභිමයන් 'එක' වූහ යත්: බුදුහු තරුණ වූවාහු මැ අපුන්වන් කෙස් ඇත්තාහු සොදුරු යෙවනගෙන් යුත් පළමු වාසින් යුක්ත වූවාහු නොකැමැති වූ කදුළුත් තෙමුණු මුහුණු ඇති හමන්තා වූ වැලැපෙන්නා වූ මවුපියතට අනාදර කොට ඥාතිමූහයා හැරපියා සියලු ශාභාවාසපරිථොධ (-දුභි)ය සිදුපියා අභුදරු අවරණය සිදු ඥාතිපරිථොධය සිදු සන්තිපරිථොධය සිදු කෙස්වරු වූ බහා කහවත් හැඳෑ පෙරෙවැ හිසගෙන් තික්ම ශාසනයෙහි පැවිදිවැ අකිඤ්චන (-කිසිවක් නැති) බවට පැමිණ එකලා වැ හැසිරෙති, වෙසෙති ඉරියවු පවත්වති වැටෙති රැකෙති යැපෙති යාපනය වෙත්. මෙසේ බුදුහු ප්‍රමුඡ්‍යාසංඛ්‍යාත-ගෙන් 'එක' යහ.

කිසෙසිත් බුදුහු අද්විතීයාභිමයන් 'එක' වූහ යත්: උත්තමන්තේ මෙසේ පැවිදි වූවාහු එකලා වැ අලාශබ්ද වූ අලාතිර්ණොෂ වූ ජනවාත රහිත වූ මිනිසුන්ගේ රාහත්‍යයට ස්ථාන වූ විවෙකයට අනුරූප වූ වනයෙහි දුර සෙනසුන් වනපඤ්ඤා සෙනසුන් ඇසුරු කෙරෙති. උත්තමන්තේ එකලා වැ හැසිරෙති, එකලා වැ යෙති, එකලා වැ සිටිති, එකලා වැ ගොවිති. එකලා වැ ගම්මට පිඹු සිභා පිටියෙහි, එකලා වැ රහතැ හිඳිති, එකලා වැ සක්මන් කෙරෙති, එකලා වැ හැසිරෙති, වෙසෙති, ඉරියවු පවත්වති, වැටෙති රැකෙති යැපෙති යාපනය වෙත්. මෙසේ බුදුහු අද්විතීයාභිමයන් 'එක' යහ.

කිසෙසිත් බුදුහු තෘණොප්‍රභාණාභිමයන් 'එක' වූහ යත්: උත්තමන්තේ මෙසේ එකලා වූවාහු අද්විතීය වූවාහු අප්‍රමාදාන වූවාහු කෙලෙස් තවන වියදි ඇති වැ නිවනට මෙහෙයු සිත් ඇති වැ වසන්තාහු තෙරඤ්ජරා නදීතීරයෙහි බෝරුක්මුල මහා ප්‍රබන්ධියා කරන සේක් කෘෂණ කම් ඇති (නො මිදියැ දෙන ගෙසින්) නමුචි නම් වූ ප්‍රමාදානතට බඩු වූ සෙන් සහිත මරු ප්‍රධානත කොට විසතියා නම් වූ තෘණොප්‍රාලියා දුරු කළහ, බැහැර කළහ, විගතානත කළහ, අතහැවියට පැමිණවූ සේකි.

5. 'තෘණොව දෙවැති කොට ඇති පුරුෂ තෙමේ දිඪිකාලයක් මුළු ලෙසි සැරිසරනුයේ ඉහාතමනාව අනාගතාත්මනාව නොහොත් ඉන්ධනාව අනාගතාව සංඛ්‍යාත වූ සංසාරය නො ඉක්මවයි.

6. (අතීතාදි සක්කයන්හි) මෙසේ ආදීනව දූත, තෘණොව දුතට කාරණ යයි දූත, පහවූ තෘණො ඇති ආදන (-ග්‍රහණ) රහිත වූ සමාති මත් වූ ක්‍ෂිණාසුච මහණ තෙම හැසිරෙන්නේ යැයි.

මෙසේ බුදුහු තෘණො ප්‍රතිණාභිමයන් 'එක' යහ.

කිසෙසිත් බුදුහු එකානතවිතරාග නුසි 'එක' වූහ යත්: රාගය ප්‍රභිණ වන බැවින් එකානතයෙන් විතරාග නුසි 'එක' යහ. දොෂය ප්‍රභිණ වන බැවින් එකානතයෙන් විතදොෂ නුසි 'එක' යහ. මොහය ප්‍රභිණ වන බැවින් එකානතයෙන් පහවූ මොහ ඇත්තාහු නුසි 'එක' යහ. කෙලයෙන් ප්‍රභිණ වන බැවින් එකානතයෙන් තිකෙලය වූවාහු නුසි 'එක' යහ.

කිසෙසිත් බුදුහු එකායනමාභියට සියාහු නුසි 'එක' වූහ යත්: සතර සතිපට්ඨානගෝ යැ, සතර සමාස් ප්‍රධානගෝ යැ, සතර සංඤ්ජායගෝ යැ, පඤ්චස්ථියගෝ යැ, පඤ්ච බලගෝ යැ, සත්ත බොධාසනාගෝ යැ, ආයදි-අපොඛිකමාභිය යැ, යන මේ 'එකායනමාභිය'යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

7. “එකායනං ජාතිබසන්තදස්සි
මඤ්ඤං පජානාති කිතානුසම්පී,
එතෙන මඤ්ඤාන තරිංසු පුබ්බෙ
තරිස්සානාති යෙ ව තරනති ඕඤ්ඤා”නති 8

එවං ගගචා එකායනමඤ්ඤං ගතො’ති එකො.

කථං ගගචා එකො අනුත්තරං සමමාසමොධං අභිසම්බුද්ධො’ති එකො?
‘මොධි’ වුවුවානි චතුස්ස මඤ්ඤාසු සුඤ්ඤං පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිත්ථිං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිවිසං-
සමොඤ්ඤාසු විමංසා විපස්සානා සමමාදිවසී. ගගචා තෙන මොධසුඤ්ඤාන
සබ්බෙ සබ්බාරු අනිච්චාති බුද්ධා. සබ්බෙ සබ්බාරු දුක්ඛාති බුද්ධා. සබ්බෙ
ධම්මා අනත්තාති බුද්ධා. අපිජාපවසා සබ්බාරුති බුද්ධා. -පෙ- ජාති-
පවසා ජරමරණාති බුද්ධා. අපිජාතිරොධා සබ්බාරුතිරොධොති බුද්ධා.
-පෙ- ජාතිතිරොධා ජරමරණතිරොධොති බුද්ධා. ඉදං දුක්ඛාති බුද්ධා.
අයං දුක්ඛසමුදයොති බුද්ධා. අයං දුක්ඛතිරොධොති බුද්ධා. අයං දුක්ඛ-
තිරොධගාමිති පටිපදාති බුද්ධා. ඉමෙ ආසවාති බුද්ධා. -පෙ- අයං ආරම්-
භිතරොධගාමිති පටිපදාති බුද්ධා. ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤාසාති බුද්ධා.
පහාතබ්බාති - හාපෙතබ්බාති - සච්ඡිකාතබ්බාති බුද්ධා. ඡන්තං එස්සං-
යත්තානං සමුදයඤ්ඤා අත්තමඤ්ඤා අස්සාදඤ්ඤා ආදීනවඤ්ඤා නිස්සරණඤ්ඤා
බුද්ධා. පඤ්ඤානං උපාදානකකානං සමුදයඤ්ඤා අත්තමඤ්ඤා අස්සාදඤ්ඤා
ආදීනවඤ්ඤා නිස්සරණඤ්ඤා බුද්ධා. චතුස්සං මහාභුතානං සමුදයඤ්ඤා
අත්තමඤ්ඤා අස්සාදඤ්ඤා ආදීනවඤ්ඤා නිස්සරණඤ්ඤා බුද්ධා. යං කිඤ්ඤා
සමුදයධම්මං සබ්බං තං තිරොධධම්මොති බුද්ධා. අපචා යං කිඤ්ඤා බුද්ධානබ්බං
අනුබුද්ධානබ්බං පටිබුද්ධානබ්බං සම්බුද්ධානබ්බං අභිසන්තබ්බං එස්සිතබ්බං
සච්ඡිකාතබ්බං, සබ්බං තං තෙන මොධසුඤ්ඤාන බුද්ධා, අනුබුද්ධා, පටිබුද්ධා,
සම්බුද්ධා, සමමා බුද්ධා, අභිගච්ඡි, එස්සාසි, සච්ඡිකාසි. එවං ගගචා එකො
අනුත්තරං සමමාසමොධං අභිසම්බුද්ධො’ති එකො.

රතිමජ්ඣගා’ති ‘රති’නති තෙකබ්බමරතිං විවෙකරතිං උපසමරතිං
සමොධිරතිං; අර්ථිකා - අභිගච්ඡි එස්සාසි සච්ඡිකාසිති - එකොව
රතිමජ්ඣගා.

තෙනාහ පෙරෙ සාරිපුත්තො:

“සදෙවකස්ස ලොකස්ස
යථා දිස්සති චක්ඛුමා,
සබ්බං තම් විනොදෙත්වා
එකොව රතිමජ්ඣගා”ති.

16 - 8

තං බුද්ධං අභිතං තාදිං
අකුහං ගණිමාගතං,
ඛුන්තමිධ¹ බද්ධානං
අපි පඤ්ඤාන අගමං.

8. සභිපට්ඨානසංයුත - නාලඤ්ඤා. 1. ඛුන්තමිධ - සිඬු. II. මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

7. ජාතික්‍ෂය සංඛ්‍යාත නිජාණය දක්නාසුලු වූ භික්‍ෂයන් අනුකම්පා කරනසුලු වූ බුදුහු එකායනමාගීය දන්තා සේක. පෙර යම් කෙනෙක් වතුරාණය තරණය කළානු නම් තෙල මාගීයෙන් තරණය කළානු ය. තවද යම් කෙනෙක් (මතු) තරණය කරන්නානු නම්, දන් තරණය කෙරෙත් නම්, මේ මගින් තරණය කෙරෙත්.

මෙසේ බුදුහු එකායනමාගීයව ගියානු නුසි 'එක' යහ.

කියෙයින් බුදුහු එකලා වැ අනුත්තර වූ සමාස්තමොධිය අවබෝධ කළානු නුසි 'එක' වූහ යත්: සතර මාගීඥනය ප්‍රඥෙත්‍රියය ප්‍රඥබලය ධර්ම-විවිධසමොධායනය විමංසාව විදුශීනාව සමාස්තදුප්පිය 'බොධි' යයි කියනු ලැබේ. බුදුහු ඒ බොධිඥනයෙන් සියලු සංසාරයෝ අතිත්‍යයහ'යි අවබෝධ කළහ (-දත්ත). 'සියලු සංසාරයෝ දුක්ඛ'යි දත්ත. 'සියලු ධර්මයෝ අතාත්මයහ'යි දත්ත. 'අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංසාරයෝ වෙති' දත්ත... 'ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ යැ'යි දත්ත. 'අවිද්‍යාවෙන් අප්‍රමාදනිරෝධයෙන් සංසාරනිරෝධය වේ යැ'යි දත්ත... 'ජාතිනිරෝධයෙන් ජරාමරණ-නිරෝධය වේ යැ'යි දත්ත. 'මේ දුකැ'යි දත්ත. 'මේ දුක්ඛෙතුවා යැ'යි දත්ත. 'මේ දුක් නැසීම යැ'යි දත්ත. 'මේ දුක් නැසීමට පමුණුවන පිළිවෙතැ'යි දත්ත. 'මොහු ආත්‍යවයෝ යැ'යි දත්ත... මේ ආත්‍යවනිරෝධයට පමුණුවන පිළිවෙතැ'යි දත්ත. 'මේ ධර්මයෝ දතසුත්තාහ'යි දත්ත. හලසුත්තාහ'යි-වැඩිය සුත්තාහ'යි - ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළ සුත්තාහ'යි දත්ත. සවැදුරුම් සප්ඨායනත-යන්ගේ පහලවීම ද නැසීම ද ආඥාදය ද ආදීනවය ද නිසාරණය ද දත්ත. යම් කිසිවක් සමුදයධර්ම නම් ඒ සියල්ල නැසෙන පියව් ඇතැ'යි අවබෝධ කළහ. නොහොත් යම් කිසිවක් දතසුතු නම්, නැවත නැවත දතසුතු නම්, වෙසෙසින් දතසුතු නම්, මැනවින් දතසුතු නම්, අධිගම කළසුතු නම්, නුවණින් සප්ඨ කළසුතු නම්, ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළසුතු නම්, ඒ සියල්ල ඒ බොධිඥනයෙන් දත්ත. අනුබෝධ කළහ. ප්‍රතිබෝධ කළහ. වෙසෙසින් දත්ත. මැනවින් දත්ත. සප්ඨ කළහ. ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළහ. මෙසේ බුදුහු එකලා වැ අනුත්තර වූ සමාස්තමොධිය අතිසම්බුද්ධ කළානු නුසි 'එක' නම් වූහ.

රතීමජ්ඣනා - 'රතීං' යනු: තෛත්‍යක්‍රමාරතීයව විවෙකරතීයව උපනමරතීයව සමොධාරතීයව පැමිණියහ - අධිගම කළහ; සප්ඨ කළහ, ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළානු නුසි 'එකො'ව රතීමජ්ඣනා' යනු වේ.

එයින් වදාලන සාරිපුත් මහතෙරණුවෝ:

“සඤ්චකස්ස ලොකස්ස -පෙ- එකොව රතීමජ්ඣනා”යි.

මෙහි (-මේ ශාසනයෙහි) ක්‍ෂත්‍රියාදි බොහෝ ශිෂ්‍යයන් අතුරෙන් අර්ථ වූ මම තාණො - දුප්පිතියුග රහිත වූ ලාභාදියෙහි තාදී වූ කුතනවත්තු රහිත වූ ගණාචාර්ය වූ සකස්පුරයට පැමිණි ඒ බුදුන් කර ප්‍රශ්නකෙතු-යෙන් පැමිණියෙමි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තං බුද්ධං අසිතං තාදිනි - 'බුද්ධා'ති යො සො භගවා සයම්භු අනාවරියකො පුබ්බ අනනුස්සතෙසු ධම්මෙසු සාමං සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣි. තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤානං පාපුණි¹. ඛලෙසු ච වසිභාවං පාපුණි. 'බුද්ධාති' කෙනනිවර්තන බුද්ධො? බුජ්ඣිතා සච්චානිති බුද්ධො. බොධෙතා පජායාති බුද්ධො. සබ්බඤ්ඤාතාය බුද්ධො. සබ්බදණ්ඨාපිතාය බුද්ධො. අනඤ්ඤතෙ-ය්‍යතාය බුද්ධො. විසම්මතාය බුද්ධො. ඩිණ්ඨාසම්මසංඛාතෙන බුද්ධො. තිරුපකක්ඛි-ලෙසසංඛාතෙන බුද්ධො. එකන්තවිතර්ගොති බුද්ධො. එකන්තවිත-දෙසොති බුද්ධො. එකන්තවිතමොභොති බුද්ධො. එකන්තතික්ඛිජලසොති බුද්ධො. එකායනමග්ගං ගතොති බුද්ධො. එකො අනුත්තරං සම්මා-සම්මොධං අභිසම්බුද්ධොති බුද්ධො. අනුඤ්චිවිතතතාය අනුඤ්චිපට්ටාභා² බුද්ධො. 'බුද්ධා'ති කෙනං තාමං මාතර් කතං, න පිතර් කතං, න භාතර් කතං, න භතිතියං කතං, න මිත්තාමිවෙවති කතං, න ඤාතිසාලොතිතෙති කතං, න සම්මන්ත්‍රාභිමන්තෙති කතං, න දෙවතාති කතං, විමොක්ඛනතිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා බුලෙ ඥාන සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤානං පට්ටාභා සච්චිකාපඤ්ඤාති යදිදං බුද්ධාති - තං බුද්ධං.

අසිතනි - දේව නිසංයා: තණ්හානිසංයො ච දිව්ඪිනිසංයො ච. කතමො තණ්හානිසංයො? යාවතා තණ්හාසංඛාතෙන සිමාකතං ඕඞ්කතං පරිශන්තකතං පරිග්ගතිතං මමාසිතං: 'ඉදං මම, එතං මම, එතතකං මම, එතතාවතා මම, මම රූපා ඤායා ගතා: රසා ජොවර්ඛා අත්ථරණා පාපුරණා දුසිදුසා අපේලකා කුක්කුචසුකර් හත්ථිගමායාමලවා බ්බතතං වච්ඡං හිරඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාමනිගමර්ජඩානියො රවර්ඤ්ච ජනපදෙ ච කොසො ච කොට්ඨාගාරඤ්ච - කෙවලම්පි මහාපඨවිං තණ්හාවසෙන මමායති, යාවතා අවර්ඪතං තණ්හාවිවර්තං, අයං තණ්හානිසංයො.

කතමො දිව්ඪිනිසංයො? විසතිවච්ඡකා සකකායදිව්ඪි, දසවච්ඡකා මිච්ඡාදිව්ඪි, දසවච්ඡකා අත්තඤ්ඤාතිකා දිව්ඪි; යං එවිරුපා දිව්ඪි දිව්ඪිගතං දිව්ඪිගහනං දිව්ඪිකන්තාගේ දිව්ඪිවිසුකාසිකං දිව්ඪිවිපථච්ඡිතං දිව්ඪිසංඤ්ඤා-ජනං ගාභො පටිග්ගාභො අභිතිවේසො පරමාභො කුමමග්ගො මිච්ඡාපථො මිච්ඡතතං තිත්ථායතතං විපරිසෙසගාභො විපරිතගාභො විපල්ලාසගාභො මිච්ඡාගාභො අයාපාවතමො³ යාපාවතනති ගාභො, යාවතා ද්විසංචි දිව්ඪි-ගතාති, අයං දිව්ඪිනිසංයො.

1. පනො - භා. PTS.

2. පට්ටාභා - සිඳු. PTS.

3. අයාපාවතමො - සිඳු. IL. PTS. මජ්ඣ.

තං බුද්ධං අසිතං තාදිං - 'බුද්ධ' නම්: යම් ඒ භාග්‍යවත් කෙනෙක් චුම්මි මැ සඵල ද්විවානු ආවාය්‍යයකු රහිත වැ පෙර නොදැසුපිරි දහම් විෂයෙහි චුම්මි මැ සිවුසස් අවබෝධ කලානු ද, ඒ සත්‍යයන්හි දු සඵල බවට පැමිණියානු ද, බලයන්හි දු වර්ධි බවට පැමිණියානු ද, (ඕනෑ යැ) බුද්ධ යනු. කවර අභිසේකින් 'බුද්ධ' නම් වී ද යත්? සිවුසස් අවබෝධ කෙළේ නුසි 'බුද්ධ'යැ, ප්‍රජාවට අවබෝධ කරවනුයේ නුසි 'බුද්ධ'යැ, සඵල බැවින් 'බුද්ධ'යැ, සියල්ල දක්නා හෙයින් 'බුද්ධ'යැ, අනෙකක්නු විසින් අවබෝධ නො කැරැවිය යුතු හෙයින් 'බුද්ධ'යැ, විවිධගුණ පහල කරන හෙයින් 'බුද්ධ' යැ, කෂිණාසුච සංඛ්‍යාවෙන් 'බුද්ධ'යැ, නිරූපකෙලය සංඛ්‍යාවෙන් 'බුද්ධ' යැ, එකාන්තයෙන් විතරුන නුසි 'බුද්ධ'යැ, එකාන්තයෙන් විතරෙම නුසි 'බුද්ධ'යැ, එකාන්තයෙන් විතමොහ නුසි 'බුද්ධ'යැ, එකාන්තයෙන් කෙලෙස් රහිත නුසි 'බුද්ධ'යැ, එකාන්තමාසීයට හිසේ නුසි 'බුද්ධ'යැ, එකලා වැ අනුත්තර වූ සමාසක්ෂමාසීය අවබෝධ කෙළේ නුසි 'බුද්ධ'යැ, අබුද්ධි නැසු හෙයින් බුද්ධිප්‍රතිලාභය හෙතු කොට හෙත බුද්ධ යැ. 'බුද්ධ' යන තෙල නාමය මැණියන් විසින් නො කරන ලද, පියාණන් විසින් නො කරන ලද, බැයකු විසින් නො කරන ලද, බුක්ක විසින් නො කරන ලද, සහයකවුවන් විසින් නො කරන ලද, නැසනලෝකයන් විසින් නො කරන ලද, මහණබමුණන් විසින් නො කරන ලද, දෙවියන් විසින් නො කරන ලද. භාග්‍යවත් බුදුවර-යකට යම් 'බුද්ධ' යන නාමයක් වේ නම්, අභිත්ථලයාගේ අත්‍යයෙහි උපත් තෙල නාමය මහණෝමැඩ දී සඵලදායකයාගේ ප්‍රතිලාභය සමග අභිත්ථලය ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමෙන් උපත් ප්‍රඥප්තියකැ'යි 'තං බුද්ධං' යනු වේ.

අසිතං - යනු: නෂණානිශ්ශ්‍රය ද දූෂටිනිශ්ශ්‍රය දැයි නිශ්ශ්‍රය දෙකකි. නෂණානිශ්ශ්‍රය කවරැ යත්: යම්තාක් නෂණ කොටසින් සීමා කරන ලද ද අවසි කරන ලද ද හිමි කරන ලද ද අයත් කරන ලද ද මමායන කරන ලද ද: 'මේ මාගේ' යැ, තෙල මාගේ යැ, මමතෙක් මාගේ යැ, මාගේ රූපයෝ යැ, ශබ්දයෝ යැ ගතිකෝ යැ රසයෝ යැ ස්ප්‍රභව්‍යයෝ යැ, අතුරුණු යැ පොරෝණු යැ දුසිද්ධි යැ එළුබැටළු යැ කුකුළුනු යැ ඇත්අස්ගව්‍යවේලබ්‍ර යැ, කෙත් යැ වතු යැ අඹුරනැ රත්රනැ ගම්නිගම්-ගම්රජදහත්ත යැ රට දනව් කොටු හා කොටුගුළු ද - සියලු මැ මහපා-ලොව නෂණාවෘත්තයන් මමායන කෙරෙයි, යම්තාක් අවතුරාසියක් නෂණා-විවර්තය වේ ද, මේ නෂණානිශ්ශ්‍රය යි.

දූෂටිනිශ්ශ්‍රය කවරැ යත්: විංශතිවස්සක සත්කායදූෂටි යැ, දූෂටිස්සක භික්ෂාදූෂටි යැ, දූෂටිස්සක අන්තග්‍රාහිකාදූෂටි යැ, යන මේබඳු වූ යම් දූෂටි-යක් දූෂටිගතයක් දූෂටි නමැති ගහනයක් දූෂටි නමැති කාන්තාරයක් දූෂටි නමැති විසුකාසිකයක් (-විලෝමදූෂටියක්) දූෂටිවලනයක් දූෂටි-සංයෝජනයක් දූෂටි ගැනීමෙන් පිහිටා ගැනීමෙන් (නිත්‍යාදිවශයෙන්) අභිතිවේශයක් පරාමිතිකයක් කුත්තිතමාසීයයක් අයථාමාසීයයක් මිත්‍යා-සංඛ්‍යාවයක් නිත්‍යාසංඛ්‍යාවයක් විපරිතයෙන් ගැනීමෙන් අසංඛ්‍යාවයෙන් ගැනීමෙන් පරිවර්තන කොට ගැනීමෙන් මිත්‍යාග්‍රාහයක් අසංඛ්‍යාවයෙහි 'සංඛ්‍යාව'යි ගැනීමෙන් වේ ද, යම්තාක් ආසංඛ්‍යදූෂටිගතයෝ වෙත් ද, මේ දූෂටිනිශ්ශ්‍රය යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

බුද්ධියා හගවතො තණ්හානිත්තො පතිතො; දිට්ඨිනිත්තයො පටි-
නිත්තවේඨා; තණ්හානිත්තයො පතිතතො දිට්ඨිනිත්තයො පටිනිත්තවේඨතො
හගවො චක්ඛුං අසිතො, සොතං - ඝාතං - ජ්වහං - කායං - මනං - අසිතො,
රූපෙ සද්දෙ ගන්ඤ්ඤ රසෙ ථොට්ඨබ්බෙ කුලං ගණං ආවාසං ලාභං යසං
පසංසං සුඛං විචරං පිණ්ඩපාතං සෙතාසනං හිලාතපච්චයගෙසජ්ජරිකාරං
කාමධාතුං රූපධාතුං අරූපධාතුං කාමභවං රූපභවං අරූපභවං සඤ්ඤා-
භවං අසඤ්ඤාභවං භෞතිකඤ්ඤාතාසඤ්ඤාභවං එකාසවාකාරභවං චතුෂොකාර-
භවං පඤ්චොකාරභවං අතීතං අනාගතං පච්චුප්පානං දිට්ඨසුතමුත-
විඤ්ඤාතබ්බෙ ඛණ්ඩෙ අසිතො අනිත්තො අනුලභිතො අනුපගතො අනුප්පා-
සිතො අනුමුත්තො නික්ඛන්තො නිත්තවො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤාත්තො
විමර්ශාදික්ඛන්තො වෙතඤ්ඤා විකරති'ති - තං බුද්ධං අසිතං.

තාදිනති - හගවො පඤ්චොකාරෙති තාදි: ඉට්ඨාතිවේඨ තාදි, චතොවිති
තාදි, තිණ්ණොවි'ති තාදි, මුත්තොවිති තාදි, තනනිද්දෙසො තාදි.

කථං හගවො ඉට්ඨාතිවේඨ තාදි? හගවො ලාභෙපි තාදි, අලාභෙපි තාදි,
යසෙපි තාදි, අයසෙපි තාදි, පසංසයෙපි තාදි, නිශ්ශයෙපි තාදි, සුඛෙපි තාදි,
දුක්ඛෙපි තාදි. එකං වෙ¹ බාහං ගතෙන ලිමෙපය්‍යං, එකං වෙ බාහං වාසියං
තච්ඡෙය්‍යං, අමුත්තං² තත්ථ රුගො, අමුත්තං³ තත්ථ පටිසං. අනුතියපටිසං-
විප්පාතිතො උග්ගාතිතිසාති විතිවතො අනුරොධවිරොධං සමේතික්ඛන්තො.
එවං හගවො ඉට්ඨාතිවේඨ තාදි.

කථං හගවො චතොවිති තාදි? හගවො රුගො චතො චතො
මුත්තො පතිතො පටිනිත්තවේඨා. දෙසො - මොහො - කොහො - උපතොහො -
මිකෙහො - පලාහො - ඉත්තො - මච්ඡරියං - මායා - සාමෙය්‍යං - එමොහො - සාරාහො -
මොහො - අතිමොහො - මිදො - පමාදො - සබ්බෙ කිලෙසො - සබ්බෙ දුච්චරිතො - සබ්බෙ
දරුණො - සබ්බෙ පරිලාභො - සබ්බෙ සන්තොසො - සබ්බො කුසලාභිසංඛාරො චතො
චතො මුත්තො පතිතො පටිනිත්තවේඨා. එවං හගවො 'චතොවි'ති තාදි.

කථං හගවො තිණ්ණොවිති තාදි? හගවො කාමොසං තිණ්ණො, තමොසං
තිණ්ණො, දිට්ඨොසං තිණ්ණො, අවිජ්ජොසං තිණ්ණො, සබ්බං සංසාරපථං
තිණ්ණො, උපතිණ්ණො තිත්තිණ්ණො අතික්ඛන්තො සමේතික්ඛන්තො
විතිවතො, සො චුත්තොසො විණ්ණවරාණො ගතඥො ගතදිසො ගත-
කොට්ඨො^{*} පාලිතමුත්තවිරියො උපතමදිට්ඨිප්පානතො සංවිතමිත්තො පතිත-
තිලෙසො පටිවිඤ්ඤාත්තො සමේතික්ඛන්තො.

1. එකවෙ - සිමු. II. මජ්ඣ.

2. අමුත්තං - සිමු. II. මජ්ඣ. PTS.

3. ගතකොට්ඨො - සිමු. II. මජ්ඣ.

සායනවත් බුදුන් විසින් තෘෂණාතියාශ්‍රය ප්‍රතික්ෂය කරන ලද, දෘෂ්ටිතියාශ්‍රය දුරු කරන ලද; තෘෂණාතියාශ්‍රය ප්‍රතික්ෂය කළ බැවින් දෘෂ්ටිතියාශ්‍රය දුරු වූ බැවින් චිත්ත දෘෂ්‍ය අනිත්‍යතා (අසිංචන නොකළහ), කත - නාහරය - දිව - කය - මනස අනිත්‍යතා, රූප - ශබ්ද - ගන්ධ - රස - ස්ප්‍රභවයන් - කුලය - ගණයා - ආවෘත්ත - ලාභය - යශස - ප්‍රශංසාව - සුඛය - මිච්ච - පිණ්ඩපාත - ශයනාසනය - භික්ෂුප්‍රත්‍යය - භෙෂජ්‍යපරිකාර - කාමධානුව රූපධානුව අරූපධානුව කාම - භවය රූපභවය අරූපභවය සංඥභවය අසංඥභවය නේවසංඥනාසංඥ - භවය එකමොකාරභවය චතුමොකාරභවය පඤ්චමොකාරභවය අතීතය අනාගතය වර්තමානය - දෘෂ්ට්‍රාතනුක්ෂිප්‍රකෘතියාශ්‍රයන්හි අනිත්‍යතා, අනිත්‍යතා - යන, නො ඇලුණහ, නො පැමිණියහ, නො මැඩුණහ, නො බැසගත්හ. බැහැර වූවාහු නික්මගියාහු වෙසෙසින් මිදුණාහු විසංයුක්ත වූවාහු විතත - මයාද කළ සිතින් යුක්ත ව වෙසෙත් නුසි 'තං බ්‍රහ්මං අසිතං' යනු වේ.

තාදිං - යනු: බ්‍රිහත පස් අශ්‍රමයකින් තාදිං: ඉභාතිභවයෙහි තාදිං, කෙලෙස් දුරුකළානු නුසි තාදිං, සසර වරණය කළානු නුසි තාදිං, රාගාදියෙන් මිදුණානු නුසි තාදිං, ශීලාදියෙන් නිමදීය කොට කියයුතු හෙයින් තාදිං.

කිසෙයින් බුදුහු ඉමොතිමයෙහි තාදී වූහ යත්: බුදුහු ලාභයෙහි ද තාදී වූහ, අලාභයෙහි ද - යශෙහි ද - අයශෙහි ද - ප්‍රශංසායෙහි ද - තිදු-
යෙහි ද - සුඛයෙහි ද - දුඛයෙහි ද තාදී (-සදාය) වූහ. ඉදින් එක් බාහුවක්
සුවදින් ගල්වන්නාහු නම්, ඉදින් එක් බාහුවක් වායෙන් සස්නාහු නම්,
අර සුවද ගල්වන්නහු කෙරෙහි සෙසනසෙක් නැත, අර වායෙන් සස්නහු
කෙරෙහි කොපයකුත් නැත; සේනාසය හා කොපය දුරු කළහ, අනුග්‍රහ
නිග්‍රහ ඉක්මවූහ, සෙසනසකොප වෙසෙයින් ඉක්මවූහ. මෙසේ බුදුහු ඉමො-
තිම අලම්බනයෙහි තාදී (-සමාන) වූ සේක.

කිසිසේත් බුදුහු තාක්තවත් තුසි තාදී වූහ යත්: භාග්‍යවත්තු මිසිත් රාගය තාක්තය යැ වානතය යැ මුක්තය යැ ප්‍රතිණ කරන ලද, දුරලත ලද්දේ ය, ජෙට්ඨය - මොහය - ශ්‍රෝමය - බ්‍රහ්මචරිය - මකුබව - සුගුහය - ඊෂ්ඨව - මාත්තයයි - මායාව - ශබ්ධව - තද්ධව - කරණුත්තරිකකරණය - මාතය - අභිමානය - මදය - ප්‍රමාදය - සියලු භක්තියෝ - සියලු දුෂ්ටිතයෝ - සියලු දුර්ථයෝ - සියලු පරිද්දයෝ - සියලු සන්තාපයෝ - සියලු අකුලාභි - සංසාරයෝ කරන ලද්දහු ය, වමනය කරන ලද්දහු ය, මුදන ලද්දහු ය, ප්‍රතිණ කරන ලද්දහු ය, භාත්පසින් දුරලත ලද්දහු යි. මෙසේ බුදුහු තාක්තවත් (-කෙලස් දුරුකළාහු)තුසි තාදී වූ සේක.

කිසෙසින් බුදුහු භික්ෂුවන් හුසි තාදී වූහ යත්: බුදුහු කාමොසය තරණය කළහ, භවොසය තරණය කළහ, දිවෙසාසය තරණය කළහ, අවිජ්ජාසය තරණය කළහ, සියලු සසරමග තරණය කළහ, උත්තරීණී වූහ, නිත්තරීණී වූහ, ඉක්මවූහ, මැනැවින් ඉක්මවූහ, භවෙසසින් ඉක්මවූහ. ඒ බුදුහු වුපු මගඛඛසර ඇතියහ, පසළොස් වරණධර්මෙහෙති විශිෂ්ටයි වූහ, ඉක්මවූ සසරමග ඇතියහ, නිවන්දෙසට ගියහ, නිවන්කෙළ පැමිණියහ, රැකි ඛඛසර ඇතියහ, උත්තම සමාන්දපට්ඨට පැමිණියහ, වැඩු මාහි ඇතියහ, පුහුන් කෙලෙස් ඇතියහ, පිළිවිදි රහත්පල ඇතියහ, පහක්කළ නිවන ඇතියහ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දුක්ඛං තස්ස පරිඤ්ඤානං, සමුදයො පභිනො, මඤ්ඤා භාවිතො, තිණ්ණො සච්ඡිකතො. අභිඤ්ඤායං අභිඤ්ඤානං, පරිඤ්ඤායං පරිඤ්ඤානං, පභාතබ්බං පභිනං, භාමවතබ්බං භාවිතං, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකතං. සො උක්ඛිතතපද්විකො සංක්ඛණ්ණපරිබො අබ්බුලොගසිකො නිරුක්ඛණ්ණා අරියො පනතඤ්ඤා පනතභාමරො විසඤ්ඤානතො පඤ්ඤාබ්බාසිකානො ජලබ්බසමන්තාගතො එකාරකෙබ්බා චතුරපඤ්ඤානො¹ පනුත්තපච්චෙක-සච්චො, සමවයසච්චෙකතො අනාවිලසබ්බසො පස්සඤ්ඤාසංඝායකො සුපිමුත්තවිතො, සුපිමුත්තපඤ්ඤා කෙවලි වුසිතවා උත්තමපුරිසො පරමපුරිසො පරමසාතතිපතො, සො තෙවාචිකාති, ත අපචිනාති² අපචිතිකා සිතො, තෙව පජහති, ත උපාදියති, පජහිති සිතො, තෙව සංසිබ්බති, ත විසිතෙති³, විසිතෙති⁴ සිතො, තෙව විබ්බපෙති, ත සක්ඛුපෙති, විබ්බපෙති සිතො, අසෙබ්බෙත⁵ සිලකඛිකෙති සමන්තාගතතො සිතො, අසෙබ්බෙත සමංඛිකකෙති සමන්තාගතතො සිතො, අසෙබ්බෙත පඤ්ඤාකඛිකෙති සමන්තාගතතො සිතො, අසෙබ්බෙත විමුත්තිකකෙති සමන්තාගතතො සිතො, අසෙබ්බෙත විමුත්තිකඤ්ඤාසංඝායකකෙති සමන්තා-ගතතො සිතො, සච්චං සමපටිපාදිති සිතො, එථං සමතික්ඛාමිති සිතො, නිලෙසග්ගිං පරියාදිති සිතො, අපරිමනිකාය සිතො, කථං⁶ සමාදාය සිතො, මුත්තපටිසෙවනතො සිතො, මෙත්තොය පාරිසුද්ධියා සිතො, කරුණාය පාරිසුද්ධියා සිතො, මුද්දිකාය පාරිසුද්ධියා සිතො, උපෙකකාය පාරිසුද්ධියා සිතො, අච්චතතපාරිසුද්ධියා සිතො, අතමමයතොය පාරිසුද්ධියා සිතො, විමුත්තතො සිතො, සනතුසිතතො⁷ සිතො, ඛනිපරියතො සිතො, ඛාතුපරියතො සිතො, අයතනපරියතො සිතො, ගතිපරියතො සිතො, උපතතිපරියතො සිතො, පටිසංඛිපරියතො සිතො, භවපරි-යතො සිතො, සංසාරපරියතො සිතො, චරිතපරියතො සිතො, අනතිමභව සිතො, අනතිමභව සමුක්ඛසෙ සිතො. අනතිමභවභවරො ගගභා.

1. “තස්සා’යං පච්ඡිමකොට්ඨි
චරිමො’යං සමුක්ඛසො,
ජාතිමරණසංසාරො
තස්සි තස්ස පුතබ්බාමො”ති.

එවං භගවා තිණ්ණාච්චි තාදි.

1. චතුරපඤ්ඤානො - සිඳු. PTS.	2. අපචිතති - මජ්ඣ.
3. උසිතෙති - මජ්ඣ. උසිතෙති - ස. PTS.	4. විසිතෙති - ස.
5. අසෙබ්බෙත - ස. PTS	6. කථා - මජ්ඣ. PTS
7. සනතුසිතතො - සිඳු. II	
8. පච්ඡිමකො - සිඳු. II. PTS.	පච්ඡිමකො භවො - මජ්ඣ.

ඔවුන් විසින් දුක පිරිසිඳින ලද, සමුදය ප්‍රතිණ කරන ලද, මානීය වඩන ලද, නිෂ්‍රායය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරන ලද; (සවහාවලක්‍ෂණාවමොධයෙන්) දහසුත්ත වෙසෙසින් දැනගන්නා ලද, (සාමාන්‍යලක්‍ෂණාවමොධයෙන්) දහසුත්ත හාත්පසින් දැනගන්නා ලද, හළසුත්ත හරතා ලද, වාතීය සුත්ත වඩනා ලද, පසක්කලසුත්ත පසක්කරන ලද. ඒ බුදුහු තසාපි අවිඤ්චාපරිකය ඇතිගත, විසුරුවාලූ (කමාතිසංස්කාර නමැති) පරිබාව ඇතිගත, උදුරාපි (තෘෂණා නමැති) එසිකාව ඇතිගත, (ගිරමානිය සංයෝජන නමැති) අගුළු රහිතගත, ආයාසී (-පරිශුද්ධ) ගත, හෙළා මානධර ඇතිගත, බහාතැබූ (සකකාදි) බර ඇතිගත, සතර යොගයෙන් විසංසුක්කගත, (කාමච්ඡද්දාදි) පසග උපායෙන් ප්‍රතිණ කළහ, ඡබ්බෙතා-පෙක්‍ෂාවෙන් සමන්විතගත, සමාති සබ්බාත උත්තම ආරක්‍ෂා ඇතිගත, (පටිසෙවනාදි) චතුර්විධ අපාශ්‍රය ඇතිගත, ප්‍රතිණ කළ ප්‍රත්‍යා-කසතා ඇතිගත, මානුවන් දුරුකළ සියලු එසනා ඇතිගත, නො කැලැබුණු සම්බලා ඇතිගත, දුරු කායසංස්කාර ඇතිගත, මොනොවට මිදුණු සිත් ඇතිගත, මොනොවට මිදුණු ප්‍රඥ ඇතිගත, පරිපුණ්ණගත, වුහු බහිසරවස් ඇතිගත, උත්තමපුරුෂගත, පරමපුරුෂගත, පරමප්‍රාප්තීගත පැමිණිගත. ඒ බුදුහු (කුශලාකුශලවිපාකය) නො මැ රැස් කෙරෙහි, නො වනසෙහි, (කෙලෙස්) වනසා සිටියහ; (ප්‍රභාතව්‍යයක් නැති හෙයින්) නො මැ දුරු කෙරෙහි, (තෘෂණාදි විසින්) දැඩි වැ නො ගතී, දුරලා සිටියහ; (තෘෂණාවශයෙන්) නො මැ සිව්වය කෙරෙහි, (මානවශයෙන්) උත්කංසතය නො කෙරෙහි, විගතබ්‍යාන වැ සිටියහ; (කෙලෙස්හිනි) නො මැ තිව්ති, නො දල්ව්ති, නිවා සිටියහ; අශෛක්‍ෂ වූ සීලසකකියෙන් සමන්විත වන බැවින් (නො පිරිනි) සිටියහ, අශෛක්‍ෂ වූ සමාධිසකකියෙන් සමන්විත වන හෙයින් සිටියහ, අශෛක්‍ෂ වූ ප්‍රඥසකකියෙන් සමන්විත වන හෙයින් සිටියහ, අශෛක්‍ෂ විමුක්තිසකකියෙන් සමන්විත වන හෙයින් සිටියහ, අශෛක්‍ෂ විමුක්තිඥනදර්ශිසකකියෙන් සමන්විත වන හෙයින් සිටියහ, චතුරාර්‍ය්‍යාත්‍යය (සිය සතත්ති) අමපාදනග කොට සිටියහ, තෘෂණාව ඉක්මවා සිටියහ, කෙලෙස්හිනි හෙවා සිටියහ, සසර යළි නො යන බැවින් සිටියහ, (නග්‍රාහික) කථාව ගෙන සිටියහ, (කෙලෙසුන් කෙරෙන්) මිදුණු පලසමවත් සෙවුණා බැවින් සිටියහ, මෙත්‍රිපාරිශුද්ධියෙහි සිටියහ, කරුණාපාරිශුද්ධියෙහි සිටියහ, මුදිතාපාරිශුද්ධියෙහි සිටියහ, උපෙක්‍ෂාපාරි-ශුද්ධියෙහි සිටියහ, අත්‍යන්තාපාරිශුද්ධියෙහි සිටියහ, තෘෂණාදි අතමමගතාව-යෙන් පාරිශුද්ධියෙහි සිටියහ, කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිදුණු බැවින් සිටියහ, (යථාලාභාදියෙන්) සන්තුල වන බැවින් සිටියහ, සකකියත්තේ පයාන-යෙහි සිටියහ, බාහුපයානියෙහි සිටියහ, ආයතනපයානියෙහි සිටියහ, ගතිපයානියෙහි සිටියහ, උත්තපතිපයානියෙහි සිටියහ, ප්‍රතිසකි-පයානියෙහි සිටියහ, භවපයානියෙහි සිටියහ, සංසාරපයානියෙහි සිටියහ, වෘත්තපයානියෙහි සිටියහ, අනතිමභවයෙහි සිටියහ, අනතිම-ශරීරයෙහි සිටියහ, බුදුහු අනතිමදෙහය ධරන සේක.

1. “මේ ඒ භාග්‍යවත්තුගේ පස්විම කෙළවර යැ. මේ අවසාන ශරීරය වෙයි. උන් වහන්සේට ජාතිය මරණය හා පුනර්භව සබ්බාත සංසාරප්‍රවාතතිය ද නැතැ”යි.

මෙසේ බුදුහු නිශ්චිත්ත හුසි ‘තාදි’ වූ සේක.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කළු - හඟවා මුහුණතකි නාදී? හඟවතො රාගා විකතං මුහුණතං පිළිකතං සුපිළිකතං; දෙසා විකතං - මොහා විකතං - කොඩා - උපනාහා - මකඩා - පලාසා - ඉසසාය - මවුරියා - මායාය - සායොයා - එමො - සාරමො - මානා - අනිමානා - මදා - පමාදා - සබ්බකිලෙසෙති - සබ්බදුච්චිතෙති - සබ්බදරපෙති - සබ්බපරිලාසෙති - සබ්බසන්නාපෙති - සබ්බාකුසලාභිසබ්බායෙති විකතං මුහුණතං පිළිකතං සුපිළිකතං. එවං හඟවා මුහුණතකි නාදී.

කළු - හඟවා තනන්දෙසා නාදී? හඟවා සිලෙ සති සිලවාති තනන්දෙසා නාදී, සභාය සති සභායාති තනන්දෙසා නාදී, විරියෙ සති විරියවාති තනන්දෙසා නාදී, සතියා සති සතියාති තනන්දෙසා නාදී, සමාධිසමාධි සති සමාධිතොති තනන්දෙසා නාදී, පඤ්ඤා සති පඤ්ඤාවාති තනන්දෙසා නාදී, චිත්තාය සති තෙවිජ්ජාති තනන්දෙසා නාදී, අභිඤ්ඤා සති ජලුභිඤ්ඤාති තනන්දෙසා නාදී, දසකලෙ සති දසකලාති තනන්දෙසා නාදී. එවං හඟවා තනන්දෙසා නාදීති - තං බ්‍රහ්මං අසිතං නාදිං.

අකුණං ගණිමාගතනනි - 'අකුණො'ති තිණි කුහතවත්තී; පච්චය-පටිසෙධන¹සබ්බාතං කුහතවත්තී, ඉරියාපථසබ්බාතං කුහතවත්තී, සංමනන ජපතසබ්බාතං කුහතවත්තී.

කතමං පච්චයපටිසෙධනසබ්බාතං¹ කුහතවත්තී: ඉධ ගහපතිකාතිකුට්ඨං තිමනෙතනති විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසතතිලානපච්චයගෙසජ්ජපරිකාරොති. සො පාපිවෙණි ඉවණිපකතො අත්ථිකො² විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසතතිලාන-පච්චයගෙසජ්ජපරිකාරාතං. භියොසකම්මතං උපාදාය විවරං පච්චකඩාති, පිණ්ඩපාතං පච්චකඩාති, සෙතාසතං පච්චකඩාති, ගිලානපච්චයගෙසජ්ජ-පරිකාරං පච්චකඩාති. සො එවමාග: 'කිං සමණස්ස මහගෙසන විවරෙත? එතං සාරුප්පං: යං සමණො පුසානා වා සබ්බාරකුට්ඨා වා පාපණ්ඩා වා තතකාති උච්චිතිනා සබ්බාපිං කරිතිං බාරෙය්. කිං සමණස්ස මහගෙසන පිණ්ඩපාතෙත? එතං සාරුප්පං: යං සමණො උඤ්ජාචරියාය පිණ්ඩා-ලොපෙත ජිවිකං කප්පෙය්. කිං සමණස්ස මහගෙසන සෙතාසතෙත? එතං සාරුප්පං: යං සමණො රුකඛමුලිකො වා අස්ස අබ්බොකාසිකො වා. කිං සමණස්ස මහගෙසන ගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරිකාරෙත? එතං සාරුප්පං: යං සමණො පුතිමුතෙතන හරිතකිංකරණික මසබං කරෙය්'ති. තදුපාදාය ලුඛං විවරං බාරෙති, ලුඛං පිණ්ඩපාතං පරිභුක්ඛති, ලුඛං සෙතාසතං පටිසෙවති, ලුඛං ගිලානපච්චයගෙසජ්ජපරිකාරං පටිසෙවති. තමෙනං ගහපතිකා එවං ජාතනති:

1. පටිසෙධන - සිඳු. II, මජ්. PTS.

2. අභිකම්මො - සිඳු. II

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කිසෙසින් බුදුහු මුක්තවූහු නුසි 'තාදී' වූහ යත්: භාග්‍යවත්තූගේ සිත රාගයෙන් මුක්ත යැ, විමුක්ත යැ, සුපිමුක්ත යි, දේවයෙන් - මොහයෙන් - ක්‍රොධයෙන් - ඛණ්ඩයෙන් - මඤ්චෙන් - ගුහ්‍යාභයෙන් - ඊශ්‍යායෙන් - මාත්ස්‍යයෙන් - මායාවෙන් - ශාස්‍යයෙන් - ඤාමායෙන් - සාරිප්පයෙන් - මානසයෙන් - අතිමානසයෙන් - මදයෙන් - ප්‍රමාදයෙන් - සියලු කෙසලසුන් ගෙන් - සියලු දුඛවිතයන් ගෙන් - සියලු දුර්ථයන් ගෙන් - සියලු පරිදහයන් ගෙන් - සියලු සන්තාපයන් ගෙන් - සියලු අකුශලාභිසංසකාරයන් ගෙන් සිත මුක්ත යැ, පිමුක්ත යැ, සුපිමුක්ත යි. මෙසේ බුදුහු මුක්තවත් නුසි - 'තාදී' වූ සේක.

කිසෙසින් බුදුහු තනනිදේශ්‍ය ගෙසින් තාදී වූහ යත්: බුදුහු සීලය ඇති කල්හි සිල්විත්ත'යි තනනිදේශ්‍ය ගෙසින් තාදීහ, ශ්‍රද්ධාව ඇති කල්හි ශ්‍රද්ධාවත්ත'යි එසින් දක්වියයුතු ගෙසින් තාදීහ, විශ්වීය ඇති කල්හි විශ්වීයත්ත'යි එසින් දක්වියයුතු ගෙසින් තාදීහ, සමාධිය ඇති කල්හි සමාධිමත්ත'යි එසින් දක්වියයුතු ගෙසින් තාදීහ, සමාධිය ඇති කල්හි සමාධිතයහ'යි තනනිදේශ්‍ය ගෙසින් තාදීහ, ප්‍රඥාව ඇති කල්හි ප්‍රඥාවත්ත'යි තනනිදේශ්‍ය ගෙසින් තාදීහ, විද්‍යාව ඇති කල්හි භ්‍රෙවිද්‍යා'යි තනනිදේශ්‍ය ගෙසින් තාදීහ, අභිඤ්ච ඇති කල්හි භවිඤ්ච වූහ'යි තනනිදේශ්‍ය ගෙසින් තාදීහ, දක්ඛණ ඇති කල්හි දක්ඛණාර්ථ'යි තනනිදේශ්‍ය ගෙසින් තාදී වූහ. මෙසේ බුදුහු තනනිදේශ්‍ය ගෙසින් තාදී වූ සේකැයි 'තං බුද්ධං අසිතං තාදිං' යනු මේ.

අඤ්ඤාං ගණ්ණිමාගතං - 'අඤ්ඤා' නම්: ඤානවස්තු භූතෙති: ප්‍රත්‍යය-ප්‍රතිෂ්ඨාන සම්ඛ්‍යාත ඤානවස්තුව යැ, ඊය්‍යාපථ සම්ඛ්‍යාත ඤානවස්තුව යැ, සාමන්තජලාත සම්ඛ්‍යාත ඤානවස්තුව යැයි.

ප්‍රත්‍යයප්‍රතිෂ්ඨාන සම්ඛ්‍යාත ඤානවස්තුව කවරැ යත්: මෙහි ගෘහ-පඨයෝ සිවුරු, පිණ්ඩපාත සෙනසුන් ගිලන්පස බෙහෙසත්පිරිකරින් මහණක්කු පවරති. තෙතෙම ලාමක ආශා ඇතිසේ ආශායෙන් මඛනා ලද්දේ සිවුරු, පිණ්ඩපාත සෙනසුන් ගිලන්පස බෙහෙසත්පිරිකර කැමැති වූයේ වැඩියක් කැමැතිව කිසා සිවුර ප්‍රතික්‍ෂෙප කෙරෙයි, පිණ්ඩපාතය ප්‍රතික්‍ෂෙප කෙරෙයි, සෙනසුන ප්‍රතික්‍ෂෙප කෙරෙයි, ගිලන්පස බෙහෙසත් පිරිකර ප්‍රතික්‍ෂෙප කෙරෙයි. තෙතෙම මෙසේ කියයි: මහණ හට මාහැඟි සිවුරෙන් කිම? ඉදින් මහණ තෙම සොහොනින් හෝ කසලගොඩින් හෝ අවුණුදෙරින් හෝ කබරෙදි අවුලා සහල කොට දරන්නේ නම්, තෙල සරුප් යැ. මහණහට මාහැඟි පිණ්ඩපාතයෙන් කිම? ඉදින් මහණ සිහා හැසිරීමෙන් ලද පිඬුඅනරින් දිවි පවත්වන්නේ නම්, තෙල සරුප් යැ. මහණ හට මාහැඟි සෙනසුනෙන් කිම? ඉදින් මහණ රුක්කුමුලික හෝ අබොකාකාසික හෝ වන්නේ නම්, තෙල සරුප් යැ, මහණ හට මාහැඟි වූ ගිලන්පස බෙහෙසත්පිරිකරින් කිම? ඉදින් මහණ පුතිමුත්තයෙන් අරථ-කබෙකින් බෙහෙත් කරන්නේ නම්, තෙල සරුප් යැයි. එහැත් පවත් රථ සිවුරු දරයි, රථ පිණ්ඩපාතය වළදයි, රථ සෙනසුන් ඇසුරු කෙරෙයි, රථ වූ ගිලන්පස බෙහෙසත්පිරිකර සෙවනය කෙරෙයි. ගෘහපඨයෝ ඔහු මෙසේ දැනගනිති:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අයං සමණෝ අපට්ඨෙව්ඤ්ඤා සනතුට්ඨා පටිච්ඡෙදනා අසංසෙවයා ආරාධිවිජ්ජො ධුතඛාදෙද්ධි භිෂයා නිමනෙත්තනි විවරපිණ්ඩපාතසෙනා-සනභිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාතෙරිති. සො ඵවමාන: “තිණ්ණං සමමුඛිභාවා සද්ධො කුලපුත්තො ඛන්තං පුඤ්ඤං පසවති: සද්ධො සමමුඛිභාවා සද්ධො කුලපුත්තො ඛන්තං පුඤ්ඤං පසවති. දෙය්‍යබම්මස්ස සමමුඛිභාවා සද්ධො කුලපුත්තො ඛන්තං පුඤ්ඤං පසවති. දුක්ඛිණ්ණය්‍යානං සමමුඛිභාවා සද්ධො කුලපුත්තො ඛන්තං පුඤ්ඤං පසවති. කුම්භාකඤ්චවායං සද්ධො අත්ථි. දෙය්‍යබම්මෙ ච සංවජ්ජති. අහඤ්ච පටිඤ්ඤාසකා, සත්ථ අහං ත පටිඤ්ඤාසකාමි, ඵලං කුමෙහ පුඤ්ඤාන පරිබාහිරං හට්ඨංථ. ත මස්සං ඉමිනා අත්ථො. අපි ච කුම්භාකං යෙව අනුකම්පාය පටිගණනාමි‘ති’’. තදුපාදය ඛන්තෙ පිටරං පටිගණනාති, ඛන්තෙ පිණ්ඩපාතං පටිගණනාති, ඛන්තෙ සෙනා-සනං පටිගණනාති, ඛන්තෙ භිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරං පටිගණනාති. යං ඵවරූපා භාකුට්ඨා භාකුට්ඨං කුභතා කුභායනා කුභිතතනං; ඉදං පච්චයපට්ඨෙවධං¹ සබ්බානං කුභතවජ්ඣු.

කතමං ඉරියංපථසබ්බානං කුභතවජ්ඣු? ඉන්ධ්‍යවේවා පාපිච්ඡෙත්ථ ඉච්ඡා-පකතො සමනාවනාධිපායො ‘ඵලං මං ජනො සමනාචෙස්සති’ති ගමනං සණ්ඨපෙති, ධානං සණ්ඨපෙති, නිසජ්ජං සණ්ඨපෙති, අයනං සණ්ඨපෙති, පණ්ඩාරය ගව්ජති, පණ්ඩාරය නිව්ඨති, පණ්ඩාරය නිසීදති, පණ්ඩාරය සෙය්‍යං කප්පෙති, සමාහිතො විස ගව්ජති, සමාහිතො විස නිව්ඨති, සමාහිතො විස නිසීදති, සමාහිතො විස සෙය්‍යං කප්පෙති, ආපාඨකජ්ඣාසිවි භොති. යං ඵවරූපා ඉරියංපථස්ස අව්ඨපනා² ධපනා සණ්ඨපනා භාකුට්ඨා භාකුට්ඨං කුභතා කුභායනා කුභිතතනං, ඉදං ඉරියංපථසබ්බානං කුභතවජ්ඣු.

කතමං සාමනනජ්ජාතසබ්බානං කුභතවජ්ඣු? ඉන්ධ්‍යවේවා පාපිච්ඡෙත්ථ ඉච්ඡාපකතො සමනාවනාධිපායො ‘ඵලං මං ජනො සමනාචෙස්සති’ති අරිය-බම්මසන්තිස්සිතං වාචං භාසති. යො ඵවරූපං විවරං බාතෙති, යො සමණො මහසකෙබ්බාති හණති. යො ඵවරූපං පතනං බාතෙති, ලොකථාලකං බාතෙති, බම්මකරකං³ බාතෙති, පරිඤ්ඤාවනං බාතෙති, කුඤ්ඤිකං බාතෙති, උපාහනං බාතෙති, කායබන්ධනං බාතෙති, ආයොගං බාතෙති, සො සමණො මහසකෙබ්බාති හණති. යස්ස ඵවරූපො උපජ්ඣායො, යො සමණො මහසකෙබ්බාති හණති. යස්ස ඵවරූපො ආවර්ගො - සමානුපජ්ඣායකා-සමානාවර්ගකා - මිත්තා-සන්ධිවිධා-සමිත්තා-අභායා, යො සමණො මහෙ-සකෙබ්බාති හණති. යො ඵවරූපො විහාරෙ වසති, යො සමණො මහෙ-සකෙබ්බාති හණති. යො ඵවරූපො අභික්ඛොගො වසති - පාසාදෙ වසති-හමම්භෙ වසති - ගුහාය වසති - ලෙණෙ වසති - කුට්ඨං වසති - කුට්ඨාතරෙ වසති - අභෙදං⁴ වසති - මාලෙ වසති - උද්දුග්ගෙ වසති - උපධානකාලාය වසති - මණ්ඩපෙ වසති - රුක්ඛමුලෙ වසති, යො සමණො මහසකෙබ්බාති හණති.

1. පටිගණනා - සිමු. II. මජ්ඣ. PTS. 2. ආධිපතා - සිමු. II. මජ්ඣ.
3. බම්මකරණං - මජ්ඣ. 4. අභිබ්බ - සිමු. II. මජ්ඣ.

‘මේ මහණ අලොව්ස් යැ සන්තුභව යැ උතුම් විවේක ඇත්තෙකැ කුලයා හා සසඟ තැත්තෙකැ පවත්ගත් වියදි ඇත්තෙකැ බුතාබහගුණ කියන්නෙකැ’යි මතුමත්තෙහි විවර පිණිසාන සෙතාසන ශිලන්පස බෙහෙසත්පිරිකරින් පවරන්. හෙතෙම මෙසේ කියයි: තිදෙනකුත්ගේ හමුවීමෙන් සැදුහැති කුලපුත් තෙම බොහෝ කුසල් රැස් කෙරෙයි: ශුඛාව හමුවීමෙන් (-ඇතිබැවින්) සැදුහැති කුලපුත් තෙම බොහෝ කුසල් රැස් කෙරෙයි. දෙයබලිය ඇතිබැවින් සැදුහැති කුලපුත් තෙම බොහෝ කුසල් රැස් කෙරෙයි. තවද තොපට මැ මේ ශුඛාව ඇත. දෙයබලිය ද විදුමාන වෙයි. මම ද ප්‍රතිප්‍රාප්තයෙමි. ඉදින් මම නො පිළිගනිමි නම්, මෙසේ තෙපි පිතින් පරිබාහිර වන්නහු යා. මට මෙයින් ප්‍රයෝජන නැත. එහෙත් තොපට මැ අනුකම්පා සදහා පිළිගනිමි*. එතැන් පටන් බොහෝ සිවුරු ද පිළිගනී, බොහෝ පිණිසානය ද පිළිගනී, බොහෝ සෙනසුන් ද පිළිගනී, බොහෝ ශිලන්පස බෙහෙසත්පිරිකර ද පිළිගනී. මෙබඳු වූ යම් බැම බිඳීමෙන් බැම බිඳින බවෙන් කුහනයෙන් කොහොත් බවෙන් විසමාපිත බවෙන් වේ ද. මේ ‘පච්චයපටිසෙධන සංඛ්‍යාත කුහනවස්තුව යැ.

ඊයැපට සංඛ්‍යාත කොහොත් වස්තුව කවරැ යත්: මෙහි කිසිවෙක් පාපෙව්ස් වූයේ ඉව්ත්තවෙන් මිඛතා ලද්දේ බුහුමන් කැමැති වූයේ ‘ජනයා මෙසේ මට බුහුමන් කරන්නේ යැ’යි ගමන සකස් කෙරෙයි, සිටීම- සිඳීම- ශයනය සකස් කෙරෙයි, පතාගෙන යයි, පතාගෙන සිටී, පතාගෙන සිඳී, පතාගෙන ශයනය කෙරෙයි. සමාගියට පැමිණියකු සෙයින් යෙයි, සමාගිත- යකු සෙයින් සිඳී, සමාගිතයකු සෙයින් ශයනය කෙරෙයි; ජනයා හමුයෙහි බ්‍යාන කරනුයේ මැ වෙයි. මෙබඳු වූ ඊයැපටයාගේ යම් ආදි කොට තැබීමෙන් තබන අයුරෙක් සකස් කොට තැබීමෙන් බුහුණු හකුළුවන බවෙන් බුහුණු හකුළුවන හුදු බවෙන් විසමාපනයෙන් විසමාපනාකාරයෙන් විසමාපිත බවෙන් වේ ද; මේ ඊයැපටසංඛ්‍යාත කුහනවස්තුව යැ.

සාමන්තජලාතසංඛ්‍යාත කොහොත්වන කවරැ යත්: මෙහි කිසිවෙක් පාපෙව්ස් වූයේ ඉව්ත්තවෙන් මිඛතා ලද්දේ බුහුමන් කැමැති වූයේ ‘ජනයා මට මෙසේ බුහුමන් කරන්නේය’යි ලොවුකුරුදකම් පිළිබඳ වූ වදන් බෙණෙයි: යමෙක් මෙබඳු සිවුරු බර නම්, ඒ මහණ මහෙශාකාස (මහාශයක) යෙකැ’යි බෙණෙයි. යමෙක් මෙබඳු පාත්‍රයක් බර නම්-ලෝතලියක් බර නම්-දියඬබරවක් බර නම් - පෙරහනක් බර නම් - කෙස්සක් බර නම් - වහන්සලක් බර නම් - කාබනක් බර නම් - ආයොගපට බර නම්, ඒ මහණ මහත් අනුභාව ඇත්තෙකැ’යි, බෙණෙයි. යමක් හට මෙබඳු උපාධ්‍යාය කෙනෙක් වෙත් නම්, ඒ මහණ අනුභාව ඇත්තෙකැයි බෙණෙයි, යම්කුට මෙබඳු ආචාර්‍ය කෙනෙක් වෙත් නම් - සමානොපාධ්‍යායයෝ - සමානාචාර්‍යයෝ- භිත්‍රයෝ- සංදුභවයෝ- සමහකනයෝ - සහායයෝ වෙත් නම්, ඒ මහණ අනුභාව ඇත්- තෙකැයි බෙණෙයි, යමෙක් මෙබඳු විහාරයෙක වෙසේ නම්, ඒ මහණ අනුභාව ඇත්තෙකැයි බෙණෙයි, යමෙක් මෙබඳු ගුරුවක්ගෙයෙක වෙසේ නම්- පහයෙක වෙසේ නම් - සදුප්පහයෙක වෙසේ නම් - ගුහායෙක වෙසේ නම්- භූතක වෙසේ නම් - කිප්පියෙක වෙසේ නම් - කුළුගෙයෙක වෙසේ නම්- අටල්ලෙක වෙසේ නම් - මළියෙක වෙසේ නම් - උදුණියෙක වෙසේ නම් - උච්චාත්තලෙක වෙසේ නම් - මළියෙක වෙසේ නම් - රුක්ඛුලෙක වෙසේ නම්, ඒ මහණ අනුභාව ඇතිකෙකැයි බෙණෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අථවා කොරඤ්ඤාකොරඤ්ඤාකා භාසුටිකභාසුටිකා සුගතකුහලකා
 ලපකලපකා මුඛසමාපිතො - අයං සමණෝ ඉමාං ඵලිචානං
 සන්තානං විහාරසමාපනතිනං ලාභීති තාදිසං ගමිතං ගුණං නිපුණං
 පටිච්ඡන්තං ලොකුත්තරං පුඤ්ඤානාපටිසඤ්ඤාතං කථං කථෙති. යා
 ඵලිචා භාසුටිකා භාසුටියං සුත්තා සුභාසනා සුභිතතං, ඉදං
 සාමන්තරපතසංඛාතං සුගතවච්ඡු.

බුද්ධියා ගතවතො ඉමෙති තිණි සුගතවච්ඡුති පටිනාති සමුච්ඡන්තාති
 වූපසන්තාති පටිපාසාධාති අභිබුද්ධාති ස්ඤ්ඤාති දසියාති. තස්මා
 බුද්ධො අකුසොති - අකුසං.

ගණිමාගතනි-‘ගණි’ති ගණි ගතවා; ගණාවර්ගොති ගණි, ගණයා
 සන්තාති ගණි; ගණං පරිහරතීති ගණි, ගණං ඔවදතීති ගණි, ගණං
 අනුසංසතීති ගණි, විසාරදො ගණං උපසංකමිතීති ගණි, ගණොයා
 පුසුසති සොනං ඔදහති අඤ්ඤා විතං උපට්ඨපෙතීති ගණි, ගණං
 අකුසලා වූච්ඡාපෙතො සුගලෙ පතිච්ඡාපෙතීති ගණි, භික්ෂුගණයා ගණි,
 භික්ෂුතිගණයා ගණි, උපාසකගණයා ගණි, උපාසිකාගණයා ගණි,
 රාජගණයා ගණි, බතතිගණයා ගණි, බ්‍රාහ්මණගණයා ගණි, වෙසා-
 ගණයා ගණි, පුද්ගලගණයා ගණි, දෙවගණයා ගණි, බ්‍රහ්මගණයා ගණි,
 සංඛි,¹ ගණි, ගණාවර්ගො². ආගතනි³ ආගතං උපාගතං සමුපාගතං⁴
 සම්පතනං⁵ සංඛයානගරනති - අකුසං ගණිමාගතං.

බුද්ධානිමිධි⁶ බුද්ධානනි - ‘බුද්ධාන’නති බුද්ධානං බතතිසානං
 බ්‍රාහ්මණානං වෙසානං පුද්ගලානං ගතවිසානං පබ්බජිතානං දෙව්‍යානං මුත්තානං;
 බුද්ධානනි බුද්ධානං බුද්ධවරානං පරිවාරකානං සිසානනති - බුද්ධානිමිධි
 බුද්ධානං.

අපි පඤ්ඤාන ආගමනති - පඤ්ඤාන අපිකාමි ආගතා⁷ පඤ්ඤා
 පුච්ඡිකුසාමින ආගතා; පඤ්ඤා සොකුසාමි ආගතමාති ඵලමි අපි
 පඤ්ඤාන ආගමං. අථවා පඤ්ඤානිකානං පඤ්ඤා පුච්ඡිකුසාමිනං පඤ්ඤා
 සොකුසාමිනං ආගමනං අභිකමනං උපසංඛයමනං පසිරුපාසනං⁸ අපිති
 ඵලමි අපි පඤ්ඤාන ආගමං. අථවා පඤ්ඤාගමො කුසානං අපි, නිමි පසු,
 නිමි අලමිසො මයා පුච්ඡිතං කපෙතුං විසාපෙතුං; වගසොනං
 භාරනති ඵලමි - අපි පඤ්ඤාන ආගමං.

තෙනාන පෙරො සාරිපුත්තො;

“තං බුද්ධං අසිතං තාදිං
 අකුසං ගණිමාගතං,
 බුද්ධානිමිධි බුද්ධානං
 අපි පඤ්ඤාන ආගම”නති.

1. සංඛගණයා ගණි - සිඳු II. 2. ගණාවර්ගො - සිඳු II.
 3. ආගතං - සිඳු II. ආගතො - PTS.
 4. උපගතං සමුපගතං - මජ්. උපාගතො සමුපගතො - PTS
 5. සමුපපතනං - මජ්. 6. බුද්ධානිමිධි - මජ්. - සිඳු II.
 7. අපිසො ආගතොමි - මජ්. 8. පසිරුපාසනං - සක.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නොහොත් අතීතයින් හැකුළුණේ අතීතයින් මුහුණ හකුළුවනු ලැබූ විට
 අතීතයින් විශේෂ කරවනුයේ අතීතයින් ප්‍රලාප කථා කරනුයේ තමාගේ
 මුළුමනාන්‍යයෙන් ම අනුත් විසින් මුහුණින් කරන ලද්දේ 'මේ මහණ තෙම මේ
 මේබදු වූ ශාන්ත වූ විහාරසමාපතතිලාභියෙහි එබඳු ගැබුරු වූ ගුප්ත වූ සියලුම වූ
 ප්‍රතිවිප්‍රකාශ වූ ලොකොත්තර වූ ශුන්‍යතාප්‍රතිසංග්‍රහය වූ කථාව කෙරෙයි.
 මේබදු වූ යම් බැමි සිද්ධිමත් කුහනයක් කොහොත් අනුරත් කොහොත්-
 බවක් මේ ද, මේ සාමන්තරාලය සබ්බසාධ කොහොත්වන සි.

ශාන්තවත් බුදුන් විසින් මේ තුන් කොහොත්වත් ප්‍රතිශ්‍ය කරන ලද්දකු ය,
 සිද්ධික ලද්දකු ය, සන්තිද්‍රව්‍යක ලද්දකු ය, දුරලත ලද්දකු ය, (මහ) උපතට
 නුසුදුසු වූවානු ය, නුවණසිත්තෙන් දවන ලද්දකු ය. එකසින් බුදුහු අකුහ
 නුසි 'අකුහං' යනු මේ.

ගණිමාගතං - 'ගණි' යනු: බුදුහු ගණි වූහ; ගණාචාර්ය වූහ ගණි
 යැ, ගණයා හට ශාන්තා නුසි 'ගණි'යැ ගණයා පරිහරණය කෙරෙත්
 නුසි 'ගණි'යැ, ගණයා හට අවමාද කෙරෙත් නුසි 'ගණි'යැ, ගණයා
 හට අනුශාසනා කෙරෙත් නුසි - 'ගණි'යැ, විශාරද වැ ගණයා වෙත
 එළැඹෙත් නුසි 'ගණි'යැ. ගණ තෙම මිවුන්ගේ බස් අසනු රිසි වෙයි,
 (ඇසීමට) කත නමයි, දැනගැනීමට සිත එළවා නුසි 'ගණි'යැ. ගණයා
 අකුහලයෙන් තනා කුහලයෙහි විහිටුවාලන සේක් නුසි 'ගණි'යැ,
 භික්ෂුගණයට 'ගණි'යැ, භික්ෂුණිගණයට ගණි යැ, උපාසකාණයට ගණි
 යැ, උපාසිකාණයට ගණි යැ, රාජගණයට ගණි යැ, ක්‍රමයගණයට ගණි
 යැ, බ්‍රාහ්මණගණයට ගණි, යැ, වෛශ්‍යගණයට ගණි යැ, ශුද්‍රගණයට
 ගණි යැ, දෙවගණයට ගණි යැ. බ්‍රහ්මගණයට ගණි වූ සේක. සමුහ ඇතිසහ,
 ගණයා ඇතිසහ, ගණාචාර්ය වූහ. ආගතං යනු සකස්පුරයට ආගත
 උපාගත සමුපාගත සම්ප්‍රාප්ත වූවානු නුසි 'අකුහං ගණිමාගතං' යනු මේ.

බහුනනමිධි බද්ධානං - බොහෝ වූ ක්‍රමයෙන් අනුරත් බ්‍රාහ්මණ-
 වෛශ්‍ය - ශුද්‍ර - ගාහප - ප්‍රව්‍රිත - දෙව - මනුෂ්‍යයන් අනුරත්; බද්ධානං-
 බද්ධ වූ (-බැඳුණු) බැඳී හැසිරෙන පරිමාරක වූ ශ්‍රේෂ්‍යයන් අනුරත් නුසි
 'බහුනනමිධි බද්ධානං' යනු මේ.

අපි පඤ්ඤාන ආගමං - ප්‍රශ්නයෙන් අර්ථ වැ (-ප්‍රයෝජන ඇති වැ)
 පැමිණියමිහ, පැන පුළුවන්නා කැමැති වැ පැමිණියමිහ, පැන අසනු
 කැමැති වැ පැමිණියමිහ'යි - මෙසේ ත් 'අපි පඤ්ඤාන ආගමං' යනු මේ.
 නොහොත් ප්‍රශ්නාර්ථ වූ පැන පුළුවන්නා වූ පැන අසනු කැමැතියන්ගේ
 ඊම අභිමුඛයට පැමිණීම එළැඹීම පටන්පාසනය වන්නේ ය, ඇත් නුසි-
 මෙසේත් 'අපි පඤ්ඤාන ආගමං' යනු මේ. නොහොත් ප්‍රශ්නයෙන් පැමි-
 ණිම නුසි වහන්සේට ඇත, නුසි වහන්සේත් ප්‍රභූ වූහ යැ, නුසි වහන්සේ
 මා විසින් පුළුවන්නා ලද්ද කියන්නට විසඳන්නට සමථි වූවනු ය, තෙල
 භාරය උසුලනු මැනවැයි මෙසේත් 'අපි පඤ්ඤාන ආගමං' යනු මේ.
 එසින් වදලන ශාරීරිකප්‍රභවයෙන් වහන්සේ:

“තං බුද්ධං අසිතං තාදිං - ටෙ- අපි පඤ්ඤාන ආගමං”යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

භික්ඛුනො විජ්ඣුච්ඡතො
භජතො ඊතතමාසතං,
රුක්ඛමූලං සුසානං වා
පබ්බතානං යුගාසු වා.

භික්ඛුනො විජ්ඣුච්ඡතොති - ‘භික්ඛුනො’ති පුපුර්ණකලාණකං
වා භික්ඛුනො, ඥෙබ්බො වා භික්ඛුනො; විජ්ඣුච්ඡතොති ජාතියා විජ්ඣුච්ඡතො,
ජරාය - ඛ්‍යාධිනා - මරණෙන - සොපකඨි - පරිදෙවෙහි - දුක්ඛෙහි - ඉදම්-
නසංසඨි - උපායාසෙහි විජ්ඣුච්ඡතො, තෙරසිකෙන දුක්ඛෙන තිරව්ජා-
නසොනිකෙන දුක්ඛෙන පෙතතිවිසයිකෙන දුක්ඛෙන මානුසකෙන දුක්ඛෙන
ගම්මාකකනම්මුලකෙන දුක්ඛෙන ජාතස්සපතිබ්බකිකෙන දුක්ඛෙන ජාතස්ස
පරාධෙය්‍යකෙන දුක්ඛෙන අතතූපකකමෙන දුක්ඛෙන පරුපකකමෙන
දුක්ඛෙන දුක්ඛදුක්ඛෙන සබ්බාරදුක්ඛෙන විපරිණාමදුක්ඛෙන චක්ඛුරොගෙන
දුක්ඛෙන සොතරාගෙන දුක්ඛෙන ඝාතරාගෙන දුක්ඛෙන ජ්වහාරා-
ගෙන දුක්ඛෙන කායරොගෙන දුක්ඛෙන සීසරොගෙන දුක්ඛෙන කණ්ණ-
රොගෙන දුක්ඛෙන මුඛරොගෙන දුක්ඛෙන දන්තරොගෙන දුක්ඛෙන කාසෙන
සාසෙන පිතාසෙන ඛගෙන ජරෙන කුච්ඡරොගෙන මුච්ජාය පකඛද්දිකාය
සුලාය පිසුපිකාය කුෂට්ඨින ගණකින කීලාසෙන සොසෙන අපමාණෙන
දඤ්ඨා කණ්ඩුයා කච්ඡයා රබසාය විතච්ඡිකාය ලොහිතෙන පිතෙතන
මුට්ඨමෙහෙන අංසාය පිලකාය හගද්දලෙන¹ පිතතසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන
සෙමකසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන වාතසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන සන්තිපාති-
කෙන ආබාධෙන උතුපරිණාමජෙන ආබාධෙන විසම්පරිහාරජෙන ආබාධෙන
ඔපකක්ඛිපකන ආබාධෙන කම්මවිපාකජෙන ආබාධෙන සිතෙන උණ්ණන
ජ්ඣව්ජාය පිපාසාය උච්චාරෙන පඤ්ඤාවෙන බංසමකසවාතාතපසිරිංසප-
සම්පෙසාන දුක්ඛෙන - මාතුමරණෙන දුක්ඛෙන පිතුමරණෙන දුක්ඛෙන
භාතුමරණෙන - හතිතිමරණෙන - පුත්තමරණෙන - සිතුමරණෙන - සෘතිමර-
ණෙන - භොගබ්‍යසනෙන - රොගබ්‍යසනෙන - සීලබ්‍යසනෙන - දිට්ඨිබ්‍යසනෙන
දුක්ඛෙන විජ්ඣුච්ඡතො අට්ටිප්පතො හරායතො ජ්ඣුච්ඡතොති - භික්ඛුනො
විජ්ඣුච්ඡතො.

භජතො ඊතතමාසතාති - ‘ආසතං’ වුවුවති යහ නිසිදති, මිඤ්චො
පිඨං භිසි කට්ටිකා වම්මබ්බෙකො; නිණ්සන්ධාරො පණ්ණසන්ධාරො පලාස-
සන්ධාරො; තං ආසතං අසප්පායරූපදස්සකෙන ඊතතං විවිතතං පච්චිතතං;
අසප්පායසද්දසවණෙන ඊතතං විවිතතං පච්චිතතං; අසප්පායෙහි පඤ්ඤාහි
කාමගුණෙහි ඊතතං විවිතතං පච්චිතතං; තං පච්චිතතං ආසතං භජතො
සමාජතො සෙවතො නිසසව්‍යතො සංසෙවතො පටිසෙවතොති - භජතො
ඊතතමාසතං.

රුක්ඛමූලං සුසානං වාති - රුක්ඛමූලං යෙව රුක්ඛමූලං; සුසානං
යෙව ‘සුසාන’නති - රුක්ඛමූලං සුසානං වා.

1 හගද්දලාය - සායා

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

16 - 4

ජාති ආදියෙන් ප්‍රඥාප්තා කරත රුක්ඛුල හෝ සොහොන හෝ පච්චිකයන් සමඛන්ධි ගුහාවන්හි හෝ (පස්කම්මණයෙන්) විචික්ඛ (ඇඳ පුටු ආදී) ආසනය නෙවුනා මහණ හට -

හික්ඛුන්තා විජ්ඣමස්සතා - 'හික්ඛුන්තා' යනු: පාඨස්ථතකල්‍යාණ හික්ඛු- හට හෝ තෙශස්ස හික්ඛුහට හෝ; විජ්ඣමස්සතා - ජාතියෙන් ප්‍රඥාප්තා කරන්නහුට, ජරාමත් - ව්‍යාධියෙන් - මරණයෙන් - ශෝකයෙන් - පරිදේවනයෙන් - දුකින් - දෙමනසින් - උපායාසයෙන් ප්‍රඥාප්තා කරන්නහුට, නිරුද්ධකින් - තිරිසන්තොන්හි දුකින් - ප්‍රෙතවිෂයෙහි වූ දුකින් - මිනිස්- ලොවැ (වඩබන්ධනාදී) දුකින් - ගභීවත්‍රානතිමූලක දුකින් - ගභීඨතිමූලක දුකින් - ගභීවස්සත්ථානමූලක දුකින් - උපන්නහු පිළිස්සනා දුකින් - උපන්නහු පරු අයත් කොට ඇති දුකින් - පරොපක්‍රමයෙන් වූ දුකින් - දුඛදුඛයෙන් - සංස්කාරදුඛයෙන් - විපරිණාමදුඛයෙන් - වක්ඛුරොගයෙන් වූ දුකින් - ශ්‍රොත්‍ර- රොගයෙන් වූ දුකින් - භ්‍රාණරොගයෙන් වූ දුකින් - ජීහ්වාරොගයෙන් වූ දුකින් - කාශරොගයෙන් වූ දුකින් - ශීර්ශරොගයෙන් වූ දුකින් - කුණ්ඨරොග- යෙන් වූ දුකින් - මුඛරොගයෙන් වූ දුකින් - දන්තරොගයෙන් වූ දුකින් - කාසයෙන් යාසනයෙන් පිතසින් දහනයෙන් ජාරයෙන් කුක්ඛිරොගයෙන් මූර්ඡායෙන් ලොහිතාතීසාරයෙන් ආමිශුලයෙන් මහාපිරෙවනයෙන් කුෂ්ඨ- යෙන් ගණ්ඩයෙන් කබරරොගයෙන් ක්‍ෂයරොගයෙන් අපඝාරයෙන් දදු- යෙන් කණ්ඩුනියෙන් කුෂ්ඨයෙන් නියතිටින් අතුල්පතුල් පැළීමෙන් රත්- පිතින් මධුමෙහයෙන් අශීසින් පිළිකායෙන් හගන්දරායෙන් පිතින් උපදනා ආබාධයෙන් සෙමින් උපදනා ආබාධයෙන් වසින් උපදනා ආබාධ- යෙන් සාන්තිපාතික ආබාධයෙන් සාදුපිපසාසයෙන් උපදනා ආබාධයෙන් විෂමපිභරණයෙන් උපදනා ආබාධයෙන් උපක්‍රමයෙන් උපදනා ආබාධ- යෙන් කමිපිපාකජ ආබාධයෙන් සිහිලෙන් උණුසුමින් සසින් පවසින් මලයෙන් මුසයන් මැසි මදුරු වා අවි දික්දූපයසින් වූ දුකින්, මව්ගේ මරණයෙන් වූ දුකින් පියාගේ මරණයෙන් වූ දුකින් බැයා ගේ මරණයෙන් - බුතගේ මරණයෙන් - පුතාගේ මරණයෙන් - දුවගේ මරණයෙන් - නෑයන්ගේ විපතින් - නොගන්ගේ විපතින් - රොගව්‍යසනයෙන් - ශීලව්‍යසනයෙන් - දෂ්ටව්‍යසනයෙන් වූ දුකින් ප්‍රඥාප්තා කරන්නහුට දුක්ඛන්තහුට පිළිතුල් වන්නහුට නුසි 'හික්ඛුන්තො විජ්ඣමස්සතො' යනු වේ.

ගජතො පිත්තමාසනං - යම් තැනෙක හිඳි නම්, ඇඳ පුටුව ඩිස්ස තට්ටිකාව සමකඛි තණඇතිරිය පන්ඇතිරිය කොළඇතිරිය යන මේය 'ආසන'යි කියනු ලැබේ. ඒ ආසනය අසත්ප්‍රාය (-ඉඹට) වූ රූප දැකි- මෙන් තුළුල් යැ ගුහා යැ අතීශයින් ගුහා යි; අසත්ප්‍රාය වූ ශබ්දශ්‍රවණයෙන් රික්ත යැ විචික්ඛ යැ අතීශයින් විචික්ඛ යි; අසත්ප්‍රාය වූ පඤ්චකාමගුණ- යත් ගෙන් රික්ත යැ විචික්ඛ යැ ප්‍රචික්ඛ යි. ඒ අතීශයින් විචික්ඛ (-වෙන්) වූ ආසනය ගජනය කරන්නහුට මැනැවින් ගජනය කරන්නහුට සෙවුනහුට වෙසෙසින් සෙවුනහුට පුතපුතා සෙවුනහුට එළැඹ සෙවුන- හුට නුසි 'ගජතො පිත්තමාසනං' යනු වේ.

රුක්ඛමූලං සුසානං වා - රුක්ඛුල මැ 'රුක්ඛමූල'යැ, සොහොන මැ 'සුසානය' නුසි 'රුක්ඛමූලං සුසානං වා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පබ්බතානං ගුහාසු වානී - පබ්බතානෙව පබ්බතා; කඤ්ඤානෙව කඤ්ඤා; හිරිකුහානෙව හිරිකුහා; පබ්බතනනරිකායො වුවුවනති පබ්බතපබ්බතාරුති-පබ්බතානං ගුහාසු වා.

තෙතාහ ථෙරො සාරිපුතො:

“හික්කුතො චිජ්ඣුච්ඡෙනා
හජ්ජො රිත්තමාසනං,
රුක්ඛමුලං සුසානං වා
පබ්බතානං ගුහාසු වා”ති.

16 - 5

උච්චාවචෙත්සු සයනෙත්සු කුච්ඡෙනා¹ තත්ථ හෙරවා,
යෙති හික්කු ත වෙධෙය්‍ය නිග්ගොපෙ සයනාසනෙ.

උච්චාවචෙත්සු සයනෙත්සු - ‘උච්චාවචෙත්සු’ති උච්චාවචෙත්සු හිත්තසංඝි-
තෙත්සු ඡේතසාපකෙත්සු; ‘සයනං’ වුවුවනති විහාරෙ අභිසංඝොයො පාසාදො
හමිත්තං ගුහාති - උච්චාවචෙත්සු සයනෙත්සු.

කුච්ඡෙනා තත්ථ හෙරවාති - ‘කුච්ඡෙනා’ති කුච්ඡෙනා කුච්ඡෙනා
නදෙනා සද්දං කථෙතො; අච්චා කිච්ඡෙනාති කති කිත්තකා කිච්චකා
කිච්චත්සුකා තෙ හෙරවාති? සිතා චායො දිපි අච්චා තරච්චා කොකා
මහිසා හජ්ජි අති විච්ඡිකා සතපදී වොර වා අත්ත මාතවා වා කතකම්මා
වා අකතකම්මා වාති - කුච්ඡෙනා තත්ථ හෙරවා.

යෙති හික්කු ත වෙධෙය්‍යාති - ‘යෙති’ති යෙති හෙරවෙති; හෙරවෙ
පසිඤ්චා වා සුඤ්ඤා වා න වෙධෙය්‍ය නප්පවෙධෙය්‍ය න සම්පවෙධෙය්‍ය න
උත්තරෙය්‍ය න පරිත්තරෙය්‍ය න භාසෙය්‍ය න සන්තාසං ආපඤ්ඤා, අභිරු
අත්ත අච්චමති අනුත්තාසි අප්පාසි පභිනිසාසනෙරවො විගතලොමසංඝො
විහරෙය්‍යාති - යෙති හික්කු ත වෙධෙය්‍ය.

නිග්ගොපෙ සයනාසනෙති - අප්පසද්දො අප්පනිග්ගොපෙ විජනවාතෙ
මනුස්සාරුතෙය්‍යකෙ පටිසල්ලානසාරුතෙ සෙතාසනෙති - නිග්ගොපෙ
සයනාසනෙ.

තෙතාහ ථෙරො සාරිපුතො:

“උච්චාවචෙත්සු සයනෙත්සු
කුච්ඡෙනා තත්ථ හෙරවා,
යෙති හික්කු ත වෙධෙය්‍ය
නිග්ගොපෙ සයනාසනෙ”ති.

1. කිච්ඡෙනා - සං. PTS කිච්ඡෙනා - සි. II කිච්ඡෙනා - සු. පු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පබ්බතානං ගුණාසු වා - පථිතයෝ මි, 'පබ්බත' යැ, කදුරුමි මි 'කදුර', යැ ගල්ගුහා මි 'ගිරිගුහා' යැ, පථිතකුසාසිත්ත 'පබ්බතතතරිකා' යි කියනු ලැබෙත් නුයි 'පබ්බතානං ගුහාසු වා' යනු වේ.

එයිඩ් වැළැක්වීමේ ආරක්ෂා ක්‍රියාමාර්ගයන් පිහිටිතය:

“හික්මුණො, විජිතුවණො, -පෙ- පබ්බතානං ගුහාසු මා”යි.

16 - 5

මහණ තෙරම තිඝ්භේෂ වූ සෙනත්තෙති සම් භෞරවසෙකින් නො
සැලෙන්නේ නම්, ඒ කුඳුමහත් (-සිංහප්‍රභේත වූ) තෙතපුත්ති කිපමණ
භෞරවසඨ වෙත් ද, නොහොත් එහි (කුඳුමහොතා -) නාද කරන-
හසාතක අරමුණු වෙත්.

උච්චාවචේත්සු සහනෙත්සු - ‘උච්චාවචේත්සු’ යනු: උත් - මුළු වූ හිතපුණ්ඩ වූ උත්තමාවම් වූ විහාර සැ අසිසිසොහ සැ ප්‍රාසාද සැ, හර්මස සැ, ගුහා සැ, සහ මේ ‘සහන’යි කියනු ලැබේ නුයි ‘උච්චාවචේත්සු සහනෙත්සු’ යනු වේ.

කුමනේරු තත් හෙරවා - 'කුමනේරු' යනු: හමුදාන කුමනේරු කරන තාද කරන බැඳ කරන; තොහොත් කිමනේරු යනු: ඒ හෙරවහෝ කෙතෙක් ද? කිපමණ ද? කෙබඳු ද? කිපමණ බොහෝ ද යත්? සිංහයෝ ය, ව්‍යාභුයෝ ය, දිවියෝ ය, වලස්සු ය, තරස්සු ය, වාකයෝ ය, මිවෝ ය, ඇත්තු ය, සර්පයෝ ය, නුසුනු ය, සිංහානු ය, කුල සොරකම් ඇති හෝ නැති හෝ සොර, හෝ සැකැසි මිනිස්සු හෝ වන්නානු නුසි 'කුමනේරු තත් හෙරවා' යනු වේ.

සෙහි හිඤ්ඤා නිවේශනය - 'සෙහි' යනු: යම් තෙරවයන්ගෙන්, තෙරවයන් දැක හෝ අයුරු හෝ නො වෙළුලා නම්, අතිශයින් නො වෙළුලා නම්, භාවපයින් නො වෙළුලා නම්, නො තැබිය හැකි නම්, භාව-පයින් නො තැබිය හැකි නම්, නො බිය වේ නම්, සත්ත්වයෙකුට නො පැමිණේ නම්, බියසුලු නො වූයේ නො තැබිය හැකි නම්, වූයේ කුසල නො වන සුලු වූයේ නො පලායන සුලු වූයේ වන්නේ නම්, ප්‍රතිඵල වූ බියඅරමුණු ඇත්තේ පනවු ලොමුදහ ඇති වූ වෙනස්කමක් නම් සි 'සෙහි හිඤ්ඤා නිවේශනය' යනු වේ.

නිලඥාපත සහතිකපත - අලාභයට වූ අලාභීකෘත වූ ජනවාර්ග රහිත වූ මිනිසුන්ගේ රහස්‍ය ක්‍රියාවන්ට යොග්‍ය වූ විනාශකාරීත්ව අනුරූප වූ සෙනසුන්හි තුබී 'නිලඥාපත සහතිකපත' යනු වේ.

එසින් ව්‍යුලක ශාරීපුත්‍රසංවිරයන් වහන්සේ:

“උව්වාච්චෙපු සසඟනු -ප- නිගහකාස සසනාසඟන”යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කති පරික්ඛයා ලොකෙ
ගව්ඡතො අගතං දිසං,
යෙ භික්ඛු අභිසම්භව
ප්‍රානමති සයනාසනෙ.

කති පරික්ඛයා ලොකෙති - 'කති' යි කති කිත්තකා කිවිතකා කිවි-
බුත්තකා තෙ පරික්ඛයාති? ඥෙ පරික්ඛයා: පාකට්ඨපරික්ඛයා ච, පටිච්ඡන්ත-
පරික්ඛයා ච.

කතමෙ පාකට්ඨපරික්ඛයා? පිභා බ්‍යංගො දිපි අච්ඡං තරච්ඡං කොකා
මහිසා හඤ්ඤි අභි විච්ඡිකා සතපදි වොරා වා අසු මානවා වා කතකමා
වා අකතකමා වා, චක්ඛුරොගො සොතරොගො ඝාතජරාගො ජිව්හාරොගො
කායරොගො සිසරොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො
සායො පිනාසො ඛහො ජරො කුච්ඡරොගො මුච්ඡං පකඛ්ඤ්ඤා සුලා
පිසුච්ඤා කුච්ඡං ගණ්ණො කිලාසො සොසො අපමාරො දදු කණ්ණු කච්ඡු
රබ්බා විතච්ඡිකා ලොභිතපිත්තං¹ මඩ්දමෙහො අංසා පිලකා හගඤ්ඤා
පිත්තසමුච්ඡානා අබ්බාධා -පප- සිතං උණ්ණං ජිහව්ඡා පිපාසා උච්චාරො
පසායො ඛංසමකසවාතාතපසිතිසපසමථස්සා, ඉමෙ වුවච්ඡන්ති පාකට්ඨ-
පරික්ඛයා.

කතමෙ පටිච්ඡන්තපරික්ඛයා? කායදුච්චරිතං චච්චිච්චරිතං මනෝ-
දුච්චරිතං කාමච්ඡිකාචරිතං බ්‍යාපාදනිචරිතං පිතමිඤ්ඤිචරිතං උඤ්ච-
කුක්ඛුච්චිචරිතං විචිකිච්ඡාචරිතං, රාගො දෙසො මොගො කොඛො
උපතාගො මහෙඛො පළාසො ඉක්ඛා මච්ඡරිතං මායා සායධංගං එමො
සාරමො මානො අතිමානො මදො පමාදො, සතඛ කිලෙසා සතඛ
දුච්චරිතා සතඛ දර්ශා සතඛ පරිලාභා සතඛ සන්තාපා සබ්බාකුසලා-
භිසබ්බාරා, ඉමෙ වුවච්ඡන්ති පටිච්ඡන්තපරික්ඛයා.

පරික්ඛයාති - කෙනවෙතින පරික්ඛයා? පරිසභන්ති යි පරික්ඛයා, පරි-
භානාය සංවත්තන්ති පරික්ඛයා, තත්භාසාති පරික්ඛයා, සථං පරිසභන්ති
පරික්ඛයා? තෙ පරික්ඛයා, තං පුග්ගලං සහන්ති පරිසභන්ති අභිගමන්ති
අපෙක්ඛාත්ථරන්ති පරියාදිගන්ති මග්ගන්ති, එවං පරිසභන්ති පිරික්ඛයා,
කථං පරිභානාය සංවත්තන්ති පරික්ඛයා? තෙ පරික්ඛයා කුසලානං
ධම්මානං අන්තරායාය පරිභානාය සංවත්තන්ති, කතමෙසං කුසලානං
ධම්මානං? සම්මාපටිපදාය අනුලොමපටිපදාය අපච්චිකපටිපදාය අනිත්ථපටි-
පදාය ධම්මානුධම්මපටිපදාය සිලෙසු පරිපුරකාරිතාය ඉන්ද්‍රියෙසු ගුහ්‍යාදි-
රතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතාය ජාගරියානුයොගස්ස සතිසමපඤ්ඤාසං
චදානං සතිපට්ඨානානං සාවිනානුයොගස්ස චදානං සම්මප්පධානානං-
චදානං ඉද්ධිපාදානං-පඤ්චනං ඉන්ද්‍රියානං-පඤ්චනං බලානං-සත්තානං
ඛොජ්ඣානානං-අරියස්ස අට්ඨබ්බිකස්ස මගස්ස සාවිනානුයොගස්ස, ඉමෙසං
කුසලානං ධම්මානං අන්තරායාය පරිභානාය සංවත්තන්ති, එවං පරිභානාය
සංවත්තන්ති පරික්ඛයා.

1. ලොභිතං පිත්තං - ඝා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

16 - 6

මහණ තෙම වතකෙලවර සෙනසුන්හි යම් උපද්‍රව කෙනකුත් මැඩ-
පවත්වන්නේ නම්, තො භියවිරු අමාමහනිවන්දෙයට යනුවහුට ලොවැ
කෙතෙක් උපද්‍රවයෝ වෙත් ද ?

කහි පටික්ඛයා ළොකෙ - 'කහි'යනු ඒ උපද්‍රව කිසක් ද ? කෙතෙක්
ද ? කිපමණ ද ? කිපමණ බොහෝ ද යත් උපද්‍රවයෝ දෙදෙනෙකි:
ප්‍රකට උපද්‍රවයෝ ද ප්‍රතිවින්න උපද්‍රවයෝ ද යි.

ප්‍රකට උපද්‍රවයෝ කවරහ යත්: සිහ යැ වග යැ දිවි යැ වලස් යැ
තරස් යැ වෘක යැ මිනි යැ ඇත් යැ නාග යැ නුහුසු යැ සියපා යැ
කළු සොරකම් ඇති හෝ තැනි හෝ සොරු හෝ සැහැසි මිනිස්සු
වන්නාහු ය, වක්කුරොග යැ ග්‍රොත්‍රරොග යැ ස්‍රාණරොග යැ ජීවාරොග යැ
කාශරොග යැ ශීර්ශරොග යැ කණ්ණරොග යැ මූත්‍රරොග යැ දන්තරොග යැ
කාස යැ යාස යැ පිතස යැ දග යැ ජීවර යැ කුක්කරොග යැ මුර්ජා යැ
රක්තානිසාර යැ අමශුල යැ මහාපිඨරවත යැ කුෂට යැ ගණ්ඩ යැ කිලාස යැ
කෂයරොග යැ අපසාර යැ දදු යැ කණ්ඩුති යැ කුෂට යැ නියතිරි යැ
අකුල්පකුල් පැළීම යැ රක්තපිත්ත යැ මුද්‍රමේහ යැ අශීස් යැ පොළ යැ
හගඤ්ජා යැ පිත්තසමුත්තාන ආබාධ යැ...සිත යැ උෂණ යැ ජීවත්සා යැ
පිපාසා යැ උචාර යැ ප්‍රස්‍රාව යැ මැසිමදුරු - වා අවි දික්දූපගන්හු යි;
මොහු ප්‍රකට උපද්‍රවයෝ යයි කියනු ලැබෙත්.

ප්‍රතිවින්න උපද්‍රවයෝ කවරහ යත්: කායදුඛවිරත යැ වාග්දුඛවිරත
යැ මනෝදුඛවිරත යැ, කාමච්ඡදනීවරණ යැ, ව්‍යාපාදනීවරණ යැ, පිත-
භිඤ්ඤානීවරණ යැ උභිච්ඡාදකකුච්චනීවරණ යැ විවිකිච්ඡානීවරණ යැ රාග
යැ දෝෂ යැ මොහ යැ ක්‍රොධ යැ ඛණ්ණවෙර යැ මකුඛව යැ සුගත්තාන යැ
ඊෂ්ඨි යැ මාත්සර්‍යියි යැ මායා යැ ශඨබ්ව යැ ස්‍රාග්‍රහ යැ සාරග්‍රහ යැ
මාන යැ අතිමාන යැ මද යැ ප්‍රමාද යැ සියලු කෙලශයෝ යැ, සියලු
දුඛවිරතයෝ යැ, සියලු දරුණයෝ යැ, සියලු පරිදහයෝ යැ, සියලු සන්තා-
පයෝ යැ, සියලු අකුශලාභිසංසකාරයෝ යි. මොහු ප්‍රතිවින්න උපද්‍රවයෝ
යයි කියනු ලැබෙත්.

පටික්ඛයා - යනු: කවර අභියෝගීන් 'පරික්ඛය' වූහ යත්: පරිසහනය
කෙරෙත් නුසි පරිශ්‍රයයෝ යැ පරිභාණයට වැටෙත් නුසි පරිශ්‍රයයෝ යැ
එහි වෙසෙත් නුසි පරිශ්‍රයයෝ යැ. කිසෙසින් පරිසහනය කෙරෙත් නුසි
පරිශ්‍රය වූහ යත්: ඒ උපද්‍රවයෝ ඒ පුලුල්ලු සහනය කෙරෙති, හාත්-
පසින් සහනය කෙරෙති, අභිනව්‍යය කෙරෙති, යටපත් කෙරෙති, හාත්-
පසින් ගනිති, මදිතය කෙරෙත්; මෙසේ පරිසහනය කෙරෙත් නුසි
පරිශ්‍රය වෙත්. කිසෙසින් පරිභාණයට වැටෙත් නුසි 'පරිශ්‍රය' වූහ යත්: ඒ
උපද්‍රවයෝ කුශලධර්මයන්ගේ අන්තරාය පිණිස පිරිහීම පිණිස පවත්නා-
හුය; කවර කුශලධර්මයන්ගේ ද යත්: සමාස්ප්‍රතිපත්තිය අනුලෝම ප්‍රති-
පත්තිය අවිරුද්ධ ප්‍රතිපත්තිය අභිභූතප්‍රතිපත්තිය ධර්මානුබලප්‍රතිපත්තිය ප්‍රාති-
මොක්ඛ සිලයෙහි පරිපූරකාරිතිය ඉන්ද්‍රියයන්හි පිසු දොර ඇති බව භොජන-
යෙහි පමණ දත්තා බව තිදි දුරු කිරීමෙහි යෙදීම සමානිතමුද්‍රභය සතර
සතිපට්ඨානභාවනාවෙහි යෙදීම සතර සමාස්ප්‍රතිපත්තිය සතර සාධුපාදය
පඤ්ඤාන්ද්‍රියය පඤ්ඤා බලය සප්ත බොධ්‍යාධිකා ආයස්ස අවොධිකමානිභාවනා-
නුයෝගය යන මේ කුශලධර්මයන්ගේ අන්තරාය පිණිස පරිභාණය පිණිස
පවත්නාහු ය. මෙසේ පරිභාණයට වැටෙත් නුසි 'පරිශ්‍රය' නම් වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කළුං තත්‍රාසයාති පරිසයො? නන්තෙන පාපකා අකුසලා ධම්මා උපපජ්ඣති අත්තනාවසනතිස්සයා යළා බිලෙ බිලාසයා පාණා සයනති, දුක්ඛ දසාසයා පාණා සයනති, චන්තෙ වනාසයා පාණා සයනති, රුක්කෙ රුක්කාසයා පාණා සයනති, එවමෙවං තන්තෙන පාපකා අකුසලා ධම්මා උපපජ්ඣති අත්තනාවසනතිස්සයාති. එවමෙවං තත්‍රාසයාති පරිසයො.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“සාන්තවාසිකො භික්ඛුවෙ භික්ඛු සාවරියකො දුක්ඛං ත ඵාසු¹ විහරති. කප්ඤ්ච භික්ඛුවෙ භික්ඛු සාන්තවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං ත ඵාසු¹ විහරති?

ඉධ භික්ඛුවෙ භික්ඛුතො වක්ඛුතා රූපං දිසා උපපජ්ඣති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසංකප්පා සඤ්ඤාජනියා, ත්‍යාග්‍ය අන්තො වසනති, අනාග්‍ය වසනති² පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සාන්තවාසිකොති වුවිති. තෙ තං සමුදවරනති, සමුදවරනති තං පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා සාවරියකොති වුවිති. පුත්තවපරං භික්ඛුවෙ භික්ඛුතො සොන්තන සද්දං සුචා - සාන්තන ගඤ්ඤා - ජවතාය රසං සාසිනා - කායෙත ජොට්ඨබ්බං පුසිනා - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උපපජ්ඣති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසංකප්පා සඤ්ඤාජනියා, ත්‍යාග්‍ය අන්තො වසනති අනාග්‍ය වසනති² පාපකා අකුසලා ධම්මාති, තස්මා සාන්තවාසිකොති වුවිති. තෙ තං සමුදවරනති, සමුදවරනති තං පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා සාවරියකොති වුවිති. පුත්තවපරං භික්ඛුවෙ, භික්ඛුතො සොන්තන සද්දං සුචා - සාන්තන ගඤ්ඤා - ජවතාය - රසං සාසිනා - කායෙත ජොට්ඨබ්බං පුසිනා - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උපපජ්ඣති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසංකප්පා සඤ්ඤාජනියා, ත්‍යාග්‍ය අන්තො වසනති, අනාග්‍ය වසනති පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා සාන්තවාසිකොති වුවිති. තෙ තං සමුදවරනති, සමුදවරනති තං පාපකා අකුසලා ධම්මාති තස්මා සාවරියකොති වුවිති. එවං ඛො භික්ඛුවෙ භික්ඛු සාන්තවාසිකො සාවරියකො දුක්ඛං ත ඵාසු¹ විහරති”ති. එවමෙවං තත්‍රාසයාති පරිසයො.

වුත්තං හෙතං භගවතා:

“තයො”මෙ භික්ඛුවෙ අත්තරා මලා අත්තරා අමිත්තා අත්තරා සපත්තා අත්තරා වධකා අත්තරා පච්චජ්ඣකා. කතමෙ තයො? ලොභො භික්ඛුවෙ අත්තරා මලං³ අත්තරා අමිත්තො අත්තරා සපත්තො අත්තරා වධකො අත්තරා පච්චජ්ඣකො. දොසො භික්ඛුවෙ - පෙ - මොහො භික්ඛුවෙ අත්තරා මලං අත්තරා අමිත්තො අත්තරා සපත්තො අත්තරා වධකො අත්තරා පච්චජ්ඣකො. ඉමෙ ඛො භික්ඛුවෙ තයො අත්තරා මලා අත්තරා අමිත්තො අත්තරා සපත්තො අත්තරා වධකො අත්තරා පච්චජ්ඣකා”^b.

1. අනන්තරතෙනා ලොභො ලොභො විත්තපාකොපනො, හයමනතරතො ජාතං තං ජනො නාවුරුකති.

1. ඵාසු - සං. 2. අනාග්‍යවසනි - සිද්ධි II. මජ්ඣ. අත්තසංවසනි - සං.
3. මලො - සං. a. සංස්කෘතීකාය - නවපුරාණවක්ක.
- b. ඉතිවුත්තක - 3. 4. 9. මලසුත්ත.

කිසෙයින් තත්‍රාසය (-එහි වෛසත්) කුසි පරිශ්‍රය වූය යත්: එ ආත්මනාවසෙය්ති තෙල ලාමක අකුශලධර්මයෝ ආත්මභාවය ඇසුරු කොට උපදිත්: යනුයේ බිලාශ්‍රය ප්‍රාණීහු බිලයෙහි වෙසෙත් ද, දිය ඇසුරු කරන ප්‍රාණීහු දිගෙහි ගොවිත් ද, වනය ඇසුරු කරන ප්‍රාණීහු වෙතෙහි ගොවිත් ද, රුක ඇසුරු කරන ප්‍රාණීහු රුකෙහි ගොවිත් ද, එ පරිද්දෙන් ම ඒ ආත්මනාවසෙය්ති තෙල ලාමක අකුශලධර්මයෝ ආත්මභාවය ඇසුරු කොට උපදනාහු වෙත් නුසි මෙසේත් තත්‍රාසය නුසි 'පරිශ්‍රය' නම් වෙත්.

මේ වදාරන ලද මැ යැ භාග්‍යවත්තු විසින්:

"මහණෙනි, සාන්තවාසික වූ (-අතැවැසි කෙලෙසුන් සමග වසන) මහණ තෙමේ දුකගේ නොසුවසේ වෙසෙයි. මහණෙනි, කිසෙයින් සාන්තවාසික වූ සාවාය්‍යික වූ මහණ දුකගේ නොසුවසේ වෙසෙයි යත්:

මහණෙනි, මෙහි මහණක් හට ඇතිත් රූපයක් දැක (නොයෙක් අරමුණෙහි හැසිරීම් වශයෙන් උපත්) සබ්බලානා ඇති සංයෝජනයන්ට ගිත වූ ලාමක අකුශලධර්ම කෙනෙක් උපදනාහු නම්, ඒ ලාමක අකුශලධර්මයෝ ඔහුගේ සිත තුළ වෙසෙති, ඔහුගේ සන්තානය අනුව ගොස් වෙසෙත් නුසි එහෙයින් 'සාන්තවාසික'යි කියනු ලැබෙයි. ඒ ලාමක අකුශලධර්මයෝ ඒ පුද්ගලයා හසුරුවති, ඔහු කෙරෙහි පවතිත් නුසි එහෙයින් 'සාවරියක' යි කියනු ලැබේ. තැවත ද මහණෙනි, මහණ හට කනිත් ශබ්දයක් අසා- නැහැයෙන් ගඳක් ආශ්‍රාණය කොට - දිවින් රසයක් විඳ - කයින් පහසක් පැහැය - මතයින් දහමක් දැන අරමුණෙහි හැසිරීමෙන් උපත් සබ්බලානා ඇති සංයෝජනයන්ට ගිත වූ ලාමක අකුශලධර්ම කෙනෙක් උපදනාහු නම්, ඒ ලාමක අකුශලධර්මයෝ ඔහු ගේ සිත තුළ වෙසෙති, ඔහු ගේ සන්තා- නය අනුව ගොස් වෙසෙත් නුසි එහෙයින් 'සාන්තවාසික'යි කියනු ලැබෙයි. ඒ ලාමක අකුශලධර්මයෝ ඒ පුද්ගලයා හසුරුවති, ඔහු කෙරෙහි පවතිත් නුසි එහෙයින් 'සාවරියක'යි කියනු ලැබේ. මහණෙනි, මේ පරිද්දෙන් මහණ තෙමේ සාන්තවාසික වූයේ සාවරියක වූයේ දුකගේ නොසුවසේ වෙසේ" යයි. මෙසේත් තත්‍රාසය නුසි 'පරිශ්‍රය' නම් වෙත්.

මේ වදාරන ලද මැ යැ බුදුන් විසින්:

"මහණෙනි, මේ ඇතුලත මලයෝ ඇතුලත අමිත්‍රයෝ ඇතුලත සතුරෝ ඇතුලත වඩකයෝ ඇතුලත පසම්බුරෝ තිදෙනෙක් වෙති: කවර තිදෙනෙක යත්? මහණෙනි, ලොභය ඇතුලත මලයෙක, ඇතුලත අමිත්‍ර- යෙක, ඇතුලත සතුරෙක, ඇතුලත වඩකයෙක, ඇතුලත පසම්බුරෙක, මහණෙනි, දෝමය...මහණෙනි, මොහය ඇතුලත මලයෙක, ඇතුලත අමිත්‍රයෙක, ඇතුලත සතුරෙක, ඇතුලත වඩකයෙක, ඇතුලත පසම්බු- රෙකි. මහණෙනි, මොහු තිදෙනා ඇතුලත මලයෝ යැ, ඇතුලත අමි- ත්‍රයෝ යැ, ඇතුලත සතුරෝ යැ, ඇතුලත වඩකයෝ යැ, ඇතුලත පස- මිබුරෝ" යි.

1. ලොභය අතථිජනක යැ, ලොභය කුසල්සිත වලහන්තේ යැ, ඇතුලත උපත් හයෙකැ, බාලජන තෙමේ එය දවබොධ නොකෙරෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

2. ලුද්ධො අත්ථං න ජානාති ලුද්ධො ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තම් තද්ද හොති යං ලොභො සහතෙ තරං.
3. අතප්පජනනො දෙසො දෙසො විත්තප්පකොපනො,
හයමනුතරතො ජාතං තං ජනො නාවබුජ්ඣති.
4. කුද්ධො අත්ථං න ජානාති කුද්ධො ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තම් තද්ද හොති යං කොඛො¹ සහතෙ තරං.
5. අතප්පජනනො මොහො මොහො විත්තප්පකොපනො,
හයමනතරතො ජාතං තං ජනො නාවබුජ්ඣති.
6. මුළුඤා අත්ථං න ජානාති මුළුඤා ධම්මං න පසස්සති,
අකිත්තම් තද්ද හොති යං මොහො සහතෙ තරං”නති.^a

එවමපි තත්ත්වයාහි පරික්ඛයා. වුත්තං හෙතං හගවතා:

“තයො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජන්ති අභිතාය දුක්ඛාය දුක්ඛාය අපාසුචිතාරාය. කතමෙ තයො? ලොභො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය දුක්ඛාය අපාසුචිතාරාය. දෙසො ඛො මහාරාජ -පෙ- මොහො ඛො මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අභිතාය දුක්ඛාය දුක්ඛාය අපාසුචිතාරාය. ඉමෙ ඛො මහාරාජ, තයො පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣිත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජන්ති අභිතාය දුක්ඛාය අපාසුචිතාරාය”ති.^b

7. “ලොභො දෙසො ච මොහො ච පුරිසං පාපචේතසං,
හිංසනති අත්තසමුත්තා තචසාරංච සංඵල”නති.^b

එවමපි තත්ත්වයාහි පරික්ඛයා.

වුත්තං හෙතං හගවතා:

8. “රාගො ච දොසො ච ඉතො තිදානා
අරති රති ලොමහංසා ඉතොජා,¹
ඉතො සමුට්ඨාය මනොවිතකකා
කුමාරකා ධම්මමිච්චොසාජන්ති”ති.^c

එවමපි තත්ත්වයාහි පරික්ඛයා. ලොමහති මුත්තස්සලොකෙ -පෙ-
අයතනප්පොකෙ’ති - කති පරික්ඛයා ලොකෙ ?

1. දෙසො - සිමු 11. 2. ලොමහංසො ඉතොජාතො - සා.
a. ඉතිවුත්තක - 3. 4. 9 මලසුත්ත. b. සොසලසංසුත්ත.
c. සුත්තනිපාය - සුවිලෝමසුත්ත.

2. ලොභී තෙමෙ (ලොභි - ලොච්ඡුතුරු) අතීය නො දනී. ලොභී තෙමෙ දහම් නො දකී. යම් හෙයකින් ලොභය තෙමෙ මිනිසා මැඩගනී ද එකල්හි බහල වූ අනිකාරය වේ.

3. දොමය අනභීජනක යැ. දොමය කුසල්සිත වලගන්නේ යැ. ඇතුලත උපත් හයෙකැ. බාලජන තෙමෙ එය අවබෝධ නො කෙරෙයි.

4. කිපියෝ අතීය නො දනගනී. කිපියෝ දහම් නො දකී. යම් කලෙක ක්‍රොධය මිනිසා අභිභවා ද, එකල්හි බහලානිකාරය වේ.

5. මොහය අනභී උපදවන්නේ යැ. මොහය කුසල්සිත වලගන්නේ යැ. සිත තුල උපත් හයෙකැ. බාලජන තෙමෙ එය අවබෝධ නො කෙරේ.

6. මුස වූයෝ ලොභි - ලොච්ඡුතුරු අතීය නො දනී. මුස තෙමෙ දහම් (-අනභීජනක) නො දකී. යම් කලෙක මොහය තෙමෙ මිනිසා අභිභවා ද එකල්හි බහල වූ මොහානිකාරය වේ යයි.

මෙසේත් තත්‍රාසය නුසි 'පරික්ඛය' තම් වෙත්.

මේ වදාරන ලද මැය බුදුන් විසින්:

“මහරජ, මේ ධර්මයෝ තිදෙනෙක් පුරුෂයාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපදනානු අතිත පිණිස දුක් පිණිස නො සුවසේ වාසය පිණිස උපදිත්. කවර තිදෙනෙක් ද යත්: මහරජ, ලොභය පුරුෂයාගේ සිත තුල උපදනේ අතිතව දුකට අප්‍රාප්තිකරණයට උපදී, මහරජ, දොමය...මහරජ, මොහය පුරුෂයාගේ සිත තුල උපදනේ අතිතව දුකට අප්‍රාප්තිකරණයට උපදී. මහරජ, මේ ධර්මයෝ තිදෙනෙක් පුරුෂයාගේ සිත තුල උපදනානු අතිතයට දුකට අප්‍රාප්තිකරණයට උපදනානුය”යි.

7. ලොභය ද දොමය ද මොහය ද තම් සිත තුල උපන්නානු භවකීය ඵලය හුණහය සෙසින් පවසින් ඇති මිනිසා වනයන්'යයි.

මෙසේත් තත්‍රාසය නුසි 'පරික්ඛය' තම් වෙත්.

හෙල බුදුන් විසින් වදාරන ලද මැය:

8. රාගයත් දොමයත් මේ ආත්මභාවය තිදෙන කොට ඇත්තානු ය. අරතිය රතිය හා රොමහමියෝ මේ අත්ඛවින් උපන්නාන. පාපවිතකීයෝ මේ අත්ඛවින් ඉපද තුමරනු හුසින් පය බැදී කවුඩක්නු සෙසින් හැර-පියත්.

මෙසේත් තත්‍රාසය නුසි 'පරික්ඛය තම් වෙත්. ලොභය යනු: මිනිස්-ලොභ...ආයතනලොකයෙහි නුසි 'කති පරික්ඛයා ලොකෙ' යනු වේ.

ගව්‍යතො අගතං දිසනති - ‘අගතා දිසා’ වුවහි අමතං නිබ්බානං, “යො සො සබ්බසංඛාරසමථො සබ්බුප්පිපට්ඨිස්සග්ගො තණ්හකකයො ඵරාගො නිරොධො නිබ්බානං” අගතපුබ්බො සා දිසා, ත සා දිසා ගතපුබ්බො ඉමිනා දිසෙත අක්කුතා.

9. “සමතිතතිකං අනවසෙසකං¹
තෙලපතතං යථා පරිහරෙය්‍ය,
එවං සච්ඡන්ධමනුරතෙති
පඤ්ඤානො දිසං අගතපුබ්බො”නති.8

අගතපුබ්බං දිසං වජ්‍යො ගව්‍යතො අභික්කමනොති ගව්‍යතො අගතං දිසං.

මෙ භික්ඛු අභිසම්මතවෙති - ‘යෙ’ති යෙ පරිස්සයෙ අභිසම්මතවෙය්‍ය අභිසම්මතය අරෙඤ්ඤානරෙය්‍ය පරියාදිසෙය්‍ය මද්දොය්‍යාති - යෙ භික්ඛු අභිසම්මතව.

පහනම්භි සසන්ධාසනොති - අනෙත පනෙත පරියනෙත සෙලනෙත වා වතනෙත වා නදනෙත වා උදකනෙත වා යත්ත න කසියති න වපියති, වතනං² අභික්කමිතියා මනුස්සානං අනුපවායෙ සෙතාසනෙති - පහනම්භි සසන්ධාසනෙ.

තෙතාහ ථෙරො සාරිපුත්තො:

“කති පරිස්සයා ලොකෙ ගව්‍යතො අගතං දිසං,
යෙ භික්ඛු අභිසම්මතවෙ පනතමති සසන්ධාසනෙ”ති.

16 - 7

කාසාස්ස බ්‍යප්පථයො අස්ස කාසාස්සස්ස ඉධ ගොවරා,
කාති සීලබ්බතානස්ස පභිතතතස්ස භික්ඛුතො.

කාසාස්ස බ්‍යප්පථයො අස්සති - කිදිසෙන බ්‍යප්පථෙන සමත්තාගතො අස්ස, කිංසංකප්පෙන කිංපකාරෙන කිංපට්ඨාගෙනාති වච්චාරිසුද්ධිං පුළුච්ඡති; කතමා වච්චාරිසුද්ධි? ඉධ භික්ඛු මුසාවාදං පහාය මුසාවාද පටි-විරතො හොති: සච්චවාදී සච්චසංකප්පො ථෙතො පච්චයිස්සො අවිසංවාදකො ලොකස්ස; පිසුතං වාචං පහාය පිසුතාය වාචාය පටිවිරතො හොති: ඉතො සුචා න අමුත්ත අකායා ඉමෙසං ගෙදය; අමුත්ත වා සුචා න ඉමෙසං අකායා අමුසං ගෙදය. ඉති භික්කානං වා සකායා සභිකානං වා අනුපාදතා සමග්ගාරාමො සමග්ගාරතො සමග්ගනන්දී සමග්ගකරණිං වාචං භාසිතා හොති. ඵරුසං වාචං පහාය ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතො හොති: යං සං වාචා නෙලා කණ්ණසුඛා පෙමතියා හදභිමා පොරී බ්‍රහ්මජනකානා බ්‍රහ්මජනමිතාපා, තථාඋපිං වාචං භාසිතා හොති. සමථප්පලාපං පහාය සමථප්පලාපා පටිවිරතො හොති:

1 ජතතං - සිඞ්. II. 1. අනවසෙසං - මජ්. සං. සිඞ්. II.

2. ජතතං - එකකතිපාත, තෙලපතතජාතක.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ගව්‍යතො අභනං දිසං - අමාමන නිවන 'අගතදිසා'යි කියනු ලැබෙයි. ගම් සියලු සංඝකාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් සියලු උපයින්ගේ දුර්ලභෙන් තාමණ්‍යව ඝෛර කිරීමෙන් විරාගයෙන් නිරෝධයෙන් නිළාණයෙන් වේ ද, ඒ දින (සිහිනෙන් පවා)නො ගියවිරු ගැ. මේ දිඬිකාලයෙහි ඒ දිශාව ගියවිරු නො වෙයි.

9. “මුළුමනින්ම ගසා පිරුණු තෙල් පාත්‍රයක් කොට ගෙන යන්නාක් මෙන් නොගිය විරූ නිවන්දෙස පහළුගේ සබකිය විතරා රක්තේයැ” යි.

අගනසුම් වූ තිළිණදිශාවට යනුවනුට ගමන් කරනුවනුට අභිමුඛයට යනුවනුට නුඹ 'ගව්ණයෝ අගනං දිශං' යනු චේ.

ශ්‍රී ලංකා අග්‍රාමාත්‍යවරයා - 'ශ්‍රී' යනු: යම් පරිශ්‍රය කෙතෙකුත් මැඩි-පවත්වන්නේ නම්, අභිවෘත්තිය කරන්නේ නම්, වතුරුවන්නේ නම්' ආත්මයාගේ යහපත් නම්, මිත්තේ නම් යි 'ශ්‍රී' යනු අභිවෘත්තිය, යනු වේ.

පනතමි සසනාසනෙ - අනන්තෙහි ප්‍රානතයෙහි පයානතයෙහි පළි-
තත්තේ අනන්තයෙහි හෝ වනානන්තයෙහි හෝ නදිඅනන්තයෙහි හෝ උද-
කානන්තයෙහි හෝ යම් තැනෙක නොසානු ලැබේ ද, නොවිපුරනු ලැබේ
ද, (එබඳු) වනානන්තය ඉක්මවා සිටි, මිනිසුන්ගේ හැසිරීම් රහිත වූ සෙතන්-
තෙහි තුසි 'පනතමි සසනාසනෙ' යනු වේ.

එයින් වැළඳ ගත යුතු සටන් රයන් වන්නේ:

“කනි පරික්ෂයා ශල්යකර්ම - උප- පොතමිනි සයනාසන”යි.

16 - 7

ආරඬුවියේ ඇති ඒ මගණ හට කෙබඳු වචනයෝ වන්නාහු ද? මෙහි ඔහුට කෙබඳු ගොවිරයෝ වන්නාහු ද? ඔහුට කිදය වූ සිලවුහ කෙනෙක් වන්නාහු ද?

කියායා බප්පාඨයෝ අසු - කෙබඳු වූ තෙසේ සිටි කවර ප්‍රකාර ඇති කවර ආකාර ඇති වචනයෙන් සමන්විත වූයේ වන්නේ දැයි වාක්-පාරිශුද්ධි විමාරයි. වාක්පාරිශුද්ධි කවර යත්: මෙහි මහණ තෙමේ මාෂාචාර්ය හැරැපියා මුසව්‍යෙන් වැළැකුණේ සැබෑ බස කියනුයේ සැබෑින් සැබෑ ගලපනුයේ තිර වූයේ හැඳෑනිය යුතු බස් ඇතියේ ලොව පොරො-වනුයේ වෙයි, පිසුනු බස් හැරැපියා පිසුනු බසින් වැළැකුණේ වෙයි: මෙකැනින් අසා මුත් ලේ බිඳුමට අතැත පො කියනුයේ, අතැතින් හෝ අසා අරැන්-ගේ බිඳුමට මුත්ට හෝ කියනුයේ වෙයි. මෙසේ හිනන වුවත් හෝ සමග කරනුයේ සමග වුවත් හෝ දෑති කරනුයේ සමගියෙහි ඇලුම් ඇතියේ සමග වුවත් කෙරෙහි ඇලුණේ සමග වුවනට සතුටු වූයේ සමග කරන බස් කියනුයේ වෙයි, රථබස් හැරැපියා රථබසින් වැළැකුණේ වෙයි. යම් වචනයක් නිදෙස් නම් කතව යුතු නම් පෙම් උපදවා නම් සිතට වදි නම්, පුරෙහි වූවා නම් බොහෝ දෙනාට කැමැති නම් බොහෝ දෙනාගේ මත වඩා නම් එබඳු වචන කියන්නේ වෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කාලවාදී භූතවාදී අත්වාදී ඛම්මවාදී විනයවාදී නිධානවත්තං වාචං භාසිතා භොති කාලෙත සාපදෙසං පරියන්තවතිං අත්තංභිතං. චතුති චච්ඡුච්චිතෙති සමන්තාගතො චතුදෙසංපගතං වාචං භාසති. ඛතංභාස භිරව්ඡිතකථාය ආරතො අස්ස චරතො පටිච්චරතො තික්ඛතො නිස්සවො විප්පමුත්තො විසංඝුත්තො විමර්ශාදිකතෙත චෙතසා විහරති. දස කථාවච්ඡුති කථෙති. සෙය්‍යපිදං: අප්පච්ඡිකථං සත්තුවසිකථං පට්ටෙකකථං අනංසග්ගකථං විරියාරම්භකථං සීලකථං සමාධිකථං පඤ්ඤකථං විමුත්තිකථං විමුත්තිඤ්ඤාදස්සනකථං, සතිපට්ඨාන-කථං සම්මප්පාධානකථං ඉද්ධිපාදකථං ඉන්ද්‍රියකථං බලකථං ඛොජ්ඣාබ්‍යකථං මහාකථං ඵලකථං නිබ්බානකථං කථෙති. වාචාය යතො යතො පටිගතො ගුණො ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුත්තො අයං චච්චාරිසුද්ධි. ඵදිසං¹ චච්චාරිසුද්ධියා සමන්තාගතො අස්සාති - ක්‍යාස්ස බ්‍යප්පථසො අස්ස.

ක්‍යාස්සස්ස ඉධි ගොචරාති - කිදිසෙත ගොචරෙන සමන්තාගතො අස්ස, කිංසංඝිතෙන කිංපකාරෙන කිංපටිභාගෙනාති ගොචරං පුච්ඡති. අපි ගොචරෙ, අපි අගොචරො:

කතමො අගොචරො? ඉතිකච්චො වෙසියගොචරො වා භොති, විධිවා-ගොචරො වා භොති, පුලලකුමාරිකගොචරො වා භොති, පණ්ඩිතගොචරො වා භොති, භික්ඛුනිකගොචරො වා භොති, පානාගාරගොචරො වා භොති. සංසට්ඨා විහරති රාජ්ඣ රජමහාමිත්තෙති තිඤ්ඤෙති තිඤ්ඤාචකෙති අතනුලාමි-කෙත සංසග්ගෙන. යාති වා පන තාති කුලාති අස්සඤ්ඤාති අප්පසන්නාති අනොපානගුහාති අකෙකාසක පටිභාසකාති අනත්තමාති අතිතකාමාති අථාසුකාමාති අනොගකෙකමිකාමාති භික්ඛුතං භික්ඛුනිතං උපසකාතං උපාසිකාතං, තථාරූපාති කුලාති සෙවති ගජති පසිරූපාසති. අයං වුච්ඡති අගොචරො.

අථවා අන්තර්ගරං පටිපට්ඨා විචිං පටිපතො අසංවුත්තො ගච්ඡති: හපිං ඕලොකෙතො අස්සං ඕලොකෙතො රථං ඕලොකෙතො පතං ඕලොකෙතො ඉන්ද්‍රියො ඕලොකෙතො පුරිසෙ ඕලොකෙතො කුමාරි-කායො ඕලොකෙතො කුමාරක ඕලොකෙතො අන්තරාපණං ඕලො-කෙතො සරමුඛාති ඕලොකෙතො උද්ධං ඕලොකෙතො² අමො ඕලො-කෙතො දිසාවිදිසං පෙක්ඛමාතො³ ගච්ඡති. අයමෙ වුච්ඡති අගොචරො. 8

1. තිදිසං - සිමු. II.
විපෙක්ඛමාතො - සිමු. II

2. උලොකෙතො - සිමු. II.
හ. කාසවිහරිත.

නිසරු (-පුලාප) බස් හැරවියා නිසරු බසින් වැළැකුණේ වෙයි. කල් බලා කියනුයේ සැබවක් ම කියනුයේ වැඩදායක තෙපුල් කියනුයේ බව්වැදි වූයේ විනයවැදි වූයේ සුදුසු කල කරුණු සහිත වූ පිරිසිදුම ඇති වැඩ සහිත වූ ලෙහි ලා දරිය යුතු වූ තෙපුලක් මැ කියන්නේ වෙයි. චතුර්විධ වාක්සුවරිතයෙන් සුකත වූයේ සතර දෙයින් වෙන් වූ තෙපුලක් මැ කියයි. දෙතිස් තිරිසන් කථාවෙන් දුරු වූයේ වන්නේ යැ, වෙන් වූයේ වෙසෙසින් වෙන් වූයේ තිත්මුණේ බැහැර වූයේ වෙසෙසින් මුදුණේ විමසැදිකාත සිතින් සුක්ත වැ වෙසෙයි. දශ කථාවස්තුන් කියයි. ඒ මෙසේ යැ: අලොවුකථාව කියයි, ඉතරෙතරපුත්තසසනෙත්තාස කථාව - විවේකනීශ්විත කථාව - අසංසගීකථාව - වියාරිකකථාව - ශීලකථාව - සමාධිකථාව - පුඤ්කථාව - විමුක්තිකථාව - විමුක්තිඤ්ජනදයීතකථාව - සතිපට්ඨානකථාව - සමසක්ප්‍රධානකථාව - සෘණිපාදකථාව - ඉන්ද්‍රියකථාව - බලකථාව - බොධ්‍යබ්‍යකථාව - මායීකථාව - එලකථාව - නිව්‍යාණකථාව කියයි. චචතයෙන් සංයම වූයේ දමුණේ වෙසෙසින් දමුණේ ගොපතය වූයේ ගොපිත වූයේ රුකුණේ සංවර වූයේ වේ. මෝ තොමෝ වච්චාරි-පුද්ගිය යි. මෙබඳු වාක්පාරිශුද්ධියෙන් සමන්විත වූයේ වන්නේ නුසි 'කායාසංඛ්‍යා ඛණපාඨයො අස්සු' යනු වේ.

කායාසංඛ්‍යා ඉධි ගොවරා - කෙබඳු වූ කවර පැවැතුම් ඇති, කවර ප්‍රකාර වූ කවර ආකාර ඇති, ගොවරයෙන් සමන්විත වූයේ වන්නේදැ'යි ගොවරය විවාරයි. ගොවරයෙන් ඇත, අගොවරයෙන් ඇත.

අගොවරය කවරැ යත්: මෙහි එකෙක් වෙශ්‍යාවන් ගොවර (-යායුතු තැන්) කොට ඇත්තේ හෝ වේ ද, වැන්දඹුවන් ගොවර කොට ඇත්තේ හෝ වේ ද, මැහැලි කුමාරිකාවන් ගොවර කොට ඇත්තේ හෝ වේ ද, තපුංස-කයන් ගොවර කොට ඇත්තේ හෝ වේ ද, මෙහෙණන් ගොවර කොට ඇත්තේ හෝ වේ ද, පුරුණෙහ ගොවර කොට ඇත්තේ හෝ වේද, රජුන් හා ද රජමහඇමැතියන් හා ද තීථිකයන් හා ද තීථිකශ්‍රාවකයන් හා ද අනනුලොමික වූ සංසගීයයන් සංසංච වැ (-හැනි) වෙසේ ද, යශ්‍රි යම් කුල කෙණෙක් (බුද්ධාදීන් කෙණෙහි) හැදෑහිලි තැත්තානු ද (එහෙයින් මැ) නොපහත් වූවානු ද ඔපාන (-සතරිංසල කැණි ශ්‍රීදක්) මෙන් නො වූවානු ද මහණුන්ට මෙහෙණන්ට උච්ඡවන්ට උචැයියන්ට අත්‍රොශ හා පරිභව කරන්නානු ද අනථි කැමැති වෙත් ද අහිත කැමැති වෙත් ද නොසුව කැමැති වෙත් ද අයොගකෛමය (හඟ) කැමැත්තානු වෙත් ද, එබඳු වූ කුලයන් සෙවනය කෙණර් ද එළැඹේ ද නැවත නැවත එළැඹේ ද, මේ 'අගොවරය' යි කියනු ලැබේ.

තොතොත් ඇතුළුගමට පිවිසියේ ඵ්දියට පිළිපන්නේ අසංවර වැ යේ ද, ඇතුන් බලමින් අසුන් බලමින් රිය බලමින් පාබලයෙන් බලමින් ගැහැනුන් බලමින් පිරිමින් බලමින් කුමරියන් බලමින් කුමරුන් බලමින් ඇතුළුපල්පිල් බලමින් ගෙදර බලමින් උඩ බලමින් යට බලමින් දස-නුදස බලමින් යේ ද, මෙ ද 'අගොවර' යයි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුලත් කර ඇත.

අථ වා චක්ඛුතා රූපං දිස්වා තිමිත්තය්‍යාහි හොති අනුබ්‍යක්ඛන්තය්‍යාහි යනිංකරණමෙතං - ටෙ- මනිජ්‍ජියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣා දොමනස්සා පාටකා අකුසලා ධම්මා අනායාසවෙය්‍යං; තස්ස අසංවරාය පටිපජ්ජති. න රක්ඛති මනිජ්‍ජියං, මනිජ්‍ජියෙ අසංවරං ආපජ්ජති. අයමපි වුච්චති අගොචරො.

යථා වා පනෙනෙක හොහොතා සමණ්‍යායමණා සද්ධාදෙය්‍යාති හොජ්ජනාති භුක්ඛේතියා හෙ එවරුපං විසුකදස්සනං අනුසුත්තා විහරන්ති. සෙය්‍යපිදං තච්චං ගීතං වාදිතං පෙක්ඛං අක්ඛාතං පාණ්ණිකරං. වේතාළං කුමාචුතං සොනනගරං.¹ වණ්ඛාලං වංසං ලොචනං හත්ථිසුඤ්ඤං අස්සසුඤ්ඤං මහිසසුඤ්ඤං උසහසුඤ්ඤං ගොසුඤ්ඤං අජ්ජසුඤ්ඤං මෙණ්ඩසුඤ්ඤං කුක්කුලසුඤ්ඤං වට්ඨසුඤ්ඤං දණ්ඩසුඤ්ඤං මුට්ඨිසුඤ්ඤං නිබ්බුඤ්ඤං උය්‍යොධිකං බලග්ගං. සෙතාබ්‍යුහං අණ්ඩ-දස්සනං ඉති වා. ඉති එවරුපං විසුකදස්සනං අනුසුත්තො හොති. අයමපි වුච්චති අගොචරො. පඤ්චපි කාමගුණා අගොචරා.

වුත්තං හෙතං හගච්ඡා:

“මා භික්ඛවෙ අගොචරෙ වරථ පරවිසයෙ. අගොචරෙ භික්ඛවෙ වරතං පරවිසයෙ ලච්ඡති මාරො ඕතාරො, ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං. කො ච භික්ඛවෙ භික්ඛුන්තා අගොචරො පරවිසයො? යදිදං පඤ්ච කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ච? චක්ඛුට්ඨෙක්ඛෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරුපා කාමුපසංගිතා රජනීයා; සොහට්ඨෙක්ඛෙය්‍යා සද්ද - ඝාතවික්ඛෙය්‍යා ගඤ්ඤා - ජ්වහාවික්ඛෙය්‍යා රසා - කායවික්ඛෙය්‍යා ථොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරුපා කාමුපසංගිතා රජනීයා. අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛුන්තො අගොචරො පරවිසයො.”^a අයමපි වුච්චති අගොචරො.

කතමො ගොචරො? “ඉඤ්ඤාද්වයා^b න වෙසියගොචරො හොති, න විධිථාගොචරො හොති, න චුලලකුමාරිගොචරො හොති, න පණ්ඩිත-ගොචරො හොති, න භික්ඛුනිගොචරො හොති, න පානාගාරගොචරො හොති, අසංසට්ඨා විහරති රාජුහි රාජලොමනෙතහි තිජ්ඣයෙහි තිජ්ඣය-සාවකෙහි අනනුලොමිතෙත සංභග්ගෙත, යාති වා පත තාති කුලාති සද්ධාති පසන්නාති ඔපානතුතාති කාසාවපජ්ජොතාති ඉසිවාතපට්ඨාතාති අත්ථ-කාමාති හිතකාමාති එසුකාමාති යොගකෙකම්මකාමාති භික්ඛුතං භික්ඛුනිතං උපාසකානං උපාසිකානං, තථාරූපාති කුලාති සෙවති හජති පසිරුපයති.”^b අයමපි වුච්චති ගොචරො:

1. සොහනාකරණං - සිමු II. සොහනකං - සිමු II. සොහනගරකං - PTS.

2. ඉධ භික්ඛු - සිමු II.

a. සට්ඨප්ඨානසංයුත - අම්බපාලිවග්ග. b. කානට්ඨකවිත.

නොහොත් ඇසින් රූපයක් දක නිමිති වශයෙන් ගන්නා සුළු වූයේ (නන්දපාදාදී) අනුවෘක්ඛාන වශයෙන් ගන්නා සුළු වූයේ වෙයි. යම් ගෙයකින් මොහු...මනෙත්ථියය අසංවෘත වූ වායය කරන්නාහු අභිධාන - දොමනසා - සබ්බසාත ලාමක අකුසලධර්මයෝ පුත්‍රබද්ධතාහු ද, ඒ මනෙත්ථියයෙන් අසංවරයට පිළිපදී ද, මනෙත්ථියය නොරකී ද, මනෙත්ථියයෙහි අසංවරයට පැමිණේ ද, මේ ද 'අගොචර'යයි කියනු ලැබේ.

තවද යම්කිසි ඇතැම් හටත් මහණබමුණු කෙනෙක් කම්පල හදහා දුන් බොජුන් වලද ඔහු මෙබඳු වූ විසුළු දැකීමෙහි යෙදී වෙතැයි; ඒ මෙසේ යැ: නැවුම් ගැසුම් වැසුම් තළුමුළු භාරතරමායණාදිය කියන තැන කස්තාලම් කුළුතාලම් (හෝ මන්ත්‍රයෙන් මල සිරුර නැගුවිම) කළ පිඹිම ප්‍රතිහානවිත්‍රය සැබවුන්ගේ සණ්දෙවුන් කෙළි උස්කුලල් ඇවදෙවිම ඇත්පොර අස්පොර මිසුපොර වැහැප්පොර ගවපොර බැටළුපොර එළුපොර කුකුළුපොර විට්ඨපොර දඩුපොර මිට්ඨපොර මල්ලපොර යුදපෙරමුණ බලසෙන් ගණන තැන කඳවුර බලඇණි දැකීම යනු හෝ යැ. මෙසේ මෙබඳු විසුළු දැකීමෙහි යෙදුණේ වෙයි. මේ ද 'අගොචර'යයි කියනු ලැබේ. පස්කම් ගුණයෝ ද අගොචරයෝ යැ.

තෙල වදාරන ලද මැය බුදුන් විසින්:

‘මහණෙනි, අගොචරයෙහි (-නො හැසිරියා යුතු තැන) සතුරන් විෂයයෙහි නතමක් හැසිරවු. මහණෙනි, අගොචරයෙහි පරිමිතයෙහි හැසිරෙනුවන්ට (කෙලය) මාර තෙමේ අවකාශ (සිදුරු) ලබන්නේ යැ. මාර තෙමේ අරවුණු ලබන්නේ ය. මහණෙනි, මහණහට අගොචරය පරිමිත කවරේ ද? යම් පස්කම්ගුණ කෙනෙක් වෙත් ද, (මහු යැ.) කවර පසෙක් ද යත්: ඉඡට වූ කමතිය වූ මතවබන්තාවූ ප්‍රියසව්නාව ඇති කාමය හා යෙදුණු රාගොත්පන්නියට කාරණ වූ වක්ඛුර්විඤ්ඤායෙන් දක්කයුතු රූපයෝ යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤායෙන් ඇසියයුතු ශබ්දයෝ යැ - ශ්‍රාණවිඤ්ඤායෙන් ඇති යැ යුතු ගතිකයෝ යැ - ජිහ්වාවිඤ්ඤායෙන් චන්ද්‍රයුතු රසයෝ යැ - කායවිඤ්ඤායෙන් සප්තී කළ යුතු ඉඡට වූ කාන්ත වූ මනාප වූ ප්‍රියසව්නාව ඇති කාමු - පසංහිත වූ රජතිය වූ ස්ප්‍රභව්‍යයෝ යි. මහණෙනි, මේ මහණහට ‘අගොචර’යැ පරිමිත’යි කියනු ලැබේ. මේ ද ‘අගොචර’යයි කියනු ලැබේ.

ගොචරය කවරු යත්: මේ සස්තෙහි මහණ තෙමේ වේශ්‍යාවන් ගොචර (=යායුතු තැන්) කොට තැත්තේ වේ ද, වැන්දඹුවන් ගොචර කොට තැත්තේ වේ ද, මැහැලි කුමාරිකාවන් ගොචර කොට තැත්තේ වේ ද, නපුංසකයන් ගොචර කොට තැත්තේ වේ ද, භික්ෂුණීන් ගොචර කොට තැත්තේ වේ ද, පුරාතාරය ගොචර කොට තැත්තේ වේ ද, රජුන් හා රජමහමැතිකන් හා තිථිකයන් හා තිථිකප්‍රාචකයන් හා අනනුලොමක වූ සංඝථියෙන් අසංසාසට වැ වෙතස් ද, යළි යම් ඒ කුල කොපනක් (බුද්ධාදීන් කෙරෙහි) හැදෑහිලි ඇත්තාහු ද ප්‍රසන්න වූවාහු ද (සතර මංසල කැණි) ශ්‍රීදක් වැනි වෙත් ද, (මහණ මෙහෙණන් හත් පෙරැව්) කහවත්ති ප්‍රතා - යෙන් එකාලොක වෙද්ද, ගෙට වදන තික්මෙන මහණ මෙහෙණ සබ්බසාත යාමින් ගේ විවරවාතයෙන් පරිවාත වෙද්ද, මහණ මෙහෙණ උච්ඡු උච්චා - සිසනට වැඩි කැමැත්තාහු හිත කැමැත්තාහු සුව කැමැත්තාහු නිභිය කැමැත්තාහු වෙද්ද, එබඳු කුලයන් සෙවන හජන පස්පාසන කෙරේ ද මේ ද ‘ගොචර’ යයි කියනු ලැබේ.

අථ චා භික්ඛු අන්තර්ගරං පච්චෙය්ඨා වීථිං පටිපතොනා සංවුතො ගච්ඡති: න හත්ථිං ඔලොකෙතොනා න අස්සං ඔලොකෙතොනා න රථං ඔලොකෙතොනා න පතනිං ඔලොකෙතොනා -පෙ- න දිසාවිදිසං විපෙකකම්මානො ගච්ඡති, අයමපි වුච්චති ගොචරො. අථචා භික්ඛු චක්ඛුතො රූපං දිස්වා න තිම්බතඤ්ඤාති හොති -පෙ- මනිත්ථියෙ සංවරං ආරජ්ඣති; අයමපි වුච්චති ගොචරො. යථා චා පතෙතො හොතොනා සමිණ්ඩාගම්ඤා සඤ්ඤාදෙශොති හොජනාති භුඤ්ජේත්වා තෙ ඵවරූපං විසුකදස්සනං අනු- සුත්තො විහරන්ති. සෙය්‍යපිදං ? නච්චං ගීතං වාදිතං -පෙ- අනිකදස්සනං ඉති චා; ඉති ඵවරූපා විසුකදස්සනා පටිවිරතො හොති. අයමපි වුච්චති ගොචරො. චත්තොරොපි සතිපට්ඨානා ගොචරො.

වුත්තං හෙතං භගවතො:

“ගොචරෙ භික්ඛුවෙ වරථ සකෙ පෙතතිකෙ විසයෙ. ගොචරෙ භික්ඛුවෙ වරතං සකෙ පෙතතිකෙ විසයෙ න ලච්ඡති මාරො ඔතාරං, න ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං. කො ච භික්ඛුවෙ භික්ඛුතො ගොචරො ඤෙය්‍යා පෙතතිකො විසයො: යදිදං චත්තොරෙ සතිපට්ඨානා කතමෙ චත්තරෙ: ඉධ භික්ඛුවෙ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි විහරති, චෙදනාසු -පෙ- විතො - ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති ආනාපි සම්පාජ්ඣනො සනිමා විතෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා- දොමනස්සං. අයං වුච්චති භික්ඛුවෙ භික්ඛුතො ගොචරෙ සකො පෙතතිකො විසයො. a අයමපි වුච්චති ගොචරෙ. ඵදිසෙත ගොචරෙත සමන්තාගතො අස්සාති - කායාස්ස ඉධ ගොචරං.

කාති සිලබ්බතානස්සුති - කිදිසෙත සිලබ්බතෙත සමන්තාගතො අස්ස, කිංසණ්ඨිතෙත කිංපකාරෙත කිංපටිනාගෙතාති සිලබ්බතපාරිසුද්ධිං පුච්ඡති; කතමා සිලබ්බතපාරිසුද්ධි: අති සිලඤ්ඤාව වතඤ්ඤාව, අති වතං න සිලං. කතමං සිලඤ්ඤාව වතඤ්ඤාව: ඉධ භික්ඛු සිලවා හොති පාතිමොක්ඛ- සංවරසංවුතො විහරති ආචාරානුකූලසම්පතොනා අණ්ණමිත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාපි, ඤාදාය සිතකති සික්ඛාපදෙසු. යො තත්ථ සඤ්ඤමො සංවරෙ අවිතික්ඛමො ඉදං සිලං. යං සමාදානං, තං වතං. සංවරට්ඨෙත සිලං, සමාදා- නට්ඨෙත වතං, ඉදං වුච්චති සිලඤ්ඤාව වතඤ්ඤාව. කතමං වතං න සිලං: අට්ඨ ධුතභික්ඛාති: ආරඤ්ඤිකභික්ඛං පිණ්ඩපාතිකභික්ඛං උපසුකුලිකභික්ඛං තෙව්- වරිකභික්ඛං සපදානවාපිකභික්ඛං බලපට්ඨානතතිකභික්ඛං තෙසජ්ජකභික්ඛං යථා- සන්ධිකභික්ඛං. ඉදං වුච්චති වතං, න සිලං. විරිසසමාදානමපි වුච්චති වතං, න සිලං. ‘කාමං තථො ච තභාරූ ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු, උපසුස්සතු සරිඤ් මංඤ්ඤාතිතං, යං තං පුරිසථාමේත පුරිසබලෙත පුරිසවිරිසෙත පුරිස- පරිකකමේත පත්තබ්බං, න තං අපාපුණ්ණිචා විරිසස්ස සන්ධානං ගවස්සති’ති විත්තා පණ්ණාති පදනති. ඵවරූපමපි විරිසසමාදානං වුච්චති වතං, න සිලං.

a. සතිපට්ඨානසංයුත්ත - අමිපාලිවග්ග.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නොහොත් මහණ තෙමේ ඇතුළතමට පිවිසියේ විදියට පිළිපත්තේ සංවර වෑ යේ ද; ඇතුත් නො බලමින්, අයුත් නො බලමින්, පාබලයෙන් නො බලමින්...දසනුදස නො බලමින් යේ ද; මේ ද 'ගොවර'යයි කියනු ලැබේ. නොනොත් මහණ තෙමේ ඇසින් රූපයක් දක නිමිති වශයෙන් නො හත්තේ වේ ද...මනෙත්ථියයෙහි සංවරයට පැමිණේ ද; මේ ද 'ගොවර'යයි කියනු ලැබේ. තවද යම්සේ ඇතැම් ගවත් මහණ බවුණු කෙතෙක් සාදකයෙන් දුන් බොජුන් වලද ඔහු මෙබඳු වූ පිහුළු දස්තෙහි යෙදී වාසය කෙරෙද්ද, එ මෙසේ යැ: තැවුම් ගැසුම් වැසුම්...බලඇණි දැකීම ආදිය හෝ යැ; මෙසේ මෙබඳු වූ පිහුළු දස්තෙන් වැලැක්වුණේ වේ ද; මේ ද 'ගොවර'යයි කියනු ලැබේ. සතර සිව්වත්ත ද 'ගොවරයා'.

තෙල වදාරන ලද මැය, තාගාවත්ත විසින්:

“මහණෙනි, ගොවර (=හැසිරීමට යුක්තස්ථාන වූ ස්වකීය ජෛවකාක (-පියානෙන් පැමිණි) විෂයයෙහි හැසිරෙවු, මහණෙනි, ගොවර වූ තමා සතු පියාගෙන් පැමිණි විෂයෙහි හැසිරෙවුවත්ව මාර තෙමේ සිදුරු නො ලබන්නේ යැ, මාර තෙමේ අරමුණු නො ලබන්නේ යැ. මහණෙනි, ගොවර වූ ස්වකීය ජෛවකාකවිෂය කවරෙ යත්: යම් මේ සතර සිව්වත් කෙතෙක් වෙත් ද, කවර සතරක් ද යත්: මහණෙනි, මෙ සස්තෙහි මහණ තෙමේ රූපකයෙහි කය තැවත තැවත බලමින් වෙතෙහි, වෙදනාවත්ති... විතතයෙහි... සකකාදි ඛණිකත්ති ඛණිකත් තැවත තැවත බලමින් කෙලෙස් තවත වැර ඇති වැ සමාස්ප්‍රඥ ඇති වැ සමාතිමත් වූයේ සකකාදි ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දොමනස දුරු කොට වාසය කෙරෙහි. මහණෙනි, මේ මහණතට ගොවර වූ තමා සතු වූ පියා කෙරෙන් පැමිණි විෂය යයි කියනු ලැබේ. මේ ද ගොවරය යි කියනු ලැබේ. මෙබඳු වූ ගොවරයෙන් සමන්විත වූයේ වන්නේ තුසි 'කාසාසාසු ඉධ ගොවරා' යනු වේ.

කානි සිලබ්බතානසු - කෙබඳු වූ කවර පැවැතුම් ඇති කවර ප්‍රකාර වූ කවර ආකාර ඇති සිලව්‍රතයෙකින් යුක්ත වූයේ වන්නේ ද'යි සිලව්‍රත-පාරිශුද්ධි පිවාරයි. සිලව්‍රතපාරිශුද්ධිය කවර යත්: සිලය මැ වූ ව්‍රතයකුත් ඇත, සිල නො වූ ව්‍රතයකුත් ඇත; සිලය මැ වූ ව්‍රතය කවර යත්: මේ සස්තෙහි මහණ තෙමේ සිල්වත් මේ ද, ප්‍රාතිමොක්ඛසංවරයෙන් සංවර වූයේ ආචාරයෙන් හා ගොවරයෙන් සමන්විත වූයේ මද පමණ දොසෙහි ද බිය දක්නාහුලු වූයේ වාසය කෙරේ ද, ශික්ෂාකොටිකාසයත්ති සමාදන් වැ හික්මේ ද, එහි යම් සායමයෙක් සංවරයක් නො ඉක්මැවීමක් වේ නම්, මේ සිල යැ; යම් සමාදානයෙක් වී නම්, එය ව්‍රත යැ. සංවරනීයයන් සිල යැ, සමාදානනීයයන් ව්‍රත යි. මේ සිලය ද ව්‍රතය ද'යි කියනු ලැබේ. සිල නො වූ ව්‍රතය කවර යත්: අපව බුතාඛ්‍යයෝ යැ: ආරණ්‍යකාඛ්‍ය යැ පිණ්ඩපාතිකාඛ්‍ය යැ පංසුකුලිකාඛ්‍ය යැ තෙව්වරිකාඛ්‍ය යැ සපදනවාරිකාඛ්‍ය යැ බ්‍රහ්මචාරිකාඛ්‍ය යැ තෙසස්සකාඛ්‍ය යැ යථාසන්ධිකාඛ්‍ය යි. මේ සිල නො වූ ව්‍රත යැයි කියනු ලැබේ. විශ්විසමාදානත් සිල නො වූ ව්‍රත යැයි කියනු ලැබේ: 'එකානතයෙන් සමන් නතරත් ඇටත් ඉතිරි-වන්නේ තමුදු සිරුරෙහි මස්ලේ විශාලෙන්තේ තමුදු පුරුෂකකයියෙන් පුරුෂබලයෙන් පුරුෂවිශ්වයෙන් පුරුෂපරික්‍රමයෙන් පැමිණියා යුතු ඒ උත්තමානීයට නො පැමිණැ විශ්විසය ලිහිල්බවෙන් නො වන්නේ යැ'යි සිත උත්තාන හත්වසි, පිහිවුව සි; මෙබඳු වූ විශ්විසමාදානය ද සිල නො වූ ව්‍රතය'යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1. “තාසිංගං න පිච්ඤාමි විහාරතො න නික්කමම්¹
නපි පඤ්ඤා නිපාතෙඤ්ඤා තණ්හාසලල අනුගතෙ”ති²

විත්තං පඤ්ඤානාති පදහති, එවරුපමපි විරියසමාදානං වුවවති වතං න සිලං. ‘න තාවාහං ඉමං පලලබ්ධං භිද්දිංගාමි යාව මෙ න අනුපාදාය ආසං-
වෙති විත්තං විමුච්ඤ්ඤාති’ති විත්තං පඤ්ඤානාති පදහති, එවරුපමපි විරියසමාදානං වුවවති වතං න සිලං. ‘න තාවාහං ඉමෙඤ්ඤා ආසනා වුට්ඨං-
තිංගාමි, න තාවාහං ඉමෙඤ්ඤා වච්ඤාමා භිරොගිංගාමි, විහාරා නික්කමෙඤ්ඤාමි අභිසංගායා නික්කමෙඤ්ඤාමි, පාසාදා නික්කමෙඤ්ඤාමි, සමමයා - ගුහාය - ලෙණා-
කුටියා - කුටාගාරා - අට්ඨා - මාලා - උදුග්ගා - උපට්ඨානසාලාය - මණ්ඩපා-
රුක්කමුලා නික්කමෙඤ්ඤාමි, යාව මෙ න අනුපාදාය ආසංවෙති විත්තං විමුච්ඤ්ඤාති’ති විත්තං පඤ්ඤානාති පදහති, එවරුපමපි විරියසමාදානං වුවවති වතං න සිලං. ‘ඉමසමිඤ්ඤාදව පුබ්බන්තසමයං අරියධම්මං ආහරිංගාමි සමාහරිංගාමි අභිගච්ඤ්ඤාමි එඤ්ඤාසමාමි සමුත්තරිංගාමි’ති විත්තං පඤ්ඤානාති පදහති, එවරුපමපි විරියසමාදානං වුවවති වතං න සිලං. ඉමසමිඤ්ඤාදව මජ්ඣිමනිකායමයං - සායන්තසමයං - පුරොහතතං - පච්ඡා-
ගතතා - පුරිමයාමං - පච්ඡිමයාමං - කාලෙ - ජුණෙහ - වසෙහ - ගෙමනෙහ -
ගිණෙහ - පුරිමෙ වයොධම්මෙ - මජ්ඣිමෙ වයොධම්මෙ - පච්ඡිමෙ වයොධම්මෙ අරියධම්මං ආහරිංගාමි සමාහරිංගාමි අභිගච්ඤ්ඤාමි සමුත්තරිංගාමි එඤ්ඤාසමාමිති විත්තං පඤ්ඤානාති පදහති; එවරුපමපි විරියසමාදානං වුවවති වතං න සිලං.

අයං සිලබ්බතපාරිසුද්ධි; එදිසා³ සිලබ්බතපාරිසුද්ධියා සමන්තාගතො අඤ්ඤාති - කාති සිලබ්බතානසු.

සභිතතඤ්ඤාති නික්කමොති - ‘පභිතතඤ්ඤාති’ති ආරභවිවරියඤ්ඤා; එමවතො³ දළාපරික්කමඤ්ඤා අතික්කිත්තජ්ඣඤ්ඤා අතික්කිත්තධුරිඤ්ඤා කුසලෙසු ධම්මෙසු; අප්ථා පෙසිතතඤ්ඤා, යඤ්ඤාය පෙසිතො අත්තපෙච්ච ඤායෙ ව ලක්ඛණෙ ව කාරණෙ ව ථානාථානෙ ව සබ්බෙ සබ්බාරා අතිච්චාති පෙසිතතඤ්ඤා; සබ්බෙ සබ්බාරා දුක්ඛාති පෙසිතතඤ්ඤා; සබ්බෙ ධම්මා අත්තතාති පෙසි-
තතඤ්ඤා; අච්ඡාපට්ඨයා සබ්බාරාති පෙසිතතඤ්ඤා; -පෙ- ජාතිපට්ඨයා ජරාමරණනති පෙසිතතඤ්ඤා; අච්ඡාතිරොධා සබ්බාරාතිරොධොති පෙසි-
තතඤ්ඤා -පෙ- ජාතිතිරොධා ජරාමරණනතිරොධොති පෙසිතතඤ්ඤා; ඉදං දුක්ඛනති පෙසිතතඤ්ඤා -පෙ- අයං දුක්ඛතිරොධොති පටිපදාති පෙසි-
තතඤ්ඤා; ඉමෙ ආසවාති පෙසිතතඤ්ඤා -පෙ- අයං ආසවතිරොධොති පටි-
පදාති පෙසිතතඤ්ඤා; ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤායාති පෙසිතතඤ්ඤා -පෙ- ඉමෙ ධම්මා සමුත්තරිංගාති පෙසිතතඤ්ඤා; ඡන්තං එඤ්ඤායතනං සමුදයඤ්ඤා අත්ථබ්බමඤ්ඤා අඤ්ඤාදඤ්ඤා ආදීනවඤ්ඤා තිස්සරණඤ්ඤා පෙසිතතඤ්ඤා;

1. නික්කමම් - සං. PTS. 2. පච්ඡිමයාමං 3. 1. 2 වුද්ධිසමාරොපා- 4. 1. 12
2. නිදිසා - සි.පු. I මජ්ඣ. 3. ථාගත - සි.පු. II.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1. “තාමණ්ණාලයය උපුටා නොලූ කල්හි (මේ බාද්ධදිය) නොකම්, (යාගු ආදිය) නොබොම්, වෙහෙරින් නොනික්මෙමි, (ඇදපුටු ආදියෙහි) ඇලය නොතබමි”.

සිත උත්සාහ ගන්වයි, පිහිටුවයි. මෙබඳු විශ්වීයමාදනය ද ‘ශීල නො වූ චුතය’යි කියනු ලැබේ. ‘යම් තාක් මාගේ සිත උපාදාන රහිත වූ (කාමාදී) ආසුවයන් කෙරෙත් සමුපච්ඡේදපිච්ඡිකතියෙන් නොමිඳේ නම්, ඒ තාක් මේ පලය නොබිඳින්නෙමි’ සිත දූෂි වූ ගතී ද, පිහිටුවා ද; මෙබඳු විශ්වීයමාදනයත් ශීල නොවූ චුතයයි කියනු ලැබේ. (සිත කෙලෙසුන් කෙරෙත් මිඳෙන) තාක් මම මේ ආසනයෙන් නොතැබීසිටින්නෙමි, ‘ඒ තාක් මම මේ සක්-මනින් නොබස්නෙමි - විනාශයෙන් නොනික්මෙමි - අභිභවයාග (ගුරුපවක් ගෙයින්) නොනික්මෙමි - පහයෙන් නොනික්මෙමි - සදෙව්පතයින්-ගුහා-යෙන් - උද්ඝාතයෙන් - උවච්ඡාත්තලීන් - මණ්ඩපයෙන් - යම්තාක් මාගේ සිත උපාදාන රහිත වූ ආසුවයන් කෙරෙත් නොමිඳෙන්නේ නම්, ඒ තාක් මේ රුක්මුලින් නොනික්මෙමි’ සිතට වැරගන්වා නම් සිත පිහිටුවා නම්, මෙබඳු විශ්වීයමාදනයත් ශීල නොවූ චුතය’යි කියනු ලැබේ. ‘මේ පෙර-වරුගෙහි මැ ආයාසීධමීය (මාගේ සිතට) එළවමි, මොනවට එළවමි, අභිගමය කෙරෙමි, සප්ඨි කෙරෙමි, ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කෙරෙමි’යි සිතට වැර ගන්වා ද, පිහිටුවා ද, මෙබඳු විශ්වීයමාදනයත් ශීල නොවූ චුතය’යි කියනු ලැබේ. මේ මැදි-දහවල්හි මැ - පස්වරුගෙහි - පෙරබත්ති - පසුබත්ති - පෙරයමැ - මැදියමැ - අලුයමැ - අවපසැ - පුරපසැ - වැසිකලැ - හිමත්කලැ - හිමිකලැ - ප්‍රථම-වයස්හි - මධ්‍යමවයස්හි - පශ්චිමවයස්හි ආයාසීධමීය එළවමි, මොනොවට එළවමි, අභිගමය කෙරෙමි, සප්ඨි කෙරෙමි, ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරන්නෙමි’ සිත දූෂිව ගතී ද, පිහිටුවා ද, මෙබඳු විශ්වීයමාදනයත් ‘ශීල නොවූ චුතය’යි කියනු ලැබේ.

මේ නොමේ ශීලචුතපාරිශුද්ධිය යි. මෙබඳු වූ ශීලචුතපාරිශුද්ධියෙන් සමන්විත වූයේ වන්නේ තුසි ‘කානි සීලබ්බතානංසු’ යනු වේ.

සභිතනතසං භික්‍ෂුනො - ‘පභිතතතසං’ යනු: රුකුළු වැර ඇත්තනුව කුසල්දහමිහි ශක්තිය ඇත්තනුව දූෂි පරකුම ඇත්තනුව තැබූ විශ්වීයජඤ ඇත්තනුව නොතැබූ විශ්වීයරු ඇත්තනුව; නොහොත් මෙහෙයු සිත් ඇත්ත නුව, යම් රහත් බවක් සදහා ආනම්භාවය පරිත්‍යාග කරන ලද ද, අභිත් එල සංඛ්‍යාත ආත්මාචාර්යෙහි ද ත්‍යාග (ආයාසීධමාසීධමාසී) යෙහි ද අතිත්‍යාගී ලක්‍ෂණප්‍රතිවේධයෙහි ද හෙතුයෙහි ද ස්වාභාවිකයෙහි ද (-කාරණයෙහි ද අකාරණයෙහි ද;) ‘සියලු සංඝකාරයෝ අතිත්‍යාග වූහ’යි මෙහෙයු සිත් ඇත්තනුව, ‘සියලු සංඝකාරයෝ දුක් වූහ’යි මෙහෙයු සිත් ඇත්තනුව, ‘සියලු බමිණෝ අතාත්ම වූහ’යි මෙහෙයු සිත් ඇත්තනුව, ‘අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංඝකාරයෝ වෙති’ මෙහෙයු සිත් ඇත්තනුව,... ‘ජාති-ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණය වේ’ යයි මෙහෙයු සිත් ඇත්තනුව; අවිද්‍යාවෙන් නිජරාධයෙන් සංඝකාරනිරෝධය වේ යයි මෙහෙයු සිතැත්තනුව,... ‘ජාති-නිරෝධයෙන් ජරාමරණනිරෝධය වේ යයි මෙහෙයු සිතැත්තනුව; ‘මේ දූෂි-සත්‍ය යැ’යි මෙහෙයු සිතැත්තනුව,... ‘මේ දූෂිනිරෝධයාණිති ප්‍රතිපත්තිය’යි මෙහෙයු සිතැත්තනුව; ‘මොහු ආසුවයෝ ය’යි මෙහෙයු සිතැත්තනුව; .. ‘මේ ආසුවනිරෝධයාණිති ප්‍රතිපත්තිය යි මෙහෙයු සිතැත්තනුව, ‘මේ බමිණෝ දහසුත්තාහ’යි මෙහෙයු සිතැත්තනුව... ‘මේ බමිණෝ ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළහත්තාහ’යි මෙහෙයු සිතැත්තනුව; සවැදුරුම් සප්ඨිසත්‍යයන්ගේ පහලවීමට ද නැසීම-ව ද ආසාදයට ද ආදිතවයට ද නිසාරණයට ද මෙහෙයු සිතැත්තනුව,

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පඤ්චනාං උපාදානකඛනිකානං - චතුර්ණං මහාභ්‍යාසානං සමුදයඤ්ච අත්ථංගිනං - මඤ්ච අසාදඤ්ච අදීනවඤ්ච නිසාරණඤ්ච පෙසිතත්තං; යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධධම්මනති පෙසිතත්තං. භික්ඛුනොති පුජ්ජනකලාසාණකං වා භික්ඛුනො සෙවං වා භික්ඛුනොති-පභිතත්තං භික්ඛුනො.

තෙනාහ පෙරෙ සාරිපුත්තො;

“කාසා ඛප්පථො අස්ස කාසාස්ස ඉධ ගොවරු,
කාති සිලබ්බතාසස්ස පභිතත්තං භික්ඛුනො”ති.

16 - 8

කං සො සිකං සමාදාය එකොදි¹ නිපමො සතො,
කම්මාරෙ රජතස්සෙව නිද්ධමෙ මලමත්තනො.

කං සො සිකං සමාදායති - කං සො සිකං අදාය සමාදාය අදිදිනො සමාදිති; ගණනි; පරමසිනො අභිතිවිදිනොති - කං සො සිකං සමාදාය.

එකොදි¹ නිපමො සතොති - ‘එකොදි’ති එකග්ගවිත්තො අදිකම්මන- විත්තො අවිසාගට්ඨානසො, සම්පො සමාධිඤ්ඤං සමාධිබලං -උප- සම්මා- සමාධි; නිපමොති නිපමො පණ්ණිනො පඤ්ඤා වුද්ධිමා ඤ්ඤා විහාපි මේධංවී; සතොති චතුරි කාරණෙහි සතො; කාසෙ කාසානුපස්සනා- සතිපට්ඨානං ගාවෙත්තො සතො; වෙදනාසු - විත්ත - ධම්මසු ධම්මා- නුපස්සනාසතිපට්ඨානං ගාවෙත්තො සතො; සො වුව්චති සතොති - සතො.

කං සො සිකං සමාදායති - අධිසිලසිකං පුව්චති. නිපමොති අධිපඤ්ඤසිකං පුව්චති. සතොති පාරිසුද්ධිං පුව්චති - කං සො සිකං සමාදාය එකොදි නිපමො සතො.

කම්මාරෙ රජතස්සෙව නිද්ධමෙ මලමත්තනොති - ‘කම්මාරෙ’ වුව්චති සුවණ්ණකාරෙ, ‘රජතං’ වුව්චති ජාතරුපං. යථා සුවණ්ණකාරෙ ජාතරු- පස්ස ඔලාරකමපි මලං ධම්මි සංඛම්මි නිද්ධමි; මජ්ඣිමකමපි මලං ධම්මි සංඛම්මි නිද්ධමි; සුචුම්මකමපි මලං ධම්මි සංඛම්මි නිද්ධමි; එවමෙව භික්ඛු අත්තනො ඔලාරකම කිලෙසෙ ධම්මි සංඛම්මි නිද්ධමි පජ්ජනි විනො- දෙති ඛප්පතීකරෙති අනහං. ගමෙති.

පඤ්චාපාදනසකකියන්තේ - සතර මහාභ්‍යාසයන්ගේ සමුදයට ද අත්‍යවශ්‍යම යට ද ආසාදයට ද ආදීනව්‍යට ද නික්‍යරණ්‍යව ද මෙතෙසු සිතැත්තත්‍රව, 'යම් කිසිවක් සමුදයවම් නම්, ඒ සියල්ල තැසෙන පියවි ඇතැ'යි මේතෙසු සිතැත්තත්‍රව. කිසිකුණා යනු: පාඨන්ජනකලාසාණක හික්‍යනුගේ හෝ, ශෛක්‍යහික්‍යනුගේ හෝ නුසි 'පතිතතතස්ස හික්‍යනො' යනු වේ.

එසින් වදාලන සාරිපුත්තසාරිපුත්තන් වහන්සේ:

“කතාස්ස ඛයපපථස්ස අස්ස - ථෙ- පතිතතතස්ස හික්‍යනො”යි.

16 - 8

ඒ මහණ තෙමේ එකඟ වූ සිත් ඇතිගේ (පාරිභාරිකප්‍රඥාවෙන්) ප්‍රඥවත් වූගේ සමාතිමත් වූගේ කවර ශික්‍යාවක් සමාදන් වැ, කඞුරු තෙමේ ජාත- රූපයාගේ මලය වෙන් තමාගේ කෙලෙස් මලය පිඹැ හරනේ ද ?

කං සො සික්‍කං සමාදාය - ඒ මහණ තෙමේ කවර ශික්‍යාවක් ගෙන සමාදන් වැ ආදාය කොට සමාදාය කොට භ්‍රහණය කොට පරාමිශී කොට අභිනිවේශ කොට නුසි 'කං සො සික්‍කං සමාදාය' යනු වේ.

එකොදි නිපකො සතො - 'එකොදි' යනු: එකඟ වූ සිත් ඇතිගේ නො විසුරුණු සිත් ඇතිගේ උඛකු නො වූ සිත් ඇතිගේ, යමටය සමාධිත්‍රිය සමාධිබලය... සමාධිසමාධිය ඇතිගේ; නිපකො යනු: නිපක වූගේ පඤ්චක වූගේ ප්‍රඥවත් වූගේ බුද්ධිමත් වූගේ නුවණැතිගේ තීරණප්‍රඥ ඇතිගේ ධාරණප්‍රඥ ඇතිගේ; සතො යනු: සතර කරුණෙකින් සිහි ඇතිගේ රූපසායසෙහි කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානය වඩමින් සිහි ඇතිගේ, වේද- නාවන්ති - විතතයෙහි - පඤ්චකොදි ධර්මයන්හි ධර්මානුපස්සනාසතිපට්ඨා- නය වඩමින් සමාතිමත් වූගේ; හෙ තෙමේ සිහි ඇතිගේ යයි කියනු ලැබේ නුසි 'සතො' යනු වේ.

කං සො සික්‍කං සමාදාය සි - අභිනිවේශය ව්‍යවර්තය. නිපකොසි අභි- ප්‍රඥශික්‍යාව ව්‍යවර්තය, සතොසි පාරිභාරික ව්‍යවර්තය නුසි 'කං සො සික්‍කං සමාදාය එකොදි නිපකො සතො' යනු වේ.

කම්මාගේ රජතසොච නිදාමෙ මලමත්තනො - රත්කරු තෙමේ 'කම්මාර'යි කියනු ලැබෙයි. ජාතරූපය 'රජත'යි කියනු ලැබේ. යම්ගේ රත්කරුවෙක් ජාතරූපයාගේ ඖදාරික වූ මලය බැහැර කෙරේ ද, මැනැ- වින් බැහැර කෙරේ ද, තීරවශෙෂයෙන් බැහැර කෙරේ ද; මධ්‍යම වූ මලයත් ධම්මය සකම්මනය නිදාමනය කෙරේ ද, සිත් වූ මලයත් බැහැර කෙරේ ද, මැනැවින් බැහැර කෙරේ ද, තීරවශෙෂයෙන් බැහැර කෙරේ ද, එතෙසින් ම මහණ තෙමේ තමාගේ ඖදාරික වූ කෙලයෙන් ද බැහැර කෙරෙයි, මැනැවින් බැහැර කෙරෙයි, තීරවශෙෂයෙන් බැහැර කෙරෙයි; දුරු කෙරෙයි, හැරපියයි, විතතාත්ත කෙරෙයි, අනුදායාවට පමුණුවයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

[illegible]

භවතොග් භෙරො සාරිපුත්තො:

**“කං භො සික්ඛා සමාදාය එකාදී නිපකොසතො,
කම්මාරො රජතස්සෙව නිඤ්ඤෙ මලමතතනො”**ති.

18 - 9

පිරිගුවන්මානසා යදිදං එත්ත
(සංවිජ්ජනතාති භගවා)
විත්තාසනං සයනං ඥෙවතො වෙ,
සමොඛිකාමිණා යථානුධම්මං
තං තෙ උච්ඡායති යථා උජානං.

විජිගුවන්මානසා යදිදං ඵාසුති - 'විජිගුවන්මානසා'ති ජාතියා විජි-
ගුවන්මානසා, ජරාය - බ්‍යාධිතා - මරණෙන - භොගෙනි - රජ්‍යදෙවති-
දුක්ඛෙති - දෙමනසොති - උපායාසෙති - පෙ- දිව්ඪිබ්‍යාසනෙන දුක්ඛෙන
විජිගුවන්මානසා අවට්ඨමානසා ගරායමානසාති - විජිගුවන්මානසා; යදිදං
ඵාසුති යං ඵාසු ඵාසුච්ඡාරං තං කථෙසාමි; කතමො ඵාසුච්ඡාරෙ ?
සම්මාපට්ඨපද අනුලොමපට්ඨපද අභවනිකපට්ඨපද අකිංචිපට්ඨපද ඛම්මානු-
ඛම්මපට්ඨපද සිලෙසු පරිසුරකාරිතා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථාරතා තොජ්‍යෙනසු
මත්තඤ්ඤතා ජාගරියානුයොගො සතිසම්පජ්ඣාදං චිත්තාරො සතිපට්ඨානා
චිත්තාරො සම්මප්පාධානා චිත්තාරො ඉඤ්චිපාද පඤ්චන්ද්‍රියාති පඤ්ච බලාති
සත්ත භොජ්ඣකිතා අරියො අට්ඨබ්බිකො මහො නිබ්බානඤ්ච නිබ්බාන-
භාමිති ච පට්ඨපද; අයං ඵාසුච්ඡාරොති - විජිගුවන්මානසා යදිදං ඵාසු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සාරිපුත්තානි - හගවා තං ථෙරං නාමෙතාලපති; හගවානි ගාරවා-
 ධිවච්ඡිනං; අපි ච හග්ගරුහොති හගවා, හග්ගදෙදසොති හගවා, හග්ග-
 මොහොති හගවා, හග්ගමානොති හගවා, හග්ගද්වීති හගවා, හග්ග-
 කණ්ණිකාති හගවා, හග්ගකිලකොති හගවා, හජ් චිතජ් පච්චිතජ් ධම්ම-
 රතනනති හගවා, හවාතං අත්තකාරුති හගවා, භාවිතකායො භාවිත-
 සීලො භාවිතචිත්තො භාවිතපඤ්ඤාති හගවා, හජ් වා හගවා අරඤ්ඤා
 චතපසාති පන්තාති සෙනාසනාති අපසඤ්ඤාති අපසනිග්ගොසාති විජන-
 වාතාති මුහුණ්ණරුහසෙය්‍යකාති පටිසල්ලානසාරුප්පානි¹ති හගවා, හානී
 වා හගවා චිවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනාතිලානපච්චයගෙහජ්ජපට්ඨකාරුතනති
 හගවා, හානී වා හගවා අත්තරසංස් ධම්මරසංස් විමුත්තරසංස් අභිසීලසංස්
 අභිචිත්තසංස් අභිපඤ්ඤාති හගවා, හානී වා හගවා චතුත්තං කුසානං
 චතුත්තං අපමඤ්ඤාතං චතුත්තං ආරුප්පසමාපත්තිනනති හගවා, හානී වා
 හගවා අවස්තං විෂමාකධාතං චතුත්තං අභිභාසතනාතං තචත්තං අනුපුබ්බ-
 විතාරසමාපත්තිනනති හගවා, හානී වා හගවා දසත්තං සඤ්ඤාතචතාතං
 දසත්තං කසිණසමාපත්තිනං ආනාපාතනසමාධිසං අසුභසමාපත්තියාති
 හගවා, හානී වා හගවා චතුත්තං සතිපට්ඨානාතං චතුත්තං සම්මප්ප-
 ධානාතං චතුත්තං ඉද්ධිපාදාතං පඤ්චත්තං ඉද්ධියාතං පඤ්චත්තං බලාතං
 සත්තත්තං බොජ්ඣංගාතං අරියසං අට්ඨංගිකසං මග්ගසංති හගවා; හානී
 වා හගවා දසත්තං තථාගතබලාතං චතුත්තං වෙසාරජ්ජාතං චතුත්තං
 පටිසම්බද්ධතං ජන්තං අභිඤ්ඤාතං ජන්තං බුද්ධිධම්මානනති හගවා,
 හගවාති තෙතං තාමං මාතරු කතං, ත පිතරු කතං, ත භාතරු කතං, ත
 හග්ගිකා කතං, ත මිත්තාමච්චති කතං, ත ඤ්ඤාතිසාලොගිතෙති කතං, ත
 සමණ්ණාසමිණෙති කතං, ත දෙවතාති කතං. විමොක්ඛනතිකමෙතං
 බුද්ධාතං හගවත්තාතං බොධියා මුලෙ සග සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාසං පටිලාභා
 අවජ්ඣා පඤ්ඤාතති යදිදං හගවාති - සාරිපුත්තානි හගවා.

විත්තාසනං සයනං භෙදමත්තං වෙති - 'ආසනං' වුච්චති යත් තිසිදති
 මඤ්ඤවා පිඨං හිසි තට්ඨිකා වම්බඤ්ඤා තිණ්ණජාලෙ පණ්ණසජාලෙ
 පලාල¹ ආසාලෙ; 'සයනං' වුච්චති සෙනාසනං; විහාරෙ අභිසංගො
 පාසාදෙ හම්මියං ගුහා, තං සයනාසනං අසප්පායරූපදසානෙන ඊතතං
 විචිත්තං පච්චිත්තං, අසප්පායසද්දසවණෙන - ථෙප - අසප්පායෙහි පඤ්චගි
 කාමගුණෙහි ඊතතං විචිත්තං පච්චිත්තං; ඊතතං සයනාසනං භෙදමත්තං
 නිසෙවමත්තං සංගෙවමත්තං පටිසෙවමත්තං - ඊතතාසනං සයනං භෙදමත්තං වෙ.

1. පලාල - සං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සාමිපුත්ත - යනු: බුදුහු ඒ තෙරුන් තමන් අමතන සේක. හඟවා
 යනු: ගෞරවැඩිවන යැ; තවද, බුන් රූහ ඇත් නුසි හඟවන් යැ, බුන්
 දොළ ඇත් නුසි හඟවන් යැ, බුන් මොහ ඇත් නුසි හඟවන් යැ, බුන්
 මාන ඇත් නුසි හඟවන් යැ, බුන් දූෂි ඇත් නුසි හඟවන් යැ, බුන් කෙලෙස්
 කටු ඇත් නුසි හඟවන් යැ, බුන් කෙලෙස් ඇත් නුසි හඟවන් යැ, දහම්-
 රුවන් ගාග - පිනාග - ප්‍රවීනාග කලාහු නුසි හඟවන් යැ, හවියන් කෙල-
 වර කලාහු නුසි හඟවන් යැ, භාවිත (-වඩන ලද) කය ඇත් නුසි, භාවිත
 භීල - භාවිතවිත - භාවිතප්‍රඥ ඇත්තාහු නුසි හඟවන් යැ; නොහොත්
 බුදුහු අලංකාර වූ අලංකාරිකානු වූ ජනවාත රතීන වූ මිනිසුන් ගේ රහස්
 කරුණුවලට තැන් වූ විවේකයට අනුරූප වූ වනයෙහි දුර සෙතනුන්
 ඉතා දුර සෙතනුන් වනපයානු සෙතනුන් හජනය කලාහු නුසි හඟවන්
 යැ, නොහොත් බුදුහු විවර පිණිසානසනාසන ග්‍රන්ථානුසාරයගෙහිජය-
 පරිකාරයකට හිමි වූවාහු නුසි හඟවන් යැ, නොහොත් බුදුහු අතීරසයට
 බතීරසයට විමුක්තිරසයට අධිශීලයට අධිවිතකයට අධිප්‍රඥවට හිමි වූවාහු
 නුසි හඟවන් යැ, නොහොත් බුදුහු සතර ධ්‍යානයන්ට සතර අප්‍රාමාණ්‍ය-
 යන්ට සතර අරූපසමාපත්තින්ට හිමි වූවාහු නුසි හඟවන් යැ, නොහොත්
 බුදුහු අපට විමොක්ඛයන්ට සතර අභිනායකයන්ට තව අනුප්‍රවීනාර-
 සමාපත්තින්ට හිමි වූවාහු නුසි හඟවන් යැ, නොහොත් බුදුහු දශ සංඥ-
 ගාචනාවන්ට දශ කාත්ඝනසමාපත්තින්ට ආනාපානසමානිසමාධියට අභුග
 සමාපත්තියට හිමි වූවාහු නුසි හඟවන් යැ, නොහොත් බුදුහු සතර සති-
 පටිකායන්ට සතර සමස්තප්‍රධානයන්ට සතර සංඛිතාදියන්ට පඤ්ච
 බලයන්ට සජ්ත චෝධ්‍යානයන්ට ආයතීද්ධිකමානීයට හිමි වූවාහු නුසි
 හඟවන් යැ, නොහොත් බුදුහු දශ තපාගතබලයන්ට චතුර්වේශාරද්‍ය-
 යන්ට සතර ප්‍රතිසංපිද්ධමියන්ට ඡබ්බිඤ්චන්ට ඡබ්බුද්ධමියන්ට හිමි
 වූවාහු නුසි හඟවන් නම් වූහ. 'හඟවන්' යන තෙල නාමය මැණියන්
 විසින් නො කරන ලද, පියාණන් විසින් නො කරන ලද, බැයකු විසින්
 නො කරන ලද, බුතක විසින් නො කරන ලද, සගයනවන් විසින් නො
 කරන ලද, නැයන් විසින් නො කරන ලද, මහණබමුණන් විසින් නො
 කරන ලද, දෙවියන් විසින් නො කරන ලද, යම් මේ 'හඟවන්' යන නාම
 යෙක් වී නම්, තෙල භාග්‍යවන් වූ බුදුවරයන්ට අතීත්මානීයාගේ අනා-
 යෙහි බෝමුල දී සඵලකායකය ලැබීම සමග රහත්ඵලය (හෝ සම්බු-
 යන්) ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමෙන් උපත් ප්‍රඥප්තියක් වී නුසි 'සාරිපුත්තානි හඟවා'
 යනු වේ.

රිතනාසනං සයනං සෙව්භොවෙ - යම් තැනෙක හිඳි නම්, එය
 'ආසන' යි කියනු ලැබෙයි: ඇද පුඩු බිසි තට්ටිකා සමකඩ තණඇතිරිය
 පත්ඇතිරිය පිදුරැඳැතිරිය යි, සෙතාසනය 'සයන' යි කියනු ලැබෙයි: විහාර
 යැ ගුරුවන් ගෙයැ ප්‍රාසාදය යැ හම්පි යැ ගුහා යි; ඒ යගනාසනය අසන්
 ප්‍රායරූපදිනියෙන් රික්ත යැ විවික්ත යැ ප්‍රවිවික්ත යි; අසන්ප්‍රාය යබද-
 ශ්‍රවණයෙන්...අසන්ප්‍රාය වූ පඤ්චකාමගුණයන් ගෙන් සිස් යැ විවේක යැ
 අතීයසින් විවේක යි. විවේක වූ යගනාසනය සෙවුණාහට තිත් සෙවුණා-
 හට මැනැවින් සෙවුණාහට වෙසෙසින් සෙවුණාහට නුසි 'රිතනාසනං සයනං
 සෙව්භොවෙ' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සමමබ්බාධිකාමස්ස යථානුබ්බමිනති - ‘සමමබ්බාධි’ වුවුවත් චතුසු මග්ගෙසු සද්දං, පඤ්ඤා පඤ්ඤාදිත්ථියං, පඤ්ඤාබලං - ථෙප- ධම්මවිවිසයසමබ්බාජකිත්ථියා විමංසා විපස්සනා සමමාදිට්ඨි; තං සමබ්බාධිං බුද්ධිකාමස්ස අනුබුද්ධිකාමස්ස පටිවිජ්ඣිකාමස්ස සම්බුද්ධිකාමස්ස අභිගතකාමස්ස එසිතිකාමස්ස සමමාදිකාමස්සාති - සමමබ්බාධිකාමස්ස; යථානුබ්බමිනති කතමෙ ඛොධියා අනුබ්බමා? සමමාපට්ඨද, අනුලොමපට්ඨද, අපච්ඡිකිකපට්ඨද, අනුච්ඡිකපට්ඨද, ධම්මානුබ්බමපට්ඨද සිලෙසු පරපුරකාරිතා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුහන-ආරතා ගොජනෙසු මහතඤ්ඤතා ජාගරියානුසොගො සතිසමපඤ්ඤා; ඉති වුවුවත් බොධියා අනුබ්බමා; අඵචා චතුහතං මග්ගානං පුබ්බගාගෙ විපස්සනා, ඉති වුවුවත් බොධියා අනුබ්බමාති - සමමබ්බාධිකාමස්ස යථානුබ්බමි.

තං තෙ පටික්ඛාමි යථා පජානන්ති - ‘ත’න්ති බොධියා අනුබ්බමං පටික්ඛාමිති පටික්ඛාමි ආවික්ඛිස්සාමි දෙවෙස්සාමි පඤ්ඤාපෙස්සාමි පට්ඨ-පෙස්සාමි විවරිස්සාමි විහරිස්සාමි උත්තානිකාරිස්සාමි පකාසිස්සාමි; යථා පජානන්ති යථා පජානං යථා පජානනො, ආජානනො, චිජානනො, පටිච්ජානනො, පටිවිජ්ඣනනො, න ඉතිතිතිතං න ඉතිකිරිය න පරමපරිය න පිටකසම්පදා න තකකගෙතු න තගගෙතු න ආකාරපරිච්ඡිතකකත න දිට්ඨිතිජ්ඣාතකකතන්තියා සාමං සයං අභිඤ්ඤානං අත්තපච්චකං ධම්මං තං කථසිස්සාමිති - තං තෙ පටික්ඛාමි යථා පජානං.

තෙනාන භගවා;

“විජ්ඣුල්ලිමානස්ස යද්දං ඵාසු
(සාරිපුත්තාති භගවා)
රිත්තාසනං සග්ගං සෙවනො ථෙ,
සමමබ්බාධිකාමස්ස යථානුබ්බමි.
තං තෙ පටික්ඛාමි යථා පජාන”න්ති.

16 - 10

පඤ්ඤානන ධිරො භයානං න භාගෙ
භික්ඛු සතො සපාරිසන්නවාදි,¹
ඛංසාධිපාතාන භිරිංසපානං²
මනුස්සඵස්සානං³ චතුපදානං.

1. සපාරිසන්නවාදි - මජ්ඣ. 2. සරිසපානං - මජ්ඣ.

3. මනුස්සඵස්සානං - මජ්ඣ.

සමෘද්ධිකාමය ස්වානුබලය - සතර මාභිඥාන ප්‍රඥාප්‍රඥාප්තිය ප්‍රඥාප්තිය... ධර්මවිනයසමෘද්ධිකාමය විමංසාව විදර්ශනාව සමාග්‍රදර්ශනාව 'සමෘද්ධි' යි කියනු ලැබෙයි. ඒ සමෘද්ධිය අවබෝධ කරනු කැමැත්තනුව අනුරූපප්‍රතිපත්තියෙන් අවබෝධ කරනු කැමැත්තනුව ප්‍රතිවේද කරනු කැමැත්තනුව මෑතාපිත් අවබෝධ කරනු කැමැත්තනුව අධිගමය කරනු කැමැත්තනුව සප්තී කරනු කැමැත්තනුව ප්‍රත්‍යක්ෂ කරනු කැමැත්තනුව නුසි 'සමෘද්ධිකාමය' යනු වේ. ස්වානුබලය යන (මෙහි) බොධියට අනුබලයෝ කවරහ යන්: සමාග්‍රදර්ශනාය අනුලොමප්‍රතිපත්තිය අප්‍රත්‍යක්ෂ-ප්‍රතිපත්තිය අනුරූප්‍රතිපත්තිය ධර්මානුබලප්‍රතිපත්තිය ප්‍රාතිමොක්ෂානුබලයෙහි සම්පූර්ණ කරන පුළු බව ඉන්ද්‍රියයන්හි නොපිනාදාර ඇති බව භෞජන-යෙහි පමණ දන්තා බව නිදි දුරු කිරීමෙහි යෙදීම සමාග්‍රදර්ශනාය සමාග්‍ර ප්‍රඥාව යන මොහු මාභිඥාන සමෘද්ධිකාමය බොධියට අනුබලයෝ යයි කියනු ලැබෙත්; නොහොත් සතර ආයතනිකයන්ගේ සුචිකාගයෙහි උපත් විදර්ශනාව යි. මොහු මාභිඥාන බොධියට අනුබලයෝ යයි කියනු ලැබෙත් නුසි 'සමෘද්ධිකාමය ස්වානුබලය' යනු වේ.

තා හෙ පචක්ඛාමි යථා පජානං - 'තා' යනු: බොධියට අනුබලය; **පචක්ඛාමි** යනු: කියන්නෙමි දක්වන්නෙමි දෙසන්නෙමි පතවන්නෙමි පිහිටුවන්නෙමි විවෘත කරන්නෙමි විහාග කරන්නෙමි ප්‍රකට කරන්නෙමි ප්‍රකාශ කරන්නෙමි. **යථා පජානං** දතුරුකු සෙසින් දැනගත්තකු හාත්-පසින් දැනගත්තකු වෙසෙසින් දැනගත්තකු සම්ප්‍රකාරයෙන් දැනගත්තකු ප්‍රතිවේද කළ එකක්හු යම්සේ ද එපරිද්දෙන්, මෙසේ මෙසේ වී ලැ'යි නො වැ, තෙල මෙසේ ලැ'යි නො වැ, පරමපරාකථාවෙන් නො වැ පිටකසම්ප්‍රදාය හා සම වේ ලැ'යි නො වැ, තනිගෙදුවෙන් නො වැ, තසග්‍රාහ ගෙදුවෙන් නො වැ, (මේ සොදුරු යැයි) කරුණු සැලකීමෙන් නො වැ, අපට රුචි වූ දෑවේ හා සම වේ යැයි නො වැ, තෙමේ මැ තමා විසින් නුවණින් අවබෝධ කළ තමාගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ වූ ඒ ධර්මය කියන්නෙමි නුසි 'තා හෙ පචක්ඛාමි යථා පජානං' යනු වේ.

එසින් වදාළහ බුදුහු:

“විජිගුච්ඡානානං - පෙ - තා හෙ පචක්ඛාමි යථා පජානං” යි.

සිර වූ සමානිමත් වූ (සීලාදි සතර) පයථිත්තයෙහි හැසිරෙනසුළු ඒ මහණ තෙමේ (දෙතු දක්වන) පඤ්චාසිතිත්ව නො සිටුවන්නේ යැ: ඇට මැස්සන් හා සෙසු මැස්සන්ට ද, දිවිජාතීන්ට ද, වෛරාදි මනුෂ්‍යසංගීයන්ට ද, සිංහාදි සිවුපාවුන්ට ද -

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පඤ්චනන ධිමේ භයානං න භාගෙති - 'ධිමේ'ති ධිමේ පඤ්චනො පඤ්ඤාං වුද්ධිමා ඤාණී විහාසී මෙධාසී විරේ පඤ්චනං භයානං න භාගෙය්‍ය න තමසය්‍ය න සත්තසෙය්‍ය න උත්තසෙය්‍ය න පරිත්තසෙය්‍ය න සත්තාසං ආපජේය්‍ය, අභිරු අසං අව්ඡමි අනුත්‍රාසි අපලාසි පභින-
 ගගභෙරවො විගතප්‍රාමිභංගො විහරෙය්‍යාති - පඤ්චනන ධිමේ භයානං න භාගෙ.

හික්ඛු සතො සප්පජියන්තවාටීති - 'හික්ඛු'ති පුජ්ජ්‍යන්තකල්‍යාණකො වා හික්ඛු, සෙධො වා හික්ඛු; සතොති වතුහි කාරණෙහි සතො: කාසෙ කායානුපසංයාසනිපට්ඨානං භාවෙනො සතො, වෙදනාසු - වින්ත-
 ධිමමිත්‍ර ධම්මානුපසංයා සනිපට්ඨානං භාවෙනො සතො; සො වුච්චති සතො; සප්පජියන්තවාටීති වත්තාදේ පරියන්තා: සීලසංවරපරියන්තො, ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තො, භොජනෙ මත්තඤ්ඤාපරියන්තො, ජාගරියානු-
 යොගපරියන්තො; කතමො සීලසංවරපරියන්තො? ඉධ හික්ඛු සීලවා ගොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තො විතරති, ආචාරගොචරසම්පන්නො අණ්ණමෙත්තසු-
 වජේසු ගගදසංචාරී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු, අන්තොසුභිභාවං පච්චවේක්ඛමාන්තො, අන්තො සීලසංවරපරියන්තෙ වරති; මරියදං න හින්දති, අයං සීලසංවරපරියන්තො. කතමො ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තො? ඉධ හික්ඛු වක්ඛනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තභාගි තොති නානුඛ්‍යඤ්ඤානාගි යනා-
 ධිකරණමෙතං - ඔප- වක්ඛන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති, නොතෙත සද්දං සුත්තා-
 සානෙත ගඤ්ඤාං සාධිත්වා - ජ්වහාය රසං සාධිත්වා - කාසෙන ථොට්ඨබ්බං ථුහිත්වා - මත්තං ධම්මං විඤ්ඤාය න නිමිත්තභාගි තොති නානුඛ්‍යඤ්ඤානාගි යනාධිකරණමෙතං. මතින්ද්‍රියං අසංවුත්තං විතරන්තං අතිජ්ඣා ඉමෙත්තං පාපකා අකුසලා ධම්මා අනාසංසවය්‍යං, තස්ස සංවරය පටිපජ්ජති; රක්ඛති මතින්ද්‍රියං, මතින්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. අදීත්තපරියායං පච්චවේක්ඛ-
 මානො අන්තො ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තෙ වරති, මරියදං න හින්දති, අයං ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තො. කතමො භොජනෙ මත්තඤ්ඤාපරියන්තො? ඉධ හික්ඛු පටිසංඛිං ගොතිසො ආහාරං ආහාරෙති, තෙව දවාය, න මදාය, න මණ්ඩනාය, න විභුසණාය; යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ධීනියා යාපනාය, විහිංසුපරතියා බ්‍රහ්මවරියානුග්ගාය, ඉති පුරුණඤ්ඤා වෙදනං පටිහඛිංමි, තච්ඤා වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමි, යාත්‍රා ව මෙ ගමිස්සති. අනවජ්ජනා ව ථාසුට්ඨාදේ වාතී, අනවච්ඡාදන - වණ්පට්ඨාදන - පුත්තමිංසුපමිං පච්ච-
 චෙක්ඛමාන්තො අන්තො භොජනෙ මත්තඤ්ඤාපරියන්තෙ වරති, මරියදං න හින්දති; අයං භොජනෙ මත්තඤ්ඤාපරියන්තො.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පඤ්චනන ධිතේ හයානං න භාෂය - 'ධිතරා' යනු ධිර වූයේ පණ්ඩිත වූයේ ප්‍රඥාවන් වූයේ බුද්ධිමත් වූයේ ක්‍රවණැතින් තීරණප්‍රඥ ඇතිවේ ධාරණ-ප්‍රඥ ඇතිවේ චිර වූයේ පඤ්ච භික්ෂූන්ට නොබිය වන්නේ යැ, නො තැති ගන්නේ යැ, සන්ත්‍රායා නො වන්නේ යැ, උත්‍රායා නො වන්නේ යැ, ගාන්-පසින් නො තැති ගන්නේ යැ, සන්ත්‍රායයට නො පැමිණෙන්නේ යැ, නො බියසුලු නො සැලකසුලු නො තැතිගන්නාසුලු නො පලායනසුලු වන්නේ යැ, ප්‍රතිණ වූ සිය අරමුණු ඇතිවේ පහවූ ලොමුදහ ඇතිවේ වෙසෙන්නේ නුසි 'පඤ්චනන ධිතරො හයානං න භාෂය' යනු වේ.

හික්ඛු සතො සප්පට්ඨනවාටී - 'හික්ඛු' යනු: පාඨවේදනකල්‍යාණක මහණ හෝ ශෛක්‍ෂ මහණ හෝ යැ; සතො යනු: කරුණු සතරෙකින් සිහි ඇතිවේ: කෘතය හි කායානුපසංකාසනිපට්ඨානය වඩමින් සිහි ඇතිවේ, වේදනාවන්හි - චිත්තයෙහි - ධර්මයන්හි ධර්මානුපසංකාසනිපට්ඨානය වඩමින් සිහි ඇතිවේ, හෙ තෙමේ සිහි ඇතිවේ යයි කියනු ලැබේ. සප්පට්ඨනවාටී පට්ඨානකයෝ සභර දෛනකි: ශීලසංවරපට්ඨානක යැ, ඉන්ද්‍රියසංවරපට්ඨානක යැ, භෞජනයෙහි මාත්‍ර දුතාපයට්ඨානක යැ, ජාගයනීයානුසංගපයට්ඨානක යැයි. ශීලසංවරපට්ඨානක කවරු යත්: මේ සස්තනි මහණ තෙමේ සිල්වත් වෙයි, ප්‍රාතිමොක්‍ෂසංවරයෙන් සංවර වැ වෙනසයි, ආචාරයෙන් හා ගොව-රයෙන් සම්පූර්ණ වූයේ මදපමණ වරදෙහි බිය දක්නාසුලු වූයේ සමාදන් වැ ශික්‍ෂාපදයන්හි හික්ෂමයි, අභ්‍යන්තරයෙහි පුඤ්ඤාවය (-සිල් රහිත බව) ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කෙරෙමින්, ශීලසංවරපරිවේජයාගේ ඇතුළත හැසිරෙයි; ශීලමයථාදුව නො බිඳී. මේ තෙමේ ශීලසංවරපට්ඨානක යි. ඉන්ද්‍රියසංවර-පට්ඨානක කවරු යත්? මේ සස්තනි මහණ තෙමේ ඇසින් රූපයක් දක (කෙලශවස්තු වූ) නිමිති නො ගන්නේ වෙයි. (හස්තපාදදී ආකාර සංකිර්ණ) අනුවාසඤ්ඤා නො ගන්නේ වෙයි, යම් කරුණෙකින් මොහු... චක්ඛුන්ද්‍රියයෙහි සංවරයට පැමිණෙයි, කතින් ගබ්දකින් අසා - නැගැයෙන් ගදක් අසා - දිවින් රහසක් විඳ - කසින් පහසක් පැහස - මනසින් දහ-මක් දැන නිමිති නො ගන්නේ වෙයි, අනුවාසඤ්ඤා නො ගන්නේ වෙයි, යම් කරුණෙකින් මනෝන්ද්‍රියය අසංවෘත වැ වාසය කරන මොහු අභිධ්‍යා දෙමිත්ස්ස සංකිර්ණ ලාමක අකුශලබලිතයෝ අනුබදනානු නම්, ඒ මනෝන්ද්‍රියයා ගේ සංවරය පිණිස පිටිපදී, මනෝන්ද්‍රියය රකි, මනෝන්ද්‍රියයෙහි සංවරයට පැමිණේ. ආදිප්තපට්ඨානක දෙයනාව ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කෙරෙමින් ඉන්ද්‍රියසංවර-පරිවේජය අභ්‍යන්තරයෙහි හැසිරෙයි, ඉන්ද්‍රියසංවරමයථාදුව නො බිඳී. මේ තෙමේ ඉන්ද්‍රියසංවරපට්ඨානක යි. භෞජනයෙහි මාත්‍රදුතාපයට්ඨානක කවරු යත්? මේ භාසනයෙහි මහණ තෙමේ ක්‍රවණින් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කොට අභර වළඳයි, කෙළි පිණිස නො වළඳයි, මද පිණිස - අලභකාර පිණිස - සැරැසුම් පිණිස නො වළඳයි, යම්තාක් මේ කෘතය පැවැත්ම පිණිස යැපීම පිණිස බඩහිනි වේදනා නැසීම පිණිස බඩසරට අනුග්‍රහ පිණිස වළඳයි, මෙසේ 'පැරණි බඩහිනි වේදනාව නසමි, අලුත් වේදනාත් කුපදවමි, මාගේ යැපීම ද වන්නේය, නිවරද බව ද සුබපිහරණය ද වන්නේ ය'යි අක්‍ෂාන්‍යබොධාපමාව ද වුණපුත්ථිප්පාදනාපමාව ද පුත්‍රමාංසො-පමාව ද ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කෙරෙමින් භෞජනයෙහි මාත්‍රදුතාපරිවේජය අභ්‍යන්තරයෙහි හැසිරෙයි, මයථාදුව නො බිඳී. මේ තෙමේ භෞජනයෙහි මාත්‍රදුතාපයට්ඨානක යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කතමො ජාගරියානුයොගපරියනො? ඉධ භික්ඛු දිවසං වඩ්ඤ්ඤාන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධර්මමිති විතතං පරිසොඤ්ඤිති, රතනියා පඨමං යාමං වඩ්ඤ්ඤාන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධර්මමිති විතතං පරිසොඤ්ඤිති. රතනියා මජ්ඣිමං යාමං දුක්ඛිත්තෙත පසංයාන සිහසෙය්‍යං කප්පෙති පාදෙ පාදං අව්වාධාය සතො සම්පජානො උට්ඨානසංකූඤ්ඤං මනසි කරිත්වා, රතනියා පඨමිකං යාමං පච්චුට්ඨාය වඩ්ඤ්ඤාන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධර්මමිති විතතං පරිසොඤ්ඤිති. ගුණදුකරතනවිහාරං පච්චචෙක්ඛමිතො අනතාජාගරියානුයොගපරියනෙන වරති, මරියාදං න භිඤ්ඤිති; අයං ජාගරියානුයොගපරියනොති - භික්ඛු සතො සපාරියනවාරී.

ඛංසාධිපාතාන සිරිංසපානනි - 'ඛංසා' වුච්චන්ති පිඛගලමික්ඛිකායො; 'අධිපාතකා' වුච්චන්ති සබ්බාපි මික්ඛිකායො; කිං කාරණං අධිපාතකා වුච්චන්ති සබ්බාපි මික්ඛිකායො? තා උප්පතිත්වා උප්පතිත්වා බාදන්ති; තංකාරණං අධිපාතකා වුච්චන්ති සබ්බාපි මික්ඛිකායො. 'සිරිංසපා' වුච්චන්ති අතීති - ඛංසාධිපාතාන සිරිංසපානං.

මනුස්සභික්ඛාන වතුප්පදනනි - 'මනුස්සභික්ඛා' වුච්චන්ති වොරු වා අත්ථු මාතවා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා; තෙ භික්ඛු, පඤ්ඤා වා පුඤ්ඤායුං, වාදා වා ආරොපෙය්‍යා, අනෙකායෙය්‍යං පරිහානෙය්‍යං රුහෙය්‍යං විරුහෙය්‍යං භිංසෙය්‍යං විහිංසෙය්‍යං හෙමෙය්‍යං විනෙමෙය්‍යං ඝාතෙය්‍යං උපඝාතෙය්‍යං උපඝාතං වා කුමරෙය්‍යං. යො කොචි මනුස්සභො උපඝාතො මනුස්සභික්ඛො; වතුප්පදනනි සිහා බ්‍යග්ගා දීපි අච්ඡා තරච්ඡා කොකා මහිසා ගජී; තෙ භික්ඛු, මිඤ්ඤායුං බාදෙය්‍යං භිංසෙය්‍යං විරුහෙය්‍යං රුහෙය්‍යං විනෙමෙය්‍යං ඝාතෙය්‍යං උපඝාතෙය්‍යං උපඝාතං වා කුමරෙය්‍යං, වතුප්පදතො උපඝාතො යං කිංචි වතුප්පදගතනි - මනුස්සභික්ඛාන වතුප්පදනං.

තෙනාහ හගමා:

“පඤ්චාන ධර්ම ගතානං න ගාමෙ භික්ඛු සතො සපාරියනවාරී,
ඛංසාධිපාතාන සිරිංසපානං¹ මනුස්සභික්ඛාන² වතුප්පදන”නති.

16 - 11

පරධම්මිකානම්පි න සත්තසෙත්‍ය දිශංසි තෙසං බහුභරවානි,
අභාපරති අභිසම්භවය්‍යං³ පරිසංයානි කුසලානුභවි.

1. ඛංසාධිපාතාන සරිසපානං - මිත්තං. 2. මනුස්සභික්ඛාන - මිත්තං.
3. අභිසම්භවය්‍යං - සා.

ජාගය්‍යානුසංගපයථිත්තං කචරු යත්: මේ ශාසනයෙහි මහණ තෙමේ දහවල සක්මනින් හා හිඳිමෙන් නිවරණධර්මයන් කෙරෙන් (හෝ සියලු දකුණලධර්මයන්ගෙන්) සිත පිරිසුදු කරන්නේ යැ. ඊ පෙරයම සක්මනින් හා හිඳිමෙන් නිවරණධර්මයන් කෙරෙන් සිත පිරිසුදු කරන්නේ යැ. ඊ මැදියම දකුණු පයෙහි වම්පය මදක් ඇදුනබා සිහි නුවණින් ‘තැහිසිටිම’ යන සංඥාව මෙතෙහි කොට දකුණුපසින් සිංහශය්‍යාව කෙරෙයි. ඊ අලුයම තැහිසිට සක්මනින් හා හිඳිමෙන් නිවරණධර්මයන්ගෙන් සිත පිරිසුදු කෙරෙයි. හප්පෙකරාත්‍රපිතරණං ප්‍රත්‍යවෙක්ඛා කෙරෙමින් ජාගය්‍යානුසංග පරිවේජදං අත්‍යන්තරයෙහි හැසිරෙයි. මය්‍යාදාව නොබිඳී. මේ තෙමේ ජාගය්‍යානුසංගපයථිත්තං වේ යයි ‘හික්කු සත්‍යා සප්පරියතචාරි’ යනු වේ.

බංසාධිපාතාන සිරිංසපානං - පිඛහල මැස්සෝ ‘බංස’යි කියනු ලැබෙත්: සියලු මැ මැස්සෝ ‘අභිපාතක’යි කියනු ලැබෙත්. කචර කරුණෙකින් සියලු මැ මැස්සෝ ‘අභිපාතකයෝ’ යැයි කියනු ලැබෙත් ද යත්: ඔහු තැහි තැහි කඩී. එ කරුණෙන් සියලු මැ මැස්සෝ ‘අභිපාතකයෝ’ යැයි කියනු ලැබෙත්. සර්පයෝ ‘සිරිංසප’යි කියනු ලැබෙත් නුසි ‘බංසාධිපාතාන සිරිංසපානං’ යනු වේ.

මනුස්සඵස්සාන චතුස්සද්දනං - කල හොරකම් ඇති හෝ නොකල හොරකම් ඇති හෝ හොරු හෝ සැහැසි මනුෂ්‍යයෝ වන්නාහුය. (ඔහු) ‘මනුස්සඵස්සා’ යි කියනු ලැබෙත්. ඔහු මහණහු පැන හෝ පුළුවින්නාහු ය, වාදරොපණය හෝ කරන්නාහු ය, ආත්‍රොශ කරන්නාහු ය, පරිහව කරන්නාහු ය, කොප කරන්නාහු ය, වේෂසසින් ලකාප කරන්නාහු ය, හිංසා කරන්නාහු ය, පිහිංසා කරන්නාහු ය, පෙළන්නාහු ය, වෙසෙසින් පෙළන්නාහු ය, තසන්නාහු ය, වේගෙසන්නාහු ය, උපඝාත හෝ කරන්නාහු ය. ඕනිසුන් කෙරෙන් යම් කිසි උපඝාතයෙක් වේ නම් එය ‘මනුස්සඵස්සා’ නම්. චතුස්සද්දනං යනු සිංහයෝ යැ ව්‍යාභ්‍රයෝ යැ දිවියෝ යැ වලස්සු යැ තරස්සු යැ වාකයෝ යැ මහිවෝ යැ ගස්නිහු යි. ඔහු හික්කුහු මඩනාහු ය, කන්නාහු ය, හිංසා කරන්නාහු ය, පිහිංසා කරන්නාහු ය, පෙළන්නාහු ය, වේෂසසින් පෙළන්නාහු ය, තසන්නාහු ය, වේගෙසන්නාහු ය, උපඝාත හෝ කරන්නාහු ය. සිට්ඨිපාචුත්ත කෙරෙන් උපඝාතයෙක් යම් කිසි සිට්ඨිපාචිකයෙක් නුසි ‘මනුස්සඵස්සාන චතුස්සද්දනං’ යනු වේ.

එයින් වදාලන මුද්‍රා:

“සක්ඛිතන ධිගේ හයානං -පෙ- මනුස්සඵස්සාන චතුස්සද්දනං”යි.

නො සහදුම්යන්ට ද නො බිය වන්නේ යැ. ඔවුන්ගේ බොහෝ බිය උපදවන අරමුණු දැක ද නො තැනිගන්නේ යැ. තවද කුසල් දහම් සොයනුයේ අන් උච්චාර ද මැඩපවත්වන්නේ යි.

පරබමමිකානමපි න සත්තසෙය්‍ය දික්ඛාපි තෙසං ඛුහෙරවාහිති-
 ‘පරබමමිකා’ වුවහොති සත්ත සහබමමික ධරෙත්වා යෙ තෙව ඛුහෙර
 ඛතෙම සතඛ්‍ය අප්පසන්නා. තෙ හික්ඛුං පඤ්ඤං වා පුච්ඡෙත්ඤ්‍යං වාදං වා
 ආරොපෙත්ඤ්‍යං, අකෙකාසෙත්ඤ්‍යං පරිභාසෙත්ඤ්‍යං රොපෙත්ඤ්‍යං, විරොපෙත්ඤ්‍යං
 භිංසෙත්ඤ්‍යං විහිංසෙත්ඤ්‍යං ගෙසෙත්ඤ්‍යං විගෙසෙත්ඤ්‍යං කාතෙත්ඤ්‍යං උපකාතෙත්ඤ්‍යං
 උපකාතං වා කාතෙත්ඤ්‍යං. තෙසං ඛුහෙරවෙ පස්සිත්වා වා සුඤ්ඤිත්වා වා න
 වෙධෙය්‍ය න පච්ඡෙධෙය්‍ය න සමපච්ඡෙධෙය්‍ය, න තසෙය්‍ය න සත්තසෙය්‍ය න
 උත්තසෙය්‍ය න පරිත්තසෙය්‍ය න භාසෙය්‍ය න සත්තාසං අපචේය්‍ය, අභීරු
 අස්ස අච්ඡන්ති අනුත්‍රාසි අපලාසි, පභින්නසභෙරවො විගතප්‍රාමහංසො
 විහරෙය්‍යාති - පරබමමිකානමපි න සත්තසෙය්‍ය දික්ඛාපි තෙසං ඛුහෙරවාහිති.

අථාපරුති අභිසම්භවෙය්‍ය¹ පරික්ඛායාති කුසලානුච්ඡිති - අථාපරු-
 නිපි අපි අභිසම්භවෙය්‍යාති අභිසම්භවෙය්‍යාති අපේක්ඛාපරිත්තඛාති පරිත්ත-
 දික්ඛිතඛාති මද්දිතඛාති. පරික්ඛායාති ඤේ පරික්ඛායා; පාකට්ඨපරික්ඛායා ව
 පටිච්ඡන්තපරික්ඛායා ව - පෙ - ඵ්ඵමපි තත්‍රාසයාති පරික්ඛායා. කුසලානුච්ඡිති
 සම්මාපටිපදං අනුප්‍රොමපටිපදං අපච්ඡන්තිකපටිපදං අනුපටිපටිපදං - පෙ - අරිසං
 අට්ඨංගිකා මහං නික්ඛානඤ්ච නික්ඛානගාමිතිඤ්ච පටිපදං එසතෙත්ත
 ගතවසතෙත්ත පරිසෙසතෙත්ත පරික්ඛායා අභිසම්භවෙය්‍යාති අභිසම්භවෙය්‍යාති
 අපේක්ඛාපරිත්තඛාති පරිත්තදික්ඛිතඛාති මද්දිතඛාති - අථාපරුති අභිසම්භවෙය්‍ය
 පරික්ඛායාති කුසලානුච්ඡිති.

තෙනාහ ගගවො:

“පරබමමිකානමපි න සත්තසෙය්‍ය
 දික්ඛාපි තෙසං ඛුහෙරවාහිති,
 අථාපරුති අභිසම්භවෙය්‍ය
 පරික්ඛායාති කුසලානුච්ඡිති”ති.

16 - 12

ආතඛ්‍යඵලෙය්‍යන වුද්ධ පුච්ඡිති
 සිතං අපුඤ්ඤං² අභිව්‍යාසෙය්‍ය,
 යො තෙති පුච්ඡිති ඛුහෙරවාහිති
 විරිසපරකකමං දුක්ඛං කතෙය්‍ය.

ආතඛ්‍යඵලෙය්‍යන වුද්ධ පුච්ඡිති - ‘ආතඛ්‍යඵලෙය්‍යන’ වුවහොති රොග-
 ඵලෙය්‍ය, රොගඵලෙය්‍යන පුච්ඡිති පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො
 අස්ස; චක්ඛුරොගෙන පුච්ඡිති පරෙතො සමොභිතො සමන්තාගතො අස්ස;
 සොතරොගෙන - භාතරොගෙන - ජීව්‍යාරොගෙන - කායරොගෙන - පෙ -
 ඛංසමකසවාතාතපසිරිංසපච්ඡන්ත පුච්ඡිති පරෙතො සමොභිතො
 සමන්තාගතො අස්ස. ‘වුද්ධ’ වුවහොති ඡාතකො. ඡාතකෙන පුච්ඡිති පරෙතො
 සමොභිතො සමන්තාගතො අස්සාති - ආතඛ්‍යඵලෙය්‍යන වුද්ධ පුච්ඡිති.

1. අභිසම්භවෙය්‍ය - PTS.

2. අපුඤ්ඤං - සිඛු. II

පරබමමිකානම්පි න සන්නසෙය්‍ය දික්ඛාපි තෙසං ඛත්තෙරවානි-
 සත් සහදුමයන් තඛා බුදුන් දහම් සඟුන් කෙරෙහි නො පහන් වූ යම්
 කිසි කෙනෙක් 'පරබමමිකායෝ' යැයි කියනු ලැබෙත්. ඔහු හිඤ්ඤාගෙන්
 පැන හෝ පුළුවන්තානු ය, වාදරූපණය හෝ කරන්තානු ය, ආත්‍යොග
 කරන්තානු ය, පරිභව ඛණන්තානු ය, කොප කරන්තානු ය, වෙසෙසින්
 කොප කරන්තානු ය, සිංසා කරන්තානු ය, විහිංසා කරන්තානු ය, පෙළන්-
 තානු ය, වෙසෙසින් පෙළන්තානු ය, නසන්තානු ය, වෙසෙසන්තානු ය,
 උපසාද හෝ කරන්තානු ය. ඔවුන්ගේ බොහෝ වූ බිය උපදවන අරමුණු
 දැක හෝ අභා හෝ නො සැලෙන්නේ යැ, වෙසෙසින් නො සැලෙන්නේ
 යැ, භාත්පසින් නො සැලෙන්නේ යැ, නො තැඟිගත්තේ යැ, සත්ත්‍යාන-
 උත්‍යාන - පරිත්‍යාන නො වන්නේ යැ, නො බියවන්නේ යැ, සත්ත්‍යාසංච
 නො පැමිණෙන්නේ යැ; නො බියසුලු නො සැලෙනසුලු නො තැඟිගත්තා
 සුලු නො පලායනසුලු වන්නේ යැ, ප්‍රතිණ වූ බියඅරමුණු ඇතිගේ පහවූ
 ලොඛිදුක ඇතිව වාසය කරන්නේ නුසි 'පරබමමිකානම්පි න සන්නසෙය්‍ය
 දික්ඛාපි තෙසං ඛත්තෙරවානි' යනු වේ.

අථාපඤ්ඤා අභිසංඝෙය්‍යෙය්‍ය පරික්ඛායානි කුසලානුච්ඡි - තවද අන්‍ය වූත්
 මැඬියැ යුතු අභිභවනය කළ යුතු යටපත් කළයුතු භාත්පසින් ගත යුතු
 මිදීනය කළ යුත්තානු ඇති. පරික්ඛාය නම්: ප්‍රකට පරිශ්‍රයෝ ද ප්‍රතිවර්තන
 පරිශ්‍රයෝ දැයි පරිශ්‍රය (-උපද්‍රව) දෙකෙකි...මෙසේත් 'තත්‍යාසං' නුසි
 පරිශ්‍රය නම් වෙත්. කුසලානුච්ඡි යනු: සමාත් ප්‍රතිපත්තිය අනුලොම-
 ප්‍රතිපත්තිය අවිරුද්ධප්‍රතිපත්තිය අනුරුද්ධප්‍රතිපත්තිය...ආයාතිඅභිසංඝෙය්‍ය
 නිව්‍යාණය ද නිව්‍යාණාමිතිප්‍රතිපත්තිය ද සොයන්නානු විසින් ගවේෂණය
 කරන්නානු විසින් පරෙෂිෂ්ඨය කරන්නානු විසින් උපද්‍රවයෝ මැඬිය යුත්තා-
 නු ය, අභිභවනය කළ යුත්තානු ය, යටපත් කළ යුත්තානු ය, භාත්පසින්
 ගත යුත්තානු ය, මිදීනය කළ යුත්තානු නුසි 'අථාපරාති අභිසංඝෙය්‍ය
 පරික්ඛායානි කුසලානුච්ඡි' යනු වේ.

එයින් වදලන බුදුහු:

“පරබමමිකානම්පි -පෙ- පරික්ඛායානි කුසලානුච්ඡි”යි.

16 - 12

රොගසායීයෙන් ද ක්‍ෂුඛායෙන් ද සායී කරන ලද්දේ ශීතය ද යළි
 උණය ද ඉවසන්නේ යැ. හෙ තෙමේ ඒ රොගසායීදියෙන් බොහෝ සෙයින්
 පහස්නා ලද්දේ අභිසංඝකාර සහගතවිඥානංව හෝ දුෂ්චරිතයට අවකාශ
 නො කරනුයේ චෛතසික විශාරම්භය දැයි ව කරන්නේ යි.

ආතබ්බකථසෙය්‍යන බුද්ධ පුමභිං - රොගසායීය 'ආතබ්බකථසෙය්‍ය'යි
 කියනු ලැබෙයි. රොගසායීයෙන් පහස්නා ලද්දේ මඛනා ලද්දේ බැස-
 ගත්තා ලද්දේ සමන්විත වූයේ වන්නේ ය; වක්‍ෂුරොගයෙන් පහස්නා
 ලද්දේ පෙළුණේ බැසගත්තා ලද්දේ සමන්විත වූයේ වන්නේ ය, ශ්‍රොත්‍ර-
 රොගයෙන් - ශ්‍රුණරොගයෙන් - ජිහ්වාරොගයෙන් - කායරොගයෙන්...
 මැඬි-මදුරු-වා-අවි-දිග්දුපහසින් පහස්නා ලද්දේ මඛනා ලද්දේ යුක්ත වූයේ
 සමන්විත වූයේ වන්නේ ය. සෘද්ධ 'බුද්'යි කියනු ලැබෙයි. සෘද්ධින්
 පහස්නා ලද්දේ මඛනා ලද්දේ යුක්ත වූයේ සමන්විත වූයේ වන්නේ
 නුසි 'ආතබ්බකථසෙය්‍යන බුද්ධ පුමභිං' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සිත: අප්‍රණය¹ අධිවාසයෙය්‍යාති - 'සිත' නම් ද්විතී කාරණෙහි සිත: හෙයින්: අබ්‍යන්තරධාතුවකොප² වසන්ත වා සිත: හෙයින්. බහිශ්‍යා උතුරු-සෙන වා සිත: හෙයින්. උණනනම් ද්විතී කාරණෙහි උණන: හෙයින්. අබ්‍යන්තරධාතුවකොප³ වසන්ත වා උණන: හෙයින්. බහිශ්‍යා උතුරුසෙන වා උණන: හෙයින් - සිත: අප්‍රණය. අධිවාසයෙය්‍යාති බෙම: අසා සිතසා උණනසා ජිකච්ඡාය පිපාසාය බංසමකසවාතාපසිරි:සපසමථසානං, දුරුතතානං දුරුතතානං වචනපථානං, උප්පතතානං සාර්වත්‍රිකානං වේදනානං දුක්ඛානං තිප්පානං බරානං කට්ඨකානං අසාතානං අමනාපානං පාණගරානං අධි-වාසකජාතිකො අසාති - සිත: අප්‍රණය¹ අධිවාසයෙය්‍යාති.

සො තෙහි පුටෙඨා බහුධා. අනුමානාති - 'සො තෙහි' ති ආතඛක-ථසෙන ව බුද්ධ ව සිතෙන ව උණනන ව පුටෙඨා පරතොසමොතිතො සමන්තාගතො අසාති - සො තෙහි පුටෙඨා. බහුධාති අනෙකවිධෙහි ආකාරෙහි පුටෙඨා පරතොසමොතිතො සමන්තාගතො අසාති - සො තෙහි පුටෙඨා බහුධා. අනුමානාති අතිරික්තාසනගතවිඤ්ඤාණසා ඕකාසං න කාරාතීතිපි - අනෙකො. අථවා, කායද්වවර්තසා වච්චවර්තසා මනොද්වවර්තසා ඕකාසං න කාරාතීතිපි අනෙකොති - සො තෙහි පුටෙඨා බහුධා අනෙකො.

විජිප්පරකකමං දද්ධං කාරණයාති - 'විජිප්පරකකමං' වුවිච්චි: "සො වෙනසිකො විජයාරමොති නිකකමො පරකකමො උය්‍යාමො වායාමො උසාමො උසාමො අප්‍රාප්තාති ථාමො ධිති³ අධිපිලපරකකමොති අතිකම්පනජාදො අතිකම්පනවුරතො වුරසමපසානො විජිප්පරකකමං විජිප්පලං සමොවායාමො"⁴. විජිප්පරකකමං දද්ධං කාරණයාති - විජිප්පරකකමං දද්ධං කාරණය, පීරං කාරණය, දද්ධසමාදානො අසා අවජිත-සමාදානොති - විජිප්පරකකමං දද්ධං කාරණය.

තෙතාන හගවා:

“ආතඛකථසෙන බුද්ධ පුටෙඨා
සිත: අප්‍රණය: අධිවාසයෙය්‍යා,
සො තෙහි පුටෙඨා බහුධා අනෙකො
විජිප්පරකකමං දද්ධං කාරණයා”ති.

16 - 18

පෙය්‍යං න කාරණය⁴ න මුතාගණය
මේතාය ථසෙන තපථාවරාති,
යද්ධවර්තං මනසා විජ්ඣාදො
කණ්ණසා පසෙකාති විනොදයෙය්‍යා.

1. අප්‍රණය, සිඬු.

3. ධිති - සිඬු. II.

2. ධාතුසංඛ්‍යා - ස.

4. කාර - සිඬු II මජ්ඣ.

සීතං අපුණ්ණං අඛිමාසපයසා - 'සීතං' යනු: දෙකරුණෙකින් ශීතය වෙයි; අභ්‍යන්තරධාතුකාපවයයෙන් හෝ ශීතය වෙයි. බාහිර සාත්‍වයයෙන් හෝ ශීතය වේ. උණ්ණං යනු: දෙකරුණෙකින් උෂ්ණය වෙයි; අභ්‍යන්තරධාතුකාපවයයෙන් හෝ උෂ්ණය වෙයි. බාහිර සාත්‍වයයෙන් හෝ උෂ්ණය වේ නුසි 'සීතං අපුණ්ණං' යනු වේ. අඛිමාසපයසා යනු: ශීත උෂ්ණ සාපවස් මැසීමදුරුවාඅවිදිග්දූපගස් ඉවසනුයේ වන්නේ ය, නපුරු කොට කියන ලද දුක් උපදවන අසුරින් පැමිණි වචනයක් ද දුක් වූ තිමු වූ රළු වූ කඩුක වූ අමුසුර වූ අමනාප වූ දිවි පැහැරගන්නා වූ උපත් භාරික වෙදනාවන් ඉවසන සවහාව ඇත්තේ වන්නේ නුසි 'සීතං අපුණ්ණං අඛිමාස-පයසා' යනු වේ.

සො තෙහි පුට්ඨො ඛත්‍රුධා අනොකො - 'සො තෙහි' යනු: රොගසං-ශීර්ශයන් ද ක්‍ෂුධායෙන් ද ශීතයෙන් ද උෂ්ණයෙන් ද පහත්තා ලද්දේ මඛනා ලද්දේ යුක්ත වූයේ සමන්විත වූයේ වන්නේ නුසි 'සො තෙහි පුට්ඨො' යනු වේ. ඛත්‍රුධා යනු: නත්වැදුරුම් අසුරින් පහත්තා ලද්දේ මඛනා ලද්දේ යුක්ත වූයේ සමන්විත වූයේ වන්නේ නුසි 'සො තෙහි පුට්ඨො ඛත්‍රුධා' යනු වේ. අනොකො යනු: කුශලාකුශල වෙතනාසම්ප්‍රසන්න විඤ්ඤානං අවිකාය නොකෙරේ නුසි ද 'අනොක'යැ. නොහොත් කායදුඤ්ඤිත යට වාග්දුඤ්ඤිතයට මනොදුඤ්ඤිතයට අවකාය නො කෙරේ නුසි ද 'අනොක' නුසි 'සො තෙහි පුට්ඨො ඛත්‍රුධා අනොකො' යනු වේ.

විජියපරකකම්මං දද්‍රුං කථෙරයා - යම් චෛතසිකවිශාරම්භයෙක් කොසිදුයෙන් තික්මැ යැමෙක් පරාක්‍රමයෙක් උදුමයෙක් ව්‍යායාමයෙක් උත්සාහයෙක් අධික උත්සාහයෙක් නො පුබුද්ධතා බවෙක් සතිර බවෙක් කුශලපනානාය බරා සිටීමෙන් නො ලිහිල් පරාක්‍රම ඇති බවෙක් නො තැබූ විශ්විච්ඡද ඇති බවෙක් නො තැබූ විශ්විච්ඡර ඇති බවෙක් විශ්විච්ඡරය දැඩිව හැකිමෙන් විශ්විශෙක් විශ්විච්ඡයෙක් විශ්විච්ඡයෙක් සමාග්ව්‍යායා-මයෙක් වේ ද, එය 'විජියපරකකම්ම'යි කියනු ලැබේ. විජියපරකකම්මං දද්‍රුං කථෙරයා - චෛතසිකවිශාරම්භය දැඩි කරන්නේ ය, සතිර කරන්නේ ය, දුර්වලතා ඇත්තේ බැසගන්නා ලද සමාදාන ඇත්තේ වන්නේ නුසි 'විජියපරකකම්මං දද්‍රුං කථෙරයා' යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“ආතබ්බාච්ඡෙසාන -පෙ- විජියපරකකම්මං දද්‍රුං කථෙරයා”යි.

සොරකම්ම නො කරන්නේ යැ. මුසවා නො කියන්නේ යැ. තාමණා සහිත වූ ද ස්ථාවර වූ ද (-පාචන්ද්‍රිත සම්මානසුච) පුද්ගලයන් මෙත්සිතිත් පතුරුවන්නේ යැ. යම් විතතයාගේ කැලැවුණු බවක් දන්නේ නම්, එය මාරයාගේ පක්ෂයෙහි වනැයි දුරු කරන්නේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ථෙය්‍යං න කමරය්‍ය න මුසා භණ්ණස්‍යාති - 'ථෙය්‍යං න කමරය්‍ය'ති ඉධ භික්ඛු අදින්නාදුතං පහාය අදින්නාදුතං පටිවිරතො අස්ස, දින්නාදුති දින්නපාටිකඛිති අපේනෙන සුච්ඡුතෙන අත්තනා විහරෙය්‍යාති - ථෙය්‍යං න කමරය්‍ය. න මුසා භණ්ණස්‍යාති ඉධ භික්ඛු මුසාවාදං පහාය මුසාවාද පටිවිරතො අස්ස, සච්චවාදී සච්චසන්ධිං ථෙතො පච්චසිතො අවිසංවාදකො ලොකස්‍යාති - ථෙය්‍යං න කමරය්‍ය න මුසා භණ්ණස්‍ය.

මෙත්තාය එස්ස තසථාචග්ගිති - 'මෙත්තා'ති "යං සත්තෙසු මෙත්ති මෙත්තායතං මෙත්තාසිත්තං. අනුද්දයං අනුද්දයං¹ අනුද්දසිත්තං තිනෙ-සිතා අනුකම්පා අඛ්‍යාපාදෙ අඛ්‍යාපජේජා අදෙද්දො කුසලමූලං. තස්‍යාති යෙසං තසිතං තණ්හා අප්පභිතා, යෙසංකුප්ප හයහෙරවා අප්පභිතා. කිංකාරණං වුච්චන්ති තස්‍යා? තෙ තසන්ති උත්තසන්ති පරිත්තසන්ති භායන්ති සත්තාසං ආපජ්ජන්ති. තංකාරණං වුච්චන්ති තස්‍යා. ථාචග්ගිති යෙසං තසිතං තණ්හා ප්පභිතා, යෙසංකුප්ප හයහෙරවා ප්පභිතා. කිංකාරණං වුච්චන්ති ථාවරා? තෙ න තසන්ති න උත්තසන්ති න පරිත්තසන්ති න භායන්ති, සත්තාසං න ආපජ්ජන්ති, තංකාරණං වුච්චන්ති ථාවරා.

මෙත්තාය එස්ස තසථාචග්ගිති - තස්ස ව ථාවරෙ ව මෙත්තාය එස්සය්‍ය එමරය්‍ය, මෙත්තාසහගතෙන වේතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවේරෙන අඛ්‍යාපජේජන ඵරිකා විහරෙය්‍යාති - මෙත්තාය එස්ස තසථාවරාති.

යදුච්චිතං මනසො විජ්ඣාදුති - 'යදු'ති යං² මනසොති "යං විතං මනො මාත්‍යං යදුයං පණ්ණිරං මනො මනායතනං මනිජ්ජිගං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු"³ කායදුච්චරිතෙන විතං ආච්චිං හොති ලුප්පිතං ඵරිතං සට්ඨිතං චලිතං භන්තං අවුපසන්තං, චචි-දුච්චරිතෙන - මනොදුච්චරිතෙන - රාගෙන - දොසෙන - මොහෙන-කොමෙත - උපතාමෙත - මකෙත - පලාමෙත - ඉස්සාය - මච්ඡරිගෙන-මායාය - සාමේයයෙන - එමෙත - සාරමෙත - මානෙන - අභිමානෙන-මදෙන - පමාදෙන - සබ්බකිලෙසෙති - සබ්බදුච්චරිතෙති - සබ්බදරුපේති-සබ්බපරිලාමෙති - සබ්බසත්තාපෙති - සබ්බාකුසලාතිසංඛිංරෙති විතං ආච්චිං හොති ලුප්පිතං ඵරිතං සට්ඨිතං චලිතං භන්තං අවුපසන්තං. යදුච්චිතං මනසො විජ්ඣාදුති - විතස්ස ආච්චිගාමං ජාතෙය්‍ය ආජාතෙය්‍ය විජාතෙය්‍ය පටිවිජාතෙය්‍ය පටිවිජේකිකස්‍යාති - යදුච්චිතං මනසො විජ්ඣාදු.

1 අනුද්දයං - සිමු. II. 2 සමිසංඛිංරෙ - තිකෙතපකණ්ඨි.

2 යදු - සිමු II

මෙයාං න කතරයා න මුසා හණ්ණයා - 'මෙයාං න කතරයා' යනු මෙහි මහණ තෙමේ' අසිතාදන් හැරුණු අසිතාදන් වෙන් වූයේ වන්නේ ය, දුන් දය ගන්නේ දුන් දෙය කැමැති වනුයේ සොර නො වූ පිපිතුරු වූ සිහින් යුතු වැ වාසය කරන්නේ නුසි 'මෙයාං න කතරයා' යනු වේ. න මුසා හණ්ණයා යනු: මෙහි මහණ තෙමේ මුසවා හැරුණු මුසවායෙන් වෙන් වූයේ වන්නේ ය, සමවස කියනුයේ සැබැවින් සැබැව ගලපනුයේ තීර වූයේ නැදැනියැ යුතු බව ඇතිසේ ලොව නො රවටනුයේ වන්නේ නුසි 'මෙයාං න කතරයා න මුසා හණ්ණයා' යනු වේ.

මෙහතාය එසෙසා තසපාවරානි - 'මෙහතා' නම: සත්තියන් කෙරෙහි යම් මෙමිත්‍රියෙක් මෙමිත්‍රි ආකාරයෙන් මෙමිත්‍රියහඟ සිත් ඇති බවෙන් අනුදා- යාවක් අනුදායාකාරයෙන් අනුදායා ඇති බවෙන් හිතෙහි බවෙන් අනුකම්පා- වක් අවිශාසාවෙන් අවිශාසාව බවෙන් අදෝෂකූලමූලයෙන් වේ ද එය යි. තස තම: යම් කෙනකුන්ගේ තසිනාව තාමණාව අප්‍රතිණ වූවා ද, තවද යම් කෙනකුන්ගේ බිය හා බියඅරමුණු අප්‍රතිණ වූවාහු ද, (ඔහු යැ.) කවර කරුණෙකින් 'තසසයා' යැයි කියනු ලැබෙත් ද? ඔහු ත්‍රයා වෙති, උත්‍රයා වෙති, පරිත්‍රයා වෙති, බිය වෙති, සන්ත්‍රාසයට පැමිණෙත්; එකරුණෙන් 'තස'යි කියනු ලැබෙත්. එවන් යනු: යම් කෙනකුන්ගේ තසිනාව තාමණාව ප්‍රතිණ වූවා ද, තවද යම් කෙනකුන්ගේ බිය හා බියඅරමුණු ප්‍රතිණ වූවාහු ද, (ඔහු යැ.) කවර කරුණෙකින් 'එවරයෝ' යැයි කියනු ලැබෙත් ද, ඔහු ත්‍රයා නො වෙති, උත්‍රයා නො වෙති, පරිත්‍රයා නො වෙති, බිය නො වෙති, සන්ත්‍රාසයට නො පැමිණෙත්; එකරුණෙන් 'එවරයෝ' යැයි කියනු ලැබෙත්. මෙහතාය එසෙසා තසපාවරානි- ත්‍රයායන් ද සචාරයන් ද මෙන්සිහින් සසඟි කරන්නේ ය, පතුරුවන්නේ ය, විපුල වූ මහද්ගත වූ අප්‍රමාණ වූ අප්‍රමේය වූ විශාසාද රහිත වූ මෙමිත්‍රි- යහගත සිහින් පතුරුවා වාසය කරන්නේ නුසි 'මෙහතාය එසෙසා තස- පාවරානි' යනු වේ.

යදවිලතනං මනසො විජ්ඣායා - 'යද' යනු: යම්; මනසො යනු: යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් හෘදයයෙක් පණ්ඩර වූ ගව්‍යබ්‍යසිතෙක් මන- සෙක් මනසබ්‍යාසන ආයතනයෙන් මනෙත්‍රියයෙන් විඤ්ඤයෙන් විඤ්ඤසකති- යෙන් තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤානාදියෙන් වේ ද, එය යි. කායදුශ්චරිතයන් සිත කැලැබුණේ කෙසේ වූයේ කම්පිත වූයේ ගැටුණේ සැලුණේ මුහුණ වූයේ නො සන්තිප්තයෙන් වෙයි; වාග්දුශ්චරිතයෙන් - මනෝදුශ්චරිතයෙන් - රාග- යෙන් - දෝෂයෙන් - මොහයෙන් - ක්‍රොධයෙන් - උපතාහයෙන් - මකු- බැවින් - පලායයෙන් - ඊෂාසියෙන් - මාත්සයසියෙන් - මායායෙන් - ශායා- යෙන් - සාමායෙන් - සාරායෙන් - මානසයෙන් - අනිමානසයෙන් - මද- යෙන් - ප්‍රමාදයෙන් - සියලු කෙලයෙන් ගෙන් - සියලු දුශ්චරිතයන් ගෙන් සියලු දර්ථයන් ගෙන් - සියලු පරිද්‍රව්‍යයන් ගෙන් - සියලු සත්‍යාපයන් ගෙන් සියලු අකුලාභිසංසාරයන් ගෙන් සිත ආවිල වූයේ ලුලිත වූයේ කම්පිත වූයේ කම්පිත වූයේ වලිත වූයේ මුහුණ වූයේ අවිප්‍රසාදානා වූයේ වෙයි; යදවිලතනං මනසො විජ්ඣායා - විතතයාගේ කැලැබුණු බව දන්නේ තම ශාත්තසින් දන්නේ තම, වෙසෙසින් දන්නේ තම, යථිප්‍රසාරයෙන් දන්නේ තම, ප්‍රතිවෙධ කරන්නේ තම යි 'යදවිලතනං මනසො විජ්ඣායා' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කණ්ණස්ස පඤ්ඤානි විනෝදශයොති - ‘කණ්ණො’ති යො සො මාරො කණ්ණො අභිපති අත්තභූ නමුපි පමිත්තබ්බු. කණ්ණස්ස පඤ්ඤා මාරපඤ්ඤා මාරපාසො මාරබලිතං මාරාමිසං මාරවිසයො මාරනිවාපො¹ මාරගොවරො මාරබ්බිතනනි පජ්ඣෙය්‍ය විනෝදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අත්තාචං ගමෙය්‍යාති - එවමිපි කණ්ණස්ස පඤ්ඤානි විනෝදශයොති. අඵවා කණ්ණස්ස පඤ්ඤා - මාරපඤ්ඤා අකුසලපඤ්ඤා දුක්ඛදුෂො² දුක්ඛ-විසාකො තිරසසංවත්තනිකො තිරච්ඡානසොතිසංවත්තනිකො පෙතති-විසයසංවත්තනිකොති පජ්ඣෙය්‍ය විනෝදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අත්තාචං ගමෙය්‍යාති - එවමිපි කණ්ණස්ස පඤ්ඤානි විනෝදශයොති.

තෙනාන භගවා:

“ථෙය්‍යං න කරෙය්‍ය න මුසා තණ්හෙය්‍ය
මෙත්තාය එසෙය්‍ය තසථාවරුති,
යදුරිලතතං මිනසො විජ්ඣෙය්‍ය
කණ්ණස්ස පඤ්ඤානි විනෝදශයොති”ති.

16 - 14

කොධාතිමානස්ස වසං න ගච්ඡති
මූලමිපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා තිවෙධා,
අඵපපිසං වා පත අපපිසං වා
අද්ධා භවතො අභිසම්භවෙය්‍ය.

කොධාතිමානස්ස වසං න ගච්ඡති - ‘කොධො’ති “යො විත්තස්ස අසාතො පටිඝාතො-පෙ-වණ්ඨිකං අසුරොපො”³ අත්තනමිත්තා විත්තස්ස”⁴ අතිමානොති “ඉධෙකච්චො පරං අතිමඤ්ඤාති ජාතියා වා ගොතත්තන වා-පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙත වා වජුතා”⁵. කොධාතිමානස්ස වසං න ගච්ඡති කොධස්ස ව අතිමානස්ස ව වසං න ගච්ඡෙය්‍ය, කොධඤ්ඤා අති-මානඤ්ඤා පජ්ඣෙය්‍ය විනෝදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අත්තාචං ගමෙය්‍යාති-කොධාතිමානස්ස වසං න ගච්ඡති.

මූලමිපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා තිවෙධාති - කතමං කොධස්ස මූලං: අවිජ්ජා මූලං, අයොතිසොමනසිකාරො මූලං, අසම්මානො මූලං, අහිරිකං මූලං, අනොත්තං මූලං, උභවං මූලං. ඉදං කොධස්ස මූලං. කතමං අතිමානස්ස මූලං: අවිජ්ජා මූලං, අයොතිසොමනසිකාරො මූලං, අසම්මානො මූලං, අහිරිකං මූලං, අනොත්තං මූලං, උභවං මූලං. ඉදං අතිමානස්ස මූලං. මූලමිපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා තිවෙධාති කොධස්ස ව අති-මානස්ස ව මූලං පලිබ්ඤ්ඤා උභවං සමුභවං උපාටසිත්වා සමුපා-ටසිත්වා පජ්ඣෙය්‍ය විනෝදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අත්තාචං ගමෙය්‍යාති තිවෙධෙය්‍ය සත්තිවෙධෙය්‍යාති - මූලමිපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා තිවෙධා.

1. මාරත්තකපො - සං, PTS. මාරනිවාපො - සිමු. II. මජ්ඣ.

2. දුක්ඛදුෂො - සිමු. II. මජ්ඣ. දුක්ඛදුෂො - ස. දුක්ඛදුෂො - PTS.

a. බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය - විත්තාදකණ්ණි.

3. අසුරොපො - සිමු. II.

b. බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය - විත්තාදකණ්ණි. c. විදුක්ඛභවංගික.

කණ්ණකං පඤ්ඤානි විනොදයෙය් - 'කණ්ණ' නමි ඒ මාර-
යෙක් කාණ්ණයක් අභිපතියෙක් අනන (-මරණ) යට පමුණුවන්නෙක්
නමුටි (-අකුලේ නොහරිනු) යෙක් ප්‍රමත්තඛණ්ණයෙක් වේ ද, හේ යැ.
කණ්ණකං පඤ්ඤා - මාරපාසායෙක මාරපායෙක මාරඛලියෙක
මාරයාගේ අමිෂ්ඨයෙක මාරවිෂ්ඨයෙක මාරනිවාපයෙක මාරයාගේ
ගොවරයෙක මාරඛණ්ණියෙකැ'යි හරන්නේ යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විත-
තානන කරන්නේ යැ, අනභාවයට පමුණුවන්නේ නුසි මෙසේත් 'කණ්ණකං
පඤ්ඤානි විනොදයෙය්' යනු වේ. නොහොත් කණ්ණකං පඤ්ඤා - මාර-
පාසයෙහි වුයේ යැ, අකුලපට්ඨයෙහි වුයේ යැ, දුක් උපදවන්නේ යැ,
දුඛවිපාක යැ, තිරයෙහි ඉපදීම පිණිස පවත්නේ යැ, තිරිසන්යොන්නි ඉප-
දීම පිණිස පවත්නේ යැ, ප්‍රෙතවිෂ්ඨයෙහි ඉපදීම පිණිස පවත්නේ යැයි
හරන්නේ යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විගතානන කරන්නේ යැ, අනභාවයට
පමුණුවන්නේ නුසි මෙසේත් 'කණ්ණකං පඤ්ඤානි විනොදයෙය්'
යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“ඵෙය්‍යං න කමරෙය්‍ය - ටෙ- කණ්ණකං පඤ්ඤානි විනොදයෙය්”යි

16 - 14

ක්‍රොධයාගේ හා අභිමානයාගේ වශයට නො යන්නේ යැ. ඒ ක්‍රොධා-
නිමිතයන්ගේ අවිඤ්ඤා මූලය ද උදුරාපියා සිටින්නේ යැ. නවද (යක්කි-
සංසකාර සබ්බාසාන) ප්‍රියවස්තු ව ද යමි අප්‍රිය වස්තු ව ද මනිනුයේ එකානන-
යෙන් අභිභවනය කරන්නේ යි.

කොධානිමානස්ස වසං න ගමෙජ් - 'කොධ' නමි: විතතයාගේ යම්
අසාතයෙක් ප්‍රතිසාතයෙක්...සැබවෙක් නො පිරුණු වචන ඇති බවෙක්
විතතයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද එය යි. අභිමාන නමි: මෙහි එකෙක්
ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ...අත්‍යතරුත්‍යතර වස්තුවෙකින් හෝ
මෙරමා ඉක්මවා සිතයි. කොධානිමානස්ස වසං න ගමෙජ් - ක්‍රොධයාගේ ද
අභිමානයාගේ ද වශයට නො යන්නේ යැ; ක්‍රොධය ද අභිමානය ද හරන්නේ
යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විගතානන කරන්නේ යැ, අනභාවයට පමුණුවන්නේ
නුසි 'කොධානිමානස්ස වසං න ගමෙජ්' යනු වේ.

මූලමපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා නිවෙඨි - ක්‍රොධයාගේ මූලය කවරු යත්:
අවිඤ්ඤා මූල යැ, අයෝනිසො මනසිකාරය මූල යැ, අසම්මානය මූල යැ,
අභිරිකය මූල යැ, අනොත්තප්පය මූල යැ, ඖභිතාය මූල යි. මේ
ක්‍රොධයාගේ මූලය යි. අභිමානයාගේ මූලය කවරු යත්: අවිඤ්ඤා මූල යැ,
අයෝනිසො මනසිකාරය මූල යැ, 'මම වෙමිසි' යන මානය මූල යැ, අභිරිකය
මූල යැ, අනොත්තප්පය මූල යැ, ඖභිතාය මූල යි. මේ අභිමානයාගේ
මූලය යි. මූලමපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා නිවෙඨි - ක්‍රොධයාගේ ද අභිමානයාගේ ද
මූල සාරු උදුරු මොනොවට උදුරු උපුටා මොනොවට උපුටා හැරුපියා
දුරු කොට විගතානන කොට අනභාවයට පමුණුවා සිටින්නේ යැ,
මොනොවට සිටින්නේ නුසි 'මූලමපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා නිවෙඨි' යනු වේ.

අඵපපියං වා පන අපපියං වා අද්ධා භවණො අභිසම්මතවයොති-
 ‘අඵ’ති පදසඤ්ඤා පදසංසන්ධා පදපාරිපුරි අනබ්බසම්මතායො ඛණ්ණික-
 සිලිඨාසා පදනුපුබ්බායොති ‘අඵ’ති. පියාති දො පියා: සත්තා වා සඛාරා
 වා. කතමෙ සත්තා පියා: ඉධ යා’ස්ස තෙ භොනති අත්තකාමා භිතකාමා
 ඵාසුකාමා යොගකෙක්ඛමකාමා මාතා වා පිතා වා භාතා වා භක්ති වා සුතො
 වා භිතා වා භිතකා වා අම්මවා වා ඤාති වා සාලොභිතා වා, ඉමෙ සත්තා
 පියා. කතමෙ සඛාරා පියා: මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා ගඤ්ඤා
 රසා ඵොට්ඨිකා, ඉමෙ සඛාරා පියා. අපපියාති දො අපපියා: සත්තා
 වා සඛාරා වා. කතමෙ සත්තා අපපියා: ඉධ යා’ස්ස තෙ භොනති අත්ත-
 කාමා, අභිතකාමා අඵාසුකාමා අයොගකෙක්ඛමකාමා ජිවිතා වොරොපපතු-
 කාමා. ඉමෙ සත්තා අපපියා. කතමෙ සඛාරා අපපියා: අමනාපිකා රූපා
 අමනාපිකා සද්දා ගඤ්ඤා රසා ඵොට්ඨිකා, ඉමෙ සඛාරා අපපියා. අද්ධාති
 එකංගවචනං නික්කඛධවචනං අදොඤ්ඤවචනං අනුච්ඡාදවචනං නිසංය-
 වචනං¹ අපණ්ණකවචනං අවජාපතවචනමෙතං ‘අද්ධා’ති; අඵපපියං වා
 පන අපපියං වා අද්ධා භවණො අභිසම්මතවයොති පියාපියං සානාසානා
 සුඛදුක්ඛං සොමනස්සද්ධමනස්සං ඉට්ඨානිට්ඨා අභිසම්මතවජනනා වා
 අභිසම්මතවයො අභිසම්මතවයො වා අභිසම්මතවයොති - අඵපපියං වා පන අපපියං
 වා අද්ධා භවණො අභිසම්මතවයො.

තෙතාන තතවා:

“කොධාතිමානස්ස වසං න ගච්ඡති
 මුලමපි තෙසං පලිබ්ඤ්ඤා නිවෙස්,
 අඵපපියං වා පන අපපියං වා
 අද්ධා භවණො අභිසම්මතවයො”ති.

16 - 15

පඤ්ඤං පුරකඛයා කල්යාණපිති
 වික්ඛම්භයො තාති පරික්ඛයාති,
 අරහිං සහෙථ සග්ගමිති පණො
 චතුරො සහෙථ පරිදෙවධමෙම.

පඤ්ඤං පුරකඛයා කල්යාණපිති - ‘පඤ්ඤා’ති “යා පඤ්ඤා පජානනා
 විවරො පට්ඨිතො ඛම්මවිවරො - පො- අමොජනා සම්මාදිට්ඨි. 2. පඤ්ඤං
 පුරකඛයාති ඉධෙකවෙවා පඤ්ඤං පුරතො කතා වරති පඤ්ඤාධරො
 පඤ්ඤාකෙතු පඤ්ඤාධිපතෙයො විවරඛුලො පට්ඨිතඛුලො පෙක්ඛායන³
 ඛුලො සමමික්ඛායන³ ඛුලො විභුතවිහාරි තථිට්ඨිතො තථිඛුලො තත්ත-
 රුකො තත්තිකො තත්තායො තත්තායො තත්තායො තත්තායො තත්තායො
 තත්තායොති - එවමපි පඤ්ඤං පුරකඛයා.

1. නියොගිකවචනං - සිමු II. මපසං.

2. ඛක්ඛායන - සිමු II. සමොක්ඛායන - සිමු II. PTS. 3. සමොක්ඛායන - මපසං.

4. ඛම්මසම්මත - විභුතපාදකො.

අඵප්පියං වා පන අප්පියං වා අද්ධා භවනේනා අභිසම්මතවෙය්‍යා-
'අථ' යනු: පදසක්ඛි ය, පදසංසක්ඛි ය, පදපාරිපුරි ය, අක්කරයන්ගේ සමවාය
ය, ව්‍යාඤ්ඤානන්ගේ සිද්ධිබව ය, පදනුසුචිතා ය, තෙල 'අථ' යනු. පියා
යනු: ප්‍රියයෝ දෙදෙනෙකි: සත්තියෝ හෝ සංඝකාරයෝ හෝ ය. ප්‍රිය
සත්තියෝ කචරහ යත්: මෙහි යම් සත්තී කෙනෙක් ඔහුට වැඩ
කැමැත්තාහු සිත කැමැත්තාහු දුටු කැමැත්තාහු නිසිය කැමැත්තාහු
වෙත් ද, මව හෝ පියා හෝ බෑයා හෝ බුත හෝ පුතා හෝ දුටු හෝ
යහළුවෝ හෝ සහයෝ හෝ තැයෝ හෝ යහලේන්ද්‍රියෝ හෝ යන මේ
සත්තියෝ ප්‍රියයෝ යි. ප්‍රියසංඝකාරයෝ කචරහ යත්: මනවඛන
රූපයෝ ය, මන වඛන ශබ්දයෝ ය, ගතියෝ ය, රසයෝ ය, ස්ප්‍රභව-
ව්‍යයෝ ය; මේ සංඝකාරයෝ ප්‍රියයෝ යි. අප්පියා යනු: අප්‍රියයෝ දෙදෙනෙකි:
සත්තියෝ හෝ සංඝකාරයෝ හෝ ය. අප්‍රිය සත්තියෝ කචරහ යත්:
මෙහි ගම් සත්තී කෙනෙක් ඔහුට අවැඩ කැමැත්තාහු අභිත කැමැත්තාහු
නොසුව කැමැත්තාහු අශ්‍යාගක්‍ෂමය කැමැත්තාහු දිවි තොර කරනු කැමැත්-
තාහු වෙද් ද, මේ සත්තියෝ අප්‍රියයෝ යි. අප්‍රිය සංඝකාරයෝ කචරහ යත්:
අමනාප වූ රූපයෝ ය, අමනාප වූ ශබ්දයෝ ය, ගතියෝ ය, රසයෝ ය,
ස්ප්‍රභව්‍යයෝ ය, යන මේ සංඝකාරයෝ අප්‍රියයෝ යි. අද්ධා යනු: එකානන
වචන ය, තිස්සංශය වචන ය, තිසෑක වචන ය, අද්දේත වචන ය,
තිස්සද්දේතවචන ය, තියොග වචන ය, අවිරුඳි වචන ය, සනතිරූපන
(-නිමිචන) වචනයෙකි, තෙල 'අථා' යනු. අඵප්පියං වා පන අප්පියං වා
අද්ධා භවනේනා අභිසම්මතවෙය්‍යා - ප්‍රියාප්‍රියය මධුරමධුරය සුඛදුඛය
සොමිනස්දෙමිතස ඉථොතිථය මොනොවට මිමිත් හෝ අභිභවතය
කරන්නේ ය, අභිසතිත් මිමිත් හෝ අභිභවතය කරන්නේ නුසි 'අඵප්පියං
වා පන අප්පියං වා අද්ධා භවනේනා අභිසම්මතවෙය්‍යා' යනු වේ.

එසින් වදාලන මුද්‍රන:

“කොඛාතිමානසා -පෙ- අද්ධා භවනේනා අභිසම්මතවෙය්‍යා”යි.

16 - 15

(බුද්ධානුසාරී ඇදින් ගේ වශයෙන්) කල්‍යාණප්‍රතිපත්තියක් සුක්ඛ වූයේ
ප්‍රඥාව පෙරවූ කොට ඒ (ප්‍රකට - ප්‍රතිවිචිතන) උපද්‍රවයක් යටපත් කරත්-
තේ ය, ප්‍රානතපතාසනයෙහි අරතිය (-නො ඇලීම) මැඩපවත්වන්නේ
ය. වතුර්විධ පරිදෙවබ්බියන් අභිභවතය කරන්නේ යි.

පඤ්ඤා පුරකඛයා කල්‍යාණපිති - 'පඤ්ඤා' යනු: ගම් ප්‍රඥාවක් ප්‍රකෘ-
යෙන් දැනීමක් විමසීමක් ප්‍රකෘතියෙන් විමසීමක් දැනුම් විමසීමක්...
අශ්‍රමාගයෙන් සම්පත්තියක් වේ ද එය යි. පඤ්ඤා පුරකඛයා - මෙහි
කිසිවෙක් ප්‍රඥාව පෙරවූ කොට හැසිරෙයි, ප්‍රඥාව බිඳ කොට ඇත්තේ
ප්‍රඥාව කෙසෙලි කොට ඇත්තේ ප්‍රඥාව අභිපති කොට ඇත්තේ විමසීම
බහුල කොට ඇත්තේ වෙසෙසින් විමසීම බහුල කොට ඇත්තේ නුවණින්
දැනීම බහුල කොට ඇත්තේ සෙවීම බහුල කොට ඇත්තේ ප්‍රකට වූ විගරණ
ඇත්තේ ඒ ප්‍රඥාව වරිතය කොට ඇත්තේ එය බහුල කොට ඇත්තේ එය
ගරු කොට ඇත්තේ ඊට තැමුණේ ඊට නතු වූයේ ඊට බරවූයේ එහි
ඇලුණේ එය අභිපති කොට ඇත්තේ නුසි මේගේ ද 'පඤ්ඤා පුරකඛයා'
යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අථ චා ගච්ඡන්තා චා ‘ගච්ඡාමි’ති පජානාති; ඕසතා චා ‘ඕසොමිති’ති පජානාති, තිසිකෙනා චා ‘තිසිකන්තොමිති’ති පජානාති, සංයානො චා ‘සංයානොමිති’ති පජානාති, යථා යථා චා පනස්ස කායො පඤ්ඤිතො නොති, තථා තථා නං පජානාතිති එවමපි පඤ්ඤං පුරුකකිත්වා. අථ චා අභිකක්ඛන්තො පටික්ඛන්තො සමපජානකාරී හොති, ආලොකිතො විලොකිතො සමපජානකාරී හොති, සමමුස්සරිතො පසාරිතො සමපජානකාරී හොති, සබ්බංගිපත්ත-විචිරිධාරණේ සමපජානකාරී හොති, අසිතො පිතො බාසිතො සංගිතො සමපජානකාරී හොති, උච්චාරපස්සාවක්ඛමම සමපජානකාරී හොති, ගහෙ සිතෙ තිසිකෙනා සුසන්ත ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හිතාවෙ සමපජානකාරී හොති’ති එවමපි පඤ්ඤං පුරුකකිත්වා. ඝාලයාණපිඨිති බුද්ධානුස්සතිවසෙන උපපජ්ජති පිඨිපාමුජ්ජං කල්යාණපිඨිති, බමමානුස්සතිවසෙන - සබ්බානුස්සති - සිලානුස්සති - වාගානුස්සති - දෙවතානුස්සති - වේදනානුස්සති - ආනා-පානසති - මරණසති - කායන්තාසති - උපසමානුස්සතිවසෙන උපපජ්ජති පිඨිපාමුජ්ජං. ඝාලයාණපිඨිති - පඤ්ඤං පුරුකකිත්වා කල්යාණපිඨිති.

වික්ඛම්භණය තාති පජිස්සයානිති - ‘පජිස්සයා’ති දො පජිස්සයා: පාකථ-පජිස්සයා ච පටිච්ඡන්තපජිස්සයා ච -පෙ- ඉමෙ චුච්චන්ති පාකථපජිස්සයා. -පෙ- ඉමෙ චුච්චන්ති පටිච්ඡන්තපජිස්සයා -පෙ- එවමපි තත්ත්වයානි පජිස්සයා. වික්ඛම්භණය තාති පජිස්සයානිති තාති පජිස්සයානි වික්ඛම්භණය අභි-හවෙය්‍ය අජේඤ්ඤාත්ථරෙය්‍ය පරියාදිසෙය්‍ය මද්දෙය්‍යානි - වික්ඛම්භණය තාති පජිස්සයානි.

අරුතිං සහෙථ සසනමිති පණනති - ‘අරුති’ති ‘යා අරුති අරුතිකා අනතිරුති අනතිරමණා උක්ඛණ්හිත්වා’¹ පරිතසසිත්වා’.² සසනමිති පණනති පණෙනාසු චා සෙතොසෙනාසු අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙසු බමෙමසු අරුතිං සහෙය්‍ය අභිනවෙය්‍ය අජේඤ්ඤාත්ථරෙය්‍ය පරියාදිසෙය්‍ය මද්දෙය්‍යානි - අරුතිං සහෙථ සසනමිති පණෙන.

චතුරෙහි සහෙථ පජිදෙවබමෙමිති - චතුරො පරිදෙවනීයෙ බමෙම සහෙය්‍ය පරිසහෙය්‍ය අභිනවෙය්‍ය අජේඤ්ඤාත්ථරෙය්‍ය පරියාදිසෙය්‍ය මද්දෙය්‍යානි -චතුරො සහෙථ පරිදෙවබමෙම.

තෙනාහ භගවා:

“පඤ්ඤං පුරුකකිත්වා කල්යාණපිඨි
වික්ඛම්භණය තාති පජිස්සයානි,
අරුතිං සහෙථ සසනමිති පණෙන
චතුරො සහෙථ පරිදෙවබමෙම”ති.

16 - 16

කිංසු අසිංසං³ කුච්චං⁴ චා අසිංසං
උක්ඛං චත සෙත්ථ කුච්චස්ස සෙස්සං,
එතෙ විතසක්ඛ පරිදෙවනෙය්‍යො⁵
විතසෙථ සෙස්සො අතිකෙතවාරි.

1 උක්ඛණ්හිත්වා - PTS උක්ඛණ්හිත්වා - සිඬු. II.

2. පරිතසසිත්වා - සිඬු. II, PTS 3. අසිංසමි - සු. ස. PTS.

4. කුච්චං - සිඬු. II. 5. පරිදෙවනියො - ස. 6. බුද්ධානුස්සති.

තොගොත් ඉදිරියට යෙමින් හෝ ‘ඉදිරියට යෙමි’ දැනගනී, සිටියේ හෝ ‘සිටියෙමි වෙමි’ දැනගනී, හුන්නේ හෝ ‘හුන්නෙමි වෙමි’ දැනගනී, හෝතේ හෝ ‘හෝතෙමි වෙමි’ දැනගනී, යමි යම් යම් පරිද්දෙකින් හෝ ඔහුගේ කය පිහිටියේ වී නම්, ඒ ඒ පරිද්දෙන් එය දැනගනී නුසි මෙසේත් ‘පඤ්ඤං පුරකඛඤා’ යනු වේ. තොගොත් ඉදිරියට යෑමෙහි ද නැවැත්මෙහි ද නුවණින් දැන කරන්නේ වෙයි, ඉදිරිය බැලීමෙහි හා අවට බැලීමෙහි ද සමපජානකාරී වෙයි, අතපය දිගුකිරීමෙහි ද හැකිවීමෙහි ද සමපජානකාරී වෙයි, සහල -පා- සිවුරු දූර්වමෙහි සමපජානකාරී වෙයි, වැලැඳීමෙහි පිමෙහි කැමෙහි රූපිදීමෙහි සමපජානකාරී වෙයි, උචාර - ප්‍රසාවකමයෙහි සමපජානකාරී වෙයි, යෑමෙහි සිටීමෙහි හිඳීමෙහි නිදීමෙහි නිදිවැරීමෙහි බිණීමෙහි තො බිණීමෙහි නුවණින් දැන කරන්නේ වේ නුසි මෙසේත් ‘පඤ්ඤං පුරකඛඤා’ යනු වේ. කල්‍යාණපීඨි යනු: බුද්ධානුස්මෘතීවශයෙන් ප්‍රීතිප්‍රාමෝද්ධය, කල්‍යාණපීඨිය උපදී. ධර්මානුස්මෘතීවශයෙන් - සඛ්‍යානුස්මෘතී - සීලානුස්මෘතී - ත්‍යාගානුස්මෘතී - දෙවතානුස්මෘතී - වෙදනානුස්මෘතී - ආත්මානුස්මෘතී - මරණානුස්මෘතී - කායගතානුස්මෘතී උපශමානුස්මෘතී වශයෙන් ප්‍රීතිප්‍රාමෝද්ධය කල්‍යාණපීඨිය උපදී නුසි ‘පඤ්ඤං පුරකඛඤා කල්‍යාණපීඨි’ යනු වේ.

විකඛම්භයෙ තානි පටික්ඛයානි - ‘පටික්ඛය’ නම්: ප්‍රකට පරිශ්‍රයයෝ ද, ප්‍රතිවර්තනපරිශ්‍රයයෝ ද* සි පරිශ්‍රයයෝ දෙදෙනෙකි...මොහු ප්‍රතිවර්තන පරිශ්‍රයයෝ යැයි කීයනු ලැබෙත්...මෙසේත් ‘තත්‍රාසය’ නුසි - පරිශ්‍රය නම් වෙත්. විකඛම්භයෙ තානි පටික්ඛයානි -ඒ උපද්‍රවයත් විකෙමාණය කරන්නේ යැ, මැඬ පවත්වන්නේ යැ, යටපත් කරන්නේ යැ, හාත්පසින් ගන්නේ යැ, මදිතය කරන්නේ නුසි ‘විකඛම්භයෙ තානි පටික්ඛයානි’ යනු වේ.

අරතීං සහෙඨ සයනමිති පහෙත - ‘අරතී’ යනු: යම් අරතිය (-තො ඇලීමේ)ක් තො ඇලෙන අයුරෙක් අතහිරතියෙක් අතහිරතාකාරයෙක් උක-ටලි බවෙක් තැවෙන අයුරෙක් වේ ද එය සි. සයනමිති පහෙත වනකෙලවර සෙනසුන්හි හෝ අත්‍යතරත්‍යතර කුශලබ්ධියන්හි තො ඇලීම නගන්නේ ය, අභිභවනය කරන්නේය, යටපත් කරන්නේය, හාත්පසින් ගන්නේ ය. මගින්තේ නුසි ‘අරතීං සහෙඨ සයනමිති පහෙත’ යනු වේ.

වතුරො සහෙඨ පටිදෙවධමෙමි - වතුර්විධ පරිදෙවතීයබ්ධියෙන් සහ-නය කරන්නේ යැ, හාත්පසින් සහනය කරන්නේ යැ මැඬපවත්වන්නේ යැ, යටපත් කරන්නේ යැ, හාත්පසින් ගන්නේ යැ, මදිතය කරන්නේ නුසි ‘වතුරො සහෙඨ පටිදෙවධමෙමි’ යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“පඤ්ඤං පුරකඛඤා -පෙ- වතුරො සහෙඨ පටිදෙවධමෙමි”යි

කුමක් වලඳුම් ද, කොහි හෝ වලඳුම් ද, මේ රූ එකානනයෙන් දුක්ඛේ අගනය කෙරෙමි, අද රූ කොහි කොටිම් ද, යන වැලැපියගුණ වූ මේ සතර විභවීයන් අපරිනිබ්බාධ වැ හැසිරෙනසුලු ගෞණික වෙමි දුරුකරන්නේ සි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කිං සු අසිංසං ඤාමං වා අසිංසානති-‘කිංසු අසිංසා’නති¹ කිං භුඤ්ජායාමි මිදනං වා සුමමාසං වා සත්තං වා මුච්ඡං වා මංසං වාති - කිං සු අසිංසං. ඤාමං වා අසිංසානති කන්ථ භුඤ්ජායාමි ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වා වෙස්සකුලෙ වා සුද්දකුලෙ වාති - කිං සු අසිංසං. සුමං වා අසිංසං.

දුක්ඛං චත සෙසථි කුච්ඡ් සෙස්සානති - ඉමං රතතිං දුක්ඛං සසිථථ ඵලකෙ වා තට්ටිකාය වා වම්බකෙති වා තිණ්ණසන්ධායෙ වා පණ්ණසන්ධායෙ වා පලාලසන්ධායෙ වා, ආගාමිරතතිං² කන්ථ සුඛං සසිංසාමි මඤ්ඤෙ වා පිඨෙ වා හිසියා වා බිම්බොහනෙ වා විහාරෙ වා අසිංසොයානෙ වා පාසාදෙ වා හම්මියෙ වා භුහාය වාති - දුක්ඛං චත සෙසථි කුච්ඡ් සෙස්සං.

එතෙ විතසෙකක පටිදෙවනොයොති - ‘එතෙ විතසෙකක’ති දෙට්ඨ පිණ්ඩපාතපටිසඤ්ඤානතා විතසෙකක, දෙට්ඨ සෙනාසනපටිසඤ්ඤානතා විතසෙකක; පටිදෙවනොයොති ආදෙවනොයො පරිදෙවනොයොති - එතෙ විතසෙකක පරිදෙවනොයො.

විතසෙසථි සෙසෙවා අනිසෙකතවාටීති - ‘සෙසෙව’ති කිං කාරණං වුවුවාහි සෙසෙව? සිකතිති සෙසෙව; කිඤ්ච සිකතිති: අභිසීලමපි සිකතිති, අභි- විතතමපි සිකතිති, අභිපඤ්ඤමපි සිකතිති. කතමා අභිසීලසිකති? - ථෙ- අයං අභිපඤ්ඤාසිකති. ඉමා තිස්සො සිකතිසො ආචර්ජනො සිකතිති, ජාතනො - පස්සනො - පච්චෙක්ඛනො - විතතං අභිවංකනො සිකතිති, සද්ධාය අභිමුච්චනො සිකතිති, විරියං පග්ගණනො - සත්ථං උපට්ඨපෙතො - විතතං සමාදානනො - පඤ්ඤාය පජානනො සිකතිති. අභි- ඤ්ඤායං අභිජානනො සිකතිති, පරිඤ්ඤායං පරිජානනො - පහාතබ්බං පජහනො - භාවෙතබ්බං භාවෙනො - සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරෙතො සිකතිති, ආචරාසි සමාචරාසි සමාදාය සිකතිති. තං කාරණං වුවුවාහි සෙසෙව. සෙසෙව විතයාය පටිමිතයාය පහානාය වුපසමාය පටිනිසංගායාය පටිපාසායාය අභිසීලමපි සිකතිතිය, අභිවිතතමපි සිකතිතිය, අභිපඤ්ඤමපි සිකතිතිය, ඉමා තිස්සො සිකතිසො ආචර්ජනො සිකතිතිය, ජාතනො - ථෙ - සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරෙතො සිකතිතිය, ආචරෙයා සමාචරෙයා සමාදාය වතෙතයාති - විතසෙසථි සෙසෙව. අනිසෙකතවාටීති කථං නිකෙත- වාරී හොති: ඉධෙකවෙවා සුලපට්ටිඝ්ඛොධෙත සමන්තාගතො හොති, ගණ- පට්ටිඝ්ඛොධෙත - ආචාරපට්ටිඝ්ඛොධෙත - විවරපට්ටිඝ්ඛොධෙත - පිණ්ඩපාතපට්- ඝ්ඛොධෙත - සෙනාසනපට්ටිඝ්ඛොධෙත - භිලානපච්චයනෙසජ්ජරිකාරපට්- ඝ්ඛොධෙත සමන්තාගතො හොති. එවං නිකෙතවාටී හොති. කථං අනිසෙකතවාටී හොති: ඉධ භිකූට්ඨි ත සුලපට්ටිඝ්ඛොධෙත සමන්තාගතො න ගණ- ත ආචාර - න විවර - න පිණ්ඩපාත - ත සෙනාසන - ත භිලාන- පච්චයනෙසජ්ජරිකාරපට්ටිඝ්ඛොධෙත සමන්තාගතො හොති. එවං අනි- සෙකතවාටී හොති.

කිං සු අසිංසං භූමං වා අසිංසං - 'කිං සු අසිංසං' යනු: කුමක් වලදම් ද, බත් හෝ කොමු හෝ හත්වට හෝ මෘථ හෝ මස් හෝ යැයි 'කිං සු අසිංසං' යනු වේ. භූමං වා අසිංසං යනු: කොති වලදම් ද සෘත්‍රිය-කුලයෙහි හෝ බ්‍රාහ්මණකුලයෙහි හෝ ථෙව්‍යකුලයෙහි හෝ ශුද්‍රකුලයෙහි හෝ යැයි 'කිං සු අසිංසං භූමං වා අසිංසං' යනු වේ.

දුක්ඛං චත සෙසථ කුච්ඡ් සෙය්‍යං - මේ රු දුක්ඛයේ යහපත කෙලෙම්, උවුරුයෙහි හෝ තට්ටිකාවෙහි හෝ සම්කතවිහි හෝ තණඇඳිරියෙහි හෝ පන්ඇඳිරියෙහි හෝ පිදුරුඇඳිරියෙහි හෝ යැ; අද පැමිණෙන්න රු කොති සුවසේ ගොවිම් ද; ඇදෙක හෝ උවුරුවෙක හෝ බිස්සෙක හෝ බිම්බොහත-යෙක හෝ විහාරයෙක හෝ ගුරුඵවක්කයෙක හෝ පතයෙක හෝ සදුප්‍රගයෙක හෝ ගුහාවෙක හෝ යැයි 'දුක්ඛං චත සෙසථ කුච්ඡ් සෙය්‍යං' යනු වේ.

ඵතෙ විතකෙක පරිදෙවනෙය්‍යං - 'ඵතෙ විතකෙක' යනු: පිණ්ඩපාත ප්‍රතිසංසුක්ඛ වූ විතකී දෙක යැ, සෙනාසනප්‍රතිසංසුක්ඛ වූ විතකී දෙක යි. පරිදෙවනෙය්‍යං යනු: වැලැපියසුතු සාත්පසින් වැලැපියසුත්තේ නුසි 'ඵතෙ විතකෙක පරිදෙවනෙය්‍යං' යනු වේ.

විතසෙසථ සෙසො අනිකෙතවාරී - 'සෙසො' යනු: කවර කරුණෙකින් 'සෙස'යි කියනු ලැබේ ද යත්: කික්ඛේ නුසි 'සෙස' යැ. කුමක් හික්මෙයි යත්: අධිසීලයෙහි ද හික්මෙයි, අධිවිත්තයෙහි ද හික්මෙයි, අධිප්‍රඥාවෙහි ද හික්මෙයි. අධිසීලශික්ෂා: කවර යත්...මේ අධිප්‍රඥාශික්ෂා යි. මේ ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවන් ආවර්ත කෙරෙමින් හික්මෙයි, දුතගතිමින් - නුවණින් දකිමින් - ප්‍රත්‍යාවෙක්ෂා: කෙරෙමින් - සිත්හි පිහිටුවමින් හික්මෙයි, සැදහැගෙන් තිණා-වට පැමිණෙමින් හික්මෙයි, විශ්චය දූඨි ව ගතිමින් - සිහි ඵලවමින් - සිත පිහිටුවමින් - ප්‍රඥාවෙන් දතගතිමින් හික්මෙයි, සම්භාවලක්ෂණවශයෙන් වෙසෙසින් දතසුත්ත දතගතිමින් හික්මෙයි, සාමාන්‍යලක්ෂණවශයෙන් ව්‍යාප්ත කොට දතසුත්ත සාත්පසින් දතගතිමින් - ප්‍රතිණ කලසුත්ත ප්‍රතිණ කෙරෙමින්-වැඩියා සුත්ත වඩමින්-ප්‍රත්‍යක්ෂ කල සුත්ත ප්‍රත්‍යක්ෂ කෙරෙමින් හික්මෙයි, හැසිරෙයි මොනොවට හැසිරෙයි සමාදන් වැ හික්මෙයි. ඵත-රුණෙන් 'සෙස'යි කියනු ලැබේ. සෙය්‍යං තෙතම (කෙතලසුත්තේ) විතස පිණ්ඩ දුරුකිරීම පිණ්ඩ ප්‍රභාණය පිණ්ඩ සත්තිදීම පිණ්ඩ දුරුලීම පිණ්ඩ පරිත්‍යාගය පිණ්ඩ අධිසීලයෙහි ද හික්මෙන්නේ යැ, අධිවිත්තයෙහි ද හික්මෙන්නේ ය, අධිප්‍රඥාවෙහි ද හික්මෙන්නේ ය; මේ ත්‍රිවිධශික්ෂාවන් ආවර්ත කෙරෙමින් හික්මෙන්නේ යැ, දුතගතිමින්...ප්‍රත්‍යක්ෂ කලසුත්ත ප්‍රත්‍යක්ෂ කෙරෙමින් හික්මෙන්නේ යැ, හැසිරෙන්නේ යැ, මොනොවට හැසිරෙන්නේ යැ, සමාදන් වැ පවත්නේ නුසි 'විතසෙසථ සෙසො' යනු වේ. අනිකෙතවාරී යනු: කිසෙසින් තිකෙතවාරී වේ ද යත්: මෙහි කිසිවෙක් කුලප්‍රිබොධයෙන් සුක්ඛ වූයේ වේ ද; ගණප්‍රිබොධයෙන් - ආවාසප්‍රි-බොධයෙන් - විචරප්‍රිබොධයෙන් - පිණ්ඩපාතප්‍රිබොධයෙන් - සෙනාසන-ප්‍රිබොධයෙන් - ගිලානපච්චයපහසල්පරික්කාර ප්‍රිබොධයෙන් සුක්ඛ වූයේ වේ ද, මේ පරිද්දෙන් 'තිකෙතවාරී' වේ. කිසෙසින් 'අනිකෙතවාරී' වේ ද යත්: මේ ස්වයන්තරී ඵකණ තෙමේ කුලප්‍රිබොධයෙන් සුක්ඛ වූයේ නො වේ ද, ගණ - ආවාස - විචර - පිණ්ඩපාත - සෙනාසන - ගිලන්පස බෙහෙසත්පිට්ඨාර ප්‍රිබද ප්‍රිබොධයෙන් සුක්ඛ වූයේ නො වේ ද, මේසේ 'අනිකෙතවාරී' වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1. “මගං ගතා කොසලං ගතා
ඵකච්චියා පත වජ්ඣමියා¹,
මිතා පිත² අසභ්භවාරිතො³
අතිකෙතා පිතරන්ති භික්ඛවො.⁴
2. සාඛු වරිතකං⁴ සාඛු පුච්චිතං
සාඛු සද අතිසකතමිතාගේ,
අත්ථපුච්ඡතං පදකඛිණකමමෙ
ඵතං සාමිඤ්ඤං අකිඤ්චකං”ති b

පිතයෙථ සෙවො අතිකෙතවාරි.

තෙතාත ගගවා:

“කිං පු අසිංහං කුචං වා අසිංහං
දුක්ඛං වත සෙත්ථ කුචජ්ඣ සෙංහං,
ඵතෙ පිතකෙක පරිදෙවනෙයො
පිතයෙථ සෙවො අතිකෙතවාරි”ති.

16 - 17

අත්තඤ්ච ලභා වසනඤ්ච කාලෙ
මත්තං ස ජඤ්ඤා ඉධ තොසනන්තං,
සො තෙත්ථ ගුණතා යතවාරි ගාමෙ
රුහිතොපි වාවං ඵරුඨං න වජ්ජා.

අත්තඤ්ච ලභා වසනඤ්ච කාලෙති - ‘අත්ත’න්ති ඔදනො කුමමාසො සත්තු මච්ඡා මංසං; වසනන්ති - ඡ විවරුති; බොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කම්බලං සාණං ගඛිං; අත්තඤ්ච ලභා වසනඤ්ච කාලෙති - විවරං ලභිතා පිණ්ඩපාතං ලභිතා, න කුහතාය න ලපතාය න නෙමිතතිකතාය න නිසොසිකතාය න ලාතෙත ලාතං නිර්ඝිංසනතාය න දුරුදුනෙන න වෙඵ දුනෙන න පත්තදුනෙන න පුඵදුනෙන න ඵලදුනෙන න සිතාතදුනෙන න චුණ්ණදුනෙන න මත්තිකාදුනෙන න දත්තකට්ඨදුනෙන න මුඛොදකදුනෙන න වාචුකමසතාය න මුක්කප්පතාය න පාරිභට්ටිතාය න පිට්ඨිමංසිකතාය න වජ්ඣචජ්ජාය න ධිරච්ඡානචජ්ජාය න අභ්භිචජ්ජාය න තක්ඛනචජ්ජාය න දුක්ඛමිතෙන න පභිණ්ණමිතෙන න ජඞ්ඤපෙසනියෙන න වෙජ්ජකමෙත න පිණ්ඩපට්ටිභ්භිකත න දුතානුසාදුනෙන ධමමෙන සමෙත ලභා ලභිතා අසිංහන්තා විජ්ඣා පටිලභිතාති - අත්තඤ්ච ලභා වසනඤ්ච කාලෙ.

මත්තං ස ජඤ්ඤා ඉධ තොසනන්තං - ‘මත්තං ස ජඤ්ඤා’ති දව්භි කාරණෙහි මත්තං ජාතෙය්‍ය; පටික්කනතො වා පටිගොගතො වා. කථං පටික්කනතො මත්තං ජාතාති? ථොකෙපි දියමානෙ කුලානුදුයාය කුලානුරක්ඛාය කුලානුකමපාය පටිග්ගණාති. ඔහුකෙපි දියමානෙ කායපටිගාරිකං විවරං පටිගණාති, කුච්ඡපටිගාරිකං පිණ්ඩපාතං පටිගණාති. ඵං පටික්කනතො මත්තං ජාතාති.

1. වජ්ඣමියා - සිමු. II. 2. මගසා, පිය - සසා.

3. සභ්භවාරිතො - සසා මාගධාපිසභ්භවාරිතො - PTS.

4. වරිතං - සසා. PTS. a. චිතසංයුතං. b. කුමාපුත්තපෙත්ථපාඨා.

1. (ඒ භික්ෂුහු) කිසිකෙනෙක් මගබරවට කියානු ය, කොසොල්ලවට කියානු ය. යළි කිසි කෙනෙක් වැදුරවට අභිමුඛ ව කියානු ය. කිසිකෙනෙක් යම් මෑ තැනෙකැ නො ඇලී හැසිරෙන මුවන් මෙන් ගෘහපරිරෝධ රහිත වැ වෙසෙත්.

2. අලොච්ඡතාදි චරිතය මැනව. සුවරිතය මැනව. භියලු කල්හි පඤ්චකාමගුණනිකේත රහිත වූ විහරණය මැනව. අතී විචාරීම් ද අවවාදය ආදර කොට ගැනීම් ද මැනව. තෙල කිඤ්චත රහිත වූවහුයේ ශ්‍රමණ බව වේ.

‘විනයෙඨ සෙඛො අනිකේතවාපී’ යනු වේ.

එසින් වදාලන බුදුහු:

“කිං සු අසිංහං - පෙ - විනයෙඨ සෙඛො අනිකේතවාපී”යි.

16 - 17

මේ ශාසනයෙහි ඒ මහණ තෙමේ (සිංහායන) කාලයෙහි පිණිසාන සබ්බාන ආහාරය ද විවර සබ්බාන වස්ත්‍රය ද ලැබ ඉහරෙතරප්‍රත්‍යය-සනේනාසය සදහා (පටිඤ්ඤානපරිභොගයෙහි) පමණ දන්නේ යැ. හෙතෙමේ ඒ ප්‍රත්‍යයන්හි සංවර වූයේ ගම්හි සංවර වැ හැසිරෙනුයේ මේරමා විසින් ගටන ලද්දේ නමුදු පරාමවචන නො කියන්නේ යි.

අනන්තඤ්ච ලද්දා වසන්තඤ්ච කාලෙ - ‘අත්තං’ යනු: බත් කොමුපිඬු හත්වට මාළු මස් යන මේ යි. වසන්තං යනු: අළු විවරයෝ යැ: කොමුපිඬු කපු-පිඬු කිහිපිඬු කම්බලපිඬු සණ්ඨපිඬු මුත්‍රපිඬු යැ. අනන්තඤ්ච ලද්දා වසන්තඤ්ච කාලෙ - සිවුරු ලැබ විණ්ඩිපාතය ලැබ, විඤ්ඤා කරවීමෙන් නො වැ උසස් කොට බිණීමෙන් නො වැ නිමිති කරන බැවින් නො වැ මේරමා ගුණ තසන බැවින් නො වැ ලාභයෙන් ලාභ සොයන බැවින් නො වැ දව දීමෙන් නො වැ හුණදමු දීමෙන් නො වැ (තල් ආදී) පත්‍රදානයෙන් නො වැ ප්‍රභා දානයෙන් නො වැ ඵලදානයෙන් නො වැ තහනු දීමෙන් නො වැ සුණු දීමෙන් නො වැ මැටි දීමෙන් නො වැ දහැටිදමු දීමෙන් නො වැ මුව දෙතා දිය දීමෙන් නො වැ වංචුබස් කියන බැවින් නො වැ මුද්ග-සුපයක් වැනි වීමෙන් නො වැ (දරුවන් වැඩිමැදි) පරිහටිසාවයෙන් නො වැ මේරමා පිටුමස් කනබැවින් නො වැ වායුච්ඡාදෙන් නො වැ නිරශවිත-පිඤ්චෙන් නො වැ අභිකවිඤ්චෙන් නො වැ තක්කුච්ඡාදෙන් නො වැ දුග්ගමනෙවරින් නො වැ පතිවුබ ගෙනයාමෙන් නො වැ පාමෙහෙවරින් නො වැ වෙදකමින් නො වැ පිණිසුතිපිණිසකයෙන් නො වැ දනානු-ප්‍රදානයෙන් නො වැ දහැමින් සෙමෙන් ලැබ, ලබා, පැමිණ, විද, ප්‍රතිලාභ කොට නුසි ‘අත්තඤ්චලද්දා වසන්තඤ්ච කාලෙ’ යනු වේ.

මත්තං ස ජඤ්ඤා ඉධ නොසන්තප්ථං - ‘මත්තං ස ජඤ්ඤා’ යනු: දෙ කරුණෙකින් පමණ දන්නේ යැ: ප්‍රතිග්‍රහණ හෙයින් හෝ පරිපෝෂණ හෙයින් හෝ යැ. කිසෙයින් ප්‍රතිග්‍රහණ හෙයින් මාත්‍රඥ වේ ද යත්: මදක් තමුද් දෙනු ලබන කල්හි කුලයන්ට කරුණා සදහා කුලයන් රක්තා සදහා කුලයන්ට අනුකම්පා සදහා පිළිගනී ද, බොහෝවකුදු දෙනු ලබන කල්හි කයට යෙහෙත පමණ සිවුරු පිළිගනී ද, කුසට ගැපෙන පමණ පිණිසාතය පිළිගනී ද, මේසේ ප්‍රතිග්‍රහණ හෙයින් මාත්‍රඥ වේ.

කථං පරිභොගතො මහතං ජානාති? පටිත්ඛිං යොතිසො විවරං පටිසෙවති: යාවදෙව සිතස්ස පටිඝාතාය උණ්හස්ස පටිඝාතාය ඛංසමකසවාතා-තපසිරිංසපසමථස්සානං පටිඝාතාය, යාවදෙව ශිරිකොපිතපටිච්ඡාදනත්ථං පටිසඛිං යොතිසො පිණ්ඩපාතං පටිසෙවති: තෙව දවාය න මද්දය න මණ්ඩිතාය න විභූසනාය, යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස සීතියා යාපනාය චිහිංසුපරායිතා බ්‍රහ්මවරියානුක්කායාය, ඉති පුරුණඤ්ච වෙදනං පටිසඛිං, තවඤ්ච වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමි, යාත්‍රා ව මෙ හිටිස්සති අනච්ඡදා ව එාපුට්ඨාගරං ව. පටිසඛිං තොතිසො සෙනාසනං පටිසෙවති: යාවදෙව සිතස්ස පටිඝාතාය උණ්හස්ස පටිඝාතාය ඛංසමකසවාතාතපසිරිංසප-සමථස්සානං පටිඝාතාය, යාවදෙව උතුපරිස්සංවිනොදනං පටිසල්ලානා-රුමත්ථං. පටිසඛිං යොතිසො ශිලානපච්චයනෙසජ්ජපරික්ඛාරං පටිසෙවති: යාවදෙව උප්පන්නානං වෙය්‍යාබාධිකානං වෙදනානං පටිඝාතාය අබ්‍යා-පජ්ඣපරමිතාය. එවං පරිභොගතො මහතං ජානාති. මහතං ස ජඤ්ඤාති - ඉමෙහි ද්විති කාරණෙහි මහතා ජාතෙය්‍ය ආජාතෙය්‍ය පටිවිජානෙය්‍ය පටිවිජර්ඛය්‍යාති - මහතං ස ජඤ්ඤා.

ඉධ නොසනිත්තති “ඉධ හික්ඛු සන්තුට්ඨාං ගොති ඉතරිතරෙත විවරෙත, ඉතරිතරවිවරසන්තුට්ඨියා ව වණ්ණවාදී, න ව විවරහෙතු අනෙසනං අප්ප-තිරුපං ආපජ්ජති, අලඳා ව විවරං න පටිතස්සති, ලඳා ව විවරං අගථිතො¹ අමුච්ඡිතො අතර්ඛාපනො ආදීනවදස්සාමි නිස්සරණපඤ්ඤා පරිභුඤ්ජති, තාය ව පන ඉතරිතරවිවරසන්තුට්ඨියා තෙවත්තානුක්කංසෙති, නො පරං² වම්භෙති. ගො³ හි තත් දුක්ඛං අතලසො සමපජාතො පතිය්‍යතො,⁴ අයං චුළුචති හික්ඛු පොරුණෙ අග්ගඤ්ඤා අරිංචංසෙ සිතො. පුත ව පරං හික්ඛු සන්තුට්ඨාං ගොති ඉතරිතරෙත පිණ්ඩපාතෙත, ඉතරිතරපිණ්ඩපාත සන්තුට්ඨියා ව වණ්ණවාදී, න ව පිණ්ඩපාතහෙතු අනෙසනං අප්පතිරුපං ආපජ්ජති, අලඳා ව පිණ්ඩපාතං න පටිතස්සති, ලඳා ව පිණ්ඩපාතං අගථිතො අමුච්ඡිතො අතර්ඛාපනො ආදීනවදස්සාමි නිස්සරණපඤ්ඤා පරිභුඤ්ජති, තාය ව පන ඉතරිතරපිණ්ඩපාතසන්තුට්ඨියා තෙවත්තානුක්කං-සෙති, නො පරං වම්භෙති. ගො හි තත් දුක්ඛං අතලසො සමපජාතො පතිය්‍යතො,⁴ අයං චුළුචති හික්ඛු පොරුණෙ අග්ගඤ්ඤා අරිංචංසෙ සිතො. පුත ව පරං හික්ඛු සන්තුට්ඨාං ගොති ඉතරිතරෙත සෙනාසනෙත, ඉතරිතරසෙනාසනසන්තුට්ඨියා ව වණ්ණවාදී, න ව සෙනාසනහෙතු අනෙසනං අප්පතිරුපං ආපජ්ජති, අලඳා ව සෙනාසනං න පටිතස්සති, ලඳා ව සෙනාසනං අගථිතො අමුච්ඡිතො අතර්ඛාපනො ආදීනවදස්සාමි නිස්සරණපඤ්ඤා පරිභුඤ්ජති, තාය ව පන ඉතරිතරසෙනාසනසන්තුට්ඨියා තෙවත්තානුක්කංසෙති, නො පරං වම්භෙති.

1. අගථිතො - සිමු II මජ්ඣ. 2. න පරං - සිමු. II.
3. ගො - අති. 4. පතිය්‍යතො, සිමු. II. මජ්ඣ.

කිසෙය්ත් පරිභොග හෙය්ත් මාත්‍රඥ චේ ද යත්: නුවණින් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කොට සිවුරු පරිභොග කෙරෙයි: ශීත තසනු පිණිස උණ තසනු පිණිස මැසි මදුරු වා අවි දිග්දුපහන් තසනු පිණිස මැ යැ, ලජ්‍යාකොපනය ඉවහ කරනු පිණිස මැසි. නුවණින් විමසා පිණ්ඩපාතය වළඳයි: කෙළි පිණිස නො වළඳයි, මද පිණිස නො වළඳයි, අලඛිකාර පිණිස නො වළඳයි, සැරැසුම් පිණිස නො වළඳයි, මේ සිරුර පවත්නා සඳහා යැපීම පිණිස බඩගිනිපවදනා තසනු පිණිස බඩගරව අනුග්‍රහ පිණිස මැ යැ. මෙසේ පැරණි බඩගනි වෙදනාත් තසමි, අළුත් වෙදනාත් නුපදවමි, මාගේ ජීවිතයාත්‍රාව ද අතවද්‍යාත්‍රාව ද එයසුටිකරණය ද වන්නේ යයි. නුවණින් විමසා සෙතසුත් සෙවන කෙරෙයි: ශීත තසනු පිණිස උණ තසනු පිණිස මැසි මදුරු වා අවි දිග්දුපහන් තසනු පිණිස මැ යැ, සංතුපිඩා තසනු පිණිස හා විවෙකසුට පිණිස මැසි. නුවණින් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කොට ගිලන්පස බෙහෙසත් පිරිකර වළඳ කරයි: රොගපිඩාවෙන් උපන් වෙදනා වත් තසනු පිණිස තිදක් පරමබව පිණිස මැසි. මෙසේ පරිභොග හෙය්ත් මාත්‍රඥ චේ. මහතං ස ජඤ්ඤා - මේ දෙ කරුණෙන් පමණ දන්නේ යැ, තාත්පසින් දන්නේ යැ වෙහෙයින් දන්නේ යැ අවිබෝධ කරන්නේ නුසි 'මහතං ස ජඤ්ඤා' යනු වේ.

ඉධ සොසනසංඝං යනු: මෙහි මහණ තෙමේ ඉතරෙතර විවරයෙන් සතුටු වූයේ වෙයි, ඉතරෙතර විවරසන්තොසයාගේ ගුණ කියන සුලු වූයේත් වේ, විවරහෙතුයෙන් අසුතු වූ අනෙසතයට නො ද පැමිණෙයි, සිවුරු නො ලැබ ද පිඩාවට නො පැමිණෙයි, සිවුරු දැමුමින් සෙමෙන් ලැබ ද (ලොභයෙන්) නො ගෙතුණේ නො මුසපත් වූයේ තාපණයෙන් නො වැතුරුණේ ආදිතව දක්නාසුලු වූයේ නිසාරණප්‍රඥාවෙන් සුක්ක වැ පරිභොග කෙරෙයි. තවද ඒ ඉතරෙතරවිවරසන්තොසය හෙතු කොටගෙන නො මැ ආනෙවොත්තං මිණ්ණ කෙරෙයි, පරවම්භනය නො කෙරේ. තවද යම් මහණෙක් ඒ විවරසන්තොසයෙහි දක්ෂ වූයේ අතලස වූයේ සම්මත්ප්‍රඥාවෙන් සුක්ක වූයේ සිහි ඇතියේ වේ ද, මේ මහණ තෙමේ පැරණි වූ ද අග්‍ර යයි දතසුතු වූ ද අයච්චංශයෙහි සිටියේ වේ. නැවැත ද මහණ තෙමේ ඉතරෙතර පිණ්ඩපාතයෙන් සතුටු වූයේ වෙයි, ඉතරෙතර පිණ්ඩපාතසන්තොසයෙහි ගුණ කියන සුලු වූයේත් වෙයි, පිණ්ඩපාතය නිසා අසුතු වූ අනෙසතයට නො ද පැමිණෙයි, පිණ්ඩපාතය නො ලැබ ද නො කැවෙයි, පිණ්ඩපාතය ලැබ ද නො ගෙතුණේ නො මුසපත් වූයේ නො මඩනා ලද්දේ ආදිතව දක්නා සුලු වූයේ නිසාරණප්‍රඥාවෙන් සුක්ක වැ පරිභොග කෙරෙයි. තවද ඒ ඉතරෙතරපිණ්ඩපාතසන්තොසය හෙතු කොටගෙන නො මැ ආනෙවොත්තං මිණ්ණ කෙරෙයි, පරවම්භනය නො කෙරේ. තවද යම් මේ පිණ්ඩපාතසන්තොසයෙහි දක්ෂ වූයේ අලස නො වූයේ නුවණැතියේ සිහි ඇතියේ වේ ද, මේ මහණ තෙමේ පෞරුණික වූ අග්‍රගණ්ණ වූ ආයච්චංශයෙහි සිටියේ යයි කියනු ලැබේ. නැවැත ද මහණ තෙමේ ඉතරෙතර සෙතාසනයෙන් සතුටු වූයේ වෙයි, ඉතරෙතර සෙතාසනයන්තොසයෙහි ගුණ කියන සුලු වූයේත් වෙයි, සෙතාසනය නිසා අසුතු වූ අනෙසතයට නො ද පැමිණෙයි, සෙත සුත් නො ලැබ ද නො කැවෙයි, යම් සෙතසුත් ලබා නො ගෙතුණේ නො මුසපත් වූයේ නො මඩනා ලද්දේ ආදිතව දක්නාසුලු වූයේ නිසාරණ ප්‍රඥාවෙන් සුක්ක වැ පරිභොග කෙරෙයි, තවද ඒ ඉතරෙතර සෙතාසනයන්තොසය හෙතු කොටගෙන නො මැ ආනෙවොත්තං මිණ්ණ කෙරෙයි, පරවම්භනය නො කෙරේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යො හි තස් දසකඛා අතලසො සමපජානො පතිස්සන්තො,¹ අයං වුච්චති භික්ඛු පොරාණේ අග්ගසෙද්දෙ අරියවංසෙ සීතො. පුත ව පරං භික්ඛු සත්තුපට්ඨාං හොති ඉතිරිතරෙන භිලානපච්චයගෙසස්පරික්ඛාරසත්තුට්ඨියා ව චණ්ණවාදී, න ව භිලානපච්චයගෙසස්පරික්ඛාරගෙතු අනෙසනං අපඤ්චාරූපං අපජ්ඣති, අලභියා ව භිලානපච්චයගෙසස්පරික්ඛාරං න පරිනස්සති, ලභියා ව භිලානපච්චයගෙසස්පරික්ඛාරං අහපිතො අමුච්ඡිතො අතජ්ඣාපනො ආදීනවදස්සාවි නිස්සරණපසෙද්දෙ පරිභුස්සති. තාය ව පත ඉතිරිතරභිලාන-පච්චයගෙසස්පරික්ඛාරසත්තුට්ඨියා තෙව්නනානුක්කංසෙති, නො පරං වග්ගෙති. යො හි තස් දසකඛා අතලසො සමපජානො පතිස්සන්තො¹ අයං වුච්චති භික්ඛු පොරාණේ අග්ගසෙද්දෙ අරියවංසෙ සීතො”²ති - මතං ස ජෙද්දෙ ඉධ තොසතස්මිං.

සො තෙසු ගුණතා යතවාපි ගාමෙති - ‘සො තෙසු ගුණතා’ති විවරෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙනාසනෙ භිලානපච්චයගෙසස්පරික්ඛාරෙ ගුණතා ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුත්තෙති එවමි සො තෙසු ගුණතා. අඑවා අයතනෙසු ගුණතා ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුත්තෙති එවමි සො තෙසු ගුණතා. යතවාපි ගාමෙති - ගාමී යතො යතනො³ පටිගතනො³ ගුණතා ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුත්තෙති - සො තෙසු ගුණතා යතවාපි ගාමෙ.

රුසිතොපි වාචං ඵරුසං න වජ්ජාති - රුසිතො බ්‍රුසිතො වමස්තො ඝට්ඨිතො ගර්භිතො උපච්ඡිතො ඵරුසෙන කක්ඛලෙන නසාටිවජ්ජා, නසාටිගණ්ණය, අකෙකාසනං න පච්චිකෙකාසෙය්‍ය, රෙසනං නසාටි-රෙසෙය්‍ය, හණ්ඨිනං නසාටිහණ්ඨිය්‍ය, න කලහං කරෙය්‍ය, න හණ්ඨිනං කරෙය්‍ය, න විග්ගහං කරෙය්‍ය, න විවාදං කරෙය්‍ය, න මේධිතං කරෙය්‍ය, කලහං හණ්ඨිතං විග්ගහං විවාදං මේධිතං පජ්ඣෙය්‍ය පිනොදෙය්‍ය බ්‍යන්ති-කරෙය්‍ය අතභාවං ගමෙය්‍ය. කලහහණ්ඨිනවිග්ගහවිවාදමේධිතා ආරතො අස්ස චිරතො පටිච්චරතො තික්ඛනො තිස්සවො පිපාමුතො විසස්සුතො වම්චිකාදීකතෙන වෙනසා විහරෙය්‍යාති - රුසිතොපි වාචං ඵරුසං න වජ්ජා.

තෙනාහ ගගවා:

“අනුනඤ්ච ලභියා වසනඤ්ච කාලෙ
මිතං ස ජෙද්දෙ ඉධ තොසතස්මිං,
සො තෙසු ගුණතා යතවාපි ගාමෙ
රුසිතොපි වාචං ඵරුසං න වජ්ජා”ති.

1. පටිස්සන්තො - සිඬු II මජ්ඣ. 2. යතො - සිඬු II මජ්ඣ. PTS.

3. පටිගතො - සිඬු II මජ්ඣ. PTS.

a. වතුක්කඅභිගුහාර - උරුච්චලකං; දිසතිකාය - සබ්බිභික්ඛුත

16 - 18

ඔක්කිත්තවකු න ව පාදලොලො
කානානුසුතො ඛුජාගර්ඤ්ඤා,
උපෙක්ඛමාරබ්බ සමාතිතතො
තක්කාසයං කුක්කුච්චස්සජ්ජපච්ඡිද්දෙ¹.

ඔක්කිත්තවකු න ව පාදලොලොති - කථං ඛිත්තවකු හොති: “ඉධෙකච්චො භික්ඛු චක්ඛුලොලො චක්ඛුලොලියෙන සමිත්තාගතො හොති: ‘අද්ධං දක්ඛිතබ්බං ද්ධං සමතික්කමිතබ්බං’නති අරුමෙන අරුමං උය්‍යානෙන උය්‍යානං ගාමෙන ගාමං නිගමෙන නිගමං තගරෙන තගරං රථෙති රථං ජනපදෙන ජනපදං දීඝවාරිකං අතිවත්තවාරිකං අනුසුතො හොති රූප-දස්සනාය. එවමපි ඛිත්තවකු හොති. අථචා භික්ඛු අත්තරඝරං පච්චෙය්‍යා විපිං පටිපන්නො අසංවුතො ගච්ඡති: හත්ථිං ඔලොකෙන්නො අස්සං ඔලොකෙන්නො රථං ඔලොකෙන්නො පතතිං ඔලොකෙන්නො ඉජ්ඣො ඔලොකෙන්නො පුරිසෙ ඔලොකෙන්නො කුමාරකෙ ඔලොකෙන්නො කුමාරිකායො ඔලොකෙන්නො අත්තරුපණං ඔලොකෙන්නො ඝරමුඛාති ඔලොකෙන්නො උභිං ඔලොකෙන්නො අයො ඔලොකෙන්නො දිසාවිදිසං පෙක්ඛමානො ගච්ඡති, එවමපි ‘ඛිත්තවකු’ හොති. අථචා භික්ඛු චක්ඛුතා රූපං දිසො නිමිත්තඤ්ඤාති හොති අනුබ්‍යාසජ්ජනඤ්ඤාති. ගඤ්ඤාතිකරණමෙනං චක්ඛුඤ්ඤං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනාස්ස වෙසස්සං, තස්ස සංවරය න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති චක්ඛුඤ්ඤං, චක්ඛුඤ්ඤෙ න සංවරං අපජ්ජති. එවමපි ඛිත්තවකු හොති. ගථා වා පනෙකෙ හොතොතො සමණ්ත්‍රාගමණං සඤ්ඤාදෙය්‍යාති හොජන්තාති භුක්ඤ්ඤා නෙ එවරූපං විසුක්ඛං දස්සනං අනුසුතො විහරන්ති. සෙය්‍යපිදං: නම්මං ගීතං වාදිතං පෙක්ඛං අක්ඛානං පාණිස්සරං වේදාද්‍රං කුමාපුත්තං සොභනගරකං* වණ්ඤාලං වංසං යොවනං හත්ථිසුභිං අස්සසුභිං මහිසසුභිං උසගසුභිං ශ්‍යෙසුභිං අජසුභිං මේණ්ඩසුභිං කුක්කුච්චසුභිං චට්ඨකසුභිං දණ්ඩසුභිං මුට්ඨිසුභිං නිබ්බුභිං උසෙය්‍යාධිකං බලඤ්ඤං සොනාඛ්‍යභං අභිකදස්සනං ඉති වා. එවමපි ඛිත්තවකු හොති.

කථං න ඛිත්තවකු හොති: “ඉධෙකච්චො භික්ඛු න චක්ඛුලොලො න චක්ඛුලොලියෙන සමිත්තාගතො හොති. ‘අද්ධං දක්ඛිතබ්බං ද්ධං සමතික්කමිතබ්බං’නති න අරුමෙන අරුමං න උය්‍යානෙන උය්‍යානං න ගාමෙන ගාමං න නිගමෙන නිගමං න තගරෙන තගරං න රථෙති රථං න ජනපදෙන ජනපදං දීඝවාරිකං අතිවත්තවාරිකං අනුසුතො හොති රූපදස්සනාය. එවමපි න ඛිත්තවකු හොති. අථචා භික්ඛු අත්තරඝරං පච්චෙය්‍යා විපිං පටිපන්නො සංවුතො ගච්ඡති: න හත්ථිං ඔලොකෙන්නො -පෙ- න දිසාවිදිසං පෙක්ඛමානො ගච්ඡති. එවමපි න ඛිත්තවකු හොති. අථචා භික්ඛු චක්ඛුතා රූපං දිසො න නිමිත්තඤ්ඤාති හොති -පෙ- චක්ඛුඤ්ඤෙ සංවරං අපජ්ජති. එවමපි න ඛිත්තවකු හොති.

1. කුක්කුච්චස්සජ්ජ - සෘ. PTS. 2. සොභනකං - මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යථ බලා හෙළි ඇස් ඇතිගේ නොද පාදලොලායෙන් සුක්ඛ වූයේ
ධ්‍යානයෙනි යෙදුණේ භොතෝ කොට නිදිවැරිමෙන් සුක්ඛ වූයේ වන්නේ
යැ. චතුසීධ්‍යානොපෙක්ඛාච උපදවා එක්භ වූ සිත් ඇතිගේ කාමාදී විත-
තීය හා විතතීයාශ්‍රය ද කොසාත්‍යය ද සිදින්නේ යි.

බහුබ්‍රහ්මකල්පානු න ච පාදලොලා - කිසෙසින් 'බිත්තවකල්ප' වේ ද
යත්: මෙහි කිසි මහණෙක් (සක්දෙර උපත් ලොභ වසින්) ඇසින්
ලොල් වූයේ චක්ඛුර්ලොලායෙන් සමන්විත වූයේ වෙයි. 'නුදුටු දෙය දුක්ඛ
සුඛ යැ, දුටුදෙය ඉක්මැවියැයුතු යැ'යි අරමින් අරමට උයනින් උයනට
ගමින් ගමට නිගමින් නිගමට නුවරින් නුවරට රටින් රටට දනව්වෙන්
දනව්වට දිසිවැරිකාවෙහි නො නිමි වැරිකාවෙහි රූපදුෂ්ඨකය සදහා යෙදුණේ
වෙයි. මෙසේත් 'බිත්තවකල්ප' වේ. නොහොත් මහණ තෙමේ ඇතුළුගමට
පිටිසිසේ විදිගට පිළිපත්තේ අසංවර වැ යෙයි: ඇතුන් බලමින් අසුන් බල
මින් රිය බලමින් පාබලසෙන් බලමින් ගැහුන් බලමින් පිරිමින් බලමින්
කුමරුන් බලමින් කුමරියන් බලමින් අවුණුතුළ බලමින් ගෙදර බලමින්
උඩ බලමින් යට බලමින් දිශානුදිශා බලමින් යෙයි. මෙසේත් 'බිත්තවකල්ප
වෙයි. නොහොත් මහණ තෙමේ ඇසින් රූපයක් දක නිමිති ගත්තේ
වෙයි, අනුවාසාත්ත ගත්තේ වෙයි. යම් අසංවරයක් හෙතු කොට අසංවර
වූ චක්ඛුරිඤ්ඤ ඇති වැ වාසය කරන තෙල පුද්ගලයා අභිධ්‍යා දෙවමි-
නසා සබ්බාත ලාමක අකුශලධර්මයෝ අනුබදනානු නම් ඒ චක්ඛුරිඤ්ඤයාගේ
සංවරයට නො පැමිණෙයි, චක්ඛුරිඤ්ඤ නො රක්තේ යැ, චක්ඛුරිඤ්ඤයෙහි
සංවරයට නො පැමිණේ. මෙසේත් 'බිත්තවකල්ප' වේ. තවද යම්ගේ ඇතැම්
ගවත් මහණබමුණු කෙනෙක් කම්පල හදහා සැදුහැගෙන් දුන් බොජුන්
වලද බවුහු මෙබදු වූ මිසුළු දත්තෙහි යෙදී වාසය කරන්නාහු ද, ඒ
මෙසේ යැ: තැවුම් ගැහුම් වැහුම් නළුමුළු තාරකාදිය කියන තැන කස්තල
කුළුතලම් කළ පිඹිම ප්‍රතිතාතවිත්‍ර සැබොලුන්ගේ සණ්දෙවුන්කෙළි වස්-
කුලල් ඇට දෙවිම ඇත්පොර අස්පොර මිහිපොර වැහැප්පොර ගවපොර
බැටළුපොර එළපොර කුකුළුපොර වටුපොර දඹුපොර මට්ටුපොර මල්ලපොර
සුදුපෙරමුණ බලසෙන් ගණන තැන කදවුර බලඇණි දැකීම යනු නෝ
යැ. මෙසේත් 'බිත්තවකල්ප' නම් වේ.

කිසෙසින් 'බිත්තවකල්ප' නො වේ ද යත්: මේ සස්තෙහි ඇතැම් මහ-
ණෙක් ඇසින් ලොල් නො වූයේ චක්ඛුර්ලොලායෙන් සුක්ඛ නො වූයේ
වෙයි. 'නුදුටු දෙය දුක්ඛ සුඛ යැ, දුටුදෙය ඉක්මැවියැයුතු යැ'යි අරමින්
අරමට නො යෙයි, උයනින් උයනට - ගමින් ගමට - නිගමයෙන් නිගමයට -
නුවරින් නුවරට - රටින් රටට - දනව්වෙන් දනව්වට රූපදුෂ්ඨකය පිණිස
දිසිවැරිකාවෙහි නො නිමි වැරිකාවෙහි නො යෙදුණේ වෙයි. මෙසේත්
'බිත්තවකල්ප' නො වූයේ වේ. නොහොත් මහණ තෙමේ ගොදුරුගමට පිටි-
සිසේ විදිගට පිළිපත්තේ සංවර වැ යෙයි: ඇතුන් නො බලමින්...දිශානු-
දිශා නො බලමින් යෙයි. මෙසේත් 'බිත්තවකල්ප' නො වූයේ වේ. නොහොත්
මහණ තෙමේ ඇසින් රූපයක් දක නිමිත්තාශ්‍රය නො වූයේ වෙයි...
චක්ඛුරිඤ්ඤයෙහි සංවරයට පැමිණෙයි. මෙසේත් 'බිත්තවකල්ප' නො වූයේ
වෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යථා වා පනෙනෙක භොනෙතා සමිණ්‍යාගමිණි සඤ්ඤායාති භොජනාති
භුක්ඤ්ඤා -පෙ- අභිකදස්සනං ඉති වා. එවරුපා විසුකදස්සනානුයොගා
පටිවිරතො භොති. එවමපි න බිත්තවකු භොතිතිබ්බන්තවකු.

නි ව පාදලොලොති - කථං පාදලොලො භොති: ඉබ්බකවෙවා හිකු
පාදලොලො පාදලොලියෙන සමිත්තාගතො භොති: ආරමෙත ආරමං -පෙ-
දීසමාරිකං අතිවත්තමාරිකං අනුසුතො භොති රුපදස්සනාය. එවමපි
පාදලොලො භොති. අථවා හිකු අනෙතාපි සබ්බාරමෙ පාදලොලො පාද-
ලොලියෙන සමිත්තාගතො භොති: න අත්භෙතු¹ න කාරණභෙතු උභිතො
අවුපසන්නවිතො: පරිවෙණතො පරිවෙණං ගච්ඡති. විහාරතො -පෙ- ඉති
ගමාගවකථං ඉති වා² එවමපි පාදලොලො භොති. නි ව පාදලොලොති
පාදලොලියං පජ්ඣෙය්‍ය විතොදෙය්‍ය ඛන්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය.
පාදලොලියා ආරතො අස්ස වීරතො පටිවිරතො නිකඛිතො නිස්සවො
විපාමුතො විසංඤ්ඤාතො විමර්ශදිකතෙන වෙතසා විතරෙය්‍ය. පටි-
සල්‍යාකාරමො අස්ස පටිසල්‍යාතරතො අජ්ඣන්තං වෙතොසමිථමනුසුතො
අනිරුකතජ්ඣාතො විපස්සනාය සමිත්තාගතො බ්‍රූතො: සුඤ්ඤාකාරනං,
කුසී කුසාරතො එකත්තමනුසුතො සද්දත්තරුකොති - බ්බන්තවකු
න ව පාදලොලො.

කුසානුසුතො බ්‍රුජාගරස්සාති - 'කුසානුසුතො'ති ද්විති කාර-
ණෙහි කුසානුසුතො: අනුපාත්තස්ස වා පඨමස්ස කුසානුසුතං උපාදාය
සුතො පසුතො ආසුතො සමාසුතො; අනුපාත්තස්ස වා දුතියස්ස
කුසානුසුතං - තතියස්ස කුසානුසුතං - චතුස්ස කුසානුසුතං උපාදාය සුතො
පසුතො ආසුතො සමාසුතොති එවමපි කුසානුසුතො. අථවා
උපාත්තං වා පඨමං කුසානුසුතං ආසෙවති භාවෙති බ්‍රුජිකරෙති; උපාත්තං
වා දුතියං කුසානුසුතං - තතියං කුසානුසුතං - චතුස්ස කුසානුසුතං ආසෙවති
භාවෙති බ්‍රුජිකරෙතිති එවමපි කුසානුසුතො. බ්‍රුජාගරස්සාති ඉධ හිකු
ද්විතං වඛකමෙත නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි විතං පරිසොධෙති,
රතතියා පඨමං යාමං වඛකමෙත නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි
විතං පරිසොධෙති, රතතියා මජ්ඣමං යාමං දක්ඛණෙන පස්සෙන සිත-
තෙයං ඤාපෙති පාදෙ පාදං අවිවාධාය සතො සමපජාතො උච්චාතසංඤ්ඤං
මතසි කුරිතා, රතතියා පච්ඡමං යාමං පච්චුච්චාය වඛකමෙත නිසජ්ජාය
ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි විතං පරිසොධෙතිති -කුසානුසුතො බ්‍රුජාගරස්සා.

උපෙකඛමාරස්ස සමාතිතතොති - 'උපෙකඛ'ති යා චතුස්ස කුසානු-
උපෙකඛා උපෙකඛනා අජ්ඣුපෙකඛනා විතතසමිතා විතතපස්සාදිතා
මජ්ඣන්තනා විතතස්ස,

තවද යම්යේ ඇතැම් ගවත් මහණබමුණු කෙනෙක් කම්පල හදහා දුන් බොජුන් වලද...බලඇණි දැකීම යනාදිය හෝ යි. මේ බදු වූ පිහුරු දත්තෙහි යෙදීමෙන් වැළැකුණේ වේ. මෙසේත් 'බිත්තවකඩු' නො වේ නුසි 'බිත්තවකඩු' යනු වේ.

න ව පාදලොභො - යනු: කියෙසින් 'පාදලොභ' වේ ද යත්: මෙහි කියා මහණෙක් පාදලොභ වූයේ පාදලොභයෙන් සුක්ක වූයේ වෙයි: අරමින් අරමට...රුපදර්ශනය පිණිස දිසිමාරිකාපෙති නො තිබි මාරිකා-වෙහි යෙදුණේ වෙයි. මෙසේත් 'පාදලොභ' වේ. නොහොත් මහණ තෙමේ ඇතුළු සතරමගි ද පාදලොභ වූයේ පාදලොභයෙන් සුක්ක වූයේ වෙයි: ප්‍රයෝජන නැති වැ, කාරණ නැති වැ, උඛග වූයේ නො සන්සුන් සිත් ඇතියේ පිරිවෙතින් පිරිවෙතට යෙයි, වෙතෙරින් වෙතෙරට...විභිසා නි පිළිබැඳි කපා යැ යනාදිය හෝ යි. මෙසේත් 'පාදලොභ' වූයේ වෙයි. න ව පාදලොභො යනු: පාදලොභය හරහේ යැ, දුරු කරන්නේ යැ, විභානා කරහේ යැ, අතහැරියට පමුණුවන්නේ යැ, පාදලොභයෙන් දුරු වූයේ වෙත් වූයේ වෙතෙසින් වෙත් වූයේ නික්මුණේ බැහැර වූයේ වෙතෙසින් මිදුණේ විසංසුක්ක වූයේ වන්නේ යැ, විමය්‍යාදිකාන සිතින් සුක්ක වැ වාසය කරන්නේ යැ, විවේකයෙහි ඇලුම් ඇතියේ විවේකයෙහි නිරත වූයේ සාධාරණ විතතසමාධියෙහි යෙදුණේ බැහැර නො කළ බාහත ඇතියේ (සප්තවිධ) අනුපස්සනායෙන් සුක්ක වූයේ ශුන්‍යාභාවතාව වඩන්නේ වන්නේ යැ, බාහත කරතසුලු වූයේ බාහතයෙහි ඇලුණේ එකිනෙකෙහි යෙදුණේ උත්තමානී (-හෝ සානී) ගරුක වූයේ වන්නේ නුසි 'බිත්තවකඩු' න ව පාදලොභො' යනු වේ.

කුසානුසුතතො බහුජාගරහං - 'කුසානුසුතතො' යනු: දෙ කරුණෙකින් බාහතයෙහි යෙදුණේ වෙයි: නුපත් ප්‍රථමබාහතයෙන් ඉපදීම පිණිස යෙදුණේ වෙතෙසින් යෙදුණේ හාත්පසින් යෙදුණේ මොහොවට යෙදුණේ වෙයි; නුපත් ද්විතීයබාහතයෙන්-තෘතීයබාහතයෙන්- චතුර්තීයබාහතයෙන් ඉපදීම පිණිස සුක්ක - ප්‍රසුක්ක - ආසුක්ක - සමාසුක්ක වූයේ වේ නුසි මෙසේත් 'කුසානුසුතතො' යනු වේ. නොහොත් උපත් ප්‍රථමබාහත හෝ ඇසුරු කෙරෙහි වඩයි බහුල කෙරෙහි, උපත් ද්විතීයබාහත හෝ... තෘතීයබාහත හෝ ... චතුර්තීයබාහත හෝ ආශ්‍රයවනය කෙරෙහි වඩයි බහුල කෙරේ නුසි මෙසේත් 'කුසානුසුතතො' යනු වේ. බහුජාගරහං යනු: මේ සත්තෙහි මහණ තෙමේ දහවල සක්මනින් හා හිඳීමෙන් නිවරණධම්මයන්ගෙන් සිත පිරිසුදු කෙරෙහි, රූ පෙරයම් සක්මනින් හිඳීමෙන් නිවරණධම්මයන්ගෙන් සිත පිරිසුදු කෙරෙහි, රූ මැදියම් දකුණුපසෙහි වම්පස මදක් ඇද තබා සිටි ඇතියේ නුවණැතිගේ උත්තමසංඥාව මෙනෙහි කොට දකුණුපසෙන් යයන කෙරෙහි; රූ අලුයම් තැහිපිට සක්මන් කිරීමෙන් හා හිඳීමෙන් නිවරණධම්මයන්ගෙන් සිත පිරිසුදු කෙරේ නුසි 'කුසානුසුතතො බහුජාගරහං' යනු වේ.

උපෙක්ඛමාරබ්බ සමාතිහතො - 'උපෙක්ඛ' යනු: චතුර්තීයබාහතෙහි සම් උපෙක්ඛාවක් උපෙක්ඛාකාරයක් අතික වූ උපෙක්ඛාකාරයක් විතතයාගේ සම් බවෙක් විතතයාගේ සැහැල්ලු බවෙක් විතතයාගේ මධ්‍යස්ථ බවෙක් වේද එය යි.

සමාගිතභෙතානි “යං විතතං සීති සංඝෙති අවරිති අවිසංහාරෙ අවිකෙකපො අවිසංභවමානසතා සමිථො සමාගිඤ්ඤං සමාගිඤ්ඤං සමාගිඤ්ඤං”. උපෙකකමාරඛං සමාගිතභෙතානි චතුරො කානෙ උපෙකකං ආරඛං එකග්ගවිතෙතා අවිකම්පනවිතෙතා අවිසංභවමානසොති උපෙකකමාරඛං සමාගිතභෙතා.

තක්කාසයං කුකුඤ්ඤාචරිතභෙතානි - ‘තක්කා’ති “නව විතක්කා: කාමිවිතක්කා ඛ්‍යාපාදවිතක්කා විහිංසාවිතක්කා ඤාතිවිතක්කා ජන-පදවිතක්කා අමරවිතක්කා පරානුදායනාපටිසංඤ්ඤාතො විතක්කා ලාභ සක්කාරඤ්ඤාකපටිසංඤ්ඤාතො විතක්කා අනවඤ්ඤානට්ඨසංඤ්ඤාතො විතක්කා. ඉමෙ වුච්චන්ති නව විතක්කා.” කාමිවිතක්කාතං කාමසංඤ්ඤා-සයො, ඛ්‍යාපාදවිතක්කාතං ඛ්‍යාපාදසංඤ්ඤාසයො, විහිංසාවිතක්කාතං විහිංසා-සංඤ්ඤාසයො; අපචා තක්කාතං විතක්කාතං සංඛ්‍යාපාදං අවිජ්ජාසයො, අසංසාරිකං මහසිකාසං ආසයො, අසමිථිකං ආසයො, අනුතතපං ආසයො, උග්ගච්චං ආසයො. කුකුඤ්ඤාචරිතං හත්තකුකුච්චමිති කුකුඤ්ඤාචරිතං පාදකුකුච්චමිති කුකුඤ්ඤාචරිතං, හත්තපාදකුකුච්චමිති කුකුඤ්ඤාචරිතං, අකපටිසංකපටිසංඤ්ඤාතං කපටිසං අකපටිසංඤ්ඤාතං අවිජ්ජා චර්ජසංඤ්ඤාතං චර්ජා අවිජ්ජාඤ්ඤාතං, යං එවිරුපං කුකුඤ්ඤාචරිතං කුකුඤ්ඤාචරිතො කුකුඤ්ඤාචරිතං සිතතං වෙතසො විප්පට්ඨාසං මනොවිලෙඛො, ඉදං වුච්චති කුකුඤ්ඤාචරිතං.”^a

අපි ව ආර්ථි කාරණෙහි උපරිතං කුකුඤ්ඤාචරිතං වෙතසො විප්පට්ඨාසං මනොවිලෙඛො: කතතං ව අකතතං ව. කපං කතතං ව අකතතං ව උපරිතං කුකුඤ්ඤාචරිතං වෙතසො විප්පට්ඨාසං මනොවිලෙඛො? ‘කතං මෙ කායදුච්චරිතං අකතං මෙ කායදුච්චරිත’න්ති උපරිතං කුකුඤ්ඤාචරිතං වෙතසො විප්පට්ඨාසං මනොවිලෙඛො. ‘කතං මෙ චම්පුච්චරිතං - කතං මෙ මනො-දුච්චරිතං-කතං මෙ පාණාතිපාතො, අකතං මෙ පාණාතිපාතො වෙරම්භි’ති උපරිතං කුකුඤ්ඤාචරිතං වෙතසො විප්පට්ඨාසං මනොවිලෙඛො. ‘කතං මෙ අදික්කාදානං - කතං මෙ කාමෙසු මිත්තංචාසං - කතං මෙ මුත්තංචාසං - කතං මෙ පිත්තංචාසං - කතං මෙ ඵලංචාසං - කතං මෙ සම්පා-ලාපො - කතං මෙ අභිජ්ඣා - කතං මෙ ඛ්‍යාපාදො - කතං මෙ මිත්තංදිවසි-අකතං මෙ සම්මාදිවසි’ති උපරිතං කුකුඤ්ඤාචරිතං වෙතසො විප්පට්ඨාසං මනොවිලෙඛො. එවං කතතං ව අකතතං ව උපරිතං කුකුඤ්ඤාචරිතං වෙතසො විප්පට්ඨාසං මනොවිලෙඛො.

1. කපංචි - සිඳු. II. මජ්ඣ. කපංචි - PTS.

2. ධම්මසංඝයා - නිකායපාලි.

සමාතිතතෙතා යනු: විතතයාගේ යම් ස්ථිතියක් සංසිතියක් අවසි-
තියක් නො කැලැඹීමෙන් නො පිසිරීමෙන් නො කැලැඹුණු සිත් ඇති බවෙන්
ශමපයක් සමාධිප්‍රියයෙන් සමාධිබලයෙන් සමස්තසමාධියෙන් වේ ද එය සි.
උපෙක්කමාරබ්බ සමාතිතතෙතා - චතුර්විධානගෙහි තත්ත්වමයසංපාදකාමි
තියා එකඟ වූ සිත් ඇතිගේ නො විසුරුණු සිත් ඇතිගේ නො කැලැ-
ඹුණු සිත් ඇතිගේ නුසි 'උපෙක්කමාරබ්බ සමාතිතතෙතා' යනු වේ.

තනතුරු සහ සුකුණු වැනි සුළු වශයෙන් - 'තනතුරු' නම්: තනි විකිණීමේ
 ගැ: කාමවිකිණීමේ ගැ: ව්‍යාපෘතිවිකිණීමේ ගැ: විහිංසාවිකිණීමේ ගැ: ජන-
 පදවිකිණීමේ ගැ: අමරවිකිණීමේ ගැ: පරනුදායකාප්‍රතිරූප වූ ගෘහනිෂ්චිතප්‍රමාණයන්
 ප්‍රතිසංයුක්ත විකිණීමේ ගැ: ලාභයක්කාරකිණිප්‍රතිසංයුක්ත වූ විකිණීමේ ගැ: අන-
 වශ්‍යාප්‍රතිසංයුක්ත විකිණීමේ ගැ: යන මේවා නම් විකිණීමේ ගැ: කිසිවක්
 ලැබෙන්නේ. කාමවිකිණීමේ ගැ: කාමසංයුක්ත අගය (-වාසයාන) වේ. ව්‍යා-
 පෘතිවිකිණීමේ ගැ: ව්‍යාපෘතිසංයුක්ත අගය ගැ: විහිංසාවිකිණීමේ ගැ: විහිංසාසංයුක්ත
 අගය ගැ: නොනොතින් තනිව විකිණීමේ ගැ: සංකල්පයන්ගේ අවිද්‍යාව
 අගය ගැ: අගයානුකූලවිකිණීමේ ගැ: අගය ගැ: අගයානුකූල අගය ගැ:
 අනුප්‍රාප්ත අගය ගැ: ඔප්පුකර ගැ: වාසයාන යි. සුකුණු වීම
 යනු: අත්කුකුණ ද කුකුණ, පංකුකුණ ද කුකුණ, අත්පංකුකුණ ද
 කුකුණ, අකප්‍රාප්ත කප්‍රාප්ත අතීත වේ ගැ: කප්‍රාප්ත අකප්‍රාප්ත
 අතීත වේ ගැ: අවිද්‍යාවේ විද්‍යාවේ අතීත වේ ගැ: විද්‍යාවේ අවිද්‍යාවේ අතීත
 වේ ගැ: යන මේවා වූ යම් කුකුණක් කුකුණු අගයක් කුකුණ කරන බවක්
 සිතා ගිවිසුම්කරගත් මනෝවිකිණීමේ වේ ද, මේ 'කුකුණු' ගැ: කිසිවක්
 ලැබේ.

තවද දෙ කරුණකින් කොකාභය විතර්ථනිසාරය මනෝවිලෝඛය උපදී. කළ බැවින් හා නො කළ බැවිනි. කිසෙයින් කළ බැවින් හා නො කළ බැවින් කුකුභ සිතෙහි විපිළිසර මනෝවිලෝඛය උපදී ද යත්: “මෙ විසින් කායදුශ්චිතය කරන ලද, මා විසින් කායසුචිතය නො කරන ලද”යි කුකුභ සිතෙහි විපිළිසර මනෝවිලෝඛය උපදී, මෙ විසින් වාණ්-දුශ්චිතය කරන ලද - මා විසින් මනෝදුශ්චිතය කරන ලද - මා විසින් ප්‍රාණවධ කරන ලද, මා විසින් ප්‍රාණභාතවිරමණය නො කරන ලද”යි කුකුභ විතර්ථනිසාරය මනෝවිලෝඛය උපදී. “මා විසින් අදත්තාදනය කරන ලද - මා විසින් කාමිකේන්ද්‍රාචාරය කරන ලද - මා විසින් මුසවා කියන ලද - මා විසින් පිසුනුබස් කියන ලද - මා විසින් පරුෂවෘක් කියන ලද - මා විසින් ප්‍රලාප කියන ලද - මා විසින් අභිබ්‍යාව කරන ලද - මා විසින් ව්‍යාපාදය කරන ලද - මා විසින් මන්දාදෘෂ්ටි ගත්තා ලද, - සමාන්-දෘෂ්ටි නො ගත්තා ලද”යි කොකාභය විතර්ථනිසාරය මනෝවිලෝඛය උපදී. මෙසේ කළ බැවින් ද නො කළ බැවින් ද කුකුභ සිතෙහි විපිළිසර මනෝවිලෝඛය උපදී.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අපච්ඡා ඩිලෙසුමිති න පරිපුරකාරිති උපාජ්ජති කුක්කුච්චං. වේතසො විපාටිසාරො ඕනොවිලෙඛො. ඉන්ද්‍රියයසුමිති අග්‍රහන්ථාරොති - හොජ්ඣෙ අමිත්තඤ්ඤාමිති - ජාගරියං අනනුසෙත්තං ඕතිති - න සතිසම්පජ්ඣෙඤ්ඤාන සම්මන්ත්‍රානෙත්තං ඕතිති - අභාවිතා මෙ චිත්තාරො සතිපට්ඨානාති - අභාවිතා මෙ චිත්තාරො සම්මසාධානාති - අභාවිතා මෙ චිත්තාරො ඉද්ධිපාදාති - අභාවිතා මෙ පඤ්චිත්ථියාතිති - අභාවිතා මෙ පඤ්ච ඛලාතිති - අභාවිතා මෙ සත්තබ්බොජ්ඣාතිති - අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨබ්බිකො මහෙත්තාති - දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤානති - දුක්ඛයමුදයො මෙ අපාටිතොති - මයෙත්තා මෙ අභාවිතොති - තිරොධො මෙ අසම්මුතොති උපාජ්ජති කුක්කුච්චං. වේතසො විපාටිසාරො ඕනොවිලෙඛො. ත්‍යාගාසං කුක්කුච්චඤ්ඤාමුච්ඡිදෙති ත්‍යාගං ච ත්‍යාගාසංඤ්ඤා කුක්කුච්චඤ්ඤාමුච්ඡිදෙත්තං ජිනෙත්තං උච්ඡිදෙත්තං සමුච්ඡිදෙත්තං පජ්ඣෙත්තං විනොදෙත්තං බ්‍රහ්මකරොත්තං අනභාවං ගමෙත්තාති ත්‍යාගාසං කුක්කුච්චඤ්ඤාමුච්ඡිදෙති.

තෙතාග ගගවා:

“ඔක්කිත්තචකුචු න ච පාදලොලො
කුක්කුච්චඤ්ඤාමුච්ඡිදෙති,
උපෙක්ඛමාරම්භ සමාගිතතොති,
ත්‍යාගාසං කුක්කුච්චඤ්ඤාමුච්ඡිදෙති”ති.

16 - 19

බුද්ධො චම්භි සතිමානිනෙදෙති
සමුච්ඡිදෙති ඩිලං පඤ්ඤා,
චංචං පඤ්ඤා කුසලං නාතිවෙලං
ජනවාදබම්මාය න වේතසෙත්තං.

බුද්ධො චම්භි සතිමානිනෙදෙති - ‘බුද්ධො’ති උපජ්ඣායා වා ආචරියා වා සමානුපර්ච්ඡායා වා සමානාචරියා වා භික්ෂා වා සන්ධිච්ඡා වා සමානා වා සත්තා වා වේතෙත්තං “ඉදං තෙ අනුමොදෙත්තං, ඉදං තෙ අපාතං, ඉදං තෙ අසාරං, ඉදං තෙ අසිලව්ඨි¹කං සතිං උපට්ඨාපෙත්තං තං වේදනං නෙදෙත්තං අභිනෙදෙත්තං මොදෙත්තං අනුමොදෙත්තං ඉවේත්තං සාදිසෙත්තං පඤ්ඤාසං පිඨෙත්තං අභිජ්ජෙත්තං. යථා ඉති වා පුරිසො වා දහරො යුවා මහේත්තං ජාතිකං සිං ත්‍යාගො උපාලම්භං වා වම්භිකං මාරං වා අභිමුක්ඛාතිමාරං වා ලම්භා උභොගි ගමෙත්ති පටිග්ගෙත්තං උත්තම්භෙති සිරිසම්භි පට්ඨාපෙත්තං නෙදෙත්තං අභිනෙදෙත්තං මොදෙත්තං අනුමොදෙත්තං ඉවේත්තං සාදිසෙත්තං පඤ්ඤාසං පිඨෙත්තං අභිජ්ජෙත්තං, චම්භිමං සතිං උපට්ඨාපෙත්තං තං වේදනං නෙදෙත්තං අභිනෙදෙත්තං මොදෙත්තං අනුමොදෙත්තං ඉවේත්තං සාදිසෙත්තං පඤ්ඤාසං පිඨෙත්තං අභිජ්ජෙත්තං.

තොනොත් 'සීලයෙහි පරිපුරකාරී නො වූයෙහි' කුතුස විතතවිප්‍රතිසාරය මනොවිලෝඛය උපදී. ඉන්ද්‍රියයන්හි අපිහිතථාර වූයෙහි - ගොජනයෙහි අමාත්‍රයෙකු වූයෙහි - ජාගයසීවෙහි නො යෙදුණෙහි - සමාධිසම්ප්‍රඥනයෙන් සමත්විත නො වූයෙහි - මා විසින් සතර සතිපට්ඨානතයෝ නො වඩනා ලදහ'යි - සතර සමාසක්ප්‍රධානතයෝ නො වඩනා ලදහ'යි - සතර සංඤ්ජානනතයෝ නො වඩනා ලදහ'යි - පඤ්චස්ථානතයෝ නො වඩනා ලදහ'යි - පඤ්ච බලයෝ නො වඩනා ලදහ'යි - සත්‍ය බොධ්‍යවිකල්පයෝ නො වඩනා ලදහ'යි - මා විසින් ආර්යාෂ්ටාංගිකමාර්ගය නො වඩනා ලදහ'යි - මා විසින් දුෂ්කරතාය අපරිඥාන යැ'යි - මා විසින් දුෂ්කරතාය අප්‍රතිඥාන යැ'යි - මා විසින් මාර්ගය නො වඩනා ලදහ'යි - මා විසින් නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන ලදහ'යි කොකානාය විතතවිප්‍රතිසාරය මනොවිලෝඛය උපදී. ත්‍යාගායයං කුතුසුච්ඡිද්‍රවිප්‍රතිපාදනං - විතතිය ද විතතියත්තේ ආයය ද කොකානාය ද පසිදිනේ යැ සිදිනේ යැ වෙසෙසින් සිදිනේ යැ මොනොවට සිදිනේ යැ දුරු කරන්නේ යැ බැහැර කරන්නේ යැ විතතානත කරන්නේ යැ අනුඥානවිප්‍රතිපාදනං පමුණුවන්නේ නුසි 'ත්‍යාගායයං කුතුසුච්ඡිද්‍රවිප්‍රතිපාදනං' යනු වේ.

එයින් වදාලන බුදුහු:

“බහුනි භතවකු - පෙ- ත්‍යාගායයං කුතුසුච්ඡිද්‍රවිප්‍රතිපාදනං”යි.

16 - 19

උපාධ්‍යායාදීන් විසින් වචනයෙන් වොදනා කරන ලද්දේ සමාධිමත් වැ සතුටු වන්නේ යැ. සමුච්ඡාරුත් කෙරෙහි ගැටුණු සිත් ඇති බව බිදපියන්නේ යැ. නුවණින් උපදවන ලද තෙපුල් බණන්නේ යැ. කාලවේලා සීල-වේලා ඉක්මා නො බණන්නේ යැ. ජනයාගේ උපවාදකථාවෙහි සිතිවිලි නුපදවන්නේ යි.

බුදුහො වචනි සතිමානිනෙක - 'වුදිතො' යනු: උපාධ්‍යායයෝ හෝ ආචාර්යයෝ හෝ සමානොපාධ්‍යායයෝ හෝ සමානාචාර්යයෝ හෝ භික්ෂුයෝ හෝ සංදුට්ඨයෝ හෝ සමානස්සයෝ හෝ සමානස්සයෝ හෝ 'ඇවැත්නි, මේ තව අයුතු යැ, මේ තව නො පැමිණියේ යැ, මේ තව නො සරුප් යැ, තාගේ මෙය සීලයෙහි නො සිටියේ වනා'යි වොදනා කෙරෙත් නම්, සිහි එළුවා ඒ වොදනාවට සතුටු වන්නේ යැ, වෙසෙසින් සතුටු වන්නේ යැ, හටුවන්නේ යැ පහවුවන්නේ යැ කැමැති වන්නේ යැ ඉවසන්නේ යැ පතන්නේ යැ රුව කරන්නේ යැ අභිජ්ජානන කරන්නේ යැ. යම්කෙසේ යනුයක් හෝ පුරු-ෂයෙක් හෝ තරුණ වූයේ සැරුණෙක පියවි ඇතියේ සත්‍යතා කොට සිටියේ උපුල්මාලයක් හෝ දෘශ්‍යමාලයක් හෝ යොග්‍යාබ්‍රිමාලයක් හෝ ලැබී දැනින් පිළිගෙන උතුම්ය භිගෙහි පිහිටුවා තුටුවන්නේ ද සතුටු-වන්නේ ද හටුවන්නේ ද පහවුවන්නේ ද රිසිවන්නේ ද ඉවසන්නේ ද පතන්නේ ද කැමැතිවන්නේ ද අභිජ්ජානන කරන්නේ ද එපරිද්දෙන් ම සිහි එළුවා ඒ වොදනාවට තුටුවන්නේ ය සතුටුවන්නේ ය හටුවන්නේ ය පහවුවන්නේ ය රිසිවන්නේ ය ඉවසන්නේ ය පතන්නේ ය කැමැතිවන්නේ ය අභිජ්ජානන කරන්නේ ය.

1. “නිධිතංච පච්චතාරං ගං පසෙසා වජ්ජකස්සිතං,
නිකායා වාදිං මේධාපිං තාදිසං පණ්ණිතං හජේ.
තාදිසං හජමානස්ස සෙය්‍යො හොති ත පාපිකො”ති^a.
2. “ඔච්ඡෙය්‍යත්‍රසංසෙය්‍ය අසංඛා ව නිවාරයෙ,
සතඤ්ඤි සො පියො හොති අසතං හොති අප්පිකො”ති^a.

වුද්දිකො වච්ඡි සතිමාහිතජෙ.

සමුභම්මාරිසු බිලං පභිජෙති - ‘සමුභම්මාරි’ති එකකම්මා එකුදෙසා සම්පිකකා. සමුභම්මාරිසු බිලං පභිජෙති සමුභම්මාරිසු ආගතචිත්තතං බිලජාතතං පභිජෙද්දා; පඤ්ඤි වෙතො ඛිල පභිජෙද්දා; තයොපි චෙතොඛිලෙ පභිජෙද්දා; රාගබිලං දොසබිලං මොහබිලං භිජෙද්දා පභිජෙද්දා සම්පිජෙද්දාහි - සමුභම්මාරිසු බිලං පභිජෙ.

වාචං පමුඤ්ඤා ඤාසලං නාතිචෙලතති - ඤාණත්වං වාචං මුඤ්ඤා යා. අද්විපසංගිතං ධම්මිපසංගිතං කාලෙන සාපදෙසං පරිගතත්වං වාචං මුඤ්ඤා පමුඤ්ඤාහි - වාචං පමුඤ්ඤා ඤාසලං; නාතිචෙලතති ‘චෙලා’ති දො චෙලා; කාලචෙලා ව සිලචෙලා ව. කතමා කාලචෙලා? කාලාතිකකතනං වාචං න භාසෙය්‍ය, චෙලාතිකකතනං වාචං න භාසෙය්‍ය, කාලචෙලාතිකකතනං වාචං න භාසෙය්‍ය, කාලං අසම්පත්තං වාචං න භාසෙය්‍ය, චෙලං අසම්පත්තං වාචං න භාසෙය්‍ය, කාලචෙලං අසම්පත්තං වාචං න භාසෙය්‍ය.

3. “යො චෙ කාලෙ අසම්පත්ත අතිචෙලං පහාසති,
එවං යො නිහතො යෙති කොකිලාසෙව අනුජේ”ති^b

අයං කාලචෙලා.

කතමා සිලචෙලා? රතනා වාචං න භාසෙය්‍ය, දුට්ඨා වාචං න භාසෙය්‍ය, මුලුනා වාචං න භාසෙය්‍ය, මුසාවාදං න භාසෙය්‍ය, පිසුතං වාචං න භාසෙය්‍ය, එරුතං වාචං න භාසෙය්‍ය, සම්ප්පාලං න භාසෙය්‍ය න කප්පයා න හන්තයා න දිප්පයා න වොහරෙය්‍ය. අයං සිලචෙලාහි - වාචං පමුඤ්ඤා ඤාසලං නාතිචෙලං.

a. ධම්මපද - පණ්ණිතමය.

b. කොකාලික ජාතක.

1. “වරද දක්නාහුලු වූ තිග්‍රහ කොට ඛණ්ණතා වූ ප්‍රාඥ වූ යම් කලාණ මිත්‍රයකු නිදන්සැල තුළ තැන් දක්වන්නක් වූ වැනි කොට දක්නේ වේ ද, එබඳු ප්‍රාඥයා සෙවුණේ යැ. එබඳු නුවණැත්තන් සෙවුණාහට ශ්‍රෙයස් (-වැඩෙක්) ම වන්නේ ය. අවැඩෙක් නො වන්නේ” යි.

2. “(කලාණමිත්‍ර වූ යමෙක් අතැවැසි අදි කිසිවක් හට) අවිවාද කරන්නේ ද, අනුයාසනා කරන්නේ ද, අකුශලයෙන් වළගන්නේ ද, ඒ එබඳු පුද්ගල තෙමේ බුද්ධාදි සත්පුරුෂයන්ට මැ ප්‍රිය වෙයි. අසත්පුරුෂයන්ට අප්‍රිය වේ.”

එයින් ‘වුද්දිතො වවිති සත්මාහිනඤ්ඤ’ යනු වේ.

සමුග්ගමාර්ථස්ස ඩිලං පභිඤ්ඤ - ‘සමුග්ගමාර්ථ’ යනු: එකකම් එකොදො-
ශ්‍ය සමානශික්ෂා ඇත්තානු යැ. සමුග්ගමාර්ථස්ස ඩිලං පභිඤ්ඤ - සමුග්ගමාර්ථ
කෙරෙහි ගැවුණු සිත් ඇති බව, හටගත් හුල් ඇති බව (-තද බව) බිඳ-
පියන්නේ ය, පඤ්ච වෛතානිලයන් ද සිදිනේ ය, ත්‍රිවිධ වෛතානිලයන් ද
සිදිනේ ය, රුහකිලය ආවේණිකිලය මොහකිලය බිදිනේ ය, වෛසෙසින්
බිදිනේ ය, මොනනාවට බිදිනේ නුසි ‘සමුග්ගමාර්ථස්ස ඩිලං පභිඤ්ඤ’
යනු වේ.

වාචං පමුඤ්ඤා ඤායලං නාතිවේලං - ඤානසම්ප්‍රසක්ත සිතින් උප-
දවන ලද වචනය නිකුත් කරන්නේ ය, අභියෝග්‍ය යුක්ත වූ ඛණ්ණයන්
යුක්ත වූ කරුණු සහිත වූ පයථිත්තවත් වූ වචනය සුදුසු කාලයෙහි නිකුත්
කරන්නේ ය, වෛසෙසින් නිකුත් කරන්නේ නුසි ‘වාචං පමුඤ්ඤා ඤායලං’
යනු වේ. නාතිවේලං යනු: කාලවේලාව ද සිලවේලාව දැයි ‘වේලා’ දෙකෙකි.
ඤාලවේලා කවරු යත්: කල් ඉක්මැහිය වචනය නො කියන්නේ යැ හිමි
ඉක්මැහිය වචනය නො කියන්නේ යැ, කල්හිමි ඉක්මැහිය වචනය නො
කියන්නේ යැ, කල් නො පැමිණි වචනය නො කියන්නේ යැ, හිමි නො
පැමිණි වචනය නො කියන්නේ යැ, කල්හිමි නො පත් වචනය නො
කියන්නේ ය.

3. “යමෙක් තියමයෙන් තමහට ඛණ්ණ කාලය නො පැමිණි කල්හි
හිමි ඉක්මවා ගෙවෙතින් ගෙවෙණ ද, මෙසේ හෙතෙම (කැපිඨියයේ කැද-
ල්පලහි වැඩුණු) කෙටිලියයේ පැටියා සෙසින් තසස ලද්දේ හෝනේ” යි.
මේ ගෙමේ කාලවේලා යැ.

සිලවේලා කවරු යත්: රුහයෙන් රත් වූයේ හෙපුල් නො ඛණ්ණ-
න්නේ යැ, අභියෝග්‍ය දුෂට වූයේ වචන නො ඛණ්ණන්නේ යැ, මොහයෙන්
මුළු වූයේ වචන නො ඛණ්ණන්නේ යැ, මුසවා නො ඛණ්ණන්නේ යැ, පිහුනු
බස් නො ඛණ්ණන්නේ යැ, රළුබස් නො ඛණ්ණන්නේ යැ, ප්‍රලාප නො ඛණ්ණ-
න්නේ යැ, නො කියන්නේ යැ නො පවසන්නේ යැ නො දක්වන්නේ යැ
ව්‍යවහාර නො කරන්නේ යි. මේ හෙමේ සිලවේලා වූ යැයි ‘වාචං
පමුඤ්ඤා ඤායලං නාතිවේලං’ යනු වේ.

ජනවාදධම්මාය න වෙනගෙය්‍යාති - 'ජනා'ති බන්ධනා ව බ්‍රාහ්මණා ව වෙස්සා ව සුද්දා ව ගහවතා ව පබ්බජිතා ව දෙව්‍යා ව මිත්‍රස්සා ව, ජනස්ස වාදෙය උපමාදාය නිද්දාය ගරහාය අකිත්තියා අවිඤ්ඤානාරිකාය සිලවිපත්තියා වා ආචාරවිපත්තියා දිව්‍යවිපත්තියා වා ආජිවවිපත්තියා වා න වෙනගෙය්‍ය වෙනතං න උපාදෙය්‍ය විතතං¹ න උපාදෙය්‍ය සංඛිකපං න උපාදෙය්‍ය මහසිකාරං න උපාදෙය්‍යාති - ජනවාදධම්මාය න වෙනගෙය්‍ය.

තෙනාහ ගගවා:

“වුද්දිතො වමිති සත්ථාගිතභේද
සබ්බගම්මාරිප්පු බිලං පභිභේද,
වාචං පමුඤ්ඤා කුසලං තාතිමෙලං
ජනවාදධම්මාය න වෙනගෙය්‍ය”ති.

16 - 20

අථාපරං පඤ්ච රජාති ලොකෙ
ගෙසං සතිමා විතයාය සිතෙති,
රුපෙප්පු සද්දෙප්පු අපො රසෙප්පු
ගණිතප්පු එසෙප්පු සහෙථ රාගං.

අථාපරං සඤ්ච රජාති ලොකෙති - 'අථා'ති පදසනී පදනංසග්ගො පදපාරිප්පුරි අකකිරසමමායො බ්‍රාහ්මණසිලිවතා පදනුප්පුබ්බතාමේතං අථාති. සඤ්ච රජාති'ති රුපරජො² සද්දරජො² ගණිතරජො රසරජො ථොට්ඨබ්බ රජො.

1. රාගො රජො න ව පන රෙණු වුච්චති
රාගස්සෙතං අභිවචනං රජොති,
එතං රජං විපජ්ජිති² පණ්ඩිතා
විතරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.
2. දෙසො රජො න ව පන රෙණු වුච්චති
දෙසස්සෙතං අභිවචනං රජොති,
එතං රජං විපජ්ජිති පණ්ඩිතා
විතරන්ති තෙ විගත රජස්ස සාසනෙ.
3. මොහො රජො න ව පන රෙණු වුච්චති
මොහස්සෙතං අභිවචනං රජොති,
එතං රජං විපජ්ජිති පණ්ඩිතා
විතරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ”ති.

ලොකෙති - අපායලොකෙ මිත්‍රස්සලොකෙ දෙව්‍යලොකෙ බ්‍රාහ්මණලොකෙ බාහුලොකෙ ආයතනලොකෙති - අථාපරං පඤ්ච රජාති ලොකෙ.

1. විතතංසප්පං න උපාදෙය්‍ය - සං PTS

2. විපජ්ජිති - සි. II.

2. රසො - සං PTS.

a. වුලපච්චකජාතක

ජනවාදබම්මාය න වෙතතෙය්‍යා-‘ජත’ තම්: ක්‍ෂත්‍රියයෝ ද බ්‍රාහ්මණයෝ ද ථේව්‍යයෝ ද ශුද්‍රයෝ ද ශාහකථයෝ ද ප්‍රමුජිතයෝ ද දෙවයෝ ද මනුෂ්‍යයෝ ද වෙත්. ඕලපිපතතියෙන් හෝ අචාරවිපතතියෙන් හෝ දෂටි විපතතියෙන් හෝ අජවිපතතියෙන් හෝ ජනයාගේ වචනයට උපවාදයට කිතුටට ගඟ්චට අකිඨිතීතව නුගුණ ඵලාචිචිතො සිතන්නේ යැ සිතිවිලි නුපදවන්නේ යැ සිත් නුපදවන්නේ යැ කලාතා නුපදවන්නේ යැ මේතෙති කිරිමි නුපදවන්නේ නුසි ‘ජනවාදබම්මාය ත වෙතතෙය්‍යා’ යනු වේ.

එසිත් වදාලහ ලුදුහු:

“බුදුතො වව්ඨි -පෙ- ජනවාදබම්මාය න වෙතතෙය්‍යා”යි

16 - 20

තැවත මෙයින් අනෙකක් ද කියමි: සමාතිමත් වූයේ රූපරූතාදි යම් කෙනකුත්ගේ ප්‍රභාණ්ඩිතය පිණිස සිත්මෙත්තේ තම, ලොචා එබදු වූ පඤ්ච රජස් කෙතනක් වෙති. රූපාලම්බනයෙහි ද ශබ්දාලම්බනයෙහි ද යලි රසාලම්බනයෙහි ද ගන්ධාලම්බනයෙහි ද සාඝ්ඤාලම්බනයෙහි ද ජ්‍යෙෂ්ඨතම මතයේ සි.

අථාපරං පඤ්ච රජාති ලොකෙ - ‘අථ’ යනු: පදසකි යැ පදසංසඨි යැ පදපාරිසුරි යැ අක්‍ෂරසම්චාය යැ ව්‍යඤ්ජනස්මිතියා යැ පදනුසුචිතා සි. තෙල ‘අථ’ යනු. පඤ්ච රජාති යනු: රූපාලම්බනය නිසා උපත් රාගාදි රජස් යැ ශබ්දරජස් යැ ගන්ධරජස් යැ රසරජස් යැ ස්ප්‍රණ්ඩ්‍යරජස්.

1. රාගස රජස් යැ. රෙණු වැලිත් රජස් යි තො ද කියනු ලැබෙයි. තෙල ‘රජස්’ යනු රාගයට තමෙකි. ඒ පණ්ඩිත වූ භික්‍ෂූහු තෙල රාග තමැති රජස් වෙසෙසින් දුරු කොට විගත වූ රාගරජස් ඇති බුදුන්ගේ ශාසනයෙහි වාසය කෙරෙත්.

2. ද්‍රෝණි රජස් යැ...

3. මොහය රජසෙකි. රෙණු වැලිත් රජස් යයි තො ද කියනු ලැබෙයි. තෙල ‘රජස්’ යනු මොහයට තමෙකි. ඒ පණ්ඩිත වූ භික්‍ෂූහු තෙල මොහ තමැති රජස් වෙසෙසින් දුරු කොට විගත වූ මොහරජස් ඇති බුදුන්ගේ ශාසනයෙහි වාසය කෙරෙත්.

ලොකෙ - යනු: අපායලොකයෙහි මනුෂ්‍යලොකයෙහි දෙව්ලොකයෙහි ඤාතිලොකයෙහි ධාතුපලාකයෙහි ආයතනපලාකයෙහි නුසි ‘අථාපරං පඤ්ච රජාති ලොකෙ’ යනු වේ.

සෙසං සතිමා විනයාය සිකෙබ්බිති - 'සෙස'නති රූපරූභංග සද්දරු-
ගංගා ගතිරුගංගා රසරුගංගා ථොට්ඨබ්බරුගංගා; සතිමාති "යා සති අනුස්සති
පටිස්සති සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා අසමුක්ඛනතා සති
සතිඤ්ඤා සතිබලං සමමාසති සතිසමෙධාජ්ඣිකතා එකායතමගො; අයං
වුට්ඨති සති. 8 ඉමාය සතියා උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො
උපපතො සමපතො සමනතාගතො, නො වුට්ඨති සතිමා. සිකෙබ්බිති
තිස්සො සිකා: අධිසිලසිකා අධිවිතසිකා: අධිපඤ්ඤසිකා. කතමා
අධිසිලසිකා - පෙ - අයං අධිපඤ්ඤසිකා. සෙසං සතිමා විනයාය සිකෙබ්බිති -
සතිමා පුග්ගලො සෙසං රූපරුගංගා සද්දරුගංගා ගතිරුගංගා රසරුගංගා
ථොට්ඨබ්බරුගංගා විනයාය පටිවිනයාය පභානාය වුපසමාය පටිතිස්සංගාය
පටිපස්සංගාය අධිසිලමිති සිකෙබ්බය, අධිවිතමිති සිකෙබ්බය, අධිපඤ්ඤමිති
සිකෙබ්බය, ඉමා තිස්සො සිකා:සො අවජ්ඣනො සිකෙබ්බය, ජාතනො
සිකෙබ්බය, -පෙ- සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරුණනො සිකෙබ්බය අවරොය
සමාවරොය සමාදාය වතෙතයාති - සෙසං සතිමා විනයාය සිකෙබ්බිති.

රූපෙසු සද්දෙසු අපථා රසෙසු ගතිසු එසෙසු සහෙථ ගතනති-
රූපෙසු සද්දෙසු ගතිසු රසෙසු ථොට්ඨබ්බෙසු රුගං සහෙය පටිසහෙය
අභිභාවය අපේක්ෂාසරෙය පරියාදියෙය මද්දෙයාති - රූපෙසු සද්දෙසු
අපථා රසෙසු ගතිසු එසෙසු සහෙථ රුගං.

තෙතාහ භගවා:

“අපාපරං පඤ්ච රජාති ලොකෙ
සෙසං සතිමා විනයාය සිකෙබ්බිති,
රූපෙසු සද්දෙසු අපථා රසෙසු
ගතිසු එසෙසු සහෙථ රුගං”නති.

16 - 21

එතෙසු ධම්මෙසු විතෙයා ඡන්දං
තිකුට්ඨි සතිමා සුචිත්තවිතො,
කාලෙත සො සමමා ධම්මං පරිචිමංසමානො
එකාදිගුණො විහතෙ තමං සො (ඉති භගවා).

එතෙසු ධම්මෙසු විතෙයා ඡන්දනති - 'එතෙසු'ති රූපෙසු සද්දෙසු
ගතිසු රසෙසු ථොට්ඨබ්බෙසු; ඡන්දෙති "සො කාමෙසු කාමච්ඡන්දෙ කාම-
රාගො කාමනඤ්ඤා කාමකණ්ඨො කාමසිතෙහො කාමපරිලාහො කාමමුච්ඡා
කාමජේක්ෂාසංඛං කාමොසො කාමයොහො කාමුපාදානං - පෙ - කාමච්ඡන්ද-
නිවරණං. 8" එතෙසු ධම්මෙසු විතෙයා ඡන්දනති එතෙසු ධම්මෙසු ඡන්දං
විතෙයා පටිවිතෙයා පජ්ඣෙයා විතොදෙයා බ්‍යන්ධකරෙය අතභාවං
ගමෙයාති - එතෙසු ධම්මෙසු විතෙයා ඡන්දං.

a. ධම්මසංඝයෝ - විහතුපාදකො

ගෙසං සතිමා විනයාය සිසකඛි - 'ගෙසං' යනු: රූපරාගයාගේ ශබ්දරාග-
 යාගේ ගතිරාගයාගේ රසරාගයාගේ ස්ප්‍රච්චාරාගයාගේ; සතිමා: යම් සමාති-
 යක් අනුසමාතිකයක් ප්‍රතිසමාතිකයක් සිතියක් සිති කරන බවෙන් දරන බවෙන්
 සිති කරවනබවෙන් නො: මූලා වන බවෙන් සමාතිකයක් සමාතිජ්‍යයාගෙන් සමාති-
 බලයෙන් සමාත්සමාතිකයෙන් සමාතිසමාධාර්මිකයෙන් එකායනමාතිකයෙන්
 වේද මේ තෙමේ 'සති' යයි කියනු ලබයි. මේ සතියෙන් යුක්ත වූයේ
 සමුපපත වූයේ උපගත වූයේ සමුපගත වූයේ සිද්ධිතව පැමිණියේ සමාධි
 වූයේ සමනාගත වූයේ ගෙනතම 'සතිමා' යයි කියනු ලැබේ. සිසකඛි යනු:
 ශික්ෂා භූතකි: අධිශීලශික්ෂා යැ අධිවිතනශික්ෂා යැ අධිප්‍රඥ ශික්ෂා යැයි.
 අධිශීලශික්ෂා කවරු...මේ අධිප්‍රඥශික්ෂා යි. ගෙසං සතිමා විනයාය සිසකඛි
 සමාතිමත් පුද්ගල තෙතම යම් රාග තෙතකුත්තේ රූපරාගයාගේ ශබ්ද-
 රාගයාගේ ගතිරාගයාගේ රසරාගයාගේ ස්ප්‍රච්චාරාගයාගේ විනය පිණිස
 දුර්ලභ පිණිස ප්‍රත්‍යාණය පිණිස සන්තිදුර්විම පිණිස බැහැර්ලිම පිණිස
 විගතනාවය පිණිස අධිශීලයෙහි ද හික්මෙන්නේ යැ අධිවිතනයෙහි ද හික්
 මෙන්නේ යැ අධිප්‍රඥාවෙහි ද හික්මෙන්නේ යැ. මේ ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවන් ආව-
 ජිත කෙරෙමින් හික්මෙන්නේ යැ, දූතගතිමින් හික්මෙන්නේ යැ...ප්‍රත්‍යක්ෂ
 කලයුතු නිවන ප්‍රත්‍යක්ෂ කෙරෙමින් හික්මෙන්නේ යැ, හැසිරෙන්නේ යැ
 මොනවාට හැසිරෙන්නේ යැ සමාදන් වැ පවත්නේ නුසි 'ගෙසං සතිමා
 විනයාය සිසකඛි' යනු වේ.

රූපෙසු සද්දෙසු අපථා රසෙසු ගතෙසු එසෙසු සහෙඨ රාගං-
 රූපයන්හි ශබ්දයන්හි ගතිකයන්හි රසයන්හි ස්ප්‍රච්චාරයන්හි රාගය
 මඛිතේ යැ භාත්පසින් මඛිතේ යැ අභිභවිතය කරන්නේ යැ වතුරු-
 වන්නේ යැ භාත්පසින් ගන්නේ යැ මිදිනය කරන්නේ නුසි 'රූපෙසු
 සද්දෙසු අපථා රසෙසු ගතෙසු එසෙසු සහෙඨ රාගං' යනු වේ.

එහිත් වදාලන බුදුහු:

"අපථාපරං පසඤ්ච රජානි ලොකෙක - පෙ- ගතෙසු එසෙසු සහෙඨ රාගං"යි

16 - 21

එලැබි සිටි සිති ඇති කෙලෙසුත් කෙරේත් මොනොවට ලිදුණු සිත්
 ඇති මහණ තෙමේ තෙල රූපාදි ධර්මයන් කෙරෙහි කාමච්ඡන්දය දුරු
 කරන්නේ යැ. ගෙනෙම සුදුසු කාලයෙහි සිගල සංකාරධර්මය මනා කොට
 අනිත්‍යාදිවශයෙන් විමසනුයේ එකඟ වූ සිත් ඇතිගේ සිගල මොහාදි
 අකිකාරය තහන්නේ යි. (බුදුහු මෙසේ වදාල සේක.)

එතෙසු ධම්මෙසු විනොයා ඡන්දං - 'එතෙසු' යනු: රූපයන්හි ශබ්ද-
 ගති - රස - ස්ප්‍රච්චාරයන්හි; ඡන්ද නම්: කාමච්ඡන්දාත් විෂයෙහි යම්
 කාමච්ඡන්දයෙක් කාමරූගයෙක් කාමනන්දියෙක් කාමානුභවයෙන් කාම-
 භෙදානුභවයක් කාමපරිද්වයෙක් කාමමුර්ථ්‍යායෙක් කාමාධ්‍යවසානයෙක් කමමා
 සයෙක් කාමයොගයෙක් කාමුපාද්‍යතයෙක්... කාමච්ඡන්දනිවරණයෙක් වේ ද
 එය යි. එතෙසු ධම්මෙසු විනොයා ඡන්දං - තෙල රූපාදි ධර්මයන්හි
 කාමච්ඡන්දය දුරු කරන්නේ යැ වෙසෙසින් දුරු කරන්නේ යැ හැරුපියන්නේ
 යැ බැහැර කරන්නේ යැ විගතානන කරන්නේ යැ අනතාවයට
 පමුණුවන්නේ නුසි 'එතෙසු ධම්මෙසු විනොයා ඡන්දං' යනු වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

හික්ඛු සතිමා සුචිමුත්තවිජන්තාති - 'හික්ඛු'ති පුත්ථ්‍යනකල්‍යාණකො වා හික්ඛු සෙබො වා හික්ඛු; සතිමාති "සා සති අනුස්සති - පෙ - සමමාසති සතිසමොඤ්ඤිමො ඵකායනමග්ගො," අයං වුවවති සති. ඉමාය සතිනා උපෙතො සපුපෙතො - පෙ - සො වුවවති සතිමා; හික්ඛු සතිමා සුචිමුත්ත - විජන්තාති පඨමං කානං සමාපන්නස්ස නිවරණෙහි විදානං මුත්තං විමුත්තං සුචිමුත්තං, දුතියං කානං සමාපන්නස්ස විභක්ඛවිවාසෙති විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, තතියං කානං සමාපන්නස්ස පිතියං ව විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, චතුත්තං කානං සමාපන්නස්ස සුඛදුක්ඛෙහි විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, අකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූප - සඤ්ඤාය පටිසසඤ්ඤාය නානත්තසඤ්ඤාය විත්තං මුත්තං විමුත්තං ඥවිමුත්තං. විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස අකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාය විත්තං - පෙ - අකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාය විත්තං - පෙ - නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස අකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, සොකාපන්නස්ස සකකාසදිට්ඨියා විචිකිච්ඡාය සීලබ්බතපරමාසා දිට්ඨානුසයා විචිකිච්ඡානුසයා තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, සකදගාමිස්ස ඔලාරිකා කාම - රුගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, අනාගාමිස්ස අණ්ණසහගතා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පටිසසඤ්ඤාජනං අණ්ණසහගතා කාමරාගානුසයා පටිසානුසයා තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තං, අරහතො රූපරාගා අරූපරාගා මානා උභවවා අවිජ්ජාය මානානුසයා භවිරාගානුසයා අවිජ්ජා - නුසයා තදෙකටෙයිති ව කිලෙසෙහි ඛනිද්ධා ව සබ්බනිමිත්තෙහි විත්තං මුත්තං විමුත්තං. සුචිමුත්තනති - හික්ඛු සතිමා සුචිමුත්තවිජන්තා.

කාලෙන සො සමමා ධමමං පටිච්චමංසමානොති - 'කාලෙතා'ති උභවතෙ විජන්ත සමාධිස්ස කාලො. සමාධිතෙ විජන්ත විපස්සනාය කාලො.

1. කාලෙ පඤ්ඤානති විත්තං නිග්ගණ්ඨාති පුනාපරෙ,¹
සංපහංසති කාලෙන කාලෙ විත්තං සමාදුසෙ,²
අජ්ඣුපෙක්ඛති කාලෙන සො යොගී කාලකොවිදො.
2. කිම්හි කාලමහි පග්ගාගො කිම්හි කාලෙ විනිග්ගතො,
කිම්හි පහංසනා කාලෙ සමථකාලො ව කිදිසො,
උපපක්ඛාකාලං විත්තස්ස කථං දුස්සෙති යොගිත්තා?

1. අථාපරෙ - PTS. 2. සමාදුසෙති - PTS.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

හික්කු සතිමා සුචිත්‍රිතනිදේශනා-‘හික්කු’ යනු: පාරිභේදනකලාණ හික්කු තෝ භෙශෙස හික්කු තෝ යැ. සතිමා යනු: යම් සමාධිකන් අනුසමාධිකන්... සමාන්තමාධිකන් සමාතිසමොධායකයෙන් එකායනමාතිකෙන් වේ ද, මෝ ‘සති’ යයි කියනු ලබයි. මේ සතිකෙන් උපෙත වූයේ සමුපෙත වූයේ... හෙතෙම ‘සතිමා’ යයි කියනු ලැබේ. හික්කු සතිමා සුචිත්‍රිතනිදේශනා- ප්‍රථම-ධ්‍යානයට සමාපන්නයාගේ සිත නිවරණයන් ගෙන් මිදුණේ යැ, වෙනෙසින් මිදුණේ යැ, මොනොවට මිදුණේ යැ; දෙවැනි දෘෂ්ටිකට සමවත්තුවේ සිත විතක්චිතාරයන්ගෙන් මුක්ත යැ විමුක්ත යැ සුචිත්‍රික සි; තුන්වැනි දෘෂ්ටිකට සමවත්තුවේ සිත ප්‍රීතිකයන් ද මුක්ත යැ විමුක්ත යැ සුචිත්‍රික සි; චතුර්ථ ධ්‍යානයට සමවත්තුවේ සිත සුඛදුඃඛයන්ගෙන් මුක්ත යැ විමුක්ත යැ සුචිත්‍රික සි. ආකාශානඤ්ඤායතන සමාපන්නයට සමවත්තුවේ සිත රූප-සංඥාවන් ද ප්‍රතිසංඥාවෙන් ද තාතානිසංඥාවෙන් ද මුක්ත යැ විමුක්ත යැ සුචිත්‍රික සි. විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනයට සමවත්තුවේ සිත ආකාශානඤ්ඤායතන සංඥාවන්...ආකිඤ්ඤායතනයට සමවත්තුවේ සිත විඤ්ඤාණඤ්ඤායතන සංඥාවන්...තෙව්‍යඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයට සමවත්තුවේ සිත අකිඤ්ඤායතනසංඥාවන් මුක්ත යැ විමුක්ත යැ සුචිත්‍රික සි. ස්වාභාවිකතායෙන් සිත සත්කායදූපියෙන් විචිකිත්තායෙන් ශිලිවිතපරමිතියෙන් දූපොත්තයෙන් විචිකිත්තායෙන් හා තදෙකසංකෙලයෙන්ගෙන් ද මුක්ත විමුක්ත සුචිත්‍රික වෙයි. සකාදගාමිත්‍රයේ සිත ඕදාරික වූ කාමරාගානුශයෙන් ප්‍රතිකානුශයෙන් හා තදෙකසංකෙලයෙන්ගෙන් ද මුක්ත විමුක්ත වෙයි. අනාගාමිත්‍රයේ සිත අණ්ණසහගත වූ කාමරාගසංයෝජනයෙන් ප්‍රතිසංයෝජනයෙන් අණ්ණසහගත වූ කාමරාගානුශයෙන් ප්‍රතිකානුශයෙන් හා තදෙකසංකෙලයෙන්ගෙන් ද මුක්ත විමුක්ත සුචිත්‍රික වෙයි. රහත්ත්‍රයේ සිත රූපරාගයෙන් අරූපරාගයෙන් මානසයෙන් ඕඤ්ඤායෙන් අවිදුමෙන් මානානුශයෙන් භවරාගානුශයෙන් අවිදුමෙන් හා තදෙකසංකෙලයෙන්ගෙන් ද මානස වූ සියලු කෙලයන්ගෙන්ගෙන් ද මුක්ත වූයේ විමුක්ත වූයේ සුචිත්‍රික වූයේ වේ නුසි ‘හික්කු සතිමා සුචිත්‍රිතනිදේශනා’ යනු වේ.

කාලෙන ඥා ධම්මං ජිවිමංසමානො - ‘කාලෙන’ යනු: සිත උග්ගිත වූ කල්හි සමාධියට කාල යැ. සිත සමාගිත වූ කල්හි විදර්ශනාවට කාලය යි.

1. අනිශ්චිතවිශ්විකාදියෙන් ලිත සිත ඇති කල්හි ධම්මිචය විශ්වි ප්‍රතිසමොධායක ඉපදවීමෙන් සිතට අනුග්‍රහ කෙරෙයි. යම් අත්‍යාරමධ-විශ්විකාදියෙන් උග්ගිත සිත ඇති කල්හි ප්‍රමුඛි සමාධි උපෙක්ඛාසමොධායකයෙන් ඉපදවීමෙන් සිතට නිග්‍රහ කෙරෙයි. සිත නිරාසාද වූ කල්හි අනිසංචිතවත්තු ප්‍රත්‍යාවේක්ඛාවෙන් සංවේග කෙරෙයි. ශ්‍රද්ධාප්‍රඥාවන් හා සමාධිවිශ්විකා සම ව ඇති කල්හි සිත අර්පණවට පමුණුවන්නේ ය. සිත සමාධිවිශ්විකා පිළිපත් කල්හි මධ්‍යස්ථ වෙයි. මෙබඳු වූ ජ් යොගී තෙමේ කාලඥ වූයේ වේ.

2. කවර කලෙක විතතයාගේ ප්‍රග්‍රහය වේ ද, කවර කලෙක නිග්‍රහය වේ ද, කවර කලෙක ප්‍රග්භිණය වේ ද, යම් යම්පකාලය කෙබඳු වූයේ ද, ගොභිත්‍රයේ සිත පිළිබඳ උපෙක්ඛාකාලය කෙසේ දක්වා ද යත්:

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

3. ලිනෙ විත්තමි පඤ්ඤායො උභිතසමිං හි නික්ඛණො,
නිරුක්ඛාදගතං විත්තං සංපහංසෙය්‍ය තාවදේ.
4. සමපහට්ඨං සද්ධං විත්තං අලිතං හවතනුභිතං,
සමථනිමිත්තස්ස සො¹ කාලො අජ්ඣතතං රම්මෙ මනො.
5. එතෙන මෙවුපායෙන² යද්‍ය නොති සමාහිතං,
සමාහිතං විත්තමඤ්ඤාය අජ්ඣුපෙකෙඛස්ස තාවදේ.
6. එවං කාලවිදු ධිරො කාලඤ්ඤා කාලකොපිදො,
කාලෙන කාලං විත්තස්ස නිමිත්තමුපලක්ඛයෙ”ති.

කාලෙන සො සමමා ධම්මං පරිවිමංසමානොති - ‘සබ්බෙ සඛාරා අතිව්වා’ති සමමා ධම්මං පරිවිමංසමානො, සබ්බෙ සඛාරා දුක්ඛාති සමමා ධම්මං පරිවිමංසමානො, සබ්බෙ ධම්මා අනන්තාති සමමා ධම්මං පරිවිමංසමානො -පෙ- යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මනති සමමා ධම්මං පරිවිමංසමානොති - කාලෙන සො සමමා ධම්මං පරිවිමංසමානො.

එතෙකාදිභූතො විභූතො තමං ඥාති හගමාති - ‘එතෙකාදි’ති එකස්ස විතො අවික්ඛිතාවිතො අවිසාහවම්භානසො සමථො සමාධිඤ්ඤා සමාධි-බලං සමමාසමාධිති එතෙකාදිභූතො. විභූතො තමං ඥාති රාගතමං දොසතමං මොහතමං දිට්ඨිතමං මානතමං කිලෙසතමං දුඛවිජිතතමං අති කරණං අවිකල්පකරණං අඤ්ඤාණකරණං පඤ්ඤාතිරොගිකං විසාතපක්ඛිකං අතිබ්බාතසංවිතනතිකං. හතෙය්‍ය විභතෙය්‍ය පඤ්ඤාය විතොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිකරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය.

1. සමථස්සම - සො. PTS.

2. එතෙතෙව උපායෙන - සිඞ්. II. එතෙන මෙවුපායෙන - PTS.

3. අතිශයින් විශ්වාසීයාදියෙන් සිත ලීන වූ (-හැකුළුණු) කල්හි අනුග්‍රහය වෙයි. අනාගාරඛධිවිසාදියෙන් සිත වික්ෂිප්ත වූ කල්හි නිග්‍රහය වෙයි. යම් විටෙක සිත (ප්‍රඥාප්‍රයෝගය මද බැවින් හෝ උපශමසුඛය නැතිවීමෙන් හෝ) නිරාභාවදායී වැරදිකිරීමක් ද එ කෙණෙහි සංවේගවත්තු සිති කිරීමෙන් සංප්‍රහර්ෂණය කරන්නේ ය.

4. යම් කලෙක සිත සංවේගවත්තු ප්‍රත්‍යාවක්ෂාවෙන් හෝ රත්තනුය-ගුණානුසාරණයෙන් හෝ සම්ප්‍රහර්ෂිත වේ ද, විශ්වාස හා යෙදුණු හෙයින් අලීන වේ ද, සමාධිය හා යෙදුණු හෙයින් අනුභූත වේ ද, ශමථයට හා ශමථනිෂ්ඨතාව ඒ කල් වෙයි. (එකල්හි බ්‍යානසම්ප්‍රසක්ත වූ) සිත කසිණාදි නොවිරාධ්‍යාතමයෙහි අභිරමණය කරවන්නේ ය.

5. මේ යට කියන ලද උපායෙන් ම යම් කලෙක සිත උපමාර අපිණාවන්ගෙන් සමාහිත වේ ද, එකල්හි සිත සමාහිත වී යයි දැන එකෙණෙහි අධ්‍යුපෙක්ෂණය කරන්නේ ය.

6. මෙසේ කාලය දන්නා වූ කාලඥ වූ කාලයෙහි ඡේත වූ ප්‍රාඥ තෙමේ කළින් කල සමාධිසම්ප්‍රසක්ත වූ චිත්තයාගේ නිමිත්ත (අරමුණ) සලකන්නේ යි.

කාලෙන ඡො සමමා ධම්මං පරිචිමංසමානො - සියලු සප්‍රත්‍යය බව සබ්බාසාධන භෞතසුමක සංසාරයෝ ඇති වූ නැති වන හෙයින් අතිත්‍ය වූවාහු යයි මනා කොට සියලු සංසාරාත්මක ක්‍රමයන් විමසනුයේ, භවත්‍ර-යපයභාජනන සියලු සංසාරයෝ ප්‍රතිපිඞ්නාතීයෙන් දුක් වූවාහු යයි මනා කොට සියලු ප්‍රත්‍යයෝත්පන්නබවය ක්‍රමයන් විමසනුයේ, සඬාතා-සබ්බත වූ සියලු බව්‍යෝ අවශ්‍යයේ පවත්නා හෙයින් අනාත්ම වූවාහු යයි මනා කොට සියලු බව්‍ය ක්‍රමයන් විමසනුයේ...යම් කිසිවෙක් සමුදයබව වූයේ තම ඒ සියල්ල නිරුඳු වන (-නැසෙන) ස්වභාව ඇත්තේ යයි මනා කොට දහම ක්‍රමයන් විමසනුයේ නුසි 'කාලෙන ඡො සමමා ධම්මං පරි-චිමංසමානො' යනු වේ.

ඵකොදිගුතො විහන්තො තමං සො'නි භගවා - 'එකොදි' යනු: එකක වූ (එක අරමුණකින් පැවැති) සිත් ඇතියේ, ඔහුභාවපරිහිත හෙයින් නො විසුරුණු සිත් ඇතියේ, (ඔහුභාවවිවිකිත්සා වශයෙන්) නො කැලැබුණු සිත් ඇතියේ ශමථය සමාධිප්‍රිය සමාධිබලය සමාත්සමාධිය ඇත් නුසි 'එකොදිගුතො' යනු වේ. විහන්තො තමං සො යනු: ප්‍රඥාලොකය වළඟන හෙයින් අකුසල කරන ප්‍රඥාවක්ෂය නො කරන අඥාතයෙන් නො දැනීම කරන, ප්‍රඥ නමැති ඇස නිරුඳු කරන, පිඞ්ඛා කොට්ඨාසයෙහි වූ, අප්‍රත්‍යය අමානමහානිවෘණය පිණිස නො පවත්නා වූ රූප නමැති තමස (-අකුසලය) දොෂ නමැති තමස මොහ නමැති තමස දූරේ නමැති තමස මාන නමැති තමස කෙලය නමැති තමස දුශ්චරිත නමැති තමස තසන්නේ යැ වෙසෙසින් තසන්නේ යැ ස්වකීය සත්‍යාතයෙන් දුරු කරන්නේ යැ තසාපියන්නේ යැ විගතාත්ත වූවක් කරන්නේ යැ අනුඥාවයට පමුණුවන්නේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

හඟවා යනු: ගුණවිශිෂ්ට වූ සත්ත්වෝත්තමයා කෙරෙහි ගරුභාව-
 වාවක වූ වචනයෙකි. තවද හත්ත කළ (-බිඳින ලද) රුන ඇත්තේ
 නුසි හඟවත් යැ, හත්ත කළ දේහ ඇත්තේ නුසි හඟවත් යැ, හත්ත
 කළ මොහ ඇත්තේ නුසි හඟවත් යැ, හත්ත කළ තව්විධ මාතය
 ඇත්තේ නුසි හඟවත් යැ, හත්ත කළ දූෂි ඇත්තේ නුසි හඟවත් යැ,
 හත්ත කළ (පිතිවිදින අතීයෙන්) කෙලෙස් නමැති කණ්ඩක ඇත්තේ
 නුසි හඟවත් යැ, හත්ත කළ (රාගාදී) කෙලෙස් ඇත්තේ නුසි හඟවත්
 යැ. විතතිකාතාදි අතීයෙන් රතන සංඛ්‍යාත ධර්මය උද්දොශවශයෙන් භාග
 කෙළේ යැ, නිදේශ වශයෙන් විවිධ වැ විභාග කෙළේ යැ, ප්‍රතිනිදේශවශයෙන්
 ප්‍රවිභාග කෙළේ නුසි හඟවත් යැ. (තොහොත් ධර්මත්තය උද්භවිතඥයන්ගේ
 වශයෙන් භාග කෙළේ යැ, විපඤ්චිතඥයන්ගේ වශයෙන් විභාග කෙළේ යැ,
 තෙයපුද්ගලයන්ගේ වශයෙන් ප්‍රවිභාග කෙළේ නුසි හඟවත් යැ.) කාම-
 හවාදි තව්විධ හවයන්ගේ පරිචේදය (අත්තය) කෙළේ නුසි හඟවත් යැ.
 භාවිත වූ (-වඩනා ලද) කය ඇත්තේ නුසි හඟවත් යැ, වඩනා ලද
 (සංවරාදි ප්‍රභෙද වූ) සීල ඇත්තේ නුසි හඟවත් යැ. වඩනා ලද ලොකික
 ලොකොත්තර ප්‍රඥ ඇත්තේ නුසි හඟවත් යැ, බුදුහු වනයෙහි (වෘක්-
 ශබ්දයෙන්) අලංකෘත වූ (ග්‍රාම තහරයන් පිළිබඳ නිර්භෞතාදි ශබ්දයෙන්)
 අලංකිකෞෂ වූ (ඇතුළත හැසිරෙන ජනයාගේ ශරීරවාතයෙන්) ජනවාත
 විරහිත වූ මිනිසුන්ගේ රහස්‍යකාරණයන්ට ස්ථාන වූ විවේකයට අනුරූප
 වූ මනුෂ්‍යාපවාරය ඉක්මවා සිටි වාතප්‍රඥා (-වනයෙහි දුරු) සෙනාසන-
 යන් ද මිනිසුන්ගේ කෘෂි ව්‍යාපාරය රහිත වූ වනයෙහි සිටින (-වනයෙහි
 ඉතා දුර) සෙනාසනයන් ද භෙවනය කළාහු නුසි 'හඟවත්' යැ. තොහොත්
 බුදුහු විවර පිණිසාන ශයනාසනයන් ලානප්‍රත්‍යය භෙදානුප්‍රාප්ත සංඛ්‍යාත
 සිවුපසයට හිමි වූවාහු නුසි 'හඟවත්' යැ. තොහොත් බුදුහු හෙතුඵල-
 සම්පත්ති සංඛ්‍යාත අතීරසයට හෙතුසම්පත්ති සංඛ්‍යාත ධර්මසංගත අතීත්
 ඵලසංඛ්‍යාත විමුක්තිරසයට අභිසීලයට අභිවිත්තයට අභිප්‍රඥාවට හිමි
 වූවාහු නුසි 'හඟවත්' යැ. බුදුහු (ප්‍රථමධ්‍යානාදි) චතුර්විධ ධ්‍යානයන්ට
 (භෙත්තූන්දි සථරණප්‍රමාණ විරහිත වූ) සතර බ්‍රහ්මවිහාරයන්ට (ආකාසා
 නඤ්චායනාදි) චතුර්විධ අරූපධ්‍යානයන්ට හිමි වූවාහු නුසි හෝ 'හඟවත්'
 යැ. තොහොත් බුදුහු (රූපි රූපාති පසස්ති) සතරින් වදුල අලම්බන
 විමුක්ති වූ) අභි විමොක්ඛයට (අභිභවනය කළ කසිණාරම්මණ ඇති)
 අභි අභිනායනතයට (අනුපරිපාටියෙන් සම්මාදියැ යුතු) තව අනුපුළි-
 විහාරසම්පත්තින්ට හිමි වූවාහු නුසි 'හඟවත්' යැ. බුදුහු (අතිත්ත-
 සංඤ්ඤා) දශ සංඤ්ඤාවන්ට දශ කාත්සනසම්පත්තින්ට ආකාසානසංඛි
 සම්ප්‍රසක්ත සමාධියට අභ්‍යුධ්‍යානසම්පත්තියට හිමි වූවාහු නුසි හෝ
 'හඟවත්' යැ. බුදුහු සතර සතිපට්ඨානයන්ට සතර සම්මත්ප්‍රධානයන්ට
 සතර සංඛිපාදයන්ට පඤ්චාස්සියයන්ට පඤ්ච බලයන්ට සජ්ජ බොධ්‍යාන
 යන්ට ආයසි අමොඛිකමාභියට හිමි වූවාහු නුසි හෝ 'හඟවත්' යැ. බුදුහු
 දශ තපාගතබලයන්ට චතුර්වේශාරද්‍රයන්ට සතර ප්‍රතිසංවිද්ධමයන්ට
 භවිතිඤ්චන්ට භවිබ්‍රහ්මධර්මයන්ට හිමි වූවාහු නුසි හෝ 'හඟවත්' යැ. -

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘හගවා’ති තෙනං නාමං මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න භගිනියා කතං, න මිත්තාමනෙව්විති කතං. න සුඤ්ඤාභ්‍යාසාදිකෙති කතං, න සමණ්ණාසමණෙති කතං, න දෙවතාති කතං. විමොක්ඛනති-කමෙතං බුද්ධාතං හගවන්තාතං ඛොධියා මුත්තෙ සහ සබ්බසුඤ්ඤාභ්‍යාසා පටිලාභා සච්ඡිකාපඤ්ඤානති යදිදං හගවාති - එකොදිගුතො විහනෙ තමං සොති හගවා.

තෙනාහ හගවා:

“එතෙසු ධම්මෙසු විතෙසා ඡන්දං
තිත්ථු සතිමා සුවිමුත්තවිත්තතා,
කාලෙත සො සම්මා ධම්මං පරිවිමංසමානො
එකොදිගුතො විහතෙ තමං සො (ති හගවා”ති.)

සංසලසමො
සාරිපුත්තසුත්තනිදෙදසො
සමත්තො.

මහානිදෙදසපාළි නිවසිතා.

‘භගවත්’ යන තෙල නාමය මෑණියන් විසින් නොකරන ලද, පියාණන් විසින් නොකරන ලද, බෑණන් විසින් නොකරන ලද, බුණන් විසින් නොකරන ලද, සගයභඵවන් විසින් නොකරන ලද, තැසභජේතෑයන් විසින් නොකරන ලද, මහණ බමුණන් විසින් නොකරන ලද, දෙවියන් විසින් නොකරන ලද. මේ ‘භගවත්’ යන යම් නාමයෙක් වී තම, තෙල භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ට අතීන්මභීයාගේ අත්තයෙහි බොධිමණ්ඩයෙහි දී සජ්ඣානාද්‍යන ප්‍රතිලාභය සමග අතීත්ඵලය (හෝ සජ්ඣේයත්) ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමෙන් උපත් ප්‍රඥප්තියක් වී නුසි ‘එකොදිභූතො විහතො තමං සො’ති භගවා’ යනු මේ. එසින් වදාලන බුදුහු:

“එතෙසු ධම්මෙසු විතෙය්‍ය ජන්දං
 භික්ඛු සතිමා සුවිමුත්තවිතො,
 කාලොත සො සම්මා ධම්මං පරිචිමංසමානො
 එකොදිභූතො විහතො තමං සො (ඉති භගවා”ති.)

සොළොස් වැනි වූ සාරිපුත්ත සුත්තනිදේශය
 සමාපත යි.

මහනිදේශපොළ නිමි.

මහානිදේශපාලි

ගාථාදිපාදසූචි

අකිත්තයි විවච්චකවු	486, 502
අකෙකාඛනො අකත්තාසි	292, 298
අච්චියන්ති අකොරත්තා	62, 116
අජ්ඣත්තමෙව උපසමෙ	482, 484
අඤ්ඤං ඉතො යාභිවදන්ති	බමමං 410
අතිසාරදිට්ඨියා සො	
සමත්තො	406, 408
අත්තදණ්ඩා හයං ජාතං	558, 564
අත්තනාච කතං පාපං	46
අත්තං පභාය	
අනුපාදියාතො	148, 150
අථ නිං පටිත්තකමාගමා	248
අථ සත්ථානි කුරුතෙ	208, 210
අථාපරං පඤ්ච රජානි	
ලොකෙ	720, 722
අදස්සනාතො ආයන්ති	60, 146
අද්දසං කාම තෙ මූලං	4, 42
අත්තජ්ජනතො දොසො	22, 500, 666
අත්තජ්ජනතො මොහො	22, 500, 666
අත්තජ්ජනතො ලොකො	22, 498, 664
අත්තත්තර ව යෙ හග්ගා	60, 162
අතිට්ඨුපි අත්තතිඤ්ඤා	620, 622
අතිධානගතා හග්ගා	60, 162
අතිබ්බතත්තන න ජාතො	60, 162
අතෙජ්ජසා විජානිතො	622, 624
අත්තඤ්ච ලභා	
වසතඤ්ච කාමෙ	704, 708
අත්තානම්මපා පානානං	512, 514
අසාමාසු මිත්තසානං	62, 166
අසං වත ජිවිතං ඉදං	162, 168
අසං හි එතං න අලං	
සමාය	418, 420
අබලානං බලියන්ති	16, 24
අභිතු හි සො අත්තභිතුතො	554, 556

අයංසපාලමාදිත්තං	562
අසත්තඤ්ච සත්තඤ්ච ඤාතා	
බමමං 84, 462	
අස්සපඤ්ඤා අකතඤ්ඤා ව	322
ආග්ගං ත කතෙති තිඤ්ඤා	
ලොකෙ	276
ආත්තභිසම්මෙත්ත වුදය	
චුට්ඨං 690, 692	
ආච්චකං සුචිතං	
ලකභං 526, 528	
ආමාය දසාපි හවන්ති එකෙ	16
ආසාය කසතෙ ඛෙත්තං	356
ඉච්ඡානිදන්තා හවසාතඤ්ඤා	42, 50
ඉදං වදමිති ත තස්ස තොති	250, 254
ඉඤ්ච සුඤ්ඤා ඉති	
වාදයන්ති 220, 222, 410, 412	
උච්චාවචෙසු සයනෙසු	660
උත්තරය ව හිත්තියා	562
උද්ධිඤ්ඤා යථාපි පොකකරෙ	186
උදෙති ආපුරති වෙති	
විඤ්ඤා 172, 612	
උපයො හි ධර්මෙසු උපෙති	
වාදං 112, 114	
උපෙත්තඤ්ඤා සද සතො	326, 330
උභොසු අත්තසු	
විනෙය්‍ය ඡන්දං 72, 80	
එකං හි සම්මං ත	
දුතියමිත්ති 398, 400	
එකායනං ජාතිබයන්තදස්සි	644
එකො පුබ්බෙ වර්තාන	200, 202
එතදඤ්ඤාය මෙධාවි	8
එතමාදිත්තං ඤාතා	214, 216
එතං ව බම්මමඤ්ඤාය	552, 554
එතාදිසං මෙ රත්තං ත ඉච්ඡසි	250
එතෙ ව ඤාතා	
උපතිග්ගිතානි	386, 388

එතෙත මෙවුපායෙන 726
 එතෙසු බමෙමසු විතෙයා ජන්දං 722, 730
 එතනාවතකමට් වදනති 384, 386
 එමමාදිනවං ඤාති 612
 එමං කාලවිදු සිරෙ 728
 එමං පි විකායා විවාදයනති 390, 392
 එසා තමුවිතො සෙනා 132, 458
 ඕකං පසාය අතිකෙතසාරි 268, 270, 274
 ඔකතිතනවකසු ත ව පාදලොලො 710, 716
 ඔවදෙයානුසාසෙයා 718
 ඔසානෙ නෙව බ්‍යාරුඥෙ 572, 574
 කති පරිකායා ලොකෙ 662, 668
 කථං දසසි කථං සිලො 284, 286
 කථං සමෙතසා විතෙයා රූපං 378, 380
 කදරියා තපනා සාරා 562
 කයවිකකසෙ තතිපට්ඨයා 532, 538
 කසමා හු සමාති වදනති තානා 400, 402
 කං සො සිකඛං සමාදය 678, 680
 කාමං කාමයමානසා 1, 6
 කාමා තෙ පට්ඨං සෙනා 132, 240, 458
 කාමෙසු සිද්ධා පසුතා පමුලා 50, 54
 කායමුතිං වාචාමුතිං 82, 460
 කාලෙ පහණහති විතතං කිඤ්චාපි තෙ තං ජලතෙ 724
 විමානං 570
 කිනත්‍ර සතෙතාති පමෙවසි 616
 කිමති කාලමති පහාහො 724
 කිං හු අසිසං කුතිං වං අසිසං 700, 704
 කුතො නිදනා කලසා විවාද 344, 348
 කුඤ්චා අන්තං ත ජානාති 22, 500, 666
 කුභා පඤ්චා ලපා සිඛති 172
 කොඩාතිමානසා වසං ත ගච්ඡති 696, 698

කොඩො මොසවජ්ඣාදි 362, 368
 කායා බ්‍යාපාරිකො අක්ක 668, 678
 කෙතතං වජ්ඣං භිජ්ඣාදි 14, 16
 කෙධං බ්‍රුමි මහොකොති 600, 602
 වකුඤ්චි තෙව ලොලසා 502, 508
 වසුකකණ්ණං වසුඤ්චා 562
 විරසං වත පසාම 614
 වුදිතො වමිති සතිමාතිතන්දෙ 716, 720
 වුලාසිතිසකසාති 60, 162
 වොර ගරනති රජානො 8
 ජදනමා සමුට්ඨාය 562
 ජන්දනිදනාති පියාති ලොකෙ 354, 358
 ජන්දෙ හු ලොකසමං කුතො නිදනො 358, 360
 ජාතවෙදසමො කායො 562
 ජාතාම පසාම තපෙව එතං 442, 444
 ජිණ්ණ රථසා මණ්ඩකුණ්ඩලෙ ව 612
 ජිවිතං අතතාභාවො ව 60, 162
 කුසි ත පාදලොලසා 514, 520
 තඤ්චාපි ගන්තං කුලො වදනති 146
 තණ්හා දුඛියො පුරිසො 642
 තත් සතතා මහාදුග්ග 562
 තත් සිකඛානුගිතනති 586, 588
 තමුපනිකාය ජිගුච්චිතං වා 430, 432
 තං බුද්ධං අසිතං තාදිං 644, 656
 තං බ්‍රුමි උපසන්නොති 334
 තසමා ජනතු සද සතො 24, 30
 තසමා හි සිකෙඛට්ඨ ඉඤ්චි ජනතු 54 64
 තසා අයොමියා භුමි 562
 තසා වෙ කාමියානසා 6, 8
 තසායං පට්ඨමකොපි 30, 650
 තසසි ධිදෙව්ච පුතෙ මුතෙ වා 154
 තිණකට්ඨසමයං ලොකං 616
 තෙ නිබ්බුතිං අසිංසමානා දදනති 594
 තෙ වාදකාමා පරිසං විගයා 224
 තෙසං මවුපරෙතානං 168
 ථෙය්‍යං ත කතරයා න මුසා ගණෙය්‍ය 692, 696

දක්ඛිණිය ව භික්ඛියා	562
දත්තං නියන්ති සමිතිං	330
දහර ව මහනතා ව	166
දිට්ඨිපි සුතාපි යෙ ජනා	174, 176
දිට්ඨිඤ්ඤා නිකාය	
අනුපුට්ඨමානො	264
දිට්ඨිනිවේසා න හි	
සාධිවත්තා	104, 106
දිට්ඨිමපි ලොකසමිං න	
කප්පසෙය්‍ය	146, 148
දිවේසින වෙ සුද්ධි කරස්ස	
නොති	118
දිවේසි සුතන සිලවතෙ මුතෙ වා	404
දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ඤා	248
දුක්ඛසමම හි සමොන්ති	618
දුරෙ සත්තො පකාසෙන්නති	630
දෙසො රජො න ව පන රෙණු	
වුමමති	720
ඓධානස්ස හි නත්ති කුභිඤ්ඤා	
ලොකෙ	106, 112
ඓධානො න හි භෙත	
ඤ්ඤාති	186, 190
න කප්පයන්ති න	
පුරෙක්ඛරාත්ති	156, 160,
134, 138	
න ව කප්පිකො සියා	
හික්ඛු	538, 546
න ව කෙතති කොපි භායති	62, 164
න වාහසමතං තට්ඨයන්ති මුමි	396
න තස්ස අද්දිට්ඨමිධස්සි	
කිඤ්ඤා	494, 640
න තස්ස පුත්තා පසමො	336
න තෙ තත්තා තික්ඛමිතුං	562
න දිට්ඨියා න සුතියා න	
ඤ්ඤාන	256, 260
න පණ්ඩිතා උපතිසුඛස්ස	
තෙතු	594
න මුග්ග්ගො අඤ්ඤාතො	
සුද්ධිමාන	120, 124
න මුග්ග්ගො කප්පමුපෙති	
සබ්බං	448, 450
න මෙ දිට්ඨියා ඉතො	
පුබ්බෙ	626, 630

න මොහෙන මුනි හොති	82, 462
න වෙදගු න දිට්ඨියා න	
සුතියා	280, 282
න සඤ්ඤාදසඤ්ඤා න විසඤ්ඤා-	
සඤ්ඤා	380, 382
න සමමුසු න ඕමෙසු	624, 626
න හි එතෙහි යානෙහි	330
න නෙව සම්මානි ඛසුනි	
තාතා	402, 404
නාමඤ්ඤා රුපඤ්ඤා පටිච්ච	
එස්සො	374, 378
නාසිස්සං න පිට්ඨිසාමි	94, 676
නාහං සහිස්සාමි පමොච්ඡාය	46
නික්ඛුතා නිලලපා සිරා	172
නිද්දං තද්දං සත්භ ජිනං	590, 594
නිද්දං න ඛසුලීකරෙය්‍ය	520, 524
නිගිතං ව පටිත්තාරා	718
නිසුය තප්පවේධෙය්‍ය	530, 532
නිබ්බතානං ව ඛම්මානං	60, 164
නිරාසත්ති අනායතෙ	300, 302
නිවිස්සවාදී න හි	
සුබ්බිතානො	446, 448
නො වෙ කිර දිට්ඨියා න	
සුතියා	260, 262
පකප්පිතා සබ්බතා සස්ස	
ඛම්මා	100, 104
පච්ඡිමාය ව භික්ඛියා	562
පඤ්ඤාන කතෙත අත්තනා	98
පඤ්ඤානතසිරො සයානං න	
සායෙ	684, 688
පඤ්ඤාමි ජිනමිඤ්ඤා නෙ	132, 458
පඤ්ඤං පුරක්ඛන්ධා	
කල්‍යාණපිති	698, 700
පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතො	210
පථිරුපකො භෙතකා	
කුණ්ඩලොව	632
පතිලිනවරස්ස හික්ඛුතො	178, 182
පතිලිනො අකුතකො	302, 316
පථයමානස්ස හි	
ජප්පිතානි	432, 434
පරබමිකානමපි න	
සත්තසෙය්‍ය	688, 690

පරමෙකති දිවයිසු
පරිබ්බාසානො 140, 142
පරසා වෙ
බමමනානුජානං 392, 394
පරසා වෙ වමාසිතෙන සිතො 438
පරසා වෙ හි වමසා
නිතිනො 408, 410
පසං තරො දකඛති
තාමිරුපං 444, 446
පසාමි ලොකෙ
පරිච්ඡෙදමානං 64, 68
පසාමි සුද්ධං පරමං අරොහං 116
පාපානි පරිවජ්ජති 82, 462
පියසාසුතා කලහා විවාද 348, 352
පියාසු ලොකසමිං කුතො
නිදාතා 352, 354
පුච්ඡාමි තං ආදිව්වච්ඡාමි 466, 472
පුබ්බාසවෙ හිසා න වෙ
අකුබ්බං 454, 456
පුබ්බෙව මවං විජහන්ති
භොගා 170, 612
පුරුසිමාය ව සිත්තිතා 562
පුරුසිමෙත ව බාවන්ති 562
පුරාණං තාසිතභෙදයා 598, 600
පුරිමං පහාය අපරං
සිතා සෙ 124, 126
පෙකඛනං යෙව් සද්ධිතං 168
ඵඤ්ඤානං ජනං දිසා 564, 568
ඵලානමිව පකකානං 166
ඵසානිදානං සාතං අසාතං 370, 372
ඵසෙත යද පුට්ඨසා 508, 510
ඵසො හු ලොකසමිං කුතො
නිදාතො 372, 374
බාහෙසා සබ්බපාපානි 120
භික්ඛුතො විරුද්ධත්තො 658, 660
භගවං ගතා කොසලං ගතා 704
භවුතාබ්බාසතො ලොකො 570
මජ්ඣෙකං යථා සමුද්දසා 484, 488
මමාසිතෙ පසාථ ඵඤ්ඤානෙ 70, 72
මරණෙපි තං පතිසති 170, 174
මුලං පපඤ්චසංඝාය 472, 478
මුළුතා අත්ථං න
ජානාති 22, 500, 666

මෙථිතමනුසුත්තසා
මුසානෙ 196, 198
මෙථිතමනුසුත්තසා
විසානං 190, 194
මොසථිජේ ත නිශෙථ 546, 550
594, 598
මොහො රජො න ව පත
රෙණු වුවති 720
යඛිකිකුචි බමමතිජඤ්ඤා 480
යථා නිත්තා පවත්තන්ති 60, 162
යථාපි අභිතසමාරා 616
යථාපි කුමනකාරසා 168
යදත්තනි පසාති
ආනිසංසං 142, 144
යන්තං අපුච්ඡිමෙ අතිත්තසි
තො 382, 384
යමානු බමමං පරමිකති
ඵකෙ 424, 436
යමානු සවං තපිත්තති
ඵකෙ 396, 398
යහො කිත්ති ව යං
පුබ්බෙ 202, 206
යසා තත්ථි ඉදං මෙති 616, 618
යසා නිසංසතා තත්ථි 332
යසා ලොකෙ හයං තත්ථි 342, 344
යසාසිද්ධියානි හාපිතානි 330
යසානුගතොත්ත පඤ්ඤිති
තත්ථි 150, 152
යං පුබ්බෙ තං
විසාසාබෙති 608, 610
යං යං දිසං පබාවන්ති 562
යං කාවිමා සමිමුතිතො
පුච්ඡා 420, 422
යුත්තො කථායං පරිසාය
මජ්ඣෙක 224
යෙ කෙවිමෙ දිවසි
පරිබ්බාසානා 416, 418
යෙන තං වජ්ජං
පුච්ඡාතං 336, 340
යෙන සලලත
මතිඤ්ඤා 574, 584
යෙ නිරුද්ධා මරත්තසා 60, 162
යෙනෙව බාලොති පරං
දසාති 404, 406

ගෙහි විවිධතා විවරණය
 ලොකෙ 247, 278
 ගො අත්තතො සීලවතානි
 ජනතු 92, 96
 ගො කාමෙ පරිවජන්ති 8, 14
 ගො ධ කාමෙ අවචන්ති 606, 608
 ගො වෙ කාලෙ අභිජනන්ති 718
 රාගො ව දෙසො ව ඉතො
 නිදානා 22, 500, 666
 රාගො රජො න ව පත රෙණු
 වුචන්ති 720
 රිත්තස්ස මුනිනො
 වරණො 218, 220
 ලාභකම්මා න සිකති 322, 326
 ලාභො අලාභො අයසො
 යතො ව 572
 ලාභො සිත්ථානො
 සකකාරො 132, 458
 ලිතෙ විත්තවති පඤ්ඤා 726
 ලුඤ්ඤා අත්ථං න
 ජානාති 22, 500, 666
 ලොභො දෙසො ව
 මොක්ඛා ව 22, 500, 666
 වදන්ති තං දුට්ඨමනාපි
 ථකෙ 88, 88
 වරමස්සතරා දන්තා 330
 විජ්ඣුච්ඡිකාස්ස යදිදං
 ථාතු 680, 684
 විබාහු න විකම්පති 330
 විනිවුදානි පකප්පිතානි 254, 256
 විනිවුදනං ධම්මං සං
 පමාය 414, 416
 විවේකඤ්ඤාව සිකෙඛා 216, 218
 විසංගමානි මුනිධ
 ලොකෙ 45, 454
 විතගෙධො අමච්ඡති 340, 342
 විතගෙණො පුරාගෙද 286, 290
 වෙදනි විවේඨා
 කෙවලානි 128, 280
 සකං සකං දිට්ඨි
 පරිබ්භානා 388, 390
 සකං හි දිට්ඨි
 කප්ඵච්ඡාදයා 88, 92

සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමාහු 436
 සකායනෙ වාපි දුග්ගං
 වදන්තො 412, 414
 සබ්බසංසාරෙ තො
 සො 206, 208
 සචෙ වුතො
 සීලබ්බතො 424, 428
 සච්චන්ති සො බ්‍රාහ්මණො
 කිං වදෙය්‍ය 268, 268
 සච්චා අපවාසකම්මං
 මුනි 602, 604
 සච්චො සියා
 අපායපඤ්ඤා 588, 590
 සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරණය
 මකං 80, 86
 සඤ්ඤා විරහස්ස න සන්ති
 ගන්තා 282, 284
 සන්තො ඉතං ච භුත්තං හි
 ජනනා 32, 42
 සද්දෙවස්ස ලොකස්ස 630, 644
 සධම්මපුජා ව පතා
 තථෙව 438, 440
 සන්තො ව හික්ඛු
 අභිනිබ්බුතන්තො 96, 100
 සන්දිට්ඨියා වෙච්චි ත
 වෙච්චිතා 394
 සබ්බස්ස මුනි
 අභිකම්මතො 182, 186
 සබ්බස්සො තාමරුපස්මිං 610, 614
 සබ්බො ආදිපිතො ලොකො 570
 සම්පත්තමසාරෙ ලොකො 568, 572
 සමො විසෙසි උද්චා නිතිතො 266
 සම්පතවංගං යදි විත්තං 728
 සංගං සමාදාය වතානි
 රන්තු 126, 132
 ස වෙ විචා ස වෙදගු 604, 606
 ස සබ්බධම්මෙහු විසන්ති-
 ගුතො 132, 134, 456, 464
 සංගං අසංගංගා කුතො
 නිදානා 368, 370
 සංගං අසංගන්ති
 යමාහු ලොකෙ 360, 362

සංඛිතයෙසු අනංගාච්ඡි	316, 322	සුභ්බරාජසමුප්පාදං	616
සංඛ්‍යාවර්තකං සංඛ්‍යාවර්තං	704	සුපිනෙත සථාපි සංඛ්‍යතං	174
සිමාභිග්ගො චූභමණ්ණො		සෙසෙය්‍යා න තෙන	
තස්ස නත්ථි	138, 140	මඤ්ඤාය්‍යා	482
සීලබ්බතං වාපි පතාය		සෙසෙය්‍ය සථා පබ්බතං	
සබ්බං	428, 430	මුඤ්ඤිච්ඡිතො	494, 640
සීලපතමා සඤ්ඤාමේනාහු		සොකපරිද්දෙවමච්ඡරං	176, 178
සුඤ්ඤං	422, 424	සොචන්ති ජනා	
සුඤ්ඤාතො ලොකං		මමායිතෙ	138, 170
අවෙකඛස්සු	616	ගෙට්ඨතො ව සමුට්ඨාය	562
සුඤ්ඤා දුසිතො ඛන්ධං			
වාචං	550, 552		

මහානිදේශපාලි

නිදේශපදසූචි

අකප්පියො	340
අකිත්තසි නො	382
අකිත්තසි විවච්චකුටු	486
අකුක්කුළුවා	296
අකුබ්බමානො	72, 78
අකුභකො	304
අකුභං ගණිමාගතං	652
අකුභො	652
අකෙවලි මත	410
අකෙවලි සො	390
අක්කුසලො	392
අකෙකාඛනො අසත්තාසි	292
අකෙකාඛනො ලොභපාපං	590
අක්කාය වාදං පරිසාය මජ්ඣේ	232
අකෙකියං	176
අගභා දිසා	666
අගාරමුනිනො	462
අභිඥා	278
අග්ගාවඤ්ඤා	670
අග්ගවෙසාන	416
අභිග්ගොකං	212, 578
අවච්ඡාරි	606
අවච්ඡානප්‍රදානි න නෙ	
වදනති	136
අවච්ඡෙය්‍ය	90
අජ්ජරා	214, 578
අජ්ජගුණවත්	308, 314
අජ්ඣාතනමෙව උපසමෙ	482
අජ්ඣාතනං	476
අජ්ඣාතනං උපසන්නායං	484
අඤ්ඤං ඉතො යාතිවදනති	410
අඤ්ඤං නං පුච්ඡාමි	384
අඤ්ඤානු සඤ්ඤාය නිව්චානි	402
අඤ්ඤමඤ්ඤං	224
අඤ්ඤමඤ්ඤාසි ඛ්‍යාතරුඥා	566
අඤ්ඤාසිතා	224
අඤ්ඤාසං ධම්මං පන හිතමානු	436
අඤ්ඤාන සො පුජ්ඣති	118

අඤ්ඤාසි	264
අතරි සො විසත්තකං	334
අතිවච	166
අතිමානෙ ව නො සුතො	318
අතිමානෙ න තිවච්චය්‍ය	592
අතිමානො	346, 592
අතිවෙලං	718
අතිසාරදිට්ඨියා සො සමතො	406
අතිසිත්තිං අඤ්ඤාන වදනති	
පුද්ධං	444
අතිතං නානුසොචති	300
අත්තගර්භි	78
අත්තඤ්ඤා නසිධි	
පකුබ්බමානො	124
අත්තදණ්ඩා හයං ජාතං	558
අත්තං නිරතනං න හි තසං	
අත්ති	114
අත්තං පභාය අනුපාදිතංනො	148
අත්තා	102, 114, 144, 336, 484
අත්තාවාපි නිරතනා වා	336
අත්ති පඤ්ඤාන අංගමං	656
අථ 208, 242, 520, 574, 698, 720	
අථ ඛො සො ජරසාපි මිඤ්ඤි	166
අථ වේ සංඝං වෙදගු භොති	
සිඤ්ඤා	408
අථ ජිවිතෙන පඤ්ඤාය	548, 550
අථ නිං පටිත්තකමාගමො	242
අථපටියං වා පන අපටියං වා	698
අථවාපි දිට්ඨංව පුතං මුතං වා	430
අථවාපි ඛිතිඤා	480
අථවාපි සමාධිං	502
අථ සත්ථානි කුරුතො	208
අථසං පුද්ධං	424
අථාරං පඤ්ඤා රජානි	
ලොකෙ	720
අථාරානි අභිසංඝවේය්‍ය	690
අථා සනෙප්‍ර සංඝනෙප්‍ර	520

අපේක්ෂා සලලම්භකයා	574	අනුපාදිකානො	148, 472
අපේ සංසම්ප්‍රි ලහනති		අනුප්ප්ව්මානො	264
තසා 418		අනුසිකෙව	556
අපේ වෙ සම්ප්‍රිමානො වදනති	86	අනුප්ප්ව්මානො ස නිවෙසනෙසු	282
අදකම්	444	අනෙකරුපෙති	482
අදකා	254	අනෙප්පා	486, 622
අදිට්ඨප්පානො ප්‍රච්ඡා	466	අනෙප්පා	620
අදිට්ඨප්පා	212	අනෙකරු	270
අදිට්ඨප්පා අසුත්තියා		අනෙකරු	692
අසුත්තියා 258, 262		අනෙකරු	572
අදකම්	574	අනෙකරු	288
අදකා	4	අනෙකරු	74
අදකා පිතිමනො ගොති	4	අනෙකරු	152
අදිට්ඨප්පානො	56, 478	අනෙකරු	704
අදිට්ඨප්පානො	56, 478	අනෙකරු ලද්දා වසනලො	
අදිට්ඨප්පානො	688	කාලෙ 704	
අදිට්ඨප්පානො	692	අනෙකරු පානානො	512
අදිට්ඨප්පානො	56, 478	අපරද්දා	410
අදිට්ඨප්පානො	114	අපරද්දා පසුප්ප්ව්මානො සෙ	228
අදිට්ඨප්පානො	462	අපරද්දා ප්‍රප්ප්ව්මානො පන මධ්‍ය ගොති	226
අදිට්ඨප්පානො	456	අපරද්දා අප්ප්ව්මානො	308
අදිට්ඨප්පානො	620	අප්ප්ව්මානො	124
අදිට්ඨප්පානො	556	අප්ප්ව්මානො	338
අදිට්ඨප්පානො	96	අප්ප්ව්මානො	274
අදිට්ඨප්පානො	154	අප්ප්ව්මානො	588
අදිට්ඨප්පානො	76	අප්ප්ව්මානො අප්ප්ව්මානො	308
අදිට්ඨප්පානො	312	අප්ප්ව්මානො ප්‍රප්ප්ව්මානො	418
අදිට්ඨප්පානො	94	අප්ප්ව්මානො ප්‍රප්ප්ව්මානො	60, 64
අදිට්ඨප්පානො	198	අප්ප්ව්මානො	84, 555
අදිට්ඨප්පානො	702	අප්ප්ව්මානො	520
අදිට්ඨප්පානො	272	අප්ප්ව්මානො	162, 166
අදිට්ඨප්පානො	620	අප්ප්ව්මානො	184, 698
අදිට්ඨප්පානො	260	අප්ප්ව්මානො	72, 566
අදිට්ඨප්පානො	183, 332	අප්ප්ව්මානො	608
අදිට්ඨප්පානො	16	අප්ප්ව්මානො	18
අදිට්ඨප්පානො	254, 258	අප්ප්ව්මානො	84
අදිට්ඨප්පානො		අප්ප්ව්මානො	236
අදිට්ඨප්පානො	454	අප්ප්ව්මානො	480
අදිට්ඨප්පානො	230	අප්ප්ව්මානො	98
අදිට්ඨප්පානො	298	අප්ප්ව්මානො	210
අදිට්ඨප්පානො	14	අප්ප්ව්මානො	556
අදිට්ඨප්පානො	114	අප්ප්ව්මානො	410
අදිට්ඨප්පානො	442		

අභිසංඝවේශය	690
අභිසංඝවේ	668
අමච්ඡරි	308, 340
අමනුස්සපුත්ත	466
අමමො වජ්‍රයා	72
අමාසො ඊතතපපසුතො	588
අමුච්ඡරං	276
අරති	574, 709
අරතීං සංගෙථ	700
අරිහෙතා	272
අරාභෙ ව න කුප්පති	324
අවදුතියා තෙ විසමේ නිව්ච්ඡා	52
අවිකල්පී අකුසලාචරා	294
අවිරුද්ධො ව තණ්හාය	324
අවිවාදාකූමිං	420
අවිතතණ්හා සෙ	68, 430
අවිනිවිජ්ජනා	142
අවෙච්චදානා	100
අසඤ්ඤ	392
අසතා ව න සොචති	342, 612
අසත්තාසි	294
අසත්තතසු	452
අසංචිජ්ඣං	618
අසාතං	360, 372
අසිතං	646
අසිස්සං	702
අසුද්ධිං	428
අසෙච්චුනිත්තො	482
අයම්	474
අය්‍යා	16
අයුත්තියා	258
ආකාසං	600
ආකාසං න සිතො සියා	600
ආගතං	656
ආගතො	630
ආගමිං	656
ආජරිං මුමු ජප්පනං	602
ආතඤ්ඤාපසාදාන වුද්ධ චුර්ච්ඡා	690
ආතඤ්ඤාපසාදාන	690
ආතාපි	522
ආතුමා	98, 404, 482
ආරාධනං පුපිතං	526
ආදානගතං ගපිතං විසජ්ජ	136
ආදිවච්ඡා	468

ආදියතිව්ච්ච ධම්මං	106
ආදිනවං	314
ආතප්පා	618
ආතිසංඝං	102, 144
ආයසමා	192, 626
ආරම්භං පකම්පනං	602
ආසතති	72, 300
ආසං න කුඛන්ති	138
ආසතං	180, 520, 658, 682
ආසා	138, 356
ආසා ව නිව්ච්ඡා ව ඉතො	356, 358
ආසා ව නිව්ච්ඡා ව කුතො	154
ඉච්ච	192, 626
ඉච්චාගමා තිස්සො	
මේතෙතයො	192
ඉච්චාගමා සාරිපුතො	626
ඉච්චං ගච්ඡන්තිතපනං	572
ඉච්චා	42, 376
ඉච්චානිදානා	42, 44
ඉච්චානිදානාති	376
ඉච්චාසත්තා	376
ඉති	170, 254, 262
ඉති දිස්වා	170
ඉති මාගඤ්ඤො	254, 262
ඉති මේ මතො අහු	380
ඉතිතතති	98
ඉතො ව තාද්‍යාති අඤ්ඤා	
සඤ්ඤා	264
ඉතොනිදානං	372
ඉදමෙව සච්චතති ව	
වාදයන්ති	238, 418
ඉදං පටිකේතාසම්මෙච්චි සො	390
ඉදං චදුමිති න තස්ස තොති	250
ඉධ	58, 152, 214, 424, 452
ඉධ තොසත්තං	706
ඉධ පණ්ඩිතා සෙ	384
ඉතෙව සිකේඛම් අථස්ස පුද්ධිං	424
ඉතෙව පුද්ධිං ඉති	
වාදයන්ති	222, 412
ඉතෙව කාමේ පුරිසම්ම ජපං	50
ඉරියාතො	606

උග්ගණනනති	450, 454
උග්ගයා	236
උග්ගාති	230
උච්චාචචං ගච්ඡති සඤ්ඤා-	
සතොතා	128
උච්චාචචෙසු සගතෙසු	660
උණතං	892
උත්තමං තරං	286
උත්තරිං කුරුතෙ	142
උද්ඛිඤ්ඤා යථාපි පොකකරෙ	186
උද්	628
උද්චා	266
උද්භූ අඤ්ඤාමපි වදන්ති එතොතා	384
උද්භූ තෙ තකකමභුසාරනති	402
උද්ධංසරා පුද්ධිමභුඤ්ඤානති	430
උද්ධං ස ලොකසංඝං විවාදමෙති	416
උත්තමනිවම භෙත	232
උපච්චයා මනති අනුඤ්ඤානති	230
උපට්ඨිතා	424
උපට්ඨිවෙසො	38, 476
උපනිසිතා	382
උපයං	440
උපයා	112, 114, 282
උපයො	112, 422
උපයො හි ධම්මෙසු උපෙත්ති	
වාදං	112
උපවාදං හිකඤ්ඤා න කරොග්ග	
කුභිඤ්ඤා	534
උපසන්නාසා	484
උපසන්නාසානි වුවන්ති	286
උපසන්නාසා වරිසාසි	610
උපසමෙ	482
උපාතිවතොතා	442
උපෙකකා	712
උපෙකකකො	452
උපෙකකකො සදා	
සතො	326, 330
උපෙකකති උග්ගණනනති	
මඤ්ඤා	450
උපෙකකමාරාධන සමාහිතතොතා	712
උගොසු අනෙකසු චිතොග්ග	
ජන්දං	74
උසාදං හිකඤ්ඤා න කරොග්ග	
කුභිඤ්ඤා	486
උසාදා	100, 330, 486

එකච්චරියං අභිච්චිතො	212
එකච්චරියං දුග්ගං කසිරා	216
එකං හි සච්චං ත දුතියමනි	398
එකො	200, 640
එකොදි නිපකො සතො	678
එකොදි ගුණො විහතෙ	
තමං සො	716
එකො පුබ්බෙ වරිච්චාන	200
එකොව රතිමජ්ඣයා	640
එජා	126, 486, 620, 622
එජානුගා	126
එජානුගා තෙ ත තරනති සමභං	126
එතඤ්ඤා ධම්මඤ්ඤාය	552
එතදරියානමුත්තමං	218
එතමානං	370
එතමාදිතමං ඤාති	214
එතමපි දිසා අමමො වරොග්ග	72
එතමපි දිසා ත	
විවාදයෙප්	234, 420
එතමපි දිසා මරමෙ කපොඡං	230
එතමපි දිසා සිකෙකප්	204, 206
එතං	204, 214, 370, 372, 380, 396
	552
එතං තඤ්ඤා අනාරියං	198
එතං තෙ පමුඤ්ඤා	372
එතං දිසාන පඤ්ඤානො	172
එතං මෙ පමුඤ්ඤා යතො තිදානං	370
එතං මෙ පමුඤ්ඤා යථා විගොති	380
එතෙ ව ඤාති උපනිසිතා	386
එතෙ ව නිසාඡ්ඡ අනුග්ගාය	258
එතෙ ව නිසාය විමානදස්සි	404
එතෙපි ධම්මා අයමෙව සතො	366
එතෙ විහතෙක	
පරිදෙවතෙග්ග	702
එතෙ විවාදා සමඤ්ඤා ජාතා	230
එතෙසු උග්ගාති තිසාති	
තොති	230
එතෙසු ධම්මෙසු විතොග්ග ඡන්දං	722
එතොච්චග්ගනනු වදන්ති	
ගෙකෙ	384
එතොච්චග්ගනමපි වදන්ති	
ගෙකෙ	384

කාමේසු ගච්ඡා පථා	220	කොණඩා	358, 362, 530, 590, 696
කාමේසු හිඬා පසුතා පමුණා	50	කාංකා බසපාපයා අසු	668
කායවිවෙකො	38, 463	කාංකාසු ඉධ ගොවර	670
කාලකතං	174	බාදනීයානං	512
කාලමුඛං	212, 578	බිඬා	522
කාලෙන සො සමඛා ධම්මං	724, 726	බිණසොපත	721
කිංකරානං	610	බිලා	88
කිංකරී	508	බුදු	690
කිත්තධිසංගම්	564	බෙත්තං	16, 336
කිත්ති	204	බෙමෙදසිකතා	178
කිමෙවිදං මුත්තකරිසපුණ්ණං	248	බෙමං පසාති සබ්බධි	624
කිංකරී අසනෙන න හවනති	නෙතෙ 370	බෙමාතිපසංගං අවිවාදාදි	420
කිංකරී අසනෙන න		ගබ්බණං	212
මමිත්තමිත්ති	374	ගව්ජනො අගතං දිසං	668
කිංකරී විභූතෙ න උසනති		ගණිමාගතං	656
එසංගා	274	ගණි	630, 656
කිංසු අසිසංගා කුසිං වා		ගපිතං	136
අසිසංගං	702	ගපිතා	586
කිං හි කුමසංගා තෙන	444	ගජා	136, 334, 452
කිවහොතා	660	ගජා තසා න විජ්ජනති	334
කුකකුච්චං	516, 714	ගබ්බසාරණං	528
කුතො පසුතා කලහා		ගවාසංගං දාසපොරිතං	16
උවාදා	344, 346	ගාමිකපාස අංවරයෙ සොතා	506
කුතො පසුතා තෙ තදිබ්බ		ගාමේ වී තාහිසජේය්ග්ග	534, 536
මුඛි	348	හිරිගුහා	660
කුපපට්ඨවසනති	102	හිසනති	586
කුරුතෙ	142	ගුහා	32
කුචහොතා තත් ගෙරවා	660	ගෙඩං මුඛි මිත්තාසොති	602
කුචං වා අසිසංගං	702	ගෙණඩා	50, 178, 602
කුසලං	718	ගොවරෙ	670, 672, 674
කුසලා 96, 98, 146, 221, 234 390		ගොතමි	286
394		සට්ඨමානා	284
කුසලා හු එසි	690	වකුමා	632
කුසලාච්ඡා 224, 386, 392, 400		වකුමොලො	502
424		වකුමි තෙවලොලසං	502, 506
කුසිඤ්චි 88, 100, 108, 138, 486		වකුපාදානං	688
510, 534		වකුරෙ සතෙප පරිදෙවධම්ම	700
කුසිං වී ජපො	434	වරතො	218
කෙතිධ ලොකසම්මං	134, 154	වරං	84
කොඩාතිකොතසං වසං න		වරතං	134
ගවේජ	696	වරතති	240
		වරෙ	430
		විත්තවිවෙකො	38, 470

විනාශකේතනා	242
වුතුපාසනො ඉඛි යසස නසි	432
වුද්දිනො වම්භි සතිමාභිනපෙද	716
ජතතප්පං	214, 578
ජන්දගු	454
ජන්දජාතස්ස ජනතුතො	6
ජන්දනිදුනාති පිඨාති	
ලොකෙ	354, 356
ජන්දනුනිතො රුචියා නිව්චෙඨා	90
ජන්දෙ	74, 354, 722
ජන්දෙ හු ලොකයම් කුසතා	
නිදුතො	358
ජිහ්වකොතො අඛකිතො	608
ජක්කු	58
ජණ්ණප්පං	214, 578
ජනවාදබම්මාය ත වේතසෙය්‍ය	720
ජනං පසාප මේඛයං	564
ජනා	168, 720
ජනතු 26, 58, 94, 128, 142, 366	
	412
ජනතුතො	6, 176
ජසනා	602
ජසං	50
ජප්පිතාති	432
ජසෙ	434
ජරසා	166
ජලං	276
ජමං	212, 578
ජාගරියං භජෙය්‍ය	522
ජානාමි පසාමි තපෙච ඵතං	442
ජවිතං	60, 64, 162, 166
ජවිතතන	550
කුසානාහු පුතෙතො බහුජාගරස්ස	712
කුසාති න පාදලොලස්ස	514
කුඨා	138, 332, 368, 450, 604
කුඨා ව සො සමමුඛිතො	
	පුච්ඡා 450
කුඨා බම්මං අතිස්සිතො	332, 604
කුඨා පට්ඨතනා සමණෙන	
	බම්මං 368
කුඨා මුනි නිස්සෙය සො	
	විමංසි 386
කුඨා විමුතො න විවාදමේනි	388

කුණපථාය	366
කුණබන්ධු	450
කුණෙනපි සො නිස්සයං නො	
	කාරුති 150
කුණෙන වා සිලවිතතන වාපි	148
කුණෙන වා සො පජනාති	
	දුක්ඛං 118
කුතපරිකුසු	80, 596
සීතො	486
ඛංසාධිපාතාන සිරිසපාතං	698
තක්කකුච දිට්ඨිසු පක්කපදිනා	402
තක්කසිලං	212, 578
තක්කායං	714
තජ්ජකාලං	212, 578
තඤ්චාපි ගජං	146
තණ්හා	68, 332, 476
තනො තං දුක්ඛමිකෙති	24
තණ්හාමම්තං	70
තප්ප 144, 222, 232, 414, 448	
තප්පි සික්ඛානුගීයනති	586
තථදුසා	448
තථාවදනං	118
තථාපිඤා	40, 218
තපියං	396, 398
තපෙච ඵතං	442
තද්ධික මුඛි	384
තදෙච	144
තදෙච පාචා	406
තද්දිං	590
තද්දිං මායං හස්සං	
	සිඛං 522, 524
තමරියබම්මං	98
තමං	640, 726
තමාතිසංසං පමුඛි	622
තමාහු අසෙසුතු වර්ණ මුසාති	398
තමුපතිස්සාය ජලවර්තං වා	430
තමුපතිස්සාය පභොති ජන්ද	360
තමෙච දස්සිං විච්චං වරතනං	134
තමෙච සලලමබ්බුය්‍යා	584
තමෙච සිතනති පතාහු	
	අසෙසු 434
තමපණ්ණිං	212, 578
තමමයො	280
තසථාවරුනි	694

තසා	694
තසාමි 26, 54, 88, 104, 146, 178	
264, 396, 400, 442, 556	
තසාමි ජනතු සද්ද සතො	26
තසාමි තුවං මොමුහතො දහාසි	264
තසාමි ත ථකං සමණං	
වදනති 400	
තසාමි තරෙ තෙසු	
තිවසෙතෙසු 104	
තසාමි මුතයො පරිභාහං හිනා	178
තසාමි මුති නපති සිලො කුසිඤ්ඤි 88	
තසාමි වාදෙසු තෙජනි	338
තසාමි විවාදාදි අවිනිවතො	142
තසාමි විවාදාදි උපාතිවතො	442
තසාමි හි තසාමි ගතවතො	
සාසනෙ 556	
තසාමි හි දිවං ව සුතං මුතං වා 144	
තසාමි හි බාලොති පරං	
දහනති 396	
තසාමි හි සිකෙකප් ඉබ්බව ජනතු 54	
තසාමි පරිදෙවමච්ඡරං	184
තසාමි 6, 138, 140, 152, 154, 290	
තසාමි වෙ කාමසාතසාමි	6
තසාමි වෙ තං සමිජ්ඣති	4
තසාමි තපති පුරෙකකතං	290
තසාමි නො සනති උසාදා	330
තසාමි ගතවතො සාසනෙ	556
තසාමි තපති පරමුඤ්ඤාතිතං	140
තසාමි දිවෙඨව සුතෙ මුතෙ වා 154	
තං ජාතිසාමි ඉති මෙ මනො	
අසු 380	
තං තසාමි අපුරෙකකතං	338
තං තෙ පවකාමි යථා පජානං 684	
තං නිසිද්ධං	
කුප්පපට්ඨවසනති 102	
තං බුද්ධං අසිතං තාදිං	646
තං බ්‍රාහ්මණං දිවසිමිතං-	
දියානං 154	
තං බ්‍රාමි උපසන්නො	334
තං මෙ ගොතම පබ්‍රාමි	286
තාදිං	646
තාදි	160, 646
තාමිලි	212, 578

තාසං විතයා සද්ද සතො	
සිකෙක 476, 478	
තිනිව්ඡා	528
තිගුමිං	212, 578
තිට්ඨං තරෙ මොහනසමිං	
පගාලොතා	34
තිත්ථියා	410
තිසො	192
තිරණපරිඤ්ඤා	76, 80, 598
තිත්ථ විධාසු අවිකම්පමානො	266
තුමිසා	444
තුමො සහා ගොති	
නිතිතපඤ්ඤා	408
තුසිතා ගණිමාගතො	630
තෙ උභාහංගනති	
නිරසාජනති 126	
තෙ කාමා පරිභාසනති	6, 8
තෙ ජනා	174
තෙ නිං වදෙසු ත හි තෙව	
අපති 238	
තෙ දුපාමුඤ්ඤා නති	
අඤ්ඤාමොකා 44	
තෙ ත තරනති සමිතං	126
තෙත සෙවෙඨා ත මඤ්ඤාප් 218	
තෙතාතුමානං කුසලොති වාහ 404	
තෙ පසාය තරෙ මිසං	26
තෙ වාදකාමා	224
තෙ විසමෙ නිවිට්ඨා	54
තෙ වෙ මුනි බ්‍රාහ්ම අනුභාසාය 254	
තෙසං ත කොටි පරිහින-	
පඤ්ඤා 394	
තෙසං පනෙතෙකසමයං	
වදනති 386	
තෙසු නිං කිං ලභෙටො පසුර 240	
තෙසු නිවෙසනෙසු	104
ථලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො	602
ථාවර	694
විමයං ඛතු පුපු කාමෙ	16
විතං	590
වුතනති	400
වෙසානං ත කරෙසා	694
දණ්ඩා	558
දහාසි	264

දුකෙග්ග	414
දුරිපථං	214, 578
දුග්ග	16
දිව්‍යසංසන්දනාප්‍රව්‍ය	466
දිව්‍යං	430
දිව්‍යං	174
දිව්‍යං පි පුතං පි තෙ ජනං	174
දිව්‍යීගතානි	242
දිව්‍යීඤ්ච නිකාය	
අනුප්‍රව්‍යමානො	264
දිව්‍යීනිවේදා න හි	
සාධිවතං	104
දිව්‍යීපරිබ්බසානං	418
දිව්‍යීමමතං	70
දිව්‍යීමපි ලොකසමිං න	
කප්පයෙග්ග	148
දිව්‍යීමපි සො න පච්චෙති	
කිඤ්චි	150
දිව්‍යීයා එකෙ පච්චෙතති	
පුද්ගිං	264, 444
දිව්‍යීසල්ලං	576
දිව්‍යීසාරි	450
දිව්‍යීං	114
දිව්‍යීසල්ලං	576
දිව්‍යීපු ව න නිගති	302
දිව්‍යී හි තෙසමපි තථා සමතං	394
දිව්‍යීහි දිව්‍යීං අවිරුජ්ඣමානං	240
දිව්‍යීහි තං පාව තථා වදානං	118
දිව්‍යී හි සං තස්ස තථා සමතං	408
දිව්‍යීත වෙ පුද්ගි නරස්ස	
ගොති	118
දිව්‍යීත සංපුද්ගි නරස්ස ගොති	116
දිව්‍යී පුතෙ බතතිමඤ්චං	
මානො	422
දිව්‍යී පුතෙ සිලවතෙ ඉතෙ	
වා	404
දිව්‍යීත වකුට්ඨං	488
දිව්‍යං සබ්බා සමෙට්ඨං	570
දිව්‍යං	138, 204, 566, 568, 574
දිව්‍යං තණ්හං අරහිං රගඤ්ච	248
දිව්‍යං වා ඤායති තානිමෙව	446
දිව්‍යං මං භගමාපිසි	568
දිව්‍යං මෙ අරිති අපු	574
දුකඛමනෙති	24

දුකඛං වත සෙත්ථ කුච්ඡ්	
සෙග්ගං	702
දුකුට්ඨනා පරිදෙවයනති	54
දුග්ගං හදයසිංහ	574
දුසංඝුඤ්චා	44
දුමොවයං	44
දුරව්‍යං	606
දුච්චෙ විවාදස්ස ඵලානි ප්‍රිමි	420
දුරෙ විචේකා හි තථාච්චිං	
සො	38, 40
දුසිතො	550
දුග්ගසල්ලං	574
ධම්මඤ්ඤාය	552
ධම්මං	390, 410, 434, 436, 106
ධම්මා	100, 158
ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිකං සෙ	158
ධම්මපු ව න ගච්ඡති	344
ධම්මපු නිවේදය	
සමුත්තතිකං	104, 152, 250, 442
ධිරං	60, 64
ධිරෙති	256
ධිරෙ	78, 388, 408, 686
ධොතස්ස හි තත්ථිකුතිඤ්ච	
ලොකෙ	106
ධොතා	106, 188, 242
ධොතෙන පුග්ගං සමාගමි	242, 244
ධොතො	110, 188
ධොතො න හි තෙන මඤ්ඤති	188
ත	120, 158, 280, 336, 396, 450
628	
ත අඤ්ඤාතො හිකුට්ඨ සන්ති-	
මෙගෙග්ග	484
ත අල්ලං සමාය	418
ත උච්චාවචං ගච්ඡති	
භූරිපඤ්ඤා	130
ත උත්තමෙග්ග පසංසිතො	
හිකුට්ඨ	530
ත උග්ගෙපු වදනෙ චූති	340
තකතිතං	526
ත කප්පයනති න	
පුරෙකඛරෙතති	136, 156
ත කප්පියො භූරිපතො	462
ත කමුච්ඡානං තොපි පුතෙන	
තෙගෙග්ග	282

ත කොට්ඨ ධර්මපුත්ත පිසෙයි අස්ස	438
ත කොට්ඨ බාලො සමිණේසු	අප්පි 408
ත ව කඤ්ඤා සියා භික්ඛු	588
ත ව පරිත්තපස තාති	අලහමානො 514
ත ව පාදලොලො	712
ත ව මමියෙඨ කිසිදි	ලොකස්මි 508
ත ව වාචං පසුතං භාසෙය්‍ය	540
ත වාග්‍යමතං තථිගතති මුඛි	396
ත ජන්දගු තොපි තිවික්ඛවාදී	434
ත තස්ස පුත්තා පසවො	336
ත තස්ස නෙතු විසමිං	වරෙය්‍ය 58
ත තස්ස හොති	250, 266
ත තාති උභායාන වදෙය්‍ය	තාගො 276
ත තෙන ථාමිං කුබ්බඨ	480
ත තෙසු පසුතො සියා	586
තත්ති	484
තත්ති අත්තා කුතො නිරත්තා	වා 484
තත්ති සංචි නිසබ්බති	622
තත්ති මේති න සොචති	618
ත දිට්ඨියා	280
ත දිට්ඨියා න සුඛියා	256
ත දිට්ඨිසාරී න පි සුඤ්ඤා	450
ත ධාවති න සිද්ධති	584
ත නිරස්සති	626
ත තිසෙවෙඨ මේජුතං	216
ත පච්චෙති	158
ත පටිච්ඡිතා සෙ	158
ත පඤ්ඤො	464
ත පාදපලාලස්ස	514, 516
තපි සුඤ්ඤා	450
ත පියං කුබ්බති නො පි	අප්පියං 184
ත පිනතති කස්සපි	606
ත පුරෙකඛණෙනති	136, 156
තප්පමඤ්ජය්‍ය	520, 554
ත බ්‍රාහ්මණස්ස පරන්තරාමත්ති	440
ත බ්‍රාහ්මණො අසුඤ්ඤො	120
ත බ්‍රාහ්මණො කප්පමුපෙති	සබ්බං 450

ත බ්‍රාහ්මණො සිලවතෙන	තෙය්‍යො 158
ත මමන්තාය තමේඨ	මාමකො 172, 174
තමස්සං	556
ත මුතියා	280
ත මුතා සණ්ඨෙය්‍ය	694
ත මේ දිට්ඨො ඉතො සුබ්බං	626
ත මේධගං කුරුතෙ ජන්තු	ලොකෙ 416
තසිධ පකුබ්බමානො	124
ත රුගරුති න වරුගරුතො	140
තරෙ	16, 104
ත ලියති දිට්ඨසුතෙසු සිරෙ	78
ත ලියති ලොකෙ අත්තං	ගරුති 456
ත ලොකෙ මසුඤ්ඤෙ සමිං	330
තවකං	212, 578
තවා	454, 600
ත වරුජ්ජති	322
ත විවාදමේති	388
ත විවාදයෙඨ	234, 420
ත විසෙසි න තිවෙය්‍යො	330
ත වෙ බන්ධං න කුබ්බසෙ	600
ත වෙදගු දිට්ඨියා න මුතියා	280
ත සසුඤ්ඤාසුඤ්ඤා න විසසුඤ්ඤා	සසුඤ්ඤා 380
ත සඤ්ඤා න වරුජ්ජති	320
ත සන්තිසිං කසිරු	512
ත සමේසු න මහමසු	624
ත සුතො උද කස්සපි	628
ත සො සොචති තංජෙකති	608
ත හසුඤ්ඤාදන්ති පසංසලාහා	232
ත හි අසුඤ්ඤමොකො	44
ත හි තෙධ අප්පි වාදමි ජාතෙ	238
ත හි තෙන මසුඤ්ඤා යදිදං	188
ත හි තෙන සුද්ධං කුසලං	වදන්ති 234, 446
ත හි සන්ති නිව්වා පරික්ඛාහා	168
ත හි සන්තො පටිසෙතිං	කරෙතති 552
ත හි සං නිබ්බුති සතං වුත්තා	480
ත හි සුබ්බිතංසො	448

න හි නෙට්ඨනා පසාති	
බමමඤ්ඤං 442	
න හි සො රජුති නො	
විරජුති 190	
න හි සාධිවනනා	104
න නොව සම්මානි බහුනි තානා	402
න ගාරමාච්ඡා	170
නාගො	276
නාසෙකති	608
නාඤ්ඤතො හිකුළු සනති	
මෙසෙය්‍ය 484	
නාඤ්ඤත පිටුගිම්මිවත්ති	190
නාඤ්ඤපු බ්‍යමමපු පිටුගි-	
මාපු 222, 412	
නාතිමඤ්ඤය්‍ය	550
නාතිවෙලුං	718
නාතුමානං පිකප්පං තිවෙඨ	482
නාදෙති න නිරසාතිති	626
නාදුසාසිං අනොසිතා	572
නානා තෙ සම්මානි සං	
ථුතනති 400	
නානා වදනති	390
නාතු සොවති	800
නාමං	176, 610
නාමඤ්ඤ රූපඤ්ඤ පටිච්ච	
ථසෙය්‍ය 374	
නාමමෙමාච්ඡිකාති	176
නාමං හිතනමිමොදකං	24
නාමං සිනිච්ච පාරගු	28
නාසිංසති ලොකමිමං පරඤ්ඤ	86
නාහ	256, 262
නිකෙතසාරි	270
නිසංකාසෙ සංයතාසනෙ	660
නිකාති	230
නිවේශ්‍ය	104, 152, 250, 442
නිට්ඨා	154, 356
නිද්දං න බහුලිකරෙය්‍ය	520
නිද්දං තජ්ඣං සප්ප පිතං	590
නිද්දං	590
නිද්දං නිප්පාපිතය්‍ය	530
නිද්දං සො කුප්පති රකිමෙසි	226
නිපකො	678
නිබ්බාති	472
නිබ්බානමිතතො	586

නිබ්බානමිතසො නරො	592
නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ	586
නිමිත පුත්ථං	468
නිරතනා	114, 336, 484
නිරසාපනති	126
නිරසාති	106, 626
නිරසාති අංදිකතිව බමමං	106
නිරසාති අනාගතෙ	300
නිවිට්ඨා	52, 222
නිවිට්ඨා	90
නිවිසාමාදී න හි පුබ්බිකාසො	448
නිවෙසනා	152
නිවෙසනා සංයා න සනති කෙවි	152
නිවෙසනෙපු	282
නිසංඛිතියො	622
නිසංඛිතියො	216
නිසංයතා	332
නිසංයා	646
නිතිතතො පසාතිසබ්බං	
මඤ්ඤං 144	
නිවෙසො අච්චාපි සරිකෙඤ්ඤ 482	
නුපරතො	462
නෙජති	338
නො වෙ කිර දිට්ඨියා	
නසුගිතියා 262	
නොපි අසඤ්ඤා න පිභුතසඤ්ඤා 382	
නොපි තෙත	258
නොපි නිවිසාමාදී	454
නොපි සුතත නෙසොයා	282
පකප්පනා	100
පකප්පිතං දිට්ඨිපුරෙකතිතො	448
පකප්පිතා	104
පකප්පිතාති	258
පකප්පිතා සබ්බසා යසා	
බමමං 100	
පකප්පනං	602
පකුබ්බමානො	124
පකෙඤ්ඤා	696
පකෙලො	36
පකෙහති	210
පකෙසා	276
පචිතං	254
පච්චිකමුනිතො	462
පච්චිකසච්චිපු පුඨු නිවිට්ඨා	222

පව්විති	158
පව්විති සූඡන	116
පව්‍ය නෙ මාත්‍ර කිඤ්චනං	610
පව්‍ය පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානො	48
පජං ඉමං තණ්හාගතං හතෙවසු	68
පජා	68, 220, 400, 564
පජානං	400
පඤ්චකවු	486, 632
පඤ්චනා හිරෙ හයානං න	හායෙ 686
පඤ්ච රජාති	720
පඤ්ඤං පුරෙක්ඛනා	698
පඤ්ඤා	698
පඤ්ඤාවකවුනා	490
පඤ්ඤා විමුත්තංසා න සනාති	මොහා 282
පඤ්ඤා විමංසකා	228
පඤ්ඤාන	656
පටිකේසාසං	390
පටිපත්තිසාසනං	198
පටිපදං චදෙති හදදුනෙතා	502
පටිවුලොපා පුරිසො න පසාදි	146
පටිනානවා	318
පටිසංසුජෙය්‍ය	268
පටිසුරං	336
පටිසෙනිකතා	238
පඤ්ඤි	152
පඤ්ඤිතො	172
පඤ්ඤිතොති සමඤ්ඤාතො	210
පඤ්ඤා වාපි යථා න ලිප්පති	184
පතිලිතවර්ණා භික්ඛුතො	180
පතිලිතො අකුහතො	304
පතයතිච්චි සුඤ්ඤි	426
පතයමානංසා	432
පතනමිති සයනාසනෙ	668
පතනහාරෙ	459
පපඤ්චසංඛා	382
පපුය්‍ය තමථං යථාමනො අසු	232
පඛාතානං ගුහාසු වා	680
පමුභි	372
පමුමි	286, 370, 380
පමාදෙන න සංවසෙ	592
පමාදො	592
පමාය	414

පඤ්ඤා	52
පරබමිකානම්පි න	
සත්තසෙය්‍ය	690
පරතෙය්‍යං	440
පරමභව්‍යං	212, 578
පරමයොනං	212, 578
පරමං	434
පරමං අරෙහං	116
පරමනාති දිට්ඨිසු පරිබ්බසානො	140
පරමමුඛං	212, 578
පරවාදෙති වොදිතො	208
පරසං වෙ බමමනානුජානං	392
පරසං වෙ වමාසිතෙන තිතො	438
පරසං වෙ හි වවසා නිසිතො	408
පරිකිසාති	212
පරිහානා	86, 168, 376
පරිහානා වාපි කුතො පසුනා	374
පරිහානෙසු මුති	නොපලිතො 80
පරිහානො	178
පරිජානෙය්‍ය	596, 598
පරිඤ්ඤා	80
පරිත්තසෙ	514
පරිදෙවති	228
පරිදෙවනෙය්‍ය	702
පරිදෙවං භික්ඛු න කරෙය්‍ය	කුභිඤ්චි 510
පරිදෙවයනති	54
පරිදෙවසොකා සහමච්ඡර ව	346
පරිදෙවො	176, 184, 316
පරිපුණ්ණමාති	408
පරිඵාදුමානං	66
පරිබ්බසානො	140
පරිසත්තිසාසනං	198
පරිසත්තා	686
පරිසං පිගය්‍ය	224
පරිසාය	232
පරිසංසපිතං	496
පරිසංසා	18, 20, 496, 662, 690, 700
පරිහිතං	228
පරෙතො	206
පලිබඤ්ඤා	696

පලෙහි	236
පවකම්	684
පවාදිතා සහ කුසලාවදානා	400
පවිත්‍රකම්මාගමෝ	242
පවුච්චති	176
පච්චේදනං	256
පච්චේදනං වාපි පකප්පිතෙසු	432
පසවෝ	336
පසංසකාමා කුසලාවදානා	224
පසංසකවිජ්ජා	226
පසංසං	418
පසංසිතො වා පන තත්ථ හොති	232
පසුතා	50
පසාඤ්ඤා දිට්ඨිසු අනුග්‍රහණාය	252
පසාඤ්ඤා භික්ෂුඤ්ඤා	146
පසාං නරො දකඛති නාම-	
රූපං	446
පසාංගි	64, 442
පසාංගි ලොකෙ පරිච්ඡේදනං	64
පසාංගි සුඤ්ඤා පරමං අරොගං	116
පසාංගිමානෝ	404
පසාංගිපරිඤ්ඤා	80, 598
පසාය	148
පතිත්තතසා භික්ෂුනෝ	676
පභිසංඝි	170
පසුතා	358, 374
පාගබ්භිතං	540
පාගබ්භිතං න සිකෙකියා	540, 546
පාතිමොක්ඛමච්චාපි සමාධිං	502
පාදලොලො	514
පානානං	542
පාරග්ග	28
පාරං ගතො න පච්චේදි නාදී	158
පාචා	94, 96, 406
පියසාසුතා කුලභා විවාද	350
පියා	184, 350, 698
පියාති	356
පියාසිතං ජනං	174
පියා සු ලොකසමං කුතො-	
තිදානං	352
පිභයනති	220
පිභා	606
පිභි	4
පිභිමනො හොති	4

පුච්ඡා	466, 468
පුච්ඡාම	384
පුච්ඡාමි තං	466, 468
පුච්ඡිතො	286
පුඤ්ඤං	124
පුඤ්ඤා ව පාපෙ ව	
අනුපලිතො	124
පුතා	336
පුච්ඡා	222
පුච්ඡාමෙ	16
පුච්ඡානං	202, 238
පුච්ඡා	420, 450
පුච්චිතානං	550
පුච්ඡා හි අඤ්ඤාසා වදනති	
බමමං	438
පුබ්බතො	288
පුබ්බමනමතිසිතො	288
පුබ්බාසවෙ හිතා	454
පුබ්බව නත්ථි යදිදං සුඛාය	236
පුරා	286
පුරාණං නාභිතඤ්ඤාය	598
පුරිමං පසාය අපරං සිතා සෙ	126
පුරිමෙව ජපං	50
පුරිසා	16
පුරිසො	172
පුරෙකකං	290
පුරෙකකා සනති අච්චවදානං	100
පුරෙකකරතො	272
පුරෙකකාරා	100, 136, 156, 338
පුරෙකකාරො	290
පෙතං කාලකතං න පසාඤ්ඤා	174
පෙතසා ජනකුතො	176
පෙසුඤ්ඤං	348, 350, 588
පෙසුතා	348, 350
පෙසුතිතං	532
පෙසුතෙයො ව නො සුතො	314
පොකකරං	186
ච්ඡේදනං ජනං දිස්වා	564
ච්ඡේදනෙ	70
චරුතං	708
චරුතෙතෙතෙ න පටිච්ඡේදා	550
චසානිදානං සාතං අසාතං	372
චසාං පරිඤ්ඤා	74, 76
චසාං	376, 378

ඵසො අසනෙන න හවිනති	
හෙතෙ 372	
ඵසොන යද, පුට්ඨසා 508	
ඵසො: 74, 302, 508	
ඵසො: හු ලොකසමිං කුසො-	
තිදුතො 374	
පුට්ඨො: 482, 690	
පුට්ඨො අනතකරුපෙති 482	
බඬාතං 656	
බඬු 16	
බලියනති 18	
බහුතතං 656	
බහුතාහි ජනෙනා 34	
බහිඬා 480	
බහුජාගරසා 712	
බහුඛා 692	
බහුතතමිබ බඬාතං 656	
බාලං දහනති මිපු අඤ්ඤමඤ්ඤං 224	
බාලො පරො අකකු-	
සලොති 392, 404	
බාලො මහො හොති 392	
බුඬුවකවුතා 490	
බුඬො 646	
බොධි 644	
බාසාථසො 668	
බ්‍යාජුඥො 566, 572	
බ්‍රාහ්මණා 338	
බ්‍රාහ්මණො 120, 138, 154, 158, 268, 440, 450, 602, 728	
බ්‍රාහ් 192	
හහවා 196, 250, 256, 264, 288, 474, 626, 682, 728	
හජ්ඣො ඊතතමාසතං 658	
හජ්මානසා විපිතතමාසතං 180	
හද්දනෙන 502	
හනතං 200	
හසං 558	
හරුකවුජං 212, 578	
හවඤ්ච නාතිජසොයා 510	
හවතං 572	
ඊවනෙ 182	
හවසාතබඬා 44	
හවං 360	
හවං න ජසො 260	

හවාතවාය 152, 388	
හවාහපවු 68, 108, 432	
හවාය විහවාය වා 332	
හවුපනිතා කුසලාවදුතා 424	
හවෙසු 68, 72	
හවෙසු ආසතතිමකුබ්බමානො 72	
හාරො 438	
හායෙයා 540	
හිකවු 96, 686, 724	
හිකවුතො 180, 658, 678	
හිකවුතො විජ්ඣුච්ඡතා 658	
හිකවු සතිමා සුච්ඡිතතවිතො 724	
හිකවු සතතා සපාරිසනතවාජි 686	
හුරිපඤ්ඤා 150	
හෙද 286	
හෙරවා 510	
හෙරපවසු ව න සමපවමෙයා 510	
මහො 392	
මඩකු හොති 208, 226	
මඩවුමුබෙ ලපනති 68	
මඤ්චා 6	
මඤ්ජරං 346	
මඤ්ජරියං 176, 184, 530	
මඤ්ජ අපොදකෙ යථා 566	
මඤ්ජරසුතතා කලහා විවාද 350	
මඤ්ජව අපොදකෙ	
ධිණ්ණසානෙ 72	
මජ්ඣං 610	
මජ්ඣං වෙ තො	
ගතහසාසි 610	
මජ්ඣං යථා සමුද්දසා 484	
මඤ්ඤති 172	
මඤ්ඤානං මොමුහමෙව	
බමමං 262	
මතතං ස ජඤ්ඤා ඉබ තොස-	
තසං 704, 706	
මතෙනා 408	
මද්දනෙන තං පරිසායා 18, 24	
මතසා දිට්ඨිගතාති	
විතතතනො 242	
මතසො 694	
මනුසාපුච්ඡා 66	
මනුසාථසාත වතුසදුතං 688	
මනො 4, 242, 380	

මහනගරයේ අනුකූලතාව	298
මහනගරය	298
මහනගරයේ අගමැති සභාව	474
මහනගරයේ පරිසරය	212
මහනගරයේ සංගමය	618
මහනගරය 70, 72, 168, 172,	376
මහනගරය	618
මහනගරය	610
මහනගරයේ පරිසරය	70
මහනගරයේ මහනගරය	172
මහනගරයේ නගරය	170
මහනගරයේ	214
මහනගරයේ	488
මහනගරයේ	270
මහනගරයේ	210
මහනගරයේ	472
මහනගරයේ	602
මහනගරයේ	250, 256, 261
මහනගරයේ	256
මහනගරයේ	254, 262
මහනගරයේ	596, 598
මහනගරයේ	576
මහනගරයේ	236
මහනගරයේ	346, 350
මහනගරයේ	මහනගරය 408
මහනගරය	110, 346 596
මහනගරය	172, 528
මහනගරයේ	මහනගරය 110
මහනගරය	110, 522, 588
මහනගරය	132
මහනගරය	192
මහනගරය	198
මහනගරය	224, 396
මහනගරය	166
මහනගරය	430
මහනගරය	394
මහනගරය	280
මහනගරය	178
මහනගරය	80, 88, 182, 186, 214, 278
මහනගරය	298, 340, 386, 452, 460
මහනගරය	602

මහනගරය	218
මහනගරයේ	88
මහනගරයේ	462
මහනගරයේ	268
මහනගරයේ	210, 546
මහනගරයේ	198
මහනගරයේ	212
මහනගරයේ	474
මහනගරයේ	696
මහනගරයේ	214 578,
මහනගරයේ	574
මහනගරයේ	214, 578
මහනගරයේ	694
මහනගරයේ	694
මහනගරයේ	196
මහනගරයේ	192
මහනගරයේ	192, 200, 206, 524
මහනගරයේ	192, 196
මහනගරයේ	522
මහනගරයේ	200
මහනගරයේ	416
මහනගරයේ	380
මහනගරයේ	602, 624
මහනගරයේ	262
මහනගරයේ	210, 358
මහනගරයේ	210
මහනගරයේ	546, 548, 594
මහනගරයේ	36
මහනගරයේ	36
මහනගරයේ	576
මහනගරයේ	384
මහනගරයේ	708
මහනගරයේ	370
මහනගරයේ	630
මහනගරයේ	684
මහනගරයේ	684
මහනගරයේ	440
මහනගරයේ	232
මහනගරයේ	380
මහනගරයේ	564
මහනගරයේ	92

යදනතරහි තදකුඛමිනො	78
යදනතහි පසාති	
ආතිසංසං	102, 144
යදපිලතනං මනසො විජ්ඣා	694
යදිවජ්ඣ	6
යදිදං එභු	680
යදිදං සුඛං	236
යදුතතරං කුරුතෙ ජනතු	
ලොකෙ	142
යතනං අපුච්ඡිමා අකිත්තයි	
නො	383
යතතිසසිතා	222
යතතිසසිතො තත්ථ පුහං--	
වදනො	448
යමස්ස වාදං පරිහිනමාහු	228
යමාහු ධම්මං පරමතති එකෙ	434
යමාහු ඛාලං මිථු අඤ්ඤාමිඤ්ඤං	396
යමාහු ලොකෙ	360
යමාහු සච්චං තපිසතති	
එකෙ	398
යමෙතමත්ථං	254
යසො කිත්තිඤ්ච යා පුබ්බෙ	202
සමම්	268, 400
යසම් පජානො විවදෙ	
පජානං	400
යසම් සම් විසම් වාපි තත්ථි	268
යසා 100, 152, 332, 342, 432, 610	
614	
යසා තත්ථි ඉදං මේති	614
යසා තිස්සයතා තත්ථි	382
යසා ලොකෙ සකං තත්ථි	342
යසුසුසාද තත්ථි කුභිඤ්චි	
ලොකෙ	100
යසුසුසාදනො පණ්ඩිත තත්ථි	152
යං කිඤ්චි	58
යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමතති	58
යං කිඤ්චි ධම්මමිතිජඤ්ඤා	480
යං පුබ්බෙ තං විසොසෙති	608
යං පුරිසො මමිදන්ති මඤ්ඤාති	172
යං	234
යං උත්තති සාසා විසානගුම්	234
යං කාවි	420, 476
යං කාවි තණ්හා අජකිත්තං	476

යං කාවිමි සමමුතිසො පුථුජා	420
යං තං භතතං තං ලොකෙ	200
සුත්තො කපායං පරිසංස	
මෙත්ත	226
යෙ	240, 668
යෙ කෙවි	418
යෙ වාපි	354, 356, 360
යෙ වාපි ධම්මං සමිඤ්ඤා	
වුත්තං	360
යෙ වාපි ලොකා විවරතති	
ලොකෙ	354, 356
යෙ දිව්ඤ්ඤානා විවාදයන්ති	236
යෙන තං චජ්ජං පුථුජානං	338
යෙන සලලන	
මිතිඤ්ඤා 574, 578	
යෙනෙව ඛාලොති පරං දහාති	406
යෙනෙව සො තෙන පලෙහි සුර	236
යෙ හික්කු අභිසමාපෙ	668
යෙසං	176, 732
යෙසං නාමමිදං පට්ඨවති	176
යෙසං සත්ථිමා විතයංස සිකෙති	722
යෙ සමපරයාය තරසා	
නොතති	354, 358
යෙසිධ තත්ථි පරමුත්තති	240
යෙහි හික්කු න වෙවෙසා	660
යෙහි විවිත්තො විවරොයා	
ලොකෙ	274
යො	8, 16, 92
යො අත්තනො සිලවිතාති	
ජනතු	92
යො අත්තානං ගවිතෙ ත	
දසසෙ	182
යො ආතුමානං සසමේව පාච	96
යො ඤාමේ පරිවජෙති	8, 10
යො වෙපි අතිව්ව ජවති	166
යොධ කාමේ අවිච්ඡා	606
යො නරෙ අනුභිජ්ඣති	16
යොනං	212
රජතං	678
රජාති	720
රතීමජ්ඣං	640
රකුගවෙසි	226
රකෙ ව තංකුභිජ්ඣං	506
රසො	506

රුහරතතා	140
රුහසලං	574
රුජබාදය ප්‍රවේශ	236
රුහුමුඛං	212
රිතතං	658
රිතතාසතං සයනං තෙවතො	682
රිතතපෙසුතතා	588
රිතතයා මුනිතො චරතතා	218
රිතතතා	272
රිතාමිතො	212, 578
රුකඛමුඛං ප්‍රසාදං වා	658
රුමියා නිවිවේශා	90
රුසිතොපි වංචිං එරුසං න	වජ්‍ය 708
රුපං	596, 610
රුපො	376
රුපෙ විගුතෙ තු පුසනති	එසා 376, 378
රුපෙසු	360
රුපෙසු දිසා විහවං හවිඤ්ච	360
රුපෙසු සද්දෙසු අපො රතෙසු	722
රුපෙ සෙනසං න කුඛසෙ	596
ලකඛණං	526
ලභං	6, 512
ලභං න සතතිසිං කසිර	512
ලභං මිවේවා සද්ධිවති	6
ලපතති	68
ලාභකමිතා ජනං න	ලපතෙය්‍ය 536, 538
ලාභකමිතා න සිකති	322
ලීපති	78
ලෙපා	81, 186, 278, 436
ලෙපො	78
ලොකයම්.	134, 148, 508
ලොකෙ	12, 42, 58, 64, 100, 108
	138, 202, 274, 278, 284, 354
	356, 362, 586, 606, 666,
	720
ලොකො	568
ලොකං සත චව්ච්චියෙන	530, 532
ලොකා	354, 356
ලොකො	530, 590
මහසාරී	452
මහාවිද්‍ය	628

විකං	212, 578
විත	162, 166
විතං	424
විතං සමාදය උපවිසිතා සෙ	424
විතාති	128
විතාතං	512
විඤ්ච	16
විඤ්චං	16, 336
විදනති තෙ අඤ්ඤාසිතා	කපොඡං 224
විදනති වෙ දුරිච්චිතාපි එකෙ	86
විදෙති	502
විසතං	704
විමාසිතෙත	438
විංසපථං	214, 578
විංචිං පමුඤ්ච කුසලං තාති-	වෙලං 718
විදං	88, 112, 232
විදං වි ජාතං මුනි තො උපෙති	58
විදගතති	22, 418
විදිං	184, 186, 276
විදිජං	276
විකඛමාසෙ තාති පරිසයානි	700
විකංග	390
විකංග තාතා කුසලා විදනති	390
විකංගිකා කථා	546
විකංගමි	234
විකංගං වුභි මාරික	192
විවරනති	354, 356
විවරය	274
විවිතං හිකුසු සද්ධ සතො	සිකක 552
විජඤ්ඤා	694
විජාතතො	622
විජ්ඣුච්චතො	658
විජ්ඣුච්චමානං	680
විතකෙක	702
විතරෙ	590
විතරෙය්‍ය සිකං	80
විදා	128, 604
විදා ව වෙදෙති සමෙව	128, 130
විතයෙථ සෙවො	
අතිකෙතමාරි	702

විනාශාවං සන්නමෙවිදං	170
විනිකාති හොති	226
විනිව්ඡයං කුරුතෙ ජනතු	
ලොකෙ	362
විනිව්ඡයං	254, 362
විනිව්ඡයං යාති පකපටිතාති	254
විනිව්ඡයා වාපි කුතො පසුතා	358
විනිව්ඡයෙ ධම්මා පනස්සමානො	404
විනිව්ඡයෙ ධම්මා සංයංගමාය	414
විපරිණතා	342
විප්පමුත්තො	462
විතවං	360
විහවං හවඤ්චාපි යමෙත-	
මත්ථං	370, 372
විහවාය	332
විභ්වතසඤ්ඤි	382
විභ්වසා	524
විහොති	380
විමිතිවේදනා පුච්ඡ-	466
විමානදස්සි	404
විමුත්තො	388
විසාරමො	624
විරතො ව්‍යර සන්ති-	
මනුක්කහාය	430
විරතො ඥො විසාරමො	624
විරමෙ කපොඋඡං	230
විරමෙ කුක්කුච්චා	516, 518
විරිසපරික්කමං දලහා	
කරෙය්‍ය	692
විරුකඤ්ච ගබ්භකරණං	528
විවට්ඨකපු	486
විවට්ඨං	134
විවදෙථ	268
විවාදජාතෙසු ව පෙසුනාති	352
විවාදජාතෙසු හ වග්ගසාරී	452
විවාදමෙති	388
විවාදසථ	234, 420
විවාදා	280, 350
විවාදාති	142
විවාදො	344
විවිතො	180
විවිතො	274
විවේකඤ්ඤාච සිකෙකථ	216

විවේකදස්සි ඵසෙසු	302
විවේකං සන්තිපදං ව මනෙසිං	468
විවේකො	38, 216
විවේකෙ සික්ඛිස්සාමසෙ	194
විවේකො	194
විසජ්ජ	136, 452
විසත්තිකා	12, 334
විසමතති ජඤ්ඤා	58
විසමං	58, 268
විසමෙ	54
විසෙති කත්වා පත යෙ වරන්ති	238
විසෙති භුතො	458
විසොසෙති	608
විනතෙ තමං සො	726
විතග්ගෙධො අම්මජ්ජි	340
විතතාණනා පුරු හෙදා	286
විතමමෙව්ඡරො	624
වේතනාධාරං	214
වේදභු	280, 408
වේදෙති	128
වේධෙය්‍ය	434
වේමජ්ඣනුපසංඛිධාය	290
වේරාපථං	212, 578
වේවිච්ඡං විතර මුති	590
වේසුඛං	212, 578
සකං තත්ථි	342
සකං සකං දිට්ඨි පරිබ්බසානා	390
සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං	396
සකං සකං සම්මුතිමානු සච්චං	436
සකං හි දිට්ඨිං කථමෙව්චයෙය්‍ය	90
සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමානු	436
සකායතෙ	412, 440
සකායතෙ තත්ථ දලහං වදානා	412
සකායතෙ වාපි දලහං වදානො	414
ස කොය ගච්ඡෙය්‍ය අනුපයො	
සො	112
ස කොන වාදං ප විසංසුජෙය්‍ය	268
ස කොන වේධෙය්‍ය කුහිං ව	
ජපො	434
සකඛි ධම්මමිතිනිහදස්සි	556
සකඛිධම්මං පරිස්සංචිතං	494
සඛිකපොති පරෙතො ඥො	206
සඛිකුපථං	212

සබ්බතා	100
සබ්බං	450
සබ්බා	450
සබ්බං	126
සබ්බං ලොකෙ දුරවචයං	606
සබ්බා	606
ස වාපි මෙථුනෙ සුත්තං	212
සචෙ වුතො සීලබ්බතතො	426
සච්චනති සො චුග්ගමණො	268
සච්චමනා	89
සච්චං	398
සච්චා අමොක්කමං මුනි	602
සච්චානි	402
සච්චානි සුතාති ඛණ්ණි නානා	402
සච්චානි හු වාදො කතමො	
ඉමෙසං 392, 434	
සච්චා සියා අපගමනො	588
ස ජපාති පත්තංචිච ජුඤ්ඤං	426
සඤ්ඤාසන්නො	128
සඤ්ඤං ච දිවසීං ච	284
සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙය්‍ය	80
සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්ඤා-	
සබ්බා 382	
සඤ්ඤාය	402
සඤ්ඤාචරතතස්ස න සනති	
ගන්තං 280	
සණ්ඨො ච පටිභාතවා	318
සතං	480
සතිමා	722, 724
සතො 14, 26, 330, 476, 552, 678,	
686	
සතොයා ගුහායං	
බහුතාහිජ්ඣො 32, 34	
සත්ථා	628
සත්ථානි	208
සත්ථාචභිජ්ඣා පටිසං ඝරමා	426
සදා	26, 476, 552, 556
සදෙවකස්ස ලොකස්ස	630
සධම්මජුජ්ජා ච පතා තපථච	440
සත්තං	170
සත්ති	100, 470
සත්තිපදං	468
සත්තිමිත්‍රභාගාය	430

සන්තිවාදො	278
සන්තිං	102, 430
සන්තිති තිබ්බුතිං ඤාතො	554
සන්තො 96, 260, 452, 552, 624	
සන්තො අතිස්සංග භවං න	
ජපො 260	
සන්තො අසන්නොසු උපෙක්ඛකො	
සො 452	
සන්තො ච හික්ඛු අභිතිබ්බු-	
තන්තො 96	
සන්තො සො විතමච්ඡරො	624
සන්තචජාතො	272
සන්තිධිතො මෙව න මෙවදානා	394
සන්තිධිතොගෙහ හි තෙභිරත්තො	410
සන්තිධිං	512
සපත්තභාගො මුනි විපා-	
මුතො 458	
සපරිඝන්තවාට්	686
සප්පස්සෙව පද සිරො	10
සපො	10
සබ්බත් මුනි අතිස්සිතො	182
සබ්බා සමො	620
සබ්බමුපරුජෙනි	476
සබ්බසො	586, 610
සබ්බසො තාමරුපස්මං	610
සබ්බං	182, 604
සබ්බං තමං විනොදෙත්වා	640
සබ්බං සො පටිතිස්සජ්ජ	604
සබ්බාච චතො ත උපෙති විද්ධා	422
සබ්බව තෙ නිද්දමනාසහසාති	418
සබ්බව ඛාලා සුතිතිතපඤ්ඤා	392
සබ්බව වාදා තථිතා ගමෙග්ගං	440
සබ්බව හිමෙ කුලොචදානා	392,
436	
සබ්බවිමෙ දිවසී	
පරිබ්බසානා	394
සබ්බවාරිසු කිලං පභිජෙදා	718
සමණමණ්ඩකාසුත්තො	422
සමණො	230, 550
සමණෙත වුත්තො	360
සමත්තො	406
සමත්තවකුට්ඨ	494
සමත්තමසාරො ලොකො	568
සමං	268

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 25 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සමාධි.	502
සමානමේඛි නති නම්මයො සො	280
සමාය	418
සමාතිතපත්තා	712, 714
සමිජ්ඣිති	4
සමුක්ඛාභාය	144
සමුක්ඛාතිතං	104, 138, 152
සමුක්ඛාභිනෙත්‍ර පමොනමාගතො	264
සමුද්දාය	484
සමෙව්වබ්බමං	130
සමෙතකං	380, 382
සමො විසසසි උදවං තිභිනො	266
සමපජානනං සමානි න කසිරි	548
සමපච්චේධෙය්‍ය	510
සමොධිකාමකං යථානුබම්මං	684
සමො සො ලොකෙ ඉරියානො	606
සමමුච්චියො	420, 450
සමමුච්චි.	436
සමති දුග්ගං වදානං	438
සයනමති පනොත	700
සයනං	660
සයමත්තනා සො කුසලං-	
	වදානො 406
සයමම්ච පංචා	96
සයමම්ච සාමං මනසා -	
	තිසිත්තො 408
සයං	408
සයං පමාය	414
සයංච සො මෙධගමාවනෙය්‍ය	414
සයං සමත්තානි	92
සයං සමාදාය වතානි ජනතු	128
සලං	84, 574
ස විපාමුත්තො දිවසීගතෙති	
	තිරො 454
ස වෙධති කම්මං විරාධිති	426
ස වෙ තිබ්බානසනතික	218
ස වෙ ලොකො න ජිගති	612
ස වෙ වාචායනො මුඛි	298
ස වෙ විචා ස වෙදගු	604
ස වෙ වයනෙත්‍ර න මහසාරි	150
ස වෙ සන්තානි වුච්චති	394, 604
ස සබ්බමෙමත්‍ර විසෙති-	
	ගුණො 132, 458,

සහෙථ	700
සංවේගං කිත්තසිංහං	564
සං පුඤ්ඤා කුසලං	394
සංචේයං	548
සාතං	360, 372
සාතං අසංතසුචි කුණො	
	තිදානං 370
සාතං අසංතසුචි යමානු	
	ලොකො 360
සාතියං	316
සාතියෙත්‍ර අනියංචි	316
සාමග්ගි	180
සාමග්ගියමානු තසා තං	180
සාරිපුත්ත	682
සාරිපුත්තො	626
සාසනං	198
සාසනෙ ගොතමිකං නසා-	
	මුච්චියං 554
සාසන විසානගුමි	234
සාසනා විරතො වජර	598
සිකා	54, 216, 586
සිකාකාමි සො	195
සිකෙති	366, 478, 554
සිකෙතිථ	54, 204, 216
සිකෙති නිබ්බානමත්තො	586
සිකෙතිම	424
සිකෙතිග්ග	546
සිතො	600
සිතා	28
සිරිසපා	688
සිතං අප්‍රණං අධිවාසගෙය්‍ය	692
සිමා	138
සිමාතිගො බ්‍රාහ්මණො	138
සිලබ්බතං වාපි පහං සබ්බං	428
සිලබ්බතාති	92
සිලබ්බතෙන	426, 550
සිලබ්බතෙනාපි න	
	පුඤ්ඤා 256, 262
සිලවත්ත	148
සිලුත්තමො සඤ්ඤමේනානු	
	පුඤ්ඤං 422
සිලෙත්‍ර අකත්තමො	98
සුඛං දුඛං වාපි කපං විහොති	380
සුච්චිති	118

සුභං	430
සුභා	174
සුභා	208
සුභා දුසිතො ඛන්දං වාචං	550
සුභාන තව සංසතං	192
සුභා පරෙසං නිකේසංසං	208
සුභානුපසයි පථෙවති සුභං	116
සුභං 222, 384, 412, 424, 428	
	444
සුභං අසුභානි අපත්තංසො	428
සුභං වතෙ තත්ත භවද්දසං සො	448
සුභං හි තෙසං පථෙවතමෙව	440
සුපිතං	526
සුපිතෙන යථාපි සභිතං	174
සුපාරකං	212, 578
සුහංවදනා	222
සුහංවදනො	448
සුචණ්ණකුටං	212, 578
සුචණ්ණකුමං	212, 578
සුචිත්තතවිතො	724
සුසානං	658
සුරඨං	212
සුරා යථා රාජබාදය පුරෙඨං	236
සෙතා	130, 298
සෙතවා	702
සෙබ්බුතිතො	462
සෙසො න තෙන මඤ්ඤයා	482
සො	12
සොකපරිදෙවමච්ඡරං	176
සොකසලලං	576
සොකො	176, 346

සොචති	228, 612
සොචනති ජනා මාසිකිතෙ	168
සොතං	376
සො තං ඤති උත්තමතිව	232
සොතා	608
සො තෙසු ගුණො යතමාරි	
	ගාමෙ 708
සො තෙති ඵුලෙඨං ඛන්දං	
	අනොකො 692
සොපධිකො	118
සොමං විසතතිකං ලොකෙ	12, 14
සො විමංසි	386
සොනනං	596
සොතිවතො	104
සදයසිතං	574
සලිද්දකාති	270
සංසං	522
සායනෙ වාපි තස්ස සා	204
සිත්තං සංඛාති විතිව්ඡයාති	416
සිරඤ්ඤං	16
සීතමාත්‍ර	202, 436
සීතමාත්‍ර පුත්‍රිජනං	202
සීතවිදෙ	228
සීතාති අඤ්ඤා තතො සංඛං	
	මාස 142
සීතා නරා මච්චුමුඛෙ ලපනති	68
සීතො න මඤ්ඤාථ විසෙසි	
	වාපි 148
සීයමානෙ න සොවෙයා	600
සුරං	152
සෙතුචාද	224